

שלחן ערוך

חלק חמישי
יורה דעה

הלכות שחיטה, טריפות,
רבית, נדה ותלמוד תורה
לקט ביאורים והערות

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

פורמט בינוני
הדפסה ראשונה – כ"ד טבת ה'תשס"ח

SHULCHON ORUCH

Volume Five

Yoreh Deah

Compact Edition

Copyright © 2007

First Printing December 2007

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

Orders Department:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved, including the right to reproduce this book
or portions thereof, in any form,
without prior permission, in writing, from the publisher.
The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch, Inc.

ISBN 978-0-8266-5717-6
ISBN 978-0-8266-5180-8 (set)

Printed in Israel

ב"ה.

פתח דבר

על פי בקשת רבים מוציאים אנו בזה לאור את השלחן ערוך אשר לכ"ק אדמו"ר הזקן – הנודע בשם „שלחן ערוך הרב” – בהוצאה חדשה, מסודרת מחדש, מוגהת ומתוקנת, בתוספת ציונים על הגליון, מקורות לדינים, ספרים הדנים בדבריו, מנהגי חב"ד ועוד.

בחלק יורה דעה שלפנינו באות הלכות שחיטה, טריפות, רבית, נדה ותלמוד תורה.

המעלות שבהוצאה זו, וכן כללי הציונים – נתבארו בפירוט ב„פתח דבר” לכרך הראשון.

*

בסוף הכרך באים:

(א) שאלות ותשובות וכתבי רבנו השייכים להלכות שנדפסו בכרך זה.

(ב) לקט ביאורים והערות לשלחן ערוך אדמו"ר הזקן חלק יו"ד, כפי שנדפסו בהוספה למהדורות הקודמות.

השתתפו בעריכת חלק זה: הרב שלום דובער שי' לוינ' – עורך ראשי.
הרב אברהם שי' אלאשווילי. הרב יצחק שי' וילהלם.

מערכת „אוצר החסידים”

י"ט כסלו, ה'תשס"ה

ברוקלין, נ.י.

לוח הסימנים

הלכות שחיטה

א	מי הם הכשרים לשחוט	א.
מ	אם שחיתת נכרי ומומר כשרה	ב.
	חסר	גיז.
נט	דין בדיקת הסכין ופגיומותיו	יח.
	חסר	יט.כב.
פח	דיני שהייה בשחיטה	כג.
קג	דיני דרסה וחלדה הגרמה ועיקור	כד.
קלז	שצריך לבדוק אחר השחיטה	כה.
קמא	דין נקב בושט או בבני מעים קודם השחיטה	כו.
	חסר	כז.כט.

הלכות מריפות

קמב	דין מכה בעצם הגלגולת	ל.
קמג	דין נקיבת המוח וקרומיו	לא.
קנג	דין מכה בחוט השדרה	לב.
קסג	דין אם ניטל הלחי ומכה בושט	לג.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קפז

הלכות נדה

רכט	אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב שבעה נקיים	קפג.
רנט	שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה	קפד.
ערב	דין אשה שאמרה טמאה אני ואחר כך אמרה טהורה אני	קפה.
רעו	דיני בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש	קפו.
רפ	דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש	קפז.
שמג	דיני מראות הדם	קפח.
שנד	דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאינן לה וסת קבוע	קפט.
שצב	דיני כתמים ובדיקת האשה	קצ.
תלא	דין אשה שמצאה דם בהשתנה	קצא.
תלט	דיני תקוני המקוה ועשייתה	

הלכות תלמוד תורה

תמא	פרק א
תסג	פרק ב
תעג	פרק ג
תצ	פרק ד

הוספות

שאלות ותשובות וכתבי רבנו

תקה	סימן ז
תקו	סימן ח
תקז	סימן ט
תקה	סימן י
תקט	סימן יט
תקיא	הלכות עיסקא
תקיב	חולי הפאר פאל
תקיג	פרק אחד שחרית
תקטו	מאמר חסידים הראשונים

*

לקט ביאורים והערות

ב"ק ארמו"ר ה"צמח צדק"

תקיט	סימן א
תקכ	סימן ב
תקכב	סימן ל
תקכב	סימן לא
תקכד	סימן לב
תקכד	סימן לג
תקכד	הגהות שנכתבו על גליון השוע"ר

*

הרה"ק מהר"ל בעל "שארית יהודה", (אחי רבנו)

תקכח	סימן ב
תקכח	סימן יח
תקל	סימן קפד
תקלא	סימן קפז
תקלג	סימן קצ
תקלד	תיקוני המקוה ועשייתה

*

הרה"ח הגאון רבי נחמיה מדבראזנא

תקלו	סימן א
------	-------	--------

לוח הסימנים

תקלח	סימן ב
תקסה	סימן יח
תקסו	סימן לג
תקסו	סימן קפז

*

הרה"ח הגאון הרב יעקב לנרא

תקסח	תיקוני המקוה ועשייתה
------	-------	----------------------

*

תקעא	רשימת הספרים המצויינים במראי מקומות וציונים
------	-------	---

שלחן ערוך

חלק חמישי
יורה דעה

הלכות שחיטה, טריפות,
רבית, נדה ותלמוד תורה
לקט ביאורים והערות

הלכות שחיטה א

א

הלכות שחיטה

א מי הם הכשרים לשחוט ובו י"ד סעיפים:

א *הכל שוחטין לבהמה אפילו (א) נשים. הגה: יש אומרים שאין להניח נשים לשחוט שכבר נהגו [א] שלא לשחוט (וכן המנהג שאין הנשים שוחטות) [ב] י

באר הגולה

א משנה ריש הולין ואם אינו מוחק בשחיט על כסותו ב' ו תוספות שם ממשנה הרבנים דף לא ודרא"ש והמרדכי שם ושאר פוסקים.

תניא א. רבי אומר ובהת מבקר ומצאנך כאשר צויתך ב מלמד שנצטוה משה על הלכות שחיטה בעל פה (עיין פרישה) דהיכן צוהו בכתב. ואמר רב יהודה אמר [שמואל] ב כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משהשתוו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועקור כדלקמן סי' כ"ג:

[א] **שלא לשחוט. שלא רצו להאמינם על השחיטה הואיל ודעתן קלה. והב"י** ב כתב דלא ראינו אינו ראינו.

והש"ך י כתב דבמנהג ובהאי גוונא הוי לא ראינו ראינה כמ"ש רמ"א בח"מ סימן ל"א ופירש שם הש"ך ב המעם דכיון שהדבר שבית אם היה הדבר מותר אי אפשר שלא היינו רואים פעם אחת כן נוהגים להתיר וגם הלכות שחיטה נוהגת בכל יום ושכיר טובא ולא ראינו מעולם שאשה שחטה או שלמדה הלכות שחיטה כדי שתוכל לשחוט ודאי בכהאי גוונא הוי לא ראינו ראינה עכ"ל:

קונטרס אחרון

(א) נשים ועבדים. דהא דאמרינן בפרק [קמא] דפסחים א גבי בדיקת חמץ לכיון דמדוברנן היא הימנוהו רבנן לנשים ועבדים וקטנים ברבנן, דאלמא הא בדאורייתא לא מהימני. הא אמרינן התם טעמא כדירושלמי¹ מתוך שהנשים עצלניות הן בודקות כל שהוא, כלומר מתוך שאין שם חמץ ידוע תולת לומר שאין שם חמץ ומקילות, ואי דאורייתא לא מהימני, אבל בשאר מילי מהימני אפילו בדאורייתא, ומעשים בכל יום שסומכין עליהם במליחה וניקור הבשר אף על פי שיש בו טורח מרובה מפני שהן יודעות מקומות החלב והחוטין, ולא אמרו בודקות כל שהוא אלא במה שאין שם איסור ידוע ויכולות לתלות עכ"ל הר"ן². וכן כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך³, והוסיף לבאר⁴ הדודקן הסכין לעצמן ושוחטין (דסבירא ליה דמקרי איסור ידוע ולא ספק איסור ולכן נאמנות אף על פי שיש בו טורח). וכן פסק רמ"א בדרכי משה סי' קכ"ז⁵ בשם איסור והיתר⁶ דאף בניקור חלב או גיד או שארי דברים שיש בהן טרחא מרובה הנשים נאמנות כל שהוא ודאי איסור ולא אמרינן דנשים דעתן קלות אלא בספק איסור והוא דאורייתא.

1 סימנים איב שלפננו, הפנים והק"א, הגה: ע"פ בת"ק מתי"ל, עם השלטה – לקמן סוף סי' ב. לוח החשואות לכתי' נדפס בקובץ יג"ל תורה יא ע' נג וא"ל.
2 הלכות ארין ישיאל (לקסי הלכות אות א), והוא בתוס' ב, א ד"ה חבל.
3 ד"ה ומ"ש נשים.
4 ראה ערוית פ"ב מ"ב: ובהם כ, ב.
5 ס"ק א.
6 סוף כב.
7 ס"ק לה. וראה גם שו"ת רכנו סי' כב ד"ה פתח.

א חולין כה, א. טור ולבוש ס"א. לכללות הל' שחיטה, פנים וק"א, ראה ביאורי הלכות.
ב דברים יב, כא.
ג ס"ק א. וראה ביאורי הלכות.
ד רש"י הולין שם ד"ה כאשר. לבוש שם. וראה גם לקמן סי' ב ק"א סוף (מנות השחיטה הנמסרה לנו בע"פ פירוש התבונה ובהת ונ'), ובק"א ס"ק יד. וראה לקמן סי' כב ק"א (לבי דרסה, אין ושחט אלא ומשך). משמרת דבית (ז, א). ביאורי הלכות.
ה חולין כה, א. טור וש"ע סי' ב ס"א. וראה גם לקמן סק"ו.

צינונים לקונטרס אחרון

א ד, ב. לעיל או"ח סי' תלב ס"י.
ב וא"כ מדוע נאמנות נשים בשחיטה דאורייתא.
ג פסחים פ"א ה"א. לעיל שם סי' תלו ס"ו (בודקות קימנא).
ד (א, א) ד"ה וכולן.

ב הלכות שחיטה א

גסס האגור). [ב] יועבדים וכל אדם אפילו אין מכירין אותו ישמוחוק

באר הגולה

ג ב"י מהרדא משנה. ד טקנת הנב' דף ג' ע"ב וכתב הרא"ש והר"ן שכן הוא דעת הר"ף וב"כ הרשב"א בתורת הבית.

[ב] ועבדים, הגור כתב ועבדים משוחררים. ופירש הש"ך¹ דהיינו משום דבעי למתני² אפילו אין מכירין כו' וסתם עבדים שאין מכירין אותם הם בחוקת גנבים כו' (עיין

קונטרס אחרון

אבל התוספות כתבו בפרק קמא דפסחים³ אהא דאמרינן הימנוהו רבנן כדרבנן אף על גב דכל דבר שהוא בידם⁴ מהימנינן להו לנשים ועבדים ואפילו בדאורייתא, דמעשים בכל יום שאנו מאמינים לאשה ועבד על השחיטה ועל הניקור, מכל מקום גבי בדיקת המין אף על גב דבידים אי הוי מדאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טרחה יתירה וצריך קדווק גדול, כדמוכה בירושלמי שמפרש שגנשים עצלניות הן עכ"ל. והבין רש"י⁵ שיעת התוספות דאפילו בודאי איסור לא מהימנינן בדבר שיש בו טרחה רב לתקנו, ועל פי זה מיישב המנהג שאין מאמינים לנשים על השחיטה לפי שיש טרחה רב בבדיקת הסכין כדלקמן⁶ (עיין תבואת שור י"ט א'), וכן יש להחמיר בניקור האחריים שלא לסמוך על נשים ועבדים, כי אין לך מילהא דטריחא יותר ממנו וספני עצלונם לא יפשפש כל כך⁷, ומה שכתבו התוס' על השחיטה ועל הניקור, היינו לומר שהוא שחוט כראוי ומנוקד⁸ עכ"ל⁹, ומה שכתבו התוס' ובידים¹⁰, היינו שבידם להוליד להשוטת או להמנקר, וכל כהאי גוונא מקרי בידו לתקנו ומהימן עד אחד אף על פי דאתחוק איסורא, כדאמרינן ריש פרק האשה רבה¹¹ גבי הקדש דידיה דבידיה לאתשולי [עליה] להכס ומשום הכי מהימן למימר שנשאל. וכתב הגימוקי יוסף שם¹² אף על גב דבעלמא אמרינן¹³ מי יימר דמודק ליה חכם, שאני הכא דסגי בג' הירוות ומילתא דשכיחא הוא עכ"ל, והוא הדין לשוחטים ומנקרים שהם מצויים. וכ"כ בהדיא בתוס' גיטין דף כ"ב¹⁴ וז"ל ושחיטה אף על גב דהשתא אינו בידו ולקניא איה היה בידו לשחוט, ומה שאינו סומכים על הנשים בשחיטה אף על פי שאינן יודעות הלכות שחיטה, כיון שבידה ללמוד לשחוט או להשכיח לאחרים שישחטו לה כבידה דמי עכ"ל. ומהאי טעמא לוקחים בשר מכל אדם אף שאינו יכול לשחוט בעצמו וגאמן לומר ששחט לו מומחה¹⁵ אף על גב דאתחוק איסורא, הואיל ובידו היה להוליד למומחה, שהמומחים מצויים. והאידינא שאין המנקרים מצויים אין אדם גאמן לומר על בשר שהוא מנוקד, לפי דעת הט"ז¹⁶ ברמ"א סי' קכ"ז ס"ג בהג"ה, והט"ז חולק עליו¹⁷, ולפי דעת הנקודות הכסף שם אף לפי דעת רמ"א אין להושי אלא בעדות עד אחד מן השוק שאין הבשר שלו ולא היה בידו להוליכו להמנקר, אבל מי שבידו גאמן אף על פי שאין המנקרים מצויים

יג ס"ק ב. יד חולין ב, א (הכל שחטין). זכוחים לא, ב (שהשחטה כשרה בנשים ובעבדים).

ציונים לקונטרס אחרון

ט ד ר"ה הימנוהו, וראה גם לעיל שם. לקמן סקמ"ב. שו"ת צ"צ סי' רנא. י ראה יבמות פח, א. רש"י גיטין ב, ב ד"ה הכא איתחוק (שמאמינים על השחיטה כיון שהוא בידו). יא ביוש"ש פ"א סי' א. יב בפנים סק"ב וקו"א סק"ג (ישור הדעת). וראה לקמן סי' ב בפנים סק"ה (טרחה תיקון הסכין). סי' יח קו"א סק"ט (ישור הדעת וטרחה התיקון). העי"ב נתפרד ע' 53. יג עיקר דבריו הם בסק"ד, ובסק"ט הוסיף דבריו רש"י שהטורה הוא גם בבדיקת הסכין. יד ייש"ש שם סי' ב (נשים). טו אף שאינן גאמנות לשחוט ולנקר, אבל ראה לעיל

שם; וכן נאמנת על השחיטה ועל הניקור לומר ששחטה ונקרה כהלכתם. טז ייש"ש שם סי' א. יז אף שאינם נאמנים לומר שהם שחטו, ובג"ל. יח יבמות פח, א. יט (כת, דע"א). כ שבת מח, ב. כא ע"ב ד"ה עד אחד (הא). כב ראה לקמן סי' ב סי' ד (גבי מומר לתאיבון). לקמן קו"א סק"ב (גבי כל אדם). כג ס"ק ו (שוק אם ניכר ניקור על הבשר אוי נאמן). כד וטובר שבשר שאינו מנוקד לא נקרא איתחוק איסורא. וראה חידושי צ"צ רטו, ב (שפוסק בחט"ז).

הלכות שחיטה א

ג

ש"ך הארוך¹⁰ (וצריכים בדיקת סכין כדלקמן סי' ב' סעיף ה'¹⁰) וגם יש מהם חשודים על אבר מן החי ובהמה בחוקת איסור אבר מן החי עומדת¹¹ ואיך נוציאה מחוקת איסור על ידי עבדים החשודים עליו. אבל עבד שמכירים אותו שהוא כשר אלא שאין יודעים אם יודע הלכות שחיטה אמרינן ביה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן¹² כמ"ש הרשב"א¹³ דנשים ועבדים הם בכלל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. והבית יוסף [ש]השמיט תיבת משוחררים¹⁴ אויל למעמיה דסביורא ליה דגם בשאר בני אדם בעינן שיהא השוחט נאמן ולא די בחוקת כשרות של כל ישראל אלא שידועים ומכירים בו שהוא אדם כשר ונאמן כמ"ש בב"ב¹⁵ בשם [ה]רמב"ם¹⁶ והמרדכי¹⁷ בשם ר"ח ולכן לא הוצרך להזכירו הבא דפשיטא דלא עדיפי עבדים משאר בני אדם עכ"ל:

ולכן (ב) כל רב שנותן קבלה לשוחט צריך לדרוש ולחקור עליו אם הוא אדם כשר ודרכיו מתוקנים ויראת ה' על פניו¹⁸ וגם שיהיה יודע ללמוד ולהבין בעצמו בנמרא ובפרשי"י שאז יש לו לב להוריה¹⁹ כמו שאמרו רז"ל²⁰ אין בור ירא תמא ואיכא מאן דאמר בנמרא²¹

קונטרס אחרון

אלא אחד בעיר וכו' במשפחה²² ע"ש, והוא הדין לשחיטה אף במקום שאין מומחים מצויים (ועטמא משום שבידו ללמוד לשחוט או לנקר כמ"ש התוס'²³). ומיהו אף במקום שמומחים מצויים אין ליקח בשר אלא ממי שמוחזק בכשרות, ולא די בחוקת כשרות של כל ישראל אלא שמכירין אותו שהוא אדם כשר ונאמן, כדעת הרמב"ם²⁴ דלקמן סי' קי"ט סי"א בהג"ה, וכדלקמן בסמוך²⁵.

וכתב הרשב"א²⁶ הא דשחיטה מקרי בידו להקן ולא חיישינן שמא אירע לו קלקול בשחיטה שלא ברצונו, היינו משום דרוב מצויין אצל שחיטה מוחזקין הן ובידם לשחוט שחיטה הראויה, וכל כן דעת אין קלקול שחיטה ודריסה ניקרית לו בשחיטתו²⁷, וכן רוב הפעמים הוא שוחט רוב הסימנים, ואם לא שחט קודם שיעור שהייה מתבונן על השחיטה והוור וגומר שחיטתו עכ"ל. ולדין דשהייה במשהו אסורה²⁸, צריך לומר דמכל מקום כיון דרוב הפעמים הוא שוחט רוב הסימנים מקרי בידו לתקן²⁹. אלא לדענין דינא אם לא בדיק בסימנים לאחר שחיטה לא מכשרינן בהאי רובא משום דתליא במעשה היא כדלקמן סי' כ"ה³⁰ בשם הרשב"א³¹:

(ב) וזה לשון הבי"ד³² כתב המרדכי³³ בשם ר"ח שצריך שיהא השוחט נאמן דלא חיישינן ביה שטמא יאכיל ובלות וטרפות לישראל³⁴. וכתב³⁵ שלא ידע מגין לו, כלומר דקיימא לן דסתם

טו ריש סי' א.

טז וש"ך שם פק"ח. לקמן שם ק"א ס"ק יג.

יז נמרא ט, א וכפירוש רש"י שם ד"ה בתמא. וראה גם

לקמן סי' כד סק"ג.

יח ונראה ג, ב, יב, א.

יט בתורת הבית הארוך בית א שער א (ה) ב.

כ כאן בפ"ע.

כא ד"ה כתב המרדכי. ותבאר בק"א סק"ב.

כב ה"ל מאכלות אסורות פ"ח ה"ז.

כג רמז תריד.

כד ראה גם לקמן ק"א סק"ו. אג"כ מהר"י"צ ח"ד אגרת

אקבו (שוחט המגלה קצו). יע"ת ח"ד נד. מג"ל עו' ע'

תסב"ת.

כה שפלה חרשה ס"ו. וראה אה"י שם ח' ע"ג.

כו אבות פ"ב מ"ח.

כז ר' שמואל בר רחמימי מפנה כב, רע"א.

צינונים לקונטרס אחרון

כה ע"פ ירמיה ג, יד (אחר מעיר ושנים ממשפחה).

כו גיטין שם.

כז ה"ל מאכלות אסורות פ"א הכ"ה.

כח ק"א סק"ב.

כט בחיורשו י, ב ד"ה ונשים.

ל ראה גם לקמן ק"א ס"ק ט. סי' ב ק"א ס"ק ב.

לא רמ"א סי' כב סיב ולקמן שם סק"א.

לז ראה לקמן בסוף הק"א.

לח המרכיב.

הלכות שחיטה א

שאם קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים דהיינו למוד הנמרא^כ הרי זה בור וזהו דעת רב עמרם גאון הובא בב^{כא}.

קונטרס אחרון

ישראל בחזקת כשרות הוא. ומדברי הרמב"ם פ"ה^{כז} דהלכות מאכלות אסורות נראה שסובר כדברי ר"ח, וכבר הביא הרב המגיד סמך לדבריו עכ"ל ה"ב. וכתב על זה בדרכי משה^{כח}, ואינו, דהרמב"ם לא קאמר אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל בשאר שוחט לא קאמר, אמנם מכל מקום נראה לי בזמן הזה שכל אחד בודק הסכין לעצמו ואינו מראה לחכם שצריך שיהיה אדם כשר כדלקמן סי' י"ה^{כט} (דהרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקה הסכין^ל) עכ"ל.

וד"ל הרמב"ם בפרק ה'^ל אין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם כן היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא שוחט לעצמו ומוכר לאחרים ונאמן, כמה דברים אמורים בחוץ לארץ אבל בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחים מכל אדם עכ"ל. והובא בטור וש"ע סוף סי' ס"ה להלכה. וכתב המגיד משנה כבר נתבאר בכיוצא בזה בהתייחס דג בפרק ג'^מ והוא הדין לבשר. ובפרק ג' כתב הרמב"ם אין לוקחין אלא בגינה והתייחס דג שאין בה סימן אלא מישראל שהחזק בכשרות, אבל בארץ ישראל כשהיתה רובה ישראלים לוקחים מכל ישראל שבה עכ"ל. וכן כתב בפרק י"א^{מא} גבי יין. וכתב המגיד משנה^{מב} שהרמב"ם למד כן מדרתניא בפרק ב' דעבודה זרה^{מג} שאין לוקחים דברים אלו בסוריא אלא מן המומחה, סבירא ליה להרמב"ם דלא אמרו סוריא אלא להוציא אינן ישראל אבל כל שכן הוא חוץ לארץ, ואף ארץ ישראל בזמן הזה הרי היא כחוץ לארץ כמ"ש בפרק י"א^{מא} עכ"ל.

ולפי זה מה שכתב הרמב"ם והוא שוחט לעצמו כו', היינו בטבח שהוא הקצב דווקא, שאם אינו שוחט בעצמו אלא איש אחר שוחט לו והוא מוכר הבשר לאחרים נאמן אף על פי שאינו מוחזק בכשרות אלא בחזקת כשרות של סתם ישראל, שכיון שהשוחט יודע מכל הנבלות והטרפות שיצאו לו מתחת ידו הרי הוא מירתת למוכרו בחזקת כשרות פון יודע הדבר על ידי השוחט כשישאלוהו, ודמי דלקמן סי' ב' סעיף ד'^{מא}. ואף על גב דבדאורייתא לא סמכינן אמירתת לחוד, וגם לא מירתת אלא כשבורקים אחריו כמ"ש שם^{מב}, היינו בהשוד בודאי, אבל בסתם ישראל שהוא בחזקת כשרות אלא שאינו מוחזק לנו שהוא אדם כשר סמכינן אפילו בדאורייתא אתא דמירתת לשקר אף על פי שאין בורקים אחריו^{מג}. אבל המוכר בשר ואינו קצב אלא לוקח מקצבים דעלמא, דמי למוכר התייחס דג וגבינה ויין^{מז}.

וכתב רמ"א בדרכי משה סי' קי"ט^{מא} שגם הטור שם ס"ל כהרמב"ם (דלא כש"ך שם^{מב}), דסבירא ליה לרמ"א^{מא} דמה שכתבו הטור ושלחן ערוך שם דאין לסמוך על החשוד דווקא, היינו לאכול עמו אם נתארה אצלו או ששיגר לו דורון, דבכהאי גוונא בסתם כל אדם שאינו חשוד אף על פי שלא הוזקת בכשרות מותר, כדתניא בסיפא דברייתא דלעיל^{מב} וכולן אם נתארה אצל בעל הבית

נח רש"י שם ד"ה ולא שמש. וראה הל' ת"ת פ"ב ה"א כט ד"ה כתוב בספר מחזיק הברק. (מעטני הלהכות).

צינונים לקונטרס אחרון

לט הלכה ז (הובא לשונו ל.קנ.).
 מ ס"ק יב.
 מא טור ושו"ע סי"ז, וראה שו"ת רבנו סי' ט (שמשעם).
 מה פסל מי שמשניג נבול, שו"ת צ"ע סי' יב אות
 א. שו"ת מאיר וישר ח"א סי' י.
 מב לשון הרא"ש פ"א סי' כד, הובא בטור ושו"ע שם.
 לקמן שם סק"ז.
 מג הלכה דח.
 מד הלכה כא.
 מה הלכה כה.
 מז בפ"ג הכ"א.
 מז לט ב.
 מח הלכה כה.

מט שנאמן לומר מומחה שוחט לי, ובסק"יב שם משום דמירתת לשקר.
 נ בפנים ס"ק יב.
 נא ואפילו בקטן, כדלקמן בפנים ס"ק מב.
 נב שצריך שיהיה אדם המוחזק בכשרות.
 נג ס"ק א.
 נד סוף ס"ק א (שדך בטבח שוחט סוחר הטור שצ"ל מוחזק בכשרות).
 נה ע"ז ביאר בככור שור ע"ז לט ב. וראה דברי נתני"י סי' ה (י, ג).
 נו ע"ז לט ב. וראה גם לקמן סי' יח ק"יא סק"י ד"ה אבל הנוטל מהירושלמי.

הלכות שחיטה א

ה

ועכשיו שרבו נותני קבלה בלי דרישה וחקירה כל מי שנענע וראת ה' בלבו לא יאכל בשר כי אם משחימת השוחט שמכירו שהוא אדם כשר וירא שמים או שהוא בעיר ישראל שהיא הם וראי ה' שבדוראי דרשו וחקרו אחריו הטוב או שיבדוק הסכין בעצמו אם יש לו הרגשה טובה וגם ישאל לבני עירו אם אינו רגיל בשכרות או שאר רוע מעללים ואחר יאכל (שמלה חדשה?).

וכתב ב"י סוף סי' י"ח²⁷ בשם הר"ר יונה²⁸ ולמוכחים ינעם²⁹ והערך בעם וזהוהו בתורת

קונטרס אחרון

מוחר, ואמר ר' יהושע בן לוי שיגר לו בעל הבית לביחו מוחר, מאי טעמא, בעל הבית לא שביק היתירא ואכיל איסורא (פירש"י שהנוגנים שבסוריא השידי דלא קפדי אלפני עור כו' ומובני ישראל דברים שלקחו מן הנכרים אבל אינהו גופייהו לא אכלי איסורא¹¹ עכ"ל, ולדמב"ס סוריא לא דווקא¹²) וכשמשרד ממאי דאכיל משרד ליה עכ"ל הגמרא שם. אבל אין לוקחין אף ממי שאינו חשוד אלא ממי שהתחזק בכשרות. וכן דעת הבית יוסף שם¹³ שהביא דברי הרמב"ם והגמיר משנה שם בלי שום חולק, ובשלחן ערוך שם¹⁴ העתיק לשון הטור.

ומה שלמד כגון¹⁵ משם ל שאר שוחט דעלמא¹⁶. יש לומר שדעתו דגם בשוחט דמתא הנוטל שכר מכל בהמה¹⁷ יש להוש שלא ידקק יפה להיות זכיר בבדיקת הסכין ובבדיקת הריאה וימחר לשוחט ולבדוק הרבה בשביל הנאתו להרבות בשכרו או למהרו, כמו שהוששים¹⁸ שיקה נבילות וטרפות מהנכרים וימכרו לישראל בשביל הנאתו שישתכר הרבה ובמהרה, וגם אם יארע לו איזה קלקול בשחיטה וינבל או יטרף לא יגיד מיראתו פן יתחייב לשלם הואיל ונטול שכר כמ"ש בהי"ט סי' שתי"ט. ואף על גב דלא חיישינן שמא אירע קלקול בשחיטה כדלקמן סי' ב'¹⁹, היינו בשוחט דאקראי, אבל בשוחט דמתא כרבות הזמנים אי אפשר שלא יארע לו פעם אחת (ומהאי טעמא נמי חיישינן שמא יאכיל נבלות וטרפות כמו שנחבאר לעיל²⁰ בשם המרדכי אף על גב דרוב בהמות כשרות עיין סי' ל"ט²¹).

ומה שכתב השלחן ערוך בס"י ב' סעיף ו' דפסול לעדות בעבירה של תורה אין צריך בדיקת סכין אף להרמב"ם, היינו בשוחט באקראי ובתנאים שאין להוש בו לכל זה²². וגם יש לומר דדמי לשיגר לו דרוון דממאי דאכיל משרד ליה. וכן לפי דעת רמ"א²³ דמשום דבזמן הזה אין מראין הסכין לחכם צריך שיהיה השוחט אדם כשר, צריך לומר דהא דפסול לעדות בעבירה של תורה אין צריך בדיקת סכין מיידי בשוחט באקראי במקום שאין שם חכם שהגיע להוראה²⁴, אבל בשוחט דמתא אף בשומן הזה אין לנו תלמידי חכמים²⁵ מכל מקום תקנת חכמים שתקנו להראות סכין לחכם²⁶ לא בטלה ברורות האחרונים, אלא משום שממנין על השחיטה אנשים כשרים ונאמנים וזהירם חריזים כדלקמן סי' י"ח סעיף י"ז²⁷.

ל סעיף ה.
לא ר"ה כתב הר"ר יונה.
לב שערי תשובה ש"נ אות צו.
לג משל"י כו, כה.

ציונים לקונטרס אחרון

- נו ראה לקמן סי' ב' ס"ק טו, וקרא ס"ק ג.
נח כדלעיל בשם המ"מ.
נט ד"ה כתב הרמב"ם.
ס סעיף א.
סא הבי"ד כתב המרדכי (כדלעיל בתחלת הקו"א).
סב השוחט לאחרים, אף שהרמב"ם לא כתב כן אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים (כקושיות הרדכי משה ס"ק יב שהובא בתחלת הקו"א). וראה שו"ת צ"צ סי' א אות ד.
סג וראה לקמן סי' יח סק"ב וקרא סקי"א שו"ת צ"צ סי' רמח (דמיידי בנוטל שכר מבהמות כשרות כו').
סד בתנאים המוכרים בשר, כדלעיל מפיוש רש"י.
- סח סעיף ד.
סו סעיף ב וקרא סק"ב.
סז בתחילת הקו"א.
סח סימן זה בשו"ע לא הגיע לירינו, וראה שו"ע שם ס"א, ושי"ך שם סק"א.
סט ראה דברי נחמיה שם.
ע בדרכי משה אות יב.
עא ראה לקמן סי' יח קו"א סקי"ט.
עב ראה לעיל ארוח סי' שלט ס"א, ושי"ן.
עג ראה גמרא יח, א. טור ושו"ע סי' יח ס"ז ובקו"א שם.
עד וסי"ק כו.

הלכות שחיטה א

השחיטה בדקדוקיה ויבחרו להם שוחט ירא חטא כי עם רב מישראל תלוים עליו במצות השחיטה והבדיקה וגם אמרו רז"ל¹⁷ רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן יש מקומות מבלי מישים ואין תוכחת מצויה שם רבים מן העם הנמצאים אצל שחיטה בלתי מומחין. ועוד ראינו במקצתם שערוויה כי רבים מן המומחים רחק לבם מיראת חטא ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדרק בבדיקת הסכין כי צריך לבוון את לבו מאד מאד בבדיקתו הלא תראה כי יבדוק אדם פעמיים ושלוש ולא ירגיש פגימה דקה ולאחר כן ימצאנה כי הכין לבו באחרונה ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב מלבד כי יפגע גבר מבלי יראה בבדיקת הסימנים אחר שחיטה ויתר דרכים עכ"ל. וכ"כ בשם הרא"ש¹⁸ וטור ושלחן ערוך סי' י"ח¹⁹ דהרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין וצריך לבדוק לאט וככוונת הלב שלא יפנה לבו לדבר אחר ולכן אין למנות על זה כי אם יראי שמים ביותר וחרדים על דבר ה' ואינם נבהלים ונחפזים בדעתם ואינם משתכרים שחמשהברים אפילו שלא בשעת שכתותם אבריהם כבדים עליהם²⁰ וצריכים הממונים לחקור אחר כל זה וגם לבדקם אם יש להם הרגשה טובה כשאר בני אדם השלימים בדעתם (שאינם נבהלים ונחפזים בדעתם) וכל המרבה לבדוק אחר השוחטים בענינים כאלו הרי זה משובח (שמלה חדשה סי' י"ח סעיף ד').

ובתשובת בית יעקב²¹ הקול באם שהוא ירא שמים אף שמרגישין פגימה דקה אחר בדיקתו אין בכך כלום כיון שבדקו כפי כחו מהרגשתו. וחלילה לומר כן כי מה לי בו שהוא ירא ובעל מעשה אם יש לו מעשה ואין לו מחשבה והרגשה טובה הוא מאכיל נבלות לישראל רק הדבר תלוי בשאר בני אדם אם יש מרגישין אחריו הרי הוא פסול רק אם בני אדם שעמו אומרים שאינן מרגישין והם (א) חכמים וראוים לזה אף על פי שימצא

קונטרס אחרון

(2) ומה שכתב²² חכמים וראוים לזה, היינו שהם שלמים בדעתם כשאר בני אדם השלימים בדעתם כמ"ש בשמלה חדשה²³, לאפוקי נבהלים ונחפזים בדעתם, ומשום שצריך הרבה ישוב הדעת וכוונת הלב בבדיקת הסכין כמ"ש בשמלה חדשה שם. וכן מה שכתב²⁴ שאין לו מחשבה טובה, היינו שאינו מיישב דעתו ומכוין לבו הטיב. אבל מי שבדק הסכין בכוונת הלב ואינו מרגיש כלום אף שיש מי שמרגיש אחריו, בוודאי שאינו מרגיש פגימה האוסרת מדינא²⁵, דהיינו שאוגרת כל שהוא אפילו חוט השערה, אבל אינה אוגרת שום דבר, היינו דמיא לסאסאה²⁶ ואינה פגימה כדלקמן סי' י"ח²⁷, וזה שבדק כהלכה ולא מצא כלום על כרחך צריך לומר שזה שמצא אחריו לא מצא פגימה האוסרת מדינא, כי אי אפשר שתמצא פגימה האוסרת מדינא אחר בדיקה הראויה כהלכתה. דאם תמצוי לומר שהראשון אין לו חוש ההרגשה בתולדה או שלא אימנ את ידיו לכך, אם כן בדיקת הסכין אינה שוה לכל נפש מישראל אלא לפי תולדות בני אדם או לפי הגזל אינן יריהם, אם כן נתת תורת כל אחד ואחד בידו²⁸, שהרי הכל שוחטין לכתחלה²⁹, כל אחד ואחד

לד חולין ג. ב.

לה פ"א סי' ב.

לו סעיף י.

לז ראה גם לקמן ס"ק מה (ואינם יכולים להרגיש גם כן

פגימה דקה).

לח סי' כה.

צינונים לקונטרס אחרון

עט ראה גמרא יז, ב. והיינו ראש השכיבלת, כדלקמן סי' יח סי'.

פ ס"ק ג ובקריאת ס"ק ג.

פא ראה שביעית פ"ב משנה א. הלי' ת"ת פ"ב ה"ת.

פב גמרא ב, א. טור ושו"ע ס"א.

עה תבואות שור ס"ק יז.

עז סי' יח סי'.

עז תבואות שור שם.

עה ראה שו"ת צ"צ סי' יא. סי' טז אות ה ואילך. סי'

דנב אות ג ואילך. פ"ס"ד צ"צ מא, ג.

הלכות שחיטה א

ז

לשחוט שלא [ג] יתעלף (ד) וגם אין יודעין בו שהוא מומחה יודע

באר הגולה

ה סמקת הנב' שם דף י"ב ובלשון כהראי רבינו הר"ף זכ"ל התוס' בשם ר"י והרא"ש בשם הגאונים והרמב"ם בפ"ד מה' שחיטה ושאר' פוסקים.

אחד אומר שמרגיש אין כולם זקוקים לשמוע לזה אבל כראיבא קצת מרגישים פשוט שיש לאסור⁹⁷ עכ"ל התבואות שור שם" ס"ק ז':

[ג] יתעלף. לשון עייפות וחלישות הלב שאינו יכול לראות מכת חרב וסכין אפילו

קונטרס אחרון

לפי חוש הרגשות בתולדה או באימון ידיו, ומה שאצל אלו הוא נבלה ולוקים עליה אחרים אוכלים ממנה. ועוד אם אחד ישחוט בהכשר לפי הרגשתו ויבא אחר וימצא אחריו למה נאסור. ואין לומר שהרוב מרגישים בפגימה דקה בתולדה או באימון יד ומיעוטא איכא דאין מרגישים, ולפי זה צריך לברוק כל שוחט אם הוא מרגיש (כמ"ש בשמלה חדשה⁹⁸) מדינא אף אם הוא מעוטא דלא שכיחא, כמו שצריך לברוק אם הוא מומחה אף על גב דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, ולתרא"ש⁹⁹ הוא מעוטא דלא שכיחא. ובגמרא¹⁰⁰ וכל הפוסקים משמע בהדיא דאין צריכין לברוק אלא אם הוא מומחה ומוחזק, דהיינו שישחוט ג' פעמים בפני חכם ולא יתעלף, אבל לא לברוק בבדיקת הסכין, רק שיועד דיני בדיקתו כדלקמן בהג"ה וס"ב בהג"ה. וכל שכן אם ההרגשה פגימה דקה תלויה באימון יד כמו שהחוש מעיד על זה כל שכן דהוי בעי למבדקיה אם אימון את ידו לכך, ואם יודע שלא אימון ידיו בפני אומן מומחה הוה לן למיסר שחיטתו אפילו בדיעבד, כי שמא הוא טועה בהרגשתו כמו שהחוש מעיד שאומנתו זו צריכה לימוד שבקל יכול לטעות בה. וזה אינו כמש"ל¹⁰¹ בשם הרמב"ם¹⁰². אלא ודאי שהרגשת פגימה האוסרת מדינא היא שוה בכל נפש ואינה תלויה בתולדה ולא באימון יד, רק שהוא מומחה שיועד לברוק כהלכה, ואם נמצא אחריו אינה פגימה אלא סאסאה. אלא שעכשיו שאין אנו בקיאים ברבר ואין אנו נוהגים לשחוט בסכין כזה אלא צריך שיהיה חלק לגמרי באמת צריך אימון יד וחוש ההרגשה הגדולה בתולדה בכדי שלא ימצא אחריו כלום על הסכין ויהיה חלק לגמרי, והיינו דוקא לכתחלה כמש"ל שם:

(*) וגם אין יודעין בו שהוא מומחה בו. בריש חולין¹⁰³ תנן הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מהרש שוטתה וקטן שמא יקלקלו בשחיטתן, וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה. ופריך בגמרא הכל שוחטין לכתחילה ושחיטתן כשרה דיעבד (לכתחלה לא ישחוט נהו דאיתרבו מהכל¹⁰⁴), דכל הכל רבוייא הוא¹⁰⁵, ואיכא אוקימתא טובא¹⁰⁶, ורבינא אמר¹⁰⁷ הכי תגני הכל שוחטין הכל מומחין שוחטין, מומחין אף על פי שאינם מוחזקים (שלא שחטו לפנינו ג') פעמים לראות אם יש בהם כח שאינם מתעלפין בשחיטה שיבאו לידי שחיטה או אינו יודע לאמנן ידו לכך¹⁰⁸), במה דברים אמורים (דחשיבי מומחין¹⁰⁹) שיוודעין [בן] שיועד לומר הלכות שחיטה, אבל אם אין יודעין בו שיוודע לומר הלכות שחיטה לא ישחוט, ואם שחט בודקין אותו אם יודע לומר הלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו, חוץ מהרש שוטתה וקטן דאפילו דיעבד נמי לא, שמא יהוה שמא ידרסו שמא יחלידו. וכולם ששחטו אהייא, אילימא אחרש שוטתה וקטן, עלה קאי (מניייהו קא סליק), ואם שחטו מבעי ליה (מאי וכולן), משמע דקאי נמי אאחייני, אלא

לט ראה פס"ד צ"ג מא, ג.

צייונים לקונטרס אחרון

מ ס' יח.

- פג ס' יח ס"ז.
- פד פ"א ס' טו. וראה גם לקמן ק"א ס"ק ה.
- פה ג. ב.
- פו בחלק שהגיע ליינו, לא נתבארה הלכה זו. וראה לקמן בפנים ס"ק ט וס"ק כג. ביאורי הלכות.
- פז פ"ד ה"ג (שאם יודע הלכות שחיטה ולא שחט בפני חכם שחיטתו כשרה).
- פח ב. א.
- פט ראה רש"י שם ד"ה ושחיטתן.
- צ רש"י במשנה שם ד"ה הכל, מערכין ב. א.
- צא שם ב. ב. ג. א.
- צב שם ג. ב.
- צג רש"י שם ד"ה ואע"פ.
- צד רש"י שם ד"ה כר"א.

הלכות שחיטה א

ה

בבהמות כמו (ו)תתעלפנה הבתולות⁸⁰ (רש"י¹⁰¹) והוא ענין סילוק הרגשה מחמת רכות לכו (שמלה הישה⁸⁰) ויבא לידי שהייה (רש"י¹⁰¹):

קונטרס אחרון

אשאין מומחין, בבודקין אותו סגי, דליתיא קמן למבדקיה. ואיכא דאמרי אמר רבינא הכי קאמר הכל שוהטין הכל מוהזקין שוהטין, מוהזקין אף על פי שאין מומחין, במה דברים אמורים ששחט לפנינו ב' או ג' פעמים ולא נתעלף, אבל לא שחט לפנינו ב' וג' פעמים לא ישחוט, ואם שחט ואמר ברי לי שלא נתעלפתי שהיטתו כשרה, הוין מחרש שוטה וקטן דאפילו דיעבד נמי לא, שמה ישוה שמה ידרסו ושמה יתלדו. וכולן ששחטו אהייא, אילימא אחרש שוטה וקטן, עלה קאי, ואם שחטו מבעיא ליה, אלא אשאין מוהזקין, [והאמרת] בברי לי סגי, דליתא קמן דנשייליה. וכולהו אמוראי דאוקי מתינתין באוקמתיה אחריתי מאי טעמא לא אמרי כרבינא, משום דלהך לישנא דאמרת מומחין אין שאינם מומחין לא רוב מצויין אצל שהיטה מומחין הן, להך לישנא דאמרת מוהזקין אין שאין מוהזקין לא לעלופי לא היישנין עכ"ל הגמרא.

וכתב הרא"ש¹³ בלישנא קמא דרבינא ואם שחט בודקים אותו כו' אבל לכתחלה אסור למסור לו על סמך שיבדקנו אחר שהיטה משום דליה דרוב מצויין אצל שהיטה מומחין הן, ואי ליתיה קמן דלבדקיה או אישתי' ולא דבקיניה ואכיל איסורא קאכיל, הילכך לכתחילה אין מוסרים לו על סמך שיבדקנו אחר שהיטה דהיישנין דילמא משתלי ולא בדיק וקאכיל איסורא. וכולהו אמוראי דלא אמרי כרבינא משום דסבירא להו רוב מצויין אצל שהיטה מומחין הן, ומוסרין לו לכתחילה לישוטה על סמך שיבדקנו אחר כך, משום דאי ליתא קמן סמכינן ארוב מצויין אצל שהיטה מומחין הן ושרינן ליה, וכן אי אישתי' ואכיל בלא בדיקה לאו איסורא קאכיל דסמכינן ארובא, הילכך לא היישנין יזילמא מישתלי¹³, מיהו אי איתא קמן לא סמכינן ארובא ואסור לאכול עד שיבדקנו עכ"ל הרא"ש בשם הגאונים.

אבל רש"י¹³ פירש רוב מצויין אצל שהיטה מומחין הן ולא מבעיא למבדקיה, כלומר משום הכי לא אמרי כרבינא דאמר ואם שחט בודקים אותו, אבל אתחילת דברי רבינא דאמר במה דברים אמורים שיודעים בו כו'¹³ לא פליגי, וכולהו סבירא להו הכי דלכתחלה לא ישחוט כו'. וכן כתב בהדיא באור זרוע⁸³ העומד בשיטת רש"י בכל מקום⁸², וזה לשונו דרוקא ברעבד שכבר נשחטה סמכינן אף על גב דאיכא שוהט קמן לא בעי למיבדקה, אבל לכתחלה לא שביקין ליה למישטה עד דבדקינן ליה, דכל היכא דאיכא לברר לא סמכינן ארובא עכ"ל. וכן כתב הטור בשם בעל העטור⁸², והם היש אומרים שבהג"ה.

ואנו נהגים לתפוס ב' הקולות, שמוסרין לכל אדם לשחוט ואין בודקין אותו לא לפני שהיטה ולא לאחריה⁸², וכתב בדרכי משה⁸² שטעם המנהג הוא משום דבומין הוה המנהג שכל אחר נוטל קבלה ואין שכיח כלל שלא יטול קבלה והוי כמעוטא דלא שכיחא דלא היישנין ליה כלל עכ"ל.

ותנה הרשב"א⁸² והר"ן⁸² הביאו ראייה לקבלת הגאונים⁸² מדאמרין בגמרא כולוהו כלישנא קמא דרבינא לא רוב מצויין אצל שהיטה מומחין הן וכלישנא בתרא לא אמרין לעלופי לא היישנין, ומדלא אמרין נמי לשאין מומחין לא היישנין כי היכי דאמרין לעלופי לא היישנין שמע

מא עמוס ה' יג.
מב ג, ב ד"ה נתעלף.

מג סעף ב.
מד שם ד"ה ואף על פי שאין מומחין.

צייונים לקונטרס אחרון

- צה פ"א ס"ה.
צו ראה גם בפנים סק"ד.
צז ג, ב ד"ה מומחין הן.
צח אבל אין יודעין בו שיוע הלכות שחיטה לא ישחוט.
צט ס"י שסו.
ק ראה אור זרוע ס"י שצו. תרומת הרשן ס"י רכג. ב"ח ד"ה ובעל העטור. שו"ת רבנו ס"י כח (ד"ה ונמוצא
- רבר נשמע לנידו). כללי הפוסקים וההורא ס"י רסא.
קא הלי' שחיטה (כ, ב).
קב רמ"א ס"א.
קג ס"ק ה' וס"ק יא. וראה גם לקמן בפנים סק"ב.
קד בחידושו' ג, ב ד"ה להך (בשם הרמב"ן).
קה (ג, ב) ד"ה והיכא.
קו המובא לעיל ברא"ש, שכל שהשוחט נמצא לפניו בודקים אותו אם הוא מומחה.

הלכות שחיטה א

מ

הלכות שחיטה מותר ליתן לו ^ה לכתחלה לשחוט ומותר לאכול משחיטתו שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין ^{וה} ומוחזקין. יבמה דברים אמורים בשאינו לפנינו או מותר לאכול משחיטתו וסומכים על החזקה. אבל אם הוא לפנינו יצריך לבדקו (ה) אם הוא מומחה ויודע

באר הגולה

1 מבריתא שם דף י"ב א' הנצא תרגולת וכו' הסכמת 2 כמצעותא אוקמתא דרבינא הסכמת הפוסקים הג"ל. הפוסקים הג"ל.

[ד] לכתחילה לשחוט. פירוש על סמך שיבדקנו אחר השחיטה ^{וה} אם יודע הלכות שחיטה כדמסקי. ולא היישגין דלמא מישתלי ואכיל בלא בדיקה משום דאף אם משתלי ואכיל לאו איסורא קאכיל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכן אם ילך לו ולא נוכל לבדוקו סמכינן ארובא ושרי (רא"ש ^{וה}):

[ה] ומוחזקין. דאף על גב דקיימא לן ^{וה} בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך כמה נשחטה והכא אינו יודע כמה נשחטה כי שמא לא היה השוחט מומחה מכל מקום כיון דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כמאן דאתיידע לך כמה נשחטה רמי (רי"ף ^{וה}):

קונטרס אחרון

מינה דלאו כי הדרי ננהו, דלשאין מומחין היישגין ובדקינן ליה כל היכא דאיתא קמן, ולעלופי לא היישגין כלל ואפילו אי איתא קמן לא צריך לשילוח, והטעם משום דהעלוף הוא דבר שאינו מצוי כן כתב הרשב"א בחידושו ^{וה}.

ומשום הכי ^{וה} סמכינן לכתחלה ארובא דרוב המצויין אצל שחיטה מוחזקים הן, כלומר שכבר שחטו פעמים רבות בפני חכם קודם ששחטו בפני עצמן, כן כתב בדרכי משה ^{וה}. ומשום הכי כתב שם דזה אינו מוגיל אלא לאהרין שסומכים על הרוב אבל הוא עצמו לא ישחוט בפני עצמו עד שישחוט מע"ל בפני חכם כו', כמו שכתב כאן בהג"ח, והוא מדברי הרמב"ם ^{וה}:

(ה) אם הוא מומחה ויודע כו'. והטעם ^{וה} פירש הר"ן ^{וה} דנתי דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מכל מקום מיעוט שאינן מומחין שכיח טובא, וה"ל כטרפות דריאה דכל היכא דאיתא קמן בדקינן לה מחאי טעמא ולא סמכינן ארובא וחזקה, אבל למעוטא דלא שכיח לא היישגין ולא בעי למיבדק כלל, כמו שאין צריך לבדוק אחר כל הי"ח טרפות דלקמן סי' ל"ט, לבד מטרפת הריאה משום דשכיח טובא כדלקמן סימן ל"ט ^{וה}, והרשב"א ^{וה} בשם הרמב"ן ^{וה} פירש הטעם משום

מז פ"א סי' ה. הובא בקי"א סק"ד (ד"ה וכתב הרא"ש).
מז נגמ"א פ"א. א. מור ודמ"א סי' כה ס"ג.
מח (ג. ב.).

מה רא"ש פ"א סי' ה בשם הגאונים. ש"ך סק"ג. ולענין מומחין לריאבון, ראה לקמן סי' ב ס"ק ו' וס"ק פ. ולענין בדיקת המכין, ראה לקמן סי' י"ח ס"ק ד.

צייונים לקונטרס אחרון

ק"ב (ג. ב.) ד"ה והיכא. הובא לקמן בפנים סקט"ו (לענין בדיקת ריאה), ובסק"ב (שכן גם דעת הרמ"א), וראה גם י"ח סק"י"ח (לענין בדיקת המכין). ק"ג סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה שרי"ע שם ס"א. לקמן סי' כד סק"ה קרוב לטופו. סי' כה סק"ג.
ק"ד בחידושו ג, א ד"ה אמר. וראה גם לקמן סקט"ו. סי' י"ח שם. ביאורי הלכות.
ק"ט בחידושו ג, ב.

ק"ז ה. ב ד"ה ומיהו (בשם הרמב"ן). וכ"ה בתורת הבית הארוך שער א (ו, א). וראה גם לקמן בפנים סקט"ו וסק"ז.
ק"ח חזרו לדברי השריע (דעלה קאי בקי"א זה), שכתב הטעם שסמכינן לכתחלה ארובא כו'. ונתבאר בפנים ס"ק ו, שיש טיטת הטור ושוע"ר ומ"א (נלא כרשב"א), וראת ביאורי הלכות.
ק"ט ס"ק ג.
ק"י פ"ד ה"ג.
ק"יא שצריך לבדוקו אם הוא לפנינו.

הלכות שחיטה א

הלכות שחיטה האבל אין צריך לשאלו [1] אם נתעלף. הגם: וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא צדיעה אצל לכתחלה אין לסמוך על חזקה במקום דיכולין

באר הגולה

ח ר"ן לדעת הר"ף וטור בשם הרמב"ם שם בפ"ד ה"ו והרשב"א שם בתורת הבית.

[1] אם נתעלף. דמעמא דעלופא משום שהייה הוא [2] וכיון שזה יורע הלכות שחיטה ודאי אלו שהה לא היה מאכילו לנו (ב"י¹). ומכל מקום מהאי מעמא לחוד לא היה

קונטרס אחרון

דקיימא לך [3] בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך כמה נשחטה, והיה בדין שלא תצא מחזקתה אלא בדיעה ודאית ולא נסמוך על הרוב¹²¹, אלא משום קולא דבהמה לא אתרעי שהרי שחוטא לפניך¹²² סמיכין ארובא, ודי אם נסמוך בכך היכא דליתא קמן עכ"ל. והראש"ם¹²³ כתב הא דסמיכין ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולא אמרינן סמוך מעוטא דאין מומחין לחזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואחרעי ליה רובא¹²⁴, משום דמעוטא דאין מומחין לא שכיח¹²⁵, ואפילו לרבי מאיר דחייש למעוטא¹²⁶ למעוטא דלא שכיח לא חייש, והוא הדין לרבנן אף על גב דאיכא חזקה בהדה¹²⁷, ולהר"ן דסבירא ליה דמעוטא דאין מומחין שכיח, הא דלא אמרינן סמוך מעוטא לחזקה, הטעם הוא כמ"ש במשמרת הבית דף ד' ע"ב משום דאף מאותו מעוט שאין מומחין יש שלא יקלקלו בשחיטתן, וכיון שכן נמצאו המקלקלים מיעוטא דמעוטא ולמעוטא דמעוטא לא חיישינן ואפילו לרבי מאיר¹²⁸ עכ"ל.

ואם אי אפשר לבדוק כגון שאין שם מי שיודע לבדוקו, מוכח בראש"ם¹²⁹ שאסור ליתן לו להשוט לכתחלה, שלא התירו ליתן לו לכתחלה אלא על סמך שיבדקנו ולא כשאין שם מי שיבדקנו. אבל לפי דעת הר"ן דמדמי ליה לבדיקת הריאה יש להתיר, כמו שהתירו בריאה כשאי אפשר לבדוק, כגון בהמה המסוכנת ושחוטים אותה ביו"ט¹³⁰ אף שאין שחוט ביום להפשיטה ולהוציא הריאה ולבדוק אלא שיש שהות לאכול כזית מבית טביחתה בלא הפשט ובדיקה דשרינן ליה למיכל בלא בדיקה¹³¹, כדשרינן החלב בחייה בלא בדיקה כיון דאי אפשר למיכל בבדיקה כמו שכתב הר"ן¹³², ואף דמסוכנת לא הכשירו אלא משום הפסד¹³³, הכא נמי איכא הפסד בבהמה העומדת לאכילה שזאם] לא נתיר לו לשוחטה הרי מפסידין אותה הימנו. מיהו אם אפשר להמתין עד שיבוא חכם ויבדקנו או להוליד בהמה אצל שוחט מומחה הברוק אין להקל. וכן פסק בשמלה חדשה¹³⁴ שאין להקל אלא לצורך גדול, שאז יש לסמוך על היש אומרים שבהג"ה¹³⁵. ונפקא מינה האידיגא שנוטלים קבלה למי שאחר כך הניח ועזב מלאכת השחיטה זמן רב שצריך לחזור ולבדוקו כמו שיתבאר לקמן¹³⁶:

מט כדלעיל טף סק"ג.

ג ד"ה וכתב הרמב"ם. וראה גם לקמן סק"ה.

ציונים לקונטרס אחרון

- קטז טו, ט, א. רמב"ם פ"א הי"ב. רמ"א ס"י כה ק"ג.
- קזי ראה לקמן בפנים ס"ב (שרובא עירף מחזקה), ס"י יח ס"ק יח (שגם הרשב"א סובר כהר"ן דהוי מיעוט דשכיח), ולקמן בסמוך (שבמיעוט דשכיח אמרינן סמוך מעוטא לחזקה, ולא נסמוך על הרוב), פס"ז ע"צ ר"ב.
- קח אגמא י, א. וראה לקמן ס"י יח ק"א ס"ק ז (שלידעת הרשב"א גם בנאבד הסכין, דאוקי חזקת איסור דבהמה לבהרי חזקת הסכין, מתיירין מטעם שחוטא לפניך).
- קיט פ"א ס"י טו. וראה גם לעיל ק"א ס"ק ג. לקמן ס"י יח ק"א סק"ז (לענין נאבדה הסכין).
- קכ דאמרינן בחולין פו, ד"ע"ב נדה יח, ב.
- קכא ואפילו הכי צריך בדיקה לכתחילה להוציא
- מחזקת איסור דבהמה (לקמן ס"י יח סק"ח).
- קכב יבמות ק"ט, א. גיטין ב, ב. ושי"נ.
- קכג רא"ש יבמות פט"ז ס"י א.
- קכד יבמות ק"ט, ב. ע"ז לה, ב.
- קכה פ"א ס"י ה, וראה תבואות שור סק"ז. ביאורי הלכות.
- קכו משנה ביצה בה, א. וכדלעיל א"ח ס"י תקג ס"יא.
- קכז רא"ש ביצה פ"ג ס"י ד. וכדלעיל שם.
- קכח (ג, ב) סוה"מ דא.
- קכט רא"ש שם.
- קל סוף ד, ותבואות שור סוף סק"ז.
- קלא שמתירין בדיעבד א"ע"ג דיכולין לברר (כדלקמן סק"ז), וכאן שאי אפשר הוי ככדעביד (שמלה חדשה שם).
- קלב בפנים סוף ס"ק כב.

הלכות שחיטה א

יא

[I] לזכרו (מרדכי והגהות אשירי ואגור זשס א"ז ושאלמות פרשת זעהלומך). וכל זה מיידי זכארים שאינן זקיאלן ויודעין אס זה השומט [II] זקי או לא אכל השומט עצמו [III] לא יסחוט א"פ שידוע הלכות שחיטה ומומחה עד ששטח [IV] ג' פעמים

מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט אי לאו משום שרוב הרגילין לשחוט הם בחוקת מוחקים כמו שכתב השלחן ערוך לעיל משום דהיה חיישינן שמא יהיה ולא אדעתיה שהעלף הוא ענין סלוק ההרגשה⁹⁹ ויכול להיות שיתעלף מעט ולא ירגיש. ומכל מקום כדעבד לא חיישינן להכי ואם היה מתעלף היה יודע שנתעלף והיה אוסרה¹⁰⁰.

והרשב"א¹⁰¹ פירש המעט דאין צריך לשואלו אם נתעלף משום דהעלף הוא דבר שאינו מצוי בכן דעת להכי לא חיישינן ליה כלל אפילו לכתחלה. והטור ושלחן ערוך לא סבירא להו הכי מדחוצרכו ליתן מעט להתיר לכתחלה משום שרוב הרגילים כו'. וכדלקמן בהג"ה¹⁰².

והרא"ש¹⁰³ חולק בזה וסבירא ליה דצריך לשואלו אם נתעלף לכתחלה דחיישינן שמא שבת החרדיע לומר שהיא אסורה משום שנתעלף. ומוב לחוש לדבריו כדבר שאין בו הפסד:

[I] לברר. דהיינו לברקו אם הוא מומחה שכיון שאפשר לברקו קודם שחיטה לא ישחוט על דעת שיברקנו. אבל אם שחט אין צריך לברקו לפי סברא זו דסמכין ארובא כדעבד אף על גב דיכולין לברר¹⁰⁴. והעיקר כסברא הראשונה שהיא דעת הגאונים ורוב הפוסקים (שמלה חרשה¹⁰⁵). ומכל מקום יש לחוש גם לסברא האחרונה שלא ליתן לו לכתחלה [לשחוט] על סמך שיברקנו אחר כך כשאפשר לברקו תחלה (ב"ח¹⁰⁶, ט"ז¹⁰⁷):

[II] בקי. ביד לאמנ דיו לכך (רש"י¹⁰⁸) ושלא יתעלף דאחרים שאינם מכירים אותו יכולין לסמך ארובא וחוקה שרוב הרגילין לשחוט הם בחוקת מומחין כדלעיל¹⁰⁹:

[III] לא ישחוט. בינו לבין עצמו שמא יתעלף ולא אדעתיה מה שאין כן כששוחט בפני חכם המדקדק עליו ורואה אם לבו עמו (תבואות שור¹¹⁰). ואם שחט בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה (רמב"ם¹¹¹) דלא חיישינן לעלופי ולא אדעתיה אלא לכתחלה. ולהרשב"א¹¹² דס"ל דהעלף אינו מצוי ולא חיישינן ליה כלל וכן כתב הר"ן¹¹³ סבירא להו דאפילו השוחט עצמו שידוע שאינו מוחזק עדיין מותר לו לשחוט בתחלה אפילו בינו לבין עצמו. ולכן כתב הרשב"א כחדושי¹¹⁴ על מה שכתב הרמב"ם (שממנו מקור דברי רמ"א)

99 כדלעיל ס"ג.

100 ראה ב"ש שם (היה אוסרה מספק).

101 תורת הבית האריך בית א שני א (ג, א), ובהדושו ה,

ב ד"ה ומהו, כשם הרמב"ן, ר"ן ג, ב ד"ה והכא, וראה

גם לקמן סק"ט. לעיל ק"א סוף סק"ה.

102 ד השוחט עצמו לא ישחוט אף על פי שידוע ה"ל שחיטה

כו'. וראה לקמן סק"ט (להרשב"א דס"ל דהעלף אינו

מצוי מותר לו לשחוט בתחלה). ק"א סוף סק"ד. ד. מ"מ

תצוינם.

103 פ"א סוף ס"ק ג.

104 ב"ח ד"ה וכעל העשור. ט"ז סק"ג.

105 תבואות שור סק"ה.

106 ד"ה גמ"ש וכל אדם.

107 שם.

108 מ, א ד"ה שחיטה.

109 סא בשו"ע, ובס"ק ו.

110 ס"ק א.

111 ה"ל שחיטה פ"ד ה"ג.

112 דלעיל סק"ו.

113 סה (ג, ב) ד"ה והכא.

114 ד, ב ד"ה ומיהו.

בפני חכם (ו) ומומחה בהלכות שחיטה שידע שהוא רגיל וזריז שלא יתעלף (טו)

שלא ישתחוט בינו לבין עצמו כי הומרא הוא שהחמיר בזה ליראי חמא ונבן לחוש בזה לבתחלה עכ"ל.

הלכך מי שהוא חכם שהגיע להוראה שאין צריך ליטול קבלה ורוצה לשחוט בעצמו בתחלה ואין שם מומחה לשחוט לפניו כדאי הם הרשב"א והר"ן לסמוך עליהם בשעת הרחק:

[ג' פ' פנמים, רצופים ואם קלקל שחיטתו פעם אחת צריך לחזור ולשחוט עד שיתחזק בנ' פעמים רצופים בשחיטות כשירות (שמלה הדרשה¹⁰):

קונטרס אחרון

(ו) ומומחה בהלכות שחיטה. ברמב"ם¹⁷² וטור לא כתבו ומומחה בהלכות שחיטה אלא בפני חכם בלבד, ורמ"א כתבו לאשמועינן דלא בעי חכם שהגיע להוראה אלא שהוא חכם בהלכות שחיטה ומומחה בה שיכיר וידע בו שהוא רגיל וזריז שלא יתעלף, אלא שלענין המנהג שנהגו לטול קבלה בענין דווקא חכם שהגיע להוראה, לפי שעכשיו נוהגים לאכול משחיטה כל אדם בלי בדיקה אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה¹⁷³, משום שבדקים אותו בשעה שנטול קבלה, ולזה צריך חכם שהגיע להוראה כי הוא יודע לנסותו היטב. וכן כתב התבואות שור¹⁷⁴ בשם תשובת מהר"מ¹⁷⁵ שהקנו הקדמונים בהרם שלא ישחוט ויברוק שום אדם אם לא ינסהו הרב. וכן כתב הטי"ז¹⁷⁶ שאותם הנוטלים קבלה מן השוחטים המומחים בשחיטות לחוד שאינן חכמים בלאו הכי לא יפה הם עושים עכ"ל. ומיהו מלשון הטי"ז משמע שלא בא למעט אלא אותם שאינם חכמים כלל בלאו הכי רק בשחיטות לחוד, אבל לא בענין שהגיע להוראה. וגם רמ"א שכתב אלא אם כן נטל קבלה לפני חכם, אפשר דהיינו חכם שהוכיח תחלה שהוא חכם בהלכות שחיטה, וכן הוא בהרי"ב בדרכי משה¹⁷⁷ דסגי מאיזה מומחה. והקדמונים אפשר שלא תקנו אלא לבני מדינתם, כמו תקנות רבות הכתובים שם שלא נתפשטו במדינות אלו ולא קבלו עליהם כמו המעשר¹⁷⁸ וכיוצא בו עיין שם¹⁷⁹, (וד"מ) ולשון רמ"א [בדרכין] משה¹⁸⁰ שטרה למצוא טעם למנהג מלשון הרמב"ם¹⁸¹ ולא הביא תקנת הקדמונים בהרם¹⁸². וכ"מ מלשון הטי"ז שתלה הדבר בעצמו ובדקדוק לשון רמ"א שהנוטלים קבלה מן השוחטים לא יפה הם עושים, ולא כתב שעוברים על הדין הקדמונים, מכלל שלא נתפשט אז בימיהם עדיין תקנתו זו בהרם ככתבה וכלשונה ליטול מן הרב דוקא. וכן משמע גם כן מלשון (רמ"א) [רש"ל¹⁸³] שבש"ך ס"ק כ"ה¹⁸⁴. וכן הוא בהרי"ב בפסקי מהרא"י סי' קע"ז¹⁸⁵. ותדע שהרי רמ"א וט"ז כתבו חכם סתם ולא הרב דוקא, ובדרכי משה¹⁸⁶ משמע בהרי"ב דסגי מאיזה מומחה. רק אחר כך נתפשט כן המנהג¹⁸⁷. ומה בא קלקול גדול שנותנים קבלה לכל הפושט יד ואין מכירים אותו אם יראה ה' על פניו והרב נכנס עמו לפניו משורת הדין כמ"ש בשמלה הדרשה¹⁸⁸.

זו ס"ו. וראה תבואות שור פ"ב.

צינונים לקונטרס אחרון

קלג פ"ד ה"ג. קמג וכ"ה בשו"ת רבנו שם.
קלד כולקמן ברמ"א. קמד ביש"ש פ"א סי' א.
קמה ראה בשו"ת רבנו שם: וכ"מ ביש"ש ובש"ך
סקב"ת רגילים אף בעלי הוראה בני (להישות)
לשחוט למי שהוא פחות מגיל י"ח, מכלל דגם באין
בעלי הוראה סגי לגרול בני י"ח שנה עכ"פ.
קמו דהיבא דאתמאי ע"פ המנהג או ע"פ טבח
מומחה לית ליה למיחש. וראה גם שו"ת רבנו שם.
קמו סי' ה.
קמח שלוקחים קבלה מחכם.
קמט סעיף ח.
קלג פ"ד ה"ג. קמג פ"ד ה"ג.
קלד כולקמן ברמ"א.
קלה שמלה חדשה ס"ה.
קלו שו"ת מהר"מ מרוטנבורג (פראג) סי' תתרכב.
קלז ס"ק ד.
קלח ס"ק ה. וכ"ה בשו"ת רבנו סי' ה.
קלט שלא לסרב לכנוס בהרם להרים מעשר, ואחר
יכריח לכולם אם יש מגין בעיר.
קמ בשו"ת מהר"מ שם. וכ"ה בשו"ת רבנו שם.
קמא ס"ק ג.
קמב פ"ד ה"ג.

הלכות שחיטה א

יג

שם הרמב"ם¹ ולכן נוהגין שאין אדם שוחט אלא א"כ נטל קבלה לפני חכם (אגור
שם הלכות א"י). ואין החכם נותן לו קבלה עד שידע צו שהוא יודע הלכות שחיטה

קונטרס אחרון

והיה ראוי להזהיר הדבר ליושנו ליטול קבלה מן השוחטים החכמים בלאו הכי² גם כן כמו שכתב
ה"ט³, דהיינו שיש לו לב להבין ולהורות בכל אשר ילמדו, אף שאינו עוסק להבין ולהורות אלא
בהלכות שחיטה ובדיקה מפני שאינו קבוע בהוראה, והוא יודע לנסותו היטב כמו הרב הקבוע
להוראה, מאחר שבהלכות שחיטה ובדיקה הוא חכם כמותו או יותר ממנו, והוא מכיר ויודע אם
יראת ה' על פניו מאחר שלמדו מלאכת השחיטה והתעסק עמו ימים רבים. אלא לפי שאין השוחטים
החכמים בלאו הכי מצויים כל כך על כל פנים נכון הדבר להקן שלא יתן הרב קבלה אלא למי
שמכירו ויודעו אם יראת ה' על פניו כמ"ש לעיל⁴.

ואם שחט אחד בלי קבלה כתב התבואות שור⁵ בשם האורח [מישור]⁶ דריו כעבור על תקנת
הקהל לדקמן סעיף י"א שיש אוסרין שחיטתו אם עשה כן במזיד⁷, ולפי מ"ש שם בשם הפרי
חדש⁸ להקל בהפסד מרובה הוא הדין הכא, ואפילו בלא הפסד מרובה יש להקל בשל אחרים
שלא ידעו שלא נטל קבלה שאין לגעור בהם⁹ כלל, ולא דמי לדקמן סעיף י"א¹⁰ שהכל יודעים
מתקנת הקהל וראוי לגעור בהם¹¹ כמו שיתבאר שם בשם הפרי חדש. ואין להקשות אם כן מה
הועילו חכמים בתקנתם שתקנו ליטול קבלה מאחר שמכשירים שחיטתו בלא נטילת קבלה
בדיעבד¹², יש לומר שהועילו שעל כל פנים אין אוכלים משחיטתו אם לא ינסהו הרב, ואם לא
נסוהו בתחלה ינסהו בסוף, ואם אין שם מי שינסהו אסור לאכול משחיטתו מתמת קצו והאף על
גב דשרי מדינא כדלעיל.

ובתשובת חוות יאיר¹³ הקיל לצורך שמתח יו"ט למי שלא נטל קבלה לשחוט לפני שוחט מומחה
שעומד על גביו רק שאינו יכול לשחוט בעצמו מפני שהוא חולה. והתבואות שור¹⁴ כתב עליו
שלא היה למראיה ענינו הרם הקדמונים, ואי סבירא ליה¹⁵ דההרם לא היה בעומד על גביו אם
כן אפילו בלא דחק הוי ליה להחיר עכ"ל. וכ"מ בהרי"א מלשון רמ"א שאין צריך ליטול קבלה אלא
לשחוט בינו לבין עצמו, שהרי תולה הטעם במנהג נטילת קבלה, כמו שכתב הרמב"ם¹⁶ מי שידע
הלכות שחיטה לא ישחוט בינו לבין עצמו עד שישחוט בפני כו', וכמ"ש בדרכי משה¹⁷, וכ"מ
ברמ"א סעיף ג' וביש"ך שם ס"ק ט"ו וכמו שיתבאר לקמן שם¹⁸, וכן המנהג פשוט שאוכלים
העופות שמתלמד עליהם השוחט לשחוט בפני המלמדו אומנות השחיטה¹⁹, וכן מוכח מסתימת
כל האחרונים שלא כתבו חידוש דין זה להשליך אלו העופות לכלבים אף על פי שהם כשרים רק
שנשהטו קודם נטילת קבלה מהרב.

אבל מה שנהגוהים עוד ומעשה בכל יום שמי שהחזק בפני רבו באומנות השחיטה יפה רבו משלחו
בכמה מקומות בעיר לשחוט ואינו עומד על גביו כלל לא אחי שפיר, אלא לפי מ"ש לעיל שתקנת
הקדמונים לא נתפשטה במדינות אלו ככתבם וכלשונם מימי הראשונים, רק שמקורבו נהגו כן ליטול
קבלה מן הרב דוקא ונתחלה היה המנהג ליתול אף מהכס ומומחה בהלכות שחיטה לבד, אם כן
יש לומר שלא נהגו כן²⁰ אלא כשהשוחט נפטר מרבו והולך לשחוט בפני עצמו, אבל לא בעירו

ציונים לקונטרס אחרון

קנ	כדלעיל בפנים ס"ק ב' (ד"ה ולכן).
קנא	שם.
קנב	שמה חרשה סכ"ד, ובתבואות שור סק"מ.
קנג	ס"ק ד.
קנד	ט"ז סק"ב, לקמן שם סק"ג.
קנה	ס"ק ל"ח, וראה גם לקמן שם.
קנו	בכת"י: לקונסס, וכ"ה לקמן שם.
קנז	שאם הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא טבח
יודע ושחט אחר יש אפרים שחיטתו אסורה.
קנח	בכת"י: לקונסס, וכ"ה לקמן שם.

קנט	ראה דעת תורה סק"ט, ביאורי הלכות ע' לו.
קס	ס"י קעח.
קסא	ס"ק מ.
קסב	לחיות יאיר.
קסג	פ"ד ה"ג.
קסד	ס"ק ג.
קסה	ס"ק כז.
קסו	כדלקמן בפנים ס"ק י"א.
קסז	ליטול קבלה מהרב.

הלכות שחיטה א

[יא] ונקי ציד. ולכן נוהגין שכל הבאין לשחוט סומכין עליהם לכתחלה. ולא נדקין

[יב] וזכך ביד. דהיינו שישחוט לפניו ג' שחיטות כשרות רצופים כדלעיל¹⁰⁰.

והמנהג שג' שחיטות אלו הן תרנגולים¹⁰⁰ שקשה בהן השחיטה מפני חשש שמוחה וצריך אמונת ביותר¹⁰¹ ואחד מהן הוא תרנגול¹⁰² מפני שהשחיטה קשה בו יותר מבתרנגול[ת] משום חשש שמוחה¹⁰³.

ואף על פי שהוחזק בתרנגולים ושאר עופות אין נוהגים ליתן לו לשחוט בינו לבין עצמו עופות הקמנים שהן צפרים ויונים הקמנים אלא למי ששחט אותם ואתמחי כבר בהם¹⁰⁴ בפני מומחה (דהיינו ששחט ג' שחיטות כשרות¹⁰⁵ כדלעיל. עיין שמלה הדרשה¹⁰⁶ דלא רק) לפי שהניבול מצוי בהם¹⁰⁷. ומשום הכי מדרקקים מומחים גדולים מתי שבא לפניהם עוף קמין אין שוחטין אותו לברו אלא עם עוף אחר כדי להסתלק מחשש ברובה לבטלה (ים של שלמה פ"ט דב"ק סי' כ"ג¹⁰⁸). עיין שם המיב¹⁰⁹ דלא כשמלה הדרשה¹¹⁰ שלא עיין שם). ואם מביאים לפניו ב' צפרים או ב' יונים קמנים אין צריך יותר דבולי האי לא חיישינן שתנבלו שניהם (ש"ך¹¹¹). וזה אינו מעוקר הדין אלא חומרא בעלמא ונכון לזהר בו (פרי הדרש¹¹²).

ומה שנהגים שהתרנגולים ששוחט לפני החכם נוטל החכם בשכרו וגם יש לו קצבה ושכר במה שנתנו לו אחר כך רשות לשחוט מנהג רע הוא ומחמת זה באו כמה קלקולים שנתנין רשות והסכמה מחמת שכר פרנסתן אפילו למי שאינו ראוי לכך לכן כל ירא שמום יתרחק מן הכיעור והרומה לו¹¹³ ואל יהנה אפילו מן התרנגולים אלא יתן לעניים (רש"ל¹¹⁴ ש"ך¹¹⁵).

ואם לא קצבו לו הקהל דבר מועט בשכרו אלא מעלה בדמים כפי רצונו יש בו גם כן משום גול שהרי השוחט מוכרח ליתן לו שאם כן לא יניחהו לשחוט בעירו (שמלה הדרשה¹¹⁶) (ו):

קונטרס אחרון

אצל רבו ורבו משלחו לשחוט שאימת רבו והשגחתו עליו בצאתו לשחוט וכבואו על כל מה שצריך להשיגה ולדרוש ולהקור על בדיקת הסכין ועל כל מה שאידע לו כשהיטה. וכן בבדיקת הריאה: (1) ומכל מקום בדיעבד אין לפסול הקבלות שנתנו בשכר כדין נוטל שכר להעיד שעדותו בטילה¹¹⁷, שזהו כנוטל שכר לילך לראות איזה ענין שיהיה אחר כך עד בדבר שאינו חייב לילך לראות בתנא אלא אם כבר ראה חייב להגיד¹¹⁸, ואפילו לא נטל השכר לפני הליכתו מותר לטול אחר כך שכר הליכתו, כן כתב התבואות שור¹¹⁹.

עו	יש"ש שם. שמלה הדרשה שם.	ס"ק י.
עז	וש"ך שם.	ט"ז
עח	שגם בעופות קמנים מספיק ג' מעמים, כדלעיל (בבומטר).	ש"ש פ"א סי' ה', וב"ק פ"ט סי' כג (ע"פ התמרא שם צ"ב, ב).
עט	שם, שצריך שהיא שוחט מובהק מיומן רב.	ע
פ	מ"ק ס"ק ו.	ע
פא	מ"ק ס"ק ה.	ע
פב	נגרא ט"ז, ב.	ע
פג	פ"א פ"א ט"ז ה.	ע
פד	מ"ק ס"ק ג.	עד
פה	מ"ק ס"ק יב.	ע

צינונים לקונטרס אחרון

קסח משנה בכורות כ"ט, א. טור רמ"א חו"מ סי' ל"ד
 ס"י"ח. ערות ס"ח.
 קסט שו"ת הרשב"א ח"ג סי' יא. ב"י חו"מ סוסי

הלכות שחיטה א

טו

אומם לא נמתלה ויב ולא בסוף דכל המצויין אלל שחיטה כבר נטלו קצלה לפני חכם (ד"ע). וצקת מקומות נוהגין להחמיר עוד בהמקצלה נוטל כחז מן החכם לראייה

[יב] ולא בכורף. שלא שכיח כלל בשום אדם ישחוט בלא קבלה (דרכי משה¹⁹):

קונטרס אחרון

אבל באמת אין הנהגון דומה לראיה, דשאני התם שהוא דבר הרשות, אבל זה שבא לשחוט כמצות התורה ואנו אוסרים לו השחיטה עד שיבדקוהו אנו מחוייבים לבדקו בחנם, כמו שאנו חייבים לראות טרפות ובכורות ולבדקן ולדרון בין איש לרעהו הכל בחנם אף על פי שיש בהם טורת רב (בכורות כ"ט ר"ט²⁰ וברא"ש שם²¹), וילפינן בגמרא²² מקרא דכתיב²³ ראה למדתי אתכם הוקים ומשפטים כאשר צוני ה', מה אני בחנם אף אתם בחנם, והרי מצות השחיטה בכלל החוקים והמשפטים²⁴, ולא אמרינן לא לשחוט ולא ליכול, כמו ראיית טריפות דלא אמרינן דלא ליכול. ואפילו נתינת הקבלה שאינו אלא תקנה או מנהג בעלמא²⁵, מכל מקום כיון שאין מניחים לשום שוחט לשחוט בלעדה אנו חייבים ליתנה בחנם לראויים לה שיוכלו לקיים מצות התורה. ולא דמי לעידי הגט שמתורמים לטול שכר הליכה לראות²⁶ אף שאי אפשר לו לגרש בלעדה, לפי שגם בגט חכם המסדר חייב הוא לטרד, שהסדרו הוא למוד הוראה איך לגרש²⁷, והוא בכלל למדתי אתכם כו' כאשר צוני כו', אבל העדים אינם מלמדים ומורים כלום²⁸. אבל בנתינת קבלה אין צריך לוטר שאסור לטול שכר בעד טורה הבדיקה אם הוא מומחה וראוי לשחוט שזהו בכלל למדתי אתכם כראיית בכור וכיוצא בהן, אלא אפילו העדות שמעיד עלינו דומה לעדות הגט אלא הוראה הוא שמורה לעם שמותר לאכול משחיטתו לפי שברקו ומצאו מומחה, והרי זה הותר בכורות ממש וכשאר הוראה שמורה לעם האסור והמותר לעשות ולאכול.

וגם היינו החתימה אינו היתר כלל, שאף שאמרנו ר"ל²⁹ שהדיין יכול ליטול שכר בעד החתימה על הפסק, שכר האם או נוטל הפסק להיות בידו למשמרת לפי שאינו רוצה לכופו עכשיו לקיים הפסק שכר יפה לו, אבל אם נוטל לראיה לפני המנהיגים שיכופו לקיים הפסק חייבים הדיינים לחתום בחנם אם אינו שכר בטלה דמוכה כדלקמן, כמו שהייבים לטרוה ולכופו בעצמם לקיים הפסק אם יש לאל ידם בהרמות נדוים ולצוות לשוטרים³⁰, שזהו עיקר מצות הדיינים כמו שכתוב³¹ שופטים ושוטרים כו'. וגם כל המצות חייב אדם לעשות בחנם³² כמו הזהה וקדוש בפרק ד' דבכורות³³ והשבת אבידה ולהציל עשוק מיד עושקו³⁴ אין לך מצוה רבה כזו שזהו עיקר מצות הדיין לכופו לקיימו כמו"ש בטור חו"מ סי' א', וכל שצדקי דמצוי למיעבר³⁵ מייחייבי בחנם. ולא דמי לשוטרים שלא צוהו הכתוב להיות שוטר אלא שוטרים תתן, אבל צוה להיות שופט שנאמר³⁶ בצדק תשפוט, לכן צריך להיות בחנם, אם כן כל מה ששייך לשופט ולא לשוטר כגון לצוות צריך

פו ס"ק ה וס"ק יב. וראה גם ק"א סק"ד.

ציונים לקונטרס אחרון

קצת רע"א (דבריקת בכורות בבהמה גסה נפיש טריחיה).	ליטול על זה שחר).
קצת פ"ד סי' ה (שזה שהתירו לאילול ליטול שכר הוא משום שהיה בטל ממלאכה כל היום). וראה רבנו גרשום שם (והדינו לא משום הטורח). ביאורי הלכות. קצת בכורות שם. וראה גם הל' ת"ת פ"א ה"ב (גבי ת"ת. מהפסוק (דברים ד, יד) ואותי צויה ה').	קצת ראה גם לקמן הל' ערות שם (אסור ליטול שכר על קיום מצות).
קצת שחייב להורות ולדרון בחינם (מה שאין כן עצם החיוב להורות ולדרון, ראה לקמן שלומרים מהפסוק עצמו תשפוט). וראה ביאורי הלכות. קצת כמבואר לעיל ברמ"א ובקו"א סק"ז. ולא חל על זה החיוב מה אני בחינם אף אתם בחינם (ראה נדרים לו, א דלמיך שפר סיטוק טעמים מדרבנן מותר	קצת ראה גם לקמן הל' ערות שם (אסור ליטול שכר על קיום מצות).
	קצת כט, א.
	קצת ראה רמב"ם הל' שנדרין פ"ב ה"ז. רא"ש ב"ק פ"א סי' ה.
	קצת לשון הרא"ש שם.
	קצת ויקרא טו, טו. רמב"ם ספר המצות מ"ע קצו.

הלכות שחיטה א

שמן לו קבלה. וכל שוחט אע"פ שנטל קבלה יראה שיחזור [ג] לפקדים הלכות

[ג] לפרקים. הפרקים הם הכל לפי מה שהוא אדם אם יש לו זכרון טוב (שמלה חרשה¹⁰):

קונטרס אחרון

להיות בחנם אפילו על ידי טורה. והתימתו שעל הקבלה היא גם כן הוראה שמורה לעם שבוער אהרת שאינם יודעים ואינם שומעים ממנו בעל פה אם מותר לאכול משהיטתו של זה, ואם היו שואלין ממנו איה הוראה חייב להשיב להם במכתב בחנם והם ישלמו שכר הסופר והוא יהתום בחנם, שטורה ההתימה אינו רב מטורה הלמודי בעל פה. ואם כן זה השוחט שבא להיות שוחט בעיר אהרת נעשה שלוחם וישאל בעדם אם מותר לאכול משהיטתו וחייב לתתם להם בחנם.

ואם עבר ונטל דינו כנוטל שכר לדון שדיניו בטלים¹⁰⁹ אף אם דין אמת לאמתו, שנקסוהו לבטל מעשיו הואיל ועבר על מה אני בחנם אף אתם בחנם כמו שכתב הר"ן בסוף פרק ב' דקדושין¹⁰⁹, ולא משום חשדא. וכן בהתרת בכורות אין שוחטין על פיו עד שיתיר חכם אהר כדלקמן סי' ש"ב¹⁰⁹, והוא הדין כאן אין לאכול משהיטתו עד שיברוק חכם אהר אם הוא מומחה, דלכולי עמלא לא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן היכא דאיתא קמן כדלעיל¹⁰⁹. אם לא שהוא שכר בטלה דמוכח¹⁰⁹, כגון שמניח כל עסקיו¹⁰⁹ ואין לו עסק אחר רק לדון ולהורות, ונטל שכר מבועלי דינין¹⁰⁹, הרי שכר הקבלות הוא כשכר הוראות, ואין בהם איסור דאורייתא משום מה אני בחנם כו' אלא מדרבנן משום חשדא¹⁰⁹. הילכך אין לפסול שחיטתו בדיעבד אם אין כאן חכם שיברוק שחית בחנם, דהא בדיקה זו אינה מדאורייתא אלא מדרבנן לכתחלה, דהא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, וכיון שנברק כבר אלא דחשדינן ליה לבדוק שמא לא ברקו יפה הוי ליה ספיקא דרבנן ולקולא. אבל לכתחלה אין ליתן לו לשחוט, שאין עושין ספק דברי סופרים לתתלה וכמ"ש באו"ת סי' י' עיין שם במגן אברהם סי' ק"א¹⁰⁹. וכן אם נברק אהר זמן ונמצא שאינו יודע אין לאסור שחיטתו למפרע כדיון מי שלא נטל קבלה כדלקמן בהג"ה, משום דחשדא זו שהשדינן ליה¹⁰⁹ שנטל שכר הוא מדרבנן, דמדאורייתא אוקי גברא אחזקתיה דכל ישראל בחזקת שררות הם¹⁰⁹ ואינם חשודים להעיד שקר ולהכשיל רבים בתורה ובנטילת שכר לא הורע חזקתו אלא מדרבנן כמ"ש סי' י"ה¹⁰⁹ בשם הרמב"ם¹, ואם כן מדאורייתא כשרה שחיטתו למפרע, ומדרבנן אין לאסור משום דהוי ספיקא דרבנן דשמא לא אידע לו¹⁰⁹ כמו שיתבאר לקמן¹¹, וכחאי גוונא אשכחן בכללי ספק ספיקא דלקמן סי' ק"א¹¹.

פ"ו ס"ו. וראה גם תבואת שור סק"י.

ציונים לקונטרס אחרון

קפת משנה בכורות שם. טור ושוריע חו"מ סי' ט ס"ה. ש"כר).
קצו ולעיל שם סט"ו. סי' רנב קו"א סק"ד.
קצז לברוק.
קצח רמב"ם הל' קידוש החדש פ"ב ה"ב. ב"י סי' א ד"ה כתב המרדכי.
קצט קו"א סק"י.
ר בכת"י: ה"ן. וז"ה בקו"א שם שמצוין לר"ן קידושין סוף פ"ב. ואוצ"ל: הרמב"ן (הר"ן) שם מביא בשם הרמב"ן.
רא כמבואר בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רית. הובא ונתבאר בט"ז ס"ק ה.
רב לא הניע לדינו. ועד"ז לקמן סי' יח בפנים ס"ק ג (שמצוין לביאור רבנו בס"א. א. כמה שנבאר בט"ז שם), וש"נ. ביאור הלכות.
רג ראה ש"ך שם ר"ן יט.

קפת משנה בכורות שם. טור ושוריע חו"מ סי' ט ס"ה. וראה שו"ת צ"צ סוס"י יא.
קפט (בג, א) ד"ה וכתב (בשם הרמב"ן).
קצ סימן זה בשו"ת לא הניע לדינו, וראה שוריע שם ס"א.
קצא בשו"ע וקו"א סק"ד וסק"ה.
קצב כתובת קה, א. תוס' בכורות ט, א ד"ה הנוטל. טור ושוריע סי' רמז ס"ה. וראה גם הל' ת"ת פ"א ה"ב.
קצג תוס' שם ד"ה מה. רא"ש שם פ"ד סי' ה. טור ושוריע שם. הל' ת"ת שם.
קצד ראה טור ושוריע חו"מ שם.
קצה שלא ברקו יפה, כדלקמן. ראה שו"ת בכורות כח, סעי'ב ד"ה אין שוחטין לקמן סי' יח סק"ח"כ"ט וקו"א סק"י (לענין השוחט עצמו הנוטל

הלכות שחיטה א

יז

שחיטה שיהיו [ד] שגורים צפוי וצלבו שלא ישכחם (מהר"ר יעקב הלוי גשם מהר"ש). וכמו שהדין בהלכות שחיטה וצמי שצא לשחוט כך הוא הדין בהלכות גדיקות הריאה וצמי שצא לצדוק [טו] ודינם ומנהגם שזה בכל זה (ד"ע). ויש לבי"ד לחקור ולדרוש אחר הנודקים והשומטים ולראות שיהיו בקיאים ומומחים וכשרים (מהרי"ו סי' נ'). כי גדול אסור המכשלה בשחיטות וצדיקות המסורים לכל. ואם צדקו איזה שחוט וצדק ומנאל שאינו יודע אם נטל פעם אחת קבלה אין מטריפין למפרע מה ששחט דלמרינן השתא הוא דלמפרע (מדושי אגודה). אבל אם לא נטל קבלה מעולם כל מה ששחט טריפה גם כל הכלים שצנלו צהן מה ששחט צריבין הכשר (רשב"א סימן ר"ח).

ב אין צריך (ח) שידע כל [טז] חלוקי הדינים אלא אם אומר על דבר באר הגולה

ט מור בשם סמ"ג בשם רבינו תם ודמרכיזי ריש הלוי.

[ד] שגורים בפניו ב'. אף על פי שבשאר הוראות אין צריך שידע המורה בעל פה כל הוראות ⁹⁹ בשחיטה שהיא מסורה לכל החמירו ורבים מתפרצים ואינם נותנים על לב תמיד לחזור על הלכות שחיטה על כן נהגו גדולים לחקור אחר השוחטים אף על פי שנמלו קבלה [מ"ז⁹⁹]. ועיין סעיף ב' מה הן הלכות שחיטה שצריך לחזור עליהן ולידע אותן בעל פה:

[טז] ודינם ומנהגם שזה. פירוש שמן הדין הוא צריך לבדוק אם יודע הלכות בדיקה משום דמיעוט שאינם מומחין שביה כמ"ש לעיל⁹⁸ בשם הר"ן⁹⁸. ולכן נהגו ליטול קבלה ולכן נהגו שאין בודקים עוד אותה. אבל לפי מ"ש לעיל⁹⁸ בשם הרמב"ן⁹⁸ אינו צריך ליטול קבלה לבדיקות הריאה:

[טז] חלוקי הדינים. כגון שהייה וחלדה כמיעוט סימנים⁹⁸ דלקמן סי' כ"ג סעיף ד' ה' וסי' כ"ד סעיף י"א וכיוצא בהם דהא חכמים נמו מספקא להו כמה מילי בהלכות

קונטרס אחרון

(ח) והנה מלשון הגהות מיימוניות¹¹ בשם סמ"ג¹¹ והגהות אשר"י¹¹ בשם ר"ת ודרכי משה ושו"ך ריש סי' כ"ג מוכח בהדיא דאפילו לכתחלה אין צריך השוחט לידע כל חלוקי הדינים. ולפי זה מה שכתב השלחן ערוך אין צריך לידע כו' לא קאי אדלעיל¹¹ דווקא אבל אם הוא לפנינו צריך לבדוק כו' דהיינו לבדוק להתיר לאכול משהיטתו לפי שעה, אלא אפילו השוחט עצמו אין צריך לידע כל חלוקי הדינים אלא שישאול כל מה שיסתפק לו. ואדרבא זה נכון יותר בדורותינו אלה

פח מדין הוראה (ומדין ת"ת, ראה הל' ת"ת פ"ב ה"ג).
פט ס"ק ת.
צ וס"ק יט, וק"א ס"ק ת.
צא ק"א סק"ה.
צב ג, ב) ד"ה ודיכא.
צג יש (הדגשן שצריך לבדוק את השוחט משום דבהמה

בחייה בחוקת אסור עומדת עד שידע לך בנה נשחטה, וזה לא שייך בבדיקת הריאה שאו אמירין בהבנת בחוקת היתר עומדת עד שידע לך בנה נשחטה).
צד הובא ברשב"א בחידושי ג. א ד"ה אמר אב"י.
צה ב"י ד"ה ונ"ש רבנו בשם סמ"ג, בשם הגהות מיימוניות פ"ד אות א.
ציונים לקונטרס אחרון
רו פ"א סי' יג.
רו סעיף א.
רד פ"ר אות א.
רד עשין סג (קמ, ב).

הלכות שחיטה א

זה הייתי מסתפק ושואל קרינן ביה שפיר [י] יודע עד שאומר על

שחיטה¹³ הלכך אם אומר אילו בא דין זה לפני הייתי מסתפק ושואל¹⁴ כו' (כו"י במש המרדכי והגהות מיימוניות):

[י] יודע כו', אך שרע לתת לב כשנוי שחיטה ולשאל על ספקים (מרדכי¹⁵). דהיינו שיודע עיקרין הלכות שחיטה (רמב"ם¹⁶) כדלקמן בהג"ה. דמדקאמר רב יהודה כל מבה שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהיה כו' כדלעיל¹⁷ כיון שאינו מזכיר אלא שהייה כו' משמע דאפילו אינו יודע אלא אלו שרגילים לבוא לידו אין צריך יותר¹⁸ שהרי אם יסתפק בהם יודע לשאול ואם לא ימצא לשאול משום אדם יחמיר דבזה בקי אפילו עם הארץ דספק דאורייתא לחומרא¹⁹. אך צריך לידע הא דמספקא לן בגמרא²⁰ אי שהויות מצטרפות²¹ וסלקא בתיקו²² דרגילות לבא לדי השוחט²³ וגם צריך לידע בדיקות הסכין אבישרא ואמפרא²⁴ שלא ישחוט בסכין פגומה

קונטרס אחרון

שכל שוחט ישאל ספיקותיו מהכם המורה ולא יורה בעצמו מתוך ספרי שו"ב שהן הלכתא בלא טעמא, ואסור להורות שום הלכה אם אינו יודע טעמה היטב²⁵, כמו שאמרו רז"ל²⁶ התנאים מבלי עולם, משורשים הלכה מתוך משנתם, ובפרט ספרי בדיקות ההדשים אשר בהם כמה וכמה דברים משובשים, ולפעמים נוהגים גם כן טעם לפגם בהלכות הערוכות בחלמוד כידוע לכל חכם לב, על כן אם בדורות אלה לא ישים השוחט לבו לחזור כל חלוקי הדינים שבספרי הבודקים רק שיודע הלכות שחיטה ולקמן בהג"ה דבר דבור על אופנו כראוי, וכן בהלכות בדיקות הריאה יחא יודע כל הדינים השכיחים ורגילים לבוא, ועל השאר יהיה מסתפק ושואל ולא יורה מעצמו תבוא עליו ברכה.

והתבואות שור²⁷ כתב דהאינדא שכל הדינים סדורים לפניו ואינו זוכרם אנו רואים בקי במה שלמד ויחלה לו כשר בפסול, וגדולה מזה מצאתי בספר בית הלל²⁸ באחד שלא ידע הרמז על אורך הסכין²⁹ והעבירוהו, ובודאי הטעם הוא שכיון שהרמז מבואר בשחיטות והוא לא ידע אם כן אינו שוקד עליו ללמוד עכ"ל התבואות שור. והפרי חדש³⁰ חולק על הבית הלל דכיון שבקי בדינים אף שאינו בקי ברמזים אינו מעלה ומוריד. וטעמו ומקומו עמו, דמה שכתב התבואות שור אינו שוקד על הלמוד, זה אינו, דהא חזינן שבקי בדינים מפני ששם לבו עליהם לזכורם ועל הרמזים לא שם לבו כלל, ואם כן הוא הדין בתלוקי דינים שאינם מעיקרי הלכות שחיטה דלקמן בהג"ה אם לא שם לבו עליהם לזכורם מפני שיש בו דעת לשאול כל הספיקות אין עליו עון אשר חטא, רק שלא יאמר על האסור מותר כדלקמן³¹, וכ"מ סתימת לשון רמ"א בדרבי משה ריש סי' כ"ג וש"ך שם³² דאף האינדא דינא הכי, דלא כתבואות שור:

קג לב, א. מור וש"ע סי' כג ס"ג.
קד הפסיק ב' וז' פעמים בשחיטה אחת ושהיה בין שלשתן כדו שיעור שלם (רש"י שם ד"ה שחיות). וראה ביאור הלכות.
קה ופסולה מספק, כדלקמן שם וסק"ג.
קו הנותן מיימוניות פ"ד ה"א. ט"ז ס"ק ג.
קז ציפור.

צו כ"י שם, בשם מרדכי רמז תקעה. ט"ז ס"ק ג.
צז פרישה אות יג. ש"ך סק"ט.
צח רמז תקעה.
צט פ"ד ה"ז.
ק בהקדמה.
קא ראה לקמן סק"ה. דרכי תשובה סק"ט.
קב ביצה ג, ב.

צינונים לקונטרס אחרון

ריב רמ"א סי' ח.
ריג בקונטרס אחרון סי' ח.
ריד בפנים סק"ח וק"א סק"ט.
רטו סי"א. א. וכ"ה לקמן שם סי"א.

רת ראה ה"ל ת"ת פ"ב ה"א וק"א סק"א, וש"י.
רט סוטה כב, א.
רז ס"ק יא.
ריא סי' ח.

הלכות שחיטה א

ימ

[יח] **האסור** (ט) **מותר**. הגה: וזדקין אומו זדיי הלכות שמיטה שימצארו לקמן [יט] יש סימן כ"ג וזדקין זדיקת [כ] הסלין וזדקין זדיקת הסמינים לאחר שמיטה כמו שימצארו לקמן סימן כ"ה (הגהות אשירי והגהות מיימוני פ"ד). ואם שחטו ולימיה קמן למזדקיה מכל מקום יזדקו בסמינים אם נשחטו רובן דכל מה דלפפטר למזדק [כא] זדקינן (הר"ן) זסם צעל הלכות וד"ע לדעת הרא"ש ע"ל סס"ה סו"ג.

עב"ל הגהות אשר"י¹⁰¹. והרמ"א הוסיף בדיקת הסמינים לאחר שחיטה, ונכלל בזה שיעור השחיטה דלקמן סי' כ"א¹⁰².

והרמב"ם ככל כל אלו במה שכתב ה' דברים אלו שהם שהיה כו' וכיוצא בהם שהם עיקר הלכות שחיטה עיין שם בפרק ד' הלכות א' ב' ו' שכיון שיועד עיקרי הלכות שחיטה יודע סדר השחיטה כיצד שוחטין וכל שאר הלכות שחיטה אינם אלא לבאר משפט השונים אם שינה מסדר השחיטה ואם יארע לו איזה שנוי ישאל על ספקיו בוודאי אבל אם אינו יודע עיקרי הלכות שחיטה דלקמן בהג"ה אינו יודע לשאול כלל והלכך לא מהני מה שאומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל אלא בחלוקי הדינים אבל לא בעיקר הלכות שחיטה דלקמן בהג"ה:

[יח] **האסור** מותר כו'. או מקרי אינו יודע ואפילו בדיעבד אסור לאכול משחיטתו¹⁰³ דחיישנין שמא כאל לידו איזה ספק¹⁰⁴ יהוא אינו יודע והתירו (פרישה¹⁰⁵ וב"מ מלשון המור¹⁰⁶). והיינו אפילו בדבר שאינו רגיל לבוא לידו השוחט כגון שהיה והלדה במיעוט סמינים וכיוצא בהם דבדבר הרגיל לבא אפילו אמר אינו יודע לא מהני כדלעיל¹⁰⁷:

[יט] רס"ב כ"ג כו'. שהן שהיה דרסה הלדה הגרמה ועיקור שנתבאר שם ובס"ב כ"ד¹⁰⁸:
[כ] הסבין. שיתבאר בס"י¹⁰⁹:

[כא] **בדיקת** כו'. אבל אי איתא קמן ובדיקתו ונמצא מומחה אין צריך לבדוק הסמינים דכיון שהוא מומחה בודאי ברק בסמינים וכן אי איתא קמן ואי אפשר לבדוק

קונטרס אחרון

(ט) מיהו היינו דווקא שאומר על האסור שמותר לעשות כן לכתחלה, דאז חיישנין דלמא אירע עשה כן לכתחלה, אבל אם יודע שאסור לעשות כן לכתחלה אלא אומר שבדיעבד אם עשה כן כשר יש מקום לומר שאין לאסור שחיטתו בדיעבד, דכיון שיועד שאסור לעשות כן לכתחלה הרי הוא נזהר מעשה כן ברצונו, ואין לחוש אלא אם אירע שנעשה כן במקרה שלא ברצונו והתיר ולהא לא חיישנין, דחזקה על כן דעת שאין קלקולי שחיטה יוצאים מתחת ידו במקרה, אלא אם כן נחמיון לכך או שלא השיגח, דכל כן דעת משגיח בעת שחיטה כדלקמן סי' ב'¹¹⁰, וזה שיועד שאסור לכתחלה אין לחוששו שלא השיגח על זה כלל שהרי הוא בחזקת כשרות (עיין תבואות שור¹¹¹):

ק"ג עד שאמר על האסור מותר.

ק"ד ס"ק י.

ק"ה שהם מנינים ברס"ב, כג, ונמבארים בס"ב כג"ד.

ק"טו ש"ך סק"י.

ק"ח פ"א ס"י ג. הובא בב"י שם.

ק"ט סימן ה בשו"ע לא הגיע לדינו.

ק"י ונבאר מ"א. א. לעיל בהקדמה. וראה ק"א סק"ט.

ק"יא בבתי"י: אימור.

ק"יב ס"ק ד.

צינונים לקונטרס אחרון

רסז ק"א סק"ב. וראה גם לעיל ק"א סוף סק"א. ריז ס"ק ב.

ב הלכות שחיטה א

וכל זה במקומות שלא נהגו ליטול קצלה אבל במקומות שנהגין ליטול קצלה כגון
זני אשכנז והנמשכין אין נוהגין לזדוק אחריו [כב] כלל וכמו שנתבאר
(ד"ט).

ג' מי שזודעים בו שאינו יודע הלכות שחיטה אפילו שחט לפניו ד'
או ה' פעמים שחיטה הנונה וראויה ושחט אח"כ בינו לבין עצמו

באר הגולה

י מימרא דרב יהודה וכו' חולין דף ט [ע"א].

בסמינים כגון שנחתך הראש סמכיני ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובודאי דק
בסמינים (דרכי משה פ"י הרא"ש פ"י ור"ן פ"ט):

[כב] כלל וכו'. מלשון זה משמע דאין צורך לברוק אחריו לעולם אפילו יש זמן רב שנמל
קבלה. ומשום הכי כפל רמ"א דבר זה שכבר כתבו בסעיף א' לאשמועינן דאין
נוהגים לברוק אחריו כלל בשום אופן בעולם אפילו אחר זמן מרובה ולא חיישנן דלמא
שכח לימרו (וכ"מ בהדיא בדרכי משה פ"ב בשם פסקי מהרי"א פ"א ע"ן שם במהר"א
ובראיתו מפרק אין [מעמידין] פ"ב).

ומעמא דמילתא לאו משום דאוקי גברא אחזקתיה חדא דהיא חזקה העשויה [להשתנות]
מעצמה אם לא יחזור על למדו ישכח מאליו ואינה מוציאו מחזקה איסור פ"ב ועוד דהא
רובא עירף מחזקה פ"ב ואנן לא סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן הויבא דאיתא
קמן ואפשר לברר פ"ב והויבא סמכינן אחזקה כשיש לחוש לשכחה פ"ב. אלא היינו טעמא
משום דלא חיישנן לשכחה כלל משום [דמלתא] דלא שכיחא היא שישכח עיקר הלכות
שחיטה פ"ב הרגילין לבוא מאחר שהוא עוסק תדיר בשחיטה דהא דמצרכינן בדיקה בתולה
ולא סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן הוא משום דמיעוט שאינן מומחים שכיח
כמ"ש לעיל פ"ב בשם הר"ן וכו' רמ"א מדהשוה דין בדיקה הויאיה לשחיטה כדלעיל פ"ב.
אבל אחר שנבדק ונמצא שהוא מן הרוב שהן מומחין תו ליכא למחש למדרי דשכחה
מלתא דלא שכיחא היא כמי שהוא עוסק בשחיטה.

אבל אם הניח ועוב עסק השחיטה זמן רב בענין שיש לחוש שמא שכח עיקר הלכות
שחיטה כיון שמלתא דשכיחא היא שישכח בזמן רב כזה חיישנן וצריך לברוק פ"ב כאילו
בא לשחוט בתולה דלא סמכינן ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דלא מוקמינן
אחזקתיה הויבא דאפשר לברר כדלעיל סעיף א' בהג"ה פ"ב:

קבו ראה גם לקמן ס' יח ס"ק יח, שמכאן למד הרשב"א
(ג. ב. ד"ה וינרו) שבמקום שאפשר לברוק אין מומחין
על חזקת הסבין.
קבו ראה ש"ך סק"ח.
קבח ק"א סק"ה.
קבט ס"א ומסק"ו.
קל ראה גם לעיל ק"א מ"ה סק"ה.
קלא וס"ק ג. וראה גם לעיל א"ח ס' תלו ס"ו. לקמן ס' י
קפו סק"ב.

קזו ס"ק מו.
קח שו"ת כלל כ ס' יג.
קט (א, א) ד"ה ולענין.
קב ס"ק יא.
קבא ס"ק קעו.
קבב ע"ז ל"ג, א.
קבג ראה שו"ת הב"ח הישגות ס' א. מ"ז ס"ק ג.
קבד נדה יח. כ. וראה גם לקמן ס' קפג מהר"ב (ד"ה
ומשום הכי), וש"י.
קכה ממעמדים שנתבאר לעיל ק"א ס"ק ה.

הלכות שחיטה א

כא

[כג] שחיטתו פסולה. "אפילו שאלו לו עשית כך וכך ומתוך תשובתו נראה ששחט כראוי אין לסמוך עליו" ואפילו אמר: ברי לי ששחטתי [כד] יפה. הגה: ומי שזרכו להתעלף ולאו יודעים שאינו מוחזק ושמט ולמחר: צרי לי שלא נתעלפתי נלמן מאחר שידוע [כה] הלכות שמיטה (צ"י לעדת הרמנ"ם). "מי שיודעים בו שאינו יודע הלכות שחיטה יכולים ליתן לו לשחוט

באר הגולה

יא הרא"ש והרמב"ם שם ושאר פוסקים משום דכל מלחא יג משנה ריש תולין ובמרא דף י"ב והסבטת הפוסקים דלא רמוז עלי' דאיניש לאו אדעתיה. ה"ל
יב מור ושאר פוסקים.

[כג] שחיטתו פסולה. והרי זו קרובה לספק נבלה (רמב"ם¹²⁷) לפי שספק נבלה¹²⁸ הוא כשנולד בה דבר מה ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פוסל בה אם לא¹²⁹ אבל כאן לא נולד בה דבר¹³⁰ אלא שאנו חוששין דלמא שהה או דרם ולא ידע כדלקמן¹³¹ (כסף משנה¹³²). ואפילו אם אינו יודע איסור פגימת הסכין מבואר ברמב"ם¹³³ דאינה נבלה בוודאי אלא קרובה לספק נבלה. אבל במשמרת הבית כתב¹³⁴ (חסר):

[כד] יפה כו'. פירוש לאחר שלמדוהו הלכות שחיטה אומר כך (ב"ח¹³⁵ מ"ז ע"א) או שאומר ברי לי שעשיתי כל מה שאתם שואלים לי (ש"ך¹³⁶). ומעמא דמילחא דכיון דבשעת שחיטה לא ידע הלכות שחיטה ומנין דשהה ודרם ולא ידע (גמרא¹³⁷) פירוש ואינו מרגיש אם נדרמנו לו וכל מלחא דלא רמיא עליה דאיניש עביד ולאן אדעתיה¹³⁸ ולא מדבר בלל הלכך לא מהוינן לומר לא שהייתי ולא דרסתי (רשב"א בחידושי¹³⁹ רמ"א ש"ש¹⁴⁰):

[כה] הלכות שחיטה כו'. הודאי אילו שהה ודרם לא היה מאכילה לנו (ב"י¹⁴¹). ולפי זה הוא הדין אית¹⁴² שתק ואינו אומר כלום דמאחר שידוע הלכות שחיטה ודאי אלו שהה או דרם לא היה שותק ולא היה מאכילה לנו והיה אומר ששהה ודרם (ש"ך¹⁴³ ס"ט). וכן דעת הש"ע¹⁴⁴.

ולפי דעת הרא"ש הלעיל¹⁴⁵ דחיישינן שמא שכח להודיע הבא ברנול להתעלף אסור אפילו בדיעבר או ליתנה קמן דנשיליה. וטוב לחוש לדבריו ולהחמיר בשל תורה (תבואות

קלב פ"ד ה"א. ררכי מושח אות ה.	ועם ציון לבאן.
קלג שמוכר ברמב"ם פ"ג ה"ח.	קמ ד"ה ואיכא לשידק.
קלד ראה לקמן סי' כה סק"א, שהו ביאר האמור בגמרא (י' רע"ב) אתיליאר ערומא בבהמה.	קמא פ"ק ח.
קלה שבות תבואר לעיל סי' א' וק"א סי' ה, דאוליתן בתר רוב עגד חוקק להחיתה לצמור, אלא שבאן אנו חוששין כו'.	קמב פ"ק יב.
קלו בהמשך הסי'ק שלא תיע לדינו.	קמג פ, א.
קלז פ"ד ה"א.	קמד שבעות דל, ב. וראה גם לקמן סי' יח סק"ו. סי' כג סקב"א. סי' כד סקל"ח. לעיל א"ח סי' תנז סמ"ג.
קלח פ"ד ה"א"ב. וראה גם לקמן סי' יח סק"ד.	קמז ד"ה וכתב הרמב"ם. וראה גם לעיל סק"ו.
קלט בשו"ת צ"צ סי' שם הניחה: דהוי דאי נבלה. וראה לקמן סי' יח שם (בספק פגימת סכין, שלשיפת הרשב"א קרוב לודאי נבלה), ובק"א שם סק"ב, ובפנים סי' כג סק"א, וסי' כה סק"ב (בספק שחט ספק דרם, שלשיפת הרשב"א הוי דאי נבלה), וסי' כה סק"ב (בלא נבדק אם נשתמו רוב הסימנים, שלב' הדעות הוי דאי נבלה). ושם	קמח פ"א סי' יב. פרישה אות פז. לבוש סי"ג. מ"ז סק"ח. ש"ך סק"א.
	קמז ד"ה וכתב הרמב"ם. וראה גם לעיל סק"ו.
	קמח בבת"י: אפילו.
	קמט פ"ק יג.
	קנ ס"א, וכדלעיל סק"י.
	קנא פ"ק ג.

הלכות שחיטה א

כב

אם אחר עומד על גביו ובלבד שיראה אותו מתחלת שחיטה עד [כז] סופה. הגה: ויש מחמירין ואוסרין ליתן לו לתחלה לשחוט מלאחר שאינו יודע [כח] הלכות שחיטה (נ"י צסס הגהות אשירי צסס א"ו וצמרדכי) והכי נהוג.

ד"א אברו [כח] גדייו ותרנגוליו או [כט] שנגנבו ומצאם שהומים באר הגולה
יד ברייתא שם י"ב וכו' הנינא הרא"ש והרשב"א והר"ף.

שור²³⁷. ומכל מקום אם הניחה במקום שאין אדם עשוי להטיל נבלתו אין לנו להחמיר עיין סעיף ד'²³⁷;

[כז] סופה. אבל אם לא ראה אלא ששחט סימן אחד יפה והלך לו ולא ראהו עוד לא אמרין מדהאי שחט שפיר איךד נמי שחט שפיר אלא האי אתרמיי אתרמי ליה איךד שמה שהה שמוא דרם (גמרא²³⁷):

[כז] הלכות שחיטה. חיישנין שמה ישהה וידרום ולא אדעתיה דהאי דעומד על גביו כי הוי דחיישנין בחרש שומה וקמן דלקמן סעיף ה'²³⁷. והשלחן ערוך סבירא ליה ולא דמי לחרש שומה וקמן דרוב מעשיהם מקולקלים ומועדים לקלקל המיד משום הכי חיישנין בהו להביט²³⁷ מה כנודל בן דעת שאף על פי שאינו יודע הלכות שחיטה רוב מעשיו מתוקנים הם²³⁷ (רשב"א בחדושי²³⁷).

אבל מן הסתם שאין יודע אם יודע הלכות שחיטה אם לאו לכולי עלמא מותר לשחוט כשאחרים עומדים על גביו (ש"ך²³⁷). פירוש שאו אין צריך לבודקו כלל כיון שראה ששחט יפה ולא חיישנין שמה שהה ודרם ולא אדעתיהו דעומדין על גביו כיון דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ואף על גב דלא נטל קבלה אין בכך כלום כיון שממחה עומד על גביו כדלעיל²³⁷;

[כח] גדייו ותרנגוליו. פירוש שמכירם במביעות עין או בסימן שהם שלו דאין בהם משום בשר שנתעלם מן העין דלקמן סימן ס"ג קס"א עיין שם (מ"א קס"ב). ולסברא האחרונה דלקמן שם סעיף ב'²³⁷ וכן מנהגנו כמ"ש רמ"א שם קס"ד דלית לן איסור בשר שנתעלם מן העין אף המוצא גזיים ותרנגולים שהומים שאינן שלוקס"ה מותרים אם רוב העיר ישראל רוב מבחיים ישראל כדלקמן שם²³⁷;

[כט] שנגנבו. שאף על פי שחשוד על הגניבה אינו חשוד על הנבילה²³⁷ ושוחט או נתן

<p>קג ס"ק לג. וראה גם לעיל סוף סק"ו (בדבר שאין בו הפסד).</p> <p>קג וס"ק לו.</p> <p>קנד יב, א. ש"ך סק"ב. וראה לקמן סי' ב ס"ט וס"ק ה, שבאינו מוכחה אף צריך לבודק לו סנין.</p> <p>קה וס"ק לח.</p> <p>קנו כדלקמן שם, וש"נ.</p> <p>קנז כדלקמן סק"ג. ק"א סוף סק"א. לקמן סי' ב ק"א סק"ב. וראה לקמן סי' כד ס"ק לה (ד"ה אבל לכה"ג, במסגרי).</p> <p>קנח ב, א. תורת הבית שער א (הקד"ר ד, ב, ותאריך ג, ח, ב"ח ד"ה ונ"ש ואפילו לכתחילה.</p> <p>קנט ס"ק מו.</p> <p>קס ק"א סק"ו.</p>	<p>קסא סימן זה כשע"ר לא הגיע לדיניו, וראה שו"ע שם ס"א.</p> <p>קסב ס"ק י. ש"ך סק"ד.</p> <p>קסג שנתירים בנצוא במקום שנתוה, ובפירוש הש"ך שם ס"ק ח (בשערי שובה ישראל מותר גם כשאינו במקום שנתוה).</p> <p>קסד שסיים להחיר במקום שהמכירים ישראלים כשר (והיינו אף באין רבשר שלו).</p> <p>קסה כרעת הרא"ש והמור שבש"ך שם ס"ק ג, וכו' אין סק"ה.</p> <p>קסו ברמ"א שם (כל), וש"ך שם סק"א (רובו כבול).</p> <p>קסז תוס' יב, א ד"ה הרי. מור ונבוש ס"ד. מ"ז סוף סק"י. ש"ך סק"א.</p>
--	--

הלכות שחיטה א

כג

כראוי במקום שרוב ישראל [7] מצויים הגה: י"וגס ר"ז גגני העיר

באר הגולה

טו הרא"ש שם ואנגבו קאי' החשוף על הנגיבה אינו חשוד על החשימת ע"ל בס' ק"ט.

לאחר לשחוט אם אינו יודע לשחוט או שאינו רוצה למרות בבדיקת הסכין עיין ס' ב' סעיף א' 1000 (ש"ך שם 1000):

[2] מצויים. אפילו רוב העיר והשוק נכרים אלא שבמקום שנמצא בו רוב ישראל מצויים בו במקום זה תלינן בישראל¹⁰⁰. וכן אם רוב נכרים מצויים בו אפילו רוב העיר והשוק ישראל אסור להכל תלוי במצויים במקום שנמצא בו. ואם ישראל ונכרים מצויים שוים במקום שנמצא בו אולינן בתר רוב השוק ואם שוים בשוק אולינן בתר רוב העיר ואם שוים בעיר אסור. כן כתב הש"ך¹⁰¹.

ופירש התבואות שור ס' ס"ג ע"ב דהאי מצויין שוין היינו שוין למראית העין ואם אינו יודע מי מצוי יותר במקום המציאה או אם נתברר לנו שבכלל השוק מצויים רוב ישראל אמרינן מסתמא גם כן הוא כן. וכן אם לא נתברר בשוק מי הם רוב המצויים שם אולינן בתר רוב העיר. אבל אם ידוע לנו שבמקום המציאה ישראל ונכרים מצויים שוים אסור ולא מהני רוב העיר והשוק להכל תלוי ברוב מצויין במקום שנמצא בו כמו שכתב הש"ך (1).

וכתב הש"ך¹⁰² דהוא הדין אם רוב נכרים מצויים שם אלא שרוב הטבחים שבעיר הם

קונטרס אחרון

(1) והפרי חדש¹⁰³ השיג על הש"ך¹⁰⁴ וכתב דאפילו נמצא בשוק שרוב ישראל מצויים בו ואפילו כל בני השוק הדריים בו הם ישראל אלא שהעיר בכללה הם רובה נכרים ודרך הנכרים עוברת בשוק זה של ישראל אולינן בתר רוב העיר ולא בתר רוב המצויים בשוק. דקיימא לן רוב וקרוב הלך אחר רוב¹⁰⁵ אפילו בקורבה דמוכה כדלקמן סי' קכ"ט סעיף י"ח. ומה שכתב השלחן ערוך כאן להחיר במקום שרוב ישראל מצויים, היינו בשכונה המיוחדת לישראל שאין דרך הנכרים עוברת ומפסקת בתוכה, שאף על פי שאין דלתוחיה ננעלות כלילה הרי זה כעיר בפני עצמה, ואף על פי שרוב העיר בכללה הם נכרים לא אולינן בתר רוב העיר אלא בתר רוב השכונה, כיון שהיא כעיר בפני עצמה, הואיל ואין דרך הנכרים מפסקת ועוברת מהעיר לתוכה כדלקמן סי' קכ"ט סעיף י"א, אבל כשדרך הנכרים עוברת ומפסקת בתוכה אולינן בתר רוב העיר הואיל ואין המיעוט מיוחד ומובדל מהרוב להיות כעיר בפני עצמה או מקום בפני עצמו כגון בית או חצר שאין דרך הרבים עוברת בתוכה. אבל לשון הש"ע לא משמע הכי, וכן משמע מסתימת לשון הרשב"א¹⁰⁶ והר"ן¹⁰⁷ וטור ושלחן ערוך ח"מ סי' רנ"ט¹⁰⁸ כדעת הש"ך, דאולינן בתר רוב מצויין במקום שנמצא בו אף על פי שאינו מקום מיוחד ומובדל בפני עצמו, וכן פסק התבואות שור¹⁰⁹. ואף על גב דרוב וקרוב הלך אחר הרוב, הכא כיון דרוב המצויין במקום שנמצא בו הם ישראל הא איכא רוב וקרוב, שאף שרוב העיר

קסח ושם ק"א מ"ק ז' (רק תנן לארר לשחוט).

קעא ס"ק יז.

קעב ס"ק ב.

קעג ס"ק יז. וראה בק"א שכן נדעת הרשב"א (בתורת הבית הארוך בית ד' ש"ב לא, ב) והרד"ש (פ"ה).
קעד ס"ק א' מ"ק מ"א (הדינו במכדין שהן שלו, דבלא"ה אולינן בתר רוב מוכרי בשר שבעיר).

ציונים לקונטרס אחרון

רית י"ט סג סק"ג ד"ה ואיכא. וראה גם פס"ד צ"צ
רבא י"ב, א סוד"ה הא דאמרינן, וראה ב"י ד"ה וביין.
רבב (ג, ב) סוד"ה והיכא.
רבג סעיף ג. וראה שם סמ"ע סק"ז.
רבד סי' סג סק"ב. וראה פסקי אדה"ז ע' 9.

הלכות שחיטה א

כד

ישראל מותר (ואפילו בעיר שרובה נכרים אלא שאין דרך הנכרים לשחוט כלל בבתיהם אלא ליקח ממקולין וכל בהמותיהן העומדים לאכילה הם מוכרין למקולין ואינם שוחטים בעצמן ובמקולין הם רוב טבחים ישראל אולינן בחר רוב הטבחים שהם ישראל ותלינן שאחד מהם מצאן ושחטן אף על פי שנמצאו במקום שמצויין רוב נכרים וגם רוב העיר

קונטרס אחרון

נכרים כיון שאינן מצויין במקום הזה אינן עולים בהשבון להיות רוב נגד מיעוט ישראל המצויין, לפי שכל אותן שאינן מצויין במקום זה כמאן דליתנהו דמי, ולא איכפת לן כלל במה [ששרוים] ודרים בעיר כיון שאינן מצויין במקום הזה והמצויים הם רוב ישראל. וכן ברוב נכרים מצויים. ולא אמרינן רוב הקרוב הלך אחר הרוב אלא כשאין ידוע רוב המצויים במקום שנמצא בו.

ואו אפילו ידוע רוב המצויים אלא שהוא דבר שאי אפשר לתלותו בכל אחד ואחד מהמצויים שם כדי ש[נ]לך אחר רוב המצויים, כגון חלל שנמצא נופל בשדה ולא נודע מי הכתו¹⁷¹ ואין העיר הקרובה אל החלל מביאה עגלה ערופה, אלא אם כן יושבת בין ההרים שאין עוברי דרכים מצוים לעבור דרך שם, אבל כשאינה יושבת בין ההרים תלינן בעוברי דרכים שהם רובא דעלמא¹⁷², ולא ביושבי העיר הקרובה אפילו נמצא סמוך לעיר במקום שבני העיר מצויים בו יותר מעוברי דרכים, ולא אולינן בחר רוב המצויים, לפי שהוא דבר שאי אפשר לתלותו בכל אחד ואחד מהמצויים כדי ש[נ]לך אחר רוב המצויים שהרי רוב ישראלים אינם רוצחים, אלא דפריש חד מינייהו וקטיל ובעי למימר כל דפריש מרובא פריש¹⁷³, [ו]משום הכי אולינן בחר רובא דעלמא ולא בחר רוב המצויים כאן, כיון שהמצויים כאן אין כולם ולא רובם רוצחים אלא דפריש חד מינייהו וקטיל וכל דפריש מרובא פריש¹⁷⁴, ורוב המצויים כאן הם מיעוטא דעלמא ומה לנו במצויים כאן שאינם רוצחים, שאנו על הרוצה באנו לידע מי הוא ואיזהו, וכיון שרוב המצויים כאן בודאי אינן רוצחים לא אולינן בחר רוב המצויים אלא בחר רובא דעלמא¹⁷⁵.

וכן גנבים שפתחו הבית של יין בשכונה של ישראל שאם רוב העיר נכרים ודרך הנכרים מפקסת ועוברת בשכונה זו היין אסור כדלקמן סי' קכ"ט סעיף י"א, משום דאולינן בחר רוב העיר ולא בחר רוב השכונה אף על פי שרוב המצויים בה הם ישראל, הואיל ורוב המצויים בה אינם גנבים אלא דפריש חד מינייהו ונבב משום הכי אולינן בחר רוב העיר משום דכל דפריש מרובא פריש, אלא אם כן ידוע שרוב גנבי העיר הן ישראל. וכן בנגב גדייו ותרגוליו דהכא אולינן בחר רוב גנבי העיר (כמ"ש רמ"א. וכ"כ פמ"ג¹⁷⁶) בשם הש"ך¹⁷⁷) ולא בחר רוב המצויים במקום שנמצאו, כיון שרוב המצויים אינם גנבים. ואפילו בנאברו לא אולינן בחר רוב המצויים במקום שנמצאו אלא כשנכרים שהם שלו, אבל המוצא בשר שאינו שלו במקום שרוב ישראל מצויים אולינן בחר רוב המוכרים בשר שבעיר כדלקמן סי' ס"ג¹⁷⁸, ואם הם נכרים אסור דכיון שרוב הבשר שבעיר הוא של נכרים כל דפריש מרובא פריש ואפילו רוב העיר ישראל, כמו שכתב הרשב"א בתורת הבית הארוך דף קכ"א ע"ב¹⁷⁹, וכן כתב הדיישה¹⁸⁰. ולא התייר השלחן ערוך כן במקום שרוב ישראלים מצויים אף על פי שרוב הבשר שבעיר של נכרים, אלא במכרים שהם שלו, דלא שייך למימר כל דפריש מרובא פריש, אלא דאיכא למיחש שמא מצאם נכרי ושחטן נפלו, וכיון שרוב ישראל מצויים במקום שנמצאו לא חיישינן להכי):

צייונים לקונטרס אחרון

רל וכה ברבים כא, א.	רל שפתי דעת ס"ק יט. ובכתי' יט. וכמ"ש לקמן (בפנים ס"ק לא).
רבו ריב כג, ב.	רלא ס"ק יט.
רבו יומא פ"ב, ב רש"י.	רלב סעיף א.
רבת דיינו אף שלא פירש במקום מסוים, מ"מ פירש ממצב מסוים. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 175.	רלג בית ד ש"ב (בדפוסים שלנו; לא, ב): שהולכין לפי רוב הטבחים שבשוק.
רבת ראה תבויש שם.	רלד ס"ק ה.

הלכות שחיטה א

כה

[לז] יִשְׂרָאֵלִים [לב] מוֹתֵרִים בֵּין שִׁמְצָאִים יָי בִּשְׂוֹק בֵּין שִׁמְצָאִים יָי בִּאֲשֵׁפָה

[לג] שִׁבְבִית אֲבָל אִם מִצָּאִים בִּאֲשֵׁפָה [לד] שִׁבְשֹׁק אֲסוּרִים.

באר הגולה

יז באוקמנתא דרב נחמן שם וכדמפרש בגמרא.

טז תוספות שם.

[נכרים כיון שרוב המצויין שם ורוב העיר^{קטז}] אינן שוחטין כלל בעצמן אלא המכחים לברן ודמי לרוב טבחים דלעיל^{קטז}).

ומיהו דוקא בבחמות מהני רוב טבחים ולא בעופות שדרבן לשחטן בבית עכ"ל. וכן הוא בב"י^{קטז} דלא כתבאות שור^{קטז} בשם הב"י:

[לז] ישראלים. אנגבו דוקא קאי^{קטז}, אבל בנאברו לא חיישנן שמו אנגבו אלא תלינן שברחו מביטו ומצאם ישראל שהיה סבור שנתייאשו הבעלים (מרדכי^{קטז}) ואחר כך נמלך להחזירם^{קטז} או שנפלו ממנו^{קטז}.

ובנגנבו לא בעינן אלא שיהיה רוב גנבי העיר ישראלים ואף על פי שאין רוב ישראל מצויים במקום שנמצאו ואפילו רוב העיר נכרים כן כתב הש"ך^{קטז}. ומה שכתב רמ"א וגם^{קטז} כו' רוצה לומר דאו מותר בין בנגנבו בין בנאברו. ואף אם לא נתבטן לזה^{קטז} העיקר בזה כהש"ך שכן פסק הפרי חדש^{קטז} ותבואות שור^{קטז}.

אבל אם רוב גנבי העיר נכרים אף שרוב טבחי העיר ישראל אסור דלא תלינן שאחד מהטבחים נגנב כיון שאינן מוחזקים בנגבים וגם אין לתלות שהגנב מכרם להם כי הוא מתירא למכור בעירו^{קטז}:

[לב] מותרים. דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן. ומכל מקום היכא דאפשר יבדוק בסימנים לכתחלה לראות אם נשחטו כראוי כדלעיל סעיף ב' בהג"ה (דרכי משה^{קטז}) שמהלך הדרשה^{קטז}).

וכתב השמלה (הדרשה)^{קטז} דעכשיו שממנים אנשים ידועים על השחיטה יש לחקור אצל השוחטים שמה יתברר שלא נשחטו על ידם ואם אי אפשר להתברר יש להחמיר בנגנב אפילו ברוב גנבי ישראל דיש לחוש שנתורא לילך להשוטתו שלא תגלה רעתו בקהל ולהתיר בנאבר והחמיר גם בנאבר תבא עליו ברכה דכל עניינים אלו של תורה ובקל יוכל להכשיל באיסור נבלות עכ"ל:

[לג] שבבית. בין שמצאן בדרך (גמרא ב"מ כ"ד) שאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית ולא בשוק ולא בדרך אלא באשפה שבשוק (גמרא^{קטז}). והלכך אף על גב

ישראל.

קפד אלא ס"ל שצריך גם רוב ישראל מצויים וגם רוב גנבי העיר ישראלים.

קפה ס"ק יט.

קפו ס"ק נג.

קפז פ"י ד"ש שם.

קפח ס"ק מז.

קפט סעיף כה.

קצ סעיף כז.

קצא י"ב, א.

קעז כ"ה בבכ"י.

קעה ראה הקרי הלכות ג ע"ו, א.

קעו ד"ה וכוין שרוב.

קעז ס"ק נא.

קעח ש"ך סק"יז.

קעט רמז תקעז.

קפ שמלה חדשה סכ"ה.

קסא ראה לקמן סק"יג.

קפב שם.

קפג דמשמע שצריך גם רוב ישראל מצויים וגם רוב גנבי

הלכות שחיטה א

ה' חרש שאינו שומע י' ואינו [לה] מדבר י' שומטה דהיינו שהוא כ"א יוצא יחידו בלילה או מקרע בסותו או לן בבית הקברות או מאכד מה [לה] שנותנים לו כ"א אפילו באחת מאלו כ"א אם עושה אותם

באר הגולה

כא ברייתא חגיגה דף ג'
 כב כ"ל יודגן שם.
 כג כדאקטמא דגמרא שם.

יח משנה ריש חולין.
 יט ממשנה פ"ק דתרומות.
 כ משנה ריש חולין.

דאיכא הכא ריעותא שמצאן שחוטים ומושלכים וזו הוכחה שנתנבלו בשחיטתן ומפני כך השליכן שהרי אין דרך בני אדם כל כך לאכד ולא להחזיר הגניבה¹³⁹⁷ אפילו הכי תלינן בהכי ולא שהשליכן בכונה מפני שנתנבלו כיון שאין אדם עשוי להטיל נבלתו אלא באשפה שבשוק¹³⁹⁸. אבל בלא הוכחה לא היישנין כלל שמה נתנבלו בשחיטה¹³⁹⁹ דהוקה על בן דעת שאין קלקולי שחיטה יוצאים מתחת ידו במקרה שלא בריצונו כדלקמן ס' ב'¹³⁹⁷ (ובתבואות שור¹³⁹⁸). ובמקומות שרגילין להטיל נבלות שלא באשפה אסור (תבואות שור¹³⁹⁷) (יא):

[ד] שבשוק, אפילו אינו גבוה ג' טפחים (מ"ז¹³⁹⁷ ש"ך¹³⁹⁸):

[ה] מדבר. דינו כשומחה לפי שאין בו דעת נכונה¹⁴⁰⁰ וצלולה¹⁴⁰¹:

[ו] שנותנים, אף על פי שאינו משליך בידו לאיבוד אלא שאינו יודע לשמור מפני שמותו כגון שמינהו במקום שיפול לאיבוד וקעביד דרך שמות (תבואות שור¹⁴⁰²). והני ד' דברים אלו לאו דוקא אלא הוא הדין לעושה דבר מן הדברים דרך טרוף ושבוש הרעת בכלל שומים יחשב (כ"ד יד בשם הרמב"ם¹⁴⁰³).

קונטרס אחרון

(יא) והיינו¹⁴⁰⁴ לדינא דגמרא¹⁴⁰⁵, אבל האידנא שנהגו לפסול כל שהייה אפילו במשהו¹⁴⁰⁶ היישנין שמה נתנבלו ולא נשחטו רוב סימנים אף בלא שום הוכחה כדלקמן ס' ב'¹⁴⁰⁷, כגון שיודע שלא הושלכה שם בכונה אלא שנפלה שם מישראל העובר שם (עיין בבכור שור¹⁴⁰⁸), או שראינו אחר דשחט גדי לעצמו והניחו והלך לו ולא אמר כלום. ואין להחזיר אלא במקום שאין אדם עשוי להטיל נבלתו שם¹⁴⁰⁹ אלא לפנותה משם, והיינו בגדי שיכול השוחט לבדו לפנותה משם לאשפה, אבל בבהמה גדולה אסורה¹⁴¹⁰:

רא רמב"ם הל' עדות פ"ט ה"א. וראה יבמות ק"ג, מנ"א ורש"י שם ד"ה קלישתא.
 רב ראה יבמות ק"ג, א"ב.
 רג ס"ק מה.
 רד ד"ה חרש.
 רה הל' עדות פ"ט ה"ט. וראה שו"ת רבנו ס' כה (שנ"ש הרמב"ם שם, אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים הרי זה פסול, מניין רק לענין עדות. ומ"מ מסק שם שחלילה לנו לזוז מדברי רבנו אה"ע ס' קכא (ד"ה מיבני שומה), שדברי הרמב"ם שם הם גם לענין אישות ושאר הלכות).

קצב ראה לעיל סק"א.
 קצג ש"ך סק"א.
 קצד ראה ק"א סק"א.
 קצה ק"א סק"ב וראה גם לעיל ק"א סוף סק"א. לקמן ק"א ריש סק"ב. ס' כ"ד פסק"ה.
 קצו שם סק"ו.
 קצז ס"ק מה. ראה גם ק"א סוף סק"א (בברמה גדולה).
 קצח ס"ק י"א.
 קצט ס"ק כ"א.
 ר תגהג כ, ב ורש"י שם ד"ה חרש. וכדלעיל או"ח ס' נה ס"א, וש"נ.

ציונים לקונטרס אחרון

- רלה זה שנתבאר בפנים (שבלא הוכחה לא היישנין שנתנבלו בשחיטה).
- רלו חולין לב, א (בענין שיעור שהייה, כדלקמן ס' כ"ב וסק"ג).
- רלז כדלקמן שם ברמ"א וסק"א.
- רלח ק"א סק"ב.
- רלט יב, א.
- רמ בכת"י: וגם לא להניחה שם אם נתנבלה שם.
- רמא כדלעיל בפנים סוף סק"ז.

הלכות שחיטה א

כז

[17] דרך שמות י"קטן כ"שאינו יודע לאמן ידיו לשחוט י"אין מוסרין להם לשחוט לכתחלה [17] אפילו אחרים עומדים על גביהם. ואם שחטו שחיטתן כשרה [17] אם אחרים עומדים על גביהם. י"זאין מוסרין להם לכתחלה לשחוט כשאין אחרים עומדים על גביהם אפילו אם רוצים להאכיל [18] לכלבים. כ"זואם הקמן יודע לאמן ידיו אם אחרים עומדים

באר הגולה

כד שם כמשנה. כז תוספות והרא"ש שם. כח ברייתא מוכה דף מ"ב ע"ב ופירש"י כאוקמתא דרב כז דיוקא דרבא נסתת"י שם דף ר"ב ע"ב.

ובחושן משפט ס' ל"ה למד הב"י מדרבי הרמב"ם דלא מקרי שומה בפעם אחת שיעשה אחת מאלו אלא כשדרכו בכך. והתבואות שור"ח למד מדרבי התוס' דבפעם אחת מקרי שומה כיון דקעביד דרך שמות ומה שאינו עושה עוד כן יש לומר שהכריא ונתפסק אם ידענו שמגיעותו מלעשות עוד כן הוא מחמת פקחות.

[וכתב"י] בדרכי משה ר"א עיין בחושן משפט סימן ל"ה כל דיני שומה עכ"ל משמע דסבירא ליה שאף הפתאים ביותר והמשתנעים ביותר והמבוהלים ונחפזים בדעתם בכלל שומים הם לענין שחיטה כמו לענין עדות כמבואר בחושן משפט שם ר"ב (תבואות שור"ח). ועיין שם ר"ד בחושן משפט כל דיני שומה:

[17] דרך שמות. פירוש שנודע בבירור שאין סבה לעשייה זו כי אם מחמת שמוות ואפילו איכא למיתלי במולחא דלא שכיחא כגון הלן בבית הקברות דאיכא למיתלי שמתכוין כדי שתשרה עליו רוח המומאה לא תליגן (גמרא י"ט. תבואות שור"ח). ואי לא עביד דרך שמות אפילו עביד בולחו לא מחוקינן ליה בשומה (גמרא י"ז):

[17] אפילו אחרים עומדים על גביהם. לפי שביון שמעדיים לקלקל מתוך שאין בהם דעת ורוב מעשיהם מקולקלים ר"ס חיישינן שמא יקלקלו שחיטתן בשהייה או דרסה ולא אדעתיהו דעומדים על גביהם ר"ב (רש"י ורשב"א):

[17] אם אחרים עומדים על גביהם. וראו ששחטו יפה מתחילת שחיטה ועד סופה כדלעיל סעיף ג' ד"א דבריעבד לא חיישינן דלמא לאו אדעתיהו דעומדין על גביהם:

[18] לכלבים. ושוחטין כדי להתלמד (רשב"א י"ב). ומעמא משום חשש הרואים שמוסרים

ריב סעיף י. וראה שולח רבנו שם (שהביא מהרי"ט אהע"ז ס' פז. והדינו דקא לענין עדות).
ריג ס"ק ג.
ריד סעי' ח"י.
רטו הנהגה ג. סעי' ב.
רטז ס"ק מז.
ריז שם. ס"ז סק"ב. ש"ך סק"ז.
ריח רש"י יב. ב ד"ה אלא שגמא.
ריט גמרא פו. א.
רכ רשב"א ריש חולין. לבוש ס"ח. וראה גם לעיל סק"ז.
רכא ופ"ק כז.
רכב ריש חולין בשם ר"ח.

רי ר"ה ו"ט וזה שומה. הובא בש"ך ס"ק כג.
רז שם (דעתו משוכשכת תמיד בדבר מן הדברים). וראה שולח רבנו שם (שהרמב"ם מיייר כשבשאר הדברים מדבר ככונן). שולח י"צ אה"ע ס' קנז אות ז ופ"י קנה (הדינו דקא כשעשה השמות אינו מנה" דברים).
רח ס"ק מז.
רט הנהגה ג. ב ד"ה כיון. וראה שולח רבנו שם (שראיות התבואות שור מהגמרא כדתוס' ונהגה, והרמב"ם מיייר כ"ל). ח"י ה"צ פ. ד. לקנייש ח"ט ע"י 508.
רי כ"ה בבתי".
ריא ס"ק ת.

על גביו שוחט ^[אז] לכתחלה ומותר לאכול משחיטתו. הגה: אצל אס שחט צינו לזין עזמו שחיטתו פסולה אף על פי שידוע ^[בב] הלכות שחיטה (הגהות אשירי רפ"ק ורשב"א צמ"ה וכו'). ומקרי קטן לענין זה עד שנעשה צד מזה

לחם לשחוט שלא יטעו ולומר שחיטתו כשרה היא ואתו למיכל משחיטתו (תוס' ד"ד). והוא הדין והוא הטעם בגדול בן דעת שאינו יודע הלכות שחיטה ואין מומחה עומד על גביו ^[כז]. וכשמומחה עומד על גביו מותר למסור אפילו לחרש שומה וקמן אם רוצים להאביל לכלבים הליכא למיחש דלמא אתו למיכל משחיטתן כיון שהיא כשרה בדיעבד בעומד על גביו (ש"ך ^[כח]). ומחא מעמא מותר למסור לשחוט להאביל לכלבים למומחה שידועים בו שאינו מוחזק לשחוט שלא יתעלף אף על פי שאין מומחה עומד על גביו כיון ששחיטתו כשרה בדיעבד כדלעיל ^[כט]. ומו שאינו מומחה וצריך לו לשחוט להאביל לכלבים או לנכרים ינחרו או יעקף הסומנים כדי שיהא נראה לכל שנבילה היא ולא ירחשו אפילו בסכין פגום או שאר פסולי שחיטה שאינן ניכרים לכל משום חשש תקלה שלא יבואו לאכול ממנה. אך אם אפשר לו לשחוט בכשרות על ידי מומחה אין לו לנבל בעל חי בידיים שלא לצורך כמ"ש לקמן סוף סימן כ"ג ^[ל] ע"ש (תבואות שור ^[לז]):

[אז] לכתחלה. והוא שידוע הלכות שחיטה לפי דעת רמ"א סוף סעיף ג' בהג"ה (פרי חדש ^[כט]). ובדיעבד שחיטתו כשירה באחרים עומדין על גביו אפילו אינו יודע הלכות שחיטה ואין יודע לאמן ידיו. כן דעת הש"ע ע"פ שטת הרא"ש ^[ל] ור"ן ^[לא] (א):

[בב] הלכות שחיטה. וידוע לאמן ידיו (הגהות אשר"י ^[לב], ש"ך ^[לג]) שמתוך שאינו בן

קונטרס אחרון

(יב) אבל לשיטת התוס' ^[לד] וסמ"ג ^[לה] וסיעתם ^[לו] אין מוסרים לקטן לשחוט לכתחלה אפילו יודע הלכות שחיטה וידוע לאמן ידיו וגדול עומד על גביו, כמו שאין מוסרים לחרש ושוטה ^[לז] לפי שאין בהם דעת והישינן שמה יקלקלו ולא אדעתיה דעומד על גביו ^[לח]. ואם אין יודע לאמן ידיו אף על פי שידוע הלכות שחיטה אסור אפילו בדיעבד לאכול משחיטתו אף על פי שגדול עומד על גביו, דכיון שאינו יודע לאמן ידיו היישינן אפילו בדיעבד שמה שהה או דרס ולא אדעתיה דעומד על גביו ^[לח], מה שאין כן בתרש שוטה וקטן היודעים לאמן את ידיהם לא היישינן בדיעבד דילמא לאו אדעתיה דעומד על גביו כדלעיל ^[לח] (ב"ח). ויש להושי לדבריהם אפילו לענין דיעבד להחמיר בשל תורה (ב"ח ^[לח] שמלה הדישה ^[לח] וכן פסק ש"ך [בספר ^[לח] הארוך ^[לח]).

רבו, ב, א ד"ה בשם כש ר"ת. רא"ש פ"א ס' ב. לבוש ס"ה. ש"ך סק"ג.	רבו, ב, א ד"ה בשם כש ר"ת. רא"ש פ"א ס' ב. לבוש ס"ה. ש"ך סק"ג.
רבו, ב"ח ד"ה וכו' ואין מוסרין, שמה סכ"א.	רבו, ב"ח ד"ה וכו' ואין מוסרין, שמה סכ"א.
רבו, ב"ח ס' ב.	רבו, ב"ח ס' ב.
רבו ס"א ברמ"א ומק"ט. ס"ג ברמ"א ומ"ק כה.	רבו ס"א ברמ"א ומק"ט. ס"ג ברמ"א ומ"ק כה.
רבו ס"ק ב.	רבו ס"ק ב.

ציונים לקונטרס אחרון

רבו סוכה מכ, ב ד"ה והיוע.	רבו סוכה מכ, ב ד"ה והיוע.
רבו עשיר סג (קמא, ב).	רבו עשיר סג (קמא, ב).
רבו ספר התרומה סוסי"ח.	רבו ספר התרומה סוסי"ח.
רבו ב"ח ד"ה ולענין הלכה.	רבו ב"ח ד"ה ולענין הלכה.
רבו כדלעיל סק"ל.	רבו כדלעיל סק"ל.
רבו ב"ח ד"ה קטן שאינו.	רבו ב"ח ד"ה קטן שאינו.
	רבו ס"ק לט.
	רבו ד"ה ולענין הלכה.
	רבו סעיף ל, ותבואות שור סק"ב.
	רבו כ"ה בכת"י.
	רבו סעיף ד ד"ה והביא הבי"א בשם הרש"ל (ש"ש פ"א ס' א).
	רבו ראה גם ש"ך סק"ה.

הלכות שחיטה א

כמ

דהיינו בן י"ג שנים ויום אחד (ב"י נסס עיטור וא"י נסס רבינו יואל). ויש מחמירין

דעת הוא מועד לקלקל המיד ורוב מעשיו מקולקלים אף על פי שיוודע לעשותו ולכך שחיטתו פטורה מכיסוי הדם משום שהיא נבלה וראית ברלקמן סי' כ"ח¹⁷¹.

ואף שהוא אומר יששטמ כראוי אין נאמנות לקמן (ר"ן¹⁷² רש"ל¹⁷³ ותבואות שור¹⁷⁴) בשם אור זרועי¹⁷⁵). ואף על פי שבדיו לשחוט כראוי שהרי יודע לאמץ דיו מכל מקום כיון ששחיטה היא מדאורייתא אינו נאמן דדוקא נשים ועבדים מהימני בדבר שבידם אפילו בדאורייתא¹⁷⁶ אבל הקמן אינו נאמן כי אם בדברי סופרים שאין להם סמך מן התורה¹⁷⁷ בדלקמן סוף סימן קכ"א¹⁷⁸.

ומכל מקום המנהג פשוט לשלוח על ידי קמן או קמנה לשחוט ואין חוששין שמא ישחטו בעצמם לפי שהם בחוקת כשרות מן הסתם וחוקה שאינן עשוין לקלקל ולהכשיל (משמרת הבית¹⁷⁹). ולא אמרו שרוב מעשיהם מקולקלים אלא בדבר שהם עושים בו ונמסר ביהם לעשות אבל כשאין מוסרין להם לעשות אלא להולך לאחר שיעשה חוקה שאין עושים מעצמן כדי לקלקל ולהכשיל לפי שהם בחוקת כשרות מן הסתם. וכן אין חוששים שמא מסרו לנכרי או לשאר הפסולים לשחוט ושחט להם לפי שחוקה שאינן עשוין להכשיל הואיל והם בחוקת כשרות¹⁸⁰).

אבל קמן המדחוק ברוע מעללים אין לשלוח על ידו שמא ישחוט בעצמו כדי שיקח לו שכר השחיטה ששולחין על ידו וגם צריך שיהיה בר דעת ויודע לזהר שאם לא כן יש לחוש שנכרי יקח מידו שכר השחיטה וישחוט לו או שאר קלקולים (תבואות שור¹⁸¹). וכן נהגים לשלוח קמן או קמנה החריפים שיש בהם דעת להזהר לקנות בשר מהמקולין אף על פי שרוב המכחים נכרים ואין חוששין שמא יקחו מן הנכרי דחוקה שאינן עשוין לקלקל¹⁸²).

ולא אמרו שאין נאמנות לקמן אלא להעיד על מה שנעשה על ידי אחרים או אפילו על עצמו כשיש לומר שלא עשה או שעשה וקלקל בדבר שהוא מועד לקלקל ורוב מעשיו בזה מקולקלים כשחיטה דלעיל אלא שבאת לסמוך על דבריו שהוא אומר שנעשה או שעשה בהוגן ולא לקלקל בזה אמרו שאין הקמן נאמן בדבריו אבל בכאן אין אנו סומכים על דבריו

קונטרס אחרון

וכל היכא דסגי בגדול עומד על גביו סגי אפילו [באחד¹⁸³] אם הבהמה שלו או שנמסרה בידו לשחוט, שאף על פי שאינו יודע לשחוט בעצמו הרי היה בידו להוליכה אצל מומחה, ומשום הכי נאמן לומר שההרש שוטה וקטן שחטתו כראוי. אבל אם נמסר לההרש שוטה וקטן אין עד אחד נאמן במה שאין בידו ואתחזק אסורא¹⁸⁴ :

רלח שם. הבא בש"ך ס"ק כג. רלט בדלעיל ק"א ס"ק א' רמ תוס' עיובין לא, ב ד"ה כאן. רמא סימן זה בשע"ר לא הגיע לידנו, וראה רמ"א שם ס"ג. לעיל ס"ה תלב ס"א (במוסגר), וש"נ. רמב בית א ש"א א (ה, ב). רמג ע"פ משנת הבית שם. רמד ס"ק כב, ושגלה הדרשה ס"ה. רמה משנת הבית שם.	רלז סימן זה בשע"ר לא הגיע לידנו, וראה ש"ע שם סעף י. ש"ך שם סקכ"ד. וראה סי' פז ס"ט (שב"ה) לענין אותו ואת בנו). ולענין מי שאינו יודע הל' שחיטה, ראה פ"ו סי' פז ס"ק ג, וסי' כח ס"ק ד (שרוב מעשיו מקולקלים), ולקמן סי' כד ס"ק לה (ד"ה אבל בה"ג, במוסגר, דלא קי"ל הב'). רלה מוכח (ב, ב) ד"ה גמ' ידע. רלו בש"ש פ"א סי' ג. רלז ס"ק א'.
--	--

צינונים לקונטרס אחרון

רג כ"ה בכת"י.
רנד בדלעיל ק"א ס"ק א'. וראה שו"ת צ"צ אה"ע סי' ל בסופו, ולענין רב המרה הוראה בשחיטה, ראה

לקמן סי' יח ק"א ס"ק י (ד"ה אבל אין, בסוף המוסגר), העריב תהפך ע' 56.

הלכות שחיטה א

שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מנחן י"ח שנה (מנדלי צסס הלכות אל"י והגהות אלפסי המדעס) דלזו גזרזל נר דעת הוא ויודע [ג] לזיהר.

ז ^ס חרש המדבר ואינו שומע לא ישחוט מפני שאינו שומע [מד] ^ה הברכה, ואם שחט אפילו בינו לבין עצמו שחיטתו [סה] כשרה.

באר הגולה

כט הרא"ש שם מדברי הרמב"ם ונמשנה פ"ק התרומות ל גמ זו שם וע"ל ס"י יב ומרא דברכות דף מ"ו ע"ב

ועדותו אלא חוקה היא שאינו עשוי לעשות מעשה לקלקל ולהכשיל ולא מחמת אמירת הקטן ובוה לא אמרו שאין הקטן נאמן דהא לא שייך הכא נאמנות כלל (עיי' פ"מ רמ"א).

ומה שנהגים לשלוח קטן לשאול איסור והיתר מחכם המורה וסומכים על אמירת הקטן היינו משום דמירתת לשקר כיון שחכם המורה יודע שגא ישאלו אותו (בית הלל רמ"א).

ודוקא בקטן שהוא בחוקת כשרות סמכינן אהא דמירתת לשקר אפילו כדאורייתא אבל בכבדי או בישראל חשוד לא סמכינן אהא דמירתת לשקר פן ישאלו אחריו מאחרים ויכחישוהו כי אם באיסור דרבנן כמ"ש רמ"א סימן קי"ט סעיף י"ט רמ"א. הלכך השולח על ידי נכרי לשחוט צריך השחט לכתוב לו ששחט לו ולא סמכינן אהא דמירתת הנכרי לשקר. ולא די שיכתוב תיבת כשר לבד לפי שמוצאים נכרים שיכולים לזייף ולכתוב תיבה זו. וגם צריך שיכיר השולח את העוף שלו במביעות עין או בסימן שאם לא כן יש לחוש שגא החליף הנכרי את העוף ששחט השחט בעוף אחר ששחט כעצמו ואם אין לו בו חיוב יפה אסור רמ"א (ולא מהני מה שהשחט עושה בו סימן עד שיעשה בדרך שיתבאר בס"י קי"ח רמ"א אבל לא כמו שנהגים לחדוך איזה אצבע בעוף שהרי גם הנכרי יכול לעשות כן בעוף אחר). והמחמיר שלא לשלוח על ידי נכרי לשחוט אף על פי שמכיר העוף שלו במביעות עין תבא עליו ברכה רשמא לא יהיה בו חיוב יפה (מ"ז רמ"א):

[נג] לזיהר. מאחר שצריך ישוב הדעת ויראת ה' בשחיטה רמ"א, וסמך ל"ח שנה מואשיהו שכל דין שדן עד כן י"ח שנה החזיר לבעליו רמ"א (רש"ל רמ"א). ואף על גב דמדוינא אין לחוש לזה מכל מקום בקעה מצאו וגדרו בה גדר (שלמי גיבורים רמ"א). ומכל מקום הכל לפי מה שהוא נער כי לפעמים ימצא הנער בעל תורה וחרד ביראת ה' גילין להרשות אותו ולהחזיקו במומחה מ"ג שנה ואילך (רש"ל רמ"א מ"ז רמ"א):

[נד] הברכה. וכל הברכות צריך שישמע לאזניו לכתחלה כמו שנתבאר באו"ח ס"י ר"ד רמ"א:

[נוה] כשרה. דאין הברכה מעכבת בדיעבד כדלקמן ס"י י"ט רמ"א (ש"ך רמ"א). וגם אם היתה מעכבת הרי יצא ידי חובה בדיעבד אף שלא השמיע לאזניו רמ"א כמו שנתבאר באו"ח שם:

רמז בכת"י: עיין במשמרת הבית (שם).

רמז ס"י קב סק"ב. הובא בתבואות שור ס"ק סא.

רמז ראה גם לקטן ס"ב סק"ב.

רמז ס"ז סק"ב.

רנ סימן זה בשעו"ר לא הגיע לידני, וראה שר"ע שם סעיף

ה, וע"ז שם סק"ב.

רנא מ"ב ס"ק ב.

רנב כדלעיל סק"ב, וש"נ.

רנג שבת נו, ב.

רנד פ"א מס"י א.

רנה א, א) אות א.

רנו שם.

רנז ס"ק מז. ש"ך ס"ק כח.

רנח לעיל שם ס"ה, וש"נ.

רנט סימן זה בשעו"ר לא הגיע לידני, וראה שר"ע שם

סק"ב א.

רס ס"ק כג.

רסא ראה שו"ת הר צבי יו"ד ס"ה. ד. הקרי הלכות ג ע, א.

ז ^א השומע ואינו מדבר אם הוא (ג) מומחה שוחט אפי' לכתחלה אם אחר [מ] מברך.

ח ^ב שבור שהגיע לשכרותו של [מ] לזמנו דינו בשוטה. ^א ואם לא הגיע לשכרותו של לזמנו שוחט לכתחלה. הגה: ויש אומרים ששבור לא ישמוט שרגיל לזמנו לזמנו לזמנו (הגהות מיימוני פ"ג מהלכות שמיטה בשם ס"מ ז' וזה"ל) וכל זה בשם ס"ה וס' יראים סימן קל"ז.

באר הגולה

לא גם זו שם. לג בעל העשור והרשב"א בתורת הבית מבריימא העירובין לג רד"א שחולין פ"ק ס"ה ה' וז"כ בעל העשור והמור מהא העירובין ס"ח א.

[מ] מברך. ומכין להוציא [ו] ידי חובה והוא מתכוין לצאת ^א דוקא שהאחר שוחט גם כן ומברך לעצמו אבל אם אינו שוחט אינו יכול לברך להוציא את האלם לפי שברכת השחיטה אינה דומה לברכות המצוות שהן חובה ^א אלא לברכות הנהנין שמי שאינו נהנה אינו יכול לברך להוציא את הנהנה משום דלא לתהני ולא לברוך כמו שנתבאר באו"ח ס"ה קס"ז ^א והבא נמי לא ליכול ולא לשחוט (אור זרוע ^א ב"ה ^א ש"ך ^א פרי חדש ^א): [מ] של לזמנו. דהיינו שעושה ואינו יודע מהו עושה (רמב"ם ^א ש"ע ח"מ ס' רל"ה ^א): [מ] דרבה. על ידי שידיו כבדות. וכן ראוי לנהוג. דאף על גב דקיימא לן ^א שבור הוא כפקח לכל דבריו היינו במידי דתלוי בדעת האדם אבל לא בזה שתלוי בכבדות אבריו הוראי אינו כפקח (ט"ז ^א ט"ז). ואם רגיל להשתכר יש להעבירו עד שקבל עליו

קונטרס אחרון

(ג) מומחה. הא דלא כתב גבי מדבר ואינו שומע ^א אם הוא מומחה, משום דהכא אשמועינן שדוהט אפילו לכתחלה וצ"ל ^א אם הוא מומחה, דלכתחלה לא סמכינן ארוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן כדלעיל ^א, אבל בדיעבד אי ליתא קמן למיבדקה אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ^א, בין בהרש המדבר ואינו שומע בין באלם השומע ואינו מדבר שהרי הם כפקחים לכל דבריהם ^א. ואי איתא קמן בודקים אותו על ידי כתב (ש"ך ^א ט"ז). ומכל מקום בדליתא קמן אין להכשיר שחיטתו אפילו בדיעבד אלא בידוע שדעתו נכונה וצלוה ולא נטרפה מהמת האלמות או החרשות, כמ"ש באה"ע ס"ה קכ"א ^א ובהר"מ ס"ה רל"ה ^א שבודקים אותו לגיטין

רסו ר"ה ורש המדבר.

רסז ס"ק לב.

רסח ס"ק לב.

רסט הל' מצויה פכ"ט ה"ח.

ער סעף כב.

רעא עירובין פה, א, וראה גם לעיל או"ח סוף ס"ה קפה.

ערב ס"ק יח.

מקראי קורש (הנכה ופורים) ע"י קבה. הע"ב קפפו ע"י.

ביאורי הלכות.

רסב מור וש"ע ס"ה יש ס"ג. וראה גם לעיל או"ח ס"ה ר"ג

ס"ד, וש"ג.

רסג וראה גם לעיל או"ח ס"ה ס"ג (לענין לעמוד בשנת

הברכה).

רסד סעף כג, וש"ג.

רסה ח"א ס"ה שמו.

ציונים לקונטרס אחרון

רנא רגה חגיגה ב, ב, וראה גם לעיל או"ח ס"ה קצט ס"ה.

רנב ס"ק ל.

רנא סעף ה.

רנב סעף יח.

רנא רגה דלעיל סעף ו.

רנב וצריך לדעת. ובתנ"י: הוצרך לומר.

רנא קורא סק"ה.

רנב כדלעיל ס"א וקורא שם.

ט ¹⁰ סומא לא ישחוט [טס] לכתחלה ¹¹ אלא א"כ אחרים רואין [10] אותו. ואם שחט [כג] שחיטתו כשרה.

י ¹² ערום לא ישחוט לכתחלה מפני שאינו יכול [כב] לברך.

באר הגולה

לו שם ושאר פוסקים מנשנה ס"ק תרומות.

לד משנה הולין דף י"ג ב'.
לה פור נפ"י רש"י שם כג"ל.

בחרמות ועונשים שלא ישחבר (בית הלל¹³) שהמשתכרים אף שלא בשעת שכרותם ידיהם כבדים ואינם יכולים להרגיש גם כן פגימה דקה (שמלה חרשה סי' י"ח ע"ד).

וכן זקן מופלג ידיו כבדות. ומכל מקום הכל לפי מה שהוא אדם (שמלה חרשה ע"ה).

וכל מי שידיו רותתות בין מחמת חלישתו בין מחמת טבעו שידיו כבדות שחיטתו רובן דרסות (בית לחם יהודה¹⁴):

[טז] לכתחלה, להרשב"א¹⁵ רעו שמוא ישהה וידרום ולא ירגיש ולרש"י¹⁶ רעו שמוא לא ישחוט רוב הסימנים כדלקמן סי' י"א ע"ט:

[ג] אותו. וריא"ז¹⁷ כתב דאפילו אחרים רואין אותו לא ישחוט לכתחלה (ש"ך¹⁸). ומובן לחוש לבריון] שלא בשעת ההחק (תבואות שור¹⁹):

[כא] שחיטתו כשרה. ובלבד שיברקו אחריו כסימנים אם נשחטו רובן²⁰. ואם הסומא עצמו ברק במשמוש ידיו יש לסמוך עליו אם אי אפשר לברוק אחריו כגון שנחתך הראש²¹ אבל כשאפשר [לברוק] לא סמכינן אמשמוש ידיו ומהאי טעמא אסור לשחוט לכתחלה לרש"י²² (עיין בגמ' הגדולה²³):

[כב] לברך. עד שיבטח ערותו²⁴ דכתיב²⁵ ולא יראה כך ערות דבר. וגם אם אחר שוחט גם כן מהפך פניו מכנגד ערותו של זה²⁶ ומברך אינו יכול להוציאו ידי חובה

קונטרס אחרון

ולמשאות ולמתנות אם לא נטרפה דעתו. וכן מי שיודעים בו שהיה מומחה ויודע הלכות שחיטה ואחר כך נעשה חרש או אלם, אף על פי שאין צריך לברוקו אין יודע הלכות שחיטה אף על גב דאימת קמן, מכל מקום צריך לברוקו אם לא נטרפה דעתו. אבל אם אין יודע אם היה מומחה ואימת קמן למיבריקה אם יודע הלכות שחיטה, אין לך בריקה גדולה מזה (תבואות שור²⁷):

רעג ס"ק י. שמלת חרשה ס"ל.	רפא ס"ק לה.
עדד סעף י. וראה גם לעיל סק"ב.	רפב ס"ק סו.
ערה סעף לו.	רפג כדלקמן סי' כה ס"א וסק"א.
רעו ס"ק כה. וראה ש"ת צ"צ י"ד סי' מ.	רפד ראה לעיל סק"א.
רעז תורת הבית הקצר שער ד (י, ב). לא ישחוט בלילה שמוא ידרום שמוא הוליד ולא ירגיש. וראה תורת הבית האריך שער א (ח, מוע"ב. גבי מומא, שמוא הוליד).	רפה דלעיל סקמ"מ, כי לא סמכינן אמשמוש ידיו. ראה גם תבואות שור סוף ס"ק סח.
רעה י, ב ד"ה לכתחילה.	רפז כדלעיל א"ח סי' רז ס"ג.
רעט סי' ה בשע"ר לא הגיע לידנו, וראה מ"ז וש"ך שם סק"א.	רפח דברים כג, מו. שמלת חרשה ס"ה. לעיל שם סי' עד ס"ב.
רפ רובא בשלמי גבורים (ג, ב) אות ג.	רפט מ"ז ס"ק יט. ובדלעיל שם סי' עה ס"ט.

צינונים לקונטרס אחרון

הלכות שחיטה א

לג

יא אם הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא טבח ידוע ושחט אחר י"א ששחיתוהו [גג] אסורה, הגה: ולא נמצאה התקנה כל הסומטים נזוקת כשרות כמו [גד] זרלשונה (פסקי מהרא"י סי' קע"ו).

באר הגולה

לו ר' יונה בשם י"א ושפ"כ ר"כ בתשובת ודרא"ש כלל א.

לכתחלה לפי שאסור לו לשמוע ולהתכוין לצאת ידי חובה מפני ששומע בעונה ז"ו והרי זה כמוציא מפיו ז"ל, ואף על פי שהערום מותר להרהר בדברי תורה כמ"ש באו"ח סי' ע"ה ז"ל והשומע אינו אלא מהרהר ז"ל מכל מקום כיון שהוא מתכוין לצאת ידי חובה בשמיעה זו מפני ששומע בעונה הרי זה כמוציא מפיו ואסור (ש"ך ז"ל, מ"ז ז"ל, עיין תבואות שור ז"ל).

והוא הדין אם הוא לבוש אלא שאינו חגור ולבו רואה את הערוה (שמלה חדשה ז"ל):

[גג] אסורה, כי ראוי לדמותו למומר לאותו דבר דלקמן סי' ב' ז"ל כיון שעבר על החרם כדי לשחוט ואף על פי שאינו חשוד לאכול דבר אסור מכל מקום מכוער הדבר וראוי לקנסו שלא יאכלו משחיתו עכ"ל הרא"ש בתשובה ז"ל, ומבואר מלשוננו דמיניא ליכא איסורא אלא משום קנסא ז"ל דלא הוי כאמת כמומר לאותו דבר משום דחרם קול לאיניש טובא לגבי נבילה ואף על פי שחשוד לעבור על החרם אינו חשוד על הנבילה ז"ל ולפיכך בהפסד מרובה יש להחזיר (פרי חדש ז"ל), ואם שנג בדבר שלא ידע מהחרם אין לאסור כלל דלא הוי כמומר לאותו דבר אלא כשעובר כמויד (מ"ז ז"ל), ולפי מה שכתב הפ"י הריש שאינו אלא קנס אפילו אם השהט הוא מיד אלא ששחט אצל אחרים שלא ידעו מהחרם אין לקנסם כלל ז"ל.

ואם הקהל פסלו בפירושו שחיטת כל השוחטים וזלתי טבח הידוע אסור לכולי עלמא ז"ל מדינא ואפילו לא הטילו חרם כי יש רשות ביד הצבור לאסור את המותר למיגדר מילתא ז"ל (רא"ש שם), אבל אם לא פירשו כן בפירוש אין במשמע דבריהם שהתא השחיטה נפסלת רק שהעובר עונש עונש כדון עובר על תקנת הקהל או עובר על החרם ולא לאסור הכשר (פרי הדין ז"ל ותבואות שור ז"ל):

[גד] כמו בראשונה, אף על גב דמאוד מכוער הדבר ויש עונש בדבר שריבים נמנים

רצ כדלעיל שם סי' ה ס"א, וס"ג.

רצא אף שלא ענה אמן, וראה גם לעיל שם סי' קד ס"ה, לקטן חל' ת"ת פ"ב ר"כ, וראה לעיל שם סי' רא ס"ה (שהשומע בעונה וענה אמן כמוציא ברכה מפיו), ביאורי הלכות.

רצב מנקה י.

רצג ראה גם לעיל שם סי' קד ס"ה.

רצד סי' לו, כשם פרישה אות לו (אינו רשאי לבין בברכת הבירוי הלך לכא לטמיו שומע בעונה),

רצה סי' יז (היודך לבין הוא אסור בכך לתחילה),
רצו סי' סט (רצח הוא לשמוע לצאת בו ולכן הוי מענה ממש), וראה לעיל שם סי' עה ס"ו ובק"א סק"ד.

ביאורי הלכות.

רצז מנקה לה, וראה גם לעיל שם סי' רו ס"ה, סי' עה ס"א.

רצח מנקה ו, וק"א סק"ג.

רצט כלל א סי' א.

ש ראה לעיל ק"א סק"ו (ר"ה ואם שהם).

שא ראה לקמן סי' ב ק"א סק"ג.

שב סי' לה, וראה גם לעיל ק"א סק"ו, ו ש"ת רבנו סי' י.

שג ס"ק ב.

שד ראה גם לקמן סי' יח סק"ה.

שה שמלה חדשה סי' ב סכ"ב, ותבואות שור שם סק"ט.

שו סבתו: בכל ענין.

שז ראה ש"ת רבנו סי' ה (למנוגד מילתא דאמורא לעשות סייג לתורה, אבל לא בשביל דבר שבמקום), שם סי' לז בסופו (למור, .. על השוחטים שלא ישחטו על

החתונה שום ברהט ועוף ואם יעברו ח"ו תרא שחיטתן נבלה), ש"ת צ"צ י"ד סי' קפ אות ד.

שח שם.

שט שם.

יב *השוחט בפני עדים כהמה לנכרי וכשבא ישראל לקנות ממנה אמר: לא תקנה ממנה כי לא שחמתיה [נה] אינו נאמן. ומיהו לדרידה אסורא דהא שויא אנפשיה התיבא (יד) דאיסורא. הגה: ועיין לקמן סי' קכ"ז דין עד אחד נאמן נאסורין.

באר הגולה

לח הרשב"א בתשובה.

ומסכימים לדבר מצוה לעשות גדר וסייג למצות ה' וחוזרים ומבטלים על ידי אהבה ושלום או על ידי תגר וקנאת איש מרעהו (פסקי מהרא"י^י דרכי משה^א):

[נה] אינו נאמן. ואפילו לא ראו העדים ששחט כהוגן דאית ליה מינו דאי בני אמר נתקלקלה השחיטה על ידי שהיה או פגימה וכחאי גוונא מכל מקום כיון שמה שאומר לא שחמתי הוא מוכחש מעדים שראו ששחטו ומינו במקום עדים לא אמרין^{יב}. ודווקא כשעומד ברבורו כששואלין אותו אם לא שחטה בקלקול ואומר שלא שחטה כלל אבל אם לא אמר אלא לא שחמתיה וליתיה קמן דנשייליה יש לתרין (ל) דבריו ולומר ששהה או דרם שכל שנפסלה השחיטה אינה קרויה שחיטה כלל. וכל שכן אם הוא עצמו מתרין כן דבריו דנאמן (תבואות שור^{יג} לדעת הש"ך^{יד} ופרי הד"ש^{טו} בשם הרשב"א^{טז}):

קונטרס אחרון

(ד) דאיסורא. כן נ"ד כתב ב"י^{טז} [בשם] תשובת הרשב"א^{טז}. אבל בפסקי מהרא"י^{סי} רכ"ז כתב דדווקא היכא דלא אתכחש בעדים אמרין דשויא אנפשיה התיכה דאיסורא ולא מהני חזרתו שחזר בו עתה, אבל לא היכא דאתכחש בעדים. וכתב במשנה למלך בפ"ט מהלכות אישות^{טז} דהרשב"א לא פליג אמהרא"י אלא מיירי כשעומד ברבורו ואינו תוור בו^{טז}, אבל כשחזר בו אף שאינו נותן שום אמתלא לדבריו הראשונים מודה הרשב"א למהרא"י דהזרתו חזרה כיון דאיכא עדים דמטייעי ליה. ובפ"ג מהלכות יבום^{טז} סתר דברי עצמו וכתב דלא מהני חזרה להרשב"א. ולענין הלכה, בשל תורה הלך אחר המתמייר ובשל דבריהם הלך אחר המיקל^{טז}.

ואי בהא דשויא אנפשיה התיכה דאיסורא הוא תב לאחריים, אף אם עומד ברבורו אינו נאמן לכולי עלמא במקום עדים, כגון אשת כהן שנשבית ואמרה טמאה אני והעדים מעידים שטוהרה היא אינה נאמנת לאוסרה על בעלה כמ"ש רמ"א באה"ע סי' ד' ס"ה בהג"ה.

וה[כנסת] הגדולה^{טז} סבירא ליה דטעמא דאמרין דשויא אנפשיה התיכה דאיסורא הוא משום דאדם יכול לאסור על עצמו דברים המותרים אף על פי שאינו מתפיסן בדבר הנדור, לפי שהוא על עצמו כמו בית דין שיכולים לאסור דברים המותרים כפי ראות עיניהם לצורך שעה, וכדלקמן סימן

שי סי' קנז.

שיא אות יא.

שיב ב"מ פ"א, ב.

שיג מ"ק ע"ג, ושמלה חדשה מ"ט.

שיד מ"ק ל"א.

שטו מ"ק ל"א.

שטז ש"ת ח"ג סי' רנ"ג.

ציונים לקונטרס אחרון

רסד הלכה יג.

ער ע"ז ז, א.

רעא בהגהות ב"י אות פ"ב. הובא גם לקמן קו"א

סקט"ז, וראה שו"ת מע"צ אה"ע סי' יג בסופו.

דברי טעם סי' צ"ח (פ"ג, ג), אמרי יושר ח"ב סי' סג.

רסד לכללות קו"א זה ראה ביאורי הלכות.

רסה ד"ה וערום.

רסו ח"ג סי' רנ"ג.

רסז הלכה טו.

רסה שבה גם מהרא"י מודה דשוי אנפשיה התיבא

דאיסורא.

הלכות שחיטה א

לה

יג. ^טטבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט שיהא נראה שהוא מרפה וגם היה אומר שהוא מרפה ואח"כ אמר שכשר היה ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו בשר כיון שנתן אמתלא לדבריו [11] נאמן.

באר הגולה

לט הרשב"ץ מהדרא עובדא דתלמודא דף כ"ב ע"א.

[11] נאמן. ודוקא כשהכבש שלו ועשה בו סימן מרפה כדי שלא יקפצו עליו הקונים ויפצרו בו או שהכבש של נכרי ואחר שנשאר לו ליקח ממנו בשר אומר להנכרי מעיתו כמה שהמרפתו כדי שלא יהיה חלול ה' בעיני הנכרי (בנסת הגדולה ^{טז}טז). אבל אם הוא של ישראל אין זו אמתלא טובה כי עכ"פ לא טוב עשה בעמו לגרום צער וגם הפסד לישראל שלא יהיו הקונים מעלים לו בדמים ואמתלא כזאת אינה ראויה לבר ישראל הלכך לא מהימן שאין אמתלא מעלת אלא כשהיא הגונה וראויה כן כתב רש"ל ^{טז}טז.

והמ"ז ^{טז}טז כתב שאין להקל [כ]פסק הש"ע בכאן מאחר שרמ"א בדרכי משה ^{טז}טז הניחו בצ"ע מהא דלקמן סי' קפ"ה ^{טז}טז דאם הוחזקה נדה בשכנותיה כגון שלבשה בגדי נדותה ואחר כך אמרה טהורה אני לא מהני אמתלא המבוארת שם ^{טז}טז דהיינו שעשתה כן מחמת בושת אמו או אחותה או משום אונס שלא היה בה כח אף על גב דאמתלא זו מהני באומרת לבעלה טמאה אני לך לא מהני בלובשת בגדי נדה דמשום בושת או אונס מקרי ואמרה אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ^{טז}טז והכא נמי במעשה זה שעשה בראש הכבש שהוא מרפה לא מהני אמתלא.

והב"ח שם ^{טז}טז והש"ך שם ^{טז}טז תירצו דשאני התם דדי היה לה שתאמר לבעלה טמאה אני ולמה היה לה ללבוש בגדי נדה אבל הכא לא היה אפשר לו בעיני אחר. פירוש דהכבש היה של קצב נכרי דלא סגי באמירתו לנכרי שהיא מרפה [ראין נאמנות לנכרי] וצריך לעשות בו סימן שיכירו וידעו כל באי לקנות ממנו שהיא מרפה וכך היה מנהגם שהיה עושה השוחט סימן בראש הבהמה והולך לו אבל אם הכבש שלו לא שייד האי מעמא כי כל הבא לקנות ממנו יאמר לו שהיא מרפה ואף שמנתנו תמיד לעשות סימן

קונטרס אחרון

ר"ה ^{טז}טז, ומשום הכי לא מהני הכא חזרה ^{טז}טז, ומיהו בהא מילתא דאדם יכול לאסור על עצמו נמי איכא פלוגתא לקמן סי' ר"ה ^{טז}טז, ונקטינן בדאורייתא להומרא ובדרבנן לקולא. עיין מ"ש לקמן סעיף י"ד ^{טז}טז שדעת מהרי"ק ^{טז}טז וש"ע שם כמ"ש בשם כנסת הגדולה:

שכב סעיף ג.
שכג וכו' לקמן שם סק"ג וש"נ.
שכד ד"ה ונ"ש רבנו ותומת.
שכה ס"ק ה. וכו' בנקה"כ כאן על הס"י סק"ב וכו' לקמן שם.

שזו בנהות כ"י אות פ.
שזח ביש"ש פ"א סי' ח.
שיט ס"ק כב.
שכ סי' קכו אות ב.
שכא סעיף ד.

צינונים לקונטרס אחרון

ערב סימן זה בעו"מ לא הגיע לירדנו, וראה שו"ע
שם סעיף ב. ש"ך שם סק"ח.
דעג ראה גם לקמן קו"א סקט"ז.
עדר סעיף ב. וראה שו"ת צ"צ סי' קעז אות ב.
ערה קו"א ס"ק טז.
ערע שרש לג.

יד שוחט שהעיד עליו עד אחד ששחט שלא כהוגן והוא מבחישו
עד אחד בהכחשה (מז) לאו כלום והעד עצמו מותר לאכול

באר הגולה

מ מהרי"ק שיש ל"ג (וסים שם אם אותו שוחט כבר נמשל כבדו בדריקה מעבירין אותו למריז).

לא היו לה למעמד הכי בכשרה (עיין פרי חדש¹³⁰) דלא כמ"ש לעיל בשם רש"ל¹³¹
(ועיין ש"ך שם שכן דעת רמ"א בתשובה¹³² דלא כמ"ז ש"ס):

קונטרס אחרון

(מז) לאו כלום הוא. פירוש¹³³ ואין לפסול השוחט, וגם אותה שחיטה עצמה מותרת לכל ישראל, אבל לא להעד דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא¹³⁴, ואף על גב דעד אחד נאמן באיסורין אפילו לאסור היכא דלא אתחזק התירא¹³⁵, כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן לומר שהוא של חלב, ואין העבלים יכולים לומר לו איני מאמינך¹³⁶ כמו שיכולים לומר היכא דאתחזק התירא כדלקמן סימן קכ"ז¹³⁷, וכל שכן הכא דאתחזק איסורא דבהמה בחייה בהזקת איסור עומדת עד שיועד לך במה נשחטה¹³⁸, דער אחד נאמן לומר שלא נשחטה כהוגן להעמידה בהזקת איסורא. מכל מקום כיון שהשוחט מכהישו, עד אחד בהכחשה לאו כלום ה[נ]א¹³⁹, וכאילו אין כאן עדות כלל¹⁴⁰ לא העד ולא השוחט המכהישו, והרי זה כאלו שחט והלך לו ולא אמר כלום לא הוא היתיר ולא העד לאיסור, שהיא בהזקת היתר משנשחטה¹⁴¹, משום דאמרינן¹⁴² רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, והזקה על בן דעת שאין קלוקלי שחיטה יוצאים מתחת ידו¹⁴³, וכהניא דאברו לו גדידי ותרגוליו ומצאן שחוטים דלעיל סעיף ד'. ואף אם המצי לומר דער אחד בהכחשה הוי ליה חד לגבי חד וספיקא דאורייתא¹⁴⁴ להומרא¹⁴⁵, ועוד דהעמד בהמה בהזקת איסורא¹⁴⁶, מכל מקום כיון שהתורה האמינה את השוחט (להוציאה מהזקתה הואיל ובידו לתקן האיסור לשחוט כראוי כוללעיל¹⁴⁷) כב' עדים¹⁴⁸, ואין דבריו של אחד במקום ב', כדאשכחן גבי עדות אשה¹⁴⁹ שעד אחד נאמן לומר שמת בעלה להתירה להנשא, ואם לאחר שהתירה בא עד אחד לומר דאז דלא מת לא תצא מהתירה הראשון, לפי שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים כמ"ש באה"ע סי' י"ז¹⁵⁰, וכן גבי סוטה שקינא לה [בעלה] ונסתרה שעד אחד נאמן לומר שנשטמאה ואינה שותה¹⁵¹, ואם אחר שהעיד בא עד אחד והכחישו אינו נאמן

שכח כ"ב.	שכו מ"ג.
שכח כ"ב.	שכו שגם כשהכחשה שלו נאמן.

צינונים לקונטרס אחרון

<p>רפא מהרי"ק שם (בטעם הא' לחיות), וראה לעיל ק"א סק"ה (בשם הרשב"א, שהיה שחוטתה לפניך).</p> <p>רפב גמרא א. ב.</p> <p>רפג כדלעיל בפנים ס"ק לג, וש"ך.</p> <p>רפד כמו בבי כתי המכחישים זו את זו והוי ספיקא מדרבנן שלא להעמיד דבר על חזקתו (כדלקמן ד"ה ומכל מקום, וש"ך), ונאמר שער אחד בהכחשה גרע דהוי ספיקא דאורייתא.</p> <p>רפט ביצה ג. ב.</p> <p>רפז כסכרא שמביא מהרי"ק שם, וכרעת הושי"ש פ"א סי' ט (דלקמן ד"ה אבל רש"ל), הובא בט"ז סקכ"א.</p> <p>רצא ק"א סוף סק"א, בשם הרשב"א.</p> <p>רצב מהרי"ק שם (בטעם הכי' לחיות).</p> <p>רצג יבמות ק"ז, ב.</p> <p>רצד בכתי: ואמר.</p> <p>רצע סעיף לו.</p> <p>רצז משנה סוטה לא, א.</p>	<p>רעז לכללות ק"א זה ראה ביאורי הלכות.</p> <p>רעח ראה לקמן בפנים ס"ק נז, ובק"א ס"ק נז (מהו אוסיפי להעד מטעם זה).</p> <p>רעט רמ"א סי' קכו ס"א.</p> <p>רפ וראה ש"ך שם סק"ה (שער אחד נאמן כשהבע"ד לא נמצא בפניו או שאומר איני יודע).</p> <p>רפא סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה טור ורמ"א שם ס"א.</p> <p>רפב גמרא ט, א.</p> <p>רפג קידושין סה, ב. מהרי"ק שוש"ל ג.</p> <p>רפד שורקא בבי כתי עדים המכחישות זו את זו אמרינן דהוי ספיקא מדרבנן שלא להעמיד דבר על חזקתו (כדלקמן ד"ה ומכל מקום, וש"ך), משא"כ עד אחד בהכחשה, י"ל שהוא כאילו אין כאן עדות כלל וי"ל שהיא ספיקא דאורייתא, ויתבאר כאן ולקמן לפי ב' האופנים. וראה תשב"ץ ח"ב סי' פט ד"ה ומה שיש. שו"ת מהרש"ם יו"ד סי' לט.</p>
--	--

הלכות שחיטה א

לו

קונטרס אחרון

ואינה שותה. אלא אם כן באו להעיד בבית דין בבת אחת אבל לא בזה אחר זה¹³⁷, משום שכינן שהאמינה תורה לעד אחד לומר שנטמאה הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים¹³⁸, כמ"ש באה"ע סי' קנ"ע¹³⁹ וכן בשחיטה אפילו באו בבת אחת¹⁴⁰ השוחט נאמן כשנים שהרי התורה האמינה לכל שוחט על השחיטה הואיל והוא בידו, ולא הצריכתו לבא לבית דין להעיד¹⁴¹ כמו שהצריכה בסוטה שאין משקין אותה אלא בבית דין הגדול שבירושלים¹⁴², וכן בעדות אשה שאינה נישאת על פי עד אחד אלא בהתרת בית דין כמו שכתוב באה"ע סי' י"ז¹⁴³. כן דעת מהרי"ק¹⁴⁴ ושלחן ערוך.

אבל רש"ל¹⁴⁵ ובי"ח¹⁴⁶ הולקים על זה ופסקו כמ"ש בנימוקי יוסף¹⁴⁷ בשם הריטב"א¹⁴⁸, דלא אמרינן כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים אלא בדבר שצריך שנים מן התורה, כגון עדות אשה שמת בעלה ועדות סוטה שנטמאה¹⁴⁹, שהדין היה נותן להצריך ב' עדים, שאין דבר שבערוה פחות משנים¹⁵⁰, דילפינן¹⁵¹ דבר דבר ממנו, שנאמר¹⁵² בדבר שבממון על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר, ולהלן הוא אומר¹⁵³ כי מצא בה עדות דבר, אלא שהקילה התורה בעדות אשה משום דהיא מילתא דעבידא לגלויי ואשה דייקא ומינסבא¹⁵⁴ כמ"ש באה"ע סי' י"ז¹⁵⁵, וכן החמירה בסוטה משום דרגלים לדבר הואיל וקינא לה ונסתרה¹⁵⁶, אם כן מצינו שהאמינה התורה [משום הטעמים הללו¹⁵⁷] עד אחד כב', שהיה הדין נותן להצריכם משום שאין דבר שבערוה פחות משנים לולי טעמים הללו, ולפיכך כשבא אחר כך עד אחד להכחישו אמרינן שאין דבריו של אחד במקום שנים, שהשני אחד הוא, והראשון האמינתו התורה כשנים שהיה הדין נותן להצריכם, מה שאין כן בשני המכחישי שלא מצינו שהאמינתו התורה כשנים. אלא כשבאו בבת אחת ומכחישין זה את זה¹⁵⁸ עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא וכאלו אין כאן עדות כלל¹⁵⁹. ואף אם תמצי לומר מיש כאן עדות אלא שהיא מוכתשת¹⁶⁰, מכל מקום יש לומר שלא האמינתו תורה כשנים אלא בעדות שאינה מוכתשת ולא במוכתשת. אבל בשחיטה ושאר איסורי והיתר שעד אחד נאמן בהן מן התורה, בין לאיסור היכא דלא אתחזק היתרא. בין להיתר אפילו היכא דאתחזק איסורא אלא שהיה בידו לתקנו כגון שחיטה וכיוצא בה¹⁶¹, לא מצינו שהאמינתו כב' כלל, אלא שגם אחד נאמן בכל כיוצא בה, ולא שייך כאן לומר אין דבריו של אחד במקום ב' אפילו באו בזה אחר זה, שהראשון הוא אגב דאתחזק כמו הב', ושניהם שוין בנאמנותם, שכמו שהאחד שהוא השוחט האמינתו התורה להיתר אף על גב דאתחזק איסורא הואיל והיה בידו לתקן, גם הב' האמינתו לאיסור היכא דלא אתחזק היתרא אף על גב דאין בידו, ושניהם אין נאמנים אלא בנאמנות עד אחד שהוא נאמן באיסורין במקום שהאמינתו התורה, ולא הצריכה ב' עדים אלא לקיים דבר, בין דבר שבערוה בין דבר

ציונים לקונטרס אחרון

- רצו גמרא שם ע"ב.
רצו גמרא שם.
רצו סעיף יד, ובי"ש שם ס"א.
ש שבוה מיירי במהרי"ק שם ובשו"ע כאן, כמבואר בש"ך סי' קכז סוף ס"ק יד.
שא שלכן גם כשבאו בבת אחת אמרינן שהשוחט נאמן כשנים (שבשעה שהיה בידו נאמן עדיין לא היתה עדותו מוכתשת). וראה ביאורי הלכות ע"ע וע' ר"ל.
שב משנה סוטה ז, א (ולכן כשבאו בבת אחת אין אמרים דהוי כשנים, מבי' הטעמים שיבוארו לקמן ד"ה אבל רש"ל).
שג סעיף לו.
דש בישי"ש פ"א סי' ט. הובא בט"ז ס"ק כג, ובש"ך ס"ק מב.
שה ד"ה כתב מהרי"ק.
שו יבמות (כת, א) ד"ה ופילו (בשם ר"י). וראה גם שו יבמות פ"ה, ב ד"ה ואפילו (בשם ר"י). וראה גם ש"ך סי' קכז סק"ד.
- שח ראה מתנה יוסף על מסכת סוטה סי' לו.
שט יבמות פ"ה, א ושי"ג.
שי משנה סוטה לא, ב.
שיא דברים י"ט, טו.
שיב דברים כ"ד, א.
שיג יבמות צ"ג, ב.
שיד ס"א, ובי"ש שם ס"ק טג. וראה רשימת שיעורים גיטין סי' ט את א והערה 3.
שטו סוטה ג, א.
שטז כ"ה בכת"י.
שז שאין מאמינים לעד אחד כשנים יותר מעד השני, כדלעיל, ושי"ג.
שיח כאופן הא' דלעיל בתחלת הק"א (ולכן כשבאו בבת אחת אין מקום להאמין לעד אחד כשנים יותר מעד השני).
שיט כאופן הב' דלעיל שם (וכיין שיש כאן עדות, א"כ אף כשבאו בבת אחת הריה מקום להאמין לעד אחד כשנים יותר מעד השני).
שכ כדלעיל ק"א ס"א, ושי"ג.

קונטרס אחרון

שבממוקם, וכן כל דבר מהדברים הצריכים שני עדים, מה שאין כן באיסורין שהאמינה תורה לכל אחד ואחד משרא"ל על הפרשת תרומה ועל השחיטה וניקור הגיד והחלב, שאמר רב²⁰⁰ ובהת מבקר וגו', כדפרשיי בפרק קמא דתולין²⁰¹ ובפרק קמא דגיטין²⁰², הלכך הוה ליה חד לגבי חד והעמד בהמה בחזקת איסורא, ואסור לכל ישראל לאכול משחיטה זו.

ולענין הלכה, בשל תורה הלך אחר המחמיר²⁰³. והיכא דאתחוק התיירא אלא שעד אחד נאמן לאסרו מפני שהבעלים שותקין (או מפני שהיה בידו) כדלקמן סי' קכ"ז²⁰⁴, אם עד אחד מכחישו, באנו למתולקות זו דמהרי"ק ורש"ל כדלקמן שם²⁰⁵, וכן היכא דלא אתחוק לא התיירא ולא איסורא וב' עדים מכחישים זה את זה²⁰⁶, אלא דלמהרי"ק יש לחלק בכל זה בין בבית אחת²⁰⁷ לבזה אחר זה כדלקמן שם, מה שאינו כן בשחיטה²⁰⁸ שהתורה מסרחה ביד השוחט להחיר והאמינתו עליה כדלעיל²⁰⁹.

ומכל מקום אפילו למהרי"ק וסייעתו אין להקל²¹⁰ אלא אחד לגבי חד, אבל בתרי לגבי תרי אין להקל ולומר דהוה ליה כאלו אין כאן עדות כלל שהיא בחזקת היתר משנשחטה²¹¹, לפי שכיין שב' עדים מעידים לאיסור התמירו חכמים שלא להעמיד הדבר בחזקתו להחירו, דקיימא לן תרי תורי הוי ספיקא מרובנן ולא מוקמינן אחזקתיה²¹², ונפק מינה לדינא אף לרש"ל וסייעתו לענין בדיקת הריאה, שאם הבודק ואחר עמו אומרים שהיתה נקיה וב' מעידים שהיתה בה סורכא המטרפת (בודאי) דלא מוקמינן לה בחזקת היתר (כנסת הגדולה²¹³).

ומכל מקום אין לפסול הבודק בתרי לגבי תרי מלבד הבודק, משום דאוקי גברא אחזקתיה (כנסת הגדולה²¹⁴) בשם רש"ם²¹⁵). והוא הדין בשוחט שאין לפסולו בתרי לגבי תרי מלבדו, דלענין פיסולא דגברא אין לחלק בין שחיטה לבדיקה, דמה לי איסור טריפות או איסור גלגלי (וטעמא דמילתא בתריווייהו משום שאין לפסול השוחט או הבודק²¹⁶ משום שהתיר, יותר מכת העדים שהסכימה מנו להחיר והעידה כמוהו, וכמו שאין פוסלין כת זו מלהעיד עדות אחרת, [בדקייאל²¹⁷] ב' כתי עדים המכחישים זו את זו או באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה, ואפילו להוציא ממוקם מוחזקתו²¹⁸). אף על גב דחזקת ממוקם אילמא טפי²¹⁹, דבתרי ותרי לגבי ממונא הוה ליה כספיקא דאורייתא, דמדאורייתא לא מוקמינן גברא אחזקתיה להוציא ממוקם²²⁰, כגון ב' שהעידו על אחד שהוא פסול לעדות מפני שעבר עבירה של תורה ושנים מכחישין אותן]], אין מוציאין ממוקם על פי עדות של זה כמון] שכתוב בחו"מ סימן ל"ד²²¹. ואפילו הכי מוציאין ממנו ממוקם על פי עדות שני כתי עדים המכחישות זו את זו, אף על פי שדברי כת זו התי השני פסולה,

ציונים לקונטרס אחרון

- שכא דברים יב, כא. וראה תוס' גיטין ב, ב ד"ה ער (הא') שלמרים זאת מהפסוק (ויקרא טו, כח) וספרה לה. שו"ת צ"צ א"ה ע"י שו"ת א. ג.
שכב י, ב ד"ה ער אחר. וראה רש"י יבמות פה, א ד"ה ואמר.
שכב ב, ב ד"ה ומשני.
שכר ע"ז ד, א.
שכח סימן זה בשו"ע לא הגיע לירינו, וראה שו"ע שם סעיף א, וש"ך שם סקי"ב.
שכו ראה ש"ך שם סקי"ד, שלרש"ל וסייעתו ער אחד בהכחשה לאו כלום הוא והעמר הדבר על חזקת היתר, ולמהרי"ק וסייעתו תעד הא נאמן לאסור מהטעמים דלעיל, ואין הער השני נאמר להחירו. שכו שלמהרי"ק מאמינים לעד הראשון (כשבאו בזה אחר זה), ולרש"ל ער אחד בהכחשה לאו כלום הוא, ונשאר הרבר בספק.
שכח שאו שניחם נאמינים בשוה (כשלא אתחוק לא התיירא ולא איסורא).
שכט שאף בשבאו בבית אחת נאמן השוחט כשנים. של ברענת מהרי"ק.
- שלא בשחיטה.
שלב אפילו לפי אופן הא' רלעיל בתחלת הק"א, דאמינן כן בחד לגבי חד.
שלב יבמות לא, א ותוס' ד"ה שתי. תוס' ב"ב לב, א ד"ה אגן. וראה שו"ת רבנו סי' יא (ד"ה ועוד).
שו"ת צ"צ סי' ב.
שלב בהגהות ב"י אות פב.
שלה שם.
שלו י"ד סי' ג.
שלו כשלא העירו על פסולו, אלא על הבשר שאינו כשר.
שלה כ"ה בבתי. רב הונא ב"ב לא, ב וכשוכותו מז, ב. טור ושי"ע חו"מ סי' לא ס"א.
שלת כ"ש בשוחט ובודק, שנאמינים להוציא הכשר מחזקת איסור, כדלקמן.
שמ מחזקת איסור.
ששא אף שהתורה מעמידים על החזקה אפילו בתרי ותרי, כמבואר לעיל, אבל לא לענין להוציא ממוקם מחזקתו, וראה ביאורי הלכות.
שמב סעיף כח.

הלכות שחיטה א

למ

מכאן [מ] ולהבא. ומכל מקום הכל לפי מה שהוא [מ] אדם.

[מ] ולהבא, דלא שייך למימר דשוי אנפשיה התיבה דאיסורא במכאן ולהבא דדוקא גבי יין נסך וכהאי גוונא דאם נתנסך היין כדברי העד שוב אין לו תקנה אמרינן לקמן ס' קכ"ז^{טז} דשוי אנפשיה התיבה דאיסורא אבל הכא לא שייך לומר הכי דהא אפילו אם יהיה כדברי העד מכל מקום אינו מוחלט לפסול עולמית בשביל כך שאם יעשה תשובה המוטלת עליו חוזר לכשרותו ונמצא דלא שוי אנפשיה התיבה דאיסורא כלל בעדותו כיון שהדבר תלוי במחשבת השוחט אם להרע אם להשיב במכאן ולהבא עכ"ל מהרי"ק^{טז}.

והפרי חדש^{טז} חלק עליו. וכן משנה למלך^{טז} תמה עליו דלמה לא נימא דשוי אנפשיה התיבה דאיסורא דסוף סוף אילו אתו ב' עדים והעידו כך לא היינו יכולים לאכול משחיטתו עוד הכא נמי לובי דידיה כב' עדים דמו ושפיר שויה [אנפשיה] התיבה דאיסורא שלא לאכול משחיטתו מכאן ולהבא עד שישכח כדינו [מ]:

[מ] אדם, שאם אותו שוחט נכשל כבר פעם אחת אפילו ע"פ עד אחד יש להעבירו כיון שיש הגלים לדבר (מהרי"ק^{טז} רש"ל^{טז}).

ועכ"פ אין להעניש העד אף על פי שאינו נאמן כיון שמתכוין לאפרושי מאיסורא (ואדרבה מצוה עליו שיעיד רכל מי דמהימן ליה כבי תרי ישמע אליו כדאיתא בקידושין דף ס"ו) (מהרי"ק^{טז} שם בשם סמ"ג^{טז}):

קונטרס אחרון

מכל מקום לעדות אחרת מעמידין כל אחת בחזקת כשרותה אפילו להוציא ממון מחזקתו (עיי' ר"ן פ"ק ב' דכתובות^מ), וכל שכן להעיד באיסור והיתור, כך אין לפסול השוחט ובודק זה שגם הוא בכלל כת המעידה כמוהו יתשב וכשר לעדות [אחרת^מ]. הילכך אין לפוסלו ולהעבירו כלל מלהיות שוחט ובודק עוד^מ:

(מ) דבכהאי גוונא ממש כתב הרא"ש^מ והר"ן^מ בפ"ד דכתובות דמי שאמר בבית דין על העדים שחתמו שקר פעם אחת שוב אין עדותן מועלת לו לעולם כיון שהודה בעצמו שהם עדים פסולים שחתמו שקר פעם אחת, ולא אמרינן שאינן מוחלטין לפסול עולמית בשביל כך כמו שכתב מהרי"ק^מ.

והתבואות שור^מ כתב דמהרי"ק מודה לענין העד בעצמו העומד בדברו ואינו חוזר בו, שכיון שירוע האמת ששחט שלא כהוגן איך יאכל משחיטת הרשע שידוע לו שאינו נאמן עד שיעשה תשובה המוטלת עליו, אלא מהרי"ק מייירי שאם העד ירצה לאכול משחיטתו אין צריך למחות בידו,

שלה ביש"ש פ"א ס' ט (ראוי להגמיר ולהרוק עצמו מנגו). שמלה חדשה ס' ב סכ"א.
שלו לאין רוב הנהגה מיושנות ה"י עדות פ"ה אות א.
רמ"א הרי"ט ס' כה ס"א. שמלה חדשה שם.

של ברמ"א ס"א.
שלא שריש לנ. רובא כשי"ך סקמ"א.
שלב ס"ק מב.
שלב פ"א הכ"ז.
שליד שורש לנ.

ציונים לקונטרס אחרון

שמג (ט, א) בטור השני.
שדמ כ"ה בכתי"י.
שמה דאה שו"ת צ"צ ס' ב.
שמו ס' ה.
שמו (טו, ב) ד"ה משום.
שמח שרש לג.
שמט ס' ב ס"ק לת. וראה שו"ת צ"צ אהע"ז ס' רעא
אות יב (כט, א).

הלכות שחיטה ב

מ

ב אם שחיטת נכרי ומומר כשרה וכו' י"א סעיפים:
א *שחיטת נכרי [א] נבלה *אפי' הוא [ב] קמן ואפי' אינו עובר אלוילים
הגה: גמון גר מועז (טור) ואפילו אחרים רואים [ג] אותו.

באר הגולה

ב רמב"ם בפ"ד מהל' שחיטה וכן רש"י שם במשנה.

א משנה הולין דף יג.

[א] נבלה, אבל אינה אסורה בהנאה משום תקרובת עכו"ם דלא אמרינן^א סתם מחשבת
גוים לעבודה זרה אלא אם כן הוא מין^ב דהיינו כומר הארוק בעבודה זרה^ג ובמנן
הזה אף הכומרים אינם ארוקים בעבודה זרה כל כך כי מעשה אבותיהם בידהם^ד ויש
להתיר בהנאה בהפסד מרובה^ה. וכל זה בשחיטה אבל בהריגה אין לחוש כלל למחשבת
עבודה זרה^ו (תבואות שור^ז):

[ב] קמן, שאינו יודע כטיב עבודה זרה^ח ואין מחשבתו לעבודה זרה^ט:

[ג] אותו, ששחט יפה שחיטתו נבלה מן התורה^י שנאמר^{יא} "וזבחת ואלתה ודרשו החכמים^{יב}
מה שאתה זוכה אתה אוכל ולא שזבת הקוף^{יג} והוא הדין לנכרי^{יד} לפי שאינו בתורת

קונטרס אחרון

כמו שצריך למחות בכל היכא דאמרינן דשויא אנפשיה התיכה דאיסורא, דתו לא מצי למיהדר ביה
כי אם באמתלא מקובלת. דהכא לא שויא אנפשיה התיכה דאיסורא כיון שאינו מוחלט לפסול
עולמית, שהרבר תלוי במחשבתו אם להרע אם להטיב (והשתא אתי שפיר דלא דמי למי שהורה
על העדים שהם פסולים, משום דבידני ממונות הוראת בעל דין כמאה עדים^{טו} ואינו יכול לחזור
בו לעולם^{טז}). מה שאין כן באיסור והיתר שאינו נאמן אפילו על עצמו כב' עדים, אלא שאינו יכול
לחזור בו (ו)ומהא דשויא אנפשיה התיכה דאיסורא, משום שאדם יכול לאסור על עצמו דברים
המותירים [מן] שכתבתי לעיל^{טז} בשם כנסת הגדולה^{טז}, והלכך הכא שהדבר תלוי במחשבת
השוטה במכאן ולהכא לא פסלו ואסרו על עצמו כלל ברבדור זה שאמר שהשט שלא כהוגן, אבל
בידני ממונות אדם יכול לפסול על עצמו אפילו עדים כשרים כמו שכתבו הפוסקים גבי בטול
מודעות^{טז}, משום דהוראת בעל דין כמאה עדים ואינו יכול לחזור בו, מה שאין כן באיסורים, כמו
שכתב רשב"א פ"ד דגיטין^{טז} הובא בב"י אה"ע סי' קל"ד^{טז}:

א רבי אלעזר ג', א.

ב רבי אמי שם.

ג רש"י גיטין מ"ב, ב ד"ה מין. וראה גם לעיל או"ח סי' לט

ס"ד. סי' רטו שם. סי' של"ב כ"א.

ד רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ג', ב (בכרם שבחול').

ה לחשוש לדעת הלבוש ס"א, וש"ך ס' ד ס"ק ג.

ז שאומרים בהנאה שחיטת ארוק לע"ז גם בזמן הזה. וראה

לעיל או"ח סי' לט ס"ד, וק"א שם ס"ק ב, וש"ך.

ז שטלה הידשה ס"א, עפ"י תוס' ע"ז למ, ב ד"ה ללא.

ציונים לקונטרס אחרון

שנד ראה שו"ע אה"ע סי' קלד ס"ג.

שנה לד, א ד"ה ולענין.

שנו ד"ה כתב א"א, וראה ט"ז שם סק"ה, ביאורי

הלכות.

שנ ב"מ ג, ב וש"ך.

שנא נימוקי יוסף ב"מ (ב, א) ד"ה אינו בהכחשה. פני

יהושע קדושין סה, ב (ברש"י ד"ה הוראת).

שנב קו"א סק"ד.

שנג בהגהות ב"י אות פב.

ב ג' מומר אוכל נבלות (ח) לתיאבון ישראל בודק סבין ונותן לו זמותר לאכול משחיטתו יאפילו ישחוט בינו (ח) לבין עצמו והוא שיודעין

באר הגולה

ג מומרא דרבא חולין דף ג' רלא שבק התירא ואכל אמרוא ואפי' לא אכל מנגנו דהייש אלפינו עור לא תתן מכושול.
 ד ר"ן והמודקי בשם ר"י ת כן דקדקו דהנש' והד"ש שם מהנמרא.

שחיטה¹⁰ ושחיטתו בכשחית הקוף. אבל הרש שומה וקמן הם בתורת שחיטה¹⁰ שהרי אמר להאיכלם נבלות בדיים מן התורה¹¹ ולפיכך שחיטתו כשרה באחרים רואין אותו¹² (א):

[ד] לתאבון. פירוש למלואות תאותו¹³ כשאינו מוצא בשר כשר¹⁴ או שאינו מוצא בוויל כל כך כמו נבלות וטרפות (סנהדרין כ"ז¹⁵). לאפוקי מי שאינו חושש בשחיטה דלקמן סעיף ה' בהג"ה¹⁶:

[ה] לבין עצמו. ולא היישגן שמא לא יזהר לשחוט יפה שלא יהיה וידרום [משום] דלא שבק התירא ואכל איסורא¹⁷ כיון שכברו לשחוט יפה¹⁸ שזו חזקה היא אפילו

קונטרס אחרון

(א) והא דאיכא מאן דאמר¹⁹ דקטן פחות מבין שש דינו כקוף לענין נטילת ידיים כמ"ש רמ"א באו"ה סי' קנ"ט²⁰, היינו משום דלענין נטילת ידיים בעינן כוונת נותן²¹, וקטן בציור מבר שית אין לו כוונה והוי ליה כקוף בעלמא²², אבל השחיטה אינה צריכה כוונה כדלקמן סי' ג'²³, כן כתב הפרי חדש בקונטרס אחרון²⁴ (וזהו לפי דעת רש"ל²⁵ ודמשק אליעזר²⁶). אבל לפי דעת הבי"ט והאחרונים באו"ה שם²⁷ דלנטילת ידיים לא בעינן כוונת נותן כלל אלא כה נותן וכוונת נטיל, ופסול הקוף ליתן לידים הוא משום דלא השיב כה גברא²⁸, וקטן פחות מבין שש דאיכא מאן דאמר דדינו כקוף היינו משום דלא השיב כה גברא²⁹ כמו שכתב מרדכי הארוך בשם רש"י³⁰, אם כן הוא הדין לשחיטה כמו שכתב הבית הלל³¹, וכן משמע במג"א שם³². וצ"ע שלא העירו האחרונים בזה³³:

כ רש"י ג, א ד"ה לתיאבון, פרישה שם. מ"ז ס"ב. וראה לקמן הל' נקי ג"ג סי' פ"א (שהואיסור והרותר שנים בטענין).
 כא ע"א, ורש"י שם ד"ה ה"ג מנמי, שמלה חדשה. ס"ב. וראה לקמן סי' וס"ק מו, ודינו אפילו בפעם אחר.
 כב וק"א ס"ק ח (ד"ה אבל), וס"ק יב.
 כג תוס' ג, ב ד"ה בודק, רא"ש פ"א סי' ז.
 כד ש"ך סק"ה. שמלה חדשה שם.

טו תוס' ג, ב ד"ה קטב (אינו בר ובהה). רא"ש פ"א סי' ת. מ"ז ס"ב. וראה גם לקמן סי' וק"א ס"ק ח וס"ק יב (לענין מומר להבטע).
 טז ש"ך סי' א סק"ג.
 יז ראה לעיל או"ח סי' שמג ס"ה וש"נ.
 יח ברעלי סי' א ס"ג וסק"ל.
 יט פרישה אות ה. וראה לקמן ק"א סק"ה בגדר מומר להבטע.

ציונים לקונטרס אחרון

ט ד"ה חבית וד"ה אבל כל ארס, שגם ברי"ש אפשר לפרש דסגי בכוונת נטיל (ובדמשק אליעזר שם שולל פירושו).
 י ראה שם סי"ד וס"כ, וש"נ.
 יא תוס' חולין קז, א ד"ה דלא, רא"ש שם פ"ח סי' יג. דעה הב' דלעיל שם.
 יב ראה אג"ק ח"י ע' יא.
 יג שו"ת רש"י סי' פט. הובא בישיב שם, ובכ"ח שם ד"ה אבל כל ארס (ואילו ברמשק אליעזר שם אות ג גרס: כוונת גברא).
 יד ס"ק ו.
 טז ס"ק כד.
 טז ולעיל שם ס"כ נתבאר גם לרעה זו, שטעם הפסול הוא מחסרון כוונה (ומיירי כשאין הנטיל מתכוין).

א הנהגות אשרי ברכות פ"ב סי' יא, בשם אור זרוע ח"א סי' עה.
 ב סעיף יא, ולעיל שם ס"ב.
 ג כרבי יוסי בתוספתא ידים פ"א ה"ז, דלא סגי בכוונת נטיל (ולעיל שם נפסק דסגי בכוונת נטיל, וש"נ).
 ד כ"י שם ד"ה קוף, לבוש שם ס"ב. הובא לעיל שם (ולעיל שם מפרש דמיירי שהנטיל אינו מתכוין).
 ה סעיף א.
 ו בהשגתו לבית הלל ס"ק ו.
 ז ראה ישיב פ"ח סי' כד (דסגי בכוונת נטיל), ואוצ"ל: ר"ש ירדים פ"ה מ"ה, שמביא דעת רבי יוסי בתוספתא שם דבעינן כוונת נותן דוקא, ונראה שפוסק כן).
 ח קז, א (הל' ט"ז) סי' יג אות ג"ד (שמוכיח מר"ש הנ"ל, דקיייל כרבי יוסי שצריך כוונת נותן דוקא).

הלכות שחיטה ב

מב

בו שידוע ⁽¹⁾ הלכות שחיטה. וואס לא ברק לוי סבין תחלה אסור לאכול משחיטתו עד שיברקנו ⁽²⁾ בסוף. וואין ליתן לו לכתחלה לשחוט אפילו

באר הגולה

‡ הישב"א בתורת הבית.

1 שם ובמנרא.

בפושע³ ישראל כשיש איסור והיתר לפניו שאינו מניח את ההיתר ואוכל את האיסור עד שידוע שיצא מחוקה זו ואינו הושש כלל באיסורין (רמב"ם ¹³ תבואות שור ¹²). ואפילו לא יאכל הוא משחיטה זו מכל מקום הושש הוא שלא להאכיל איסורים כמו שלא לאכול שלא לעבור על ולפני עור וגו' ¹⁴ כשאפשר לו שלא לעבור (תוספות ¹⁵ ורא"ש ¹⁶). אלא דממרת לא מרה ¹⁷ לברוק הסבין ולתקנה אם היא פגומה (רא"ש ¹⁸ ורא"ש ¹⁹). אלא מננה משום הכי בודק הסבין ונותן לו (גמרא ²⁰) (א):

[1] הלכות שחיטה. דבמומר לא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דכל שאוכל נבלות לתאבון ואינו מורה יש לחוש שמה אינו מומחה ולתאבא הוא שוחט (רשב"א ¹⁷). וצריך לברקו תחלה קודם שחיטה אם הוא מומחה ואין ליתן לו לשחוט על סמך שיברקנו אחר שחיטה דלמא מישתלי ולא יברקנו וקאכיל איסורא ¹⁸ דאפילו בדיעבד אסור שחיטתו אם אינו יודע אם הוא מומחה (ש"ך ¹⁹):

[2] בסוף, ואו הוא נאמן לומר שסבין זו שחט ולא חיישין שמה בסבין פגומה שחט ולאחר שחיטה נודמנה לו זו. ודקא בשעה או שתיים שלא היה לו פנאי ללכת לדרכו

קונטרס אחרון

(ב) ולא חיישין שמה אירע לו איזה קלקול בשחיטה, כגון שהיה או דרסה או שלא שחט רוב הסימנים, והוא אינו נאמן לומר ששחט יפה שהרי הוא אוכל נבלות לתיאבון, משום דחזקה על בן דעת שאין קלקולים יוצאים מתחת ידו במקרה ¹, אלא אם כן נתכוין לכך או שלא השגיח, דכל בן דעת משגיח הוא בשעת שחיטה. ואף על פי שלענין שחיטת רוב [ה]סימנים לא אמרינן חזקה זו, ואם לא בדיק בסימנים אחר שחיטה הרי זה נבלה, משום דמעמידים הבהמה בחזקת שאינה זבוחה ולא נחתכו הסימנים כדלקמן סי' כ"ה ², מכל מקום כיון שהוא משגיח בשעת שחיטה הרי הוא בודק ורואה בשעת שחיטה אם נשחטו רוב הסימנים, ואם רואה שלא שחט רוב הסימנים הוהו הוא קודם שיעור שהיה ושותט וגומר את שחיטתו ³, דאינו מניח את הכשר ואוכל את האיסור כמקום שאינו טורה. והיינו כשאי אפשר עכשיו לברוק בסימנים כגון שנתקף הראש, אבל בדאפשר לברוק לא סמכינן עליו וברקינן, וכן בבדיקת הסבין אחר שחיטה כדלקמן ⁴ (רשב"א ⁵). ואפילו

כח כתיב: ברשעי.

כז ס"ד ה"ח.

כח ס"ק ז.

כח ויקרא פי' ד (דלא כמו הבית, דלקמן ס"ק ד).

כט שם.

ל שם. מור וב"י ד"ה ונ"ש ואפילו לבוש ס"ב ש"ך ס"ה.

לא גמרא ד, א. וראה ק"א ס"ה.

לב שם. שמלה חרשה שם. וראה לקמן ק"א ס"ו (שלדעת

הרשב"א אינו מורה אפילו בבדיקת לבדו). לעיל ק"א ס"ק

א (ש"א שמשום זה אין הנשים נאמנות על השחיטה).

לג ג. סעי"א.

לד תורת הבית האריך בית א ש"א (ה, ב). פי"ו סק"ג. ש"ך

סק"ג.

לה ראה גם לקמן סק"ש (לענין בדיקת סבין). וש"ג.

לו ס"ק ג. וראה ק"א סק"ג (אם צריך לברוקו אחר

שחיטה).

ציונים לקונטרס אחרון

כ ק"א סק"ג.

כא בחידושי ד, ב ד"ה וישראל. שמלה חרשה ס"ה,

ותבוש סק"ג.

זו ראה גם לעיל ס"א ק"א סוף סק"א. לקמן ס"י בר

סק"ה.

יח ס"א וסק"ב. וראה ביאורי הלכות.

יט ראה גם לעיל ק"א שם. וראה ביאורי הלכות.

הלכות שחיטה ב

מג

כשר [מ] עומד על גביו בלי שיבדוק לו כשר את הסכין תחלה על

ולמצוא אחרת בשוק אבל כשהיה לו פנאי יום או יומים אין סומכין עליו בזה כך הרעת
נותנת אבל לדינא יש להחמיר אפילו בשעה או בן[שתים]. אבל אם כאנו בגומר שחיטה
או שהיה לפניו ב' או ג' בהמות שחומות ועדיין הוא שוחט והולך (רביעית וחמישית) בין
שהוא מתעסק עדיין בשחיטה וסכיניו בידו אמרין בורדאי בוי שבדרי שחט הכל (רשב"א¹⁷
ש"ך¹⁷)^(ג):

[מ] עומד על גביו. ורואה ששוחט יפה דדלמא בסכין פגומה קשויט (גמרא¹⁸). ולא
דמי לכותים קודם שגזרו עליהם להיות כנכרים דבישראל עומד על גביו ואפילו
יוצא ונכנס¹⁹ היה מותר לאכול משחיטתו בלי שיבדוק לו סכין משום דרבותי מירתת
מהישראל שמא יבדוק הסכין אחריו לפי שירדע שהישראל לא סמוך עליו והוא
נבדל מערת ישראל באמונתו שאינו מאמין בתורה שבעל פה²⁰ אבל ישראל מומר לא
מירתת בי הוא סבור שלא יבדקו אחריו²¹ לפי שמוזיק עצמו בישראל (תוספות²²):

קונטרס אחרון

לדין דלית לן שיעורא כשהיה ואפילו שהיה במשחו אסורה²³, מכל מקום אינה אלא מדרבנן
משום ואל תחוש תורת אמך²⁴ שלא לשנות מנהג אבותינו כדלקמן סי' כ"ג²⁵ (תבואות שור²⁶),
פירוש וספיקא דרבנן לקולא²⁷. ועוד דלא שביק התיירא דאורייתא ואכיל איסורא דאורייתא, דכל מה
דמצי למעבד בהתיירא פורתא עביד במקום שאינו טורה כדפרש"י²⁸ (התוס' ס"ו דף [דף] ע"ב. אבל
בישראל מעליא לא שייך האי טעמא, שהרי מיד שהגביה ידו מלשחוט קודם גמר שחיטה הרי הוא
מסלק ידיו לגמרי ואינו גומר עוד שחיטתו לפי מנהגינו כדלקמן (סוף) סי' כ"ג²⁹. והא לא אמרין
דחוקה שלא הגביה ידו מלשחוט קודם גמר שחיטה, שהרי מעמידים הבהמה בחוקת שאינה זבוחה³⁰:

(ג) וכל זה כשלא ברק סכין ונתן לו, אבל אם ברק סכין ונתן לו דעת הב"י³¹ שאין צריך לחזור
ולבדוקה אחר שחיטה, דמוקמינן לה אחזקתה כדלקמן סימן י"ח³². אבל דעת הט"ז³³ ופרי
הד"ש³⁴ והש"ך³⁵ כמ"ש לעיל³⁶ בשם הרשב"א דצריך לחזור ולבדוקה אחר שחיטה לכתלה
בראפשה, משום דלא מוקמינן לה אחזקתה אלא כשנאבדה ולא בראפשה בברקה כדלקמן שם³⁷.
ואין לסמוך בזה על בדיקת המומר, שהרי אף אם ימצאנה פגומה לא יאסור שחיטתו מתארתו לאכול
בשר. ואף אם לא יאכל ממנה³⁸, מכל מקום לא יחוש לבדוק. ואף אם יבדקנה ויצאנה פגומה,

מא משה ל', ב' ויש' ד"ה מפרי כותם. וראה גם לקמן
ק"א סק"ד.
מב ראה לקמן ס"ק יב.
מג ג, ב' ד"ה בהק. רא"ש פ"א סי' ה. ש"ך ס"ק מ' וס"ק
כד.

לח כהדושי' ה' ב' ד"ה ומהו הכא. וראה לקמן ק"א ס"א.
לז ס"ק י.
לט ג, ב.
מ ראה גמרא ה. א. לקמן ס"ק יח.

ציונים לקונטרס אחרון

נחמנכו ולא נשחטו רוב הסימנים אף בלא שום
הוכחה.
לא ד"ה ובעל העיטור.
לב סי"ב וק"א ס"ק ז (שמטעם זה אינה נפסלת
כשנאבדה).
לג ס"ק ב.
לד ס"ק ה.
לה ס"ק ד. ובבבתי"ד והשי"ח (ס"ה). ובבבתי"ד סק"א.
לו ק"א סק"ב.
לז סי' יח ס"ק יח.
לח כגון ששוחט לאחרים.
כב כדלקמן סי' כג ס"ב.
כג משלי א, ח.
כד ראה שם ס"ק ג' וס"ק י"ב. וראה גם לעיל אר"ח
סי' תסא סכ"ז.
כה שמלה חדשה שם, ובסי' כג ס"ב.
כו כדלקמן שם ס"ק י"א (ד"ה וכן בספק), ושי"ג.
כז ד"ה מפני.
כח ד"ה מותר.
כט סעיף ב' ברמ"א. וראה דברי טעם סי' קכב (קה,
ג). חקרי הלכות ח"ג ע"ו, ב.
ל וראה לעיל סי' א' ק"א סק"א (חיישנין שמא

סמך שיברקנו [ט] בסוף. הגה: מי ששחט והוילא טריפה פעם אחת מתחת ידו אס לא הוזקן צדק מותר לאכול אחר כך (ה) משחיטתו. מ"מ דנין צוה לפי ראות

[ט] בסוף. דהיישנין שמא ישבח לברוק בסוף וקאכיל איסורא¹⁰¹ שבריקת המומר אינה כלום¹⁰² וסתם סבינים אינם ברוקים¹⁰³ (ה):

קונטרס אחרון

ישתוק ולא יאמר כלום כדי להפריש אחרים מאיסור שהוא נוהג בו היתר. דדוקא בדאיכא התירא ואיסורא לא שביק התירא ואכל איסורא ולא בדאיכא איסורא לחודיה, ובדראי לא יהוש על אחרים יותר מעל עצמו⁹⁷. ולא אמרו שחשוד על הרבר¹⁰⁰ נאמן להעיד על אחרים כדלקמן סי' קי"ט¹⁰¹, אלא כשמעיד¹⁰², משום דמה לו לשקר, אבל לא לסמוך עליו להיתר מחמת שהוא שותק ואינו חושש להפריש מאיסורא כמו שסומכין בוה על סתם ישראל כדלעיל סי' א'¹⁰³, כי על הייז לא חס על חיי אחרים לא כל שכן. ובלא בדיקת סכין תחלה אף שמעיד ואןמןר שביפה שחט אינו נאמן אף שלא יאכל ממנה, דכיון דמטרה לא טרה להקנה אם היא פגומה¹⁰⁴ היישנין דמשום הכי משקר ולומר שהיא יפה, כיון שקבל עליו לשחוט והוא אינו רוצה לטרות ולתקנה:

(ד) והרי"ן¹⁰⁵ כתב דהיישנין שמא יחשבו הרואים שסומכים על בדיקת המומר וימסרו לו ולא יברקו אחריו, וכתב הב"ח¹⁰⁶ ולפי זה אפילו בדיק הסכין בינו לבין עצמו לא יתגנה לו בפני הרואים אלא אם כן יחזור ויברקנו בפניהם, או שיאמר בפניהם בדיקת סכין זו (ש"ך¹⁰⁷), כדי שלא ליתן מקום לטעות לפני הרואים שנוהגים לו סכין בלא בדיקה, דהיישנין שמא לא יחקרו ולא ידעו שברקוהו כבר, כמו דהיישנין שמא לא יחקרו ולא ידעו שברקוהו לבסוף לפי דעת הרי"ן:

(ה) **משחיטתו**¹⁰⁸, הש"ך¹⁰⁹ ופירוש¹¹⁰ השינוי על זה והוכיחו דאפילו בדיקה אחת אסור לזכור משחיטתו עד שיעשה תשובה הראויה לו כדלקמן סי' קי"ט¹¹¹, ואין לו התנצלות לומר שזוג הייתי כמו שכתב הרשב"א בהשוכה¹¹², הובא בב"י¹¹³ וש"ע סי' קי"ט [ט]. וביאר שם הטעם שהרי זה פושע שאינו זהיר לברוק יפה, או שאינו חושש למיעוט הקפדתו (עיין ב"י סי' קי"ט) בין היתר דאיסור (פירוש דהיישנין דמשום הכי אינו זהיר לברוק יפה אף שאינו טורח רב מטורה ההליכה דלעיל¹¹⁴ אלא למיעוט הקפדתו, אם לא ראינוהו דואג על מה שאירע לו כדלקמן), שאילו בדיק יפה לא יצאה טריפה מתחת ידו, מאחר שדיני הלכות טריפות ידועים לו. ועוד שבצויו הוא לשקר ולומר שזוג הייתי ולעולם יאמר כן ולא יטרח כלל לברוק יפה על פי שהוא טורח קל ומועט, כיון שחקפדתו בין איסור להיתר גם כן מועטת. לכך אין סומכין עליו כלל למנותו עוד [ל]טובה. ולא עוד אלא שצריך לדקדק אחריו אם ראוי לסמוך עליו אף בקבלת דברי חברות¹¹⁵,

מד רשב"א בתורת הבית האריך (ג, א). מור וש"ך סק"י.
וראה גם לעיל סק"י (לענין בדיקת המונדי). לעיל סי'
א סק"ד (לענין בדיקת ישראל כשר). לקמן סי' יח סק"ד.

צינונים לקונטרס אחרון

לט ראה גם לקמן בפנים ס"ק טו.
מ שדינו כמומר, כדלקמן סי' ברמ"א וסי' טו בפנים.
מא סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידני, וראה שו"ע שם
ס"ז. לקמן ס"ק טו.
מב לומר מותר הוא (שו"ע שם).
מג ראה לעיל שם ס"ק ו, וסי' כה.
מד כדלעיל ס"ק ה.
מה (א, א) ד"ה ולענין.
מז ד"ה כתב הרי"ן.
מז ס"ק ה.
מח לכללות ק"י"א זה ראה שו"ת דברי נחמיה יו"ד סי'
א. אג"ק ארמ"ר מהרש"ב ח"ב ע' התקיד

(קיצור הק"י"א). ביאורי הלכות.
מ ט ס"ק יא.
מג ס"ק יא.
נא סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידני, וראה שו"ע שם
ס"ז.
נב ח"א סי' כ וסי' תלב.
נג סי' קיט ד"ה וז"ל הרשב"א.
נד ראה לקמן בפנים ס"ק יב (שטורח ההליכה היא
טריחה וזאת מבדיקת הסכין היא. ראה ק"י"א סק"י).
נה מבואר עניינו בבכורות ל, ב. רמב"ם הל' מעשר
פ"י ה"א, והל' מטמא משכב ומושב פ"י ה"א.
טו"ו סי' קיט ס"ק יז.

הלכות שחיטה ב

מה

עיני הדיין צאדם השוחט אס כנר נכסל ורגלים לדנר מעצמין אותו (מהרי"ק שורש ל"א).

קונטרס אחרון

שאם ראינוהו דואג ומתאנה על מה שאירע לו (דאז נודע לנו שמכשול הוא שאירע לו בפשיעתו ולא ברוצנו למיעוט הקפדתו בין היתר לאיסור¹¹) מקבלין אותו, אבל אם כדי שלא יעבירוהו מאומנתו צריך לחוש בכך הרבה, והכל לפי מה שהוא אדם. והבא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני ג' חברים כהנזיא בסוף פ"ד דבכורות¹² עכ"ל הרשב"א.

ופירש בתשובת מהרי"ט חלק יורה דעה סי' ט"ו¹³ הרוצה לומר הכל לפי מה שהוא אדם, אם רמאי הוא ונאנתו על האיסור אינה אלא מיראתו פן יעבירוהו, או אם צדיק ותמים הוא, והוא שדואג ומתאנה חיכך ומיד שנודע לו, שנראה לעין שעל המכשול שיצא מתחת ידו הוא דואג ומתאנה אם אינו מוחזק ברמאי. אבל אם לאחר כך הוא דואג ומתאנה ודאי איכא למיחש לאיערומי, כדאמרין בפריק זה בורר¹⁴ הוא טבתא דנפיק טריפתא מתחת ידיה, פסליה רב נחמן ואעבירה, אול רבי מויה וטופריה (הגדיל שערו וצפרניו לנוול עצמו לעשות תשובה¹⁵), סבר רב נחמן לאכשוריה, אמר ליה רבא דילמא איערומי קא מערים, אלא מאי תקנתא, כדאמר רב אבין החשוד על הטרפה אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו (דחשובה דהתם לאו איערומי הוא¹⁶) ויחזיר אבידה ברבר חשוב (אם ימצא אבידת חבירו רכיון שמחזיר אבידה הוא ודאי הדר ביה מהמדת ממונ¹⁷), או שיוציא טרפה מתחת ידו בכבר חשוב משלו, פירוש ששחט לעצמו¹⁸, דלמכור לאחרים אי אפשר, שהרי הלך לשם לעשות תשובה ואיך יעבור על גזירת בית דין שעבירוהו מלהיות טבה עוד (נימוק יוסף¹⁹), אבל מלשחוט לעצמו אין ב"ד מונעין אותו שכל אדם נאמן לעצמו (כמ"ש לקמן סוף סי' ס"ו ס"ח²⁰). אבל במקום שמכירים אותו אין שום תשובה מועלת להכשירו לעדות ולהיות טבה, ואפילו עינה נפשו בצומות הרבה וביזה עצמו במלקיות רבים, אפשר שהיא תשובה של רמאות כרי שישמעו בו הב"ד ויחזירוהו לאומנתו (רא"ש בתשובה כלל נ"ח²¹ דלא כ"ס של שלמה²² דאשתימטיה תשובה זו). ואין הלוך בכל זה²³ בין הטבח השוחט לעצמו ומוכר לאחרים ובין טבה המנונה לשחוט לאחרים, שגם בו יש לחוש להערמה זו כדי שלא יעבירוהו או כדי שיחזירוהו לאומנתו (רמ"א בח"מ סי' ל"ד²⁴ עיין שם בדרכי משה²⁵ דלא ככ"י שם²⁶ לפי דעת הרמב"ם²⁷).

והא דאמר רב אידי בר אבין החשוד על הטרפה אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין בו ולא חוזר תקנה דדואג ומתאנה על מה שאירע לו, היינו משום דמיידי בחשוד למכור טרפה בתזקת כשרה במיד, ודואג ומתאנה על מה שאירע לו לא שייך אלא כשאירע לו מכשול שלא במתכוון אלא בפשיעתו שלא קדקק וברק יפה, כדאיחא סוף פירק ב' דבבא קמא²⁸ שהפושע אינו לא שונג ולא מיד, ותיכף ומיד שנודע לו על המכשול שיצא מתחת ידו הוא דואג ומתאנה על כך והרי זה תשובה מעולה שמהשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמתחרט על העבר, והו עיקר תשובה המועלת

ציונים לקונטרס אחרון

- גו פירוש רבנו דרברי הרשב"א, שעל פשיעה מועיל דואג ומתאנה משא"כ על מיעוט הקפדה אינו מועיל, ודלקמן (ד"ה והא דאמר ר"ה ואפילו).
- זו ל, ב. דמב"ס הל' מטמאי משכב ומושב פ"י ד"ה, נח ראה שו"ת צ"צ סי' רמז ד"ה וכו'.
- נט מנהרין כה, א. טור ושוע"ס ק"ט סט"ו, וחרי"מ סי' יל סל"ד.
- ס רש"י שם ד"ה רבי.
- סא רש"י שם ד"ה שאין.
- סב רש"י שם ד"ה ויחזיר.
- סג שו"ת סי' ק"ט סט"ו.
- סד (ה' רע"א).
- סה בבתי"ו סוסי"י מ"ו סי' יח. והוא לקמן סי' יח סי"ח, בקריא סוף סק"י.
- סו סי' ד.
- סז פ"ז יו, יז, הובא בט"ז סי' ק"ט ס"ק טז, וראה שו"ת צ"צ סי' אות ו. סי' יג, עמק שאלה סוסי"א עח, ובהשמתו סי' ד.
- סח ראה לקמן ד"ה ומיהו בזה, שחילק בינם, כדעת הב"ח והפרי"ח.
- סט סעף לג, וראה שו"ת צ"צ סי' רמח, ע' ראה שם ס"ק יז.
- עא סי"א וסמ"ג.
- עב הל' עדות פ"י ב' ה"ט.
- עג ראה גמ' שם, בו, וברש"י ד"ה לענין, תוס' כז, ב ד"ה ושמואל, שו"ת צ"צ סי' רמז ד"ה והנה אהע"ז סי' יד אות ב.

קונטרס אחרון

להכשירו כשיודעים בו שנחם על רעתו כמו שכתב הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות עדות ¹⁷, משום דבודאי לא יסיף עוד לפשוט בזה וידקדק לברוק עוד יפה יפה מכאן ולהלאה כאשר מקבל עליו בפי' ג. חברים, מה שאין כן כשמתחלה עשה כן במזיד ומתכוין אלא שאהר כן הוא דואג ומתאנה חיישינן להערמה, ואין סומכין על קבלתו דברי הברות.

ואפילו לא יצאה טרפה ממש מתחת ידו במזיד, אלא שנראה בו קלות בבדיקתו שאינו בודק יפה ונראה לעין שהוא דרך קלות שמקיל בבדיקה, ולא שאירע לו מכשול שלא ברק יפה בפשיעתו שלא ברצונו, אלא שאינו חושש לברוק יפה כשאת נפש, אין קבלת דברי חברות מועלת לו, כמו שכתב הרשב"א בחשובה ¹⁸ שנשאל בשני שוחטי העיר שנתן אחד מהם סכינו להחירו לברוק לו ובדקו ב' פעמים מן הי"ב פעמים הצריכים לברוק הסכין ונתנו לו והלך לשחוט בו ולא בדקו בעצמו ובא אחר ונטל הסכין ובדקו קודם ששחט בו השוחט ומצאו פגום היכול זה השוחט להתנצל שהיה בדעתו לברוק קודם שישחוט, והשיב באמת כן נראים הדברים שזה מיקל בבדיקת הסכין, כי בודאי כשנתן הסכין להחירו לברוק לו לא לברוק להצאין נתנו לו אלא לברוק כדינו וכשראה שבדקו שלא כדינו ¹⁹ וקבלו מידו והלך לשחוט מעשיו מוכיחים עליו שהיה די לו בבדיקות הללו ומיקל בבדיקות הוא, ולפיכך מעבירין אותו, כדאמרינן ²⁰ גבי טבחה דלא סר סכינא קמי חכם הדיכא שלא נמצאת יפה מעבירין אותו, ואפילו בפעם הראשונה משמע, ואמרינן ²¹ נמי בטבח שנמצא אחריו חלב והלכתא להלקוחו בכזית ולהעבירו בכשעורה, ומשמע אפילו בפעם הא'. ומיהו אם נראה בעיניכם שהיה כעין שגגה ושהוא אדם כשר מחזירין אותו, ובלבד בקבלת דברי חברות דהיינו שיקבל עליו בפני ג' חכמים והכשרים שבעיר שלא ישוב עוד לדברים אלו אלא שיבדוק בדיקה יפה, אבל אם יראה בעיניכם שהוא כמיקל ופושע ראוי שלא להחירו אף בקבלת דברי חברות עכ"ל. ולא הזכיר כאן תקנתא דדואג ומתאנה ²². מאחר שהיה נראה לעין מתחלה שהוא מיקל ופושע דרך קלות, ואם כן אף שאהר כן דואג ומתאנה איכא למימר איערומי קא מערים כדי שלא יעבירוהו או כדי שיהירוהו לאומנתו.

ומיהו היינו דווקא כמעשה שהיה שנתנו להחירו לברוק לו וראה שלא בדקו כהלכה ולא חזר ובדקו בעצמו, שנראה לעין שהוא מיקל בבדיקת הסכין, אלא אם כן ידוע שהוא אדם כשר ושהיה כעין שגגה, אבל מי שנמצאת סכינו פגומה אחר בדיקת עצמו ולא נראה לעין שהיה מיקל בבדיקת הסכין ולא בדקו יפה דרך קלות, אלא שאירע לו מכשול שלא בדקו יפה, אף על פי שנקרא פושע על שפשע ולא נזהר לברוק יפה, מכל מקום כיון שלא עשה כן במזיד דרך קלות להקל בבדיקה בשאט נפש מועלת לו קבלת דברי חברות, אם ראינוהו דואג ומתאנה על מה שאירע לו ולא שמקבל עליו כדי שלא יעבירוהו מאומנתו, כמו שמועלת בטבח שיצאה טרפה מתחת ידו בפשיעתו שלא בדק יפה כמו שנתבאר לעיל בשם הרשב"א. וכן בטבח שנמצא אחריו חלב מועלת לו גם כן קבלת דברי חברות כמי שר"ן פרק גיד הנשה ²³ בשם הראב"ד ²⁴. ולפי דעת הרשב"א דלילוי היינו דווקא גם כן אם ראינוהו דואג ומתאנה ולא שמקבל עליו כדי שלא יעבירוהו מאומנתו.

וכן דעת ראב"ה בהגהות אשר"י ²⁵ מאור זרוע ²⁶ פרק גיד הנשה הובא ב"ב סי' ס"ד ²⁷ ושאר כל האחרונים הלכה. ו"ל הגהות אשר"י כתב ראב"ה על טבח שנמצא אחריו חלב שיש להכשירו עליו בבית הכנסת בה"ב ²⁸ פלוני הטבח העבירוהו מאומנתו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה ויהיה

ציונים לקונטרס אחרון

עח גמרא צג. ב.
עט כמו שזכור ברבינו שהובאו בריש הקי"א.
פ חולין (לב, ב) ד"ה איתמר.
פא באיסורי משוה פ"ב ד"ה נזוור לדברי.
פב פ"ז סי' טז. וראה שו"ת צ"צ סי' אה"ג.
פג ח"א סי' תמח.
פד ד"ה אבל אם נמצא.
פה שני, חמישי, שני.

עד הלכה ט. וראה הל' תשובה פ"ב ה"ב. תניא
אבה"ט פ"א (מצות התשובה מן התורה היא
עזיבת הטטא בלבד כדאייתא בגמ' פ"ג דסנהדרין
ובח"מ סו"ס"י לד' לענין עדות). לקו"ש חיי"ז ע' 197
וא"ל. ביאורי הלכות.
עח ח"א סי' תקצד.
עז בכת"י: שלא בדקו כדינו. וכ"ה בהמשך הקי"א.
וכ"ה ברשב"א שם.
עז גמרא יח, א.

הלכות שחיטה ב

מז

קונטרס אחרון

חדש ימים שלא יעסוק באומנתו, ולאחר חדש ימים יבא אצל ת"ח שבעירו או עיר הסמוכה לעירו ויאמר כך וכך עשיתי והטאתי ותהא אני על הראשונות ויתנו לו הדין כפי ראות עיניהם, ואחר כך יכריזו בבית הכנסת פלוני הטבח שהעבירוהו מפני שנמצא אחריו הלב כשעורה כבר חוואט ומתחרט על מנעה הרע הזה וקבל עליו מה שצוהו ת"ח ומכאן והלאה החזירוהו לאומנתו וטרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה, וקודם שישמעו הכרזה זו בבית הכנסת אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר עכ"ל. הנה החמיר עליו כל כך לבזוהו בהעברת חדש ימים והכרזות בית הכנסת¹⁹ ולא סגי ליה בקבלת דברי חבירות לחוד כמו שכתב הר"ן בשם הראב"ד, משום דהיישנין שמקבל עליו כדי שלא יעבירוהו כמו שכתב הרשב"א. אבל כשמבזין אותו כל כך הוא ירא לנפשו מכאן ולהלאה ובודאי מקבל עליו באמת להיות נזהר יפה יפה מכאן ולהלאה, אף על פי שלא ראינוהו דואג ומתאנה מיד שנודע לו. והא דלא מהני לההוא טבחה דרבי טופרא ומזייה²⁰ לנוול עצמו ואפילו עינה נפשו בצומות הרבה ואפילו ביוה עצמו במלקות ברבים משום דהיישנין לאיערומי כדלעיל, היינו במזיד דוקא, אבל בפיושע שאינו בחזקת רשע לעבור במזיד אלא שאינו נזהר יפה במעשים מהני ליה הבזיון שמבזין אותו בהעברה והכרזות אלו שיהא נזהר יפה מכאן ולהלאה כאשר מקבל עליו. ובזיון זה לאו דווקא, אלא הוא הדין לכל כיוצא במשקל צער בזיון זה כגון סגופים בצומות וכהאי גוונא, וגם הכל לפי ענין פשיעתו, והכל לפי מה שהוא אדם. ומשום הכי סתם רמ"א סוף סי' ס"ד²¹ וכתב הכל לפי ראות עיני הדיין, וכן כתב בס"י ק"יט סי"ה בהג"ה אם נוכל לומר שבטעות נעשה, סגי ליה בקבלת דברי חבירות ויעשה תשובה לפי ראות עיני הדיין עכ"ל, ורוצה לומר דאם נראה שבאמת נעשה בטעות וישגגה היה סגי ליה בקבלת דברי חבירות לחוד, ואם פושע הוא יעשה תשובה לפי ענין פשיעתו בכדי שנודע עליו באמת להיות נזהר יפה מכאן ולהלאה²².

ומיהו בזה יש להחלק בין דבר שאין בו חמור ממון, כגון שנמצא אחריו הלב או גגם בסכין או שיצאה טרפה מתחת ידו בחזקת כשרה בשל אחרים, דלא דיינינן ליה כמזיד שאין אדם חוטא ולא ממון כפושע, וסגי ליה בתשובה במקומו לפי ראות עיני הדיין אם לא ראינוהו דואג ומתאנה מיד שנודע לו, שאם ראינוהו כן סגי בקבלת דברי חבירות לחוד בלא תשובה, ובין דבר שיש חמור ממון כגון טבח ששוהט ובורק לעצמו ומוכר לאחרים ויצאה טרפה מתחת ידו שבזוהו כתב הב"ח סי' ק"יט²³ ופרי חדש שם²⁴ דדיינינן ליה כמזיד אפילו בפעם אחת ולא פושע, ולא סגי ליה בתשובה במקומו עד שילך למקום שאין מכירין בו, אלא אם כן נראה שהיה כעין שגגה או שראינוהו דואג ומתאנה מיד שנודע לו, שבאלו אין להחלק בין דבר שיש בו חימום ממון לאין בו, ובשניהם סגי ליה בקבלת דברי חבירות לחוד בפעם אחת.

ואם לאחר שקבל עליו דברי חבירות חזר והוציא טרפות מתחת ידו, או שנמצאת שנית גנימה בסכין שהולך לשוהט בה בחזקת שהוא ברוק, או טבח שנמצא אחריו הלב שנית, שוב אין קבלת דברי חבירות מועלת לו, ואפילו אם בפעם הא' היה נראה לכל שהיה כעין שגגה ושהוא אדם כשר, שהרי הוא כמתחרט ועומד מקבלה הראשונה להזהר עוד, והלכך כשלא נזהר עוד דיינינן ליה כמזיד²⁵, ואין לו תקנה אפילו אם דואג ומתאנה כדלעיל, אלא עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב, שתקנה זו מועלת אף אם מתחלה לא עבר מפני חמור ממון כלל, כמו שכתב הגאון²⁶ הובא בבית²⁷ וכנסת הגדולה²⁸ סי' ס"ד גבי טבח שנמצא אחריו הלב, אף שאין לו ביוה ממון בהלב כשעורה שהניח בחזקת שזמן כמ"ש בתשובת שארית יוסף²⁹ ובמהרי"ט שם,

ציונים לקונטרס אחרון

- 19 בכת"י: והכרזות בבית הכנסת בה"ב.
- 20 שהובא לעיל מסנהדרין כה, א.
- 21 פ"ח סעיף כ"א. וראה פסקי אדה"ע 14.
- 22 פ"ח ראה שו"ת צ"צ סי' יב אות ה, סי' יג אות ד.
- 23 צ"ב ח"מ ה, ב ושי"צ.
- 24 צ"א סי' ד"ה המוכר.
- 25 צ"ב ס"ק כח. כפירוש הב"י חו"מ סוס"י לד ושם סי"א.
- 26 ברע"ת הרמב"ם (הובא בט"ז סי' קיט ס"ק טו).
- 27 וראה לעיל סר"ה ופירש (נדלא כבי" שם ברע"ת הרמב"ם).
- 28 צ"ג ראה יגדיל תורה (נ"ג), סה ע' ג וע' ר"ה. ביאורי הלכות.
- 29 צ"ד חולין פ"ז סי' צ"א.
- 30 צ"ה ד"ה ומ"ש א"ש.
- 31 צ"ו בהג"ה"ט אות כח.
- 32 צ"ו סי' כב.

קונטרס אחרון

דמכל מקום כיון דהוינן דהרר ביה מחמתה ממון שלא לעבור על מצות קונו אמרינן דהכי נמי הדר ביה מלעבור על מצותו מפני הטורה שיטרה בבדיקות וניקור החלב יפה וכן בבדיקת הסכין והריאה, שהרי אמרו חכמים¹⁰³ שהאוכל בבלות לתיאבון מפני שהן בול יותר מהכשרות¹⁰⁴ מטרה לא טרה בבדיקות הסכין¹⁰⁵, משום דהא בהא תליא.

ואם לא קבל עליו דברי הברות בפעם א' שיצאה טרפה מתחת ידו ואחר כך יצאה פעם ב', אם אינה אותה טרפות עצמה שהוציא בפעם א' אלא טרפות אחרת מועלת לו קבלת דברי הברות¹⁰⁶, אבל אם אירע לו ג' פעמים אף על פי שלא קבל עליו דברי הברות בינתיים כלל, שוב אין קבלת דברי הברות מועלת לו¹⁰⁷ אף על פי שהיא טרפות אחרת (מהרי"ט שם¹⁰⁸). ובוותה טרפות עצמה שהוציא בפעם א' אף על פי שלא קבל עליו דברי הברות בינתיים שוב אין קבלת דברי הברות מועלת לו כשיצאה ב' פעמים, משום דבתרי זמני הוי חזקה שהוא פושע¹⁰⁹, כמי"ש באו"ח סי' תקכ"ז¹¹⁰ גבי השוכה עירובי הבשילין ב' פעמים, והוא הדין הכא אף שהיה נראה שהיא שגגה ושכחה ושהוא אדם כשר מיקרי פושע בב' פעמים ואין קבלת דברי הברות מועלת לו. אלא אם כן ראונוהו דואג ומתאנת תיכף ומיד שנודע לו, אף אם היה פושע ב' פעמים גם כן קבלת דברי הברות מועלת לו כשראונוהו דואג ומתאנת מיד שנודע לו פעם ב', אם לא קבל דברי הברות בינתיים. אבל בתלתא זמני הוי חזקה¹¹¹ שהוא מועד לכך, וכמויד דיינינן ליה אף שהיה כעין שגגה ושכחה כל הג' פעמים, ואין קבלת דברי הברות מועלת לו כלל אף אם דואג ומתאנת, עד שילך למקום שאין מכירין בו (עיי' פרי הדש סי' קי"ט¹¹²).

וכל זה בטבת הממונה על הציבור לשחוט או לברוק, או הממונה לגקר החלב, או ששוחט ובורק לעצמו ומוכר ומוכר לאחרים, וכן המנקר לעצמו ומוכר לאחרים שהרי זה כממנה את עצמו לכך על הצבור מאחר שמוכר להם מעצמו ומשלו, אבל השוחט ובורק ומנקר לאחרים שנותנים לו לשחוט ולברוק ולגקר בהונם או אפילו בשכר ונמצאת סכינו גנומה, או שיצאה טריפה מתחת ידו, או שנמצא אחריו חלב, אינו בחזקת פושע כל כך (בי"י סימן ס"ד¹¹³ בשם הרשב"א¹¹⁴, רא"ם¹¹⁵ בשם הראב"י¹¹⁶). כמו הממונה על הצבור שהוא כמותרה ועומד כמי"ש בח"מ סימן ש"ז¹¹⁷ ויש לו להזהר ביותר, אבל שאינו ממונה דיינינן ליה בשונג ולא בפושע, וסגי ליה בקבלת דברי הברות אף אם אינו דואג ומתאנת. אבל אם אירע לו כן ב' פעמים פושע הוא כמו בעירובי תבשילין, ואפילו לא קיבל דברי הברות בינתיים. אבל בג' פעמים כמויד דיינינן ליה, ואין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין בו (רא"ם¹¹⁸). ואפילו בממונה על הצבור אם ידוע שהוא ירא שמים ומדקדק במעשיו אמרינן בוודאי משנה הוא כך כתב הש"ך¹¹⁹ בשם מהרי"ו¹²⁰. אבל קבלת דברי הברות מיהא בעי¹²¹ אף אם נראה לכל שהיה כעין שגגה ושהוא אדם כשר כמי"ש לעיל בשם הרשב"א:

ציונים לקונטרס אחרון

- צח גמרא ד, א.
צט כרלעיל בפנים סק"ד.
ק כרלעיל בפנים סק"ה.
ק ראה שו"ת צ"צ סי' י. ביאורי הלכות (טו, יח).
קב ראה שו"ת צ"צ סי' ג אות ו.
קג ראה שו"ת צ"צ סי' רמז ד"ה ובנדון.
קד ראה שו"ת צ"צ סי' ג אות ד (דהיינו כשהייתה לו ידיעה בינתיים מה שאין כן אם היה זה בהעלם אחר עדיין נקרא שונג).
קה ראה שם ט"ז סק"ט (ברעת רש"י ביצה טז, ב ד"ה לרד"ך). אבל ראה לעיל שם סי"ד (שגם בפעם הא' הוי פושע).
קו כרשב"ג, בי"מ קו, ב ושי"ג. וראה שו"ת צ"צ סי' ג אות ז.
קז ס"ק כח.
- קח ד"ה ומ"ש רבנו מפני.
קט תורת הבית הקצור בית ג שער ג (פכ, א).
קי שו"ת הרא"ם במים עמוקים סי' מד. הובא בפר"ח שם.
קיא באיסור משנה פ"ב ד"ה תחזור לרביי.
קיב סעיף ה. וראה גם הל' ת"ת פ"א ה"י"ב (גבי מלמד תנוקה).
קיד שם.
קיו סי' קיט סקל"ג. וראה גם פר"ח סי' קיט סקל"א.
קיא ראה שארית יהודה סי' א (כה, א). שו"ת צ"צ סי' רמז ד"ה ועתה.
קיב רמז ד"ה ועתה.
קיג סי' צו.
קיד ראה שו"ת צ"צ סי' ג אות ג (רביעבכר אין לאסור שחיטתו, דלא כפר"ח שם). סי' ד דעת תורה סק"ז.

הלכות שחיטה ב

ממ

ג' מומר לתיאבון ששחט אפילו נשבע ששחט בכסין יפה (י) אינו נאמן.

ד' מומר לתיאבון ששחט בינו לבין עצמו ויש עמו סבין יפה ושאינו יפה ואומר (יא) שביפה שחט (י) נאמן. ואפילו אם נמצא בשר בידו אם יש מומחין בעיר נאמן לומר מומחה (יב) שחט ל.

באר הגולה

ח ספר אהל מועד ותשובת רמב"ן סי' ק"ט וכו' הרשב"א ט מור בשם הרשב"א.
סי' כ"י ס"ד ורבי"ש סי' י"ב.

[י] אינו נאמן. החשוד על השבועה הוא לגבי אותו דבר שהרי הוא מושבע ועומד מזה סיני (ב"מ 103) בשם הרשב"א (י) (1):

[יא] שביפה שחט. פירוש שאומר כו' שחמתי ואנו רואין שהיא יפה (רשב"א 103):

[יב] שחט ל. דלא שביק התירא להוליך למומחה שבעיר ואכל איסורא. ולא אמרינן

קונטרס אחרון

(1) ואפילו להאומרים¹⁰² שהעובר על שבועת בטוי דלהבא דכי משחטב איכא למימר דקושטא מיישבט שבדעתו לקיימה אף על פי שעבר עליה שכפאו יצרו לא נעשה בכך חשוד על השבועה שלעבר להוציא שקר מפיו בשבועתו¹⁰³ כמ"ש בח"מ סימן ל"ד¹⁰⁴ וצ"ב¹⁰⁵, מכל מקום לאותו דבר שהוא חשוד עליו הוא חשוד לשבע עליו, שהחשוד לדבר אחד אף שאינו חשוד לכל התורה כולה¹⁰⁶, מכל מקום לאותו דבר שהוא חשוד עליו הוא חשוד לכל אפילו לישבע עליו, שאנו רואין אותו כמומר גמור לאותו דבר¹⁰⁷ אפילו לעבור על השבועה, שהרי כבר מושבע ועומד הוא מזה סיני. ומהאי טעמא קיימא לן¹⁰⁸ דחשוד אממונא חשוד אשבועתא, לפי שמכיון שנחשד על ממון זה נחשד לשבע עליו. כן כתב הרשב"א בתשובה סי' ת"ל וס"ד, ולפי זה הוא הדין במומר לעבירה אחת משאר עבירות של תורה שצריך לבדוק לו סכין להרמב"ם כדלקמן סעיף ו' או לא לבדוק לו אינו נאמן אפילו בשבועה לומר שברקה יפה ותקנה, שכיון שחשוד הוא על בדיקת הסכין ותיקונה חשוד הוא לשבע עליו, כמו בחשוד אממונא שהוא חשוד לשבע עליו אף על פי שאין אנו יודעים אם הוא שונן שקר אלא שהושדים אותו. וכן פסק בתבואות שור¹⁰⁹ מטעמא אחריתא:

(1) נאמן, כן כתב הרשב"א¹¹⁰, ולפי מ"ש לעיל¹¹¹ בשמו שהדעת נותנת להקל אף אם לא באנו בגמרא שהיטה בתוך¹¹² שעה או שתיים שלא היה לו עדיין פנאי ללכת לדרכו ולמצוא סכין אחרת יפה בשוק, ובכחאי גונא אמרינן כאן נמצא כאן היה¹¹³ וחזקה שהיתה עמו היפה בשעת שהיטה.

מז ד"ה כתוב בספר אהל מועד. ש"ך סק"ב. וראה גם
דרכי משה סי' קט אות ה.
מח ח"א סי' סד.
מט תורת הבית הארוך והקצר בית א ש"א (ה, א). שגלה
הדשה מ"ט, ותבואות שור ס"ק ג. וראה קו"א סק"ז.

צינונים לקונטרס אחרון

קצו רש"י שבועות מו, סוע"ב ד"ה שבועת בטוי,
שורית רשב"א ח"א סי' תרע, דעה הב' בשו"ע
חרי"מ סי' ל"ד ס"ה וסי' צ"ב ס"ב.
ק"ח לשון רש"י שם.
ק"ט סעיף ה.
ק"ב סעיף ב.
קבא משנה בכורות ל, א. טור ושו"ע סי' ק"ט ס"ד.
וראה לקמן קו"א ס"ק יג.
קב"ב ראה חקרי הלכות ח"ג עז, א.

קב"ג כאביי ב"מ ו, א (ראה רש"י שם ד"ה אביי אמר).
טור ושו"ע חרי"מ סי' צ"ב ס"ג.
קב"ד ס"ק יב.
קב"ה תורת הבית הארוך והקצר בית א ש"א (ה, א).
קב"ו בפנים סק"ז.
קב"ז אצ"ל; אלא בתוך.
קב"ח ראה כתובות עה, ב. סי' תס"ד ס"ב ושי"ן שרית
רבנו סי' כח.

הלכות שחיטה ב

ג

דמוטרת לא טרח אלא בכדיקת סכין שהיא טרחה רבה¹⁰¹ אבל טרחה וזמא כמורה ההליכה לא מקרי מורה לו בזה למוכל איסורא בשביל זה כדאמרינן בגמרא¹⁰² גבי חמץ של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר שאף על פי שאינן מבערין חמץ לפני הפסח והמין של ישראל שעבר עליו הפסח אסור¹⁰³ מכל מקום מחליפין הם חמץ בחמץ של נכרים שמותר לאחר הפסח¹⁰⁴ ולא שביק התיירא ואכל איסורא בשביל מורה ההליכה אל הנכרים. אלא שיש הפרש בין נכרים שמצויים הרבה להחליף עמם ובין מומחין לשחיטה שעברו שאינן אלא אחד או ב' ג' ויש לחוש שמא לא יטרח הרבה לחזור אחריהם עד שימצאם אם ילך אצלם ולא ימצאם בביתם משום הכי בעי הכא שיאמר מומחה שחט לי דאיכא עוד הדא למעלותא דמירתת לשקר שמא ישאלו את המומחה¹⁰⁵.

ואף על גב דאמרינן לעיל¹⁰⁶ דמומר לא מירתת דסבור שלא יבדקו אחריו. שאני הכא שבוין ששואלים אותו מאין לו בשר זה והוא צריך לומר מומחה שחט לי אם כן רואה הוא שבודקין אחריו ואין מאמינים לו על השחיטה. וכתב המ"ו¹⁰⁷ והש"ך¹⁰⁸ דהיינו דקא כשאומר מומחה פלוני שחט לי כדלקמן ס' ק"מ¹⁰⁹ (גבי השלח לקנת גבינה ואמר השלח לקחתי ממי שהוא מומחה ונאמן על הגבינות דבעינן שיאמר לקחתי ממומחה פלוני אם השלח הוא חשוד על הגבינות. והמור וש"ע¹¹⁰ שלא הוכירו כאן מומחה פלוני מעמם ונימוקם עמם דהכא לא דמי דהתם דאי לא אמר פלוני אלא מומחה סתם מצי לאשתמוטי ולומר אי לידוך לא מהימן מי שקנינו ממנו לידיו מהימן כדפירש רש"י בבכורות (דף ל"ו ע"ב ש"י) מה שאין כן הכא דלא חיישינן ששחט לו מי שאינו מומחה דהא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אלא שמא שחט בעצמו¹¹¹ וכיון שאמר מומחה שחט לי מירתת שמא ישאלו את [ה]מומחין שהם יחידים בעיר. ואף אם הם רבים לא מצי לאשתמוטי אלא לפי דעת הרא"ש¹¹² ולא לפי דעת הרמב"ם¹¹³ וש"ע דלקמן ס' ש"ד סעיף ה'. עיין שם בש"ך¹¹⁴.)

ומכל מקום אהאי מעמא דמירתת לא הוי סמכינן אי לא משום דלא שביק היתירא ואכל איסורא בשביל מורה ההליכה. דלא סמכינן אהאי מעמא דמירתת לשקר פן ישאלו וידרשו אחריו ומאחרים ויכחישוהו אלא בדרבנן ולא בדאורייתא כדלקמן ס' ק"מ¹¹⁵ אלא כדאיכא נמי מעמא אחרינא להקל כדלקמן ס' פ"ו¹¹⁶. משום דבדאורייתא חיישינן חששא יתירה דלמא לא אסק אדעתיה שישאלו וידרשו אחריו כי נדמה לו שאימנו לו מה שאין כן בישראל ויצא ונבנס דלקמן סעיף ט'¹¹⁷ דמירתת פן יראוהו מקלקל שחיטתו ויהיה נתבס כנגב.

סא בכורות פ"ה ס' ה (שצ"ך חתן לומר בכור זה נתן לי ישראל פלוני בנמוט. ולא בני ישראל סתם דמצי לאשתמוטי).

סב הל' בכורות פ"ב ה"ט.

סג ס"ק ח. וראה דברי רמב"ם ס' ד ס"י, שאולי הבונה לס"ו וש"ך ס"ק ז.

סד סימן זה בשוע"ך לא הגיע לדינו, וראה רמ"א שם ס"ט. מ"ז סק"ת. ש"ך סק"ל. לעיל ס' א ס"ק מב.

סה סימן זה בשוע"ך לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"א. תבואות שור כאן סק"ל. לעיל ס' א ק"א ס"ק ב (בדאורייתא לא מבינין אמירתת לחוד). פסקי אה"ת ע' 83.

סז ראה לקמן ס"ק ה, וש"ך.

ג ראה לעיל סק"ה (שתמידה רבה היא לתקנת אם היא פגומה), וש"ך.

נא ד, מע"א.

נב כדלעיל או"ח ס' תנח ס"א וסכ"ו.

נג כדלעיל שם ס"ב. ולענין נראה מחליפין – ראה לעיל שם ס' תנח סני' מ"ז וק"א סק"ג.

נד משמרת הבית (ה, א) ד"ה אמר הכותב.

נה סוף ס"ק ה. וראה גם לעיל ס' א ק"א ס"ק ב.

נו ס"ק ז.

נז ס"ק טו. וכו"ה במשמרת הבית שם.

נח סימן זה בשוע"ך לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"ט.

נט ד"ה דאית ליה.

ס ש"ך שם סק"ל ב"ה הא'.

הלכות שחיטה ב

נא

ה מומר (ח) להכעיס 'אפי' לרבר אחד י' או שהוא מומר (ט) לעבורת

באר הגולה

י ה'תום' ב'ף 2 ו'רא'ש שם ו'הרשב"א בתורת הבית כתבו
מומר אוכל ב'מלת להכעיס וכו' ה'מור וכו' בשם אבל
מנאמי ר'ן זה כ'מ' שם ב'פ' ד'המנעט כ'מנעה אחת הרי

הוא כאפיקורס ושחיטתו נבלה.
יא ב'רייתא ונמ' שם ד'ף ה' ע"א.

ועיר שיש בה מטחי ישראל קבועים בשר הנמצא ביד מומר זה מותר אפילו בלא אמירתו
שחוקתו שלקח ממטח ישראל ולא שביק היתרא כשביל מורה ההליכה לברא מאחר

קונטרס אחרון

ואף שהיתה עמו גם כן שאינה יפה מכל מקום לא שביק היתרא ואכל איסורא. ומכל מקום כיון
שלא באנו בגמר שחיטה ממש בעינן שיאמר ביפה שחטתי, ואף על פי שהמומר הזה אינו נאמן
לנו, אין זו נאמנות גמורה שאין אנו סומכים על עדותו אלא משום שלא היה לו עדיין פנאי ללכת
לדרכו (משמרת הבית²⁰²), וכיון שאמר ביפה שחטתי בעינן שיאמר בוו היפה²⁰³, שאם לא כן לא
אמר כלום, שמא אינו יודע איוו יפה ומשום הכי קאמר יפה סתם לאשתמוטי (תבואות שור²⁰⁴).

אבל לפי מ"ש לעיל²⁰² מסקנת הרשב"א שלא להקל בשעה או ב' אלא בגמר שחיטה, וכחאי גונא
שהיה ידוע לנו שהיתה היפה עמו בשעת שחיטה אין צריך לאמירתו כלל שיאמר ביפה שחטתי,
שבדאי שחט ביפה, דלא שביק היתרא ואכל איסורא (ט"ז²⁰⁵ פרי הדש²⁰⁶), ולא חיישנן כשאינו
אומר כלום משא לא ברקן כלל לפני השחיטה ולא ידע שזו יפה חו אינו יפה ושהת באיזה שנזומנה
לו רהא מיטרה לא טרה בבדיקת הסכין²⁰⁷, דלא אמרינן מיטרה לא טרה בבדיקת הסכין אלא דלא
טרה לתקנה אם ימצאנה פגומה כמ"ש לעיל²⁰⁸ בשם הרא"ש, וכשאין לו אלא סכין אחת לא טרה
נמי לבדקה כיון שאף אם ימצאנה פגומה ישות בה, אבל כשיש עמו ב' בודק שמא ימצא אחת
מחו יפה וישתחו בה ודלא שביק היתרא ואכל איסורא. אבל מלשון הרשב"א בתורת הבית²⁰⁹ משמע
דאף בכחאי גונא²¹⁰ בעינן שיאמר בוו היפה שחטתי, כדי שנדע בו שיועד איוו יפה, דחיישנן
שמא לא ברקן כלל דמיטרה לא טרה אף בבדיקה לברא (עיי' תבואות שור²¹¹):

(ח) להכעיס. דשביק היתרא ואכל איסורא שלא לתיאבון²¹² אלא להכעיס ולמרוד בקונו²¹³, או
אפילו אינו מתכוין למרוד אלא שנזרקה בו מינות ואינו מאמין במצוה זו (רמב"ם²¹⁴) ומפני
כך אינו מקפיד בין איסור להיתר מוקדי להכעיס, וקיימא לן כמאן דאמר דהוי מין²¹⁵ ולא כמומר
לרבר אחד²¹⁶ אלא כמומר לכל התורה כולה²¹⁷ וגריעא מיניה כדלקמן סי' קנ"ח²¹⁸ וקנ"ט²¹⁹,

ציונים לקונטרס אחרון

- כ'ף משנה פ"ח ה"ד. ונתבאר בכבור שור ע"ז כו, ב.
- ובתבואות שור קנ"ז, ושמי"ח ס"ו.
- קמג ע"ז כו, ב. וראה ר"ן שם (ח, א) ד"ה ולענין
- הלכה. ביי סי' קנח ד"ה ומ"ש אבל. לעיל א"ח
- סי' לט סוף סי' ס"א, וק"י' שם ס"ב (שמן הוא
- לענין מורידין ולא לענין לשרוף). לקמן הל' רביח
- סע"ח, והל' נזקי גוי"ע ה"י.
- קמו ששחיטתו כשרה (גמרא ה, א. לעיל ס"ב).
- קמו שאפילו לתיאבון שחטתו אסורה (גמרא ה, א.
- ש"י' כאן, שמי"ח ס"ד. תבואות שור ס"ק כב).
- ור"ן מומר לרבר אחת להכעיס כד"ן מומר לכל התורה
- לתיאבון. כדלעיל א"ח סי' לט ס"א, וש"י. וראה חקרי
- הלכות ח"ג עז, ב.
- קמו סימן זה בשוע"ר לא הגיע לירינו, וראה ש"י'ע
- שם ס"א"ב (שמומר לתיאבון מצוה להצילו
- ומומר להכעיס מורידין ולא מעלין). לקמן הל' נזקי
- גוי"ע ה"ח"י.
- קמו ראה לקמן הל' רביח סע"ח (שהוא מן המורידין).
- קבט שם (ה, א).
- קל כמובא בפנים ס"ק יא מהרשב"א.
- קלא סק"י, ובשמי"ח ס"ט.
- קלב בפנים ס"ק ז.
- קלג ס"ק ז.
- קלד ס"ק ז.
- קלה כמבואר בגמרא ד, טו"ע"א.
- קלו ס"ק ה, וש"י.
- קלז הארז והקצר שם (ה, א).
- קלח כשנבאר בגמר שחיטה.
- קלט ס"ק ז. וראה ש"י'ת דברי נחמיה יו"ד סי' ה.
- קמ גמרא ד, א (שמומר לתיאבון לא שביק היתרא
- ואכיל איסורא). וראה גם לקמן ח"מ הל' נזקי
- גוי"ע ס"י.
- קמא דרכי משה סי' קנט ס"ק ב. ש"ך שם ס"ק ח.
- קמז גם לקמן הל' ריבית סוף עט.
- קמב מירוש המניית פ"א. על המשנה (ח, א)
- שהחט במגל. וראה גם הל' ערו"ם פ"ב ה"ה.

שהמבחים קבועים ואין לחוש שמא לא מצאם ולא מרח לחזור אחריהם (רשב"א ס' ט' ת"ל. משמרת הבית ס"ג. תבואות שור ס"ו). והוא שידוע שהיו הכשירות באותו היום כולל כמו הטייפות שאם לא כן אף באמירתו אינו נאמן לומר שלקח מהכשירות (רבינו ירוחם ע

קונטרס אחרון

הלכך הוי ליה כנכרי שאינו בתורת שחיטה^{מ"ב}, כיון שיצא מכלל ישראל ונעשה מין. אף על פי שהוא נזהר במצות השחיטה בכל דקדוקה^{מ"ג} אלא שעבר עבירה אחרת להכעיס, בין שעבר על לא תעשה בין שבטל מצות עשה שלא מהמת עצלות שלא רצה לטרוח אלא למרוד בקונו [או^{מ"ד}] מפני מינות שנזקקה בו ואינו מאמין במצוה זו (תבואות שור^{מ"ה}). ואפילו בפעם אחת שעבר עברה להכעיס הוי מין (הוריות י"א^{מ"ו}).

אבל אי שביק החירא ואלו איסורא שלא לתיאבון ושלא להכעיס, אלא יודע ומאמין שהיא עבירה ואינו מתכוין כדי למרוד בקונו, אלא שאינו חושש בה להזהר מהמת שהורגל בה לתיאבון וכיון דדש ביה כהתיירא דמי ליה^{מ"ז} ועובר אף שלא לתיאבון, או אפילו דבר שאין בו תאוה כלל אלא שאין בו יראת שמים ויראת חטא כלל ואין לו לב להזהר, לא הוי מין, אלא הוא כמומר לדבר אחד שאינו כמומר לכל התורת והרי הוא בתורת שחיטה^{מ"ח}, אלא אם כן אינו חושש בשחיטה דלא מיקרי בר זביחה לפי דעת התוס' והראש"ם^{מ"ט} כדלקמן בהג"ה^{מ"ט}.

וכל זה בעבירות המפורשות בתורה, אבל שאינן מפורשות בה אלא בתורה שבעל פה, אף על פי שעובר מפני כפירתו שאינו מאמין בה או אפילו בתורה שבעל פה כולה, אינו כנכרי לענין שחיטה^{מ"י}, אף על פי דמיקרי אפיקורס וגרוע מגנבי לענין שמוריות אותו ולכוד^{מ"י} מה שאין כן בנכרי שלא מעלין ולא מורדיין כדלקמן ס' קנ"ה^{מ"י} וקנ"ט^{מ"י}, מכל מקום כיון שמודה ומאמין בתורה שבכתב כוללה הרי הוא כישראל בתורת שחיטה ומיקרי נמי בר זביחה, וקרינן ביה וזבחה ואכלת מה שאתה זוכת אתה אוכל^{מ"ב}, אם הוא נזהר במצות השחיטה לקיימה כהלכתה המטורה לנו בעל פה^{מ"ב} פירוש הכתוב וזבחה וגו'^{מ"ב}, (מה שאין כן כשאינו נזהר בה כהלכתה שבעל פה דלא מיקרי בר זביחה לפי דעת התוס' והראש"ם, אף על פי שהוא בתורת שחיטה לפי דעת הרשב"א^{מ"ב} והר"ן^{מ"ב}). אלא שצריך שיהיה אחר עומד על גביו כדלקמן^{מ"ב}.

סז מש"ת ח"א.

סס סק"ה, ושגולה הדשה ס"א.

ע נתיב מ"ו ריש אות לב (קטא, ג).

סח ח"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

- קמח תוס' ג, ב ד"ה קטבר, רא"ש פ"א ס' ז, ובדלעיל בפנים ס"ק ג (לענין נכרי).
- קמש שאם אינו נזהר אסור בכל אופן, כדלקמן בהגהה ובקו"א ס"ק יב.
- קנ ב"ה בחמ"י, וכ"ה לעיל בתחילת הקול"א.
- קנא סק"ז (מפני מינות) וס"ק יח (אפילו מ"ע), ושמי"ח ס"יג.
- קנב סוף ע"א, ישי"ש פ"א ס' ה, ש"ך סקט"ז וס"י רנא ס"ק ג, ט"ז שם ס"ק א, וכ"ה לקמן קו"א ס"ק ט (לענין מומר לע"ז) וס"ק י (לענין מומר לשבת).
- קנב ראה גם לקמן הל' מציאה ומיקרן שם. הל' נזקי גוי"ג ס"י.
- קנג גמרא ד, ב.
- קנד רמב"ם פ"ד הי"ד, לפירוש הכסף משנה שם (דהוי כמומר לתיאבון). ר"ן (א, א) ד"ה ולענין (שכ"פ) אינו כמומר להכעיס, ודינו יתבאר לקמן ס"ו.
- קנה ראה דברי נחמ"י ס' ה (א, ט), ולענין תפילין, ראה לעיל א"ח ט' סוף ס"א, וקו"א שם סק"א.
- קנה ג, ב ד"ה קטבר.
- קנו פ"א ס' ז, לפירוש הבי"ד ד"ה ומ"ש רבנו בשם הראש"ם.
- קנו רמ"א ס"ה וקו"א סק"ב.
- קנח ביי"תא הוריות יא, א כת"כ (בדרכנו, שאינו מומר). רמב"ם פ"ד ה"ט (בצדוקי שאם שחטו לפנינו מהתרת). לקמן ס"ט, פ"ח"ה בקונטרס אחרון לביית הילל ס"ק ג (אף לענין שבת). תבואות שור סוף ס"ק כו וס"ק כח, וראה שו"ת צ"צ ס' א אות ג, ע"ן אליעזר ח"ט ס' מא אות טו, ולענין ביטול ירשון, ראה לעיל א"ח שם ס"ה.
- קנט רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"א"ב, וראה גם לקמן הל' ריבית סע"ט.
- קס סימן זה בשו"ע לא הגיע ליינו, וראה שו"ע שם ס"א.
- קסא ראה לקמן הל' רבית ס"פ.
- קסב בדלעיל סק"ג, ושי"ג.
- קסג שדוקא באופן זה מותר לאכול משחיטתו לקמן ס"ט, כשאח"כ עע"ג.
- קסד כדלעיל בהקדמה לס"א.
- קסה תורת הבית הארוך בית א ש"א (ח, ב) והקצר (ה, ב).
- קסו (א, א) ד"ה ולענין, וראה גם לקמן קו"א סק"ב.
- קסז סע"ף ט.

הלכות שחיטה ב

נג

ש"ך^{טא}). וגם צריך להיות הדבר מצוי בעיר לזיוות הכשרות כולל כמו המרופות שאם אין זה דבר מצוי אף שהיה בו באותו יום שמוא לא ידע הוא וסמך ארוב פעמים שהן ביוקר

קונטרס אחרון

וכן כל אותן שמנו חכמי הגמרא בפרק חלק^{קכז} בכלל אפיקורס שאין לו חלק לעולם הבא, כגון מבזה תלמיד חכם או מבזה אחרים^{קכח} בפני תלמיד חכם (ואינו בוש מתלמיד חכם), או הקורא לרבו בשמו, או כגון הני דאמרין^{קכט} מה אהני לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו, או כגון הני דאמרין^{קל} מה אהני לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן זונה, או כגון דאמרי הני רבנן^{קל}, פירוש כאדם שאומר אותו תלמיד חכם (נדלשון ביזוי הוא^{קלא}, כל אלו אינן כנכרים לענין שחיטה^{קלב}, אפילו למאן דאמר^{קלג} שדינם כאפיקורס גמור דגרוע מנכרי לענין שמוידיים אותו לבור כדלקמן סי' קנ"ה^{קלד}, מכל מקום הם בתורת שחיטה במכל שכן מאפיקורס הכופר בתורה שבעל פה לגמרי. ואין צריך לומר לפי דעת הרמב"ם^{קלה} דסבירא ליה שכל אלו אינם כאפיקורס גמור לענין מורדין, אלא שהכמינו כינו אותם בשם אפיקורס ואמרו שאין להם חלק לעולם הבא כמו אפיקורס, שכן דרכם של חכמים שכל עבירות הקלות בעיני הבריות כינו אותם ברומות להן מן החמורות כדי להרחיק את האדם מן העבירה, על דרך חייב משום נשעו^{קלז} בא על הנברת^{קלח} וכהאי גוונא טובא^{קלט} (ענין תשובת מהרי"ל סוף סי' קצ"ד) וכמ"ש לקמן סי' קנ"ה^{קלז}, ולא עוד אלא אפילו בדיקת סכין אין צריך לבדוק להם, אף לפי דעת הרמב"ם^{קלז} שצריך לבדוק סכין למומר לדבר אחד כדלקמן^{קלח}, הני לא הישיבי כמומרים אף על פי שהם רגילים בכך, משום הנראה בעיניהם דבר קטן והוצפא בעלמא ולא הישרי משום הכי לעבור על שום עבירה, וכהאי גוונא אמרינן בעלמא^{קלח} לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. ומיהו אם הוא צורבא מרבנן ויודע מה שאמרו רז"ל ואפילו הכי חשוד לעבור חריזי מפני הנאתו מיהבש מומר לדבר אחד (מהרי"ל סי' קצ"ד), ויש ללמוד מה על שאר עבירות הקלות בעיני ההמון עד שלא נחשב להם לאיסור מחסרון ידיעה דאין צריכין לבדוק להם סכין (שמלה חדשה^{קלח}), אלא אם כן הוא צורבא מרבנן ויודע האיסור (או שמודיעין אותו האיסור ואפילו הכי אינו נוהר):

(ט) לעבורה זרה, אפילו לא עבד עבודה זרה אלא פעם אחת^{קלז} במיזד ואפילו בצנעה (ש"ך^{קלז}) נעשה מומר לכל התורה כולה, והרי הוא כנכרי לכל התורה^{קלז} חוץ מלענין קדושין^{קלז}, ואפילו עבר לתיאבון^{קלז}, כל שאינו אנוס אנוס נפשות^{קלז}, ולכן האנוסים שיכולים ל[ה]מלט על נפשם ולברוה ונשארים בארצותם מפני ממונם הם כמומרים^{קלז} אף על פי שמקיימין כל המצות בצנעה,

עא סוף ס"ק יד.

ציונים לקונטרס אחרון

ח"מ שם (שהוכיח כן לענין מורדין, מ"ש מהרי"ל לענין שחיטה).
קפ פ"ד ח"מ.
קפא סעף ו.
קפב ב"מ ה, טוע"ב.
קפג סעף יז.
קפד ראה גם לעיל ק"א ריש ס"ק ח (לענין מומר להכעיס), וש"ע.
קפה ס"ק יז.
קפו כדלעיל או"ח סי' לט פ"א. סי' קכח ט"ב. סי' שפח ס"ג. לקמן הל' ריבית סע"ז. ח"מ הל' מציאה ופיקדון ס"ט.
קפז ראה יבמות מז, ב. טור ושו"ע א"ח סי' מד ס"ט.
קפח ב"י סו"י רסח ד"ה ומ"ש רבנו רמז. שמלה חדשה סט"ז, והבאות שור ס"ק כט. וכו"ל לקמן הל' נזקי גוי' ה"י.
קפט ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד.
קצ בכמ"ל לכל התורה.

קכח סנהדרין צ"ט, ב.
קכט בכמ"ל חבורה, וכו"ל בגמרא שם.
קע שם ק, א.
קעא רש"י שם ד"ה כגון.
קעב שרית מהרי"ל סי' קצד. פרי חדש בקונטרס אחרון סי' א ס"ה, שמלה חדשה ס"ז.
קעג ר"ן (ז, ב) ד"ה כותית.
קעד סימן ז'ז בשע"ר לא הגיע לירינו, וראה ש"ך שם סק"ז.
קעה הל' רוצח פ"ד ח"י (שלא מנה אותם בכלל האפיקורסים לענין מורדין, אף שבהל' תשובה פ"ג ח"י' מנה אותם בכלל אלו שאין להם חלק לעוה"ב). וכן ספן רבנו לקמן ח"מ הל' נזקי גוי' ק"א סק"ד.
קעז נדה, שפחה, גויה, זונה.
קעז סנהדרין פ"ב, א. ע"ז לו, ב.
קעח ראה תניא אנה"ת פ"ז (צ, ב).
קעט סימן זה בשע"ר לא הגיע לירינו, וראה לקמן

הלכות שחיטה ב

כוכבים או לחל"ל שבת (י) בפרהסיא או שהוא מומר (יא) לכל התורה אפילו חוץ משתים אלו דינו כנכרי. (ר' ירוחם). הגה: ומי שאינו חושש נשחטתה ואוכל נבלות נלא תיאצון אף על פי שאינו עושה להכעיס דינו כמומר (יב) להכעיס (קך העלה ה"י מדברי הרא"ש).

והלך בפעם בפעם אל המריפות לקנות ממקולין של נכרים או ישראל שיש להם מקולין מיוחדות למריפות¹⁰⁷ ואינו נאמן אפילו באמירתו ואפילו אומר מטבח ישראל פלוני לקחתי דבראורייתא לא שמכנין אהאי מעמא דמורתת (תבואות שור¹⁰⁸):

קונטרס אחרון

כי בעבודה זרה לא חילקו בין התיאבון ובין להכעיס, אבל אם אין בידם להמלט על נפשם והם מתנגחים בכשרות בינם ובין עצמן סומכין על שהיטתן כדלקמן סימן ק"ט¹⁰⁹:

(י) בפרהסיא. בפני עשרה מישראל¹¹⁰, או שהדבר מפורסם והוא ידע שיתפרסם¹¹¹, אפילו לא חילל להכעיס אלא לתיאבון במודי באיסורא דאורייתא¹¹² (שמלה חדשה¹¹³). ואפילו ראינוהו מקיים שאר מצות שהיטה הרי הוא כנכרי לשחיטה וכל התורה חוץ מקידושין¹¹⁴. ואפילו לא עשה כן אלא פעם אחת¹¹⁵ נעשה מומר לכל התורה והרי הוא כנכרי. אלא שבאותו הפעם עצמו שנעשה בה מומר עדיין אין שם מומר עליו באותו הפעם אלא מכאן ואילך, כגון אם שהט בשבת בפרהסיא שהיטתו כשרה ומכאן ואילך שהיטתו פסולה (ש"ך¹¹⁶), ויום הכיפורים כשבת לכל זה (שמלה חדשה¹¹⁷):

(יא) לכל התורה. ורובה ככולה (תבואות שור¹):

(יב) להכעיס. דכיון שאינו חושש בשחיטה לא מיקרי בר זביחה ולא קרינן ביה וזבתה ואלת מה שאתה זוכה אתה אוכל¹¹⁸ כן כתב הרא"ש¹¹⁹ בשם ר"י בעל התוס'¹²⁰, דלא כמ"ש הר"ן¹²¹ שכל שאינו אוכל נבילות להכעיס שאינו כנכרי אף על פי שאינו חושש בשחיטה הרי הוא בתורת שהיטה ישראל, וכן דעת הרשב"א¹²² ואפילו באוכל נבילות להכעיס¹²³, דסבירא ליה מכאן דאמר¹²⁴ מומר הוא ולא מין, ולא קיימא לן הכי¹²⁵ אלא כמ"ש הרא"ש בשם התוספות¹²⁶.

והתבואות שור¹²⁷ נסתפק במי שאינו טזרה אפילו טזיחא וזטא כגון להוליך אל המזמחה לשהוט דאפשר ולא מיקרי בר זביחה כלל לפי דעת התוספות, וזה אינו, דכיון דכשיש היתר ואיסור לפניו

עג קט"ו, ושמלה חדשה ס"ה.

עב ראה ס"ז ס"י ק"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

ר ס"ק כג וס"ק כה, ושמלה חדשה סט"ו. וראה גם לקמן ח"מ ה"ל מציאה ופיקדון סל"ט.
רא ראה לעיל בפנים סק"ג, וש"י.
רב פ"א ס"ז, לפירוש הבי"י ד"ה ומ"ש רבנו בשם הרא"ש.
רג ראה תוס' ג, כ ד"ה קסבר.
רד (א, א) ד"ה ולענין.
דה תורת הבית הארוך בית א ש"א (ב, ח) והקצר (ה, ב).
רו דלא כר"ן שם, שפוסל בזה מפני שהוא כנכרי.
רז ע"ז כ"ו.
רח הן לענין מומר להכעיס לדבר אחר שהוא כנכרי (כדלעיל בתחלת הסעיף, ובק"א ריש ס"ק ח, וש"י), והן לענין אינו חושש בשחיטה שאינו נקרא בר זביחה (כמבואר כאן ברמ"א, ובט"ז ס"ק א).
רט לענין אינו חושש בשחיטה שאינו בר זביחה.
רי ס"ק טז.

קצא סימן ג בשו"ע"י לא הגיע לדיניו, וראה שו"ע שם סעיף יב, אגרת השמר להרמב"ם ד"ה והמין הרביעי. רמב"ם ה"ל יסודי התורה פ"ה ה"ב (בכמה נוסחאות).
קצב שו"ת הרשב"א ח"ז ס"י קעט. ב"י ס"י קיט ד"ה עוד מפני. רכ"י משה ס"י קכד ס"ק ג. בית הלל כאן ס"ק ג. שמלה חדשה סט"ז, ותבואות שור ס"ק כז. קצג שמלה חדשה ותבואות שור שם.
קצד כדלעיל ק"א ס"ק ח (ד"ה וכל זה), וש"י. וראה שרי חמר כללים מ ריש כלל פו. ולענין ביטול רשות, ראה לעיל או"ח ס"י שפה ס"ג.

קצה סעיף טז.
קצו כדלעיל ק"א סק"ט, וש"י.
קצז ראה גם לעיל ק"א ריש ס"ק ח (לענין מומר להכעיס), וש"י.
קצח ס"ק יז.
קצט סעיף טז.

הלכות שחיטה ב

נה

ו' מומר לאחת משאר עבירות אין צריך לברוק לו סכין * ולחרימב"ם
[יג] צריך. * דווקא כמומר [יד] לעבודה אבל מי שהוא פסול לעדות

באר הגולה

יג הרא"ש בריש תולין ארא דרבא דף ד' הנקט אוכל * (פ') שנועד לעבור על הנצות משא"כ בפסול לעדות
בבילות לתיאבון וכו'.
יד שם וכמ"ש הרא"ש שם מעמו.
ד' בפ"י ממשמעות הגמרא דף ה'.

[יג] צריך. אפילו לעיכוב דחיבה שלא בדקו לו הסכין לא בתחילה ולא בסוף שחימתו
אסורה (ש"ך יט) דכיון דחויגן שלתאותו הוא עובר על אחת מן העבירות שבתורה
חיישינן דפקר (מפי) טו שלא לקיים שום מצוה כהלכתה עכ"ל הרא"ש טו. ונראה מדבריו
דהכי נקמינן [ב"ה טו]. וב"פ רש"ל טו. וכן דעת הש"ע לקמן ס"ז טו והש"ך פ' רמ"ז פ"א (שם) (ט):
[יד] לעבודה. היינו שהוא מועד ורגיל לעבור טו. אבל מי שהוא פסול לעדות היינו שלא
עבר אלא פעם אחת אף על פי שנפסל לעדות ממון נאמן הוא באיסורין בדבר שלא

קונטרס אחרון

מניח האיסור ואוכל להיתר דווקא מקרי בר זביחה, כיון שלפעמים מדקדק בזביחה, דמהאי טעמא
מקרי אוכל נבילות לתיאבון בר זביחה משום דמדקדק בזביחה שלא לתיאבון (וכן מוכח ממ"ש
[לעיל ר"א] מ' א' בשם האחרונים גבי מי שיצאה טריפה מתחת ידו במיוד דלמפרע לא מספקא לן
באינו בר זביחה אלא ספיקא אחרניא עיין שם):

(יג) ר"ב ואף על גב דבמומר לדבר אחד לא היה מומר לכל התורה¹¹, ולא אפילו השוד לכל התורה,
אפילו לדבר שיש הפסד ממון, וכל שכן טורה לבד, ואפילו מומר לאיסור חמור אינו השוד
לאיסור אחר אפילו קל ממנו אם הם ב' מיני איסורים¹², ואפילו במין איסור אחד המומר לאיסור
קל אינו השוד לאיסור חמור מאותו מין¹³, אפילו לדבר שיש בו הפסד ממון, כדנתן בפרק ד'
דבכורות¹⁴ דהתשוד על השביעית אינו השוד על המעשרות, לפי שהמעשרות חמורים משביעית¹⁵
אף על פי ששניהם מין איסור אחד שהוא איסור מאכלות אסורות ויש הפסד ממון הרבה כדלקמן
ס' קיי"ט¹⁶, הכא אפילו המומר לאיסור קל מאיסור נבלה, ואפילו הוא מין איסור אחר שאינו
במאכלות אסורות, אפילו הכי צריך בדיקת סכין, משום דאנן לא השדינן ליה שלא יברוק הסכין
כלל אלא שיבדקה במהירות קצת ולא יטרח לברקה כהלכתה לאט לאט במתן וישוב הדעת
הרבה¹⁷ מפני קלות דעתו, שיקיל לומר שכבר היא יפה מאחר שלא מצא בה פגם בבדיקתו הקלה,

עד ס"ק י"ה.
ע"ה טכאן ועד סיום הסימן הושלם מכת"י בקובץ גידול
תורה (ג) י"א ע' ח"י. על כתיב" בפרשיות ראה שם
חוב"י.
ע"ה פ"א ס"ג.
ע"ה ד"ה משונד.
ע"ה בי"ש פ"א ס"ג.

עט שנומר לעריות דינו כנומר לעבירה אחת, ודיניו
כדרימב"ם שצריך לברוק לו סכין, וכדלקמן ס"ק י'
פ ס"ק י"ה.
פ"א ס"ק ט.
פ"ב וכ"ה בקי"א ס"ק יג. וראה לעיל ס"א א ק"א ס"ק
ב (דהיינו דוקא בשורמ באקרא, משא"כ בשחמא
המתא נפסל אף בלא"ה).

ציונים לקונטרס אחרון

מ"ח שם ס"ק יב. וראה גם לקמן בפנים ס"ק טז.
רטו ראה לעיל ס"א א ס"ק נג. שו"ת רבנו ס"י ט.
רטז ל, א.
רטז ראה שו"ת צ"צ רס"י רמ"ט.
רעו סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לירינו, וראה שו"ע
שם ס"ד"ה, וש"ך שם ס"ק יב.
רעז כדלעיל ס"א א בפנים ס"ק ב.

רא כ"ה בכת"י, אך לעיל שם לא נזכר מזה. וראה
ש"ך שם ספיקום.
רעב מלאן ועד סיום הסימן הושלם מכת"י בקובץ
גידול תורה (ג) י"א ע' ח"י.
רעג מסקנת הגמרא תולין ה, א. א. טור ושו"ע ס"ז.
רעד ב"י ספ"י קיט, בדעת הרמב"ן בתשובה ס"י קע.
רעה שו"ת הרשב"א ח"א ס"י פד. ש"ך שם סק"יב.

הלכות שחיטה ב

בעבירה מעבירות של תורה אין צריך לבדוק לו סכין אפילו להרמב"ם.
 הגה: מיהו אם הוא פסול לעדות משום שאלל נפילות אעפ"י שאינו מומר לך כיון
 שהוא חשוד לאלול נצלות [101] דינו כמומר לך (סגרת ז"י להרמב"ם).

נחמד עליו והיינו שלא עבר עליו אפילו פעם אחת. דשאני עדות ממון דכתיב⁹⁹ אל תשת
 ירך עם רשע להיות עד חמס וכל מי שעבר עבירה אפילו פעם אחת נקרא רשע¹⁰⁰ אבל
 באיסורין אין הרשע פסול אלא בדבר שנחמד עליו (רמב"ם פ"א מהלכות עדות¹⁰⁰).
 רשב"א¹⁰⁰ ס' ת"ל):

[101] דינו כמומר. לכולי עלמא (ת"ש¹⁰¹). וצריך לבדוק לו סכין אפילו לא יאכל משחיטה
 [10] לפי שאינו חושש על אחרים יותר ממנו וחיישינן שלא יבדוק הסכין יפה¹⁰². ולא
 אמרו החשוד על הרבר נאמן בשל אחרים כדלקמן סימן קי"ט¹⁰³ אלא להעיר¹⁰⁴ אבל לא

קונטרס אחרון

דהא חוינן שהוא קל בדעתו ואין בו יראת חטא, מאחר שהוא מומר לעבירה אחת של תורה שאין
 הרבים מקילים בה, והיינו שהוא מועד ורגיל בה¹⁰⁵.

(מה שאין כן כשלא עבר אלא פעם אחת יש לומר מקרה הוא שתקפו יצרו לעבירה זו ולא יצא
 בשל כך מהזקת כשרות ויראת חטא של סתם כל ישראל לענין בדיקת הסכין, אפילו עבר פעם
 אחת עבירה המורה מאיסור נבילות רק שהיא ממיין איסור אחר כגון ערייות וכחאי גוונא.

אבל אם היא במאכלות אסורות, כיון שהוא מין איסור אחד עם איסור נבילה, צריך בדיקת הסכין
 אפילו בדניבר. ואפילו עבר על איסור קל מנבילה, שאף על פי שהחשוד על איסור קל אינו חשוד
 על איסור חמור אף על פי ששניהם מין איסור אחד, היינו לעבור במזיד, אבל להקל בבדיקת הסכין
 שלא לטרות בבדיקתה לבדקה במתון ובשוב הדעת הרבה הוא חשוד, מפני שעבר על איסור קל
 מנבלה שאין בו טורה כל כך.

ואפילו הוא איסור דברי סופרים, כגון שלא בדק הריאה כראוי ומצא אחריו טרפות, והיה ניכר שלא
 חשש לבדקה יפה מפני קלות דעתו שהיה מקיל בבדיקתה ולא היה חושש לתקנת חכמים בשאט
 בנפש¹⁰⁶, אינו נאמן על בדיקות הסכין כהלכתה יותר הרבה מבדיקת הריאה, ויש בה צד להקל
 במי שהוא קל בדעתו להיות די לו בבדיקה קלה במהירות קצת כל י"ב בדיקות, שהצריכו חכמים¹⁰⁷
 ולסמוך על הרגשתו שאין בה פגם, דהא חוינן שאין בו יראת חטא באיסורין מאחר שעבר על דברי
 חכמים בבדיקת הריאה בשאט בנפש, אפילו לא עבר אלא פעם אחת. והוא הדין כמומר למון איסור
 אחר אפילו של דברי סופרים).

ומ"ש לעיל ס"י א' ס"ד שאף על פי שהחשוד על הגניבה אינו חשוד על החשיטה, אף על גב דלא
 בדקו לו סכין, והחשוד משמע אפילו מומר לך. היינו משום דתלינן שלא שחטנן בעצמו אלא נתן
 לאחר לשחוט ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן (ש"ך¹⁰⁸ ט"ז¹⁰⁹).

פג שנתו כג. א. מנהדין בה, א. לקמן ה"ח הל' עדות	פו ס"ק ג.
פז ס"י.	פח תבואות שור שם, וכדלעיל סק"ה וק"א סק"ג.
פח כדלקמן שם ס"ז.	פט סמנ זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"ז.
פח הלכה ז. וראה גם ש"ך ס"י קט"ט י"ח.	צ משום דמה לו לשקר (לעיל ק"א שם).
פו בש"ת ח"א.	

ציונים לקונטרס אחרון

- רכ ככפנים ס"ק יד.
- רכב ראה שו"ך ס"י קט"ט ס"ק כח.
- רכג כדלקמן ס"י י"ח ס"ט ס"ק יב.
- רכד ס"ק ט.
- רכה ס"ק יח. וראה לעיל ס"י א ריש ס"ק ב וס"ק כט.

הלכות שחיטה ב

נו

ז' מוזמר לערלות דינו כמוזמר לעבירה [טו] אחת. ואם י' אינו ערל אלא מפני שמתו אחיו [יז] מחמת מילה הרי הוא כשאר ישראל כשר.

ח (יד) י' בותי האידינא דינו כנכרי.

באר הגולה

טו שם נביא דף ה' ופ' רבינו יוחנן כשעדיין אינו מניח לטול מראתו פן ימות.

דאמרינן שמיחא לאחריים יותר מלעצמו. דאדרבה יש חשודים להאכל איסור לאחרים ולא לאכול בעצמן כדלקמן שם ס"ב^{צא} (עיין כנסת הגדולה^{צב} ותבואות שור^{צג} דלא כש"ך^{צד}): [טו] אחת. ולא כמוזמר לכל התורה כולה אף על פי שהמפיר בריתו של אברהם אבינו אין לו חלק לעולם הבא^{צה} (עיין פרי חדש סימן ק"מ^{צז}):

[יז] מחמת מילה. פירשו התוספות^{צח} שנימולו כשהם גדולים או ביום ח' וראו שנבלע בהן דמן דאם לא כן אמרינן שזא עדיין לא נבלע בהן דמן ולכך מתו (מ"ו^{צח}) והיו ליה מוזמר לערלות וצריך לברוק לו סבין להרמב"ם^{צט}. דכיון שבכל יום עובר באיסור ברת^ד

קונטרס אחרון

(יד) בותי. הוא מהאמונת שהושיב סנהריב בערי שומרון ונתגירו^{צכ}, ומתחלה היו גרי אמת^{צכ} ואחר כך נתקלקלו^{צכ} וכפרו בהרבה תורה שבעל פה^{צכ}, רק שבשחיטה החזיקו בה בכל הלכותיה שבעל פה^{צכ}, וכל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל לרשב"ג^{צד}, והיה מותר לאכול משהיטתם. ותנא קמא פליג ארבי שמעון וסבירא ליה כיון שהלכות שחיטה לא כתיבי אלא שנצטוו משה עליהן בעל פה כדלעיל סי' א'^{צז}, אין מדקדקין בהן כל כך, ואף על פי שהחזיקו בהן אין סומכין עליהן^{צז}. ואפילו לרשב"ג אין סומכין עליהם אלא כשאוכלין בעצמן משהיטתן^{צז}, אבל אלפני עור לא תתן מכשול^{צז} לא קפדי כלל^{צז}, כי הם מפרשים פסוק זה כמשמעו דוקא. ואחר כך בימי חכמי הגמרא נמנו עליהם חכמים ועשאום כנכרים גמורים^{צז} לכל דבריהם^{צז}, לפי שנתקלקלו הרבה^{צז}, וגם מצאו להם דמות יונה בראש הר גריזין^{צז} שהיו עובדין אותה^{צז}, והלכך אפילו ישראל עומד על גביז וראה ששחט יפה נבילה מדכרי סופרים (ש"ך^{צז}):

צא וש"ך ס"ק ה. וראה גם לעיל סי' א' ק"א ס"ק ב' (ד"ה וכתב רמ"א).	צה אבות פ"ג מ"א.
צב תנב"י ס"ק כב.	צז ד, ב' ד"ה שנתו.
צג שם.	צח ס"ק י.
צד ס"ק כ. ובפי' קט' ס"ק יח, ובפי' קבו' ס"ק כ' (דבשלו נפסל בפ"א, ובשל אחרים דוקא כשהוא מוזמר ונתיל בך).	צט דלעיל ס"ה, ומ"ק יג.
	ק ראה ראב"ד הל' מילה פ"א ה"ב ובכס"ט שם.

ציונים לקונטרס אחרון

- רבה ראה מלכים ב יז, כד ואילך. רש"י סוטה לג, ב ד"ה שושיבים, קידושין עה, א ד"ה כותי.
- רבו ככבי עקיבא קידושין עה, ב וש"י.
- רבו רש"י סנהדרין פה, ב ד"ה גירי אמת.
- רבה סוטה לג, ב ורש"י ד"ה ספיר כותיים, וראה גם לעיל בפנים ס"ק ה.
- רבט חולין ד, א.
- רל ברייתא ד, א, וש"י.
- רלא בהקדמה.
- רלב גמרא שם.
- רלג תוס' גיטין י, א וחולין ד, א ד"ה מצת כותי.
- רלד ויקרא יט, יד.
- רלה ראה ע"ז כב, א, רש"י חולין ו, א ד"ה לישניה. תוס' גיטין וחולין שם.
- רלו חולין ד, א, וראה גם לעיל א"ח סי' קצט ס"ב.
- רלז רי"ף גיטין ט, א, רמב"ם הל' עבדים פ"ז ה"ז. וראה גם לעיל שם, סי' רטו סי"ב.
- רלת ירושלמי ע"ז פ"ה ה"ד, וראה רמב"ם חולין ו, א.
- רלט גמרא שם.
- רמ ס"ק ב.

הלכות שחיטה ב

נח

טז צדוקי (טו) **זבייתוסי** (הס הנמשכים אחר לדוק וזיימוס ממלמדי אנטיגוס איש סוכו שיצאו למרצות ועה ואינס מאמינים צמוכה שצנ"פ) "שחיתתן אמורה אלא א"ב שחמו ואחרים עומדים על גביהם וגם בדרך להם (יח) סבין. הגה: מסור דינו יט"ו כמומר ושמיטמו פסולה (הגהות אלפסי). [כ] ויש מכשירין (צ"י סימן קי"ט צנס רשנ"ח) ועיין לקמן סימן קי"ט.

י"ה התחיל פסול לשחוט ונמר הבשר או שהתחיל הבשר ונמר הפסול פסולה. במה דברים אמורים שהתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבלה כגון בושט או ברוב הקנה אבל אם התחיל הפסול בחצי קנה ונמר הבשר כשירה.

יא "היו ישראל ופסול אוהזין בסבין ושוחטין פסולה. ואין צריך לומר אם כל אחד סבינו בידו. (שמטה קוף פסולה) (א"ז והוא נמוקפתא ריש חולין).

באר הגולה

טז מסקנת הגמ' שם ובדף ו'. יח הרשב"א בתורת הבית מראה דרבי אבא ורבא חולין דף יז רבנ"ם בפ"ד. י"ט ע"ב. יט שם ממשנת ספ"ב החולין דף מ"א ע"ב.

היו ליה כמומר וריגל בכך ^{ק"י}. והוא הרין אם אינו מל את בנו שלא לצעריו היו ליה מומר לדבר אחד (תבואות שור ^{ק"י}):

[יח] סבין. היינו כרי להתיר ככל ענין אף אם הצדוקי אינו מומחה. שכן הוא גם כן כוונת השו"ע במה שהצריך עומד על גביו ולא סגי ביוצא ונכנס כמש"ל ^{ק"י} בשם הב"י ^{ק"י}.

אבל במומחה לא בעי בדיקת סבין לא בתחלה ולא בסוף ^{ק"י}:

[טז] כמומר ^{ק"י}.

[כ] ויש מכשירין.

קונטרס אחרון

(טו) זבייתוסי ^{ק"י}.

קא תבואות שור ס"ק טא. בשם תורת חיים ד, ב ד"ה אמר רבא. קב בשמלה חדשה סכ"ג. קג בחלק שהגיע לדינו לא נזכר הב"י (וראה לעיל ס"ק ח וס"ק יב). ואלו נבאר בקי"א ס"ק מו, שלא הגיע לדינו. קד ד"ה תדוקי (שהיו באינו מומחה). וראה גם ט"ז סק"ב. ש"ך סק"ג. קה ראה ש"ך ס"ק כד. קו בכתי"י נרשמו שני ציונים על הגהה זו, אך ביאור רבנו השיך להם לא נעקש שם. וחבל על הדברין. וראה לקמן הל' נקו טעון קי"א ס"ק ב, שבה תלוי גם דין חזית אברה לנמור (שנבאר בפנים שם ס"ח) ודין תפילין שנכתבו ע"י מומר (לעיל א"ח סי' ל"א).

ציונים לקונטרס אחרון

רמא בכתי"י נרשם כאן ציון, אך ביאור רבנו השיך לו לא נעקש שם. ואפשר שלכאן צויין לעיל בקי"א ס"ק ח (ר"ה וכל זה, במוסגר, שאם אינו נזכר בה כהלכתה שבעל פה לא מקרי בר זביחה לפי דעת

התוס' והרא"ש, ופסול אפילו בעצ"ז, דלא כרשב"א ור"ן שהובאו שם), ובפנים ס"ק יח (שאם הוא מומחה סגי אף ביוצא ונכנס).

הלכות שחיטה ב

נמ

סימן יח

אמר רב חסדא רזו לבריקת סכין מן התורה מנין שנאמר¹ ושחתם בזה ואכלתם (ומקאמר בזה ש"מ סכין בדיק להם²). פשיטא כיון דכי נקב (לושט³) מריפה בעינא בדיקה (דהא אי איכא פגם נקיב⁴ ונקרע וכתוב וזבחת וקריעה אינה שחיטה ומציא שלא נשחטו הסימנים (רש"י דף י"ו) וה"ל כמותה מאליה שאין שחיטה מועלת אלא בסימנים שלמים שלא נקבו נקב העושה טרפה מחיים⁵ כדלקמן סי' ל"ג⁶). לחכם קאמרינן. והא אמר רבי יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם⁷ (ואנן מקרא ילפינן לה⁸). מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. כמעברא ברקי לה בשמשא (נותנים אותה בשמש ורואין בחודה⁹) בנהרעא ברקי לה במיא (הופך חודה למטה ומוליכה על פני המים ונוגע מעט אם יש פגם העוקץ עושה כמין חרין במים בהליכתה¹⁰) רב ששת בדיק לה בריש לישניה רב אחא בר יעקב בדיק לה בחוט השערה בסורא אמרי כשרא אכלה כישרא ליבדקה (היא באה להתודך בשר הסימנים לפיכך עיקר בדיקתה בבשר או בריש לישניה או בכשר אצבע אם בשר זה פגוע בפגם כן יפגע בו בשר הסימן אבל בדבר אחר לא היו בדיקה שמא דבר קשה עובר על פגם קטן ואינו חוגר או דבר שהוא רך יותר מדאי כגון מים נכנס לתוך פגם קטן אף על פי שאינו פגם לקלקל הסימנים¹¹). אמר רב פפא צריכא בדיקה אבשרא (בשר האצבע¹² בשביל הושט¹³ שהוא רך¹⁴) ואמרינן (משום קנה תתם¹⁵ ורא"ש י"ז) שלא יקרע רובו בפגמות רבות שבסכין או אפילו אין בה אלא פגימה אחת ותקרע משהו המשלים לרובו (עין תורת הבית הארוך¹⁶ ובדק הבית¹⁷ ומשמרת הבית¹⁸) הנפיק חיזותא דקנה בקריעה ולא בשחיטה וכמ"ש לקמן סוף סימן כ"א¹⁹ ובאבישירא לחוד לא סגי דומנין דאיכא נמי איפכא דיש פגימה שאין בשר אצבע והושט מורגשים והצפורן והקנה מורגשים²⁰) ואתלתא רוחתא²¹ (באמצע חודה ובעדרין שמא נפגם עובי חודה בצדה ונאחו הסימן בעוקץ ונקרע²²). רב יימר אמר אבשרא ואמרינן צריכא ואג' רוחתא לא צריכא. מי לא [א"ר יורא] אמר שמואל ליבן סכין (באור²³) ושחט

א נמרא יו, ב.
ב שמואל א ד, לה. וראה גם לקמן סי' יב.
ג רש"י שם ד"ה ושחתם.
ד רש"י שם ד"ה כיון (שטרפה במשהו; מה שאין כן בקנה שאינה מריפה עד שפסוק רובו, כנבואר במשנה טב, א. מור וש"ע רס"י לה. ודלקמן בסמוך).
ה רש"י שם.
ו ע"א ד"ה נפגמה. וראה לקמן ק"א ריש ס"ה ד. סי' כד.
ז ס"ק להר"י ביאורי הלכות סי' א.
ח ולכן אף במשפחה כפגימה כמיעוט קנא בושט, אין השחיטה שלאחריה מועלת להוציאה מדי גבלה. וראה ביאורי הלכות סי' ב.
ט ראה שם ס"ז וס"ק ז.
י כדלקמן סי"ז וק"א סי' ט.
יא רש"י שם (זו, ב) ד"ה לא אמרי.
יב פירוש הא' ברש"י שם ד"ה בשמשא.
יג פירוש הא' ברש"י שם ד"ה במיא.
יד רש"י שם ד"ה כשרא אכלה.

יז רש"י שם ד"ה אבשרא.
יח תוס' שם ד"ה אבשרא.
יט רא"ש פ"א סי' כד.
יז שם. וראה לקמן ק"א סי' ג (ד"ה דשם, ואיך), ביאור הרבדים לשחיטת הירש"א ולשחיטת הרא"ש.
יח בית ראשון של"ב (יא, ב): בחצי קנה פגום ושחט בו כל שהוא ונמרו). וכ"ה ברמב"ן יו, ב ס"ה סכין.
יט שם יב, א.
כ שם יב, רע"א.
כא סימן זה בשעור"ד לא הינו לדינו, וראה ש"ע שם ס"ה (שאם תשליטנו לרוב בשחיטה כשר), לקמן סוף סי' ג.
כב כד ס"ק כה.
כג ריבב"א שם ד"ה אבשרא. לבוש ס"פ. תבואת שור ס"ק ד. וראה לקמן ק"א סי' ג. ביאורי הלכות שם ס"ק ה.
כד כג כדלקמן ס"פ.
כה רש"י שם ד"ה ואתלתא.
כה רש"י ה, רע"א.

הלכות שחיטה ב

בה שחיטתו כשרה שחודרה קודם ללבונה (קודם שיכוה הסימן בלבונה הוא נחתך בחדורה¹³) וקשיא לן והאיכא צדדים (שנכוו בצדי הסכין קודם שתגמור השחיטה¹⁴ ושריפה כגקב הוא¹⁵) ואם נקב הוישט קודם שגשחט רובו אף על פי שניקב כנגד מה שגשחט כבר מרפה ואין שחיטה מועלת בו כדלקמן סי' כ"ג¹⁶) ואמרינן בית השחיטה מירווח רווח (מתרחב החתך מצדי הסכין מכאן ומכאן ואין נוגע בסימן אלא חדרו של סכין?) הכי נמי בית השחיטה מרווח רווח (ולא איכפת לן אם יש פגם בצדי הסכין דאין צדי הסכין נוגעים בסימן¹⁷) עב"ל הגמרא ופירוש רש"י.

ובתב המודרכי¹⁸ דיש פוסקים כרב יימר מיהו נהוג העולם לפסול כשנמצא פגימה מן הצדדים כמו על חודה עב"ל. וכן פסקו רוב הפוסקים כרב פפא. והוא דשמואל דחו מהלכה ופוסלין בליבן סכין ושחט בה¹⁹. ויש שחילקו²⁰ בין ליבן סכין שאינו מתפשט לצדדין ובין מורשא דפגימה שמתפשטת חוץ לסכין במקום הפגם ונאחות בצדדי בית השחיטה וקורעתן. ועוד חילקו²¹ בין ידוע שהיתה מלובנת ומכוין שלא יטנה לצדדין ובין פגימה שבצדדים שאם לא יבדוק תחלה פעמים שיש שם פגימה ואינו יודע ולא יוחר מלחמות. ולפי זה אם היה יודע שאחד מן הצדדים פגום וכיוון שלא להטות לאותו צד שחיטתו כשרה. מיהו לענין מעשה אין להקל (ב"י סי' [מ']) ולכן סתם רמ"א כאן אף על פי שהביא סברא זו בסי' מ'. ועיין מ"ש לקמן סעיף י"א²² בשם בנסת הגדולה:

כו רש"י י, ב ד"ה שחודרה.

כז רש"י שם ד"ה הוא איכא.

כח רש"י ה, א ד"ה והאיכא.

כט ס"א (כנגד המקום ששחט), וס"ק א (קודם ששחט הרוב).

ל רש"י ה, א ד"ה מירווח.

לא רש"י ז, ב ד"ה אתלתא ורתא לא צריכי.

לב רמז תקפמ.

לג דעה הא' שבמור וש"ע סי' מ.

לד רא"ש פ"א סי' ה, בשם רבנו יונה.

לה רא"ש שם. מורי ומ"א שם בדעה הב'.

לו ס"ק ז' (שלענין בדיקה שאחר שחטת פמכנין אפסקים

כרב יימר).

הלכות שחיטה יה

סא

יח דין בדיקת הסכין ופגימותיו וכו' כ' סעיפים:

א *השוחט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה [הגה: אפילו ^(א) מן סלד (ד"ע) הרי זה ^(ב) נבילה-אפילו נגע בעצם המפרקת אין תולין שנפגמה

באר הגולה

א מסקנת הנגרא חילין דף י' ע"ב] וכרכ הונא. ב נמשעות הנגרא שם.

[א] מן הצד. ואין בכלל זה רושמי הסכין שעושים האומנים בשעת עשייה כיון שהוא חרוק הרבה מן החרוד (רש"ל * מ"ז ב) (א):

[ב] נבילה. פירוש ספק נבילה: וכדמסיק אלא חיישין שמהו כו' (ש"ך 1). והיינו בנגע במפרקת או אפילו דלא ידע בברור דנגע אלא דאיכא למימר דלמא נגע במפרקת ולא ידע הרי זה ספק נבילה^ה. דאף על גב דבעור נגע בודאי ובמפרקת ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי^ה מכל מקום כיון דאפשר לחלות במפרקת^ה איכא למימר העמד סכין על חוקתה^ה

קונטרס אחרון

(א) * ולחילוק הראשון^ב שחילקו בין ליבן סכין למורשא היוצאת ומתפשטת חוץ לסכין^א, אין לחוש אלא לפגימה שבצידי חודה סמוך לקצהו ממש^א בענין שהפגימה מתפשטת עד קצה החרוד ממש ועד בכלל, שאז נדחק הסימן כשנחתך בקצה החרוד ממש ונכנס בחוך הפגימה שבקצהו ממש וקודעתו, לפי שבמקום הפגימה החרוד מתקצר משהו כשיעור עומק הפגימה שבקצהו ממש, ובית השחיטה לא מירווח רווח כל כך כשיעור עומק הפגימה אפילו היא קטנה שבקטנות, משום דלא מירווח אלא משהו מן המשהו בכדי ליניצל מכויית הליבון ולא ממורשא דפגימה אפילו היא קטנה שבקטנות, אבל אם אין הפגימה בקצה החרוד ממש אין הסימן נדחק ונכנס כלל בחוך הפגימה, דבית השחיטה מירווח רווח על כל פנים כשיעור עובי קצה החרוד החותך בו. אלא אם כן הסכין עבה סמוך לחודה במקום הפגימה והולכת ומתעבה בשיפוע עד גבה, וגם הפגימה הולכת בשיפוע זה שמהודה עד גבה, שאז יש לחוש שמהו נכנס הסימן בגובה הפגימה ששם הסכין עבה יותר מתחתית הפגימה, שאין הסימן נכנס שם משום דמירווח רווח על ידי השלם מן הסכין שלא נפגם מתחתית הפגימה עד החרוד:

לרוב ולפיש כש"ע באופן שלא תהיה משונעת זו.

א קושת הרשב"א שם (על רב הסדא, שנמצע זה היה לו לאמר בספק נגע במפרקת), ומדכי רמז תקפה (ומסיק שגם רב הסדא אוסר בזה), והנהגות אש"י סי' מו (שמו"א דברי המדריכה).

ז היו על כל פנים ספק, אלא שאוסרים מנעם דאיכא למימר בו.

ח כדלקמן ק"א ס"ק ז (המנעם שאוסרים בנגוע הבכין פגומה, דהיי תרתי ליינתא ענד העמיד מכין על חוקתה), וש"נ. וראה ס"ד צ"ח ב. ח. חלקת יעקב י"ד סי' ג ס"ב.

א בתורתיו לשחמות וברקות מר"י וי"ל ר"ה אירטא נהגים.

ב ס"ק א. ש"ך סי' י. פ"ח ס"ק א, וסו"י מ.

ג נפקא מניה לסי"ם בפגימה קטנה טהורת צפורין (כדלקמן ס"ק ג), ולקנין אותו ואת בנו וכסויו הרב (כדלקמן סי' בה ס"ק ב).

ד ס"ק א (שנולש הש"ע נראה כדעת הרמב"ם פ"א דב"ד וראה הפוסקים, שהוא רק ספק נבילה).

ה כדמשמע מלשון הש"ע היו נבילה אפילו נגע בו חיישין בו (הרי בשבתם הוא רק ספק). וראה לקמן ס"ק ג (שב"ח ברשב"א וכן משמע בש"ך). וסוף ס"ק זה (שאפשר

ציונים לקונטרס אחרון

- 10 (ס"ק). אמנם לקמן סי' כגיו נכללו כולם בסוג אחד בלבד (ביאורים לשר"ע הבי"ח), בלי ק"א.
- ב רא"ש סי' ח בשם רבנו יונה, דלעיל בהקדמה לסי' יח נ"ה ותבת המדריכה.
- ג שלכאורה היה מקום לחשוש גם כאן, מ"מ אין לחוש בו.
- ד ראה דעת מרדכי ס"ק א.

- א בדפרי"ח נחלקו ביאורי רבנו לסימן זה לג' סוגים: א) פנים שוע"ר (29 ס"ק). ב) קונטרס אחרון שמצויין על פנים שוע"ר (3 ס"ק). ג) ביאורים שמצויינים על שוע"ע הבי"ח (7 ס"ק). וראה לקמן סוף ס"ק ב. שהוא אחד מהביאורים לשר"ע הבי"ח ועיין בקונטרס אחרון. ואילו בדפוסים המאוחרים אחרו בין שנים האחרונים, שנכנסו כולם לקונטרס אחרון

בו אחר שחיטה אלא חיישינן שמא בעוד נפגמה ונמצא שחט בסכין פגומה ואפי' (ב) בעוף.

והשואל הוא דנפגמה במפרקת ולא קודם לכן ואיכא למימר נמי העמד הבחמה על חוקתה^ט ובהמה בחייה בחוקת איסור עומדת עד שיוודע לך כמה נשחטה^י הלכך הוי לה ספק נבילה. אבל אם יודע שלא נגע במפרקת הרי זו נבלה ודאית דבמה נפגמה אם לא בעור. ואין תולין שנפגמה במיעוט בתרא לפי שהעור מצוי לפגום ולא בשר ולעולם תולין במצוי. כן דעת הרשב"א^{יא} בחדושו (ד"ו:י"ב וד"ו:י"ג וד"ח ע"א י' זב' וג"ט) לקמן וכן הוא במדרכי^{יב} ובהגהות אשר"י^{יג} וכן דעת הר"ן^{יד} כמו שכתבאר^{טו}. ואפשר דבכהאי גוונא נמי מיידי שחיטתו וצ"ל ואפילו כ"ג. אבל הרא"ש^{טז} סבירא ליה דגם עור לא שייך דפגום כמו שחיטתו לקמן^{יז} והלכך בכל גוונא ה"ל ספק נבילה^{יח}. וכן דעת האגור^{יט} הובא בש"ך סי' ק"י בכללי ספק ספיקא^כ:

קונטרס אחרון

(ב) בעוף. שעורו רך לא תלינן במפרקת שהרי לא תליקו בגמרא בין עוף לבמה (כ"ה^א).

דאיתמר^א השהת בסכין (בדוקה^ב) ונמצאת פגומה רב הונא אמר אפילו שיבר בה עצמות כל היום שהיטתו פסולה ורב הסדא אמר שהיטתו כשרה. בשלמא רב הונא כשמעתייה דאמר^ג בהמה בחייה בחוקת איסור עומדת עד שיוודע לך כמה נשחטה אלא רב הסדא מאי שמיבא אמר לך רב הסדא עצם וראי פוגם עור ספק פוגם ספק אינו פוגם ואין ספק מוציא מידי ודאי. מיתביבא ספק בשחיטה פסול כל לאתויי מאי לאו לאתויי כהאי גוונא לאו לאתויי ספק שהה ספק דרס^ד ומאי שנא התם אתיליארע ירעואת בבמה הכא סכין אתרעי בהמה לא אתרעי^ה. ופירש הרשב"א^ו הא דפריך ומאי שנא כלומר כיון דאפילו בספק שהה ספק דרס אזלינן להומרא משום חזקה של בהמה אף על פי

ט גמרא שם.

י רב הונא טו, א. ש"ך ס"ק ב.

יא חציונים דלקמן הן להוכיח שסומכים פוסקים אלו, שהעור מצוי לפגום הסכין ולא הנבשי (ומזה לומר רבנו לדעתם שבות הוי דאין נבלה). נחש שאין כן לדעת הרא"ש ופיעתו, שגם העור אינו עשוי לפגום (וכיון שנמצא פגום מספיקין אם נפגם בעור או בבשר). וכן מביאיה מיהלקת וזו לקמן ס"ק יח"ט, וקרא ס"ק ב' וס"ק דה. וראה דברי נחמיה אהנ"י סי' ב (ה, ג). ע"י ברישם סי' ה. באורי הלכות ס"ק ו.

יב דברי חזושי הרשב"א דפום אגמטורם תע"ה. והיינו דברי הגמרא ה, ב ד"ה הא דאמרנן (שאין הנבשי מצוי לפגום. ודלקמן סוף ס"ק כב).

יג כדפי הגמרא י, א ד"ה תריב (מכוח שבין לריב הונא וכן לריב הסדא מצוי שהעור יפגום הסכין).

יד דברי הגמרא י, ב סד"ה והילכא (בספק נגע במפרקת יש מקום לומר שנשחטמה נפגם מהעור).

טו שם ד"ה במאן ד"ה כללא (שלידן עצם המפרקת אינו מצוי לפגום יותר מעורו. הרי שהעור מצוי לפגום). וראה לקמן ס"ק ג (שהעיון כאן לרשב"א הוא גם לענין העמד סכין על חוקתה, והיינו ברשב"א י, א ד"ה השחטפ, י ב ד"ה

ומירו).

טז רבנו תקפה, כשם רבנו בריך (שכספם נגע במפרקת אף רב הסדא מודה שנשחטמה נפגם מהעור).

יז פ"ק סי' טו (שהענתק דברי הגורדין ג"ל).

יח ראה לקמן ס"ק ה, ההוכחה שדר"ן ס"ל בוח בהרשב"א, שהעור מצוי לפגום הסכין (דאילו בוח לשחיטתו ממה שהובא ממנו לעיל סי' א קרא ס"ק ה). וכ"ה לקמן קרא ס"ק ו.

יט לקמן (ואולי תיבת לקמן, דלעיל, שיכת לבאן) ס"ק ה. כ שלא כפי שהובא לעיל מהש"ך (שמ"ש בש"ע ה"ז נבילה פורושו ספק), אלא: ה"ז נבילה (דאי, כשלא נגע במפרקת), ו[ואפילו נגע במפרקת כו' חיישינן (ספק נבלה).

כא סי' טו, ובש"ח כלל ב סי' טו (שלא מצוי שהעור יפגום).

כב ס"ק ח (שהרא"ש אויל בוח לשחיטתו ממה שהובא ממנו לעיל סי' א קרא ס"ק ה). וקרא ס"ק ב' וס"ק דה.

כג שאין טעם לתלות בעור יותר מנבשי.

כד בהקדמות להל' אמור והחרי ראש ב גירור (כשנמצא הסכין פגום לאחר שחיטתו יש מקום לומר דהוי ס"ס,

שנא במפרקת נפגם ושנא במיעוט בתרא נפגם).

ציונים לקונטרס אחרון

- ט כדלקמן סי' כה רמ"א סי' ג וס"ק יא.
- י ראה לקמן קרא ס"ק ה, הטעם דלירדן אין אומרים סכין אתרעי בהמה לא אתרעי.
- יא י, סע"א ד"ה מאי לאו.

- ה ד"ה ומ"ש ואפילו בעוף.
- ו גמרא י, א.
- ז רש"י ד"ה השחטפ.
- ח ט, א.

ב' ג' שיעור הפנימה כל שהוא יוכל לבד * שתאגור בה כל שהוא אפילו [א] חוט השערה.

באר הגולה

ג מור בשם הרשב"א כפ"א מה"ל שחיטת וכתב הרשב"א * (פירוש לשון אגרה בקין לחמה שאוספת חוט השערה בת"ח שכן דעת הר"ף וכו"כ הר"ן. ד שם בשם הרשב"א וכו"כ הר"ן.)
בין שני עוקציה והוא פחות מחנורה צפורן.)

[ג] חוט השערה. כן כתב הרשב"א יו וא"א הרא"ש יז"ל פירש כרי שתתגור בה הצפורן

קונטרס אחרון

שרוב השוחטין מצוין לשהוט בלא שהייה ודרסה (אלא משום דרובא דתליא במעשה הוא, ולומר ששחט בהולכה והובאה רצופה, לא אולינן כבתייה רובא דעלמא, כמו שנתבאר בס"א א' 21 וב' 1 בשם הרשב"א 1) בנמצא פגומה נמי איכא למימר הכי דאף על גב דעצם מצוי לפגום ועוד אינו מצוי לפגום (לרב חסדא, אלא לרב הונא לפי דעת הרשב"א 10) אפילו הכי הוה לן למיסר משום דהעמד בהמה בחזקתה עכ"ל. ואסיקנא בגמרא והילכתא כרב הונא כשלא שיבר בה עצם והילכתא כוותיה דרב חסדא כששיבר בה עצם 10, מכלל דרב חסדא אף על גב דלא שיבר בה עצם אלא במאי איפגם אימור בעצם המפרקת איפגם עכ"ל הגמרא. ופירש הרשב"א 1 דרב חסדא ב' קולי אית ליה הדיא דעצם המפרקת פגמה טפי מעור ובה תלינן ועוד אהרת דאימור בעצם המפרקת נגע ולית הילכתא כוותיה בקולותיה ואפילו נגע במפרקת לא תלינן בה להקל. דלא כיש מפרשים שבר"ן 11, דלא איתמר הילכתא כרב הונא אלא למימר דלא תלינן אימור נגע במפרקת כדרב חסדא אבל לא בודאי נגע, אלא אפילו ודאי נגע לית הילכתא כרב חסדא. והטעם פירש הרשב"א לפי שעצם המפרקת הוא רך ואינו מצוי לפגום יותר מעור ועוד שאין הסכין מצויה לפגום אפילו בעצם דרך הולכה והובאה אלא דרך הכאה ושביירה עכ"ל. וכן כתב הר"ן. אבל הרא"ש כתב בחשובה 11 דיתור שכיח שיפגום במפרקת מבעור שאינו מצוי לפגום לפי דעת הרא"ש כמ"ש בפסקיו 1. והא דלא תלינן במפרקת כתב בפסקיו הטעם כי אינו נוגע בכח במפרקת אלא לפעמים אחר שהיטת הסמינים והוורידין נוגע בסכין במפרקת עכ"ל. ולפי דעת הרשב"א אף אם הותך בכח במפרקת לא תלינן וכן פסק בש"ע סעיף ט"ו:

ומ"ש הש"ע דאפילו בעוף לא תלינן במפרקת, מקורו הוא מפרש"י 12. ורש"י אזיל לשיטתיה דבהדיא כתב 13 כמו שכתב הרא"ש 13, דהא דלא תלינן במפרקת משום דנגיעה דמפרקת לא פגמה טפי מעור שהרי אינו מכה עליו בכח עכ"ל רש"י. והלכך איכא למימר נמי דאפילו מעור העוף שהוא רך לא פגמה נגיעה בעלמא דמפרקת, שאף שהמפרקת קשה בודאי מעור העוף מכל מקום הרי עור העוף הותך בו בכח מה שאין כן במפרקת שאין בה אלא נגיעה בעלמא. אבל לפי מה שכתב הרשב"א הטעם משום שהמפרקת הוא רך ואינו מצוי לפגום יותר מעור, דשכיח דפגים לפי

בו תורת הבית האריך בית א שער א (י, א).

כז ס"י כד.

צייונים לקונטרס אחרון

ית (ג, א דיבור הראשון).
יט כלל כ ס"י טו. וכדלקמן ק"א ס"ק ח, ולקמן ק"א
ד"ה כך הבין, שלדעת הרא"ש, מעיקר הדין קי"ל
כרב חסדא הן לענין שיוחר שכיח שיפגום במפרקת
מבעור, והן לענין סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי
(והא דקי"ל כרב הונא לחשוש שנפגמה בעור היא
חומרא יתירה).
כ ס"י טו.
כא י, רע"ב ד"ה והילכתא, בשם רבו הר"י ב"ר יקר.
כב שם ד"ה מכרי.
כג ס"י טו.

יב ק"א ס"ק א. ותבאר לקמן ס"י כג בפנים סוף ס"ק
יא, וס"י בה ס"ק יב, שמטעם זה הו"ל לדעתו ודאי
נבלה. וראה לעיל ס"י א בפנים ס"ק כג (וסימומ חסר
שם).
יג ראה ק"א שם ס"ק ב (ולענין לא ברק בסימנים).
יד ט, א ד"ה מר, יב, א ד"ה ומיהו. וראה לקמן ס"י
כה ס"ק ב, וש"נ.
טו שלחודין דקי"ל כרב הונא, גם העור מצוי לפגום
כמו המפרקת, כדלעיל ס"ק ב, ולקמן ס"ק יח"ט,
וק"א ס"ק ז, בדעת הרשב"א וסיעתו.
טז כדלקמן ס"ט"ו.
יז י, ב ד"ה והילכתא.

עכ"ל המור. (א) ולענין הלכה הסכימו לפסק השו"ע שפסק כהרשב"א ולא כהרא"ש. וכתב בתשובת שבות יעקב¹³ ואף שהסכימו האחרונים¹⁴ לפסוק כהרשב"א היינו משום דבשל

קונטרס אחרון

דעת הרשב"א כמ"ש לעיל, יש לפרש דהיינו דוקא בעור הבהמה אבל לא בעור העוף שהוא רך כבשר, ובשר אינו מצוי לפגום אף לפי דעת הרשב"א¹⁵. אלא דלפי טעם הב' שכתב הרשב"א, שאפילו בשאר עצמות אין תולין בדרך הולכה והובאה, אף על פי שגם התך בדרך הולכה והובאה והעצמות קשות¹⁶ (ועיין בקונטרס אחרון¹⁷):

(ג) ומחלקותם תלויה בהא דאמר רב חסדא¹⁸ פגימת סכין כפגימת המזבח וכמה כדי שתחגור בה הצפורן. והשמיט הרי"ף מימרא זו בהלכותיו. ופירש הרשב"א¹⁹ משום דסבירא ליה דאין הלכה כרב חסדא, משום דכל הני דברקי לה בשימשא ומיא וברישי לישניה וכוהוט השערה כדלעיל²⁰ כולה לית להו דרב חסדא, דאי אית להו אמאי דבקי לה הכין דהא אפילו אי דבקי לה הכין אי לא אגרה בה צפורן כשירה, אלא סבירא להו דפגימת סכין בכל שהוא. ומיהו כל שהוא לאו דוקא דהא אגרת קרי לה בברייתא²¹ אגרת כשמה שאוגרת שום דבר ואפילו חוט השערה אבל אינה אגרת שום דבר היינו דומה לסאסאה (פירוש ראש השבולת²² דלקמן סעי' ו') עכ"ל הרשב"א בתורת הבית. וס"ל להרשב"א כפירוש רש"י²³ דשתחגור בה צפורן היינו שהצפורן נאספת לתוך הפגימה, והיינו אגרת²⁴ מלשון אגרה בקציר מאכלה²⁵, והיינו נמי תחגור הצפורן מלשון חגורה²⁶, שהפגימה הנקראת אגרת יש לה ב' עוקצין וכשהצפורן נאספת לתוך העוקצין העוקצין חוגרין אותה כחגורה. והפגימה הנקראת מסוככת דלקמן סעיף ד', שאין לה אלא עוקץ אחד, עוקץ זה מעכב את הצפורן ומעמידה, מפני שהוגר מרוח אחת כחגורה ואינה מניחה לילך להלאה, כדפרש"י בכבורות דף ל"ג²⁷. אבל פגימה שאין בה כתגירת צפורן אינה מעכבת ומעמדת את הצפורן, רק שהצפורן מרגשת בה בעברה עליה. והרא"ה²⁸ חולק על הרשב"א, ופירש דמשתחגור הוא מלשון ויחגרו ממסגרותם²⁹, וכל פגימה שהצפורן מרגשת בה בעברה עליה היינו שהצפורן חוגרת בה ואפילו אינה אגרת שום דבר³⁰, ודמיא לסאסאה וראי הצפורן מרגשת בה ואף על פי כן כשירה שזה אינו מגוף הסכין ואינה פגימה כלל אלא כשמתדדים את הסכין עולה בחודה כמין חוט אחד ואותו החוט מסכסך בבשר האדם ודמיא לסאסאה דשבולתא ולפעמים מסתלק מן הסכין. ובמשמרת הבית³¹ השיב עליו, שאם כל פגימה שנגרשת בצפורן פוסל [אפילו] זו שבתות זה הפסול, אלא אינה פוסלת עד שתהא אגרת שום דבר. והא דכמערכא דבקי לה בשמשא, לא שתהא פגימה אלא אינה פוסלת עד שתהא אגרת שום דבר. והא דכמערכא דבקי

נח ח"ב סי' נג. וראה שו"ת צ"צ מו"ק כו. סי' כו אות א. סי' רלפ ד"ה ל"ד. סי' רנו (ח, ד). פס"ד צ"צ מ, ג. נב, טע"ב. רח, ב. כט, ראה שו"ת ס"ק ד.

ציונים לקונטרס אחרון

- כד כרלעיל בפנים סוף ס"ק ב.
 כה כנראה חסר הסיוע: ואוציל: אפשר שאף בעור העוף אסרינן.
 כו ס"ק ה. וראה בציון דלעיל ריש ס"ק א. מ"מ וציונים. ביאורי הלכות.
 לו, יו, טע"ב.
 כז תורת הבית האריך בית א שער ב (יג, א).
 כח כמ' בקרקע לסי' יח.
 ל' יו, רע"ב.
 לא רש"י שו"ת ד"ה דמיא לסאסאה (זקן השבילים). טור ולבוש סי'.
 לב יח, רע"א (ארישטי"ד). תהלים עו, יא (לשון עכבה כו' לשון חגורה). וראה שו"ת צ"צ סי' טז וסי' רנב. פס"ד צ"צ א, ב.
- לג רש"י יו, ב ד"ה משני רוחות.
 לד משלי ו, ח.
 לה רש"י תהלים שפ.
 לו ע"ב ד"ה שתחגור (שתעכב בה צפורן).
 לז ברוך הבית שם (יג, רע"א).
 לח שמואל ב, כב. מו. וראה שו"ת רבנו סי' ז (שהוא מלשון דילוג).
 לט הוספת רבנו לביאור דברי הרא"ה. וראה שו"ת רבנו סי' ז (דהיינו אפילו אינה אגרת חוט השערה. וכן מסיק שם להחמיר). שו"ת צ"צ סי' טז אות ג (שכן מדייק כאן רבנו) ורות ד"ח (שהקשה על פי' זה). פס"ד מא, ב. ביאורי הלכות.
 מ טי' ג, א.

הלכות שחיטה יה

סה

תורה הלך אחר המתמיר? וכן כתב רש"ל¹ בהרי"א משום להחמיר בדאורייתא אבל על כל פנים מווי ספיקא לא נפקא והלכך בדאיכא עוד ספיקא לקולא כגון שנגע בעצם המפרקת דאיכא למיתלי במפרקת ואף על גב דלא תלינן ביה היינו משום דספיקא

קונטרס אחרון

לה בשמשא, לא שתהא פגימה כל דהוא הנראית לשמש פוסלת, אלא שאם היתה נראית שם היו בודקים אותה לאחר מכאן אם תהגור שום דבר ואפילו חוט השערה ובכך היו פוסלין אפילו לאחר השחיטה עכ"ל².

ולדין דלא בדקינן בשמשא, אלא אבשרא ואטופרא כדרב פפא³, כתב הפרי חדש⁴ והתבואות שור⁵ דהיינו משום דאטופרא נמי מרגישים אפילו פגימה כל דהו ולא כהגירת צפורן דוקא, וכמ"ש הרא"ה, והרשב"א נמי מודה ליה בהא. אלא⁶ דסבירא ליה להרשב"א דיש הפרש בהרגשת הצפורן בין הרגשת פגימה כל שהוא שהיא אוגרת חוט השערה ובין הרגשת הסאסאה שאינה אוגרת כלום, אף על פי שמרגישה בצפורן, ומי שאינו יכול להבחין הפרש זה בצפרנו יבדוק אם מרגיש כלום בצפרנו ואינו יודע אם היא פגימה אוגרת כל שהוא או דמיא לסאסאה, דהיינו⁷ שאם אינה מעכבת ומעמדת את השערה אף על פי שהשערה מסכסכת ומסתבכת בה כל שאינה מעכבתה ומעמידה לא מיקרי אוגרת, דהא דמיא לסאסאה נמי האצבע מסתבכת בה כדלקמן ס"ו (ובטור שם כתב שהצפורן מסכסך בה, וסכסוך הוא לשון דלוג וקפיצה, כרפירש רש"י בריש פ"ב דשבת⁸), ולפי דברי הפרי חדש והתבואות שור שבצפורן מרגישים פגימה אוגרת כל שהוא, ואף על פי כי הצריכו אבשרא ואטופרא ולא סגי בטופרא להוד, והיינו אפילו בדיעבד, ולא לכתחלה בלבד כמבואר במשמרת הבית⁹, אם כן לא מצינו דינו ורגלינו היכא אכלינן בישרא בזמיננו שאין השוהטים בודקים אבשרא, מפני שאין מרגישים כלום אבשרא ואין מוצאין פגימה לעולם. ובאמת שהוא דוחק גדול לומר לפי דעת הרשב"א דיש הפרש בין הרגשת¹⁰ הצפורן בין פגימה שהיא אוגרת חוט השערה [ובין הרגשת הסאסאה], אף על פי שבשתייהן אין הצפורן אוגרת אלא הרגשה בעלמא, דהווי ליה להרשב"א לפרש ולא לסתום כל כך.

והפרי חדש והתבואות שור לא דקדקו בתורת הבית הארוך. דשם משמע¹¹ בהרי"א דהא דאמר רב פפא צריכה בדיקה אבישרא וטופרא מיירי הכל בהגירה ולא בהרגשה בעלמא בין בבשרא בין בטופרא, וסבירא ליה לרשב"א דהגירת בישרא היא כפגימה כל שהיא, דכל שהיא אוגרת שום דבר גם הבשר נתגר בה אבל לא הצפורן. ומה הוכיח שם הרשב"א דלא קיימא לן כרב תסדא דאמר שיעור הפגימה כהגירת צפורן, מדהצריכו נמי בדיקה אבישרא, דסבירא ליה שהוא נתגר בפגימה כל שהיא, כל שהיא אוגרת שום דבר, אבל שאינה אוגרת כלום אין הבשר נתגר בה אלא שמרגיש בה הרגשה בעלמא ולא כלום הוא, דהא סאסאה נמי בשר האצבע מרגיש בה. והא דהצריכו נמי אטופרא, והיא גם כן תגירה ולא הרגשה בעלמא דלאו כלום היא, היינו משום הקנה דלא סגי ליה בבדיקת בישרא מפני שהוא קשה¹², ומשום הכי בעינן בדיקת טופרא. והלכך אף על פי שהיא כהגירת צפורן ושיעור הפגימה בכל שהוא מכל מקום בקנה שהוא קשה לא איכפת לן בפגימה שאין הצפורן הוגרת בה, שהרי גם הקנה לא יתגור בה ולא יקרע בה, שאין הסימן נקרע אלא

ל ע"ז ג, א.

לא ביש"ש סי' לה.

צינונים לקונטרס אחרון

מז כא, א ר"ה מסכסכת בפירוש הא.
מח שם יג, א (שרק) אטופרא הוא לעכב, ולא אבישרא.)
מט אצ"ל בהרגשת (וכלעיל).
נ כן נוסף ברפוסים הפאחיים (וכלעיל).
נא בא לפיש דברי תורת הבית באופן אחר מהג"ל.
נב תוס' שם ד"ה אבישרא. ראש סי' כז, וכלעיל בהקדמה לסי' יח.

מא שם יב, ב.
מב יז, ב. טור ושו"ע סי"ט.
מג סי"ק ה.
מד סי"ק ה (שאף שחלק על הפרי"ח בפירוש רבוי הרא"ה והרמב"ם, מפרש כדבריו בדברי הרשב"א).
מה על כוחך צריך לפרש בדברי הפרי"ח ותבואות שור, דסבירא כו, מו או יבדוק בשערה, שאם כו.

דאורייתא לחומרא³⁷ אבל מודי ספקא לא נפיק והלכך אם נמצאה פגימה קטנה מכדי הגירת צפורן אף על פי שהגורת ואוגרת חוט השערה הוה ליה ספק ספקא ולקילא (ולפי מ"ש לעיל³² בשם הרשב"א³³ וכן משמע בש"ך³⁴ דאפילו אם אינו יודע אם נגע במפרקת

קונטרס אחרון

כשהוא נהגר בפגימה, דמשום הכי שיעור הפגימה הוא כדי שתחגור שום דבר (ולפי זה בעוף אם תפס הקנה לבדו, בענין שידוע לו שלא נגע בושט עד שנשחת הקנה, ואחר כך נמצאת פגימה כל שהוא בסכין, יש להקל כשאינה כדי הגירת צפורן שהוא שיעור פגימה בקנה⁴¹). ולפי ששיעור הפגימה בקנה הוא גדול משל ושוט, משום הכי לא סגי ליה לושט בבדיקת הקנה, דהיינו אטופרא שהיא הגירת צפורן. אבל כשאינו מרגיש כלום בצפורן אפילו הרגשה בעלמא אין בדיקת בשרא מעעבת בדיעבד אלא לכתחלה, שלא להלק בבדיקות ולשנותן מתקנת חכמים, אבל בדיעבד אין לחוש כלל, שמכיוון שלא הרגיש בצפורן אפילו הרגשה בעלמא בוודאי אף אם היה בודק אבישרא לא היה מרגיש כלום, ולפחות על כל פנים לא היה נהגר הבשר, שהרי הצפורן מרגשת אפילו דמאי לסאסאה כמ"ש הראש"ה, והרשב"א נמי מודה לו בהא כמבואר במשמרת הכיבת. והשתא אחי שפיר לדידן שמהמיריים שלא לשהוט בדמאי לסאסאה כדלקמן סעיף ו' בהג"ה, וצריך להיות הסכין חלקה לגמרי, שאין הצפורן מרגיש בה כלום אפילו הרגשה בעלמא. הילכך אין בדיקת בשרא מעעבת.

אבל הרא"ש כתב אהא דהשמיט הרי"ף מימרא דרב חסדא, יש מפרשים דעתו משום דהנך דבדקי בשמשא ובמאי פליגי אדרב חסדא, ולי נראה דכיון דפסק דבעינן בדיקה אבישרא ואטופרא היינו כדי שתחגור בה הצפורן, דכל פגימה שהוא מרגיש בצפורן היינו שתחגור בה הצפורן, הילכך לא הוצרך להזכיר ההיא דרב חסדא עכ"ל. ופירש הפרי חדש⁴² שדעת הרא"ש כמ"ש הרא"ש⁴³ דהתיגרה הוא מלשון ויתגור ממסורתם, והשיג על הטור וכל האחרונים הנמשכים אחריו שהבינו בדעת הרא"ש שפיקל טפי מהרשב"א, ואינו פוסל בהגירת חוט השערה אלא כשהגורת ואוגרת הצפורן דוקא. אבל טעמם ונימוקם עמם, דלפירוש הפרי חדש ליכא נפקא מינה לדינא בין הרא"ש ובין הרשב"א⁴⁴, ולשון הרא"ש מורה דפליגי איש מפרשים לדינא. ותו דהוה ליה להרא"ש לפרש דבעינן שתאגור שום דבר. ואי סבירא ליה כהרא"ה דלא בעינן שתאגור שום דבר, הוה ליה לפרש דמאי לסאסאה כמ"ש הרא"ש⁴⁵, אלא ודאי שזו היא כוונת הרא"ש במה שכתב דכל פגימה שהוא מרגיש כו', פ"י דכל שהוא מרגיש הפגימה שנפגם ונחסר מהסכין בצפורן שיוורת לתוך הפגם ונחגרת בתוכה היינו כדי שתחגור בה הצפורן⁴⁶, שאם אינה גדולה כל כך כדי לחגור ולסאף הצפורן בתוכה אלא הצפורן עוברת עליה מלמלה אינו מרגיש הפגם והחסרון בצפורן, אף על פי שהצפורן מרגשת בעברה עליה, דהא דמאי לסאסאה נמי הצפורן מרגשת בה כשמסכסכת בה אלא שאינה מרגשת פגם וחסרון שלא נחסר מהסכין כלום, והלכך כל פגימה שאין הצפורן נחגרת ויוורת לתוכה אלא שעוברת עליה מלמעלה אינה מרגשת הפגם וחסרון, דשמא אין שם פגם וחסרון כלל אלא דמאי לסאסאה הצפורן מסכסכת בה. אבל כשהצפורן יורדת לתוכה, אפילו משוה מהצפורן שיוורת לתוכה, הרי זה המשוה נהגר ומתעכב ונאחז בעוקץ של הפגימה שאינו מניחו לילך להלאה, ובוהו

לב ביצה ג, ב.

לג ס"ק ב.

נראה דהיי ספקא.)
 לח ס"ק א וראי על הש"ע העיורי בספק נגע במפרקת,
 ובתב דהיי ספק נבלה.)

לד ב"ד ד"ה והלכתא (הובא לקמן ק"א ס"ק ב, שם בוח
 תיור רב חסדא, אלא דלא קי"ל כותיה בוח, וא"כ

צינוים לקונטרס אחרון

גג ראה פתחי תשובה ס"ד ק, ודרכי תשובה ס"ק מט,
 בשם כמה פוסקים הריגים בזה.
 נד שם (ובזה חלק עליו התבואות שור שם),
 נה נמוכא לעיל, בתחלת הק"א.
 נו שגם הרא"ש אינו פוסל אלא בהגירת חוט השערה,
 ובשו"ת רבנו סי' ז מבאי פירוש הפרי תאר
 בהרא"ש, שפוסל אף פחות מפגימת חוט השערה.
 זמסיק שם שמשמע זה נהגו בסמימים מלוטשים. וראה

שור"ת צ"צ סוס"י טז (לא נתבררן אלא שיש טוב טעם
 למנהג סבינים המלוטשים אבל לא שמעכב לדינא
 ממש), ומ"ש רוב אות ז, חרודי צ"צ (קסב, ה), אמני
 נזר וי"ד סי' ט, ביאורי הלכות.
 זז כמבואר לעיל שם (שאינה מגוף הסכין אלא עילה
 כמין חוט כו').
 זח ראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ז.

הלכות שחיטה יה

סז

הוי לה ספק נבילה דשמא נגע במפרקת יש להקל נמי בכהאי גוונא מפנימיה קמנה מחגירת צפורן אם אינו יודע שמא נגע במפרקת. ואף להאומרים דכל היכא דאתחזק איסורא לא אמיינן ספק ספיקא לקולא בדלקמן סימן ק"י¹² ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת¹³ מכל

קונטרס אחרון

מרגיש שיש שם פגם ועוקץ. מה שאין כן כשאין הצפורן יורדת אפילו משהו ממה תוך הפגימה, מפני שצוקי הפגימה סמוכים ותכופים זה לזה ביותר, עד שאין חוד הצפורן יכול ליכנס בתוכו כלל אפילו משהו ממנו מפני שהוא עב קצת, אף על פי שדבר שהוא דק מהוד הצפורן כגון חוט השערה יכול ליכנס בתוכו ולירד הרבה, לפי שהפגימה עמוקה הרבה, אף על פי שאין הצפורן מרגשת כלל בפגימה זו ועומק זה, ואפילו כל שהוא אינה מרגשת כלל מהעומק, כיון שאפילו משהו ממנה אינה יורד לתוך העומק אלא עוברת כולה מלמעלה, ואינה מרגשת רק במה שמשכסכת וקופצת על הפגימה, וזו היא הרגשת סאסאה הרגשת סכסוך וקפיצה מלמעלה ולא הרגשת פגימה, שהיא הרגשת ירידה לעומק הפגימה אפילו כל שהוא. זו היא כוונת הרא"ש לפי דברי הטור והאחרונים כולם, לפי דברי הרי"שה¹⁴ והפרישה¹⁵ והב"ח¹⁶. וכן משמע בהדיא מלשון הרא"ש¹⁷ דלקמן סעיף ד'¹⁸ (וכן דעת הרמב"ן¹⁹ וכן דעת סמ"ג²⁰ כמ"ן) שכתוב בשלטי גיבורים²¹ עיין שם).

והנ"ל בדקוק בשימשא ובמיא לפי דעת הרא"ש וסיעתו לא פליגי אדרב חסדא דאמר שיעור פגימה כחגירת צפורן, כמבואר מלשון הרא"ש דלעיל שכתב יש מפרשים דעתו משום דהנך כ"ו, מכלל דהרא"ש לא סבירא ליה הכי²². אלא כמ"ן] שכתב הר"ן²³ לשיטת זו, שכל אחד היה נהוג לפי מה שהיה כבוד שהיא בדיקה יותר יפה להרגיש הפגימה ולעולם שיעור הפגימה כחגירת צפורן, וכן רב פפא דאמר צריכה בדיקה אבשרא ואטופרא אידי ואידי חד שיעורא הוא והיא כחגירת צפורן, אלא שדרך ב' הבדיקות כאחד טובים משום קנה ומשום ושט, כמו הנך דבדיק בשמשא ובמיא, אף על פי דלעולם שיעור הפגימה כחגירת צפורן, כל חד סבור דהכי מבידק טפי, הכי נמי אמר רב פפא אבישרא ואטופרא דהכי מבידק טפי ותהיה התגירה ניכרת יותר, וזה שכתב הרא"ש דפגימה שמוגיש בצפורן היינו חגירת צפורן, כלומר אינה הרגשה כל דהו, וכיון שכן בדיקה דאבישרא דאמר רב פפא נמי לאו הרגשה כל דהו, דאם כן אמאי אצטרך תו בדיקה דאטופרא כיון דבדיקה דטופרא היא חגירת צפורן, אלא תרוייהו חגירת צפורן הן. הילכך לא הוצרך הר"ף להוכיח שהיא דרב חסדא משום דפשיטא ליה דבדיקה טופרא היינו חגירת צפורן, וכיון שכן אף בדיקת בישרא נמי, מדקאמר אבישרא ואטופרא עכ"ל מהרי"ט ח"א סי' ו'. ולפי זה אפשר דסגי בבדיקת טופרא לאוד בדיעבד, כיון דשיעורא הוא כחגירת צפורן, אלא משום בדיקה יפה יותר, כמו הנך דבדקו בשמשא ומיא, וכמ"ן] שכתב הרב רבי אהרן²⁴ שכל אחד היה מהזר אחר בדיקה יפה יותר לכתחלה ולא לעכב. ובפסט כשאינו מרגיש בצפורן כלום אפילו הרגשה כל דהו אין לחוש כלל שמא ירגיש בבשר²⁵ פגימה גדולה כחגירת צפורן, אלא שאם מרגיש כל דהו אצטרך בדקוק אבישרא שמא תהא ניכרת יותר (כמבואר מלשון מהרי"ט):

¹² וסי' ק"י (ד"ה ולפי זה), וסי' ק"י. סי' כד ס"ק מו.
¹³ לז גנרא מ. א.

¹⁴ לו סימן זה בשע"י לא הגיע לדינו, וראה ש"ך שם בכללי
¹⁵ ס"פ דין כת. לעיל או"ח סי' תלג ק"א ס"ק ו' וסי' ד.
¹⁶ לקמן ק"א ס"ק ח' (ריב"ר דראשון). סי' כג סוף ס"ק יא

ציונים לקונטרס אחרון

- סד ראה בחידושי י, ב ד"ה וכולן (שפירש כרשב"א הג"ל).
סה עשין סג (קלט, סע"ד).
סז ה, רע"א.
סח מכאן ואילך — תוכן דברי מהרי"ט דלקמן.
סח ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל קמה.
סט ט, (א) ד"ה גרסי.
ע ברק הבית (ג), רע"א.
עא כרלעיל (ד"ה והפרי"ח) גם לשיטת הרשב"א.

נט ס"ק א (שוצה לפרש כפרי"ח, ומסיק שמהטור נראה שאינו מפרש כן ברא"ש).

ס ס"ק ו.
סא ד"ה וכתב הרמב"ם.

סב סי' כד (תאיך לא ירגיש באצבעו כשהוא יורד לתוכו).

סג כק"א סוף ס"ק ד (ההוכחה מלשון הרא"ש הנ"ל, רלא כפירוש הפרי"ח).

הלכות שחיטה יה

סה

ג. צריך לבדוק הסכין קודם שחיטה ואם לא בדיק [ד] לא ישחוט וואם עבר ולא בדיקה תחלה ואח"כ בדיקה ומצאה יפה שחיטתו כשרה.

באר הגולה

ח מוטרא דרב הסרא שם דף י"ח. ו מעובא דקמיה הרבא בר הנינא שם דף י"ח ע"ב.

מקום הכא איכא נמי חזקה אחרת כנגדה⁷¹ דהעמך סכין על חזקתו כמ"ש לעיל⁷⁰ בשם הרשב"א⁷² ודמי לנמל קבלה דלעיל סי' א'⁷³.)

אבל אם נודע שלא נגע במפרקת אין להקל⁷⁴ משום שיש עוד ספק שמא לא שהט בסימנים כנגד הפנימה כגון שהסכין ארוכה כמלא ב' צווארים ויותר דיש לומר שלא פגעה פנימתה בסימנים כלל בדבדק הברוקה נשחט (עי' רשב"א⁷⁵) דהא לא הוי ספיקא מעליא דמסתמא הולך הסכין על פני כולה כמו שהוא רגיל לעשות (נקודות הכסף סי' א'⁷⁶) ויודאי פגעה הפנימה בסימנים ונקרעו ונעשית נבילה ודאית להאומרים ששיעור הפנימה בכל שהוא. והיינו בבהמה שהכשרה כב' סימנים אבל עוף שהכשרו בסימן אחד אם תפס הקנה לבדו בידו בשעת שחיטה בענין שידוע לו ששחט רובו על כל פנים קודם שנגע בושט אין הפנימה אפילו גדולה פוסלת בו אלא משום ספק שמא קרעה משהו המשלים לרובו כדלעיל⁷⁷ אם כן בפנימה קטנה הוי לה ספק ספיקא. אבל אם לא תפס הקנה לבדו אין להקל משום שמא נשחט רובו של קנה קודם שפגעה הפנימה בושט זה⁷⁸ אינו ספק שקול⁷⁹ משום דאיכא הכא ספק ספיקא לאיסורא שמא פגעה הפנימה בושט קודם שנשחט רובו של קנה ואם תמצני לומר שמא נשחט רובו של קנה מקודם שמא קרעה המשהו המשלים לרובו. דאין לומר שזוהו דבר שאינו מצוי⁸⁰ דאם כן כשתפס הקנה לבדו בידו בעוף לא יפסילוהו פגמת הסכין אלא אם כן רובא פגום דפסיקת הגררת ברובא ואף ברובא פגום אם המשהו המשלים לרוב נחתך שלא במקום הפנימות כשר כדלקמן סוף סי' כ"א⁸¹ :

[ד] לא ישחוט. פירוש אפילו על סמך שיבדקנו אחר כך אסורי דלמא ישבח לבדוק אחר שחיטה והרי הוא נאכל נבילה הרמב"ם⁸² הוי קרובה לספק נבילה ולפי דעת הרשב"א⁸³ ועיין מ"ש בסי' א'⁸⁴ דלפי דברי הרמב"ם⁸⁵ הוי קרובה לספק נבילה דעת הרשב"א⁸⁶ קרובה לודאי. והיינו בסתם סכינים דעלמא אבל סכין המיוחד לשחיטה יתבאר בסעוף [י'⁸⁷]:

מה בהקדמה לסי' יח.
מז אורח"ל: סי' זח.
מז וכדלקמן סי' קפז ק"רא ס"ק א (ד"ה אלא דראי).
 שכשאנו שקול לא נהני אפילו בס"ס, ושי"ג.
מח שהפנימה תקיע המשהו המשלים לרובו.
מט סימן זה בשיעור לא יגיע לדינו, וראת שיע' שם ס"ה. לעיל בהקדמה לסי' ח. לקמן סי' כד ס"ק כה.
 נ מור ולבוש ס"ג. וראת לעיל סי' ב ס"ק ו וס"ק מז. ולענין בדיקת השוחט אם יודע הלי' שחיטה, ראת לעיל סי' א ס"ק ד.
נא כדלקמן ס"ה.
נב בתורת הבית הקצר שער ב (י', א).
נג ס"ק כג (סומנו חפר שם), ושי"ג.
נד פ"ד ה"א"ב.
נה שכתב כדלעיל: כאוכל נבילה.

לח ראה גם לקמן סי' כד סוף ס"ק מז, שאין להחיר משעם ס"ס גדר חזקת איסור, אלא כשיש כנגדה גם חזקת היתר.
לט ס"ק ב.
מ י, א ד"ה שהשוה. י, ב ד"ה וניהו (לענין נאכה הסכין).
מא וכן צוין לשם לקמן ק"רא ס"ק ח (דכבוד הראשון), וסי' כג סוף ס"ק א, וסי' כד ס"ק מז, ולא הניע לדינו. וראת רמ"א סי' א סוף ס"א. סי' ס"ק ו. ועד"ו צוין לשם (לתוכן מ"ז זה) לקמן ק"רא ס"ק ג, ושי"ג. וראה גם לעיל סי' א ק"רא סוף ס"ק ז (כגו שיתבאר לקמן).
מב כדלעיל ס"ק ב, שלדעת רוב הפוסקים הוי נבילה ודאית.
מג י, ב ד"ה סכין, ובתורת הבית הארוך בית א שער ב (מז, ב). שהו פירוש הנגרא סכין אתרעאי בדמיה לא אתרעאי.
מד למ"ז ס"ק ו.

הלכות שחיטה יה

סמ

ד' יסבין שתברך (ה) בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם ומשתחזר אותה
(ד) בהובאה תרגיש שיש בה פגם וזו היא הנקרא מסוכסכת אם

באר הגולה

ז ברייתא שם א"ר ב' וכדנפיש ר"א ורבא בנב' שם.

(ה) בהולכה, פירוש בהולכת הסבין על האצבע¹¹ שכך היו נוהגים לברוק במימים
וכדאמר רב פפא¹² אבישרא ואמופרא ולא קאמר בבישרא ובמופרא ונמצא שהולכת

קונטרס אחרון

(ד) בהובאה, בפרק א' דהולין¹³ תנן בכל שוחטין חוץ ממגל קציר (שקוצרין בה התבואה
שפגימותיה נוטות כולן לצד אחד בשימועין¹⁴) והמגירה והשינים (התחובים בלחי של
בהמה¹⁵) מפני שהם הנוקים (שאין חותכין אלא קורעין מהמת הפגימה¹⁶), השוחט¹⁷ במגל קציר
דרך הליכתה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין (דרך הליכתה אינה קורעת לבית הלל מפני
שראשיה כפוסים מאוד¹⁸), ובגמרא א"ר יוחנן אף כשהכשירו בית הלל לא הכשירו אלא לטהרה
מידי נבלה אבל באכילה אסורה (גזירה הולכה אטו הובאה¹⁹), ת"ר²⁰ סבין שיש בה פגימות הרבה
תרון כמגירה (וטעמא כדלקמן) ושאין בה אלא פגימה אחת אוגרת פסולה מסוכסכת כשירה, היכי
מב' רוחות שיש ב' עוקצין לפגם אחד לראשו ואחד לסופו אוגרת לשון אגרה בקציר מאכלה לשון
אסיפה שאוגרת ואוספת הצפורן לתוכה בין ב' עוקצין, ומרוה אחת שאין לפגימה אלא עוקץ אחד
והשני הוחלק במשחזו ואינה אוגרת אלא מסוכסכת הסבין בבשר (של הסימנים) כמו וסכסכתי
מצרין במצרים עכ"ל, ופריך מאי שנא אוגרת דמורשא קמא מהליש (עור ובשר לאפני השני²¹)
ומורשא בתרא בזע (פוגע בסימן וקורעו) מסוכסכת נמי הורפא דסכינא (קודם שיגיע לפגם) מהליש
ומורשא בזע (דכל עוקצי הפגם קורעין הן בבשר בין בפגמו בו בין בירידתו ממנה²²) והלכך אפילו
הולקין ולא הביא שלא פגע הסימן בעוקץ כגון שהעוקץ הוא לצד ראש הסבין ועוקץ הב' שלצד
הקצא הוחלק במשחזות וכן אם הביא ולא הולקין והעוקץ הב' הנשאר שלא הוחלק הוא לצד הקצא
שאין הסימן פוגע בעוקץ אלא יורד ממנו בירידתו נמי קורע) ומשני דקיימא ארישא דסכינא
(שכשהגיע לעוקץ עדיין לא נחתכו העור והבשר שיקרע העוקץ את הסימן בירידתו²³), ופריך סוף
סוף כי אלא מהלשאי כי אתא בזע ומשני כגון שהולקין ולא הביא, ופרשי²⁴ דמשום הכי לא מפליג
ברישא בסבין שיש בה פגימות הרבה בין אוגרת למסוכסכת שאפילו כולן מסוכסכות פסולה משום
דלא מכשירין מסוכסכת אלא בהדא פגימה דקיימא ארישא דסכינא אבל כשיש פגימות הרבה
מסוכסכות עוקץ של פגם הראשון דארישא דסכינא מהליש העור והבשר ושל הפגם הב' קורע
הסימן בירידתו ממנו אף על פי שהולקין ולא הביא, והא תנן השוחט במגל קציר ב"ה מכשירין
(לטהרה מידי נבלה על כל פנים והכא הניא תרון כמגירה) מפני שמגל קציר עוקצי הפגימות
כפופים מאד מאד ואין קורעין דרך הליכתם כלל אבל עוקץ שאינו כפוף קורע אף בירידתו שהסימן
יורד ממנו ונכנס לתוך הפגם עכ"ל, אמר רבא ג' מדות בסבין אוגרת לא ישחוט ואם שחטו שחיתתו
פסולה ומסוכסכת לא ישחוט ואם שחטו שחיתתו כשירה (וכדאוקיימא ברישא דסכינא והולקין ולא
הביא ואפ"ה לא ישחוט לכתחלה שמא יולקין ויביא²⁵) עולה ויורד בסבין (כגון שנפגמה פגם גדול
והוחלקו העוקצים במשחזות והווי הסבין נמוך שם²⁶) שוחט בה לכתחלה עכ"ל הגמרא ופרשי²⁷.

נו כדלקמן ס"פ.

זו י"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

עב טו, ב.	עב רש"י שם ד"ה מגל קציר.
עב רש"י שם ד"ה שנינים.	עב רש"י שם ד"ה מורשא קמא.
עב רש"י שם ד"ה שהם חונקין, ודאה לעיל בריש ההקדמה לסי' זה, לקמן סי' כז ס"ק לה (ד"ה)	פא רש"י שם ד"ה מהליש.
והנה בפ"ק).	פב רש"י שם רע"ב ד"ה והוא דקיימא.
עו משנה יח, א.	פג שם רע"ב ד"ה סבין.
עו רש"י שם ד"ה מגל קציר.	פד רש"י שם ד"ה שחיתתו כשירה.
	פה רש"י שם ד"ה עולה ויורד.

שחט בה דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשרה [1] **זאם הביא שחיטתו**

הסבין על האצבע מראשה כלפי ידה הוא כדרך הליכתה על צואר הבהמה והבאתה אלו כדרך הובאה שעל צואר הבהמה מה שאין כן למנהגנו הוא איפכא (ט"ז¹⁰¹ ש"ך¹⁰¹):

[1] **זאם הביא**. אפילו לא הולך פסולה דהעוקץ פוגע בסימן וקורעו¹⁰² ולכתחלה לא ישחוט בה אפילו דרך הולכה גזירה שמא יביא (גמרא¹⁰³):

קונטרס אחרון

אבל הרמב"ם¹⁰⁴ שהעתיק לשון הגמרא לא סבירא ליה כדפרש"י, דמסוכסכת היה לה ב' עוקצים והוחלק אחד במשוחת והב' קורע בסימן בין בפגעו בו בין בירידתו ממנו, ומשום הכי לא שרינן אלא כדקיימא ארישא דסכינא כשהולך ולא הביא, והוא הדין בסיפא דסכינא כשהביא ולא הולך כמש"ש רמ"א, אלא סבירא ליה להרמב"ם, לפי דעת הר"ן¹⁰⁵ והב"י¹⁰⁶ בשו"ע, דמסוכסכת הוא נענן מגל קציר לפרש"י, דהיינו שהעוקץ כופף הרבה ואינו נרגש בחולכה אלא בחובאה, אם הוא עומד לצד ראש הסבין וכפיפתו כלפי הקתא. והיינו דאמרינן בגמרא כגון דקיימא ארישא דסכינא, כלומר לצד הראש¹⁰⁷, ולא ארישא ממש כפרש"י, והוא הדין אם עומד לצד הקתא וכפיפתו כלפי הראש והביא ולא הולך. ומשום הכי לא הביאו הרמב"ם והב"י בשו"ע אוקימתא זו כגון דקיימא ארישא דסכינא, מפני שהוה מה שכתב סבין שתבדק בחולכה ולא תרגיש שיש בה פגם בו, דהיינו שהעוקץ הוא לצד הראש וכופף כלפי הקתא כמגל קציר, אלא מתוך שפגימותיה מרובות היישנין שמא השיב ידו מעט והביא הסבין ולא הרגיש, ומהאי טעמא נמי לא מכשרין מסוכסכת אלא חדא ולא פגימות הרבה מסוכסכות כדלקמן סעיף ה', והיינו רישא דברייתא דקתני סבין שיש בה פגימות הרבה הדין כמגירה, ומגירה לאו דוקא, דמגירה פסולה מדאורייתא ומטמאה משום נבילה, אלא שאסורה באכילה מדרבנן כמגירה האסורה מדאורייתא.

והראש¹⁰⁸ אחר שהסכים לפרש"י שהעוקץ שלא הוחלק קורע נמי בירידתו, הביא לשון הרמב"ם שהעתיק בשו"ע, וכתב עליו ודבריו נכוחים שאם עוקץ הפגימה היא לצד הראש וכשהולכה על אצבעו לא הרגיש בפגימה כלל דבר ידוע הוא כמו שלא הרגיש בה באצבעו כן לא תקרע בסימן, אבל דעת רחוקה היא, כיון שזקופה היא מצד האחד האיך לא ירגיש בה באצבעו כשהוא יורד לתוכה ע"ל. וכונת הראש"ש לפי דעת הטור ורמ"א ושאר אחרונים היא לחלוק על הרמב"ם, דהראש"ש סבירא ליה דסבין שנפגמה בדבר הפוגמה ושוברה אי אפשר שיהיה עוקץ הפגימה כופף כמגל קציר שפגימותיה עשויות כך במלאכת הרש והושב, ואם כן על כרחך צריך לומר דמה שכתב הרמב"ם סבין שתבדק בחולכה ולא תרגיש שיש בה פגם בו, שהיא מסוכסכת שבגמרא, אין כוונתו שאינו מרגיש כלום, שזהו דבר שאי אפשר, שמכיון שיש שם עוקץ שהרי מרגיש בו בחובאה, אם כן אף והחולכה מרגיש על כל פנים כשיורד ממנו לתוך הפגם והעוקץ שאצלו, כיון שאינו כופף על הפגם והעוקץ שאצלו אלא זקוף, מאחר שלא נעשה במלאכת הרש והושב, אלא כוונתו שאינו מרגיש בפגם, כלומר שאינו מרגיש הפגם והעומק באצבעו היורדת לתוך הפגם והעומק ונתגרת שם שאין העוקץ מניחה לילך הלאה כשמולך עליה הסבין, הרגשה זו אינו מרגיש בחולכה אלא בחובאה, אבל מכל מקום מרגיש הוא כשאצבעו יורדת מהעוקץ לתוך הפגם והעומק שאצלו כיון שהוא זקוף, ואפילו הכי שחיטתו כשירה, משום דסבירא ליה להרמב"ם דהעוקץ אינו קורע בירידתו אף על פי שמרגיש בירידת אצבעו ממנו לתוך הפגם והעומק שאצלו, מאחר שאין אצבעו נאחזת בו, שאין העוקץ קורע אלא כשהאצבע נאחזת בו בפגעו בה, שכך נאחזים בו גם כן הסימנים בפגעו בהם ונקרעם. והא דאוקימנא דקיימא ארישא דסכינא דווקא, היינו לצד הראש כלפי הקתא כדלעיל, דלא

נח ס"ק ג. ס ש"ך ס"ק ז.
 נט ס"ק ג. סא י"ב, ב' ויש"י שם ד"ה שחיטתו כשרה.

צינונים לקונטרס אחרון

פו פ"א הט"ז"ד, פח כן פירש במגיד משנה (כ"ל"ז) שם.
 פז (ה' רע"א), פט ט"י כד.

הלכות שחיטה יח

עא

פסולת. והני מילי כשהרגיש בה קודם שחיטה אבל אם מצא סכיניו יפה קודם שחיטה ואחר שחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת ואמר ברי לי שלא עשיתי אלא הולכה לבר שחיטתו ¹⁰ פסולת. הגה: ויש מממירי'ם דכל מסוכסכת אסורה עד דקיימא ארישא דסכינא ממש אם שטח צולכה ואסיפא דסכינא ממש אם שטח צבאה (הלכות שמיטות ישי'ם והגהות סמ"ק ופוסקים הני"ל). ולפי שאין לנו בקיאין היכן מיקרי רישא דסכינא יש להטריף הכל (ד"ע גס הג"ה בשמיטות מהרי"ו זכ"מ צמדלי וכל צו ולאגודה זכ"כ האגור שכן המנהג) והכי נהוג. ה"סכין שיש בה פגיונות הרבה אפילו בולן מסוכסכות אפילו שחט בה בדיעבד פסולה דמתוך שפגיונותיה מרובות חיישנן שמא חשבו ידו מעט ולא הרגיש.

ז' סכין חדה שהושחזה והרי אינה חלקה אלא מגעתה כמגע ראש השבולת שהוא מסתבך כאצבע הואיל ואין בה פגם שזחמין בה

באר הגולה

י' בעיא שם טרב אשי ופושטה לדחור.

ח' מדיכי בשם הרי"ף.
ט' ברייתא שם.

[1] פסולת. דכל מילתא דלא רמזא עליה דאינש עביד ולא אדעתיה ³⁰ ולא מודבר כלל הולכך לא מהימין ³⁰ ברלעיל ס"א א' סעיף ג' ³⁰:

קונטרס אחרון

כפרשיי. והרא"ש הסכים לפרשיי דלא כהרמב"ם. וזו היא כוונת רמ"א במ"ש ויש מהמירין כו' (מעדני מלך³ תבואות שור³³).

והנה מכל זה מבואר דגם הרא"ש סבירא ליה דהרגשת הפגימה היא בידידת האצבע לתוכה ולא כמ"ש הפרי הד"ש ³³ דהרא"ש ס"ל כדעת הרא"ה³³ (וגם תהוש מעיד על זה, דהרגשה שמרגיש באצבע כשעוברת על הפגימה מלמעלה מרגיש גם במגל קציר, מאחר שיש ריוח משהו בין שיניה שהתבואה נאחזת בהן ונקצרת, ואף על פי שהן כפופות מאד אי אפשר שלא ירגיש כלל כשהצפורן מדלגת עליה משן לשון, אלא שזו אינה הרגשת פגימה עד שירגיש בידידת האצבע לתוכה דוקא). ולפי דעת הרא"ש הא דכל סכין צריכה בדיקה בהולכה ובהובאה כדלקמן³³, אף שאינו מרגיש ירגיש בעוקץ בפגעו בו דרך עליה ממה שירגיש בו דרך ירידה ממנו, ולהרגשה זו שירגיש בידידתו ממנה צריך כוונה יחידה מלהרגיש בפגעו בה (תבואות שור³³). ולפי זה אין בדיקת הולכה והובאה מעכבת בדיעבד דהרא"ש, אלא לכתחלה משום בדיקה יפה יותר אם לא הרגיש כלום בהולכה, אבל להרמב"ם ושוע"ע יש להתמיר אפילו בדיעבד³³, כגון אם נאכדה הסכין אחר שהיטה לפני בדיקתה ולפני שהשיטה לא ברק אלא בהולכה או בהובאה):

סב שמועות ד', ב.
סג הגהות סמ"ק ס"י קצו (ע' קפא). מדיכי רמז תקצמ. יד ס"ק כד, וש"ג.

צינונים לקונטרס אחרון

צ' מעדני וי"ט שם ס"ק י.
צא ס"ק ח.
צב ס"ק ה, שהובא לעיל קו"א ס"ק ג' (ד"ה אבל
הרא"ש).
צג ברק הבית (יב, ב).
צד סעיף ט.
צה ס"ק ח.
צו ראה חקרי הלכות ג עח, א.

הלכות שחיטה יה

עב

הגה: ואין לנו נוהגים [ח] לשחוט זה לפי שאין לנו זקילין גדל (אגור וכו') ומתקן פ"ק סימן ל"ז).

ז"כ סבין שפיה חלק ואינה חרה הואיל ואין בה פגם שוחטין בה ואע"פ שהורדך וחיבא כל היום עד ששחטה שחיטתו [ט] כשרה [הגה:] ועל"כ סימן כ"ג דענהמה כה"ג לפעמים טריפה (וכ"כ ז"י).

ח"כ סבין שהיא עולה וזוררת [י] כנחש ואין בה פגם שוחטין בה [יא] לבתחלה.

ט"כ בדיקת הסבין צריכה * אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא הדינו שמוליכה ומביאה על בשר אצבעו ואח"כ מוליכה ומביאה על צפרנו משלש רוחותיה שהם פיה ושני צדדיה כדי שלא יהיה בה פגם [יב] כלל. "ויבדוק [יג] לאט ובכוונת הלב שלא יפנה לבו לדברים אחרים" וצריך לשנות הצפורן אחר קצת בדיקות שמה נפגם הצפורן בחודו של סבין ואולי יש פגימה [יד] בצדדין שלא ירגיש בה לפי שעוברת בתוך פגימת [יד] הצפורן. הגה: ולא יזדק שני לדי הסבין צמד אלא כל אחד בפני עצמו. (מהרי"ו).

באר הגולה

יא מוטרא דרבא שם (ל"ב ע"א).
יב מוטרא דרבא דף י"ז ע"ב.
יג מוטרא דרב פפא שם ובגמא אנטראי דסבין הכי.
יד מור.
טו כל בו בשם הראב"ד.

[ח] לשחוט בה. לבתחלה אבל אם שחט בה שחיטתו כשירה כדעבד (שמלה חדשה [ח]):

[ט] כשירה. עיין ס' כ"ג סעיף ג' וד' כל פרטי דין זה;

[י] כנחש. דשרדו עקומה כשמנביח ראשו וזנבו וביניהם כמו גומא [י];

[יא] לבתחלה. ואפילו ב' וג' עולה ויורד בסבין שוחטין בה לבתחלה (מ"ז [י] ש"ך [י]);

[יב] כלל. והן בין הכל י"ב בדיקות ואסמכתא ושחתם כוח [י] (רא"ש ע).

[יג] לאט. עיין ס' ע"ג [י] ע"א;

[יד] בצדדין. הוא לאו דווקא (תבואות שור ע"ב);

[יד] הצפורן. וכתב במשמרת הבית [י] כתב הראב"ד דיש לרחוץ הסבין קודם בדיקה שלאחר שחיטה שהם פעמים שנקרש בתוך הפגימה והעיד הראב"ד שכן ארע לו שברק אחר שחיטה ולא מצא פגימה ואחר כך כששכשך במים מצא פגימה (עי"ש

במשמרת הבית דלא כתבואות שור ע"ב);

ס"ה סעיף ה. וכתבאר כש"ת רבנו ס"י ג.
ס"ו כסף משנה פ"א ה"ז. מ"ז ס"ק ת.
ס"ז ס"ק ה.
ס"ח ס"ק י.
ס"ט שמואל א ד, לה. נפרא י, ב.
ע"כ מור ולבוש ס"ט.

ע"א ולקמן ס"ק ד, וק"א סוף ס"ק ה.
ע"ב ס"ק יח.
ע"ג בית א שער א (ג, א). ש"ך ס"ק ד. וראה גם לקמן ס"ק כד.
ע"ד ס"ק יח.

הלכות שחיטה יה

עג

י סכין שיש לה פנימה אסור לשחוט בה אפי' אם מכנין לשחוט שלא [טז] כנגד הפנימה וזביום טוב נוהגין היתר לכרוך ממלית על הפנימה כיון שאינו יכול להשחזה וואם הוא שעת הרחק שאין לו הכנה להשחזה אפילו בחול מותר לשחוט ע"י כריכת ממלית על הפנימה. הגה: וע"ל סימן ו' (ס"א). סכין שיש לה שני פיות צריך לזדקק שני [טז] הלדנין (טור סימן ו').

יא י' השוחט בהמות רבות או עופות הרבה צריך לברוק בין כל אחד ואחד שאם לא עשה כן וכדק באחרונה זנמצאת סכין פגומה הרי הכל ספק נבילות ואפילו [יז] הראשונה. הגה: ומי שזולע להכניס עצמו

באר הגולה

טז רש"י בחולין דף מ"ו ע"ב ד"ה הילמא והרא"ש שם. יט מעובדא דרב וזקף דף ה' ע"ב ומלשנא בתרא דרב הונא זי הרא"ש שם וע"ש. לחומרא דר"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"א מח"ל שחיטה והרשב"א בתורת הבית ומעל העיטור.

[טז] כנגד הפנימה. עיין סימן ו' סעיף א' בהג"ה ובמ"ש שם ע"ה:

[טז] הצדדין, גזירה שמא ישחוט בצד הב' ע"י כדלעיל ס"ו ה':

[יז] הראשונה. הדיושינן שמא בעור הראשונה נפגמה ע"י וכשברק בינתיים בדיקה זו מבשרת כל אותן שנשחטו לפניו הילכך בעינן בדיקה כהלכתא אבישרא ואמפורא ואג' רוחתא ע"י ואין לחוש להפסק בין ברכה לשחיטה שניה דצרכי שחיטה לא היו הפסק כדלקמן ס"ו ה"ט (ש"ך ע"ג) ומנהגו העולם שלא לברוק אג' רוחתא בין שחיטה לשחיטה ולא אחר שחיטה ואפילו נמצאת פגומה אחר שחיטת האחרונה אין אוסרין אלא האחרונה אף על גב דלא בדק בינתיים אתלת רוחתא אלא על החוד בלבד משום דבבדיקה שלאחר שחיטה כיון דאיכא למימר העמד סכין על חוקתה⁹ סמכינן אפוסקים⁸ כרב יומר⁷ בדלעיל⁶ אלא אם כן ידע דנגע במפרקת דאיתרע לה חוקת הסכין כדלקמן סעיף י"ב (כנסת הגדולה¹⁹) (ח):

קונטרס אחרון

(ה) אבל האחרונה אסורה¹³ ולא תלינן שנפגמה הסכין במפרקתה ואפילו נגע במפרקת כמבואר מלשון הגהות רמ"א סעיף א', משום¹² דכיון דבהולכת והובאת הסכין על צואר בהמה זו היתה בה פנימה בורא אף על גב דלא ידעינן אם בתחילתה דהיינו בעור אם בסופה דהיינו במפרקת נפגמה מכל מקום כיון דליכא למיתלי טפי בסופה מבתחילתה משום שאין נגיעה במפרקת עשויה

פ אף שאסורים מנעם תרתי דריוקא (חוקת אוסר של הברמה וסכין פגום לפניו), כדלקמן קו"א ס"ק ז.
פא מודעי רמז תפוס בשם יש פוסקים.
פב ז', ב.
פג כדקדמה לסי' זה.
פד הגה"ש אות טו.

עב סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדיונו.
עז לבוש כאן ס"י, ומור רס"י ג.
עז רש"י י' ב ד"ה כרב הונא. ש"ך ס"ק ז.
עח טורח"ל הל' שחיטה (ע' תקעה, בשנינו נסמאות).
דרכי משה ס"ק ד.
עט ס"ק טו.

צינונים לקונטרס אחרון

לכין דינו של הכנסת הגדולה שהתיר (כשכרך בין שחיטה לשחיטה רק על החוד בלבד, ואחר השחיטה האחרונה נמצאת פגומה).

עז אף שכבדיקה שלא תריה נמצאה פגומה רק מהצד (שכשורה לרב יומר).

עז בא לברר טעם החילוק בין דינו של הרמ"א שאסר (כשנמצאת אחר שחיטה פגומה מן הצד)

הלכות שחיטה יה

לספק זה אין צריך לבדוק סמין צין שחיטה (ו) לשחיטה. (מ"ה סימן קפ"ד וצ"י ששם בעל המאור והרשב"א ועי' ס"ק י"ו) [א"ח].

קונטרס אחרון

לפגום יותר מעור כדלעיל⁸³ משום הכי לא אמרינן הכא סכין אתרעי בהמה לא אתרעי⁸⁴ אלא מיקרי נמי ריעותא בבהמה מאחר שהייתה הסכין פגומה בודאי בהולכתה והובאתה על צוארה ואין מקום לתלות בסופה יותר מבתחלתה וכיון דאיכא ריעותא בבהמה אמרינן העמד בהמה בחזקת איסורא ולא אזלינן בחר חזקת הסכין לקולא⁸⁵ דספיקא דאורייתא להומרא⁸⁶. מה שאין כן בבהמה שלפני האחרונה לא מיקרי ריעותא כל כך מה שנמצאת הסכין פגומה אחר השחיטת האחרונה ואפילו לא נגע במפוקתה מאחר שיש לתלות שנפגמה בחתיכת עור האחרונה ולא הייתה פגומה כלל בהולכתה והובאתה על צוארה בהמה שלפני האחרונה⁸⁷. ואף על פי דאם נמצאת בהמה בחזרה מיקרי נמי ריעותא בכל הבהמות שלא ברק אחריהן ואוסרין כולן מאחר שאין מקום לתלות בזו יותר מבזו, מכל מקום לענין פגימה שבצדדין דיש פוסקים כרב יימר יש לסמוך עליהם להקל בראשונה יותר מבאחרונה, שבהולכת והובאת הסכין בצוארה הייתה פגומה בודאי ומיקרי ריעותא טפי מבראשונות שאפשר שלא הייתה פגומה כלל בהן ואמרינן סכין איתרעי בהמה לא איתרעי, ומשום הכי אין מעמידין אותה בחזקת איסורא אלא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת. ויש לרמז זה למ"ש באו"ח סי' תס"ז⁸⁸ דלא מוזקין ריעותא ממקום למקום אלא במקום אחד מוזמן לזמן, ומבהמה בבהמה יש לומר דכמקום למקום דמי, לענין פגימה שבצדדין הואיל ויש פוסקים כרב יימר. זהו טעם המנהג כפי מה שהעיד בכנסת הגדולה⁸⁹ על מדינתו והרמשק אליעזר⁹⁰ על מדינתו. ומכל מקום לכתחלה אין להקל נגד הש"ך⁹¹ אם לא בשעת הדחק שאין פנאי לבדוק אתלת רוחתא בין כל שחיטה ושחיטה. ומשום הכי נהגו עכשיו לבדוק אחר גמר השחיטה אתלת רוחתא אף על פי שלא נהגו כן מקדם כמ"ש הכנסת הגדולה והרמשק אליעזר, משום דאחר השחיטה יש פנאי ואין שם שעת הדחק לצלום. ומכל מקום צריך להזהירם שאף בשעה שהם דחוקים ונחוצים לשחוט הרבה שיבדקו אף בין כל שחיטה ושחיטה לאט לאט⁹² ובכוונת הלב⁹³ ולא במהירות כלל ועיקר שזו אינה בדיקה כלל כשמוליך הצפורן במהירות⁹⁴ קצת היא יכולה לרדג על פגימה דקה מה שאין כן בסימנים שנדחקים מדוחק הסכין בתחיתתם ונכנסים לתוכה ואינם מרדלים עליה מלמעלה כמו הצפורן. וצריך להזהיר על זה השוחטים בערב יום הכיפורים שמרבים העם להביא הכפרות וממהרים עליהם לשחטן ומתוך כך אינם יכולים לבדוק לאט לאט והיא מצוה הבאה בעבירה המורה ר"ל והי' הטוב יכפר בעדם (כרתי ופלתו⁹⁵):

(ו) לשחיטה. מיהו צריך ליהדר שלא יקחו מהנשחטים לאכול קודם בדיקת הסכין שלאחר שחיטת האחרונים⁹⁶. אבל אין צריך לבדוק הסכין בין שחיטה לשחיטה בשביל כך משום שמא לא יהיו נוהגים בכך ויקחו מהם ויאכלו⁹⁷ דאוקי הסכין אחזקתיה ולאו איסורא קאכלי⁹⁸, וכן אין

ציונים לקונטרס אחרון

- צט קריא סוף ס"ק ב.
 ק כדאמרינן בגמרא (י, א) לרב חסדא, שמשעם זה מתיר אפילו במצאת פגומה אחר שחיטה, ולא קיייל בוותיה בזה (כדלעיל בקריא שם).
 קא כדלקמן קריא ס"ק ז, דהוי תרתי לריעותא (חזקת איסור דבהמה וסכין פגום לפניך) נגד חזקת סכין.
 קב ביצה ג, ב. וכדלעיל בפנים ס"ק ב (דהוי ספק נבלה).
 קג ראה לקמן קריא ס"ק ח (בביאור דעת הרא"ש, שטם נוסף לחלק בינם, דבקמייתא איכא סיט, שמא בבתייתא אפגום ואח"ל בקמייתא שמא במפוקת).
 קד לעיל שם ס"ל (לענין ממקום למקום), וס"ט (לענין מוזמן לזמן), וש"י.
 קה גה"ש סוף ס"ק טו.
- קו פ"ק סי' יג (הובא בכנסת הגדולה שם).
 קז ס"ק טז.
 קח כדלקמן סיט, ואחר ס"ק יב ד"ה לאט.
 קט כדלקמן שם, שפלה חדשה סי"ז. לעיל סי' א קריא ס"ק ג.
 קי משמרת הבית בית א שער א (ו, רע"א). לעיל בפנים אחר ס"ק יב. לקמן ס"ק כד.
 קיא כרתי ס"ק יז (לענין שחיטה בלא בדיקה בינתיים).
 קיב מהר"ל ה"ל שחיטה (ע' תקעד). דרכי משה ס"ק ד. ש"ך סוף ס"ק ח.
 קיג כפי שהצריך מהר"ל שם (דלא קיייל בוותיה בזה, כמבואר בדרכי משה שם).
 קיד כדלקמן קריא ס"ק ז (שמטעם זה כשנאבד הסכין שחיטתו כשרה).

הלכות שחיטה יה

עה

יב יאע"פ שברק הסבין קודם שחיטה צריך לחזור ולבדוק אחר [יח] השחיטה והני מילי שהסבין לפנינו אבל אם נאבדה שחיטתו כשרה הואיל וברקה קודם שחיטה ואפילו שחט בה הרבה זה (ז) אחר זה ואם

באר הגולה

ג הרא"ש והרמב"ם שם והרשב"א בתורת הבית.

[יח] השחיטה. שכיון שאפשר לבדוק אין סומכין על החוקה כדלעיל סי' א' ⁹⁹ גבי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן (רשב"א ¹⁰⁰). ועיין מ"ש שם הטעם בשם הר"ן ¹⁰¹ משום דמיעוט שאין מומחין שכיח. והכי נמי סבירא ליה הכא ⁹⁹ במ"ש הרשב"א ⁹⁹ דעור שכיח דפגים. והרא"ש שם ⁹⁸ דסבירא ליה דמיעוט שאין מומחין לא שכיח ואפילו הכי

קונטרס אחרון

חוששין שמא ישכח לבדקה אחר שחיטה כדחיישינן להכי להצריך בדיקה בתחלת שחיטה כדלעיל סעי' ג ¹⁰². שכיון שברקה בתחלת שחיטה מוקמינן לה אחזקה ולא חיישינן שמא נגע במפרק ונפגמה בה כדלקמן ¹⁰³, והלכך אף אם ישכח לבדקה אחר כך לא אכיל איסורא (ע"י רשב"א ¹⁰⁴ ותרומת הרשן סי' ק[פ"ד]). ומכל מקום משום בל תשחית יש לבדוק בין שחיטה לשחיטה ולא להכניס עצמו לספק זה (רשב"א ¹⁰⁵ תבואות שור ¹⁰⁶):

(ז) אחר זה. ולא חיישינן שמא נגע במפרקת אחת מהן ונפגמה בה או שמא מתוך ששחט הרבה נפגמה ¹⁰⁷, משום דלא תלינן לא בעור ולא במפרקת כל כמה דלא הזינן ריעותא בסבין. ואף על גב דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך כמה נשחטה ¹⁰⁸, מכל מקום כיון ששחט בסבין בדיקה לא שכיח שיפגם בעור או במפרקת והוה ליה כמיעוט שאין מומחין דלא שכיח, ומשום הכי לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקת איסור דבהמה כדלעיל סי' א' ¹⁰⁹ כן כתב הרא"ש ¹¹⁰. ולהרשב"א והר"ן דסי' דעור שכיח דפגים ¹¹¹, היינו טעמא דכשרה בנאבדה הסבין משום דמוקמינן לה אחזקה ¹¹². ואף על גב דאיכא כנגדה חזקת איסור דבהמה, לא חיישינן לה שהרי שחוטה לפניך ¹¹³ בסבין בדוק כדנין ¹¹⁴. ולא אמרינן אוקי חזקה להדי חזקה ¹¹⁵, אלא בדאיכא ריעותא לפניך שנמצאת הסבין פגומה אחר שחיטה ¹¹⁶ ולא ידעינן אם בעור נפגמה קודם שחיטה אם אחר

פח ס"א, קול"א ס"ק ה.

פז י, ב ד"ה ומהל.

פז ג, ב ד"ה (והכא).

פח לששת הר"ן לענין מומחין, צ"ל שמוכר כן אף לענין

סבין, במ"ש הרשב"א כו.

פט י, א ד"ה מתיב, י, ב ס"ח והלכא. וכדלעיל ס"ק ב.

צ והטעם דכשרה ביעובד, ויבאר בקול"א ס"ק ג.

צא סי' פו. שהובא לעיל סי' א קול"א ה.

ציונים לקונטרס אחרון

ברוב מומחין). אלא שלענין רוב מומחין מביאר לעיל שם (לדעת הר"ן והמשמרת הבית) שמכשירים מטעם מיעוטא דמיעוט, וכאן מטעם חזקת הסבין. וראה העירוב תתפר ע' 57.
קבו רשב"א ג, א ד"ה אמר, בשם הרמב"ן (הובא לעיל סי' א קול"א ס"ק ה), לענין רוב מומחין אצל שחיטה.
קבו שא"כ יש כאן חזקת סבין בדוק נגד חזקת איסור דבהמה. וראה שו"ת צ"צ סי' ע אות ג. חידושי צ"צ סו, ג.
קכז ונאסור מטעם ספיקא דאורייתא לחומרא, כדלקמן בפנים סי' בר סוף ס"ק לה וס"ק מ וס"ק מו. וראה גם לעיל קול"א ס"ק ה.
קכט כדאמרינן בגמרא, י, רע"ב (דלא קי"ל כוב חסדא דאמר סבין איתרעאי בהמה לא איתרעאי), ומבאר

קטו וס"ק ה.

קטז קול"א ס"ק ז.

קצו י, ב ד"ה השחט. י, ב ד"ה כמאן (שטעמטס חזקת

הסבין שחיטתו כשרה גם כשנאבד הסבין, ולכן

הבדיקה בין שחיטה לשחיטה היא רק עצה טובה).

קצח שם סד"ה כמאן.

קצט ס"ק גב. וראה פס"ר צ"צ מג, סע"א.

קכ ש"ך ס"ק כ.

קכא רב הונא ט, א.

קכב קול"א ס"ק ה.

קכג סי' טו.

קכד כמצינן בפנים כמאן ס"ק יח.

קכה רשב"א י, א ד"ה השחט. י, ב ד"ה ומיהו, וראה

בפנים ס"ק יח, ודלעיל סי' א קול"א ס"ק ה, שלדעת

הרשב"א והר"ן מכשירין אפילו כמיעוט דשכיח (כמו

הלכות שחיטה יה

נגע במפרקת של אחת מהן^א יש להחמיר ולחוש לכל אותן שנשחטו [יט] אה"ב. (טור נטס הגלמים ורשב"א נטס רצומיו ור"ן).

יג^ב שחט בסכין ברוקה ונאבדה קודם שיבדקנה אחר שחיטה ואה"ב נמצאת והוא פגומה שחיטתו כשרה הואיל ויצאה בהיתר וזה

באר הגולה

כא הרא"ש שם שם מן הגדולים שהחמירו לאסור. כב תשובת הרא"ש בשם הראב"ן (סי' ר).

צריך בדיקה לכתלה^א להוציא מחוקת איסור דבהמה הכי נמי סבירא ליה הכא ולא שכח שיפגום בעור^א ואפילו הכי צריך בדיקה לכתלה משום חוקת איסור דבהמה):

[יט] אחר כך. אף אם נאבדה הסכין משום דספיקא דאורייתא לחומרא^א הלכך יש להחמיר בזה כרב חסדא^א דסבירא ליה רעצם המפרקת מצוי לפגום כשכבית עצמות מדלתין ביה אפילו לקולא ואם כן אולא לה חוקת הסכין. ואף דלא קיימא לן ברב חסדא^א מיהא חיישנן להחמיר ברב חסדא (עיין ר"ן^א ורשב"א^א):

קונטרס אחרון

שחיטה במפרקת, דאז מוקמינן חוקת איסור דבהמה להדי חוקת הסכין ומצטרפת עמה ריעותא זו להדי פגומה לפניך למהוי תרתי לריעותא^א, כמו במקוה^א כדלעיל סי' א'^א. אבל בנאבדה הסכין דליכא ריעותא לפניך לא חיישנן לחוקת איסור דבהמה^א, משום דאמרין הרי שחוטה לפניך כיון דליכא שום ריעותא לפניך^א, כמו במקוה שנמדד שאין צריך למדרו^א ולעיין בו בכל פעם שטובל בו אלא לכתלה ובדיעבד אמרין הרי טבל לפניך^א, ולא חיישנן לחוקת טומאת^א אלא בדאיכא ריעותא לפניך שנמצא חסר כדלקמן סי' ר"א^א:

צא (ג, א) בריבור הראשון (אולא לה חוקת בדיקתו של סכין).
צח י, ב ד"ה כמאן, ותורת הבית האהרן בית ראשון שעיר ב (פז, ג), דבזה חיישנן להחמיר ברב חסדא.

צב כמ"ש הרא"ש סי' ה, ובדלעיל סי' א ס"א.
צג כמ"ש בס"י פו, ובש"ת כלל ב סי' פו.
צד ביצה ג, ב.
צה א, א, וכמוכא לעיל קו"א סי' ב.
צו לעיל סי' א.

ציונים לקונטרס אחרון

בפנים ס"ק ג, ויש".
קלג ראה לקמן קו"א סי' ח (שכ"ה גם אם נמצאת אה"כ פגומה ליכא ריעותא), וד"ה כך הבין (שכ"ה) גם בשכ"ה עצמות ונמצאת פגומה ליכא ריעותא).
קלד שלכן אין חוששין לחוקת איסור (שהוריעה ע"י שחוטה לפניך) במקום חוקת סכין (שלא הוריעה).
קלה שאין כאן ריעותא. וראה לקמן קו"א ד"ה כן הבין (שכ"ה לדעת הרשב"א גם בנתעסק באותו המין אחר טבילה, ונמצא עליו רבב החוצץ, שאין כאן ריעותא).
קלו גמרא י, א (שטבל לפניך רומה לשחוטה לפניך).
קלז כדאמרין בנה (ב, ב), וליכא למימר העמד טמא על חוקתו ואימא לא טבל, ארבתה העמד מקוה על חוקתו ואימא לא חסר (הרי שבלא חסר לפניך היינו מטהרין, ואין אומרים אוקי חוקת להדי חוקת).
קלח סוף עא.

כאן לדעת הרשב"א, ואילו לדעת הרא"ש יתבאר לקמן קו"א סי' ח, וד"ה כך הבין, שמעיקר הדין קו"ל בזה כרב חסדא.
קל במגורא שם מבואר דפסולה מטעם חוקת איסור וריעותא רסכין פגומה. וראה לעיל בפנים סי' ב (שמעולת חוקת סכין שתהיה רק ספק נבלה ולא ודאי, כהא דלקמן סי' כה סי' ב). קו"א סי' ה (דמטעם זה הוי ספיקא דאורייתא לחומרא). לקמן סי' ח (שאסור מטעם תרתי לריעותא) סי' כד סי' ג.
קלא נדה ב, ב (מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנשעף על גביו למפרע טמאות, מטעם שנבד העמד מקוה על חוקתו יש תרתי לריעותא, העמד טמא על חוקתו וחסר לפניך), וראה ביאורי הלכות.
קלב בחלק שהגיע לידנו לא נזכר מקוה. וכן צויון לשם לקמן סי' כד סי' ג מ (ד"ה ולפרש"י), וראה ט"ז שם סי' ו. ועד"ז צויון לשם (לכתוב ט"ז זה) לעיל

הלכות שחיטה יה

עז

שנמצאת פגומה אימור שיכר בה עצמות ולא¹⁰¹ [כ] אדעתיה דאוקי סבין
(ח) אחזקתיה.

[כ] אדעתיה. היינו דוקא אם אינו יודע אם שיכר בה עצמות אבל אם יודע שלא שיכר
בה לא תלינן ששיכר בה ולא אדעתיה אלא כשברק אחר שחיטה כדלקמן סמ"ז
(ש"ך ס"ק כ"ה):

קונטרס אחרון

(ח) אחזקתיה. כן כתב הרא"ש בהשבוש¹⁰², וביאר שם טעמו, משום דהא דקיימא לן כרב הונא
בלא שיכר בה עצמות דפסולה חומרא יתירא היא לתלות דבעור אפגים¹⁰³, דטפי הוא לן
למימר דבעצם המפרקת אפגים, הילכך היכא דידע בודאי שלא שיכר בה עצמות תלינן להחמיר
אימא בעור אפגים אף על גב דיותר שכיח שיפגום בעצם המפרקת מבעור, אבל היכא דנאבד הסבין
דמספקא אם שיכר בה עצמות דנתוסף עוד ספיקא אחרת שרינן לה, וכן אם עשה שום תשמיש
בסבין שראוי לפגום בו מהאי טעמא שרינן לה, דחומרא היא לתלות בעור יותר מבעצם המפרקת
הלכך בקל תלינן בדבר אחר עד כאן לשוננו. ולפי זה הא דקיימא לן כרב הסדא בששיכר בה עצם
לאו דווקא דודאי שיכר בה אלא אפילו בספק תלינן לקולא. ואזיל הרא"ש לשיטתיה דלעיל¹⁰⁴
דסבירא ליה דעצם המפרקת מצוי לפגום יותר מעור לכולא עלמא כשנוגע בו בכח כבעור, אלא
משום שאינו הוהך בו בכח לא תלינן ביה, ומשום הכי כתב דהיא חומרא יתירא (דמדניא¹⁰⁵ הוה
לן למיתלי טפי דנגע במפרקת בכח דהא מילתא דשכיחא מלמיתלי בעור דלא שכיח דפגים, ואף
על גב דגם אם ידוע שנגע בכח במפרקת לא קיימא לן כרב הסדא אלא בשיכר עצמות דווקא היינו
נמי משום חומרא יתירא זו דאחמור רבנן שלא לתלות במפרקת משום שאינו נוגע אלא לפעמים
כמ"ש לעיל בשם הרא"ש, ולפעמים שאינו נוגע, ומשום הכי לא פלוג רבנן ואצרכו שיכר עצמות
דייקא, ונצטע המפרקת גם כן בכלל זה כמ"ש המרדכי¹⁰⁶ והגהות אשרי¹⁰⁷, דהיינו כשיש חתך נראה
במפרקת שאו נראה לכל שחתך בכח, וכשאין חתך נראה בעצם המפרקת דאינו בכלל שיכר בה, אף
על פי שנודע שהולין והביא בכח על המפרקת לא תלינן לכולא עלמא משום לא פלוג. ומהאי טעמא
נמי קיימא לן כרב הונא אפילו למיפסל קמייתא, אף על גב דאיכא ספק ספיקא שמא בבתרייתא
ואם תמצו לומר בקמייתא שמא במפרקת¹⁰⁸ כמ"ש לעיל בסימן א'¹⁰⁹, דכיון שלפעמים אינו נוגע
במפרקת כלל וליכא ספק ספיקא ואסורא קמייתא מדאורייתא משום הכי אחמור בה רבנן לעולם,
כמו דאחמור לעולם בבתרייתא או בתרא בהמה אפילו כשידע שנגע בכח במפרקת משום לא פלוג.)
אבל לפי דעת הרשב"א¹¹⁰ וסייעתו דהא דלא קיימא לן כרב [חסדא] בלא שיכר בה עצם הוא משום
דסבירא לן דעצם המפרקת אינו מצוי לפגום יותר מעור, אם כן אינה חומרא יתירא אלא כדניא,
והילכך לא תלינן לקולא אלא בודאי שיכר בעצם או כהאי גוונא כדלקמן סעיף ט"ז¹¹¹, ולא בספק¹¹².
ואף על גב דהשו"ע פסק לקמן סעיף ט"ז כהרשב"א שלא להקל בחתך בכח במפרקת¹¹³ כהרא"ש¹¹⁴,

ציונים לקונטרס אחרון

- קלט כלל כ ס"ו טו.
קמ וראה לקמן ק"א ד"ה כך הבין, שגם לענין סבין
אחרני כו', ליעת הרא"ש קיי"ל מעיקר הדין כרב
חסדא.
קמא מ"ש בסי' טו (הובא לעיל ק"א ס"ק ב),
דבנויעה כל שהוא במפרקת לא שכיח דפגים.
ומה שי ללמוד דסבירא כ"ו.
קמב בא ליישב מ"ש הרא"ש בשו"ת דהו" חומרא, אף
שכתב בסי' טו שאין חוששים שנגע בכח, וא"כ
צריך לאסור מדניא. אלא דמרינא כ"ו.
קמג רמז תקפח, בשם הריב"ק ורבנו שרמיה.
קמד סי' טו.
קמה כקושיות הרשב"א בשו"ת ח"א סי' ת"א וראה
לעיל בפנים ס"ק ג (שכאן יש מקום להחיר
- בס"ס). ספ"ק צ"צ רת, א"ב. ביאורי הלכות.
קמו וכן ציין לשם לעיל בפנים ס"ק ג, ולקמן סי' כג
סוף ס"ק י"א, וסי' כד ס"ק מז, ולא הגיע לידניו.
וראה ט"ז סי' א ס"ק ו. ועד"ז ציין לשם [למחנן ט"ז
(זה לעיל בפנים ס"ק ג, ושי"ו. וראה גם לעיל סי' א
ק"א סוף ס"ק ז (כמו שיבאר לקמן).
קמז י"ב ד"ה והילכתא. הובא לעיל ק"א ס"ק ב.
קמח וק"א ד"ה כך הבין.
קמט ראה ביאורי הלכות.
קנ המחבר שם החמיר אפילו דרך שביחה במפרקת,
אלא שבזה חלקו עליו הט"ז וש"ך, כדלקמן
בק"א ד"ה כך הבין.
קנא שנתבאר לעיל, שגם הוא סובר בה כדעת
הפוסקים שהובאו במרכיבי והגות אשרי.

הלכות שחיטה יה

עה

יד א"ם לא ברק הסכין ושחט בה ונאבדה אחר שחיטה שחיטתו פסולה בד"א בסתם סכין אבל ט"מבה שיש לו סכין מיוחדת לשחיטה ומקום מיוחד שמצניעה שם תמיד בחזקת ברוקה היא ואם שחט בה בלא בדיקה ונאבדה שחיטתו [כא] בשרה. הג"ס: ולאו ללל טעמא שיהא לו סכין מיוחדת לשחיטה ואסור לעשות זה שום דבר ויזניענה שלא [כב]

באר הגולה

כד מור בשם אביו הרא"ש והרשב"א שם.

כג הרא"ש שם והרשב"א בתורת הבית.

[כא] בשרה. ואין חוששין שמא עם עמידתו נפגמה מעצמה כן כתב הרשב"א [כג]. והר"ן פ' חולק על זה. והתבואות שור"ק הכריע וחילק בין זמן מועט ערך ג' ימים ליותר מכאן שיש לחוש שמא נפגמה על ידי חלודה:

[כב] יפגמנה. דשמא ישחוט בו בלא בדיקה ויאבד הסכין ויסמוך אחזקתו שהוא ברוק כי ישבה שנישחט בו ושמא עשהו פגום כמה שנישחט בו [כג]. ומקור דין זה הוא מהרשב"א שבהוש"ט [כד] ובתורת הבית הארוך [כד] אהא דאמרינן בגמרא [כד] המבט צריך

קונטרס אחרון

אפילו הכי פסק כאן כתשובת הרא"ש להקל בנאבדה ונמצאת פגומה. משום דאף להרשב"א יש לומר שמי שניאבדה אולה לה הזקתה שהיתה בחזקת ברוקה. דאף על גב דלא ידעינן אם נפגמה מכל מקום אינה בחזקת ברוקה כשנאבדה ונתעלמה מן העין מאחר שלא ידענו מה היה לה דאימר שיבר בה עצמות המוצאה וגם כשהיא אבודה יכולה ליפגם על ידי כמה וכמה סיבות שונות ואיכא ספיקא טובא (ע"י רת"י [כז]). דכהאי גוונא אשכחן לקמן סי' ק"צ [כז]. גבי עד בדוק שאבד חזקתו באבדויה מהאי טעמא. וכיון שאבדה חזקת הסכין באבדויה מוקמינן לה בחזקתה עד שעה שנאבדה וחלינן שנפגמה משנאבדה, משום דהא לא אתרעי כלל חזקת הסכין [כז] כמה שנמצאת פגומה משנאבדה כיון שכבר אבדה חזקתה משנאבדה. מה שאין כן כשלא נאבדה וספק אם שיבר בה עצם לא אבדה חזקתה בספק זה, ואפילו אם נפלה על גבי קרקע ואינו יודע אם נפלה על חודה דלקמן סעי' ט"ו, ולא אולה לה חזקתה בנפילה זו, דארברה כיון שהיא לפנינו ולא ראינו שנפלה על חודה מוקמינן לה בחזקתה לומר שלא נפלה על חודה ולא נפגמה, וכיון שלא אולה לה חזקתה עד שנמצאת פגומה הילכך כשנמצאת פגומה אתרעי חזקתה למפרע בריעותא זו דהרי פגומה לפניך, דמצטרפת להזקת איסור דבהמה למהוי תרתי לריעותא כדלעיל [כז]. וגם בנגע במפרקת דאולה לה חזקתה כדלעיל [כז], היינו לחומרא דווקא לחוש לדרב הסדא, אבל לקולא לא קיימא לן כרב הסדא, אלא אמרינן דמפרקת לא פגמה טפי מעור כלל לפי דעת הרשב"א. ומיהו אם מצאה במקום שנראה שנפלה ממנו במקום זה והיתה בו עד שנמצאה ואין כאן מקום לתלות הפגם שהוא יודע שלא עשה בה כלום הרי זו אסורה (שמלה חדשה [כז]), דלא תלינן ששיבר בה ולאו ארעיהא אלא כשברקה מיד אחר שחיטה ואחר כך נמצאת פגומה כדלקמן סי' זו:

צט תורת הבית הקצ"י בית ראשון שער ב (ד, א). ש"ך קב ש"ך ס"ק כד.
קא ה, ב ד"ה הא דאמרינן.
ק ב"ה א שער ב (טו, א). קה ה, ב.
ק (ב, ב) ד"ה המבט צריך.
קא ס"ק ל, ובש"מ ס"ט.

ציונים לקונטרס אחרון

קנב ס"ק יט.
קנג ס"ק עא (כשנאבד קודם בדיקה). וראה שו"ת צ"צ סי' כה אות ג.
קנד כדלקמן בקריא ד"ה כן הבין בטעם היתר שיבר בה עצמות, לדעת הרשב"א.
קנה קריא ס"ק ז.
קנו סעיף יב וס"ק יט.
קנז סעיף טו.

חלכות שחיטה יה

עמ

יפגמנה (רש"י וכל זו והג"א ד"מ ס"ס ו' ועיין טור וז"י סס) ומ"מ לא ישמוט
זה לפתולה גלא זדיקה (רשז"א).

מן השוחט בסכין ברוקה ואחר השחיטה שיכר בה עצמות דרך
שכירה שלא בדרך הולכה והובאה וברקה ונמצאת פגומה שחימתו
בשרה דאנו תולין שבשכירת העצמות נפגמה וכן כל כיוצא בזה
בגון שנפלה ע"ג קרקע קשה. ודוקא שראינה שנפלה על חודה ובל
מספיקא אין תולין [ג] לומר שנפלה על חודה וזאם שיכר בה עצם
המפרקת אפילו דרך שכירה (*) אין תולין בו מפני שהוא רך. הגה: ולן

באר הגולה

כה מפקנת הגמ' תולין ו' ע"ב הלכה כרב חסדא כששבר
כח הרשב"א שם דברמה בחייה בזוקת איסור עד שידוע
בה עצמות.
לא נדע לך שנשחטה בהכשר.
כח הר"ן בשם אחרים נחמירין.
כה הרשב"א בתורת הבית.

שיחיה לו ג' סבינים אחד ששוחט בה ואחר שמחתך בה בשר ואחר שמחתך חלבים כתב
הרשב"א דהיינו טעמא שלא יחתך בשר בסכין ששוחט בו כי לפעמים חותך בה בשר
ואינו חושש לה משום פגומה לפי שאין הבשר מצוי לפגום ופעמים ישיש בו עצמות כבשר
ומשתלי ושוחט וסומך על בדיקה הראשונה ואסור עכ"ל. מבואר מזה שבדעבר אין לחוש
לפגומה בחתיכותיו בשר בלא עצמות וכן בכל דבר רך כיוצא בו:*

[ג] לומר שנפלה על חודה, ואפילו להרא"ש ודלעיל דסבירא ליה להקל בספק
שיכר בה עצמות יש להחמיר כאן משום דאיכא ספק ספקא לאיסורא שמא לא
נפלה על חודה ואם תמצני לומר על חודה שמא לא נפגמה בקרקע קרקע אינה וראי
פוגמת לפ"ד הרא"ש אלא לפ"ד הרשב"א ודלעיל (ש"ך י"א):

קונטרס אחרון

(*) ד"מ כך הבין הבי"ט בכוונת הר"ן ודלעיל ודלעיל חולקים על זה וסבירא להו דאין חילוק
בין עצם המפרקת לשאר עצמות, דהא בגמרא אתמר עצמות סתם ועצם המפרקת בכלל
עצמות הוא. ולא כתב הר"ן שעצם המפרקת הוא רך כמ"ש לעיל ד"מ בשם הרשב"א וד"מ, אלא לפי
טעם הא"מ, דהא דלא קיימא לן כרב חסדא ולא תלינן בעצם המפרקת כשנצע בו דרך הולכה
והובאה וד"מ מפני שהוא רך ואינו פוגם דרך הולכה והובאה, אבל לפי טעם הב' דלעיל, שאין הסכין

קו וכדלעיל ס"ב ב (שהוכיח מטאן). ולענין עור העוף, ראה
לעיל ק"א ס"ב ב.
קז בש"ח כלל כ ס"ו מו.
קח סעוף ג, וק"א ס"ב ח.
קט י, ב ד"ה והובא (מספק אין תולין).

ציונים לקונטרס אחרון

קנה בדפוד"ר לא נסמן אהיכא קאי, וכשאר הדפוסים
בא בהמשך לס"ק ח, ועפ"י התוכן נראה ששייך
לבאן, וראה ביאורי הלכות.
קנט ד"ה ומ"ש בשם בעל העיטור.
קס ג, א זיהור הראשון: שאפילו שבר עצם המפרקת
ממש שחיטתו פסולה (והבין הבי"ט דהיינו אפילו

בדרך שכירה).
קסא ק"א ס"ק ב.
קסב י, ב ד"ה והלכתא וד"ה כללא.
קסג שברשב"א ור"ן שם.
קסד כן מפרשים הט"ו ור"ן, ואילו הבי"ט מפרש טעם
הא, דהיינו אפילו דרך שכירה.

הלכות שחיטה יה

חילוק ככל זה צין שצדק הסכין תחלה סמוך לשחיטה או שהיטה צחוקת צדוקה תחילה ולא צדקה סמוך לשחיטה דאפ"ה מקרי סכין צדוקה (ד"ע מהגהות מנדכי פ"ק דחולין).

קונטרס אחרון

עשוי לפגום דרך הולכה והובאה אלא דרך הכאה ושבירה, אין לחלק בדרך שבירה בין שאר עצמות לעצם המפרקת, כיון שבגמרא אהמר שיבר בה עצמות סתם. ובדרך הולכה והובאה אף הבי' מודה שאפילו בשאר עצמות יש להחמיר כטעם הבי' דלעיל, וכמ"ש בשו"ע לעיל קט"ה, אבל הרא"ש קט"ו סבירא ליה שאפילו בדרך הולכה והובאה תלינן כשהתך בכה במפרקת, דדוקא בגניעה בעלמא כשאינו חותך בו בכה לא קיימא לן כדרכי חסדא כדלעיל קט"ו. וכן דעת רש"י קט"ו, וכ"כ המרדכי קט"ו להקל מהאי טעמא כשנמצא התך במפרקת, דבגניעה בעלמא כשאינו חותך בו בכה לא קיימא לן כרב חסדא. משום דסבירא להו דמפרקת פגמה טפי מעור כשהתך בה כמו שהתך בעור, הילכך תלינן בה ולא בעור, וכדאמרין בגמרא קט"ו דדוקא בספק שהה ודרס דאף על גב דאיכא למיתלי טפי בהיתרא שלא שהה ודרס כדרך רוב השוחטים קט"ו לא תלינן משום דאתיליא ריעותא בבהמה אבל היכא דבהמה לא אתרעי אלא סכין ואיכא למיתלי טפי בהיתרא תלינן קט"ו. והרשב"א והר"ן סבירא להו דלא אמרינן הכי בגמרא אלא לרב חסדא, דסבירא ליה דטפי איכא למיתלי בעצם המפרקת מבעור מהאי טעמא דסכין איתרעי כו' כדלעיל קט"ו, אבל לדין דלא קיימא לן כרב חסדא אלא בשיבר בה עצמות לא מפליגין בין ריעותא דבהמה לריעותא דסכין כיון דהא בהא תליא קט"ו, והילכך אפילו ריעותא דסכין מצטרפת לריעותא דחוקת איסור דבהמה למיהו תרתא לריעותא כמו במקוה כדלעיל קט"ו. ובשיבר בה עצמות היינו טעמא דתלינן לקולא, משום דכיון ששיבר בה עצם שוודאי פוגם ליתא ריעותא כלא במה שהיא פגומה לפניך קט"ו, והלכך דדוקא בשיבר בה עצם שוודאי פוגם אבל לא במפרקת, ולא אפילו בשאר עצמות בדרך הולכה והובאה, שאינו ודאי פוגם, אף על פי שצדוקה לפגום יותר מעור לא תלינן לקולא, כמו דלא תלינן לקולא בספק שהה ספק דרס (ואיכא נמי נפקא מינה לקולא לפי דברי הרשב"א קט"ו, דכל היכא דליכא ריעותא במה שהוא כן לפניך תלינן לקולא אפילו היכא דלית לן סכין אתרעי כו', וכגון טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, שאם נתעסק באותו המין אחר טבילה תולין בו כדלקמן סימן קצ"ט סי"א קט"ו).

ולענין מעשה אם שיבר בה עצם המפרקת, יחזור וישבר בה במקום אחר במקום שהיא ברוקה, ואם ימצא שם פגם בידוע שברול זה רך ועצם המפרקת פוגמו בודאי קט"ו, וכל כהאי גוונא יש לסמוך האט"ו והש"ך. ובהפסד מרובה יש להקל בכהאי גוונא אף בהתך בכה במפרקת לחזור ולהתך בכה כזה לפי אומדן דעתו ולסמוך על רש"י והרא"ש:

ציונים לקונטרס אחרון

קט"ה סי"ו ט"ו (שלא בדרך הולכה והובאה). והמחלוקת שבין הבי' לבין הט"ו והש"ך היא, שלהבי' יש להחמיר גם כטעם האי' ואפילו בדרך שבירה. קט"ו סי"ו ט"ו, ובשו"ת סי"ו ב סי"ו ט"ו. וראה גם לקמן סי' כה סי"ק מ.

קט"ו קט"א סי"ב וסי"ק ח.

קט"ו י ב ד"ה מכרי, כדלעיל קט"א סי"ב.

קט"ו רמז תקפח, כדלעיל קט"א סי"ק ח.

קט"ו י ג ע"ב (כדלעיל קט"א סי"ק ב) לדעת רב חסדא. ונתבאר לעיל (קט"א סי"ק ח), שלדעת הרא"ש, מניקן הרין קיי"ל כרב חסדא.

קט"א אלא שלדעת הרשב"א הובא לעיל קט"א סי"ק ב (במסוגר ד"ה אלא, דקיי"ל דהוי רוב התלוי במעשה ולא אולין בתריה, ולכן הוי ודאי נבלה ולא ספק), כדלקמן סי' כג סוף סי"א, ושי"ט.

קעב ראה לקמן סי' כד סי"ק מ. שו"ת צ"צ סי' כו אות ב ואת ד.

קעג קט"א סי"ב.

קעד ראה מה שנתבאר הטעם לעיל קט"א סי"ק ה.

קעה קט"א סי"ג.

קעו וביה לקמן סי' כד סוף סי"ק מ. וראה לעיל קט"א סי"ק ח (שלדעת הרשב"א ביה אף בנאמר הסכין ונמצא פגום). דברי נחמיה אה"ע"ז סי' ב (ה, ב).

קעז כטעם היתר שיבר בה עצמות (רליכא ריעותא כלל, ולא מטעם הרא"ש דסכין איתרעי ולא בהמה).

קעח שוהרשב"א לשיטתו שהתיר שם (דלא כפוסקים המטמאים שם), וראה לקמן סי' כד סוף סי"ק מ. דברי נחמיה שם (ה, ג).

קעט ראה פס"ד צ"צ מג. ד.

הלכות שחיטה יה

פא

מז א"א ברק הסכין אחר שחיטה והצניעה ואח"כ נמצאת פגומה לית לן בה דאימור בדבר אחר נפגמה או שיבר בה עצמות ולא (נד) אדעתיה.

יז י' טבח שלא הראה סבינו לחכם [הגה:]¹⁰¹ וגמלמל יפה (טור) (ט) מנדין

באר הגולה

לא שם כגמרא דלא פליג ארכא.

כט מרדכי פ"ק הדלוקין.
ל מוטרא הרב הנטא דף י"ח א'.

[נד] אדעתיה. פירוש דאף על גב שידע בכורר שלא שיבר בה עצמות כגון שהניחו בקופסא אפילו הכי כיון שבדקו אחר שחיטה אמרינן דהוציאו מן הקופסא ושיבר בו ולא אדעתיה או אימור בדבר אחר נפגם מעצמו. ואף על גב דלעיל סי"ד ק"ב לא חיישינן שמא עם עמידתו נפגם מעצמו. התם משום דאין רעותא לפנינו לפיכך מוקמינן ליה אחוקתיה אבל הכא הרי פגום לפיכך ועל כרחך אמרינן עם עמידתו נפגם מעצמו בדבר אחר (ש"ך ק"י).

אבל כמשמרת הבית¹⁰² כתב שאף על פי שבדק אחר שחיטה ומצאה יפה אם הניחה במקום המוצנע ומשתמר ונמצאת אחר זמן פגומה בודאי אסורה היא זו שאין ספק מוציא מידי ודאי שהיא פגומה לפנינו שכל שהיא ודאי פגומה לפנינו בלי שום סיבה ידועה אין תולין להקל מספק בבדיקתו הראשונה מכמה מעמים. האחד שיש לתלות בבדיקתו הראשונה במקרה של מהירות¹⁰³ וזה יארע כמה פעמים שאדם בודק ונמצאת יפה וחוזר ובודק לשעתיה ונמצאת פגומה ולא שנתחדשה פגימה אלא שבתחלה לא נתן לב או שרלגה צפרון על פגימה קמנה או שלא הרגיש. ועוד שאין כל הצפריינים שוים ואפילו באיש אחד. ועוד שיש לפעמים סיבה מצד דבר הנדבק על הסכין דלפעמים יכנס דם בפגימה ויקרש בתוכה ולאחר הזמן יגער הדם ממנה ותתגלה הפגימה. ועל כן הצריך הראב"ד לרחיץ הסכין קודם בדיקה שלאחר שחיטה כדלעיל¹⁰⁴. ולתלות שהסכין נפגם מעצמו זהו דבר שאי אפשר לאמרו שאם כן טבח שלא הראה סבינו לחכם ונמצאת פגומה דמעבירין ליה ומכריזין אכשרא דטרפה היא אמאי מפסדינן ליה ממונא דלמא לאחר מכן נפגמה מעצמו עכ"ל. הלכך אין להקל בזה אלא כבעת הרחק או בהפסד מרובה (שמלה הרשעה¹⁰⁵):

קונטרס אחרון

(ט) מנדין אותו. משום אפיקורתא שהחציף פגיו כדקיימא לן מנדין על כבוד הרב עכ"ל רש"י¹⁰⁶ ור"ן¹⁰⁷. אבל הרמב"ם¹⁰⁸ וסמ"ג¹⁰⁹ והכלבו¹¹⁰ כתבו הטעם לפי שישמוך על בדיקתו פעם אחרת ותהיה פגומה וישחוט בה עכ"ל. דסבירא להו דעל כבוד הרב אין מנדין¹¹¹ אלא כשבידוהו

קטו ראה לעיל ס"ט ואדר ס"ק יב. ק"א סוף ס"ק ה.
קטז ס"ק יד.
קטז סוף יט.

קיד סוף כא.
קיד סוף כב.
קיד בת א שער א (ה, ס"ב).

ציונים לקונטרס אחרון

קפג עשין סג (קמ, א).
קפד סי' קו פ"א (פ, ב).
קפה בטור ושו"ע סי' רמג ס"ז וסי' שלד סמ"ז.

קפ יח, א ד"ה נמצאת.
קפא (ה, א) ד"ה דלא.
קפב פ"א הכ"ז.

הלכות שחיטה יה

פב

ארתו. הגה: ואם נמצאת פגומה מנדין אותו [כה] ומעבירין אותו (טור). ונמצאת

[כה] ומעבירין אותו. ומכריזין על בשר ששחט לעצמו בלא ראות החכם את סכינו שהוא טריפה (רמב"ם ¹⁰⁷ וטור). וכתב בדרכי משה ¹⁰⁸ בשם מהרא"ק דאף האידנא דינא

קונטרס אחרון

וגינהו בדברים שהם גנאי לתלמיד חכם, אבל לא משום שאינו מכבדו כמו שהוא חייב לכבדו כגון קימה והידור ¹⁰⁹, כמ"ש [בהגהות מיימוניות ¹⁰⁹] הובא בב"י וט"ז סי' של"ד ¹⁰⁹. אלא טעם הנדוי הוא שלא יסמוך על בדיקתו פעם אחרת, דהיישען שלא יבדוק יפה ותהיה פגומה משום הדרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין כדלקמן ¹⁰⁹, ומשום הכי הצריכו חכמים להראות סכין להכם דוקא ולא האמינו לכל טבה על בדיקתו דחשירינן ליה בעצלות שיתעצל לתקנה ¹⁰⁹ ולכן לא יחמיר כל כך בבדיקתה.

והא דאמרינן בגמרא ¹¹⁰ לא אמרו להראות סכין להכם אלא מפני כבודו של חכם, היינו שלולא כבודו של חכם היו סגי ליה לטבה להראות סכינו לפני כל יודעי דת ודין בדיקת הסכין, אף על פי שאינו חכם העיר אלא אהר מן התלמידים ¹¹⁰, או אפילו טבה אחר שאינו שותף עמו ואינו מוטל עליו תקון סכינו של זה ¹¹⁰, אבל הטבה לבדו לא האמינוהו חכמים כלל על בדיקת הסכין. שאם הטבה לבדו היה נאמן לא היה כבוד חכמים כלל בבדיקה זו, שהיא טוהר רב ¹¹⁰, כדלעיל סימן ב' ¹¹⁰, שלא האמינוהו לטבה עליה משום שצריך ישוב הדעת ויראת שמים הרבה. לפיכך ¹¹⁰ הרי זה כבוד חכמים שבלעדם לא ירים איש את ידו לבדוק הסכין ולהורות עליה לומר שיפה היא וליתן רשות לטבה לשהות בה, כמו שהוא כבודם בשאר הוראות שאין לתלמיד ולא אפילו להכם אחר הלוות במקום יושב חכם העיר ¹¹⁰ (ואדרבה בדיקת הסכין המורה מהוראה, שתלמיד המורה בעיר של חכם שאינו טוב לאו בר נדוי הוא ¹¹⁰, מה שאין כן כששוהט לעצמו ומוכר לאחרים או ששוהט לאחרים ואינו מראה סכין להכם העיר בר נדוי הוא אם אינו חכם שהגיע להוראה).

ומיהו היינו דוקא בטבה ששוהט לעצמו ומוכר לאחרים או ששוהט לאחרים ¹¹⁰, אבל בשוהט לעצמו לא הצריכו חכמים להראות סכינו להכם, ולא לתלמיד ולא אפילו לטבה אחר, כדאמרינן בגמרא ¹ צורבא מרבנן חזי לנפשיה, וכל שוהט שיודע הלכות שהיטה הוא צורבא מרבנן לענין זה, דצורבא מרבנן הוא שם כולל לכל התלמידים ¹¹¹, ותלמיד נקרא כל מי ששואלין אותו אפילו דבר

קיש ס"ק יא.

קיש פ"א הכ"ז, וכה בגמרא ה"א.

ציונים לקונטרס אחרון

- קפו קידושין לב, ב. טור ושו"ע סי' רמז ס"א.
- קפו ה' תלמוד תורה פ"ז אות ה.
- קפח ס"ח.
- קפט בהמשך הסעיף בשו"ע, מהרא"ש סי' כד.
- קפז ונתבאר לעיל סי' א בפנים סי' ב.
- קצ כדלעיל סי' ב בפנים סי' ה.
- קצא יז, ב.
- קצב וכה בשו"ת רבנו סי' ט. וראה אמרו יושף ח"א, בהערות המפתח לט"ז.
- קצג שאנלוי יש רק חשש הא' הג"ל (שצריך הרבה ישוב הדעת) ולא חשש השני (שיתעצל לתקנה ולא יחמיר בבדיקתה). ובשו"ת שם לא הזכיר החשש השני הג"ל, וגם לא הזכיר שיכול להראות לטבח שאין תיקון הסכין מוטל עליו.
- קצד להטריח על החכם לבדוק סכינו התבטחים.
- קצה בפנים סי' ה (שורה בדיקת הסכין ותיקונו), וסי' א ק"א סי' א (טוהר רב בבדיקת הסכין), ובפנים שם סי' ב (שצריך ישוב הדעת ויראת שמים

- הרבה לבדיקת הסכין, כאמרו כגון בשו"ע), ובק"א שם סי' ב (ד"ה ומה שכתב, שבשוהט באקראי במקום שאין שם חכם שהגיע להוראה אין צריך בדיקת הסכין). וראה העי"ב התפר ע"ז 54.
- קצו כיון שהטבח צריך להראות הסכין, לכן הרי זה כבוד כ"ו.
- קצז ברכות סג, א. סוטה כב, רע"ב ד"ה בשוין. תוס' שם ד"ה בשוין. וראה דעת תורה סי' מא.
- קצח שו"ע סי' שלף סוף ספ"ד (ש"ק המורה הוראה במקום רבו חייב נדוי).
- קצט ראה לעיל סי' א ק"א סי' ב, טעם החילוק בין שוהט לעצמו ומוכר לאחרים לבין שוהט לאחרים.
- ר עירובין סג, א. וראה ביצה כח, ב (ת"ח וראה לעצמו). לעיל א"ח סי' תנח ס"א (תכס), אוה"ל יוסף ביצה כח, א ד"ה רש"י.
- דא ראה רש"י תענית ד, א ד"ה צורבא מרבנן, כללי תפוסקים וההוראה כלל קמו.

הלכות שחיטה יה

פג

יפה יכול הסכס [כז] למחול ואין צריך לנדמו (הגהות אלפסי פ"ק דמלוין)
*והאידינא נהגו ל'מנות אנשים ידועים על השחיטה והבדיקה ולהם מחלו
הכמים כבודם כי הם זוריים [כז] זוריים והרבה צריך ישוב הדעת

באר הגולה

לב מור בשם אביו הרא"ש.

הבי עב"ל. ומשמע מסתימת לשונו^{קכ} דאף האידינא מכריזין על בשר ששחט למפרע שהיא
שריפה משום דדינא הוא לחוש לו ולא קנסא וכמ"ש לעיל [ס'מן] א'קכא. אבל השו"ע
שהשמוט דין זה אפשר דסבירא ליה דקנסא הוא שקנסו^{קכב} בימיהם שהיו הקצבים שוחטים
בעצמם אבל האידינא אין לקנוס הקצב בשביל השוחט^{קכג}. ואין לאסור למפרע אלא
כשנראה בו קלות שהוא מיקל בבדיקת הסכין בשאט בנפש כמ"ש הרשב"א^{קכד} אעובדא
דלקמן סעיף י"ט דמיידי ככהאי גוונא אבל לא שארע לו מכשול שלא ברק יפה אף על
פי שהוא פושע וכמ"ש לעיל סי' [ב']קכח:

[כז] למחול. דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול^{קכז}. והיינו לרש"י^{קכח} ור"ן^{קכח}. אבל
ההרמב"ם^{קכט} וסיעתו דלעיל^{קל} אינו יכול למחול (ש"ך קלא בנסת הגדולה^{קלג}):

[כז] זוריים בו'. ומתוך כך נתבטלה בדיקת החכם לגמרי גם למי ששוחט לביתו אף כי

קונטרס אחרון

אחד בלבד בתלמודו ואומרו ואפילו בהלכות התג שהכל בקיאים בהם כמ"ש באה"ע סי' [ת]ח
סעיף כ"ז[ח]. וטעמא משום שכל אדם נאמן לעצמו כדלקמן^{קכ}. ולכן גם הכמים מחלו את כבודם.
אבל לאחרים לא האמינו לכל טבח, בין ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים, בין ששוחט לאחרים בשכר,
או אפילו בתנם, אלא האידינא שממנים אנשים ידועים על השחיטה והם זוריים וזוריים כדלקמן^{קכ}.
אבל אם אינם זוריים וזורין, אף על פי שהם בחזקת כשרות כסתם כל ישראל^{קכ}, מכל מקום כיון
שאינן אנשים ידועים בוהירות וזריות ויראת ה' על פניהם אין להאמינם על בדיקת הסכין יותר
מבימי חכמי התלמוד, שלא האמינו לכל טבח בין שוחט לעצמו ומוכר לאחרים ובין שוחט לאחרים,
שהרי לא הקלו אלא בשוחט לעצמו ואינו מוכר לאחרים, כמו שאמרו צורבא מדרבנן חזי לנפשיה
(ועי' מ"ש לקמן^{קכ}) שכן דעת הרא"ש^{קכ} וטור (הרמב"ם וסיעתו). הילכך צריך לזוהר ביותר האידינא
שיהיו השוחטים ידועים ביראת ה', כמ"ש הרמ"א סימן א' (ב') בדרכי משה שם^{קכ}, או שיהיה
ממונה עליהם איש אחר ירא שמים לברוק סכינים לפני השחיטה, וכן נהגו בהרבה מקומות וכן ראוי
לנהוג בכל מקום (שמלה חדשה^{קכ}):

משה ס"ק י. לקמן חל' מציאה ופקדון סל"ה.
קכו יה, א' ד"ה נמצאת. ונתבאר בק"א ס"ק טו.
קכח (ה, א) ד"ה דלא.
קכט פ"א ה"ב.
קל ק"א ס"ק טו.
קלא ס"ק כה.
קלב הג"ח אות כה.

קכ שכתב זאת על מ"ש המור מכריזין בו' (ולא על
מעבדו איתו).

קכא ס"א, וס"ק נג.

קכב ראה שר"ת צ"צ סי' ג ופ"א אות ג.

קכג כדלעיל שם.

קכד שר"ת ח"א סי' תקעד.

קכה ק"א ס"ק ה.

קכו קדושים לב, א. שלטי הגבורים ה, א אות ג. דרכי

ציונים לקונטרס אחרון

ב ס"י, שומרו לאחר משאר עבירות אין צריך לברוק
לו סכין, נתבאר לעיל סי' א ק"א סוף ס"ק ב, דמיידי
באקראי במקום שאין שם חכם שהגיע להוראה. וראה
שר"ת רבנו שם (שמטעם זה פסל המשגיג גבול). שר"ת
אמרי יושר ח"א סי' י.
רח סעיף כ.

רב ק"א ס"ק י.

רג בהמשך הסעיף בשו"ע.

רד ראה לעיל סי' א ס"ק ב.

רז סי' נז, ושו"ע.

רו סי' כד.

רז ס"ק יב. וראה שר"ת צ"צ סי' יב. והא דלעיל סי'

ויראת שמים לבדיקת הסכין הלא תראה כי יכרוק אדם פעמים ושליש ולא ירגיש בפנימה דקה ואחר כך ימצאנה כי הכין לבו באחרונה ובחינת חוש המישוש כפי בונת הלב.

יח ¹⁷ הַמִּבְחָה צָרִיךְ שִׁימוּל שֶׁכֶּר מִן הַמְרִיפוֹת (כח) כִּמוֹן מִן הַבְּשָׂרוֹת. הַגֵּה: שֶׁלֹּא יֵצֵא לְהַקְלֵל לְהַסְכִּיר כְּדֵי לְקַבֵּל שֶׁכֶּר מִן (כט) הַכְּשָׁרוֹת (צ"י נֶסֶם רִיב"ש)

באר הגולה

ג. תשובת הריב"ם טרא דאי לא דהתירו לו לישול מכבוד הריב"ם כפי המשנה שם. תם משום חשדא משה בכורות דף כ"ט ע"א וכן כתב

אינו נכון כי הרבה צריך ישוב הדעת בו (רא"ש ¹⁷⁷ וטור). ומלשון זה מבואר ¹⁷⁸ דסבירא להו כהרמב"ם דלעיל ¹⁷⁹, ומשום הכי כתב אינו נכון כי הרבה בו ולא משום כבוד החכם לתוד משום הדאינא נמי מוחלין החכמים ע"כ ¹⁷⁸ וגם בימיהם אמרו צורבא מרבנן חזי לנפשיה ברלעיל ¹⁷⁸:

[כח] כמו מן הכשרות. הריב"ש ¹⁷⁷ והרבה מן האחרונים קראו תגר על שנהגו לקח הכרכשות מן הכשרות ולא מן המריפות. וכן כתב הש"ך ¹⁷⁸ שהוא מנהג רע. והמ"ו ¹⁷⁸ הליץ בעדם דבשבל דבר קטן כזה לא נחשדו להאכיל מריפות. וחלקו עליו הפרי חדש ¹⁷⁹ והתבואות שור ¹⁸⁰ דבמידו דררא דממונא אין לחלק בין הנאה מועטת להנאה מרובה. ומ"ש רמ"א סי' רמ"ו סעיף כ"א בהג"ה דרשי לתלמיד חכם למטעם מדי מהוראתו כדי לברר הוראתו אבל לקח מתנת דבר חשוב מהוראתו אסור עכ"ל היינו דווקא כדי לברר הוראתו ולא בתורת שכר ולא אפילו בתורת מתנה דבתורת שכר ומתנה אפילו בדבר מועט איכא חשדא ובלברר הוראתו הוא דאיכא לפלוני בין דבר מועט לדבר חשוב דדבר חשוב אסור אפילו שלא בתורת שכר ולא בתורת מתנה אלא שמשגר לו דורון כדי שיטעום ממה שהתיר כדי לברר הוראתו דכיון שהוא דבר חשוב הוא לה מתנה בעד מה שהתיר לו ואסור משום חשדא. וכן אסור אפילו לקנות כמעות ממה שהתיר אם הוא דבר הנמכר בשומא ולא במשקל וכיוצא בזה שלא יאמרו שמוזיל לו בשביל שהתיר לו כראמרינן בגמרא ¹⁸¹ אף על פי שמה שמוזיל הוא דבר מועט. אבל אם נומל הכרכשות גם מן המרפות אף על פי שהכשרות שוות יותר אין לחוש לחשדא כמה שמפסיד משלו וכמו שנתבאר לעיל בשם הריב"ש:

[טח] הכשרות. ואפילו יודעים בו שהוא חסיד ולא יבא להקל אפילו הכי אסור משום חשדא שיחשדוהו הכריות דכתיב ¹⁸² והייתם נקיים מה' ומישראל (ע' תבואות שור ¹⁸³):

קלט ס"ק לא.
קמ ס"ק ד.
קמא ס"ק לו.
קמב ס"ק לו.
קמג מד, ב.
קמד במדבר לב, כב.
קמה סכ"א וס"ק לו.

קלג ס"י ד.
קלד כן הביא בשו"ת רבנו סי' ט, מתבואות שור ס"ק לה. וכ"ה בקי"א ס"ק ט (במוסגר).
קלה ס"ק כו, ובקי"א ס"ק ט. וראה ביאורי הלכות.
קלו על כרחם (שהרי נהגו שאין מראים לחכם).
קלז קי"א ס"ק ט.
קלח ס"י תק, בשם הרמב"ם בפרוש המשניות בכורות פ"ד מ"ה. וראה לעיל ס"י א ס"ק יא, וקי"א שם ס"ק ו.

הלכות שחיטה יה

פה

ולכן נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט וצודק לעצמו אלא אומן הממונים מן (ה) הקהל.

קונטרס אחרון

(ה) הקהל. אבל מדינת מותר¹⁰¹ לכל אחד להיות שו"ב לעצמו ולמכור לאחרים, רק שיהיה מוחזק בכשרות כדלקמן סוף סי' ס"ה¹⁰². ואף על פי¹⁰³ שמפסיד כשהיא טריפה, כיון שאינו נוטל שכר ליכא השדא¹⁰⁴. וזה היא דעת הראב"ד שהיה מתנה עם הטבחיים לתת להם שכר קצוב לשנה ואחר כך היה עושה שיקבלו הכרכשות מן הכשרות בעד השכר ההוא, ונראה שהיתה כוונתו שאם היה נוטל הכרכשות בעד שכר טרחה איכא למיחש להשדא כיון שאינו נוטלין אלא מן הכשרות, וכמו ששנינו בבכורות¹⁰⁵ שהרואה בכורות צריך (להיות) שיהיה נוטל בשוה בין תם בין בעל מום כדלקמן סי' שי"ב¹⁰⁶, אבל כשהוא מתנה עמהם לדבר קצוב לכל שנה הרי יש להם שכר בהבלעה בין כשרות בין טרפות, וכשנוטלים אחר כך הכרכשות הכשירות אין זה בשכר השחיטה אלא שקנו אותן בדמים, ובהא ליכא השדא כיון שכבר קנו אותן בדמים, והרי הוא כמו ששוחט את שלו ומוכר, ומהאי טעמא שרי מדינא למי שקונה הענין¹⁰⁷ (שהוא החוכר מן הקהל ליטול דבר קצוב מן הקצבים מכל בהמה כשירה) להיות שו"ב בעצמו במקולין דוה אינו נוטל שכר, ואף על פי שמפסיד כשהיה טריפה הוה ליה כטבה ששוחט ומוכר לאחרים אם הוא מוחזק בכשרות, ומכל מקום דומה לכיעור הוא ובעל נפש ראוי להתרחק מזה. כן כתב הריב"ש, הובא בבי"י. והט"ז¹⁰⁸ הקשה אמאי שרי מדינא לטבח להשוט ולברוק לעצמו ולמכור לאחרים, מאי שנא מהא דחנן בפ"ב דנגעים¹⁰⁹ כל בכורות אדם רואה הו"ן מבכורות עצמו כדלקמן סי' שי"ב¹¹⁰, והיינו משום דהשדא¹¹¹ כדמפרש בגמרא סוף פ"ד דבכורות¹¹² ע"ש. והי"ן כמ"ש הר"ש¹¹³ דשאני התם דאתחזק איסורא מה שאין כן בבדיקה הייתה דנשחטה הותרה, ובשחיטה היינו טעמא דנאמן דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ובידו לשחוט כהוגן, והילכך לא שרי מדינא אלא לשחוט אבל אם אירע לו הוראה לא יורה עכ"ד, ע"ש ובסי' שי"ב¹¹⁴. ולפי זה אין לשום חכם להורות היתר בשלו אלא בטריפה וכחאי גוונא דאיכא חזקה דהיתרא אבל לא במידי דאתחזק איסורא כשהיטה וכחאי גוונא¹¹⁵.

אבל אין כן דעת הריב"ש ושאר פוסקים, שהביאו ראיה לאסור לברוקים ליטול הכרכשות מן הכשרות בלבד ממה ששנינו בבכורות¹¹⁶ שהרואה בכורות צריך להיות נוטל בשוה, ולכן קראו תגר¹¹⁷ על ההנהגה שאין נוהגין כן, ולא מצאו זכות למנהג דלא היישנין להשדא בבדיקה משום דנשחטה הותרה ובשחיטה משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, אלא סבירא להו לחלק בין נוטל שכר למפסיד משלו כדלעיל. והיינו שבנוטל שכר אין לחלק בין בכורות לבדיקה, אבל בשלו לא היישנין להשדא בכל האיסורים אלא בבכורות לבד. לפי שהתרת בכורות אינה אלא במומחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואומר לו התר בכורות במומן, ואפילו היה מום גדול וגלוי לא יתירו אלא מומחה שנטל רשות כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהלכות בכורות¹¹⁸, ובזמן הזה שמחזירים הבכור על ידי ג' בני הכנסת¹¹⁹ היינו משום דשליחותיהו דקמאי עבדינן שנתנו לנו רשות¹²⁰, וכיון שהתרת בכורות אינה אלא בבתינו רשות, דמעלה עשו בקדישים שלא יהיו מסורים לכל, ולא האמינו

צינונים לקונטרס אחרון

ר"ט ט"ז ס"ק טו.	ר"ט ט"ז שם ס"ק ד.
ר"י כש"ע שם ס"ד. לעיל סי' א וק"י א"ק	ר"ב לא, א (חשירי).
ב.	ר"ב נגעים שם ר"ה שבינה.
ר"א הבא לקמן הוא משו"ת הריב"ש סי' תק, הובא	ר"ב כ"ט ס"ק ד.
בבי"י סוף הסימן.	ר"ג ראה לקמן סי' קפח סוף ס"ק ז (לענין לראות דמי
ר"ב וטעם החילוק יבאר לקמן.	אשתו). ביאורי הלכות.
ר"ג כ"ט, רע"א.	ר"ד כ"ט, רע"א.
ר"ד טעין א.	ר"ה כ"ה משניות בכורות שם. הובא ברוב"ש שם.
ר"טו ראה תירוש ויצטר ס"ב.	ר"ו הלכה א.
ר"טו ס"ק טו.	ר"ז כמבואר שם ה"ב. טור וש"ע סי' ש"ב.
ר"ז משנה ה.	ר"ח ראה גיטין פח, ב ובתוס' שם ר"ה במילתא.
ר"ח סעף ב.	

יט *ראובן שאמר לשמעון: כדוק סכין זו וברקת שני פעמים מדוי"ב שצריך ונתנה לראובן וראובן היה הולך לשחוט ולקחה לוי מידו

באר הגולה

לד תשובת הרשב"א [ח"א ס"ה תקנ"ד].

קונטרס אחרון

עליהם לכל יחיד אלא למי שהנשיא רואה בו שראוי לכך, לפיכך עשו בהם גם כן מעלה זו שלא להאמין לו על בכורות עצמו. מה שאין כן בכל האיסורים שאין צריך נטילת רשות להורות בהם היתר, לכן שהגיע להוראה ואין רבו בחיים²⁷¹, יכול להורות אף בשלם. וכן טבה שידוע הלכות שחיטה יכול להורות היתר שידוע אף בשלם²⁷², לפי שמן התורה עד אחד נאמן באיסורין אף על פי שיש לו הנאה בעדות כמ"ש הרמב"ם²⁷³. ולהשאיר שיהשדוהו בני אדם ליכא למיחש, לפי שגם כל אחד הוא נאמן בשלם, אף על גב דאתחוק איסורא כשהיטה ומליחה וכחאי גוונא, כמ"ש רמ"א סימן קכ"ן²⁷⁴ סעי' ג'. בהג"ה, ואם כן למה יגרע זה המורה בעיני בני אדם שיהשדוהו שמחיר את שלו שלא כדת, כיון שהם עצמם גם כן נאמנים להחיר שלהם, ואין זה דבר חדש להם להחיר שלו שכולם מתירים שלהם והם נאמנים לנו וסומכים עליהם לאכול משלהם (ואף על גב דאינן נאמנים אלא משום שבידם לחקן האיסור²⁷⁵ וזה המורה אין בידו לחקן, מכל מקום לאו כולא עלמא דינא גמירי לחלק בין יש בידו לחקן ובין אין בידו שיהשדוהו, כי המון עם הבאים להשדו ולהטיל דופי בחכם המורה אינם מבחינים להלך חילוק זה שבין נאמנותם להחיר שלהם ובין נאמנות המורה להחיר שלו. וגם באמת אין לחלק חילוק זה ביניהם, דאדרבא נהפוך הוא שהם נאמנים בשלהם אף על גב דאתחוק איסורא, והמורה שנאמן להורות היתר מיקרי לא אתחוק איסורא אפילו בשחיטה וכחאי גוונא משום דהרי שחוטתה לפניך. דאם לא כן אף בשל אחרים לא היה שום חכם נאמן להורות היתר בספק שגולד בשחיטה שהרי אין בידו לחקן²⁷⁶, וכיון דאתחוק איסורא לא מהימן מדאורייתא²⁷⁷ כמ"ש בס"א²⁷⁸).

אבל הנוטל שכר מן הכשרות לבד נגרע ערכו בעיני המון עם להשדו²⁷⁹ מאחר שזהו דבר חדש להם. ואם אין אנו יודעים בו שהוא חסיד אפשר גם לנו לחושדו באמת שמחיר בשביל שכרו²⁸⁰. ולא דמי למורה היתר בשלם וזהו דבר שאי אפשר לחקן, שהרי כל אדם נאמן בשלם שהתורה האמינתו לכל אחד מישראל בשלם על הפרשת תרומות ומעשרות ושחיטה וניקור כמ"ש בס"א²⁸¹, וגם חכמים לא עשו סייג לתורה בדבר זה שאם כן אין אדם מתארח אצל חבריו כדאיחא בירושלמי²⁸², ואם כן למה יגרע המורה מכלל ישראל להשדו שמחיר האיסור במתכוין. שהרי אין החשד שחוששים אותו אפילו ברואה בכורות עצמו לומר שלבו אונסו להטות דעתו להחיר, כמו שנחשד לכן הנוטל שוהד, אלא החשד הוא שמחיר בכורות עצמו שלא כדת במתכוין כדמוכח בגמרא סוף פ"ד דבכורות, הילכך בשאר איסורין אין להושדו כלל להוציאו מחוקת כשרות של כל ישראל הנאמנים להחיר שלהם. אלא אם כן הוא באופן וענין אחר משונה וחלוק מאופן וענין שנאמנים בו כל ישראל, כגון שנוטל שכר מכשרות לבד, שענין זה חלקוהו חכמים הוציאוהו מכלל נאמנות כל ישראל להשדו באמת אם אין אנו יודעים בו שהוא חסיד, כמבואר מלשון רמ"א כאן

ציונים לקונטרס אחרון

רמב"א ס' רמב ס"ד.
 רל ראה פסקי ארז"ז ע' 16.
 רלא בפירוש המשניות בכורות שם (התקינו בו) שהתקינו חכמים. וראה גם לקמן (ד"ה אבל הנוטל) בשם הר"ן.
 רלב כמבואר בש"ך ס' קבו ס"ק כח, בשם הרא"ש גיטין פ"ה ס' טו חילוק ד. וראה גם לקמן (ד"ה ומיחו).
 רלג אלא וראי מטעם שחוטת לפניך. ולענין היתר בכורות ונעשים של אחרים, ראה ביאורי הלכות.

רלד שאפילו לתומריה אין מאמינים לעד אחר נגד חזקה, כמבואר בס"י קבו ס"א.
 רלה ראה לעיל שם ק"א ס"ק א וס"ק יב וס"ק טו.
 רלו אפילו יודעים בו שהוא חסיד, כמבואר כאן בפנים ס"ק כט.
 רלז כמו בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים, לעיל ס' א ס"ק ב וק"א ס"ק ב.
 רלח ק"א ס"ק טו.
 רלט רמ"א פ"ד ה"ה (קיל הקילו באכסניא מפני חיי נפש).

הלכות שחיטה יה

פז

ומצאה פגומה. [הגה:] ורלוּפּן מתנַלל וְאומר שעדיין היה רוצה לדקק (סוגן)
(הלל בתשובת הרשב"א סימן תקפ"ז) [ד] מעשיו מוביחים עליו שהיה די לו

קונטרס אחרון

שלא יבא להקל כו'¹¹⁷, אף על גב דמדאורייתא אוקימנא גברא אחוקתיה ולא נפסל בנטילת שכר זה מדאורייתא כמבואר בר"ן סוף פ"ב דקידושין¹¹⁸.

וראיית בכורות עצמו אף על פי שהוא באופן וענין נאמנות כל ישראל בשלהם בכל האיסורים, מכל מקום כיון שראיית בכורות חלוקה מהם כלאו הכי, שאף חכם היודע להתיר בכורות כמומן אינו רשאי להתיר בלא נטילת רשות, מה שאין כן בכל האיסורים, דמעלה עשו בקדשים, הלכך עשו בה גם כן מעלה זו וחלוקה גם כן לענין בכורות עצמו מכל האיסורים. ומעלה יתירה היא זו שאפילו אם בא להורות ולהתיר ולאכול בינו ובין עצמו אינו רשאי, אף על גב דבכחאי גוונא בכל האיסורים אדם נאמן על עצמו יותר ממה שאיש, אפילו אם מכחישים אותו, כיון דידוע בעצמו שהאמת אהו. ואף על פי שאם היה נודע הדבר לבית דין היה מענישים אותו על פי עדים המכחישים אותו, מכל מקום כלא הודע שלהם ורשאי להקל בינו לבין עצמו, כדאפסיקא הלכתא בגמרא ריש פ"ג דכריתות¹¹⁹. מכל מקום לראות בכור עצמו אינו רשאי שמה יתיר שלא כרת במתכוין כדלעיל, ואף על פי שידוע בעצמו שלא יתיר. ועל כרחק צריך לומר דהיינו טעמא משום דמעלה עשו בקדשים, ולא נתנו רשות כלל לראות בכור עצמו בשום ענין, דלא פלוג רבנן בראיית בכורות משום מעלה דקדשים. ואף על פי שאין בדינו לתקן ולמחות שלא יראה בינו לבין עצמו¹²⁰. מה שאין כן בכל האיסורים הגדולה מזו מציינו בהם¹²¹, דכל כחאי גוונא שאין בדינו לתקן הדבר כל אחד נאמן לעצמו אפילו התשוד על האיסורים, ואפילו לנהוג היתר בפנינו ולא בינו לבין עצמו בלבד, ואין מוחין בידו כלל אף על פי שאפשר למחות, כיון שאי אפשר לתקן הדבר לגמרי. כגון מומר אוכל נבילות לתיאבון ששוחט לעצמו ואוכל, ואין צריך לבדוק לו סכין אלא להתיר לאכול משיחתו כדלעיל סי' ב'¹²², אבל שיאכל בעצמו אין צריך לבדוק ואין מונעין אותו מלשחוט לעצמו, לפי שהוא דבר שאי אפשר לתקן, דאי בעי לאכול נבילה כמה נבילתא איכא בשוקא במקולין של נכרים דמצי למיזבן מנייחו בצנעא על ידי שליח נכרי, או שינחור בעצמו בצנעא. ומשום הכי נמי לא מנעו הטבח שיצאה טריפה מתחת ידו מלשחוט לעצמו אלא מלמכור לאחרים כדלעיל שם¹²³. והלכך אפילו לפי דעת הט"ז¹²⁴ דלעיל שאסר להורות היתר בשחיטה לעצמו, היינו להתיר לאחרים לאכול מהוראתו, אבל לו בעצמו פשיטא דיכול להורות, דהתשוד אינו אלא שלא יתיר האסור במתכוין.

ומיהו היינו דוקא בדבר שיש לאדם תורת נאמנות עליו מן התורה, ולאחרים היה נאמן, אלא שלעצמו¹²⁵ אינו נאמן משום חשדא שהושדים אותו באמת שמתיר לעצמו שלא כרת. אבל בדבר שאין לאדם יהודי תורת נאמנות עליו מן התורה אפילו לאחרים, אינו נאמן גם לעצמו אפילו בשלו (אף על פי שאי אפשר לתקן הדבר לגמרי. כגון דבר היתר שנטרו ליד אחר וזה שנטסר לו אומר שנאסר, כגון שאומר על היין שנתנסך וכחאי גוונא, והבעלים מכחישים אותו, דלפי דעת הש"ע לקמן סי' כ"ז¹²⁶ אין הבעלים נאמנים, או אפילו לפי דעת החולקים שם¹²⁷ אלא שהוא דבר דאחוקא איסורא שאין הבעלים נאמנים עליו אלא משום שבידם לתקן¹²⁸, וכיון שלא היה בידם

ציונים לקונטרס אחרון

- רמ מה שאין כן בחסיד שאסור רק מטעם שיחשדוהו
הבירות, כמבואר בפנים סי' כט.
רמא (כגו, א) ד"ה וכתב (קנטויה חכמים משום דקא
עבר על מה אני בתנ"ס כו'. הרי שלא נאסר
מדאורייתא לא משום קנט ולא משום שחד). וכדלעיל
סי' א ק"יא סי' ז. וראה גם לעיל (ד"ה אבל אין) בשם
הרמב"ם.
רמב"ם יב, א.
רמג שמטעם זה התירו בשאר איסורים כלקמן,
רמז שיש שם סי' כח. וראה גם לעיל (ד"ה אבל אין).
- רמד שבחכמה מותר לו רק בינו לבין עצמו, ואילו
בחסדו מותר אפילו בפנינו.
רמה סעיף ב.
רמו רמ"א סי' ט, וק"א סי' ה.
רמזו סי' טו.
רמח היינו לשחוט לעצמו ולמכור לאחרים. כדלעיל
סי' א ק"יא סי' ב.
רמט סעיף א.
רנ בש"ך סי' ג.
רנא שיש שם סי' כח. וראה גם לעיל (ד"ה אבל אין).

באותה בדיקה ולפיכך מעבירין אותו ואם נראים הדברים שהיה כעין שגגה ושחזא אדם כשר מחזירין אותו ובלבד שיקבל עליו שלא ישנב עוד לדבר כזה.

ב *טבח שנמצאת פנימה בראש הסכין ואמר: זאת הפנימה מפני שאני מכסה דם העופות בראש הסכין וכשאני שוחט אני נזחר שאני נוגע בפנימה מעבירין אותו וקרוב לומר שהכלים אסורים.

כג דיני שהייה בשחיטה וכו' ו' סעיפים:

א *כל טבח שאינו יודע [א] הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן: שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור.

ב *שהייה כיצד הרי שהתחיל לשחוט [ב] והגביה ידו קודם שיגמור

באר הגולה

לה שם. א מומרא דרב יהודה אמר שמואל חלין ס' ע"א. ב משנה שם ל"ב ע"א.

[א] הלכות שחיטה. עיין סימן א' סעיף ב' מה שצריך לדעו עכ"ל הש"ך. וכן כתב בדרכי משה². משמע מלשונם דאף האידינא דינא הכי דלא כתבאות שור שם י:

[ב] והגביה. הוא הדין לא הגביה ושהה אלא אורחא דמילתא נקט (ש"ך¹). ומיהו היינו דווקא כשפסק מלשחוט (רש"ל¹ מ"ז) דהיינו שפסק מלהולך ולהביא על הסימנים אבל אם הביא והולך על הסימנים אלא שלא חתך כלום כגון שהסכין רעה לא מקרי שהייה כלל מאחר שעסקו בשחיטת הסימנים ומולך ומביא עליהם לשחטם (רש"י¹ ור"ן¹). ובהגביה הסכין קצת שאינו נוגע בסימנים ממש אף שמוליכו ומביאו תמיד על הצואר מקרי שהייה כמו שיתבאר לקמן³ (ואפשר דמשום הכי נקט השו"ע והגביה ידו

קונטרס אחרון

אלא ביד אחר והוא אומר שלא נתקן, כגון שנטר בהמה אל השוחט לשוחטה והשוחט אומר שנשחטה שלא כהוגן ובעל הבהמה מוכחישו, דאינו נאמן לכולא עלמא, הרי זו אסורה אף לו לעצמו. אלא אם כן אוכלה בינו לבין עצמו בלי שיוודע הדבר, אבל אם יודע הדבר מענישים אותו, מאחר שאינו נאמן לנו, שאנו מחזיקים איסור בהמה זו מספק והרי בידינו במונעו שלא יאכל ממנה, ואף שאין בידינו לתקן הדבר):

תשובת שאלה נידון סכינים מלוטשים¹¹:

א ס"ק א. ז לב, א ד"ה כשרה.
 ב ס"ק א. ח (ג, ב) ד"ה אמר.
 ג ס"ק א ס"ק יא (במזמור, כיון שאינו מולך ומביא על הסימנים),
 ד ס"ק ב. וס"ק יד (שמה שמולך במועט בנרא של סימן ראשון
 ה י"ש"ש פ"ב ס' מו.
 ו ס"ק ב. מקרי שהייה לסימן ב').

צינונים לקונטרס אחרון

רנב נרפסה כאן בדפוס¹, ובדפוסים האחרים נרפסה בשו"ת ס"ו ז (לקמן ע' תקה).

הלכות שחיטה כג

פמ

השחיטה ושהה בין כשונג בין כמזיד בין כאונס בין כרצון ובא הוא או אחר ונמר השחיטה (ג) אם שהה כדי שיגביה הבהמה וירביצה

היא מילתא דפסיקא דבכחאי גוונא מיקרי שהייה בכל ענין). ועוד יש לומר דמלתא דפסיקא נקט משום דאורחא דמלתא לדחוק הסבין קצת על הצואר כשאנה חדה כמאר ואין בזה משום דרסה כל זמן שמוליך ומביא אבל כשפסק אפילו רגע יש בזה משום דרסה שפוסלת במשהו כמ"ש ריש ס' כ"ד. ולכן צריך להגביה ידו קצת שלא תשאיר על הצואר בדוחק אפילו כל שהוא. ונפקא מינה מזה: אף לדין בספק שהייה משהו¹⁰ שאין להקל אלא כשנזהר בוודאי מלדחוק הסבין משהו בלא הולכה והובאה והספק הוא אם הגביה הסבין משהו או הולך והביא בלא הפסק ושהייה כלל:

[ג] אם שהה בו¹¹ ושחיטתו (עד) רוב הכימנים שהוא בו. כצ"ל¹². ובפ"ב החולקין¹³ תנן דשיעור שהייה כדי שחיטה אחרת¹⁴. ובגמרא אמר רב כדי שחיטת בהמה היא שיעור שהייה לבהמה וכדי שחיטת עוף לעוף שמואל ורבי יוחנן אמרי אפילו כדי שחיטת בהמה משערים לעוף ורבי יוסי ברבי חנינא אומר כדי שיגביהנה וירביצה ושחיטת גסה לגסה ודקה לדקה (שהיית בהמה דקה משערים כשחיטת בהמה דקה דכוותה¹⁵). וכתב רש"י¹⁶ דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כיון דקם ליה רבי יוסי ברבי חנינא בשיתתיה דרב דאמר ודקה לדקה וממילא שמעינן דהוא הדין עוף לעוף עבדינן לחומרא¹⁷ עב"ל. אבל הר"ף¹⁸ והרמב"ם¹⁹ סבירא להו דרבי יוסי ברבי חנינא לא פליג אדריבי יוחנן ושמואל דאמרי אפילו בהמה לעוף דאף על גב דמשערין כבהמה לעוף לא משערין בגסה לדקה משום שכך הלכה למשה מסיני דאין שהייה פחותה משיעור שחיטת בהמה שהכשרה כב' סימנים והיא שחיטה גמורה מה שאין כן בכדי שחיטת עוף שאינה שחיטה גמורה שהכשרו כסימן אחד²⁰ וגמורי נמי הלכה למשה מסיני דבכדי שחיטת בהמה דכוותה משערין בגסה לדקה ודקה לעוף ובעוף שאי אפשר לשער בדכוותה שאינה שחיטה גמורה משערין בדקה שבבהמה (עיין יש"ש²¹). והא דקאמרי רבי יוחנן ושמואל כדי בהמה לעוף היינו נמי כדי בהמה דקה לעוף. והא דלא פירשו הכי בהדיא משום דלא אתו אלא לאפוקי מדרב דאמר מעוף לעוף אבל לא נחתו לפרושי כל שעורי שהייה. ומשום הכי נמי לא פירשו שיעור כדי שיגביהנה וירביצה. אבל לשיטת רש"י²² דרבי יוסי ברבי חנינא ורבי יוחנן פליגי אהדדי יש לומר דפליגי נמי בשיעור כדי שיגביהנה וירביצה דקאמר רבי יוסי ברבי חנינא. ורבי יוחנן לית ליה הגבהה והרביצה כלל אף על גב דמוקל אפילו כבהמה לעוף מפני מרבי יוסי ברבי חנינא. והכי נמי סבירא להו לרב ושמואל שלא הוכירו הגבהה והרביצה. ועבדינן לחומרא לפי דעת רש"י. וכן כתב סמ"ג²³ בשם בה"ג²⁴. וכן

¹⁰ שם.

¹¹ דאח לקמן ס"ק יא, דהוי ספק.

¹² (ג, א).

¹³ י"ט פ"ג ה"ג.

¹⁴ כ משנה כז, א. מור וש"ע ס' כא ס"א.

¹⁵ כ"א פ"ב ס' ד.

¹⁶ כ"ב ע"שין סג (קמ, ב).

¹⁷ כ"ג ס' ס (קכז, ד).

¹⁸ בין הגביה שאמר רק משום שהייה, וכן לא הגביה שאמר אף משום דרסה.

¹⁹ יא שנתירין בזה כדלקמן ס"ק יא.

²⁰ יב שהרבי"א הוסיף תיבת: עד (ויחביר הפירוש לקמן ד"ה (מידו)).

²¹ יג לב, א.

²² יד בגמרא שם.

²³ רש"י שם ד"ה דקה לדקה.

וישחוט [סגסג:] על ג' רוב הסימנים שהוא [ד] הכשר שחיטה שחיטתו פסולה. יהיתה בהמה דקה שיעור שהייתה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה כדי שיגביה בהמה גסה וירביצנה וישחוט ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט י' ויש אומרים

באר הגולה

ג הרא"ש ושאר פוסקים. ה רש"י שם וכתב דקים ליה ר"י כי הנינא בשפתיה ד כרבי ויסי כי הנינא שם ומפירוש הר"ן לדעת הר"ף דרבי דרב וכ"פ הסמ"ג ושכן נתפרש בה"ג הלכה למעשה וכ"פ הסמ"ק והמרדכי.

כתבו סמ"ק כד והמרדכי¹¹ והגהות מיימוניות¹². וזהו דעת היש אומרים שבש"ע כמבואר בב"י שחשש לדבריהם לענן מעשה.

ומיהו כתב הרמ"א בדרכי משה¹³ בשם הר"ן¹⁴ דלא משערין בהתיבת הסימנים לבד אלא אף בהתיבת העור דשיעור שחיטה כדרכה גמירי שהוא שוחט העור לכתחלה עכ"ל הר"ן. ולזה נתבין גם כן רמ"א שהגיה תיבת עד כו' לומר שלא ברוב הסימנים לבד משערין אלא מהעור עד רוב הסימנים ועד בכלל. ואין צורך לומר שמשערים בכדי שחיטת כל רוב הסימנים. ולא כמו שכתב האגודה¹⁵ דמשערים בקנה במשהו המשלים לרובו ומשום הכי כתב בעוף שהכשרו בסיומן אחד שיעור שהייה במשהו מדינא. ולא קיימא לן הכי מדינא אף לפי דעת היש אומרים וכמ"ש הש"ע ברעת היש אומרים דשיעור שהייה בעוף הוא מועט אבל מכל מקום לא משהו ממש אלא שהמנהג הוא להמירף במשהו אבל לא מדינא. וכן אין משערים בכדי שחיטת רוב הסימנים כשתופסן ומשכנין יחד זה אצל זה ששניהם נשחטים כאחת? ואם כן היינו כדי שחיטת רוב אחד בלבד אלא כמו שהם מחוברים בגוף שהקנה הוא סמוך לעור יותר ונשחט תחלה עיין ס"ד¹⁶ והיינו טעמא כמ"ש הר"ן¹⁷ דשיעור שחיטה כדרכה גמירי. וכתב בדרכי משה¹⁸ בשם הרשב"א בתשובה¹⁹ דלא משערין בכדי מרימת נוצה מן העוף או מרימת שער כבהמה אלא כדי שחיטה לבד עכ"ל:

[ד] הכשר שחיטה. אף על גב דמקלינן להצריך כדי הרבצה היינו לפי שהרבצה הוי בכלל כדי שחיטה לפי שאי אפשר לו לשוחטה עד שירביצנה אבל מששחט רוב סימנים אולא לה הכשר שחיטה (רא"ש²⁰).

ואין להקל לשער לפי אותו הסכין ששוחט בו ולפי אותו אדם השוחט כגון אם הסכין רע ואינו חד והשוחט רפה ידים ומתעכבת השחיטה אלא משערים ברוב סכינים שהם יפים לשחיטה וברוב השוחטים שהם ורזיים (שמלה חדשה²¹) וכן משמע לקמן סעיף ד':

ל כפי שפרש בביתו ס"ק ה ופלתו ס"ק ב.
לא ראה גם ס"ו (ששהם הקנה לפני תושב). לקמן ס"ק ג.
וש"ג.
לב שם.
לג שם.
לד ח"א ס"ה קפז.
לה פ"ב סוס"ט.
לו סעיף ג.

כד ס"ה קפז.
כה רמז תרי.
כו פ"ג אות א.
כז ס"ק ב.
כח (ג ב) דיבור הראשון.
כט ס"ה לד. וראה לקמן ס"ק יב (ד"ה ודא וד"ה ואם) שם תרימת הדקן (ס"ה קפה) ותבואות שור (ס"ק ו) סוכרים כן (ולא קי"ל הבג כי האגדה חידאה הוא).

הלכות שחיטה כג

צא

דשעור שהיית עוף כרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף (ח) בלי הגבחה והרבעה יולפי דבריהם יש ליוהר כשהתחיל לשחוט בעוף וחתך מעט עד (ו) שהרם יוצא והגביה סכיניו מהצואר שלא יגמור השחיטה לפי שיש לחוש שמא שחט משהו (ט) מהושט ואפילו לא הגביה סכיניו אלא מעט יש לחוש מפני ששהיית העוף מועמת מאד דכרי שחיטת רוב סימן א' בעוף הוא נעשה מהר ואפילו אמר השוחט כרי לי שלא חתכתי כי אם העור אין סומכין עליו כיון שיצא (טו) הרם ואם בא לשאול אחר שהגביה סכיניו כיצד יעשה אומרים לו שישחוט הקנה לברו במקום אחר ואח"כ יחפך הושט (טז) ויבדוק אותו. ולענין ימעשה יש להחמיר כסברא זו אלא א"כ הוא שעת הדחק או הפסד מרובה

באר הגולה

ז ב"י

י שם במרדכי.

(ה) בלי הגבחה והרבעה. ובבבבחה רוב שנים בלי הגבחה והרבעה. ומשום הכי נקט עוף דכרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף נעשה מהר והלכך יש ליוהר כו' כדמסיק. וכן הוא בב"י¹⁷:

[1] שהרם יוצא. מהרי"ק¹⁷ ורש"ל¹⁷ כתבו דהוקא כשהרם יוצא חיישני לנקיבת הושט. אבל הב"י¹⁷ כתב דאורחא דמילתא נקט ואף על פי שלא יצא הרם חיישני שמא נגע בושט כיון שחתך כל העור בעוף שעורו דק ולא שייך לחלק בו בין חתך כולו למקצתו כדלקמן סוף סי' זה (מ"ז שם¹⁸). וכן דעת כל האחרונים (ש"ך¹⁹):

[2] מהושט. דאף על גב דהקנה סמוך לעור²⁰ מכל מקום לפעמים שגם הושט סמוך לעור על ידי אחיזת הסימנים²¹. דבקנה לא שייך שהייה במיעוט קמא לכולא עלמא מידי דהוה אחזי קנה פגום דלעיל סוף סי' כ"א²² מה שאין כן בושט דשייך שהייה במיעוט קמא שנקיבתו במשהו²³ אבל קנה פסיקתו כרובו כדלקמן סימן ל"ד²⁴ (ש"ך²⁵):

[3] הרם. אבל אם לא יצא הרם ואומר כרי לי סומכין עליו לכולא עלמא²⁶ ועיין במ"ש לקמן סעיף ה':

[10] ויבדוק אותו. עיין במ"ש לקמן²⁷ ביאור דין זה וכל פרטיו:

מה סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה ש"ך שם ס"ק ה' (אפילו לידיו). וכ"ה לקמן ס"ק בא, וסוף ס"ק כו. ס' כד ב"י ס"ק ה', וס"ק כד, וס"ק כה.
מז כדלקמן סי' לג ס"ג. וראה שם ס"ק ג, וס"י כד ס"ק ה', אי היה דבאי נבילה.
מז סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"א.
מח ס"ק א.
מט ב"י ד"ה וכתב מהרי"ק. ש"ך ס"ק ה', וס"ק כא.
נ ט ס"ק כו.
נא שו"ע ורמ"א ס"ג, וס"ק יא וא"ך. וראה גם לקמן סי' לג ס"ק ג, וס"ק כב.

לז ד"ה והשתא מ"ש (שלעתד רש"י לא בעינן שיעור הגבחה והרבעה).
לח שריש לה.
לט שיש פ"ב סי' יד. וראה לקמן ס"ק בא.
מ ד"ה וכתב מהרי"ק.
מא ס"ק ה.
מב ס"ק ה.
מג ראה גם לעיל סוף ס"ק ג.
מד ס"ק סי' קצו (ע' קעט). מרדכי רטו תרי. וראה גם לקמן סי' לג סוף ס"ק יג.

שאו יש לסמוך על סברא [1] הראשונה. הגה: והמנהג פשוט צמדינות אלו להטריף כל שהיה אפי' משהו בין צעוף בין צנהמה (מרדכי ומהרי"ו צ"ל שחיטה) [2] ואין לשנות. ואם נמצא לאחר שחיטה גמי או כיוצא בו מונח צוטר או צקנה

[1] הראשונה. שהיא עיקר לפי דעת הב"י לפי שהיא דעת הרי"ף והרמב"ם שהם עמודי ההוראה בביתנו²¹ ולכך סמך עליהם להקל בהפסד מרובה. אף על גב דהפסד מרובה לא מהני בפלוגתא דרבנן אלא כדרכן (עיין תורת חמאת בהקדמה²²):

[2] ואין לשנות. אפילו בהפסד מרובה (ש"ך²³). ומעם חומרא זו שנהגו במדינות אלו על פי שחיטת מהרי"ו כתב הב"ח²⁴ דנקמינן כשיטת רש"י וסייעתו דשיעור שהייה הוא כמו שחיטת רוב סימנים בלי הגבהה והרכצה ואם כן שיעור מועט הוא אפילו בנסה ודקה ואין צריך לומר בעוף ועל כן נתפשט המנהג לפסול כל שהייה מועטת אפילו בהפסד מרובה משום דאין אנו בקיאין לכוין השיעור בצמצום כל כך²⁵ עכ"ל. והמ"ז ס' כ"ו כתב דמעם המנהג בחומרא זו הוא משום גזירה אטו שהייה מרובה ומשום הכי לא פלגינן במדינות אלו בין שהייה מרובה למועטת וחילכך אין להחמיר אלא אם הגביה הסכין אפילו משהו דכיון שיעקרו מן הצואר גזרין מגביה ושהיה קצת משום שורה הרבה אבל אם לא הגביה כלל רק שנדרף הסכין ממקום למקום כשר אף לירידן כמו שמצינו בשו"מ בב' או בג' מקומות דלעיל ס' כ"א²⁶ שהוא מעשה בכל יום להכשיר משום שבוה לא שייך לגזור בו גזירה זו עכ"ל המ"ז שם ובס' זה²⁷. ומיהו לאו דוקא הגביה הסכין אלא הוא הדין לא הגביה אלא פסק מלשחוט ושהה מעט כמ"ש המ"ז בס"י זה בשם רש"ל²⁸ אלא כשנדרף הסכין ממקום למקום לא מקרי פסק מלשחוט דאדרבה עסוק בשחיטה הוא ברהיפה זו שדרוף ידו למקום אחר כדי לגמור שחיטתו שם ואינו מגביה להפסיק שחיטתו ולא מקרי פסק מלשחוט אלא כשירו נחה במקום אחד משהו שלא עסקה בשחיטה כלל דבוה יש לגזור משום שהייה מרובה אבל כשנדרחית ידו למקום אחר לגמור השחיטה שם לא שייך לגמור משום שהייה מרובה דלא משכחת לה כלל שהייה מרובה בכחאי גוונא (דאי הוה משכחת לה בכחאי גוונא הוי שהייה אף על גב דעסוק בשחיטה מאחר שעסק זה אינו דרך שחיטה שהיא הולכה והובאה בסכין על הסימנים לחותכן כמ"ש לעיל²⁹). אבל הש"ך בס"י כ"א³⁰ כתב בדין השוחט בב' וג' מקומות דלדין צריך שלא יהא אפילו כל שהוא ולא סבירא ליה לחלק בין הגביה הסכין ללא הגביהו. ולענין הלכה ברביי סופרים הלך אחר המיקל וכל שכן כדבר שאינו אלא מנהג³¹.

וכן בספק שהייה משהו אין להחמיר כלל (ש"ח³²). ובספק שהייה כדי שחיטת רוב

נח סימן זה בשע"ר אה הגיע ליריט, וראה שם שם ס"ג.
 נט ס"ק ב.
 ס ט"ש פ"ב ס' מו.
 סא ס"ק ב.
 סב ס"ק ג.
 סג ראה גם לקטן ס"ק יב (ד"ה ואם חתך).
 סד ראה שמו"ה חדשה ס"ו (שלא תחמיר בספק שהייה משנתו אלא בעוף). לקטן סוף ס"ק יב (שבעוף סבירא ליה ששהייה פוסלת במשנתו מדינא. ובוה לא קרי"ל כו). לעיל ס' ב ק"א ס"ק ב.

נב ראה תקדמת הב"י (שלושת עמודי התורה אשר הבית בית ישראל נשען עליהם כו).
 נג להקל בהפסד מרובה בו כי חזר גמור אילכא ההלכתא כו'. וראה כלי הפוסקים והתוראים כולל קי וכולל רפב. ובדרכי מתידים אף בחד גוד רבי'ם, בדלעיל א"ח ס' רמד ק"א ס"ק ד, ופי' תלו ק"א ס"ק ג.
 נד ס"ק ג.
 נה ס"ח ד"ה ולענין הלכה. וראה גם לקטן ס"ק ד.
 נז גם נקרא זו היא דלא סבירא (דלעיל ס"ק ג, ולקטן סוף ס"ק יז), ואשר בעוף מדינא, דהחידאה הוא.
 נח ס"ק ג.

הלכות שחיטה כג

צג

ונשחט עמו ויב) מריפה דולאי הולך להשהות מעט צחמיכת הדצר ההוא לאחר ששחט הסימן והוי שהייה נמשוה וטרפה (מה"ד סימן קפ"ה).

הסימנים בלי הגבהה והריבצה בבהמה יש להקל בהפסד מרובה משום ספק ספקא דשמא לא שהה כלל ואם תמצוי לומר שהה שמא הלכה כמאן דאמר דמשערין בהגבהה והריבצה בדרעת הרי"ף והרמב"ם. אבל שלא בהפסד מרובה אין להקל. משום דלרש"י וסיעתו רב ושמואל ורבי יוחנן לא ס"ל הגבהה והריבצה כדרכי יוסי ברבי חינאי והלכה כרביים.

אבל ספק שהייה בעוף כדי רוב סימני העוף ולא שהה בודאי כדי רוב סימני בהמה גסה עם העור יש להקל אפילו שלא במקום הפסד מרובה. משום דאף לרש"י וסיעתו לא היו אלא ספקא דהא רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן אלא משום דקם ליה רבי יוסי כרבי חינאי בשמטיה דרב עבדין לחומרא¹⁰¹ הוה ליה ספק ספקא ושירי¹⁰² אף על גב דבהמה בחוקת איסור עומדת¹⁰³ כמ"ש לעיל סי' א'¹⁰⁴.

אבל בספק שהה שהייה גמורה הפוסלת לכולי עלמא¹⁰⁵ הרי זה ספק נבילה לפי דעת הרמב"ם¹⁰⁶ וסיעתו ונבילה ודאית לפי דעת הרשב"א וסיעתו דלעיל סימן א'¹⁰⁷. דאף על גב דרוב השוחטין מצויין לשתות בלי שהייה ורובא עדיף מחוקה¹⁰⁸ מכל מקום רובא דתלי במעשה הוא כמ"ש לקמן בס' כ"ה¹⁰⁹ בשם הרשב"א¹¹⁰ גבי לא בדק בסימנים וספק אם נשחטו רובן. והוא הדין בספק שהה¹¹¹ כמ"ש בפ"ג דיבמות¹¹² דעל"ך הראיה שנעשה המעשה כו' דהיינו הולכה והובאה רצופה בלי הפסק בינתיים כמ"ש לעיל סימן א'¹¹³:

[יב] טרפה. מקורו¹¹⁴ דין זה מתרומת הדישן¹¹⁵ ו"ל שאלה. שחט אוואא אחת ומצא אחר שחיטה קנה של גמי רך ועגול תחוב ארכו לארכו של ושמט ונשחט הקנה ההוא עם הוישט יפה כשירה או לא. תשובה. יראה דאין להכשיר שחיטה זו כלל משום דקיימא לן שהיית העוף במשהו כמו שחיטתו שהרי אם מצא חצי קנה פגום והוסף עליו כל שהוא כשר ובנידון דידן אי אפשר בלי שהייה משהו שהרי בעשה שחתך הגמי הפסיק בשחיטתו הסימן ואף על גב שעסק כל הזמן בשחיטה והולך והביא עד שנמר מכל מקום מקורי שהייה ככהאי גוונא. וראיה פשוטה מפרק השוחט¹¹⁶ שהה במיעוט סימנים מהו והפירוש שהוא עיקר¹¹⁷ דבעי בנותן שחטו בהמה בסכין רעה וכשחתך רוב סימן הא' מאריך הוא בשחיטת מיעוט הסימן כשיעור שהייה קודם שמתחיל לחתוך בסכין הב' אי אמרינן דמה

סח כמבואר ברש"י לב, א ד"ה דקה לדיקה.

סו וכו' לקמן סי' כו (ד"ה ולפי זה) וס"ק מו.

סז ראה לעיל אות"ה סי' תלג ק"א סי' ו' וס"ק ד.

סח וכן צ"ח לשם לעיל סי' יח ס"ק ג, ובק"א שם ס"ק ח

(דבור הראשון), ולקמן סי' כד ס"ק מו, ולא הניח

לדינו. והפסק נתבאר לעיל סי' יח ס"ק ג, כיון שנגד חוקת

איורי דרבהנא יש חוקת היתר, וראה סי' מ' א ס"ק ג. וע"ז

צ"ח לשם (לתבון מ"ז זה) לקמן סי' כד ס"ק מ (ד"ה

לפירש"י), וש"נ וראה גם לעיל סי' א ק"א מוף ס"ק ז (כמו

שבתאר לקמן).

סט שבוה אגרינן (י, סני"א) שהוא מפול.

עז פ"ג ת"ח, וראה לקמן סי' כד ס"ק יח, וש"נ.

עא ס"ק כג (וסתמו חסר שם), וש"נ.

עב דה"ה, ב, וראה גם לקמן סי' קג מהדו"ב (ד"ה

ומשום רבי), וש"נ.

עג ס"ק ב, וש"נ.

עד מ, א ד"ה מר, יב, א ד"ה ומירו.

עה אף שבוה גם המיעוט תלי במעשה, ולכן דעת הרמב"ם

דלא מקרי רוב התלוי במעשה.

עו ברשב"א שם ל, ב ד"ה והא דאמרנן, כיון שאתה בא

לחזירת ולומר דנעשה בה מעשה שהכשירה ע"ך

הראיה (הרי שגם זה נקרא רובא תלי במעשה ומיעוט לא

תלי במעשה). וראה גם לקמן סי' כד ס"ק מ.

עז ס"ק כג (וסתמו חסר שם), וש"נ.

עח בא לבאר דלא אסרינן נמטעם זה אלא בגווי רך, ולא

בדבר קשה, ולא בעשש דק, ולא כשנמצאו שניורים או

מובן בושם, ולא כשחתך באצבעו בשעת שחיטה.

עט סי' קפח.

פ לב, א.

פא שפירש רבנו אושעא בתוס' ל, ב ד"ה תהלי.

ג. שחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט אם כשתצרך

באר הגולה

ח בעיא דרבא ולא נפשטה ולתנינא שם דף ל"ב ע"א.

שהוא שוהה בחתיכת מיעוט סימן הא' היו כאלו שוהה בחתיכת יד או רגל דבהמה (כדלקמן סעיף ד') וסלקא בתיקו. הא קמן דאף על גב דעוסק כל זמן בשחיטה ומוליד ומביא אם שוהה בחתיכה שאין עליה תורת שחיטה היו שהייה וכל שכן כשחיטת גמי דאפילו מנף הבהמה אינו. ואם תאמר מאן לימא לן דשהה בחתיכת גמי דלמא לעולם שחט הושט והגמי בבת אחת ושהה בשוה ממש ואם כן לא פסקה חתיכת הסכין אפילו רגע אחד מן הסימן. נראה דעל כרחק אין לומר הכי שהרי הסימן הוא מתוח בשעת שחיטה והגמי אינו מתוח כי איננו מחובר אל הלחי והגוף והרבר ידוע שכל דבר רק שפוגע בו חרוד הסכין והוא מתוח נחתך מהר יותר משאם לא היה מתוח ולכן הואיל והגמי גם כן רק הוא ואיננו מתוח על כרחק חרוד הסכין שהה לחתכו יותר מבחתיכת הסימנים ונמצא שלא נחתכו שוה בשוה ממש עכ"ל.

ורוצה לומר דבר רק שאינו מתוח הוא נדחף ונכפף למטה ולצדדין מפני הסכין בפגעו בו. מה שאין כן בדבר קשה²⁹ שאף שאינו מתוח והוא נדחה למטה ולצדדין מכל מקום לבסוף כשמגיע למטה לתחתית הסימן מפני הסכין והסכין חותכו שם הוא נחתך שם שוה בשוה ממש עם דופני הסימן שכנגדו שם למטה. שאף שדופני הסימן רכים ומתוחים אינם נחתכים מהר מפני הרבר הקשה שכנגדם שמעכב את הסכין כנגדם אפילו אם הוא דבר דק מאד מכל מקום אם לא נחתך בחתיכת דופני הסימן אלא נדחה ויורד למטה לתחתית הסימן מפני הסכין הרי כשמגיע שם הסכין לתחתית הסימן ודוחק על הרבר הקשה ההוא וחוטבו נכפף מעט תחתית הסימן שהוא רק מפני הרבר הקשה ההוא ונעשה כדפנות מקיפות להרבר הקשה ונחתכים עמו שוה בשוה ממש ונמצא שלא שהה רגע אחד בחתיכת הרבר הקשה ההוא לבדו בלי שיחתך כרגע ההוא גם בסימן. אבל דבר רק שנדחה לבסוף למטה לתחתית הסימן אף אם אינו דק מאוד אינו נחתך שם שוה בשוה ממש עם דופני הסימן שכנגדו שם למטה שהם מתוחים ונחתכים תחילה והוא רק ואינו מתוח ונכפף הוא מעט תחת הסכין בפגעו בו וגם לצדדין ואינו נחתך עד לאחר שנחתכים הם. וגם כשנחתך הוא אין תחתית הסימן נכפף כלל בחתיכתו להיות לו כדפנות מקיפות הואיל והוא רק כשהוא נחתך בסכין כבר כל הסימן הוא חתוך לבד תחתית הסימן כמקום הנחתו ממש ומפסקת חתיכתו באמצע שחיטת הסימן דהיינו בין חתיכת דופני הסימן ובין חתיכת תחתית הסימן²⁹ שבמקום הנחתו כשנחתך הוא לבסוף והיו שהייה למנהגו שממיריפין שהייה במיעוט בתרא כדלקמן ס"ה בהג"ה. ולזה נחביון רמ"א כמה שכתב לאחר ששחט הסימן פירוש כל הסימן לבד מקום הנחת הגמי בתחתיתו שנחתך שם הגמי אחר שחיטת כל הסימן.

ואף על גב דהמוליד ומביא אפילו כל היום הסכין בסימנים לא מיקרי שהייה²⁹ אף על פי שאינו חותך כלום כגון שהסכין רעה רק שמתכוין לחתוך כדלעיל²⁹. היינו דוקא

29 רבא שם. מור וש"ע סי' יח ע"א.
29 ס"ק ב.

29 ראה דעת תורה ס"ק י'.
29 ראה דעת תורה ס"ק י' וס"ק יב.

הלכות שחיטה כג

צה

כשהסבין הולך על בשר הסימן ממש לחתכו ונוגע בו אבל כאן הגמי מפסיק בין הסבין לתחתית הסימן שהוא מונח עליו וכל דופני הסימן כבר הם התוכים קודם שנחתך הגמי ונמצא שברגע שנחתך הגמי לא היה הסבין הולך על בשר הסימן ממש ולא היה נוגע בו רגע ההוא. ומשום הכי מדמי לה התרומת הרשן⁹⁹ לשוחט בסבין רעה ושהה במיעוט בתרא דסימן קמא שאין הסבין נוגע או עדיין בסבין ב'. וגם אי הוה משכחת לה שברגע שנחתך הגמי היה הסבין נוגע בסבין בהולכה והובאה ולא היה הותך בו כלל אפשר דמיקרי שהייה כיון שהסבין חד ואם לא היה הגמי מעכבו היה הותך בסבין בהולכה והובאה זו. ולא אמרו שמוליך ומביא לחתך אף על פי שאינו הותך לא מיקרי שהייה אלא כשאינו הותך מפני הסבין שהוא רע אבל כשיש דבר אחר המעכבו מלחתך ואילו לא היה מעכבו היה הותך בסבין מיקרי שהייה מה ששוהה בדבר אחר המעכבו מלחתך בסבין ומתעסק בעסק אחר מה שאין כן בסבין רעה שאינו מתעסק כלל בדבר אחר רק בשחיטה בפרה. אלא דלא משכחת לה כלל בגמי וכיוצא בו שהיא רך שהייה נחתך בסבין ההולך ונוגע גם בסבין כשחותך ולא יהיה הסימן נחתך עמו בחתיכה זו אלא בדבר קשה הוא דמשכחת לה בכהאי גוונא. ומיהו אף בדבר קשה לא חיישנן להכי לומר שמה כשחותך בקשה אינו הותך כלל בסבין אלא אמרינן שהסימן נחתך מעט מעט כמו הקשה שהקשה מעכב הסבין מלחתך הסימן מרר.

והא דנקט התרומת הרשן עוף דווקא אף על פי דבימיו כבר נהגו להטריף כל שהייה במשהו אפילו בבהמה (ענין סי' קפ"ו¹⁰⁰). היינו משום דבעוף סבירא ליה דמדרינא שהייה פוסלת במשהו כדעת האגודה דלעיל⁹⁹ כמבואר בתרומת הרשן שהרי אם מצא חצי קנה פגום בו'. וגם במיעוט בתרא סבירא ליה כפירוש רש"י דלקמן סעיף ה' דמדרינא שהייה פוסלת ודאפילו בעוף בסבין ב'. לכך אין להכשיר בנמצא גמי הותך כיון דודאי שהה משהו בחתיכתו כמ"ש רמ"א וכמבואר בתרומת הרשן ובגידון דידן אי אפשר בלא שהייה בו'. אבל בבהמה כיון שאין שהייה משהו פוסלת לכולא עלמא מדינא אלא ממנהגא הבו דלא לויסף עלה דאין לאסור אלא כמו שנהגו דהיינו בשהייה הניכרת ונדאית לעינים כשהוא שוהה בה אפילו רגע אחד דיש לגזור בה משום שהייה מרובה אבל לא בכהאי גוונא כדששנה לא היה ניכר ונראה כלל שהוא שוהה ואין לגזור בה משום שהייה מרובה הנראית לעינים. וגם יש לומר כמ"ש לעיל⁹⁹ בשם הט"ז שאין בכלל מנהג זה אלא אם הגיבה הסבין או שפסק מלשחוט זה לא הגיבהו ולא פסק מלשחוט שהרי אי אפשר לגמור שחיטת הסימן בלי שיהתוך הגמי תחלה שהוא מונח על תחתית הסימן ומקרי מתעסק בשחיטה כדעת רב' וג' מקומות דלעיל⁹⁹. ורמ"א שפחתם ולא פירש דהוקא בעוף דינא הכי על כותך לא סבירא ליה לחלק בהכי. וסבירא ליה דבתרומת הרשן מעשה שהיה כך היה¹⁰¹ באוואז והוא הדין בבהמה מדמסיים אחר כך וכל שכן בגמי שאפילו מגוף הבהמה אינו. ואף הט"ז ששתק והודה לרמ"א אף על גב דסבירא ליה שאין להחמיר

⁹⁹ וראה גם לקמן סוף סי' טז.

¹⁰⁰ בתרומת הרשן (הזמירא ויתרה כגון שהייה כל דהוא בבהמה).

¹⁰¹ פ"ח סי' ג, וישן.

¹⁰² פ"ח סי' א.

⁹⁹ ז' סי' יא, שהוכח משי"ע סי' כא סי"ג.

¹⁰⁰ ז' סי' כז פירש בדבריו הב"ח שיש סו"ה מר"ה החושב בסבין, ואף שהקשה עליו בתבואות שור סי' ג', שבעל התרומת הרשן המציא בעצמו השאלות. מ"מ מביא סבך גם מלשון תרומת הרשן עצמו דמיי"א אף בבהמה.

כמנהג זה בלא פסק מלשחוט ולא הגביה הסכין ולא עקרו מן הצוואר כלל. יש לומר דסבירא ליה דבכהאי גוונא מיקרי פסק מלשחוט או דבכהאי גוונא מיקרי עקרו מן הצוואר קצת מאחר שהגמי היה מפסוק בינו ובין תחתית הסימן והוא בכלל גזירת והומרת המנהג דלא פלוג בין שהייה מרובה למועטת כל שנעקר הסכין משתו מן הצוואר מה שאין כן בשחוט מן הצדדים דלעיל סוף סי' כ"א: שלא עקרו מן הצוואר כלל משום הכי לא חיישינן התם לשהייה משתו כמ"ש שם י"א בשם המ"ו.

ולפי זה אין להחמיר בכהמה אלא בגמי וכיוצא בה דבר שיש לו גובה קצת בגמי שהוא קנה עגול כמבואר בתרומת הדין אבל לא בעשב דק. ומה שכתב הש"ך י"א להחמיר אפילו בעשב דק וארוך וחלוק על הב"ח י"א שמיקל בזה אוילו לשימתו כמ"ש לעיל י"א דהש"ך לא ס"ל כמ"ש המ"ו לחלק בין הגביה הסכין ללא הגביה כלל. ואפילו בעוף אפשר להקל בעשב דק וכהאי גוונא אפילו למאן דאמר י"א דשהייה כל שהוא פוסלת בעוף מדינא. משום דשהייה כמיעוט בתרא אינה אסורה אף לפרש"י י"א אלא מספק כדלקמן סוף ה' י"א ובעשב דק וכהאי גוונא שהוא ספק ספיקא י"א לפי שיש עוד ספק דשמא נחתך שוה בשוה ממש עם תחתית הסימן שאצל מקום הנחתו כשנחתך שם או לפחות היה מולך ומביא הסכין והיה נוגע בתחתית הסימן שאצל מקום הנחת העשב בתחתית הסימן כשנחתך שם. ולא כתב בתרומת הדין דאי אפשר בלא שהייה אלא בקנה של גמי שהוא עגול ויש לו קצת גובה בעוכיו שאף אם תמצי לומר שגובה עובי זה רך ונכפף מפני הסכין לא נעשה דק כעשב בכפיפה זו וגובה עובי זה אף לאחר שנכפף מעט יש בו כדי להגביה הסכין החותך בו מן תחתית הסימן שאצל מקום הנחתו ודופני הסימן כבר התוכיח הם. מה שאין כן בעשב דק וכהאי גוונא אף שתחתית הסימן מקום הנחתו ממש כשנחתך לבסוף אינו נחתך עם העשב בבת אחת אלא אחר כך מכל מקום תחתית הסימן שאצל מקום הנחתו ממש יוכל להיות שנחתך עמו בבת אחת מאחר שאין לו גובה כלל (ולפחות היה מולך ומביא ונוגע בסכין). ולזה נתכוין בתרומת הדין שדקדק לכתוב שהוא קנה עגול. ולזה נתכוין רמ"א גם כן שכתב גמי וכיוצא בו י"א דווקא לאפוקי דבר שאינו כיוצא בו.

וכל זה כשנחתך הגמי אבל אם לא נחתך רק נמצא בתוך הסימן אפילו נמצא הושט מלא שעורים או סובין כהאי גוונא אין להחמיר כלל דיש לומר שהסכין עשה מקום לעצמו ועבר (תבואות שור י"א).

ואם חתך השוחט באצבעו כשעת שחיטה גם כן אין להחמיר כלל דיש לומר דהאצבע והסימנים נחתכו כאחד ולא דמי לגמי דלעיל (תשובת עבודת הגרשוני צ"ו). ומה שכתבו הבורקים בספריהם להחמיר בזה מספק שמה שהיה מעט מחמת ביעותותא זה אינו דאין להחמיר כלל בספק שהייה משוה י"א. וגם התבואות שור י"א לא הסכים עמהם אלא בעוף

צב סימן זה בשותף לא הגיע לדינו, וראה מ"ו שם ס"ק י'.

צג ולעיל ס"ק י"א.

צד ס"ק ה'.

צה ס"ט מ"ה שחט מעט.

צו ס"ק י"א.

צז דעת האגדה ותרומת הדין, כדלעיל.

צח ד"ה במיעוט סימנים.

צט ראה לקמן ס"ק מז, דהיינו אף לדעת האוסרים שהייה כמיעוט בתרא מספק דאורייתא.

ק ראה גם לעיל ס"ק י"א (ד"ה אבל ספק), וש"י.

קא שמוה מדייק הש"ך שם דהיינו אף עשב.

קב סוף ס"ק י"ג, ובשמ"ח ס"ו.

קג כדלעיל ס"ק י"א.

קד בשמ"ח ס"א.

הלכות שחיטה כג

צז

כל השחיטה יש שיעור שהייה שחיטתו [ג] פסולה. [הגה:] ולפי המנהג
נכל ענין מריפה.

ד^ה השחיטה בהמה בכסין שאינו חד ונתעכב כשיעור שהייה בשחיטת
מיעוט אחרון של סימן ראשון [יד] הרי זו פסולה.

באר הגולה

ט בענין רוב הזנא בר נתן ולא נפשעה שם ל"ב ע"א וכו"פ ה"ר אושעיה שהביאו התוס' דף ל' וכן הסכנת הפוסקים.

דסבירא ליה דשהייה משהו פוסלת בעוף מדינא^{קכ}. אבל גם זה אינו ההאגודה יחודאה
הוא ולא קיימא לן הכי כמו שנתבאר לעיל^{קכ}. וכן מה שכתבו הבודקים עוד כמה חומרות
משום שהייה אין להחמיר בהם אלא אם כן יש להסתפק בשהייה הפוסלת מדינא^{קכ} או
בוודאי שהייה משהו:

[ג] פסולה. פירוש ספק נבילה דבעיא דלא איפשטא היא כגמרא^{קכ} (ש"ך^{קכ}):

[יד] הרי זו פסולה. הכי נמי ספק נבילה היא (ש"ך^{קכ}) דבעיא היא כגמרא^{קכ} שהה
במיעוט סימנים מהו תיקו. ופרש"י במיעוט סימנים ששחט הרוב ושהה במיעוט
האחרון וגמר שחיטתו מהו מי אמרינן כיון דעבד ליה רובא אתכשר או דילמא כיון דהדר
וגמרה כולה חדא שחיטה היא אבל במיעוט קמא אי דגרגרת לאו מידי עביד ולא שחיטה
היא ואי דושט הנקובתו כמשהו מיטרפא ממה נפשך דהא כיון ששהה אולי ליה מעשה
קמא הוה ליה נקב בעלמא ומריפה עכ"ל. והתוס'^{קכ} הקשו עליו מהא דהניא בתוספתא^{קכ}
שחט רובו והגרידת בעוף אפילו אם גמרו לזמן מרובה שחיטתו כשרה אלא הכי פירושו
שהה במיעוט סימנים ששהה ונתעכב בשחיטת מיעוט האחרון של סימן ראשון כשיעור
שהייה מפני שהיתה הסכין רעה דדילמא הא דמכשרינן בסכין רעה אפילו הולך והביא
כל היום כולו (בדלעיל סי' י"ח^{קכ}) היינו מתעסק להתוך הסימן אבל כאן שכבר התך
רובו הרי הוא כאלו נתתך כולו וכשמולך ומביא במיעוט הנשאר הוי כאילו מולך בידה
או ברגלה והוי שהייה עכ"ל.

וכתב הש"ך^{קכ} מדלא הגיה רמ"א נמי כאן דלפי המנהג ככל ענין מריפה אפילו לא נתעכב
שיעור שהייה משמע דסבירא ליה דהכא בעי שיעור שהייה דוקא אף לדין כיון שמתעסק
בשחיטת הסימנים עכ"ל. ומשום הכי נמי כתב רמ"א בסו"י^{קכ} סעף ז' בהג"ה דבבהמה
כהאי גוונא לפעמים מריפה לאפוקי לא שהה שיעור שהייה^{קכ}. ומיהו לפי מ"ש לעיל^{קכ}
בשם הב"ח^{קכ} דנקטמן כשיטת רש"י דשיעור שהייה הוא כדי שחיטת רוב סימנים לבד
בלא הגבחה והרבעה והוא שיעור מועט ואין אנו בקיאים לצמצם כל כך יש להחמיר אפילו
בדיעבד בשוחט בכסין שאינה חדה כל כך בענין שיש לחוש שמא שהה במיעוט האחרון

קח תבואת שור ס"ק ג.

קז ס"ק ג.

קז כדלעיל ס"ק יא (ד"ה וכן בספק).

קח לב. א.

קט ס"ק ב.

קז ס"ק י.

קיא לב. א.

קיב ל' ב ד"ה החליה.

קיד פ"ב ה"א.

קיד סעף ז'.

קטו ס"ק י.

קטו פירוש הראשון בש"ך סי' יח ס"ק יב.

קזו ריש ס"ק יא.

קיח ס"ה ד"ה ולענין הלכה.

של סימן הראשון כדי שחיטת רוב סימנים בסכין יפה. אבל לכתחלה אין לשחוט בכל ענין בסכין רעה משום ספק שהייה במיעוט האחרון של סימן ראשון שלכתחלה אין לשהות אפילו פחות מכדי שיעור שהייה. ומה שכתב השו"ע בס"י י"ח ס"ז שהחזיק בו דמשמע לכתחלה היינו משום הרתם לא בא אלא ללמד דין הסכין ומיירי בנוונא דליכא משום שהייה כגון שמניח ב' הסימנים יחד זה אצל זה ושחט שניהם כאחת (ש"ך ס"ז). ואף אם אינו שחט שניהם כאחת ממש כיון שמתחיל בשני קודם שישחוט מיעוט האחרון של הראשון אין לחוש משום שהייה (תבואות שור ס"ז).

וכל זה בבהמה אבל בעוף מותר לשחוט לכתחלה בסכין רעה ^{כ"א} כל כך בענין שישהה שיעור שהייה במיעוט האחרון של סימן הראשון שהרי עוף הכשרו בסכין אחד מדאורייתא. ואף דמדרבנן צריך ב' סימנים גם בעוף לכתחלה ^{כ"ב} הרי מדרבנן צריך לשחוט לכתחלה גם במיעוט האחרון וליכא למימר דהוי כאילו מוליד ומביא בידה או ברגלה אלא מדאורייתא ובבהמה דבעי ב' סימנים מדאורייתא (פרי חדש ^{כ"ג}). ובמיעוט בתרא דסימן ב' אין לחוש משום שהייה בשוחט בסכין רעה אפילו בבהמה וכן בעוף בין במיעוט בתרא דקמא בין במיעוט קמא ובתרא דבתרא אף לפי מנהגנו שמחמירים כפרש"י לפסול שהייה במיעוט בתרא בין בעוף בין בבהמה (ש"ך ^{כ"ד}). משום דלפרש"י דבעיא דשהה במיעוט סימנים אמיעוט בתרא קיימא ובושהה שהייה גמורה אם כן לא מצינו איסור שהייה כלל בשוחט בסכין רעה אפילו במיעוט בתרא דקמא בבהמה. אלא דקיימא לן כפירוש התוספות דהבעיא היא במיעוט בתרא דקמא בשוחט בסכין רעה בבהמה אבל במיעוט בתרא דבתרא סבירא להו להתוספות דאין שהייה פוסלת כלל וכן במיעוט בתרא דקמא וכל סימן ב' בעוף. ואם כן אין לנו להחמיר כלל בכהאי גוונא בסכין רעה על כל פנים אלא בשחייה גמורה לחוש לפרש"י (ומ"ש התרומת הדשן להחמיר בנמצא גמי חתוך בושט משום שהייה במיעוט בתרא דבתרא בעוף כמו שנתבאר לעיל ^{כ"ה} ולמדה מסכין רעה. היינו לענין דאפילו שמוליד ומביא בחתיכה שאין עליה תורת שחיטה כמו מיעוט בתרא דקמא לפירוש התוספות ובגמי אין תורת שחיטה עליו לכולי עלמא. אבל לפרש"י יש לומר דתורת שחיטה עליו בודאי ואין בו משום שהייה כשמוליד ומביא לשוחטו ולא קמבעיא לן אלא כשפסק מלהוליד ולהביא ושהה שהייה גמורה במיעוט בתרא דבתרא וכן בשאר פסולי שחיטה במיעוט בתרא בין דקמא בין דבתרא כדלקמן סימן כ"ד דשמא אין המיעוט כראי לפסול שחיטת הרוב שכבר נשחט בהכשר דהא מדאורייתא סגי ברובא ואין צריך לשחוט המיעוט אבל אם שחט גם המיעוט בהכשר ישנו בהכשר שחיטה לפרש"י ואין בשחיטתו משום שהייה שהרי המיעוט זה ראוי להצטרף לרוב ^{כ"ו} להכשר השחיטה על ידי מיעוט בצירוף מיעוט אחר המשלמו לרוב אף אם מיעוט הנשאר נשחט בפסול או לא נשחט כלל. ואדרבה משום דמיעוט בתרא ישנו בתורת שחיטה לפרש"י מהאי טעמא דאמרן משום הכי קא מבעיא לן לפרש"י אם פוסלת בו שהייה או שאר פסולי שחיטה דלקמן ס"י כ"ז):

ק"ט ס"ה י"ח ס"ק יב (בפירוש הב').

קכ ס"ק ת.

קכא ראת שנת"ח ס"ט, ושנת"ח רבנו ס"ג. שאין קרוב לבוא

לדי דרסה.

קכב כמבואר בש"ע ס"י כא ס"א. ומשם זה כתב הש"ך

ס"ה סוף ס"ב יב שלכתחלה אין לשחוט אפילו עוף

בסכין שאינו חלק.

קכג סוף ס"ק יא.

קכד ס"ה י"ח ס"ק יא.

קכה סוף ס"ק יב.

קכו ראה ביאורי הלכות.

הלכות שחיטה כג

צמ

ה' אחר ששחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבמהה אין שהייה פוסלת ולפי זה אין שהייה בקנה בעוף [טו] כלל. י"וש מי שאומר שכל שלא נגמרה שחיטת כל שני הסימנים [טז] פוסלת שהייה ולכתחלה יש לזרז לחוש לדבריו. הגה: ואפילו צדיענד המנהג להטריף ולכן אם לאמר ששחט רוב שנים שהיה הנהמה לו העוף למות יכנו על ראשו [יז] להמיתו ולא יחזור

באר הגולה

יא מור בשם רש"י בפרוש דבעיא דרב הונא.

י' הרמב"ם שם מהתוספתא.

[טו] כלל. אם לא נקב הושט כדלעיל אלא בושט הוא דפוסלת שהייה אם לא נשחט עדיין רוב הקנה וזהו דעת התוס' קכ"ו וסיעתם דלעיל קכ"ז:

[טז] פוסלת שהייה. מספק דבעיא קכ"ט דלא אפשיטא היא לפרש"י כדלעיל קכ"ל. ואפילו עוף שהכשרו בסימן אחד מכל מקום בין דהדר וגמר סימן הב' בולה חרא שחיטה הוא. והנה ליה ספק נבילה דאורייתא לפי דעת הרא"ש קכ"ט בשם הריב"ם שמתחילין בן שהייה דרסה וחלדה שהן במקום שחיטה וכולה חרא שחיטה היא ובין הגרמה שאינה במקום שחיטה ומשום הכי אינה פוסלת כלל במיעוט בתרא כדלקמן ס' כ"ד קכ"ג. אבל הרשב"א קכ"א כתב לשיטת רש"י קכ"ד דמדריבנן הוא דמבעיא לן בשהה במיעוט בתרא ונקטינן לחומרא דכל שהוא עושה אפילו המיעוט בפסול כדרך שחיטה חוששין וגורזין אמו קודם שחט רוב הסימנים כן כשהייה דרסה וחלדה ובין כהגרמה. דמדאורייתא ודאי דאין לחוש כלל בהגרמה על כל פנים דהא תנן קכ"ג ורובו של אחד כמותו כדאיתא בגמרא דף י"ט קכ"ג. והתוספתא קכ"ג דלעיל קכ"ג מיימי מדאורייתא. וכן מנהגנו להטריף אפילו בהגרמה כדלקמן ס' כ"ד קכ"ג בהג"ה ע"פ שחיטת מהר"י ווייל והיינו מדריבנן כמבואר שם במהר"י ווייל גבי שהייה עיין שם קכ"ג. ומכל מקום אף לפי דעת הרא"ש יש להקל בספק שהייה דרסה וחלדה משום ספק ספקא כמ"ש לעיל קכ"ג:

[יז] לדמיתו. כן כתב רש"י קכ"ג. וסיים בספר התרומה קכ"ג ובלבד שלא ישבר המפרקת עכ"ל. פירוש משום דאמרינן בגמרא קכ"ג השובר מפרקתה של בהמה קודם שהנציג נפשה מבליע דם באברים כדלקמן ס' ס"ז קכ"ג ולגורסת רש"י שם בגמרא קכ"ג אסור אפילו לקררה ואפילו על ידי התיכה קכ"ג ומליחה. וסבירא ליה לרש"י דהיינו דוקא בשובר המפרקת

קכ"ז ל' ב ד"ה החליט.

קכ"ח ס"ב ד"ה.

קכ"ט לב, א (שהיה במיעוט סימנים מהו תיקו).

קל ס"ב ד"ה.

קלא פ"א סופ"י כד (הובא לקמן ס' כד ס"ב כג). וכו"ה גם בתוס' ל' ב ד"ה החליט בשם ריב"ם.

קלב ס"ב וס"ק כג.

קלג ל' ב ד"ה החלוד, ובתורת הבית הארוך בית ב ש"א (כג). א"ב: חוששין גורזין אמו קודם ששהט רוב כו' שלא יראה כשחטם בפמול). וראה לקמן ס' כד סוף ס"ק לו. שח"ת צמח צדק סוס"י יז.

קלד ל' ב ד"ה תיקו (שספק לחומרא אף לענין הגרמה).

קלה כו, א.

קלו כקשיית הרא"ש שם על רש"י שאסר גם בהגרמה.

קלז פ"ב ה"א.

קלח ר"ש ס"ק ד"ה.

קלט סעף יב.

קמ דראה בשתי שחיטות.

קמא ס"ק יב (ד"ה ולפי זה). וראה דעת תורה ס"ק בת.

קמב לב, א ד"ה תיקו.

קמג סוס"י ה. הובא בש"ך ס"ק יב.

קמד ק"ג, א.

קמה ס"ה זה בשוע"ד לא הגיע לידנו. וראה ש"ע שם ס"ב.

קמו ד"ה דא לדיתיה וד"ה א.

קמז אף שמועיל לענין נציר דרס, לקמן שם ס"ד. ומה

למד הרמב"ם בהל' מצלחת אמורת פ"ו ה"ט.

הלכות שחיטה כג

ק

[יח] וישחוט (תלומת הדשן לעת רש"י וסמ"ק ומהרי"ו ועוד פוסקים).

ז' שחט עוף ושהה בו זאינו יודע אם ניקב הושט חוזר ושוחט הקנה לברו [טז] במקום אחר ומניחו עד שימות והופך הושט ובודקו

באר הגולה

יב הרמב"ם שם מרא דרב יוסף בריה דרבא הליך דף כ"ח ב'.

ולא בשאר קירוב מיתה כמו בהכאה על הראש וכהאי גוונא [מח]. אבל יש אומרים [מט] דהוא הדין על ידי שאר קירוב מיתה אין כל הדם יוצא ונבלע באברים. אלא דסבירא להו דאף על גב דנבלע באברים אין אסור אלא לאכול הבשר חי בלא מליחה וכניסת הרי"ף [פ] וסייעתו בנגמרא. וכן פסק השו"ע לקמן סימן ס"ז. והלכך אין איסור גמור מדינא בין בשבירת המפרקת בין בשאר קירוב מיתה אם אינו רוצה לאכול הבשר חי אלא והירות לכתחלה [פא] מאחר שמבלע הדם באברים. והביא רמ"א דעת יש אומרים אלו לקמן שם לענין והירות לכתחלה בין בשבירת המפרקת בין בשאר קירוב מיתה כגון לתחוב הסכין כלבה כמבואר שם והוא הדין להכאה על הראש וכהאי גוונא דאין לחלק ביניהם כלל כמבואר בדרכי משה [פב] וכן דעת המ"ז [פג] והר"ישה [פד] שם בזה דלא כהש"ך שם [פה]. ומכל מקום [פז] לענין מעשה ראוי לחוש לגירסת רש"י לכתחלה בשבירת המפרקת דסבירא ליה דאפילו חתיכה ומליחה לא מהני לקדרה:

[צח] וישחוט. בסכין או אפילו בקדרום אף על פי שהוא פגום וגם אין מולך ומביא אפילו הכי מקרי שחיטה כפסול במיעוט ברתא (ש"ך [ק] בשם סמ"ק [קי]). ואפילו אם אין הושהט חוזר ושוחט בעצמו בסכין או בקדרום אלא איש אחר הכשר לשחיטה כולה הדיא שחיטה היא [קכ] לפרש"י ופסולה משום שהייה ודרסה ועיקור על ידי פגימה דמיעוט ברתא (ועיין במ"ש לקמן סי' כ"ד [קכ] דבמגל וכיוצא בו שכולו פגום יש להקל בהפסד מרובה וכהאי גוונא ע"ש הטעם). אבל אם נכרי וכיוצא בו מהפסולים לשחוט אפילו בכשר עומד על גבו חוזר ושוחט אין לחוש אף לפרש"י דלא אמרינן כולה הדיא שחיטה היא כיון שאינו נבותר שחיטה כלל וכדלעיל סי' ב' סעיף א' [קכא] (דרישה [קכב] ש"ך שם):

[טז] במקום אחר. עצה טובה קא משמע לן דשמא מקורם לא נגע בושט ועתה אם ישחוט במקום החדך מתוך שקל לפגוע בושט יפגע בו ונמצא פוסלו שלא כדון

(ב"י [קכג] ש"ך [קכד]) והוא מעמא לא כתב כן הסמ"ק [קכה] ומרדכי [קכו]:

<p>ואיך. קנז ס"ק ג. קנח סי' קנז (ולא בקדרום). קנט כ"ח קר"א ד"ה כדן שיעור, ובס"ב ב קר"א ד"ה התחיל. הובא בש"ך שם ס"ק כז. קס ס"ק לז. קסא שיעור' לטוים סי' ה' לא הגיע לדינו. קסב ראה דרישה כאן ס"ק ד. ואוצ"ל: בי"ח (שנפסל לעיל). קסג ד"ה ומה. שהצ"ך (במעם הב'). קסד ס"ק מז. קסה סי' קנז (שהוא התלבה דלעיל סוף ס"ב, אלא שבשי"ע שם הוסף: בנקום אח"כ). קסו רמז תרי.</p>	<p>קמח כן הוכיח במ"ז שם ס"ק ב ברעת רש"י, שהרי רש"י התיר להכות על הראש בג"ל. קמט שכלי הלמק ח"ב סי' כז, הובא בב"י שם ד"ה כתב בשבלי. קנ (מב, ב). ראה ר"ן שם ד"ה ואיכניא. קנא שו"ת בניטין זבא סי' שכו. קנב ג (שנצטו שנתחיים כאן להכות על ראשה מוכח דרשי אף להתך בסכין). קנג ס"ק ב. קנז ס"ק ב. קנה ס"ק מ. קנו אף שלדעיה ג"ל אין לחלק בין שבירת המפרקת לבין הכאה על ראשה, מ"מ כ"ז. וראה פסקי אדה"י ע' 17</p>
--	--

הלכות שחיטה כג

קא

[כ] מבפנים אם לא נמצא בו טיפת דם בידוע שלא ניבב [כא] וכשירה. הגה: והמנהג להטריף הכל אפילו לה שזה רק נמיעוט קמח דקנה (מהרי"ו) ואסור למוכרו לנכרי [כב] כך אלא [כג] ימיתנו ואח"כ ימכרנו [כד] לנכרי (הגהות

[כ] מבפנים. שהושט אין לו בדיקה מבחוץ לפי שהוא מרפה בנקב משהו וטיפת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר אבל קרום הפנימי לבן הוא וטיפת דם ניכרת בו אבל הצינן ארום (רש"י¹⁰⁹):

[כא] וכשירה. אבל אם נמצא בו טיפת דם אפילו שלא כנגד חתך הראשון אסור מספק שמא היה חתך הראשון כנגד מציפה זו הושט דרכו להיות גמיר ופשיט (אבל בלאו הכי אין לחוש משום קורט דם לחדר כמ"ש לקמן סי' ל"ג¹⁰⁹). ומהאי מעמא נמי לא מהני האי תקנתא בבהמה דכיון דצריך לשחוט בה גם הושט חיישין שנפעג בנקב שנעשה בחתך הראשון אף שמתכוין לשחוט למטה או לבעלה כיון דהושט גמיר ופשיט (ב"י¹⁰⁹). תבואות שור¹¹⁰. וכן כתב התשב"ץ ח"ב סי' קמ"ו. דלא כש"ך בס' הארוך¹¹¹).

וכל זה כשאנו יודע אם ניבב הושט¹¹² אבל אם יודע בבירור דלא ניבב הושט כגון שהפס הקנה לבדו בידו שחיטתו כשרה אף בלא בדיקת הושט¹¹³. והלכך אף לדין דלא בקיאינן אין להחמיר בזה כדלעיל סי' כ"א¹¹⁴ (רק שיבדוק בקנה אם לא נשחט רק מיעוט יגמור שחיטתו ואם נשחט רובו לא יגמור משום שהייה במיעוט בתרא¹¹⁵). ולא דמי למ"ש השו"ע לעיל¹¹⁶ דאפילו אמר השוחט ברי לי שלא התכתי כי אם העור אין סומכין עליו דהתם כיון שלא כיוון מתחילה לכך הוה ליה מילתא דלא רמיא עליה דאניש ולא אדעתיה ודמי לדלעיל סי' י"ח ס"ד¹¹⁷ כמ"ש (ש"ך¹¹⁸):

[כב] כד. דשמא יחזור וימכרו לישראל כשיתרפא מבחוץ¹¹⁹ ולא יהיה ניכר ועיין מ"ש סי' [י"ז]¹²⁰:

[כג] ימיתנו. אבל לא יגמור שחיטתו (מהרי"ו). דרכי משה¹²¹ משום חשש תקלה שלא יבא לאכול ממנו כמ"ש לעיל סוף סי' א'¹²²:

[כד] לנכרים. אבל אסור להשהותו בביתו כשהוא חי דילמא אתי לידו תקלה (מרדכי¹²³) אבל אם אין צריך להשהותו אלא כ"א יום שנתעבר ותולד מותר כדלקמן סימן [י"ז]¹²⁴ (ש"ך¹²⁵):

ס"ק כד, וס"ק לו (ד"ה והלכך).
קעז סימן זה בשנו"ף לא הגיע לירדנו, וראה ש"ך שם ס"ק ה. לעיל ס"ק ז, וש"י.
קעח ראה מנחת יוסף סי"ח. ביאורי הלכות.
קעט סוף ב.
קעז ס"ק ז, וש"י.
קעח ס"ק ז.
קעט (הנהגות) סמ"ק סי' קעז. מורדכי רמז תרנ.
קפ סימן זה בשנו"ף לא הגיע לירדנו, וראה מור וש"ע שם סכ"א. לעיל או"ח סי' תסו ס"ב, וש"י.
קפא סוף ג.
קפב ס"ק ז.
קפג רמז תרנ, בשם (הנהגות) סמ"ק סי' קעז.
קפד סימן זה בשנו"ף לא הגיע לירדנו, וראה ש"ך שם ס"ק ז. לעיל או"ח סי' תסו ס"א, וש"י.
קפה ס"ק יז.

קסז כזה, ב' ד"ה אין לו בדיקה. וראה לקמן סי' לג ס"ק כב (ד"ה וכל זה לפר"ד) וס"ק כג (ד"ה וששה שלישי), שלדעת הרמב"ם ורש"י, הנקב אינו ניכר אף נכנסים, רק טיפת דם.
קסח ביאורי לס"ט, שלא הגיע לירדנו. ומצויין אלו גם לקמן סי' קפז קריא ס"ק יא (ד"ה מ"ש החכם צבי): ועיין במ"ש בי"ד סי' ל"ג, דאם אין הקוץ תחוב בבית הבמות תלין הקורט דם שנכחוץ במכה שעל ידי חולי מנזר השני לבד. וראה שו"ת צנח צדק סי' מ. סי' טח אות ד פס"ד צנח צדק סו, א. קכו, ב. פירס הבי"ד 13 ע' 75.
קסט ד"ה ונראה מדברי הרמב"ם.
קע ס"ק ב (ששלמד מזה גם לענין נמצא טיפת דם שלא כנגד חתך הראשון).
קעא שחלק על רמ"י.
קעב כאמור כאן בפנים השו"ע.
קעג וי"ח לקמן סוף ס"ק כו. וראה גם לקמן סי' כד ריש

סמ"ק ומרדכי) משום דאין לא בקיאיין צנדיקת הושט ומיישינן [כה] לנקיבת הושט (אגור) ומטעם זה אם תלש הנוצות מן העוף ויאל דם או חתך העור צנחמה ויאל דם ממנה יש להטריף דחיישינן [כז] לנקיבת הושט (מהרי"ו ומהר"ם פדוה"ה סימן פ"ג וכו"ה בשמיטות האחרונים) אבל אם לא יאל דם ולא [כח] חתך כל העור יש להכשיר ע"י שיסחוט למעלה או למטה ולצדוק נגד מקום החתך (דלא כמהרי"ק שורש ל"ד). ולכן יש ליזהר שלא למרוט הנוצות אם יוכל לשחוט צלא זה (א"ו).

[כה] לנקיבת הושט. (הש"ך¹⁹⁹ כתב בשם הב"ח¹⁹⁸ דבהפסד מרובה או לצורך מצוה נראה להקל ולסמוך על הגדולים האחרונים שהנהיגו והורו הלכה למעשה להתיר על ידי בדיקת הושט דרוקא לברוק בנקב במקום שאינו ידוע הוא שאין אנו בקיאיין בבדיקה. ע"ש ברש"ל סוס"י י"ד פ"ב¹⁹⁷). ורמ"א סבירא ליה דהבא נמי מיקרי מקום שאינו ידוע כיון הושט נגמר ופשט¹⁹⁵ (ע"י ש"ך סי' ל"ג ס"ק ז):

[כז] לנקיבת הושט. אחרך העור בבהמה קאי¹⁹⁷. אבל בתלש נוצות מן העוף אין לחוש כלל לנקיבת הושט אף על פי שיצא דם אלא שנהגו הבודקים להטריף בזה משום גזירה אמו נקרק העור מן הצואר¹⁹⁸. הלכך אין להחמיר בזה כלל בהפסד מרובה וכהאי גוונא¹⁹⁹ כגון לכבוד שבת או לעני¹⁹⁷. ואל תשגיח כמה שכתבו בשחיטות להחמיר בזה גבי יונה כי הוא הומרא בלי מעם עכ"ל רש"ל¹⁹⁷. והסכים עמו הש"ך בס' האריך¹⁹⁷:

[כח] חתך. היא יצא דם אף על פי שלא חתך כל העור או שחתך כל העור אפילו לא יצא דם אין להכשיר¹⁹⁷ אפילו על ידי בדיקה לרדן לפי דעת רמ"א. אבל רש"ל¹⁹⁷ הכשיר בין בחתך מקצת העור ויצא דם ובין חתך כל העור ולא יצא דם אפילו בלא בדיקה ואינו אוסר אלא בחתך כל העור ויצא דם. והסכים עמו הש"ך¹⁹⁷ כמה שכתב להקל בחתך מקצת העור דאפילו שיצא דם מאי חששא איכא כיון שלא חתך כל העור ודם זה דם העור הוא. אלא דאין להקל שלא במקום הפסד מרובה וכהאי גוונא דלא יהא אלא תלישת הנוצה דנהגים להטריף ביצא דם (ולפי מ"ש¹⁹⁷ בשם הש"ך בספר האריך הוא הדין כהא). אבל בחתך כל העור אפילו שלא יצא דם אין להקל אפילו בהפסד מרובה כרש"ל אלא כמ"ש הבי"ד¹⁹⁷ דאורחא דמילתא נקט כדלעיל¹⁹⁷ (ומכל מקום על ידי בדיקת הושט שגם הבית יוסף מתיר אפילו ביצא דם אם כן יש לסמוך על כל פנים על רש"ל בלא יצא דם אף על פי שחתך כל העור להתיר בבדיקת הושט בהפסד מרובה על כל פנים. מאחר שרש"ל מתיר בהפסד מרובה בבדיקה אפילו ביצא דם ומביאו הש"ך¹⁹⁷ ולא

קצח ד"ה שחט העוף. וראה שו"ת צמח צדק סי' רנג.
קצו דרכי משה ס"ק ג. ש"ך ס"ק כא.
קצז יש"ש פ"ב סי' יד.
קצח שם.
קצט לעיל ס"ק כז.
ר להתיר בתלישת הנוצה.
רא ד"ה וכתב מהרי"ק.
רב ס"ק ג.
רג ס"ק ג.

קפו ס"ק ג.
קפא אג"ל: הרש"ל (פ"ב סי' ד).
קפב ששנים הדורר הוא כיון שהוא במקום ידוע.
קפט כדלעיל ס"ק כא.
קצ מ"ו ס"ק ג.
קצא דרכי משה ס"ק ז. בשם שו"ת מהר"ם פארווא סי' פג. ש"ך ס"ק כ. מ"ז שם.
קצב כ"ח סוף הסימן. ש"ך שם.
קצג כ"ח שם.
קצד פ"ב סי' ה.

הלכות שחיטה כד

קג

כד דיני דרסה וחלדה הגרמה ועיקור וכו' כ' סעיפים:

א* דרסה כיצד בנון שהניח הסבין על הצואר ורחק וחתך [א] למטה בחותך צנון או קישות הרי זה פסולה ואין צריך לומר אם הבה בסבין על הצואר בדרך שמכין בסיוף וחתך הסימנים [ב] בבת אחת. ב* שחט בחולכה או בחוכאה לבר אם יש בסבין כמלא צואר והוין לצואר^ג כמלא צואר הגס: עס העור והמפרקת (מסרי"ו) כשרה ואם

באר הגולה

א משנת הולין כ' בפרישי"י שם וכפ' הרמב"ם בפ"ג נוהל' ב שם בגושנה.
ג מסקנת הגמ' שם דף ל"א.

חלק עליו. ובחתך מוקצת העור אף על פי שיצא דם הסומך על רש"ל להחיר בבדיקה יד על כל פנים אפילו שלא במקום הפסד מרובה לא הפסיד.

וכל זה כשאין השוחט אומר ברי לי שלא נגעתי בושט אבל אם אומר ברי לי אפילו חתך כל העור אם לא יצא דם כשר אפילו בלא בדיקה כלל^ה כדלעיל. והוא שנתבון מתחלה שלא ילעג בושט בנון שתפס הקנה לבדו בידו אפילו חתך כל העור וגם יצא דם כשר אפילו בלא בדיקה כלל ואפילו חתך בקנה כדלעיל (ש"ך^ו):

[א] למטה. בלא חלכה והובאה (טור. רמב"ם ע"ש פ"ג הלכות שחיטה). דכתיב ושחט אין ושחט אלא ומשך שנאמר^ז חין שחוט לשונם (גמ'י). אבל אם מולך ומביא אף על פי שדוחק הסבין על הצואר בחליכתה והובאתה עליו אין בכך כלום (רש"י הובא ב"ו) לפי שמכל מקום הסימנים נחתכים על ידי משיכת הסבין לארבה בחולכתה והובאתה עליהם שאף על פי שדוחק כלפי מטה בחולכתה והובאתה אינה יורדת למטה כשורה אלא כאלכסון מאחר שמביאה ומוליכה בדחיקתה כלי הפסק ונמצא שיש כאן משיכת הסבין לארבה בדחיקתה וחתוכיתה. והוא שיש במשיכה זו שנגמשה הסבין לארבה כדי לחתך הסימנים במשיכתה כדלקמן סעיף ב':

[ב] בבת אחת. לאו דוקא כל הסימנים בבת אחת אלא אפילו משהו מהושט או משהו המשלים לרוב הקנה שנחתך בדרסה פסולה כדלקמן סוף סעיף ו'. אלא רוצה לומר בבת אחת היינו שלא על ידי משיכת הסבין לארבה אלא על ידי דוחק הסבין במקום אחד ממנה על הסימנים כי כל משהו מהסימנים צריך להיות נחתך על ידי משיכת הסבין שנמשכת עליה לארבה וחותכתו בדרך משיכתה ולא על ידי דוחק שדוחקה במקום אחד ממנה לבר שזה נקרא בבת אחת והיא דרסה האמורה בכל מקום:

יד בדיקת העור. ראה ביאורי הלכות.

רה ב"י ד"ה וכתב טהור"ק. ש"ך ס"ק ד' וס"ק כא.

רו ס"ק ה.

רי ס"ק כא, וש"נ.

רז ס"ק ג' וס"ק כא.

סימן כד

א תלבה א.

ב וקרא א, ה.

ג ירמ"ו מ, ז.

ד ל, ב.

ה ראה לקמן ס"ק ב. לעיל סי' כג ס"ק ס"ב. שית רבנו

סי' ז (שכסבין שאינה חרה אפשר לבוא לחוש דריסה).

דעת תורת ס"ק א. ביאורי הלכות.

ו ד"ה חתך (כאדם המתין קנה או דלעת דוחק הסבין בבה

ופוסק ודאי דרסה). וראה מנחת יוסף ביאורים ס"ק ג.

ז ריש הסבין.

לאו פסולה שכל שאין בו בשיעור הזה אי אפשר לשחוט בלא דרסה על ידי הולכה או הובאה לבד וזאת הולך והביא אפילו שהט באומל כל שהוא בשרה. הנה: יש מממירין [א] צהמה (מרדכי ור"ן צס ר"ח ואיכא מ"ד בר"ף וזכר באגודה וכל זו והג"א מ"א) והמנהג בגלילות אלו לפסול צהמה אפילו הולך והציא אם אין בסמין כמלא לואר ומוך ללואר [ב] משהו (זהו דעת מהר"י¹).

באר הגולה

ד שם במשנה.

[ג] בבהמה. כן כתב הר"ף² איכא מאן דאמר הני מילי בעוף שצוארו דק אבל בבהמה לא עב"ל. וכתב הר"ן³ דברי ר"ח הם ואין להם עיקר בנגמרא עב"ל. וכן כתב המרדכי והגהות אשר"י⁴ מאור ורוע⁵ בשם ר"ח דהא דתנן אפילו כל שהוא היינו דוקא בעוף שצוארו דק אבל בבהמה בעינן כמלא צואר וחזין לצואר כמלא צואר עב"ל. ומשמע לבאורה מלשון המרדכי ואור ורוע בשם ר"ח דאפילו בדיעבד פוסל רבינו חננאל בבהמה בפחות מכמלא צואר חזין לצואר משום הכי איצטרך ליה לר"ח לאוקמו מתניתין בעוף דווקא ולא מוקים ליה אפילו בבהמה ובדיעבד דווקא. אבל הרשב"א בתורת הבית הארוך⁶ כתב דאף ר"ח לא קאמר אלא לכתחלה אבל בדיעבד לכולא עלמא שחיטתו כשרה עב"ל: [ד] משהו. מעם מנהג זה הוא לחוש לדעת ר"ח וכמשמעות לשון המרדכי והאור ורוע⁷ דאפילו בדיעבד פוסל ר"ח. ואף על גב דר"ח מצריך כמלא צואר חזין לצואר לא מתמירין כולי האי מאחר שכל הפוסקים פליגי אר"ח ולא חילקו בדבר זה בין עוף לבהמה כמבואר בב"י⁸. ומשמעות לשון המשנה⁹ מסייע להו דכולא מתניתין מיירי בבהמה י. הילכך לא חיישנן לדעת ר"ח בזה אלא לכתחלה אבל לא להחמיר כל כך לפסול אפילו בדיעבד נגד משמעות לשון המשנה מאחר דר"ח יחידאה הוא וכל הפוסקים פליגי עליה. וגם יש לומר דמורה ר"ח בדיעבד כמ"ש הרשב"א י. אבל לענין משהו חזין לצואר אין הכרע כלל מלשון המשנה דיש לומר כמ"ש הכלבו¹⁰ בשם הראב"ד הובא ב"י ס' ח' דהא דתנן אפילו כל שהוא היינו כל שהוא חזין לצואר דומיא דרישא דקתני כמלא צואר והיינו חזין לצואר כדמפרש בנגמרא (והא דמיבעיא לן בנגמרא במחמא דאוישכפי דהיינו מחמ של רצענים לאו כששחמא בפיה שהוא רחב קצת מיירי כמ"ש לעיל ס' ח' אלא כששחמא בארבה שהיא חדה על פני כל ארבה משני רוחותיה כדפרש"י י. אלא מפני שאין רוחב כלל קא מיבעיא לן דלמא איכא למיחש לחלדה. ולא דמי לגירא¹¹ שהיא רחבה קצת). הלכך חיישנן בהא לדעת ר"ח דלאו יחידאה הוא בהא. דגם בבה"ג¹² כתב דכל שהוא

ח (א, ג).

ט ר"ח נגמרא ואסקנא.

י רמז תריד (כשם ה"ל שחיטה שסדר הר"ח).

יא פ"ב ס' ה.

יב ס' שיעור.

יג בית א סוף ש"ב (ח, א).

יד שחובא בס"ק הקדמ.

טו ר"ח ומ"ש ואם תולך.

טז ל, ב.

יז ראה רש"י ד"ה שנים.

יח שחובא בס"ק הקדמ.

יט ס' קן פ"ב (פ, ד).

כ לא, א ד"ה מחמא.

כא שחמתי כנגמרא שם ל, סע"ב.

כב הובא בהגהות אשרי שם. וראה בה"ג ס' ה (קבה, ד).

הלכות שחיטה כד

קה

ג. שחט שני ראשים מאחד בהולכה או בהוכאה בלבד אם יש בסכין כדי (ה) שלשה צוארים (ו) כשרה ואם לאו יש לחוש ולאסור (ז) שתהיון.

באר הגולה

ה שם במשנה ושם בגמרא.

דתנן היינו בעוף ולא בבחמה ולא כתב בהדיא דבבחמה בעינן כמלא צואר חוץ לצואר כמ"ש ר"ח הילכך אפשר דסגיא בכמלא צואר והוין לצואר משהו כדעת הראב"ד.

ומכל מקום אנו לא חיישינן לדעת הראב"ד להחמיר אפילו בעוף בפתות מכמלא צואר וחיוץ לצואר משהו לפסול אפילו בדיעבד מאחר דכל שהוא דתנן היינו חוץ לצואר להראב"ד. דאנו לא קיימא לן הכי אלא כמ"ש ב"י סימן ח' בשם הפוסקים דפליגי אראב"ד. אלא דבבחמה מחמירין בבה"ג שכל דבריו דברי קבלה¹⁰ הואיל ואין חומרא זו נגד משמעות לשון המשנה מאחר שיש לומר כפירוש הראב"ד במשנה אף על גב דלא קיימא לן כפירוש הראב"ד. וזה טעם המנהג ע"פ שחיטת מהר"י. אבל לענין דינא אין מקום להחמיר בבחמה בפתות מכמלא צואר בדיעבד כי היכי דלא מחמירין בפתות מב' צוארין משום שכל הפוסקים פליגי עליה והוא הרין בכמלא צואר אחד פליגי. וגם האי שיעורא אין לו מקום כלל אלא על פי פירוש הראב"ד ואנו לא קיימא לן בהראב"ד כלל מדמקלינן בעוף אפילו כמשהו ממש כמבואר במהרי"ו הובא בדרכי משה¹¹. וכן משמע מלשון רמ"א בהג"ה¹². וכן פסק רש"ל¹³ וב"ח ס' ח' ופרי חדש שם. הילכך¹⁴ אפשר דיש להקל בהפסד מרובה כמ"ש הבי"ח וש"ך סימן כ"ה וסוף ס' כ"ג¹⁵.

[ה] ג' צוארים. והניח כמלא ב' צוארין מהסכין על גבי ב' צוארי הבהמות ומשך הסכין כמלא צואר אחד עד שכמלא צואר הג' מהסכין שהיה חוץ לצוארי הבהמות כלפי השוחט כששחט בהולכה בלבד עתה בא ונכנס לתוך צואר הראשונה שצאל השוחט וכמלא צואר הב' שהיה על צואר זה בא ונכנס לתוך צואר השני ובכך נגמרה שחיטת שניהם כאחד במשיכה זו שנמשכה הסכין כמלא צואר אחד וכל אחת מהן עברה עליה כמלא צואר שהיה עליה בתחילה וכמלא צואר שהיה חוצה לה (כן דעת הש"ך¹⁶). וכן משמע בהדיא ברשב"א¹⁷ ור"ן¹⁸. דלא כתבואות שור¹⁹). והוא הרין אם שחט ר' וה' בהמות כאחת סגי בצואר אחד יוצא חוץ לכולן (ר"ן²⁰ דרכי משה²¹):

[1] כשרה. בדיעבד דלכתחלה אין לשחוט אפילו בהמה אחת בהולכה או הוכאה לכהד²²

נג תוס' גר, א ד"ה כדי. וראה כללי הפוסקים והתוראה כלל קפג.

כד ס"ק ב.

כה שאין להחמיר בעוף.

כו יש"ש פ"ב ה"א (שפירש בבה"ג, שרק בבחמה מצריך מלא צואר וחיוץ לה משהו).

כז ד"ח כתב הר"ף (שרק בבחמה חשש הראב"ד).

כח כיון שהוא רק חומרא, ולא נדוניא.

כט ב"ח ר"ה שהטף העוף, וש"ך ס"ק ב (לענין תלש הנצות יוצא דם, שבין שהיא חומרא בעלמא יש להקל בהפסד מרובה), ובתעלוי שם ס"ק ב.

ל ס"ק ג.

לא בתורת הבית הארוך בית ב ש"א (כג, א: דשתיהן בשחיטה אחת כו.). ונתבאר לקמן ס"ק ז.

לב (א, א) ד"ה מתינו התין (שהיי' כבת אחת כו.). ונתבאר לקמן שם.

לג ס"ק ג, ובשעלה הדישה מ"ג (הדינו שנתחיל בשפת הצואר הדיגון הדיגונה כו.). שלפ"י אין שחיטתו בבת.

אחת.

לד שם.

לה ס"ק ד.

לו תוספתא פ"א ה"ה. תורת חיים ל, ב ד"ה השוחט שני פ"ח ס"ק ג. שמה"ח ח' ס"ג. תבואות שור שם ס"ק ה.

הלכות שחיטה כד

קו

כדלעיל⁹⁷. אבל כמולך ומביא מותר לשחוט אפילו לכתחלה כמה בהמות בשחיטה אחת דאין איסור בזה אלא בקדשים ולא בחולין (גמרא⁹⁸):

[1] שתיהן. דשתיהן בשחיטה אחת נשחטו וכיון שהראשונה בדרסה נשחטה אף השנייה כן שהרי בבת אחת ובענין אחד העביר הסבין על שתיהן עב"ל הרשב"א בתורת הבית הארוך⁹⁹ והר"ן¹⁰⁰, ורוצה לומר הראשונה¹⁰¹ כשהניח הסבין על גבי שתיהן ושחט בהולכה לברה הרי בהמה הפנימית שאצל השוחט נקראת ראשונה שהסבין יוצא ממנה תחילה ונראה גמר שחיטתה תחילה ואחר כך יוצא מהשניה¹⁰². ואף על פי כן גמר שחימתן הוא בבת אחת ומקרי שוחט ב' ראשים כאחד לפי שכשיצא הסבין מהפנימית ונכנס תוך צוואר החיצונה על כרחך כבר נגמרה שחימת החיצונה בכניסה זו כמו שהיא נמצאת שחופה ביציאת הסבין ממנה דאם לא כן לא היה עוד הצוואר עם הבשר והסימנים שבתוכו מצידו שאצל הפנימית חתוכים עד למטה ולא היתה כאן שחיטה גמורה כמו שהיא נמצאת נגמרה ביציאת הסבין כמ"ש לעיל¹⁰³.

והוא הדין דמשכחת לה דהשניה על כרחך בדרסה נשחטה. כגון שלא הניח הסבין על גבי שתיהן אלא על גבי הפנימית לבד הניח ראש הסבין בקצה הצוואר שאצל השוחט ממש¹⁰⁴, וכשמשיך כמלא צוואר אחד הגיע ראש הסבין ממש אל עבר הב' על גבי צוואר זה מלמעלה¹⁰⁵ ואמצעות הסבין ממש כסיום כמלא צוואר אחד הגיע למטה בתחתית הסימנים מצד הצוואר שאצל השוחט כשרחק הסבין כלפי מטה במשיכתה. וכשמשיך עוד ראש הסבין לעבר הב' דצוואר הבהמה השניה ודחקה כלפי מטה במשיכתה אזי הגיע אמצעות הסבין לעבר השני דצוואר בהמה אחת למטה בתחתית הסימנים ונגמרה השחיטה בהכשר כדלעיל (עי' רא"ש¹⁰⁶). ובהמה הב' אילו לא דרס בה לא היתה שחופה עדיין שהרי עדיין ראש הסבין ממש ראוי להיות בעבר הב' דצוואר הב' מלמעלה אלא לפי שדרס בה ודחק הסבין בבה כלפי מטה בשוה מלמעלה למטה הילכך נגמרה שחימת שתיהן כאחת. ואפילו הבי ג' הראשונה אסורה הואיל ובענין אחד העביר הסבין על שתיהן. ולא חש הרשב"א לדרקק בזה הואיל ואין בזה אלא שינוי הלשון בלבד ולא בעיקרא דדינא.

אבל אם הניח ראש הסבין על גבי הפנימית בקצה הצוואר ממש שאצל השוחט והולך ומשיך הסבין לתוך החיצונה ולא נגמרה עדיין שחימת החיצונה עד שיצא ממנה הסבין כמלא צוואר אחד הוצה לה וכמלא צוואר ב' דסבין היה מולא כל רוחב הצוואר למטה כנגמר שחיטה הרי גם השניה לא נשחטה בדרסה ושתיהן כשירות. אלא דהרשב"א ושאר פוסקים לא מיידי כלל כבדאי גוונא משום דבכהאי גוונא לא מוקרי כלל שוחט ב' ראשים כאחד שהרי הפנימית נגמרה שחימתה תחלה מיד שיצא ממנה כמלא צוואר הסבין ונכנס לתוכה כמלא צוואר ב' וזוהי מולא רוחב הצוואר כנגמר שחיטה. כן דעת הב"י¹⁰⁷ ורש"ל¹⁰⁸ וש"ך¹⁰⁹ לדינא.

מד מה שאין כן כשהניח ראש הסבין על כל רוחב הצוואר, כדלקמן (י"ח אבל אם, רב').
מה שהסבין אינו בקר ישר, אלא שראש הסבין נגמר יותר, כדלקמן שם. וראה ביאורי הלכות.
מו פ"ב סי' ח (שהפנימית כשהיא). וראה כ"ח ד"ה ונ"ש לא היה (שפירש כן דברי הרא"ש).
מז ד"ה לא היה.
מח יט"ש פ"ב סי' יא.
מט ס"ק ה.

לז ראה לקמן סוף ס"ק ב.
לח כג, א. ר"ן (ז, ב) ד"ה מתינו השוחט. ש"ך ס"ק ב.
לט בית ב ש"א (כג, א: דשתיהן בשחיטה אחת כו').
מ (ז, א) סו"ה מתינו הריני (שהרי בבת אחת כו').
מא שם העביר הסבין על שתיהן בבת אחת מרוב נקראת הראשונה, אלא מיידי כשהניח כו'.
מב דמיידי שהמשיך השחיטה עד שיצא הסבין מן בהמה החיצונית.
מג ס"ק ה (שגיד שנכנס לצוואר השני נגמרה שחיטה).

הלכות שחיטה כד

קז

ד' ישנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו זה למעלה לצד הראש וזה למטה לצד החזה שאוחזין אותו באלכסון כשרה ולא חיישין שמא ידרסו [מ] זה על זה.

ה' היה שוחט והתך כל המפרקת כשרה. הגה: והמנהג להטריף אפילו לא סתך רק ריז המפרקת (מהר"י ולאגור וס"ה) ולפי לשונם כי יש מרובותא סוגרין [מ] כן (דקדק ראז"ה מפ"י רש"י).

באר הגולה

1 בדיקא שם דף ל'.

אבל אם הניח ראש הסכין על גבי כל רוחב צואר הפנימית ולא בקצהו הפנימית פסולה¹ שהרי בשחיטת בהמה בהולכה לבהה בסכין שיוצא ממנה חוץ לצואר כמלא צואר כלפי השוחט וכמלא צואר אחד הוא על גבי רוחב כל הצואר בתחילת השחיטה צריך להיות כמלא צואר זה שעל גבי הצואר נמשך ויורד מיד כלפי מטה כאלכסון כדלעיל² ובאן אינו יורד מיד כלפי מטה שהרי הוא נמשך על הצואר החיצונה וראש הסכין מגיע עד עבר ה' דצוארה מלמעלה ממש בתחלת שחיטתה.

והוא הדין איפכא בכל זה כשוחט בהובאה לבהה:

[מ] זה על זה. מתוך שזה מושך לבאן וזה לבאן ושניהם דוחקים הסכין על הצואר (רש"י ב). מיהו היינו חוקא ברעבד לא חיישין להכי אבל לכתחלה לא יאחו אדם בסכין מצד זה והב' מצד ב' כנגדו (עי' רמב"ם³ ופרי הרש"י וכן דעת השו"ע⁴ דלא כמור"ט):

[ס] כן, ראב"ה במרדכי⁵ דקדק כן מפרש"י רפ"ב דחולין⁶ אהא דאמרינן התם אמר רב כהנא מניין לשחיטה שהוא מן הצואר שנאמר ושחט ממקום ששח (שכופף⁷) חמהו (הכשרהו לאכילה ומהרהו לישנא אחרינא חמהו הוצא את דמו ונקחו). ומסקינן דשחיטה מן הצואר הולכתא גמורא לה אלא קרא דושחט למאי אתא דלא לשויה גיסמרא. ופרש"י שלא יחתך כל המפרקת לשנים דהכי משמע חמהו הוצא את דמו ותו לא ולא ידך לישנא הכשר אכילתו דהיינו הסימנים ותו לא עכ"ל. וכתב על זה המרדכי בשם ר' ברוך ולא נהוירא דכיון ששחט הסימנים אם שחט אחר כך גם המפרקת מאי איכפת לן. ומיהו בתוספתא⁸ תניא היה שוחט והתך את הראש בבת אחת נתכוין לכך שחיטתו פסולה ואם לאו שחיטתו כשרה. ואמר לנו מורינו ר' מאיר שמעשה היה באחד ששחט והתך כל המפרקת ודקדק ראב"ה מפרש"י ואמר. ולא נהוירא למורנו ר' מאיר ומפרש מורנו כך פרש"י חמהו הוצא את דמו ותו לא צריך יותר עכ"ל המרדכי. ובמשמרת הבית⁹ בשם התוס' כתב דמ"ש רש"י הוצא את דמו ותו לא היינו משום דבחתכות המפרקת מבלע דם בבארימ¹⁰ וקרא דושחט בקדשים כתיב דלדם הוא צריך להיות ולירוקות.

1 אף שנכמתה ארת כשרה כמ"ג.

2 נא ס"ק א.

3 נב ל' רע"ב.

4 נג פ"ב ה"י (שחיטתן כשרה).

5 נד ס"ק ג.

6 נה שכתב: כשרה.

7 וי שאין שם תוכה כשרה (רק ושוחטין).

8 רמז תרב.

נח כ"ג א.

נט רש"י.

ס פ"ב ה"א.

סא בית ב ש"א (כב, א). וז"ה בריש"א שם ד"ה ה"ג

וישנה, ובשלת ח"א סי' רסא.

סב כדלעיל סי' כג ס"ק ז, וש"י (אלא ששם נאמר פסעם

זה ליש"י אף לחולין על דיו חתכה ונליחה).

הלכות שחיטה כד

קה

ומבואר בב"י¹⁰⁰ ו"שך¹⁰¹ דראבי"ה יודאה הוא וכל הפוסקים פלגי עליה. והמ"ז¹⁰² הוסיף להפליא עליו ממשנה וגמרא¹⁰³ ונתבאר לעיל סוף סי' כ'¹⁰⁴ דאם החזיר הסימנים לאחריו העורף ושחט מן העורף שחיטתו כשירה אלא שבין שרימ"א כתב שאין לשנות מן המנהג שנהגו להמריף אין בדינו להקל דלא יהא אלא דברים המתירים ואחרים נהגו בהם איסור עכ"ל המ"ז. וכן כתב הש"ך דמן הדין שרי ואולי דעת רמ"א להחמיר דוקא במקום שאין הפסד מרובה וכהאי גוונא עכ"ל הש"ך.

ולפי דעת ראב"ה צריך לרחוק ולומר דבההיא דלעיל סוף סי' כ' דמיירי דוקא בלא נתכוין לחתך המפרקת כמ"ש הדרישה ריש סי' א'¹⁰⁵. ואם כן בלא נתכוין אין להחמיר כלל אפילו שלא בהפסד מרובה. וסיים המ"ז שיש להקל בזה בכל הספקות דאפילו רואה חתך במפרקת אין צריך לבדוק אחריו אם הוא רוב וקל וחומר כשאין המפרקת לפניו והאי רוב המפרקת נראה לי דהעיקר תלוי בחוט שאפילו לראב"ה שפירש דברי רש"י ותו לא שאסור לחתך אחר כך על כרחך לא קפיד אלא אחוט שהחיות תלוי בו ועל זה אמרה תורה דלא ימית הבהמה אלא על ידי הסימנים ולא בדבר אחר עכ"ל. ורובנו לומר בדבר אחר היינו כבת אחת עם הסימנים דווקא כדתניא בתוספתא דלעיל היה שוחט וחתך את הראש כבת אחת. אבל שלא כבת אחת אין איסור להמית הבהמה בדבר אחר אלא משום מבליע דם באברים כדלעיל סי' כ"ג¹⁰⁶.

ולפי דעת כל הפוסקים החולקים על ראב"ה יש לומר הא דבתוספתא דמפליג בין נתכוין לכך ללא נתכוין מיירי בשוחט כהולכה לבדה או כהובאה לבדה דכהאי גוונא מיקרי כבת אחת כמתני' דלעיל. ומיירי בסתם סכין שיש בה כשעור שנתנו חו"ל כמלא ציאר חוץ לצואר. והאי שיעורא לא סגי אלא לחתיכת הסימנים עד המפרקת ולא עד בכלל כמ"ש במשמרת הבית¹⁰⁷ ופרי חדש¹⁰⁸. אלא דמכל מקום כיון שיש בסכין כשעור שנתנו חו"ל אם חתך המפרקת בלא מתכוין תלינן בחריפות הסכין כי לפעמים הסכין חריף ושוחט הסימנים בפחות מכשעור שנתנו חו"ל כמ"ש התוס'¹⁰⁹ והרא"ש¹¹⁰ לפי דעת התבואות שור¹¹¹.

אבל לפי דעת הרמב"ן והרישב"א והר"ן¹¹² דפלגי בהא אתוס' ורא"ש וכן דעת הבי"ב בשו"ע¹¹³ (כמ"ש בקונטרס אחרון¹¹⁴) יש לומר דבתוספתא לא מיירי כלל בחתך המפרקת אלא לחתיכת הסימנים לבדם קרי חתך הראש כדתנן¹¹⁵ כמתניתין התיו הראש והיינו סימנים לבדם כמו שנתבאר לעיל. וכבת אחת דבתוספתא היינו נמי כבת אחת דמתניתין

עד סי' ח ס"ק יא (שליפ"ד התוס' ורא"ש הנ"ל, שהובאו בשמ"ש סי' ס"ה, לחתוי נשחטו הסימנים קודם שעירב כל אורך הסכין, אם כן יש לחתוי גם בחתיכת המפרקת).
ענה אפשר הנוגת לרשב"א ור"ן דלעיל ריש ס"ק ז (שמקורם מהרמב"ן¹¹⁶ ל ב ד"ה הא דתנן התיו, אלא שדרכו¹¹⁷ מפרש דמיירי שהתיו כל הראש), שבין שהראשונה על כדתני דהרס נשחטת אף חושני כן (הולקוס בית על תוס' שהובא בר"ן ג א סו"ה מתינן, ועל רא"ש פ"ב סי' ח, שנתדוין השניה). וראה מנחת יוסף סוף ק"א ס"ק לא.
עו סעף א (אי אפשר לשחוט בלא דרסה על ידי הולכה או הובאה לכה. והענין דברי הרא"ש הנ"ל שהובאו כמור).
עז של רבנו, שלא הניע לדינו.
עח ל ב.

סג ד"ה כתב הגדליק.
סד ס"ק ה.
סה ס"ק ב.
סו יג ב.
סז סימן זה בשו"ע¹¹⁸ לא הניע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ג (וידע שחתכם קודם המפרקת), ומ"ז שם ס"ק ז (שלידן) אסור אף אם חתך המפרקת אחר הסימנים).
סח סימן א ד"ה ולדעת המפרקת.
סט ס"ק ח.
ע בית ב ש"א (כב, ב).
עא ס"ק א.
עב לא, א ד"ה חוץ.
עג פ"ב סי' ג.

הלכות שחיטה כד

קמ

ו' ישאדם שוחט עוף ואוחז בסימנים בשתי אצבעותיו צריך שיאחז אותם יפה שאם אינו אוחז אותם בטוב פעמים שידו נשמטין לכאן ולכאן ולא יבול לשחטן ע"י הולכה ויבא לידי דרסה. הגה: וכן לא יניח האלצנע על הסמין אלא יחזיק אותה נקמח כדי וי' שלא יבא לידי דרסה (דעת עלמו מקבלת השוחטים ומהרש"ל פ' השוחט סימן י"ג צ) והאפילו לא עשה דרסה אלא במשהו וי' מן הושט פסולה. הגה: והמנהג להטריף כל דרסה בין נמיטט וי' קמח בין נמיטט נמלא בין נקנה בין נשט. (שמיטות מהרי"ו).

באר הגולה

ז כל בו בשם הר"ף וב"כ ה"י ט"ו פ"ג מהל"ש בשם סמ"ק. ח שם.

שהיא הולכה לבדה או הובאה לבדה. וקא משמע לן בתוספתא דלא מכשרין כבת אחת אפילו בסכין שיש בה כשיעור שנתנו חז"ל שהוא כמלא צואר חוץ לצואר אלא בשלא נתכוין לכך רק שלא הספיק להביא עד שהותו הראש בהולכה לבדה כדפרש"י במתני' דלעיל אבל אם נתכוין לכך איכא למוחש לדרסה (כמ"ש בקונטרס אחרון).

ועל כן צריכים השוחטים לזהר בזה באוהרה יתירה מאחר שיש בזה חשש דרסה אפילו בדיעבד מלבד ההזירות לכתחלה שמצוה להוליך ולהביא לכתחלה (כמו שנתבאר לעיל ט):
[ג] שלא יבא לידי דרסה. ומיהו זה אינו אלא והזירות לכתחלה אבל בדיעבד אין לחוש. ובמדינות אלו שנהגו השוחטים לאסור אפילו בדיעבד אולי בקעה מצאו וגדרו בה גדר ומכל מקום בהפסד מרובה וכחאי גוונא יש להקל (תבואות שור"ג):

[ד] מן הושט פסולה. בב"מ⁸⁹ בשם הכל בו⁹⁰ והגהות מיימוניות⁹¹ בשם הר"פ בהגהת סמ"ק⁹² מבואר בהדיא דקאי אדלעיל שאם אינו אוחז אותם בטוב פעמים כו' ויבא לידי דרסה ודרסה פסולה אפילו במשהו מן הושט. אבל בקנה סכורא ליה להר"י⁹³ דאין דרסה פוסלת אלא ברובו או במיעוט המשלים לרובו. וכן דעת רוב הפוסקים כדלקמן⁹⁴ גבי הגרמה והחלדה. והשו"ע אף בסכורא ליה בהרמב"ם⁹⁵ לפסול דרסה והחלדה אף במיעוט קמא דקנה כדלקמן סעיף י"א⁹⁶ וסעיף י"ג⁹⁷ לא רצה לשנות לשון הר"י⁹⁸ ברין זה משום דאף להרמב"ם אתי שפיר לשון זה לזהר שלא יבא לידי דרסה משהו בושט יותר מבקנה דבושט פסולה ודאי ובקנה היא פסולה מספק כדלקמן סעיף י"א וסעיף י"ג עיין שם צ:

[*] קמא. עיין כמ"ש בסעיף י"א⁹⁹ ובסעיף י"ב¹⁰⁰ מעם המנהג:

כח (דעת רש"י ותוס' ורא"ש וש"ך).

זו פ"ג ה"י.

פח ס"ק ה.

פט ס"ק כה.

צ ראת לקמן שוש ומ"ק לא (שלידת הרמב"ם והשו"ע).

גם דרסה במיעוט קמא הושט היו ספק נבילה.

צא ס"ק ז.

צב ס"ק כד.

עט ס"ק ג.

פ ס"ק מ. בשם בית הלל ס"ק ג, בשם הבני וילנא.

פא ד"ה כתב הכל בו.

פב ס"י קי פ"ג (פא, ט).

פג (קיששא) פ"ג ה"א.

פד ס"י קצו אות ד.

פה בנהגת סמ"ק שם.

פו ס"ק ז' (דעת הש"ך). ומ"ק יח (דעת ר"ת), ומ"ק יח.

הלכות שחיטה כד

קי

ז ויבוי חלדה כיצד כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן בין ששחט התחתון כהלכתו מלמעלה למטה וחזר והוציאו ושחט העליון בין ששחט העליון ממטה למעלה שלא כהלכתו פסולה.

ח ה"חלילי את הסכין תחת העור או תחת צמר מסובך בצואר הבהמה או תחת מטלית ה"קשור בצוארה או שהמטלית ה"מדובק בו בשערה ושחט יג) שחיטתו פסולה ה"אבל אם המטלית פרוש על צוארה ושחט שחיטתו כשרה. ט) ויש מי שפוסל גם בזה ט) ולכתחלה יש לחוש לדבריו. הגה: וכן יש לזהר נכבשים שיש להם זמר מסובך צלואריהם למנוח הזמר יד) המסובך שלא יבא לידי חלדה (מרדכי פרק השומע ויוקם).

באר הגולה

יד הר"ן שם בשם רבנוטא וכו' כמ"ג והרא"ש והרשב"א
וכ"ג מדברי רש"י ומ"ג.
טו הרמב"ם כמ"ג טה"ל שחיטה.
סז כ"ז.

ט משנה שם דף ל"ב.
י שם בגמרא דף ל' מומרא דרב יהודה אמר רב.
יא בעיות ולא נפשמו שם ולחומרא.
יב כפי הרא"ש.
יג כפירוש בה"ג.

יב) חלדה. לשון חלדה כחולדה זו שהיא תחובה ומכוסה בחורי הבתים יג) והכי נמי הסכין מכוסה בסימן העליון בשעת שחיטת סימן התחתון או בשעת שחיטת העליון ממטה למעלה. ודוקא בסימן שהוא ככלל שחיטה היו ודאי חלדה אבל אם מכוסה בדבר שאינו ככלל שחיטה כגון תחת העור מספקא ליה לרב כגמרא יד) ואמר איני יודע ופסול מספק כדלקמן סעיף ח'.

יג) שחיטתו פסולה. מספק דאבעיות ולא איפשמו ונתנו כגמרא טז) לרב דאמר תחת העור איני יודע תחת מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו תיקו ופרש"י מהו דהא עור נמי לאו ככלל שחיטה הוא ומספקנין ליה בחלדה הכי נמי לא שניא או דלמא האי גופה והאי לאו גופה עכ"ל. והרא"ש יז) כתב תחת צמר מסובך מהו כיון דצמר עומד לגזו לא היו כעור ואם תמצני לומר כיון דהשתא מיהא מחובר לבהמה מיקרי חלדה תחת מטלית הקשורה סביב הצואר מהו תיקו ועבדינן לחומרא (ולא היו ספק ספקא משום דהכל שם ספק אחד אי מיקרי חלדה ככהאי גוונא ואם לאו) אבל אם נפל מליתו על מקום השחיטה פשיטא דלא היו חלדה דלא מיבעיא אלא כבגד שקשור תמיד בצואר הבהמה דומיא דצמר וכן כתב בה"ג יז) דמיירי שיש מכה בצואר הבהמה ורבק עליה מטלית בשערה ודלא כמו שכתב הרמב"ם יח) אם פירש מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית הואיל ואין הסכין גלויה הרי זה ספק נבלה עכ"ל הרא"ש. ומה שכתב הקשור תמיד הוא לאו דוקא אלא שהוא הדין כרוך ועשוי להתקיים זמן מה (תבואות שור יט):

יד) המסובך. לאו דוקא אלא אפילו השערות מובדלות זו מזו כל שהסכין תחתיהן הוה ליה חלדה אלא אורחא דמילתה נקט כגמרא וש"ע ורמ"א דכמסובך שאינו יכול

צא ס"ה ס (קבה, ד).
צב ל"ב.
צט ס"ק י.

צא נגמרא כ"ב. לבוש ס"ג. ס"ו ס"ק ב.
צד ל"ב.
צה ל"ב.
צו ס"ב ס"ה.

הלכות שחיטה כד

קיא

ט צריך לזוהר בשארם שוחט וחס על העור שלא יעשה בו קרע גדול ושוחט בראש הסבין ומתכסה [טו] מהעור אמנם אם שוחט כאמצע הסבין אין לחוש אם ראשו מתכסה בעור כיון שהסבין במקום ששוחט בו כנגד הסימנים אינו מכוסה ויש מי שמחמיר גם בזה ויש לחוש לדבריו לכתחלה.

י אם לאחר ששחט רוב הסימנים החליד הסבין תחת מיעוט הנשאר משיניהם או מאחד מהם זפסקן מותר. ^א ויש מי [טז] שאוסר גם בזה וראוי לחוש לדבריו לכתחלה. הגם: והמנהג להטריף כל מלדה בין נמיעוט קמח בין נמיעוט גמלא בין [יז] נקנה בין נוטע (שחיטת מהרי"ו).

באר הגולה

כ כ"ג מדברי הרמב"ם בפ"ג הל"ו ו' וכ"כ הרא"ש בפ' השוחט שבנו זממך על התוספתא
כא מור בשם פ"י רש"י אהא דבעי ר"ב ולא נפשטה ולחצורא שם ל' ע"ב ושלח הסבין הרא"ש.

ז מור בשם מ"ג
יח שם בשם הרא"ש נמ"ך.
יט מהרי"ב בפ"ג מהל' שחיטה.

להפרידן מנינים הסבין תחתיהן (תבואות שור^ק). ומכל מקום מדינא סגי לפנות הצמר איך ואיך ואין צריך לחלוש אלא משום זהירות לכתחלה. וכן בעופות נהגו למרוז הננוצות ואף על גב דאיכא צער בעלי חיים (מרדכי^{קכ}). ומכל מקום אם יכול לשחוט בלא זה יש לזוהר מלמרוז כמ"ש רמ"א בס"י כ"ג^{קכ}:

[טו] מהעור. והוי לה חלדה ואפילו בדיוקבד שחיטתו פסולה מספק בדלעיל (ש"ך^{קכ}):

[טז] שאוסר. כן דעת רש"י^{קכ} לפירושו בהא דבעי רב פפא החליד במיעוט סימנים מהו תיקון ופרש"י החליד במיעוט סימנים לאחר ששחט רובן בהכשר מי אמרין הא אישתחוט שפיר ברוב סימנים או דילמא כולה חדא שחיטה היא ואית בה חלדה עכ"ל. והתוס' י"ח וסיעתם הקשו על פירוש רש"י כמו שהקשו על פירושו^{קכ} שפירש כבעיא דשנה במיעוט סימנים ככהאי גוונא ממש בדלעיל ס"י כ"ג^{קכ}. ופירושו בעיא זו בענין אחר כדלקמן סעיף י"א. ולפירושהו אין לאסור כלל חלדה אפילו במיעוט בתרא דסימן הראשון כבהמה^{קכ} שכיון שרוב הסימנים נשחטו בהכשר לא איכפת לן במיעוט שנשחט אחר כך בפסול. ומשום הכי כתב השו"ע סתם או מאחד מהם^{קכ} (עיין פרישה^{קכ}):

[יז] פירש השו"ך^{קכ} המעט שמחמירים אף במיעוט קמח דקנה בין בחלדה בין בקנה בין בהגרימה הוא משום דאין אנו בקיין בבדיקת העוט וחיישינן שמוא נגע בוישט כדלעיל ס"י כ"ג^{קכ} אבל מדינא אין לאסור לכולי עלמא במיעוט קמח דקנה בדרסה וחלדה כמו שאין לאסור כשהייה מידי דהוה אחצי קנה חתוך דלעיל סוף ס"י כ"א^{קכ}.

ק ס"ק יג.

קא רצו תרה. לבוש ס"ה. ש"ך ס"ק ה. וראת לקמן הל' עובדי ריבם ס"ד.

קב סעיף ג. ש"ך שם.

קג ס"ק פ. וראת שר"ת צ"צ מוס"י ה.

קד ל. ב ד"ה החליד.

קה שם ד"ה החליד.

קז של רש"י ל"ב, א ד"ה במיעוט סימנים.

קז ס"ק ה.

קח אף שעדיין לא נגמרה שחיטה.

קט היינו כשהחט מיעוט בתרא של סימן הראשון.

קז ס"ק ו.

קיא סוף ס"ק יג.

קיב ס"ב וס"ג.

קיג סימן זה בשו"ך לא הגיע לדיון, וראת ש"ך שם ס"ק

ת (אפילו לדיון). לעיל ס"י כג ס"ק ג, וש"ג.

הלכות שחיטה כד

קיב

יא אם החליד הסבין תחת מיעוט הראשון ושחטו ממטה למעלה ואח"כ גמר השחיטה [יח] בדרכה וכן **כ** אם שחט רוב סימן אחד בכהמה והחליד הסבין תחת מיעוט הנשאר ושחט [יט] סימן השני וכן אם שחט מיעוט הראשון [כ] בחלדה וגמר השחיטה שלא בחלדה הרי זו פסולה.

באר הגולה

כג שם כפירוש הר"ר אושעיא ולחומרא כיון דלא נפשטה.

כב כפי' ריב פפא כפירוש התוס' שם.

אבל הב"י בשו"ע סבירא ליה לאסור במיעוט קמא דקנה מדינא בדרסה וחלדה לחוש לדעת הרמב"ם ^{קכ} כדלקמן סעיף י"ג עיין במ"ש שם ^{קכ} המעט: [יח] בדרכה. וזה פירוש התוספות ^{קכ} בשם ר"ת והמור בשם הרמב"ם ^{קכ} בבטיא דהחליד במיעוט סימנים ^{קכ} דלעיל ^{קכ}.

אלא ^{קכ} להרמב"ם ^{קכ} היא בין בקנה בין בושט כדלקמן סעיף י"ג ^{קכ} ולר"ת היא בושט לבר ^{קכ}. והוא הדין בשהייה ודרסה במיעוט קמא דושט היא בעיא דלא איפשטא לפירוש ר"ת ^{קכ} והוה ליה ספק נבילה ^{קכ}. אבל להרמב"ם לפי דעת הב"י בכסף משנה ^{קכ} לא הוי ספק נבילה במיעוט קמא דושט אלא בדרסה וחלדה אבל בשהייה הוה ודאי נבילה. וכן דעת כל האחרונים סימן כ"ג ^{קכ}. משום שכיון ששהה אויל ליה מעשה קמא והוה ליה כנקובת הקיץ ונקובת הושט במשהו ^{קכ} אבל בדרסה וחלדה כיון שהשחיטה נמשכת ושחיטה אחת היא איכא למימר הכי אנמריה רחמנא למשה לא תשחוט רובא בדרסה וחלדה אבל מיעוטא שפיר דמי משום הכי לא הוי אלא ספק נבילה (ריב"ש ^{קכ}). כסף משנה ^{קכ}. לחם משנה ^{קכ}).

[יט] סימן השני. וזה פירוש התוס' ^{קכ} בשם הר"ר אושעיא בבטיא דלעיל והסכים עמו הרא"ש ^{קכ} ושאר פוסקים. דאיבעיא לן אף אם תימצי לומר תחת העור וצמר מסובך לא הוי חלדה היינו משום דלא חשיבו כבהמה. או דלמא אף אם תימצי לומר דהוי חלדה הכא שאני כיון שנשחט הרוב המיעוט הנשאר כחתוך דמי עכ"ל הרא"ש:

[כ] בתלדה. כלומר בחלדה גמורה ודאי כלי שום ספק החליד הסבין בין סימן

- קיד** פ"ג ה"י וד"ו (לפסול דרסה וחלדה במיעוט קמא).
- קטו** לקמן פ"ק בת, ושי"ג.
- קטז** ל' ב ד"ה החליד.
- קטז** פ"ג ה"י לפירוש המור שגפרשו כפירוש ר"ת (ראה ב"י ד"ה ונ"ש רמנו שהרמב"ם).
- קיה** ראה לקמן פ"ק כ', שהאיבעיא לפירוש זה הוא כשהחליד תחת מיעוט המינן כשחשית מיעוט קמא, דהוי תרתי למעלותא.
- קיש** ס"ט וד"ק מן (שם נתבאר האיבעיא לפירוש רש"י).
- קכ** בא למאן החילוקים בין דעת הרמב"ם לר"ת, בחלדה ודרסה ושחיטה במיעוט קמא, בושט ובקנה.
- קכא** שאמר כאן חלדה במיעוט קמא בסתם.
- קכב** פ"ק בת, ושי"ג.
- קכג** כדלעיל פ"ק יז בדעת הש"ך.
- קכד** שפי"ש בתוס' שם האיבעיא (לב, א) שהה במיעוט סימנים, דדינו במיעוט קמא (וא"כ בודאי מירוי

- בושט בלבד, שאין לאמור שהיה במיעוט קמא דקנה, כדלעיל פ"ק יז, ושי"ג).
- קכה** ראה שו"ת צמח צדק סי' א אות ב. ובאורי הלכות.
- קכו** פ"ג ה"י (שלא פירש האיבעיא בשהה במיעוט קמא).
- קכז** ראה רא"ש פ"ב סי' ו (שלא"ת אין שהייה בעוף אמורה אלא מספק, במיעוט קמא דושט). לעיל שם פ"ק יא (שיק בספק שהייה גמורה בעוף הוי ספק, או ודאי נבילה). לקמן סי' לג פ"ק י (אם נקובת הושט הוי נבילה).
- קכח** כדלקמן סי' לג פ"ג.
- קכט** סי' קפו (דחכי אנמריה רחמנא כו). הובא בש"ך פ"ק כ (להחלק נמצעים הן בז דריסה וחלדה להנרימה בושט, כדלקמן ריש פ"ק לא).
- קל** פ"ג ה"י (שהעתיק תשובת הריב"ש).
- קלא** פ"ג ה"י (טעם החילוק בין חלדה לשהייה).
- קלב** ל' ב ד"ה החליד.
- קלג** פ"ב סי' ו.

הלכות שחיטה כד

ק"ג

יב [כא] ה"ג הגרמה כיצד זה השוחט בקנה למעלה במקום שאינו ראוי לשחיטה או שהתחיל לשחוט במקום שחיטה ושחט מעט והטה הסבין חוץ למקום שחיטה למעלה וגמרה שם ה"ג אבל שחט [כב] רוב חלל הקנה במקום שחיטה והטה הסבין חוץ למקום שחיטה למעלה וגמר שם חתיכת כל הקנה כשרה. וה"ה אם שחט רוב שנים בבהמה במקום שחיטה והשלים השחיטה בהגרמה או בדרסה כשרה ה"ג ויש מי [כג] שפוסל בדרסה ויש לחוש לדבריו לכתחלה. הג"ה: והמנהג להטריף

באר הגולה

כד לשון הרמב"ם שם הל' י"ב ממשנה שם וגמ' דף י"ח כפי הריאה נדון כריאה. י"ט וכתב הכ"מ שם דגמט בקנה למעלה לפי שעתיד להחל בן תורים שלש לשחט וכו' למעטיו בושט דבין למעלה ובין למטה היו נקובות במשורה וכן בקנה למטה בין

לסימן ושחט מיעוט סימין בחלדה זו. מה שאין כן בכבא הראשונה שלא החליד אלא תחת מיעוט הסימן דאיכא למימר דמיעוט סימין כיון שאינו מעכב בשחיטה דמי לעור ^{ת"ר} שהיא ספק חלדה ^{ת"ר} וכיון שלא שחט בספק חלדה זו אלא מיעוט סימין איכא תרתוי למעלוותא. וקא משמע לן ברישא דאפילו הכי הוא בכלל בעיא דלעיל (עיין תבואות שור ^{ת"ר}). וכן משמע בהדיא בב"ב ^{ת"ר} איני רואה כל' ע"ש וה"ק):

[כא] הגרמה. לשון הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה (רש"י ^{ת"ר}): [כב] רוב חלל. עיין במ"ש ריש סי' כ"א ^{ת"ר}:

[כג] שפוסל בדרסה. זהו דעת הרא"ש ^{ת"ר} בשם ריב"ם דדרסה חלדה ושחייה לא דמי להגרמה ועיקור. דאף לפירושו רש"י כבעיא דהחליד במיעוט סימין ^{ת"ר} דלעיל ^{ת"ר} וכבעיא דשהה במיעוט סימין ^{ת"ר} דלעיל סי' כ"ג ^{ת"ר} דהיינו מיעוט בתרא והוא הדין לדרסה במיעוט בתרא והוא ליה ספק נבילה מכל מקום בהגרמה ועיקור סבירא ליה להרא"ש שאין להחמיר כלל כפרש"י משום דפשיטא לן דאוליגן בתר רובא בהגרמה משום דלא מקום שחיטה הוא הוה ליה כאילו הוליד והביא כרגל אחר שחיטה. וכן נמי אם אחר שחיטת הרוב עקר המיעוט ^{ת"ר} כיון דהוי שלא כדרך שחיטה כשר עכ"ל. וסברא הראשונה שבוש"ע הוא דעת התוס' שפירשו ב' בעיות אלו בענין אחר דלא כפרש"י משום דלא סבירא ליה לחלק בין הגרמה ועיקור לשחייה דרסה וחלדה. ורש"י ^{ת"ר} סבירא ליה גם כן שאין לחלק ביניהם ומשום הכי סבירא ליה לרש"י דגם בהגרמה ועיקור יש להחמיר מספק

ס"ק א, וכאן ס"ק ה.
קמ פ"א סוס"מ. דר. וכו' גם בתוס' ל, ב ד"ה החליד בשם ריב"ם.
קמא ל, ב ד"ה החליד.
קמב סעף י, וס"ק מו.
קמג לב, א ד"ה במיעוט סימנים.
קמד ס"ק יד וס"ק מ"ז.
קמה שלא במקום שחיטה, כולקטן סוף ס"ק כד.
קמו ל, ב ד"ה תיקו.

קלד אבל לא ממש, כולקטן ס"ק יט שיש מענינים לחלק בתם.
קלה כולקטן ס"ח וס"ק יג.
קלו ס"ק יא.
קלז וכו' רבנו שהרמב"ם (שהפור פירש ברמב"ם כבבא הראשונה, והב"י כתב איני רואה מהוכן לעד כן, ומסוים דבבל גונו אסור).
קלח מ, א ד"ה שחייה.
קלט סימן זה בשו"ע לא הגיע לדיון, וראה ש"ך שם

הלכות שחיטה כד

קיד

זין צדקסה זין צהגרמה זין צמיעוט [כד] קמא זין צמיעוט צתרל זין צקנה זין צזשט. (ג"כ צמהרי"ו).

במיעוט בתרא בין דסימן קמא בין דבתרא ואפילו בעוף כדלעיל סי' כ"ג^{קמא}. ועיין במ"ש שם^{קמא} אם הוא ספיקא דאורייתא או דרבנן. וזהו מנהגנו שברמ"א^{קמא}:

[כד] קמא. עיין מ"ש לעיל^ק בשם הש"ך דמעם החומרא במיעוט קמא דקנה הוא משום שמתא נגע בושט. ולפי זה הובא דתפס הקנה לברו בידו שאין להוש כלל שמתא נגע בושט אין להחמיר כלל בדרסה הלדה והגרמה ועיקור במיעוט קמא דקנה כמו שאין להחמיר כלל ככהאי גוונא כשהייה כדלעיל סי' כ"ג^{קמא}. אבל התוס'^{קמא} כתבו דבהגרמה יש להחמיר מדינא במיעוט קמא דקנה אף בלא חששא דנקובת הושט לחוש לדעת הרשב"א^{קמא} דפסק כמאן דאמר בנמרא^{קמא} הגרים שלישי ושחט ב' שלישים פסולה והוא הדין פחות משליש משום דיציאת חיותא דבהמה כרוב סימן הוא וכשנתקד רוב הסימן לא נחתך אותו הרוב בשחיטה דהיינו במקום שחיטה. ולא דמי לחצי קנה הנתך דלעיל סוף סי' כ"א^{קמא} דהתם פגם וחתך שהוא במקום שחיטה הוא וכיון דאין מריפות בקנה עד שתפסק רובה הוה ליה כאלו לא נפגמה כלל ואף על גב דביציאת חיותא כרוב סימן לאו כולה רובא בשחיטה נפק מיהו במקום שחיטה נפק כולה חיותא אבל הגרמה לאו שחיטה היא ולא מקום שחיטה היא וכי נפקא חיותא כרוב סימן הראשון כפסולא נפק דשלא במקום שחיטה הוויא פלגא דמיפק חיותא עכ"ל רש"י^{קמא}. והוא הדין לפחות מפלגא דכחלה מיע דעיתא בעי במקום שחיטה והלכך אפילו הגרמה משהו פוסלת בקנה במיעוט קמא לפי דעת הרשב"א. ואפילו לא גמר השחיטה באותו מקום הנתך שהגרים בו אלא הוציא הסכין מאותו מקום שהגרים ושחט תחתיו במקום שחיטה מתחלת הקנה מלמעלה לא מהני מדי דכיון דנפק פלגא דחיותא שלא במקום שחיטה תו לא הדר (כן דעת רמ"א כמ"ש. דלא כתבואות שור^{קמא}). ומכל מקום במקום הפסד מרובה יש להקל אפילו לא הוציא הסכין ממקום הנתך ולסמוך על דעת השו"ע דלקמן סעיף י"ג דפסק כמאן דאמר בנמרא הגרים שלישי ושחט שני שלישים כשירה (תבואות שור^{קמא}).

אבל בדרסה וחלדה קשה להקל בדאורייתא אפילו בהפסד מרובה^{קמא} נגד השו"ע דלקמן סעיף י"ג. ולא דמי לשהייה כמו שיתבאר שם^{קמא}.

ועיקור במקום שחיטה דינו כשהייה ושלא במקום שחיטה דינו כמו בהגרמה כמו שיתבאר לקמן סעיף י"ד^{קמא}:

קיד י"ג, א.
קנה סימן זה בשנו"ך לא הגיע לידנו. וראה ש"ך שם סי"ק ה (אפילו לדין). לעיל סי' כג סי"ג, וי"ג.
קנו י"ג, א ד"ה ורבנן.
קנז סי"ק ז' וסי"ק ט' (שמהלך בינם).
קנת סי"ק ז', ובשמ"ח סי"ד.
קנט כפי פירושנו להקל בזה בשמ"ח סי"ד.
קס סי"ק כה.
קסא ראה לקמן סי"ק לו בארובה.

קמו סי"ה וסי"ק מז.
קמוח סי"ק מז.
קמט ברש"י דלעיל.
קנ סי"ק יז.
קנא סי"ק בא וסיף סי"ק בו.
קנב ראה ב"י סו"ה ומ"ש ובענין, בשם התוס' ביאורי הלכות. ואוצ'ל: התבואות שור (סי"ק יז).
קנז י"ג, ב ד"ה אקלע, ובתורת הבית הארוך והקצר בית ב ש"א כ"ד, ב.

הלכות שחיטה כד

קמו

יג הנגרים בקנה [*] בתחלה שלישי ושחט שני שלישים [כה] כשרה
כה שחט שלישי והגרים שלישי וחזר ושחט שלישי האחרון [כח] כשרה
כז הגרים שלישי ושחט שלישי וחזר והגרים שלישי האחרון הרי זו [כט]
פסולה * ואם דרם או החליד בין בשלישי ראשון בין בשלישי [לח] אמצעי
הרי זו פסולה.

באר הגולה

כו ל' הרמב"ם פ"ג מ"ח שחיטה ה' י"ג וכו' יוסי כרבי * (דלא הכשירו בשחט ב' שלישים אלא בהנרמה שאינו
במקום שחיטה ולא בררסה וחלדה שהם במקום שחיטה
כ"פ הבי"ט שם).

[*] בתחלה שלישי. כצ"ל קט"ו;

[כה] כשרה. דהא איכא רובא בשחיטה אף על גב דמיפק חיותא הוא ברוב ראשון ורוב
ראשון לא היה בשחיטה אלא מיעוטו (גמרא קט"ו):

[כז] כשרה. כיון דאיכא רובא בשחיטה אף על גב דכי נפקא חיותא ברוב סימן בהגרמה
קא נפקא (גמרא קט"ו):

[כח] פסולה. אף על גב דכי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא כיון דליכא רובא בשחיטה
(גמרא קט"ו):

[כח] אמצעי. בקנה קמיידי כדלקמן סעיף י"ד. ואפילו הכי פסולה בוודאי בשלישי אמצעי
והוא הדין בפתוח משלישי כל שדרם או החליד במיעוט המשלים לרוב הקנה דכי
נפקא חיותא ברוב הקנה בפסולא קא נפקא (ומהאי טעמא פנימה אחת פוסלת בסכין אף
לשחוט הקנה לבדו בעוף כדלעיל סוף סי' כ"א קט"ו). ולא דמי להגרים בשלישי אמצעי מפני
שהגרמה אינה מקום שחיטה ולכן כששחט שלישי ראשון ואחרון במקום שחיטה מה לנו
באמצעי שהגרים כיון ששחט הרוב במקומו (כסף משנה קט"ו).

ובשלישי ראשון בקנה היא פסולה מספק לפי דעת הרמב"ם בבניית החליד סימנים קט"ו
דלעיל קט"ו דהיינו במיעוט קמא. והוא הדין לדרסה. וסבירא ליה לרמב"ם קט"ו שהעתיק
לשונו בש"ע כאן דהבנייה היא בין בושט בין בקנה קט"ו (מדנקט רב פפא סימנים לשון
רבים). ולא דמי לשהייה דבמיעוט קמא הושט היא פסולה בוודאי קט"ו ובמיעוט קמא
היא כשרה בוודאי קט"ו משום שכיון ששהה אויל ליה מעשה קמא והוה ליה כנקובת הקיין
ונקובת הושט במשהו קט"ו ופסוקת הגררת ברובא קט"ו אבל בררסה וחלדה כיון שנעשה

קסב ולא כדרפם בכמה דפוסים: בתחלת שלישי.

קסג י"ג א. ש"ך ס"ק מו.

קסד שם.

קסה שם. ש"ך ס"ק יז.

קסו סימן זה בשוע"ר לא רציע לדינו, וראה לעיל הקדמה

לסי' יח. שם סוף ס"ק ג.

קסז פ"ג הי"ג ד"ה וז"ל וז"ל וז"ל.

קסט ג. ב.

קסט"א ס"א ו"ק יח.

קע פ"ג דה"ג. כן פירש את דברי הרמב"ם בש"ת ריב"ש

סי' קפז (אלא שפירש דהיינו הוקא בושט). הועתק

בכסף משנה (אלא שהוא עצמו פירש באופן אחר), ובלחם
משנה שם.

קעא כ"ה גם לעיל סוף ס"ק יז. ריש סי' יח. סוף ס"ק כד.

קעב וכן פירש הרש"ל בדהרותנו לפרו, ובי"ח ס"ח ד"ה

וב"ש אבל אם. הובאו בש"ך ס"ק יג (אלא שהוא חלק

עליהם, כדלעיל ס"ק יז וס"ק כד).

קעג קעב כדלעיל ס"ק יח, דלעת הרמב"ם, ושכן דעת כל

האחרונים.

קעד כדלעיל ס"ק יז. סי' כג ס"ק ז, וש"ג.

קעה כדלקמן סי' לג ס"ג.

קעז כמבואר בסי' לד ס"א. וראה גם לעיל סי' כג ס"ג.

הלכות שחיטה כד

קמו

יד לכל אלו החילוקים כשהוא [כט] ודאי שלא נגע בושט אלא בקנה לצד מעלה אבל בושט אפילו שחט בו כל שהוא חוץ למקום שחיטה בין לצד מעלה בין לצד [צ] מטה וכן בקנה לצד מטה קודם גמר הכשר שחיטה אעפ"י שנמר כל השאר במקום שחיטה הרי זו [צא] פסולה מפני שנקיבת מקומות הללו במשהו [הגה:] והמנהג להטריף מכל מקום ואין לטנות (מהרי"ו).

באר הגולה

ל ה"א"ש והרשב"א בת"ה ושאר פוסקים.

הפיסול בשעת שחיטה ובמעשה שחיטה איכא למומר דכולה חרד שחיטה היא ונעשית בפיסול ופסולה מספק אף במיעוט קמא דקנה (ב"י). ומהאי טעמא נמי אינה ודאי נבלה אף במיעוט קמא דושט כמ"ש לעיל קעו. וכל זה לפי דעת הרמב"ם ושו"ע אבל רש"י קעו והתוס' קעו והרא"ש קעט ושאר פוסקים קע חולקים על זה. וכן דעת הש"ך כמ"ש לעיל קעג: [כט] ודאי. עיין סי' ב"ג קפב:

[צ] מטה. דנקיבתו במשהו כריאה כדלקמן סוף סי' ל"ד קפד:

[צא] פסולה. משמע וודאי פסולה. ולא דמי לדרסה וחלדה במיעוט קמא דושט והוי ספק נבלה לפי דעת הרמב"ם ושו"ע. דהתם כיון שבדרך שחיטה הוא יש לומר דלאו נקב הוא דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תשחוט רובא בדרסה וחלדה אבל מיעוטא שרי קפד אבל הגרימה כיון שאינה במקום שחיטה הוה ליה נקב (ש"ך קעג). ומיהו אינה נבלה קפג אלא מריפה כדלקמן סימן ל"ג קפד ול"ד קפג.

ואם שחט הושט תחלה והגרים במיעוט בתרא לצד מעלה בתורבין הושט מריפה מספק לפי דעת הרא"ש קפג וסיעתו כדיון נקב התורבין אחר שחיטת הושט קודם שחיטת הקנה דלקמן סימן ב"ן [צ] (עיין רא"ש ריש פרק אלו מטרפות קצג). וכן אם הגרים במיעוט בתרא לצד מטה. וכן אם שחט הקנה תחלה והגרים במיעוט בתרא לצד מטה דנקיבתו במשהו כריאה והוי לה כריאה שניקבה אחר שגשחט הקנה קודם שגשחט הושט דלקמן שם קצב.

קפג סימן זה בשע"ך לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם סי"ח.
קפד כדלעיל סי' ק, ושו"ע.
קפה סי' ב.
קפו כמו בשחיטה במיעוט קמא, כדלעיל סי' ק, ה' לדעת הרמב"ם.
קפז סי' ז (בתורבין הושט. כיון שהנקב הוא במקום שאינו ראי לשחיטה. וראה שם הנפ"מ).
קפח סימן זה בשע"ך לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם סי' ח (בגרידת לנשה במקום שחיטה).
קפט סי' ט יא (לענין שחט הושט ונקבו בני מניין קודם ששחט הקנה).
קצ סעיף ב (דלא כיש מכשירין שבמור שם).
קצא סי' ה (שכתב כן גם לענין הגרים ושחט בתורבין).
קצב סי' ו סי' ב.

קעו סי' ה.
קעז דלעיל סי' וס"ב זו (שפירש האיבעיא במיעוט בתרא).
קעח שהביא פירוש ר"ת דלעיל סי"א (שנבאר לעיל סי' ק ה', שהאיבעיא היא רק במיעוט קמא דושט, ולא בקנה), ופירוש רבנו אושעיא דלעיל שם וס"ק יט (שהאיבעיא היא בהחלה תחת מיעוט סימן ונשאר).
קעט דלעיל סי' ט (שמשקו שהאיבעיא היא כרבנו אושעיא).
קפ שפירש האיבעיות באופנים אחרים (דלא כפירוש הרמב"ם דלעיל), וא"כ אין מקור וטעם לוטרי שדרסה וחלדה במיעוט קמא דקנה יהיה פסול מספק.
קפא סי' ז וס"ק כד (שדרסה וחלדה והגרימה ועיקור במיעוט קמא כשרה מריטה).
קפב סעיף ג וס"ק בא.

הלכות שחיטה כד

קז

מן עיקור כיצד כגון שנעקק הקנה או הושט מהלחי וכן ומהבשר

באר הגולה

לא מותרא דרבה דהיה וכו' מ' ובפירוש התוס' משם בה"ג
ואין השנוט מריפה הלכך הלכה כה"י מותר אלא שכך
הלכה למשה סמיני דאין שחיטה מועלת כשנשנוט מ' א'

וזהו דעת השו"ע כאן שכתב בקנה לצד מטה קודם גמר הכשר שחיטה דמשמע אפילו
אחר שחיטת רוב הקנה קודם גמר הושט¹³⁹⁷. עיין מ"ש סי' כ"ג[ו]¹³⁹⁸.

אבל בדרסה והלחה במיעוט בתרא דושט שנשחט תחלה אין לאסור¹³⁹⁹ אפילו לפי דעת
הרא"ש דלקמן שם כמו אם ניקב הושט אחר שחיטתו קודם שנשחט הקנה שהוא מריפה
מספק לפי דעת הרא"ש כדלקמן שם¹⁴⁰⁰. דהיינו דוקא כשניקב בנגר מקום החתך לצד
מעלה או לצד מטה במקום השלם אבל מיעוט הנשאר במקום החתך עצמו מאחר שהרוב
שחוט במקום הזה מיעומא כמאן דשחוט דמי כמו"ש הרשב"א בתשובה סי' ש"פ (הובאה
בספר הארוך להש"ך¹⁴⁰¹). ועיין מ"ש סימן כ"ג[ו]¹³⁹⁹:

[זב] ומהבשר. אבל אם נתלש הבשר עם הסימנים מהלחי אפילו נעקרו כולן כשירה
ומועלת בו שחיטה כמו שמועלת אם נטל הלחי מעל הבשר והסימנים. כדתנן¹⁴⁰²

סתמא בפרק אלו מריפות נטל לחי התחתון כשירה ומשמע דמותרת כאכילה אחר
שחיטה. וכדאמרין בהדיא בנמרא ריש פרק אלו טרפות¹⁴⁰³ אמר שמואל תורבין הושט
שניטל כולו מלחי כשר ותנא תנא (תנא דמתניתין מסייע לן) נטל לחי התחתון כשירה
(וכיון שניטל הלחי נתלשו הסימנים שבלחי התחתון הם מחוברים). מתקוף לה רב פפא
והא איכא עיקור סימנים. ולרב פפא קשיא מתניתין נטל לחי התחתון כשירה. בשלמא
מתניתין לרב פפא לא קשיא הא דאיעקור עקורי (מן הלחי ומן הבשר) הא דאינום איגומי
מעילוי סימנים (שנגנמם הלחי מן הבשר שמוטל על הסימנים בין הלחי והסימן דלאו עיקור
הוא שהסימנים מעורים בבשר) אלא לשמואל קשיא (דלדידיה איכא עיקור סימנים דקאמר
תורבין הושט שניטל דמשמע דהושט לבדו ניתק ונתלש מן הבשר). לא תימא כולו אלא
רובו. והא אמר שמואל סימנים שגדלדלו ברובן מריפה. אמר רב שישא הא דאיקפל אקפולי
(שנקלף מן הבשר איקפל כמו נקלף) הא דאיפרוק איפרוקי (כדבר הנעקד בכח שנעקד
כאן מעט וכאן מעט עד רובו דאותו מיעוט המחובר אינו מחובר כיהר הלכך לאו חיבור
הוא דלא הדר בריא) עכ"ל הגמרא ופירש"י. וכתב הרשב"א¹⁴⁰⁴ ויש לדקדק קצת כיון
דאפילו נקלף רובו שרי אף על פי שלא נשתייר אלא מיעוט ומיעוט זה לא אמרו בו
שיעור היאך אפשר שתפסל יותר כשנשתייר בו מיעוט כאן ומיעוט כאן מכשנשתייר מיעוט
אחד במקום אחד. ונראה לי דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכח

קצו ראה גם לקמן בסו"ו, וס"ק לה.

קצד מיום סי' בו בשו"ע"י (ביאור לס"ב) לא הגיע לדינו.

קצה מדינת מושם מריפות, מנעם נקב מושם במשהו לפני

גמר שחיטה (אלא מנעם דרסה והלחה במיעוט

בתרא וקצו, לדעת האוסרים בזה מספק, לעיל ס"א וס"ק

(י). וראה ביאורי הלכות.

קצו כמס"ב, שלא הגיע לדינו (שנבטרה הוכיח שם כן

מרא"ש ס"ב סי' א, שמשוה דין ניקבה הריאה אחר

שחיטה לדין נפק רוב התרת ושחט שלא במקום חתך,

ובשניהם לחיבורא), וש"י.

קצו בס"י בו ר"ח וכן השיב.

קצה ריש ס"ק א, בשם הש"ך ס"ק א (שאפילו לדין

דפסלין דרסה והלחה במיעוט בתרא, מ"מ אלא ניקב

נה שנשחט כבר נמשי).

קצט ד, ד. א. וכדלקמן סי' לג ס"א.

ר מר, א.

רא שם ד"ה הא דאמר שמואל.

[ג] ונשמת אחד מהם או שניהם [ד] קודם גמר שחיטה * אבל אם

באר הגולה

לב הרמב"ם שם התוס' בשם ריב"ם דף ל' והרא"ש בפ"ק דחולין.

ומה שנשאר מחובר חיבור מדולדל הוא אבל כשנתפרק במקום אחד אותו המעוט נשאר בחיבורו בחוק כשהיה הולך הוי חיבור והדר בריא עכ"ל (ומה שכתב והדר בריא היינו לפרש"י יב אבל הרשב"א גופיה לא סבורא ליה הכי כמ"ש לקמן יא).

אבל הב"ס סי' ל"ג יד כתב דלמסקנא דאמרינן לא תימא כולו אלא רובו אם כן הא דאמרינן ותנא תנא נישל לחי התחתון כשר מוקמא מתניתין ברובא דווקא ולא מיפלגינן בין איעקור איעקורי לאיגום איגומי אלא אף על גב דאיגום הלחי מעלוי סימנים והסימנים מעורים בכשר לא מכשרינן אלא ברובא דוקא אבל כבולה הוה ליה עיקור והוא הדין אם תלש הסימן עם הכשר מהלחי דלא כשו"ע יח. והש"ך יח סתם להלך כהשו"ע ולא הביא דעת הב"ס כלל. וכן דעת רוב האחרונים. אבל המ"ז יח הביא חומרת הב"ס. וכן פסק התבואות שור יח. ומכל מקום בהפסד מרובה אפשר לסמוך על רוב האחרונים. ומ"ש השו"ע שנעקר הקנה ועל זה כתב בסעיף ט"ז שאם נשתיר משהו כשר אף על גב דשמואל לא קאמר אלא תורבין הושט שניטל רובו כשר היינו משום דרבותא אשמעינן דאף על גב דושט נקובתו כמשהו אפילו הכי בניטל ממקום חיבורו אינו כנקוב ולא כפסוק אלא אפילו ברובו כשר וכל שכן בקנה יט.

והתוספות י" בשם ר"ח פירשו הא דאיפרוק אפרוקי לא כפירוש רש"י שנעקר בכח ממקום חברו אלא שנפרדו הסימנים זה מזה ברוב שיעור ארכן. והשו"ע פסק כב' הפירושים להחמיר בשל תורה ולכן פסק כאן בס' עירף ט"ז כפרש"י ולקמן סימן ל"ג יא כפירוש ר"ח:

[ג] ונשמת. כבוד כתב או נשמת. וצריך לומר פירושו דנעקר היינו בכח אדם ונשמת הוא מעצמה של בהמה על ידי נדנודה (מ"ז יב). והב"ס בקונטרס אחרון יב פירש דנעקר היינו דאיכא נקב מפולש ונשמת היינו שנשמת ממקומו וירד למטה וליכא נקב כלל עכ"ל. והוה פירוש דאיכא נקב מפולש ונשמת היינו שנשמת ממקומו וירד למטה ואף שהקרום מחובר במקום חברו בלחי מדולדל הוא ואינו חיבור. וכן דעת הרי"ף יטו כמ"ש בקונטרס אחרון יטו:

[ד] קודם גמר שחיטה. כן הוא לשון הרמב"ם יי. ומשמע מסתימת לשונו דאפילו נשמת אחד מהם קודם גמר שחיטת השני יי דהיינו קודם שחיטת רוב שנים כבהמה אף

רי שם סד"ה והאיכא.
 ריא סעיף י.
 ריב ס"ק ט.
 ריג ד"ה ובעל הלכות.
 ריד פ"ט ה"א. ומבואר כמ"מ שם.
 ריט (מ, א): תורבין הושט שניטל ברובו מלחי כשר דווקא דאיפרוק איפרוקי אבל אידלדל אידלדליו או איקפל איקפוליו לא.
 רטז של רבנו, שלא הניע לירינו למינן זה.
 ריז פ"ג ד"ה.
 ריח ראה גם לעיל סי"ד, וס"ק לא.

רב שם ד"ה דאיפרוק (שכותב המעט ודרד בריא, כי מבר דהוי מריפה, כדלקמן ס"ק לה).
 רג ס"ק לה (ד"ה אבל התוס', שלעת הרשב"א גם כשניקב בכח הדר בריא אויטה מריפה).
 רד ד"ה ומה שהשיג.
 רה כאן (שאמר רק בנעקר מלחי ומתבשר), ושם ס"א (שהתיר כפסוק בניטל הלחי ותחתון).
 רז כאן ס"ק בא.
 רז ס"ק ח.
 רח ס"ק כג, ובשנ"ח סי"ה.
 רט תבואות שור ס"ק כב.

הלכות שחיטה כד

קט

שחט אחד בעוף או רובו ואחר כך נשמת השני שחיטתו כשרה
נשמת אחד מהם ואחר כך שחט את השני שחיטתו ^[זח] פסולה. הגה:

על פי שהסימן שנשמת נשחט כבר פסולה. ולשיטתיה אויל הרמב"ם ^{רי"ט} וכן הש"ע דלקמן
ס' ב"י ^{י"ג} סבירא ליה דלא אמרינן כמאן דמנח בדיקולא דמיא לאחר שחיטת רובו או
אפילו כולה. ועיין מ"ש סעף י"ח על זה ^{רי"ט}:

[זח] פסולה. כפ"ק דחולין ^{י"ב} תניא שחט את הושט ואחר כך נשמתה הגררת שחיטתו
כשירה נשמתה הגררת ואחר כך שחט את הושט שחיטתו פסולה אם ספק זה
היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה עכ"ל ברייתא. והא דנקט התנא שחיטה בושט
ושמוטה בגררת אמרינן בגמרא ^{י"ב} דהוא הדין איכא אלא דאורחא דמלתא נקט משום
דגררת עבירא לאשתמוטי. ופירש רש"י ^{י"ב} הטעם דפסולה משום דהרי נמרפת מחיים.
דסבירא ליה לרש"י דעיקור טריפה מחיים נמי הויא בקנה משום פסוקת הגררת ^{י"ב} בושט
משום פסוקת התורבין ^{י"ב}. אלא שגררת עצמה שנפסקה שיעורא ברובא וכן תורבין עצמו
שנפסק איכא למאן דאמר בגמרא דשיעורו ברובא ואיכא למאן דאמר במשנהו והכי קיימא
לן ובעיקור ממקום חבורו בלחי בין בקנה בין בושט שיעורו ככולן דוקא ולא אפילו ברובן.
אלא אם כן מיעוט הנשאר הוא מרודלל כאן מעט וכאן מעט כדלעיל ^{י"ב}. אבל כשנעקד
כולו טריפה מחיים נמי הוי כמו בנפסק הסימן עצמו. כדאמר שמואל ^{י"ב} סימנים שנדלדלו
ברובן טריפה דהיינו כשאין המיעוט הנשאר במקום אחד דלא הדר בריא ^{י"ב} והוה ליה
כנעקד כולה. והא דשמואל גופיה קחשיב ^{י"ב} עיקור בהלכות שחיטה בהוי שהיה דרסה כו'
כדלעיל בשו"ע ^{י"ב} ס"א כמ"ש לעיל סימן א' ^{י"ב}. היינו לומר שאין שחיטה זו מועלת כלום
והרי זו גם נבילה לאחר שחיטה כמו בשהייה דרסה ואיך ולא כטריפה שנשחטה. אבל
מכל מקום מחיים נמי טריפה הויא כשנעקד הסימן ממקום חיבורו כמו בגררת עצמה
שנפסקה ברובה שהיא טריפה מחיים ונבילה לאחר שחיטה כדלקמן סימן ל"ה ^{י"ב} וכן
בתורבין שנפסק ברובו אבל במשנהו אינה נבילה לאחר שחיטה אלא בושט עצמו כדלקמן
סימן ל"ג ^{י"ב}. והא דנקט רש"י ^{י"ב} טריפה ולא נבילה היינו משום דקאי בעוף דסגי ליה
בסימן אחד שנשחט כראוי להוציאו מדי נבילה.

אבל הרשב"א ^{י"ב} כתב שאי אפשר לומר דשמואל קחשיב טריפה בהלכות שחיטה דאם
כן ליחשוב נמי נקובת הושט (ועיין כמה שיתבאר לקמן ^{י"ב} בשם התוס') דלא קשה מדי
על פירוש רש"י). אלא עיקור שנעקד הסימן ממקום חיבורו לאו טריפה היא כלל מחיים

רל מ, א.
רלא ס"ב.
רלב בהדמה.
רלג סימן זה בשו"ע" לא תניע לדינו, וראה ש"ך שם ס"ק
יג.
רלד ס"ק ז.
רלה י, א ד"ה נשמתה.
רלו מ, א ד"ה ואלו. ונותרת הבית האריך בית ב ש"א
(כא, ב).
רלז כדמנשך ס"ק זה (ד"ה והנה בפ"ק). וראה גם לקמן
במק ס"ק זה.

רט פ"ז ת"ב.
רב סעף ב.
רבא ס"ק מה.
רבג י, א.
רבג כה, א. ורש"י י, א ד"ה שהט.
רבי י, א ד"ה נשמתה.
רבה במשנה מב, א. מור וש"ע ס"י לד ס"א.
רבו נגרא מב, ב. מור וש"ע ס"י לג ס"ג.
רבע ס"ק לב.
רבע מ, א.
רבע רש"י שם ד"ה דאפרוק.

הלכות שחיטה כד

קב

בנפסק הסימן עצמו שהרי אין שעוריהם שוים (עין תוס' דף מ"ד ע"א ד"ח). אלא כמ"ש התוספות^{ד"ס} לפי דעת בה"ג^{ד"ו} והלכתא גמירי לה שאין שחיטה מועלת בסימנים עקורים ממקום חיבורם בלחי ואפילו בענין שהיו ב' הסימנים מחוברים וראוים לשחיטה בשעה ששוחט אחד מהם דהכי גמירי לה הלכתא. ונפקא מינה האידנא לדינא בין שיטת רש"י ובין שיטת התוס' וסיעתם כשם בה"ג לענין חלב וביצים כדלקמן בהג"ה^{ד"ס}. והא דאמר שמואל^{ד"ח} סימנים שנדלדלו כרובן טריפה פירש הרשב"א^{ד"ס} דלאו טריפה ממש קאמר אלא אסורה קאמר דכל שהיא אסורה טריפה קרי לה. ונפקא מינה שאם שחט נבילה הוי ולא כטריפה שחוטת שאין שחיטה בסימנים עקורים עכ"ל.

אבל התוס' בפרק אלו טרפות^{ד"ס} סבירא ליה דטריפה ממש קאמר בסימנים שנדלדלו כרובן דהיינו שנעקר הסימן בכח כדלעיל^{ד"ס} דלא הדר בריא ומשום הכי טריפה מחיים נמי הויא. אבל בדאיקפול אקפולי בנחת מעל הבשר אף על פי שנקלף כולו כיון שלא נעקר בכח הדר בריא ומשום הכי אינה טריפה מחיים אלא שאין שחיטה מועלת בה כשנקלף כולו אף על גב דהדר בריא כיון שעכשיו אינו מחובר כלל בבשר הלחי שכך היא הלכה למשה מסיני שאין שחיטה בסימן עקור. אבל אם לא נקלף אלא רובו כשרה לגמרי ומועלת בו שחיטה ולא אמרינן בזה רובו ככולו כיון דהדר בריא לגמרי. אבל אם נעקר בכח דלא הדר בריא וסופי ליפק כולו אמרינן רובו ככולו דכמאן דפסק דמי ומשום הכי היא גם כן נבילה לאחר שחיטה דאין שחיטה מועלת בה. והרשב"א^{ד"ס} סבירא ליה שאינה טריפה מחיים משום דהדר בריא אלא לאחר שחיטה נבילה היא. דמה שנשאר חבור מדולדל הוא והרי זה כאלו נעקר כולו (עין במה שנתבאר לעיל^{ד"ס}).

והר"ן בחדושי^{ד"ס} ובפירושו להר"ף^{ד"ס} כתב בזה שיטה ד' בשם הרמב"ן^{ד"ס} דסבירא ליה דהא דאמר שמואל סימנים שנדלדלו כרובן טריפה טריפה ממש קאמר משום דלא הדר בריא וכל שכן בדאיקפול אקפולי כולו דלא הדר בריא וטריפה היא אבל מכל מקום אינה נבילה ואפילו לאחר שחיטה. והיינו כשנדלדל ונקלף שלא בשעת שחיטה אבל אם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנים אין שחיטה מועלת בו ונבילה היא. ואפילו לא נקלף אלא רובו דרובו ככולו בכל התורה^{ד"ס} כולה. והוה עיקור דקחשיב שמואל בהלכות שחיטה שהוא הלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בו והוא נבילה. והא דאמר שמואל^{ד"ס} תורבין הושט שניטל רובו מלחי כשר כדלעיל^{ד"ס} דמשמע כשר לגמרי ומועלת בו שחיטה היינו כשנעקר שלא בשעת שחיטה. ומעמא דמלתא דכל שהסימנים עקורים מתחלה אפשר לאחז בדידי בשעת שחיטה ולשוחטם כראוי ומשום הכי מהני שחיטה לטורח מידי נבילה ברבר שעושה אותה טריפה כגון שנדלדלו רובן או שנקלף כולו ואם לא נקלף כולו כשר לגמרי אבל נעקרו בשעת שחיטה אי אפשר שתשחט כראוי מפני שהסימנים מתנדנדים ומשום הכי הוי לה נבילה אפילו ברבר שאינו עושה אותה טריפה

רמז ס"ק לב (שלידת הרשב"א אין החילוק ביניהם נשמע הדר בריא).
רמז מד, א ד"ה ודאמר.
רמז מא, ב ד"ה אטר.
רמז מו, א ד"ה ואלו.
רמז מו, ב.
רמז מז, א.
רמז נ, א.
רמז נ, ב.

רמז ר"ה והאיכא.
רמז מ, א ד"ה כולה.
רמז ס"ו, ב (קב"ב).
רמז ס"ק לת. וכדלקמן ס"ק לו (ד"ה וכן בעיקור).
רמז מד, א.
רמז תורת הבית הארוך שם (כו, א).
רמז מד, א ד"ה והאיכא.
רמז ס"ק לב.

הלכות שחיטה כד

קכא

כן הוא הגירסא בספר הארוך מהש"ך^{יג}, וכן משמע בר"ן^{יד} כגון שנלקח רובו או אפילו כולו וכגון שנתלש עם הכשר מהלחי דדמי לאתום אינומי מעילוי סימנים דלעיל דכשרה היא ואפילו הכי אין השחיטה מועלת בה כשאירע כן בשעת שחיטה מפני שהסימנים מתגדרים וזה העולה מדברי הר"ן פ"ק ובחידושו פרק אלו מרפות בשם הרמב"ן. והא דתניא^{טו} נשמטה הגררת ואחר כך שחט את הושט שחיטתו פסולה אף על פי שאפשר לשחוט הושט כראוי אף שהגררת שמוטה היינו משום דהרי נמרפה תחלה כפירוש רש"י דלעיל. ולענין מעשה יש להחמיר בדברי בולן להחמיר בשל תורה^{טז} כמו שיתבאר לקמן^{יז}.

והנה בפ"ק דף מ' פירש"י^{יח} דעיקור היינו הא דתנן שחט את הושט ופסק הגררת הרי זה נבילה. וכתב על זה התוס'^{יט} תימא דאין זה שייך להלכות שחיטה דזה פסול מפני שלא שחטו ולא דמי לשאר הלכות שחיטה. ויש לומר דמייירי ששחט בסכין פגומה או במגל וזה נקרא פסק הגררת ופסולה היא משום דאין שוחטין אלא חונקין (כרלעיל סימן י"ח) עכ"ל. ואין כוונתם דלרש"י אין עיקור אלא כבהאי גוונא דהא כהדיא אמרינן בגמרא^כ בסוגיא דלעיל דתורבין הושט שניטל כולו מלחי הוי עיקור. אלא כוונתם לומר דלפירוש רש"י דשמואל לא קחשיב אלא עיקור שהוא בדרך שחיטה דהיינו בסכין פגומה דזה שייך להלכות שחיטה אבל נעקר ממקום חיבורו בלחי או שנפסק הסימן שלא בדרך שחיטה (בסכין פגומה) אינו ענין להלכות שחיטה. ואף על פי שאין שחיטה מועלת כבהאי גוונא ונבילה היא מכל מקום המבח שאינו יודע זה מותר לאכול משחיטתו ולא חיישינן שמא היו הסימנים עקורים או פסוקת הגררת. כמו דלא חיישינן לנקיבת הושט שהוא במשהו ואף היודע הלכות שחיטה אי אפשר לו לברוק הושט אחר שחיטה דדילמא במקום נקב קא שחט אלא דאולינן בחר רובא כדאיתא בגמרא^{כא} ורוב בעלי חיים כשרים ובריאים ושלמים מכל נקב. ואם כן הוא הדין דלא חיישינן מהאי מעמא לפסוקת הגררת. וכן לעיקור סימנים ממקום חיבורם בלחי לפירוש רש"י^{כב} דשמואל דקא חשיב עיקור בהלכות שחיטה לאסור שחיטת שאינו יודע לא מיירי בעיקור ממקום חיבורם אלא בפסוקת הגררת ועל כרחך צריך לומר דהיינו בסכין פגומה.

אבל לכה"ג^{כג} דעיקור אינו אלא שנעקר ממקום חבורו ובהא קאמר שמואל שאסור לאכול משחיטת שאינו יודע. סבירא ליה דשאני עיקור סימנים מפסוקת הגררת ונקיבת הושט דלא חיישינן להו ולעיקור סימנים חיישינן משום דשמומה שכיחא וצריך לברוק אחריה לפי דעת בה"ג כרלעמן ס' ב"ה^{כד}. ואף החולקים עליו שם היינו דוקא במי שזרע הלכות שחיטה ויודע שעיקור פוסל שהוא נזהר כשתופס בסימנים ומותחן יפה לאחוז בקל שלא יבא לידי עיקור כידים רק שבאנו לחוש שמא היו עקורים מתחלה מעצמה של בהמה על ידי נרודה או על ידי אחיות השוחט בה בקלות ולהא לא חיישינן להתחילקם על בה"ג.

רגג ס"ה עיקור. וראה שו"ת צנח צדק ס' א את א.

רגד דלא כברייתא הנדפס: דברך שעושה אותו מרפה.

רגה ג' א.

רגו ראה לעיל סוף ס"ק לב.

רגז ס"ק ח. הנפק"מ בין מריפה לעבילה מתיים ועבילה אחר שחיטה, ותבאר לקמן ס' לג ס"ק ז.

רגח ד"ה שהיה.

רגט ד"ה בולח.

רס קי"א ריש ס"ק ד, ושי"ג.

רסא נד, א.

רסב יא, ב.

רסג היינו לגרסת התוס' ברש"י, שלכן הקשו דאין זה

שייך להל' שחיטה (אבל ראה לקמן בנוסח שבוסף

הס"ק, שלגרסתנו ברש"י, אפשר דשמואל מיירי בעיקור, ואז אין להקשות עליו קשיות התוס').

רסד ס"ה ס (קכג, ב). שהובא בתוס' שם.

רסה ס"א, וס"ג ג.

שם משום דסמכינן בהא ארובא דרוב בעלי חיים הם כריאים במבעם ואין הסימנים נשמטים ונקשרים בהם מעצמן ולא על ידי אחיזה בקלות. אבל מי שאינו יודע שעיקר פוסל כלל ואינו נוהר כלל מעיקור כשתופס בסימנים למותחן יפה לכולא עלמא חיישינן שמא תפס ומתח בכח עד שבא לידי עיקור ובפרט בגרירת דעבידא לאשתמוצי דבהמה בחוקת איסור עומדת עד שיודע לך כמה נשחטה¹⁰¹ וכיון שהשוחט לא ידע להוהר מילתא דלא רמיא עליה דאינו עביד ולא אדעתיה כדלעיל סימן א' ¹⁰² אין אני קורא בו נודע לך כמה נשחטה כלל מאחר שהשוחט בעצמו אינו יודע. שלא אמרו חזקה על בן דעת שאין קלקולי שחיטה נקרים לו אלא שלא ברצונו ובמשגיחה דכל בן דעת משגיחה לשחוט כהלכה כדלעיל סימן א' וכו' אבל לא במי שאינו יודע להשגיח וליהרר מקלקול זה (דאדרבה מועד הוא וכלקל לפי דעת המ"ז¹⁰³). ואף דלא קיימא לן הכי¹⁰⁴ מכל מקום מידי ספקא לא נפקא ביה אלא ספק בשחיטה פסול). מה שאין כן בנקובת הוישט ופסוקת הגרירת שאין לחוש בזה כלל שמא ינקוב השוחט שאינו יודע הלכות שחיטה את הוישט בידים או יפסק את הגרירת אלא שמא היו כן מתחילה ולהא לא חיישינן דסמכינן ארובא. כמו בשאר טריפות שאין צריך לברוק אחריהן כלל מהאי טעמא ומשום הכי נמי מותר לאכול משחיטתו של זה שאינו יודע. ואף על גב דנקובת הוישט ופסוקת הגרירת השחיטה פסולה ובהמה בחוקת איסור עומדת עד שיודע לך כמה נשחטה ולא דמי לשאר טריפות¹⁰⁵. מכל מקום כיון דסמכינן ארובא דרוב בהמות אינן נקובת הוישט ופסוקת הגרירת הרי נודע לך כמה נשחטה דרובא עדיף מחוקת¹⁰⁶. ולא סמכינן מיעוטא לחוקת איסור דבהמה למהוי פלוגא ופלוגא¹⁰⁷ משום דמיעוטא דלא שכיח הוא לזהות נקובת הוישט ופסוקת הגרירת שמריפות היאזהר לברכה הוא דשכיחא ומשום הכי צריך לברוק הריאה כדלקמן סי' ל"ט¹⁰⁸ ובמיעוטא דלא שכיח לא אמרינן סמוך מיעוטא לחוקת¹⁰⁹ כדלעיל סימן א' ע"ה. ואין להחמיר בספק נקובת הוישט ופסוקת הגרירת יותר מבספק שאר טריפות אלא כדאיתילדא ריעותא¹¹⁰ דהרי נקובה ופסוקה לפניך כדלקמן¹¹¹. אבל בשוחט שאינו יודע שעיקר פוסל לא שייך למייל בתר הובא דרוב בהמות כשירות וכריאות במבעם דלא מהני האי טעמא אלא במי שיודע להוהר שלא לעקור בכח דלא חיישינן שמא נעקרו מעצמן או על ידי אחיזה בקלות משום דרוב בהמות כריאות במבעם ואין הסימנים נעקרים מעצמן ולא על ידי אחיזה בקלות. אבל במי שאינו יודע להוהר דאיכא למיחש ביה שמא עקר בידים לא שייך למייל בתר הובא אלא לאוקמה אחזקתה דהעמד הסימנים בחוקתן שהיו הסימנים שלימים ולא עוקרים ומתחילה ומוקמינן חוקת איסור דבהמה להרי חזקה זו¹¹² והוי לה ספקא דאורייתא ולהורא ומשום הכי אסור לאכול משחיטתו.

(שנמנעם זה צריך לברוק לתחלה בספק טריפות הריאה, ובספק שחיטה נאסר אף בדיעבד משמע סמוך מיעוטא לחוקת איסור).
עדר רא"ש ויבנות פמ"ז סי' א.
ערה ק"א ס"ק ה. וראה באורי הלכות.
יעו כדאמרינן בגמרא פ"א א (שבוה מתידים בספק טריפה) ודף ג' ע"א (שבוה אופרים בספק שחיטה).
יעז ס"ק מ.
יעת ראה לעיל סי' יז ק"א ס"ק ז (דבליכא ריעותא אמרינן הרי שחיטת לפניך).

רס רב הונא פ"א א.
רסז ס"ק כד, וע"ג.
רסח סי' פז ס"ק ז, וסי' כח ס"ק יד.
רסט ראה לעיל סי' א ס"ק כו.
ער כנבואר בגמרא פ"א א (שנמנעם זה ספק שחיטה אמור וספק טריפה מותרת).
רעא נדה י"ז ב. וראה גם לקמן סי' קפג מהר"ב (ר"ה ומשום הכי), וע"ג.
ערב כדאמרינן ביבנות קמ, רע"ב.
רעג סימן ה' כשע"ר לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם פ"א לקמן סי' כה ס"ק ג לעיל סי' א ק"א ס"ק ה

הלכות שחיטה כד

קבג

ו[ז] ולא נוהגין להטריף כל עיקור זין נמיעוט קמא זין נמיעוט נתרמא זין נקנה

(ואף לרש"י בן לפי גרסא שלנו בפירושו רש"י¹⁷⁷ שלא פירש בהדיא דעיקור היינו פסוקת הגרירת אלא הא דתנן שחט את הושט ופסק את הגרירת ורוצה לומר שפסקו ועקרו ממקום חיבורו. ולא פליג על בה"ג אלא הוא דסבירא ליה לרש"י¹⁷⁸ דטרפיה מחיים נמי הוי שהוא בכלל פסוקת הגרירת דתנן בפרק אלו טרפות. והתוס'¹⁷⁹ והרשב"א¹⁸⁰ היתה גירסתם בפירוש רש"י שפירש בהדיא דעיקור היינו פסוקת הגרירת ומשום הכי הקשו הרשב"א והר"ן¹⁸¹ אמאי לא קא חשיב נמי נקובת הושט והתוספות הקשו תימא כו'. עין במה שיתבאר לקמן¹⁸² נפקא מינה לדינא מכל זה¹⁸³):

[ז] ואנו נוהגים כו'. פירוש שאנו נוהגין דלא כמו שכתב הש"ע אבל אם שחט אחד בעוף או רובו ואחר כך נשחט השני כו' דמשמע שאפילו אם שחט גם הסימן השני אחר שנשחט כיון שנשחט אחר שחיטת רוב הסימן הראשון ועוף הכשרו בסימן אחד שחיטתו כשירה. ואין אנו נוהגים כן אלא מטריפים כל עיקור שנשחט אחר שנעקר אפילו לא נשחט אלא מיעוט בתרא אחר שנעקר כל הסימן ממקום חיבורו אחר שחיטת רובו בין בקנה שהוא סימן הראשון בין בושט שהוא סימן הב' ואפילו בעוף שהכשרו בסימן אחד ואפילו הכי אם נעקר כל הושט ממקום חיבורו אחר שחיטת רובו ואחר כך גמר שחיטתו שנמצא ששחט מיעוט בתרא דישט בעיקור סימנים נוהגים להטריף. משום דאיכא למימר דבולא היא שחיטה היא ואית בה עיקור כדפירש רש"י¹⁸⁴ בבבאי דשהה או החליד במיעוט סימנים דלעיל¹⁸⁵ (אבל אם נעקר הקנה אחר שחיטתו לפני שחיטת הושט אין לחוש כמו שיתבאר לקמן). וזה שכתב רמ"א כל עיקור רוצה לומר אפילו מיעוט בתרא דסימן בתרא ואפילו בעוף דעליה קאי וכל שכן במיעוט קמא שנשחט בעיקור כל הסימן ממקום חיבורו שנמצאת שחיטת כל הסימן הוא בעיקור. וזה פשוט ומשנה שאינה צריכה היא שכן בדרך התנאים לשנות הפשוט תחילה כמ"ש התוספות בכמה דוכתי¹⁸⁶ ומכל שכן הפוסקים שדרבן לפרש ביותר¹⁸⁷. ועוד שרמ"א העתיק לשון זה משחיטת מהר"י ויזיל ובמהר"י ויזיל כתב תחילה עיקור היכי דמי כגון ששחט בסכין פגומה שהוא עיקור לפרש"י¹⁸⁸ לפי דעת התוספות¹⁸⁹ או שנעקר הסימן ממקום חיבורו שהוא עיקור לבולא עלמא¹⁹⁰ ועל זה כתב שכל עיקור פסול בין במיעוט קמא כו' ורוצה לומר כל עיקור אפילו עיקור דסכין פגומה ששחט בפגימה זו מיעוט קמא לחוד אפילו הכי פסול משום שאין אנו בקיאים בבדיקת הושט ושמא נגע בושט בפגימה זו¹⁹¹. וכן אם שחט בפגימה זו מיעוט בתרא

רעט מ, א ד"ה שתייה.

רפ י, טע"א ד"ה נשחטה.

רפא מ, א ד"ה סוליה (שמקשה עליו תיבה כו', ראה שלמה ברש"י דמיידי בפסוקת הגרירת).

רפב מ, א ד"ה ואלו (שמעתיק כן ברש"י, ומקשה עליו ככ"ל).

רפג (א, ב) ד"ה אמר (שמעתיק כן ברש"י, ומקשה עליו ככ"ל).

רפד ס"ק לו ד"ה וכן בעיקור ד"ה והא דמתריבין).

רפה אם סכין פגומה הוא עיקור שבלכות שחיטה (כדעת רש"י לפרוש התוס'), או לא.

רפו ל, ב ד"ה תיקו לכ, א ד"ה במיעוט.

רפז ס"ו וס"ק פז, וס"י כג ס"ה וס"ק יד וס"ק פז.

רפח שבת סד, ב ד"ה וכלכה. סוכה כ, א ד"ה אית. פתודרין עז, ב ד"ה סתם. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל עז.

רפט ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל כו.

רצ מ, א ד"ה שתייה.

רצא שם ד"ה בוליה. ובדלעיל ס"ק לח ד"ה ונתב.

רצב גמרא נד, א. וכלעיל שם.

רצג כלעיל ס"י כב ס"ו, לענין שתייה.

הלכות שחיטה כד

קד

לחוד פסול אפילו בקנה דשיעור פסיקתו ברובו משום דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור דסכין פגומה לפרש"י לפי דעת התוספות שזהו עיקור דקחשיב שמואל¹³⁷ בהלכות שחיטה בהדי דרסה ושהייה וחדלה והגרמה והלחך כמו דפסול במיעוט בתרא שנשחט בשחיטה בהדי דרסה חלדה והגרמה לפרש"י¹³⁸ בעיקר דלעיל¹³⁷ אפילו בקנה משום דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור הפוסלה לפרש"י לפי דעת התוס'. וכן כתב רבינו ירוחם והטור ברמזים. וכן במיעוט בתרא שנשחט אחר שנעקר כל הסימן ממקום חיבורו איכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור דהיינו המיעוט בתרא שנשחט בעיקור סימנים שהיא הלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בו דהיינו עיקור כל הסימן בדאקלוף איקלופי לפי דעת התוס' ורמב"ן¹³⁹ או אפילו רובו בדאיפוק אפירוקי לפי דעת הרשב"א¹⁴⁰ דלעיל אבל בפחות מכן לא מיקרי עיקור כלל. והלחך בין מיעוט קמא בין מיעוט בתרא שנעקר בין לפני שחיטה בין בשעת שחיטה אף על פי ששחטו אחר שנעקר ליכא למימר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור דהא אין בה שיעור עיקור הפוסל כלל ואין זה עיקור דקחשיב שמואל¹⁴¹ בהלכות שחיטה בהדי שהייה דרסה חלדה והגרמה. דאם לא האמר הכי הוכי אמר שמואל¹⁴² תורבין הושט שניטל רובו מלחי כשר ומועלת בו שחיטה ואפילו לא נשתייר בו אלא משהו במקום אחד כדלעיל¹⁴³ והא קא שחט מיעוט בעיקור שנעקר מקצתו מכבר. ואין לחלק בין מיעוט בתרא שנעקר לפני שחיטה לנעקר בשעת שחיטה משום דבשעת שחיטה יש לומר כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור כמו עיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא. דשאני הכא שמואלך וביאי בסכין כדרך שחיטה אבל בעיקור שנעקר הסימן ממקום חיבורו שאינו כדרך שחיטה כלל לית לן כלל כולה חדא שחיטה היא. דהא בהדיא תניא¹⁴⁴ נשחט הושט ואחר כך נשמה הגררת שחיטתו כשירה ואי אמרינן כולה חדא שחיטה היא אפילו בסימן ב' דעון אמרינן הכי כדלעיל סי' ב'¹⁴⁵. אלא ודאי דלא אמרינן דהעיקור דסימן ב' ושחיטת סימן אחד כולה חדא שחיטה היא משום דעיקור אינו כדרך שחיטה כלל והוא הדין דלית לן דהעיקור דעיקור במיעוט בתרא ושחיטת הרוב כולה חדא שחיטה היא. ולכא למימר אלא דשחיטת מיעוט בתרא שנשחט בעיקור ושחיטת הרוב כולה חדא שחיטה היא ובוה אין לחלק בין נעקר בשעת שחיטה לנעקר לפני שחיטה דמכל מקום בששוחט הרוב והמיעוט בבת אחת כולה חדא שחיטה היא. ואם כן מדאמר שמואל תורבין שניטל רובו מלחי כשר ומועלת בו שחיטה בנעקר לפני שחיטה אף על פי ששוחט המיעוט בתרא בעיקור שנעקר מקצתו מכבר ולא אמרינן כולה חדא שחיטה היא שהרי שוחט הרוב והמיעוט בבת אחת מכלל דבכהאי גוונא שאין בו שיעור עיקור שנאמר הלכה למשה מסיני לא איכפת לן מאי דכולה חדא שחיטה היא. ואם כן הוא הדין במיעוט בתרא שנעקר בשעת שחיטה ממקום חיבורו אף על פי שנשחט אחר כך ואיכא למימר כולה חדא שחיטה היא לא

¹³⁷ רצח דלעיל שם (ד"ה אבל הרשב"א). שכלל אופן אנה מריפה מתיים.

¹³⁸ רצח מ. א.

¹³⁹ ש כד. א.

¹⁴⁰ שא ס"ק לה.

¹⁴¹ שב י. א.

¹⁴² שג ס"ה וסיק מו.

¹⁴³ רצח מ. א.

¹⁴⁴ רצח ל. ב ד"ה תיק.

¹⁴⁵ רצח ס"ק מו ואילך.

¹⁴⁶ רצח דלעיל ס"ק לה (ד"ה אבל התוס' ה"ה והר"ן).

המותרים דאיפוק אפירוקי הוי מריפה. ורק בדאקלוף

אקלופי אמרינן שהלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת

בו.

הלכות שחיטה כד

קכה

איכפת לן כלל הואיל ואין בו שיעור עיקור שנאמר הלכה למשה מסיני. וכל שכן במיעוט קמא דקנה שנשחט אחר שנעקר הסימן ממקום חיבורו פחות משיעור עיקור שנאמר הלכה למשה מסיני. דגם בעיקור דסכין פגומה במיעוט קמא דקנה אין לאסור משום דכולא דרא שחיטה היא אף לפרש"י בבעיא דלעיל דאמרינן הכי במיעוט בתרא במיעוט קמא לא אמרינן הכי משום דלאו מידי עביד כדפרש"י גבי שהייה דס"י. וכן כתב בהדיא בתשובות הרשב"א סי' שס"ז בשם הרא"ש ס"ח. והכי נמי סבירא ליה לרש"י ס"ט גבי הגרמה לחלק בין הגרים שליש וחטמ' ב' שלשים ובין שחט' ב' שלשים והגרים שליש דפסולה משום דכולא דרא שחיטה היא ואם כן הוא הדין בדרסה חלדה ועיקור סבירא ליה הכי.

ומה שאנו נוהגים להמרץ ככולן במיעוט קמא דקנה^ט הוא משום שמא נגע בושט. ובעיקור לא שייך חשש זה אלא בסכין פגומה ולא בעיקור הסימן ממקום חיבורו שאף שכבר שחט בושט מאי איכפת לן בעיקור הסימן ממקום חיבורו פחות מכשיעור הפוסל. ואף אם תמצי לומר טעם המנהג להחמיר בכולן לבד משהייה הוא לחוש לפירוש הרמב"ם^ט בבעיא דלעיל דהחליד במיעוט סימנים שהוא במיעוט קמא ומשום דכולה דרא שחיטה היא. מכל מקום הא בהגרמה מודה הרמב"ם^ט דלית לן הכי משום דלאו מקום שחיטה הוא בדלעיל. וכל שכן בעיקור ממקום חיבורו דלית לן שהעיקור והשחיטה כולה דרא שחיטה היא^ט. ולית לן אלא הדמיונות הנשחט בעיקור כולה דרא שחיטה היא עם הריב והא לא איכפת לן אלא כשנשחט בעיקור כל הסימן ממקום חיבורו שהוא שיעור הפוסל ולא כשנשחט בעיקור פחות מכשיעור הפוסל. כדאמר שמואל^ט תורבין שניטל רובו מלחי כשר ומועלת בו שחיטה אף על פי שנשחט מיעוט קמא ובתרא בעיקור שנעקרו מכבר.

אלא בעיקור דסכין פגומה הוא ישיש לומר כן שטעם המנהג להחמיר אפילו במיעוט קמא דקנה אינו משום חשש שמא נגע בושט בלבד אלא לחוש לפירוש הרמב"ם^ט בבעיא דלעיל שהוא במיעוט קמא ומספקא לן דילמא כולה דרא שחיטה כמו גבי חלדה ודרסה והוא הדין עיקור דסכין פגומה לפרש"י לפי דעת התוס' שהוא עיקור דקחשיב בתלכות שחיטה בהדי שהייה דרסה כ"י (וזו שאלה ששאל הרא"ש מהרשב"א בתשובת הרשב"א סי' שס"ז ט"ב). ואף על גב דלהרמב"ם גופיה דסבירא ליה^ט דעיקור הוא כמ"ש התוס'^ט בשם בה"ג^ט יש לומר דסבירא ליה דסכין פגומה אינה מהלכות שחיטה שאינו שוחט^ט אלא קורע וחונק כדתנן בפ"ק^ט ולית לן כולה דרא שחיטה היא. ותיער דלהרמב"ם סבין פגומה אינו מהלכות שחיטה ולא דמי כלל לדרסה וחלדה דהא בדרסה וחלדה איכתיב לן לפירוש הרמב"ם דילמא הכי אנמריה רחמנא למשה לא תשחטו רובא בדרסה וחלדה אבל מיעוטא שרי אפילו בושט^ט ובסכין פגומה ליכא למאן דאמר שהפנימה אינה פוסלת

דש. לב. א ד"ה תיקו. וברלעיל סי' כג ס"ק כא. וש"י.

שה בתשובתו אל הרא"ש מנתק משאלתו. שלדעת רש"י (שפסול דוקא במיעוט בתרא בשחיטה) גם סכין פגום

פוסל רק במיעוט בתרא.

שו. לב. ב ד"ה תיקו.

שו. היינו אפילו בשחיטה במיעוט קמא. ברלעיל סי' כג ס"ז וס"ק כא.

שה פ"ג ה"י וה"י. וברלעיל ס"ק ידח וס"ק כה.

שט פ"ג ה"י. וברלעיל ס"ג.

שי ברלעיל סוף ס"ק כד.

שיא נד. א.

שיב שלפירוש רש"י שאל אצלו רק על סכין פגום במיעוט בתרא, ולדעת הב"י גם במיעוט קמא.

שיג פ"ג ה"ד.

שיד פ. א ד"ה כולוהו. וברלעיל ס"ק לה (ד"ה אבל הרשב"א).

שטו סי' ס (קכו. ב).

שטז ברלעיל בהקדמת לפ"י יח.

שזו פו. ב.

שיח ברלעיל ס"ק יח.

הלכות שחיטה כד

קבו

בושט אפילו במשהו משום שהפגם הוא קורע ונוקב ולא שוחט ואינו מהלכות שחיטה ונקבות הושט במשהו. מכל מקום כמעט המנהג יש לומר משום דנקמינ בתרווייהו לתומריא^{ט"ז}. ואך שודיה מעם המנהג להחמיר בעיקור במיעוט קמא דקנה בין משום שמא נגע בושט בין כדי לחוש לפירוש הרמב"ם ולפרש"י לפי דעת התוספות על כל פנים בעיקור הסימן ממקום חיבורו לא מהני הני טעמי לאסור בפחות משיעור עיקור הפוסל אף אם נעקר כן בשעת שחיטה. ואף על גב דכשו"ע סימן זה לא הוזכר כלל עיקור דסכין פגומה^{ט"ח}. לא רצה רמ"א לשנות לשון מהר"י בין במיעוט קמא כיון דאית שפיר גם בעיקור הסימן ממקום חיבורו כדלעיל^{ט"ט}. ותדע שהרי מהר"י כתב תחילה גם עיקור הסימן ממקום חיבורו ואפילו הכי סיים אחר כך בלשון זה וכל עיקור פסול בין במיעוט קמא כו'. כן דעת ה"י^{י"ב} בפירוש לשון רמ"א. וכן דעת התבואות שור^{י"ג} להלכה.

דלא כש"ך^{י"ד} דפירש דמ"ש רמ"א כל עיקור שרוצה לומר אפילו במשהו דמיעוט קמא שנעקר ממקום חיבורו בשעת שחיטה וכן משהו דמיעוט בתרא שנעקר ממקום חיבורו. ומעם המנהג במיעוט קמא פירש הש"ך משום שאין אנו בקיאין בבדיקת הושט ושמא נגע בושט. דסבירא ליה להש"ך דלמנהגינו שמחמירים כפרש"י כבעיא דלעיל הושת במיעוט בתרא דל"ל^{י"ה} כולה חדא שחיטה היא אבל במיעוט קמא לאו מידי עביד כדפרש"י שם^{י"ו} היינו דווקא כשלא נגע עדיין בושט אבל כשנגע כבר בושט שנקובתו במשהו תו ליכא למימר לאו מידי עביד דהא בנקובת הושט נעשית נבילה^{י"ז} שאין שחיטה מועלת בה כמו בפסקת רוב הגררות^{י"ח}. ואם כן כי היכי דבפסקת רוב הגררות לא אמרינן לאו מידי עביד במיעוט בתרא שנשחט בפסול אלא אמרינן כולה חדא שחיטה היא ואית בה פסול הכי נמי ליכא למימר לאו מידי עביד במיעוט קמא דקנה שנשחט בפסול אחר שניקב הושט כבר אלא אמרינן כולה חדא שחיטה היא ואית בה פסול. אלא דפסול דשהייה דרסה ותלדה והגרמה ליכא נפקא מינה דתיפוק ליה משום פסול דושט עצמו אלא נפקא מינה בעיקור לחודיה שאם נעקר מיעוט קמא דקנה ממקום חיבורו בשעת שחיטה אחר שנגע בושט אמרינן כולה חדא שחיטה היא ואית בה עיקור כו' כמו במיעוט בתרא. והא דקאמר שמואל תורבץ שניטל רובו מלחו כשר היינו שנעקר שלא בשעת שחיטה אבל בשעת שחיטה אפילו בעיקור משהו יש לומר דהעיקור והשחיטה כולה חדא שחיטה היא. והא דתניא נשחט הושט ואחר כך נשמטה הגררת כשרה היינו דוקא כששמטה מאל"ה דליכא למימר כולה חדא שחיטה היא כיון דלאו מידי עביד מה שאין כן בעיקור ידיים דליכא למימר לאו מידי עביד יש לומר כולה חדא שחיטה היא (וזהו דעת מהר"י בהגהות שחיטות^{י"ט} הובא בדרכי משה^{י"ז}). וכן הוא בהרי"א בתגהות שחיטות מהר"י^{י"א} לחלק

ש"ז כדללקמן ס' לג ס"ג, וס"ק י.
ש"ח כמסקנת הנראה לב, ב. וראה ש"ך ס' לד ס"ג.
ש"ט וזה בין עיקור לשמטה כל מה שנעשה בשעת השחיטה והו עיקר ופמילת אפילו במיעוט הסימנים כו'. (הובא בס"י סוף ס"ק יא. וכןמובא לקמן).
ש"י ס"ק יא (במקצת שנוצאה על הסכין, שגם במקצתה מפריפין, אף אחר שנשחטה רוב הגררת). וכדללקמן ס"ק מז (שלידעת רמ"ז דלעיל וסיעתי את לחוש ליה).
ש"יא וזה חילוק בין עיקור לשמטה אפילו לא נעקר כ"א מעט טריפה כו'.
ש"יב כדללקמן ס' לג ס"ג, וס"ק י.

ש"יג כפירוש רש"י לדעת תוס' שסכין פגום אמרה מהלכות שחיטה, וכדרכי"ם שפסול שחיטה במיעוט קמא פסול.
ש"יד וא"כ לא קאי על זה רמ"א בתנ"י, ומדוע כתב לאסור עיקור במיעוט קמא.
ש"יה לשנות הפשט תחלה, ומשנה שאינה צריכה היא.
ש"יז ס"ק יא.
ש"יח ס"ק כג, וכשנ"ח ס"ב.
ש"יט ס"ק כג.
ש"כ אופ"ל: דא"ל (דאפשר לומר).
ש"כא לב, א ד"ה תקי.

הלכות שחיטה כד

קבו

בוה בין עיקור לשמוטה דאינו עושה מעשה. אי נמי יש לומר דהא דנוהגים להמרוק כל עיקור אפילו במשהו בשעת שחיטה היינו בעיקור שעל ידי החיקת הסכין בסמינים דאיכא למימר כולה חדא שחיטה היא מאחר שנעשה על ידי הסכין כמעשה שהביא בדרבנן משה בשם מהר"ן בשם מהר"י ש"ט¹⁷⁰ שנמצא מקצת מובעת על הסכין כדלקמן סעיף י"ט¹⁷¹. אבל בשמוטה דממילא או אפילו בעיקור בידים שאינו בדרך שחיטה כלל ליכא למימר כולה חדא שחיטה היא. כמו בניקב הושט בידים בשעת שחיטה דלקמן סימן כ"ו כמ"ש שם¹⁷² בשם הש"ך¹⁷³ שנתבין שם לשני חילוקים אלו שיש לחלק בין עיקור לשמוטה. אבל מסתימת רמ"א כאן ושאר אחרונים מבואר דעיקור ושמוטה חדא מלהא היא לגמרי ואין חילוק ביניהם דינא כלל. ובדעת הט"ז¹⁷⁴ שחלק על הגהות שחיטת מהר"י שחילקו ביניהם. וכן עיקר. דלא כש"ך בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא (וכ"מ בהדיא בתורת הבית הארוך¹⁷⁵ דאף רש"י מודה בעיקור שאינו דרך שחיטה דלא דמי לבעיא דלעיל דמספקא לן דילמא כולה חדא שחיטה היא. והילכך העיקר כהמ"ז¹⁷⁶).

ואף לפי מ"ש לעיל¹⁷⁷ בשם התבואות שור¹⁷⁸ לחוש לדעת הרשב"א¹⁷⁹ שפסק כמאן דאמר¹⁸⁰ הגרים שליש ושחט ב' שלישים פסולה דבעינן כולה מיפק חיותא במקום שחיטה ואפילו במשהו דנפק שלא במקום שחיטה פסולה. ובעיקור מיעוט קמא במקום חיבורו כיון דבכולו איכא כולה מיפק חיותא וטרפה לפי דעת רש"י ורמב"ן¹⁸¹. אם כן במשהו איכא משהו דמיפק חיותא כמו בפסקת הגרגרת דמיטרפא ברובא ואפילו הכי במשהו איכא משהו דמיפק חיותא. מכל מקום בבחייא גוונא יש לסמוך אפילו שלא בהפסד מרובה¹⁸² אהברעת רמ"א דלקמן דבחייה כשר¹⁸³ וליכא מיפק חיותא כלל אפילו בכולו. אבל משום דהרשב"א גופיה סבירא ליה דבחיים כשר ורש"י דסבירא ליה טריפה לא סבירא ליה כמאן דאמר הגרים שליש פסולה האי מעמא לא מהני להקל בדאורייתא כמ"ש בכללי ההוראה¹⁸⁴. הילכך בעל נפש יחמיר לעצמו¹⁸⁵ במיעוט קמא¹⁸⁶ אפילו שלא בשעת שחיטה.

וכן בנעקר כל הסימן אחר שחיטת רוב הסימן הראשון לפני שחיטת סימן ב' בבהמה אף על פי שהניח ולא שחט כלל מיעוט בתרא דקמא שאין להחמיר לאחרים משום עיקור במיעוט בתרא שהרי לא שחטו כלל ומשום ששחט סימן הב' בעיקור סימן הא' אין לחוש כיון שנעקר אחר שחיטת רובו כמ"ש לקמן¹⁸⁷. אף על פי כן בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לפרש"י ורמב"ן¹⁸⁸ דעיקור טריפה הוא ולהאוסרים בגולדו סימני טריפה בין סימן

שלב אצ"ל: מהר"י.

שלו וס"ק נו.

שלו ס"ק א.

שלה ס"ק א.

שלו סוף ס"ק יא. וכ"כ ס"ק יז. לקמן ס"ק נו.

שלו בית ב ש"א (גמ, ב). שלדעת רש"י דהאיכעיא הוא: כשריה או בחלה או בהגריטה או בדרסה).

שלה וכל' לקמן ס"ק נו.

שלו ס"ק כד.

שמו ס"ק יז.

שמו י"ג, ב ד"ה אקלע, ובתורת הבית הארוך והקצרי בית ב ש"א כד, ב.

שמו י"ג, א.

שמו דלעיל ס"ק לה (בתחלתו ובד"ה וד"י).

שדמ לא כמו בהגריטה במיעוט קמא, שהיכא לעיל סוף ס"ק כד, להקל רק בהפסד מרובה.

שמה כדעת הרשב"א וסיעתו דלעיל שם, דלא היו טריפה, אלא דלא מועיל בה שחיטה.

שמו כש"ך סוף¹⁸⁹ רמב אה. ו. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל יז.

שמו ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל פא.

שמה מה שאין במיעוט בתרא יש להקל לגמרי כהמ"ז, כדלעיל.

שמש ס"ק נו.

שנ דלעיל ס"ק לה (בתחלתו ובד"ה וד"י).

הלכות שחיטה כד

קכה

לסימן אף אם נולדו כסימן עצמו שנשחט כמ"ש לקמן סי' כ"ו¹⁰¹. אף על גב דמדינא יש לסמוך בכהאי גוונא אהכרעת רמ"א דעיקור אינו מריפה מאחר דבלאו הכי יש חולקין על האוסרים דלקמן שם וגם האוסרים אינם אוסרים אלא מספק כמ"ש שם.

וכן בעיקור דסכין פגומה במיעוט קמא דקנה ותפש את הקנה לבדו בידו דלכא למיחש לנקבות הושט כדלעיל סי' כ"ג¹⁰². אף על פי כן כל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לפירוש הרמב"ם¹⁰³ בבעיית דלעיל¹⁰⁴ שהיא במיעוט קמא ומספקא לן אי אמרינן כולה חדא שחיטה היא ולפרש"י לפי דעת התוספות¹⁰⁵ דעיקור דסכין פגומה הוא מהלכות שחיטה ואיכא למימר ביה כולה חדא שחיטה היא¹⁰⁶. אבל מדינא אין לחוש. שאף שהב"י בשו"ע פסק כהרמב"ם מכל מקום כיון שרבו התולקים על פירוש הרמב"ם וגם לפירוש הרמב"ם אינו אלא ספק¹⁰⁷ פשיטא דככהאי גוונא יש לסמוך אפילו שלא בהפסד מרובה אהכרעת רמ"א דלקמן כפירוש בה"ג דעיקור ממקום חיבורו הוא מהלכות שחיטה דלא כפרש"י לפי דעת התוספות דעיקור הוא סכין פגומה¹⁰⁸. שהרי כתב רמ"א דבחיים כשר¹⁰⁹. ואם כן הא דמתקיים רב פפא¹¹⁰ אהא דאמר שמואל תורבין שניטל כולו מלחי כשר והא איכא עיקור סימנים כדלעיל על כרחך משום דעיקור שהוא מהלכות שחיטה הוא עיקור ממקום חיבורו כמ"ש התוספות בשם בה"ג¹¹¹. וסבירא ליה לרמ"א שכן עיקר לפי שכן דעת התוספות ריש פרק אלו מריפות והרשב"א והר"ן¹¹² והרא"ש¹¹³ ושאר פוסקים והלכה כבתראי. וסמך רמ"א על זה להתייר החלב והביצים¹¹⁴ דאיסור מדאורייתא הוא¹¹⁵. והא דמתחמירין בעיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא כמ"ש במהר"י ווייל¹¹⁶ והיינו לחוש לפירש"י לפי דעת התוספות דעיקור דסכין פגומה הוא מהלכות שחיטה ויש לומר בו כולה חדא שחיטה היא. היינו משום דבהמה בחוקת איסור עומדת¹¹⁷ משום הכי נוהגים כל החומרות גבי שחיטה והיכא דנהוג נהוג והכו דלא לוסף עלה לאסור החלב והביצים שאינן בחוקת איסור¹¹⁸.

או אפשר דרמ"א לא סבירא ליה להחמיר גם בעיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא שהרי לא הביא לחומרא זו בהגהותיו ולא בדרבני משה¹¹⁹. והא דלא כתב להחמיר במיעוט קמא משום חשש נקבות הושט היינו משום דבמיעוט קמא על כרחך מיירי שהגביה ידו מן הצואר וראה שלא שחט אלא מיעוט הקנה בלבד ואחר כך גמר שחיטתו בסכין יפה ואם כן תיפוק ליה משום שהייה דאסורה משום חשש נקבות הושט. אבל במיעוט בתרא נפקא

שנא במס"י כו. שלא הניע לדינו (שבראה הוכיח שם כן מרדכי"ש פ"ב סי' א', משושה דין נקבה הריאת אחר שחיטה לדין נפקא רוב הגזרות ושם לא בנקום חקך, ובשניהם לחומרא), וט"ז.
שנב ס"ק כא, וט"ז.
שנג פ"ג הל' וד"ג.
שנד ס"א וס"ג, וס"ק ידח וס"ק כח.
שנה דלעיל ס"ק לת (ד"ה והנה בפ"ק).
שנו כדלעיל (ד"ה אלא בעיקור).
שנז מספק דבעיא ל', ב (להלך במיעוט סימנים מהו תיקו).
שנח דאף שנתבאר לעיל ס"ק לת (ד"ה והנה בפ"ק) פרש"י מודה שגם עיקור ממקום חיבורו אמור, מ"מ יש להוכיח ברמ"א שאינו סובר כרש"י לפ"ד התוס', שעיקור של סכין פגומה הוא סכין פגומה, שהרי כו'.
שנט הדיני שעיקור היו נבילה ולא מריפה. ואת זה הוכיח התוס' מ', א ד"ה כולויה נהא דעיקור ננקום חיבורו

הוא מהל' שחיטה (ולא סכין פגומה). וא"כ תליים זה בזה (שאם עיקור ננקום חיבורו אינו מריפה אם כן סכין פגומה אינה מהל' שחיטה).
שסא שחיטתו ונתבאר לעיל ס"ק לת, שמוכרים כמ"ג.
שסב פ"א סי' ג.
שסג אבל ראה לקמן ס"ק לת, שיש חולקין על הרמ"א בזה, וכעל נפש יחמיר לעצמו. וראה שו"ת צמח צדק סי' כו אות ג. סי' נט אות ה. סי' רנד.
שסד ראה רמב"ם הל' נאצלול אמרות פ"ג הל' ה. הגהות מימוניות שם אות מ. מור וש"ע סי' פא סי' א', וסי' פו סי"ג.
שסה כדלעיל בתחלת הס"ק.
שסו רב הונא מ, א.
שסז ראה ביאורי הלכות.
שסה ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל החז.

הלכות שחיטה כד

קכמ

צין צושט (ע"פ מהרי"ו) [17] ודוקא לאחר שנשחט חבל צמיי כשר אלף שאין שחיטה מועלת צו ונפקא מינה לענין חלבו או ציזים שלו שהם [18] כשרות. (צית יוסף מתשובת רשב"א).

מינה אם אין עיקור דסכין פוסל במיעוט בתרא משום דלאו שחיטה היא כלל ולית לן כולה חדא שחיטה היא אם כן מותר מיעוט בתרא במגל וכיוצא בו שכולו פגום ואין בו שחיטה כלל. ואין בזה גם כן משום שהייה דשהייה אינה אלא כששוחה בשחיטה אבל זה פסק מלשחוט. אבל בקדרום אסור משום דבין פגם לפגם יש ריוח משחו. אבל אם עיקור דסכין פגומה פוסל במיעוט בתרא אפילו במגל אסור אפילו בדעברד^ט ובאמת דבר שאינו מצוי הוא לחתוך מיעוט בתרא במגל וכיוצא בו (דווקא) ודבר שאינו מצוי לא שייך מנהג כמ"ש הרמב"ם סוף פרק י"א^ט ואם כן מוקמינן ליה אדינא ומדינא ודראי דאין לאסור בדעברד מאחר שהעיקר הוא כפירוש התוס' בשם בה"ג דעיקור שבהלכות שחיטה הוא עיקור ממקום חיבורו. ועוד שלפי דעת הרשב"א והר"ן^ט אף לפרש"י אינו עיקור דסכין פגומה (וכן הוא בהדיא בתשובת הרשב"א סימן שס"ז דאף לפרש"י אין להחמיר כלל בעיקור דסכין פגומה במיעוט בתרא). וכל שכן לגרסא שלנו בפרש"י כדלעיל^ט. ואף לפי דעת התוס' בפרש"י במיעוט בתרא אינו אלא ספק טעני. ולפי דעת הרשב"א^ט והר"ן^ט הוא ספק דרבנן וכן הוא במהרי"ו וייל כמ"ש לעיל סימן ב"ג טענה והלכך בהפסד מרובה וכהאי גוונא המיקל לא הפסיד:

[17] ודקא בו. אדלעיל קאי. ולא קאי דווקא אדסמוך ליה דהיינו עיקור במיעוט קמא אף לפירוש הש"ך^ט דהיינו מיעוט קמא שנעקר דאין אסור מדינא אלא משום שאין אנו בקיאין בבדיקת היושט. אלא אפילו היכא דמדינא הבהמה אסורה אפילו הכי חלבה כשר (ש"ך ט"ו):

[18] בשורות. ולא דמי לדלעיל סי' י"ד טענה דמספקא לן בנגמרא^ט דלמא לא שרי לן רחמנא דאתי מאבר מן החי אלא היכא דאיכא תקנתא לאיסוריה בשחיטה ולא היכא דליכא לאיסוריה תקנתא בשחיטה^ט. דשאני התם דליכא תקנתא בשחיטה עולמית אבל הכא כיון דבהיים כשר ואינה מריפה משום דהדר בריא ומתראפא אם כן יש לוי תקנה בשחיטה לכשתתרא כמבואר מלשון התוספות דף מ"ד א"ש^ט עיין שם. ומיהו בלאו הכי נמי יש לומר דלא דמי להתם כמ"ש האחרונים עיין שם טענה. ומיהו בדאפרוק אפרוקי יש לחוש להחמיר לדעת התוס'^ט וסיעתם דמרפה מחיים היא (ש"ך ט"ו). והפרי חדש טענה

שסט ויכין שהרינא לא הבאי חומרא זו נראה דלא כמרא ליה.

שע הלכה זו.

שעא דלעיל סוף ס"ק לה, שהקשו על רש"י, ולא תירצו בו בתריון התוס' המרידו בסכין פגומה. וראה שו"ת צמח צדק סי' א אות ב.

שעב סוף ס"ק לה.

שעג מספק דבנינא (לב, א) אם שהייה פוסלת במיעוט בתרא.

שעד ל, ב ד"ה תהליד, ובתרת הבית האריך בית ב ש"א (ב, א"ב).

שעה ס"ק מז.

שעו סוף כג, שנתבאר לעיל ס"ק לו (ד"ה דלא כש"ך).

שעז שם.

שעה סימן זה בשע"ר לא הגיע לדינו. וראה שו"ע שם סי' (עובר שהנתיא אבר ונאסר האבר כו' תהלב שלה אמר לשתתו).

שעט סמ, א.

שעפ וא"כ לכאורה גם כאן יאסר תהלב והבתיים, אף שאין תבונה מריפה.

שפא ע"א ד"ה וראיבא.

שפב סי' יד, ב"ח ד"ה עובר, ש"ך ס"ק יא. סי' ס"ק ג, ובאן ס"ק י.

שפג שם. ובדלעיל ס"ק לה (ד"ה אבל התוס').

שפד ס"ק כג.

שפה ס"ק לב.

הלכות שחיטה כד

קל

מז *הא דפסול בעיקור היינו כשנעקר כולו אבל אם נשתיר בו אפילו משהו כשר והוא שאותו שנשאר הוא במקום אחד אבל אם מיעוט הנשאר הוא מדולדל שהוא מעט כאן ומעט כאן פסול שניכר הדבר שנעקר בכח ומה שנשאר מחובר חיבור מדולדל הוא והזה ליה נעקר כולו ופסול והני מילי כשנעקר רובו אבל אם לא נעקר אלא מיעוטו ורובו קיים אף על פי שרוב זה הנשאר הוא מדולדל מעט כאן ומעט כאן כשר.

יז *ישחט אחד מהסימנים ונמצא השני [טז] שמוט ואין ידוע אם קודם שחיטה נשטט או אחר שחיטה דריי זו [יז] פסולה. הגם: ואפילו זקן

באר הגולה

לג מיטרא דרב נתנו וכו' ומסוגית הגב' שם דף מ"ד הל' ברייתא שם דף כ"ח א' ובפירוש רש"י זכן פסק הרא"ש והרשב"א והר"ן.

והתבואות שור¹⁹⁰ כתבו להחמיר אפילו בדאיכלוף איקלופי לחוש לפירש"י ורמב"ן¹⁹¹ וכן דעת הר"ף¹⁹² והרמב"ם¹⁹³. וכן דעת הרא"ה כבודק הבית¹⁹⁴. ומכל מקום בהפסד מרובה אין להחמיר כזה לאחרים נגד רמ"א ושאר אחרונים אלא כל בעל נפש יחמיר לעצמו:

[טז] שמוט. בעוף מיידי¹⁹⁵. וקאי ארלעיל סעף מ"ו אבל אם שחט אחד בעוף כו':

[יז] פסולה. מירוש ספק נבילה (ש"ך¹⁹⁶) כרתניא כברייתא¹⁹⁷ דלעיל¹⁹⁸ דהוא ספק בשחיטה¹⁹⁹.

ולפירש"י²⁰⁰ דלעיל²⁰¹ דשמוטה דפסולה בעוף הוא משום דהרי נמרפה תחילה. צריך לומר דהא דקרי לה תנא ספק בשחיטה היינו משום שגולד ספק למפרע אם כשירה היתה בשעת שחיטה כיון דאיכא ריעותא שהרי היא שמוטה לפניך. דריעותא ברורה מדאורייתא היא זו הא דהרי היא לפניך מרמצטרפת לחוקת מומאה גבי מקוה למהוי תרתי לריעותא²⁰² לשוויה ודאי מומא²⁰³ ולשרוף עליה תרומה וקדשים כדלעיל סימן א"ח ולחוקת איסור דבהמה כחיה גבי סכין פגומה דלעיל סימן י"ח²⁰⁴. והכי נמי כיון דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך שהיא ריעותא ברורה מדאורייתא מהניא ריעותא זו להיות ספק דאורייתא ולחומרא הואיל ולא היתה לה חוקת היתר ברור לאכילה אפילו שעה

וראויים לשחיטה).

שצו שם ר"ה נשמטה.

שצו רש ס"ק לה.

שצח נדה ב. ב.

שצט בת"ק שם, שאף בהר"ד מנא. מור ושוע"ט ס' א

סע"א. ש"ך שם ס"ק קנה.

ת בחלק שהגיע לידיו לא נכר מקוה. וכן צוין לשם לעיל ס' יח ק"א ס"ק ג. וראה מ"ז שם ס"ק ג. ועד"ו צוין לשם (לתוכן מ"ז זח) לקמן ס"ק נו, וש"פ.

תא ק"א ס"ק ג. וראה לעיל שם ס"ק ב דהוי ספק נבילה (כיון שיש נגדה חוקת כשיות רסכין).

שפו ס"ק ב.

שפז דלעיל ס"ק לה (בתולתו ובר"ה והר"ן), ששמוטה היא מריפה.

שפח מ. א.

שפט פ"ט ה"א. לפירוש הש"ך ס"ק כג, והפ"ח ס"ק כה.

שצ בית ב ש"א (כא, ב). והבא בש"ך שם.

שצא רש"י ג. א ד"ה שחט. ש"ך ס"ק כו.

שצב ס"ק כו.

שצג י. א.

שצד ריש ס"ק לה.

שצה כדלעיל ס"ק לה (ו"ה אבל הרשב"א), לדעת בה"ג (שנם בעוף צ"ל בשעת שחיטה ב' המינים מחוברים

הלכות שחיטה כד

קלא

אחת דבחייה היתה אסורה משום אבר מן החיים¹⁰¹. ומשום הכי מקרי ספק בשחיטה לפי דעת הרב רבנו יונה כרשב"א¹⁰² ור"ן¹⁰³ (או) דמהניא ריעותא זו להיות נולד ספק למפרע מחיים שמה נשמטה. ובספק הנולד מחיים היא בחוקת איסור ממש דאבר מן החי לפי דעת איסור והיתר¹⁰⁴ ורמ"א¹⁰⁵ כמ"ש לעיל סימן א' (ועיין מ"ש לקמן סוף סי' ל"ג¹⁰⁶ שהרשב"א גופיה נסתפק בזה).

אבל לפי דעת התוס' בשם בה"ג¹⁰⁷ וסייעתם דשמוטה אין שחיטה מועלת ואפילו בעוף שנשטט סימן אחד אין שחיטה מועלת כשני אין ראייה מבריייתא זו לענין מריפות דבמריפות אפילו בספק הנולד מחיים כמש"ש לומר דמוקמינן בחוקת היתר¹⁰⁸. ואף על פי שהיתה אסורה משום אבר מן החי מכל מקום משנשחטה שאיסור אבר מן החי חלף והלך לו אמרינן נשחטה בחוקת היתר עומדת. וכל שכן בספק הנולד אחר שחיטה אף על גב דאיכא ריעותא דהרי לפניך ובמ"ש לקמן. ובספק נשמטה מחיים דבבריייתא זו היינו מעמא דפסולת¹⁰⁹ משום שהיא בחוקת איסור עד שיועד לך כמה נשחטה זו לא נועד לך כמה נשחטה. ומשום הכי לא אמרינן העמד הסימנים בחוקתן שהיו שלמים מתחלה והשתא הוא דנשמטה משום דמוקמינן חוקה להדי חוקה מאחר דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך. כמו כסכין שנמצאת פגומה דלעיל סי' י"ח¹¹⁰. ואף לפי דעת הרשב"א¹¹¹ דהיינו מעמא דאמרינן בהמה בחוקת איסור עומדת משום דעלך הראייה שנעשה בה מעשה המכשירה ובשמוטה לא שייך האי מעמא דארובה איכא למימר עלך הראייה שנשמטה קודם שחיטה כיון דאיכא לאוקמה אחוקה. דמכל מקום כיון שהיא שמוטה לפניך ואינו יודע מתי נשמטה איכא למימר נמי עלך הראייה שאחר שחיטה נשמטה ומדי ספיקא לא נפקא כמו בסכין דלעיל¹¹².

ואין לחלק בין סכין לשמוטה אף לרמב"ן¹¹³ דסבירא ליה דשמוטה מריפה¹¹⁴ ואינה חיה ורוב בעלי חיים כשרים ורובא עדיף מחוקה¹¹⁵. דמהאי מעמא לא חיישינן לברוק בנקובת הוישט ולא שמה קשויט במקום נקב¹¹⁶ אף על גב דבהמה בחוקת איסור עומדת עד שיועד לך כמה נשחטה משום דאולינן בתר רובא ורובא עדיף מחוקה¹¹⁷. דמכל מקום גבי שמוטה לא שייך למיזל בתר רובא כלל כיון דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך כמו

שאין שחיטה מועלת בה. ולקמן (ד"ה תפק) ויבאר החילוק להלכה בין שפית רשי' לשפית חת"ג, לענין ספק נשמטה מחיים (כשיש בהה לחלות הריעותא).
תיב ק"א ס"ק ז (שאמורה נפסע תרתי) לריעותא, חוקת איסור ופגומת לפניך, נגד חוקת סכין.
תיג יבמות ל, ב ד"ה והא דאמרינן. והבא לעיל סי' כג סוף ס"ק יא.
תיד שמוטע חוקת איסור דבהמה אמרינן עלך הראייה שהסכין נפגם אחר שחיטה.
תיטו שהבא לעיל ס"ק ל' (ד"ה והר"ן).
תיטז שאף בבהמה אמורה שמוטע מריפה ולא שמוטע שחיטה.
תיז נדה יח, ב וראה גם לקמן סי' קפג מהור"ב (ד"ה ומשום הכי), וש"ג.
תיח רב אשי יא, ב.
תיט כ"ש כאן לרש"י ורמב"ן שהיא מריפה, ואין לה חוקת איסור כל כך כ"ל.

תיב ראה רש"י מ, א ד"ה בהמה בחיה (שלענין ספק בשחיטה היו נמטע זה חוקת איסור. וי"ל שלענין ריעותא ברייה בספק בגופיות אין לה חוקת היתר בריד שמוטע זה).
תיג ג, ב ד"ה ולענין כל ספק. הובא בש"ך סי' נ ס"ק ג.
תיד (ג, א) ד"ה תניא.
תיה ראה כלל ג דין ה, שהובא בש"ך סי' נ ס"ק ג וראה גם לקמן סי' לא סוף ס"ק יב. סי' לג ס"ק כג.
תו סי' נ ס"א.
תיז אפשר בהגונה לסוים ס"ק כג, שלא הגיע לדינו. וראה פס"ד צמח צדק סי' נ (בכורד השימות בארובה. ושם ק"ב, א בשם מהר"ל בשם רבנו).
תיח סימן זה בשו"ע לא הגיע לדינו.
תיט דלעיל ס"ק ל' (ד"ה אבל הרשב"א).
תי כדעת שו"ת מוה"מ מלובלין סי' מ, שהובא בש"ך סי' נ ס"ק ג.
תיא דעת התוס' בשם בה"ג, ששמוטה אינה מריפה אלא

דלא דאולנין בתר רובא כספק שהה וספק דרס מהאי מעמא כמ"ש לעיל ס' א"ח. ואפילו כבא זאב ונמל בני מעיים והחורים כשהם נקובים לא שרינן אלא משום חוקה כדאיתא בגמרא^א ולא משום רובא. דלא ילפינן מקרא למיזל בתר רובא אלא היכא דליכא ריעותא כלל לפנינו דאי לאו דאולנין בתר רובא הוי חיישינן אפילו לריעותא דלא חוינן כלל כמו שזא במקום נקב בושט קא שחיש וכהאי גוונא. אבל היכא דחוינן ריעותא קמן ובעינן למימר השתא הוא דאתרע והו ענין חוקה דמוקמינן בחוקת היתר ואמרינן השתא הוא דאיתרע. והלבך בשמוטה^ב דאיכא נמי חוקת איסור עד שיודע לך כמה נשחטה מוקמינן חוקה להדי חוקה^ג והוה ליה ספק דאורייתא^ד. ואפילו יש לפנינו דבר לתלות בו אחר שחיטה לא תלינן מהאי מעמא לפי דעת בה"ג וסיעתו דהוא ספק בשחיטה ממש. ולא דמי לספק מריפות כלל^ה. ואף לפי דעת המקולין^ו גבי סכין כשיש לתלות יותר בלאחר שחיטה^ז. היינו משום דסכין איתרעי בהמה לא אתרעי כמ"ש לעיל סימן י"ח^ח. אבל בשמוטה דעוף גפיה איתרע לכולי עלמא לא תלינן כמו דלא תלינן בספק שהה ספק דרס. ודינה כסכין לפי דעת המחמירים^ט שם שאין תולין אלא בשיבר עצם דודאי פוגם וליכא ריעותא כלל כמה שהיא פגומה לפניך אבל לא בהתך במפרקת או אפילו שאר עצמות בדרך הולכה והובאה אף על פי שיש לתלות בהם יותר מבעור לפי שמצוים לפגום יותר אפילו הכי לא תלינן. דכיון שאינה ודאי פוגם איכא ריעותא כמה שנמצאת פגומה לפניך ומצטרפת לחוקת איסור למהוי ספק דאורייתא. והוא הדין והוא הטעם בשמוטה כהאי גוונא.

ואף לפירושי רש"י דשמוטה אינה אלא מריפה בעוף ולא נבילה אין לתלות אלא כשיש לפנינו דבר ממש לתלות בו^י אבל לא לתלות בוריקה ופרטים כמ"ש רמ"א ואף בגרירת דעיבדיא לאשתמוטי כמבואר בתשובת מהר"ן^{יא} ק"ק^{יב} דפשיטא דאין כפרים כה להשמיט הסמנים במקום חבורם שהרי דבר ידוע הוא שרוב העופות מפרססין אחר שחיטה ופוק חזי כמה שמוטות משתכחין משום כך הלא דבר פשוט דברוב פעמים אין הגרירת נשמטת מחמת הפרסום עכ"ל. אבל לפי דעת בה"ג אפילו משמשו בה בידיים בחזק יד דיש כה להשמיט אין תולין^{יג} והכי קיימא לן (תבואות שור^{יד}. דלא בתוס'). אלא אם כן משמש בחזק כל כך שבודאי משמש דבכהאי גוונא ליכא ריעותא כלל כמה שנמצאת שמוטה דדמי לשיבר עצם דודאי פוגם^{טו} וכן בנתעסק באותו המין אחר הטבילה דלעיל סימן י"ח^{טז}. ומהאי מעמא תלינן בסכין גבי גרירת דלקמן סימן ל"ד סעוף ט' כמו שיתבאר שם^{יז}.

תכ ס"ק כג (הטעם שנקרא ריעותא). וראה לעיל ס' כג
 סוף ס"ק יא (שאף לדעת הרמב"ם החשיב רוב
 השוחטין מצויין לשהוט בלא שהיה, מ"ט הוי ספק נבלה).
תכא מ. א. וראה ביאור הלכות.
תכב מא לבאר טעם החילוק בין ספק שמוטה (לדעת בה"ג
 וסיעתו דהוי ספק בשחיטה) לבין בא זאב ונמל בני
 מעיים (אף שבעיניהם אין להיתר נטעם רוב, כ"ל).
תכג חוקת היתר, שלא היתה שמוטה בשעת שחיטה.
תכד ראה הדין שם צדק סג, ג.
תכה שלכן מתירין (מ, א) כבא זאב ולקח בני מעיים,
 כשיש כמה לתלות הנקבים.
תכו דעת הרא"ש דלעיל ס' י"ג, וק"א שם ס"ק ה.

תכז אף שגם שם הוא ספק בשחיטה (ולא במריפות).
תכח בק"א השיך למצ"ו (ה"ח כן הבין). וראה באריכה
 ש"ת צנח צדק ס' כג.
תכט דעת הרשב"א דלעיל שם.
תל כמו בבא זאב ונמל בני מעיים, דלעיל.
תלא שורש לה.
תלב ראה ש"ת צנח צדק אהע"ו ס' עה (קכ, רע"א).
תלג ס"ק לא.
תלד דלעיל ס' יח סמ"ו.
תלה בק"א השיך למצ"ו (ה"ח כן הבין). וראה דעת
 תורה פתחה אות לא.
תלו סימן זה בשע"ר לא הניע לדעתו.

הלכות שחיטה כד

קלג

העוף מידו ולג ארמינין למחמת זריקה או פרכוס נשמט (מהרי"ק שורש ל"ה) מיהו השומט נאמן לומר שלג היה שמוט [א] נשעת שחיטה (פסקי מהרא"י סי' ר"ה).
יח ^ב נמצא הסימן השחוט [וב] שמוט אם כששחט הפש הסימנים בידו או עור בית השחיטה מאחוריו ונתחם הסימן [ג] תחת העור הרי

באר הגולה

לה מור בשם אביו הרא"ש מרא דמש לקיש ור' יודן רב נתמן שם דף נ"ד א' וכו"פ הרי"ף ושאר פוסקים.

[א] בשעת שחיטה. כגון שאומר שבדק אחר שחיטה בבדיקה דלקמן סי' כ"ה ^א. וקא משמע לן דאף על גב דאתחוק איסורא ואיכא נמי ריעותא דהרי שמוטה לפנד אפילו הכי נאמן יודי בדבר שהיה בידו ואף על גב דשמוטה אינה בידו לתקנתה ^ב הא לענין שמוטה לא אתחוק איסורא דאדרבה היא בחוקת היתר לענין שמוטה דרוב בהמות אינן שמוטות ^ג ואיסור אבר מן החי דאתחוק היה בידו לתקנו בשחיטה (מהרא"י ^ד). אבל אם לא בדק אחר שחיטה לא אמרינן אי איתא דהוי שמוטה הוי חוי ליה או מרגיש בו כי מי יוכל להבחין בזה הלא הוא בעצמים בכמן המלאה (מהרי"ק ^ה). ולכן אין לשמוך על השוחט שאומר הרגשתי בשעת שחיטה שלא היה שמוט שאי אפשר להבחין בזה ואפילו אם מקום העיקור כסימן נתהפך ובא לו למקום שחיטה אפשר שמתחלה היה העיקור מונח עקור במקומו בשעת שחיטה ועתה על ידי הפרכוס נתהפך ובא לו למקום שחיטה ואינה הוכחה כלל שנעקר אחר שחיטה (תבואות שור ^ו):

[וב] שמוט. ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמט או אחר שחיטה ^ז. ומירי הבא גם בבמה כרמסיק שיביא בהמה וישחוט כו':

[ג] תחת העור. דכהאי גוונא מהני כאלו תפס הסימנים בידו דאפשר לשמוטה שתעשה שחוטתו כשתפס הסימנים בידו ^ח. ומשום הכי חיישינן שגא נשמט קודם שנשחט ופסולה מספק מה שאין כן כשלא תפס הסימנים אי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטתו ברוב הפעמים לפי שהסימן השמוט הוא יורד למטה מיד ברוב הפעמים ושוב לא נשחט (רש"י ^ט). אלא שלפעמים אפשר לשמוטה שתעשה שחוטתו. ומשום הכי סמכינן אהקפה שמקוץ שחיטה זו לשחיטת בהמה אחרת לראות אם דומות השחיטות זו לזו כרמסיק. אבל בשתפס בסימנים ושחט שאפשר לשמוטה שתעשה שחוטתו לא סמכינן אהקפה זו דאין מקיפין מבמהמה לבהמה כדלקמן סי' ל"ז ^י (רא"ש ^{יא}). ואף התולקים שם ^{יב} מודים כאן בשתפס בסימנים שאפשר לשמוטה שתעשה שחוטתו לא סמכינן אהקפה הכא. וכן דעת השו"ע. והמעט משום דהקפה דהכא לא דמי לדהתם דהתם מקיפין לתוך דלאחר שחיטה שאין חיות בבהמה כלל ואין התוך מאדים כלל והקפה דהכא היא בתוך

תלו סעיף א.

תלח ראה לעיל סי' יח ק"א ס"ק י (שבשחיטה נאמן משמע בידו ובפירוש נשעם חוקת היתר, וכאן הוי ספק בשחיטה ואינו בידו).

תלט ראה לעיל ס"ק מ (המעט שאין מתירים משעם רוב בלבד).

תמ פסקים סי' ה.

תמא שורש לה. מ"ז סי' יג.

תמב ס"ק לב.

תמג רש"י נד, א ד"ה שמוטה ושחוטתו.

תמד כדאמר רב נתמן נד, א.

תמה שם ד"ה כשרה.

תמו סימן זה בשו"ע לא תגע לדיני. וראה רמ"א שם סי' ס"ה. כדעת רש"י ובה"ג ורא"ש.

תמז ס"ב סי' י.

תמח שו"ע שם סי' ה. כדעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א.

זו פסולת ואם לאו מותר ע"י בדיקה שיביא בהמה וישחוט הסימן ואחר כך יעקרנו אם הזמות שתי השחיטות זו לזו (טז) כשרה ואם השנית מאדמת יותר פסולה (טז) הראשונה. ועכשיו אין אנו בקיאין בבדיקה זו הלכך ככל גזונא אסור.

השחיטה עצמה שיש עדיין חיות בבהמה אף אם כבר נשמט הסימן תחילה אלא שהשחיטה שניה שלפני העיקור מאדמת יותר כמ"ש לקמן. ומהאי טעמא נמי לא מהני הקפה בהיהא דלעיל סעיף י"ז להביא עוף אחר ולשחוט בו סימן אחד ולעקור סימן הב' ולחקוה השחיטות זו לזו. אלא הכא לחוד סמכינן אהקפה זו משום דרוב פעמים אי אפשר לשמוטה שתעשה שחיטה כשלא תפס הסימנים כמ"ש הרא"ש:

[TD] כשרה. שכמו שהשניה נשחטה קודם שנעקר הסימן כך הראשונה ולכך הם שוים באדרמוניות.

ואין חילוק בזה בין סימן ראשון לשני שגם בראשון מאחר שנשחט קודם שנשמט אף אם נשמט קודם שחיטת השני כשירה. דאף על גב דבעינן שיהיו ב' הסימנים מחוברים וראוים לשחיטה כששוחט אחת מהם בעוף מכל מקום הסימן השחוט הוא כמזבח בדיקולא^{טז} ולא מהניא מרדי סימן השני ומשום הכי אף על גב דנשמט אחר שנשחט לית לן בה. ואף למאן דאמר דלא אמרינן דכמזבח בדיקולא הוא לענין אם נולדו בו סימני מריפות בין סימן לסימן כמ"ש לקמן סי' כ"י^{טז} מודה הכא לענין לפסול שחיטת סימן הב' משום שמוטת סימן הראשון שאינו פוסל דכמזבח בדיקולא הוא לענין זה לכולא עלמא אפילו אם לא נשחט אלא רובו דרובו ככולו גם לענין זה דכמזבח בדיקולא כדלקמן שם. ומשום הכי נמי לא חילקו כאן בגמרא ופוסקים בין רובו לכולו. ומיהו לרש"י ורמב"ן^{טז} וסיעתם דשמוטה מריפה מחיים נמי היא לא מהני הקפה זו למאן דאמר דלא אמרינן דכמזבח בדיקולא הוא לענין מריפות שגולדו בו דיש לחוש שמא נשמט קודם גמר שחיטת סימן הב' ומריפה היא^{טז}. ולא מהניא הקפה זו אלא בעוף שהכשרו בסימן אחד. וכן הוא ברמב"ם^{טז} בהרי"א. ולשיטתיה אויל כמ"ש בסימן כ"י^{טז}:

[TD] הראשונה. ורגלים לדבר שנשמט הסימן קודם שנשחט ולכך אין השחיטה שבו מאדמת כל כך^{טז}. והא דאין מקיפין בסימן זה השמות בעצמו לחתך בו חתך אחר אחר השחיטה ולאיות אם חתך השחיטה דומה לחתך זה רגלים לדבר שנשחט אחר שנשמט^{טז} דכהאי גזונא מקיפין בקנה שנפסק דלקמן סי' ל"ד^{טז} דשאני הכא דשמוטה לאו מריפה היא ואם כן חשוב הסימן כחיה ואפילו נשחט אחר שנשמט יאדים חתך של שחיטה יותר מחתך זה שלאחר שחיטה (רא"ש שם^{טז}). והפרישה^{טז} כתב דאפילו נשחט

תמט ריש לקיש לב. ב.

טז כמס"י בו, שלא הניע לדינו, וש"נ.

טזנא דלעיל ס"ק זה (בתחלתו ובד"ה וד"ה).

טזנב וס"ה לעיל ס"ק לו (ד"ה וכן בעקף).

טזנג פ"ג ד"ז

טזנד בחלק שלא הניע לדינו.

טזנה רא"ש פ"ב סי' י. מור.

טזנו כנדרסת, ופירושו רש"י שם ד"ה ויקף, תוס' שם ד"ה

יבא ויקף.

טזנז סימן זה בשנוע"ר לא הניע לדינו, וראת ש"ע שם

ס"ט.

טזנח פ"ב סי' י. ש"ך ס"ק ל. מ"ו ס"ק מז.

טזנט ס"ק ד.

הלכות שחיטה כד

קלה

יט' שחט העוף כדרכו בהכשר ואחר גמר שחיטה מצא טבעת מהגרנת שלם על הסכין [טז] כשר. הגה: ויש ממוריפין [טז] צוה וכן

באר הגולה

לו אגור בשם מהר"י מולין.

אחר שנשטמ יאדים יותר חתך של שחיטה שהוא בחיי הבהמה יותר מחתך שלאחר שחיטה שאין חיות כלל בהמה והיא מתה לגמרי. ואתי שפיר אפילו למאן דאמרו^{טז} דשמוטה מריפה היא דמכל מקום היא חיה עכשיו אלא שאינה חיה י"ב חודש:

[מז] כשר. שעל ידי גלגול הגרנת נעשה כן (אגרו^{טזא} ב"י^{טזב}). פירוש ששחט בב' מקומות על ידי גלגול ולכך נפרד (דרכי משה^{טזג}). ורש"ל^{טזד} פירש שעל ידי גלגול הגרנת אחר שחיטת רובה נפרד ומשום הכי חלק על זה וכתב מי יעיד שעל ידי גלגול הגרנת שלאחר שחיטת רוב הסימן הוא בא שמא הוא בתחילת שחיטה או באמצע שחיטה וכן מסתבר למימר שבדחיקת הסכין על הגרנת בא שקפצה הוליא אחת ממקומה עכ"ל. ומעמו ונימוקו עמו דכיון דאיכא ריעותא דהרי עיקור טבעת אחת לפניך אלא שבאת לתלות בלאחר שחיטת רוב הסימן הרי זה ספק בשחיטה דלא נודע לך אם נשחטה כראוי ודמי ממש לנמצאת שמוטה דלעיל סעיף י"ז. אבל הבית יוסף סבירא ליה כפירוש הדרכי משה דתלינן שנשחטה בב' מקומות על ידי גלגול הגרנת ואין כאן עיקור כלל בטבעת זו. וכיון דליכא הכא ריעותא דהרי עיקור לפניך מוקמינן הגרנת בחוקתה שלא היה בה עיקור והיתה שלימה קודם שחיטה כרוב בעלי חיים^{טזה}. ולא מוקמינן חזקת איסור להרי חזקה דהתירא אלא בדאתילדא ריעותא כמו שנתבאר לעיל סי' י"ח^{טזי} גבי סכין ומקוה אבל הכא ליכא ריעותא כלל דתלינן שנשחטה בב' מקומות כמ"ש הרשב"א^{טזיא} הובא ב"י סי' ל"ד^{טזיב} וברמ"א סעיף ט' שם להלכה:

[מח] בזה. דסבירא להו דזה אינו בא על ידי שחיטה בשני מקומות אלא על ידי עיקור שנעקרה טבעת זו על ידי דוחק הסכין ומתיחת הסימן (עיין תבואות שור^{טזיג}. שארית יוסף סי' מ"ו^{טזיד}) ואינו יודע מתי נעקרה. ואין חילוק בזה בין נמצאת על הסכין ובין נמצאת על הארץ בין שלימה בין חתוכה ואפילו ב' צידי החתך מונחים על ב' צידי הסכין והטבעת חתוכה על הסכין בין ברוחב הטבעת או אפילו חתוכה ותחובה לארכה שהוא הקיפה. אין בזה הוכחה שלא נעקרה אלא שנשחטה בב' גו' מקומות שאם נעקרה תחילה האך נחתכה. דאפשר שמתחילה נעקר רובה ועדיין היתה מעורה במיעוט ולכך חתך בה הסכין רובה או אפילו כולה ואחר כך נעקרה כולה ובאה לה על הסכין. ומסקנת הגרנת ברובה נכילה ואין השחיטה מועלת והרי זה ספק בשחיטה וכל ספק בשחיטה פסול ואפילו יש

טס רש"י ורמב"ן דלעיל ס"ק לה (בתחלתו ובד"ה והר"ן).
טסא סי' אצ"ח, בשם מהר"ל (ראה שו"ת מהר"ל
הרדשות סי' סמ, בשם מהר"ש).

טסב ד"ה כתב האגור.

טסג ס"ק יא.

טסד בש"ש פ"א סי' יד.

טסה ראה שו"ת צמח צדק סי' כו אות ה. סי' כו אות ב.

סי' תנה (ה, ה, ב). רנו (ה, ד).

טסו קו"א ס"ק ז. וראה גם לעיל ס"ק מ. שו"ת צמח צדק
סופ"ז עו.

טסז ג, א ד"ה הא דאגור.

טסה ד"ה ואם נמצא.

טסט ס"ק לז.

טע הובא בש"ך ס"ק לא.

הלכות שחיטה כד

קלו

עיקר (שמיטות ישנים נשם מהר"ק גס ע"פ גיסו מהר"ר כ"ך שאמר כך הנהיג מהר"ר משה יפה) ואין לשנות.

ב *השוחט תרגול צריך לזוהר שידחוק *רגלו בקרקע או ינביתו שלא (נזח) יענין רגלו בקרקע כדי שלא יעקור הסימנים.

באר הגולה

* (פ' אם שוחט ע"ג קרקע או סמוך לו).

לו מיטרא דאביי שבת דף קפ"ח.

לחלות להקל יותר מלהחמיר לא תלין עד שיהיה היתר ברור בדלעיל^{תשי} (תבואות שורח^ט וש"ך ונח^ט וכן דעת הב"ח^{תע} דלא כמ"ז^{תע}).

וכל זה במבטת שלמה או רוב המבטת אבל מיעוט המבטת שנמצא בכל ענין כשרה דפסוקת הגררת ברובא^{תשי}. וגם משום עיקור אין לחוש לפירוש המ"ז^{תשי} וסיעתו דלעיל^{תשי} דגם בשעת שחיטה אין עיקור פוסלו ככל שהוא דלא אמרין כולה חדא שחיטה היא בעיקור שאינו בדרך שחיטה כלל.

ואפילו בספק אם הוא הרוב או לא כתב המ"ז^{תשי} להקל משום ספק ספיקא שמא לא היה הרוב ואם תמצי לומר שהוא הרוב שמא נעשה על ידי גילגול הגררת. ואף על גב דבבבא ליה להמ"ז דספק ספיקא בשחיטה לא מהני לסתור חוקת איסור שמחיים כמ"ש לעיל סי' א'^{תשי}. שאני הכא דיש מתירים לגמרי בלא ספק ספיקא. ומהאי עממא נמי התיר המ"ז בסתם ומשמע מולשונו דאפילו ישנו לפנינו וספק לנו משום חסרון ידיעה לשער אם הוא הרוב מותר משום ספק ספיקא אף על גב דבבבאי נוונא לא מקרי ספק בעלמא^{תשי}.

אבל התבואות שורח^ט כתב שאם הוא לפנינו אין להקל כלל בספק אם הוא הרוב. וגם בנאבדה צריך עיון למעשה דהא לספק אם הוא הרוב אין לו חוקה דהתיירא כלל אלא חוקת איסור לחוד דבהמה בחיים. וספק דשמא נעשה על ידי גלגול הגררת אחר שחיטת רוב הסימן אינו כדאי להתיר שאינו ספק שקול דמסתבר מפי שברדחיקת הסכין על הגררת בתחלת שחיטה נעקרה חוליא אחת ברובא כמ"ש לעיל^{תשי} בשם ר"ש'ל אלא שאחר כך כשהגיע הסכין אצל רובה החכה הסכין לרחכה. ואף על גב דבעלמא קיימא לן דספק שאינו שקול מצטרף לספק ספיקא^{תשי} שאני הכא שספק אחר השקול עומד בחוקת איסור ואין לו חוקת היתר כלל כנגדה^{תשי} עיין מ"ש בס"י ק"י^{תשי}:

[נזח] יענין רגלו בקרקע. היינו כששוחט סמוך לקרקע^{תשי}. וכן זוהר כששוחט סמוך

ס"ק ז (ד"ה ולפרש"י), וש"נ. וראה גם לעיל סי' א ק"א סוף ס"ק ז (כמו שכתבאר לקמן).
תפא בדלעיל א"ר"ח סי' רסא ס"א, וש"נ.
תפב ס"ק לה, ובשמ"ח ס"ב.
תפג ס"ק זג.
תפד בדלקמן סי' לא ס"ק זג, וש"נ. וראה ביאורי הלכות.
תפה וכדלעיל סי' יח ס"ק ג, שאין מתירים ממשם ס"ס נגד חוקת איסור, אלא כשיש עמה חוקת היתר.
תפו סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה ש"ך בבבלי ס"ס שם דין בו (לענין ס"ס במקום חוקת איסור), ודין לג (לענין ספק שאינו שקול במ"ס).
תפז באר הגולה.

תעא ס"ק זג.
תעב שם, ובשמ"ח ס"ב.
תעג ס"ק לא.
תעד ד"ה כתב באגור.
תעה ס"ק ז.
תעו סי' לד ס"א.
תעז ס"ק יא.
תעח ס"ק לו (ד"ה דלא כש"ך).
תעט ס"ק יז.

תפ וכן צ"ל לשם לעיל סי' יח ס"ק ג, וקו"א ס"ק ח (דיבור הראשון), וס' כג סוף ס"ק יא, ולא הגיע לדינו. וראה מ"ז סי' א ס"ק ג. ועדין צויין לשם (לחוקן מ"ז זה) לעיל

הלכות שחיטה כה

קלו

כה שצריך לבדוק אחר השחיטה וכו' ג' סעיפים:

א* השוחט צריך שיבדוק בסימנים אחר השחיטה אם נשחטו רובן או שיראה בשעת שחיטה שהם (א) שחוטים רובן ואם לא ראה שרובן שחוטים (ב) אסור. הגה: ונהגו לבדוק גדוך זה שמוקף אגודל על שיפוי כונע ומתוך הדקק יפלטו הסימנים לחוץ ואז יכול לראות אם נשחטו רובן גם אם עמיד שמוטה כי אם לא יבגסו הסימנים לפניו לאחר שהסיר אלצנעו הוה שמוטה וטריפה (הגהות בשמיטות). מיהו אין צריך לבדוק אחר שמוטה דסמכינן ארובא כמו בשאר

באר הגולה

א מיטרא דרב יהו' וכו' וכדאמר רב הונא ברמא בחייה בחוקת איסור עופרת וכו' חולין דף ט' ע"א.

לכותל^{תשי}. ועכשיו נהררים בכל ענין לדחוק רגלו אחר עם הכנפיים ואפילו הכי מרחיקין מן הכותל לחומרא בעלמא שלא ידחוק רגל הב' בכותל (רש"ל [פ] "ב"ב 99a):

[א] שחוטים רובן, וכשביט השחיטה מלא דם אי אפשר לבדוק יפה בראיה בשעת שחיטה בבמה (שאין מנהג בתוקף אגודל) וצריך להעביר ידו תוך התוך בית השחיטה להרגיש במשמוש הרד"א (ב"ה"ג^ב הובא בתורת יקותיאל^ג. ומה"י בשם מהר"ל^ה):

[ב] אסור, ואין אומרים כיון שהחזיר הסבין על גבי כל הצדדין חוקה שנשחטו כי פעמים שהסימנים נשמטים אילך ואילך וסבור הוא שנשחטו ולא נשחטו ומן הספק אתה בא להתיר מה שהוא בחוקת איסור (רשב"א בתורת הבית הארוך^י). ואף על גב דרוב השוחטים מצוים לשחוט הרוב ורובא עדיף מחוקה^י לא אולנין בתר רובא הכא אף על גב דלא אתיילדא ריעותא כלל משום דרובא דתלי במעשה הוא ומיעוטא לא תליא במעשה וכתבאוי גוונא לא אולנין בתר רובא (רשב"א בחדושי^י). וכיון דלא אולנין בתר רובא מוקמינן הסימנים בחוקתם שלא נחתכו רובן והיא נבילה^ט אף לפי דעת הרמב"ם^י דסבירא ליה בכל ספק בשחיטה שאינו אלא ספק נבילה^ט לעיל ס"א א' א'. אלא דלפי דעת התוס'^{יב} איכא למאן דאמר בנמריא דכי לא ברק בסימנים אינה אסורה אלא מדרבנן דמדאורייתא אולנין בתר רוב שחיטות. ויש לחוש לזה להחמיר בשל תורה כגון לענין אותו ואת בנו וכיסי דם (תבואות שור^י):

תפח פרישה ס"ק לו. פ"ז ס"ק יד.
תפט סופ"מ פז.

סימן כה

הכי, וש"נ.
ח פ, א ד"ה מר. יב, א ד"ה ומיהו. וראה גם לעיל ס"א א
ק"א סוף ס"ק א. ס"י יח ק"א ס"ק ב. ס"י כג סוף ס"ק
יא. לקמן ס"י קפז ק"א ס"ק א (הג"ה ד"ה ועוד) וס"ק י
(ד"ה וכו' ש בתורת).
ט וראה גם לעיל ס"י ב ק"א ס"ק ב. ש"ת צמח צדק אהע"ו
ס"י שז אות יד (קק, א). כאוירי הלכות.
י פ"ג ה"ח (שכל ספק בשחיטה ספק נבלה), ופ"א ה"ב
(שספק אם שחט רוב הוי נבלה).
יא ס"ק כג (ומינוי חסר שם), וש"נ.
יב פ, א ד"ה ואסורה.
יג ס"ק ג.

א ראה לעיל ס"א א ס"ק טא.
ב ס"א (קק), סעי'ג: בתר דשחט כל דמא דשחיטה צריך
לצדדין.
ג ס"ק א ד"ה והנהגה לכאורה.
ד ס"ק א (להעביר ידו תוך חתך כו').
ה חל שחיטה (ע' תקענע).
ו בית ב ש"ז (כ, א).
ז נדה יח, ב. וראה גם לקמן ס"י קפז מהר"ב (ד"ה ומשום

קלח הלכות שחיטה כה

[1] מריפות י'וש מי שאומר שצריך לראות שהם שחומים במקום שחיטה

באר הגולה

ב הרא"ש בתשובה וכו' בא"ח.

[2] מריפות. ולא ככה ג' ד' דמצריך לברוק אחר שמוטה משום דאילו לשיטתה דסבירא ליה¹⁰ שהו עיקר דקא חשיב שמואל¹⁰ בהלכות שחיטה כדלעיל ס' ב"ד י' ויבין שהוא מהלכות שחיטה אם כן אם לא ברק לא נודע לך אם נשחטה כראוי ובחוקת איסור עומדת כמ"ש הב"ח י"י. והרא"ש י"י חלק על הבה"ג וסבירא ליה שאין צריך לברוק אחר שמוטה כמו שאין צריך לברוק אחר שאר מריפות. לבי מטרפות הריאה דשכיחי. משום דסמכינן ארובא דרוב בהמות כשירות הן והכי נמי רוב בהמות אינן שמוטות ורובא עדיף מחוקה¹⁰. דמהאי מעמא לא חיישינן לנקובת הושט כדאיתא בגמרא¹⁰ וכמ"ש לעיל ס' ב"ד¹⁰.

והש"ך י"ד הריע דבריעבר אין לאסור אם לא ברק אחר שמוטה כדעת הרא"ש וסיעתו אבל תהלה יש לחוש לדברי בה"ג שדבריו דברי קבלה ומסתבר מעמיה משום דדמי לריאה שצריך לברוקה לבתחלה משום דשכיח בה מריפות כדלקמן ס' ל"ט י"ד והכי נמי שכיח הוא לעשות שמוטות בשעת שחיטה¹⁰ כדמשמע גבי הושט תרנגול בסוף ס' שלפני זה וכן כתב הרא"ה י"ד עכ"ל הש"ך. וכן כתב הב"ח שבעופות הגילים הסמינים להשמט על ידי משיכתו לכאן ולכאן או על ידי נעיצת רגלי התרנגולים וכיוצא בזה ומשום הכי לא נהגו לברוק אחר שמוטה כי אם בעופות על ידי שתוקף אגודל עיין שם בב"ח. והכי נמי אשכחן בגמ'¹⁰ גבי עוף דגרירת עבדיא לאשתמוטי.

והא דסמכינן אבדיקה זו דתוקף אגודל ולא חיישינן דילמא אידלדל אידלדלי היינו שנעקר הסמין ברובו ככה ומיעוטו המחובר ללחי הוא מדולדל כאן מעט וכאן מעט שאין השחיטה מועלת כבהיא גוונא לפי דעת התוס'¹⁰ ורשב"א¹⁰ וש"ע דלעיל סימן כ"ד סעיף ט"ו ואף על פי כן נכנס הסמין לפנים אחר שהסיר אצבעו מאחור שהוא מחובר ללחי במקצת. הינו משום דמלתא דלא שכיחא היא כלל להיות נעקר ככה ברובו והמיעוט יהיה מחובר כאן מעט אלא שמוטה דשכיחא היא להיות נשמט כולו ויורד למטה (ברתי ופלתו¹⁰). ומשום הכי נמי אמר בגמרא¹⁰ אי אפשר לשמוטה שתעשה שחומה ולא חיישינן דילמא אידלדל תהלה ואחר השחיטה נעקר המיעוט המדולדל. עיין ס' ב"ד סעיף י"ח י'.

יד ס' ס (קבו, ב).

טו שם.

טז ז, א.

יז סעיף פו וס"ק לה.

יח ד"ה ומו"ש וא"צ.

יט פ"א ס' ה.

כ כמבואר בס"י לנו וראה גם לעיל ס' א ק"א ס"ק ה.

כא נדה י"ח, ב. וראה גם לקמן ס' קפג מודריב (ד"ה

ומשום הכי) ויש"ל.

כב יא, ב.

כג ס"ק ב.

כד ס"ק ב.

כה סימן זה בשו"ע לא הניע לדינו, וראה ש"ע שם ס"א.

לעיל ס' כד ס"ק לה (ד"ה אבל לכה"ג). ס' א ק"א

ס"ק ה.

כו ראה לעיל ס' א ק"א ס"ק, וס' ה ק"א ס"ק ז, וס' י

כז ס"ק לה (ד"ה אבל לכה"ג), שבניעוטא דשכיחא

אמרין סמוך מיעוטא לחוקת איסור דבהמה לאסור אף

בריעבר.

כז בחיך נצחה תנא.

כח ב, א.

כט ארז"ל: רש"י (מר, מע"א ד"ה דאירוק).

ל שם ד"ה תא דאמר שמואל, ובתורת הבית האריך בית

ב ש"א (כה, סעי"ב).

לא פלתי ס"ק א.

לב נד, א.

לג ס"ק מג.

הלכות שחיטה כה

קלמ

[ח] בלא הגרמה. הגה: ויש לדקוק [ט] אחר זה קודם שיזרוק [יח] העוף מידי (מהרי"ק שורש ל' [נח] בשם שחיתות אשכנזים) אבל אם לא נזקק תמלה נזקק אחר"כ ולא מיישגן שמה ע"י הפרכוס נמרחב [י] החתך (סגרת מהרי"ק סס).

[י] בלא הגרמה. היינו כששחט במקום שיש לחוש להגרמה כגון למעלה או למטה ובכהאי גוונא אפילו בדיעבד אסור מדאורייתא. אפילו לפי דעת התוס' ¹⁷ דאיכא מאן דאמר כגמרא גבי שחיטת רוב הסימנים דמדאורייתא אוליגן בתר רובא דרוב השוחטים מצויים לשחוט הרוב גבי הגרמה לא שייך למיזל בתר רובא דרוב השוחטים שוחטים באמצע הצואר וזה שינה ושחט למעלה או למטה במקום שיש לחוש להגרמה (עיין ב"ח ¹⁷). אבל השוחט באמצע צואר אף שאינו אמצע ממש רק שהוא מקום שאין לחוש בו להגרמה אין צריך לברוק בסימנים שמה נאנסו ובאו לכאן מקום שאינו ראוי לשחיטה דחששא רחוקה היא (תבואות שור ¹⁷):

[י] אחר זה. פירוש לברוק בסימנים אם נשחט הרוב. והג"ה זו צריכה להיות קודם ויש מי שאומר (ש"ך ¹⁷):

[ה] עוקף מידי. הואיל ודרכו לפרכס ולדלג ולקפוץ בפרכוסו ויש לחוש לכתחלה שמה על ידי זה יתרחב החתך ויהיה נראה שנשחט הרוב כן משמע בדרכי משה ⁹⁷. ומשום הכי נקט רמ"א עוף דוקא. אבל המ"ו ¹⁰¹ כתב המעם משום שמה ישכח מלברוק אחר כך כמו שאסור מהאי מעמא לשחוט בליה לפירוש רש"י לפי דעת המ"ו דלעיל סי' י"א ¹⁰⁰. ולפי זה גם בבהמה צריך ליהדר לברוק תיכף ומיד אחר שחיטה לכתחלה. וכן כתב התבואות שור ¹⁰⁰:

[י] החתך. במהרי"ק ¹⁰⁰ הוכיח כן מהא דאמרינן בגמרא ¹⁰¹ דר' יונה שחט עופא בהדי דפרח אף על פי שהיה נופל לארץ ונחבט חבט גדול והיה מפרכס הרבה קודם שהגיע אליו וברק בסימנים. ובהגהות שחיתות ישנים כתב בשם אור זרוע לאסור אפילו בדיעבד. וכדי ליישב דעת האור זרוע חנ"ל [ק] הב"ח בין דנמצא הסימן שחוט רובא דחיישינן שמה נתרבח החתך על ידי פרכוס ובין היכא דנמצא שחוט כולו דכולי האי לא חיישינן שמה לא היה שחוט רובא ונתרחב החתך על ידי פרכוס עד שנמצא שחוט כולו ועוקף דשחט ר' יונה נמצא כל הסימן שחוט. והש"ך ¹⁰⁰ חילק עוד בין ועמ לקנה דושט אין דרכו להתקרע אלא באורך ולא ברוחב כלל וכן היה בעוף ששחט ר' יונה אבל הקנה ודאי דרכו להתפרק וחיישינן דבקל נעשה רובו בפרכוס ובכהאי גוונא מיידי האור זרוע. ומכל מקום לכולו לא חיישינן אף בקנה כמ"ש הב"ח (עיין תבואות שור ¹⁰⁰). אבל המ"ו ¹⁰¹ כתב שזה אינו נמצא בספר אור זרוע כלל. וכן משמע בהרי"א מנ"ש האור זרוע ¹⁰⁰ בשם בה"ג

לד כ"ה גם בדפוס"י, שנצוין ס"ק ז לפני ס"ק דרו (נפ"י האמור לקמן ס"ק ד, שהג"ה זו צריכה להיות קודם יש מי שאומר).
לה ט, א ד"ה ואמריה.
לו בסוף הסימן.
לז ס"ק ב.
לח ס"ק ג (וראה במצויין לעיל ריש ס"ק ז).
לט האריך אות א, בשם מהרי"ק שורש לח.
מ ס"ק ג.

מא ס"ק א.
מב ס"ק ה.
מג שורש לח.
מד ל, סע"ב.
מה ס"ק ד, בשם אביו.
מו ס"ק ה.
מז ס"ק ד.
מח ס' שסח.

הלכות שחיטה כה

קמ

ב יִהְיוּ הַכּוֹדְקִים בְּנוּעָה לְרֵאוֹת אִם נִשְׁחַט [ח] הַרֹבּ טוֹעִים [ט] הֵם.
ג יִנְשַׁחַט בְּרֵאשִׁית וְכֹא זָבַב וְנִמְלַל בְּנֵי מַעִים וְהַחֲזִירִין כִּשְׁהֵם נְקֻבִים כִּשְׁרֵה
וְלֹא חִיִּישִׁינָם שְׂמָא בְּמִקּוֹם נֶקֶב [י] נִיָּקֵב. הִגִּה: אֲלַל קוֹדֵס שְׂדֵיעִין שְׁנַמְטָה
כִּלְאוֹ נַחֲזֵקת אִסּוּר עוֹמֵדמ (טוֹר ע"פ הַגְּמֵרָה) וְכֵל סֶפֶק שְׂאִירַע [יא] נְשַׁמְטָה

באר הגולה

ג המרדכי בריש חולין והג"מ בשם א"ז ורוקח וס"ים שם לעסק בקבורתו.
ד בעיא דרבי אמא מרב הנא ופשתה לחתייא. תפח ורחו ונשמתו מפני שמאכיל מריפת לישראל ואסור

אמתניתין¹⁰⁰ דהשוחט בלילה שחיטתו כשירה דלעיל סימן י"א¹⁰¹ דהיינו אם בדק בסימנים ביום וסחמא תנן ומשמע אפילו בעוף ולא חיישינן שמא נתרבב החתך בפרכוס. והש"ך בנקודות הכסף¹⁰² נדחק מאד לומר דמיידי שתפס העוף בידו עד למחר ביום ומסתמית המשנה והגמרא והפוסקים לא משמע הכי. הלכך בהפסד מרובה וכחאי גוונא אין להחמיר לאחרים בזה נגד רמ"א וט"ז וכן פסק הפרי חדש¹⁰³ אלא כל בעל נפש יחמיר לעצמו לחוש לחלוקי הב"ח וש"ך להחמיר בשל תורה וכל שכן בעוף שדרבו לדלג ולקפצן בפרכוס אבל בבחמה אין לחוש כלל לכולא עלמא (תבואות שור¹⁰⁴):

[ז] הרוב. שתוחבים הנוצה בסימן דרך הפה ומוציאה דרך חתך בית השחיטה טועים הם דשמא לא נשחט הרוב¹⁰⁵ ובאר זרוע¹⁰⁶ כתב דאפילו נשחט מיעוט הנוצה קורעת ויוצאה (ש"ך¹⁰⁷):

[ט] הם. ותיפח רוחם שמאכילים נבילות לישראל ואסור להתעסק בקבורתם של מאכילי מריפות (הגהות אשר"י¹⁰⁸) וסמך לזה מן התורה¹⁰⁹ לכלב תשליכן אותו פירוש את האוכל ואת המאכיל¹¹⁰:

[י] ניקב. ואפילו יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו תלינן כולוהו כואב כי היכי דמכשרינן היכא דמשמש ידא דמבחה דלקמן סימן ל"ו¹¹¹ (מ"ז¹¹² תוס'¹¹³) משום דנשחטה בחוקת היתר עומדת מכח הרוב דרוב בהמות כשירות הן עד שיוודע לך במה נטרפה (גמרא¹¹⁴ ורש"י¹¹⁵):

[יא] בשחיטה. כגון ספק שהה ספק דרם לא אולינן בתר רוב שחיטות¹¹⁶ כיון¹¹⁷ דאתיילרא

ס סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה ש"ע שם ס"ה.
סא ס"ק ה.
סב מ, א ד"ה אמר.
סג מ, א.
סד ד"ה דאף על גב (דסתם בהמה אינה מרפה).
סה ס"ק מ.
סו שהרוב שוחטין בלא שרייה (רשב"א ו, א ד"ה טאי לאו. תובא לעיל ס"י יח ק"א ס"ק ב).
סז ראה לעיל ק"א שם (שלדעת הרשב"א היו ספק שהה ספק דרם רוב התלוי במעשה ולא אולינן בתריה). ס"י כג סוף ס"ק יא (שלדעת הרמב"ם היו רובא מנעליא), וא"כ מודע לא נתיי גם כאן מפניע רוב נגד חוקת אסור, כדלעיל ס"א א ס"א וק"א שם ס"ק ה. אלא שהמעט הוא כיון כ"י.

מט י"ג, ב.
נ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה תבואות שור שם ס"ק ג.
נא למ"ז ס"ק ה.
נב ס"ק ה.
נג ס"ק ה.
נד מרדכי רמז תקנעה.
נה ס"י שניא. תובא בתהמות אשרי פ"א ס"י ד.
נו ס"ק ה.
נז פ"א ס"י ה, בשם אור זרוע ס"י שניא.
נח שנות כב, ל.
נט ראה וירושלמי תרומות פ"ח ה"ג הע"ב תקלו ע' 41.
ביאורי הלכות.

הלכות שחיטה כה"כ קמא

ויב' טריפה (מהרי"ל הלכות שמיטה והוא נש"ס דמולין דף י' וכו"ס ומוסקס מכל הפוסקים נזמה דוכתי).

כו דין נקב בושט או בבני מעים קודם השחיטה וכו' ב' סעיפים:
א *ניקב הושט בשעת שחיטה כנגד המקום ששחט [א] כבר טריפה.
ב *שחט הקנה וניקבה הריאה קודם ששחט הושט או ששחט הושט וניקבו בני מעים קודם ששחט הקנה טריפה.

באר הגולה

א' תוס' הרי"ש הרי"ן אהא דרבי וירא לבן סכין וכו' חולין ב' כפי ששת התוס' שם דל"ה אהא בר יעקב ר' וירא פליג א"ל וכו' וכן פסק הרא"ש והרי"ב"ם בפ"ו מהל"ש.

ריעותא בבחמה זו מאחר שגולד לו בה ספק (גמרא¹⁰¹) דכיון שגולד לו ספק מקרי ריעותא¹⁰² ולא אולין בתר רובא דאתרע כמ"ש לעיל סי' א' ע':

[יב] טריפה. כלומר אסורה¹⁰³ ועיין מ"ש לעיל סי' א' ע"ב מחלוקת הפוסקים אם היא ספק נבילה או ודאי:

[א] כבר. כתב רש"ל¹⁰⁴ ומ"ז¹⁰⁵ וש"ך¹⁰⁶ דהיינו דוקא קודם ששחט הרוב אבל לאחר ששחט הרוב לא מסתבר כלל שיפסול בו נקב אף על פי שהקנה קיים והוא הדין אם נפסק הקנה אחר שנשחט רובו קודם שחיטת הושט. וסיים הש"ך דאפילו לדין דפסולין כל הלכות שחיטה במיעוט בתרא היינו במיעוט הנשאר עצמו אבל מה שנשחט כבר נכשר. ועוד דשאני הכא דלא אירע הפסול דרך שחיטה כלל עכ"ל. ומשמע מדבריו דאפילו ניקב בידים בשעת שחיטה על ידי סכין וכהאי גוונא לא מקרי דרך שחיטה כלל וכל שכן לעיקור בידים ממש. ולחילוק הראשון שחילק בין מיעוט הנשאר למה שכבר נשחט סבירא ליה דבמיעוט הנשאר נוהגים להחמיר אפילו שלא בדרך שחיטה כלל כשנעשה הפסול בידים ולא ממילא על ידי הבהמה עצמה כשמוטה דלעיל סי' כ"ד¹⁰⁷ כמו שנתבאר שם (עיין שם דלא קיימא לן הכי אלא בהט"ו שם¹⁰⁸). ולחילוק הב' אין להחמיר אפילו במיעוט הנשאר בפסול שאינו בדרך שחיטה כלל. וגם לחילוק הראשון אין להחמיר אלא ממנהגא שנוהגים כפירוש¹⁰⁹ בבעיא דלעיל סימן כ"ג דאיכא למימר כולה הוה שחיטה היא אבל מדינא משום טריפות אין חילוק בין מיעוט הנשאר למה שנשחט כבר לפי דעת רש"ל וש"ך ומ"ז¹¹⁰:

ד' ס"ק לו (ר"ה דלא כש"ך).
ה' ס"ק יא (הובא ונתבאר לעיל שם ד"ה אלא בעיקרו).
ו' סעיף ה, וס"ק יד וס"ק מז.
ז' ראה לעיל סי' כד ס"ק לא, שציון למ"ש כאן (בהמשך ה"ס"ק, שלא תיגע לדין). שדעת הרא"ש (פ"ב סי' יא) יש חילוק בינם מדינא משום טריפות, לאורך גיטא (שהוקא כשניקב כנגד מקום החרך לצד מנלה או לצד מנח נאמר מנעם נקב במשהו בושט לפני גמר שחיטה, מה שאין כן כשניקב במיעוט הנשאר במקום החרך עצמו מאחר שהרוב שחוט במקום הוה מיעוט כמאן דשחוט דמי). וכ"ה לעיל שם ס"ק לו (ר"ה וכן בעיקרו), וס"ק מד, ולקמן סי' לג סוף ס"ק ז. ונתבאר בשו"ת צמח צדק סי' כג סוף אות ב.

סח' י' רע"ב (אתיליד בה ריעותא כבהמה). ספק משנה פ"ד ה"א (כשגולד דבר מה בו).
סט' שמש' הכסף נושגת שם (כשגולד בו), הוא ביאר לדברי הגמרא שם (אתיליד בו).
ע' ס"ק כג (שהובאו שם דברי הכסף משנה ה"ל). וראה העי"ב תתפ"ע ע' 70.
עא' שחרי אסורה משום נבילה (ולא משום טריפה).
עב' ס"ק כג (וסמוכו חסר שם), וש"י.

סימן כו

א' כיש"ש פ"ב סי' י.
ב' ס"ק א.
ג' ס"ק א.

הלבנות מריפות

ל' דין מכה בעצם הגלגולת וכו' ב' סעיפים:

א * במה או היה שנתרוצץ רוב עצם גולגלתה ב' בין כרוב נבהה בין כרוב היקפה מריפה ג' אף על פי שהקרום קיים.

ב' נפחתה וחסר ממנה כסלע מריפה. ה' ואם ניקבה נקבים שיש בהן חסרון אם בין כולם כסלע שהוא שלישי טפח מריפה. ה' הגה: אצל פמות מזה יש להכשיר אפילו [א] בזמן הזה ללא חיישין צנהמה לנקיטת קרום של מוח (כך משמע עבור וצ"ו הארוך כלל נ"ד). ובעוף המים כגון אווזות (וכר אווזות) (רש"י וטוסנת הר"ש כלל כ' סימן ט"ו) [א]. אפילו לא ניקב העצם אלא כל שהוא מריפה. ויעוף היבשה שנשבתה חולדה בשיניה בראשה או שננפה בעץ או באבן ה' מניח אצבעו בצד הנקב ונועץ

באר הגולה

א מנירא דרב שלא וכו' חולין דף נב.
 ב בעיני דרב ירמיה שם ולא נפשטה ולחומר. הסכמת המוסקים.
 ג רגב"ם בפי"ק י' מולכות שחיפה.
 ד מנירא דרב נהמן שם דף נד פניושו רש"י שם. וכן פסק הרמב"ם שם. וכן הסכימו הרשב"א והר"ן והרמב"ן.
 ה ברייתא שם דף טח אילכא רבית שמאי ונדרית שמאי נשמע לבית הלל.
 ו ברייתא שם דף נו ונדנוקו לת שם בגמרא הנואל וקרנוו דך.
 ז משנת שם דף נו. ופרוש הבתה שנשבתה דאלו כד רוי דרובת דלקמן סימן נו.
 ח מנירא דרב תשמואל ולוי שם.

[א] בזמן הזה. שאין אנו בקיאים בבדיקה דלקמן שהיא לבדוק אם לא כצנץ המוח ויצא אלא בעוף שעצם גולגלתו רך ויכול לינקב נקב דק על ידי הכאה קלה כנשיכת חולדה וכדאי גונא ויש לחוש שעל ידי זה ניקב נקב דק שאינו נראה לעין. אבל כבהמה שעצם גולגלתה קשה וחזק ולא יוכל לינקב אלא בהכאה גדולה ואם על ידי זה היה ניקב קרום של מוח היה הנקב גדול ונראה לעין והלכך אין צריך בדיקה דלקמן אלא די בבדיקה בראיית העין היטב אם אין נראה נקב בקרום של מוח. אבל אם לא בדק כלל אפילו בראיית העין היא ספק מריפה כבהמה כמו בעוף כדלקמן שכיון שניקב העצם יש לחוש שעל ידי זה ניקב קרום של מוח. ואפילו בנפתח על ידי חולי יש לחוש לנקיבת הקרום. כן כתב התבואות שור ב' ממשמעות פרש"י. ומה שכתב רמ"א דלא חיישין כבהמה לנקיבת קרום של מוח היינו לנקב דק שאינו נראה בראיית העין. ואף אם לא נתכוין לכך יש להתמיד בהתבואות שור אפילו בדעיבד בנתרוצץ על כל פנים על ידי הכאה שכן הוא בהדיא ברמב"ם י' לחוש לנקיבת הקרום בנתרוצץ. והיינו כשיש בקעות וסדקים מפולשים כמש"ל א' אבל כשאין בעצם סדק מפולש אין צריך בדיקה כלל וכמש"ל בשם הש"ך י':

א השלמת ענ"י פס"ד צ"ג ג. ב. ומים עכ"ל כאמור.
 ה' ע"ל שפצאנו אצלי.
 ב ס"ק י'.
 ג ט' א' ד"ה נפחתה.
 ד פ"א ה"ד.

ח ביאורי רבנו לסימן זה לא הגיע לדינו. וראה לקמן סי' לב ק"א ס"ק ב' (ד"ה והנה מנה).
 ו ס"ק ז' (שבת אפילו בעוף אין צריך בדיקה). וראה לקמן סי' לב ק"א ס"ק ב' (סד"ה ואף גם וסד"ה והנה מנה).
 פס"ד צ"צ שם.

הלכות מריפות ל-לא

קמו

אצבעו שם או מכנים ידו לתוך פיה ודוחק שם אם לא בצבין (פירוש ענין תנועה) המוח ולא יצא מהנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח וכשרה ואם יצא מריפה. הגה: ולכן אין צקילין צנדיקת הטריפות ולכן יש להטריף חס וניקצ עטס הגולגולת [ב] כלל שהוא צעוף אפילו צעוף דינשה (נשערים דמהרש"א עטר ל"א ונל"ו הארוך כלל 5"ד).

לא דין נקיבת המוח וקרומיו וכו' ד' סעיפים:

א *המוח יש לו ב' קרומים [א] זה על זה ניקב התחתון נקב *מפולש מריפה אבל אם ניקב העליון לברו [ב] כשרה. הגה: ויש מטריפין ג"כ

באר הגולה

א אוקימ' דרב ושמואל וכלשואו כהרא וכניסת הספרים דעת הרמב"ם בפ"ז מחלכות שחיטה.
ב דה"ן שם במשנה ורשב"א בחרושיו.

[א] ככל שהוא. אבל אם נשבר העצם אף על פי שחור ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו לא מהני. דלא מהני חור ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו אלא כשהמריפות היא מצד שברית העצם עצמה כגון כרגל שנשבר העצם ויצא לחוץ שאם חור ונקשר אמרינן דראי לא יצא לחוץ שאילו יצא לחוץ ונמרף לא היה חור ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו. אבל הכא שהמריפות היא משום חשש נקיבת הקרום ואף בעוף המים המריפות היא משום שסוף הקרום ליפסק כמש"ל^ט לא מהני חור ונקשר. כמו דלא מהני מהאי מעמא כנשבר הרגל במקום צומת הגידין וחור ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו להאוסרים דלקמן סוס"י נ"ו וכמ"ש רמ"א שם שכן עיקר. ודין אוזות ותרגולות שיש להם חומרות בראשיתן ונקבים בגולגולתן עיין לקמן סי' נ"ד א:

[א] זה על זה. העליון מחובר לגולגולת מבפנים והוא חוק והתחתון הוא שהמוח מונח בתוכו והוא רך ודק מאד וראה במוח עצמו (רש"א ור"ן):

[ב] כשרה. הדלכה למשה מסיני ניקב קרום של מוח מריפה. ואין נקרא קרום של מוח אלא התחתון שהמוח מונח בתוכו ולא העליון המחובר לגולגולת. ואיבא למאן דאמר כגמרא^ז שניקב העליון לברו טרפה שהתחתון רך ואינו מוגין אלא ניקב התחתון לברו כשרה שהעליון חזק מוגין. ומאחר דלא איפסקא הלכתא כגמרא כתב כבה"ג^ח להטריף בשניהם והוה דעת היש ממריפים שבהג"ה. והא דלעיל סי' ל"ט בעוף שנשבו חולדה

ז השלפת עיני פס"ד צ"צ ג. ג (וכתב אומ"ר הגאון ז"ל ... עכ"ל). וגם לקמן סי' לב ס"ק ג צוין לכאן.
ח תורת דבית האריך בית ב ש"ג (נב, ב), בשם ס' התרומה סוס"י בה. מור ולבוש סי' נה ס"ב.
ט ביאורי רבנו לסימן זה לא הגיע לידנו.
י וכן הוכיח משם לקמן סי' לב ס"ק ג.
יא סימן זה בשע"ל לא הגיע לידנו, וראה באר היטב כאן ס"ק ג (דקום האוסרים והמתיירים). פס"ד צ"צ ג. ד (יש לצוד כמה התיירים). שו"ת צ"צ סי' ב.

סימן לא

א מה, א ד"ה קרמא עילאה וד"ה אע"ג דלא.

ב (א) ד"ה קרמא תהא.
ג נב, סע"א (יח מריפות שבמושגה שם, ואחד מהם ניקב קרום של מוח).
ד רבי ושמואל בר נחמני שם.
ה מה, א.
ו רא"ש פ"ג סי' יא, בשם רבנו שמשון.
ז ר"א"ש שם.
ח כן הובא משגו בהגהות אשרי פ"ג סי' יא, נאור זרוע ח"א סי' תג. וראה בה"ג סי' סא (קבו, ד).
ט סעף ב.

הלכות טריפות לא

קמד

נמקד העליון לנד (צה"ג הציאו הגהות אשיירי ות"ה סימן קס"ו והגהות ש"ד סימן פ"ז) והכי נהוג אס לא [ג] נמקוס הפסד מרובה (דעת עלמו).

ב הגהות עצמו [ד] שגרבק מעט ממנו או נתמעך והקרום קיים כשרה ואם נשפך כמים או יכרונג טריפה. ^ה ואם נמצאו מים בתוך הקרום

באר הגולה

ג שם אמרי כי רב לענין חוט השדרה ומשגוע שם ה"ה ד ה"ה.
ה ה"ה"ש חולין פ"ג סי"ב בשם הר"א הלוי ובה"ג במוח.

שמכנסו אצבע לתוך פיו ודוחק שם ואם לא יצא המוח בידוע שלא ניקב קרום של מוח ולא חיישנו שמה העליון לברו ניקב^י היינו מושים שאם היה ניקב העליון שהוא חזק או התחתון שהוא רך מאד היה נשקע^י כדחיקת האצבע שדוחק את המוח למעלה^י והיה המוח מנצבץ ויוצא דרך הנקב שבעליון (גמרא^י). והא דלא חיישנו שמה ניקב התחתון לברו^י היינו מושים שהחולדה נשיכתה מלמעלה וכן אם נגפה בעין או באבן^י מלמעלה (רא"ש^י):

[ג] בתפסד מרובה. רש"ל^י וב"ח^י אוסרים אף בהפסד מרובה מאחר דספיא דאורייתא היא והובא במ"ז ובש"ך^י אבל הפרי חדש ותבואות שור^י הסכימו לרמ"א להקל בהפסד מרובה:

[ד] שגרבק מעט. לשון המור אם חסר מן המוח מעט כגון שגרבק^י כ"ו.

ובגמרא^י אמרינן גבי חוט השדרה שגפסק ברובו טריפה אמר רב הונא רובו שאמרו רוב עורו (אם נתחך רוב הקיף עורו סביב אף על פי שהמוח לא נפרד כלום טריפה^י) מוח זה לא מעלה ולא מוריד. אמר ר' יהושע בן לוי נתמרך פסול נתמסמס פסול איזהו המריב ואיזהו המסמסה המריב כל שנשפך כקיתון (שנעשה המוח רך כמים בתוך הקרום ואם היו נוקבים אותו היה יוצא דרך הנקב^י) מסמסה כל שאינו יכול לעמוד (מפני שנעשה צלול אבל לא כל כך שיהיה נשפך כקיתון של מים אם היו נוקבים אותו אבל כשאוהזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו היה נכפף ונפל^י). וכל הני נתמרך ונתמסמס בכלל נפסק החוט הן דקים להו לרבנן שמתוך לקיו זה עתיד לנקוב ולפסוק אי נמי אין פיסוק גדול מזה ואף על גב דמוח זה לא מעלה ולא מוריד הני מילי בנפרד אבל בהמריב והמסמסה הפסק הוא (ר"ן^י). ולשון מסמסה פירש הר"ף^י שנמס כרונג מפני האש. בעי ר' ירמיה אינו יכול לעמוד מפני כבדו (שהוא עב וכבד אבל לא נתמרך מכפנים^י) מאי (חולי הוא

י להקט המגופרת כאן בניקב העליון לברו.

יא בדפוס זימאמורי: אילוי צ"ל נפסק. ועי' בגמ' חולין דף [נ"ז] (שם ע"א: מיפקע פקע).

יב רש"י שם ד"ה תתאה מיפקע.

יג שם.

יד לדעה המגופרת בניקב התחתון לבר.

טו מור וש"ע סי' ל ס"ב.

טז פ"ג סי' יא (כיון שהמכה על ראשה לא ינקב התחתון בלא העליון).

יז כ"ש"ש פ"ג סי' א.

יח ד"ה כתב בהגהת אשירי.

יט ס"ק א.

כ ס"ק א.

כא ויחבאר לקמן (ד"ה ומירו), דהיינו שע"י שגרבק כולו נרפסי מנפס.

כב מה, ב.

כג רש"י שם ד"ה רוב עורו.

כד רש"י שם ד"ה נתמרך.

כה רש"י שם ד"ה ואינו יכול לעמוד.

כו (י, א) ד"ה תורת רבי, וברש"י שם ד"ה מפני כבדו.

כז שם (י, א).

כח רש"י שם.

הלכות טריפות לא

קמה

זה שמכבדו או לא) תיקו. כי רב אמרי נתמסמס פסול (כדקאמרת) נתמוזמו כשר. ופירש"י³³ נתמוזמו נתרוקן מהמוח מקצתו מאליו. והר"ף פירש נתמוזמו נתנדנד ממקומו. מיתבי רבי שמעון בן אלעזר אומר בהמה שנתמוזמו מוחה טריפה היא נתמסמס אהמר עכ"ל הגמרא ופירוש רש"י.

וכתב הרא"ש³⁴ מדמקשה ממה אהוט השררה אלמא דהמרכה והמסמסה פוסלת במוח (כלומר דקיימא לן כרבי שמעון בן אלעזר). וכתב הרשב"א בתורת הבית הארוך³⁵ המעם דכל שהגיע המוח להפסד זה עתיד הקרום לינקב (ולמאן דאמר שנקיבת קרום העליון לכד הוא דמיטרפא כו' צריך לומר שגם קרום העליון עתיד לינקב על ידי זה). ושעור מסמסה במוח פ"ה הרשב"א בתורת הבית הקציר³⁶ והמור דהיינו שנתרכך כל כך שבנגוד בחוט השררה אם היו מעמידים אותו לא היה עומד טריפה אבל אם לא הגיע לשעור ריבוק זה אף על פי שנתנדנד כשירה עכ"ל. ורוצה לומר שנתנדנד מחמת הריבוק שנתרכך ונתמעך מעט. וכן כתב הרמב"ם³⁷ וש"ע סי' ל"ב [ב] שנתנדנד מחמת המעוך. והוא הדין אם נתנדנד מחמת נפילה שנפלה ממקום גבוה (רשב"א בתורת הבית הארוך³⁸). והוא גמרא³⁹) בין בחוט השררה בין במוח שבראש. והיו כפירוש הר"ף בנתמוזמו⁴⁰. ובסעיף [ד'] שם פסק הש"ע גם כן כפירש"י בנתמוזמו⁴¹. והכי נמי הבא גבי מוח נתכוין הש"ע⁴² לשני הפירושים דנרקב היינו שחסר ממנו המוח מעט כמ"ש לעיל בשם הטור והיינו כפירש"י ונתמעך הוא כפירוש הר"ף והרשב"א.

וכתב הש"ך⁴³ דדוקא כשנחסר מעט בענין שכיוצא בו בחוט השררה אם היה מניח הריקן למעלה מידו היה עומד ולא היה נכפף כשר אבל אם נחסר הרבה שאז כיוצא בו בחוט השררה אלו היה יוצא הרבה למעלה מידו היה נכפף מריפה. וכן גבי חוט השררה נמי דינא הכי ולכן כתב הש"ע סי' ל"ב ס"ד נחסר קצת מהמוח ונתרוקן כשר לאפוקי נחסר הרבה שאז טריפה דכיון שאם היה מעמידו בידו היה הריקן שחוזן לידו שוחה. אבל בנתמסמס לא הולקו לא כאן ולא כסיומן ל"ב בין מעט להרבה לפי שררכו להתמסמס הרבה עכ"ל. ולפי זה גם בנתמסמס מעט כמו בנחסר מעט דהיינו כשמקום המסמוס שחוזן לידו עומד ואינו נכפף מפני שהוא מעט מועיר. דסבירא ליה להש"ך דמשערינן במקום המסמוס או במקום הריקן לחוד שחוזן לידו ויותר לא יהיה יוצא כלום חוץ לידו למעלה במקום המסמוס או במקום הריקן⁴⁴.

אבל התבואת שור⁴⁵ חולק עליו וכתב דאפילו משהו שנתמסמס מהמוח שבראש אצל הקרום טריפה וכן חוט השררה אפילו נתמסמס כל שהוא כאורך החוט רק שהוא רבוב עביו והקיפו במקום אחד טריפה שהרי הוא נכפף באותו מקום המסמוס ואינו יכול לעמוד כשאוחזו בידו למטה ומנה יוצא למעלה מידו מעט כל כך בענין שאם לא היה נתמסמס

כט שם ד"ה נתמוזמו.

ל מושא"כ נחסר טריפה, ויתבאר לקמן (ד"ה אבל שמת).

לא פ"ה סי' יב.

לב בית ב ש"ג (לא, א), והוא כפירוש הא' ב"רן (ורש"י)

שהובא לעיל.

לג בית ב ש"ג (לא, א).

לד פ"ט ה"א.

לה שם (מ, א).

לו מה, ב.

לז שהובא לעיל (מתנדנד).

לח שהובא לעיל (נתרוקן).

לט במה שכתב כאן: שנירקב מעט נמנו או נתמעך

(שמכשר בשניהם, דלא כשיבת הר"ף וסויעתו

שמכשרים רק בנתמעך ונתנדנד. ויתבאר לקמן בסוף הסי' ק).

מ ס"ק ב, ופי' לב ס"ק ג.

מא ראה פס"ד צ"צ נה, ד.

מב ס"ק ב.

הלכות טריפות לא

קמו

כלל הוא עומד ולא היה נכפף ועכשיו מפני שנתמסמם ברוב עביו במקום אחד הרי המעט שלמעלה במקום המסמם מכבד ונופל. ולפי זה גם בנחטר ונתרוקן קצת אינו יכול לעמוד בשמחה יוצא למעלה מידו מעט מן החוט השלם שלמעלה במקום הירוקן שהרי מעט החוט השלם הוה הוא מכבד ונופל. והא דמכשרינן בנחטר קצת היינו משום דלא איתמר שיעורא דכל שמעמידו ואינו עומד אלא לענין מסמסה והוא לקותא כמות ומתוך לקותא זה עתיד לנקוב ולפסוק אף עורו מה שאין כן בנחטר מעט שאינו לקותא כל כך אף שאינו יכול לעמוד לא איכפת לן. כמו דלא איכפת לן אם אינו יכול לעמוד מפני כובדו אם תמצי לומר שאינו חולי ולקותא כדלעיל¹⁰¹. ומעט לאו דוקא אלא הוא הדין נחטר ונתרוקן הריבה רק שיהיה מיעוט החוט לאפוקי נתרוקן רובו (עיין ברתו ופלתיו¹⁰²). וכן הדין כמות שבראש האמור נחטר הריבה כשירה כל שלא נחטר רובו. ולא כתב הרשב"א בתורת הבית הקצר והמור כמות שבראש כאם שכנגדו בחוט השדרה אם היו מעמידים לא היה עומד מריפה כדלעיל אלא לענין שיעור הריבוך אם נתרך כל כך ונתמסמם כשיעור ריבוך ומסמם דחוט השדרה אבל לענין גודל המקום שנתמסמם או שנתרך אין לשער כלל כמות שבראש שכנגדו בחוט השדרה. דאף אם המצי' לומר כמו שכתב הש"ך שיעורו מקום המסמם הפוסל הוא כל שאינו יכול לעמוד וכן בחסרון מכל מקום כמות שבראש כיון שהוא יכול לעמוד לפי שהוא כקדירה¹⁰³ רחבה למה ופסול. על כרחך לא נאמר שיעורו דכל שמעמידו ואינו עומד אלא לענין שיעור הריבוך בלבד אבל למקום המסמם לא נאמר בו שיעור כלל אלא אפילו ככל שהוא פסול משום דלקותא היא כמות וחולי המתפשט יותר ועתיד הקרום לינקב¹⁰⁴. מה שאין כן בחסרון או אפילו בנרקב ונתמעך כל שלא הגיע לשיעור ריבוך דנתמסמם. כן דעת התבואות שור וסיעתו לפרוש הרא"ש¹⁰⁵ וסיעתו נבי מצא מים בתוך הקרום דלקמן בשו"ע (שדרכיו שם לקוחים מהרא"ש וסיעתו ואינו בנמרא). דסבירא להו הא דנתמרך ונתמסמם פסול בחוט השדרה במשהו באורך רק שהוא ברוב עביו והקיפו דומיא דנפסק החוט היינו טעמא משום שהוא חולי ולקותא וסופו לפסוק אף עורו ברובו¹⁰⁶ (מה שאין כן בנתמוזו דהיינו חסרון שאינו חולי ולקותא כל כך. ומשום הכי סבירא להו להרא"ש וסיעתו להטריף גם כמות שבראש אם נתמסמם כל שהוא סמוך לקרום כדלקמן בשו"ע) משום שהוא לקותא וסוף הקרום לינקב שהרי נקיבתו במשהו¹⁰⁷.

אבל שיטת הרמב"ם¹⁰⁸ כהר"ף רבוב¹⁰⁹ דנתמוזו היינו נתנדנד דוקא על ידי מיעוד קצת (או על ידי נפילה) אבל אם נתרוקן ונחטר קצת ממש גרע¹¹⁰ מנתמסמם. משום¹¹¹ דסבירא ליה דהיינו טעמא דנתמסמם פסול לאו משום שסוף העור לפסוק¹¹² דהא ריאה שנשפכה

נתמסמם מוח שבראש סמוך לקרום מריפה במשהו, ובמחו
שכחוט השדרה מריפה ברוב הקיפה.
נ פ"ט ה"א (במחו שבשרה), ופ"ו ה"ד (במחו שבראש).
נד דהא כללי הפוסקים ההוראה כלל קצת.
נב שלפי מה שיתבאר כאן דינו שוה לתמסמם, ולדעת
הב"ח ונסת הגדולה (הלקמן סוף הס"ק) בנחטר
במשהו מריפה.
נג ביאר שיטת הרמב"ם והר"ף שלפנינו בנייה על דברי
הרשב"א ח"ו סי' ב'י"ב (שצוין בסוף ד"ה זה).
נד כפרוש הראשון ברין (ורשב"א), וכפרוש הרשב"א
שהובא לעיל (ד"ה ובנמרא וד"ה וכתב הרא"ש).

מג בהעקת האיביעא שבנמרא שם.
מז ס"ק ג (שם הוא הקשה על הש"ך, ופרש שגו"ש מעט
הוא לאפוקי רוב).
מח כדלקמן סי' ה'.
מו כפרוש הראשון ברין (ורשב"א), וכפרוש הרשב"א
שהובא לעיל (ד"ה ובנמרא וד"ה וכתב הרא"ש).
מז פ"ג ס"ה יב, בשם הראב"ה (סי' א"פ ע"ס) והב"ח.
מח כדלקמן סי' לב ס"א, שדוקא בנפסק רוב הקף עורו
הוא מריפה.
מט וא"כ לפי שיטה זו נחטר ונתרוקן אינו נאסר עד
שיחטר רוב המוח שבראש או בחוט השדרה, ואם

הלכות טריפות לא

קמז

בקתון כשירד¹⁰¹ ולא אמרין סוף הקרומים לינקב אלא היינו מעמא משום דכל שנתמסמם רואין אותו כאילו אינו כראיתא בנמרא¹⁰² וכדלקמן סי' נ"ו והוה ליה הפסק בחוש כמ"ש לעיל בשם הר"ן¹⁰³ דאף על גב דמוח זה לא מעלה ולא מוריד הני מילי בנפרד לחדר אבל בהמרכה ומסמסה הוה ליה נפסק החוש דאין פיסוק גדול מזה מאחר שרואין כאילו אינו. וכ"ל¹⁰⁴ בנחسر קצת ממש ונתרוקן כרוב¹⁰⁵ עביו והקיפו (עיין ב"ח¹⁰⁶ ובנסת הגדולה¹⁰⁷). והא דנתמסמם פסול במוח שבראש היינו נמי מהאי מעמא משום דרואין כאלו אינו וניטל המוח פסול דטריפות ניקב קרום של מוח אינו אלא משום שהקרום מגין על המוח מכל הפסד וקלקול. ומשום הכי פליגי בנמרא¹⁰⁸ איזו קרום פוסל בנקיבתו דלמאן דאמר קרמא עילאה סבירא ליה שוהו המגין (עיין רא"ש¹⁰⁹) מפני שהוא חזק ומתקיים ומאן דאמר קרמא תתאה סבירא ליה שוהו המגין מפני שהוא דבוק למוח ממש. ואם כן אם ניטל המוח אין צריך לומר כלל דטריפה וכן אם נפסד ונתקלקל לגמרי עד שנשפך במים או נגס כדונג שכל שנתמסמם רואין כאילו אינו (מה שאין כן בריאה דהא דקרומא עילאה גם תתאה מגין היינו על רוח מרחפת שבריאה ולא על כשר הריאה עצמו שאין החיות תלוי בו כלל כבמוח שבראש). ולפי זה דין המרכה ומסמסה במוח שבראש כדון נחסר ונתרוקן ובשניהם אין פיסולם אלא ככולו ולא במקצתו מאחר שאין פסול משום דסוף הקרום לינקב אלא מצד עצמו משום נטילתו ותסרונו. והרי זה בכלל כל האברים שנקיבתם פוסלת כך נטילתם פוסלת כדלקמן סי' נ"ו ס"ב] דהיינו דוקא בניטל כולו עיין שם. ומשום הכי נמי תנא רבי שמעון בן אלעזר בהמה שנתמסמם מוחה סתמא דמשמע כל מוחה כמו בשאר אברים ששנו בהם חכמים טריפות כסתם שאינה טריפה אלא ככולו ולא מקצתו כגון צמקה הריאה כדלקמן סי' ל"ו סעי' י"ד ד"ה אלא אם כן פרשי רבנן בפירושו או דמוכח מילתא במעמא דאין צריך לפרש כגון גבי ריאה שיבשה דלקמן שם סעיף י"ג¹¹⁰. והא דאמר רבי יהושע בן לוי¹¹¹ נתמרך ונתמסמם פסול כסתם גבי חוט השדרה ולא פירש דאפילו כמשהו באורך רק שהוא כרוב עביו והקיפו פסול היינו משום דרבי יהושע בן לוי קאי על מתניתין¹¹² וברייתא¹¹³ דנפסק חוט השדרה כרובו טריפה ועלה קאמר דאם לא נפסק רוב עורו אלא נתמרך ונתמסמם מוחו פסול כאלו נפסק החוט ומילא משמע דהיינו כרוב עביו והקיפו. ותעד שהרי ר' יהושע בן לוי לא הזכיר חוט השדרה כלל בלשונו ועל כרחק קאי אחוט השדרה דמתניתין וברייתא. ומעם ההפרש והחילוק שבין חוט השדרה למוח שבראש פשוט הוא משום שחוט השדרה מחבר כל החוליות שהן בנין כל הגוף מזה לזה וכמושך להם כח חיות מן המוח ומשום הכי אם נפסק אינה חיה ולכך צריך להיות כל החוט מחובר חברו חזק ובריא קצתו אל קצתו עד שמעמידו ומוציאו קצתו הרין לידו הוא

נח כנבואר בס"י לו ס"א.

101 נג, ב.

102 מניח ג.

נח כפירוש הב' שבר"ן (ורש"י) שם.

נט אוצ"ל: וב"ש.

ס דרבי"ז שם (שנפסק רובו מנחת החולו טריפה. ולענין

נשפך בקתון פירש דהיינו נשפך כולו). וזבאר לקמן

בתנשך, דהיינו באורך משהו וכרוחב רוב עביו והקיפו. שאו

המקצת שהיון לידו ככפף ונפול.

סא ד"ה ואם חסר מן המוח (שפירש בהרמב"ם שנכשיר

בנתמך ונתמרך ומפירך בתוס').

103 הגב"ז אות מו.

104 מ"ה, א. הובא לעיל ס"ק ב.

105 פ"ג סי' יא (שהעליון חזק ונתקיים. ונתבאר לעיל ס"ק

ב, דהיינו שהוא מגין).

106 שם שטאמר בברייתא (נה, ב) צמקה ריאה, ונפסק בש"ע

שם דוקא כולה.

107 שפירש רבא (מו, ב): שיבשה מקצתה.

108 מ"ה, ב.

109 סח, מב, א.

110 נ"ה, ב.

הלכות טריפות לא

קמה

ונחסר מהמוח [ה] כשיעור המים אם המוח מקיף המים סביב שלא היו

עומד אבל אם המקצת שחויץ לידו נכפה ונופל מאחר שאינו מחובר קצתו אל קצתו בחבור חזק ובריאי אין בו כח לחבר כל החוליות חיבור הראוי מה שאין כן במוח. ומשום הכי נמי לא כתב הרמב"ם¹⁷ להכשיר בנרקב אלא כמוח שבראש ולא בחוט השדרה¹⁸ אלא בנתמעך לבד ולא בנרקב כדלקמן סי' ל"ב¹⁹ משום דעל ידי הרקבון נחסר מעט כמו שכתבתי לעיל בשם המור וכחוט השדרה אין להכשיר כל שמעמידו ואינו עומד. והו דעת הרדב"ז²⁰ בפירושו הרמב"ם והר"ף הובא בריק"ש²¹ ופרי הדש²².

ומיהו לפי מה שכתבו האחרונים²³ לקמן סי' ל"ו סעיף י"ד גבי צמקה הריאה דאף על גב דכתבו כל הפוסקים דלא מיטרפא אלא ככולו מכל מקום רובו ככולו בכל התורה²⁴. אם כן הכי נמי גם כמוח שבראש לשיטת הרמב"ם והר"ף יש לומר דרובו ככולו בין בחסרון בין בנתמסמס. והא דנרקב אפילו כולו כשר משום דעל ידי הרקבון אינו חסר אלא מעט כמו"ש המור²⁵ (ולא אמרין דהנרקב כאלו אינו הואיל ולא נמס כדונג. ולא דמי לבשר שהרופא גוררו דלקמן סימן נ'²⁶ דשאני הכא דהקרומים מנגינים שכל שלא הגיע לשיעור מסמסה הדרא בריא. ובלאו הכי נמי על כרחך צריך לומר כן לכולא עלמא דהא בנחסר כולו פסול לכולא עלמא כמו שנתבאר לעיל ובנרקב כולו כשר לכולא עלמא²⁷).

ולענין הלכה אין להחמיר לאחרים בנתרוקן ונחסר מקצתו בין בחוט השדרה בין במוח שבראש נגד פסק השו"ע²⁸ והש"ך²⁹ ומ"ז³⁰ דסבירא להו כפרש"י בנתמומו³¹ וכשיטת הרא"ש³² וסיעתו (דלא כב"ח³³ ובנסת הגדולה³⁴). אלא כל בעל גפש יחמיר לעצמו בנתרוקן וחסר מקצתו בחוט השדרה לחוש להרמב"ם והר"ף³⁵. וכן בנתמסמסה אפילו משהו סמוך לקרום של מוח אין להקל כלל אפילו בהפסד מרובה נגד השו"ע והאחרונים. אלא אם יש עוד צדדים להקל יש להקל בנתמסמס במקצתו משום ספק ספקא³⁶ כמו שיכתבאר לקמן³⁷. עיין פרי הדש³⁸ בשם רדב"ז³⁹;

[ה] כשיעור המים. אבל אם לא נחסר כשיעור המים לא מהני מה שהמוח מקיף סביב מקצת המים. כי מותר המים העודפים על שיעור החסרון שנחסר המוח למראית

פג ס"ק ב (שנראה מבריו שנסמכים לדברי הש"ע בענין נחסר).
פד שגם נחסר כשרה (ולא רק נתגדל).
פה פ"ג סי' י"ב (אבל נתמומו שנתרוקן מעט כשרה).
פו ס"ד וזאם חסר (שרוצה לפרש גם ברש"י ורא"ש, שנתרוקן אין פירושו חסר אלא נתגדל, ולכן הפריף בחסר, דלא כשו"ע).
פז הגב"י את גו (שנמיק בהב"ח).
פח שנתבאר לעיל שנמיקים בחוט השדרה בחסר נאריך משהו ברוב עניו והקיפו (ובמוח שבראש אין נמיקים אלא בנחסר כולו או רובו).
פט שהמסק השני מוציף לספקא דרינא כשלא נשפך כל המוח כמים (שלהדעת הר"ף והרמב"ם כשרה).
צ ס"ה ה.
צא ס"ק ג.
צב ח"ו סי' ב' (שהתיר בספק. ופירש הרי"ק ש מף ס"ב, שהוא נמנע ספק ספקא).

ע פ"ו ח"ד (לגירסת הבמף משנה: שניקב או נתמעך).
עא פ"ש ח"א (שנתמעך).
עב סעיף ב.
עג ח"ו סי' ב' (ב'רסא. וראה קרי הלכות ח"ב ד, ב).
עד ירש סי' ב'.
עה ס"ק ג.
עו ירש פ"ג סי' ג. ושו"ך ס"ק כג. שצ"ח ס"ג.
עז הוריות ג, ג.
עח שהובא לעיל בחלתה ס"ק.
עט סימן ט' בשעת"ר לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"ג. סי' טז ס"ה. סי' נה ס"ו.
פ כמובא לעיל נוהגור, ומרמב"ם לגירסת הר"ב.
פא כאן (לענין מוח שבראש) ולקמן סי' לב ס"ד (לענין מוח שכתוב השדרה).
פב ס"ק ב (שתתיר אף בחסר. אלא שהובא לעיל מבריו שנתיר רק מנוגע ממש שכו"ב בחוט השדרה לא היה נכפה, וישל קי"ל ביוותה בה).
פג ס"ק ב (שתתיר אף בחסר. אלא שהובא לעיל מבריו שנתיר רק מנוגע ממש שכו"ב בחוט השדרה לא היה נכפה, וישל קי"ל ביוותה בה).

הלכות טריפות לא

קמט

העין בודאי נתקבצו ממקומות הרבה במוח עד שלא נודע מקומו מנקבים דקים ומסמסים הרבה באו וירדו למקום הזה שנמצאו בו ומי יודע אם מקצתם באו מסמך לקרום וספיקא דאורייתא לחומרא²³. וכל שכן אם אין נראה חסרון כלל במוח ונמצאו המים בין מוח לקרום התחתון דוראי מריפה. שאין לומר שהמוח שלם ומרוב לחותו הוליד מים ולא נמס ממנו כלום היה אינו דוראי במקום המים ליכא מוח דאי אפשר לשנים בנושא אחד וראוי הוא שהמוח ימלא כל החלל תוך הקרום דקרום התחתון הוא דבוק למוח ממש בכל בעל חי רק קרום העליון בברו אינו דבוק כדלעיל²⁴ ואם כן במקום המים על כרחך נחסר המוח ונמס והיה למים (תבואות שור²⁵). וכן דעת המ"ז²⁶. דלא כפרי חדש²⁷).

אבל יש מפרשים²⁸ מה שכתב השו"ע (וכן הוא לשון הרא"ש²⁹ ומור) ונחסר מהמוח כשיעור המים הוא לקולא דאם לא נחסר המוח אין לחוש כלל למים שנמצאו בו מאחר שראוין שלא נתמסמס המוח והוא שלם בכל צדדיו והמים מצד עצמן אם אינן ממסמסו המוח אלא בתולדה או שהמוח מרוב לחות הוליד מים אין בהם שום מריפות שאין מוסיפים על המריפות שבמוח הכמים³⁰ (עין כרתי ופלתי³¹). ומה שכתב רמ"א להמריף בשלחופית המונחת בין קרום לגולגולת היינו נמי משום שודאי נחסר המוח במקום השלחופית כי המוח הוא סמוך מאוד לגולגולת ואין ביניהם כי אם הבדל מעט מועיד במאד ולא ריוח וחלל כלל כדי שיוכל להיות שלחופית מונחת שם (עין ריק"ש³²).

והמ"ז סבירא ליה גם כן דהאי ונחסר המוח שבשו"ע הוא לקולא אלא דסבירא ליה דאתי דווקא לאפקוי מים שנמצאו בגולגולת אחר שהוציאו מתוכה את המוח שלם מכל צדדיו דתלין דמתחלה היו המים מקיפים המוח בהבדל מעט מועיד שבין הקרומים (כי קרום העליון דבוק ממש בגולגולת והתחתון במוח כדלעיל) ואחר שהוציא המוח עם קרום התחתון הדבוק בו נתקבצו המים ובאו למקום אחד ולכך אין לחוש למסמס המוח בזה מאחר שראוין שהמוח שלם מכל צדדיו ומים אלו באו ממקום אחר בגולגולת לבין הקרומים ולא ממסמסו המוח. אבל אם נמצאו בין מוח לקרום התחתון אף אם המים מקיפים המוח ונראה המוח שלם בעינינו סבבי ואין בו פגם וחסרון כלל אין להקל לפי דעת המ"ז משום שבודאי ממסמסו המוח באו שהמוח צריך להיות דבוק בקרום ממש וממלא כל חללו בלי שום הבדל כלל ביניהם. וגם בין הקרומים אין להקל לפי דעת המ"ז אלא כמעט מים אבל בשלחופית שבין הקרומים מריפה בכל ענין (כמ"ש רמ"א) אף אם המוח שלם לגמרי מכל צדדיו ואין שום פגם וחסרון כלל במוח במקום השלחופית כגון שהיא קטנה במאד לפי שאין דרך שלחופית להתהוות אלא ממסמס המוח ולא ממים אחרים. וכל שכן אם נמצאת שלחופית קטנה בתוך המוח סמוך לקרום דאף אם המוח נראה שלם בעינינו כלל סבבי גם במקום השלחופית שנראה לעין שתחת השלחופית אין במוח פגם וחסרון כלל אפילו משהו רק שזה בנובחו לשאר עיגול המוח אפילו הכי מריפה דוראי ממסמסו המוח נעשה השלחופית כמו שריגולות הוא להמצא שלחופית בתוך המוח כן דעת המ"ז³³.

וברתי ופלתי ס"ק ד.
צט פ"ג סי' יב, בשם הראב"ה (סי' א"פ ע"ו).
ק נגריא נה, א.
קא ס"ק ד.
קב שכתבו: שגם בזה לא המריפו אלא נחסר המוח.
קג כפי שפירש בו התבואות שור שם.

צג ביצה ג, ב.
צד ס"ק ב.
צה ס"ק ג.
צו ס"ק ב (לפירוש התבואות שור שם).
צז ס"ק ג (שפירש במ"ז שנבשרי בזה).
צח מורק"ק. וגם ברבי המ"ז פירשו כן הגר"ח שם.

הלכות טריפות לא

קנ

מגולים כלל אפילו לקרום [ט] כשרה ואם לאו טריפה. והוא הדין אם היו המים מונחים בתוך שלחופית (פי' בעין כים) קטנה שאם היה המוח מקיפה שלא היתה [ט] מגולה אפילו לקרום כשרה ואם לאו טריפה. הגה: וכן אם השלחופית מונחת בין הקרום [ט] והגולגולת [ט] טריפה (הג"א פ' א"טו). היה ספק אם היה מנוסה נמוח או לא טריפה על כן יש לזכר כשפותחין את הראש שיפתחו צדק שיזכר לראות אם המוח מקיף אם ימצאו שם מים או לא

באר הגולה

1 ה"א שם.

והש"ך [ט] הוסיף להחמיר גם בנמצאו מים בין הקרומים לומר דודאי ממסמוס המוח באו כמו בשלחופית שברמ"א. וכן עיקר להחמיר בשל תורה (תבואות שור). ומכל מקום בהפסד מרובה יש לסמוך בזה על רדב"ז [ט] דלעיל [ט] ולהקל בזה משום ספק ספקא [ט].

אבל אין לסמוך על יש מפרשים דלעיל נגד הש"ך ופי' אלא אם כן נמצאו בתחתית המוח בחלל המלא לובן. שאף אם המים נוגעים בקרום התחתון הסובב מתחת לחלל ולובן שבו אפשר להקל ולסמוך על יש מפרשים דלעיל ולומר דלאו ממסמוס המוח באו מאחר שראוין שהמוח שלם מכל צדדיו על כרחק המוח מרוב לחותו הוליד מים או שהיו המים אלו בתולדה. וגם אם הצד הסמוך ללובן אינו שלם אלא נתמסמוס וגם אם אפילו הלובן נתמסמוס מקצתו או [ט] נשאר מעט לובן סמוך לקרום אפשר להקל ולומר דהוי בכלל המוח מקיף שבשוע' דהרר בריא מאחר שהמסמוס והחסרון הוא באמצע ולא סמוך לקרום רק שהמים יורו למטה בחלל ונרחקו בין הלובן ובין מוח המקיפו ובאו עד הקרום בתחתית הלובן:

[1] כשרה. דכיון שהמוח מקיף המים מכל צד הדר בריא (רא"ש [ט]):

[2] מגולה. אפילו מקצתה (הגהות אשר"י [ט]):

[3] והגולגולת. דהיינו בין קרום התחתון לקרום העליון הדבוק לגולגולת. אף על פי שהמוח שלם (מ"ז [ט]):

[4] טריפה. משום דודאי באו המים שבשלחופית מן המוח [ט] ממסמוס הרבה ומנקבים דקים (ושמא מקצתם סמוך לקרום כדלעיל [ט]). כי אף שהקרום שלם אפשר ללחלוחית המים שבמוח להתלחח ולירד מתוכו כמו שיוודים מותרות לחלוחית המוח דרך הקרום אל החוטם. ומשום הכי אפילו אין השלחופית מחוברת ודבוקה בקרום טריפה. וכל שכן אם היא דבוקה ומחוברת בו דאיכא לזימור שניקב הקרום והשלחופית היא קרום שעלה מחמת מכה ואינה סתימה (עין תבואות שור [ט]):

קד ס"ק ד.	מור ולבוש ס"ב.
קה ח"ו ס"י ב"ס"ה (שהתוי בספק. ופרש הירק"ש סוף ס"ב, שהוא ננועם ספק ספקא).	קי פ"ג ס"י י"א, מאור ידוע ס"י תו. וכה בראב"ה שם בשם בת"נ.
קו סוף ס"ק ד.	קיא ס"ק ב (המוח שלם).
קז שהספק הוה מנומף לספיא דרינא כשלא נשפך כל המוח כמים (שלדעת הר"ף והרמב"ם כשרה).	קיב ס"ו ס"ק ב.
קח בשו"ת צ"צ ס"י שם הנדה: אם.	קיד ריש ס"ק ה.
קט פ"ג ס"י ב', בשם בראב"ה (ס"י א"ט ע"ס), בשם בת"נ.	קיד ס"ק ג (ויצא דרך הקרום כי קרום שעלה מחמת מכה).

הלכות טריפות לא

קנא

ומכל מקום אין צריך לדבוק אחר זה דסמכינן ארונא ויכול להסליך הראש או למכרו לנכרי וי' נבלא פתיסה (ד"ע).

ג. יאם נמצא תולעת [יא] בקרום המוח והמוח קיים ואין בקרום [יב] התחתון רושם ולא קורט דם כשרה י'יש מי שאומר שאין אנו בקיאות

באר הגולה

ז שם בת"א בשם ר"ח וז"ל הנרדכי כשמו מהא הנשין ח תה"ד מינ' קס"ז.
גבי פטוס ג"ז ע"א וז"ל הרקח.

[י] בלא פתיחה. ודוקא במקום דאין ריעותא לפנינו אבל אם יש ריעותא כגון שהבהמה בחייה היתה מנגענת בראשה (שקרוין שווינד"ל בל"א) פשיטא שיש לאסור עד שיתברר ההיתר בפתיחת הראשה (מ"ז קס"ו ב"ח קס"ו). ובחדש תמו דשכיחי מים בגדוים ומלאים כל ירא שמים יחמור לעצמו לכתחלה לפתוח הראש ולבדוק אם המוח מקוף אבל בדיעבד אין לחוש (עיין תבואות שור ק"י):

[יא] בקרום המוח. פירוש בתוך קרום העליון (ש"ך סק"ח). והיינו אחר שהוציאו המוח מתוכו. והוא הדין בעורו בתוכו ונמצא מונה בו על קרום התחתון ק"י מאחר שאין בו רושם ולא קורט דם. ולא אמרינן דאי אפשר שלא ינקוב התולעת את הקרום כפיו דהא אשכחן ק"י גבי פטוס הרשע שנכנס יתוש בחוטמו ואף על פי כן חי ז' שנים (מרדכי ק"י והגהות אשר"י קכ"א לפי דעת תרומת הרשן קכ"ב וכל האחרונים. דלא כתבואות שור קכ"ג):

[יב] התחתון. אבל בקרום העליון אין לחוש אפילו ניקב לפי דעת הב"י כדלעיל ס"א. ולפי דעת החולקים שם צריך שלא יהיה רושם ולא קורט דם גם בעליון (רש"ל קכ"ד ש"ך קכ"ה).

והא דלא תלינן דלאחר שחיטה פריש וניקב הקרום התחתון או העליון מפני שיצא לבקש המימותא כאשר אפס הום הטבעי כמות הבהמה כי היכא דתלינן מהאי מעמא בריאה שנמצאת נקובה בתולעים כדלקמן ס"י ל"ו קכ"ו וכן בקורקבן כדלקמן ס"י מ"ט קכ"ז. רשאני התם דסתמא דמלתא שהתולעים יצאו מבפנים לחוץ שדרכה של ריאה לגרל תולעים בתוכה וכן בקורקבן ושאר בני מעיים מצויים בתוכם תולעים הגדלים בפרש שבוילעם העוף או הבהמה עם המאכל ומילתא דלא שכיחא כלל שיכנסו לתוכם תולעים מעלבא מחוץ לפנים וכוון דאמרינן שיצאו מפנים לחוץ ונקבו משום הכי תלינן בלאחר שחיטה שיצאו לבקש המימות. אבל הכא מסתמא לא יצא מפנים לחוץ כי היא מלתא דלא שכיחא לגרל

קטו ס"ק ג.

קטז ד"ה ונ"ש וכתב הראב"ן.

קיז ס"ק ה.

קיא כדלקמן סוף ס"ק מו, שקרום התחתון מקוף המוח גם במקום נקי החופם וקרום העליון פתוח שם, וכשתולעת נכנסה דרך החופם אפשר שתונצא בין הקרויים (שרואים אחר הוצאת המוח וקרום התחתון שמכיוונו), או על קרום התחתון (במקום נקי החופם, שקרום העליון אינו מגיע לשם).

קיט נשין נו, ג. וראה ש"ת צ"צ ס"ה א (ב, ג), פס"ד צ"צ נר, א.

קב רנו תרט.

קכא פ"ג ס"י יא, נאור זרוע ס"י תג.

קכב סימן קמ"ו (לא חזינן שום רושם ולא ריעותא בקרום כ"י בנמצא בקריחה של מוח).

קכג ס"ק ו (שהנרדכי מתיר אף כשנמצאו תולעים במוח נופדת). ויתבאר לקמן סוף ס"ק מו.

קכד כ"ש"ש פ"ג ס"י יא.

קכה ס"ק ח.

קכו סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ה. סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם

קכז ס"ה. פס"ד צ"צ פו, ב.

הלכות טריפות לא

קנב

בבדיקה וטריפה [הסג:] והסי [ג] נהוג אבל אם נמצא חוץ לקררה כגון [ד] בחוטם כשירה דתלינן שלא הגיע למוח [ט] מעולם.

התולעים בתוך המוח עצמו או בתוך הראש (עין שערי דורא סימן מ"א¹⁰²) למעלה מקרום העליון ושכיח מפי דאחא מעלמא מחוץ לפניו דרך החוטם ומשום הכי נמצא בין ב' הקרומים. והלכך ברליבא רושם בקרום הא חוונן שעדיין לא ניקב אבל אם כבר ניקב לא ידעינן אימתי ניקב דאין לתלות בלאחר שחיטה מפי מבחיים אלא כניקב הנעשה ביציאת התולע מבפנים לחוץ דתלינן שיצא לבקש המימות אבל בלאו הכי הוי ספק שקול ולחומרא. עיין תבואות שור¹⁰³. עיין סימן כ"ה¹⁰⁴ וסימן ז'¹⁰⁵.

[ג] נהוג. שלא לסמוך על בדיקתנו אבל אי הוה סמכינן אבדיקתנו הוי שרי אף לרמ"א שחשש לסברת האוסרים אף בניקב העליון לברו כלדעיל סעיף א'¹⁰⁶ דמכל מקום הוי שרי כשבדק גם העליון דאמרינן שנכנס התולע דרך החוטם ולא ניקב אחד מהקרומים כדאשכחן גבי מיטום ברלעיל (עיין ש"ך¹⁰⁷):

[ד] בחוטם. אפילו סמוך למוח ממש (מהר"א בהגהות שערי דורא¹⁰⁸):

[ט] מעולם. ואפילו פי התולע כלפי חוץ דנראין הדברים שהיה כבר על המוח ובקש לצאת לא מוכחא מילתא דאימר נתהפך כדרך בעלי חיים ואין מחוייבן איסור ממקום למקום¹⁰⁹ כמו שאין מחוייבן טומאה ממקום למקום¹¹⁰ ואף על פי שנראין הדברים להחמיר יותר מלהקל אפילו הכי תלינן לקולא והוא הרין לאיסור כן כתב מהר"א בהגהות שערי דורא¹¹¹. ובתורתם הרשן¹¹² כתב דאפילו אם תמצוי לומר דהוי קצת הוכחה שהיה על המוח מכל מקום יש להחיר ממעם ספק ספיקא שמא נתהפך ולא הגיע לעולם על המוח ואם תמצוי לומר הגיע על המוח שמא לא ניקב הקרום. וספק ספיקא מהני בבחאי גוונא אף על פי שספק אחד אינו ספק שקול ממש¹¹³ כדלקמן סי' ק"א¹¹⁴ בכללי ספק ספיקא. ובתב המ"א¹¹⁵ דמכל מקום נכון לברוק בקרום דמאחר שאפשר לעמוד על הבידור לא נעמיד על הספק עכ"ל.

והנה מכל זה מתבאר שקרום התחתון מקיף המוח גם במקום נקבי החוטם וקרום העליון לברו פתוח שם. וכן נראה בחוש. וכן הוא בשבילי אמונה¹¹⁶. והלכך אם נמצא תולע בתוך המוח עצמו אף על פי שהמוח מקיף התולע מכל צד ואינו סמוך לקרום כלל אין להקל כלל אפילו בהפסד מרובה משום דמסתמא אתא מעלמא דרך החוטם כדלעיל¹¹⁷ ואם כן ניקב קרום התחתון ככניסתו ואף על פי שנראה שלם קרום הוא שעלה מחמת

קנב שתולעים שכראש הברכה מעלמא אתו.
קנב סי' לו ס"ק ב', ובראי טעם זה בשם הכל בו סי' קא (ע"א, ג).
קל סי' ז' וסי' י (מתי תולים הנקבים בנאב).
קלא סימן ה' בשוע"י לא הגיע לדעינו, וראה רמ"א שם סי"א, וש"ך סי' ב' (שבמקום ירעווא אסרינן אף ספק טריפות). ונתבאר לעיל סי' ב' ס"ק ג'.
קלב וסי' ב'.
קלג ס"ק ח. וראה פס"ד צ"צ ג', ג"ד.
קלד סי' פו ד"ה ורבע הנטאל.
קלה כדלעיל או"ח סי' תטו ס"ל"ג, וש"נ. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל ע"ד.

קלו נדה ד, א, נה, א. וברלקמן סי' קצ ס"ק ב'.
קלז סי' פו ד"ה ורבע הנטאל.
קלח סי' קטו. וראה שתי' צ"צ אה"ע סי' שז אות ג'.
קלט ראה גם לעיל סי' ב' ד' מ"ף ס"ק ג', ובאו"ח סי' תטו ס"ל"ב, וש"נ. אבל ראה לקמן סי' קפ"ב ד' ד"ה והלכך), ובקרי"א שם ס"ק א (ס"ה אלא ודאי). כללי הפוסקים וההוראה כלל ע"א.
קמ סימן זה בשוע"י לא הגיע לדעינו, וראה ש"ך שם דין ג'.
קמא ס"ק ד.
קמב תניב ד ר"ה המוח שבראש.
קמג ס"ק יב. וראה פס"ד צ"צ ג, ג.

הלכות טריפות לא-לב

קנג

ד' **עצם שהמוח מונח כתוכו יש בו חלל גדול כמו קדירה ויש על פיה כלפי הצואר כמו [טז] ב' פולין*** וכל מה שיש מהמוח בתוך הקדירה עד הפולין [יז] והפולין בכלל נדון כמוח [יח] ונקיבתו במשהו ומשם ואילך נדון [יט] כחוט השדרה.

לב דין מכה בחוט השדרה וכו' סעיפים:

א חוט השדרה * שנפסק רוב היקף עור החופה את המוח [א] טריפה אף על פי שכל המוח קיים ואם לא נפסק רוב העור אף על פי שנפסק כל המוח שבפנים כשר.

ב * נסדק העור [ב] לארכו כשר * וכן אם נשברה [ג] השדרה ולא נפסק

באר הגולה

ט חולין מ"ה א' מנרא דרבי יצחק בר נחמני בשם רבי'ל. ב רמב"ם בפ"ט טה"ל שחיטה מרין הגרית לקמן בס"י ל"ד * (וגם בעוף יש פולין הללו). וז"ל שישתיר בו מנפ דקיל מגרית שהחיות תלוי בו. א כריתא חולין מ"ה ב' ורבי וכדפריש רב שם. ג משנה שם ל"ד.

מכה. וכן הוא בהרי"א בהגהות שערי דורא ס"י מ"ז קט"ו (וכ"ד תרומת הדשן קט"ו וב"י קט"ו וכל האחרונים קט"ו דלא כתבואות שור קט"ו):

[טז] ב' פולין. בין בבהמה בין בעוף (גמ' קט"ו):

[יז] והפולין בכלל. פירוש מוח שבנגד הפולין (רש"י קט"ו):

[יח] ונקיבתו במשהו. פירוש נקיבת קרומו במשהו (רש"י קט"ו):

[יט] כחוט השדרה. ונקיבת קרומו כרובו כדלקמן ס"י ל"ב קכ"ב:

[א] טריפה. ואם ניקב נקבים שאין בהם חסרון סביב הקיפו מצטרפים לרוב אפילו לא נקבו במקום אחד אלא זה למעלה וזה למטה בדרך שמוצטרפים לרוב להקל גבי שחיטה כדלעיל ס"י כ"א * וקל וחומר לטריפות להחמיר (תבואות שור' ב):

[ב] לארכו. על פני כולו ואפילו לא נשתיר כלום לא למעלה ולא למטה וקול מגררת דלקמן ס"י ל"ד (כ"י ג') דאין למדין בטריות זו מו"ד ואין מוסיפין על המריות שמנו חכמים ב' בפירוש (תבואות שור' וקוח'):

[ג] השדרה. וידוע שלא נפסק החוט. וצריכה בדיקה עיין [ב] ח"ג" הובא בתורת יקותיאל

(נקיבת קרומו). וכדלעיל ס"י ד (ד"ה ובנרא) שהמוח עצמו שנפסק אינו פוסל. קנג סוף א. ש"ך כאן ס"ק יא.

סימן לב

א מינן זה בשוק"י לא הניע לדינו, וראה שיע שם ס"ג.
ב ס"ק א, וראה פס"ד צ"צ נה, ג.
ג ד"ה ובי"ש רבנו דאם נסדק. מ"ז ס"ק א. ש"ך ס"ק ג.
ד נמרא מה, ב.
ה נמרא נה, א.
ו ס"ק ב.
ז ס"י שפא ארת ג.
ח ס"י סא (קכ"ב, ד).

קמו שנכנסים לראשו ורך נקבי החוטם, אבל אותן התולעים הנמצאים במוח של בהמה הם טריפה ובהמה טריפה נכרת כי התולע מנקב קרום של בהמה. קמה ס"י קמו (שהמודי הכשיר רק כשנמצא בקדירה של מוח, ולא במוח עצמו).

קמו שהביא רבי התרומת הישן (ד"ה וכתוב עוד בהגהת), ופסק כותיה (בש"ע ס"ג).

קמו ראה שר"ה צ"צ ס"י סא (ב, ג).

קמה ס"ק ו (שהמודי מתיר אף כשנמצאו תולעים במוח נופח). וכדלעיל ס"ק יא.

קמט מה, ב (בדק בעופה).

קנ שם רע"ב ד"ה ופולין ש"ך ס"ק ט.
קנא שם ס"א ד"ה נדון (במקב משהו). ש"ך ס"ק י

הלכות מריפות לב

קנד

החוט [ח] יאו שנתמעך המוח שבתוך החוט ונתגרנד הואיל ועורו קיים הרי זו מותרת.

ג ה"הומרך המוח ונשפך יכמים או יכדונג שנמס עד שימצא החוט כשמעמידו בידו היה המעט שחויץ לידו שוחה ולא היה יכול לעמוד מריפה וכן אע"פ שלא נתרכך מכפנים אלא שהוא עב וכבר ואם מעמידין אותו אינו יכול לעמוד מפני כבדו מריפה.

ד נחסר קצת מהמוח ונתרוקן כשר.

ה ימריפות זה של חוט השדרה הוא עד פי [ה] פרשה שלישית יועד בכלל ואם נפסק אחד משני חומי פיצולים ראשונים ושניים מריפה

באר הגולה

- ד אמרו דבי רב שם.
- ה מנימא דריב"ל שם.
- ו כפי' רש"י שם.
- ז כפי' הר"ף שם.
- ח בעיא דרבי ירמיה שם ולא נפשטה והסמכת הפוסקים להוציאה שם.
- ט היינו נתמנום דאמרו בי רב שם.
- י מימרא דרב יהורא שם.
- יא בעיא שם ולא נפשטה והסמכת הפוסקים להוציאה.
- יב (פירוש חוט השדרה כשנענע עד הורכים נתפצל פיצול א לצד ימין ואחד לצד שמאל וכן בהרבה מקומות).

סי' נ"ח^(ט) במכל שכן הדיחה לרוחב השדרה דלקמן סעיף ו'. והא דסתם כאן השו"ע^(ט) משום דמלתא דפשימא היא דאין שבר בלא מכה^(י) ומשום הכי סמך אדלקמן סעיף ו'. וזה דבר המצוי לפעמים בתרגולת ששדרתה עקומה על ידי שבר ולא בתולדה ואף שנקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו לא מהני בלא בדיקה בחומי^(י) כמו כנשבר הרגל במקום צומת הגידין דלקמן סי' נ"ז^(י) וכמו שנתבאר לעיל סי' ל"ט.

וכשמצא החוט שלם כשירה אפילו כנשברה המפרקת ונפסק גם הבשר שעליה (מ"ז סוף סי' כ"ז).

אבל אם נשברה המפרקת ונפסק החוט וגם רוב הבשר שעל המפרקת מאחורי הצואר נפסק הרי זה נבילה מחיים (גמרא^(טו)):

[ד] או שנתמעך כו'. מכאן ועד ס"ה נתבאר היטב בס' ל"א^(י) עיין שם:

[ה] פרשה שלישית. פירוש מקום שהחוט מתפרש ומתפצל פיצולין נקרא פרשה^(י). דהיינו כשמגיע החוט כנגד הורכים הוא מתחיל לפצל ויוצא ראש אחד ליוקן זו ואחד לזו והאמצעי יורד לונג. ולמטה מאותן פיצולין כשני אצבעות^(י) בקרה וכו' אצבעות בגסה

ט ס"ק ה.
 י וס"ק ח.
 יא ולא כתב שהוששין שגא נפסק החוט, כדלקמן ס"ז.
 יב ראה מנחת פתים סי' נח ס"ג בהג"ה.
 יג פרי מגדים משב"ז ס"ק ג. כרתי סי' כז ס"ק ב.
 יד סתם זה בשמ"י לא הגיע לדינו, ראה שו"ע שם ס"א.
 טו ס"ק ב. וראה גם לקמן ס"ק ח.
 טז כ, ב. וראה לקמן סי' לג ס"ק ג.
 יז ס"ק ד.
 יח רבנו ירוחם תיב מו ח"ד (קמן, ג). וראה קובץ דברי תורה (כפרי הב"ד) ד' ע' סה.
 יט רש"י מה, ב ד"ה עד בין הפרשות. ר"ן שם (ג, א) ד"ה עד הויקן.

הלכות מריפות לב

קנה

(מור ב"ח¹) הוא חוזר ומתפצל עוד לשלשה ולמטה מהם עוד מתפצל וכן בהרבה מקומות עד סופו וכל מקום שמתפצל נקרא פרשה.

ואתמר בנמרא²⁰ עד היכן חוט השדרה (עד היכן כוחו של חוט חיות הבהמה נטרפת בהפסקתו²¹) אמר שמואל עד בין הפרשות (כל מקום שיפסק רובו עד בין הפרשות הללו מריפה ואם למטה מבין הפרשות הללו נפסק כבר פסק כחו והירכים מעמידים את שדרתו ואינה מתה בכך²²) (ובין הפרשות הוא כל אורך החוט האמצעי שבשדרה כב' או ג') אצבעות שבין מקום פצולים שמתפצלים פצולים ראשונים לפצולים שניים וכן כל אורך שבין מקום שניים לשלישיים וכן כולם והאורך שבין מקום פיצולים ראשונים ושניים נקרא בין הפרשה א' ושבין שניים לשלישיים נקרא בין הפרשה ב' וכן בין הפרשה ג' (רבינו ירוחם²³ ב"י²⁴). ואמר שמואל עד אחת מריפה (כל מקום שיפסק מן הבהמה עד בין הפרשה ראשונה מריפה²⁵ ודאי) שנייה איני יודע שלישיית כשרה (נפסק בין הפרשה שלישיית הדינו כל ארבו לאחר שנתפצל פעם שלישיית כשירה). בעי רב הונא בריה דרב יהושע עד ועד בכלל (והכי קאמר עד בין הפרשה ראשונה ואותו בין בכלל מריפה²⁶ ודאי) או דלמא עד ולא עד בכלל (מריפה ודאי אלא בכלל איני יודע וממילא משתמע ולא אצטרך לפרושי אלא בשניה נמי איני יודע²⁷). בעי רב פפא אם תמצו לומר עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו (נפסק החוט הגדול האמצעי כנגד פי הפצולים הראשונים מהו בכלל מרפה הוא או בכלל איני יודע מי אמרין עד בין דוקא ופי הפרשה מרפה או לאו דוקא²⁸). בעי ר' ירמיה אם תמצו לומר עד ועד בכלל פרשה עצמה מהו יתקו. פירוש נפסק הפיצול עצמו ברחוק ממקום חיבורו כחוט כנגד חוט השדרה שבין פצולים ראשונים לשניים שהוא בין הפרשות ראשון כך כתבו התוספות²⁹. והוא הדין דאיכא למבעי בנפסק פיצול אחד מפצולים השניים כנגד בין הפרשה שנייה אם הוא בכלל איני יודע כבין הפרשה שנייה או לאו כמו דמבעי ליה בנפסק פיצול אחד מהראשונים אם הוא בכלל ודאי מרפה כבין הפרשה ראשונה אם תמצו לומר עד ועד בכלל³⁰. אבל בפצולים שלישיים ליכא למבעי מידי בין דאפילו בין הפרשה שלישיית כשרה³¹.

אבל כפי פרשה שלישיית איכא למיבעי אם הוא בכלל בין הפרשה ג' וכשרה או לאו ואיני יודע כמו דמבעי ליה³² כפי פרשה א' אם הוא בכלל בין הפרשה א' ואיני יודע אם תמצו לומר עד ולא עד בכלל או לאו ומרפה. וספיקא דאורייתא לחומרא³³. והוה דעת הר"ן³⁴ וש"ע³⁵. אבל הרמב"ם³⁶ וסיעתו סבורא להו לחלק בין פי פרשה ראשונה דמבעי לן שמא

כ ד"ה ונ"ש ולאור (פרש מ"ש המור כשלוש אצבעות, הדינו בנפסק).

מא דה"ב.

כב רש"י שם ד"ה עד היכן.

כג רש"י שם ד"ה עד בין הפרשות. ש"ך סוף ס"ק ה. וראה ק"א ס"ק א.

כד שם.

כה ד"ה ונ"ש ומרפות.

כו רש"י שם ד"ה עד אחת.

כז רש"י מו, רע"א.

כח רש"י שם.

כט רש"י שם ד"ה את"ל.

ל מ, א ד"ה ואת"ל עד ועד בכלל.

לא תוס' שם ד"ה מאי לאו.

לב גמרא שם (שפרשה שלישיית תידון כבשר).

לג כשם דבעי רב פפא כפי פירשה א' אם הוא מריפה ודאי

או ספק, כן איכא למיבעי כפי פירשה ג' אם היא כשרה

ודאי או ספק.

לד בכל האובעיות תי"ל, וגם באובעיא זו של פי פרשה שלישיית.

לה שם (ומספיקא תידון כחוט השדרה וכן פי פרשה שלישיית).

לו שלא כבשר אלא בחומו הפיצול השלישי (שנפסק

בנמרא). ובב"י שם ד"ה וכתב הרא"ש, הביא דעת

הפוסקים לחומרא.

לז פ"ש ה"ג.

הלכות מריפות לב

קנו

אבל נפסקו חומי פיצול השלישי כשרה וז' ובעוף הוא מריפות החומי
עד בין האנפיים התחלת המקום שהם מחוברים בו בגוף. הגה: ויש

באר הגולה

יב שם בעי' ונפשטא. יג הרמב"ם בפ"ט מהל' שחיטה וכו' ינאי הדוא רבו רבו
של ר"ל וכפי גירסתו וכו' דעת הר"ף והרא"ש.

אינו בכלל בין הפרשות כלל ובין פי פרשה שלישית שהוא בכלל בין הפרשות ודאי וליכא
למכני אלא אם הוא בכלל שנייה או שלישית והא ליכא למכני כלל דודאי פי פרשה
שלישית הוא בכלל שלישית ופי שנייה הוא בכלל ב'. וכן דעת רש"ל^{יג} הובא בש"ך^{יג}.
ויש לסמוך על זה בהפסד מרובה מאחר דבלאו הכי איכא ספקי טובא אלא דכולן שם
אחר ואין נחשבים לספק ספקא כמו שיתבאר לקמן סימן ק"י בכללי ספק ספקא^י:

[1] ובעוף. בגמרא^{יב} איתמר בעופא רבי ינאי אמר עד בין האנפיים ריש לקיש אמר עד
(עיין רא"ש^{יג}) למטה מן האנפיים. כן הוא גירסת הר"ף^{יג} והרמב"ם^{יג} והרא"ש. ופסק
הרמב"ם כרבי ינאי לפי שהיה רבו של רבי יוחנן שהיה רבו של ריש לקיש ואין הלכה
כתלמיד במקום הרב^{יג} כל שכן במקום רבו דרבו^{יג}. אבל גירסת רש"י^{יג} ותוס' וסיעתם
אופכא רבי ינאי אמר למטה מן האנפיים וריש לקיש אמר עד בין האנפיים. ועל פי גירסא
זו פסקו הספר התרומה^{יג} וסמ"ג^{יג} וסיעתם כרבי ינאי שמתמיר ועוד שהיה רבו דרבו.
וכתבו התוס'^{יג} שיש להסתפק בדרכי ינאי אם למטה ממקום חבורו בגוף קאמר או למטה
ממקום ששוכבת על הגוף דהיינו למטה מסוף עצם של כנף המחובר בגוף. וכן פסק הר"ד
פרץ בהגהת סמ"ג^{יג} דיש להסתפק אי סוף העצם קאמר דהיינו מקום שהכנפים שוכבות
על הגוף כסופן או שזא אתחילת העצם קאי מקום חיבור הכנפים בגוף ויש להחמיר
מספק עב"ל. הובא בש"ך^{יג}. (א) וכן כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך^{יג} דכל כי הא

קונטרס אחרון

(א) מה שהקשה הפרי חדש סק"ו על הרשב"א^א, לא קשה מידי. דהא מילתא דפשיטא דלא אמרינן
הלכה^ב כתלמיד במקום רב אלא במלתא דתליא בסברא ידידה שאין סברת התלמיד ושיקול
דעתו נגד סברת הרב ודעתו^ב, אבל הא דאמר ריש לקיש^ב לגירסת הר"ף^ב למטה מן האנפיים היא
מילתא דלא תליא בסברא, שהרי בבהמה נמשך כה החוט עד הירכיים שמעמידים אותו ותשש כחו

לח	ביש"ש פ"ג סי' מו.
לט	פ"ק ת.
מ	סימן זה בשע"ז לא הגיע לדנו, וראה ש"ך שם דין א.
לקמן	סי' קפו ס"ק כג (ד"ה אבל באשה), ויש"ל.
מא	מג, א.
מב	פ"ג סי' יב.
מג	(י, א).
מד	פ"ט ה"ד.
מה	כסף משנה שם. ב"ה ד"ה ונ"ש רבנו ובעוף.

ציונים לקונטרס אחרון

- א שהרשב"א עצמו כותב בכ"מ הכלל שרבי ינאי רבו
של רבי יוחנן שהוא רבו של ריש לקיש והלכה
כמותו.
ב ארצ"ל: שאין הלכה.
- ג ראה חקרי הלכות ח"ב ה, א. כללי הפוסקים
והורה"א כלל עב.
ד מו, א.
ה (י, א).

הלכות מריפות לב

קנו

מטריפים צעוף עד מקום כלות שמינת העצם המחוזר לגוף (תוס' ור"י ומרדכי ור"י הארוך כלל נ"ה ד"ג ונ"י"ו צ"ת"א"י נט"ו) והכי נהוג אם לא בהפסק מרובה (ד"ע).

ז"י בהמה שהכו אותה על השררה במקל והלך המקל על פני כל אורך השררה בשרה ולא חיישינן שמה נפסק החוט ואם יש במקל קשרים חוששים למקום [1] הקשרים וכן אם לא הגיע המקל על פני כל השררה באר הגולה

יד מיטרא דרב יהודה וכו' שם נ"א ע"א.

אולינן לחומר. וכן כתב האור זרועי. והו דעת יש מטריפים שבהג"ה. והרא"ש¹¹ הכריע דאתחילת העצם קאי מקום חבורו בגוף ומאן דאמר עד בין האגפים עד ולא עד בכלל וכנגד מקום חבורו בשרה ואינה מריפה אלא עד תחילת מקום חבורו ומאן דאמר למטה מן האגפיים היינו עד למטה ממקום חבורו ולא עד בכלל אלא כנגד מקום חבורו ממש מריפה. ופסק השו"ע כהכרעת הרא"ש וכמאן דאמר בין האגפיים הדוא רבי ינאי לגרסת הרי"ף והרמב"ם.

וכתב המ"ז¹² דהא דכתב רמ"א דבהפסק מרובה אין להחמיר היינו שאין להחמיר כל כך להטריף עד מקום כלות שכיבת העצם אבל לא להקל כל כך להכשיר בנפסק כנגד מקום חבורו לגוף ולסמוך על גרסת הרי"ף וסיעתו. והש"ך בנקודות הכסף כתב דעת רמ"א להקל בהפסק מרובה אפילו כנגד מקום חבורו כדעת הב"י בשו"ע. ומיהו רש"ל¹³ וב"ח¹⁴ פסקו להחמיר אפילו בהפסק מרובה עד מקום כלות שכיבת העצם. הלכך למעשה יש להורות בהפסק מרובה כהכרעת המ"ז שלא להקל כנגד מקום חבורו לחוש לגרסת התוס' וסיעתם דבתראי נגהו¹⁵ ואנן גירוי בתרייהו בכל מקום¹⁶. אבל אין להחמיר לאחרים בהפסק מרובה עד מקום כלות שכיבת העצם משום דהוי כמו ספק ספקא. אלא כל בעל נפש יחמור לעצמו לחוש לדעת רש"ל וב"ח:

[2] הקשרים. והוא שלא הלכה ואיכא מאן דאמר דאפילו הלכה חיישינן לחוט השררה עכ"ל הרי"ן¹⁷. ועיין מ"ש לקמן¹⁸:

קונטרס אחרון

כדפירש רש"י¹⁹, ואם כן בעוף גם כן מסתברא הכי. ואם תימצי לומר שבעוף האגפיים מעמידים אותו, אם כן הוה ליה למימר עד בין האגפיים כרבי ינאי, אבל למטה מן האגפיים היא מלתא דלא תליא בסברא כלל, אלא דהכי מגירי ליה מרבייה כמו רוב הטריפות שהן הלכה למשה מסיני²⁰:

ס ראה כללי הפוסקים והתוראה כלל ס.
סא ראה כללי הפוסקים והתוראה כלל יודח.
סב (מ, דע"א).
סג ס"ק ה, ובקרא ס"ק ב.

נה ח"א ס' תב.
נו שם.
נז ס"ק ג.
נח ב"ש"ש פ"ג ס' מו.
נט ד"ה ומ"ש רבנו ולא נזריא. הובאו במ"ז שם.

ציונים לקונטרס אחרון

1 מה, ב ד"ה עד בין הפרשות, וכדלעיל בפנים ס"ק ז גמרא מב, סע"א.
ה (ד"ה ואתמר).

חוששין שראש המקל כמקום שהוא כלה מכה (ט) בכח וכן אם הבה לרוחב השררה חוששין שראש נפסק החוט.

(י) ומסך וכן כמקום הקשרים עכ"ל הרשב"א בתורת הבית הקצר טו. וכן משמע בגמרא¹⁰ דחיישין לריסוק. (ז) והלכך בעי שהייה מעת לעת ואחר כך ייחוש ויברוק דבתוך מעת לעת אין הריסוק מתגלה וניכר כדלקמן סי' נ"ח¹¹.

קונטרס אחרון

(ב) והלכך בעי שדרייה מעת לעת. הנה מה שכתב הב"י¹² בשם הר"ן¹³, ואחריו נמשכו כל האחרונים¹⁴, דבעינן שהייה מעת לעת, לאו בפירוש אתמר בר"ן אך דהכה במקל, אלא מכללו אתמר דכתב דכל הני דאמרין בשמעתין כו', וסבר הב"י דגם הך דהכה במקל בכלל כל הני דשמעתין. ומיהו¹⁵ היינו דוקא היכא דחיישין לריסוק, אבל משום פיסוק פשיטא דלא בעינן שהייה, כמבואר במקור דברי הר"ן אלון¹⁶ בהדושי הרשב"א¹⁷, הובא בב"י סוף סי' נ"ח. עיין שם במ"ש הב"י בתחלת הסימן כ"ה ואם שהתה כו' בשם הר"ן¹⁸. לפי דעת הרמב"ם¹⁹ והכי קיימא לן²⁰. והלכך בהלכה דאתמר בהדיא בגמרא²¹ דאין צריך בדיקה משום ריסוק, על כל פנים אין מקום לשהייה²².

דאף הב"ח²³ לא כתב להחמיר כאן בהלכה יותר מבנפלה הואיל ולא היתה המכה אלא באבר אחד, אלא לענין בדיקה משום פיסוק, וכן משום קריעה באברים הפנימים שבמקום ההכאה, אבל משום ריסוק אין לחוש כלל אפילו בעמדה לשיטת רש"י²⁴, וכמ"ש מהר"ם בגליון הר"ף²⁵ שהיא שיטה א' שבר"ן²⁶, והובא בב"י בסי' נ"ח²⁷, דאין בדיקה כלל לריסוק²⁸, וכדעת הטור שם שפרט ומנה²⁹ י"ח טריפות. ואם כן לפי זה ודאי דאף בהכה במקום אחד יצאה מחשש ריסוק כשעמדה, דאם לא כן אין בדיקה והכשר לעולם. ולפי דעת הב"ח סי' נ"ח³⁰ גם הרמב"ם³¹ שבר"ן שם³² מודה דלא חיישין לריסוק כלל כשהתה או עמדה. וגם לשון הר"ן מורה לכאורה דעל כל פנים בעמדה³³ מודה הרמב"ם לרש"י. אלא שבהדושי הרשב"א³⁴ ותורת הבית הארוך³⁵ מבואר דגם בעמדה

סד בית ב ש"ל (מת, א), וראה ק"א סוף ס"ק ב.
סה נא, א (אין חוששין משום ריסקי אברים כו' חיישין).
וכן הוכיח בפרי דהש סוף ס"ק ה.

סו סימן זה בשוע"ר לא הניע לדעתי, וראה ש"ע סוף ס"ג (שם שהמה בתוך מנת לעת אין הבדיקה מועלת).
מ"ז ס"ק ג (שאין הריסוק ניכר עדיין). ויתבאר בק"א ריש ס"ק ב.

ציונים לקונטרס אחרון

שהלכה אינו מועיל בחשש אבר אחד).
יט נא, ב ד"ה אבל בדיקה בעיני (שבעמדה אין חוששין לריסוק, רק לפסיקת חוט השררה ושבירת רוב צלעות וקצירת חוליא). וכן בהלכה (שכ"ה לדברי הכל, כדלקמן).
כ חרשי אנשי שם (יד, ב).
כב כסופו, ד"ה כתב הר"ן.
כג רק כיון שעמדה או שהתה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק.
כד שאם שהתה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק אברים וניתנת צ"י בדיקה כו' מכל י"ח טריפות.
כה ס"ז ד"ה כתב הרמב"ם, ובקונטרס אחרון שם.
כו כו דלא כר"ן עצמו שמפרש שם ברמב"ם, דגם בשהתה חיישין לריסוק.
כז ורק בשהתה אמרין דמועלת בדיקה שאין בה ריסוק.
כט נא, ב ד"ה גמ' אמר רב הונא (הובא בב"י סוסי' נח): וריסוק איברם לא ידע ביומיה אאי"כ עמדה. ל ראה שם (מח, ס"ג).

ח ד"ה בהמה שהכו (שצריך שהייה ובריקה).
ט (יד, ב) ד"ה וכתב הרב.
י ישיש פ"ג סי' סב. ט"ז ס"ק ד. תבואות שור ס"ק ו
ד"ה ולענין דנא.
יא בא להוכיח מ"ש בנינים (ד"ה מיהו הני מילי), דאף לדעה הב' שבר"ן (רעליל בפנים ס"ק ז), שגם בהלכה חיישין לפיסוק חוט השררה, מ"מ פשיטא דלא בעינן שהייה (ובכה"ג מיווה הטרור ושוי"ע).
יב נא, א ד"ה גמ' אמר רב הונא (דכיון דחיישין לריסוק אברים, וריסוק אברים לא ידע ביומיה).
יג (יד, ב) ד"ה אבל הרי"ם (שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת).
יד פ"ט ה"ח ה"ח וי"ח (שהבריקה היא אם נתרסקו אבריה והפסדה צורתם).
טו כפי' נח ס"ג (שהבריקה היא כנילו, וא"כ מובן שקיייל כביאור הרשב"א והר"ן שזוהו טעם שהיית מעת לעת).
טז נא, ב.
יז אף להסבורים שעדיין חוששים לפיסוק חוט השררה, עכ"פ אין מקום לשהייה.
יח ד"ה ומ"ש ואם (דנקטין כדעה הב' בר"ן,

הלכות מריפות לב

קנט

ומיהו לא בענינן בדיקה אלא במקום ההבאה שחוישין לו ולא ככל החלל כדלקמן שם סעיף ג' בהג"ח. והילכך כיון שהכה על פי השררה ובודק בחוט השררה ונמצא שלם בלי

קונטרס אחרון

חיישין לריסוק. אבל בהלכה גם הרשב"א מודה לרש"י דאפילו באבר אחד אין חוישין לריסוק, דאם תימצי לומר שהילוך אינו מוציא מידי חשש ריסוק אבר אחד אם כן כשנמצא אבר אחד מרוסק אחר ההילוך אמאי שרי הרשב"א בחשובה¹² המובאה בב"י¹³ וש"ע שם¹⁴, דלמא שלט כח הנפילה והחבטה במקום זה יותר מאחר דהוינן ריסוק, ומנא לן לחלות הריסוק בדבר אחר. אלא ודאי משום דסבירא ליה להרשב"א שבכל ריסוק המטריף, אפילו ריסוק אבר אחד, אי אפשר שהלך כמו בשאר טריפה. עיין שם בב"י בשם הרשב"א. והא דלא חיישין לשאר טריפות כקריעה ופיסוק כשהלכה, היינו משום שהיא בחזקת בריאה כמ"ש הר"ן¹⁵. ומה שכתב הר"ן שם תחלה¹⁶ שמחמת החבטה נטרפה כו', היינו לשיטה הא'¹⁷ דהבדיקה אינה אלא לשאר טרפות ולא לריסוק, ומה שכתב אחר כך¹⁸ ואף על פי שאפשר שנקרעו הרקין כו' בחזקת בריאה כו'¹⁹, היינו לשיטת הרשב"א שממנו מקור דבריו שם, דסבירא ליה כהרמב"ם דלעיל שם במשנה, עיין שם ברשב"א²⁰, ואם כן בודאי לא נחכוין הבי"ח להחמיר באבר אחד יותר מבנפלה, אלא לענין בדיקה דקריעה ופיסוק.

ואף גם לזאת החומרא²¹ משמע מלשון רמ"א בהג"ח²², וסתמכת הט"ז וש"ע שם²³, דהלכה מהני לדין ככל גזוני, דאם לא כן היה להם לפרש דבאבר אחד לא מהני. וטעמם ונימוקם עמם כמו שכתב הר"ן²⁴ אף על פי שאפשר שנקרעו הרקין מכל מקום כיון שהלכה כדרכה בחזקת בריאה היא. ולא דימי לחוט השררה²⁵, שאינו בכלל הגוף ובהכאה קלה (אפילו שבט כמ"ש החלבו²⁶ ורש"י²⁷ בספדים אחרים) חיישין לשכירת השררה שהמקל נוגע בה ומכה בה ככה וממילא נפסק החוט, כדפירש רש"י במשנה ריש פרק אלו טרפות²⁸. והא דלא חיישין לחוט בנפילה כשהלכה, היינו שאילו נטרפה על ידי החבטה לא היתה יכולה לילך כמ"ש הר"ן²⁹. לביטל. והיינו תחבטה דנפילה דוקא, אבל אברים שבחלל הגוף ליכא למיחש בהו לקריעה ופסוקה על ידי הכאה שמבחוץ, אלא במכה רבה עד שאינה יכולה לעמוד וליילך כדרכה מחמת הכאה זו³⁰, אבל אם הלכה כדרכה בידוע שלא היתה מכה רבה ובחזקת בריאה היא כמו שנתבאר. וכ"מ בובחים דף ע"ד³¹ מדלא מוקי בהכה במקום אחד³². וכיון דאתחזק ספק טריפות אין מכניסין בעורה לשוחטה דקריבבה נא לפחתה, כרפי רש"י שם³³, דלא כרתיה ופלתיה סי' נ"ח³⁴. והא דלא מוקי בהכה בחוט השררה,

ציונים לקונטרס אחרון

- לא ח"ג סי' רמט.
- לב ד"ה כתב הרשב"א.
- לג סעיף ה.
- לד (טו, א) ד"ה גרסין בגמ'.
- לה ד"ה עמדה (הרי שצ"מ חוששין שנטרפה ע"י נפילה).
- לו שם (יד, ב) דיבור הראשון.
- לז (טו, א) ד"ה גרסי'.
- לח הרי שלפנתחלה אין חוששין בנפולה נקרעו הרקין, דק לריסוק.
- לט הרשב"א שמפירש במשנה (נא, א) ד"ה (מתני') כהרמב"ם (פ"ט הי"ז) שהבדיקה (אחר ששהתה או עמדה) היא אם האברים מרוסקים ואין חוששין שנקרעו הרקין וכו', הוא מקור למ"ש הר"ן שם (יד, ב) ד"ה וה"מ) לפרש כן את דברי הרמב"ם.
- מ יש להוכיח דלא כחומרת הבי"ח, לחושש באבר אחר אף בהלכה.
- מא סי"ג (שאם הוכתה במקום אחר צריכה בדיקה נגד המקום שהוכתה) וט"ו (שאם הלכה מותר בכל אופן).
- מב שלא העירו עליה כלום.
- מג (טו, א) ד"ה גרסי'.
- מד שהביא הר"ן דעה החוששת לפסיקת החוט אפילו בהלכה, כדלעיל בפנים סי"ז.
- מה ראה שם (עג, א); בראש השביט (הובא בט"ז סי"ק ה).
- מו נא, א ד"ה הכה על ראשה (בספרים אחרים שעל הגליון). מהרש"ל שם. ב"ח ד"ה בהמה שהכו.
- מז מב, א ד"ה שצברו (דפוסית החוט ע"י שבורת שררה היא).
- מח (טו, א) ד"ה עמדה.
- מט כמובא לעיל מרמ"א סי' נח סי"ג וט"ו.
- נ א"כ (שמטעם זה לא מוקי מתניתין בובחים שנתערבו כטרפים, דמיימי בנפולה, שהרי הלכה אינה צריכה בדיקה, וא"כ יש לבדוק).
- נא אלא ודאי גם כזה הלכה אינה צריכה בדיקה.
- נב ד"ה נפילה.
- נג פלתי סי' נח סי"ק ה (שהקשה כ"ל ותירן, שבחשש אבר אחד אין חוששים להקריבוהו גי', כמו בבדיקת ריאה שאין חוששים, אמנם מרש"י שם מוכח שדוקא באיתחזק חוששים (אפילו באבר אחד, משאי"כ בבדיקת ריאה דלא איתחזק). וראה חקרי הלכות ח"ב, ב.

הלכות מריפות לב

ריסוק ופיסוק שוב אין צריך לבדוק יותר באברים הפנימים שתחתיו כי מאחר שלא היה כח בהכאה לרסק החוט כל שכן שלא יש בו כח לרסק איברים הפנימים שתחתיו. והוא ששהתה מעת לעת לפני שחיטה.

אבל אם הבה על הצלעות ולא על השרדה ממש בעיני בדיקה באברים הפנימיים שבמקום

קונטרס אחרון

משום דאפשר לבדוק בשדרה מהיים לפי מ"ש הט"ז¹¹. והשתא אתי שפיר דלא קשה מידי מ"ש בסי' ל"א¹² לרמ"א¹³ וש"ך¹⁴ דאין צריך בדיקה כלל במוח בנחבסה, משום דמסתמא הלכה. ואם לא הלכה ספק רמ"א אמ"ש בסי' נ"ח¹⁵.

והנה¹⁶ ממה שכתב הר"ן¹⁷ אף על פי דאפשר שנקרעו הרקין כו', מבואר הטיב דרוצה לומר דחיישינן נמי לקריעות דקין וכיוצא בהן, ולא לחוט השרדה בלבד. וההיא עובדא¹⁸ דאשתכח הט דאפסיק, אינה אלא לראיה שהילוך זה אינו מוציא מידי ספק ריסוק כמו שאינו מוציא מידי פסיקת החוט. וכן משמע גם כן בהדיא בתורת הבית הקצר¹⁹ מידי ספק. מעשה כו' מידי ספק²⁰ כו' עיין שם. ולא יכא מאן דאמר שבר"ץ²¹ אפילו הלכה היישינן לחוט, אין ראייה כל כך מהוט לדחות תלמוד ערוך מהלכה²², לפי מה שנתבאר²³ להלך בין חוט לאברים הפנימים. אלא נדוע מה שכתב מהרמ"ע²⁴ לדעולם סברא ראשונה שכותב הפוסק בלשון סתם הוא עיקר בעיניו²⁵. וכן משמע גם כן בתורת הבית הארוך²⁶ שהביא ראייה מאין הוששין דהכה במקל לאין הוששין דכולה שמעתין, דאפילו לחוט אין הוששין, דסבירא ליה דכולהו אין הוששין דכולה שמעתין כי הדרי ניהו לגמרי. ואם כן כולוה הוששין נמי כי הדרי ניהו לגמרי, וכמו שכתב בהדושו²⁷ דהא לא מפלגינן בהו בגמרא ועל נפילה דמתניתין מייית להו כו'. ואם כן לענין הלכה נמי ליכא לפלוגי בהו²⁸. וכן משמע ממה שכתב בתורת הבית הקצר²⁹ דין זה³⁰ גבי נפולה ולא לגבי שבויה³¹, דלא כטור³² ששינה דרכו מדרך הגמרא³³ והרשב"א והרמב"ם³⁴, משום דסבירא ליה³⁵ כאיכא מאן דאמר שבר"ץ³⁶, כמ"ש הדרכי משה³⁷. ומיהו לפי זה ההרמב"ם גם כן סבירא ליה כהרשב"א³⁸, אם כן צריך לומר דמה שכתב בפי"א³⁹ בנתיב צריך בדיקה סתם, ומשמע אף שהלכה⁴⁰. היינו משום

ציונים לקונטרס אחרון

- נד ס"ק ד (שבדיקת החוט היא בשבירת השרדה).
וכ"ה בפנים ס"ק ה.
גה בחלק שהגיע לידיו לא נתבארה הלכה זו. וראה לקמן (ס"ד"ה והנה ממה). לעיל ס"ל סוף ס"ק א.
נו ס"ל סוף ס"ב (שדוקא בניקב עצם הגולגולת צריכה בדיקה ואין בקיארין, משא"כ בנחבסה).
נז שם ס"ק ו. וראה לקמן (ס"ד"ה והנה ממה).
נח ברמ"א ס"ג (שאם הוכחה באכן במקום אחד צריכה בדיקה).
נט עתה ב"ד להוכיח, שרעת הרין רוב הפוסקים כדעה הראשונה שבר"ץ (טו, רע"א), שאם הלכה אינה צריכה בדיקה כלל.
ס (טו, א) ד"ה גרסי.
סא בגמרא נא, א. הובא בר"ץ שם.
סב בית ב ש"ג (מט ב).
סג סתם ולא רק מידי ספק פסיקת חוט השרדה.
סד לדעיל בפנים ס"ק ז.
סה הרין שם הוכיח ממשעה (שבגמרא נא, א) שהלכה ורגילה נגדדים ומצאו שחוט השרדה נפסק, ולא קיי"ל כאמוראי (שם נא, ב) ודני כמה שעקרה להלך.
סו לעיל ד"ה ואף גם) נתבאר שלסברא האחרונה שבר"ץ צריך לחלק בין חוט לאברים הפנימיים, וא"כ אין מוכיח כאן הר"ן מחוט לשאר אברים, אלא
- נדוע בו.
סז וא"כ י"ל שגם הוכחה זו היא רק לפי הסברא הראשונה, שהיא עיקר.
טט שם (מח, א).
ע נא, ד"ה אמר רב הגא.
עא שבהלכה אין צריך בדיקה כלל, לא בחוט השרדה ולא בשאר אברים.
עב שם (מח, א).
עג של בהמה שהכו אותה על השרדה במקל.
עד שמתחיל לבארם אח"כ שם (ג, א).
עה שביאר דין זה בסי' לב, ולא בסי' נח שנתבארו בו דיני נפילה.
עו שביארה דין זה (נא, א) בין דיני נפילה.
עז פ"ט הי"ג (בין דיני נפילה).
עח להטור.
עט שבהמה שהכו אותה על השרדה במקל, אפילו הלכה בעי בדיקה (וא"כ רינה שונה מדיני נפילה).
פ ס"ק ג.
פא שהלכה אינה צריכה בדיקה אף בבהמה שהכו אותה על השרדה במקל.
פב הלכה ד.
פג ולמה יגרע מבהמה שהכו אותה על השרדה במקל.

הלכות מריפות לב

קסא

הקשרים וראש המקל המכה בכח אם אין שום ריסוק ופיסוק¹⁰. והוא ששהתה מעת לעת. ומיהו הני מילי דבעי שהייה מעת לעת כשלא עמדה והלכה כגון שהכה אותה כשהיתה ברובה אבל אם הלכה ד' אמות הילוך יפה לפני שחוטת יצאה מחשש ריסוק איברים ואין צריך בדיקה כלל כדלוקמן שם¹¹. והילוך גם בהכה על השדרה אין צריך בדיקת החוט משום חשש ריסוק אלא משום חשש פסיקת החוט במקום הקשרים וראש המקל לאיכא מאן דאמר שבר"ן¹² לעיל¹³. ולבריקה זו לא בעי שהייה כלל ויכול לשחוט מיד ולברוק¹⁴. וככהאי גוונא מיירי הטור וכן הש"ע. ומשום הכי לא הוכיז¹⁵ כי אם חששא דפסיקת החוט (דרכי משה¹⁶, דלא כפרי חדש¹⁷ ותבואות שור¹⁸). ומשום הכי נמי לא הוכיז נמי דבעינן שהייה מעת לעת. ומשום הכי נמי לא כתב רמ"א דאנן האידינא לא קים לן בבדיקה כמ"ש לקמן סי' נ"ח¹⁹ משום התימא דווקא בבדיקות ריסוק לא קים לן אבל בבדיקות פסיקת החוט קים לן שפיר (עיין תשובת מהר"ם מלובלין סי' צ"ד).

ואם רואים שהשדרה שלימה שלא נשברה אין צריך לברוק בחוט. כן משמע בט"ז²⁰. ועמנו ונימוקו עמו כדפרש"י ריש פרק אלו מרפות²¹ דפסקת החוט על ידי שבורת השדרה היא ומשום הכי תנן במתניתין דאלו מרפות נשברה השדרה ונפסק החוט שלה.

ומיהו היינו דווקא אם לא שהתה לפני שחוטת כדי להעלות ארוכה להיות השבר הזור ונקשר אלא יום או יומים דככהאי גוונא מיירי הט"ז אבל אם שהתה כדי להעלות ארוכה חיישין שמא נשברה ונפסק גם כן החוט וחזר ונקשר השבר שבר אל שבר יחדיו ידובוק²². ומשום הכי סתמו כל האחרונים ולא פירשו דבבדיקת השדרה סגו. ורש"ל²³ וב"ח ומהר"מ

קונטרס אחרון

דנתרופין צריך בדיקת סדיקין ובקעים מפולשים²⁴. והשתא אתי שפיר דלא קשה מידי על רמ"א ושו"ך שלא דאריכו בדיקה בנחבסה²⁵, נגד דעת הרמב"ם פ"א²⁶. עיין מ"ש סי' ל"א²⁷.

מ"ש הפרי חדש²⁸ שכן דעת רש"י²⁹ שכתב חיישין לחוט השדרה³⁰. לכאורה נהפוך הוא, מדלא כתב כן רש"י תחלה אלא במחילה אפיסקיה דוקא³¹. תדע שהרי הרשב"א בתורת הבית הקצור³² כתב בהדיא בראש המקל מכה בכח ומרסק וכן במקום הקשרים, ובאפיסקיה כתב³³ הוששין שמא פסק החוט, אלמא דסבירא ליה לחלק ביניהם, משום דסבירא ליה שאינה מכה בכח אלא בראש המקל או בקשרים ולא באמצע, אף על פי שמכה לרוחב השדרה. דלא כמשמעות הש"ך³⁴, וצריך עיון:

ע"ה ס"ק ו.	ס"ז ראה ק"א ס"ק ב (ד"ה ואף גב).
ע"ה ס"ק ו.	ס"ח סי' נח בשול"ע ס"ז.
ע"ה ס"ק ד (שבדיקת החוט היא כשברת השדרה). וראה מנחת פתים שירי מנחה ס"ז.	ס"ט (פו, תנ"א).
ע"ה ס"ק ו. א ד"ה נשברה.	ע ס"ק י.
ע"ה ס"ק ו.	ע"ה יבאר בק"א ריש ס"ק ב.
פ"ה ב"ש פ"ג ס"ה סב.	ע"ה כבוד וש"ע.
	ע"ה ס"ק ג.
	ע"ה ס"ק ה.

צינונים לקונטרס אחרון

- פ"ד ראה לעיל סי' ל בפנים סוף ס"ק א.
- פ"ה ראה לעיל ס"ה ואף גב.
- פ"ו שהצריך בדיקה בנתרופין.
- פ"ז ראה לעיל (ס"ה ואף גב), וש"י.
- פ"ח ס"ק ח.
- פ"ט נא, א ד"ה אפסקיה.
- צ' ולא לריסוק.
- צ"א הרי שאם הכה אותה בראש המקל חוששים לריסוק.
- צ"ב שם (מח, סע"א). הובא לעיל בפנים ריש ס"ח.
- צ"ג שם (מט, רע"א).
- צ"ד ס"ק י (שכשמכה בכח חוששים שמא נפסק החוט).

קסב הלכות מריפות לב

ז' כהמה שגוררת רגליה אין חוששין שמא נפסק החוט. הגה: אלא אמרינן: שגורגא והוא כלל הרגלים [ט] נקטה (גמרא) וה"ה צעוף נמי דינא [י] הכי (הגהות מנדכי דמולין ואו"ה הארוך כלל [י]). כ"י במה דברים אמורים בשלא נודע שנפלה אבל אם נודע שנפלה [כ] חוששין.

באר הגולה

טו מהראי אימרתא הוית כי רבי הכיבא שם. טז מור בשם הירשב"א.

לובלין ותבואות שור^{טו} כתבו בהדיא דבעינן בדיקה בחוט. ושיעור להעלות ארוכה הוא לא פחות מג' ימים מעת לעת. עיין סימן פ"א^{טז}.

והעולם אין נוהרין עכשו לבדוק בהכאות המצויות כמה פעמים לדוחב השרדה או באורך במקום הקשרים וראש המקל (עי' תבואות שור). ואפשר שסמכו על סברא הראשונה שבר"ן דלעיל דבהלכה לא חיישין מירי. וכן דעת הרשב"א^{טז}. ומכל מקום כל בעל נפש יחמור לעצמו לבדוק על כל פנים אם נשברה השרדה וכמשמעות המ"א.

כתב הכלבו^{טז} שאם נפסק המקל בשעת הכאה חוששין למקום שנפסק שם לפי שבמקום שנפסק המקל עושה חבורה או מכה רבה כמו בראשו (ב"י^{טז} מ"ז):

[ט] נקמה. משום דשגורגא שכיב ופסיקת חוט השרדה לא שכיב (גמרא^{טז}):

[י] הכי. אף על גב שאין לו אלא ב' רגלים ונמצא שאין הולך כלל. ומותר לקנות לבתחלה מן הנכרי עוף שאינו יכול לילך ואפילו אינו יכול לעמוד כלל על רגליו דתלינן בשגורגא מאחר שלא ראונוהו שנפל (הגהות מרדכי^{טז} וכנסת הגדולה^{טז} בשם רמזק אלעזר^{טז}):

[יא] חוששין. שמא עם נפילתה נפסקה חוט השרדה ולכך גוררת רגליה שפסיקת חוט השרדה מצויה עם כח נפילתה עכ"ל רשב"א בתורת הבית הקצר^{טז}. ומשמע מלשוננו דבעינן בדיקה בחוט לבדו. והקשה התבואות שור^{טז} דהא כל נפילה צריכה בדיקה בכל החלל אלא אם כן הלכה ד' אמות והולך יפה אבל אם צולע וגוררת אפילו רגל אחת צריכה בדיקה בכל החלל כדלקמן סימן נ"ח^{טז}. ותירץ דהכא מיירי גם בנפילה מגובה פחות מ' מפחים דאין לה דין נפולה ואינה צריכה בדיקה אלא מקום פסיקת חוט השרדה מפני שגוררת רגליה. והומרא יתירה היא לחוש לפסוקת החוט בפחות מ' מפחים דאם כן אפילו כגובה מפה. וכל כהאי גוונא הוה ליה לרשב"א לפרש דהא הרשב"א כתב דין זה בתוך דיני נפולה דלקמן ס' נ"ח ופירש שם בהדיא בתחלת דבריו^{טז} דבפחות מ' מפחים אין לה דין נפולה כלל ומשמע מסתמא דגם דין זה אינו אלא בנפילה מגובה מ' מפחים. אלא שספק דין זה לדין דאם נפלה מדעתה שהפילה עצמה לדעת דאין חוששין לה משום

פא ריש ס"ק ג.

פב סעף ב. ועד"ו לקמן ס' לג ס"ק יב (ד"ה ונדודו היינו).
פג נתבאר בקי"א ס"ק ב (ד"ה והנה ממה), ומטוסק שם שכי"ה גם דעת הרמב"ם ודו"ח"ן (כסברא הראשונה שכותב פתחם), שבהלכה אינה צריכה בדיקה כלל.

פד ס' קא (עג, ג).

פה ד"ה כתב הכל בו.

פו ס"ק ה.

פז טא, א.

פח סוף רמז תשל, בשם ה"ר מובה מניה.

פט תה"ש אות טו.

צ פ"ג ס' ל אות ה.

צא בית ב ש"ג (מה, א).

צב ס"ק ג.

צג סימן זה בשער"ר לא הגיע לידנו, וראה שר"ע שם ס"ו.

צד שם (מו, א).

הלכות מריפות לג

קסג

לג דין אם ניטל הלחי ומכה בושט וכו' י"א סעיפים:

א *ניטל הלחי התחתון [א] כשרה :והוא שיכולה לחיות על ידי *המראה
[ב] והלעטה. הגה: וכן עוף שניטל [ג] מרטומו ויכול למות על ידי המראה
והלעטה כשר. (א"ו הארוך כלל נ"ד וקומ).

ב ניטל הלחי העליון :להרמב"ם [ד] מריפה :וראוי לחוש לדבריו.

באר הגולה

א משנה הולין נ"ד ע"א.
ב הרא"ש שם בשם הגאונים.
* (פ' שתוחבין לה לפנים נביית הבליעה למקום שאין ד תורת הבית הקצר.
ג כפ"ח מה"ש ונתן טוב מעט ליה בתשובתו לחכמי לונד
ושאין כמות היה יותר מזה.
ד תורת הבית הקצר.
יכולה להתחיר).

דאמדה נפשה¹³ וגם מן הסתם אין חוששין אם מוצאים בהמה שנפלה מן הגג דחוקה
שנפלה לדעת ברלמקן שם¹⁴ ואחר זה מיד כתב דין זה דגוררת רגליה לאשמועינן דאם
גוררת רגליה חוששין על כל פנים לחוט השדרה אם נודע שנפלה אף על פי שלא ראיתה
כשנפלה אלא שמצאה נפלה ומן הסתם נפלה לדעת ואין לחוש לריסוק איברים וגם
לפסיקת חוט השדרה אין חוששין בנפלה לדעתה אם שחמה עד שלא עמדה והלכה מכל
מקום אם הלכה וגוררת רגליה חוששין לפסיקת חוט השדרה דמצוי עם כח נפילתה ואף
על גב דאמדה נפשה כיון דחיוני שגוררת רגליה¹⁵ (עיין סימן נ"ח):

[א] כשרה. נתבאר היטב בסיומן כ"ד סעיף מ"ו עיין שם*:

[ב] והלעטה. פירושו שתוחב המאכל לתוך גרוגה בין ביד בין בכלי אלא שהמראה היא
שתוחב לה המאכל למקום שיכולה להתחיר ולפלוט והלעטה שתוחב לה בעומק כל
כך עד שאינה יכולה להתחיר. והוא הדין שצריך שיוכל להשקותה (עיין נכסת הגדולה¹).
אבל אם אינה יכולה לחיות על ידי המראה והלעטה מרפה. וטרפות זו לא הוזכרה במשנה
וגמרא אלא שכן פסק הרא"ש² בשם הגאונים. ואף על גב דאין מוסיפין על הטרפות שמנו
חכמים יש לומר שלא מנו חכמים דבר הפשוט וידוע לכל שאי אפשר לבעול חי לחיות
כלי אכילה ושתיה ולכן סמכו בזה על הכלל שאמרו במשנהו זה הכלל כל שאין כמותו
חיה מרפה (תבואות שור¹):

[ג] הרטומו. התחתון אבל ניטל הרטום העליון דינו כניטל הלחי העליון דלמקן סעיף ב'
(תבואות שור¹):

[ד] מריפה. אף על פי שיכולה לחיות על ידי המראה והלעטה. לפי שלחי העליון כמו
גג הוא לכסות הקנה שלא תכנס נשמת הרוח הקרה לדיאה וימות החי ואם ינטל

צה כנבואר בגמרא נא, א. מ"ז ס"ה נח ס"ק יב.
צו סעיף יא.
צז ראה פס"ד צ"צ נג, ב.

סימן לג

וראה א"ק ח"ג ע' כח (שאפשר הוא מה"ד). אהלי שם ג
ע' מו. פנני עקב זו ע' סב.
ג הגה"ש אות א והגב"י אות ג, בשם דמשק אלקיור פ"ג
ס' לה אות ז ואות ט (ומפרש שהלעטה היא שתיה).
ד פ"ג ס"ה מב.
ה נבואר גז, א.
ו נב, א.
ז ס"ק א.
ח ס"ק ב.

א ס"ק לב (בשנמקום שאין הפטר מרובה יש לחשוש
לפירושו הב"ח, שהוקא ברובה כשרה ולא בבולה).
ב שבת קנה, ב ברב יהודה (המראה למקום שאינה יכולה
להחזיר בו). מ"ז ס"ק ב. וכ"ה לעיל אר"ח ס' שבר מ"ג.

הלכות מריפות לג

קסד

ג' **הושט** (ה) **ואו תרכיץ הושט שניקב** (ו) **לחללו ככל שהוא** (ז) **נבילה**.
ד' **ישני עורות יש להשט ניקב אחד מהם כשרה ניקבו שניהם אסורה**

באר הגולה

ז מימרא דרבא שם מ"ג ע"א.

ח משנה שם דף מ"ב ע"א.
ו שם בבב"א דף מ"ג ע"ב וברב.

הלחי העליון נמצא פי הקנה מגולה לאויר ומיד תכנס הרוח ככל נשימה כמו שתכנס לתוך החלון וכיומה תקרר הריאה והלב ותמות הבהמה ואין לך מי שאין כמוהו חיה גדולה מזו כן כתב הרמב"ם בתשובה⁹¹. והמור ורש"ל⁹² חלקו עליו דאין להוסיף על המריפות שמנו חכמים⁹³. והרשב"א בתורת הבית הארוך⁹⁴ כתב שדברי הרמב"ם נראין אלא שיש להתיישב בדבר שאם כן מאי מעמא לא נשנית טרפות זו במשנה ולא נזכרה בגמרא גם כן עכ"ל. ובתורת הבית הקצר⁹⁵ כתב הרשב"א שראוי לחוש לדברי הרמב"ם כמו שכתב הש"ע. והלכה לדינא הוה ליה ספק טרפה⁹⁶. והתביאות שור⁹⁷ יישוב הא דלא הוזכרה מריפות זו במשנה וגמרא משום דמילתא דפשיטא היא שאין לך שאין כמוהו חיה גדולה מזו ומסכו על זה הכלל כדלעיל⁹⁸. ולהטור ורש"ל⁹⁹ יש לומר שיכולה לחיות על ידי שיתקנו לה כסוי אחר כמו גג על פי הקנה. והרמב"ם סבירא ליה דכסוי אחר לא יועיל להחם הרוח הקרה: (ה) או תורביץ. עיין סימן כ' סעיף ב' מהו תורביץ:

[ו] לחללו. והוא הרין דכולהו נקובי נמי במידי דאיכא חלל כגון מרה וקיבה ודקין בעינן שיהיו נקובים לחללו. ומידי דליכא חלל כגון קרום של מוח בעינן שיחיה הנקב מפולש עכ"ל הר"ן¹⁰⁰:

[ז] נבילה. משום ושמ נקט נבילה¹⁰¹ אבל בתורביץ אינה אלא מריפה לדברי הכל שהשחיטה מועלת למתרה מידי נבלה¹⁰² הואיל והנקב הוא במקום שאינו ראוי לשחיטה דהיינו תורביץ כדלעיל סי' כ"ב ומקום שחיטה לא איתרע כלל. והב"י בשו"ע לא דקדק בזה משום דבזמן הזה ליכא נפקא מינה כל כך בין מריפה לנבילה מחיים¹⁰³. דנקובת הושט היא נבילה מחיים להרמב"ם¹⁰⁴ וסייעתו כדלעיל סי' כ"ז¹⁰⁵. דבין מריפה לנבילה אחר שחיטה ומחיים לא היתה מריפה איכא נפקא מינה בזמן הזה לענין חלב וביצים כדלעיל סי' כ"ד סעיף מ"ו בהג"ה. אבל נבילה מחיים החלב והביצים אסורים כמו בטרפה דביצתה אסורה מפני שגדלה באיסור וגם נבילה מחיים יכולה לגדל הביצים מאחר שהיא כחיה לכל דבר כמו שנתבאר לעיל סוף סי' כ"ו¹⁰⁶. וכן יכול להיות בה שבר אל שבר יהודי ירובקו כמו שנתבאר

שמולה ורישה שם ס"ו.

כא פ"ח שם.

כב פ"ג ה"ט.

כג סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה בב"ב שם שדנו בנפק"מ שבין מריפה לנבלה.

כד סיום סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה ורישה

סוס"ו כו, ומ"ז שם בשם אהוי, ונקודת הכסף שם,

שנפק"מ לענין ביצת מריפה שהיא מראווייתא וביצת נבלה

שהיא מדרבנן. אמנם כפרי נגדים כאן שפ"ד ס"ק ד,

ובפתירתה לה"ל שחיטה השורש ה"ג ד"ה אגנם בנפק"מ ה',

מסיק שגם ביצת נבלה מחיים היא מראווייתא. וראה פסקי

אדר"ז ע' 85.

ט פאר הרוח סי' כג.

י פ"ג סי' ג.

יא גמרא דה, א.

יב ב"ב כ' ש"ג (בב), א.

יג שם (למ), ב.

יד פלתי ס"ק א.

טו ס"ק ג.

טז ס"ק ב.

יז (ה, ב) ד"ה אלו טרפות. מ"ו ס"ק ג.

יח פ"ח ס"ק ה.

יט ש"ך ס"ק ה. פ"ח שם.

כ סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"ב.

הלכות מריפות לג

קסה

הואפי' עלה בו קרום (ח) ונסתם וואפילו ניקבו זה שלא כנגד זה (ט) אסורה והוא שניקבו שניהם מרוח אחד דאפשר דמתרמו (י) אהרדי.

באר הגולה

ט בעיא ונפשטה שם.

ח גם זו שם.

לעיל סימן ל"ב כה (עין מ"ש לקמן סי' פ"ו¹⁰). אך האחרונים כתבו עוד נפקא מינה בין מריפה לנבילה¹¹ לענין אותו ואת בנו שכל שאין השחיטה מועלת בה למהרה מידי נבילה לאו שמה שחיטה ומותר לשחטה בנה אחריה כדלעיל סי' מ"ז¹², ועוד נפקא מינה לענין חשוד דלקמן סי' ק"ט¹³ חשוד על הטריפה אינו חשוד על הנבילה שחמורה ממנה והחשוד על הנבילה כל שכן שחשוד על הטריפה ענין מה שנתבאר לעיל סימן כ"ז.

ועין מה שנתבאר סוף סי' כ"ו¹⁴ דיש אומרים¹⁵ דנקובת הוושט עצמו גם כן אינה אלא מריפה ובלא ואלא נבילה אפילו אחר שחיטה. ויש להושי' לדבריהם להחמיר בשל תורה לענין אותו ואת בנו¹⁶, ומיהו הא דנקובת התורבין אינה אלא מריפה לדברי הכל ולא נבילה אפילו אחר שחיטה היינו דוקא בנוקב או אפילו נחתך מימיו אבל אם נחתך רובו תלוי בפלוגתא דלעיל סימן כ"ז¹⁷, ויש להחמיר בשל תורה¹⁸ כמו שנתבאר שם. ואפילו נחתך הוושט עצמו ברובו אם חזר ושחמו בהכשר למעלה ממקום חתך הראשון אפשר דשחיטתו מוציאנו מידי נבילה ואוליגן להומרא כמו שנתבאר שם:

[ח] ונסתם, דקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום¹⁹ דסופו ליסתר²⁰ ואפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקימת (רש"י²¹):

[ט] אסורה, ולא דמי לקורבן דלקמן סי' מ"ט²² דניקב זה שלא כנגד זה כשר דשאני וושט דאכלא ביה ופעיא ביה²³ (צועקת בו שאף על פי שהקנה מוציא קול אי אפשר שלא יהא הושט מתפשט עמו) רווחא גמרא ליה (כווצת אותו) ופשטא ליה וימנין דמהנדוין (מתרמו דמכווני אהרדי) להדי הדדי קורבן דמינה נייה בדקאי קאי עכ"ל הגמרא²⁴ ופרש"י:

[י] אהרדי, ואף אם הנקבים רחוקים זה מזה שאינו באפשרי דגמרא ופשטא כל כך אפילו

בהחלק שחניע לדינו לא נוכר שמועיל לענין נבלה (בגשבריה המופקת בו, שהיא נבלה מחיים, כדלעיל

שם סי' ג), רק לענין מריפה (ראה שם סי' ג וסי' ח).

בו סימן זה כשיעור לא הגיע לדינו, ראה שיעור שם סי' ג

(וספק בבית מריפה אסורה וספק ביצת נבלה מותרת).

מ"ז שם סי' ח (ביצת מריפה מדאורייתא וביצת נבלה מדרבנן). שיעור שם סי' ג (שהמריפה יכולה לגדל ביצים אבל

לא לשעור פנים אחרת).

כז כמס' כו, בנוסף לענין ביצים שנתבאר לעיל, כתבו

נפק"י גם לענין אותו ואת בנו (דרישה ובי"ח ונקודת

הבסף) ולענין חשוד (נקודת הבסף, ופי"ח כאן סי' ה,

ושמלה הדשה סי' כ סי' ז) וראה הקרי הלכות ח"ב ג, ב.

כח סימן זה שמועיל לא הגיע לדינו, ראה שיעור שם סי' ט.

כט סימן זה כשיעור לא הגיע לדינו, ראה שיעור שם

סי' ד.

ל ק"א סי' ג.

לא סימן סימן זה לא הגיע לדינו. וכן צוין לשם לענין זה

לקמן סי' כג (ד"ה וחילוק זה). ראה פס"ד צ"צ נגז,

א. שם סא, ג (בק"א). שרי"ת צ"צ סי' כג אות ב.

לב תוס' מג, א ד"ה אלו (ראה גם לקמן סי' לג סי' כג

ד"ה וישנה רביעית). רא"ש פ"ב סי' ו בשם ר"ת.

מורש"א בכורות כ, ב ד"ה בא"ד משמע. וראה פרי מגדים

שפ"ד סי' ה, שרי"ת צ"צ סי' א אות א, סי' כג אות ב.

הדושי צ"צ קמ, דקפסד, א, ודעה הא' (דמי נבלה) ראה

גם לקמן סי' יב (ד"ה ומהו להמפריש) וסי' כג (ד"ה

וישנה שלישיית).

לג ראה לעיל סי' ה סי' כ ב סי' ב (גם לענין כסוי הדם).

לד ראה צ"צ שם וסם, ובק"א פה, ג, ובמה שצוין לעיל

שם במגף הסימן.

לה ראה פס"ד סי' א, ג בק"א.

לו רבה מג, א.

לז רא"ש פ"ג סי' ג (ליפסק).

לח שם ד"ה אינו.

לט סימן זה בשע"ר לא הגיע לדינו, ראה שיעור שם סי' א.

מ ראה גם לקמן סי' כג (ד"ה וכתבו התוס' ד"ה וישנה

רביעית).

מא מג, א.

הלכות טריפות לג

קסו

(פירוש שמוזמנים להטחין יחד). הגה: וכל זה לא מיידי אלא צניח שהנזק צל מחמת יא] חולי אצל אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ יב] אפי' לא ניקב רק הפנימי

הכי אסור כי אין שיעור לדבר כמה יהיו קרובים ואין ליתן דברי חכמים לשיעורים¹⁰⁰ אם לא במילתא דפסקא דהיינו בב' רוחות (רש"ל¹⁰¹) עיין שם בסמינים דלא ככנסת הגדולה¹⁰²). וב' רוחות היינו דווקא ברוח שכנגדו אבל ברוח שבעדו אכתי אפשר דליתרמו אהרדי כשמחורת ראשה לצדדים ולאחור ומאן מפים (תבואות שור¹⁰³):

[יא] חולי. ורואין שלא שלט החולי כלל בעור הב' (רא"ש¹⁰⁴).

ובנמרא ריש פרק אלו טרפות¹⁰⁵ אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נפקא מינה לספק דרוסה. ופרש"י כגון הנך דאיכא למיחש להם כדלקמן (סי' נ"ז¹⁰⁶) איהו שתוק ואינהו מקרקרין ואמרינן לקמן¹⁰⁷ דרוסה שאמרו צריכה בדיקה ואינה אסורה עד שיאדים כנגד החלל ובסימנים עד שיאדימו הסימנים עצמן ולא שניקב אלא שהאדם מאדים הסימן ומחלחל ויורד לחללו ובושט אינו ניכר האדמומית אלא מבפנים שהעור לכן עכ"ל. אבל עור החיצון אדום כדלקמן סעיף ה'.

ובריש פרק השוחט¹⁰⁸ אמרינן ההוא בר אווזא דהוה כי רבא אתא כי ממסמס קועיה דמא אמר רבא היכי נעביד נשחטיה והדר נבדקיה דלמא במקום נקב קשחית נבדקיה והדר נשחטיה הא אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים אמר ליה רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה לקנה ולכשריה והדר לפכוהו לושט ולבדקיה. ופרש"י ממסמס קועיה דמא מלוכלך צוארו בדם שנקרע צוארו וצריך לבדוק בסמינים שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעיא למבדקיה דתלינן בכלבא (דאין דרוסה לכלב כדלקמן סי' נ"ז¹⁰⁹) או בקניא כדאמרינן בפרק אלו טרפות¹¹⁰ ספק שונרא ספק כלבא אימור כלבא או קניא מחיה (כדלקמן סימן נ"ז¹¹¹):

[יב] אפילו לא נקבו שניהן אלא ניקב רק הפנימי טריפה כו'. כן פירש הש"ך¹¹². דלא כפירוש הב"ח¹¹³ ופי"ז¹¹⁴ דרוצה לומר דכל שכן אם ניקב החיצון לבדו. דזה אינו דהא רמ"א מסיק הטעם דישט אין לו בדיקה מבחוץ אבל אם ניקב החיצון לבדו יש לו בדיקה מבפנים. ומיהו היינו לדינא דנמרא¹¹⁵ אבל האידנא אין אנו בקיאים בבדיקת הושט כדלקמן סעיף ח' בהגה"ט. ולא הוצרך רמ"א לפרש כן דסמך אמ"ש כן לקמן בסמך דסוף סי' ל"ד¹¹⁶ ולעיל סוף סי' כ"ג. ולא אתא לאשמועינן הכא אלא דאפילו ליש מבשרין דלקמן סוף סי' [ט] בהגה"ט דלא חיישינן שמא הבריא וכן נהגו בעירו של רמ"א עיין שם היינו דווקא

נא סעיף א.

נב נג, א.

נג סעיף ג.

נד חסר כאן סיום הענין. ובדפדפי' בא בהמשך לזה ס"ק ו' דלקמן (שהוא המשך ביאור הגמרא ופרש"י ותוס' ורא"ש). וראת שו"ת צ"צ סי' שם, שהוא ס"ק אחר.

נה ס"ק ו'.

נו סמ"ד ד"ה כתב הרב.

נז ס"ק ו'.

נח מג, סעיף א (ששט יש לו בדיקה בפנים).

נט סעיף מ.

מב ראה שבת לה, ב ושי"ג.

מג בישי"ש פ"ג סי' ג. והובא במ"ז ס"ק ה. וראה יגדיל תרה (נ"ג) בד ע' תשנ"ב.

מד הגב"ז אות י.

מה ס"ק ז.

מו פ"ג סי' ה. והובא במ"ז ס"ק ו'.

מז מג, א. וכדלקמן ס"ז.

מח סימן זה בשע"ז לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם

ס"ט.

מט נג, ב.

נ כה, א. וכדלקמן ס"ח.

הלכות מריפות לג

קסז

בישב קוץ בושט אבל אם נמצא נקב בפנימי בלא קוץ לכולא עלמא חיישנין שמא נקב גם החיצון ואינו ניכר כמש"ל^ס בשם הרא"ש^{קט}. מה שאין כן כשנמצא נקב בחיצון לברו אין לאסור מדינת דגמרא. אלא למאן דאמר חוששין שמא הבריא זכפריש^{קכ} והרמב"ם^{קכ} דהבריא היינו נתרפא כמ"ש לקמן סעיף מ'^{קכ} (אלא אם כן הוא תוך ג' ימים לנקיבת החיצון דליכא למימר נתרפא^{קכ}). אבל למאן דאמר אין חוששין אף שמודה בנקב בלא קוץ^{קכ} מכל מקום בבדיקה מיהא סגי בפנימי לדינא דגמרא.

ועוד יש לומר שכוונת רמ"א להקל אף לדין בניקב החיצון לברו על ידי בדיקת הפנימי משום דרמ"א מיידי הכא בשאינו ידוע בוודאי שניקב על ידי קוץ רק שיש לחוש שמא נקב על ידי קוץ ויש להסתפק גם כן שמא נקב על ידי חולי. דבכהאי גוונא מיקרי ספק ספקא גבי ניקב עור ובשר הדופן עד לחלל ספק שמא נקב בקוץ וניקב אחד מאברים הפנימים תלינן להקל שניקב על ידי חולי משום ספק ספקא שמא על ידי חולי ואם תמצוי לומר על ידי קוץ שמא לא נקב שום אחד מאברים הפנימים כדלקמן סי' נ"א סעיף א' בהג"ה וסי' מ"ט סעיף ד'. אלא דהכא בושט לא מקילינן מהאי מעמא כנמצא נקב בפנימי כיון דאיכא ריעותא בושט שהרי נקוב לפגך מצד אחד ואפשר שניקב גם צד הב' ואינו ניכר דאפילו לעולא מיקרי ריעותא בכהאי גוונא כמו שיתבאר לקמן^{קכ} בשם הרא"ש. מה שאין כן בניקב עד לחלל דליכא ריעותא כאברים הפנימים כלל ומוקמינן להו בחוקתן ותלינן בחולי (וניקב צד החיצון דקורקבן דלקמן סי' מ"ט גמי לא מיקרי ריעותא כיון שנגאה לעין שהפנימי קיים וניקב זה בלא זה כשר ע"ש). והא דעולא מכשיר בישוב קוץ בושט ובניקב הדופן עד לחלל מודה עולא אף על גב דושט חמור מניקב לחלל יתבאר לקמן סי"ט^{קכ}). אבל בנמצא נקב בחיצון לברו ויש להסתפק שמא על ידי חולי אין להחמיר כל כך כזה שלא לסמוך על בדיקתו אפילו למאן דאמר חוששין שמא הבריא דהיינו נקב. ואף אם לא נתכוון רמ"א לזה מכל מקום הדין דין אמת (עיין תבואות שור^{קכ}) כמ"ש הש"ך סי' ל"ד ס"ק [י"ח] דאם יש עוד קצת צד להתיר יש לסמוך על בדיקתו.

ומיהו להמפרישים שמא הבריא היינו שמא נתרפא ועלה קרום מחמת מבה וכן פסק השו"ע כדלקמן סעיף מ' גם בניקב החיצון לברו איכא למיחש אחר ג' ימים שמא נקב גם הפנימי על ידי קוץ ונתרפא הפנימי לברו (ב"ח סעיף י"ח^{קכ}). נקודות הכסף^{קכ} בהג"ה עיין שם שהביא ראייה מהמסס^{קכ} דלא כש"ך^{קכ}). אלא אם כן ידוע שחולי הוא ורואין שלא שלט החולי בפנימי כלל (מ"ו ש"ך סי' מ"ח ט"ד). אבל בספק אין להקל משום דהוא ספק בשחיטה^{קכ}

ס ס"ק ג' (ר"ה וכתבו התוס').

סא פ"ג סי' ה.

סב גג, כ ד"ה אין חוששין (בפירוש הא').

סג פ"ג הב"א.

סד ס"ק כג. (ר"ה וכתבו ר"ה ושיפת שלישה). ויתבאר לקמן (ר"ה ועוד), שלשישה וז' חוששין לזה גם בניקב החיצון.

סה פלתי ס"ק א (שאין לחושש לנתרפא אלא בזמן ארך). וכדלעיל סי' לב ס"ק ח (ר"ה וניהו הינו, שהוכיח מנ"י פא"מ). דהיינו ג' ימים). וראה גם לקמן ס"ק כב (ר"ה ולפי זה).

סז כדלקמן ס"ק ג' (ר"ה וכתבו התוס').

זז ס"ק כג (ס"ה ויחילק זה).

זח שם (ר"ה והא דלקמן).

זט ס"ק ח (דהכא מיידי ככסף ע"י חולי או קוץ, ומקשה מנ"י נא וסי' גנז).

ע ד"ה ומ"ש ופירש רש"י. וכ"ה בפרי"ח ס"ק י.

עא לש"ך ס"ק כא.

עב ליש אורחין שברמ"א סי' מה ס"ו, ונבאר בש"ך שם ס"ק יב וסי' ד, שהשגח שחוששים שניקבה והבריא.

עג ס"ק כא (שאין חוששין לשמא נתרפא אלא בניקב פנימי).

עד ראה מ"ו שם ס"ק יא וש"ך שם ס"ק יב.

עה כדלקמן ס"ק כג. (ר"ה ושיפת שלישה). וראה אבני נזר סי' נה. ס"ה.

הלכות מריפות לג

קסה

למאן דאמר דנקובת הושט נבילה^{טו} ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה^{טז}. ואפילו בהפסד מרובה צריך עיון אם יש לצדד להקל בספק בשחיטה נגד פירוש השו"ע סעי' ט' בשמא הבריא דיינו ונתפא ולסמוך על יש מכשירין שברמ"א שם^{טז} (ראף שהם מורים בכהאי גוונא שנמצא נקב בלא קוץ היינו דבעינן בדיקה אבל לא דחיישינן שמא נתפא כמ"ש לקמן^{טז}). דבהפסד^{טז} מרובה לא חיישינן שמא נתפא גבי המסס דלקמן סי' מ"ח^{טז} היינו משום דהמסס מינה נייה מה שאין כן בושט דאכלה ביה ופעיא ביה כמו שיתבאר שם^{טז}. ועוד שהוא ספק בשחיטה כמו שיתבאר ס' [עין] ט'^{טז}. ומיהו אם עור הצואר שלם מבחוץ ולא ניכר בו שום ריעותא לכולא עלמא יש להקל ולתלות בחולי (צמח צדק סי' ט'). תבואות שור סימן מ"ט^{טז}).

הוש"ך^{טז} פירש דעת רמ"א דבניקב החיצון לבדו אפילו ידוע שנתחב קוץ או מחט מבחוץ יש לסמוך על בדיקתו בפנימי אי לא חיישינן שמא נתפא^{טז} מאחר שאין צריך לברוק רק כנגד נקב החיצון ממש ולא אמרינן דאין אנו בקיאין בבדיקת הושט בכהאי גוונא שהבדיקה היא במקום ידוע כנגד הנקב ממש. ולא דמי לצואר מלוכלך בדם דלקמן^{טז} ולא חשיב מקום ידוע לרמ"א כיון שצריך לברוק כנגד כל מקום המלוכלך. והביא הש"ך ראייה דבכהאי גוונא אנו בקיאים בבדיקה ממהט שנמצאת תחובה בבית הכסות מצד אחד דלקמן סי' מ"ח^{טז} דסמכין אבדיקתו מצד הב'. והאחרונים חלקו על הש"ך כזה (עי' תבואות שור^{טז} וברתו ופלתו^{טז}) דוראי לפי דעת רמ"א אין אנו בקיאין בבדיקה אפילו במקום ידוע כהאי גוונא כדלקמן סי' ל"ט^{טז} גבי סירכא במקום ידוע. והא דסמכין אבדיקתו במחט שנמצאת בבית הכסות וכהאי גוונא מצד אחד היינו משום דיש אומרים שאין הבדיקה מעכבת שם כמ"ש שם^{טז}. ועי' מ"ש סעיף ט' ולקמן סי' ל"ט^{טז} גבי סירכא אף על גב דגם כן יש אומרים שאינה צריכה בדיקה מכל מקום המנהג נתפשט על פי האומרים שצריכה בדיקה מדינא דגמרא ואין אנו בקיאין. וכן גבי צואר מלוכלך בדם דלקמן סעיף ח' אף על גב דלר"ב^{טז} אין צריך בדיקה מכל מקום המנהג נתפשט על פי המצריכים בדיקה ואין סומכין על בדיקתו. ואם כן כל שכן בניקב החיצון לבדו דלכולא עלמא צריכה בדיקה בפנימי מדינא דגמרא דאין סומכין על בדיקתו. דהא גם ריב"א לא קאמר דאין צריך בדיקה בצואר מלוכלך אלא משום דליכא ריעותא בסומן עצמו מה שאין כן בניקב החיצון. וכן גם הפוסקים כעולא דאין חוששין שמא הבריא לא אמרו אלא בנמצא קוץ תחוב לפנינו

פו היינו בפתח מג' ימים כדלעיל, או להשיש שאין חוששים לשמא נתפא.
פז סעיף ח, שבוה כתב הרמ"א דאין אנו בקיאין.
פח סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"ח.
פט ס"ח ח.
צ פלתי ס"ח ה.
צא סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם ס"ד (ראיה זו בפלתי שם).
צב כפי מהו. סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה רמ"א שם ס"ח. ט"ז שם ס"ק יב. נקודת הכסף על ת"י שם.
צג לא הגיע לידנו, וראה שו"ע שם שפסק כדאומרים שפסדן כשרה בלא בדיקה, וברמ"א שם מבואר יש אומרים שצריך בדיקה, ומאחר שאין בקיאין יש להמירף.
צד דלקמן ס"ק יג (ד"ה וכתבו התוס').

עו לעיל ס"ק ו.
עז ורק לענין התמורה לא בקיאין בבדיקת הושט מבפנים נתבאר לעיל דהכסף יש לתתו.
עח שנבשרין בשנים, א) שפסקו כעולא שאין חוששים שמא הבריא. ב) שאף במקום שחוששין לניקב אין חוששים לתתפא.
עט אוצ"ל: לעיל (ד"ה ומיהו היינו).
פ אוצ"ל: דהא דבהפסד.
פא סימן זה בשו"ע לא הגיע לידנו, וראה רמ"א שם ס"ו.
פב ראה לקמן ס"ק כג (ד"ה ושיטה רביעית).
פג שם (ד"ה ושיטה שלישית).
פד מ"ה ס"ק ד.
פה ס"ק יס"ק יד.

הלכות מריפות לנ

קסמ

טריפה דמיישינ שמא ניקב גם החילון ושט [ג] אין לו נדיקה מנחזן. (צ"י נשס תוספות והר"ש פל"ט ור"ן ועוד פוסקים).

ולא בנמצא נקב בלא קרן כמש"ל¹³ בשם הרא"ש¹⁴. ולהש"ך יש לומר דהכא נמי לאו לכולא עלמא צריכה בדיקה בפנימי מדינא דגמרא. משום דהרשב"א¹⁵ והר"ן¹⁶ לא סבירא להו בזה כהרא"ש¹⁷ לחלק בין קרן לנקב אלא סבירא להו דלעולא גם נקב אין חוששין שמא הבריא ואינה צריכה בדיקה מדינא¹⁸. ואם כן יש לסמוך בזה אבריקתינו כמו במחמא שנמצאת בבית הכסות דלקמן סי' מ"ח. ואף על פי שנהגו שלא לסמוך על בדיקתינו גם בצואר מלוכלך מכל מקום הוה דלא להוסיף עלה להחמיר גם בנקב החיצון דמיקרי מקום ידוע מצינו מצואר מלוכלך בדם לפ"ד הש"ך. ועי' מ"ש לקמן ס[עף] מ'¹⁹ שהיה המנהג מקודם כהש"ך²⁰ בזה לסמוך על בדיקתינו אפילו בחיצון וכל שכן בפנימי:

[ג] אין²¹ ל' בדיקה מבחזן. לפי שהוא טריפה בנקב משהו ואינו ניכר כי מפת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר (פירוש הרם. עיין רש"י דף מ"ג²²) אבל קרום הפנימי לבן הוא ומפת דם ניכרת בו²³ אבל החיצון אדום. נבדקה לקנה שרקנה נבדק מבחזן לפי שאינו נמרף אלא ברוב והדר נשחמיה לקנה והשחמיה כשירה כסימן אחד ואחר כך יטלו הושט כולו ויעקרוהו מן הלחי ויהפכוהו ויבדקוהו עכ"ל פירש"י.

וכתבו התוספות²⁴ והרא"ש²⁵ דלפרש"י²⁶ הא דאמרינן בפרק אלו מטרפות²⁷ דתלינן בכלבא או בקניא מאי נפקא מינה כיון דאפילו קניא בעי בדיקה יש לומר דנפקא מינה דלא בעי בדיקה אלא היכא דממסמס דמא ואי הוה תלינן בשונרא הוה צריך בדיקה כנגד כל החלל וכדין כל ספק דרוסה אף על גב דליכא ריעותא אלא בסמינים (פירוש בצוואר כנגד הסימנים). אבל ריב"א²⁸ פירש היכא דתלינן בכלבא או בקניא לא בעינן בדיקה כלל דלא חיישינן לנקובה ובשמעתין איירי בספק דרוסה כגון שראו חתול רודף אחריו או במקום שחתול מצוי יותר מכלבא וקניא דלעולם תולין במצוי יותר בין להקל ובין להחמיר כדלקמן סי' נ"ז²⁹ (רשב"א³⁰). והשתא נידח דקאמר עלה ושט אין לו בדיקה מבחזן שאין אדמומית הדרוסה ניכר באדום אבל אם ניקב ניכר בחיצון כמו בלבן. וכן משמע מדקאמר בפרק אלו מטרפות למאי נפקא מינה לספק דרוסה (כדלעיל³¹) ולא קאמר לספק נקובה.

קד סע"א (ואין מפת דם ניכרת בו).
קה ראה לקמן סי' ע"ב וסי' כ, שלפירש"י אין לו בדיקה מבחזן אף לענין נקב. ולקמן סי' כב (ד"ה וכל זה) וסי' כג (ד"ה ושיטה שלישית). שלפי זה גם מבפנים אין לו בדיקה אלא במיפת דם ולא כראיית הנקב. וראה גם לעיל סי' כג סי' ע"ב כ.
קו כה, א ד"ה אהא.
קז פ"ב סי' ג.
קח נג, א.
קט ראה גם לקמן סי' כבג.
קי סעף יג. וראה גם לעיל אריח סי' תסו ס"ה, וש"נ.
קיג כה, א ד"ה נבדקה, נג, ב ד"ה הא דאמר. תורת הבית הקצר בית ב ש"נ (מג, א). וראה מנחת פחים סי' ט ס"ג.
קיג ס"ב יא.

צה לקמן שם.
צו פ"ג סי' ד.
צז נג, ב ד"ה למאי נפק"מ.
צה (מ, א) ד"ה ישב.
צט שם, שהקשה גם לעולא דרין ניקב זה בלא זה כשר (מג, א), שגם עולא מודה בנקב שהוששין, ותורן דמירי בויבב מנחת חולי. ואילו הם הקשו רק למה דלא קי"ל כעולא.
ק ראה לקמן סי' כב (ד"ה וכל זה), שדעת הרשב"א לא קי"ל כעולא, אלא חיישינן שמא תבריא וצריכה בדיקה.
קא בבואר סוף הסעף, שלא תגע לדינו.
קב ס"ב כא.
קג ברפ"ר בא בהמשך לסי' יא דלעיל. והוא המשך ביאור הגמרא ופירש"י ותוס' ורא"ש (כה, סע"א ורע"ב). וראה שר"ת צ"צ סי' שם, שהוא ס"ק אהר.

ה' עורות אלו החיצון ארום והפנימי לבן ואם נתחלפו שהחיצון לבן
ופנימי ארום [ד'] מריפה. ^א וכן אם שניהם ארומים או לבנים

באר הגולה

י שם מדיקא מימרא דרבא.

יא הרא"ש שם והרשב"א בתורת הבית וכו"פ המור.

ולפרש"י קשה ^{קטז} דניקב זה בלא זה (דכשר כדלעיל בשו"ע ומשמע אפילו ניקב הפנימי)
היכי משכחת לה דאם יש נקב מבפנים יש לנו לחוש שמא ניקב גם החיצון (כיון דאין לו
בדיקה) כדאמרינן בגמרא ^{קטז} גבי קוץ (שישב בושט) למאן דחייש לספק דרוסה חייש נמי
שמא הכריא (פירוש נפיק לברא וניקב גם החיצון כמו שיתבאר לקמן סעיף מ"ק ^{קטז}). ואפילו
למאן דלא חייש בקוץ היינו לפי שמוצאים אותו תחוב בעור הפנימי לבד (פירוש שרואין
ראש הקוץ שלא נתחב עדיין בעור החיצון רק בפנימי לברו ^{קטז} אף על פי שניקב הפנימי
מעבר אל עבר ^{קטז}). כן דעת ב"ח ותבואות שור ורמ"א ס"ט בפירוש הרא"ש. דלא כפרי
חדש וברתי ופלתי ^{קטז}. כדמוכח ברא"ש ^{קטז} שדימה לבית הכסות שניקב מצד אחד ^{קטז}
ור"ק אבל כשמוצאין נקב בפנימי (פירוש ואין קוץ תחוב בו שנפל לו הקוץ) יש לחוש
שמא גם החיצון ניקב (כשהיה הקוץ שם) ואין לו בדיקה. ויש לומר ^{קטז} דמשכחת לה כיון
שניקב על ידי חולי ורואין שלא שלט החולי כלל בחיצון ע"כ הרא"ש והתוס'.

וזהו דעת רמ"א כאן כפרש"י. וכן פסק הב"ח ^{קטז}. דלא כרש"ל ^{קטז} דסבירא ליה עיקר כפירוש
ריב"א דבכלבא וקניא אפילו בדיקה אין צריך מדינא דגמרא והוא הדין לקוץ ומחמ. ולא
דמי לקוץ שניקב לחלל בהמה דבעינן בדיקה באברים הפנימים כדלקמן סי' נ"א ^{קטז} הרתם
אזכרים הפנימים מונחים סמוך להתחלת חלל הגוף הלכך כיון שניקב עד לחלל חיישינן
שמא ניקב באחד מאברים הפנימים אבל בצואר שנקרע על ידי קוץ או כלב אין חוששינן
ליושט לפי ריב"א משום דאיכא הפסק בקנה בין עור ליושט (ב"ח סי' נ"א ^{קטז}). והא דלעיל
סי' כ"ג ^{קטז} כשחט מעט ושהה דחיישינן לנקובת היושט כשחתך העור בלבד ובעינן בדיקה
מדינא אף לפי דעת רש"ל ^{קטז} היינו משום שלפעמים גם היושט סמוך לעור על ידי אחיזה
סימנים כשחופס בהם כשעת שחימה כמו שנתבאר שם בשם סמ"ק ^{קטז}. ומיהו גם רש"ל
לא מלאו לבו לסמוך לכתחלה על פירוש ריב"א להקל בלי בדיקה כמ"ש לקמן ^{קטז}:

[ד'] מריפה. דשניהם נטולים ממקום שהם ראויים לחיות ואין לך נקובה גדולה מזו

קיע מנא ואליך ברא"ש פ"ג סי' ד.

קיד נג, ב. וכדלקמן ס"ט.

קטו ס"ק גג.

קטז ב"ח סכ"ב ד"ה ותחלה איכא להקשות (בתירוץ הב').

ש"ך ס"ק א' (ועוד יש לתרץ). פ"ח ס"ק כא. וראה

גם לעיל ס"ק יב (ד"ה ומהו חיני). ושם (ד"ה והש"ך)

ותבאר שהרשב"א ור"ן אין סוברים חילוק זה.

קיו כן הוכיח בתבואות שור ס"ק מ"ז מרביז משה ס"ק

ד (לכשריז אם לא ניקבו שניהם), וחלק על מה שפירש

כן הש"ך בגמרת הכסף ברימ"א ס"ט (אם אינו נקוב משני

צדדים) דחינו דוקא כשאנו מעבר אל עבר של הפנימי.

קיוח ראה פלתי ס"ק ד (שחולק על הב"ח והש"ך והפ"ח

ה"ל, שחולקו בין ראויים הקוץ תחוב בפנימי לבין אין

הקוץ לפנימי).

קיוט פ"ג סי' ד (בשם ראב"ן, שהוכיח מנחה שנוצצת

כבית הכסות, שגם בקוץ בושט מצד אחד כשרה).

קכ כברייתא ג, ב (ושם לא אסרו אלא כשנוצצת המנחה

משני צדדים). וראה רמ"א סי' טח ס"ח (שאפילו לא

נשאר רק מעט מעור החיצון כשרה).

קכא וכן נתבאר (בדעת רש"י) בתוס' בת, ב דיבור הראשון.

קכב כש"ע ס"ט (שגם לענין וישת אין ליושט בדיקה מנחה)

וס"ח (שכשצוארו מלוכלך בדם חוששינן לספק נקובה).

קכג כש"ש פ"ב סי' ג.

קכד סימן זה בשע"ך לא הגיע ליינו. וראה שו"ע שם

ס"א. לקמן ס"ק כג (ד"ה והא דלקמן).

קכה ס"ב ד"ה ונ"ש וכן אם יקוב.

קכו ס"ב וס"ק ג.

קכז ראה גם לקמן ס"ק כב (ד"ה לפי זה).

קכח ס"י קצו (ע' קע), מרביז רנו תרי. וראה לקמן שם.

קכט ס"ק כב (ד"ה וכל זה מרינא).

הלכות טריפות לג

קעא

[101] טריפה. הגה: וכל שכן אם יש לו שני ושתיים או שני קנים [102] לטריפה. (משנת הרמ"ש כלל כ' סימן ט').

(רש"י²⁷²). ואפילו הכי אינה נבילה אלא טריפה משום דרואין כאלו אינן (רמב"ם²⁷³) לפי שעתידים לנקוב ולגמול (רשב"א²⁷⁴):

[101] טריפה. מספק. לחוש לדעת הרא"ש²⁷² שחולק על העיטור²⁷² שמכשיר בזה. וכן כתב הרשב"א²⁷³ משום דאפילו אתה רואה אותה בנקוב נקב זה בלא זה כשר. והרא"ש²⁷²

סתר דבריהם וכתב דלא דמי לנקב קמן שעור הב' מגין עליו אבל הכא שכולו לקוי אינו מתקיים על ידי הב' עכ"ל. ורש"ל²⁷² הכריע שאין להטריף אלא בשניהם אדומים דמכל מקום האחד הוא לקוי אבל בשניהם לבנים מה לקוי יש כאן ופסול המראות לא תמצא אלא בריאה ומגין לנו להוסיף על הטריפות וכן כתב האור זרוע²⁷³ בשם ר"י עכ"ל. והביאו המ"ז²⁷² לחלכה. ומכל מקום למעשה אין להקל בדאורייתא נגד פסק השו"ע והש"ך²⁷².

ומיהו כתב הש"ך²⁷² בשם הב"ח²⁷² דהרא"ש אינו אוסר אלא בכולו אדום או כולו לבן אבל מקצת לית לן בה מיהו רובו הוה ליה ככולו כמו בכל התורה כולה²⁷² ע"כ. ואפילו פנימי שהאדים במקצת לא חיישנן דלמא דרוסה היא (מ"ז²⁷²) כמו דלא חיישנן בכשר שבכל חלל הבהמה שנמצא בו אדמומית לומר דרוסה היא. ואפילו אברים הפנימים עצמן הירוקים כגון כל בני מעיים אם נמצא בהם אדמומית כבהמה או בעוף וידוע שלא נפל לאור. ואפילו אם אין ידוע שלא נפל לאור דלפי דעת השו"ע סי' נ"ב סעי' ו' אם נמצא אדמומית בבני מעיים דעוף תלינן שנפל לאור אבל מכל מקום בדרוסה לא תלינן משום דלעולם תולין במצוי²⁷² ואדמומית שכבני מעיים מצוי יותר על ידי נפילה לאור בעוף לפי דעת השו"ע שם. ואדמומית בני מעיים כבהמה שאינו מצוי על ידי האור תלינן האדמומית בחולי אחר או בתולדה שאין לך מן הנולדים שאין שינוי בתולדות הפרטים פעמים שזה נולד בתברכות כגמר ופעמים בשומא שחורה או בסימן ירקרק או אדמדם. ובהכי נמי תלינן להחולק על השו"ע שם²⁷² בהג"ה גם באדמומית בני מעיים דעוף שאין ידוע אם נפל לאור משום דאחזוקי איסורא לא מחזקין²⁷² כמ"ש שם²⁷² בשם הרשב"א²⁷². ובהכי נמי תלינן אדמומית הושט בפנים במקצתן בין כבהמה בין בעוף ולא תלינן לא בדרוסה ולא באור אפילו לפי דעת השו"ע שם לפי שהסימנים קשים הם אצל האור כמו שקשים אצל נפילה²⁷² ודרוסה²⁷² (עיין סימן נ"ז²⁷² ונ"ח²⁷²) ואין הוששין להם בסתם. עיין מ"ש שם בשם הרשב"א.

קל טנן רע"א ד"ה לא.

קלא פ"ו הבי"א.

קלב תורת הבית הארוך בית ב ש"ג (ב, ג).

קלז פ"ז סי' ב.

קלח ה"ל שדומה (ל, ב).

קלה תורת הבית הארוך בית ב ש"ג (ל, רע"ג).

קלו שם. הובא בפור ופ"ו ס"ק מ.

קלז ביש"ש פ"ז סי' ג.

קלח ח"א סי' תה.

קלט ס"ק י.

קמ ראה ס"ק מ.

קמא ס"ק מ.

קמב ד"ה ונ"ש ואם. בשם מורדש"ל בתורתיו לאור.

קמג הרוי"ת ג, ב.

קמד ס"ק ה.

קמה כ"לעל ס"ק יג (ד"ה ומכנה התוס') וש"ג.

קמו סי' נב ס"ג.

קמז גמרא נג, ב. וראה גם לעיל או"ח סי' תכט ס"מ.

קמח תש"ג.

קמט סימן זה בשע"ר לא הגיע לדיעני.

קמט נג, א ד"ה גרסת ריבנו אלפסי.

קנ גמרא נא, ב.

קנא רש"י נג, סעי'ב. רשב"א שם ד"ה ודרוסה. וראה לקמן

ס"ק יז.

קנב טור ולבוש שם סמ"ג.

קנג סעי' ג.

הלכות מריפות לנ

קעב

וכתב בכנסת הגדולה^{קטז} דמלשון הב"ח והש"ך דלעיל משמע דדוקא במקצת עור אחד לית לן בה אבל אם נתחלפו שניהם אפילו במקצתן מריפה. וכן כתב התבואות שור^{קעב} והוסף להחמיר אפילו אם לובן החיצון אינו כנגד אודם הפנימי משום דהוה ליה כניקבו שניהם זה שלא כנגד זה ושיעור הלובן והאודם כמשהו כשיעור הנקב. ומיהו בהפסד מרובה אין להחמיר בזה לאחרים דבכהאי גוונא יש לסמוך ארש"ל^{קטו} ומ"ז^{קט} דלובן אינו ליקוי כלל. בשגם יש לומר דגם הרא"ש לא כתב דלובן הוא ליקוי אלא בשבולו לקוי או רובו שהוא כבולו אבל מקצתו אפשר דאורחא הוא לפעמים בתולדה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א. והתבואות שור סבירא ליה עיקר כלשון ראשון שברשב"א דתלינן בחולי ולקוי הוא והילכך כל בעל נפש יחמיר לעצמו כספק דאורייתא. ומיהו אפילו אם עור חיצון כולו הפך לבן מצדו האחד לבדו ומצדו הב' הוא אדום וכן אם הפנימי אדום מצדו האחד לבדו אין להחמיר כלל דצד אחד לקוי כשר (תבואות שור^{קטז}).

ואם נגדל (פירוש נקלף) עור אחד במקצתו כשרה אבל ברובו מרפה לפי דעת השו"ע והאחרונים אף על פי שהשני שלם לגמרי ואין בו שינוי מראה לפי שאינו מגין אלא על נקב קמין כמ"ש לעיל בשם הרא"ש (פרישה^{קס} פרי חדש^{קס}). ולא דמי לריאה שאפילו נגדל קרום העליון כולו כשרה שהתחתון מגין בדלקמן סי' ל"ז^{קס} דהתם התחתון מתקיים ומתחלק על ידי בשר הריאה הסמוך לו מה שאין כן הכא כששניהם שלימים יעמדו יחדיו אבל נגדל אחד ברובו אין להשגי על מה להתקיים וסופו לינטל (תבואות שור^{קסב}). ולפי זה בריאה שנשפכה כקיתון דלקמן סי' ל"ז ס"ז אין להתיר כהאי גוונא^{קטז}:

[טז] דמריפה. דכל יתר כנטול דמי והוה ליה כאילו נטולו שני הושמים או הקנים^{קטז}. והיינו לשיטת רש"י^{קס} בפירושו כל יתר כנטול דמי דהיינו כאילו נטולו שניהם. אבל לשיטת הרשב"א^{קס} דכל יתר כנטול היינו כנטול היתר לבדו אין לאסור אלא כשהושמים יוצאים זה מזה שהיתר הוא כנטול ממקום חבורו והוה ליה נקב בושט האחד. וכן כשהקנים יוצאים זה מזה ומחוברים ברובן במקום יציאתן זה מזה. עיין סי' מ"א^{קט} (עיין תשובת הרא"ש כלל כ' סי' מ').

ואם יש בארבו כרוחב אגודל קודם שנחלק לב' וגם למטה חוורים ומתחברים ונעשים ושט אחד באורך כרוחב אגודל דעת הפרי חדש^{קס} להכשיר כמו בשני מעיים דלקמן סי' מ"ז^{קס}. והתבואות שור^{קע} כתב דאין מרמין במרפות ואין ללמוד דין ושט וקנה שעיקר החיות תלוי בהם מרין המעיים וכיוצא בהם. וכן כתב הכרתי ופלתו^{קטז}. וכן הוא בהגהת הר"ן^{קעב} בשם רמ"א.

קס הנה כ ד"ה כנטול.
קסו שו"ת סי' שצו. הובא ברובי משה סי' נ ד ס"ק א. ש"ך שם ס"ק ב.
קסז סי' ושי"ך ס"ק מז.
קסח ס"ק ג.
קסט סימן זה בשע"ר לא הגיע לדינו. וראה ש"ע שם ס"א.
קע ס"ק י.
קעא ברוב ס"ק יא ופלתו ס"ק ג.
קעב לשחממות ובריקות למנה"י ויילי כמפון. הובא בפ"ח שלש.

קעז הגה"ת אות יד.
קנה ס"ק ב.
קנו בש"ש פ"ג סי' ג. כוללעיל בתחלת הס"ק.
קנז ס"ק י.
קנה שם ד"ה עני נ"ל.
קנט ס"ל ס"ק א.
קס ס"ק ב. וראה שו"ת דברי יששכר סי' סג.
קסא סימן זה בשע"ר לא הגיע לדינו. וראה ש"ע שם ס"ב.
קסב שם ד"ה מה שהקשה.
קסג ראה פס"ד צ"צ פ"ה א. פ"ד. שו"ת צ"צ סי' שם.
קסד ש"ך ס"ק י.

הלכות מריפות לג

קעג

ו' ו'ושט אין לו בדיקה מבחזין אצל דרוסה שצריכה בדיקה מפני שבזין שהוא אדום אין אודם הארס ניכר בו כיצד יעשה י"אם עוף הוא בודק הקנה י"ו מבחזין (ושוחטו) ואח"כ מהפך הושט ובודקו מבפנים

באר הגולה

יג מהתנא עובדא דבר אומא ומכר יוסף בריה דרבא שם דף כ"ח ע"ב.

יב מיטרא דרבה שם מ"ג א'.

עוד כתב הפרי חדש דיש מיני אווזות שלפעמים בקנה שלה באמצע יוצא בעין קנה אחר אלא שאינו עשוי חוליות חוליות כדרך הקנה ועשוי בעין לול והוא חלול וחוזר ומתחבר בקנה כשרה ממעם דכתיבנא גבי ב' וושטים עכ"ל. ובה אפשר שגם החולקים כב' וושטים מודים דלא אמרין בזה כל יתר כנטול דמי מאחר שהיתר אינו עשוי חוליות חוליות כדרך הקנה אין לו תואר קנה. ע"י ס' נ"ה ס"ד בהג"ה. והלכך יש לסמוך בזה על הפרי חדש (עיין בית לחם יהודה ¹⁷⁷).

כתב עולת יצחק ¹⁷⁸ דרוב בר אווזות קנה שלהם מתפרד לב' חלקים למטה סמוך לגוף שהקנה מתפצל לב' צדי ריאה ויש כמין כפתור בקנה במקום שמתפצל וכשרים דאורחיהו בהכי ודוקא בזכרים אבל נקבות לאו אורחיהו עכ"ל. ובתשובת שב יעקב סימן כ"ד חלק עליו דגם נקבות אורחיהו בהכי אלא שאין ידוע לכל לפי שאין משגיחין בהן מפני שאין להם כפתור כזכורים שהוא גידול הנראה לעין כל. וגם אי לאו אורחיהו דנקבות אין להטריף אם נמצא כן באחד מהם כיון שהזכרים והנקבות מין אחד הם. דנגדולה מזו מצינו בממרא ¹⁷⁹ גבי עינוגיות דורדא דמשום דכל חווי ברייתא הכי אית להו מכשרינן גם כביתיות מאחר שכולן מין אחד הם כדלקמן ס' ל"ה ¹⁸⁰ (וס' מ"ב עיין מ"ש שם ¹⁸¹) וס' נ"ב סעיף ד'. ועוד דאין זה יותרת כלל מאחר שמראשו עד סופו הוא רק קנה אחד כמו שאר קנים רק סמוך לריאה מתפצל לשנים וכל אחד נכנס לצד אחד של ריאה והוי רק שם פיצול עליו כמו כל קנה שמתפצל והיה לג' ראשים משנכנסה תחת החזה כדלקמן ס' ל"ד ¹⁸² אלא שבבר אווזות מתפצל למעלה מן החזה מעט ואין שם יותרת קנה עליו כשכיל זה עכ"ד. עיין ס' נ"ה סעיף ד'.

[יז] מבחזין. פירוש קורע קצת בעור תחלה ומשם יכול לברוק הקנה במקום שחוטמ ¹⁸³ ושוהט הקנה לברו.

ואף על גב דלכתחלה צריך לשחוט ב' סימנים אף בעוף כמ"ש לעיל ס' כ"א ¹⁸⁴ הכא כיון שאין לו היתר אלא בסימן אחד כדעכבר דמי (ש"י ¹⁸⁵ בשם הפוסקים) דאם ישחוט גם הושט ואחר כך יבדקנו מבפנים איכא למיחש שמא היה קורט אודם ארס במקום התרת. והוא דלא חיישינן גם בושט מבחזין שמא יש קורט אודם ארס כמו בקנה מבחזין ובוושט מבחזין אי אפשר לברוק שהושט אדום מבחזין ואין אודם הארס ניכר בו. יש לומר דרוב

קעג סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"ח.
קעד סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"ח.

קעט פרישה ס"ק מ. ס"ו ס"ק יא.
קפ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"א.
קפא ס"ק יא. ס"ו ס"ק מא.

קעג ס"ק י (שחולק כן).
קעד הובא בלחם הפנים ס"ק ד. בית לחם יהודה שם.
באר הטוב ס"ק ג.

קעה מו. א.
קעז סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"ב.
ס"ב ג.

קעד

הלכות מריפות לג

ואם בהמה היא אין לה ייחוס תקנה. הגה: ולדין דאין אנו נקילין וי"ט צנדיקה אף עוף אין לו תקנה.

ז' ו"לענין נקב נמי אין לושט בדיקה מבחזין אלא וכן מבכפנים.

ח עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם יי אין חוששין לספק הרוסה

באר הגולה

יד כפ"ר ש"י שם וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהלכות שחיטה הגאונים והרשב"א בחידושי שם וד"רן שם ורבינו ירוחם בשם טו כפ"ר ש"י שם.

פעמים אפשר שתהא ניכרת מיפת דם הארס אף על הושט מבחזין אלא להחמיר אמרו דאין לסמוך על בדיקת החזין לבד וצורך לבדוקו אף מבכפנים לפי שפעמים שאינו ניכר כי הארס נתחלחל ויורד לפניו ולא נשאר מבחזין אלא רושם ארמונית ואותו רושם אינו ניכר מחמת ארמונית הושט (מה שאין כן בקנה) אבל בעוד שלא נתחלחל הארס ועבר לפניו מיפת דם הארס ניכרת יפה בעודה מונחת על הושט עכ"ל הרא"ש⁹⁹⁷. אבל הרשב"א כתב דכיון שבדק הושט מבכפנים אין לחוש כלל אף אם יש עליו ארס מבחזין דיסמינים קשים אצל דריסה כדלקמן סי' נ"א⁹⁹⁸ ואין סופו לחלחל בפנים. ולפי זה גם בקנה אינו בורק מבחזין אלא במקום שחיטה לבד שמאחר שאין קורט דם הארס במקום שחיטה מבחזין בידוע שאין במקום זה גם כן מבכפנים שהרי הוא עובר מבחזין לפניו אבל כששחט במקום שאין בו ארס הרבה מבחזין אף שיש ארס הרבה מבחזין שלא במקום שחיטה בודקו מבכפנים אחר שחיטה ואם אין בו קורט דם מבכפנים כשר לפי דעת הרשב"א (עיין שם בחידושי דף נ"ג ע"ב⁹⁹⁹ ובתורת הבית הארוך ובמשמרת הבית דף [מ"א] ע"א¹⁰⁰⁰). אבל מסתימת לשון המור וש"ע והאחרונים סימן נ"ז סוף סעי' מ"ז לא משמע הכי. וכן כתב התבואות שור¹⁰⁰¹. דלא כפרי חדש¹⁰⁰². והטעם משום דהארס סופו לעבור לפניו. דמהאי טעמא קנה דריסתו במשהו משום דסופו להתפשט ברוב הקיפו כדלקמן שם ואם כן כל שכן שיתפשט בכל עברו¹⁰⁰³. וכל זה לפי דעת הש"ע אבל לדין ליבא נפקא מינה כמו שכתב רמ"א:

[יח] תקנה. עיין סימן נ"ז סעיף י"ז:

[טז] בבדיקה. פירוש בבדיקת הרוסה לעולם כדלקמן סי' נ"ז סעיף מ"ז בהג"ה (ש"ך¹⁰⁰⁴):

[כ] מבכפנים. היינו כשיטת רש"י¹⁰⁰⁵ דלעיל סעיף ד'¹⁰⁰⁶. לפי שכ"ד הרמב"ם¹⁰⁰⁷ (ע"ש פ"ג ה' כ"ב. דלא כב"ח¹⁰⁰⁸). וכ"כ רבינו ירוחם¹⁰⁰⁹ בשם הגאונים (בי"ח¹⁰¹⁰):

קפב פ"ג סי' ג.

קפג סימן זה בשנו"ד האנע לדינו, וראה מור ולבוש שם ספ"ז. לעיל סי' פו (סד"ה ומד"ה).

קפד ר"ה הירוסה (שאין הארס שולט בהן אא"כ שלט ועבר בעור הפנימי). וכ"ה בר"ן (פו, א) ו"ה אין.

קפה כדפוסים שלנו תורת הבית מו, ב. ומשמרת הבית מו, א.

קפו סי' קא.

קפז סי' קד.

קפח ראה מקדש נזמט סי' כב.

קפט סי' קכ.

קצו כה, תע"ב ד"ה אין לו (דלא כשיטת ריב"א בתוס' שם, שלענין נקובה יש לושט בדיקה מבחזין).

קצא סי' קא וסי' קג (דלא כריב"א שם).

קצב נתבאר לקמן סי' קכ (ד"ה וכו' לפי דעת) וסי' כג (ד"ה ושיטת שליטת).

קצג ד"ה ויש' ויש מחלקים (שאין הוכחה מהרמב"ם אלא על מקום שאינו ידוע).

קצד נתיב מו אות ז' (קטט, ב).

קצה ד"ה ויש' רבנו שררא"ט.

הלכות מריפות לג

קעה

¹⁰ [כא] כל החלל אבל חוששין לספק נקובה לברוק מקום [כב] המלוכבד. הנה: יש אוסרין כל עוף או צהמה לזוארה מלולכך צדס דחיישינן לנקיטת הטטט ואין אנו צקיאין (הגהות אשירי פא"ט צגס א"ו) וכן המנהג.

באר הגולה

10 תוספות שם.

[כא] כל החלל, אף על גב דליכא ריעותא אלא בצואר כנגד הסימנים כמ"ש הרא"ש ¹³⁹ והתוס' ¹³⁹ לשיטת רש"י דלעיל ס"ד ¹³⁹ (ועי' מ"ש סי' נ"ז):

[כב] המלוכבדך. פירש הש"ך ¹³⁹ דהיינו בושט מכפנים כנגד מקום המלוכבדך בלבד. והרשב"א בתורת הבית הארוך (עין שם דף ל"א) בהמה שמבצבץ בו) כתב דצריך לברוק בכל אורך הושט ולא ידעינן היכא נקיב (צריך לומר הטעם דחיישינן שמא נקב הקיץ באלכסון). ובעל נפש יחוש לדבריו. והש"ך העתיק לשון המור שכתב בן לשיטת רש"י ¹⁴⁰ וכמ"ש הרא"ש ¹⁴¹ והתוס' ¹⁴¹ דלפרש"י נפקא מינה כהא דתלינן בקנה אין צריך לברוק אלא היכא דממסמסא דמא. וכתב המור (בנוסחאות ישנות) דאפילו בכל הצואר אין צריך לברוק אלא מקום המלוכבדך.

ולפי זה גם בבהמה יש תקנה לשחוט למעלה או למטה ממקום המלוכבדך. והא דנקט הבא עוף דוקא מילתא דפסיקא נקט דבעוף לעולם אפשר בבדיקה אפילו אם כל הצואר מלוכבדך כדום שנקרע כל הצואר מה שאין כן בבהמה אין לה תקנה אלא אם כן מלוכבדך במקום אחר בלבד. ומשום הכי הזכיר רמ"א בהג"ה גם בהמה משום דלהשו"ע יש להתיר לפעמים גם בבהמה על ידי בדיקה ¹⁴². ומה שכתב השו"ע סוף סימן כ"ג דשחט העוף ושהה בו יש תקנה כשישחוט הקנה לבדו במקום אחר ויהפוך הושט ויברקנו והוא לשון הרמב"ם שם ¹⁴³ ומשמע דבהמה אין לה תקנה לשחוט במקום אחר למעלה או למטה וכמ"ש שם בשם ב"י ¹⁴⁴ הטעם משום דישט גמיד ופשוט. יש לומר דבאמת הרמב"ם לא סבורא ליה כמו שכתב המור כאן לשיטת רש"י. ואפילו הכי העתיק הב"י כאן בשו"ע לשון המור לשיטת רש"י ¹⁴⁵ לפי שדעתו להקל כאן שלא לחוש לגמיד ופשוט במלוכבדך דם בלבד מאחר דלריב"א ¹⁴⁶ אין צריך בדיקה כלל בנקרע הצואר על ידי קניא או כלכא כדלעיל ¹⁴⁷. אבל בשחט מעט ושהה גם ריב"א מודה דחיישינן לנקובת הושט (כמו שנתבאר לעיל בשם רש"י ¹⁴⁸). (ומעמו ונמוקו עמו משום דלריב"א היינו טעמא דאין צריך בדיקה משום דסבירא ליה דנקרע הצואר לבד לא מיקרי ריעותא כלל ולא יצאה בזה מכלל רוב בהמות כשירות ואינן נקובות הושט על ידי קיץ וכדאי גוונא מאחר דלא חוינן ריעותא בושט עצמו כישב

קצו פ"ב סי' ג.

קצו כת, א ד"ה כז.

קצח ס"ק יא וס"ק יג.

קצט ריש ס"ק מז.

ר וכדפוסים שלנו: ל, ד.

רא כת, סניא (שגם בנקרע ע"י כלכא או קניא צריך בדיקה במינים).

רב פ"ב סי' ג.

רג שם ד"ה כי אתא.

רד פלתי ריש ס"ק יא.

רה פ"ג ה"ה.

רו ד"ה שחט העוף.

רי דמגו בבדיקת מקום המלוכבדך (ואין חוששין לגמיד ופשוט).

רז דלעיל ס"ק יג (ד"ה וכתבו התוס').

רט ס"ק יג.

רי אות"ל: רש"ל (ביש"ש פ"ב סי' ג), ודעינו מה שנתבאר לעיל סוף ס"ק יג, שגם לדעת רש"ל שפוסק כריב"א,

מ"ט מודה בשחט מעט ושהה בו.

הלכות מריפות לג

קעו

לה קען דלקמן סעיף ט'. והאי מעמא לא שייך כלל בשחט מעט בסכין של שחיטה ושהה לומר בה רוב בהמות כשרות ואינן נקבות הושט על ידי סכין של שחיטה שהרי על ידי שחיטה כולן נקבות הושט הם. ועיין מ"ש לעיל ס"ד י"ג מעט אחר). ומהאי מעמא נמי סתם הושיע כאן ולא פירש דדוקא בשחט תוך שלשה ימים י"ב לקריעת הצואר מהני בדיקת הושט מבפנים אבל אחר שלשה ימים איכא למוחש שמא הבריא ועלה קרום מחמת מכה מבפנים כדלקמן סעיף ט'. משום דהכא אין להחמיר כל כך מאחר דלריב"א אין צורך בדיקה כלל הואיל ולא חוינן ריעותא בסימנים עצמן אלא בצואר (עי' ברתו ופלתו י"ד).

וכל זה לפי דעת הב"י שפירש המעט דנקט הרמב"ם דלעיל סוף סימן כ"ג גבי שחיטה עוף דדוקא הוא משום דבהמה חיישנן לגמירי ופשיט בושט ודלמא במקום נקב קשוח. והוכיח כן מדראמר רבא כבר אווזא דממסמס קועיה דמא היכי נעביד נשחמה וזהר נבדקיה דלמא במקום נקב קשוחי כדלעיל ולא מצא תקנה לשחוט למעלה או למטה. אבל הש"ך בספרו האחרון י"ד חלק עליו בזה ופירש דבר אווזא דרבא היה הספק בכל הושט דלמא במקום נקב קשוחי. וכן דעת הרשב"א בהדושינו י"ט. משום הכי נמי הביא הש"ך בחבורו לש"ע י"ט לחלכה דעת רש"ל י"ד לחלק בהפסד מרובה גם בבהמה כמ"ש בהגהת סמ"ק י"ד ומהר"ק י"ט הובא כ"ג י"ג. והא דנקט הרמב"ם עוף דדוקא דלעיל סוף סי' כ"ג היינו משום דבעוף פסיקא ליה מילתא בתקנה זו לשחוט תקנה לבדו ולהפוך הושט השלם ולבדקו מבפנים אם לא ימצא בו טיפת דם כדלעיל שם והוא תקנה ברורה ודאית שבוודאי לא ימצא בו דם כלל אם לא ניקב בסכין של שחיטה מה שאין כן בבהמה לא פסיקא מילתא בתקנה זו שאינה ברורה כלל בבהמה שלא ימצא טיפת דם כלל גם כנגד מקום החתך לפי שדם השחיטה יוכל להתפשט הרבה י"ב וכן משמע ברבינו ירוחם י"ב הובא כ"ג י"ג. וגם כל הרמים שנבהמה נגדרים ויוצאים דרך הסימנים כשחיתתן כמ"ש לקמן סי' ע"ז י"ג בשם הרשב"א י"ב (ואם הרמים נגדרים ונשפכים לבית השחיטה דרך חלל הסימנים כמו שנגדרים דרך חלל הורידין ויכול להיות ששטפו והעבירו עמם לבית השחיטה גם הדם שיצא מנקבות הושט ולכן אין תקנה כלל בבהמה גם אם לא נמצא טיפת דם כנגד החתך הראשון). והרמב"ם י"ב סבירא ליה כפירושו רש"י י"ג בדריקת ושט אינו אלא כמיפת דם לבד ולא כמראית עין ומשמוש יד ומהאי מעמא אין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקוב לרש"י ורמב"ם משום שאין טיפת דם ניכרת בו כשנכנסת לו בנקב משהו. אבל הר"ן י"ג פירש הטעם שאין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב לפי שאי אפשר להכיר במראית עין

ר"ט סוף סי' יג (שלפעמים הושט סמוך לעור ע"י אחיזת סימנים בשעת שחיטה).
ר"ב כדלעיל ס"ק יב (ד"ה ונורו חיני).
ר"ג סי' יא (שהשו"ע הביא מירוי בומן קמן ולבד לא חישנן לתרפא).
ר"ד סי' יב ס"ו ד"ה אין זה.
ר"ט ג, א ד"ה ספק כלמא (דאין צריך בדיקה אלא במקום שנבקב הדם).
ר"ט סי' יב ס"ק י (בש"ך לא נזכר בהנהגה רק בבחי"ק דלקמן).
ר"ז ביש"ש פ"ב סי' יד (לשחוט למעלה או למטה כו').
ר"ח סי' קצו (אות ב). והעיר בכנסת הגדולה הב"י אות מא, שברפ"ס שלחן טובו שם: שאין לו תקנה גם לשחוט למעלה או למטה כו'.

ר"ט שורש דל.
ר"ב שם ד"ה וכתב מהר"ק.
ר"ב כן תירץ בספר משנה פ"ג ה"ח.
ר"ב נתיב פו ח"ג (קב, רע"ב, קבא, א).
ר"ג שם ד"ה ובינו ירוחם.
ר"ד סימן זה כשע"ה לא הניע לדיוע, וראה כ"ג שם ד"ה לא חתך.
ר"ה תורת הבית הארוך והקצור בית ג ש"ג (עא, עב). וראה פסקי אה"צ ע' 69.
ר"ו פ"ג ד"ה והב"י.
ר"ז כה, ב ד"ה אין לו בדיקת דוף מג, רע"ב. וראה גם לקמן ס"ק כג (ד"ה ושוטה שלישיית). לעיל ס"ק ב.
ר"ח (מ, א) סו"ה אין לו בדיקה. וראה דברי נחמ"י מא, ב.

הלכות מריפות לג

קעז

נקב במשהו בעור האדם. אבל בעור לכן יוכל לבדוק גם במראית עין כמו בבית הכסות והמסס. ואם כן יוכל להעביר דם השחימה הנמצא כנגד מקום חרוך הראשון ולבדוק במראית עין ומשמש יד או נגד השמש (כדאיתא בגמרא דף פ"ז²⁷). וכן בממסמס קועיה דמא יש להקל בהפסד מרובה וצורך מצוה גם בבהמה כששחמ למעלה או למטה כמ"ש הש"ך סימן כ"ג²⁸ בשם רש"ל²⁹. ומיהו בממסמס קועיה אין להקל אלא כששחמ מיד שלא יאכל ולא ישתה אחר שנתמסמס קועיה דמא פן יעבירו אוכלים ומשקים הדם כמו שיתבאר לקמן סי' פ"ב³⁰.

וכתב הש"ך³¹ דמשמעות השו"ע שאפילו כל הצואר מלוכלך וצריך לבדוק בכל אורך הושט ורוחב הנקב במקום ידוע³² אפילו הכי יש בדיקה מבפנים ולא דמי לקוץ ומהט שנקבו עד לחלל או שנמצאו כחלל הבהמה דטרפה משום דצריך לבדוק באברים הפנימים ואי אפשר לבדוק אחר נקב משהו שאינו במקום ידוע באברים הפנימים כדלקמן סימן נ"א³³. דשאני התם שהמקומות רבים (רא"ש³⁴ מור סימן א"א) אבל הכא באבר אחד לבדו מיקני מקום ידוע ויש לו בדיקה מדינא דגמרא לכולא עלמא. והא דבודקים כל החלל בדרוסה ונפולה כדלקמן סי' נ"ז³⁵ ונ"ח³⁶ אף על פי שהמקומות רבים היינו משום דדוקא נקב קטן אין לו בדיקה³⁷ כשהמקומות רבים אבל אדמומית הדריסה וריסוק אברים או קריעתה בנפולה ניכרים היטיב בבדיקה בכל החלל.

וכל זה מדינא דגמרא אבל האידנא איכא פלוגתא בין בה"ג³⁸ לרש"י³⁹ דבה"ג כתב דהאידנא ליכא למיקם אבדיקה שפיר בכל מקום שהוזכר שם בדיקה כגון בדרוסה ונפולה ועבודה ורש"י כתב דאין לדיין אלא מה שענינו ראות ומותר לסמוך עליו דבתבונה⁴⁰ אל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה להביא לפניו כל הבקאים כמו שיתבאר לקמן סי' נ"ז⁴¹. ודעת השו"ע כרש"י ודעת רמ"א⁴² כבה"ג. ורש"ל פ"ג סימן (ע"ג) [ס"ו] הכריע לנהוג בדרוסה ונפולה כבה"ג משום שצריך לבדוק בכל החלל וצריכה אומנות יתירה ורווחות ובקאות לא סמכינו אבדיקתנו אבל בשבודה דלקמן סי' נ"ג⁴³ כיון שיש אבר אחד מבורר לפניו⁴⁴ למה לא נבדוק אותו כפי ראות עינינו בעיון יפה כדעת רש"י. וכן אפילו נקב משהו באבר אחד כגון בממסמס קועיה דמא שנקרע כל הצואר ואינו ידוע מקום נקיבת הקוץ בושט דצריך לבדוק כל הושט מבפנים יש לסמוך על בדיקתנו. ואפילו בבהמה דעת רש"ל ריש פ"ב⁴⁵ להקל לשחוט ולבדוק אחר השחימה מבפנים ולא חיישנו דילמא במקום נקב קשחט משום שתופס עיקר כפירוש ריב"א⁴⁶ דאין צריך לבדיקה

רבט אוח"ל: נו (פ"א): בריק בשימשא. וברש"י שם: נגד

הששש היה מסתכל אם ריאה שם נקב.

רל ס"ק ו' (במובא לעיל).

רלא כרש"ש פ"ב סי' יד.

רלב הביאור למקו סי' לא הגיע לדינו.

רלג ס"ק ד.

רלד הלשון בש"ך: דאפילו הנקב במקום שאינו ידוע כו' כנגד כל אורך ורוחב מקום המלוכלך.

רלה סימן זה בשע"י לא הגיע לדינו, וראה ש"ע שם ס"א.

רלו פ"ג סי' נב (צריך לבדוק הברס והדקין ונקב קטן א"א ליבדק בבולו).

רלז סעיף מ.

רלח סעיף ג.

רלט ראה רש"י נג. ב ד"ה מקין (שאין נקב דק ניכר בה).

רמ סי' סא (קמ"ד).

רמא נב, א ד"ה כתוב בה"ג.

רמב הברס ז', מ.

רמג סימן זה בשע"י לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ה.

רמד סי' נו שם, ובאן ס"ה. ש"ך ס"ק מו.

רמה סימן זה בשע"י לא הגיע לדינו, וראה ש"ע ורמ"א שם ס"ב.

רמו סי' ג (הובא לעיל סוף ס"ק יב).

רמז הלעיל ס"ק יג (ד"ה וכחתי התוס').

הלכות מריפות לג

קעה

ט נמצא קוץ בושט [כג] לארכו או לרחבו "ואינו תחוב בו כשרה [הגה:]
אם אין עליו קורת דם מנמון (טור והגה"מ"י) "אבל אם הוא תחוב בו

באר הגולה

זו מוטא דרב כתנא אהא דעולא שם דף מ"ג. ית דלא בעולא ה"ף ה"המ"ם והרשב"א.

מדינא מאחר דליכא ריעותא בסימנים אלא שהבדיקה היא לחימרא בעלמא ומשום הכי אין להחמיר כל כך לחוש דילמא במקום נקב קשחית ומ"מ¹⁰¹ אם המכה של הקרע שבצואר הוא במקום אחד לבד מאחר שאפשר לשחוט למעלה או למטה ישחוט. אבל גבי שהייה דלעיל סימן כ"ג¹⁰² שהתחיל לשחוט וחתך מעט ושהה דגם לדיב"א צריך בדיקה בושט כמו שנתבאר לעיל¹⁰³ אין תקנה בבהמה רק לשחוט למעלה או למטה רחוק קצת ממקום חתך הראשון בענין שבוודאי לאו במקום נקב קשחית ואחר כך יהפוך הושט ויבדקנו כנגד מקום חתך הראשון ולא היישנין לגמדי ופשוט לפי דעת רש"ל ע"ש סימן [י"ד] בשם סמ"ק וכו' מהר"ק בשם סמ"ק הובא כ"י סימן כ"ג¹⁰⁴. וסיים שם רש"ל דאפילו להמחמירים על כל פנים במקום הפסד מרובה או לצורך מצוה יש להקל ולסמוך על הגדולים האחרונים שהנהיגו והורו הלכה למעשה להחמיר. והש"ך הביא קולא זו בשמו להלכה בס"י כ"ג¹⁰⁵ גבי שהייה. ואם כן כל שכן בממסמס קועיה דמא במקום אחד לבד דיש להקל בכהאי גוונא אפילו בבהמה לשחוט למעלה או למטה ולסמוך על בדיקתו במקום הפסד מרובה או לצורך מצוה¹⁰⁶. אבל בלאו הכי אפילו בעוף אין לשנות המנהג שברמ"א כמ"ש הש"ך סי' ל"ה¹⁰⁷ וכו' ג¹⁰⁸.

וכן אם נראה ריעותא בצואר כנגד הסימנים שנקרע העור ויצא דם ונעשה עליו גלד שחין דאיכא למיחש לקוץ או לדקירת חין או שאר כל כלי ברזל וניקב הושט. אבל אם אינו אלא נפוח סביב הסימנים לא היישנין לנקובת הושט אלא תולין דמחמת חולי הוא ואפילו נצטרך שם לית לן בה (ב"ח¹⁰⁹).

ואפילו אינו מחמת חולי אלא מחמת מכה שהוכתה מבחוץ ונמצא דם נצטרך בפנים סביב הושט מבחוץ מאחר שהעור שלם מבחוץ אין בזה שום חשש אפילו לדידן שאין בקיאות (מ"ז¹¹⁰ מעיל צדקה סימן ל"ח) דלא הוכתה בדרב דק הנוקב הואיל והעור שלם.

ואם יצא דם מחמת נשיכות התרנגולין שנושכין זה את זה דינו כיצא דם מתלישת נוצות שנתנה להחמיר אף על פי שאין לאסור מדינא כדלעיל סוף סי' כ"ג¹¹¹ (ב"ח¹¹²).

ומיהו אפילו בגלד יבש שבעור מבחוץ אם שוחט במקום אחר ורואה שאין ריעותא בעור מצד הפנימי אין לחוש אפילו לפי המנהג (מ"ז שם¹¹³):

[כג] לארכו. של וושט או אפילו לרחבו אלא שידוע בוודאי שאינו תחוב בו כלל רק

רמ"א אה"ל: ולכן.

רמ"ט סוף ג.

ר"ג ס"ק זה (ד"ה ולפי זה), ולעיל סוף ס"ק ג.

רמ"א כמבואר לעיל (ד"ה וכו' לפי).

רמ"ט ס"ק ג.

רמ"ג ראה פס"ד צ"ע (נ, ד, ה, פ, א). דעת קדושים ס"ק כז.

דעת תורה ס"ק כמ.

רמ"ג ראה ש"ך סי' לד ס"ק יח. סי' לו ס"ק יט.

רמ"ג ס"ק ג.

רמ"ג ס"ד"ה ומ"ש רמ"ג וריב"א.

רמ"ג ס"ק ג.

רמ"ג ראה לעיל שם ס"ק כז.

רמ"ט שם.

רמ"ט סי' כז ס"ק ה.

הלכות מדיניות לנ

קעמ

אסורה אפילו אין שם קורט דם דחיישין שמא ניקב הושט והבריא ונתרפא ואינו ניכר. הגה: ויש מנסחין אס אין קורט דם מנמוך ללא מיישין

שנחק בין דופני הושט אבל אם אין ידוע בוודאי אמרין דמסתמא היה תחוב בו מאחר שנמצא לרחבו (ש"ך^{קס}).

ובגמרא^{קסב} אמר עולא ישב לה קרין בושט אין חוששין שמא הבריא. ופרש"י ישב לה קרין כגון שאכלה קרין ונתחב לתוך הושט ואינו נראה נקובתו מבחוץ וקורט דם אין בו כפנים אין חוששין שמא ניקב היה ונתרפא והוי קרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום ואני שמעתי הבריא לשון ניקב כמו וברא אותם בחרבותם ביהוקאל^{קסג} עכ"ל. ודעת הרמב"ם^{קסד} כפירוש א'. ודעת הר"ף^{קסה} כפירוש ב' ולשון הבריא פירש הר"ף נפק לברא. ופריך בגמרא לעולא מאי שנא מספק דרוסה^{קסו}. ופרש"י דמשום דעל אריה ביניהם אמרין שמא דרם ומצרכינן להו בדיקה והבא לא אפשר למבדקה דנקב משהו בעור חיצון של וושט לא מונכר ריב"א (דיינו לפירוש ב' דלעיל^{קסו}). וכתב הרא"ש^{קסז} ולמאי דפרישית לעיל^{קסז} כפירוש ריב"א דנקב מנכר ביה פריך הכי מאי שנא מספק דרוסה דמצרכינן בדיקה והבא קאמר עולא אין חוששין דמשמע דאפילו בדיקה לא בעי. ומשני בגמרא קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה. יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ואמר נמצאת איתמר (בלא תחיבה) אבל ישב חיישין אמר להו רב כהנא לא תציתו ליה ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריך לאשמעונין דבולהו חיוי ברייתא (הרועות באפר וביערים) קוצי אכלן. עכ"ל הגמרא.

וכתבו התוספות^{קסח} הא דפרש"י וקורט דם אין בו כפנים נראה דאין לחוש אפילו יש מבפנים אם אין מבחוץ כיון דלא חיישין שמא הבריא. וכתבו עוד התוספות^{קסח} לקמן^{קסח} פסקין הילכתא דחוששין לספק דרוסה ואם כן ישב לה קרין בושט נמי חוששין שמא הבריא. ואם תאמר ואמאי חוששין נימא נשחטה בחוקת היתר עומדת^{קסח} ואף שגולד הספק מהיים שהיתה בחוקת איסור אפילו הכי עכשו שנשחטה יש להעמידה בחוקת היתר כדמוכח בפרק ב' דיבמות^{קסח}. ויש לומר דשאני דרוסה דשכיחא. וביבמות שם^{קסח} פירשו התוספות יותר דהא דחיישין לספק דרוסה משום דשכיחא ומוכחא מילתא לאיסורא טפי מדרלתתירא וכן ההיא דישב לה קרין בושט דחיישין שמא הבריא למאן דחייש לספק דרוסה עכ"ל. והרא"ש^{קסח} כתב לקמן פסקין דחוששין לספק דרוסה הילכך פסק הר"ף דאם ישב לה קרין בושט חוששין שמא הבריא. וראב"ן^{קסח} זקני פסק כעולא

רסא פ"ק פז.

רסב מג. ב.

רסג כג. נו.

רסד פ"ג הכ"א. ויתבאר לקמן (ד"ה ושטה שלישית). והתק"מ בין ב' הפירושים, ראה לעיל פ"ק יב (ד"ה ומייד להנפרישים). ומסקי שם, שיש לחוש לדברים להפסד בשל תורה, ואפילו בהפסד מרובה צ"ע.

רסה (ז, א).

רסו דלקמן ג. א (שמאלא אמר חוששין לספק דרוסה).

רסז כדלעיל פ"ז ופ"ק ב (בדעת רש"י).

רסט שאין חוששין שעלה קרום, רק שנשאר הנקב.

רסט פ"ג פ"ד.

ער פ"ב פ"ג. ג. וכדלעיל פ"ק יג ופ"ק כב.

רעא שם ד"ה ישב. ודעת רש"י מביארת לקמן (ד"ה וישטה שלישית).

רעב שם ד"ה סכר.

רעג ג. ב. ובמדר וש"ע פ"ג זו פ"ד.

רעד כדאמרינן בגמ' מ, א. וראה בארוכה לעיל פ"ג כר פ"ק ז.

רעה ל. ב.

רעו ד"ה אשה זו. דעת התוס' מביארת לקמן (ד"ה וישטה רביעית).

רעז פ"ג פ"ד.

רעח פ"ג פ"ד.

שמא הנכריא (הלכאין) והרא"ש והג"א נשם סה"מ). וכן נהגו להקל צעירנו צלומן

והביא ראה ממחט שנמצא בעובי בית הכסות מצד אחד כשרה⁷⁵⁷ ולא חיישינן שמא הבריא. והא דחיישינן לספק דרוסה משום דרגלים לדבר וגם שכיחא ומשום הכי מפקינן לה מחוקת היתר כמו שכתב התוס'⁷⁵⁸. והגמרא דקאמר קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה לא חשש להאריך ולחלק כמו שחלקתו. ואפשר דהרי"ף היה מחלק משום דעובי בית הכסות הוא עב לא חיישינן שמא הבריא. ומסתברא כדברי הראב"ן דמשום עובי כל דהו אין לחלק עב"ל הרא"ש. וגבי מחט שנמצאת בעובי בית הכסות כתב הרא"ש⁷⁵⁹ פירש"י⁷⁶⁰ דבהמסס אפילו מצד אחד מריפה מפני שדופנו דק ואפילו אם תמצוי לומר שאין סברא לומר טרפה הואיל ולא ניקב אלא חצי העור מצדו למיור דחיישינן שמא ניקב כולו והבריא כדחיישינן כישב לה קרן בושט למאן דחייש לספק דרוסה. ואין נראה לר"ת⁷⁶¹ להמריף בחצי העור של המסס דלא חיישינן שמא הבריא אלא בושט דפעיא ביה וגמרא ליה ופעמים שחור המחט לתוך הושט אבל בהמסס אם הבריא לא היה המחט חוזר לתוכו עב"ל.

ורוצה לומר אם הבריא ועלה קרום מחמת מכה היה ראש המחט יוצא עדיין לחוץ לצד הב' כשהיה והקרום עגול מלמעלה ולא היה חוזר לתוכו לפי שעליית קרום מחמת מכה היא משום שהמכה משלחת יריון ונדרבקי צדדי הנקב בריון היוצאין מהם ונעשים קרום והקרום מחבר ומדבק צדדי הנקב זה לזה ואם היה ראש המחט שם היו הריוס נסריכס ונסבכס גם סביב ראש המחט והיה ראש המחט נרחק מאד בצדדי הנקב המתחברים ומתדבקים יחד זה לזה על ידי הריוס והקרום שעל גבו מלמעלה ועל ידי זה לא היה חוזר ראש המחט לתוך צד הפנימי דהמסס כמו שנמצא עכשיו אלא היה נראה וניכר מצד הב' והקרום על גבו מלמעלה (והיינו הוגלד פי המכה שבבריייתא דף נ"א) ובבדיקה זו מצד השני שאינו נראה וניכר שם כלל סגי ליה ואמאי כתב רש"י דבהמסס אפילו מצד אחד מריפה ולא סגי בבדיקה. ולא דמי לושט דחיישינן שמא הבריא ולא סגי בבדיקה (אפילו למאן דאמר דושט יש לו בדיקה מבחוץ אצל נקב) משום דושט גמרא ליה ועל ידי זה חוזר ראש המחט לתוך צד פנימי ואחר כך עלה קרום בחיצון ונסתמו בו צדדי הנקב משום הכי לא מיינכר הקרום מה שאין כן בהמסס דמינת ניהו וברקאי קאי ראש המחט בחיי הבהמה עד שהיה נסרך ונרבק בצדדי הנקב כשהבריא והיה ניכר ונראה מצד הב' והקרום על גבו מלמעלה.

וחילוק זה כתב הרא"ש⁷⁶² לסתור דעת רש"י דסבירא ליה דבהמסס מריפה מצד אחד משום שמא הבריא ונתרפא כמו בושט לפירוש א' דרש"י דלעיל. אבל הרא"ש גופיה סבירא ליה (ענין שם פרק אלו מטרפות ס' מ"ב) כפירוש ב' דרש"י דלעיל וכפירוש הר"ף דהבריא דקאמר עולא היינו ניקב ונפק לברא. וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש דלעולא אין

⁷⁵⁷ דעת יש אופרים שברמ"א ס' נח ס"ז. וראה שו"ת צ"צ ס' נח אות א.

⁷⁵⁸ רפ"ג שהיא דעת הש"ע שם. דעת זו מבארת לקמן (ד"ה ושישה רביעית).

⁷⁵⁹ רפ"ד בשם ר"ת.

⁷⁶⁰ רעט ברייתא ג, סע"ב מור וש"ע ס' נח ס"ח.

⁷⁶¹ רפ"ג נ"ג, ב ד"ה קסבר (שכתב המעט דשכיחא רק לענין ספק דרוסה).

⁷⁶² רפ"ג פ"ג ס' לה.

⁷⁶³ רפ"ג שבת לו, סע"א. מוכח לה, א ד"ה בית הכסות. שהוא

הלכות טריפות לנ

קפא

אוזות שמלעיטין לעשות מהן שומן שיש תקנה צעיר לצדוק אחר נקיטת הושת משום

הוששין שמה ניקב צד החיצון כלל ואפילו בדיקה לא בעיני מצד הב' (וכן כתב הרשב"א¹⁹⁸ לעילא). ומשום הכי כתב הרא"ש דמסתברא בהראב"ן דאין לחלק בין ושט לבית הכוסות דמצד אחד כשירה. ומשמע דהו להראב"ן והרא"ש דכשירה סתם משמע בלא בדיקה ואם כן הוא הדין לושט. דאי חיישינן שמא הבריא וניקב צד החיצון בושט וצריך בדיקה מבחוץ (לפי דעת הרא"ש דסבירא ליה כהר"ב"א דיש לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב) ואי לא בדיק טריפה משום דיישב קוין ונתחב מצד אחד מקרי ריעותא לאגרועי חוקת היתר דבהמה משגשגתה דלא כעולא אם כן גם בבית הכוסות ליבעי בדיקה מצד הב' ואי לא בדיק טריפה כמו בושט. דהרא"ש לשימתו דסבירא ליה דגם נקובת הוושט אינה אלא טריפה ולא נבילה ולא הוי ספק בשחיטה כלל¹⁹⁹ כמ"ש לעיל סי' כ"ו¹⁹⁸. ואף על גב דבית הכוסות מינה נייה וברקאי קאי ראש המחמיר²⁰⁰ היינו בחיי הבהמה²⁰¹ אבל אחר שחיטה דמשמשו בו ידים בבית הכוסות בהוצאתו ופתיחתו פשיטא דאיכא למחש פן חזר ראש המחמיר לתוכו קצת על ידי הנענוע ומשמוש ידים כמו בושט מאחר שהגב פתוח ולא נסרכו ונרדפו צדדים זה לזה (דהא לא חיישינן שמא נתרפא לפי דעת הרא"ש דסבירא ליה כפרשו ב' דרש"י. וגם אי הוה חיישינן אינו אלא חששא ולא ודאי ולא מהני לחלק אלא להחמיר). אלא ודאי מדתניא בבית הכוסות מצד אחד כשירה סתם בלא בדיקה מכלל דקיימא לן כעולא דמצד אחד לא מקרי ריעותא לאורועי חוקת היתר דבהמה. משום דכיון שנמצאת המחמיר או הקיין תחובים מצד אחד לכד אולנין כתר שעת מציאתו ואחזקי ריעותא²⁰² לא מחזקינן ממקום למקום²⁰³ לומר שנקבו לחוץ וחזרו לתוכו. ולא דמי לספק דרוסה דלא אולנין כתר שעת מציאתו שנמצא האריה עומד לכדו במקומו ואינו נוגע בבהמה²⁰⁴ וליכא שום ריעותא בבהמה ואפילו הכי מחזקינן ריעותא ממקום למקום לומר שדרם תחילה וחזר למקומו לידן דקיימא לן חוששין לספק דרוסה. היינו משום דדרוסה שכיחא דהיינו כשכונם הדורס למקום הגדרסים שכית מפי דדרם כריכו ונבעו ולא הוי ספק שקול אבל במחט וקוין לא שכיח כל כך שינקבו לחוץ ויחזרו לתוכו. דאף על גב שיכול להיות שחזרו לתוכו על ידי משמוש ידים בבית הכוסות ובושט דגמרא ופשטא ליה מכל מקום לא מוכחא מולתא לאיסורא כיון שלמראית עינינו נמצא תחוב מצד אחד לכדו משום הכי לא מחזקינן ריעותא ממקום למקום ובספק שקול כהאי גוונא מוקמינן אחוקת היתר דבהמה משגשגתה. ודוק בכהאי גוונא אין מחזקינן ריעותא ממקום למקום אבל בנמצא נקב בלא קוין מצד אחד מחזקינן ריעותא גם לצד הב' ואתרעי החוקק²⁰⁵. והו ביאור דעת הרא"ש וסייעתו על פי שיטת התוס' ביבמות דלעיל.

והא דלקמן סי' נ"א²⁰⁶ גבי קוין שנמצא תחוב בדופן עד לחלל המחזקינן ריעותא ממקום

198 שמשמע זה מחלק בינם ר"ח לענין הגולד מתיים.
199 אף שנתבאר לעיל סי' כד ס"ק מ' שבמקום ריעותא נחשב חוקת איסור אפילו בספק טריפות.
200 רצא כדלעיל א"ח סי' תמו ס"ז, ושל"ג וראה כללי הפוסקים והתוראה כלל עד.
201 רצא סי' נז ס"ט.
202 רצא כדלעיל ס"ק יב (ר"ה ועוד יש לומר).
203 סי' זה כשע"ר לא הניע לדינו, וראה שיע' שם ס"א.
204 רצא

198 מ"ג ב ד"ה אמר עולא.
199 וא"כ אין מעט לחלק בזה בין קוין בושט לבין קוין בבית הכוסות. ולדעת המכריזים דהיי נבילה, ראה לקמן (ד"ה וששה שלישה).
200 מיום סימן זה לא הניע לדינו. וכן צוין לשם לענין זה לעיל סוף ס"ק ז, וש"נ.
201 רפא וא"כ יש מעט לחלק בזה בין קוין בושט לבין קוין בבית הכוסות.

דשמיא יומת מסכרות הריאה ונהגו להקל ציסב לו קוץ צוסטו אס אינו נקוב משני

למקום לומר שמה נקובו אברים הפנימים אף על פי שאינו תחוב בהם כלל. דאמרינן שעל ידי נענוע איברי הבהמה בחייה או אחר שחיטה נתרחקו קצת מהדופן לתוך החלל ונשמט מהם הקוץ אחר שנקב בהם כשנסמכו לדופן ולקוץ. וכן אם נמצא קוץ מונח בתוך החלל אף על פי שאינו תחוב באברים הפנימים מחוייקין ריעותא ממקום למקום לומר שמה נחתב תחלה באחד מאברים הפנימים שנקובתם במשהו וחזר לאחוריו ונשמטו ממנו על ידי נענוע איברי הבהמה בחייה (עיין הבאות שור סי' נ"א¹⁷) או אחר שחיטה כדלקמן סי' נ"א. היינו משום דהתם נמי אינו ספק שקול דשכיחא ומוכח מילתא לאיסורא טובא וטפי אפילו מספק דרוסה משום דכיון שהקוץ נוקב הדופן בכח מבחוץ ונכנס מדוחק קרוב הדבר מאוד שנקב באיברים הפנימים הסמוכים לדופן. וגם כנמצא מונח בחלל מכל מקום בכניסתו לחלל על ידי שנקב הדופן בכח ונכנס מדוחק קרוב מאוד הדבר שפגע ונגע ונקב באחד מאיברים הפנימים הסמוכים לדופן עם כניסתו בכח ודוחק (רשב"א בתורת הבית הקצור¹⁸ ובהדושו דף מ"ח ע"ב¹⁹). וכן היא דנשכתה חולדה בראשה או שנג[פ] בעץ ואבן הלעיל סי' [5] ח"ט לדופן בכח וברוחק. מה שאין כן בקוץ ומחט הנמצאים בבית הכוסות או בושט בנתח (ר"ן²⁰ רשב"א²¹ גבי התיבה דכבדא וכן דעת הרא"ש שם²² עיין שם היטב).

והא המחוקקין ריעותא ממקום למקום גבי מחט שנמצאת בריאה לקמן סוף סי' ל"ז²³ דבעינן בדיקה ליעוץ אם היא שלימה ואם לא בדק אסורה אף שנמצאת בתוך בשר הריאה ולא סמוך לקרומה כלל החיישנין שמה נקבה הקרום וחזרה לאחוריה כמ"ש שם בשם הרא"ש²⁴ ור"ן²⁵. היינו משום דהתם מקרי ריעותא דאתרעאי ריאה כמה שנמצא בה מחט שהרי אין דרך הנבלעים ליכנס בריאה כלל. מה שאין כן בקוץ ומחט שבלעתן הבהמה באכילתה ונמצאו בושט או בבית הכוסות וכיוצא בהם מאברי המזון שהוא דרך כל הנבלעים להמצא שם ולא מקרי ריעותא כלל דהא כל חיוי ברייתא קוצי אכלן כדאמר רב כהנא²⁶ דהא לא אצטרך ליה לעולא לאשמועינן. הלכך גם כשנמצאו תחובים סביב ליה לעולא דהא נמי לא מקרי ריעותא כראיתא בגמרא בהדיא משום דהא נמי אורחא לפעמים בחייו ברייתא דאכלן קוצי תמיד ולפעמים יקרה בהן שישב הקוץ בושט או בשאר איברי המזון. וגם אם אין גילוח להמצא בן מכל מקום כיון שרגילות הוא תמיד לחיות שם קוצין לא מיקרי ריעותא גמורה גם אם נתחב מצד אחד כיון שצמד אחד כשרה ולא יצא בזה עדיין אבר זה מחוקת כשרות הראשונה משום הכי לא מחוקקין באבר זה ריעותא ממקום למקום לומר שמה הלך הקוץ ויצא לחוץ לצד הב' וחזר לאחוריו. שהרי בחולדך זה של צד הב' אתה מוציא אבר זה מחוקתו הראשונה ומרוב בעלי חיים שהם כשרים

רצח ס"ק א.

רצו בית שני ש"ג (לה, א).

רצו ד"ה הווא מחמא. וראה לקמן (ס"ה) וכל זה להרא"ש.

רצח מניף ב.

רצט (יג, א) ד"ה הווא קשיטא.

ש מה ב ד"ה אלא אמר רב אשי.

שא פ"ג סי' כו.

שב סימן זה בשע"ד לא הגיע לידנו, וראה שר"ע שם סמ"ד.

שג פ"ג סי' כו (ברא"ש ליתא תיבת חזרה לאחוריה, וכן בהתקנת ב"ש ד"ה ר"ה מחט שנמצאת).

דש (יג, א) ד"ה אבל.

שה מג, ב.

הלכות מריפות לג

קפג

לדדים או שאין קורט דס מנמון ויש לדקדק צוה הרצה כי הוא איסור לאוריינתא ויומר היה טוב שלא לנדוק כלל ולסמוך ארובא מלנדוק ולהקל נמוקס דאיכלא ריעותא.

ושלימים שאינן נקובים מעבר לעבר באבר זה ומהיכא תיתי להוציא אבר זה מחוקה ורוב מאחר דלא איתרע חוקתו עדיין ולא יצא מרוב בעלי חיים עדיין כמה שנמצא תחוב מצד אחד כיון דכל חייו ברייתא קוצי אבלן ותחוב מצד אחד כשירה הלכך לא חיישין להילוך זה שאינו ברוב בעלי חיים. מה שאין כן בריאה שנכנסה שם המחט שלא כדרך הילוך כל הנבלעים אלא על ידי כח המושך וכיון דאתרעי ריאה בכנסת המחט בה חיישין נמי שמא בעוד שהיתה המחט בסמפונות קודם שנכנסה בכשרה היתה יוצאה ונכנסת (עין תוס' דף מ"ח ע"ב ד"ה דלמא) דרך הסמפונות עד הקרומים ונקבתם וחזרה לאחוריה שכן דרך כח המושך למשוך פעם לפנים פעם לאחור הכל לפי רצון החי אם למשוך או לפלוט על ידי שיעול. ואין גבול לכח המושך לומר דאורחיה למשוך דוקא עד הקרומים ולא עד בכלל משום דרוב בעלי חיים אינן נקובים הריאה כדאמרינן¹⁰¹ האי מעמא באברי המון דריאה שאני דהא דרוב בעלי חיים אינן נקובים הריאה היינו משום שאין קוץ ומחט נבלע כהם לעולם כבאברי המון. ואף על גב דהוא ספק שיקול אם יצאה המחט דרך הסמפונות ונקבו הקרומים ונכנסה וחזרה לאחוריה קודם שנכנסה בבשר הריאה אם לאו לא מוקמינן אחוקת היתר כיון דאתרעאי ריאה כמה שנמצא בה דבר הנוקב קרומית. אלא אם כן נמצא בסמפונא רבא בריאה קודם שמתחלק לסמפונות דקים ההולכים עד הקרומים דלא אתרעי ריאה עדיין כזה כדלקמן סי' ל"ו¹⁰². וכל שבין כשנמצאת מחט יוצאת לחוץ כבכד דאף על גב דכבד סמוכה לדקין מכל מקום לא אתרעי דקין כלל במחט שכבד משום הכי לא מחוקין בו ריעותא ממקום למקום לומר שמא נקבתו כדלקמן סי' מ"א¹⁰³.

וכל זה להראש וסיעתו דסבירא להו כעולא. והו דעת ויש מכשירין שבהג"ה. אבל הרשב"א¹⁰⁴ וסיעתו פסקו דלא כעולא אלא דחיישין שמא הבריא כי היכי דחיישין לספק דרוסה וכפירושו ה"ר"ף דהבריא היינו נפק לברא וניקב מעבר לעבר. ולא דחיישין דמהני נתיקה ולא מהניא בדיקה¹⁰⁵ כי היכי דלא חיישין להכי במחט שנמצאת בריאה דמהני בדיקה¹⁰⁶ כדלקמן סימן ל"ו¹⁰⁷. אלא דחיישין שמא הבריא ובעינן בדיקה למאן דאמר¹⁰⁸ דיושט יש לו בדיקה מבחוץ לענין נקב. ובבית הכוסות לכולא עלמא סגי בבדיקה¹⁰⁹ ובלא בדיקה לא מתכשרה אפילו בדיקבד כל שנמצאת תחובה משום דכל שהיא תחובה אפילו מצד אחד מקרי ריעותא (כמ"ש בתורת הבית הארוך¹¹⁰ ובהדושו¹¹¹ גבי סרכא תלויה) לדידן דלא קיימא לן כעולא וחיישין שמא יצאת לחוץ וחזרה לאחוריה כדחיישין הכי

שו לעיל.

שו סעף וי.

שו סמנ זה בשע"ר לא הגיע לידנו, וראה שיע שם סי'.

שוט טז, ב ד"ה אמר עולא. ובתורת הבית הארוך בית ב

שי"ג (ז, ג).

שו כפירוש וא"ו ב"ש"י, אלא כפירוש הב' ברש"י, הלעיל

בריש המ"ק.

שיא כן הכוונה בהדושי הרשב"א שם, ובדף נא, א ד"ה

מחט שנמצאת.

שיב סעף זז.

שיג חדושי הרשב"א שם ד"ה למאי בשם רבו. ולעיל

בתהלת הס"ק בשם הרא"ש בשם ריב"א.

שיד תורת הבית הקצר (זל, א). ובחדושו טז, א ד"ה

מחט שנמצאת.

שטז בית ב ש"ג (זל, ג).

שטז זז, ב (קרב למזב).

הלכות מריפות לג

קפד

בספק דרוסה ש"י, והא דתניא ש"י בבית הבוסות מצד אחד כשרה סתמא פירש הרשב"א ש"י דאורייה דתנא הכי למתני כשרה סתם אף על גב דצריכה בדיקה ש"י, ומשום הכי נמי במחש' שנמצאת בריאה צריכה בדיקה ש"י, ומיהו בקוץ שנקב עד לחלל או שנמצא בחלל גם לרשב"א לא מקרי ריעותא באברים הפנימים כלל אלא משום שנקב בכח ודוחק וקרוב הדבר מאד שנקבו אברים הפנימים ולא הוי ספק שקול כמ"ש לעיל ש"י, ועיין מ"ש לקמן סימן מ"א ש"י בשם הר"ן דיש חולקין בזה לדין דלא קיימא לן בעולא.

ושיטה שלישייה היא שיטת הרמב"ם ש"י ורש"י ש"י בלישנא קמא דסבורא להו לחלק בין ישב קוץ בושט דחיישינן שמוא נתרפא ועלה קרום מחמת מכה ולא מהני בדיקה ובין מחט שנמצאת בריאה דמהני בדיקה ולא חיישינן שמוא עלה קרום. משום דמוקמינן אחזקת היתר דבהמה משנשחטה אף על גב דמקרי ריעותא גמורה מדבעיא בדיקה בנפחה להרמב"ם ש"י כדלקמן סימן ל"ט ש"י, אבל ישב קוץ בושט הוה ליה ספק בשחיטה להרמב"ם ש"י ורש"י דסבורא להו דנקובת הושט נבילה ואין שחיטה מועלת כדלעיל ש"י, ועולא דמכשיר בושט קוץ בושט היינו משום דסבורא ליה דלא מקרי ריעותא כלל כדאיתא בגמרא ש"י, ובדליכא ריעותא לא הוי ספק בשחיטה כלל משום דרובא דרוב בעלי חיים כשרים עדיף מחזקת איסור דבהמה כחיה כמ"ש לעיל סימן כ"ד ש"י, אבל לדין דקיימא לן הושטין לספק דרוסה אלמא דמקרי ריעותא כבהא גוונא דדמי לספק דרוסה כמ"ש לעיל ש"י לשיטת הרא"ש הכא הוה ליה ספק בשחיטה וחוששין שמוא הבריאה ונתרפא ולא מהני בדיקה, ומשום הכי נמי פירש"י כדעולא דקורט דם אין בו מבפנים ש"י משום דסבורא ליה רגם עולא לא קאמר דלא מקרי ריעותא כלל אלא משום דכל חיוי ברייתא אבלן קוצין ואף שנתחב בושט כל שלא ניקב עור הפנימי מעבר לעבר רק נתחב בו קצת לא מקרי ריעותא, והיינו ישב דקאמר עולא ולא קאמר נמצא מצד אחד כדתניא ש"י גבי בית הבוסות משום דלא מייכשר הכא במצד אחד כולו אלא בנתחב במקצת עור הפנימי מעט מועיר דהיינו כל שלא יצאה מיפת דם אבל אם יצאה דם מקרי ריעותא גם לעולא כדאיתא בגמרא ש"י אם אין שם מכה קורט דם מנין וכדלקמן ס' מ"ח ש"י, ומאחר דשם מכה עליה מקרי ריעותא דמעתה אינה כחיוי ברייתא שאין קורט דם ומכה ומשום הכי נמי לא חיישינן לספק דרוסה שאין נראה לעין שום רושם ארמונית כבהמה ולא הוי ליה לעולא להכשיר

שיז משום ריעותא, כנבואר ברשב"א שם ושם.

שיח ג' מ"ב.

שיט נ"א, א ד"ה מחט שנמצאת.

שכ וכן נפסק בש"ע ס' מה ס"ח (ראא ברעת היש מקילין

שברשב"א שם).

שכב כ"ה לו ס"ה.

שכג ד"ה ודא דלקמן.

שכד סימן זה בשוע"ר לא הניע לדינו.

שכה ס"ג הכ"א.

שכו נ"ב, ב ד"ה אין הושטין.

שכז פ"ד ד"ד (מחט שנמצאת בריאה נפחין אותה), ופ"א

ה"א (מעולם לא נפתח ריאה בספרד ובמערב אלא

אם נולד לנו דבר שחוששים לו).

שכח סימן זה בשוע"ר לא הניע לדינו, וראה רמ"א שם

ס"א.

שכח ס"ה הי"ט (שנקובת הושט נבלה מחיים) והכ"א

(שנמצא קוץ בושט ה"ז ספק נבלה). פלתי ס"ק ד', וס' לו
מ"ק ס"א (שנמצעם זה הושטין כאן לנתרפא ועלה קרום).

וראה סוף צ"צ פ"ד, ד.

שכט סוף ס"ק ז.

של נ"ב, ב (דכולתו חיוי ברייתא קוצי אבלן).

שלא ס"ק מ' וס"ק מ"ג. וראה שו"ת צ"צ ס' רנה.

שלב ד"ה (חילוק זה).

שלג והבא לעיל ד"ה (כתבו) מחתום שאין לחוש אפילו

יש מבפנים (כמו שנמצאת תחובת בבית הבוסות

שכ"ס מה ס"ח שאמורה רק בנמצאת מכהו). ורש"י אוסר

משום כז.

שלד ג', ע"ב.

שלה נ"א, א.

שלו סימן זה בשוע"ר לא הניע לדינו, וראה ש"ך שם ס"ק

ה.

הלכות מריפות לג

קפה

בכהאי גוונא כלל. דאף אם המצי לומר דסבירא ליה דלא חיישנן כלל שמא הבריא ונתרפא¹⁷⁰ מכל מקום מאחר דאיכא ריעותא דקורט דם איכא למיחש שמא עורדנו נקוב דוושט אין לו בדיקה מבהוץ. וגם מכפנים אין לו בדיקה אלא כמיפדת דם לרש"י¹⁷¹ ורמב"ם¹⁷² ולא בראיית עין ומשמוש ידים אחר שמעביר הדם כדלעיל¹⁷³. אבל כשאין קורט דם מכפנים מעתה אין לחוש כלל לעורדנו נקוב גם לדין דלא קיימא לן כעולא לרש"י¹⁷⁴ ורמב"ם¹⁷⁵ דסבירא להו דבדיקת הושט היא כמיפדת דם לבר דבשאין בו קורט דם בידוע שלא ניקב. אלא לשמא הבריא ונתרפא ונמוק הדם והלך לו כדלקמן הוא דאיכא למיחש לדין דקיימא לן חוששין לספק דרוסה דאלמא דמקרי ריעותא מה שהדרום נמצא עם הבהמה בריו אחד או בחוקף חצר אחת בענין שאינה יכולה לברוח מפניו כדלקמן סי' נ"ז¹⁷⁶ אף על גב דלא הוינן למראית עין עדיין שום רושם ומהזויקס ריעותא ממקום למקום לומר שמא דם חוזר לאחוריו. אם כן הוא הדין לישיב קוין בושט מקרי ריעותא מה שנסמך ונתחב בושט אפילו מעט מזער ואף על פי שאין קורט דם ומהזויקס נמי ריעותא ממקום למקום. וממילא יש לחוש גם כן שמא ניקב כבר ימים רבים ונתרפא ונמוק הדם והלך לו מאחר דאיכא ריעותא דקוין תחוב לפנינו והוא ספק בשחיטה. ולא דמי ליראה שנמצא בה מחט שהוא ספק מריפות¹⁷⁷ משום הכי לא חיישנן בה להבריא ונתרפא¹⁷⁸. ואף על גב דדרוסה נמי מריפה היא ולא נבילה ואפילו הכי חיישנן לספק דרוסה היינו משום שהדרוסה כתובה בפירוש בתורה¹⁷⁹ כמו שיתבאר לקמן סימן נ"ז¹⁸⁰ משום הכי החמירו בה חכמים בספיקותיה להרמב"ם¹⁸¹ מפי מבשאר ספק מריפות כהאי גוונא. ומשום הכי נבאחט שנמצאת בבית הכסות לא מקרי ריעותא כלל מה שנשמרה המחט ונתחבה בבית הכסות מצד אחד ולא דמי לספק דרוסה ואפילו בדיקה לא בעיא מדיקה להרמב"ם¹⁸². ולא דמי ליראה כמ"ש לעיל¹⁸³ להרא"ש.

ושיטה רביעית היא שימת התוס' דסבירא להו דנקובת הושט אינה אלא מריפה¹⁸⁴ ואפילו הכי חיישנן שמא הבריא לדין דלא קיימא לן כעולא¹⁸⁵ והיינו שמא נתרפא משום דישט אכלה ביה ופעיא ביה גמדה ליה ופשטא ליה¹⁸⁶ ומשום הכי שביח טובא שחזור הקוין לאחוריו¹⁸⁷ על ידי נענוע עורות הושט בחייה תמיד ואחר שחזור לאחוריו ויכל הנקב להעלות קרום ולסיתם¹⁸⁸. והוא מילתא דשביחא טובא. ומשום הכי חיישנן לה אף על גב דליכא ריעותא גמורה אלא קצת ריעותא כמו בספק דרוסה דמשום דשביחא מפי לאיסורא חיישנן לה אף על גב דליכא ריעותא גמורה כמ"ש לעיל¹⁸⁹ בשם התוס'¹⁹⁰. מה שאין כן בבית

שלו בפירוש ה' כרש"י שם ר"ה אין חוששין.

שליח שם ר"ה לספק דרוסה. בה' ב ר"ה אין לו בדיקה (שנבפנים ניכר רק האדמוניות). וכדלעיל סי' כג מ"ז

ול"ק ב.

שליט פ"ג ה"ה והכ"ב.

שמ ס"ק בב (ר"ה וכל זה לפ"ד). ושמ הובאה דעת הר"ן דמי בראיית העין כו', ונשיש למסמך עליו בהפסד

מריח.

שמה סימן ה' בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה שיע' שם ס"ט.

שמב ולא ספק נבילה (כמו ניקב הושט).

שמג ומנו בבדיקת נפחה (בס"י לו סמ"ו).

שדמ שמוט כב. ל.

שמה סימן ה' בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה רמב"ם הל'

מאכלות אמרות פ"ד ה"ד.

שמו פ"ה ה"ג. פלתי ס"ק ד (שנפנים זה מרזנין אותו כגמרא לישיב קוין בושט. שהוא ספק בשחיטה).

שמוז פ"ז ה"ב. שהיא דעת הש' מקולין שבמ"א ס' מה ס"ה.

שמוח (ר"ה ורא דמחוקקין).

שמוט תוס' מג. א ר"ה אלו. רא"ש פ"ב ס' ו בשם ר"ת. וראה גם לעיל סוף ס"ק ג' וש"ג.

שנ תוס' מג. ב ר"ה קסבר (הובא לעיל ד"ה וכתבו התוס').

שנא שג"ה.

שנב רא"ש פ"ג ס' ד ברעת ר"ת (הובא לעיל שם).

שנג כדלעיל (ר"ה ורודת לומר).

שנד (ר"ה וכתבו התוס').

שנה שם, וכיבנות ל, ב ר"ה אשה זו.

הלכות מריפות לג

קפו

י שפרד הושט מחקנה ונתדלדלו זה מזה ברוב שיעור ארכן מריפה. יא זפק שניקב בגנו נקב מפולש במשהו מריפה. ואי זהו גנו זה שימתח עם הושט כשיאריך הענה צוארו¹⁰⁰ אבל שאר הזפק שניקב מותר. הגה: ניטל הזפק מריפה (צ"י נשט רוב הפוסקים) אפילו נשמיר צו כדי שיוכל המאלל לעזור מן הושט אל הקורקנן (כך משמע מהר"ן פא"ט). יקצ המשיס שצין הזפק לקורקנן מריפה (נסוף ש"ד ומהר"ל).

באר הגולה

יט אהא דסימנים שנתדלדלו בריבן שם מ"ד פי' ר"ח בן כ נומרא דרבה וכו' שם קף גו.
וכ"כ הר"ף והרא"ש שם. כא משנה שם.

הבוטות שמינח נייח בחיי הבהמה ולא שכח כלל שיחזור ראש הקוץ או המחט לאחוריו מעצמו דאוכלין ומשקן אדרבא דחקין אותו מבפנים לחוץ לצד הב'. ובעוד שראש הקוץ או המחט לא חזר לאחוריו לא יוכל הנקב לעלות קרום וליסתם שהקוץ או המחט מעכבים הקרום להעלות (הגהות סמ"ק¹⁰¹). וכן אפילו ריאה אף על גב דלא נייחא כבית הבוטות מכל מקום לא גמרא ופשטא כמו וושט ומשום הכי מהניא בה בדיקה ולא חיישינן שמא עלה קרום ונסתם הנקב. אבל אי לאו האי מעמא דשמא הבריאי ותרפא בישב קוץ בוושט אין לאסור לשיטת התוס' משום שמא ניקב גם החיצון ואין לו בדיקה מבחוץ דהתוס'¹⁰² סבירא להו עיקר כפירושו ריב"א¹⁰³ דלענין נקב יש לוושט בדיקה מבחוץ¹⁰⁴:

ע"כ נמצא מדברי קדשו:

נרפא, וכאן בוושט צ"ע אם יש להקל אף בהפסד מרובה, מהמעם שבשיטה השלישית וכשיטה הרביעית. ובמ"ק חס"ק שם צוין לכאן, שמקודם היה המנהג לסמוך על בדיקתנו אפילו ברוץ, כמ"ש הש"ך כאן (ס"ק בא). ואפשר נתבאר כ"ז בהמשך חס"ק, שלא הגיע לדיונו.

שנו ס"ה ר"א (ע' קפו).

שנו כה, סע"א.

שנת דלעיל (ר"ה וכנגמרא), ושי"ג.

שנט ולענין הבריע בין ד' שימות אלו, ראה לעיל ס"ק יב (ר"ה וניהו דלמפרשים), שמביא מרמ"א בס"ה מה ס"ז לענין המסם, שרק בהפסד מרובה אין חוששין שמא

הלכות רבית והלכות עיסקא

א מאוד מאוד^א צריך ליהדר באיסור רבית^ב בין מלוה לעני בין מלוה לעשירו שכמה לאון ואזהרות הוזיח הכתוב אפילו על הלוה^ג מה שאין כן בשאר דיני ממונות שאם אדם רוצה להניח לגזולו רשאי^ד וברבית מפני חומר העון^ה הוזיח גם הלוה שנאמר^ו לא תשך לאחך כלומר לא תתן נשך לאחך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך אפילו עצים ואבנים^ז בין שהרבית היא ממין ההלוואה בין שהיא דבר אחר^ח ואפילו אין בה שוה פרומה^ט:

ב וכל המלוה ברבית כאלו כופר באלהי ישראל^י וביציאת מצרים^{יא} ואינו קם בתחיית המתים^{יב} ואף בעולם הזה נכסיו מתמומטים וכלים^{יג}:

ג ואסור להתעסק בין לזה ומלוה ברבית^{יד} וכל מי שהיה סרסור ביניהם או שסייע את אחד מהם או הורה^{יז} מקום ללוה או להלוות הרי זה עובר משום לפני עור לא תתן מכשול^{יח} אם לא היה האיסור נעשה בלעדיו^{יט} ואם היה נעשה בלעדיו אסור מדברי סופרים^כ מפני שמחוקק ידי עוברי עבירה^{כא}.

וכי שנעשה עד ביניהם או ערב^{כב} וכן הסופר^{כג} עובר בלא תעשה של תורה שנאמר^{כד} לא תשימון עליו נשך ואפילו היה מלווה בלעדיו^{כה} (ואפילו אינו ערב אלא בעד הקרן בלבד אם לא היה מלווה בלעדיו עובר משום ולפני עור וכו') ואם היה מלווה בלעדיו אסור מדברי סופרים כמו שנתבאר):

לשינויא קמא (שכ"ח אפילו מבני לנכרי), שהוא עיקר לפי' החמ"ב בראשית לה' יג (שבני נח מצוין גם על דינן, מלוה ולוה וכו') כענין דינים שנצטוו ישראל). וכ"ח וכו"ח סוף פ"ט מהלכות חלכות (שנביאים יתע' הרמב"ן ביה, שחלק על הרמב"ם). ועיין בבית שמואל באה"עו סוסי' (ת"ח ס"ק טו, שדעת רוב הפוסקים דלא כרבי חידקא מנהרין נג' רמ"ב (שכן נח חייב גם על חסידים). וראה גם רוקח הל' תשובה ס' פו. כל בו ס' סו, בשם מורא ומאיים. כנסת הגדולה ס' קס התל"ג אות ב. לק"ש הל"ג ע' 1011 הערה 11. תורת מנחם התועניות הל"ג ע' 181.

טו ב"ח נשא, א (מתמומטים ואינו עולין). מור וישיע ס' קס ס"ב.

טז רמב"ם פ"ד הל"ב ש"ך ס' קס ס"ק א.

יז רמב"ם שם, ש"ך שם.

יח ויקרא יז, יד. משנה עה, ב. וראה גם לעיל או"ח ס' יט ע, ע"א (אולי הכוונה למש"ש: משום דרתמי ניהו ספינא להו אימרא). תוס' עה, ב ד"ה ערב (בערב ועינים). לחם משנה שם (בספרור).

כ תוס' בשבת (ג), א ד"ה בבא.

כא משנה גיטין סא, א. וראה גם לעיל שם ושם. לקטן הל' גולא סכ"ג.

כב משנה עה, ב (עוברין בלא תעשה). אביי ב"ח עה, ב (משום לא תשימון). רמב"ם פ"ד הל"ב (לא תשימון). מור וישיע ס' קס ס"א (עוקרים).

כג משנה שם בחבמים. רמב"ם שם, ש"ך שם.

כד שנות כב, ב.

כה תוס' שם ד"ה ערב. רא"ש ס' פ.

א לכללות הל' רבית, ראה מ"מ ועינים. פרי עין חיים (ש"ע) ר"ב הל' רבית עם מקורות ביאורים ועינים). מפתח לפי מדר סימני הש"ע – ראה גידול תורה (ג), ג ע' נא. פרי עין חיים ע' ק"ב ואילך.

ב מור ולבוש ס' קס ס"א. והענין נתבאר בב"ח כאן ובחרי"ט רס"א פ, ובפרישה שם. וראה ע"ז לעיל או"ח קנה ס"א. ס' קט ס"ג. ריש סדר הבגדים שבת. לקטן הל' אונאה סכ"ט.

ג טור וישיע' יוד ריש י"ד קט.

ד מ"מ הל' מלוה ולוה פ"ד הל"ב. דרכי משה ס' קס ס"ק א. רמ"א שם ס"א.

ה משנה וגיטין עה, ב. מור וישיע' שם.

ו וגיטין סא, א (שנמנע זה אין לומדים גול מרבית). רמב"ן דברים כג, א (שאם אדם רוצה לזנוק בנכסיו רשאי). מור ולבוש שם (כנ"ל). וראה הגו"כ תתפג ע' 72.

ז ברמב"ן (מור שם) מפני גזירות החטא. וראה לק"ש ח"ו ע' 237.

ח דברים כג, ב. וגיטין עה, ב.

ט תוס' סא, א ד"ה אם.

י מור ולבוש ר"י קמא (בין אוכל בכסף בין כסף באוכל). וראה לפי'ל התלמודים ע' נ"ב.

יא מור שם ס' קסא בשם רמב"ה. ש"ע שם ס"א. וראה פלפול ההלכות שם. פרי עין חיים ע' קלב. חקרי הלכות א' הל' ב.

יב מורא (ב"ייא) ב"ח נשא, א. מור וישיע' ס' קס ס"ב.

יג תורת בתים בדר פרישה ה. רמב"ם פ"ד הל' (ראה מ"מ שם). מור וישיע' שם. וראה לק"ש ח"ו ע' 1007 ואילך.

יד שג"ר פ"א, א. פרקי דרבי אליעזר ספ"ג. תוס' משה ה, א ד"ה כלל תוס' שם ב"ח ע' ע"ב ד"ה תשך.

קפה הלכות רבית והלכות עיסקא

ך וכללו של רבית הוא כל שנוטל מחבירו איזה שבר בעד המתנת החוב¹⁰ שהוא חייב לו אם הוא נוטל בעד המתנת החוב בלבד שלא על ידי מקח וממכר הרי זו רבית של תורה¹¹ אפילו לא פסק לו כשעת הלוואה אלא אחר כך כשכא לתבעו נתון לזכ¹² להרחיב לו הזמן¹³ וכן אם תובעו חוב אחר שאינו מחמת הלוואה ונתון לו להרחיב לו הזמן¹⁴ ואם הוא נוטל שבר על ידי מקח וממכר הרי זה אבק רבית¹⁵ ואסור¹⁶ מדברי סופרים¹⁷.

ואם עבר או מעה¹⁸ ונטל אבק רבית צריך להחזירו¹⁹ אם כא לצאת ידי שמים²⁰:

ך, וכל רבית אפילו של דבריהם אין מתנה ומחילה מועלת בה להתירה שאפילו אומר הלזה אני ונתנה כמתנה אסור לזה ליתן²¹ ולזה לקבל²² שכל רבית שבעולם מחילה ומתנה היא²³ שהסוחרים ועובדי הארמה שצריכים תדיר ללות ונתנים הרבית במתנה גמורה בלב שלם כדי שימצאו תמיד ללות²⁴ אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה ומתנה זו וכן חכמים אסרוהו כרבית של דבריהם²⁵.

ואפילו נתן הרבית במתנה על מנת להחזיר אסור²⁶.

ומכל מקום אם כבר נטל רבית מועלת מחילה²⁷ אפילו כרבית של תורה²⁸ שאין צריך להחזירה אפילו לצאת ידי שמים²⁹:

ז יש רבית במלאכה כגון לומר לחבירו עשה עמי מלאכה קלה ואני אעשה עמך מלאכה כבדה מווי³⁰ או עשה עמי יום קצר ואני אעשה עמך יום ארוך שמונו³¹.

וכן אסור לומר הלוני מנה על חרש ואני אלך מנה על יותר מחרש או יותר ממנה על חרש³² ויש אומרים³³ שאפילו לומר הלוני מנה על חרש ואלך מנה על חרש אחר הרי זו רבית גמורה של תורה שהלוואה אינה דומה למלאכה שנוטלים עליה שבר ומה לי פורע במעות ומה לי פורע במלאכה כל שהיא שוה לראשונה מה שאין כן הלוואה כל שנוטל שבר עליה אפילו בהלוואה שוה לה³⁴ הרי זו רבית של תורה³⁵ אם פסק עמו כן בשעת

לח רבנ"ם (פ"ד ה"ג) ורא"ש (סי' ב) בשם התנאים. מור וש"ע סי' קס ס"ה.
לט הגאונים שם. מור ולבוש ס"ה.
מ ר"א"ש שם.
מא ר"א"ש שם. מור וש"ך ס"ק ג.
מב ר"ן קדושין (כ"א א) סו"ה הדוא, בשם הרשב"א שם נ"ב, ב סו"ה הא דאמרין, דמ"א סי' קס ס"ה. וראה גם רבא פג, סע"א. מור ורמ"א סי' קע"ד לקמן סוף סו"ה.
מג ר"א"ש שם. מור וש"ע שם. וראה לקו"ש ח"ב ע' 116 וא"ף.
מד לבוש שם. ש"ך ס"ק ז.
מה ראה מ"מ וצנינים.
מו משנה ב"ח ע"ה, ר"ע"ב. מור וש"ע סי' קס ס"ב.
מז רש"י שם ד"ה כל מי. וראה פלפול התלמידים ז' ע' כג.
מח בעל התרומות שער ע"ה ח"ד סי' ג. מרדכי רנ"ו ש"ט בשם תשובת מור"ם מהר"ם מברגובורג. דעה ה"ב ברמ"א שם.
מט מרדכי שם בשם מצאתי. שו"ת הרא"ש בכל ק"ה סי' מ. דעה ה"א ברמ"א שם.
נ מרדכי שם. ש"ך ס"ה ד.
נא מרדכי שם (קצונה).

כו רב זחון שם ט"ו, ע"ב. מור ורמ"א סי' קסא ס"א.
כז לבוש שם סי' כ"ב. וראה מור ורמ"א שם.
כח רמב"ד פ"ו ה"ג. מ"מ שם בשם התוס'ין והרשב"א (סד, ב). מור דעה ה"ב שבש"ע סי' קסו ס"ב. ש"ך שם ס"ק ח (הסכמת רוב הפוסקים).
כט משא"כ כשכבר הרייה לו הזמן. מור וש"ך שם ס"ק מ.
ל רמ"א שם, ובסי' קע"ו מ"ו, וש"י שם ס"ק ח. וכו"ה לקמן סי' י"ד ורש"י ס"ה. וראה לקמן ס"ה, שאם כבר הרייה לו הרי זה אבק רבית.
לא נגזרא ס"א, ב רבנ"ם פ"ה ה"א. מור ורמ"א סי' קסא ס"א. וברלקמן סי' ח וא"ף.
לב משנה ס"ה, א. מור וש"ע רס"י קע"ג.
לג כ"י שם. ש"ך שם ס"ק ד.
לד ראה פלפול התלמידים ז' ע' כב.
לה בה"ל רבית שלפניו נתבאר רק הדונים שעל הלזה ודמולה, ולא דיני רבית קצונה יוצאה בדינין.
לו נוסף ויוסף (ל"ה א) ד"ה ר' יוחנן, בשם רד"ן שם. כ"י סי' קסא ד"ה וזהו אבק, כמשמעות הרמב"ן במלחמות (ז, א), ורא"ש סי' ז (אבק רבית אין כאן ואף לצאת ידי שמים אינו חיוב). שו"ע סי' קסא ס"ב. וראה לקמן ריש סי' ז, לקנין רבית מאורחת ומוקדמת (שאמרו מר"ם ואינו אבק רבית).
לז ראה מ"מ וצנינים.

הלכות רבית והלכות עיסקא

קפמ

הלואה או בשעה שהרויח לו זמן⁹⁷ (ואם עושה כן מעצמו לחזור ולהלוותו ואינו עושה כן אלא בשביל שהלוהו מתחילה הרי זה אסור מדברי סופרים משום רבית מאוחרת שיתבאר⁹⁸). ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר (ובשל סופרים הלך אחר המקל⁹⁹ והמחמיר תבא עליו ברכה):

ז יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת¹⁰⁰ ושתייהן אסורות מדברי סופרים¹⁰¹ לכתחלה לזה ליתן¹⁰² ולזה לקבל¹⁰³ אבל אם עבר ונטל אינו צריך להחזיר אפילו לצאת ידי שמים¹⁰⁴.

כיצד נתן ענינו לזאת ממנו ומשגר לו דורון בשביל שילוהו זו היא רבית מוקדמת לזה ממנו והחזיר לו מעותיו ומשגר לו דורון בשביל מעותיו שהיו במלות אצלו זו היא רבית מאוחרת¹⁰⁵.

ואם היה רגיל לשלוח לו דורון קודם לכן מותר ובלבד שלא יתכוין עכשיו לשלוח בשביל ההלוואה¹⁰⁶. ויש מתירין¹⁰⁷ ליתן דבר מועט בסתם שאינו מפרש לו בשביל ההלוואה אף על פי שהוא מתכוין לכך¹⁰⁸. ואפילו לא היה רגיל ליתן לו קודם לכן לפי שמתנה מועטת ורגילין הרבה בני אדם לשלוח איש לרעהו ואין ניכר שהוא רבית. ולא אסרו רבית מוקדמת ומאוחרת אלא במפרש לו בשביל ההלוואה על ידי שלוחו¹⁰⁹ או בעצמו או כמתנה מרובה שניכר שאינו מתנה חנם אלא בשביל הלואה כי אין העולם רגילין ליתן מתנה מרובה על חנם¹¹⁰. ואפילו אם זה היה רגיל ליתן מתנה מרובה קודם לכן אין לו ליתנה לפני ההלוואה ואחר הפרעון בסמוך לו קצת אפילו בסתם מפני שיש לה קול ופרסום ואסור משום מראית העין שגראית כרבית¹¹¹. אבל מופלג הרבה אחר הפרעון אינה נראית כרבית אפילו היא מתנה מרובה¹¹² ואפילו לא היה רגיל ליתן לו שום מתנה מעולם ואף על פי שהוא מתכוין בשביל רבית רק שנתנה לו בסתם ואינו מפרש לו¹¹³ בשביל ההלוואה מותר לפי סברא זו. ויש להחמיר לעצמו כסברא הראשונה¹¹⁴.

ואף לסברא האחרונה אין להתיר אלא מתנה מועטת שאינה ידועה לכל ואף הידועה אינו יודע שלא היה נותן לו בלא ההלוואה אבל לילך בשליחותו או לעשות לו איזה דבר כל מה שידוע לכל שלא היה עושה כלל בלא ההלוואה הרי זה כמתנה מרובה ואסור¹¹⁵ בין לפני ההלוואה בין לאחר הפרעון בסמוך לו קצת.

ובשעת הפירעון לדברי הכל אסור לזה ליתן¹¹⁶ ולזה לקבל¹¹⁷ אפילו דבר מועט יותר מחובו

97 בדלעיל סי' ט"ד, וש"ס.

98 נג לקמן סי' א'.

99 ע"ז ג' א'.

100 נה חשנה ב"ח ע"ח, ע"ב. מור וש"ע סי' קס ס"ג.

101 נג נגרא סב, ב (אין מחזירין). רמב"ם פ"ה ה"א (אבק רבית). שו"ע שם.

102 רמב"ד פ"ו ה"ב. ב"ח ד"ה ולא רבית. וראה מ"מ תענינים.

103 נה א"ה ג"מ לקמן סי' נס"ד.

104 נ"ט שולחן הרשב"א ח"ה סי' קפג. רמ"א סי' קפא ס"ב.

105 חתמות הפוסקים בב"י סי' קסו. עיין שו"ע שם סי' ק

ה. וראה פלפול התלמודים ז' ע' כג.

106 ס משנה שם (בשביל שתלויני כו'). רמב"ם שם (בשביל שילוהו). שו"ע שם.

107 ב"י סי' קט ד"ה והרמב"ם, בשם בעל התרומות ענין

מו ח"ג סי' א'. וראה פלפול התלמודים ז' ע' כד.

108 סו"ג מ"ח"ה קצא (ב, ב). מור סי' קס. רמ"א סי' א'.

109 משמעות סמ"ג וטור שם (שאינו ניכר שבשביל ההלוואה

הוא עושה).

110 משנה ע"ב (משלח לו). שו"ע סי' קס ס"ב כב (שמוכח

כן מתמשנה). ודלסק"מ סי' ס. וראה ברית יהודה פ"ה

תערה ד'.

111 ס"ה ב"י שם. רמ"א שם ס"ו (כאילו פירש לו). לבוש סי' א

(שאין דרך כו'). וראה ברית יהודה פ"ה תערה ב'.

112 ס"ו (אפשר). שו"ע סי' פ. וראה קנה בשם ח"א סי' נג.

113 ישנה חיים סי' ק"ב אות ה. הע"ב ת"פ ע' 52.

114 ב"י שם. שו"ע סי' ק'.

115 ס"ח שו"ע שם.

116 לדתיר רק ברגיל ואינו מתכוין.

117 ע הגהת פרישת סי' י, בשם הרש"ל. ב"ח סו"ה ומו"ש

הרמב"ם. שו"ע סי' ק"ב. וראה ישנה חיים ג' אות

ד'.

118 ע"א ראה מ"מ תענינים.

119 ע"ב ראה גם לקמן סי"ג.

הלכות רבית והלכות עיסקא

בין מעות בין דבר אחר^{טז} אפילו בסתם^{טז} ואפילו אינו מתכוין בכל בשביל ההלואה ואפילו רגיל ליתן לו מתנות קודם לכן שכל מה שנתן בשעת הפירעון יותר מחובו נראה כרביית^{טז}:

ח וכל זה בהלואה אבל במקח וממכר מותר לדברי הכל^{טז} אם נתן לו הסחורה מעט יותר ממה שחייב לו^{טז} ואפילו מתכוין בשביל שהמתין לו רק שאינו מפרש לו כן^{טז} אלא נותנה לו בסתם מפני שאין הדבר ניכר שהוא בשביל שהמתין לו אלא נראה כאלו מוזיל לו הסחורה מעט וכל שאינו ניכר שהוא רבית לא נזרו במקח וממכר לדברי הכל. אבל אם מוסיק לו הרבה שניכר שהוא בשביל שהמתין לו הרי זה כמפרש לו ואסור לקבלו הימנו^{טז}:

ט וכל זה כרביית מוקדמת ומאוחרת אבל כל זמן שהלואה חייב למלוה^{טז} לדברי הכל^{טז} אסור ליתן לו או לעשות לו שום טובה בשביל ההלואה אפילו בסתם ואפילו דבר מועט^{טז}.

ואפילו הוא דבר מצוה^{טז} כגון ללמוד עם בן המלוה תורה שככתב או אפילו תורה שבעל פה^{טז} כן זמן שהאב היה פורע שכר ללמוד אחר ואף על פי שאינו חייב מן הדין לשכור לו מלמד לתורה שבעל פה^{טז} מכל מקום כיון שנהגו הכל לשכור וגם המלוה היה שוכר הרי זה מהנהגו כמה שמלמד בנו חנם^{טז}.

ואפילו לדבר דבור טוב בשביל ההלואה או בשביל הרחבת זמן אסור כגון להקדים לו שלום אם לא היה רגיל מתחלה להקדים לו^{טז} ואין צריך לומר לקלסו בפניו^{טז} או להודות ולהחזיק לו טובה^{טז} או לברכו^{טז} בפניו על שהלוהו או על שהרחיב לו זמן^{טז} שנאמר^{טז} נשך כל דבר אשר ישך אפילו דבור אסור. ואם צריך לבקש ממנו שילוהו או שירחיב לו זמן יבקש בדברי תחנונים בלבד ולא בדברי שבח וקולום או הניפות דברים אחרים^{טז}:

י וכן המלוה מותר על ריבית דברים כגון שלא יאמר לו הודיעני אם יבא פלוני ממקום פלוני^{טז} אף על פי שאינו מטריחו אלא באמירה לבדה אם לא היה רגיל עמו בזה

עג כדלעיל סי"א.

עד רא"ש סי' סו. ב"י ד"ה ואפילו (שבהלואה כולם מורים בה). מור וש"ע סי' קס ס"ד.

עה ראה ישנה חיים ס"ק ז אות ה. ס"ק ז אות א

עז ענה האומרים לעיל סי' מ"ג מורים כאן, משא"כ לדעת המורים לעיל שם דעם שיה.

עח רב אשי ב"י ע"ג, ע"ב (אהולי הוא דקמהלי גבן). ב"י ד"ה ואפילו, כשם תלמידי הרישב"א שם, וננוקיי יוסף

(מד, רע"א) בשם התוס', רמ"א סי' קס ס"ד.

עט תלמידי הרישב"א שם. ש"ך ס"ק ה.

פ נלמד ממ"ש המור וש"ע רס"י קנע.

פא ראה תוס' ע"ג, כ"ה ד"ה משככי.

פב שם חוש מחירין דלעיל סי' מ"ג מורים כאן, משא"כ לדעת חוס' סד. ע"ב ד"ה אבל (דקד"ל כלישנא קמא דאפילו הלוהו אמור, ולא הותר אלא בתנאי, כדלקמן סי"א).

פג רא"ש סי"ג. מור וש"ע סי' קס ס"ז.

פד שיש מתירין בזה (רמ"א סי' קנע סי' מ"א) כשהרבית הוא המנחה (לעיל סי' מ"ח סי' רמב"ק סי' מ"ק ה), מ"מ קי"ל שלא לתת לצורך מנחה אלא כרביית של דבריהם (לעיל שם בפנים סי' מ"ט).

מד בעד התרומות שער מו ח"ג סי"ב (ולא רק עם המלוה עצמו, כמבאר ברמב"ם פ"ה ה"ב. ראה לקמן סי"א).

מה ש"ע שם סי' מ". וראה הע"ב תתפ"ג ע' 116.

מז כרבי יוחנן נרדום לו, א (שתורה שבע"פ אמר ללמד בשכר). רמב"ם הל' ח"ת פ"א ה"ז. ש"ע סי' רמז ס"ה.

מח ראה הל' ח"ת פ"א ק"א א וסוף ס"ק ג (שבעינשה לא היו נמלים שכר על משנה ונגידא, רק הודיא). ובפנים

שם פ"א ה"ב (העם שמותר לדיין) ח"ד (שאם אינו מנא' כהנם כופין את האב לשכור בו). מ"מ וציונים. פלפול

התלמידין ז ע' כד.

מט ב"י ד"ה וכתב הרמב"ם. ש"ך סי' קס ס"ק מו.

נא בריתא ע"ה, ע"ב. מור וש"ע סי' קס ס"א.

נב רמב"ם פ"ה ה"ב.

נז ב"י ד"ה ואפילו.

נח תוס' קדושין ה' ב ד"ה צדקה.

צא כדלעיל סי"ד.

צב דברים כג, כ בריתא שם.

צג ראה רפידתו וזב"ב קס ס"ב אות ו ואות ז. ברית יהודה פ"א הערה סה.

צד משנה ע"ה, ב. לגיטת הרי"ף שלפניו (גזר, א) דע אם בא (דקאי על המלוה). מור וש"ע סי' קס ס"ב.

הלכות רבית והלכות עיסקא קצא

קודם¹³ לכן ועתה סומך על הלוואתו לצוות עליו מפני שהוא נכנע לו¹⁴ הרי זו רבית. ולא נאמר עבד לזה לאיש מלוה אלא לענין שאם המלוה אומר נלך לבית דין הגדול לדון שם והלוה אומר לדון כאן כופין את הלוה לילך אחר המלוה לילך לבית דין הגדול והלוה אינו יכול לכופו את המלוה לילך אחריו לבית דין הגדול משום שנאמר עבד לזה לאיש מלוה¹⁵:

יא וכל זה כמה שלא היה רגיל לפני ההלוואה אבל כל מה שהיה רגיל בו מתחלה מותר¹⁶ ובכלר שלא יתבונן¹⁷ עכשיו כשביל ההלוואה. ואפילו ללמד את המלוה עצמו כהגם מותר אם היה רגיל ללמדו קודם לכן¹⁸. ואפילו בזה נהנה וזה חסר מותר להגותו בכל מה שהיה רגיל להגותו אף על פי ששאר בני אדם אין רגילים כן¹⁹. כגון להשאילו סוס²⁰ אף על פי שמתקלקל בדרך ואין צריך לומר שאר כלים²¹. שאין מתקלקלין שמותר להשאילו אם היה רגיל להשאילו קודם לכן.

אבל אסור להשאילו בית לדור בו²² אפילו הוא בענין שזה לא חסר וזה לא נהנה כגון שהבית אינו עומד עומד להשכירו והמלוה יש לו בית אחר שיוכל לדור בו כהגם ולא יצטרך לשכור²³ ואפילו הם אוהבים זה לזה מעולם בענין שהיה משאילו בית אם היה צריך לו לפני ההלוואה אסורים אחר ההלוואה²⁴ מפני שהוא דבר של פרהסיא ונראה לכל²⁵ ואין הכל יודעים²⁶ שהיו אוהבים כן זה לזה מקודם ונראה להם כרבית²⁷. וכן להשתמש בעבדו הוא דבר פרהסיא בדירה בבית²⁸. וכן לכבדו במצוה בבית הכנסת כגון לקרותו לספר תורה או ליתן לו מצות גלילה וכל כיוצא באלו אף על פי שהיה מכבדו באלו בלא ההלוואה אסור מפני שהוא דבר של פרהסיא. אלא אם כן ידוע לכל שאינו עושה כן כשביל שהלוהו²⁹ כגון שהיה רגיל לכבדו קודם לכן וכן בבית אם דר בו לפני ההלוואה כהגם מדעת בעל הבית מותר גם אחר ההלוואה³⁰:

יב וכל זה כשהלוה מהנהו למלוה מדעתו אבל אסור למלוה להנות מהלוה שלא מדעתו אפילו הנאה קלה שהיה מהנהו בלא ההלוואה³¹ ואפילו היה רגיל בה לפני ההלוואה מדעתו שכיון שעבשיו עושה בלי רשות נראה כעושה בשביל ההלוואה שהלוהו שסומך עליה שבשבילה יסבלו הבעלים³² (ואם אוהבים זה לזה בענין שהיו רגילים להנות זה מזה בלא רשות³³ הנאה זו לפני ההלוואה יש להתיר גם אחר ההלוואה כי אינו נראה כלל שסומך על הלוואתו כיון שהיה רגיל לעשות כן קודם לכן³⁴):

קו משמעות פסקי רא"ש והגור. דלא כיש מפרשים שברא"ש שם. וכן דעת רש"י ביש"ש ב"ק פ"ט ס"ז מ. עיין ש"ך רס"ו קמו ס"א א.
קז תירוק הא' שכתום ורא"ש שם. מור וש"ע ס"י קס ס"ז.
קח ולענין ידוע לכל, ראה לקמן בהמשך הסעיף.
קט רש"י שם ד"ה קמ"ל (בבית). גמרא מה, רע"א (בעבד).
קק גמרא שם (שאמרו). תוס' ורא"ש שם (המגם). מור וש"ע ס"י קמו ס"א (שאמרו). וס"י קס ס"ו (המגם).
קיא רש"י שם ס"י יא. ש"ך שם.
קיב רש"י שם סוס"ו מ. בשם הר"ן.
קיד תוס' ורא"ש בתירוק האחרון (ונקטין כב' התירוקים לחומרא). טור וש"ע ס"י קס ס"ז.
קיד תוס' ורא"ש שם. מור וש"ע ס"ק א.
קטו ראה לקמן הל' מצאה ופקדון ס"ד"ד.
קטז ראה ברית יורה פ"א הנה"י.

צה ששה מקובצת שם בשם הרמ"ך. וכדלעיל ס"ט (מבחיורא שם).
צו מ"ז ס"ק ה.
צז מושל כב. ז. ר"ה לא, ב. מהדרין לא, ב. ונתבאר בסוד ושורע חזיק ס"ד י"א.
צח תוס' סד, ב. ד"ה אבל רא"ש ס"י יז. מור וש"ע ס"י קס ס"ז. וכדלעיל ס"פ"ז (ברבית דרביה). וש"ך.
צט כדלעיל ס"ז (ברבית מוקדמת ונאחרת, לדעת הא'), וש"ך.
ק ב"י ד"ה ורדמ"ם, ממשמעות הרמב"ם פ"ה ה"ב (שאמר כשלא היה תלם). ש"ע שם ס"ז.
קא הנהות אשירי מ"ק פרק אהור נשך ס"י עג.
קב תוס' סד, ע"ב ורא"ש שם. ש"ך ס"י קמו ס"א א.
קג תוס' ורא"ש שם.
קד מגשת סד, ב. מור וש"ע ס"י קמו ס"א.
קה גמרא שם, וכלשנא קמא (הלוה). תוס' ורא"ש שם. מור וש"ע שם.

קצב הלכות רבית והלכות עיסקא

יג ואפילו ליהנות מהלוה מדעתו כל מה שהוא בענין שאסור ללוה לעשות לו אסור למלוה לקבל ממנו ^{קכ}. ואם קבל ממנו שום טובת הנאה שעשה לו מדעתו אף על פי שהוא בענין שמן הרין פמור מלשלם לו בעד מרחו אם לא היה מלוה עכשיו שהלוהו ישלם לו שבר עמלו אם בא לצאת ידי שמים להוציא אבק רבית מתחת ידו ^{קכז}.

ומאור יזהר בענין רבית שלא לבקש שום צד היתר כי הוא דבר המושך לאדם ואם היום יפתח לו כחודר של מחט יוסף מידי יום ביום עד שיפתח לו כפתחו של אולם ^{קכח}:

יד ואפילו טובת הנאה שאינה ממון ^{קכט} אסור להנות ממנו ^{קלא} כגון אם המלוה בעל מלאכה ^{קלב} והלוה אינו בעל מלאכה אלא נותן מלאכתו לעשות לבעלי מלאכות אחרים ^{קלג} ולא היה רגיל ליתנה למלוה קודם שהלוהו ^{קלד} אסור ליתן לו אחר שהלוהו ^{קלה} ואם נתן לא יקבל ממנו ^{קלז}.

ואין צריך לומר שאסור למשרת או מלמד להלוות מעות לבעל הבית כדי שישכרוהו ^{קלח} ואפילו מערים לומר שמלוהו הלוואת חן אם בעל הבית שוכרו בשביל כך ^{קכח} הרי זו רבית גמורה ^{קכט} ואפילו אם כבר הלווה שלא על דעת לשוכרו אסור לשוכרו אחר כך ^{קלז} אם לא היה שוכרו קודם שהלוהו ^{קלז}.

(והוא הרין אם המלוה הוא עני ונותן לו הלוה צדקה שלא היה רגיל ליתנה לו קודם שהלוהו ^{קלז}) וכן שאר כל טובת הנאה ^{קלז} וגמילות חסדים שאין חסונו כים כלל להלוה אסור להנותו אלא אם כן כל אחד מחזיק טובה לחבירו פעמים הלוה למלוה ופעמים המלוה ללוה ^{קלז}.

ואם הלוה בעל מלאכה ועושה מלאכה למלוה כולל יותר מלשאר כל אדם כדי שירויח לו הזמן הרי זו רבית של תורה ^{קלז} ואם כבר הרויח לו הזמן ואינו תובעו כלל הרי זה אבק רבית ^{קלז}.

[מז] וכן אסור לכל אדם להקדים שבר המלאכה לאומן כדי שיעשה לו כולל ^{קלז} מפני שנראה כמלוה לו היום כדי שיוויל לו בשכרו ^{קלז} שכיון שהאומן יכול לחזור בו מן הרין שלא לעשות כלל המלאכה לבעל הבית והמעות שקבל ממנו הן חוב עליו ^{קלז} הרי

קכ ראה גם לעיל סי' (לוח ליתן לזה לקבל), וש"נ.
קכח חז"ל רמז שבו (בכפרים א"ר). ב"י שם ד"ה וכתב המרדכי, וברע"ל סי' (באבק רבית). וראה שו"ע סי' קסו סי' א' (בבית שאינו עומד להשכיר). לעיל סי' (ברבית מוקדמת ומאחרת).
קכט מור ולבוש סי' קס"ב.
קכ ראה קדושין נח, א"ב רנ"ב הל' גיבת פ"ב ה"ה. רמ"א ה"מ סי' רנ"א. ש"ך שם סי' שג.
קכא רמ"א סי' י"ז.
קכב ב"י מוס"ף קס. שו"ע סכ"ג.
קכג ש"ך סי' ק"ל.
קכד רמ"א שם סכ"ג. וברע"ל סי' א.
קכה כדלקמן בגמ' ובש"נ וש"נ.
קכו ראה גם לעיל סי' (לוח ליתן לזה לקבל), וש"נ.
קכז תשובת מהר"ם מרוסנבורג שבמחזיקי רמז שמו. הובא ב"ב סי' קעז ד"ה כתוב במירכ"י. שו"ע שם סי' ג.
קכח רמ"א סי' קסו סי' ג.

קכח ב"י שם.
קכט אף שאינה רבית של תורה (כדלקמן כשהלוה בעל מלאכה). וראה פלפול התלמודים ע' כה. מ"מ גי' וי"ג. פ"י עין חיים. ברית יהודה פ"א הערה ד.
קל שו"ע שם.
קלא כדלקמן בעל מלאכה, וש"נ.
קלב רמ"א שם (לענין מתנות כהונה). וראה ברית יהודה פ"א הערה ג.
קלג רמ"א שם.
קלד הנהגות מינימוני פ"ה אות ל, בשם אבאסף. הנהגות מירכ"י סוף הפרק. רמ"א שם.
קלה שו"ך סוסי"י קס, בשם שו"ת מני"ח סי' ס. קב. וראה לעיל סי' ד.
קלו ש"ך סי' קסו סי' ב.
קלז ברייתא ב"ב פו, ע"ב. מור וש"ע מוס"ף קעז.
קלח רש"י שם פו, רע"א ד"ה אסור. מור ולבוש שם.
קלט ראה מור וש"ע ה"מ סי' שלט סי' ג.

הלכות רבית והלכות עיסקא קצנ

זה כהלואה ^מ בין שעושה בקבלנות ^מ בין שהוא שכיר יום ומקדים לו השכר לפני היום שעושה בו.

אבל ביום שעושה בו מותר להקדים לו כדי שיעשה בזול אם מתחיל במלאכה מיד ^מ אף על פי שגומרה בסוף היום או לסוף כמה ימים ^מ ואפילו הוא שכיר שנה ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וזה הקדים לו כדי שיוויל לו בשכרו אין בזה משום רבית כלל שהרי רבית אינה אלא שכר המתנת חוב ^מ אבל שכר הקדמת פריעות החוב מותר להשתכר ^מ אלא שאם אינו עושה מיד שקיבל המעות נעשה חוב עליו ונראה כאלו הלווה ומה שמוזיל לו בשכר המלאכה נראה כאלו הוא בשכר המתנת חוב ההלוואה מה שאין כן בשמתחיל במלאכה מיד ניכר הדבר שהוא הקדמת השכירות ולא נראית כהלואה ^מ בין שהוא שכור לזמן בין שהוא קבלן:

מז כמה דברים אמורים בשכירות אדם אבל בשכירות בית ^מ (או בחמה או כלים) אם נקנית לו לזמן שכירותו מיד שקבל ממנו המעות באחד מדרכי ההקנאה שהשכירות נקנית בהם שלא יוכל אחד מהם לחזור בו מן הדין (כגון בית בחוקה ^מ ובהמה וכלים במשיכה ^מ) אף על פי שאינו מתחיל להשתמש בה עד לאחר זמן ^מ אין הקדמת המעות נראית כהלואה אלא הקדמת פריעת שכירות הוא ואין בה משום רבית כלל מה שמוזיל לו השכירות בשביל הקדמתה קודם זמן חיובה שהיא לבסוף ^מ.

ולא עוד אלא שמותר להרבות בשכירות דהיינו לומר לו אם אתה פורע לי השכירות עכשיו הרי לך כעשרה סלעים ואם לבסוף או לאחר זמן מה הרי לך ב"ב סלעים ^מ שבין ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הרי הסכום שיפרע לו לבסוף זהו שיוויה של שכירות וכשיפרע לו עכשיו מוזיל הוא לו בשביל הקדמתה ^מ.

והוא שיאמר לו כן קודם שקנה השכירות באחד מדרכי ההקנאה אבל אם כבר קנה באחד מדרכי ההקנאה על מנת שיפרע לו עכשיו עשרה סלעים אסור להרבות בשכרו ולומר אם תתן לי לבסוף או לאחר זמן מה או מירי חדש בחדשו הרי לך ב"ב סלע סלע להודיש ^מ שבין שכבר הקנה בענין שמן הדין אין אחד מהם יכול לחזור בו שלא לפרוע מעכשיו נעשה פירעון זה חוב עליו וכשמוסף לו בשביל שימתין לו הרי זו רבית גמורה ואפשר שאסור מן התורה אף שהיא בדרך שכירות שמוסף לו שכירות יותר ^מ:

יז וכן אסור להרבות בנדרונית התנים אחר שנעשה חוב על אבי הבלה דהיינו אחר כתיבת התנאים שנתייב בקנס אם לא ישלם הנדן אסור לו ליתן ריוח אם לא ישלם לזמן

ה. ט"ז סוסי קטו. נקדוה הכסף שם.
קמח ראה ה"מ סי' קצ"א ופי' קצנ. וראה מנחת איש על סו.
קמט ראה ה"מ סי' קצ"ד.
קנ מ"מ שם. דרכי משה שם. מ"ז שם.
קנא ראה מור וש"ע סי' קנ"ג וגם לקמן סי' וס"ה.
קנב משנה בית סו, א (ואם של חדש בחדש). מור וש"ע סי' קעו מ"ז. לבוש שם מ"ז (או במקום השנה).
קנג גמרא שם. מ"ז וש"ע שם מ"ק ז.
קנד ב"י ד"ה מותר להרבות, בשם תלמידי הרישב"א. ה"מ סוסי קטו מ"ז.
קנה ב"י שם. מ"ז שם מ"ק ז.

קמ ה"ב"א בשם מרזי בעליית דרבינו יונה שם ד"ה אמר רבא. הובא בח"מ פי' ה"ב דרכי משה שם מ"ק ז.
מ"ז שם מ"ק ז. נקדוה הכסף שם.
קמא ראה מור וש"ע ה"מ שם מ"ד. לקמן ה"ל שאלה כ"א.
קמב ביריתא שם פז, א. מור וש"ע שם.
קמג רש"י שם ד"ה אבל אם. מור וש"ע שם.
קמד כהליעל מ"ד.
קמה בית סו. ע"א (לענין שכירות בית, לקמן ס"ו).
לבוש שם.
קמו לבוש שם.
קמז ח"ט פי' ה"ב, בשם ה"ב"א, בשם מרזי בעליית דרבינו יונה שם ד"ה אמר רבא. דרכי משה שם מ"ק ז.

קצד הלכות רבית והלכות עיסקא

פירעון הכתוב בתנאים¹⁰¹ ורבית גמורה של תורה היא¹⁰² אף על פי שאינה בשביל חוב של הלוואה אלא צריך לעשות בדרך היתר כמו שיתבאר:

יך וכן במכר אחר שנגמר וקנאו הלוקה באחד מדרכי ההקנאה על מנת לשלם לו כך וכך לאלתר אסור להרבית על המקח ולומר אם תוסיף על המקח ארייה לך הזמן ורבית גמורה של תורה היא¹⁰³.

ואפילו קודם שנגמר המקח אסור להרבית במכר מדברי סופרים לומר ללוקה אם תתן לי מיד הרי לך בעשרה דינרין ואם לזמן פלוני ב"ב¹⁰⁴. ואפילו המקח שוה עכשיו י"ב אלא שמוחיל לו אם יתן לו עכשיו אסור משום אבק רבית¹⁰⁵. לפי שזמן תשלומי המקח אינה כזמן השכירות אלא הוא מיד שקנה הלוקה¹⁰⁶ אם היה לוקח ממנו בסתם בין שהיה לוקח ביוקר בין בול וזה שמפרש לו שיוסיף לו בעד שימתין לו לזמן פלוני נראה כנוטל שכר בעד המתנת חוב שנתחייב לו כשקנה ממנו¹⁰⁷.

ואפילו אם אינו מפרש לו כן אלא מוכר לו בסתם ב"ב לזמן פלוני רק שעכשיו אין המקח שוה י"ב ולא היה הלוקה נותן י"ב אלא בשביל שממתין לו לזמן פלוני הרי זה אבק רבית¹⁰⁸. ואפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות והמקח הוא סחורה שאינה נפסדת אם היה משהה לזמן פלוני ולאחר זמן תתיקר בודאי ותשעה י"ב ונמצא שאין ריוח כלל למוכר במכירה זו שמוכר בהקפה אין הולכין אחר המוכר להקל אלא אחר הלוקה להחמיר שהלוקה אם היה נותן דמים עכשיו היה לוקח בפחות מ"ב כמו שהוא שוה עכשיו נמצא שהוא מוסיף בעד המתנת המעות¹⁰⁹:

יט ואפילו אם היא שוה עכשיו י"ב בעיר אחרת והלוקה מוליכה לשם וימול עכשיו י"ב¹¹⁰ ויעשה צרכיו במעות עד זמן פרעון שקבע לו המוכר¹¹¹ וגם המוכר היה מוליכה לשם עכשיו אילו לא קנאה ממנו הלוקה¹¹² והיה נומל שם מיד אף על פי כן אסור אלא אם כן אחריות הסחורה בהולכתה לאותה העיר עד שתמכר שם הוא על המוכר¹¹³ שאז הלוקה אינו אלא כשלוהו למכור סחורתו ואחר שתמכר שם הוא נעשה לזה על המעות לעשות בהם צרכיו עד שיגיע זמן הפירעון למוכר¹¹⁴.

לפיכך צריך המוכר לשלם לו שכר עמלו ומוזונו¹¹⁵ ושאר הוצאת הדרך¹¹⁶ עד שתמכר סחורתו באותה העיר שאם לא ישלם לו נמצא שמרבה במכירת סחורתו של זה בשביל שילוהו המעות שימול בעדה. ויש אומרים¹¹⁷ שאינו צריך לשלם לו שכר עמלו ומוזונו

קסב רש"י שם ור"ה קין ליה.
קסג תוס' סג, ע"ב ד"ה ואמר. רא"ש ס"ה. מור וש"ע שם (ומיירי בשמונתו הוה כדקלמן סכ"א).
קסד רב ששית בריה דרב אידי שם סה, א. ומסקנא דגמרא סח. ע"א הלית הלכתא כברישי פפואי. מור וש"ע שם. מ"ז וש"ך שם ס"א.
קסה ברייתא עב. ע"ב. מור וש"ע ס"ה קעג סמ"ג.
קסו רש"י שם ד"ה תנה לי. מור וש"ע שם.
קסז ברייתא שם. מ"ז ס"ק כא.
קסח ברייתא שם עב. רע"א. מור וש"ע שם.
קסט רש"י שם ד"ה מותר. סח. סע"א ד"ה אמר רב חמא. קע חוס' עב. רע"א ד"ה ברשות. דא"ש ס"ה כב וס"ה סב. לפירושי הב"י ד"ה מי שיש. ש"ך ס"ק ל.
קעא ראה תוס' שם ד"ה מאי.
קעב ס"ז ס"ק כד. וראה פפולא התלמידים ז' ע' בה.

קנו כ"י מוס"י קנא, בשם שו"ת ריב"ש ס' תקב, בשם שו"ת הרשב"א ח"א ס' תתקפג. רמ"א ס' קעו ס"ז.
קנא רמ"א שם. ט"ז שם. לבוש מוס"י קנא. ובלעיל ס"ד.
קנב וז"ה לעיל ס"ד.
קנט משנה סה, א (אמור). רמב"ם פ"ח ה"א (אבק רבית). מור וש"ע רס"י קעג. כ"י וש"ך שם ס"ק ד (כ"ן שאינו אלא דרך מכר).
קס משמעות הגמרא שם (לענין שכירות) משוה הוא דהכי שריא כ"י. ומ"מ במכר אמור. וכ"ן בדרב"ס רפ"ח ע"יש (ה"ב) בלוקח בשווי רשאי לומר תן לי בפחות כ"י. ומ"מ בהתנה מתנהל אסור. ראה כ"י ס' קעג ד"ה ב"א. שו"ע ורמ"א שם ס"ג. מ"מ וציונים. גידיל תורה יתהלל ז' ע"ז (ע"ז דו"ק. וכ"כ רמב"ן במזמנות (ל', רע"ב) בהדיא.
קסא נגזר ורש"י שם ר"ה אלא לבסוף.

הלכות רבית והלכות עיסקא קצה

בשלמות אלא די שיתן לו דבר מועט ⁸⁷ בעד עמלו ומוזנו להיכר בלבד שאינו מורח בעד ההלואה שבוין שרבית שעל ידי מקח וממכר אינה אסורה אלא מדברי סופרים די היכור בלבד ⁸⁸. ומכל מקום הוצאת הדרך שעל הסחורה לדברי הכל צריך לחשב בדמי הסחורה עצמה כשמחשב לו יוקרה שבעיר האחרת ⁸⁹.

(ולסברא הראשונה הוא הדין אם אינו מוכר לו ביוקר כלל אלא שזה ביקש ממנו מעות ללות ואמר לו אין לי מעות אלא יש לי חפץ שאני צריך למכרו מול והוליכו למקום שתוכל למכרו ומכרוהו ולזה לך המעות עד זמן פלוני צריך ליתן לו שכר עמלו בשלמות שלא יהא מורח בשביל ההלואה אף על פי שמורח בשביל עצמו כיון שמגיע מזה הנאה למלוה שהיה חפץ למכור החפץ והיה צריך למרוח בעצמו במכירתו ⁹⁰. ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המוקל ⁹¹ ודי בדבר מועט בכל ענין):

ב כמה דברים אמורים שצריך שתהיה הסחורה באחריות המוכר עד שתמכר באותה העיר וגם צריך ליתן לו שכר עמלו ומוזנו כשמכר לו עכשיו מכירה חלוטה שלא להחזירה עוד בעיניה רק דמיה וגם לא הניח מקום ללוקח שיוכל להרויח במכירת הסחורה איזה ריוח כגון שהעלה לו בדמיה כפי כל מה שאפשר ליטול בעדה באותה העיר ואין לו ללוקח הנאה במכירה זו רק מה שילוח לו המעות לעשות בהן צרכיו עד זמן פרעון. אבל אם אמר לו הרי היא לך בכך וכך וכל מה שתמול בעדה יותר מסך זה הוא שלך ואם לא תוכל למכרה ביותר מסך זה הרי אם תרצה להחזירה לי אקבלנה ממך שנמצאת עכשיו כשמוכרה לו במקום שהיא כולל עדיין אינה מכירה חלוטה ביד הלוקח וגם כשימכרה אפשר שיהיה לו ריוח במכירה זו הרי זה מותר לקבל עליו האחריות של הסחורה עד שתמכר וגם אין צריך ליתן לו שכר עמלו ומוזנו כלל כי המוכר מניח לו ריוח זה בעד עמלו ומוזנו ואף שאחריותה עליו אינה כשלו שיהיה בה משום רבית מה שישלם לו בעדה לאחר זמן יותר ממה שהיא שוה עכשיו כאן בעיר זו הואיל ולא היתה מכירה חלוטה כשלקחה ממנו בעיר זו הרי זה כשמוכרה בעיר אחרת ביוקר כאלו מוכר סחורה של המוכר ⁹². והוא הדין אם אינו מוליכה לעיר אחרת אלא מוכרה בעיר זו לאחר זמן בעת שמתיקת סחורה זו ⁹³.

אבל אם אינו מוכרה ביוקר כפי מה שמכר לו המוכר אלא כפחות כדי למרה לעשות צרכיו במעות אסור בכל ענין ⁹⁴:

בא וכל זה שאסור למכור סחורה בהקפה ביותר משוויה עכשיו בעיר זו אינה אלא בסחורה שיש לה שער ידוע ⁹⁵ וקצוב כגון תבואה לאחר שיצא השער ⁹⁶ בשוק של עיריות שהוא קבוע ⁹⁷ ונמשך זמן רב ואינו משתנה ⁹⁸ וזה מכר בהקפה ביותר ממה

קפ ראה מנחת איש ע' שח הערה 22.
קפא תוס' מג, ב ד"ה ואמר. רא"ש ס' כב. מור ושי"ע ס' קעג ס"א.
קפב תוס' שם.
קפג תוס' סה, ב ד"ה והלכתא (כשהשער קבוע). וראה לקמן סכ"י (שאין השער קבוע אלא בשוק של כרכים שהן עיריות גדולות ולא בשוק שבמקומות קטנות), ושי"ע.
קפד שו"ת הרישב"א ח"ג ס' רב (שער קצוב וזמן ארוך כי אבל אם השער משתנה תדיר כ"ל). תובא בב"י ד"ה כתב הרישב"א.

קעז כדלקמן סל"ח (הדורתי עיסקא), ושי"ע.
קעד ראה תוס' שם.
קעה תוס' שם כ"ש ר"ה (אף במקום שאינו צריך לתת שכר עמלו).
קעו מ"ז שם (שהוכיח מזה לתתם גם בדין הא).
קעז ע"ז ג, א.
קעח רמב"ם פ"ח ה"ג (ד"ן הב). מור ושי"ע ס' קעג סי"ד. נתיין ט"ז ס"ק כ (שהדורתי אף שמכרה בפחות, דלקמן במקף המקף).
קעט שבה מיירי בריב"ם ומור ושי"ע שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

שיצא השער או אפילו^{קפח} דבר שאין לו שער בשוק אלא ששומתו ידוע לכל^{קפז} כמו פלפל או שעורה^{קפח} שכל הפלפלין והשעורה שזין והכל קונים אותם תדיר ויודעים שומתם וזה מכר ביותר משומתו הידועה. אבל דבר שאין לו שער ידוע בשוק^{קפח} ולא שומתו ידוע^{קפח} לכל כגון פרה ומלת^{קפז} וכיוצא בהן וכן תבואה עד שלא יצא השער שיש מוכר בוול ויש ביוקר ויש אמורים^{קפז} אפילו יצא אלא שלא נקבע ועתים שמוכרים בוול ועתים שמוכרים ביוקר שמשנתנה השער תדיר מותר למכור בהקפה ביותר ממכמות ששעה עכשיו^{קפז}. ובלבד שלא יאמר לו בפירוש אם אתה פורע לי עכשיו הרי לך ב' דינרים ואם לזמן פלוני ביותר מי^{קפז} אף על פי שהאמת הוא כן. שכיון שהרבית הבאה על ידי מקח וממכר אינה אסורה אלא מדברי סופרים^{קפז} לא אסרו בענין שאינו ניכר לכל שרבית היא^{קפז} כגון זה שמוכר ביוקר דבר שאין שומתו ידועה לכל.

והוא שמעלהו מעט בענין שאין ניכר לכל אבל אם מעלהו הרבה עד שניכר לכל שבשבול המתנת המעות הוא מעלהו הרי זה כמפרש ואסור^{קפז}.

במה דברים אמורים במטלמלין אבל בקרקעות כיון שאין אונאה לקרקעות^{קפז} מותר למכרן בהקפה בהרבה יותר מדימיהם^{קפז}. רק שלא יפרש לו אם תפרע לי עכשיו הרי לך בפתוח^{קפז}. וכן בכל דבר שאין לו קצבה ואונאה^{קפז}:

בב וכל זה כשקוצץ עמו סכום המקח כך וכך כשיפרע לו לזמן פלוני אבל אם אינו קוצץ לו סכום אלא מוכר לו בעת הוול שפרעהו לזמן פלוני בעד דבר זה כפי השער שיהיה לדבר זה בעת ההיא בין שיהיה ביוקר בין שיהיה בוול ובעת ההיא רגיל להיות דבר זה ביוקר כגון יין שרגיל להיות ביוקר אחר הפסח^{קפז} והוא מוכר לו בעת הבציר שהוא בוול שופרע לו אחר הפסח בעד כל חבית כפי השער שיהיה אחר הפסח לכל חבית יין יש מי שמתיר^{קפז} אף על פי שהוא דבר שיש לו שער ידוע^{קפז} וכבר נקבע השער בוול האורגין ואינו קוצץ עמו שופרע לו יותר משער של עכשיו ואפשר שלא יתייקר כלל ויש הוסר^{קפז} הרואיל ודרכו להתייקר ויש להושי לדבריהם.

ואם אינו נוטל ממנו היין עכשיו בעת הבציר אלא אחר כך לאחר שנתייקר לדברי הכל מותר^{קפז} למכור לו בעת הבציר על מנת לשלם לזמן פלוני בעד כל חבית כפי השער שיהיה

קפח תבין במחזקות (לו, ב). ותי' פ"ה ה"א. ובעל התרומות שער מו ח"ד סי' כמ, בשם תשובת הרי"ף, ש"ך סי' כ. **קפז** משנה סה, א (בשרה). רמב"ן שם. בעל התרומות שם, ש"ך שם. **ר** בעל התרומות שם, ש"ך שם. **רא** ש"ת הרישב"א ח"ג סי' רב, הובא בב"י ד"ה כתב הרישב"א.

רב מרשא דרב נתנן סה, ב לפירוש ב"י ד"ה כתב בעל התרומות, בשם בעל התרומות ח"ד סי' ל, בשם ר"ח (אלא שכשאמר אם מעכשיו כו' לא קייל כותיה). ש"ך סי' ג.

רג ש"ך שם. **רד** מחשבתות רמ"א סי' ט"ד (שלא התיר אלא כשאנו נוטל עכשיו, ובלקמן).

רה מרשא דרב נתנן סה, ב לפירוש הרמב"ן במלחמות (לו, א) בשם האנוני (דרי הוא לך בתש"ו), ובג"ש שם בשם אדרי' אמה, שבשלא אמר אם מעכשיו כו' קייל כותיה. הנהו מרדכי רמז תלז, בשם רב האי. רמ"א סי' ד.

קפה כ"י שם ד"ה אפילו אם. **קפו** תוס' שם סג, ב (דלא שרי אלא כשאין שומתו ידוע). מור וש"ע שם. וראה לקמן סכ"ה (לענין מקדים מעות כו'). ב"ת הירדה פ"ב הערה ד.

קפו מור וש"ע שם.

קפח רא"ש שם. מור וש"ע שם.

קפט תוס' שם. מור וש"ע שם.

קצ תוס' רא"ש שם.

קצא ש"ת הרישב"א שם. וראה לקמן סכ"ו (ב) העות, לענין מקדים מעות כו'). מ"מ יציגים (ד"ה בשוק של עירוב).

קצב מרשא דרב נתנן סה, ע"א. לפירוש תוס' ורא"ש שם. ובדעתם (סה, ב ד"ה והלכתא) קי"ל כותיה.

קצג גמרא שם. מור וש"ע שם. (ובלעיל ס"ח).

קצד כדלעיל ס"ד.

קצה נגזיק יוסף (לו, א) ד"ה מרשא, בשם הרישב"א מ"מ פ"ה הרא"י.

קצו מור וש"ע סי' קעג ס"א. עיין ש"ך ס"ק ה.

קצז משנה ג, א.

קצה הלכות רבית והלכות עיסקא

בשוק¹⁰⁰ אם היא סחורה הנמכרת בשוק כגון פירות¹⁰¹ ותבואה¹⁰² וכיוצא בהן ואם אינה נמכרת בשוק כגון שעורה¹⁰³ וכיוצא בה אם היא מצויה הרבה כל כך בעיר זו עד שכל המוכרים מוכרים בשער אחד אבל סחורה שאין לה עכשיו שער קצוב יש מוכר כפחות ויש ביותר אסור להקדים מעות על סחורה זו אפילו בשיהי עכשיו כי שמוא תתיקף אחר כך והוא יטול כשער הוול של עכשיו בשביל המתנת חוב המעות שהקדים לו¹⁰⁴ שנעשו עליו כהלואה הואיל ולא היתה לו הסחורה והרי זה אבק רבית¹⁰⁵ מה שאין כן בשיש לה שער (אין ריוח ללוקח בהקדמת המעות למוכר שהרי היה מוצא לקנותם במעותיו מאנשים אחרים כשער הזה¹⁰⁶) שהרי היא מצויה הרבה והיה המוכר יכול לקנותה מאחר¹⁰⁷ כשער הזה במעות אלו שמקבל עתה הרי זה כאילו¹⁰⁸ קנאה¹⁰⁹ שהקילו בזה הואיל והיא מצויה הרבה. ולכן¹¹⁰ אם מנהג העיר שהלוקח נותן שכר הסרסור צריך שיתן גם זה הלוקח שמקדים מעותיו כדי שלא ירויח כלום בהקדמת מעותיו¹¹¹ ואם הם פירות שזרובן להתחסר מאבילת עכברים צריך לקבל עליו החסרונות שראויים להתחסר לפי המדה ולפי הזמן שהוא מנתינת המעות עד קבלת הפירות¹¹² ואין צריך לומר שאסור לקנות כפחות משער של עכשיו כל שאין למוכרו¹¹³ כל הפירות¹¹⁴;

בז והשער צריך שיהיה קבוע¹¹⁵ ונמשך זמן ארוך כגון שער של שוק של כרכים¹¹⁶ שהם עיירות גדולות¹¹⁷ שהשוק שבהן הוא רב וגדול והשער שנקבע בו אינו משתנה לזמן מועט כל כך ויש מתיריין¹¹⁸ אפילו אינו קבוע כגון שער של עיירות קטנות שאין רבים מוליכין להן תדיר כמו לכרכים ולפיכך השער שבשוק משתנה בהן תדיר לזמן מועט¹¹⁹ ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים¹²⁰.

ועיירות קטנות שאין בהן שער בשוק והן סמוכות לעיר שיש בה שער בשוק סמוכות על השער שיצא באותה העיר¹²¹ והוא שהן מסתפקות (סחורה זו) מאותה העיר¹²²;

בז וכל זה כשנתן לו מעות עכשיו בשעה שהיה שער הוול אבל אם היה המוכר חייב לו מכבר ונא להבעו ואמר לו המוכר אתן לך בחובך פירות או סחורה אחרת כשער

<p>רבה משנה שם (אניפא שאין לזה יש לזה). נמוקי יוסף (מג, א) ד"ה אין פוסקין (שחרבה מוכרים יש).</p> <p>רבט מושג שם.</p> <p>רל משנה ס, ב. רש"י שם ד"ה וכן השער.</p> <p>רלא גמרא סג, ב. (בשביעה מותר אפילו אין לו). רש"י שם ד"ה לקריאה. תוס' שם ד"ה ואמר (שדריי כשער שבשוק). וראה גם לעיל סכ"א.</p> <p>רלב שיחה מוקדמת עב, ב. בשם תשובת הרי"ף. נמוקי יוסף שם. מור וליבוש סי' קעה ס"א. ש"ך סי' א.</p> <p>רלג רמ"א עב, ב. ד"ה פוסק עמו. וברלעיל ס"ד.</p> <p>רלד גמרא סג, ע"ב (מאי אהנית לי ביה). לבוש שם ס"א. ש"ך וע"ז שם סי' א.</p> <p>רלה רש"י ס, ב. ד"ה וכן השער. סב, ב. ד"ה יש לזה. סג, א. ד"ה יש לו מותר.</p> <p>רלו אבל לא ממש (שעדיין יכול למכרה לאחר ולקח מן השוק אחרת וליתנה לו), ברלעין סל"ד וע"ז.</p> <p>רלז ב"י ד"ה אבל משיגא. לבוש שם. ש"ך וע"ז סי' א. וברלעיל סכ"ז (ביש לו).</p> <p>רלח כיון שהתורה הוא דוקא כשאין ריוח ללוקח בו. וראה לקמן סל"ח, שג"מ יכול המוכר לקבל עליו אחריות הוול והאונסים.</p>	<p>רלט גמרא שם. מור וש"ע שם ס"ח.</p> <p>רמ רא"ש ס, מ. סוד ורש"ע סי' קעה שם. ש"ך שם סי' ס"ק ו. ש"ך שם סי' ס. ובמבואר בח"מ סי' רצב.</p> <p>רמא רב נחמן מג, ב. ש"ך סי' קמט סי' ד.</p> <p>רמב ברלעיל סכ"ז.</p> <p>רמג גמרא עב, ב. (לדעת רבי יוחנן שם). רי"ף (מג, א). שפסק כרבי יוחנן. רמב"ם ס"ח ה"ד.</p> <p>רמד רא"ש סי' ס, לדעת רבי יוחנן עב, ע"ב. ב"י רס"י קעה. רמב"ם שם (מדינה). ש"ע שם ס"א.</p> <p>רמה מ"ז סי' א.</p> <p>רמו תוס' סג, ב. ד"ה ופוסקין, רא"ש ס, ג. אליבא דרבא סג, ע"ב לדעת רבי ינאי.</p> <p>רמז גמרא עב, ב. (דלא קביעי תרעיהו). רא"ש ס, ס. וראה לעיל סכ"א (לענין מוכר בהקפה ביותר משיחה).</p> <p>רמח רמ"א סי' קעה ס"א.</p> <p>רמט ירושלמי ה"ו. ותשמעות הגמרא דידן סג, ע"ב (הא חובי בהני ושיליו). תהרות מירכיו רמז תלפ (פה, ב). ש"ך סי' ב.</p> <p>רנ ב"י ד"ה רישולמי. ש"ך שם. וראה גם לקמן ס"ל (לענין סאה בכמה).</p>
---	---

הלכות רבית והלכות עיסקא

קצמ

של עכשיו אסור¹⁰¹ שהרי לא היה המוכר יכול לקנות כשער הוול כיון שאין הלוקה נותן לו מעות עכשיו¹⁰² אלא אם כן יש למוכר עכשיו כל הסחורה¹⁰³ בולה¹⁰⁴ ויש שאו מותר אפילו אין לה שער כלל¹⁰⁵.

וכן המלוה מעות לחבירו על מנת שאם לא יפרענו במעות לזמן מלוגו יפרענו בסחורה כפי השער של עכשיו אסור¹⁰⁶ אלא אם כן יש ללוה הסחורה בולה עכשיו¹⁰⁷ שהרי זמן הקנין שקונה ממנו הסחורה אינו עכשיו¹⁰⁸ בשעת מתן מעות אלא לאחר זמן כשלא יפרענו מעותיו¹⁰⁹.

בח וכל המקדים מעות על סחורה אפילו נקבע השער בשוק ואפילו יש לו למוכר עכשיו בולה אם נתיקרה אחר כך ובא המוכר לפרעו במעות מפני שחור בור¹¹⁰ או שאין לו עתה הסחורה היא שכבר מכרה לאחר לא יקח ממנו מעות בעדה כשער של עכשיו שהוא שער הווקר¹¹¹ מפני שנראה כרבית¹¹² שמעות נתן ומעות נטל ונטל יותר ממה שנתן¹¹³ אבל אם נותן לו סחורה אחרת מותר¹¹⁴.

בט וכשם שמתר להקדים מעות על פירות או סחורה אחרת על דרך שנתבאר¹¹⁵ כך מותר להקדים פירות או סחורה אחרת בתורת דמים על פירות אחרות או סחורה אחרת¹¹⁶ על דרך שנתבאר.

וכן להקדים מעות על מעות אחרות דרך חילוף ומקח וממכר¹¹⁷. רק שבוה חלוק דין מקח וממכר של מעות במעות ממקח וממכר של מעות בפירות או פירות בפירות שהמקדים מעות או פירות על פירות אם יש לו למוכר כל הפירות עכשיו מותר להויל לו פחות הרבה משער של עכשיו בשביל הקדמת מעותיו¹¹⁸ מה שאין כן מקדים מעות על מעות אחרות שאף על פי שהם ב' מינים שונים כגון כסף וזהב ודרך מקח וממכר הוא אסור להויל לו משער של עכשיו בשביל הקדמת מעותיו¹¹⁹ אפילו יש לו למוכר¹²⁰ כל

רסג רש"י שם ד"ה ואין עושין אמנה (לדעת רב). לבוש שם.

רסד רבי ינאי סג, א רשב"ם שם. מור וש"ע שם.

רסה סעיף כג (ביש לו) וסכ"ה (ביצא השער).

רסו נמוקי יוסף (לד, ב) ד"ה בבא לזבוב בדמיון, בשם רשב"א ויר"ן (מב, ב) ד"ה וכו'. רמ"א ס' קעה ס"ו.

רסז מ"ו ס' קסב ס"ק פ, ופי' קסב ס"ק ה.

רסח משמעות ש"ת הרשב"א ח"ד ס' רפג. הובא בב"י טו' קסב ד"ה כתב הרשב"א (שלא אסר אלא בהלוואה, באופן דלקמן ס"ל).

רסה כולעיל ס"ו.

רסט תשובת הרשב"א שם (לענין הלוואה, כולקמן שם). נגזרא מו, א (שהתירו לזכור מנבע מנועה על מנבע אחרת שאינה מנועה). מור וש"ע שם ס"ו. כ"י ס' קעג ד"ה שולחני, בשם תלמידי הרשב"א, בשם הרמב"ן שם ד"ה רב אשי (שבמנבעות מנועות אמור). ש"ך שם ס"ק ה.

ער כן משמע (בתשובת הרשב"א) שם. דקדאחד (לענין הלוואה דלקמן ס"ל) והיא דרב (מד, ב) כו' (יו"ד דיניי פברתה דרבי חיאי, דיניי הובא ומנתה דיניי גמי שקלא), ובגמרא אמרינן דרב דיניי הוו ליה כו' (נהי דאף שיש לו אמור, ע"כ בהלוואה דלקמן ס"ל). נגזרא שם (מו, א) שהתירו במנבע מנועה על מנבע אחרת שאינה מנועה ביש לו). מור וש"ע שם. רמב"ן שם (שבמנבעות מנועות אסור אף בה).

רנא ברייתא דרבי אשע"א סג, ע"א (שכשבא בחובו מותר כשיש לו). רש"י שם ד"ה יש לו (שבנתן מעות מותר אפילו אין לו). מור וש"ע ס' קסג ס"א (שכשבא בחובו מותר כשיש לו). מ"ו ס"ק א (שבנתן מעות מותר אפילו אין לו). ש"ך ס"ק ה.

רנב רש"י שם. מ"ו שם ס"ק ה.

רנג ולא מני במנות שיש למוכר (ר"י ביש היסיון, ש"ך ס"ק א).

רנד כולעיל ס"ו, ע"ש.

רנה נמוקי יוסף (לד, ב) ד"ה הוא דישי לו, בשם הרמב"ן (מב, ב) ד"ה (משמע) הרשב"א (מג, א ד"ה ש"מ). ש"ע שם. ואם נותן לו מנות ויש לו הסחורה, ראה לעיל סכ"ג שמתר אפילו בפחות משיחה.

רנו ב"י שם ד"ה כעלה ע"ב, מחשמות הפוסקים (שלא פירשו כרש"י עב, ב) ד"ה אין לוק, אלא כפירוש בה"ג שבריש"ש שם). ש"ך ס"ק ה. מ"ו ס"ק ה.

רנז ראה ב"ת הורדה פ"ד הערה ג.

רנח מ"א"כ כשמתר מעכשיו, ראה לקמן ס"ו.

רנט מ"ו שם.

רס ראה ב"ת הורדה פ"ד הערה מ.

רסא שו"ת"ם בתוס' מג, א ד"ה דאמר. דא"ש ח' ג' מור הערה ת"א' בישע"י ס' קעה ס"ו. ש"ך ס' קעג ס"ק ה (שתקף זו עיקר).

רסב רא"ש שם. לבוש שם ס"ו.

הלכות רבית והלכות עיסקא

המעוֹת דמיא בביתו ואפילו נותנן לו מיד לאחר שעקב קלה כשימצא המפתח מתיבתו ערב שכיון שנותן לו עכשיו מעות היוצאות והוא מחזיר לו מעות היוצאות הרי זה דומה להלוואה דמיא ויש לה דין הלוואה ממש לאסור בה הרבית מן התורה ואין מועיל מה שיש לו אלא להתיר הרבית של דברי סופרים ע"ד:

ל ואפילו בפירות על פירות לא התירו להקדים אלא כסתם שהוא דרך מקח וממכר אבל אם היא הלוואה מפורשת שמלווה מין זה לפרוע לו לאחר איזה זמן מין אחר כגון סאה חטים כסאה דוחן אף על פי ששניהם בשער אחד עכשיו אסור בכל ענין ע"ה אפילו יש שער קצוב לדוחן עכשיו ואינו מוזיל לו כלום משער של עכשיו דמיא וגם יש לו ללווה כל הדוחן עכשיו דמיא שלא התירו בכל אלה אלא בדרך מקח וממכר ולא בהלוואה מפורשת בב' מיני פירות או סחורות אחרות (ואין צריך לומר בהלוואה מפורשת במעות על מעות אחרות דמיא) כי שוא לאחר זמן ישתנה השער ויהיה המין שיפרענו שוה יותר ממין שהלווהו דמיא והרי זה אבק רבית ע"ה.

אבל מין אחד מותר ללות בשעת הוול ולפרעו בשעת היוקר אם יש לו ללווה דמיא מין זה ע"ה בשעת ההלוואה ואפילו אין לו אלא חטה אחת דמיא או מפת יין אחת דמיא מותר ללות כמה מדות לפי שעל כל חטה שמלווין לו רואין דמיא כאלו חטה זו נכנסת תחתיה להיות ברשות המלווה דמיא וכשנתייקרה דמיא אחר כך ברשותו נתייקרה שהקילו בזה הואיל דמיא ואין בזה רבית של תורה ע"ה.

ובן אם יש שער קצוב בשוק לחמין דמיא שהרי הן מצויות לקנותן היה זה כאלו יש לו דמיא ומותר ללווהו בשעת הוול ולפרעו בשעת היוקר.

ואם אין לו חטים לפרוע יטול ממנו דמיהם כשעת הפריעון בין שהוקרו בין שהוולו דמיא.

ד"ה לוח עליה (כל שהוא). לבוש ס"ב (אפילו פחות).
רפד ברייתא דרבי חייה אמר.
רפה רש"י שם ד"ה כבה ברוך (אגרינן). תוס' שם ד"ה ולית (שאין צריך לומר קני בזה אחר זה). מור (אנו רואין). ש"ך ס"ק ג.
רפו רש"י ע"ה, א ד"ה יש לו (אוקומינו ברשותיה). מור ולבוש שם.
רפו ראה לקמן ס"ל"ב שהו מעט אימור סאה כסאה, שוא יתייקר, וש"י.
רפת מ"ז פ"ו ה"ב. לבוש שם ס"ב.
רפט רש"י שם, ב ד"ה דינרי. ע"ה, א ד"ה יש לי. ע"ה, א ד"ה אבל אמר. ש"י ס' קס כס"א. ש"ך ס' קסב ס"א. וראה גם לקמן סוף ס"ל"ג.
רצ מסקנת הגמרא ע"ה, ע"ה. לפירושו רש"י בשם בה"ג (צ"ה, א). מור וש"י שם ס"ב.

רצא רש"י שם. מ"ז ס"ק ה.
רצב תשובת ה"ש"א, והואת כביי ס"י קסב ד"ה אם אין. וכ"ס להדיא פ"ה"ד דף סג. ע"ה ד"ה ואין עושין, דאפילו רב (שאין מושין אנהו במעוֹת, ויבדלעיל מ"ח שראיה רבית שמעות נהן ומעות נטל). מודה בהא (בסאה כסאה, כיון שלא נהן מעות) עיי' שם. ועוד כיון דביש לו חשבונן כאילו הקנה להחלוט סאה כנגד סאה (ברלעיל בסמורן), ובשחשך מודה רב (בגמרא שם, שכל קבל יין דמי החטים), ואפילו לחששך זווי נמי, כדמוכח בהא דכיתנא (ב"ק ק, א) דאמר אי כי קא חובני אמרי כיתנא דכהוא כוי (דהו מותר ליפול מעות אף לרב).

רצא ר"ש פ"ד ס' ד (שהוקא בזה התירו מנבע על מנבע אחרת שאנה מבוטא, ויבדלעיל ס"ג ואיך). מור וש"י שם.
ערב גמרא שם (שבה התירו דוקא מנבע מבוטא על מנבע שאנה מבוטא).
רעג ש"ך שם.
עדר רמב"ן שם.
ערה ס' התרומות שער נה ח"ה ס' ג, בשם הראב"ד. טור ורמ"א סוסיי קסב (שאמור). מ"ז שם ס"ק ט (להלך בזה בין דרך מביאה לדרך הלוואה). ש"ך ס' קעג ס"ק טו (להלך בין סתם לבין דרך הלוואה).
רעו ראב"ד טור ורמ"א שם (אע"פ שהן בשער אחד). לבוש שם ס' ה (היא השער משניהן). ש"ך ס' קסב ס"ק טו.
רעז ראב"ד טור ורמ"א שם (יש לו דוחן).
רעח שנתבאר לעיל ס"ב"ט, שאף דרך מקח וממכר נרע מפירות. וראה לקמן ס"ל"ג (שאמור ללוות מעות על מעות אחרות משוכרות יותר, אפילו כשלא ישתנה השער). ע"ה דהיה מ"ה הנהיה ד.

רעט כן נראה מלבוש שם (ה"ל כאילו הלווה סאה כסאה חטים כלא חטין בביתו וכלא שער שבשוק).
רפ כנו בהלואה סאה כסאה, שאימור רק מדרבנן, כדלקמן.
רפא חשנה ע"ה, א. רש"י ד"ה אבל אמר. גמרא נד, ב. מור וש"י ס' קסב ס"ב.
רפב ש"י שם.
רפג גמרא שם כרבי יצחק (סאה). מור וש"י שם (מנע). כ"י

הלכות רבית והלכות עיסקא

ועיר שאין בה שער בשוק להמין סומכין בה על שער שבשוק עיר הסמוכה לה אם זו מסתפקת ממנה (המים או מין אחר שמלוהו) כמ"ש למעלה¹³⁷.

ואם אין שער קצוב בשוק להמין ואין לו ללוה אפילו חמה אחת יתן לו המלוה¹³⁸ או אחר חמה אחת במתנה¹³⁹ תחלה ואחר כך ילוהו כמה שירצה. וכן אם מלוהו מין אחר יתן לו מעט מאותו המין¹⁴⁰ במתנה תחלה.

ואם יש לו ללוה מעט מאותו המין פקדון ביד אחרים הרי זה כאילו יש לו ברשותו¹⁴¹ אבל אם אחרים חייבים לו אותו המין אינו כמו שיש לו¹⁴² כמ"ש למעלה¹⁴³. ואפילו פקדון אין מועיל ללוה עליו אלא כשהוא באותה העיר שבה עומדים המלוה והלוה אבל לא בעיר אחרת אלא אם כן יש דרך למלוה לילך לשם לצרכו אבל אם אין לו דרך לשם אסור בהלוואה¹⁴⁴ אף על פי שמותר במקח וממכר¹⁴⁵ אבל נאמן הלוה שיש לו¹⁴⁶ ממעט שנתבאר למעלה¹⁴⁷:

לא וכל שיש לו ללוה ממין זה או שהמלוה נתן לו במתנה יכול להתנות עמו שלא יפרענו אלא לזמן פלוני ולא קודם לכן מפני שבזמן ההוא יהיה מין זה ביוקר יותר אבל אם אין לו ללוה כלל ממין זה אלא שיש למין זה שער קצוב בשוק בענין שמותר ללוהו בשעת הוול ולפרעו בשעת היוקר הרי זה אסור להתנות עם הלוה שלא יפרענו עד זמן פלוני מפני שדרבו של מין זה להתייקר לזמן פלוני¹⁴⁸ או מפני מעם אחר¹⁴⁹ כל שקובע זמן לפרעונו למוכרו שלא יוכל לפרעו קודם לכן אסור לפי שאין מועיל מה שיצא השער למין זה והוא מצוי לקנותו דרור אלא כשיכול לקנות ולפרעו מיד כשירצה¹⁵⁰:

לב וכל שאין לו ללוה כלל ואין שער קצוב בשוק למין זה אסור ללוהו¹⁵¹ אפילו לשעה קלה¹⁵² שמא יתייקר¹⁵³ מיד אלא אם כן עושהו דמים עליו כשווי עכשווי ואף אם יתייקר לא יפרע אלא דמיו של עכשווי¹⁵⁴ וכשתמנה עמו כן הרי זה מותר גם כן לומר דמים אלו אף אם הוול אחר כך מה שאין כן במלוה סתם והוול אחר כך¹⁵⁵ כמו שיתבאר¹⁵⁶:

לג ואיסור זה הוא בכל הפירות שכל הפירות יש בהם יוקר וזול אלא אם כן מלוהו דבר מועט שאינו דרך בני אדם להקפיד על יוקרו וזולו כגון כבד לחם שהאשה לזה מחברתה שלא החמירו חכמים לדרקק באיסור רבית מדבריהם כל כך¹⁵⁷.

כלל קח מפ"י ד"ה וגם לא (שאסור רק כשהלוה על שער שבשוק). ה"א סי' קסב ס"ג (שאסור כשהלוה על שער שבשוק). ושי"ד שם ס"ק א' (שבשיש לו מותר).
שה שי"ד שם.
שו רא"ש שם.
שז משנת עה, א. מור וש"ע סי' קסב ס"א.
שח רא"ש סי' עה. מור וש"ע שם (אפילו לא קצב לו זמן לפרעונו).
שט משנת שם (לענין כבד לבי"ה). תוס' שם ד"ה הלוינו. מור וש"ע שם.
שי ברייתא עה. רע"א. סוד וש"ע שם.
שיא רב ששת שם. מור וש"ע שם.
שיב סוף סל"ג.
שיג חשונה עה. ע"א (שיק חלל אסור), ורב יהודה אטר שמואל שם (שהבנים מותרין), לפירוש רש"י שם ד"ה לין (שמתירים בכבדות סתם, שלא תהמירו לדרקק בו), ותוס' שם ד"ה ודבריו (במעט האי, כיון שהיה דבר מועט). מור (שמותר) ורמ"א סי' קסב ס"א (דבר מועט הוא).

רצג סוף פ"ו.
רצד ב"י ד"ה אם אין, בשם סמ"ק וכל בו (ג, נ) ורא"ש ב"חשבונו וכלל קח מפ"י סל"ה ג' כ. ש"ע שם ס"ב.
רצה סמ"ק וכלל קח שם. ובר"א: מוכר (משא"כ כשהלוה לו, ב"י שם בשם הגדול הרשב"א, שי"ד ס"ק ח).
יראה מ"מ וציונים.
רצו כדלעיל, שצ"ל ללוה דקא ממין זה, וש"ע.
רצז ב"י ד"ה אם לא. רמ"א ס"ב וכדלעיל סכ"ג (לענין מוכרה).
רצח גמרא סג. ע"ב. רמ"א שם.
רצט סוף פ"ו (לענין מוכרה).
ש הגהות מחכמי רמב"ת תלפ (פה, ב). ב"י ד"ה ואם יש לו. רמ"א שם.
שא כדלעיל סכ"ג, וש"ע. כנסת הגדולה הגב' אות יד (לחלק בין נקח ונמכר להלוואה).
שב רמ"א שם. וכדלעיל סכ"ג.
שג ראה מ"מ וציונים.
שד סמ"ק סוף פ"ו ר"ס (שאסור). כל בו (ג, נ). ש"ת הרא"ש

רב הלכות רבית והלכות עיסקא

וכל החפצים שעבועלם נקרא פירות לענין זה שבכולם יש בהם יוקר וזול חוץ ממטבע של כסף ש^ד הוצא בהוצאה ש^{טו} בעיר זו ש^{טז} שאין בה יוקר וזול ואינו נקרא פרי לעולם אלא מטבע שאף שלפעמים הוא כיוקר על מעות נחשת או על דינרי זהב ולפעמים בול זה היוקר וזה הזול הוא כמעות נחשת ודינרי זהב ש^י שהם נקראים פירות לגבי מטבע של כסף ש^י לפיכך מותר ללות דינר כסף לפרוע דינר כסף או אפילו סלעים לפרוע דינרים או להיפך שכל המטבעות של כסף שם מטבע עליהם ולא שם פירות אבל אסור ללות דינר זהב לפרוע דינר זהב ש^י וכן מעות נחושת לפרוע מעות נחושת ש^י אפילו מיד ש^{כא} אלא על דרך שנתבאר ש^{כב}.

ועכשיו נהגו להקל בזה ללות דינר זהב לפרוע דינר זהב ש^{כג} בכל ענין ש^{כד} ויש מי שלימד וזאת על המנהג ש^{כה} לומר שאין דינר זהב היוצא בהוצאה נקרא פרי לגבי מטבע כסף אלא כשהוא כסף צרוף או לפחות רובו כסף ומיעוטו נחשת שיש בו שתי מעלות טובות שהוא חריף להוציאו וגם הוא חשוב ש^{כו} לכך שם מטבע עליו אפילו לגבי זהב החשוב ממנו הואיל ואינו חריף כמותו אבל עכשיו שכל המטבעות של כסף רובן נחושת ומיעוטן כסף אין בהם חשיבות כלל להקרא בשם מטבע לגבי זהב אף על פי שהם חריפים ממנו (אבל להאומרים ש^{כז} שמטבע של כסף צרוף ש^{כח} הוא פרי לגבי מטבע של כסף מעורב עם נחושת הואיל והם חריפים ביותר שרוב המקח וממכר הוא בהם כמ"ש במקומו אין היתר ברור ללות דינרי זהב לפרוע דינר זהב בעיר שאין בה שער קצוב לדינר זהב כשוק אפילו על מטבעות של כסף החריפים ביותר מפני שאין דינרי זהב מצויים הרבה כל כך בעיר זו וגם בעיר הסמוכה לה שזו מסתפקת ממנה דינרי זהב אין להם שער קצוב כשוק וגם הלוה אין לו אפילו דינר אחד של זהב ש^{כט} וכן במעות נחושת ש^ל וכל ירא שמים יחמיר לעצמו). וכל זה אפילו כמטבע זה שלוה ממנו אבל ללות על מנת לפרוע כמטבע אחר משובח ממנו ש^{לא} אפילו ענודה מין אחד אלא שאחד משובח מחבירו כל שהוא ואפילו אין נותנים פירות בעדו יותר מבעד חבירו אלא שהוא כסף צרוף טוב מחבירו אסור בכל ענין.

וכן ללות פירות על מנת שאם יזול לזמן פרעון יוסף לו על המדה בענין שישוו כמות שהיו שוין בעת ההלוואה אסור ש^{לב} בכל ענין כי אין השער ויש לו מועילין כלום אלא כשפרוע לו כל כך כמו שהלווה בלא יתרון כלל ש^{לד} רק שנתייקרו הפירות שריוה זה של

-
- שד** נקרא ריש פרק הזהב מה רע"א (דיני של כסף). מור (כל כן שאר מטבע) ושול"ע שם ס"א (מטבע כסף).
- שטו** רי"ף (כו, סע"ב). רמ"ש פ"ד סי' א. מור ושול"ע שם.
- שטז** רי"ף ורא"ש שם. חר"פ סי' רג ס"ח.
- שזו** רש"י נד, ב ד"ה היה ליה (שהיוקר והזול תלו בפירות). רא"ש פ"ד סי' א. נמוק יוסף (כו, א) ד"ה דינר בדינרי לבוש סי' קכב ס"א. ש"ך ס"ק ד.
- שיח** משנה ר"פ הודב. ח"מ סי' רג ס"ד (משא"כ לגבי גמולתו, שם סי' ס"ז).
- שיט** גמרא ט"ח מה, רע"א. מור ולבוש שם.
- שכ** ב"י ד"ה וכן כל לבוש שם.
- שכא** ברלעיל ס"ב.
- שכב** סעף 5.
- שכג** תרומת הדין פסקים סי' נה. רמ"א ס"א.
- שכד** אפילו אין לו ואין לו שער קצוב.
- שכה** פסקי מהד"א שם (במעט האחרון). הרבני משה
-
- ס"ק ג** ש"ך ס"ק ד.
- שבו** רא"ש פ"ד סי' א. תרומת השני שם.
- שכז** רבנו ירוחם משרים נתיב י"ג (לד, ב). בשם יש מן הגדולים שכתבו וכן נראה עיקר. רמ"א חר"פ שם ס"ה.
- שכח** סמ"ע שם ס"ק יג.
- שכט** שבאופנים אלו הותר מאה כסאות, כדלעיל ס"א.
- של** אם אין להם שער קצוב והלוה אין לו אפילו מטבע אחר.
- שלא** שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רפג. ב"י ד"ה כתב הרשב"א. וראה ברית יורה פמ"ז הערה ג. פ"ח הערה ד.
- שלב** ברייתא עה, רע"א כסותקא דרב ששת. מור ושול"ע סי' קכב ס"א (כשלא התנה, שאסור להוסיף). פרישה סי' קעה ס"ק כב, וש"ך שם ס"ק יא (שאסור להתנות על מנת כ"י).
- שלג** שו"ת ריב"ש סי' יט (שהוא קרוב לשכר ולהפסד).

הלכות רבית והלכות עיסקא

רג

היוקר אינו רבית אלא מדברים סופרים והם ראו להקל ברבית זו ביש לו^{טז} או ביש להם שער^{טז} אבל בשפורע לו יותר מכמות שהלווה הרי זו רבית גמורה^{טז} ואפילו אין היתרון אלא כל שהוא^{טז}. וכן אם החלו הפירות ופורע לו כמעות כמו שהיו שוין בשעת ההלוואה^{טז}, אלא אם כן עשאן דמים עליו מתחלה לפרעו כמעות כמות שהיו שוין בשעת ההלוואה^{טז} שהרי זה כאילו הלווה מעות. והוא שמתנה עמו לפרעו כמעות כמות שהפירות שוין בשעת ההלוואה בין שיוולו אחר כך בין שיתיקרו ואם מתנה עמו שאם יוולו יפרע לו כמעות כמות שהיו שוין בשעת ההלוואה ואם יתיקרו יפרע לו כפירות אסור בכל ענין אף אם יש להם שער ויש לו שהרי הלוה מקבל עליו אחריות והפסד הוול בשביל ההלוואה שאף שאחריות האונסין מן הדין הן על הלוה מכל מקום אחריות הוול אם יהיה גם כן על הלוה וריוח היוקר למלוה ישתכר המלוה בשביל שהלווה שיהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד^{טז}:

לך כמה דברים אמורים בהלוואה שאין להמלוה להשתכר כלל בהלוואתו אבל המקדים מעות על סחורה בשער קבוע של עכשו או שיש לו כולה למוכר^{טז} אינו צריך לקבל עליו אחריות ממנה עד שתגנה לו המוכר ואפילו אחריות הוול דהיינו שרשאי להתנות עמו שאם כשיתגנה לו יהיה השער כוול יותר מעכשו יחזור לו מעותיו^{טז} אם לא ירצה וליהנה לו כוול בשער ההוא לפי שעדיין היא ברשות המוכר לגמרי שיכול למוכרה לאחר ולקח מן השוק אחרת כזו וליתנה לו לפיכך אין ללוקח לקבל שום אחריות עליו^{טז}. אבל אם אינו יכול לקנות לו מן השוק כי הלוקח מתנה עמו שיתן לו כמה שיש לו ברשותו כבר מפני שהוא טוב הרי הלוקח צריך לקבל עליו אחריות הוול ואם אף ששראי אחריות הן על המוכר^{טז} ואפילו אחריות אונסים המצויים כגון יין שיחמוץ^{טז} הרי זה מותר האילו ואחריות הוול על הלוקח (והוא הדין אם שאר אחריות על הלוקח אף על פי שאחריות הוול על המוכר וריוח היוקר הוא ללוקח^{טז}) אבל אם כל האחריות הן על המוכר אסור אפילו אם מושך הלוקח לרשותו מיד^{טז} והמוכר מקבל עליו האחריות (עד זמן שיש לחוש בו שמא תתייקר סחורה זו) מפני שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד^{טז} במקח זה וכל מקח שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מפני שהמוכר מקבל עליו כל אחריותו אסור^{טז}

שולך רש"י מה, ב ד"ה דיני. עני, א ד"ה יש לו, עה, א ד"ה אבל אמר, שרע"ט קם סכ"א. ש"ך ס"י קם ס"ק א. וראה גם לעיל ס"ל.
שלה הרי כאילו יש לו (ברלעיל ס"ל).
שלו ראה ר"ן מ, ב ד"ה ולענין, וב"ח סוס"י קם, וע"ז ס"י קם ס"ק ב, שאם הלזה פאתים בשלש תהולו אמר מדאורייתא (ואולי בתר מנוקדא). משא"כ כאן שהתנה שרק אם יוולו יוסף, הרי רבית גמורה (שאנה כדחתרה, ברלעיל ס"ל). וראה הע"ג התעני ע' 49.
שלו ראה לעיל סוף ס"א וסוף ס"ז.
שלה שאף בסתם לא יתן דמיהם כשהולו (בריתא שם מור וש"ע שם. לעיל סוף ס"ב), וכשהתנה וראי אמר (ויב"ש שם. רמ"א ס"י קם ס"ב), דהוי קרוב לשכר ורחוק להפסד (ברלעיל ס"ל).
שלת ריב"ש שם. וברלעיל ס"ב וש"נ.
שמי ש"ח ריב"ש שם. רמ"א שם.

שמוא שמונת, ברלעיל ס"ב ואילך.
שמוב חשונה ע"ב, ע"ב (שמורת). רש"י ע"ד, ב ד"ה ופסק (הקאי אבולה מתניתין). רמב"א ע"ב, ב ד"ה וראי רקתי (הקאי בין ביש לו ובין בשער קבוע). מור וש"ע ס"י קעה ס"ז. פירשה שם ס"ק כב (החילוק בין זה להלוואה). ש"ך שם ס"ק יא.
שמוג תוס' מה, ב ד"ה האי, מ"ז שם ס"ק מ.
שדמ אביי דס, רע"ב. מור וש"ע ס"י קעה ס"ב.
שמה רש"י שם סע"א (דמריה בחמיצה). מור וש"ע שם (למעוטי דעת תוס' שם סד"ה א, שבקלקל של חמיצו שדכח אמור).
שמוז מדרש"א שם ע"ב ד"ה בא"ד יש לו, בדעת דתוס' שם ד"ה האי.
שמוז חוס' שם ד"ה א, בתרגום האי. מור וש"ע שם.
שמה גמרא שם. מ"ז שם ס"ק יב.
שמוט ברייתא ע, א (רשע).

הלכות רבית והלכות עיסקא

מדברי סופרים¹⁰⁰ מפני שיצא מכלל מקח ונכנס בכלל הלואה¹⁰¹ כי כל זמן שכל אחריות על המוכר הרי הוא עדיין של המוכר והמעות שקבל נעשו הלואה אצלו וכשהלוקח משתכר במקחו מפני שנתייקר הרי הוא משתכר בשל המוכר בשביל שהלוחו¹⁰²:

לך כמה דברים אמורים שמועלת קבלת אחריות הוול בלבד שלא יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד במכר גמור¹⁰³ אבל בשכירות כגון שהשכיר בהמה או כלי לחבירו וקובל השוכר עליו אחריות¹⁰⁴ אונסים¹⁰⁵ אף על פי שאחריות הוול על המשכיר הרי זה קרוב לשכר ורחוק להפסד¹⁰⁶ ואינו מותר ליטול שכר אלא מפני שהכלי נפחת ונגרע בתשמישו אצל השוכר¹⁰⁷ והבהמה נכחשת במלאכתה¹⁰⁸ אבל אם הוא כלי שאינו נפחת כגון כלי זהב (ובסף) אסור מפני שנעשה הלואה הואיל ורחוק מהפסד¹⁰⁹.

לפיכך אף בכלי הנפחת מתשמישו כיון שהשכירות הוא בעד פחתו אין אחריותו על השוכר לשלם אם נאנס מידו אלא כפי מה שהיה שוה בשעת אונסו אחר שנפחת בתשמישו ולא כמו שהיה שוה בשעת השכירות¹¹⁰ ולכן השוכר בהמה ואמר לו אם תמות אשלם לך¹¹¹ יאמר לו לשלם כפי מה שתהא שוה בשעת מיתה¹¹² שאם ישלם כשוויה בשעת שכירות נמצאת משעת השכירות היא שלו וברשותו נכחשה ושכרה הוא כרביית. ויש חולקין בזה¹¹³. וטוב להחמיר כסברא הראשונה:

לך וכן הנותן עיסקא לחבירו דהיינו שנתן לו סחורה או מעות¹¹⁴ להתעסק בהם למחצית שכר אין קבלת אחריות הוול בלבד על הנותן מועלת שלא יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד אם המקבל העיסקא מקבל עליו אחריות אונסים מכל העיסקא אלא צריך שגם אחריות אונסים מחצי העיסקא יהיו על הנותן¹¹⁵ וכן אחריות הוול¹¹⁶ מחצי העיסקא לפי שכל עיסקא חצי הלואה למקבל שהרי חצי ריוח שלו וחצי פקדון בידו שהרי חצי ריוח הוא להנותן¹¹⁷ לפיכך צריך שיהיה אחריות הוול ואונסים גם כן על הנותן על כל פנים מחצי פקדון¹¹⁸ שאם יהיה מקצת אחריות אונסים או וול על המקבל אפילו מקצת מחצי הפקדון הרי זה המקצת גם כן הלואה בידו ואין ליטול חצי השכר אפילו אם משלם למקבל שכר מרובו ועמלו בעסקא זו כל שכר עמלו בשלימות¹¹⁹ ומכל מקום אחריות גניבה ואבדה הן על המקבל אף מחצי פקדון מפני שהוא כשומר שכר עליו¹²⁰:

לך ואף שמקבל הנותן אחריות אונסים ווול או אפילו אחריות גניבה ואבדה מחצי

שנ רש"י שם ד"ה קרוב לשכר.

שנא רש"י סד, ב ד"ה רחוק (כיון דאינו מקבל עליו אחריות המקח). וראה לקמן סמ"ד. וראה לקמן (שבה) גופא שהיא קרוב לשכר כיון נעשה הכל הלואה.

שנב ועדיין הוא לקמן ס"ג, לענין קניית בית ואיסור הדשתמשות בו.

שנג תוס' ע, א סו"ה דקא.

שנד גמרא סמ, ב, ע, א. מור וש"ע סי' קנ"ג ס"ד.

שנה מור שם ב"י שם ד"ה מותר להשכיר. לבוש שם ס"ג.

שנו ראה גם לקמן סמ"ד, שהאחריות עצמה אינה עושה אותו להלואה, רק במקום שעליו נעשה קרוב לשכר כו.

שנז גמרא שם, לפירוש התוס' שם ד"ה מרא וד"ה דקא. רמ"א שם ס"ג.

שנח מור ולבוש שם ס"ד.

שנט תוס' דף ע, ע"א שם, לפירוש הב"י שם, והנהוג אשירי סי' נמ. רמ"א סי' קנ"ג ס"ג בר"ה.

שס מור ורמ"א שם ס"ג.

שסא שמונת בברייתא סמ, ב. מור וש"ע ס"ה.

שסב מ"מ פ"ה ה"ג, בשם רמב"ן ד"ה הא ראמתי. מור ורמ"א שם ס"ד.

שסג רמ"א שם, ב ד"ה תרתי וד"ה מותר, לפירוש הגהות אשרי שם, ב"י וש"ע שם ס"ג.

שסד ראה ש"ך ס"ק ג.

שסה תוס' ע, א ד"ה דקא. טור סי' קנ"ג בשם ה"ר. וד"א טי' קנ"ג שם ס"ב. וראה פפ"ה התלמודים ע' כה.

שסו גמרא ע, ב (אונסא חלא).

שסז גמרא קד, ב. מור וש"ע שם ס"ב.

שסה רמ"א שם. ש"ך ס"ק ג.

שסט ר"ן ע, ב ד"ה אין. ש"ך ס"ק ג.

שע ראב"ד הל' שלוחין פ"ו ה"ב. הגהות אשרי פ"ט סי' מ, בשם רבנו חננאל ורבנו ברוך, ונעז העיטור (לפ).

(א. טור וש"ע שם ס"ה.

הלכות רבית והלכות עיסקא

הפקדון ^{שטא} צריך ליתן למקבל שכר עמלו ומרחו ^{שטב} שמורח ומתעסק בחצי הפקדון שאם לא יתן לו נמצא מורה בשכר חצי ההלוואה שהלוהו ^{שטג} והרי זה אבק רבית ^{שטד}:

לח' וכמה יתן לו אם פוסק עמו מתחלה כשנתן לו העיסקא שיתן לו אפילו דבר מועט בשכר עמלו ^{דיו שטח} ואם כבר נתן לו ולא פסק עמו בדבר מועט יתן לו ב' שליש ריוח ואם יהיה הפסד לא יקבל רק חצי ההפסד ^{שטו} והרי חצי שליש ריוח העודף למקבל בשכר עמלו ^{שטז}:

לפ' וצריך המקבל ליהרר שלא לוותר ^{שטז} כלום משלו בעיסקא כגון אם יש לו סחורה ^{שטז} שקנה בזמן הוול ממועות שלו ועכשיו נתיקרה כשקבל מעות עיסקא מחבירו לא יקחנה במעות העיסקא כמו שקנה אלא כמו שהיא שזה עתה ^{שטז} וכן אם נתן לו סחורה בעיסקא ודרך לשכור כתף להוליכה לשוק צריך לחשב שכר הנתן ^{שטז} מכלל הוצאות הקרן ויטלנו תחלה כשיבואו לחלק הריוח והמוחר על זה הוא ריוח ויהלוקו ^{שטז} אפילו לא שכר כתף אלא נשא בעצמו ^{שטז} ואף על פי שקבל שכר עמלו בשלימות אין המשא בכתף בכלל זה ^{שטז} במקום שלא נהגו כן שישא המקבל בעצמו ^{שטז} ואינו רשאי לוותר כלום להנותן משום איסור רבית ^{שטז} שהרי הוא לזה גמור על חצי הלוואה ^{שטז} כיון שאחריות ההפסד עליו ^{שטז} לפיכך צריך הוא ליהרר שלא לעשות שום טובת הנאה להנותן כמו שצריך כל לזה ליהרר מלעשות מלמלה ^{שטז}:

ב' וצריכים לחלק בשוה הריוח שיהיה הן רב הן מעט ואסור לקצוץ ריוח ידוע להנותן בין שהוא רב או מעט או לא יהיה ריוח כלל ^{שטז}. ואף על פי שבמורה היא זו שמוכר לו כל חלקו בריחה ואפילו יהיה הרבה מאוד בעד דבר קצוב וכמו שרשאי למכור כן לאיש אחר ^{שטז} מכל מקום זה שקיבל ממנו המעות אם פוסק לו ריוח ידוע נראה כלוה ממנו ברבית ^{שטז} ואסור מדברי סופרים ^{שטז} אף על פי שבאמת אינו לזה על חצי הפקדון שפוסק לו בעדו ריוח ידוע. ואפילו אינו לזה כלל כגון שאחריות כל המעות ^{שטז} על הנותן בין

המעות שמקבל עבור העיסקא, או בחוב שיש לו, כדלקמן ^{שטז}.
שפ ש"ת הרא"ש כלל פה פוס' ה. מור וש"ע סי' קעב סכ"ב.
שפא ברייתא פה, ב. גלויסת ר"ח בכתום' שם ד"ה מקום, וכפירושו המור וש"ע' שם סכ"א.
שפב מור ורמ"א סכ"א.
שפג כ"י ד"ה וכל דבר, מ"ו ס"ק כח.
שפד מור וש"ע שם.
שפה כ"י ד"ה וכל דבר, מ"ו ס"ק כח.
שפו מור וש"ע ס"ק כח.
שפז כדלעיל סל"ו וש"נ.
שפח כדלעיל סוף סל"ד וש"נ.
שפט כדלעיל ס"ב וס"ג.
שצ טור סי' קעג, בשם רבנן ישעיהו, שו"ע שם ס"ג.
שצא ט"ז שם ס"ק יב.
שצב מור וש"ע שם.
שצג מ"ז ס"ק ג.
שצד טור וש"ע שם (כל האחריות). ש"ך ס"ק יח (שפירושו אחריות כל המעות). ראה לקמן (בסוף המעוף), שאם מקבל רק האחריות של חצי המעות אסור לדברי הכל.

שעא תב"י'ם הל' שלוחן פ"ו ה"ב (שהנתן צריך לקבל עליו אחריות גניבת ואבידה, ומ"ט צריך ליתן שכר עמלו). ואף הראב"ד וטענתו (שאין צריך לקבל אחריות גניבת ואבידה, כדלעיל סוף מעוף הקדום). לא חזקו עליו בזה (שאף במקבל צריך ליתן שכר עמלו). עיין שם.
שעב מושבא חת, א. רמב"ם שם. מור וש"ע סי' קעג ס"ב.
שעג רש"י שם ד"ה אין מושיבין חנוני. מור וש"ע שם.
שעד רמב"ם שם. מ"ו שם ס"ק ג.
שעה גמרא פה, א (קוצץ לו דינר). ר"י' (פ, א), לפירוש הב"י ד"ה הרי כל דברי הפוסקים (שמועיל אף באין לו עסק אחר). תב"י'ם הל' שלוחן פ"ו ה"ד (שכשהנתן להותפין בריחה מנו במשהו אפילו אין לו עסק אחר), לפירוש הב"י ד"ה הנה מילי (שמועיל אף בהעלת לו דינר). טור וש"ע ס"ג ס"ז (ואפילו ברינה). הנהות דרש"ל למור, ופירוש ס"ק ו (אפילו פחות מדינר).
שעו רבא סח, ב לפירוש רוב הפוסקים, רש"י קד, ב ד"ה חד עיסקא. ר"ף (פב, ב). רא"ש פ"ם סי' פו. ושאר הפוסקים שהובאו בב"י ד"ה ולענין נותן, ש"ך ס"ק יד.
שעז רש"י פה, רע"א.
שעה לבוש סי' קעב סכ"ב (לא יקבל המקבל ג"כ עליו לעשות מה שאינו צריך).
שעט שיש למקבל סחורה ברשותו, ומקנה אותה כקנין

הלכות רבית והלכות עיסקא

מאונסים בין מהפסד עיסקא שתהיה בוול⁵⁵ ואפילו אם גם אחריות גניבה ואבידה⁵⁶ על הנותן מכל המעות שנמצא שהמקבל אינו אלא שלוחו של הנותן להתעסק במעותיו להריות בהם וקנה ממנו הריוח בדבר קצוב אף על פי כן מתחלף הוא במלוה כרבית⁵⁷ הואיל ונותן לו ריוח ידוע וההפסד הוא דבר שאינו מצוי כל כך.

ויש מתייר⁵⁸ אם כל האחריות אפילו מגניבה ואבידה הן על הנותן מכל המעות שהמקבל אינו נראה כלוה כלל ומותר למכור לו הריוח כמו לאיש אחר וכן בכל רבית של דברי סופרים⁵⁹ מותר לפי סברא זו אם נוטל הרבית מקבל עליו כל האחריות אפילו מגניבה ואבידה כי מעתה אינה נראית כהלוואה כלל ומותר ליטול ממנה ריוח ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים⁶⁰ (אבל אם הנותן מעות למחצית שבר אינו מקבל כל האחריות אלא מחצי המעות אסור לדברי הכל⁶¹):

בא וכל זה כשקוצץ לו דבר קצוב בין שירוויח הרבה בין שלא ירוויח כלום רק שאחריות ההפסד מן הקרן הוא על הנותן אבל אם קוצץ לו דבר קצוב בין שירוויח הרבה בין שלא ירוויח אלא כשיעור שקצץ לו יתנו לו כולו אבל אם לא ירוויח כלום לא יתן לו כלום וכן אם ירוויח פחות משיעור שקצץ לו יתנו לו ולא ישלים מביטו לשיעור זה הרי זה מותר⁶² אף אם אחריות גניבה ואבידה הן על המקבל מכל המעות כדיוו שהוא שומר שכר⁶³ וגם אחריות הוול ואונסים על המקבל מחצי המעות שהן הלוואה (לפי שאינו נראה כמלוה כרבית כמה שקוצץ עמו שיתן לו דבר קצוב הואיל ולא יתנו לו מביטו אם לא ירוויח כלום אלא שמכור לו המקבל חצי הריוח שלו בעד שמוחל לו הנותן את העורף על דבר קצוב שקצץ עמו אם יהיה עורף ומכירה זו שהמקבל מוכר חלקו להנותן אינה נראית כהלוואה כרבית כמו מכירת הנותן חלקו להמקבל בעד דבר קצוב וידוע שיתן לו שהיא דומה כאלו הוא מלוה ברבית).

(ויש חולקין על זה⁶⁴ וחוששין משום רבית גמורה של תורה כל שקוצץ לו דבר קצוב אף שהיא הריוח לא יהיה כל כך. אבל המנהג פשוט במדינות אלו להקל בזה לעשות ממרנות⁶⁵ שהם שמרי עסקא על דרך זה⁶⁶ רק שאחריות האונסים והפסד בסחורה שהחולה צריכה להיות על שניהם בשוה⁶⁷ כמו שנתבאר למעלה⁶⁸).

ומכל מקום צריך לזהר שלא להוכיח בשטר קצבה לריוח בשבועות או חדשים שנתחייב המקבל ליתן דבר קצוב לכל שבוע או חודש⁶⁹ ממעם שיתבאר⁷⁰ אף על פי שאם לא

תה שבעת שמקבל המעות עבר העיסקה, הוא מוכר שטר פתוח (וועקסל) לנותן העיסקה, וכיחב בו, שבמנו הפירעון ישלם המקבל את סכום הקרן הריוח במסום מסויים, לכל מוכר כתב זה. וראה לרם הפנים קונטרס אחרון ס"ק א, בשם חותנו המנן אברהם, לכתוב בשטר המבטוח, שענשה על עד החרת כתיקון מחר"ם ז"ל (שנצווין לקבן במגדן).
תו שטר עיסקא ונהוג באותה תקופה, שתיקן מחר"ר מענדל מריאקא (מועצת כחלת שבועה סי' מ, ובכ"ז), הוא כעין זה, אלא שבכולו באחריות הנותן עד שיעלה הריוח לסכום שקבע, ומאז עד זמן הפירעון הוא הלוואה באחריות המקבל (ממכאוב בפור ושל"ע סי' קסו).

תז מ"ז שם.
תח מעוף לו.
תט מ"ז ס"ק כא.
תי מעוף מ"ה.

שצה כדלעיל סל"ו. וראה מנחת איש ע"י ש"ב הערה 55.
שצו ב"י ד"ה כתב ה"ר ישעיה (ברעה זי). עיי' ש"ד ס"ק יח (ש"כ"ה לדעת הא').

שצז רבנו ישעיה שם.

שצח שו"ת מחר"ק שרש ק"ט, ברעת רבנו ישעיה. תרומת הדישן סי' ש"ב. הרי"א שם ס"ו.

שצט דמ"א שם. משא"כ ברבית דאורייתא, כדלקמן סמ"ג. ת רמ"א שם.

תא מחר"ק שרש ק"ט. הובא בש"ך ס"ק כ (אפילו לדעת המתירין גם ברבית דאורייתא).

תב ט"ז שם ס"ק יב. ב"ה בקי"א ד"ה הנותן עיסקא. ש"ך ס"ק מה.

תג כדלעיל סל"ו, וש"נ.

תד נגזל העיטור אות כ (לפ, ג). ב"י ד"ה כתב בעשור.

הלכות רבית והלכות עיסקא

זו

יהיה ריוח לא ישול כלום¹⁰¹ ויחשוב זה שנמל על הקרן¹⁰² וכן בכל דרכי היתר לקוחת ריוח שיתבאר צריך ליהדר שלא להזכיר קצבה לריוח בשבועות או חדשים (בין בכתב¹⁰³ בין בעל פה בתורת חיוב על המקבל אלא אם ירצה לעשות בן מעצמו אחר כך להקל עליו מותר לקבל ממנו. ואפילו קצבה בשנים להתחייב ליתן לכל שנה כך וכך אסור כי אין הפרש לענין רבית בין זמן מועט לזמן רב) אלא יכתוב סתם ליתן בסוף השנה או חציה כך וכך וכשיגיע הזמן יכתוב שטר אחר¹⁰⁴ או אפילו בלא שטר כלל אם נתרצו שיהיה העסק בידו עד שנה או חציה על דרך היתר זמן הראשון הרי זה מותר לקבל בסוף זמן השני ריוח כל כך כמו בעד זמן הראשון ואפילו לא דבר עמו כלל בסוף זמן הראשון או יותר מן הסתם עיכבה על דרך היתר הראשון¹⁰⁵ (ואם עיכבה פחות מזמן ראשון וכן הנותן ליפול העיסקא מידו אין להם לחשב הריוח בפירוש לשבועות וחדשים אלא יתן בסתם לפי ערך הזמן שעבר מהשנה):

בב וכל זה כשאותן המעות שמקבל הן עצמן עיסקא שמתעסק בהן להריוח ואינו מוציא אותן ביציאתו אבל אם הוציא יתר מחצי המעות¹⁰⁶ שהן הלואה ביציאה שאין בה ריוח כגון לצורך פרנסתו או דירתו או פירעון חובו בין מדעת הנותן שנתן לו רשות להוציא בין שלא מדעתו¹⁰⁷ אף שמיד החזיר מעות אחרות תחתיהן ונתעסק בהן והריוח הרי זה הריוח שלו ואם נתנו להנותן הרי זו רבית גמורה¹⁰⁸ אף אם לא קצין לו דבר קצוב אלא נתן לו חצי ריוח כל המעות בין רב או מעט לפי שמיד שהוציא ביציאתו נעשו מעות אלו שהוציא חוב הלואה עליו¹⁰⁹ ולא נשאר חצי המעות פקדון שיהיה חצי הריוח לבעל הפקדון. ומה תקנתו אם צריך ללוות ממעות העסק לפי שעה להוציא ביציאתו או כשיחזיר המעות אחרות תחתיהן יזכה אותן להנותן על ידי איש אחר שיגבהן בשבילו¹¹⁰ שזכין לאדם שלא בפניו¹¹¹. ובלבד שיתן לו הנותן רשות ללוות מהן לפי שעה שאם ילוה מהן שלא ברשותו¹¹² אין חורה מועלת אפילו על ידי איש אחר לזכות להנותן עד שיחזירין ליד הנותן¹¹³. מלבד האיסור של תורה שעושה כמה שמשנה מדעתו של הנותן ללוות מעותיו שלא ברשותו¹¹⁴:

בג ואם יש לו איזה סחורה בעין¹¹⁵ כדי המעות של חצי הפקדון רשאי להוציאן ביציאתו מדעת הנותן ולהקנות לו הסחורה¹¹⁶ כפי מה שהיא שוה עכשיו ולא כמו

תיט תשובת רבנו ברוך, בתשובות חיימוניות משפטים סי' כב, ויבדיל ב"ק רמז סכב. ב"י סי' קנז ד"ה כתבו התוס' רמ"א שם סי' ק"ח, וראה שו"ת צ"צ י"ד סי' רצז.

תכ תשובת רבנו ברוך שם. רמ"א שם.
תכא משנה עירובין פ"א, ב. ובדלעול או"ח סי' שמו ס"ב, רש"י.

תכב תשובת רבנו ברוך שם (תרי שלח י"ד בפקדון). רמ"א שם.

תכג נגריא מא, רמ"א (צריך דעת בעלים). רש"י שם (ואם לא הודיעם חיוב באחריותם). ראה ה"מ סי' שנה ס"א.

תכד תשובת רבנו ברוך שם. שו"ת הר"ן סי' עג (הובא בב"י שם). רבנו יצחק מישירם תרנב ח"ג. רמ"א שם. וראה לקמן הל' מציאת סכ"ה. הל' גזילה ס"ב.

תכה בעת שסיכמ אתו על העיסקא.
תכו כן חושטת בתשובת רבנו ברוך שם (ואם עירב החובות כ"ו). וראה תוס' ק"ד, ב' ד"ה דלא.

תיא שיה מותר (בלא קצבה לריוח בשבועות או חדשים) כדלעיל.

תיב ואם כתבו כן בשטר וכבר נמל את חלקו בתגיע הזמן, יחשוב את זה שנמל על הקרן, כאילו כבר נמל חלק הפקדון.

תיג סי' שם (ובדלעיל).

תיז ולא יכתוב בשטר הראשון, שאם יומשך הפירעון יחשב כעיסקא חדשה לענין שנה או חציה. וראה לקמן סמ"ו (שששענשים על ידי היתר כסף יכול לכתוב בן). שו"ת צ"צ סי' קכ וסי' רצח (שאם כבר כתב בן יש לגבות בו ריעבד ע"כ). פלפול התלמידים י' ע' כו. העני"ב תתפ ע' 43.

תטו סי' ס"ק לא יוכל די.

תטז אף שאסור להוציא גם החצי של הלואה בלא דעת הנותן (במבואר בגורו שו"ע שם ס"ל), מ"מ או היה נשאר החצי פקדון ודחיה לנתן.

תזו ראה שו"ת שם ס"ה. פרי עין חיים הערה נב.
תיח ראה לקמן סמ"ו (רבית גמורה של תורה).

הלכות רבית והלכות עיסקא

שקנאה בכול כמו שנתבאר למעלה^{ת"ח} וליתן לו הריוח שיהיה ממנה הן רב או מעט או אם קצץ לו דבר קצוב בעד הריוח אם ירויה בן בסחורה זו לפי המנהג שנתבאר למעלה^{ת"ח} ואינו צריך להקנות לו הסחורה בקנין סודר אלא די בנתינת מעות שעשאוה חכמים בקנין גמור לענין היתר רבית של דבריהם שעל ידי מוקח וממכר כמו שנתבאר למעלה^{ת"ט}. והוא הדין אם אין נותן לו עכשיו מעות כלל אלא שחייב לו ממכר אינו צריך להקנות לו בקנין סודר כל שיש לו עכשיו כולה בעין כמו שנתבאר למעלה^{ת"י}. רק שיתעסק בה להרויח ולא יוציא ממנה או מרמיה ביציאותיו^{ת"י}.

מה שאין בן כשאין לו סחורה בעין כדי המעות של חצי הפקדון צריך לקנותו במעות אלו עצמן או שיוכה לו מעות אחרות על ידי אחר ויקנה בהן אם נותן לו הנותן רשות ללות מהן לפי שעה. ואם אינו מוכה לו על ידי אחר הרי הריוח שנותן לו רבית גמורה של תורה שכיון שנותן לו המעות ופוסק עמו למחצית השכר ונותן לו רשות להוציא אותן ביציאותיו ועכשיו כל המעות הלואה אצלו כשיוציאן הרי הפסיקה שפוסק עמו למחצית שכר הוא שכר הלואה בלבד^{ת"ב}.

ולפיכך אף אם הנותן קיבל עליו כל האחריות אפילו מגניבה ואבירה מכל המעות וכל הסחורה אף של חצי ההלואה אסור שאין קבלת האחריות על הנותן מועלת להתיר רבית של תורה^{ת"ב}. מה שאין בן כשאינו נותן לו רשות להוציאן ואינו מוציאן ביציאותיו אלא מתעסק באותן מעות עצמן להרויח והרי הריוח העולה מהן של הנותן מן הדין אוי מועלת קבלת כל האחריות על הנותן להתיר הקציצה שקוצץ לו אף אם לא יהיה ריוח כלל כמו שנתבאר למעלה^{ת"ג} לפי שקציצה זו אינה אסורה מן התורה שהרי הוא קונה את העודף שיהיה בריוח של הנותן על הקציצה אלא מפני שנראה כלוה רבית אסרו חכמים וכשכל האחריות על הנותן אינו נראה כלוה כלל כמו שנתבאר למעלה:

בזך והרוצה ליתן מעות בעיסקא למחצית שכר ושהיה הקרן שלו במזוה וכל האחריות יהיו על המקבל אין מועיל לו שיוסף להמקבל בשכר עמלו^{ת"ד} ואפילו יתן לו מתנה מרובה כדי שיקבל עליו אחריות יותר מדינו על דרך שנתבאר^{ת"ד} לפי שכל שהנותן הוא קרוב לשכר ורוחק להפסד נעשה הכל הלואה ואסור מדברי סופרים כמו שנתבאר למעלה^{ת"ד}.

אלא כיצד יעשה יתנה עמו שלא יקנה אלא סחורה פלונית ואם ישנה שיהיה כל האחריות על המקבל אף מחצי הפקדון ואפילו מאונסים וזולתם^{ת"ה} ואף על פי בן אם יהיה ריוח

תכז מעוף לה.

תכח מעוף מא.

תכט מעוף בנ.

תל מעוף בו (לענין פוסק על הסחורה בשער הול, ועד"ף כאן לענין תורת עיסקא, שבשניהם הרי רבית של דבריהם, ומועיל מה שיש לו להתיר לגמרי). וראה שו"ת צ"צ סי' פנ. פס"ד צ"צ רטו, ד. מרחשבות בעצה י"ד סי' ו. מ"ט תנינים. ברית יהודה פ"ה תערה ו'.

תלא שכל העסקא בסחורה זו היא דרך מוקח וממכר (שאין בה הלואה), ומועיל מה שיש לו להתירו לגמרי.

תלב וכיון שבלא קנין המעות היו הלואה ורבית של תורה,

לכן אין קנין המעות מועיל.

תלג דרכי משה ס"ק ת, בשם שו"ת הריב"ש סי' שח (שבשמי"ט סי' קעג סי' ט"ה, ובש"ך שם ס"ק לד). ורא"ה סי' קעז סי'. דלא כיון שחז"רין שהביא בס"י קעז סי' טו בהג"הו, שהיא דעת ריב"ש הדין סי' שכו. עיין שו"ך שם ס"ק ב, ובס"י קעז ס"ק ב.

תלד מעוף בנ.

תלה השכות רבנו בריך בתשובות מיינוניות משפטים סי' בנ.

תלו מעוף לה. וראה לעיל סי' ט.

תלז סל"ד"ה.

תלח הוי"ו כשהתנה בן כפירוש, כדלקמן בסוף המוסגר.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רט

בסחורה היא ויחלקו בשוה ת"ט שכ"ן הדין ככל שליוח שמשנה שליחתו שכל ההפסד שלו וזריו למשלח ת"ט והמקבל מותר לו לשנות לכתחלה ת"ט למוכר הנותן לקנות סחורות אחרות שיש בהן ריוח הרבה ת"ט וכל האחריות יהיה עליו ואף שהנותן דעתו גם כן שישנה ויריוח הרבה ויהיה כל האחריות עליו אין בזה משום הערמת רבית הואיל וקבלת כל האחריות על המקבל אינה אסורה אלא מדברי סופרים ת"ט מפני שהנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד ת"ט ואף שגם עתה כשהמקבל משנה וכל האחריות עליו הרי הנותן הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד מכל מקום כיון שאם לא היה משנה והיו כל האחריות על שניהם בשוה היה הנותן קרוב לשכר ולהפסד כמו המקבל מותר ת"ט שהרי המקבל מודעת עצמו הוא משנה ואינו כשלוהו של הנותן כשינוי זה. וכן יכול להתנות שלא יממין הכספים אלא תחת התקדקע ואם ישנה ויארע בהן אונס כל ההפסד עליו אף של חצי הפקדון ת"ט. וכן יכול להתנות עמו שילוח אותן לנכרים רבית על משכנות של כסף וזהב ויממין המשכנות תחת התקדקע ת"ט וכן המעות קודם שילוח ואחר שיפרעו לו שנמצא בטוח מכל ההפסד ואם ישנה ויעסקו בהן בסחורה יהיה כל ההפסד עליו בין מאונסין בין מוול. והמקבל יעסקו בהן בסחורה ויתן לו חצי הריוח וכל האחריות עליו.

(וכל זה באחריות ההפסד שבא מחמת השינוי ששינה ממה שאמר לו הנותן אבל כל הפסד שלא בא מחמת שינוי זה הרי הוא על שניהם בשוה מן הדין ת"ט. ואם המקבל מקבלו עליו בלבדו יש בזה משום רבית אלא אם כן מתנה עמו בפירוש שאם ישנה יהיה כל ההפסד עליו אפילו הפסד שאינו בא מחמת השינוי):

בה עוד יש דרך אחרת שיהיה הקרן בטוח אף שכל האחריות על שניהם בשוה אלא שקיבל עליו המקבל שלא יהיה נאמן על שום הפסד מהקרן בשבועה כדינו שהוא שומר שכר ת"ט ויחייב שבועה על הפסד באונס ת"ט רק שיבדל בשני עדים שפרש שארע לו הפסד באונס ואם לא יבדל בעדים יחייב לשלם כל ההפסד מן הקרן ת"ט ואף שהנותן הוא רחוק להפסד מותר כיון שאם יוכל לברר בעדים יהיה קרוב גם להפסד כמו לשכר ת"ט. אבל אסור להתנות עמו כן על הריוח שלא יהיה נאמן בשבועה לומר שלא היה שם ריוח ת"ט שכיון שהוא ספק מתחלתו אם יהיה שם ריוח אין לו לומר לו איני מאמינך ת"ט

תג ה"מ ס' שה ס"ב.
תגא תרווחת הדשן ס' ש. הובא בדרכי משה ס' קעו ס"ח, ה' ובש"ך שם ס"ק ב (אלא בשם מורי שלמך המילה עליו גם אחרות נגיבה ואברה, כדי שיוכל לקצוץ רבי קצוב, כדלעיל ס"מ). וכת"ש ב"תוס'ס מתאנן בעל הסמ"ע (שכתב בפניקס ארבע הארצות) בדרך ארובה מעין היתר הלאה ס' (שפרש בדרכי משה שם, שלא סמך על תרימות הדשן שם לענין שלא יאמין אפילו ק' עדים רק הש"ן ב', אלא לענין שלא יאמנו בשבועה). וכל"ה נגיבה שש"ך עיסקא שתוקן מוה"ר מנחם מנדל מקראקא (מוענק בגרמל שמנה ס' מ, ובכ"מ).

תגב כדלעיל סמ"ד (לענין התנת שלא ישנה כו').
תגג ל"ב וש"ך ס' קסז. וכל"ה בגיטת שש"ך מדר"ם ה"ל, כמבואר בקונטרס מתאנן בעל הסמ"ע שם. וכל"ה בבית הלל ס' קעג, שכן התקין בעל הלכת מחוקק מוה"ל.

תגד לבוש ומ"ז שם.

תלט תשובת רבנו ברוך שם (סחורה פלונית). טור ס' קעו (יתעסק בדבר פלוני), בשם תוס' ב"ק, א ד"ה הנותן. ושו"ע שם ס"ד.
תמ כרייתא ב"ק קב, סעי' ארע"ב. טור וש"ע ה"מ ס' קעו ס"א וס' קפג ס"ה.
תמא מרדכי ב"ק רנו קכב. שו"ת ה"רן ס' עג. הנהות אשרי ב"מ ס"ה ס' מא. ה"מ שם ס"ה.
תמב תשובת רבנו ברוך שם. מרדכי שם. מ"ז ס"ק י. ראה פ"ד צ"ז (שכן, ג"ד), שהוא דלא כש"ת מ"ס הל"ן נר מנחה (קיד, ב) ד"ה רענ.
תמד תרימות הדשן ס' ש. שו"ך שם ס"ק ז' וס"ב ב.
תמז כדלעיל ס"ה (שקוב לשכר כו' הוא רק מדברי סופרים), וש"ך.
תמה תוס' הראשונים שם. טור וש"ע שם.
תמו טור וש"ע שם.
תמז תוס' שם.
תמח ש"ך ה"מ ס' קפג מ, בשם הנב"מ ס' קעג.
תמט כדלעיל ס"ז וש"ך.

הלכות רבית והלכות עיסקא

(ואפילו אם מאמינו בלבו אין בכך כלום כיון שהתנה עמו שאם לא יכרר בעדים ישלם וקבל עליו תנאי זה כל תנאים שבממון קיים¹⁰¹) ומשום רבית אין כאן כיון שאם יוכל לכרר בעדים יהיה קרוב להפסד כמו לשכר):

מזו וכל דרכי היתר הללו הן בעיסקא שהמקבל אינו מוציא המעות בניצאויותיו¹⁰² אלא מתעסק בהן ומרויח.

ויש דרך אחרת להתיר להוציא המעות בניצאויותיו רק שיהיה לו סחורה בעד כל סך המעות שנותן לו ומוכרה לו בין בשויה בין בפחות משויה¹⁰³ בעד מעות הללו ומקנה אותו לו בקנין סודר¹⁰⁴ כתנאי שאם לא יתננה לו לזמן פלוני יתחייב בקנין סודר זה מעבשיו¹⁰⁵ לפרוע בעדה אפילו עד הכפל משויה לזמן פלוני. וכן אם אין לו סחורה זו אלא שנקבע השער בעיר עליה בענין שמתור להקדים עליה מעות לקבלה אחר כך כשער הזה כמו שנתבאר למעלה¹⁰⁶ מותר גם כן להתנות עמו ולקנות ממנו בקנין סודר שאם לא יתננה לו לזמן פלוני יתחייב מעבשיו לפרוע לו לזמן פלוני עד הכפל משויה¹⁰⁷. שכל שהקדמת המעות על הסחורה הוא בהיתר נמור על דרך שנתבאר למעלה שוב אין בזה משום רבית במה שפורע בעדה אפילו עד הכפל לזמן פלוני בשביל שלא נתנה לו בזמן שקבע לו כי אין זה שכר המתנת הפרעון אלא קנס הוא שקנס את עצמו ומיד שעבר הזמן ולא נתנה לו ברגע ההוא נתחייב בקנס כולו¹⁰⁸ לפיכך אין דומה כלל לרבית שהיא ריבוי ממון שמתרבה בהמשך הזמן שבעליו ממתנים אותו¹⁰⁹.

ואף שאמר לו לפרוע הקנס לזמן אחר רחוק מזה זו היא הרחבה שהרחיב לו זמן פריעת הקנס אבל חיובו חל מיד ברגע שעבר זמן נתינת הסחורה שאף אם המוכר רוצה ליתן הסחורה או להחזיר לו מעותיו לא נפטר מקנס¹¹⁰. [ו]כיון שפרעון זה הוא דרך קנס אין לחוש במה שפורע לו במעות כמו שחששו בזה בשאר כל מקדים מעות על הסחורה ולא נתנה לו אחר כך שאסור לפרוע בעדה במעות כמו שנתבאר למעלה¹¹¹ וכאן מותר הואיל והוא דרך קנס¹¹².

(ולאומר¹¹³ שכל קנס יש בו משום אסמכתא אף שקנו ממנו בקנין סודר אלא אם כן קנו ממנו בבית דין חשוב וכן עיקר כמ"ש בח"מ סימן ר"ז¹¹⁴ גם כאן צריך לקנות ממנו בבית דין חשוב¹¹⁵. או שכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב שזה מועיל אף שלא היו שם בית דין כלל רק שקנו ממנו בקנין סודר בפועל ממש כמ"ש שם. וצריך להזהיר זה לריבים שמועים בזה ואין קונין בקנין סודר כלל וגובין בשטרות אלו שלא כדין).

ומה שנהגין במקצת מקומות לכתוב שטרי חובות על צד היתר כספ¹¹⁶ שההיתר הוא שהלוה מוכר לו כסף צרופ¹¹⁷ בפחות הרבה משויו ליתן מיד בו כיום ואם לא יתננו

תנה ברייתא צד, א כרבי יהודה. מור וש"ע אהע"ז סי' לח סי"ח.
תנו כדלעיל סמ"ב.
תנו שיה מותר כשש לו הסחורה. כדלעיל סמ"ב.
תנה אף שעל עקם הנכריה מנו בנתינת המעות, כדלעיל סמ"ב, מ"ט התחייבות הקנס היא בקנין סודר.
תנו ראה מ"מ תצוינים.
תס סעיף כה.
תסא שו"ת ריב"ש סי' שלה. ש"ע סי' קעו סי"ח.
תסב שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרנא. ריב"ש שם. ש"ך סי' ס"ק לו. מ"ז ס"ק כג.

תסג כדלעיל ס"ד.
תסד מ"ז שם.
תסה סעיף כה.
תסו ש"ך ס"ק לח.
תסז תוס' סו, א ד"ה ומנינו. רא"ש סי' כג.
תסח ברמ"א סי"ח. ולקמן הל' עדיית סי"ב.
תסט ראה ש"ך ס"ק לו.
תע כספרי הפוסקים נקרא: היתר כסף וקנין.
תעא ראה לעיל סמ"ב (שאסור להקדים מעות על מעות בפחות משויו, אפילו יש לו), וסוף סעיף (אם כסף צרופ יש לו דין מוכנע או פרי).

תנה ברייתא צד, א כרבי יהודה. מור וש"ע אהע"ז סי' לח סי"ח.
 תנו כדלעיל סמ"ב.
 תנו שיה מותר כשש לו הסחורה. כדלעיל סמ"ב.
 תנה אף שעל עקם הנכריה מנו בנתינת המעות, כדלעיל סמ"ב, מ"ט התחייבות הקנס היא בקנין סודר.
 תנו ראה מ"מ תצוינים.
 תס סעיף כה.
 תסא שו"ת ריב"ש סי' שלה. ש"ע סי' קעו סי"ח.
 תסב שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרנא. ריב"ש שם. ש"ך סי' ס"ק לו. מ"ז ס"ק כג.

הלכות רבית והלכות עיסקא ריא

יתחייב לשלם לזמן פלוני כך וכך כפי הרייח שמתפשר עמו בדרך קנס והלוה מודה שיש לו כל הכסף ברשותו ועכשיו כדי שיהיה מותר למכרו בפחות משויו בשביל שמקדים לו המעות שאם אין לו כל הכסף אסור להקדים לו המעות אפילו שענה אחת לנתנית הכסף כשמוכרו לו בפחות משויו כמו שנתבאר למעלה^{תשי}. אין זה מנהג יפה כי הוראה לשקר אינה מועלת כלום כמו שנתבאר שם שאף שמועלת כדיני ממונות^{תשי} שאם אדם מודה שהמעות שבביתו הן של חבירו וזה בהן חבירו בהוראה זו^{תשי} אף שדוע שאינן של חבירו מכל מקום להתיר איסור אין הוראת שקר מועלת כלום^{תשי}.

(ואין צריך לומר אם הלוה אינו יודע כלל ענין היתר כסף הכתוב בשטר חוב. ואף שברדיו ממונות כשהלוה חותם את עצמו בשטר מתחייב בכל הכתוב בו אף שאינו יודע כלום^{תשי} מכל מקום להתיר איסור רבית אי אפשר אלא על ידי קנס במקום וממכר^{תשי} וזה לא נתכוון למכור כלל אלא ללוות הלוואה גמורה והאריך יקנה המלוה אם הלוה אינו מקנה לו^{תשי}. ואין צריך לומר אם המלוה אינו יודע ענין היתר שאינו מתכוון לקנות כסף כלל ולמזול קנס בעבורו אלא להלוואה גמורה.

אלא כיצד יעשו^{תשי} המלוה יתנה בפירושו עם הלוה שנתן לו המעות הללו ועכשיו שימכור לו בעדם כסף צרוף ויתנו לו בו ביום כפי שווי אשר ישנה הכסף בעת שיתננה לו היום^{תשי} ולא כוול כלל שבוה אין שום חשש איסור אף אם אין שעור כלל לכסף צרוף בעיר זו מפני שאינו מצוי בה תדיר לקנותו וגם הלוה אין לו כסף כלל אף על פי כן יכול הוא להקדים לוקח מעות להתחייב להעמיד בעדם כסף היום כיון שאינו מזול כלל בשביל הקדמת המעות. ויקנה המלוה ממנו בקנין סודר שאם לא יתן לו כל הכסף היום יתחייב מעכשיו לזמן פלוני סך פלוני כפי הקרן עם הרייח שמתפשר עמו.

ואם רוצה להלוותו לכמה שנים יתנה עמו עוד שאם לא יפרע לו כל הסך לזמן פלוני כל מה שיהיה נשאר חייב לו יהיה לו להלוה שיתן לו בעד זה כסף צרוף^{תשי} בו ביום כפי שווי אשר ישנה בעת נתניתו אותו ובאם שלא יתן לו הכסף בו ביום בעד סך שיהיה נשאר חייב לו בו ביום יתחייב בקנין סודר זה מעכשיו לפרוע לו לזמן פלוני שהוא סוף שנה סך פלוני כפי הקרן עם הרייח שמתפשר עמו. וכן יוכל להתנות לשנים רבות^{תשי} רק שיקנה ממנו בקנין סודר על כל חובים אלו ויתנה בפירושו כל הדברים האלה ויתבאר בשטר חוב או בשטר אחר ויתכונן שם גם כן שקנו ממנו בבית דין חשוב).

ויש חולקין^{תשי} על היתר זה שברדך קנס ואומרים שאינו מועיל אם קובע לו זמן פרעון המעות בדרך קנס אחר זמן נתנית הסתורה אלא אם כן המלוה שהוא חלוקק אינו מחויב

תעב סוף כו.

תעג גמרא ג. ב. מור ושורף ח"מ ס"ו פא ס"ח.

תעד כ"ב קמ"א. א. ששה מקובצת שם, בשם הרא"ש (שהוא קנין). ש"ך ח"מ ס"ו ס"ק לב, בשם רוב הפוסקים (אף במריא).

תעה ס"ד ס"ו קע"ג ס"ק ט. בית הלל ס"ו קע"ג (שנשמע זה ביטל בעל חלקת מחוקק היתר זה בחולנא).

תעו תשובות הנהיגות לרמב"ם ס"ו עו. ח"מ ס"ו מה ס"ג.

תעז ולא בקנס בהלוואה, ברדקטן סמ"ו.

תעח ראה פס"ז צ"ג רפ"ג. שו"ת צ"צ אה"נ ס"ו קנה

(ג. 8).

תעט כשאין ללוה כסף צרוף בביתו.

תפ שאין כאן המתנת מעות כלל.

תפא שיהיה הקנס הוא רק על מקח וממכר (של נתנית המותרת), ולא על הלוואה (של נתנית המעות שחייב לו, שאסור ברדקטן סמ"ו). משא"כ אם מתנה שפרע לו במעות הקרן והקנס ואם לא יפרע בו, ראה לקטן סמ"ח שאינו מועיל כלום מן התורה. ולענין היתר עיסקא, ראה לעיל סמ"א, שלא תריר אא"כ כשיגיע הזמן או יתנה על העיסקא מחדש. וראה הע"ב רתפ"ו ע' 44.

תפב ראה לעיל סמ"א. מלפול התלמידים י' ע' בו.

תפג ש"ך ס"ו קע"ג סוף ס"ק לו. וראה מ"ב עינינים. בית יהודה פ"ד הערה י'.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריב

להמתין כלל הקרן שהן המעות שנתן על הסחורה אחר שעבר זמן נתינתה אלא יכול להבער מיד שעבר זמן נתינת הסחורה וכשיפרענו המוכר מעותיו מיד אף על פי כן לא יפטר מהקנס לזמן שקבע לו לפרעו לו שנמצא הלווקח אין לו ריחה כלל כמה שממתין לו מעותיו לזמן פרעון הקנס. אבל אם הוא מחוייב להמתין הקרן לזמן פרעון הקנס שעל מנת כן נתחייב בקנס זה ואם לא ימתין לו הקרן לזמן ההוא יפסוד מהקנס הרי זו רבית גמורה שנוטל שכר בעד המתנת המעות ואף שנוטלו בדרך קנס הרי היה נפטר המוכר ממנו אם לא היה ממתין לו הקרן. וכל ירא שמים יחוש לדבריהם להחמיר באיסור רבית החמורה אף שנהגו במקצת מקומות להקל כסברא הראשונה.

ומכל מקום אם הוא בענין שאם ירצה הלוח שהוא המוכר לפרעו קודם שיגיע זמן פרעון הקנס עם הקרן שקבע לו לא יתחייב לפרעו כל הקנס בשלימות והלווקח מחוייב לקבל ממנו הפרעון אסור לדברי הכל שכיון שיש ריחה למלוה בהמתנת הקרן והפסד ללוה שעל ידי כן ירבה בקנס הרי זו רבית גמורה¹⁰¹:

מזו וכל היתר זה שבדרך קנס אינו אלא כשהקנס הוא על הסחורה שמכר לו ולא נתנה לו בזמנה אבל אם הוא על מעות שחייב לו מחוב של הלוואה וקנה ממנו בקנין אגב סודר שאם לא יפרענו מעותיו לזמן פלוני יתחייב לפרוע לו כך וכך קנס אפילו אמר לו הריני חייב לך מעכשיו כך וכך אם לא אפרעך מעותך לזמן פלוני אסור משום הערמת רבית שכיון שפרענו מעות יותר ממה שהלווה נראה כמלוה ברבית מה שאין כן בשפרוע לו מעות בעד סחורה¹⁰².

וכן בחוב של הלוואה אם אמר לו לפרעו בסחורה יותר מחובו בדרך קנס אם לא יפרענו לזמן פרעון מותר שכיון שהלווה מעות ומקבל סחורה אין הרבית נכרת כל כך¹⁰³.

ומכל מקום ללוות על המשכון ששורה יותר מחובו ולומר לו אם לא אפרעך לזמן פלוני יהיה המשכון קנוי לך יש מי שאוסר¹⁰⁴ ואפילו מקנה לו מעכשיו¹⁰⁵ שכיון שנתן לו יותר מחובו בשעת הלוואה ממש נראה כמלווה ברבית וטוב לחוש דבריו. אבל שלא בשעת הלוואה ממש מותר לומר לו כן¹⁰⁶, ואם המשכון הוא בית או שאר קרקע מותר לומר כן אפילו בשעת הלוואה ממש¹⁰⁷, אבל אסור להתנות עמו שאם יבא למכור הבית לא ימכרוה לאחר אלא לו בדמים הללו¹⁰⁸ שהן פחות משיה¹⁰⁹ מפני שהיא רבית גמורה¹¹⁰ שמתחייב לו להויל לו בשכר הלוואתו. מה שאין כן כשמקנה לו מעכשיו הרי זה כמכר¹¹¹ וגם אינו מתחייב לו להויל לו בשכר הלוואתו שהרי בידו למכרו לאחר ולפרעו בזמנו נמצא שאינו משתכר שכר ידוע בהלוואה זו¹¹²:

תפד ברוך הבית, כשם איהות מ' ל' (בהשגחות מנהר"ב, ע' 632). ש"ך שם ס"ק לד.
תצ משנת פה, ב. ריב"ש מ' שלה (שמותר). ש"ך שם ס"ק לה (דחינו בשדה).
תצא ברייתא סה, ע"ב מור וש"ע ס' קעב ס"ד.
תצב רש"י שם ד"ה בדמים, תוס' שם ד"ה לא תמכרם. מור שם. מ"ז ס"ק י. ש"ך ס"ק כה.
תצג ראת ב"י ד"ה משכנ', ש"ך שם ס"ק כט (אם היא רבית קצוצה או אגב רבית).
תצד תרויף הא בתוס' שם.
תצה תרויף הב' בתוס' שם.

תפד ש"ת הרשב"א ריב"ש שם (שלקן לא היה אגב נטר, שנתחייב בבית אחת ליתן לו הקרן וקנס).
תפה ש"ת הרשב"א ח"א מ' תרנא וח"ב מ' ב. ריב"ש שם שו"ע שם ס"ה.
תפו ריב"ש שם. ת"א שם ס"ה. וי"ד ס"ק ל (שאף המתכיר מודה בה). קונטרס מהנאון בעל המנו"ע ס"א (שמותר אף לכתחילה).
תפז רבנו ירוחם משרים נתיב פז ח"ד, כשם מ' התימונת. שו"ע שם ס"ג.
תפח כן נזכר מהארות חיים דלקמן, שהתיר שלא משעת הלוואה דוקא כשאמר מעכשיו (ובדלקמן; לומר לו ק).

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריג

מח וכל היתר שבודרך קנס אינו אלא כשחייב כל הקנס כולו הל ברנע אחד מיר שעבר זמן פרעון המעות שהיית לך¹³⁹ או מיר שעבר זמן נתינת הסחורה¹⁴⁰ אבל אם חייבו חל מעט מעט בהמשך הזמן כגון שאמר אם לא אפרעך חובך לזמן פלוני הריני חייב ליתן לך כך וכך קנס ככל שבוע ושבעה או בכל חודש וחודש שלא אפרעך הרי זו רבית גמורה של תורה אף שהיא בדרך קנס הואיל וקנס זה מתרבה והולך בהמשך הזמן שבמתין לו מעותיו. וכן במקרים מעות על סחורה אם אמר לו אם לא אתן לך הסחורה לזמן פרעון הריני חייב לפרוע לך מעותך עם קנס כך וכך או אפילו בלא קנס¹⁴¹ וכל זמן שלא אפרעך הריני חייב ליתן לך קנס כך וכך ככל שבוע או בכל חודש הרי זו רבית גמורה¹⁴² של תורה¹⁴³ שמיד שעבר זמן נתינת הסחורה נעשו המעות חוב עליו ובכל חוב אסורה הרבית גמורה מן התורה כמו בחוב של הלואה כמו שנתבאר למעלה¹⁴⁴.

ואפילו אם אמר לו הריני מתחייב לפרוע לך לזמן פלוני ואם לא אפרעך שבוע אחר זמן ההוא הריני חייב לך מעכשיו בקנין אנב סודר כך וכך קנס לפרוע הקנס עם הקרן מיר אחר שבוע ההוא ואם לא אפרע עד אחר שיעבור עוד שבוע אחד הריני חייב מעכשיו בקנין אנב סודר זה כך וכך קנס לפרוע עם הקרן מיר אחר שבוע ההוא¹⁴⁵ וכן מתחייב לכל שבוע ושבוע שנמצא הקנס של כל שבוע חל ברנע אחת שבסוף כל השבוע וכל השבוע ממתין בהם שאף אם יפרענו כיום שביעי לא יתחייב בקנס של שבוע זה אין זה מועיל כלום שכיון שמתחייב ליתן דבר קצוב ככל שבוע או חודש הדבר מוכיח שהוא רבית גמורה והקנס אינו אלא הערמה¹⁴⁶.

וכן בכל דרך היתר שעושהו כהלואה כגון בעיסקא וכיוצא בה צריך לזהר שלא להזכיר בשטר שום חיוב איהו דבר קצוב מדי שבת בשבתו או מדי חדש בחדשו¹⁴⁷ כמו שנתבאר למעלה¹⁴⁸ לפי שאם יזכיר קצבה לשבועות או חדשים הדבר מוכיח שהיא רבית גמורה ודרך ההיתר אינה אלא הערמה וכל היתר שאינה אלא בדרך ערמה אינו מועיל כלום מן התורה¹⁴⁹.

ואינו דומה למחייב את עצמו קנס אם לא יפרענו לזמן פלוני שאינו אסור משום הערמת רבית אלא מדברי סופרים¹⁵⁰ ולא מן התורה וכשפרעו מעות בעד סחורה או להיפוך מותר לגמרי¹⁵¹ לפי שכיון שאין הקנס מתרבה בשבועות ובהדשים אלא חיובו חל בבת אחת אין כאן הוכחה לומר שאינו קנס באמת אלא שחכמים אסרו מפני שנראה כהערמת רבית כשפרעו מעות בעד מעות ונתן לו יתרון:

במ וכן האומר להבירו הלויני מנה ואמר לו מנה אין לי המים במנה יש לי ונתן לו המים

בסך השתת הקרן עם הקנס ובאם לא אתן מי, נתבאר לעיל
סמ"י (ד"ה ואם רוצה) שנותה.
תקג תמ"א שם.
תקד ט"ז שם ס"ק כא.
תקה סעף טא.
תקו ראה ש"ת צ"צ סוס"י קב וס"י רצנ. הע"ב התפ ע'
45.
תקז כדלעיל סמ"י.
תקח כדלעיל סמ"י.

תצו כדלעיל סמ"י.
תצז כדלעיל סמ"י.
תצח שהרי הקנס של אי מסירת הסחורה בפנס הראשונה מותר, ואין הפרש אם הוא עם או בלי קנס.
תצט שול"ת הרשב"א ח"ב סי' ב ד"ה ומעתה. שו"ע חו"א סי' קנח סמ"י.
תק שול"ת מדרב"ח סי' קג. הובא בגדולי תירומה שער מג ח"ד סי' לב. ש"ך ס"ק לג.
תקא סעף ד.
תקב משא"כ אם אמר הריני חייב מעכשיו לתת סחורה

הלכות רבית והלכות עיסקא

ריד

במנה **תקט** כשער שבשוק **תתי** ואחר כך חזר וקנה אותן החמים ממנו בפתות ממנה מעות שנתן לו בין שקנאן ממנו מיד בין לאחר זמן **תקיא** כשהחפץ היו עדיין שוות מנה בשער שבשוק **תקיב** הרי זה אסור לפרוע חובו בעד החמים כמעות משום הערמת רבית **תקיד** שכונן שחזר ומכר לו החמים וקיבל ממנו מעות פחות ממנה אם יפרענו מנה הרי זה נראה כהערמת רבית הואיל וגם מתחלה לא ביקש ממנו להלוותו חמים אלא מעות אבל אם מתחלה ביקש ממנו להלוות חמים **תקיו** או שאינו פורעו כמעות אלא בחמים או בפירות אחרות **תקיא** מותר. והוא שלא התנה עמו המלוה כשהלוהו החמים שיחזיר וימכר לו בפתות משווי **תקיס** אבל אם התנה עמו כן הרי זה כמין רבית גמורה **תקטז** ואסור ככל ענין לפרועו ויתר ממה שקיבל ממנו כשהחזיר לו החמי:

ג ויש דרך ישר לפני איש ירא ה' לצאת מידי רבית לכל הדעות ולטול רווח קצוב **תקיב** ומעורתו מדי שנה בשנה או מדי חדש בחדשו וגם הקרן יהיה כמותו. והוא שיתן למי שיש לו בית או ביתא שלא בתורת הלוואה על המשכון **תקטז** אלא בתורת שכירות **תקטז** שישכור ממנו ביתו לעשרים שנה או יותר כל שנה בדבר מועט אף על פי שהוא שוה הרבה אלא שמוזיל לו כשבל שמקדים לו פרעון השכירות מיד שהוא דבר המותר **תקכ** כמו שנתבאר למעלה **תקכא** ויתן לו המעות בתורת פרעון השכירות לעשרים שנה או יותר כפי ערך המעות שנתן לו והריוח שרוצה לטול מהן. כגון אם נתן לו עשרים דינרי זהב ושכירות הבית לשנה שוה חמשה דינרי זהב ישכור ממנו לעשרים שנה כל שנה בעד דינר אחד ויחזור וישכירו לאחר **תקכב** בעד חמשה דינרים ויטול ממנו השכירות לעצמו מדי שנה בשנה או מדי חדש בחדשו. וכאם שרצה בעל הבית להחזיר לו העשרים דינרים **תקכג** אחר שנתקבא או שיתם או ינכה לו מהן דינר אחד או שנים כפי מה שמועט בעד השכירות מהשנים שעברו והמתיר ישלם לו וישוב לביתו. וכן אם יפול הבית או ישרף חייב להחזיר לו מעותיו רק שינכה מהן דינר לשנה לשנים שעברו **תקכד** כי כל אחריות הבית מאונסין אינו על השובר אלא על בעל הבית **תקכו**.

תקט ברייתא דרב ספרא סו. ע"ב. מור וש"ע סי' קסג ס"ג.
תקי רש"י ד"ה שאני נתן, ש"ע שם. משא"כ כשנתן לו ביתא ממשערי הוי רבית. ב"י בשם תלמודי הרשב"א. ש"ך ס"ק ג.
תקיב נקודת הכסף למ"ז ס"ק ג.
תקיא דמ"א ס"י תקט ס"ג. משא"כ כשהולו מותר. ב"י בשם תלמודי הרשב"א. מ"ז ס"ק ג. ש"ך ס"ק ג.
תקיד ברייתא שם. מור וש"ע שם.
תקיו ראש סי' ח. מור וש"ך ס"ק מ.
תקיא אבי שם (דמני בין). רמב"ן שם ד"ה והא דאוקמא (דהלכתא כותרת דאבי). רשב"א שם ד"ה והא מדירה. מ"ז פ"ה דמ"ג. דרכי משה ס"ק ג. בשם נגזיק ויפס (בשאר פירות). טור (המין) וש"ע שם (בפירות).
תקטז רמב"ן ורשב"א שם. מ"ז שם. דמ"א שם.
תקטז רמב"ן ורשב"א ונ"מ שם. ב"ח ד"ה ואפילו. ש"ך ס"ק יא.
תקיו כדון משכנתא דמרא שבגמרא סו. ב. שגם זה מותר לכל הדעות, כמבואר במור וש"ע סי' קעב ס"א, נמועם שדוהטו לנו ששכר בפתות (ש"ע שם).
תקטז שדוהטו בכל הפרטים למשכנתא דמרא, אלא

שהיא בתורת שכירות (ולא רק דומה לשכירות), שבה מתיי' הב"י והש"ע סי' קעד ס"ח, בכל ענין.
תקכ חזונה סה. ע"א. מור וש"ע סי' קעו ס"ח. ש"ך ס"ק קעד ס"ק מ.
תקכב מעיקר מ"ז.
תקכג ונדה מדין משכנתא דמרא בפי' קסד ס"ב, ובפי' קעב ס"ב (שישכירו לאחר, ולא ללוה עצמו).
תקכד תוס' שם ד"ה במישלם (בביאור משכנתא דמרא שם, דנודרי באחרא דמסלקין). רמב"ם פ"ו ה"ח. ש"ע שם. ש"ך ס"ק ג. וב"ש בשכירות. בש"ע סי' קעד ס"ח.
תקכז גמרא סו. א. (סתם משכנתא תתא). רש"י שם דלא נוצי (ואפילו באחרא דמסלקין). מור וש"ך סי' קעב ס"ק כח.
תקכח עיין ש"ך סי' קעב ס"י א. דגם היה פ"ז ה"ח, בשם רמב"ן סו. א ד"ה ושוב ראיתי (שכתב אחד המענים להחיר כיון שאחריות האונסים אינה על בעל הבית), מודים בבחי' ג' (שבשש מעט אחר להחיר, מותר אף שהאחריות היא על בעל הבית). וב"ש שגומר שכירות, כמבואר בש"ע סי' קעד ס"ח. ש"ך שם ס"ק יא.
תקכו ח"מ סי' שו ס"א.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רמז

ואם בעל הבית רוצה להיות נשאר בביתו ולפרוע השכירות בעצמו יבקש אחד מאוהביו שישכרנו לעצמו מהשוכר ויחזור וישכרנו לבעל הבית ובעל הבית יפרע השכירות לאוהבו והוא יפרע להשוכר^{הכ"ב} שאם השוכר יחזור וישכיר בעצמו לבעל הבית יהיה נראה כמערים לטול ממנו שכר מעותיו שנתן לו בהלוואה ולא בשכירות כיון שחזור ומשכירו לו^{הכ"ג} מה שאין כן כשמשכירו לאחר ניכר הדבר שהיתה שכירות גמורה ולא הלוואה. ובלבד שיחזיק השוכר תחלה בבית ויקנהו באחד מדרכי ההקנאה ששכירות קרקע נקנה בו קודם שישכרנו לאחר שקודם שקנאו באחד מדרכי ההקנאה הרי הוא בחזקת בעל הבית והמעות הן הלוואה אצלו^{הכ"ד}:

נא וכל זה כשבעל המעות אינו יכול לבקש את בעל הבית שיפרה ביתו עד תשלום השנים ששכר ממנו שאו ישוב לביתו הנם שנמצא אין כאן שום הלוואה כלל^{הכ"ה} כיון שאין בעל הבית חייב להחזיר לו מעות כלל אלא אם ירצה מרעתו לפרות ביתו. אבל אם מתנה עמו שיוכל לכופו לפרות ביתו לסוף שנה או לסוף כמה שנים ולנכות לו בעד השנים שעברו והמותר יחזיר לו הרי זו הלוואה גמורה ויש בה משום רבית כמה שמנכה לו השכירות פחות משווה שכל המלוה לחבירו אסור לשכור דבר ממנו פחות משויו משום רבית^{הכ"ו}:

נב ואפילו המלוה לחבירו על ביתו^{הכ"ז} והמלוה דר בו בעצמו צריך לנכות לו השכירות בשלימות כפי שויו ואינו רשאי להחזיר לו כלום. אלא אם כן הוא בענין שאם יפול הבית או שרף יגיע הפסד להמלוה^{הכ"ח} בנכיו זה שצריך לנכות לו בעד כל השנה^{הכ"ט} אף אם לא ידור בה אלא יום אחד ולא יצטרך הלוה ליתן לו בית אחר לדור בו עד תשלום השנה שנמצא המלוה מוריד עצמו לספק הפסד כמה שמתחייב לנכות לו דבר קצוב לכל שנה כי שםא ידור בו מעט שלא תשוה השכירות כל כך לפיכך אין זה ריוח ברור למלוה ולא חששו בו משום רבית כממשכן את ביתו שהוא מבר קצת^{הכ"י}.

מה שאין כן במלוה לחבירו סתם אסור לשכור ממנו ביתו או דבר אחר בפחות משויו בכל ענין^{הכ"י}. וכן הממשכן שאינו לזה מעות על המשכון אלא ממשכנו בעד חוב קדום שאין זה דומה למכר כלל הואיל ואינו נוטל מעות על חפץ זה כשמוסרו לו^{הכ"י}.

ויש אומרים^{הכ"י} שאפילו הממשכן בית וכיוצא בו לחבירו שלוחו עליו מעות אסור להשכירו לו בפחות משויו אלא אם כן אין לו רשות לפרותו בתוך הזמן בעל כרחו של המלוה שאו היא כמכירה^{הכ"י} כל משך הזמן שאין לו רשות בעל כרחו ויש לחוש לדבריהם ויתנה עם הלוה ויכול לפרות בעל כרחו ואז מותר אף על פי שהוא יכול לבקש את

תקכז הכרתה הב"י בדרך הבית ס' קטר (לענין משבנתא דמרא). שו"ע שם ס"ב, ובס"י קט"ב ס"ב.
תקכח גמרא סה"א (דלא חכירי נרשאי). רמב"ם פ"ה המ"ו (מפני הערערת רבית).
תקכט מ"ז ס' קטר סוף פ"ה ד. ובדלעיל ריש סמ"ג. וראה בבית יתדה פכ"ו הערה כו.
תקל מ"ז פ"ו ה"ח (ליישב מהו קושית הראב"ד שם). שו"ע ס' קט"ב ס"א. ש"ך שם ס"ק א. וראה נגהת איש ע"י עזר הערה 41. בבית יתדה פכ"ו הערה כו.
תקלא משה סד, ב. מור ושו"ע ס' קט"א.
תקלב אף שהמשכון הוא כעין מכר קצת, כדלקמן.

תקלג טור ס' קט"ב לדעת ר"י שברא"ש ס' ז, ור"ת בתוס' סד, ב ר"ה ולא. רמ"א שם.
תקלד ב"י ובי"ח שם ר"ה נעל מה שנתקין.
תקלה תוס' ורא"ש שם. וראה לעיל או"ח ס' תנא ס"א (בחמ"ד).
תקלו תוס' שם. ובדלעיל סוף סמ"א, וש"ג.
תקלז בעל העיטור (סה"א, ג). ב"י ד"ה כתב העיטור. רמ"א שם ס"ב.
תקלח ראב"ד פ"ו ה"ח. תנא ברא"ש ס' לד (כרבינא סה"א, סע"ב העמוד בלא ממלק). בעל התרומות ח"ג ס' ב.
תקלט רא"ש שם.

הלכות רבית והלכות עסקא

רטו

הלוה שיפרדנו מתי שירצה **תקטו**, ויש מחמירין **תקטז** גם בזה. אבל כבר פשט המנהג להקל **תקטז** כי כדברי סופרים הלך אחר המיקל **תקטז**.

ואין חילוק בין משכן בית או שאר קרקע **תקטז** או מטלטלין **תקטז** שבכזהו נהגו להקל על ידי נכוי דבר מועט לשנה אף שהמטלטלין נפחתין הרבה בתשמישן כגון הלהות על ספרים ללמוד בהם בניכוי דבר מועט לשנה **תקטז** רק שיהא בענין שאם יארע אוגס למשכון יגיע הפסד למלוה כנכוי זה שיתחייב לנכות לו בעד כל השנה אף שלא ישתמש בו אלא יום אחד ולא יצטרך הלוה ליתן לו משכון אחר להשתמש בו עד השלום השנה כמו שנתבאר. אבל אין צורך שיגיע לו הפסד בקרן **תקטז** שהלוה לו להפסיד חובו באבידת המשכון באוגס אלא יהיה כשאר כל מלוה על המשכון שאינו מפסיד חובו כשנאנס ממנו המשכון **תקטז**:

גג וכל זה כשהמלוה בעצמו משתמש במשכון או משכירו לאחר אבל אם הלוה משתמש במשכנו או דר בביתו ופורע שכירות אפילו לאיש אחר ששכרו מהמלוה אסור בכל ענין משום הערמת רבית שנראה כמקרים ליטול שכר ההלוואה שהלווהו על ידי אמצעי שביניהם שנוטל השכירות מהלוה ונותנה להמלוה. ולא התירו על ידי אמצעי אלא כשאין המלוה יכול לכופ את הלוה שיפרד משכנו במעות לעולם אלא אם ירצה הלוה יהיה לו המשכון ביד המלוה בניכוי עד שיעלה הניכיון כסכום כל המעות שהלווהו שאו אין כאן הלוואה כלל כיון שאין עתיד לחזור למעותיו לעולם בעל כרחו של הלוה אלא שכירות היא זו ששוכר כולל בשביל הקרמת המעות **תקטז** כמו שנתבאר למעלה **תקטז**, ואף שהלוה יכול לפרות משכנו בתוך הזמן בעל כרחו של המלוה לא נפקע שם שכירות מכל משך זמן שכבר עלה שלא פראן **תקטז** כיון שפורע לו המלוה שכירות בעד הזמן שכבר עבר בניכוי שמנכה לו מחובו:

גד כמה דברים אמורים בשכירות אבל במכר אם המוכר מתנה עם הלוקח שיוכל לפרות ממכרו כשהיו לו מעות **תקנז** או לאחר זמן פלוני **תקנו** או עד זמן פלוני **תקנד** אין זה מכר גמור אלא המעות הן בהלוואה **תקנה** אצל הלוקח **תקנו** ואסור לו להשתמש במקחו או להשכירו בזמן שלא פראן המוכר מפני שהיא רבית גמורה **תקנז**.

תקמ שה אמר רק לדעת המתירים רק במשכנתא דמורא, ומלדעיל מ"א.

תקמא נראה שם כרב כתנא ורב פפא ורב אשי, לפירוש ה'הוסיף' מ"ב ב"ה רבנא בשם ר' יוחנן. ר"ף (לה, א.) ונכ"מ בשם קמח' גאונים פ"ו ה"ה. מור (בשנ"ב) ושו"ע שם (שלא התירו אלא במשכנתא דמורא, ומלדעיל מ"ג).

תקמב רמ"א שם.

תקמד ע"ז ג, א.

תקמו תוס' ורא"ש שם, רמ"א שם.

תקמז מרדכי רמז שו"ד, כ"י סוף תסימן בשם תשובת הרשב"א, רמ"א שם.

תקנז רשב"א שם, רמ"א שם, משא"כ כלא נביתא, ראה לעיל א"ה סי' רמב ק"א ס"ק ה.

תקנז כ"י ובי"ח שם ד"ה ועל טה שנתהוין.

תקמח כ"י ובי"ח שם, ובמבואר בחי"מ סי' עב מ"ג. סי' קח ס"א"ב.

תקמט ב"י סי' קסד (להקל רק במשכנתא דמורא).

תקנ סעיף ג.

תקנא מלדעיל שם.

תקנב ברייתא סה, ב (בית, שדה). מור ושו"ע סי' קעד מ"א. גדולי תרומת ח"ב מ"ח (אין שום צד להקל

בין מטלטלין לקרקע). וראה בבית יהודה פכ"ח הערה ח.

תקנג ב"ח ח"מ, סי' ר' ד"ה לשון הרבנ"ם (שמי"ב) הרבנ"ם הל' מבדה פ"א ח"ה, כשהתנה שיהיו

מוכן פלוני המכר קיים, הוא הפא' כשהתנה אחר שנתה).

שו"ע שם מ"ק ? (שפוסק בזה כרב"ח). וראה תה דעות דעת י"ד סי' קעד באיורים מ"ק א (שאינו רומה למכירה לזמן

שבחרי"מ סי' ר"ב ס"ד).

תקנד משנה גגורא ערכין לא, א (בבתי ערי חומה, שהתורה התירה). כ"י רש"י ס"ה, בשם תשובת

הרשב"א.

תקנה רמב"ם פ"ו ה"ה (לא קנה). כ"י רש"י תסימן, בשם שו"ת הרשב"א ח"ג סי' תלה. מור ולבית מ"א.

מחנה אפרים סי' ג. וראה בית אפרים י"ד סי' מב (רד"מי) אפילו לא החזיר המעות ותגיע זמן פלוני.

תקנו אוצ"ל: המוכר.

תקנז ראה שו"ע מ"ק א (אם היא רבית מן התורה). מ"מ וציונים.

הלכות רבית והלכות עסקא

ריו

והוא שהלוקח קיבל עליו תנאי זה בתורת חיוב גמור בענין שהמוכר יכול להבוע לדון ולכופו להחזיר לו ממכרו אבל אם לא קיבל עליו הלוקח תנאי זה בתורת חיוב אף על פי שהבטיח לו להחזיר לו מדעתו ורצונו רק שלא יוכל להבוע בדיוקת^{תקס} ולכופו אין זה תנאי גמור לבטל המקח ואין בזה משום רבית.

ויש אומרים תקס"ט שכל שנוכר תקס"ט מדעת המוכר שרצונו לחזור לממכרו ועל דעת כן מכר לו אף על פי שלא קיבל עליו הלוקח בתורת חיוב גמור להחזיר לו תקס"ט ואפילו גם לא הבטיח הבטחה נאמנה רק אמר לו דברים שמשמען הוא שיחזיר לו ממכרו הרי סמכה דעתו של מוכר על דברים אלו תקס"ט ועל דעת כן מכר לו מן הסתם כיון שנוכר מדעתו שרצונו לחזור לממכרו לפיכך אין זה מכר גמור והמעות הן כהלואה אצל הלוקח תקס"ט ויש בזה משום רבית גמורה. ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה ולא כרבים שנהגו להקל להלוות ברבית על משכנות כדרך מכירה שמוכרם לו הלוה וכשיגיע זמן פרעון הוזה המלוה ומוכרם לו ביותר ממה שהלוה לו תקס"ט שזו היא רבית גמורה לסברא האחרונה:

גה. וכן אם הלוקח מתנה שאם ירצה להחזיר לו מקחו לאחר זמן חזיר לו מעותיו אין זה מכר גמור ואסור ללוקח ליהנות במקחו משום רבית.

וכן הלוקח בית או ממלטלין ונתן מקצת דמים אסור לו לדור בבית תקס"ח או להשתמש בממלטלין עד שיפרע שאר המעות אפילו הקנה לו המוכר בקנין סודר תקס"ט או באחד משאר דרכי ההקנאה מעכשיו תקס"ט כי שמא לא יפרע לו שאר המעות בזמן שקבע לו תקס"ט ונמצא המקח בטל למפרע תקס"ט אם לא זקפן עליו כמלוה תקס"ט. וכן המוכר אסור לדור בבית תקס"ט אם הקנה לו מעכשיו תקס"ט או בקנין סודר תקס"ט סתם שסתמו מעכשיו תקס"ט כי שמא יפרע לו בזמנו ונמצא הבית למפרע של הלוקח ודר בו המוכר כשכר המותר של המעות שהמתין לו תקס"ט. כיצד יעשה ישכירהו לאחר תקס"ט ויני שיעמד לו הבית יטול

זו קני מעכשיו, ולכן הלוקח אסור לדור בו, מ"ט וצנינים. פרי עין חיים הערה מז. פלפול התלמודים ו' ע' כו.

תקס"ז נטרא שם (רא"ל לבי מיתות קני מעכשיו). מור ושול"ע שם.

תקס"ח ראה משנה שם (אימתי שתרצה).

תקס"ט רש"י במשנה שם ד"ח אמר. מור וש"ך ס"ק ו'. **תקע** ברייתא שם (שאו מותר להלוקח). מור ורמ"א סוף ס"א.

תקע"א ברייתא שם (פעמים ששניהם אמרין). מור ושול"ע שם.

תקע"ב היינו בקנין שטר וכי"ב והשטר קיים, שאו מוטיל גם כמבואר לו קני לאחר ל' יום (או לאחר שיפרע לו), כמבואר ברמ"א ה"ט"ט סוף"ק קצא.

תקע"ג דלא מוהי כשאומר לו קני לאחר ל' יום, מפני שבאותה שעה כבר החזיר הסודר לקונה, כמבואר בשול"ע ה"ט"ט ס"י קצה ס"א.

תקע"ד תוס' ס' א ד"ה וצנינים (אינו אלא מעכשיו דלא מתני לקנות בו לאחר זמן). רמ"א ה"ט"ט ס"י קצה ס"ה (בסתם אמרין דהוי מעכשיו באופן המוטיל). וראה פס"ד צ"צ שבא, רע"ב (שיש אופן שמועיל גם לאחר זמן). העני"ב תתפ"ג 108.

תקע"ה רש"י במשנה שם ד"ה אסור ונב"ה ד"ה הא דאמר. מור וש"ך שם.

תקע"ו רב עין בנטרא שם. מור ושול"ע שם.

תקנה רבא סה. ב. לפיכך רש"י שם ד"ה ה"ג דאמר. רא"ש ס"י בו. מור ה"ט"ט ס"י ד.

תקנט ראה כנסת הגדולה הנהגת המור אות ה, והגב"ז אות ד (שהביא דעות המתירים והאוסרים). ברית

יהודה פכ"ח ס"ו.

תקס ראה רשב"א סה, ב ד"ה ורב עין (בהבין ארעא למוכר לא"). וראה ה"ט"ט ס"י ח ס"ג, ומכ"ע שם ס"ק ו', דמורי שניית דעתו). נבוקי יוסף (לו, ב ד"ה נוי אוכל).

תקס"א שול"ע ס"י קנה ס"ו.

תקס"ב ראה שול"ע ה"ט"ט ס"י ב (שהוכיח לאסור בתנ"ל), מנורא סו, א (כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה ולא נגר ומקני), לפירוש הרשב"א שם ד"ה כל את (אע"פ שלא הודר לו זה בהדיא), וב"י ד"ה האומר בשם תלמודי הרשב"א שם (וכ"ש אם שתק). מור ושול"ע ס"ג מ"ז ס"ק ב.

תקס"ג ארז"ל: רמזכר.

תקס"ד ראה שול"ע ה"ט"ט ס"י ב.

תקס"ה מנשה סה, ב (שדה). מור ושול"ע ס"י קע"ד ס"ה.

תקס"ו ראה שול"ע ס"ק ב (דסתם קנין הוי כוקפן עליו). רמ"א ה"ט"ט ס"י קצה ס"ה (ובסתם אמרין דהוי מעכשיו באופן המוטיל, דהיינו כאמר מעכשיו ולאודר ל' יום). לקמן במקור (סתמו מעכשיו, דהיינו כאומר לבי מיתות

הלכות רבית והלכות עיסקא ריה

השכירות ^{תקטז}. או אם ידור הלוקח יתנה עמו שאם לא יפרע לו בזמנו ינכה לו השכירות ממקצת המעות שיחזיר לו המוכר ^{תקטז};

ג) וכן המוכר על תנאי אסור ללוקח לדור בבית ^{תקטט} עד שיתנה עמו שאם לא יתקיים התנאי ויתבטל המקח ויחזיר לו המוכר מעותיו ינכה לו מהן שכר דירתו בביתו ^{תקצו}.

ואם התנאי הוא שאם יפול הבית או ישרף או שיחולו בתים יחזיר לו מעותיו אסור ללוקח לדור בו בכל ענין אף אם מתנה עמו לנכות לו שכר דירתו כשיחזיר לו מעותיו ^{תקצא} לפי שכיון שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד במעותיו נעשו המעות הלואה כדי המוכר ואין כאן מבר כלל אף אם לא יפול הבית ולא ישרף ולא יחול ^{תקצב} והרי הוא דר בו בשכר הלואתו ^{תקצג}. אבל אם אחריות הוול אינן על המוכר אלא אחריות האונסין בלבד הרי זה קרוב לשכר ולהפסד ומכר גמור הוא כמו שנתבאר למעלה ^{תקצד};

ג) וכן מי שיש לו שטר חוב ומוכרו לחבירו בפחות מסכום הכתוב בו ^{תקצו} מפני שחבירו מקדים לו המעות ^{תקצז} הרי זה אסור לקבל עליו אחריות החוב כגון אם יעני הלוח שלא ידיר לו במה לפרוע ^{תקצח} שיחזיר לו ללוקח מעותיו ^{תקצט} שנמצא הלוקח קרוב לשכר ורחוק להפסד במעותיו ^{תקצט} ואין כאן מבר כלל אלא הלואה ^{תקצ} וכשתבה הלוקח מן הלוח יתר ממה שנתן למוכר הרי זה שכר הלואתו ^{תקצא}. אבל מותר לקבל עליו אחריות שמחמת עצמו כגון אם ימצא שכבר פרעו הלוח ^{תקצב} וכל כיוצא בזה יחזיר לו ללוקח מעותיו או אפילו כל הסכום הכתוב בשטר חוב ^{תקצג}.

ואם מוכר לחבירו מלואה על פה בפחות ^{תקצד} צריך הלוקח לזכות בה כמעמד שלשתן ^{תקצה} שאם לא כן לא קנה ^{תקצו} ומעותיו הן הלואה ואסור להשתכר בה. וכל זה בחוב של ישראל אבל חוב [של] גו נכרים אי אפשר למוכרו בדרך זה לפי שאינו נקנה בשום קנין ואין דרך להקנותו אלא בדרך מחילה ^{תקצז} כמו שיבאר ^{תקצח};

ג) וכשם שמותר למכור חובו לאחר כך מותר למכרו ללוח עצמו שיתן לו פחות מהחוב ^{תקצט} קודם שהגיע זמן פרעון.

תקפא מ"מ שם. דרכי משה ס"ק ה (אפילו לא יצטרך לשלם לו הרבית רק להחזיר מעותיו). ש"ך ס"ק פ.
תקפט מ"מ וס' התרומות שם. בשם הרמב"ן שם.
תקצ ש"ת הרשב"א ס"א מ"ו ס"ק ג. ונדלעיל מ"ו וש"נ. וראה מ"מ צ"ג וס"ג.
תקצא ראה פס"ד צ"ע רמ"ו ד.
תקצב מור וש"ע שם.
תקצג ש"ת הרשב"א שם (לענין אם לא יוכל לנכות מנרות המלכות; קרוב הדבר דאפילו אחריות הרבית מותר). וראה ברית יתרה פ"ו הערה ד.
תקצד שם וכן מותר, כמבואר בירושלמי שם. מור וש"ע שם.
תקצה הנבואר בה"מ ס' מו ס"פ.
תקצו תשובת רבנו יצחק ב"ר שמואל, באור ורעו ב"מ ס' קפ, ותשובות מימוניות השיבות למ' משפטים ס' לא, והגהות אשרי ס' כא. ש"ך ס"ק ח.
תקצז תשובת הר"י ב"ר שמואל שם.
תקצח מק"ק סג.
תקצט מנרכי רמ"ו ש"י. הובא בדרכי משה ס"ק ג. מור וש"ע ס' קע"ד.

תקעז רש"י שם ד"ה משלשין, מור וש"ע שם.
תקפא רמ"ב, א ר"ה ברית. מור וש"ע שם. משא"כ כשאנו שיחזיר מה שאכל (מור ורמ"א שם), ונדלעיל ס"ה וש"נ.
תקעט ראה הרשב"א פה, ב ד"ה ורב ענין. נמוקי יוסף (לו, ב ד"ה מי אוכל), ש"ע ס' קעב ס"ו.
תקפ מ"ו ס"ק ה. ונדלעיל ס"ד.
תקפא כדלעיל ס"ה, משא"כ כאן שאפילו יסיר המקח יש בו רבית. וראה ברית יתרה פ"א הערה יג.
תקפב כדלעיל ס"ד (לענין סחורה שהלוקח מושכר בהה שותפיק, ועד"ל לענין מה שדר בבית זה). וכן"ה לקמן ס"ו.
תקפג שאמר כדלעיל ס"א.
תקפד מק"ק לד.
תקפה שמותר, כמבואר בירושלמי פ"ה ה"א. ר"ף (לו, א). מור וש"ע ס' קעג ס"ד.
תקפו ס' התרומות ה"ד ס' יג, בשם תשובת הרמב"ן (ס' מ"ד). ש"ע שם.
תקפז ס' התרומות שם, ומ"מ פ"ה ה"ד, בשם הרמב"ן שם. ש"ת הרשב"א ח"ג ס' רסא. מור וש"ע שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רימ

כמה דברים אמורים כשהלוח נותן להמלוה עצמו שהרי הוא קונה ממנו חובו אבל אסור ללווה ליתן לאיש אחר פחות מחובו שהוא חייב להמלוה כדי שהאיש יהיה ויפטרנו מחובו וישלם למלוה בעבורו כשיגיע זמן פרעון^י שבוין שאינו קונה חובו מהמלוה כמה שנותן מעות לאיש אחר והמעות הן חוב על האיש ההוא עד שיפרע למלוה בשבילו הרי זה כמלוה מעות לאיש ההוא על מנת שיפרע חובו בשבילו לזמן פרעון יותר ממה שהלותו והרי זו רבית גמורה^י. ואפילו אם האיש ההוא יכול לפייס את המלוה וליתן לו רק כל כך כמו שנתן לו הלוה^י מכל מקום כיון שהלוה חייב יותר וזה פוטרו מחובו מפני שמלוהו פחות מכן הרי זו רבית^י. ואף על פי שאין הרבית באה לידו אלא ליד המלוה כיון שהוא נהנה בזה שנפטר בה מחובו הרי זה כאלו באה לידו^י:

נ ואפילו המלוה מנה לחבירו על מנת שיתן דינר או פחות למו שאין המלוה חייב לו כלום^י או אפילו לצדקה^י הרי זו רבית גמורה של תורה^י כאלו נתנה לו לידו^י כיון שנתנה בשליחותו^י. ואפילו לא אמר המלוה כך בפירוש אלא הלוח מעצמו אמר כך והוא מלוה לו בשביל כך^י:

ס אבל הלוח מותר לעשות לו שליח שיתן רבית בשבילו כל שאין הרבית באה משל הלוח אלא השליח נותן משלו ואין אומרים בזה שלוחו של אדם כמותו כיון שהוא נותן משלו ולא משל השולח^י. ובלבד שלא יאמר הלוח למלוה איש פלוני יתן לך בשבילי^י.

אבל כל שהרבית באה משל הלוח אסור ככל ענין^י אפילו על ידי נכרי וחרש שומה וקטן שאינו בני שלוחות^י ואין אומרים בהם שלוחו של אדם כמותו מפני שעיקר הקפדת התורה ברבית היא על ממון הלוח שלא יגיע למלוה או למקום שלוחותו בשום צד בעולם אפילו על ידי קוף^י:

סא ואפילו איש אחר שנתן למלוה משלו אינו רשאי לחזור וליקח מהלוח מה שנתן למלוה^י משום הערמת רבית^י ואין צריך לומר שאסור ללווה להקדים לאיש ההוא מתנה דרך שכירות שישתדל לו הלוואה אצל המלוה והלה חוזר ונותן להמלוה מתנה ההיא או פחות או יותר^י:

תר שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרפג. דרכי משה ס"ק ג.	ס"ק ב.
תרז רמ"א שם ס"ד.	תרי רמ"א שם ס"ד.
תרא רשב"א שם, ובח"א מוס"י רנז. דרכי משה שם. ש"ך ס"ק יא. ס"ז ס"ק ז.	תריא רבא סמ, ב (באומר מעט). רמב"ן שם ד"ח שרי (אפילו כשהלוה שולח). ב"י ד"ח לשיכ"ך (כשם כמה פוסקים כהרשב"א, ויש למפוך עליהם). ש"ך ס"ק יח.
תרב דרכי משה שם. רמ"א שם.	תריב רא"ש סי' מ. מור וש"ע שם. וראה מ"מ נעונים.
תרג מ"ז שם, ובסי' קנז ס"ק יח.	תריג מרדכי סי' שבה (ראה חרדשי אנשי שם ס"ק ס).
תרח כהלקטן מ"ג וש"נ.	תריד דרכי משה ס"ק ריז. רמ"א סמ"ג. וראה גם לעיל ס"ז.
תריז תוס' נא, רע"ב ד"ה מצאנו. ב"י סי' קס ד"ה ואם המלוה כשם כמה פוסקים. מור וש"ע שם ס"ד.	תריה משנה גמריא נשין כג, א. מור וש"ע חו"מ סי' קפח ס"א"ב. וכלדלעיל או"ח סי' רנז. סי' ס"א וש"נ (לענין נכרי).
תריח תוס' נג, ב ד"ה לספק (כשנתן להקדיש הקרן והרבית). מרדכי רמז שכה (כ"ש כשנתן הרבית לבד להקדיש או להקדק). רמ"א שם (להקדיש). פרישה ס"ק כא (לדקדק).	תריט משנה גמריא לשיכ"ך פ"ה ה"ד (דבריו הראשון). וראה לקמן סע"ג.
תריז תוס' שם. שו"ת ה"רן סי' כט אות ג. מור רס"י קסג (בנותן רק הרבית). ש"ע סי' קס ס"ד.	תריטז תוס' קידושין ג, ב ד"ה דאריחו. רא"ש ב"ב פ"ה סי' מז. מור וש"ע סי' קס ס"ג.
תריז תוס' שם. ר"ן שם.	תריז תוס' שם.
תריט תוס' שם (ע"פ המלוה). מור רס"י קסא, וש"ך שם	תריח תוס' שם. ס"ז ס"ק ג.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכ

סב ואפילו אם הלה אינו נותן כלום למלוה אלא משתדל אצלו כחנם אם הוא בנו של המלוה^{תרי"ט} וסמוך על שלחנו אסור^{תרי"ז} ליתן שהרי זה כנותן למלוה עצמו שכגופו הוא וחוששין להערמה^{תריכ"א}:

סג אבל לזיש אחר שמשתדל הלוואה אצל המלוה כחנם מותר ליתן לו מתנה^{תריכ"ב}.

אפילו אם הוא מכניס עצמו בערבות בעד הלוה שמותר ליטול שכר בעד ערבות^{תרי"ג} אפילו להיות ערב קבלן בין בעל פה בין בשטר שכתוב בו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה. אבל אם המלוה אינו יכול לתבוע את הלוה בדין אלא את הערב קבלן^{תרי"ד} כגון שנתן שטר חוב עליו לבדו נעשה הוא מלוה של הלוה ואסור לו ליטול שכר על זה שרבית נמורה היא מה שאין כן כשגם הלוה חתום בשטר חוב ונתחייב גם הוא להמלוה אף על פי שעיקר בטחונו על הערב קבלן שהוא לוח ממנו ומלוה ללוה^{תרי"ה} וכשיגיע זמן פרעון יתבענו לערב קבלן^{תרי"ו} והערב קבלן ללוה מכל מקום המתנה שמקבל הערב קבלן מהלוה אינה בעד זה שאם היה מעלה דבר זה ברעתו שיבא לדין כך ודאי לא היה ערב בעדו המתנה^{תרי"ז} היא בעד זה שעושה שיתן המלוה המעות ללוה על ידי שנכנס הוא בערבות ומקבל עליו אחריות המעות מחשש וספק שמא לא יפרענו הלוה מה שאין זה בדעת הלוה כלל כשנותן המתנה^{תרי"ח}:

סד כמה דברים אמורים שהערב קבלן אין לו דין מלוה ללוה לענין היתר קבלת מתנה כלבר ומטעם שנתבאר אבל מכל מקום יש לו דין מלוה ללוה לענין רבית שפורע הלוה כגון שהמלוה הוא נכרי ומלוה ברבית לישראל אסור לישראל אחר להיות ערב בערו^{תרי"ט} אפילו אינו ערב קבלן כל שהנכרי יכול לתבוע בדניניהם את הערב תחלה^{תרי"ז} ולהפרע ממנו קודם שיתבע את הלוה וישבע אין לי כדניניו^{תרי"א} שנמצא שהערב הוא לוח של הנכרי ומלוה לישראל ברבית^{תרי"ב} וכן נכרי שלוח מישראל ברבית אסור לישראל להיות ערב קבלן בעדו להיות המלוה רצה מזה גובה^{תרי"ג}.

לפיכך שנים שלוו מנכרי כאחד אסורים לחתום בשטר חוב אחד שכתוב בו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה כל המעות^{תרי"ד}.

ואין צריך לומר שאסור לומר לישראל לוח לי מעות מנכרי ברבית^{תרי"ה} אף על פי שמודיעו להנכרי לזי הוא לוח ואפילו שניהם חתומים בשטר חוב ואפילו הלוה כלבר חתום בשטר חוב רק שהנכרי יוכל לתבוע גם השליח מדין ערבות^{תרי"ו}.

תרי"ט תשובת המ"ז כפי קע ס"ק ג.
תריכ"א ראה מ"ו סי' קע ח"ה ונקודות הכסף שם.
תרי"ג נמורה נמא, ב' לפירוש רש"י שם ד"ה לדון דעה הא' בש"ע סי' קע מ"א. מ"ז ס"ק א, וש"ך ס"ק ב (דלכתחלה מרזין ברעתו ז').
תרי"ד ראה ה"מ סי' קכ"ט.
תרי"ה רש"י שם ד"ה הוא ענה. מור וש"ע שם.
תרי"ו רא"ש סי' נג, בשם הראב"ה. מור וש"ע סי' ס"ב. וראה שו"ת צ"צ סי' רצו ד"ה ואחר.
תרי"ז וז"ה בחוות דעת באו"מ סי' א. ומשנה דעה ס"ק א נסתפק.
תרי"ח רא"ש סי' נג. מור וש"ע סי' קכ"ט סי"ו.
תרי"ט ר"ן ע"א, ב ד"ה מהו. נמקוי יוסף (נב), א ד"ה אדעתא דירשאל. ש"ך שם ס"ק ב.

תרי"ט שמו"ר, כנמואר בנמרא ס"ב, ב. מור וש"ע סי' קס סמ"ו.
תרי"ג רא"ש שם. מור וש"ע שם. ואינו מחלק בה בין קטן לגדול. רמב"ן שם ד"ה שרי. נמקוי יוסף (מא), א ד"ה א(ב). מור לפירוש הפרישה ס"ק ב.
תרי"א רא"ש שם.
תרי"ב נמרא שם. מור וש"ע שם.
תרי"ג שו"ת הרא"ש כלל סד סי' ג. רמ"א ה"מ סי' קכ"ט סמ"ב.
תרי"ד כדון ערב שלוף דין שבש"ע סי' קע מ"א, וכדון נשא ונתן ביד שבו"מ סי' קכ"ט סי"ט.
תרי"ה ראה סמ"ע ה"מ שם ס"ק לח.
תרי"ו ראה ה"מ שם סמ"ו.
תרי"ז אפ"ל: אלא המתנה.

הלכות רבית והלכות עיסקא רכא

ואפילו שני שותפים שלוח אחד מהם מעות מנכרי לצורך השותפות ונתון הרבית מן השותפות אסור (אפילו שניהם חתומים בשטר חוב אם הנכרי יכול לתבוע כל המעות מזה שלוח ממנו מדין ערבות). אלא אם כן התעסק והריח במעות אלו יכול ליטול הרבית מן הריח תחלה ליתן לנכרי ואחר כך יחלקו הריח הנשאר כי הרבית נחשבת להפסד מן הריח לשניהם. כמה דברים אמורים כששניהם מתעסקים בשותפות אבל אם אחד נתן מעות לחבירו להתעסק בהן למחצית שכר ולזה הנותן מעות מנכרי רבית ונתן לו אינו רשאי לחשוב לו הרבית להפסד מן הריח^{ת"ד}:

ס"ה וכן מנהיג הקהל שלווין מן הנכרי רבית לצורך הקהל אף על פי שידע הנכרי שהוא לצורך הקהל כיון שאין לו עסק אלא עם המנהיגים הרי הם לווין שלו ומלוין לקהל ברבית^{ת"ד} (ואף אם הנכרי יכול לתבוע גם מהקהל כשלא יפרעו לו המנהיגים^{ת"ד} מכל מקום כיון שיכול לתבוע מהמנהיגים תחלה בדיניהם מדין ערבות יש להם גם כן דין לזה מנכרי^{ת"ד}) ואין הותר ברור בדבר כי אף שיש שלמדו עליהם זכות^{ת"ד} לומר שהמנהיגים יש להם דין אפטרופוס של יתומים שרשאי ללות רבית מנכרי בשבילם ולפרוע הרבית מנכסיהם הרי אף ראייתם צריכה ראה כי מי יגיד לנו שהאפטרופוס רשאי לעשות כן ליתומים שמוא יש כאן רבית של תורה^{ת"ד}.

ויש אמורים^{ת"ד} שיש תקנה למנהיגי הקהל או לאחד מן השותפין ההולך ללות מן הנכרי רבית שפרעו הרבית להנכרי מיד ממעות הקהל או השותפות שנמצאו המנהיגים או השותף כשנכבאים המעות להקהל או לשאר השותפים הם מלוים להם בלא רבית והרבית שלקחו המנהיגים או השותף ממעות הקהל או השותפות ונתנו לנכרי אין בה איסור כלל כי נתנו בשליחות הקהל או שאר השותפים ושלוחו של אדם כמותו^{ת"ד} וכאלו נתנו הקהל או השותפין בעצמן ליד הנכרי ואף שלא אמרו להנכרי שהן שלוחי הקהל או שאר השותפין אין בכך כלום הואיל ומעות הרבית שנתנו לו הן מקופת הקהל או השותפים ונכון להזהר כן לצאת מידי ספק איסור של תורה:

ס"ו וכל זה בלא משכון אבל מותר ליתן משכון לחבירו ולומר לו כך לזה לי עליו מעות מנכרי ברבית^{ת"ד} ומותר לשליח ליקח הרבית מישראל וליתן לנכרי^{ת"ד} כי שלוחו של אדם כמותו וכאילו הלוה נתן לנכרי בעצמו המשכון והרבית ולזה ממנו המעות בעצמו^{ת"ד} ואף שהשליח לא אמר להנכרי שהוא שליח הלוה אין בכך כלום הואיל והמשכון הוא של הלוה ולא של השליח והנכרי הוא סומך על המשכון בלבד וכל אחריות הנכרי ממעותיו

תרמג בית להם יהיה ס"ק מן, בשם ס' היותו ריש זכרון.

תרמז קדושין נא, ב. ובלקמן ס"ו.

תרמח רא"ש ס' נן, ובש"ת ס' קח רס"ה ה (שנתנו היתר). ר"ן עא, ב ד"ה מנהיג נמוקי יוסף (מב, א) ד"ה אדעתא דישאל. מור ושוע"ט ס' קס"ו.

תרמו שו"ת הרא"ש כלל קח סוס"ה ה, בשם הראב"ן (ב"ב) פ"ה ד"ה וראובן) והראב"ה (אף בלא משכון, ובלקמן). מור ושוע"ט שם.

תרמז רא"ש שם בשם הראב"ן וראב"ה. מור ולבוש ס"ו.

תרלז מ"ז שם (כשהמתקן לזה מתגבר). וכאן נתייר אף ששניהם מתעסקים. וראה ברית יהודה פ"ו הערה עא והנהיג פ.

תרלח שו"ת הרשב"א ח"ה ס' רנב. הובא בב"י מוס"פ קסט.

תרלט שבה רנה הש"ז שם ס"ק כב ליישב את המנהג להקל.

תרמ כדלעיל ס"ה.

תרמא הרשב"א שם בשם הרמב"ן בשם אחר מחבני יטבוא. רמ"א שם ס"ו.

תרמב רשב"א שם.

רכב הלכות רבית והלכות עיסקא

אינן על השליח כלל אלא על המשכון בלבד^{תרי"ט} מן הסתם אם הוא משכון טוב^{תרי"ט}. ואם אינו טוב כל כך צריך לומר השליח להנכרי אינני משתעבד לך כלל וכל אחירותך על המשכון זה בלבד^{תרי"ט}. וכשאמר לו כן מותר אף בלא משכון אלא שצריך לומר שהוא שליח הלוה וכל אחירותך על הלוה בלבד^{תרי"ט} ולא עלי כלל וכלל לא מדין לזה ולא מדין ערב קבלת^{תרי"ט} הנכרי מאמינו וסומך על הלוה בלבד.

כמה דברים אמורים כשלוה המעות מהנכרי מתחלה לצורך חבירו^{תרי"ט} אבל אם היה חייב לנכרי מעות מכבר^{תרי"ט} ואמר לו הנכרי תנם לחבירך שמבקש ללותם ממני ברבית והפטר אתה מאחריותם מיד שתתנם לחבירך אסור ליתנם לחבירו מיד ליד^{תרי"ט} מדברי סופרים^{תרי"ט} ואפילו נתן חבירו שטר חוב ומשכנתו להנכרי^{תרי"ט} שכיון שעד עתה היה באחריותו^{תרי"ט} נראה כמלוהו מעותיו ברבית^{תרי"ט} ואף שלא יתן לו הרבית אלא להנכרי אין זה מועיל כלום^{תרי"ט} כמו שנתבאר למעלה^{תרי"ט} אלא כצד יעשה יתנם ליד הנכרי^{תרי"ט} או יתנם לפניו^{תרי"ט} ויסתלק^{תרי"ט} וימלא חבירו משם:

כז וכן נכרי הלוה מישראל ברבית על ידי סרסור ישראל^{תרי"ט} דינו כישראל הלוה מנכרי על ידי סרסור^{תרי"ט} וצריך לומר הסרסור להמלוה אינני משתעבד לך כלל לא מדין לזה ולא מדין ערב קבלת^{תרי"ט} וכל אחירותך על הנכרי פלוני. ואפילו מניח אצלו משכון טוב^{תרי"ט} שנתן הנכרי אין להסרסור להכנס בערבות ולומר למלוה אני אפריעך קרן ורבית לזמן פלוני אם לא יפרע הנכרי^{תרי"ט}.

ואפילו אחריות המעות מאונסים בהולכה מבית המלוה לבית הלוה הנכרי ובהובאה מבית הנכרי לבית המלוה כשגיע וזמן פרעון^{תרי"ט} וכן אחריות המשכון^{תרי"ט} בהולכה והובאה משעת הלוואה ואילך^{תרי"ט} הכל צריך להיות על המלוה ולא על הסרסור כלל רק אחריות השומרים שומר שכר או שומר חנם אם המלוה אינו נותן לו שכר סרסורתו^{תרי"ט} שאם ידעו אחריות האונסין על הסרסור יצא מכלל סרסור ונכנס בכלל לזה מהמלוה ברבית

וש"ע סי' קמ"ג. מ' התרומות ח"ד סי' ד"ה ויש לעיין ולברר, בשם הרמב"ן ע"א, ב' בשם תשובת רבנו גרשום (בלא משכון). ר"ן ע"א, ב' ד"ה מהו. ונזקק יוסף (כ"ב, א) ד"ה ועבר כוכבים, ב"י ד"ה גוי שאומר, ש"ך ס"ק לה.
תרסו דלעיל סי' פ"א (אלא שיש חילוק בינם כדלעיל).
תרסא מ' התרומות שם. ר"ן ונזקק יוסף שם. ודלעיל ס"ד.
תרסב שנתבאר לעיל סי' פ', שכן הסתם אחריות המעות היא על המשכון בלבד.
תרסט ש"ך סי' קע ס"ק ה. וראה ש"ך סי' קמ"ג ס"ק כ"ב. פלפול התלמודים ז' ע' כו.
עתי רא"ש שם, ובשו"ת שם סי' יב וסי' לב. מור וש"ע שם.
תעזא רא"ש שם, ובשו"ת שם סי' ה וסי' לב. מור וש"ע שם.
תערב משא"כ הבאת המשכון לפני ההלוואה רמ"א שם. ש"ך ס"ק לו.
תערג שו"ת הרא"ש שם סי' ה, בשם הרמ"ה (לענין הבאת המעות). מור וש"ע ס"א.

תרנא רא"ש שם. מור.
תרנב ש"ך ס"ק נא.
תרנג ר"ן שם. ש"ע שם. מור וש"ע שם. מ' פירוש הש"ך שם.
תרנא ר"ן שם. מור וש"ע שם.
תרנד ש"ך ס"ק נ"ב.
תרנז ש"ך ס"ק נ"ג.
תרנד ברייתא ע"א, ב'. מור וש"ע ס"א.
תרנה תוס' שם ס"ה בשלמא. מור וש"ע שם.
תרנו גרישת ס"ק ב' ב"ה ד"ה. ונ"ש ואפלו. ש"ך ס"ק ה.
תרנא שו"ת הרא"ש כלל ק"ח ס"ו. יג. ש"ע שם.
תרנב תוס' שם. רא"ש שם. לבוש ס"א. ש"ך ס"ק ג.
תרנב תוס' הרא"ש שם. מור וש"ך שם.
תרנס רא"ש שם. מור וש"ך ס"ק ב'.
תרסא מ"ה"ד.
תרסב גמרא שם. מור וש"ע ס"ב.
תרסג גמרא שם. מור וש"ע ס"ג.
תרסד מור וש"ע שם. מ"ז ס"ק ד' (שאו אינו צריך לומר והפטר).
תרסה רא"ש סי' ג', ובשו"ת הרא"ש כלל ק"ח ס"ה, ה, בשם רבנו גרשום וראב"ן וראב"ה (על משכון). מור

הלכות רבית והלכות עיסקא

והחזר ומלוה לנכרי ותרתי, ואם חושש שלא יכפור הסרסור ויאמר נאנסו ממני המעות או המשכון יתנה עמו שלא יהיה נאמן אלא בעדים ותרתי.

וצריך שיאמר המלוה להסרסור בשעת הלוואה היה אתה שלוחי להלוך מעותי להנכרי להלוותו ולהביא לו המשכון מביתו וכן בשעת פרייה תהיה שלוחי] להביא לי מעותי מהנכרי ולהחזיר משכונו ותרתי כדי שיעשה הסרסור הכל בשליחותו של ישראל ולא בשליחות הנכרי שאינה מועלת כלום ותרתי כי אין אומרים שלוחו של אדם כמותו אלא בישראל ותרתי שנעשה שלוח לישראל השולחו ותרתי:

סח וכל זה בסרסור הלוה בתחלה לצורך נכרי אבל מי שכבר הלוה לנכרי ברבית ממעותיו על משכון ובא ללות על משכון זה מישראל ברבית שיקח לו מן הנכרי כשיבא לפדות ממנו משכונו אין מועיל כלום מה שישראל הב' פומר את הראשון מדין לזה ומדין ערב וכל אחריותו על המשכון לבד ותרתי לפי שאף שהמשכון הוא ביד ישראל הב' הרי לו הרבית העולה עליו מהיום והלאה מהנכרי הוא של הראשון שלהלו לו ותרתי ונמצא הב' נוטל מן הנכרי רבית של הראשון.

ואין לו קננה בכל בדרך מכירה שאמר הראשון להב' כשלוה ממנו הריני מוכר לך כל כח חובתו ושעבודו שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך ולא לך עמי ותרתי ואף אם המשכון שזה הרבה והנכרי לא יפרנו לעולם לא יתחייב ישראל הב' להנחו להראשון שיפדה לו ותרתי אלא אם כן ירצה מרצונו הטוב ולא בדרך החיוב ותרתי:

סט ומכירה זו עריכה להיות באחד מדרכי ההקנאה שהמשכון שהוא מטלטלין נקנה בהם ותרתי. ואם יש לו חוב על נכרי ברבית בלא משכון אפילו יש לו שומר חוב ותרתי אין דרך להקנותן לישראל שילוהו מעות ויקח לו הרבית העולה מן הנכרי מהיום והלאה לפי שחובו של נכרי אינו נקנה בשום קנין בעולם ותרתי.

ומה תקנתו יאמר ישראל הב' המלוה להראשון אתה תמחול להנכרי ותפטרנה מכל וכל ותרתי בעד מעות אלו שאני נותן לך ובמעות אלו אני קונה ממך כל מה שאני יכול להוציא מן הנכרי ותרתי שאף שחובו של נכרי אינו נקנה בקנין הרי נסתלק ממנו ישראל הא' בתורת מחילה ותרתי ואין הב' נוטל רבית של הא'.

תרעג שאל לא היו מכירה גמורה, כדלעיל ס"ד.
תרעד מרדכי שם, מ"ו ס"ק כו.
תרעה מרדכי שם, קטו. לפירוש הר"ב משה ס' קסט ס"ק מו. הובא בדמ"א ס"ח.
תרעו סמ"ק ס' רס (ע' רסג). מור וש"ע ס' קסט ס"ח (אש"א). פרישה שם ס"ק מא (שפר חוב). ש"ך ס"ק פא. וראה רמ"א ח"ט ס' מו ס"ב (שבש"ח מועלת מכירה). ש"ך שם ס"ק א וס"ק פה (שמכרת ש"ח דאורייתא). ש"ת נדו"ש"כ ח"ב ס' קנו (שנמנעק אם מועלת מכירה בש"ח על נכרי). לקמן ס"ע (שבש"ח מכרי לישראל). ה"נ"ב תתפ"ע 109.
תרעז תשובת ר"י, באור זרוע ב"מ ס' קפ, ובתשובת מיימוניות השייכות לס' משפטים ס' לא. תשובת מנה"מ מרומנוב'ר, בתשובות מיימוניות שם ס' מה. ש"ך שם ס"ק כב.
תרעח תשובת ר"י שם. מור וש"ע ס' קסט ס"ח.
תרעט סמ"ק שם. מור וש"ע שם.
תרצ ב"י ד"ה ובחובתו. ש"ך ס"ק כב.

תרעד ש"ת הרא"ש שם ס' לב.
תרעה רא"ש שם, ובש"ת שם ס' ה וס' יב. מור וש"ע שם.
תרעו רא"ש שם ס' לא וס' לב. מור וש"ע שם.
תרעז רא"ש שם, ובש"ת שם ס' ה בשם הראב"ן, וס' לא. ש"ך ס"ק לה.
תרעח גמרא ע"ג, ב. כדלעיל או"ח ס' רגז ס"א, וש"י.
תרעט נוספת הגמרא שם. ח"מ ס' קפח ס"א. משא"כ לעיל ס"ז, שדושיאל שלוחו ללות מנכרי, אינו צריך לומר כן, מן הסתם הוא שלוחו של הלוה, והאחריות הוא על המטלטל.
תרפ ב"ח ס' קסט סמ"א ד"ה משכונו של נ"י.
תרפא תשובת ר"י בשם ר"ת, באור זרוע ב"מ ס' רמו, ובמדרכי רמב"ם. ש"ת הראש"א ח"ג ס' מו. לבוש שם ריש ס"ח.
תרפב תשובת ר"י שם. ש"ת הראש"א שם. רא"ש ס' נה. מור וש"ע ס' קסט ס"ח.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכד

ובלבד שלא יהא שום אחריות החוב על הא' אפילו אינו ערב קבלן ולא ערב סתם שהוא כשלא ימצא מה לגבות מהנכרי ואפילו אחריות הקין בלבד אסור מדברי סופרים משום קרוב לשכר ורחוק להפסד ^{ת"כ} כמו שנתבאר למעלה ^{ת"כ} כמוכר חוב של ישראל. ואם מקבל עליו אחריות הרבית העולה מהנכרי הרי זו רבית גמורה של תורה ^{ת"כ} אפילו הלוה לנכרי על המשכון וחור ומשכנו לישראל בדרך מכירה שכל שהישראל מקבל עליו לפרוע הרבית מכיסו אם לא יפרענה הנכרי הרי רבית זו מתרבה על הישראל ואף שלבסוף פורעה הנכרי הרי כשנתרבה תרבה על הישראל ואסור ישראל השני ליטלה מן הנכרי ^{ת"כ}:

ע וכל זה בישראל שיש לו חוב על נכרי ברבית אבל נכרי שיש לו חוב על ישראל ברבית ^{ת"כ} בין במשכון בין באשראי ^{ת"כ} ובא ללות מעות מישראל ולהקנות לו חוב זה עם הרבית העולה לו מישראל מהיום והלאה אפילו נוטל הנכרי את הרבית מהישראל האשון ונותנה להשני ^{ת"כ} הרי זו רבית גמורה של תורה ^{ת"כ} כל שהוא בענין שאם היה ישראל הראשון פורע חובו להנכרי היום היה נפטר מהרבית מהיום והלאה ^{ת"כ} שנמצאת הרבית שמהיום והלאה מתרבה להישראל הב' שקנה החוב מהנכרי ולא להנכרי שהרי לא נתחייב בה כלל להנכרי ^{ת"כ}:

ע כמה דברים אמורים כשהנכרי הקנה החוב להישראל אבל אם לא הקנהו לו אלא שמסר לו משכון של ישראל הראשון שהלוהו עליו ולא מבר הנכרי לישראל הב' הזכות והשעבוד שיש לו במשכון אלא משכנו אצלו סתם ברבית העולה לו מישראל הראשון מהיום והלאה שימלנה לו הישראל הב' מותר ^{ת"כ}. ויש אוסרים ^{ת"כ} להלות לנכרי ברבית על משכון של ישראל שמשכנו אצל הנכרי אצל הנכרי בלא רבית ^{ת"כ} ואפילו הנכרי בעצמו פודה המשכון ^{ת"כ} אלא אם כן אמר הישראל הראשון להנכרי כשממשכנו אצלו אם לא אפרעך לזמן פרעון יהיה המשכון קנוי לך (מעכשיו) והגיע הזמן ולא פרעו ונקנה המשכון להנכרי ^{ת"כ} ובעל נפש יהוש לדיבריהם:

ע וכל זה כשהנכרי הלוה כבר לישראל על המשכון ועכשיו בא ללוות עליו ברבית לצורך עצמו ^{ת"כ}. אבל אסור ליתן משכון לנכרי שילוה עליו מעות מישראל ברבית ^{ת"כ}

תש רב"ש שם.
תשא רא"ש פסחים פ"ב ס"י. ש"ת דרשב"א ה"ג ס"א רכ"ט. דעה הב' בבור. דעה הא' בש"ע ס"ב.
תשב העשירי ח"ל ביעור הבין (ק"ג, א). ר"ן ע"ג, ב ד"ה והרמב"ן דעה הא' בבור. דעה הב' בש"ע שם.
תשג שהרי מעט האיסור הוא, דכיון שאין הנכרי קונה משכון א"כ רבית זה נתרבה על משכנו של ישראל.
תשד שהוקא לדעת המתירים, יש דעות ואופנים להלך בזה (ראת ש"ע ס"י. מ"ו ס"ק יא. ש"ך ס"ק בה.).
תשה שהוקא בזה נקנה המשכון לנכרי, כדלעיל א"ח ס"א תבא ס"ב ושי"ג.
תשו ברישה ס"י קטש ס"ק מג. ב"ח סכ"ח ד"ה ונ"ש ואפילו. מ"ז ס"ק ל. ש"ך ס"ק סו.
תשז הוינו כשלא אמר אם לא אפרעך לזמן פלגו היה המשכון ש"ך מעכשיו, וכאן בא לאסור אף לדעת הא' דלעיל ס"ג. וראה פלפול התלמודים ז' ע"ג כ"ג.

תרצא תרומת הדין ס"י שא. הובא בב"י ד"ה וכתוב בתרומת הדין.
תרצב סוף ע"ג.
תרצג שבקרב לשכר ורחוק להפסד אין כאן מבר רק הלוואה, כדלעיל שם. וכשקוצץ רבית אסור מותרת.
תרצד ש"ת הרא"ש כלל קח מוס"י כג. מור לפרוש הב"י, ש"ע ס"ז. ש"ך ס"ק ד.
תרצה ש"ת הריב"ש ס"י שה. רמ"א ס"י קטש ס"ב. מ"ז ס"ק ב.
תרצו ששבר חוב (ש"ך ס"ק בא). וראה חו"מ ס"י פו סכ"ה (שנועלת נזירות שפ"ח מנכרי על ישראל). ש"ת מרדכי"ך ח"ב ס"י קנז (ערוך משפ"ח על נכרי, דלעיל ס"ג). הע"ב רתפ"ב ע' 111.
תרצז מ"ז שם.
תרצח רב"ש שם.
תרצט רב"ש שם. רמ"א ומ"ז שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

ובעל המשכון יהודי ויהיה המעות מן הנכרי ברבית^{תש"ו} לפי שמדברי סופרים אומרים גם בנכרי שנעשה שלוחו של אדם כמותו להחמיר להיות הלואת הנכרי ברבית כשביל ישראל כאלו לזה הישראל בעצמו^{תש"ו}. לכן אין להלות לנכרי ברבית על מלבוש שאין הנכרים רגילים בו ומן הסתם הוא של ישראל שנתנו לו ללוות עליו^{תש"ו}:

עג וכן ישראל שהלזה לנכרי ברבית או בלא רבית ואחר כך בא ישראל אחר ומבקש ללות המעות מהנכרי ברבית אסור לישראל הראשון לומר לנכרי להלוותם לו משום איסור שלהיות^{תש"א} אף על פי שמתחלה שלוח הנכרי לזה לצורך עצמו.

אבל אם הלוח הישראל את הנכרי בתחלה כשביל שילוח הנכרי לישראל ברבית^{תש"ב} אף על פי שהישראל פורע הרבית להנכרי והנכרי להישראל הרי זו רבית גמורה של תורה^{תש"ג} ואין הערמתו להלוות על ידי נכרי מועלת כלום^{תש"ד} הואיל ואין הנכרי לזה לצורך עצמו והרי זה בישראל השוכר לו נכרי^{תש"ו} או נתן לו חלק בריוח^{תש"ט} שילוח מעותיו לישראל ברבית שאסור מן התורה הואיל והמעות הן של ישראל ואין אחריותן על הנכרי^{תש"י} ואפילו קבל עליו הנכרי אחריות המעות מואנסים כל זמן שהם ברישותו אינו כלום עד שקבל עליו אחריות החובות אם יאבדו שיפרעם הוא לישראל כדון כל לזה^{תש"י}:

עד ונכרי השוכר לו ישראל שילוח מעותיו לישראל ברבית אף על פי שאין אחריותם על הישראל כלל אסור מפני מראית עין^{תש"ט} אפילו מודיע ללוח ולעדים שהמעות הן של נכרי^{תש"ט} אלא אם כן הדבר מפורסם לרבים^{תש"א} שאז מותר אם אין אחריותם עליו^{תש"ב} לענין פרעון החובות כדון ערב^{תש"ב} כדיניהם כמו שנתבאר למעלה^{תש"ג}:

עה ומצוה מן התורה ליקח רבית מן הנכרי^{תש"ב} ואסור להלוותו בחנם^{תש"ב} שנאמר^{תש"ב} לנכרי תשך כלומר תשך^{תש"ב} זו מצות עשה ליקח ממנו נשך ולא להלוותו בחנם

תשיד כדלעיל סמ"ח (שכל היתר שברך הערבה אינו מניע כלום מן התורה).
תשטו תוספתא פ"ה ח"ה. מור וש"ע ע"כ ס"ג.
תשטז רמ"א שם.
תשטז תוספתא שם. ריב"ש שם. מור וש"ע שם.
תשיח מ' התרומות ח"ז ס' ב' ב"י ד"ה מעותיו. מ"ו ס"ק לא וס"ק לג. ש"ך ס"ק סח.
תשיט תוספתא פ"ה ח"ה. מור וש"ע מ' קמט כ"ב.ג.
תשכ ב"י ד"ה אב אסור. ש"ך ס"ק עא.
תשכא ר"ן סא. ב ד"ה אינ רמ"א ס"ג.
תשכב תוספתא שם. מור וש"ע שם.
תשכג מ' התרומות ח"ז ס' א. ש"ך ס"ק כמ. מ"ו ס"ק לג.
תשכד מעיק סד.
תשכה ספרי דברים כג. סא. כ' המצות לרביעיים מ"ע קצח. רמב"ם פ"ה ח"א. כ"מ שם בשם ה"רן (הובא בשפת מנוקבת ע' ב ד"ה ולי נראה). ב"ח ס' קמט ד"ה ועד"ו אינו מיישב. ש"ל"ה הקדמת לורה שבכתב (רמ, ב). כנסת הגדולה רס"ו קמט בתנאי"ו וראה לקו"ש ח"ב ע' 115 ואילך. תורת מנחם התועהויות ח"ו ע' 182. ועד"ו לענין תושב, כדלעיל ח"ל הלואה ס"ב.

תשכו תוס' ע' ב ד"ה תשך (לאוקומא קמא בנזירא שם).
תשכז דברים כג, כא.
תשכח אוקומא קמא בנזירא שם. ר"ן שם (שליעת הרביעיים דלעיל, כ"ה אף למסקנא). ב"ח שם.

תשח תוס' עא, ב ד"ה בנן (שהקא ר"ת התי, נושא"כ ר"ח ויש"י דלקמן). ר"ש מ' נה (לדיעת רש"י). נהר"ם מרומבורג, בתשובות מיניעות השיבות ל' משפטים מ' ס' ג, בשם רמ"א (שהלוח אסור). ש"ת הרשב"א ח"ז ס' ש. ש. ש"ע מ"ו (בלא משכון) וס"ט (במשכון), שאם יודע המלוה שהוא של ישראל אסור. ש"ך ס"ק כא (שאף שמתבאר הלוח הקנה המשכון לנכרי, יש לחוש שלא אקנה). יענקו יוסף (מב, סע"א) בשם הרמ"ב (שלא מתבאר לומר שהקנה את המשכון לנכרי).
תשט בנזירא עא, ב. ש"י שם ד"ה ועם העמוד, וד"ה בשלמא סיפא, וד"ה ארעקא, ור"ח שבתוס' שם ד"ה בנן (שכ"ה אף למסקנא).

תשי מור (לדיעת הרי"א שמתבאר הקנה המשכון לנכרי, מ"ט מנוקב הדין) וש"ע שם (מנוקב הדין). ולדיעת הרמב"ן דלעיל (שלא מסתבר לומר שהקנה את המשכון לנכרי) אסור לנכרי, וראה פלפול התלמודים שם.
תשיא נזירא שם. לפירוש רש"י ור"ח שם. מור וש"ע שם מ"ו. מ"ו ס"ק ו. ש"ך מ"ק מו (שכ"ה הסכמת רוב

הפוסקים).
תשיב ש"ת הרשב"א ח"ז ס' רמג (כל שנעשית בו הערבה אסור). ש"ת ריב"ש שם מ' שה. ש"ע מ' קמט ס"ה (אסור). ש"ך ס"ק י (שעשה בהיערנה).
תשיג ריב"ש שם. הריב"ש מ"ק כא. ש"ך ס"ק עג. מ"ו ס"ק לב. וראה פלפול התלמודים ז' ע' ל.

הלכות רבית והלכות עיסקה

רבו

כמו שנאמר תשכס ולא תחנם לא תתן להם מתנת חנם אלא אם כן הוא נכרי המכירו תשכ
כמ"ש בהלכות עבודה זרה ועבודה זרה אשכול:

עין מומר שיצא מן הכלל תשכ דינו כנכרי תשכ לענין רבות שמוחר להלוותו כרבות תשכ
שכין שעובד עבודה זרה מין הוא תשכ ומורידן אותו למיתה תשכ וכיון שגופו מופקר
ומותר לאבדו כל שכן ממונו ומותר לאבדו תשכ והוא הדין לימלו לעצמו באינו תחבולה
שאפשר תשכ ואין לחוש שמו יצא ממנו זרע טוב תשכ כיון שנמנע בין הנכרים תשכ ויש
אומרים תשכ שכל שאינו ארוק בעבודה זרה כגון כומר לעבודה זרה אינו מין תשכ ואין
מורידן גופו והוא הדין שמומו אינו מופקר, וטוב לחוש לדבריהם אם אפשר להשמט
ממנו שלא להלוותו תשכ:

עין אבל ללות ממנו כרבות אסור לרביו הכל תשכ משום ולפי עור כח ומשום לא
תשיך לאחיק תשכ שאף שהמומר אינו נחשב אח אצלו תשכ אנו נחשבים אחים
אצלו תשכ ומזהר שלא ליקח ממנו נשך שאף על פי שהמאן ישראל הוא תשכ והנותן לו
נשך עובר בכל תשיך שהיא אזהרה ללוה שלא לגרום למלוה לישיך כל שהמלוה מזהר
עליו תשכ:

עין וישראל מין שלא נמנע בין הנכרים אלא עובר עבירות להכעיס בקרב ישראל תשכ או
שכופר בתורה ובנבואה מישראל תשכ אף על פי שהוא מן המורידן אסור להלוותו

תשמי רש"י ע"ז שם ר"ה שם ר"ה מנין (לענין מורידן, שהמנין
הן הבטחין בו). רמב"ן ור"ן ונמקי יוסף שם, בשם
התלמיד רש"י בשמו (לענין רבית שאמרו להלוותן). רמב"ה
ח"א סו"ח קנא (להתיר דק בארוך בע"ה). רמ"א סי' קנב ס"ב.
תשמב כגון לענין שריפת ספרים שכחבו (דלעיל או"ח סי'
לש ס"ד וסי' שלד סכ"א), ולענין אימור שחיתון
בתראה (דלעיל או"ח סי' לש קי"א ס"ב).
תשמג רמ"א שם.
תשמד תוס' ע"ז שם, רא"ש ומרדכי ור"ן ונמקי יוסף שם.
מור וש"ע שם.
תשמה תוס' שם, רא"ש שם, ש"ך ונ"י ס"ק ג.
תשמו שהוא מעט רב' ברמב"ן ובנמקי יוסף שם, לתת
להלוותו כרבות (מזב"ב לקמן הל' גוף גוף נפש
ק"א ס"ק ג). וראה לקמן הל' מצאה ופקדון פל"ט. שו"ת
צ"צ אה"ע"ו סי' שכב את א. חקרי הלכות ח"א לה, ב.
פלפול התלמודים ז' ע' ל' ישנן חיים סי' קנב סוף ס"ק ה.
רפידה והב ס"ב ס"ק ה. קנה בשם סי' קנב.
תשמז ראה משנה למלך פ"ה סוף ה"ב.
תשמח מנהגי נדר, א. רא"ש שם. מור ונ"י שם. וברוב
או"ח סי' קנב ס"ד וש"ג.
תשמט משא"כ כשמלוה למוטר שאין המלוה עובר. רמב"ן
ונמקי יוסף שם ז' שם. וראה גם תוס' ע' גר"א.
תשנ נגרא שם (בלתא אם הוא מין, וראה ח"א סי' קנב
ד"ה ונ"ש אבל, שהמור ורמב"ם פליגי אך קי"ל,
ולכ' הדעות הוא מן המורידן). לקמן הל' גוף גוף נפש ח"א
(שהוא מין, ומן המורידן בו). וראה ישנן חיים סי' קנב
ס"ק ח את ב.
תשנא כיריאת שם (לגירסת הר"ף ז' ב). והאפיקורסין היו
מורידין בו). רמב"ם הל' רצח פ"ד הל' (שהם
הבופסין בו). מור וש"ע סי' קנב ס"ב. וכ"ה לקמן הל' נקי
גוף נפש ס"א.

תשכט דברים ג' ע"ז כ. א. תוס' שם (לענין רבית
לכתי). מור וש"ע סי' קנא ס"א. וראה לעיל או"ח
סי' קנב ס"ב.
תשלא תוספתא ע"ז פ"ג הל' תוס' ע"ז שם ד"ה רבי
יהודה. מור וש"ע שם.
תשלב הלכות אלו בשוע"ז לא תניעו לדינו.
תשלג רא"ש סי' נב (שיצא מן הכלל). תוס' ע"ז בו, ב
ד"ה אני (שנמנעו בין העב"ם). רמב"ן ב"ט ע"א,
ב ד"ה ועוד בענין רבית. בי"ח סי' קנב ר"ה משוע"ז (שליוב
הפוסקים חייבו דוקא ביצא מן הכלל). וראה לקמן סעי' ה.
תשלד ראה גם לעיל או"ח סי' לש ס"א (לענין תפילין, גם
כשלא יצא מן הכלל). סי' ששה ס"ג (לענין עירובין).
יוד"ס סי' ב' וסי' וק"א שם (לענין שחיטה).
תשלד תוס' ורמב"ן ורא"ש שם. מור וש"ע סי' קנב ס"ב
(מנו"ח).
תשלה ע"ז בו, ב. רמב"ם הל' רצח פ"ד הל' (בכמה
דפוסים: האפיקורסים). ש"ע יוד"ס סי' קנב ס"ב,
וכח"מ סי' תבה ס"ה. וכתבתי זו נמו"ר לעיל או"ח סי' לש
ק"א ס"ב.
תשלו כיריאת ע"ז שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
תשלו כ"ק קנא א' (לענין מסור, למ"ד הא' שם). רמב"ן
שם (לענין רבית כמומר, במעט הא'). ר"ן ע"א, ב
ד"ה ונשא, ונמקי יוסף (מב, מ"א), בשם ר"ה. מרדכי
רמז שלה, בשם ר"ה וראה לקמן מנו"ח (מעט נוסף, שאינו
חשב אחר) וס"פ (שחלו ברין מצווין להרוותו). ג' הענינים
מוזכרים לקמן הל' נקי גוף נפש ק"א ס"ק ג.
תשלה מרדכי ב"ק רמז קנב (אצילו כמומר). רמ"א ח"מ
סי' ששה ס"ג.
תשלת כ"ק שם (למ"ד רב', שנמנע זה אמור לאבד מנון
מנו"ח). וכ"ן נוסף בחו"מ סי' ששה ס"ג.
תשמ רמב"ן ומרדכי ור"ן ונמקי יוסף שם.

הלכות רבית והלכות עיסקא

רכז

ברבית תשנב דרבוי הבל תשנב שאף על פי שגופו מופקר ממונו אינו מופקר שמו יצא ממנו זרע טוב וירשנו תשנב, ואין צריך לומר למחלל שבתות בפרהסיא תשנב, ומומר לכל התורה כולה הנין מעבודה זרה תשנב שאינו מן המורידין כלל תשנב;

ענין ומומר לעבודה זרה שיש לו בן מן הנכרית הרי הבן נכרי כמותו תשנב ומותר להלוותו וללוות ממנו תשנב אף על פי שאינו מן המורידין תשנב כמו שמותר להלוות וללוות מן הנכרים תשנב.

אבל מומרת שיש לה בן מן הנכרי שהבן מומר כמותו תשנב אסור אפילו להלוותו תשנב לדברי הבל תשנב לפי שהוא כתינוק שנשבה בין הנכרים תשנב ואינו דומה למומר שזרע רבונו ומתכוין למרוד בו תשנב והרי זה מין לסברא הראשונה אבל זה לא ידע ואף על פי שאחר כך שמע שהוא יהודי וראה היהודים ורתם תשנב הרי הוא כאנוס תשנב הואיל ונתגרל בין הנכרים על דתם ואינו מן המורידין לדברי הכל.

וכן הקרא"ם תשנב אסור אפילו להלוותם ברבית תשנב לדברי הבל תשנב שאף שכופרים בתורה שבכעל פה תשנב אין להם דין אפקורם לענין מורידין לפי שאינם כופרים מדעתם אלא אבותיהם הדיחו אותם וגדלו אותם על דתם והרי הם כתינוק ישראל שנשבה ביניהם וגדלוהו על מעותם שאנוס הוא תשנב;

פ (ויש אומרים תשנב שהקרא"ם עכשיו קלקלו מעשיהם ביותר והם כנכרים גמורים ומותר להלוותם ברבית תשנב לפי שהם כאלו כופרים בכל התורה ואסור להחיותם תשנב ואיסור

תשנב ב"ח סי' קנב ר"ה מושגה ש"ך ס"ק ד.
תשנב גם לדעת הא' הלעיל סעי' ו. וראה לקמן סי' פ"ב (הנה נוספת, שחלוי בדין מצוות להחיותו.) ב"ח וש"ך שם (שיש פוסקים המתירים גם בזה).

תשנב ב"ק קטז, א' (לענין נסור.) הו"פ סי' שפת סי"ג. לקמן הל' נזיק נמנן סי"ח.

תשנב היינו כמומר לכל התורה, כדלעיל א"ח סי' לט סי"א, י"ד סי' ב סי"ה וק"א שם ס"ק י. לקמן הל' מציאה ופקדון ס"ל"ט (שאסור להחיו אברתו).

תשנב שאפילו לתאבון מורידין ואין מעלין, כדלקמן הל' נזיק גוף נפש סי' ושי"ג.

תשנב נזיר ושיעור רמ"י רנא, לפירוש הש"ך שם ס"ק ג (שאם אינו להעניש וגם לא לתאבון, אין חוב

להחיותו ואין אסור בדבר.) וראה לקמן הל' נזיק גוף נפש סי' (שלא מנה את מומר לכל התורה ומחלל שבת בפרהסיא, לענין מורידין ואין מעלין.) הל' מציאה ופקדון הל"ט (שאסור להחיו אברתו.) לעיל א"ח סי' לט סי"א (שמומר לכל התורה לתאבון דינו כנכרי לכל דבריו.) ולענין מומר למקצת המצוות לתאבון ראה לקמן הל' מציאה ופקדון ס"ל"ט (שנחזיון אברתו.) הל' נזיק גוף נפש סי' ח וק"א ס"ק ג. (שהיבור שאסור להלוותו ברבית, וע"כ צ"ל לדעת הל' דלקמן סי' פ, שנקרא אדך ורעך וחיובים להוציא נמנן ולהחיותו.)

תשנב יבמות כג, א. רמב"ם הל' אמה"ב פ"ב הל' רמ"א אה"ע"ו סי' סז סי"ב.

תשנב מרדכי יבמות רנו לט, כ"ש באיבאף. דרכי משה סי' קנב ס"ק ב. ש"ך ס"ק ז.

תשנב כנו בכל נכרי עובד ע"ו, בבביתא ע"ו שם.

תשנב כדלעיל מ"ה. אף שאינו מן המורידין, כדלקמן סי' פ, וש"י.

תשנב יבמות שם. אה"ע"ו סי' ד רמ"ט.
תשנב מרדכי שם. דרכי משה שם. רמ"א סי"ג.

תשנב לב' הרעות הלעיל סעי' (משא"כ לדעת הל' דלקמן סי' פ).

תשנב דרכי משה שם. רמ"א שם.
תשנב דרכי משה שם.

תשנב שנמנעם זה כתב ברמב"ן ונמנעו יזקף שם שמורידין ואין מעלין, לא קי"ל כותרייה בזה. דרכי משה שם.

תשנב רמב"ם הל' ממרים פ"ג הל' (לענין קריאים).
תשנב ראה לעיל א"ח סי' של סי"ב. סי' שלא ס"ד. סי' קצב סי"ב (צדוקים). סי' שפת סי"א וסי"ג.

תשנב ב"י סוף המנין, לדעת הרמב"ם שם. ש"ע סי"ג.
תשנב לב' הרעות הלעיל סעי' (משא"כ לדעת הל' דלקמן סי' פ).

תשנב שהם מן המורידין ולא מעלין, כמבאר ברמב"ם שם ה"א"ב. לעיל סי' ב ק"א ס"ק ח (ד"ה וכל זה).

תשנב רמב"ם שם. וז"ל לעיל א"ח סי' שפת סי"ג (צדוקים), וש"י.

תשנב דרישה סי' קנב ס"ק ב, בשם באורי הרש"ל לומר (להתיר בצדוקים). ש"ת רנב בצלאל אשכנז סי' (שהקראים עכשיו קלקלו מעשיהם).

ג. (שאי"ב מותר להלוותם ברבית.) וראה ישנו חיים ס"ק ח אות א.

תשנב ולענין ללוות מהם, ראה מ"ז ריוניס.

תשנב תשובת רנב שמואל בנבשח, בנב"ש ח"א סי' לה. וראה גם לעיל א"ח סי' של סי"ב (שמותר ללדים

רק בשבר).

הלכות רבית והלכות עיסקא רכח

רבית תלוי במי שמצווין להחיות תשעה שנאמר תשעה אל תקח מאתו נשך ותרבית והי אחיך עמך. והוא הדין לבן המומרת שאסור להחיותו שלא לגדל בן לעבודה זרה תשעה מותר להלוותו לפי סברא זו תשעה אף על פי שאינו מן המורידין שהרי הנכרים גם כן אינם מן המורידין תשעה (ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר תשעה):

של ס"ב.

תשפ רנב"ן ונימוקי יוסף שם, בשם תשובת ר"ת.

תשפא דרכי משה סוף ס"ק ב. ש"ך ס"ק ח.

תשפב ברייתא ע"ז כו, מע"א, מור תש"ע רמ"ז קנח.

תשפג ראה מ"ט וציונים. פלפול התלמודים ז' ע' לא.

תשעז תוס' ע"ז כו, ב ד"ה אני (לענין מומר). רא"ש ב"מ

פ"ה ס"י נב. מור ומו"ז ס"י קנז ס"ק ג. דעה זו

הובאה לקמן הל' נזק גוף ונפש ק"א ס"ק ג.

תשעח ויקרא כה, לו.

תשעט ראה משנה ע"ז כו, א. וראה גם לעיל או"ח ס"י

הלבות נדה

ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה כבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וגו'^א. פרשה זו נאמרה בנדה הרוואה בעת נדתה. ובפרשה שנייה נאמר^ב ואשה כי זוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב מומאתה כימי נדתה תהיה ממאה היא. פרשה זו נאמרה בזבה שהיא הרוואה ג' ימים רצופים בלא עת נדתה שאין רבים פחות משלשה^ג. והיא צריכה לספור ז' ימים נקיים שנאמר כפרשה זו ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, ודרשו חכמים^ד ואחר תטהר אחר אחד לכולן שלא תהא מומאה מפסקת ביניהם כלומר שלא יהא לנקיים שלא אלא אחר אחד בלבד, ואלו ראתה יום אחר בינתים ומשלמת בתר הכי הווי ליה תרי אחר, הולכך ילפינן מינה דאם ראתה בינתים סתרה מינה ואחר כך מזוגה ז' ימים רצופים כדי שלא יהיה להם אלא אחר אחד (ר"ן^ה).

אבל הרוואה בעת נדתה בין שלא ראתה אלא מפה אחת^ו בין שהיתה שופעת כל שבעה^ז ופסקה בסוף יום השביעי^ח מובלת לערב שהוא ליל שמיני^ט ומשמשת^י שנאמר כי שבעת ימים תהיה בנדתה.

חזרה וראתה מליל שמיני^{יא} ואילך הרי זו זבה בין שמבלה לנדתה בין שלא מבלה (עיין גמ' נ"ד^{יב}).

ואם ראתה יום אחד או ב' הרי זו שומרת יום כנגד יום^{יג} ואם ראתה ג' ימים רצופים צריכה ליטב שבעה נקיים שנאמר או כי תזוב על נדתה כלומר בסמוך לנדתה שהוא שמיני ותשיעי ועשירי, ומתוך שנאמר או כי תזוב מכלל שבתחלה הכתוב מדבר במופלג מנדתה^{יד}. והפלגה זו קבלו חכמים הלכה למשה מסיני^{טו} שאינה יותר על ג' יום, שו"א יום שלאחר שבעת ימי נדתה נקראים בלא עת נדתה ואחר כך חוזרת לעת נדתה^{טז}.

ובתוך י"א יום אלו אם לא ראתה אלא יום אחד בין שראתה בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום ופסקה בו^{יז} משמרת ליל האחרת ויומו ואם לא ראתה כלום מטהורה לבעלה לערב אחר שתמכול.

א ויקרא טו, יז.

ב שם כה.

ג ספרא מצרוע פרשת זבים פרשתא ה"ש. נטוין טו, א.

ד רש"י שם ה"ה ימים שנים. ר"ף שבעות (ג, ב). רמב"ם

ה"ז ה"ז.

ז שם כה.

ח בריתא לו, א (אחר אחר). רש"י לו, ב ד"ה תסתור

(כלומר זמן אחד לכולן). ובספרי ל"ת קרא (לו, ג), ובר"ן

(דלקמן) גורם אחר אחר.

ט שבעות (ג, ד) ד"ה אחר אחר.

י משנה טו, א. רמב"ם הל' אסורי ביאה פ"ז ה"ב. הל' נדה

לרמב"ן פ"א ה"א. מור ולבוש.

יא ספרא מצרוע פרשת זבים פרשתא ד ה"ה. ר"ף שם (ג,

א). רמב"ם פ"ז ה"ב. רמב"ן שם. מור ולבוש.

יב רש"י מגילה בת, ב ד"ה שהחמית. רמב"ן שם. מור ולבוש.

יג בריתא יומא ג, א. רמב"ם פ"ד ה"ז. רמב"ן שם. מור

ולבוש.

י"א רמב"ן שם.

י"ב ויקרא טו, יז. ספרא מצרוע פרשת זבים פרשתא ד

ה"ה. ר"ף שם. ר"ן שם ד"ה כבשרה (ג) לימודים ה"ל

מפסק דה.

יג גמרא ע"ג. מ"א. רש"י שם ד"ה סמוך לנדתה. רמב"ן

שם.

יד ע"ב (מ' ימים מנאמן). ורש"י שם ד"ה ט' (תרי מנייהו

זיבת). וראה גם לקמן (בלא מבלה לזיבתה).

טו משנה לט, א ובכ"מ. בריתא ע"ג. א. רמב"ם שם ה"ז.

רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.

טז בריתא ע"ג. א. ר"ף שם (ג, ב).

יז בריתא ע"ב, ב כרבי אלעזר בן עזריה. מור ולבוש.

יח שם ה"ז. רמב"ן שם ה"ה. לבוש.

יח רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.

יט רמב"ם שם ה"ה. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.

וזמן מביילתה מן התורה הוא ביום ספירתה² ואם לא מבלה ביום מובלת בלילה³ ואף על פי שטבלה ביום אינה משמשת עד הערב שמא תראה ותסתור כל היום למפרע³. ראתה גם ביום ב' ופסקה בו משמרת יום ג' אם לא ראתה בו תהיה לבעלה לערב אחר שתמבול. זו היא זבה קמנה³ שהיא שומרת יום כנגד יום, שנאמר³ ממהא היא דקרא תורה הוא דכבר נאמר כימי נדתה תהיה אלא למעוטי שאינה משמרת אלא יום אחד בלבד לימי זוב מומאתה שאינן רבים (ר"ן טו):

ראתה ג' ימים רצופים³ אפילו לא ראתה בכל יום אלא מפה אחת פחותה מן החרדל³ הרי זו זבה גדולה ומאחר שתפסקו ראייתה צריכה לספור ז' נקיים חוץ מן היום שפסקת בו³ וזמן מביילתה מן התורה³ הוא ביום ז' לספירתה ואינה משמשת עד הערב שמא תראה ותסתור² ואם לא מבלה ביום מובלת בלילה³.

ואין בין זבה קמנה לזבה גדולה אלא לענין ספירת ז' והבאת קרבן, שזבה גדולה צריכה לספור ז' נקיים וזבה קמנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד וזבה גדולה מביאה קרבן כשתמטר מזוהב ולא זבה קמנה, אבל לענין מומאה ואיסור ביאה הן שווין² שהבא על זבה קמנה הוא בכרת כמו הבא על זבה גדולה שנאמר² כימי נדתה תהיה וגו'.

ואחר ששלמו י"א יום אחר שבעת ימי נדתה והוא יום י"ט לתחלת נדתה חזרת לעת נדתה² ואין ראייתה ביום י"ט מצטרפת לראיית י"ז וי"ח לעשותה זבה גדולה².

וסדר ספירת ימי הנדות והזיבות כך הוא² כל אשה הרואה דם פעם אחת יושבת ז' לנדתה. ואחר ז' ימים אלו אם לא ראתה כל י"א יום או אפילו ראתה ב' ימים ואפילו הם י"ז וי"ח משתראה י"ט לראייתה היא נדה בתחלה², ויום אחד מימי נדתה שאינה רואה עולה לה לספירת זיבה קמנה². לא ראתה עד יום כ"ו אין מונע כ"ו ליום הראוי לזיבה אלא הרי זו תחלת נדה² הואיל ולא ראתה ב"ט, שאין זיבה אלא ב"א הסמוכין לז' שראתה בהן נדות² בתחלתה. אבל אם ראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום שהיא צריכה לספור ז' נקיים אינה חוזרת לימי נדות עד שתספור ז' נקיים, כיצד הרי שראתה ג' ימים בסוף י"א יום ושפעה וראתה גם ביום הרביעי שהוא מן הימים הראויים

כט ונדרבנן לא תמבול עד לערב (רש"י ט, ב ד"ה לדי ספק, תוס' שם ד"ה אבל רמב"ן שם הל"ב. מור סי' קצו).
ל ברייתא מו, ב. רש"י שם לדי ספק, ר"ף שם. מור ולבוש.
לא ב"י ד"ה ונ"ש בכל המביילות. פרישה ס"ק מו.
לב רמב"ם פ"ז ה"ח. רמב"ן שם ה"ח.
לג ויקרא מו, כה. וחזיב כרת בנדה מנבאר שם כ, ה. רש"י מנדרבין פו, סע"א. רמב"ם פ"ד ה"א"ב.
לד רש"י ערבין ה, א ד"ה פתח ה"ה פתחה. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.
לה ברייתא עג, א. רש"י שם ד"ה יכול ר"ף שם. רמב"ן שם ה"ז.
לו רמב"ן שם ה"ט. מ"מ פ"ו ה"ז.
לז ברייתא עג, א. רש"י שם ד"ה יכול ר"ף שם. רמב"ן שם ה"ז.
לח תוס' נד, א סו"ה תשמשו. רמב"ן שם ה"ג.
לט רש"י שם. רמב"ן שם ה"א.
מ רש"י שם. רמב"ן שם ה"ב.

כ משנה מגילה כ, א. ברייתא נדה עב, א (ושנין במובלת לילה לזבה שאינה מביילת). ברייתא שבת קכא, א (שזבה חלוקה וזבה מנדה). ב"י ד"ה ונ"ש וזיבה (שנדרבנן אינה מובלת עד חלילה, כמו בזבה גדולה דלקמן).
כא ב"י ד"ה ונ"ש בכל המביילות. פרישה ס"ק מו.
כב משנה עב, א. רש"י שם ד"ה תלוין. ר"ף שם. רמב"ן שם ה"ז. מור ולבוש.
כג גנזיא לז, א. רמב"ם פ"ז ה"ז. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.
כד ויקרא מו, כה. ר"ף שם.
כה שם ד"ה ת"ל מנבאר.
כו תוס' נד, א ד"ה וארבעה. רמב"ן שם ה"א.
כז משנה מו, א (לקנין שכבת זרע וזוב. ראה שו"ת צנח צדק וידה סי' קא אות א). רש"י טב, א ד"ה ולמטא (דמיורי אף בנדה וזבה. וכדלקמן סי' קפג ס"א). רמב"ם פ"ה ה"א (אף לענין זיבות). רמב"ן שם. וראה גם לקמן סי' קפג ס"ק ג. סי' קפד ס"ק ג. סי' קפח ס"ק כב. סי' קע ס"ק ב.
כח גנזיא לג, א (שיקף הבותים מופרים היום שפוסקת). רמב"ן שם. מור ולבוש.

חלכות נדה

רלא

לנדה, אפילו התחילו נקיים שלה וסתרה וחזרה למנותן וחזרה וסתרה אינה אלא זבה הסותרת, וכשתשלים ז' נקיים ותראה תחזור לתחלת ימי נדה¹⁰⁰, ואף על פי שלא טבלה לזיבתה (עיי'ן רא"ש פ"ד נ"ב וכו"י סי' קצ"ו¹⁰¹), כי ישוב אינה סותרת מעתה (תוספות דף ל"ז¹⁰² ורא"ש שם).

ובל זה מדין תורה אבל רבינו הקדוש התקין שכל אשה שתראה יום אחד תשב ששה¹⁰³ נקיים¹⁰⁴ ואם ראתה ב' ימים תשב ששה נקיים ואם ראתה ג' ימים רצופים תשב שבעה נקיים¹⁰⁵ ובכל ימים שתראה כך היא נוהגת כדי שלא לחלק בין ימי נדה לימי זיבה¹⁰⁶, מפני שאין כל הנשים בקיאות בחשבון ימי נדה וזיבה ויש להסתפק בכל יום שתראה בו שמא זהו תחלת נדתה ואינה מהורה לבטלה עד ליל שמיני¹⁰⁷. ואם חזרה וראתה ביום א' מני' ימים אלו יש לחוש שמא זהו תחלת נדתה ויום הראשון היה מימי זיבתה¹⁰⁸, לכך הצריכה ליטב ששה נקיים וכשתשב ששה נקיים אין כאן בית מחוש, כל שלא ראתה ג' ימים רצופים שאז יש לחוש שמא הם בימי זיבתה וצריכה ז' נקיים¹⁰⁹:

אבל בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו ראתה יום אחד מפה¹¹⁰ אחת כל שהיא¹¹¹ ופסק הדין סופרת לה ז' נקיים ובין שראתה בעת נדתה יום אחד או ב' או כל הו' כולם או יותר משיפסק הדין סופרת ז' נקיים כדין זבה גדולה¹¹². ומפני מה החמירו בנות ישראל כך על עצמן כדי שתהיינה מונות בכל זמן מנין אחד ולא ישתנה מנהגן בין ראייה אחת לג' ימים¹¹³, הרי שראתה ג' ימים ונעשית זבה התחילה וספרה עד ז' נקיים וראתה בשביעי מפה כחדל או פחות ודאי צריכה ליטב ז' נקיים (מפני שסתרה מניינה) ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבא הדבר לדין טעות¹¹⁴. וחומרא זו שנהגו בנות ישראל הוכשרה בעיני החכמים ועשו אותה כהלכה פסוקה¹¹⁵ בכל מקום, לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם. עכ"ל הרמב"ן ז"ל¹¹⁶.

ועיין סוף סימן קפ"ח¹¹⁷ דאיכא נפקא מינה בומן הוה בחשבון ימי נדה וזיבה לענין וסתות לפי דעת השפתי בהן¹¹⁸:

מא רש"י שם. רמב"ן שם ה"י. מור ובוש.

מב סי' ב. וראה גם לעיל (בלא מבלה לנדרתה). לקמן סי' קצ ס"ק פה.

מג ד"ה ומ"ש או בין השמשות.

מד ע"א ד"ה שבעה.

מה גמרא מן, א. ר"ף שם (ד, א). רמב"ן שם המ"ז.

מו רמב"ן שם. ר"ן שם ד"ה שנים תשב.

מז גמרא שם. ר"ף שם. רמב"ן שם.

מח רמב"ן שם.

מט ר"ף שם (ד, רע"א). ר"ן שם. רמב"ן שם המ"ז. מ"מ פ"א ה"ג.

נ רא"ש פ"י סי' ו.

נא רש"י שם ד"ה שנים.

נב ר' זיידא מן, א (מפת דם כחדל). מור וש"ע.

נג רמב"ן שם ה"י. ש"ך ס"ק ג (אפילו פחות מחדל). וכדלעיל לענין ובה.

נד רמב"ם פ"א ה"ד. רמב"ן שם.

נה הראב"ד בבבלי תנפיש ריש שער הספירה. רמב"ן שם ה"ה. מ"מ פ"א ה"ד.

נו כ"ה ברש"י דלקמן אבל ברמב"ן ומ"מ: עד ששה.

נז רש"י מגילה כח, סע"ב. רמב"ן שם. מ"מ שם. ר"ן שם (ד, א) ד"ה ואע"ג.

נח בריכות לא, א. ר"ף שם.

נט שם ה"ט.

ס ס"ק ק"ב.

סא ס"ק ע"א.

הלכות נדה

קפג אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב שבעה נקיים וכו סעיף אהר:
א *אשה שיצא דם [א] * ממקורה

באר הגולה

א כרייתא דנדה דף לו ע"ב.
 ב סומיא דשמאל שם דף נ"ז ע"ב.

והוא המקום הארוך שראשו מתקבץ בשעת העבור כדי שלא יפול הוולד ונפתח הרבה בשעת לידה הוא הנקרא פרוודור כלומר שהוא בית שער לרחם, ופתח הפרוודור

הוא באמצעו למטה ודרך שם דמים יוצאים^ט לכותלי בית הרחם^י למטה ומשם לחוץ. וכשעת גמר ביאה והוא הנכנס כל האבר הוא נכנס בפרוודור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות^י. ולמעלה מן החדר ומן הפרוודור בין החדר לפרוודור הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה והשבולים שבהם מתבשלת שכבת זרע שלה ומקום זה הוא הנקרא עליה^י וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוודור ונקב זה קורין אותו לול^י והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה^י. ודם הבא מן החדר כולו ממצא^י חוץ מדם מותר שהתורה מותרתו^י ודם קשיש^י כמו שיתבאר יי. ודם העליה כולו מותר^י שהוא כמו דם מכה שבמיעים או בכבד או כבוליא ויוצא בהם. ודם הנמצא בפרוודור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה ממצא^י שחוקתו מן המקור^י שהוא החדר וחייבים עליו קרבן ושורפין עליו תרומה וקדשים^י ואין אומרים שמא מן העליה ירד כאן דרך הנקב שרוב דמים הנמצאים כאן הם מן החדר^י (דאי מעליה אתי מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכוחי דהא כי נחית מן הלול לפרוודור כלפי חוץ הוא יורד ויוצא דרך יציאת הדמים ואינו תוור לצד אחוריה רש"י^י) נמצא הרם בפרוודור חוץ לנקב הרי מומאתו בספק^י שמא מן החדר בא או מן העליה שנתן דרך הנקב עכ"ל הרמב"ם. ומבואר מלשונו שכל דם שנמצא חוץ לנקב אפילו נמצא לפנים מפתח הפרוודור

א ויקרא כ, ה.

ב ספרא מצותי פרישת זכים פישתא ד ה"ב. ר"ף שבעות (ג, א). ראש פ"י רס"ו ג. ב"י ריש הסיון. לביט.

ג רמב"ם פ"ה ה"ג.

ד משנה י, ב. רמב"ם שם.

ה רמב"ם שם.

ו רש"י שם ד"ה חדר חדר מבפנים.

ז רמב"ם שם.

ח רש"י שם ד"ה ספקו ממצא (הד').

ט רש"י שם ד"ה חדר. וראה לקמן בטהר"ב ריש ההגהה ה'.

י שבגמרא ג, א. ומרש"י שם ד"ה חדר.

יא רמב"ם פ"ה ה"ד.

יב בגמשה שם.

יג בגמרא שם.

יד רמב"ם שם.

טו משנה שם. רמב"ם פ"ה ה"ה.

טז ויקרא יב, דה. וראה רמב"ם פ"א ה"ה, וה"ל נדה לרמב"ן פ"ז ה"ב, ופור ורמ"א סי' קנד. סוף ס"א, שהחריטו התאוננים ופשה המגנה שאין גועלין על דם מותר.

יז וראה לקמן סי' קפז סוף ט"ז.

יז משנה גמרא לו, ב. וראה רמב"ם שם, ופור ושורע רס"י קנד, ולקמן ס"ב ב, שהזכיר שהחמירו בנות ישראל על עצמן שכל רואה הוא כוב (בדלעיל במקף הפתחה לחל' נדה), נאמר גם דם קושי.

יח רמב"ם פ"ה ה"ה. ודבונה למה שנתבאר שם פ"ז ה"א ואילך.

יט משנה שם. רמב"ם פ"ה ה"ה.

כ רמב"ם שם.

כא גמרא שם כרב הונא. רמב"ם שם.

כב משנה שם. רמב"ם שם.

כג תני רבי חייא שם. רמב"ם שם.

כד רבי יוחנן שם יא, א. רמב"ם שם.

כה יי, ב ד"ה ספקו ממצא (רב').

כו רב הונא שם (מן הלול ולחוץ ספקו מצא). רמב"ם שם.

הלכות נדה כפנ

כלפי אחוריה כקרקע הפרוודור הרי טומאתו כספק¹⁰. וכן כתב בפירושו המשנה¹¹ בהדיא.

ואם כן יש לומר דהוא הדין נמי בנמצא בכותלי בית הרהם¹² למטה*.

אבל (א) רש"י¹³ פירש דהא דאמרין בנגמרא מן הלול ולחזין ספקין נמצא ולא ודאי נמצא מיירי בנמצא להלאה מפתח הפרוודור לצד פניה, ומשום הכי איבא לאחוקי ברם עליה (ששתת מן הלול דרך גג הפרוודור עד להלאה מהפתח שבאמצעו למטה ושם נפל למטה) דאי מחדר אתי לא הוי

איל בפרוודור עד מן הלול ולחזין דהוה נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח הפרוודור (כי החדר הוא נמוך ושוה לפרוודור¹⁴ ולול שמן החדר לפרוודור הוא כקרקע הפרוודור¹⁵ ולא

קונטרס אחרון

(א) אבל רש"י בו, עיי' ט"ז ס"י ק"צ¹ (כיון דרוב דמים מן המקור) לא נהשב זה לספק כו' (פירוש הא דשמא לאו מן המקור)². לכאורה הוא נגד הסוגיא (דף י"ז וי"ח) דלכולא עלמא מן הלול ולחזין אין שם ודאי טומאה, ולפירש"י אתי שפיר³. ואף אם תימצי לומר ע"פ מ"ש התוס'⁴ (דף י"ז סוף ע"ב) דחוקה וקורבא מהני למהוי פלגא ופלגא, וסבירא ליה להט"ז דהיינו דוקא בפרוודור דהוי קורבא דמוכה כמ"ש התוס' בבב"ב (דף כ"ד א'), מה שאין כן בכת"ל, אם כן יש לומר דהוא הדין בכותלי בית הרהם למטה ליכא קורבא דמוכה⁵, שהרי העליה למעלה מן הפרוודור והחדר הוא נמוך ושוה לקרקע פרוודור כדפירש רש"י (דף י"ח ע"א⁶) והתוס' (דף י"ז ע"ב):

לא יו, ב ד"ה דם, שהנמצא בכותלי בית הרהם נמצא טומאה ודאית (הובא לקמן במדור"ב סוף הגהה הב').
לב ס"ק ב ד"ה ולפי, שמתמקן לדעת הרמב"ם אם אמורים כמבנה הרגשת עד, כבדיקת כותלי בית הרהם.
לג בחלתו (שמן הלול ולחזין אינה נמצא מטעם כמבנה הרגשת עד, אלא מטעם דלמא אינשה ולאן אדעתה), וס"ח (שככותלי בית הרהם אינה נמצא מדאורייתא), ובגהה הב' (שנפלה בה ומסיק שם בכותלי בית הרהם הוי בכלל פרוודור), ושם ד"ה ומירו אין צריך (שאם איתה כקרקע עולם כלא הרגשה, שעה מועטת אחר שבתקע עצמה ומצאה מותרת, אין עליה אלא טומאת כתמים), וראה פס"ד צ"צ (שנמנ, א), שג"ה גם בקהלת עצמה מבוזין (וראה שם לדעת התוס').
לד שם ד"ה ספקו מנא (הב'). הובא גם לקמן ס"י קפו ס"ק כה. ס"י קצ ס"ק א. וראה אהל יוסף (סא, ג).
לה רש"י יח, א ד"ה בקרקע.
לו תוס' י, ב ד"ה מן הלול.

נז וכן תובא לקמן ס"י קפו ק"א סוף ס"ק א. שם בפנים ס"ק כג. ס"י קצ בפנים סוף ס"ק א. והשעם שאין אמורים בית רובא עדיף מחוקת מותרת דאשה, ראה לקמן במדור"ב (ד"ה ומשום סוד"ה להבא).
נח כמנשה זו (י, ב): ואם נמצא... בין המקום אשר בו אלה התוספות ובין פת הרהם אשר שיה לרוצני הגוף... קרקע הפרוודור הנה הוא טמא מספק (וראה לקמן במדור"ב סוד"ה להבא, שבפירש זה לא חזי בו בחיבורו).
נט ראה רמב"ם פ"ג ה"ב (שטומאת כתמים נאסרי מדרבנן הוא מספק שבא מרם החדר בא). כ"מ שם.
לקמן ס"י קצ סוף ס"ק א.
ל הגהת הצמח צדק על הגילוף (ש"ת חו"ד ס' שם. ונתקנה על גילוף שנו"י התנאית תוס"ה וא"ל): הגהה זו, והגהת שנת הגתחלת ידועו כל, אינה מרביע הקדוש ומתברר נ"ע, כ"א אחרי הרב מהר"ל הגיה כן, והוסף זה ע"פ עינו במהדורות בתרא, כן אפר לי בעצמנו. וגם הוא בעצמו נדח חזר ע"ז, שאין זה כלל לפי דברי הרמב"ם ז"ל, וכמו שנתבאר במדור"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

ו ע"א ד"ה ואף על גב, והיינו לשיטת התוס' (שם ד"ה אפר אביי, ובגדה זו, ב ד"ה מן הלול) דמיירי שנמצא בנג הפרוודור מן הלול ולחזין (או אף לשיטת רש"י דמיירי בנמצא להלאה מפתח הפרוודור לצד פניה, דהוי עליה קורבא דמוכה).
ז הנמצא חוץ לגופה, לא הוי עליה קורבא דמוכה.
ח ראה שו"ת צמח צדק יוד"ש קי סוף אות ב.
ט ד"ה בקרקע פרוודור.
י ד"ה מן הלול.

א לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים, ביאורים והערות בקו"א הל' נדה, קו"א עם ביאור מדרבי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.
ב ס"ק ב (שגם מרביעו מוכח דס"ל כרש"י, שנמצא בכותלי בית הרהם טומאה ודאית).
ג ולכן אין לצרפו לספק ספיקא לענין כתמים.
ד שככותלי בית הרהם טמא ודאי, ואין לצרפו לספק ספיקא, וראה גם לקמן ס"י קצ ס"ק א.
ה וכמבואר בפנים סוף ס"ק א.

בין [ב] * כאונם בין ברצון ממאה והוא שתרגיש [ג] כיציאתו. ומיהו

באר הגולה

* פירוש באונם, כגון קפצה, או שדאתה חיה ועוף נקקין זה לזה וראתה, ופירוש ברצון, שדאתה מרמזת עצמך.

בגנו כלול העליה, אלא דאפילו הכי מטמאין לה מספקא דילמא שחתה ונפלה על פניה ונשתרבה הדם ככל הפרודור וכו' מצד אחוריה לצד פניה כשיצא מן החדר עכ"ל. ולפי"ז נמצא בכותלי בית הרחם למטה ודאי ממאה היא (וב"כ רש"י בהדיא בבבא בתרא דף כ"ד ע"א¹⁷) רצון שהוא דרך יציאת גם דמי המקור, תלינן במקור שרוב דמים מצויים בו. וכן אם נמצא בקרקע פרודור מן הפתח ולפנים לצד אחוריה. וכן דעת התוספות¹⁸ שפירשו הסוגיא דמן הלול ולחזין ספקו טמא ולא ודאי ממא מיירי כגון פרודור. וכן דעת ספר התרומה¹⁹ וסיעתו כדלקמן סי' קפ"ז²⁰.

והא דמן הלול ולחזין ספקו טמא למר כראית ליה ולמר כראית ליה ולא אמרינן העמד אשה על חוקתה²¹, היינו משום דדמי העליה מינעמים ולא שכחו כל כך ודמי החדר הם רוב ומצוי²², אלא משום דהעליה מקרבא מפי לפרודור ומהני קורבא בצירוף החוקה²³ למתוי פלגא ופלגא והוה ליה ספק שקול (תוס' דף י"ז²⁴) סוף ע"ב²⁵):

[ב] באונם. כגון שקפצה וראתה²⁶ או שחמדה וראתה²⁷ מחמת חימוד תשמיש (רמב"ם²⁸) דלא כר"ן ספ"ב²⁹). וברצון הוא כפי מבע האשה³⁰. ואינה דומה לזב שאינו מממא כאונם³¹ משום שנאמר³² כי יזוב זוב לרבות אונם כרצון כוונה. ואם כן מה תלמוד לומר דמה שמשמעה מחמת עצמה לא למעט מחמת אונם אלא מחמת עצמה ולא מחמת ולד³³, וזהו דם קושי שאינו מממא ביזבה³⁴ שכל אשה המקשה לילד וראתה ג' ימים רצופים בקושי לידתה אינה נקראת יולדת כוונת להצריכה ז' נקיים אחר הלידה³⁵ מן התורה אלא מחומר שהחמירו בנות ישראל על עצמן כדלקמן סי' קצ"ד³⁶:

[ג] כיציאתו. מהמקור לפרודור³⁷ שנאמר³⁸ בבשרה עד שתרגיש בבשרה³⁹. ומדברנן

ג זבים פ"ב מ"ב כרייתא לו, ב. רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"ב ה"ב.

נא ויקרא מו, כה. כרייתא שם.

גב כרייתא שם. רמב"ם פ"ז ה"א.

נג משנה ונמרא שם. רמב"ם שם (שבטין נדה נממא נדה

ובינו וזכרה מתורה). וראה לקמן סי' קפח פ"ק ח

(שבליה ולד שלם או מחוקין אין פירות הקבר כלם הם

ומצנאה), וסי' פו (שכ"ה כנפל שלא נגמרה צורתו), ושי"ג

נד שהיוולדת כוונת מומאית לידה (שבוע לזכר

ושבעים לקבוצה), וצריכת ז' נקיים (ראה רמב"ם פ"ז

ה"הז). ואילו היראה מקושי הלידה נגזרת מיד אחר

מומאית לידה, ואינה צריכה ז' נקיים.

נה סימן זה בשוע"ר לא התען לדיניו, וראה מור וש"ע שם

סי"א. וראה רמב"ם פ"א ח"ה"ז, שם נתיישב כימי

האוננים.

נו תוס' ג, א ד"ה מרגשת. שרית פני הוושען סוף א. וראה

ק"א (ד"ה וגם אפשר), שהוכיח כן מלשון הרמב"ם

והרמב"ן והרא"י, ושבלשון חזון וש"ע כגון אפשר לפישי,

דהיינו כיציאתו מכתלי הרחם לחזין, ואם התרגשה היא

שמיעתה נגפה כיציאתו ממקור, ראה מהר"ב כהנהגה

האל, שרית צ"צ סי' צו אות ה.

נז ויקרא מו, יט.

נח שמואל נז, ב.

לו ד"ה נמצא. וראה חרדשי צמח צדק (קפה, ג). שו"ת

צ"צ ח"ה"ד סי' טא קמא אות ב. סי' קמא אות ה. סי' קמב

אות ב.

לח נדה י, ב ד"ה מן הלול. הובא גם לקמן סי' קפו בפנים

סי' ק, כד. וראה חרדשי צ"צ רמ, ב.

לט סי' צב.

מ סי' קד (ד"ה ועוד).

מנא כדאמרינן בגמרא ב, א. וראה שו"ת צ"צ יולד סי' קלו

אות ה. סי' קלח אות א. סי' קלח אות ה.

מב כדאמרינן בגמרא ב"ב כד, א. וראה מהר"ב (ד"ה

אבל) שלדעת הרמב"ם היו רוב לחוד מהלול ולחזין.

מג ארה מהר"ב (ד"ה ומשום) שהוא בצירוף התרשה.

ולדעת הרמב"ם (שם ד"ה להבא) הוא מצירוף מנם

התרשה וחזקה לחוד.

מד ראה גם לקמן מהר"ב (ד"ה אבל). סי' קפו ק"א סי' ק

א (ד"ה אלא ודאי). פ"ד צמח צדק קמ"ג, ב (בקר"א).

שרית צ"צ סי' קמא אות ה.

מה כדלקמן סי' קפג סי"ז ואילך.

מז ארה מור וש"ע רס"י קצב.

מז פ"ה ה"א.

מז כ, ב ד"ה ואי דם חימוד.

מט פרישה סי' ה. מ"ז סי' א.

אפילו יצא ממנה טפה כחרדל או פחות מכן¹⁰¹ בלא הרגשה טמאה (תוס'¹⁰²) כמו שהחמירו בכתמים לקמן במי ק"צ¹⁰³ *.

וכל (ב) דם שנמצא על העד שהכניסו פנים ובדקה עצמה בו הרי זה בחוקת שבא בהרגשה¹⁰⁴ ובסבורה הרגשת ער הוא¹⁰⁵ שציערתה בדיקת העד (עין רש"י נ"ח¹⁰⁶) והיא מועה לתלות בזה הרגשתה אבל באמת הוא הרגשת הדם שחוקת הדם שבא בהרגשה שכל אשה מרגשת בעצמה¹⁰⁷ בציאת הדם מגופה וכן בראיה

קונטרס אחרון

(ב) זבל דם לו ובסבורה בו. עיין¹⁰⁸ במשמרת הבית שער הכתמים (דף קע"ח¹⁰⁹) בהדיא (בעד הבדיק טמאה נדה דודאי מגופה אתא ובהרגשה אלא דקא סברא וכו'¹¹⁰). וכ"ד רש"י (דף ג' ע"א גבי אשה מרגשת בעצמה פי' והא כיון דלא ארגשה מאתמול ודאי השתא בבדיקת עד נפק¹¹¹), מדהלתי בהרגשת עד אפילו לקולא שלא לטמאות למפרע מכלל הדחקה אלימתא היא, כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ט (בחוקה שבא בהרגשה), דאף הלל לא פליג על שמאי אלא בקדשים ומדוברנן (ע"ש ע"ב בתוס' ד"ה איכא בינייהו). והתוס' שם ד"ה מרגשת לא פליגי על רש"י (הסבירא ליה דשמאי אינו חושש בהרגשת עד)* אלא * הג"ה ממהדורא בתרא¹¹²: זה אינו במשמע כלל בלשון התוס'¹¹³, אלא דפליגי בהדיא על רש"י שמירש שעכשיו הרגישה ובסבורה הרגשת עד היא, והתוס' סבירא להו דאף דלא הרגישה כלל עכשיו אין לטמאה למפרע משום סייג לקדשים, משום דלא פלוג רבנן, ומדאורייתא אוקמה אחוקה¹¹⁴. ולהבא וסת דטמאה משום דחך סוגיא¹¹⁵ כדמואל¹¹⁶ דבני הרגשה, וכדמוכח מהדורפ"ם שיריים דתוך שיעור ה"ט לקמן דף ו'¹¹⁷ ודף ס"ג

ללא כמבואר כאן בפנים ובקו"א (ד"ה ודגנ). וצ"ע. וראה קנה בשם באורי הש"ך א. שו"ת קנה בשם סי' ערה. פר"ס הב"ד י"ב ע' 74.

- סג** סעף י'.
- סד** כדעת הא' דלקמן שם ס"ו (שפחות מכניים מהרה אפילו כנמצא על בשרה). וראה שו"ת מעיל צדקה ס"ב כ (דלא גזרו בזה אפילו ודאי בא מגופה).
- סה** שבשרה מקבל טמאה. וראה שניי מהרה פי' ס"ג ואיך.
- סז** רמב"ם פ"א דא.
- סח** נטרא נ, ב (לענין הרגשה, ומצחייתא בעגול). משמרת הבית שער הכתמים (ד', ב). אף כשלא הרגישה בבירור). משמעות רש"י ג. א ד"ה מרגשת. ונתבאר בקו"א.
- סח** שם ד"ה דארגשה.
- סט** נטרא ג. א.

ציונים לקונטרס אחרון

ומבאר שיש חילוק בזה בין משמעות התוס' ג, א ד"ה מרגשת (וס' התרומה וסמ"ג), לבין משמעות התוס' נז, א ד"ה אימור ור"ן ומהרא"ם. וכן נתבאר בהגהה שבפנים, ד"ה אבל משמעות (שגם היא ממהרו"ב שלפנינו).

טז ג, א ד"ה מרגשת. וראה שו"ת צ"צ סי' צט אות א ואתה. ה. פס"ד צ"צ רכז, ב.

יז כמבואר בתוס' שם ד"ה ואיבעית אימא.

יח טו, ב.

יט סע"א (לשרוף שיריים שבידיה שבדקה עצמה כשיעור וסת).

כ ע"ב (שאם בדקה עצמה בקינות לכד שיעור וסת, בעלה בחטאת וטהוריה טמאות, ומטהרת שאר נשים שישנו אתה במטה). ובדלקמן סי' קצ נטיא וסי' ק

נט מושג נ, א (לענין מדאורייתא). מור ושר"ע. שו"ך ס"ק ג. כרוי ופלו ריש סי' א (אף בלא הרגשה, כשהיא בא מגופה). וראה לעיל בהקדמה להל' נדה (ד"ה ראתה), וש"ך.

ס נח, א ד"ה מרדה. שו"ך ס"ק ב.

סא ס"א ו"ק א.

סב גתרת הנמצא דקד על תלנין (שו"ת חו"ד סי' שם. ונתקחה על גליון שנוע"י וצאת תרס"ח ואיך): מן ומכל מקום עד מכפנים, הוא י"ב תוספת מהר"ל ואינו לשון הריב בעצמו, וכמ"ש הריב מפורש להפוך רס"י ק"צ ס"ק א' [לקמן שם ס"ק כ"ב, לענין תם שבדאי בא מגופה], אלא שרוב מהר"ל אמר שנתוסף זה ע"י נספקת דרב במהדור"ב [בתורה רב' (ד"ה ומרו צ"ע)], שאפילו אם נאמר שכתבתי בית הירם לכא אלא מוטאת כתמים, מ"מ הבדיקת בדבר שאינו מקבל מוטאת מנאה, שכבר היה על בשרה מכפנים.

יא ביאר הצ"צ לקו"א זה נדפס בפס"ד שלו רכא, א צ רכו, ד. ורציון לקמן. לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים, ביאורים והערות בקו"א הל' נדה.

יב קו"א עם ביאר מרכיב הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.

יג בדפוסים שלנו, יח, ב.

יד ראה פס"ד צ"צ (רכז, ג): וגם הסדרי טהרה ס'ו קפ"ג וסי' ב הביא ראה זו מהרשב"א במשמרת הבית. והנראה כי בחיבורו על הל' נדה לא הגיע לידו ספר סדרי טהרה כלל.

יז ופירש בחברו תוס' שם ד"ה מרגשת: מה שעכשיו לא הרגישה כסבורה הרגשת עד הוא. וראה פס"ד צ"צ (רכא, ו, רכו, ב).

טו חזר מ"ש בפנים ובקו"א (ברעת התוס' וסיעת),

מחמת תשמיש אף על פי שלא הרגישה אמרינן כסבורה הרגשת שמש הוא^ט דחוקת הדם שבא בהרגשה כן דעת הרמב"ם וסיעתו^{ט*}. * הגהת מהרי"ל^{טז}: והיינו אם ברור לה שלא הרגישה בלתי העד^{טז} כגון שבדקה עצמה מיד אחר שבדקה עצמה ומצאה טהורה אבל אם שהתה בינתיים אפילו לא הניסונו לעד בעומק שאין לומר שטעתה לתלות בהרגשה בעד מכל מקום אמרינן וראי הרגישה כבר ולא אדעתה^{טז} כי חוקת הדם שבא ודאי בהרגשה לפי ד הרמב"ם (ועיין במה שנתבאר לעיל בהג"ה^{טז}).

קונטרס אחרון

דלא תלינן לקולא בהרגשת עד^ז, ע"ש ברין^{טז} בשם התוס', אבל לחומרא מודו. כמבואר ממי"ש בספר התרומה גבי מכה שאינו ידוע אם מוציאה דם שהחמיר בבדיקה כמו בהרגשה^{טז} (ע"ש סי' צ"ב ויובא קצת לשונו לקמן בסמוך^{טז}), ונודע שחרם תרומת מדותיו של רבו ר"י בעל התוס'^{טז}. וע"ז סמך מהרא"י^{טז} (סי' מ"ז), הובא ב"י (סוף סי' קפ"ז^{טז}), וכתב בפשיטות דהוה ספיקא דאורייתא^{טז}. ועיין רש"י (דף נ"ז ע"ב שם) אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה כו' טהורה כו' עד שהרגיש כו' ופריך מהא דתנן עד שהיה נתון תחת הכר כו' היכי דמי אי דארגישה עגול אמאי טהור אי דלא ארגישה כו' ומשני לעולם דארגישה כו' משמע שפירש הסוגיא כפשטה דארגישה ממש^{טז}. וכן דעת הרמב"ם בפירוש הסוגיא מדרכת בפ"ה (ה' י"ז) ואפילו הרגישה גופה ונודעוזה

עד ראה קרי'א (ד"ה ועיין רש"י), דלא אמרינן ארגישה מנעיקרא ולא ארתת. מנעם בנוד"ב (פ"א) מוכיח, שלדעת הרמב"ם אמרינן גם ארגישה ולא ארתת. ובמקם התורה הב' שם, דהיינו לקמן מניחה. וראה פירס ח"ד יב ע' 65. **עח** פ"ק א. וראה תורת הצי"צ שם.

ע גמרא נ"ב. **עא** רש"י ומשמרת הכת ה"ל. וראה אה"ל יוסף (פ"א). **עב** לפי שם שנתבאר בנוד"ב, ובתורה הב' שם. וראה לעיל פ"ק א בתורה ד"ה וכן. **עג** הגהת שם (מ"ה ומהוה אי צורך), שם כשעה מועטת אין להקל בבדיקת עד.

ציונים לקונטרס אחרון

מצאה כלום (ברלקמן סי' קצ ס"א וס"ק ב), ואם מצאה מראות טהורות תלינן בתן ההרגשה כיון שגם חן ביות המקור (ברלקמן סי' קפג ס"א וס"ק ה. מ"א) אילו לא באו המקור לא אמרינן כסבורה כו'. **כט** דלא קיי"ל ה"ט דכסבורה כו'. **ל** ראה פס"ד צ"צ (רכב, א). **לא** ג, א ד"ה ואי בעית אימא. **לב** ראה לקמן סי' קפג ס"ק כו' (ד"ה אי נמי, שלפירוש זה עיינן יקשה על סי' התרומה). הגהת ממהד"ב (כאן, ובפנים סוף ס"ק ב, שביאר באופן אחר את שיטת סי' התרומה). פס"ד צ"צ (רכב, ב, רכו, א). **לג** ד"ה וגם. **לד** יד מלאכי, כללי שאר המכריים אות כו'. וראה גם לעיל אות' סי' רעו קרי'א ס"ק א. כללי הפוסקים והתורה כלל רכתיו. **לה** בפסקים. הובא כאן בפנים. **לו** ד"ה וכתב בתשובת, **לז** ראה פס"ד צ"צ (ראב, ב, רכב, ג). **לח** ראה לקמן סי' קצ ס"ה (שדורק ס"ה בראל ארגישה קיי"ל לטהר בעגול). פס"ד צ"צ (רכב, ג).

קט (נודאי היתה טמאה כבר בשעת מציאת הדם במטה שכבר יצא אז לבית החיצון רס זה שמצאה על הדג בקינוח). **כא** ראה לקמן בפנים הקרי'א (ד"ה ולפי דעת, שהקשה כן לדעת הרמב"ם ומתחין, ומסיים): אבל להתוס' צריך עיין. **כב** ז, ב. וראה שו"ת צ"צ סי' ק אות א. חירושי צ"צ קפח, א. **כג** הוכחה זו הובאה לקמן בתחלת המהד"ב (אף לדעת הרמב"ם), שלמסקנה שורפין תרומה וקדשים מהא טעמא דאימור שחתה (ויבאר שם בארוכה דעת הרמב"ם וסיעתו). וראה שו"ת צ"צ סי' צח אות ד. **כד** ומהאי טעמא החמיר (בסי' צב) גבי מכה שאינו ידוע אם מוציאה רס, בבדיקה כמו בהרגשה (ודלא כמבואר כאן בפנים). וראה שו"ת צ"צ סי' צט אות א ואות ה. סי' ק אות א. סוסיי קל (דהוה ספיקא דרינא). **כה** ג, א ד"ה ואי בעית אימא (כמובא בפנים הקו"א). **כו** ד"ה אימור. **כז** סי' מז (דהוי ספיקא דאורייתא, כמובא בפנים הקו"א). **כח** ששטמא בהרגשה שנפתח מקורה וברקה ולא

אבל דעת התוס' ¹⁰ וסייעתם דלא אמרינן שהזקתו בהרגשה (אפילו הכניסה העד בעומק ¹¹) אלא דאינא הרגישה וכסבורה הרגשת עד ושמש הוא והוה ליה ספיקא דאורייתא

קונטרס אחרון

כו' ¹². אלא דסבירא להו לרש"י ורמב"ם דאף המקשה דלא סבירא ליה הא דמשני אימא הרגשת עד הוא היינו להקל כדארגישה ממש אבל להחמיר בדלא ארגישה לכולא עלמא אמרינן הכי ¹³. ואף להני לישנא ¹⁴ דלא אמרינן אשה מרגשת בעצמה, היינו שאין זו הוכחה שלא ראתה דאימור ארגישה ולאן אדעתה ¹⁵, כדאמרינן בגמרא (דף נ"ז ע"ב), אבל לא דהזאי בלא הרגשה ¹⁶. מדהנין ¹⁷ נמצא בפרודור (מן הלול ולפנים ודאי ¹⁸) כו'. כמבואר מלשון הרמב"ם ריש פ"ט (בחזקה שבא בהרגשה) כמו שביארנו, והיינו בפ"ה ¹⁹ (שם ביאר דין נמצא בפרודור), ור"ל דנמצא משמע שלא הרגישה בציאת הדם ²⁰, ומדשורפין תרומה וקדשים ²¹ מכלל שהזקתו בהרגשה (ולא דאמרינן דארגישה מעיקרא ולאן אדעתה, דהא אינה מטמאה למפרע ²² לשרוף מדאורייתא אלא כשעור וסת ²³, שהוא רגע אחד ²⁴). ועוד דברקה קרקע עולם וישבה עליה שעה ושתים אמאי היא טהורה ²⁵ דלמא ארגישה ולאן אדעתא ²⁶, ואין לומר דהאשה טהורה והדם טמא ²⁷ (גבי נמצא בפרודור) אף שלא בא בהרגשה, ואחי שפיר נמי הא דתני ר' חייא ²⁸ דם הנמצא בפרודור הייבין עליו על ביאת המקדש, ולא קנהי חיוב קרבן דבא על הנדה ²⁹. דוה אינו, דהא הרגשה ילפינן ³⁰ מבבשרה ³¹, ושופרת והחיתה נמי ממועטין מבבשרה ³² (ולפי הר"ן בריש פ"ה ³³ המיעוט הוא משום שאינה מרגשת הדם), והתם אמרינן בגמרא ³⁴ דהדם אינו טמא אלא למאן דאמר מקורו מקומו טמא, ורבי

עו ג, א ד"ה מרגשת. נו, ב ד"ה אימור. ויתבאר בק"א בתחלתו. וראה פס"ד צ"צ (שנ"ט, א).

עז ואם לא הכניסה אלא בבית החיצון, שהם כותלי החדם, יתבאר בק"א ד"ה לפי דעת.

ציונים לקונטרס אחרון

נד תני רב חייא בגמרא שם.
 נה אמנם לקמן במהדור"ב (ס"א) הוכיח שיעוק הטעם כגון הוא דאמרינן ארגישה ולאן אדעתה, ומבאר בארוכה (ס"ד ואילך) הטעם ראינה מטמאה למפרע.
 נו גמרא ו, ס"ע"א. ס ע"ב.
 נז וברגע אחר אין לומר ארגשה ולאן אדעתה. אבל כסבורה הרגשת עד אפשר לומר בזה (אף דהוי קודם דברקה), כדלקמן (ר"ה ולפי דעת), ולדעת תוס', ראה לקמן שם, ולעיל בהנהגה ממהדור"ב.
 נח כמשמעות גמרא נו, ב. הרי שאפילו בשעה אי שתים אין אמרים ארגישה ולאן אדעתה. אמנם במהדור"ב (בסוף הגהה ה"ב) מסיק, שההיא דברקה קרקע עולם טהורה, היינו דוקא בשעת מועטת אחר שדברקה עצמה ומצאה טהורה.
 נט ראה פס"ד צ"צ (רכה, ב).
 ס ראה פס"ד צ"צ (רכה, ג, ו. ס"ע"א).
 סא ו, ב.
 סב כדאמרינן במשנה יד, א.
 סג נו, ב.
 סד ויקרא טו, יט.
 סה כא, ב.
 סז נו, ב ר"ה תת"י. ויתבאר דלקמן (ד"ה אבל אין לומר).
 סז כב, א (לענין חתיכה. וא"כ מובן שפ"ה גם לענין בלא הרגשה).

לט כדלקמן ס"י קצא ס"א.
 מ ראה פס"ד צ"צ (רכה, ב), קובץ יגד"י"ת (נ"ה). עא ע' א, ראה ביאר קו"א (ע' קט).
 מא ג, א ד"ה מרגשת. וכדלעיל בתחלת הקו"א.
 מב שבוירא בא מגופה ולא הרגישה.
 מג שפחיתב חטאת אף בלא הרגשה. וראה לקמן ס"י קפז קו"א סוף ס"ק א (שבכל אופן אין לחייב בזה חטאת בלא הרגשה, והוי מצוי למימר ולטעמין). ומסקנתו במהדור"ב (ד"ה ומיהו), דמייירי בלא הרגשה. ואפשר שגם ההנהגה זו היא ממהדור"ב.
 מד לפי מה שפירש בו המקשה, שאין אומרים כסבורה כו' רק לחומרא ולא לחייב חטאת. וראה פס"ד צ"צ (רכה, ב).
 מה והרגישה.
 מז שזאין אומרים כסבורה כו' רק לחומרא ולא לקולא.
 מז ברפ"ק (ג, א).
 מט ראה פס"ד צ"צ (רכה, ד).
 מט וגמרא דלשמואל היא טהורה. וראה פס"ד צ"צ (רכה, ס"ע"א).
 נ ה הוכחה דאמרינן חזקה שבא בהרגשה וכסבורה כו', מדהנין (יד, ב) נמצא כו' (דהיינו שלא הרגישה), נא רב הונא בגמרא שם.
 נב הלכה ה', כן פירש בשו"ת שב יעקב ס"י מא (ע, א). כרתי ופלותי ס"ק א. וכן נתבאר לקמן במהדור"ב (ס"א), ובסי' קפז קו"א סוף ס"ק א.
 נג ראה פס"ד צ"צ (רכה, א).

(מהרא"י¹⁰⁰ ובי"י סי' קפ"ז¹⁰¹) (וכן אם שהתה זמן רב שלא בדקה⁹ אף על פי שלא הכניסה העור בעומק⁹⁸). והא דמן הלול ולפנים ודאי ממאה⁹⁹ מיידי כשהרגישה ביציאת הדם אלא שאינה יודעת אם מן המקור או מן העליה⁹⁸.

קונטרס אחרון

סבירא ליה¹⁰⁰ מקומנו טהור, וקתני במתני' נמצא כו'. ותו דכולה סוגיא (דף י"ח) משמע דמתניתין ככולא עלמא היא¹⁰⁰. והתוס' לא סבירא להו דקדוק לשון נמצא בכהאי גוונא. עיין כרתיו ופתי¹⁰¹ מ"ש על התוס' ריש פ"ב דשבועות¹⁰² (ורוצה לומר דמיידי דארגישה ממש¹⁰³). אי נמי סבירא ליה להרמב"ם, אם הרגישה ביציאת הדם היתה מרגישה אם מהמקור או מעליה (אלא ודאי דלא ארגשה (משמ). והתוס' סבירא להו, כמו שכתב הרשב"א¹⁰⁴ גבי מכה שבמקור, שאי אפשר לה להרגיש אם מהמקור או מהמכה, והוא הדין הכי נמי אפשר דאינה מרגשת.

וגם אפשר דסבירא להו להתוס' דלא בעי שתרגיש הדם ביציאתו מן המקור¹⁰⁵, כמשמעות הרמב"ם (ריש פ"ט¹⁰⁶ ופ"ה י"ז) ורמב"ן¹⁰⁷ ומהרא"י בטרומת הדשן¹⁰⁸ הובא בי"י ועי' סי' ק"צ¹⁰⁹, אלא דאף הרגשת בית החיצון מטמא¹¹⁰, דהא מבבשרה ילפינן לה⁹ דהיינו בית החיצון¹¹¹. וכן משמע מלשון ספר התרומה¹¹² וסיעתו גבי מכה שמרגשת שהדם נופל מהרחם, משמע שרוצה לומר מבית החיצון המקרי רחם בגמרא ריש פרק קמא¹¹³ ובתוס'¹¹⁴ ורא"ש ריש פ"ט. דאם לא כן הוה ליה למימר שותתת או יוצא, שהרי אינו נופל באיור כיון שהוא לצד אחוריה ונמוך ושוה לקרקע הפרודור. ועוד דתחלה כתב אם בודקת באותו מקום כו', ובדיקה זו היא בבית החיצון (עיין בי"י סי' קצ"ן¹¹⁵), ולמה ליה למימר תו אם מרגשת כו', הא כל שכן הוא¹¹⁶, דמכת קשיא זו נדחקה רמ"א¹¹⁷ לפרש דבדיקה זו היא במקור כמ"ש סי' קפ"ז¹¹⁸, אבל זה אינו כמ"ש שם. ומלשון הטור

פא שגם בות היו ספק לדעת התוס' שם. ולדעת הרמב"ם, ראה ק"א ד"ה ועיין (במוטרי), ובמהר"ב סי"ב ואילך.
פב נגמרא י, ב.
פג נתבאר בק"א (סד"ה ועיין רש"י).

עח בפסקים מוס"י נו.
עט שמופ' ד"ה וכתב בתשובת.
פ שאו יש לזכר שאינשה ולא אדעתה, כדלעיל בהגהת מהר"ל ממהר"ב (אפשר שגם מוטרי זה הוא ממהר"ב).

ציורים לקונטרס אחרון

עח סי"א. ולקמן שם סי"ב.
עט וא"כ אין חילוק בהרגשה אם הוא מהמקור או מהעליה. ראה לקמן (סד"ה ולפי) שפאשר גם הרמב"ם ורמב"ן סוברים כן. אמנם ראה הגהה דלקמן (ד"ה עיין שם, ממהר"ב), ובמהר"ב דלקמן בהגהה הא' (שתחרו מזה, ומוכיח שלכל הדעות, וזבת דבר לח בבית החיצון לא מקרי הרגשה). ס"ד צ"צ (רבו, סעי'ב), שו"ת צ"צ סי' צז אות יב, שם סי' צז (בכור השטרות), פירוש חב"ד יב' ע' 63.
פ כנגמרא נז, ב.
פא כדלקמן (סד"ה ולפי). וראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ג, סי' צז אות יא. סי' קכט אות ו.
פב סי' צב.
פג ג, סעי"א (כותלי בית הרחם העמודיות).
פד נט, כ ד"ה האשה (בעמדת שאין רחמה נפתח). וראה שו"ת צ"צ סי' צז אות יב.
פה ד"ה ומ"ש שהכניסהו. וראה ומ"א שם סוף סי'.
פו בהרגשת יציאתו מהרחם. אלא ודאי מיידי בהרגשת נפילתו מבית החיצון.
פז סי' קפז ס"ה, ע"פ מה שפירש בדרכי משה האירון שם אות ז.
פח בק"א סי"ג.

סח טז, א.
טט שמכל זה מוכיח הרמב"ם שחזקת הדם שבא בהרגשה וכסבורה הרגשת עד הוא. והתוס' שחולק עליו כו"ל לא ס"ל כו'
ע סוף סי"א (שמוכיח לדעת התוס', ש"מ"ש במשנה יד, א נמצא, מיידי בהרגשה). וראה לקמן סי' קפז ק"א סוף סי"א (ושגם לדעת הרמב"ם מיידי משנה זו בהרגשה דוקא), מהר"ב (ד"ה ומיהו, שמוכיח שלמסקנא מיידי בלא הרגשה). פ"ס צ"צ (רבה, סעי"ד).
עב יח, א ד"ה והא נמצא.
עג אמנם ראה לעיל בהגהה ממהר"ב, שמשלשון התוס' משמע דהך סוגיה ס"ל דלא כשמואל דבעי הרגשה, וא"כ אין צריך לכל הני ביאורים בדעת התוס' המובאים כאן.
עד תורת הבית הארוך סוף שער ד (כג, א), וברלקמן סי' קפז סי"ב כג (ד"ה אבל הרשב"א, ואילך), וסי"ק לג (ד"ה מש"א).
עז כדלעיל בפנים ריש סי"ג.
עה עז שתרגיש ותראה רם בבשרה. וראה פמ"ד צ"צ רכו, ב, שו"ת צ"צ סי' צז אות יב.
עז פ"ה הי"ח.
עז סי' רמו (שהרגישה שנפתח מקורה).

ולפי דעת הרמב"ם כל היבא דאיכא למתלי דמעלמא אתא הדרם על העד ולאו מגופה הוא תלינן דרגלים לרבר דאם מגופה הוא היתה מרגשת ממש דכל אישה מרגשת בעצמה

קונטרס אחרון

ושיע סי' זה⁹⁹, אינו ראה, משום דמיירי בדם שבבית החיצון שמתטא מיד ביציאתו מהמקור. ואדרבה מדכתבו בסי' ק"צ שיצא מבשרה¹⁰⁰, ולא בבשרה כלשון הרמב"ם¹⁰¹ ורמב"ן¹⁰², משמע דר"ל האף שמרגשת ביציאתו, והיינו בשרה דקרא מהני. אבל אין לומר דדוקא הרגשת בית החיצון בענין, כלישנא דקרא, דאם כן למה לי למעוטי שפופרת משום שאין דרכה של אישה לראות בשפופרת, כדאיזא בגמ'¹⁰³, וכפירוש הרמב"ם¹⁰⁴ והרא"ש¹⁰⁵ (עיין במ"ש סי' קפ"ה¹⁰⁶), תיפוק ליה משום שאינה מרגשת¹⁰⁷. ואפשר שמכאן יצא להרמב"ם בהרגשה היא במקור, ולא סבירא ליה כפירוש ר"ן ריש פ"ה¹⁰⁸ דשפופרת ממעטין משום הרגשה, דהא אינה מנסת השפופרת אלא בפוזדור כמ"ש הרמב"ם בפ"ה¹⁰⁹. ולהר"ן סבירא ליה דהרגשת בית החיצון¹¹⁰ דוקא בעינן, דהא הרגשת * עיין¹¹¹ שם בר"ן דבעינן דוקא הרגשת דם ולא שפוי וחתיכה. ומיהו אם כן¹¹² מאי פריך ברפ"ה (גבי האשה שהיא עושה צרכיה)

ואי דארגישה כו', הא ודאי ארגישה מי רגלים עם דם, דדמי לחתיכה דפליי פלויי¹¹³ לפ"ד הר"ן¹¹⁴. ואין לומר דשאני מי רגלים שאינם מהמקור והרגשתם לאו כלום¹¹⁵, דהא הוא בענין דהדור למקור¹¹⁶, אלא דהא דפריך ואי דארגישה כו' היינו הרגשת הגוף ממש, כמ"ש הרמב"ם ורמב"ן שם. וגבי שפופרת¹¹⁷ סבירא ליה לר"ן כפ"ש¹¹⁸ שהכניסה תוך המקור וארגשה השפופרת ולא הדרם שבתוכה, דומיא דחתיכה שדם אגור בתוכה. אבל בפלי פלויי מקייה הרגשה לשונהם בשוה. דלא כשב יעקב¹¹⁹ בשם בית יעקב¹²⁰ בגמ' גבי דם מעורב בליחות דלא מקייה הרגשה לדם כ"ש, דהוה אינו, דמאי שנא מפלי פלויי. וגם בגמ' פ"ט¹²¹ בשופעת דם טמא מתוך דם תהור לא חילק בין רב למעט. ולא דמי למי רגלים שאינה מרגשת דבהדור למקור¹²². וגם מ"ש שם¹²³ בסי' מ"א דליחות הרבה הן כמכה אם גדילות מהמקור, צריך עיון גדול, הא גם דמים שהורים באים מהמקור כמ"ש תרומת הדשן¹²⁴, ואין שם מכה עליהן כי דרך נשים הוא, ומאן מפסי לחלק ולהכיר אם הם גדילות

ציונים לקונטרס אחרון

קד שאין זיבת דבר לח חשיב הרגשה אלא בזיבתו מהמקור. וכ"ה מסקנתו לקמן במהדור"ב בהגהה הא', וכאן מוכיח שאינו כן. וראה קובץ דברי תורה טו ע' קצט.

קה דארמינן (נז, ב); עומרת הדור מי רגלים למקור ואייתי דם (ומ"מ לא חשיב הרגשה). וראה שו"ת צ"צ סי' צו אות ט (שהקשה כן על מסקנת רבנו לקמן במהדור"ב בהגהה הא', ומיישב בדוחק כבי אופנים). קו מ"ש הר"ן (בשפיר וחתיכה וה"ה) בשפופרת, שלא חשיב הרגשה, וכצ"ל שהכניסה השפופרת תוך המקור ולכן לא הרגישה ביציאתו מהמקור. וראה שו"ת צ"צ סי' צו אות ה.

קז אוצ"ל: כפירוש (הובא ברא"ש פ"ג סי' ב, ונתבאר לקמן סי' קפח בפנים סיק' חט). וראה רש"י כא, ב ד"ה בשפופרת (הכניסה קנה חלול באותו מקום ונמצא בתוכו רס). שו"ת צ"צ סי' קכה אות ה (דהיינו כרעת הרמב"ם פ"ה הטי"ז, שהכניסו לפוזדור בלבד. ונתבאר לקמן שם סיק' ט).

קח סי' מ (סג, ב'ג). וראה גם שו"ת צ"צ סי' צו אות ט. סי' קלו אות ג ואילך.

קט למהר"י מצויזמר (סי' קסד).

קיא סג, רע"ב.

קיב אין דלא חשיב הרגשה כנייל, דק פתיחת המקור. קיג שו"ת שב יעקב שם (סז, ד), בתשובה הג"ר ל"ב ממענין. וראה שו"ת צ"צ סי' קלו אות ד; ה. קיד סי' רמז. וכרלקמן סי' קפח סיק' ה. וראה שו"ת צ"צ סי' קא אות ג.

פט שתרגשו ביציאתו כו' (ונתבאר לעיל בפנים ריש ס"ק ג, דהיינו מהמקור לפוזדור), משתרגש בו שענק ממקומו ויצא טמאה אעפ"י שלא יצא לחוץ.

צ סעיף א. וראה לקמן (סד"ה ולפי).

צא פ"ט ה"א.

צב פ"ד ה"א.

צג כא, ב.

צד פ"ה ה"ד והט"ז (שממעט כשרואה בהפסק השפופרת).

צה פ"ג סי' ב (שממעט כשלא יצא הדרם מעצמו רק ע"י שפופרת או חתיכה).

צז ס"ק ט (שבאר דעת הרמב"ם והרא"ש בזה).

צח אלא ודאי סגי בהרגשת המקור.

צח נו, ב ד"ה תרתי (לענין שפיר וחתיכה). וראה שו"ת צ"צ סי' צו אות ה.

צט הלכת טז.

ק ראה שו"ת צ"צ סי' צו סוף אות יב, שגם הגהה זו היא מהדור"ב, שחזר מ"ש כאן בפנים הקורא, ומוכיח שזיבת דבר לח (כמו במי רגלים) לא מקרי הרגשה.

קא דבעינן הרגשת זיבת דבר לח בבית החיצון.

קב דארמינן כא, סעי' דבבשרה קרינא ביה. וכ"ה למסקנתו לעתה הוהו"ס הרמב"ם, כרלקמן סי' קפח סוף סיק' ט.

קג שבורא י' פיש שנחשב הרגשת הדרם, אף שמעורב עם הרגשת החתיכה (ויחבאר לקמן בהמשך ההגהה). וכן נחשב הרגשת הדרם שמעורב עם מי רגלים.

הלכות נדה קפג

ביציאת הדרם מגופה ולא אמרינן דארוגישא וכסבורה הרגשת עד הוא אלא היכא דליכא

קונטרס אחרון

ולפי דעת הרמב"ם ורמב"ן¹³⁷ היה אפשר לומר, דדוקא בנמצא בפרודור אמרינן כסבורה הרגשת עד הוא¹³⁸, דהרבר הרבר לטעות מפרודור למקור, דפתח הפרודור הוא בעומק לפנים¹³⁹, ומשום הכי¹⁴⁰ דקדק הרמב"ם ריש פ"ט בלשונו ונקט פרודור¹⁴¹, ולא כחוס' יו"ט¹⁴² שכתב לדעת הרמב"ם דכל בית ההיצון נקרא פרודור, שהרי כתב בפ"ה¹⁴³ ובגמרא ביאה (האבר נכנס לפרודור) כו', ובהכי אתי שפיר לשון המשנה¹⁴⁴ לאחר זמן טמאים מספק, דאף האשה אינה טמאה ודאי, משום דמיירי דומיא דרישא¹⁴⁵ בקיעות¹⁴⁶ ולא בבדיקה (ואפשר דאתי שפיר נמי אף להר"ן¹⁴⁷ דקיעות הוא מבהון, וליכא למימר כסבורה הרגשת עד שבחון בהרגשה שמכפנים: אלא מהא דאמרינן בגמ'¹⁴⁸ אותו מקום דחוק הוא, משמע דמבהון לאו דוקא אלא שהכניסה מעט, כמ"ש הראש¹⁴⁹ בפירוש, וכן הוא ברבינו ירוחם¹⁵⁰ הובא ב"ה סי' קצ"ו¹⁵¹ (דף ס' ע"ב דאמר כל שבעלה בחטאת (כגון שבדקה כשיעור וסת למציאת הדרם) שטרותיה טמאות¹⁵²), יש לומר דמיירי

ציונים לקונטרס אחרון

אמנם לפי מ"ש לקמן בסמוך, ובמהר"ב הגהה ה', שגם בכוהלי בית הרחם טמאה מהתורה, יתבאר דיוק זה באופן אחר (לקמן בסמוך, ובמהר"ב בהגהה ה') קצת שאם ברקה ומצאה הדרם לפנים בפרודור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה. קצט פ"ב מ"ה. וראה מ"ש באהלות פ"ז מ"ד בהרעת הרי"ש וברעת הרמב"ם. אמנם לקמן במהר"ב (ריש הגהה ה') מסיק שאפשר לפרש כדעת התוספות יו"ט, ומיישב לשון הרמב"ם. קל ה"ד. וכדלעיל בפנים סי"א. קלא יד, א: נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק (ספק אם היה דם בשעת תשמיש). קלב אותיות טמאים (וכמבואר בבביתא דר, ב: לקיעות אבל לא לבדיקה). וראה גם לקמן מההר"ב (רי"ה ומיהו) ובהגהה ה"ב, סי' ק"א סוף סי"א. קלג שאין לטמאה מדאורייתא (מטעם הרגשת הער), אלא אם נאמר שראתה בשעת תשמיש (וכסבורה הרגשת שמש היא). קלד לפי מה שנתבאר לעיל בפנים הק"א. אמנם בהגהה דלעיל ממהר"ב נחבא, שגם הר"ן סובר כהרמב"ם, שהרגשה היא רק פתיחת המקור. קלה יד, א. קלו פ"י סוסי"ה. קלז נתיב כו ת"י (רכא, ד). קלח ד"ה ועל דרך זה. קלט שטרותיה שנגעה בהן תוך שיעור וסת (לפני הקיעות) נשרפות (וכי"ה ב"ד פ' סו"א), ואף שתוך שיעור וסת שייך רק קיעות כו"ל, ואף דמיירי שלא בעת תשמיש, ומ"מ טומאתה ודאית.

קיד ראה לקמן סי' קפז ק"א סי"ק יא (ד"ה וגם אם), קטו ראה לקמן סי' קכב ריש סי"ק י. קטז בבביתא כא, א: פה ריש סי"ק י. קיו וכי"ה למסקנא, לדעת התוס' ורמב"ם, כדלקמן שם סוף סי"ק ט. קיח ראה לקמן סי' קפז בפנים סי"ק כה, ובק"א סי"ק ה (ד"ה וגם בשופעת). קיט ראה לקמן סי' קצ סי"ק יט (ברעת הרמ"א, שתולין שהליחות וגם הדרם מהמקור), שו"ת צ"צ סי' קלו אתר ד (דשמא הליחות לא בא מהמקור), ושם אות ו סי' קנ. קכב ריש סי"א א (לענין רואה במי רגילה), ושי"נ. קכא נט, ב ד"ה דלמא (מרלא הזאי קורם עשיית צרכיה או אח"כ אי"ב הדרם לאו ממילא אתא אלא ע"י מי רגלים). קכב פ"ט סי"א. קכג דשמא (לת"ק לדעת התוס' ורמב"ם, כדלעיל), ואין אותיות שהופיעה באה מתחזקה (שהיא מכה כני"ל). וראה לקמן סי' קפז וסי' כ"ד, מתי תולין להקל במכה בתוך המקור. קכד שהצרכי הרגשת יציאתו מהמקור, כדלעיל. קכז משא"כ בכוהלי הרחם, אם לא הרגשה, אפשר לומר שאינה טמאה מדאורייתא (דלא כדלעיל בפנים סי"א, שיש לומר לדעת הרמב"ם שטמאה מספק, כמו בפרודור), וראה בסמך בהגהת מהרי"ל שם, ממהודרא בת"א. קכו כדלעיל בפנים סי"א ושי"נ. קכז כן פירש בבביתא ופלוני סי"ק א. וראה גם שו"ת צ"צ סי' טז אות ט. וכן יתפרש דיוק זה לפי המבואר במהר"ב שבכוהלי בית הרחם טמאה מהתורה (ראה מהר"ב בהתחלת, ובד"ה ומיהו),

למותלי הדרם במירוי אחרינא ברלקמן סימן ק"צ סעיף ל"ד¹⁹. ולפי דעת התוס' דלא אמרינן

קונטרס אחרון

בדארגישה, ולא בשעת עסק הטהרות, כמו שצריך לומר לפי דעת התוס' דלא סבירא להו שצריך בהרגשה. אלא שצריך עיון אמאי תטמא אפילו בכשיעור וסת, כיון שלא הרגישה אז. וע"כ צריך לומר דמשמע עומד בצד המשקוף ממש²⁰ ואינו מהוסר הבאה כלל אפילו משחו ועיין רש"י דף י"ב ע"ב²¹ היא מרגשת בנגעו בבשרה כסבורה כו', משום שהזקתו בהרגשה כמ"ש הרמב"ם²². אבל להתוס' צ"ע²³. ומ"ש הרמב"ם ריש פ"ט בפרודור²⁴, הוא משום דהזן לפרודור בכותלי בית הרחם ליכא ודאי טומאה לעולם²⁵, מה שאין כן בפרודור דאיכא ודאי טומאה מן הלול ולפנים, והיינו משום שהזקתו בהרגשה. וכוונת הרמב"ם²⁶ להביא ראייה לחזקה זו ומתניתין דנמצא בפרודור מן הלול ולפנים, כדמסיים כמו שביארנו²⁷. אלא שקשה הדבר לטעות כל כך בקנינה לפתיחת המקור. אבל אם תמצי לומר דסגי בהרגשת בית החיצון אחי שפיר²⁸, דיש לומר דעובי כותלי בית הרחם מבהזן קרינן בהו בבשרה בעובים כמו בחללם מבפנים²⁹, דמקרי כותלי בית הרחם בגמרא³⁰ (ועובי הוא ברז ולא עור כמ"ש בעין חיים שער כ"ב פ"ב ע"ב³¹), מה שאין כן ממנו ולחזן עור הוא ולא קרינן ביה בבשרה. והרמב"ם ורמב"ן, אפשר דלרבותא וקושטא נקטו הרגשת יציאתו מהמקור³², דבהכי נמי טמאה אף על פי שהדם בפנים, ולא נתחוונו לדווקא כלל. ולכן כתבו הטור וש"ע סי' קצ"ד³³ מבשרה סתם, דמשמע בין מקור להודיה בין בית החיצון לחודיה וצ"ע.

והנה מאי דפשיטא ליה למהרא"י³⁴ דבבדיקה הוה ספיקא דאורייתא לכולא עלמא, לבד שיש לומר שהוציא כן מלשון ספר התרומה³⁵ וסיעתו דלעיל, ראה זה מצאתי שאי אפשר כלל לומר שהוא איסור דרבנן משום טומאת כתמים לחוד, דאם כן בדקה בדבר שאינו מקבל טומאה טהורה כמו בדיקה קרקע עולם כו'³⁶, וזה אינו, דהא עיקר הבדיקה היא בצמר גפן שאינו מקבל טומאה³⁷,

פ"ד ס"ח מהרי"ט, וש"נ. וראה גם לקמן בפסקי דעת הב"י ורמ"א.

צייונים לקונטרס אחרון

ורמב"ן והן ברעת הר"ן, ובהרגשה לא היו אלא ביציאתו מהמקור.

קמט דסגי אף בהרגשת זו. וכדלעיל שאף כשהעד גונג בצד המשקוף אמרינן כסבורה הרגשת העד.

קנ ג. א. קנא יש בו ג' בחינות: א' של עור ב' של בשר ג' יותר פנימי בפנימית הרחם... הבשר הם סוגרים הרחם ונושקים שפת הרחם זה ע"ז.

קנב כמשמעות לשונם, שהובא לעיל (ד"ה וגם אפשר).

קנג ס"א. וראה לעיל (ד"ה וגם אפשר) ברעת הטור וש"ע.

קנד בפסטים סוסי' מז. הובא לעיל בריש הקור"א, ובפסטים ג.

קנה ס"י צב (שנתבאר לעיל בתחלת הקור"א, ההיכחה מדבריו שהוא ספיקא דאורייתא).

קנו דלקמן סי' קצ ס"י וס"ק כא"ב (שאף שבודאי בא מגופה, כיון שלא הרגישה ומצאה על רבר שאינו מקבל טומאה, טהורה). וכ"ה לקמן שם ס"ק א, ולעיל בפנים ריש ס"ק ג. אמנם אהא אגדת מהרי"ל שם ממהר"ם (לעיון הבודקת באופן שאין בה אלא טומאת כתמים, שגם הבודקת בדבר שאינו מקבל

טומאה טמאה מדרבנן משום שכבר היה בבשרה בפנים), שבוה נפלת ההיכחה שלפניו. וראה ספ"ד צ"צ רכז, רע"ד. שעירי טהרה סי' טו ס"ג.

קנז ראה פרי דעה בפתיחה שער ד. יגידל תורה (יות"ט) ב ע' 55. כזי השלחן סי' קצ ס"ק צט

כביאורים ד"ה דבר שאינו. טהרה כהלכה פ"ד העדה

39.

קמ היינו שכבר בעת עסק הטהרות היה העד בצד המשקוף וכסבורה הרגשת העד, ולכן טהורותיה נשרפים. וראה שו"ת בית שלמה יו"ד סי' לג ס"ה.

קמא ע"א ד"ה לקינות (שבשעת עסק הטהרות עדיין לא עמד העד בצד המשקוף).

קמב ודלא כמו שביאר לעיל בתחלת דבריו, שכל זמן שלא בדקה בפרודור אין אומרים כסבורה כו'. אמנם סבור במהר"ם (ס"א) הוכיח, דלא טגי בטעם

כסבורה הרגשת העד, וביאר שם (ס"ב) הטעם שטהורותיה נשרפים כיון דארגשה ולא אדעתה (בזמן מרובה) או כסבורה הרגשת מי רגלים הוא.

קמג שבודאי לא הרגישה קודם בבדיקה, וראה לעיל בהגהה ממהר"ם (שמשמע זה סבורים התוס' דהן סוגיה דלא כמשאלו רבעי הרגשה). קובץ יגדיית (ג.י.) ע"א ע' ריג.

קמד שדוקא שם אומרים שחזקת הדרם שבא בהרגשה. קמה כדלעיל בפנים ס"ק א לדעת הרמב"ם, שנמצא בכותלי בית הרחם, ואפילו בפרודור מהלול ולחזן, טומאתו בספק (דשמהא בא מעילה). וכן מפרש דברי הרמב"ם לקמן במהר"ם בהגהה הב' (ר"ה ומיהו הדין).

קמו שהזכיר כאן פרודור, אף שלעיון חזקתו שבא בהרגשה טגי אפילו בקינות מבהזן ככ"ל.

קמז וברע"ל (ד"ה ועיין רש"י).

קמח רלא כמו שביאר בתחלת דבריו, שלרעת הרמב"ם צריך דוקא הרגשת יציאתו מהמקור.

אמנם לעיל בהגהה ד"ה ע"ש בר"ן (ממהר"ם), ולקמן במהר"ם (הגהה הא), מסיק רכזו (הן ברעת הרמב"ם

דכל אשה מרגשת בעצמה למימר דודאי הרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא אלא אימא הרגשת עד הוא הכי נמי אף דאיכא מידי למיתלי מידי ספיקא לא נפקא^ה. וכן פסק

קונטרס אחרון

כדאימא בגמ' (דף י"ז¹⁰¹) וכדלקמן סי' קצ"ו¹⁰². וגם צמר סתם¹⁰³ אינו מקבל אפילו טומאת נגעים עד שיהא טווי דוקא¹⁰⁴. וגם בגד פשתן דלקמן שם¹⁰⁵, הם שחקי דכיתא דמעלי לבידיה כדאימא בגמ' שם¹⁰⁶, וגם הם אינן מקבלים טומאה אלא אם כן יש בהם ג' על ג' טו". אלא ודאי דליכא למאן דאמר דהוא מדרבנן. ואין לטעות בלשון הט"ז סי' ק"צ (ס"ק כ"ג דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בהם מן המקור¹⁰⁷), דיגיד עליו דיעו¹⁰⁸ בס"ק כ"ט ומ"א מבורא להיפך (ז"ל בס"ק מ"א בעד הברוק כו' דהוה כראיה לכל דבר, ובס"ק כ"ט כל שלא הרגישה כו' ולא ראתה על העד כו' משמע דראיית העד דמי להרגשה), ובס"ק כ"ג נחזקין למ"ש הבי"ט¹⁰⁹ (דכיון שלא הרגישה רגלים לרבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר כו'), וקיצר בהעתיקה ע"ש. ומהר"ט בהגהת מיימוניות¹¹⁰ שמתיה באשה שהיתה בודקת כו' (כיון דמדאורייתא בעינן שחרגיש כו'), אתי פסיר דווקא לפי"ד הרמב"ם¹¹¹, משום דממה נפשך, אי בתי הששא אולת¹¹² דילמא זחאי בלא הרגשה, הרי אינה טמאה אלא מדרבנן והם אמרו והם אמרו, ואי בתי חזקה אולת שהזקת הדם בהרגשה, אם כן הרי רגלים לרבר דלא הואי מדלא ארגישה ממש כמ"ש הבי"ט סי' ק"צ¹¹³ (ותדע מדלא מקרי רואה מחמת תשמיש בלאחר זמן, עיין מ"ש סי' קפ"ד¹¹⁴). דגדולה חזקה זו שהזקת הדם בהרגשה שהרי שורפין עליה תרומה וקדשים¹¹⁵, והיא משמשת קולא וחומרא, חומרא לשרוף קדשים מכאן ולהבא שהרי דם לפניך וחזקתו שבא בהרגשה וכסבורה כו', וקולא לך לישנא¹¹⁶ דאשה מרגשת לעינן למפרע, כשלא היה דם לפניך¹¹⁷ לא היישנין שמא היה בבית ההצנן, ולכילי עלמא היכא דאיכא למיתלי דליכא דם מגופה¹¹⁸, דלא פליגי איך לישנא אלא למפרע ומשום דאיכא למימר ארגישה ולא אדעתה, כמ"ש התוס' ריש פ"ה¹¹⁹, מה שאין כן בזמן מועט דתשמיש. (ובזה נשתלקה קושיית התוס'¹²⁰ ד"ה מרגשת מעל רשי"ט שרביא ליה כסבורה הרגשת עד הוא, דאם כן אתמול כי שימשה נמי כסבורה הרגשת שמש ואמאי דיה שעתה לשמאי), דרשי"ט כהרמב"ם סבירא ליה, וכשהרם לפניך אמרינן חזקה לחומרא, וכשלא היה לפניך אמרינן לקולא, ולא אמרינן כסבורה כו' אלא כשהרם לפניך ואי אפשר לתלותו ברבר אחר כדעת הבי"ט (ועיין במ"ש סימן קפ"ז¹²¹ טעמו ונימוקו):

פ"ה ראה גידול תורה (ירוש') ג ע' 50.

ציונים לקונטרס אחרון

- קנה שמואל שם ע"א: פולקין.
- קנט סעף ו.
- קס שמואל שם. טור ושו"ע שם.
- קסא רמב"ם הל' טומאת צרעת פי"ג ה"ח.
- קסב ס' קצו ס"ח.
- קסג וברשי"ט ד"ה שחקי דכיתא, בגדים בלויין של פשתן.
- קסד כלים פכ"ז מ"ב. ורמב"ם הל' כלים פכ"ב ה"א. וכדלעיל סי' רסד ט"ו. ונתבאר לקמן סי' קצ
- ס"ק כא, שגם שיעוריו גורם לו שלא לקבל טומאה היא טהורה. וראה קנה בשם סי' צה. טהרה כהלכה פט"ו הערת 44; 47.
- קסה ראה גם לקמן סי' קפז קו"א ס"ק י. סי' קצ ס"ק טו.
- קסו עי"פ יבמות לא, ב.
- קסז סי' קצ ד"ה ומ"מ נראה. וכדלעיל בפנים סוף סוף ג, וש"ג.
- קסח פ"ד אות כ, בשם מורו מהר"ם מרוטנבורג. ופירש דבריו בכתיב ופלתו ס"ק א, שסברת כסבורה הרגשת שמש היא רק מדרבנן.
- קסט כדלעיל לעיל (שמטעם זה תולין שלא בא מגופה).
- קעב ס"א וס"ק י (שאפילו הרגישה בשעת תשמיש תולין שהרגשת שמש היא, שאין מוציאין אשה מחזקת טהרה אלא כשהרם לפניו).
- קעג תני רבי חייה ז, ב. לדעת הרמב"ם רפ"ט, שהוא מטעם חזקת הרם בהרגשה.
- קעד גמרא ג, א.
- קעה ראה גמרא טו, א (אין שור שחוט לפניך). לקמן מהר"ב ד"ה ומשום. סי' קפז בפנים ס"ק י.
- קעז נג, ב ד"ה אימור.
- קעח ג, א.
- קעט ס"ק לג, וקו"א ס"ק י.

משתרגיש בו שנעקק ממקומו ויצא יממאה אף על פי שלא יצא לחוץ

באר הגולה

ג משנה שם מ' א'.

מורא¹⁹*. ואין כן דעת הב"י ורמ"א צב בדלקמן סי' קפ"ג צג * הגהה¹⁹: אבל משמעות התוס' שלפנינו ריש פ"ק¹⁹ וכן משמע בספר התרומה⁹⁹ דאף אם ברור לה שלא הרגישה כלל נמי טמאה ודאי מדאורייתא (עיין בקונטרס אחרון בהג"ה²).

[ד] לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שתת (רמב"ם צח) הואיל ויצא מבין השניים¹³ שהן תלתולי בשר הרחם¹³ הרי זו טמאה ואף על פי שהדם עדיין בכשרה שנאמר¹³ דם ידוה זוכה בכשרה, והא דבעינן שתרגיש בכשרה כדלעיל¹³ נפקא

לן מדרבא כתיב כשר מאי בכשרה שמע מינה תרתי (גמרא ר'). ועד היכן הוא בין השניים עד מקום דישה⁸⁹ דהויא מקום שמוניע האבר בשעת גמר ביאה⁹⁹ שהוא הבנסת כל האבר (ט) שממקום דישה ולפנים הוא בין השניים שהוא כלפנים⁹⁹. ובזמן הזה שאין בקיאות

קונטרס אחרון

(ג) שממקום דישה בו. עיין⁹⁹ גמ' (דף מ"ב ע"א וע"ב) דפשטא דברייתא (הנדה כו') והיולדת כולן מטמאין בפנים ככהוץ) משמע בהדיא נדה דמיא ללידה בטומאתן. וע"ש בתוס' וידה שהוציא (דכתב לחד שנויא שיש לחלק בין דם נדה לדם לידה). ועיין רמב"ם הל' טומאה מת (פרק כ"ה ה"ח)¹] כיון שנתפת הרחם כו', ושם (בהל' י"ז)¹] משיצא לפרוודור כו', מבואר שכך היה גרסתו בגמרא⁸⁹ שמה יצא (הולד) לפרוודור (שמטמאה משום לידה בפנים בפרוודור), (ולא כגו' שלפנינו חוץ לפרוודור). ומתורצים ב' קושיות התוספות (ד"ה שהוציא, לפי גירסתנו, הא' דהא תנן⁹⁹ דם הנמצא בפרוודור טמא, והב' דאמרין (בב"ק) [בבהמה המקשה⁹⁹] דאשמועינן גבי אשה דאית לה פרוודור, ומאי אהני הפרוודור כיון שיצא חוצה לו). ומשום הכי נמי כתב ב"ה מהל' איסורי ביאה⁹⁹ דהאבר מגיע לפנים מן הלול, דלכאורה למאי נפקא מינה ומנא ליה. אלא ודאי דנתחייב למ"ש. ומה שכתב⁹⁹ ועד היכן כו' עד מקום דישה כו', הוא עד ולא עד בכלל (וקא

דעת הב"י ורמ"א).
צד ס"ק סתיו (רק"ל כדלעיל ברעת הרמב"ם, ולא כדלעיל ברעת התוס'). וראה פס"ד צ"צ (שנ"ט, א).
צה פ"ה הל"ב.
צו ברייתא מא, ב. רמב"ם שם.
צז רש"י שם ד"ה כנוין.
צח ויקרא טו, יט.
צט ריש ס"ק ג.
ק ג, ב.
קא ברייתא מא, ב.
קב רמב"ם שם.
קג ברייתא שם. רמב"ם שם.

פו בפסקים מס"ג מו. וראה קנה בשם סי' קפו ביו"ד הששו"ת סי' ז ס"ד. מגילת ספר סי' ה ס"ב"ג.
פז ראה פס"ד צ"צ (שנ"ט, א); עיין שם שהנחה זו לבר הוא כתיב כפי' היל' (משאל"כ הקדמות – של מור"ל).
פח ג, א ד"ה מתשת.
פט שהשנוט מירא דשמואל לגמרי.
צ הגהה ר"א (במור"ל), שחור בה מנ"ש כאן בפנים ובק"א ברעת התוס'.
צא סי' קצ ד"ה ונ"מ נראה.
צב סי' קצ סליד (שפסק כדברי הב"י שם).
צג ס"ק ל, ויקרא שם פ"ק י (שם הובא דעת מורא"י

צייונים לקונטרס אחרון

קפ לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצייונים.
קפא ביואים והערות בק"א הל' נדה. ק"א עם ביאור מדרכי הקונטרס. שריע הל' נדה עם ביאור ק"א.
קפב חולין עב, א. וראה ג' לקמן במהרה"ב (ד"ה אבל, במוסגר).
קפג יז, ב.
קפד חולין סח, א.

י ואפילו לא ראתה אלא מיפת דם בחרדל היושבת עליו שבעה נקיים.
הגה: כאשר יתבאר משפטן לקמן סימן קנ"ו. ואין מילוק בין פניה לנשואה לענין
איסור נדה (ריב"ש סימן תכ"ו) מציאו ב"י מי כל הבג על הנדה חייב כרת.

באר הגולה

ה מומרא דרבי ורא שם דף ס"ו ע"א.

ד שם במשנה.

דברר כל שהאשה מוצאת דם בעד שלה ממאה אפילו הכניסתו בעומק הרבה לפנים ממקום
דישה (רמב"ן¹⁰⁷). אבל בכל מקום דישה ממאה מדינא טומאת ספק אם הוא מן הלול
ולחין וטומאת וראי אם הוא מן הלול ולפנים דהאבר מגיע לפנים מן הלול כדלעיל¹⁰⁸
(כ"ד הרמב"ם דלא כתוספות דף מ"ב ע"ב¹⁰⁹):

קונטרס אחרון

נקט מבנים לבהוין¹¹⁰, דלא כתוספות יו"ט¹¹¹ שלא העתיק לשון הרמב"ם ככתבו וכלשונו
והשיאו לדרך אחרת.

ומה שכתב בפירוש המשנה אם יצא דם מן המקום כו'¹¹², לא שיצא (ממנו) למטה קאמר, אלא
שיצא על העד שבודקת אותו מקום שהרגישה בו בדם¹¹³. ונפקא מינה¹¹⁴ לטומאות למפרע משעה
שהרגישה. אי נמי¹¹⁵ דלא אמרין הרגשת עד הוא אלא היכא דלא ארגשה כלל בדם, ומשום
שהזת הדם שבא בהרגשה כו'¹¹⁶, אבל היכא דארגישה בדם ממש אלא שהוא בפנים עדיין, והוציא
בבדיקת העד, לא אמרין הכי¹¹⁷, דמהיכי תיתי להוציאה מחזקתה, ואם כן היא טהורה
מדאורייתא¹¹⁸, וגם מדרבנן אם העד הוא דבר שאינו מקבל טומאה¹¹⁹. אי נמי כגון אם הוציאה
העד כענין שלא נגע הדם בבשרה וטהורה היא, דומיא דרואה בשפופרת¹²⁰, לפי דעת הרמב"ם¹²¹
דטמא דקרא משום הפסק בין דם לבשר שאינו נוגע בבשרה ולא אורחא ככהאי גוונא כדלקמן
(סי' קפ"ה¹²²). ואף אם תימצא לומר דהפסקה ממש בעינן, ולא סגי בהפסק אויר, משכחת לה נמי
בעד בכהאי גוונא שירד הדם חוץ המוך, ונמצאו צדדי המוך מפסיקין בין דם לבשר בית הציצון
דומיא דשפופרת, אלא שנטמאה בצאתו מהמקור עד אותו מקום שבדקה בו¹²³. ובשפופרת מיידי
שהכניסוהו בכל הפרודור עד למעלה ממקום דישה סמוך למקור, לפי דעת הרמב"ם, כדלקמן (סי'
קפ"ח):

קה ס"ק א, בדעת הרמב"ם.
קו ד"ה שהציא. ותבאר בקרא ריש ס"ק ג.

קד פ"ג ה"ב. וראת קו"א סוף ס"ק ג (לדעת הרמב"ם),
כנת נפלי"ו מזה (אף שלבאורה נטמאה כציאת הדם
לחין).

ציונים לקונטרס אחרון

קפו שבין השיניים ככפנים, עד מקום דישה, ולא עד
בכלל.
קפו פיה מ"א (שהעתיק מהרמב"ם: ובין השיניים
הוא מקום שיוגע אליו האבר בשעת גמר ביאה.
והשמיט חבת: עד). וראה לקמן במהר"ב ריש ההגה
הב' (גם בדעת הרע"ב שם). שר"ת צ"צ סי' שס.
קפו אשר יגע רגש האמה (שמהו הוכיח התוספות
יו"ט שם, שגם מקום דישה הוא ככפנים).
קפט אמנם ראה לקמן מהר"ב בהגהה הא', בדעת
הרמב"ם (ואין העד מגיע שם), וגם אם היה מגיע
אילו בדקה הרי יצא לחוץ ע"י העד.
קצו אף שכשהוציאה לחוץ בודאי טמאה, וא"כ למאי
נפקא מינה אם יצא על העד מבין השיניים או
ממקום דישה. ומתוך בכמה אופנים, אמנם לקמן
בהגהה הא' למהר"ב אינו מסתפק בזה, ומפרש באופן
אחר.

קצא נפקא מינה נוספת, אם יצא על העד מבין
השיניים או ממקום דישה.
קצב כדלעיל בפנים ס"ק ג, ובארוכה בקו"א ס"ק ב.
קצג כדלעיל בפנים סוף ס"ק ג, ובקו"א סוף ס"ק ב,
שבמקום שלא הרגישה ויש לתלות תולין.
קצד שבעת הרגשה עדיין לא יצא חוץ מבין השיניים,
ובעת הבדיקה לא הרגישה.
קצה כדלעיל בפנים ריש ס"ק ג. וראה בהגהת
מהר"ל שם, ממהר"ב שכוון שהיה כבר
כבשרה, טמאה מדרבנן בכל אופן.
קצו דלקמן סי' קפח סי' דטהורה. וראה אבני נזר
או"ח סי' תלג סיד"ח.
קצז פיה הטי,
קצח ס"ק ט.
קצט ולכן נפקא מינה אם יצא על העד מבין השיניים
וטהורה, או ממקום דישה שטמאה.

מהדורא בתרא^א

(כתבו בליאדי בוקנתו אחר חיבור השו"ע שנים רבות^ב)

מה שכתבו^ב בתשובות שב יעקב^א ובכרתי ופלתי^א, הטעם בדביקה בבית החיצון טמאה מדאורייתא משום דהרגשת עד היא, ומשום הכי כתב הרמב"ם^א בפנים בפרוודור דוקא. הנה בתוס'^א וחינושי רשב"א^ב ור"ן^א רפ"ק דגדה לא כתבו כן אלא לפרושי טעמא דשמאי בלמפרע^א, אבל לא לומר שזהו עיקר טעם הטומאה בבדיקה מכאן ולהבא לכולא עלמא, דהא בהדיא אמר אביי^ב בסוגיא דחדר ופרוודור אימור שחתה כו'^א, ולמסקנא שם שורפין תרומה וקשישים מה"ט דאימור שחתה בנמצא מן הלול ולפנים בגג עליה, כמ"ש התוס' שם^א (עיין גם דמוכח הכי מסוגיא דב"ב^ב, דעליה היו קורבא דמוכח משום שהוא שינוי מועט כו'^א).

והנה^א מה שכתב הרמב"ם רפ"ט כמו שביארנו^א, פירושו בשב יעקב^ב ובכרתי ופלתי, דהיינו מ"ש בפ"ה מן הנקב ולפנים ספיקו טמא שחזקתו מן המקור כו'. ואין בזה די באר שתרי לא הזכיר שם כלל זכר הרגשה^ב. והנה גם בפתח דבריו כתב כמו שביארנו^א, דהיינו שטמא בבית החיצון, ולכאורה אינו ענין לכאן כלל, שכאן הכוונה שצריכה להרגיש, ואפילו אם יצא לחוץ ממש כמו בדקה קרקע עולם כו'. אך מלשון הרמב"ם עד

חינושי צ"צ קפת, א. ולקמן (ד"ה ומיהו) יובא והכתות נוספות, שלמסקנת הגמרא אמרינן ארגשה ולא אדעתה.

יד סו"ה מן הלול.
טו התוס' שם הוכיח כן מכ"ב כו', א (ששורפין התרומה ע"ר רוב ומצוי אף במקום קורבא דמוכח, והיינו בגג), וראה לקמן (סו"ה להבא), ובהגהה הב' (ד"ה ועוד), שלענין גג עליה חזר בו בחיבורו מ"ש בפירוש המשניות.

טז שמהעליה בא לשם בשינוי מועט ומהחדר בשינוי גדול, ובשניהם — ע"י שחתה כו'.

יז בא להוכיח שלדעת הרמב"ם טעם ההרגשה הוא בירור שבא מהמקור (ראה לקמן בהגהה הב' ד"ה

ומיהו אין צריך, ברעת הרשב"א והטור ושו"ע). היינו שחזקת הדרם שבא מהמקור ובהרגשה (משא"כ כשנמצא כותלי בית הדרם ובקרקע עולם ובמי

רגלים, כולקמן ד"ה ומיהו), וראה שו"ת צ"צ סי' קל (שלפי זה יפול טעם ההיתר דהרגשה, שכתב רבנו

לקמן סי' קפת בפנים סי' ק, לנענין פאר פאל). פס"ד צ"צ רכז, ג (ס"א, הגהות וקיצור).

יח ואם לא הרגישה וברקה ומצאה הדרם לפנים בפרוודור ה"ו בחזקת שבא בהרגשה כמו שביארנו.

יט סי' מא (ע, ג), וכן נחבאר לעיל קו"א סי' ב (ד"ה ועיין דו"ש), וש"נ.

כ אלא ודאי מ"ש שם שחזקתו מן המקור, היינו בהרגשה, שהוא בירור כניל.

כא אין האשה מתטמאה כו' עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שביארנו. דהיינו מ"ש בפ"ה ה"ב: כל הנשים מתטמאות בבית החיצון, ואינן שלא

יצא לחוץ אלא נעקר מהרסם ולא שחת, והוא"ל יוצא מבין השיניים טמאה ואינן שעריני הדרם בבשרה, שנאמר דם יחי זובה בבשרה.

א בפס"ד צמח צדק (רוב, ג ואל"ך) נעתיקה מהדור"ב, בחוספת הגהות וקיצורים, וציינו לקמן, לכללות מהדור"ב ראה גם קובץ יגדיל תורה (גל), ע"ג ע"י רי ואל"ך, מ"מ צינים, ביאורים והערות בקו"א הל' גדה. שו"ע הל' גדה נ"ג עם ביאור קו"א. פירוס חס"ד יב ע"ג: 63 ואל"ך.

ב שו"ת צמח צדק יו"ד סי' קל.

ג לעיל סי' ג, וקו"א סי' ב, נחבאר לדעת הרמב"ם, דאמרינן כסבורה הרגשת עד הוא (ולא דארגשה

ולא אדעתה), וכאן בא מוכיח שעיקר הטעם דאמרינן ארגשה ולא אדעתה.

ד סי' מא (סט, ג) ד"ה ואשר השיג.

ה סי' קפג ס"א.

ו פ"ט ה"א: אין האשה מתטמאה כו' עד שתרגיש כו' ואם לא הרגישה וברקה ומצאה הדרם לפנים בפרוודור ה"ו בחזקת שבא בהרגשה.

ז כי דוקא בפרוודור אמרינן כסבורה הרגשת עד הוא, ולא בכותלי בית הדרם, וכדלעיל קו"א סי' ב (ד"ה

ולפי דעת), וגם לפי המבואר כאן (שגם בלא עד אמרינן ארגשה ולאו אדעתה), מ"מ אין אומרים

בכותלי בית הדרם חזקת הדרם שבא בהרגשה (לקמן ד"ה ומיהו), ולפי מסקנת רבנו (בהגהה הב') שגם בכותלי בית הדרם טמאה מהתורה, יתפרש דיוק זה

כאופן אחר (לקמן שם ד"ה ומיהו היינו).

ח ג. א ד"ה מרגשת (ברעת רש"י ע"ג): מה שעכשוו לא הרגישה כסבורה הרגשת עד הוא.

ט ס' ד"ה ואי בעית אימא.

י ד"ה ואי בעית אימא (בשם התוס', ברעת רש"י).

יא חדר לישנא כמגרא שם (שלמפרע תהורה מרלא הרגישה ועכשוו טמאה דכסבורה הרגשת עד הוא).

יב ו, ב.

יג וברואי לא שחתה כו' בשעת בדיקה, אלא קודם ולאו אדעתה, וראה שו"ת צ"צ סי' צח אות ד.

שחרגיש ותראה דס ויצא בבשרה כו' מעת שתראה כו', מובן דהרגשת וראיה חדא מילתא היא³², דסתם ראה גזדה שבלשון חכמים אינה ראיית העין על העד שבדקה בו, אלא ראיית הלב³³, או עין השכל והמחשבה והדעת שמרגיש³² יודע בשינויי הגוף, כהרגשת מי רגלים שנעקרו ממקומן אף שלא יצאו לחוץ, וכן הרגשת שכבת זרע שנעקרה³³, וכן הוא הרגשת דס גדה שנעקר ממקורו. אבל גבי דס העליה שהוא כדס מכה כתב הרמב"ם לשון שותתת³³, לפי שאין שינוי בתולדת הגוף בזה ששותת מפניס לחוץ, כמו במי רגלים ושכבת זרע שעכשיו נולדו ונגמרו בהרגשה זו³³, וכן הוא בדס גדה כשהטבע דוחה לחוץ, מהרגשת שינוי בתולדות גופה בעקירת הדם ויציאתו ממקורו כהרגשת עקירת מי רגלים ממש. דמשום הכי אמרין בריש פ"ק להילל כסבורה הרגשת מי רגלים היא³³, וכן הוא ריש פ"ח³³, וכמו שכתב ברמב"ם שם² הרגישה גופה ונודעוה כו'. וכל שאינה מרגשת (א) בעקירתה מסתמא

הגהות

(8) ומיהו הוא הדין אפילו לא הרגישה שנודעוה גופה⁸ רק שהרגישה ביציאת הדם מהמקור דוקא מיקרי נמי הרגשה³, ומשום הכי סתמו הרמב"ם² ושאר פוסקים¹ ולא הזכירו ונודעו הגוף דוקא, ואין כאן מחלוקת בין הפוסקים כלל (אלא דיש לומר דממילא כשמרגשת ביציאת דם ממקורו אי אפשר שלא נודעוה הגוף קצת¹). וזה שכתב הרמב"ם כמו שביארנו¹, ר"ל ריש פ"ה דטמאה כשנעקר מן הרהם לבד, אף שלא שחת ואין העד מגיע שם, וגם אם היה מגיע אילו בדקה הרי יצא לחוץ על ידי העד¹, אלא ודאי שלא בדקה כלל רק שהרגישה יציאת הדם מהמקור¹¹. ולא דמי לריש פרק האשה⁹, דהתם מרגשת רק ביציאת מי רגלים לחוץ, ומשום הכי לא מקרי הרגשה כלל בריש פרק ח' בגמרא¹, דלא כתשובת שב יעקב⁸:

כו רוא"כ זה שלא הרגישה מוכיח שבא מעליה או מהצדדים, כדלקמן (ד"ה ומיהו, ובהגהה ד"ה ומיהו א"צ). וחזרו ממש לקמן סי' קפו ס"ק לג (ד"ה משא"כ), שהוכחה זו אינה אלא כשיש במה לתלות שיכב בלי הרגשה כלל (אפילו הרגשת זיבת דבר לח). כז ראה שו"ת צ"צ סי' קתב. כח הגהת הצ"צ: ור"ל משום רבשניהם שיך הרגשה ממש. כט נו, ב: ואימור הרגשת מי רגלים הואי. ל פ"ב ה"יו: הרגישה גופה ונודעוה אינה חוששת, שהרגשת מי רגלים היא זו.

כב ולכן כתב כאן ע"ז: כמו שבארנו (שגם בפ"ה ה"ב הכוונה היא לראיה ע"י הרגשה, וכדלקמן בהגהה הא'). כג הגהת הצ"צ: כמש"ן [קהלת א, טז] ולבי ראה, ובמד"ר [קה"ר שם] הלב רואה. כד הגהת הצ"צ: וכז"ש פי' הדינה בהשגחה לספר בעל הנפש להראב"ד בשער הספירה והבדיקה ס"ה. כה הגהת הצ"צ: דאמר שמואל פרק יוצא דופן (נג, א) כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה, וכן שמשמש מטתו בחלמו דאי אפשר לשמש בלא הרגשה, ועיין תוס' שם ד"ה ברא"י.

ציונים להגהות

החיצון, ולכאורה אינו ענין לכאן כלל, שכאן הכוונה שצריכה להרגיש. ז ראה לעיל לקו"א סי' ק ג (ד"ה ומה) תירץ בכמה אופנים (בפירוש דברי הרמב"ם בפירוש המשניות). ובאן אינו מסתפק בזה ומבאר באופן אחר (בפירוש דברי הרמב"ם בחבורו). זכ רואים מהו דסגו בהרגשת יציאת הדם מהמקור. וראה ביאורים והערות ע' קנו. ט נט, ב במשנה (האשה שחיה עישה צרכיה כו'), ובגמ' נו, ב (דלא ארגשה, אף שודאי הרגישה ביציאת מי רגלים). י אמנם ראה לעיל בהגהה הג' לקו"א סי' ב: ואין לומר דשאני מי רגלים שאינם מהמקור והרגשתם לאו כלום, דהא הוא בענין דהדרו למקור. וראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ט. יא סי' לט (נט, ג). שהוכיח כן גומרא הג"ל.

א כמובא בפנים כאן מהרמב"ם פ"ה ה"ז (או הרגשת פתחת המקור, דלקמן סי' קצ וסי' ב). ב כדלעיל בפנים ריש סי' ג (וראה לעיל לקו"א סי' ב, ד"ה וגם אפשר, וד"ה ולפי דעת), אמנם לעיל בהגהה הג' לקו"א סי' ב, מוכיח שאפילו הרגשת זיבת דבר לח מהמקור לא מיקרי הרגשה. וראה פס"ד צ"צ רלא, ב (פ"ה), שו"ת צ"צ סי' צז סוף אות יב (והגהה הדינה היא ג"כ מהמדות י"ב), טהרה כחלכה פ"א ביאורים ס"א. ליקוט הערות בזה וביאורים, ראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ה ואילך. ג פ"ח ה"א. ד טור ושו"ע סי' קפג. ה ראה שו"ת צ"צ סי' צז סוף אות ט (שכ"ש יש לתוון בין המסקנא כאן לבין המסקנא לעיל בהגהה הג' לקו"א סי' ב). ו בא לתרץ מה שהקשה בפנים: והיינו שמשמא בבית

מהדורא בתרא קפג

רמז

אינו דם נדה הבא מן המקור³⁷ אלא דם העליה או מהצדדים, שהם כותלי בית הרחם, אם נמצא שם הדם³⁷.

אבל³⁸ אם נמצא בפרוודור (שהוא צוואר הרחם שלמעלה מכותלי בית הרחם שלמטה³⁷, אף לגירסת הרמב"ם³⁷ שהוציא ראשו לפרוודור, כמבואר מלשונו³⁷ (ז) ובשעת

הנהות

(ב) וכן הוא בהדיא בלשונו סוף פ"ד³⁷ עד שיגיע לצוואר הרחם, עיין שם. אלא³⁷ דאפשר שרוצה לומר שיגיע³⁷, כי למטה רחנב) הוא³⁷ ואינו נוגע בו, אבל באמת מתפשט הפרוודור לצד חוץ ולמטה בכל אורך התורף, כמ"ש במעשה טוביה³⁷ ה' אצבעות כו' עצביים כו', וכן כתב בשבילי אמונה³⁷ ותדע³⁷ מדסמכינן אבדיקת שפופרת, ולא חיישינן שמה אינה נכנסת כלל בפתח הפרוודור, שבאמצעו לפרש"י³⁷ (וגם רש"י מודה בזה³⁷, אלא דסבירא ליה שקרקע הפרוודור נמשך גם כן להלאה מהפתח לצד התורף³⁷). וכן כתב תו"ט פ"ב³⁷. וכן הוא בפירוש רמב"ם פ"ה³⁷ יוצא מצוואר הרחם³⁷ כו' (וברע"ב שם³⁷ צריך לומר גמר ביאה³⁷ דלא כתוספות יום טוב). ומ"ש בחיבוריו³⁷ בשעת גמר ביאה דוקא, היינו לצוואר הרחם עצמו³⁷, ואתי שפיר נמי מ"ש ספ"ד שיגיע לצוואר כו' כפשוטו³⁷. וכן מ"ש ריש פ"ט לפניו בפרוודור³⁷, כפל לשונו, לאפוקי³⁷ מקום היוצא ממנו לכותלי הרחם.

לה ה' טומאת פ"ה הי"ב: האשה שילדה ולד מת כו' משיצא לפרוודור (בדלעיל ק"א ס"ק ג). דלא כגירסאנו (חולין עב, א); ויציא ולד ראשו חוץ לפרוודור (שליפ"ז פשוט שכותלי בית הרחם הם חוץ לפרוודור).
לו פ"ה ה"ד. וכדלעיל בפנים ריש ס"ק א.

לא הוכחה נוספת מהרמב"ם, שההרגשה היא בירור שבא מהמקור — לקמן ד"ה והשתא.
לב יתבאר לקמן (ד"ה ומיהו).
לג ראה ספ"ד צ"צ רכת, ב (ס"ב) — הגהות וקיצור.
לד דין נמצא בכותלי בית הרחם יתבאר לקמן ד"ה ומיהו, וכאן בתגהה הב'.

צינונים להנהות

כ שהם המשך מעי אחר.
כא ולכן כותב שהוא באמצעו.
כב משנה ה (גבי לשון הרע"ב שהעתיק לשון רש"י הניל): ובאמצע פרוודור, נראה דר"ל, שמאמצע נמשכו כותלי הרחם, וכלומר שהפרוודור מתחבר מחלל כותלי הרחם.
כג פירוש המשניות רפ"ה: ובית החיצון בנוי מן המקום אשר הוא יוצא מצוואר הרחם, והוא המקום שישנו בו האמה בעת המשגל, אם יצא דם מן המקום אשר יצא ראש האמה הנה היא טמאה (ונתבאר לעיל ק"א ס"ק ג, שביית החיצון כולל את כותלי בית הרחם ואת הפרוודור, שאם נמצא שם דם טמא).
כד אלא שכאן נראה שצוואר הרחם הוא החלק הפנימי של הפרוודור, וכדלקמן.
כה ובית החיצון מקרי מקום שהאבר דש בו בשעת ביאה (שמזה הוכיח תוס' יו"ט שם, דהיינו כותלי בית הרחם בלבד).
כז שכולל גם את הפרוודור.
כח פ"ה ה"ד: (שמזה הוכיח כאן בפנים, שהפרוודור אינו כולל את כותלי בית הרחם).
כח החלק הפנימי של הפרוודור, וכדלקמן.
כט דלא כמו שדחק לעיל (בתחלת ההגהה), דהיינו שיגע.

ל ואם לא הרגישה וברקה ומצאה דם לפניו בפרוודור ה"ז בחוקת שבא בהרגשה.
לא החלק החיצון של הפרוודור היוצא כו' (אף שפרוודור כולל גם את כותלי בית הרחם).

יב לענין בדיקת שפופרת ומכחול בתוכו ומוך בראשו (דלקמן סי' קפז ס"ב): עד שיגיע המוך לצוואר הרחם (היי שכותלי בית הרחם אינם נכללים בצוואר הרחם, וראה פ"ה ה"ג שצוואר הרחם הוא הפרוודור).
יג ענה חזון מ"ש בפנים המהר"ם (כאן במוסגר, ולקמן ד"ה ומיהו, שאם נמצא הדם בקינוח בכותלי בית הרחם אין בו אלא טומאת כתמים), ומסיק שגם כותלי בית הרחם נכללים בפרוודור (צוואר הרחם), להיות טמאה מהתורה (ע"כ"פ מספק). וראה קנה בשם ס' ע"ה. חשב המפרד ח"ב סי' ע"ה. פותח שער סי' ג אות י. טעורה כחלבה פ"ב הערה 35; 39.
יד שיגע המוך בצוואר הרחם, בסמוך לפתח המקור ששם הוא צר.

טו ראה גם לקמן סי' קפז בפנים ס"ק יב.
טז גן נעול פ"א: אמנם אם נדבר בכמות הרחם, דע שאורך הרחם במדה בינונית הוא שמונה אצבעות, אבל בחיבה אין שיעור כו' ולפי שהרחם עצמי יחי אורך או יתקצר יותר כפי הנצרך (היי ששמונה אצבעות ועצמי, כולל את הפרוודור עם כותלי בית הרחם יחד).

יז נתיב ד שכולל כו' ר"ה הרחם: וצוואר הרחם יגיע אל התורף.
יח שאין הם שני מעיים נפרדים, אלא המשך והתפשטות אחת.
יט ז, ב ד"ה חזון (וכדלעיל בפנים ס"ק א): וכותלי רחם למטה באמצע פרוודור, ודרך שם דמים יוצאים.

גמר ביאה האבר נכנס בפרוודור ואינו מגיע כו' ¹⁷², כיון שרוב דמים הנמצאים שם הם מהמקור אזלינן בחר רובא ¹⁷³, ואמרינן דארגישה ולא אדעתא ¹⁷⁴, וכל שכן שיש לומר דכסבורה הרגשה מי רגלים היא ¹⁷⁵. וגם ¹⁷⁶ מן הלול ולחון ¹⁷⁷ אינו ספק שקול אלא בצירוף חזקת טהרה דאשה, כמ"ש התוס' ¹⁷⁸ משום דדמי חדר מצויים ביותר כו', ור"ל דאף מן

הנהות

ומיהו ¹⁷⁹ היינו דוקא לענין לומר הרי זה בהזקת כו', והיינו מן הלול ולפנים ¹⁸⁰, שהאבר נכנס שם בשעת גמר ביאה ¹⁸¹, ולשון זה כתב הרמב"ם גם כן גבי פרוודור ¹⁸², שהוא צואר הרחם ¹⁸³, וכדפירש"ן ¹⁸⁴ שהלול הוא כנגד פתח הפרוודור, ועיין תוי"ט ¹⁸⁵. אבל מ"ש הרמב"ם ¹⁸⁶ נמצא בפרוודור חוץ לנקב ¹⁸⁷, יש לומר שכולל גם המקום היוצא מהצואר ¹⁸⁸ ומתפשט ממנו ¹⁸⁹, והיינו קרקע פרוודור שבגמרא ¹⁹⁰, ולא הוצרך הרמב"ם לפרש כן, מאחר שכתב חוץ לנקב, והרי נראה בחוש שהנקב כנגד הפתח, שהוא מקום המתחיל להתפשט מהצואר, ואפילו נמצא בצדדי כותלי הרחם ¹⁹¹ יש לומר דהוי בכלל פרוודור, לפי מ"ש החוטפות יום טוב, וכ"מ במעשה טוביה ושכילי אמונה. ומ"ש סוף פ"ד דרם הצדדים טהור ¹⁹² היינו כשכא מדוחק הצדדים ¹⁹³. וכ"מ מסתימת לשונו ריש פ"ט הי"ב וכאלו מציאה לפנים בבשרה ¹⁹⁴, והל"ל בפרוודור ¹⁹⁵. ואחי שפיי שלא פירש הרמב"ם

ויתבאר לקמן ד"ה ומיהו.
מ כראמרינן בגמרא שם, ובחפ ג, א (להלל).
מא ראה פס"ד צ"צ רב, ד (צ"ג) — הנהות וקיצור.
מב שטומאתו מספק, דשמא בא מעליה (למא כראית
ליה ולמר כדאית ליה, ממו מהלול ולחון, כדלעיל
בפנים ס"א). ובין שאין כאן רוב דמים מהמקור,
מדוע לא נטהר לגמרי מטעם דלא ארגישה.
מג יו, ב ד"ה ואין, ובדלעיל בפנים סוף ס"א.

לו הגהת ה"צ: הרי קודם גמר ביאה אינו נכנס בפרוודור, אף שכבר נכנס בכל כותלי בית הרחם. לח הגהת ה"צ: כיון פעולת ההרגשה רק לברר שבא מהמקור, ודם הנמצא בפרוודור רוב מהמקור, ע"כ אף שלא הרגישה אזלינן בחר רובא והמקור כאלו הרגישה.
לט שנוטהה דרם בפנים, ובזמן מרובה ארגשה ולא אדעתא, כראמרינן בגמרא (נו, ב) למסקנא.

ציונים להנהות

מב דהיינו כותלי בית הרחם, ומה שכתב: בפרוודור (דלא כבגמרא יו, ב: מן הלול ולחון), מיישב בג' אופנים: א) בקרקע היינו חוץ לנקב. ב) כנגד הוא המשך אחר ארון עד התורף (לקמן ד"ה ועוד). ג) אשמעינן כחא דהתירא (לקמן שם).
מג יח, א: כאן כשנמצא בקרקע פרוודור, שסובר בחיבורו כמ"ש בפירושו פ"ב: ומה שיטה לחון (מהלול ולחון) עלינו (גג הפרוודור) בחזקת טהרה, ותחתיתו (קרקע פרוודור) שטא מספק, אבל ראה בפנים המהור"ב (ד"ה להבא, במסוג), ולקמן (ד"ה ועוד), ד"ל שבחבורו חזר בו ולא חילק ביניהם. מד ראה חירושי צ"צ רסו, ג ד"ה לכאורה.
מה לענין רואה מחמת תשמיש ובריקת שפופרת: ואם לא נמצא על המוך כלום כידוע שהיה שרואה מדוחק הצדדים וטהורה היא.
מז דלא כמ"ש בפנים המהור"ב (ד"ה ומיהו), שגם בנמצא בכותלי בית הרחם אמרינן שהוא מהצדדים.
מו ומדברי סופרים שכל הרואה חנם דם על כשרה או על בניו, א"ע"ש שלא ארגישה, א"ע"ש שברקב עצמה ולא מציאה דם, ה"ז טמאה, וכאלו מציאה דם לפנים בכשרה (כדלקמן סי' קצ סוף ס"ק א, מהכ"מ שם, שעל כשרה ובגריה ה"ז ט"ס, ולפנים בכשרה ה"ז ספק אחר).
מח אלא ודאי גם בכותלי בית הרחם טמאה מהתורה (מספק ע"כ"ס), וראה לקמן (ד"ה ומיהו צ"ק), ליישב הכוונה זו.

לב אחרי שביאר מה נקרא פרוודור וצואר הרחם, בא לבאר לדינא. וראה פס"ד צ"צ רלא, רע"ג, קיצור מהבא לנקב, אפילו נמצא בצדדי כותלי הרחם י"ל דהות בכלל פרוודור וטמא מספק ... ובאן משמע בכותלי הרחם טמא ודאי ... י"ל רק טומאת כתמים, או אפשר ספק, או ודאי מחמת הרוב.
לג מה שמרייק הרמב"ם לכתוב לפנים בפרוודור, נתבאר לעיל (בתחלת המהור"ב, ובקו"א ס"ק ב ד"ה ולפי דעת), דהיינו דלמעותי כותלי בית הרחם. ולפי האמור כאן (ולעיל בקו"א ס"ה ה"ל) שגם כותלי בית הרחם ריב כמה קרקע פרוודור, מפרש כאן (ולעיל שם) הדריוק הוא: מן הלול ולפנים לטמאותה ודאי (כדלעיל בפנים ס"ק א, ברעת הרמב"ם).
לד רמב"ם פ"ה סוף ה"ד.
לה שם ריש ה"ד: ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוודור (הרי דמיירו בחלק הפנימי של הפרוודור).
לו שם ה"ג: וצואר הרחם ... קוראין אותו פרוודור (שהו חלק הפנימי של הפרוודור).
לז יו, ב ד"ה ספיקו טמא (הג): דאי מחדר אתא לא הוה אויל בפרוודור עד מן הלול ולחון דהוה נפיק ונחית ורך ציצית פתח פרוודור. וראה חירושי צ"צ רסו, רע"ב.
לח ראה ביאורים והערות ע' קפת.
לט פ"ה ה"ה.
מ הרי טמאתו מספק.
מא שבפירושו המניטות לעיל.

הלול ולחוק רוב ומצוי מהחדר אלא דמיעוטה דמהעליה הוה מיעוטה דשכיחא¹⁰, מה שאין כן מן הלול ולפנים. וגם הרמב"ם שכתב¹¹ גבי מהלול ולפנים שרוב דמים הנמצאים כאן

הנהות

דין נמצא בכחלי הרחם למטה מפרוזדור. ואדרבה מסתימת לשונו בפ"ד¹² (דביקה היא בקנוח לבר, ומשמע שם¹³ מסתימת לשונו) דאפילו בנמצא לאחר אחר זמן טמאה מכאן ולהבא אפילו בקנוח לבר, ואם כן איזה שיעור יש לדבר בלאחר אחר זמן שלא לומר שהאבר הוציא דם מבפנים (אבל מפירושו ריש פ"ה¹⁴) אין ראייה דיש לומר דמיירי בהרגשה). וגם לא מסתבר כלל האי טעמא¹⁵, ולהוציא דין חדש שלא נזכר בגמ'¹⁶, דק באותיות אחי שפירי האי טעמא (ואחי שפיר נמי לשון טמאים מספק דהנן¹⁷), למסקנא¹⁸, דמשום הכי לא בעינן דארגישה כיון דאמרינן דארגישה ולא ואתה בכל רואה דעלמא¹⁹, אם כן באותיות מוכחא מילתא שהאבר הוציא מהמקור שרוב דמים מהמקור, וגם דרך התשמיש להביא דם על ידי הימום, כמ"ש במ"ה²⁰ גבי פרישת עונה. ומשום הכי נמי החמיר הרמב"ם²¹ לברוק אפילו לבעלה. ואחי שפיר נמי דלא קשיא מידי מ"ש התוס' דף י"ה לאביי²², ותירוצם²³ דהוק.

ועוד יש לומר²⁴ דלכך נקט הרמב"ם בלשונו פרוזדור בחוץ לנקב, משום דהתפשטותו הוא למטה²⁵, אבל למעלה שמו עליו עד התורף קצוה אחר ארוך, ואשמועינן דאפילו בנמצא בגנו למעלה טמא מספק, דלא כמ"ש בפירושו²⁶ (דסבירא ליה דלמסקנא²⁷ יו יש לומר, כמו דלא פליגי

שחוקתו מן החדר... שרוב הרמים הנמצאין כאן מן החדר (משמע לכאורה שהלול ולחוק לא היו רוב דמים מחדר, וא"כ מדוע לא נטהר לגמרי כשלא הרגישה).

מד שרם העליה אינם לשם כדרכם, ודם החדר — ע"ש שחתה כו'. לכן מצטרף עם החוקה להיות פלגא ופלגא. מה פ"ה ה"ה: אם נמצא מן הלול ולפנים ה"ז טמא

ציונים להנהות

נח פ"ד ה"ט"ז: אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש כו' אבל אחר תשמיש הכל צריכין שני עדים, ובמגדול עוז שם: כי כל עיקר צורך הכריקה אינה אלא לאחר תשמיש, לפי שהיא רגילה לראות מחימום התשמיש (ולהלכה, ראה לקמן סי' קפ"ד ס"ג).

נט ד"ה כאן (לפרש"י אליבא דאבי בלישנא דבתר חששא, דגם בקרקע פרוזדור טומאתה בספק, הקשה בנמצא על שלה או על שלו אמאי חייבין בקרבן). ראה לקמן סי' קפ"א סוף סי' א, ופרש"י מיירי בהרגשה. וכאן בפנים המהדור"ב ד"ה ומיהו, דלא מיירי בהרגשה, וא"כ צ"ל דהיינו כי דרך התשמיש להביא הרם ע"י חימום בשעת תשמיש.

ס שלישנא דבתר חששא מן הלול ולפנים טומאתה בספק — דוקא בגג הפרוזדור, משא"כ בקרקע הפרוזדור (מן הלול ולפנים).

סא טעם נוסף על מה שהרמב"ם לא פירש, שפרוזדור מהלול ולחוק כולל גם כוחלי הרחם. סב זה שאמרנו שכותלי הרחם הוא רק התפשטות הפרוזדור, היינו למטה, אבל בגג הפרוזדור הוא המשך אחד עד התורף.

סג פ"ב, שבגג פרוזדור טהרה לגמרי, וכ"ה לעיל בפנים המהדור"ב (ד"ה להבא). וראה לעיל בהגהה (ד"ה ומיהו היינו) שאפשר סובר מן גם בחיבורו.

סד ית, א: כאן (ברייתא דר' חיאי, שמן הלול ולפנים טמא ודאי) כשנמצא בקרקע פרוזדור, וכאן (אמוראי דאמרי שטומאתה בספק) שנמצא בגג פרוזדור.

מט הי"ז: המשמש מטחו כו' מקנה הוא בעד שלו והיא בעד שלו כו' נמצא הרם על עד שלה או על עד שלו הרי זו טמאה (ואח"כ בה"ט: הרי זו נדה). נ הא רתויא (יד, ב) וסת שאמרנו לקנוח ולא לביקה, הוא לענין אותיות (רסני בקנוח, דרגלים לדבר שבא מהמקור בשעת תשמיש, כמבואר בפנים המהדור"ב ד"ה ומיהו). אבל ברמב"ם שם משמע שביה גם לאחר אחר זמן (אלא ודאי אף בקנוח בכוחלי בית הרחם גני לטמאה). וראה לקמן (ד"ה ומיהו צ"ק), ליישב הוכחה זו.

נא ובית החיצון כיון מן המקום אשר הוא יוצא מציאות הרחם כי אם יצא מן המקום אשר יגע ראש האמה הנה היא טמאה. וראה לעיל קו"א סי' ג — דמיירי בביקה, ולעיל בהגהה הא' — דמיירי שהרגישה יציאת הרם מהמקור.

נב לומר שטעם הטמאה בלאחר אחר זמן, ורגלים לדבר בשעת התשמיש הוציא האבר הרם. נג שקינה מטמא רק אחרי תשמיש.

נד יד, א: נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק (וכלעיל קו"א סי' ג ד"ה ולפי דעת). דאף האשה אינה טמאה ודאי, משום דמיירי דומיא דרישא בקנוח ולא בביקה).

נה נו, ב: ומבואר בפנים המהדור"ב (ד"ה ומיהו). נז נא בקנוח בלבד לטמאה מספק, לכן מוביל אותיות לטמאה ודאי (וכן נתבאר בפנים סד"ה ומיהו).

נז אצ"ל: בבי"ה (ד"כ) הרא"ה בכרך הבית שער ב (ד, א), הובא לקמן בפנים סי' קפ"ד ושי"ע.

מהדורא בתרא קפג

כו, יש לומר דהנמצאים היינו רוב ומצוי שבגמ' פ"ב דב"ב¹⁰, ודלא כפירש"י¹⁰ שם שרגילין לרוב כו', דאם כן¹⁰ מהלול ולחון (בכותלי בית הרחם למטה, ורש"י לשיטתיה אויל כמ"ש בפנים¹⁰) נמי, אלא שכאן דוקא מצוי דם החדר ולא דם העליה דלא שכח

הנהרות

אדרכי חייא כך לא פליגי אדרב הונא¹⁰, דנקט לישנא דר' חייא, אף שאינו לשונו ממש, ובהבדור חזר בו¹⁰. ומיהו¹⁰ מלשונו בפירושו בפ"ב¹⁰ משמע דלא סבירא ליה כפירש"י, אלא יש איזה משך באורך הצנאר מהלול ולחון עד הפתח, שנקרא כלשונו שם פה הרחם אשר יטה כו', ולכן העיקר שכוונת הרמב"ם¹⁰ לאשמועין כהא דהתיירא וקולא, והחילוק שבין מהלול ולפנים שטומאתו ודאי ובין מהלול ולחון דאינו אלא ספק (ולהרמב"ם¹⁰ כל ספק מדרבנן¹⁰), ומשום הכי נקט פרוודור לרבותא, אבל לא נהית לאשמועין דלמטה מהפרוודור טמאה מספק (וכן משמע מדקדוק לשונו הרי טומאתו כו', ולא כתב טמא מספק כלשון הגמרא¹⁰), שסמך על מ"ש בפ"ד דבריקה היא בקינות לבד, ולא החכר שם אותיות ולא אפילו לשון לאלתר וכה"ג, וממילא אפילו אחר אחר מן¹⁰, ובריש פ"ט¹⁰ שנתכוין להקרים תחלה דין התורה¹⁰, והוכיח בפרוודור ולפנים דוקא, דהיינו מהלול ולפנים, כדמפרש ה"ו בתוקת כו', דאייל לשיטתיה דכל הספיקות אינן דברי תורה, ואפילו בעירתי, אלא בדאיקבע איסורא שמתחייב אשם תלוי¹⁰.

ומיהו צריך עיון בברקה קרקע עולם אמאי טהורה לגמרי¹⁰, ולא הוה ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, כמו בכותלי רחם דאיכא נמי למיתלי בצדדים, ואפ"ה טמאה נדה אפילו בלאחר אחר זמן בפ"ד¹⁰. ואין לומר משום דכל הטומאות כשעת מציאתן¹⁰ ובמקום מציאתן דוקא¹⁰, דזה אינו, דלא מהי ישניו מקום אלא כשיש לתלות שהמקור גורם¹⁰, כמו בקופ"ט¹⁰ דמעלמא נפל שם השרץ, ויש להלוותו במקום הב' דוקא דשם נפל, מה שאין כן באשה דמיקריא מקום מציאתה אף ששינתה

מת הרמב"ם אינו יכול לפרש כרש"י, דאי"ג גם בכותלי בית הרחם רוב ומצוי מהחדר, והרי נתבאר לעיל בפנים ס"ק א, שלרעת הרמב"ם טומאתה בספק. מט לעיל ס"ק א (שגם בכותלי בית הרחם טומאתה ודאית).

מו כו', א (שמטעם זה טומאתה ודאית ושרפתי את התירומה כו').
מז שם ד"ה רוב ומצוי: דמזו רבים יותר משל עלייה ועד שהן תריון לרוב משם.

ציונים להתנות

עג וברלעיל (ד"ה ומיהו היינו).
עד ברקה ומצאה הרם לפנים בפרוודור ה"ו בהזקת שבא בהרגשה. ונתבאר לעיל (ד"ה ומיהו היינו) דהיינו מהלול ולפנים, לענין טומאה ודאית (אף שגם מהלול ולחון שטומאתו מספק צריך טעם חזקתו בהרגשה, כמבאר בארוכה בהמשך המדורים).
עד אין האשה מתטמאה מן התורה כו'.
עד ראה לעיל אר"ח סי' רסא סי' ושי"ג. כללי הפוסקים וההוראה כלל עת.
עד בפנים המדורים (ד"ה ומיהו) נתבאר שטהורה מהתורה כמו בכותלי בית הרחם. אמנם למ"ש כאן בהגהה, שגם בכותלי בית הרחם טמאה (מספק דאורייתא ע"ש), צריך עיון כו'.
עד הי"דט, וברלעיל (ד"ה ומיהו היינו).
עד ראה בפנים המדורים (ד"ה ואף).
פ ברייתא ד, א. וברלעיל אר"ח סי' תסו סל"ז (שאין מחזיקין איסור מקום למקום), ושי"ג. וה"נ נאמר שאין מחזיקין טומאת נדה מקרקע לגופה.
פא ראה לקמן סי' קצ ס"ק כו'. ביאורים והערות לקמן ע"י רב. כללי הפוסקים וההוראה כלל עו.
פב בגמרא ג, ב: קופה ששחמשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת.

סד דאמר (יז, א) מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחון ספקו טמא, מיידי בקרקע פרוודור, ואמראי הניל דאמרי מן הלול ולפנים ספקו טמא מן הלול ולחון ספקו טהור, מיידי בגג פרוודור.
סו הרמב"ם מ"ש כפי המשניות, וסובר שלר"ה אין חילוק בין קרקע פרוודור לגג, והלכתא כותיבה.
סז חזר עתה ממש לעיל (ד"ה ומיהו היינו), שגם הרמב"ם מודה לרש"י שהנקב כנגד הפתח.
סח נמצא רס בפרוודור והוא צנאר הרחם בין המקום אשר בו אלה התוספות (הלול) ובין פה הרחם אשר יטה לחציני הגוף.
סט פ"ה ה"ה: נמצא הרם בפרוודור חוץ לנקב הרי שטומאתו בספק.
טפ"ט מ"ח טומאת מת: דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק, הרי הן של דבריהן כו' כל הספיקות בין בטומאות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים (דלא כמ"ש כ"מ שם, שהרמב"ם מודה ברבר שזוהנו כו'), וכ"ה לקמן בסמך (בדעת הרמב"ם). וראה שו"ת צ"צ סי' עא. לקוט"ש שו"ת ח"ז ע"י 71.
עד כל ספק (דאורייתא, לחומרא) מדרבנן.
עד רב הונא (יז, ב): מן הלול ולחון ספקו טמא.

כלל כאן דוקא, משום שנזקקה לא שכיה כמ"ש התוס' ¹. מה שאין כן מן הלול ולחזק אינו רוב ומצוי, שגם דם העליה יוכל לבא כדרכו אף שלא נזקקה, אלא רובא לחודיה, שהמקור דמיו מרובים כדפירש רש"י שם, ובצירוף חזקה דאשה הוי פלגא ופלגא.

ומשום הכי נמי לא מהני נמי טעמא דהרגשה ², כמו דלא מהני להיליל טעמא דהרגשה בצירוף חזקה ³, כי היכי דמהני צירוף זה לשמאי בריש פ"ק להך לישנא דאשה

הנהגות

מקומה ולא תלינן שבמקום זה דוקא ראתה, כמ"ש התוספות ⁴, וכל שכן בקרקע בדוקה דודאי מגופה אתא, והוה ליה מקום מצאיאתן טפי מאילו האשה עצמה שינתה מקומה, ועל כל פנים לא עדיפא מינה. ועוד דלא אמרנן הכי אלא בטומאה ולא באיסורין להרמב"ם ⁵. ודוחק לומר דאיסור נדה תלוי בטומאה, דאימא איפכא, אלא ודאי האי כדנייה והאי כדנייה ⁶, והלכך לכאורה צריך לומר דבכוחלי רחם נמי ליכא אלא טומאת כתמים ⁷ כמו בעל בשרה מבהון. והבדוקת בדבר שאינו מקבל טומאה או לאשאר פוסקים בצבעונים נמי טמאה משום שכבר היה על בשרה מבפנים ⁸. ומ"ש בפ"ד ⁹ ה"ז נדה, היינו משום דאורחא דמילתא לבדוק מיד אחר תשמיש ¹⁰, ומ"ש בריש פ"ט ¹¹ כאילו מצאה לפנים כו', היינו בצואר הרחם. אי נמי אפילו בכוחלי רחם, ומשום דהתם מסתברא טפי דמחדר אתא שהרוב מהמקור, מה שאין כן על בשרה מבהון ועל בגדיה דאיכא למיתלי בדמים דעלמא המרובים טפי. ומשום הכי כתב כאילו כו' ¹², ולא משום דהתם ספק דאורייתא.

ומיהו אין צריך לדחוק בכך ¹³, דהא על כרחך ¹⁴ לרשב"א ¹⁵ וטור ¹⁶ וש"ע ¹⁷ ושאר פוסקים דבעינן הרגשה ממש, והאי טעמא כתבו ¹⁸ גבי כתמים (ולא משום דתלינן דמעלמא אתא), ע"כ צריך לומר משום דמיידי אפילו בכהאי גוונא דליכא למימר דארגישה ולא אדעתא, כגון בשעה מונעת אחר

1 נראה פס"ד צ"צ שם.

2 נא בא לפרש הא דלא אמרנן (מהלול ולחזק) מרלא ארגשה בריא מעליה אתא. בתחלה מברא זאת לפירוש רש"י ותוס' (במך הלול ולחזק, דהוי קורבא

דעליה דמובח), ואח"כ (ד"ה ואף) — לדעת הרמב"ם. וראה פס"ד צ"צ רט, ג (ס"ד) — הגהות וקצויר. **ג** לטרה לפפרע, וכדאמרנן (ג, א), והלל, כסבורה הרגשת מי גרלים היא.

ציונים להנהגות

רם לפנים בבשרה (ימזה הכיח לעיל שם, רקאי גם בכוחלי הרחם טמאה מהתורה). **צא** כדלקמן סי' קצ סוף ס"ק א, מהכ"מ שם, שעל בשרה ובגדיה הוי סיס, ולפנים בבשרה הוי ספק אחר (אף שגם בכוחלי הרחם אינה טמאה אלא מרובתן).

צב לומר שגם בכוחלי בית הרחם אינה אלא טומאת כתמים, וליישב דיוקי לשונות הרמב"ם בדוחק. **צג** מ"ש במהדור"ב, שאין אמרנים ארגשה ולא ארעתה אלא כשיש רוב דמים מהמקור (משא"כ בכוחלי בית הרחם וקרקע עולם ליכא רוב), הוא דק לדעת הרמב"ם שהרגשה היא בירור, משא"כ לרשב"א כו'. וראה בפס"ד רלא, ד.

צד תורת הבית הארוך יוש עטר ד (טו, ב); דבר תורה אין האשה מטמאה משום נדה עד שתרגיש בבשרה כשעת יציאת דם. וראה גם לקמן סי' קפו קו"א סי' י (ד"ה והרשב"א), שאפשר שהרשב"א אינו סובר כרמב"ם שחזקת הדם שבא בהרגשה.

צה רסי קפג: לא בכל מקום שתזוב ממנה דם טמאה אלא דוקא דם הבא מן המקור כו' ואף באלו אינה טמאה עד שתרגיש ביציאתה.

צז שם: אשה שיצא דם ממקורה כו' טמאה, והוא שתרגיש ביציאתה.

צח והרשב"א שם, וטור וש"ע רסי קצ.

פג ב, א ד"ה מעל"ע. **פד** ראה לעיל בפנים המהר"ב (ר"ה ואף, שלדעת הרמב"ם הלכתא גמירי לה לעינן טומאה). לעיל אר"ח שם (לענין איסורים). שו"ת צ"צ אה"ע סי' עה (קוט, ד). חידושי צ"צ (קפג, ב). ביאורים הערות ע' קמב. כללי הפוסקים והתוראה כלל עה. **פה** ראה שו"ת צ"צ סי' קלח אתא. א. סי' קלט את ג. לקו"ש ח"ג ע' 984 הערה 8. כללי הפוסקים והתוראה כלל עז.

פו וכפי שנחבאר בפנים המהר"ב (ד"ה ומיהו).

פז שבשעה מקבל טומאה. וראה לעיל קו"א סי' ב (ד"ה והנה): דהא עיקר הבריקה היא בעמר גפן שאינו מקבל טומאה כו' (ואם נאמר שבדיקת כוחלי בית הרחם טהורה מהתורה, צריך לתרץ כאמור כאן). וראה הגהת מהרי"ל לעיל בפנים יוש ס"ק ג, וש"ע. אצרות ירושלים ח"ח ע' תקמג. ט ע' תשצח. יגדיל תורה (יריות ב) ע' 59.

פח הי"ט. ולפניו שם: ה"ז טמאה (משוה הכיח

לעיל ד"ה ומיהו היינו, שגם בכוחלי בית הרחם

טמאה מהתורה, ע"כ מספק).

פט דלא כמ"ש לעיל שם משמעות לשונו, שכ"ה גם

לאחר אחר זמן, ואיזה שיעור יש לרבו.

צ ה"ב: ומדברי סופרים שכל הרואה כתם דם על

בשרה או על בגדי כו' ה"ז טמאה, וכאילו מצאה

מרגשת³³. ואף היתם דוקא לתרומה וקדשים³⁴ ולא לחולין³⁵, מכל מקום אין הטעם משום צירוף חוקה לטעמא דהרגשה, אלא משום דמדאורייתא מהני חוקה לחודה³⁶ כל כמה דלא אתרעאי³⁷, דהיינו לטהר למפרע דמוקמינן בחזקתה לומר השתא הוא דחזאי, והא דלא

הנהרות

שברקה עצמה ומצאה טהורה³⁸ (דלכחאי גוונא דוקא הוצרכו להאי טעמא דהרגשה, ולזמן מרובה קצת אתי שפיר בלאו הכי משום דאיכא למתלי דאתא מעלמא, דעברה בשוק של טבחים ולא אדעתא, חדע³⁹ מדלא מסייע לשמואל ממתני דכתמים דרבנן), אבל לזמן מרובה קצת דאיכא למימר הכי, ודאי דלא פליגי אסתמא דגמרא⁴⁰ דאימור שחתה ולא אדעתא, ועל כרחך דאו הרגישה גם כן ולא אדעתא. והא דברקה קרקע עולם על כרחך מיירי בשעה מועטת, וכמ"ש התוס'⁴¹ לס"ד ע"ש. וכיון דלרשב"א ושאר פוסקים צריך לחלק בין זמן מרובה למועט, וסבירא להו דאימור שחתה מיירי בזמן מרובה קצת, בכחאי גוונא דיש לומר ששכחה ולא אדעתא, אם כן יש לומר דהרמב"ם נמי סבירא ליה הכא בבדקה קרקע עולם מיירי בשעה מועטת, כמ"ש התוס' לס"ד, דליכא למימר דארגשה ולא אדעתא, ואם כן מסתמא בא מהצדדים או מהעליה, שהמקור מרגשת היא, וליכא ספק דאורייתא וליכא אלא טומאת כתמים, דלא פלוג רבנן בכתמים⁴², אפילו מצאה מיד אחר שברקה ומצאה טהורה דמטמאה אפילו למפרע עד הפקידה ממש⁴³, ולא נתנו לה ריוח כלל אחר הפקידה. ולפי זה אין בזה מחלוקת הפוסקים בגופא דדינא דהרגשה⁴⁴, וק בבעמא דמילתא, דלהרמב"ם לאו גזירת הכתוב חדשה היא אלא משום דמסתמא לא אתא מן המקור. וגם אפשר דמודה למה שכתב במשמרת הבית⁴⁵ דאימא הרגשת עד היא ומהמקור אתא, הלכך אין להקל כלל, כמו שכתב הכותי ופליגי⁴⁶ הנ"ל.

והנה למסקנא דסוגיא דשבוועה⁴⁷ דנמצא דבחר הכי משמע, אחי שפיר טובא לשון המשנה ב[פ"ב]⁴⁸ דם החדר טמא כו' נמצא בפרודודו כו', דרישא מיירי בהרגשה שבא מן החדר, וסיפא דנמצא בלא הרגשה, ומן הלול ולפנים נמי אמרינן אימור ארגישה ולא אדעתא⁴⁹ (והא דלא פריך מינה לשמואל בריש פ"ה⁵⁰, משום דיש לומר דסבירא ליה כס"ד דסוגיא דשבוועה⁵¹, וברישא אפשר לדחוק

גג תוס' שם ד"ה ואיבעית (שמטהר למפרע מטעם צירוף).
נד כלוינא כתיבא אליבא דרב הונא (ו, סע"ב), וכן פסק הרמב"ם בחל' מטמא משכב ומושב פ"ג היט.
נה הגהת הציצ' וא"כ יקשה מ"ט אין מצרפין כאן

טעמא דלא הרגישה לחזקה, ולטהרה לגמרי מן הלול ולחין.
נו תוס' ג, א ד"ה ואיבעית. ולדעת הרמב"ם ראה לקמן (ד"ה ואף), שגם למפרע הוא משום צירוף.
נז למפרע, שאין דם לפניך, ובדלעיל ק"א סוף סיק ב.

ציונים להגהות

- צח כמבואר בתוס' נו, ב ד"ה הוואה וד"ה אימור, צט דלא מיירי מתניתין בשעה מועטת, שטהורה ק יו, ב.
- קא נו, ב ד"ה הוואה (לס"ד דגמרא ששמואל טיהר אפילו מרובנן); ואומר הר"י דמרזני כתמים ליכא למפרך דהיינו יכולין להעמיד שיש זמן מרובה משעת הכביס, ואימור הרגישה ולא אדעתא.
- קב בזמן מרובה גזרו לטמאות — אף דמעלמא אתא, ובזמן מועט גזרו לטמאות — אף דלא הרגישה.
- קג ברש"י מכליתין ההלל: מפקידה לפקידה (הרי טמא למפרע עד אחר הבדיקה הקודמת מיד, אף שצריך אין שייך לומר דארגשה ולא אדעתא).
- קד כי גם לדעת הרמב"ם אמרינן ארגשה ולא אדעתא אף בלא היט רוב דמים מהמקור. וראה פס"ד ע"צ רלא, סע"ד. שו"ת צ"צ סי' קל (לענין פארפאל), נידול תורה חוב' לג ע' קו, חוב' לר ע' קסא.
- קה שער הכתמים (יח, ב), הובא לעיל ק"א ריש ס"ק ב.
- קו אין להקל (בבדיקת עד, אפילו בשעה מועטת), וכמ"ש הכו"פ ס"ק א (הובא לעיל בתחלת המהר"ם). וראה גם לעיל הגהות מהר"ל לס"ק ג (ד"ה ודיינו), קובץ יגרי"ח (נ"י), עא ע' רבא.
- קי יח, א (לגבי המשנה בנדה יז, א, ונתאר בפנים המהר"ם סד"ה ומיהו).
- קיז יו, ב.
- קכ טעמא דר"א.
- קיז נו, ב (בתחלת הסוגיא, לפני שמתרצים במסקנא דאמרינן ארגשה ולא אדעתא).
- קיא שמשנה שברך יד, א מיירי בהרגשה (וכן יוכל לפרש גם משנה שברך ז, ב בהרגשה). וראה לעיל ק"א ס"ק ב (ד"ה ועיין רש"י), שלפי זה יש לפרש שאי אפשר לה להרגיש אם הוא מהמקור או מהעליה.

מהדורא בתרא קפג

רנג

הרגישה משום דמעליה אתא¹⁰¹ (אי נמי¹⁰²) מן המקור והרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא. והיינו בקרקע פרוודור שיוכל לבא שם בלא שחייה, אבל בגגו¹⁰³ אם לא שחתה בבדיקתה תלינן בעליה). מה שאין כן במכאן ולהבא¹⁰⁴ דאתרעאי חזקתה שהרי דם לפניך. ואף שהוא מהלול ולחורץ, ואיכא למימר מעליה אתא, מכל מקום כיון שהמקור דמיו מרובים אתא רובא ומרע לחזקה למהוי פלגא ופלגא על כל פנים, הואיל ולא הרגישה ממש ועליה מקרבא¹⁰⁵, דאי לא הכי¹⁰⁶ הוה אולינן בתר רובא ממש דעדיף מחזקת¹⁰⁷, והוה אמרינן דהרגישה ולא אדעתה וגם שחתה ולא אדעתה, אפילו לשרוף, כמו מהלול ולפנים. והוה שאמרנו בגמרא¹⁰⁸ בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי כו', ע"ש בתוס' י"ח ע"ב ד"ה למעוטי כו' לא הוי רוב גמור כו', וד"ל כנגד קורבא דמוכח וגם שלא הרגישה¹⁰⁹.

וואין לתמות¹¹⁰ אם מטמאים להבא ואמרינן דשחתה וארגישה, ומטהרין למפרע למימר דעכשיו ראוה, דסתרין אהרדי. דכה"ג ממש אשכחן בפרק ט"ו דיבמות¹¹¹ דהאשה מותרת לינשא וצרתה אכולת בתרומה אפילו דאורייתא, ע"ש בתוס'¹¹², ובפסקי מהרא"י סי' רכ"א שפסק כן¹¹³, והבין שכן הוא מסקנת התוס', משום דמ"ש לא ילפינן מסוטה היינו

הגהות

דלאו מילתא באפי נפשה היא אלא הצעה והקרמה לסיפא). וכן צריך לומר נמי בכותלי רחם לפי דעת רש"י בב"ב דף כ"ד¹¹⁴ ורשב"ץ פ"ב דנדה¹¹⁵, וכן כתבו התוס'¹¹⁶ דודאי טמא, משום דארגשה ולא אדעתה (ובפרודור צריך להוסיף עוד דשחתה ולא אדעתה¹¹⁷). והיא דבדקה קרקע עולם היינו בשעה דרבנן גמ' והא דכתמים דרבנן גמ' לזמן מרובה היינו משום דיש לומר מעלמא אתא ועברה בשוק של טבחים ולא אדעתה. ואם אין הזמן רב כל כך אין לומר דארגישה כו' ומנה נפשך כו'.

בתורת). סי' קצ סי"א א.
סה יח, א (הרי שאינו ודאי מצד עצמו).
סו גם מהלול ולפנים, וכן מהלול ולחורץ מועיל ציורף טעם הרגשה וקורבא שיהיה פלגא ופלגא.
סז בא ליישב מ"ש לעיל ק"א סי"ב ב (ד"ה ועיין רש"י, במסוגר), שאם נאמר לענין להבא ארגישה מעיקרא ולא אדעתה, מרוע אין אומרים גם למפרע. וראה פס"ד צ"צ ו' ג (ס"ה).
סח משנה קיח, א. ביאור קטע זה ראה פס"ד צ"צ (שצב, ב).
סט ד"ה בת ישראל: מספקא לרי"א דוקא בתרומה דרבנן, אי נמי בתרומה דאורייתא דמוקמינן אחזקה דרייקא ומינסבא, ועל ציהת אין להאמינא ואוקמא אחזקת אשת איש מידי דהוה אשני שבילין, מיהו איכא הכא חרד דעביד איסורא ממה נפשך, ובכה"ג לא ילפינן מסוטה כדמשמע בריש מס' נדה (דף ב. ושמ) ובמס' תולין (דף ט. ושמ).
ע ראה גם ט"ז יוד' סי' ק"י סק"ה. ונקודת הכסף שם (ד"ה דהא מנוף א', ומסיים, דכ"ה אשכחן טובא).
חירושי צ"צ פט, ב. רכד, א.

גח הגהת הצ"צ: והא ולא הרגישה (ר"ל עכשיו) משום דמעליה אתא (ור"ל כך י"ל לענין כרי שלא לטמא למפרע, אמרינן דגם עכשיו מעליה אתי ולכן לא הרגישה).
גח השתא חזאי מהמקור. ובשעה מועטת אין לומר ארגשה ולא אדעתה, אלא כסבורה הרגשת עד.
ס שאין לטמא אפי"כ שחתה, כדלעיל בתחלת המהדור, ושיע.
סא לענין מכאן ולהבא (אמרינן נשתהה הרם בפנים וארגשה קרם ולא אדעתה), כיון דאתרעי כו'. וראה לקמן סי' קפ"ג (ד"ה ומ"ש הרשב"א ואי).
סב תוס' יז, ב ד"ה ואין (חזקה וקורבא). וברלעיל בפנים סוף סי' א.
סג בלי ציורף טעם קורבא מעליה (ולדעת הרמב"ם, לליבא קורבא דמוכח, ראה לקמן ס"ה להבא, שהוא מצד ציורף חזקה וטעמא דהרגשה לחור).
סד וגמרא יח, ב. וראה גם לעיל סי' א סי"ב כב. סי' כג סוף סי' יא. סי' כד סוף סי' לה וסי' מ. סי' כה סוף סי' כ"ב. לקמן (ד"ה ומיהו). סי' קפ"א סוף סי' ק"א. וסי' ק"ה (ד"ה ומ"ש הח"צ). וסי' י (ד"ה ומ"ש

ציונים להגהות

ק"ג יז, ב ד"ה דם (הובא גם בהגהת מהר"ל, לעיל בפנים סי' א).
ק"ד יז, ב ד"ה מן הלול (שוק בג פרוודור וטמאת בפסק).
ק"ט כג"ל בתחלת המהדור, ב.

ק"ב ד"ה נמצא, שגם בנמצא בין כותלי בית הרחם טמאה ודאי (דעת רש"י ותוס' נתבאר) לעיל בפנים סוף סי' א), וגם בזה מיירי המשנה: נמצא בפרודור כו'. ואיכ"ג לפרשי' אמרינן ארגשה ולא אדעתה מדאורייתא. וראה לקמן סי' קצ סי' א. קובץ גידול תורה (ג'ג), לג' ע' קה.

לומר דטעמא דבשני שבילין משום חזקה, כמ"ש התוס' בנדה וחולין, ואם כן הוא הדין לאיסורים דמוקמינן אחזקה, מה שאין כן אי ילפינן מסוטה דהילכתא גמירא לה ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ומשום הכי מטהרינן בשני שבילין שברשות הרבים, אין ללמוד משם לאיסורים. וכהאי גוונא נמי אשכחן⁸⁰ בריש פ"ו דטהרות המסוכן ברשות הרבים כו', דכשהיה ברשות היחיד אמרינן דכבר מת וכשהוציאו אותו לרשות הרבים אמרינן דעודנו חי).

והא דלא אתרעאי חזקתה למפרע⁷⁷, יש לומר דכיון דקורבא דמוכח דעליה מסייעא לחזקה⁷⁸, לא עדיף רובא אלא מחזקה דאתרעאי כבר מאחר שרם לפניך, אבל לא למפרע⁷⁹. וכהאי גוונא ממש צריך לומר לשיטת התוס' בכתמים דשרופין מכאן ולהבא, דאפילו בחולין טמא כמ"ש דף ג' בד"ה והא איכא כו', ולמפרע תולין וחולין טהור בכל ענין, אפילו ביבש דודאי מעיקרא אתא, ע"ש בתוס' ד"ה ושרצים כו', כמשמעות פשט לשון הברייתא שם דף ו' וזהו תולין כו'⁸⁰, וע"כ צריך לומר דמוקמינן אחזקה בלמפרע⁸¹ ואמרינן⁸² דעברה בשוק של טבחים ולא אדעתה, כמו בחינוקת שלא הגיע זמנה לראות⁸³, וכדפרין בגמ'⁸⁴ לשמאי ע"ש בתוס'⁸⁵ (וכן צריך לומר גם כן בגמ' דף ה' גבי שאר נשים שדיין שעתן, שכתמן טהור למפרע אפילו יבש⁸⁶).

ואף לפי מ"ש לשיטת הרמב"ם⁸⁷ דהתיה דכל הטומאות כשעת מציאתן הלכתא גמירי⁸⁸ לה⁸⁹ אפילו במקום חזקה ברורה כקופה בדוקה, וטעמא דמדורים חכמים בראוהו חי⁹⁰ משום תרתי חזקי⁹¹, כדאיתא בפ"ג דעירובין⁹², ובאשה⁹³ היינו טעמא משום דאשה מרגשת כו'⁹⁴, אי נמי דאי איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי⁹⁵ כדבא⁹⁶ דמורה במין דחוק⁹⁷. מכל מקום יש לומר דהאי טעמא דמרגשת אי נמי דאי איתא כו' מהני כמו חזקה, והוי לה תרתי חזקה ולקרא בצירוף חזקת טהרה דאשה⁹⁸, כל כמה דלא אתרעאי, דהיינו למפרע⁹⁹ דוקא ולא להבא¹⁰⁰

פג ראה לקמן בהגהה הב' (ד"ה ועוד, והיינו רק בטומאה ולא באיסורין), ש"ת צ"צ סי' קבו אות א. חידושי צ"צ (קפג, ב).
פד תוספתא טהרות פ"ו ה"ז. רמב"ם שם פ"ח ה"ד.
פה חזקת המת שהי' עריין חי וחזקת הנוגע.
פו לו, רע"א (בטעמא דרי"מ דמטהר אפילו לא ראוהו חי).
פז שאין לטהרה למפרע לחולין מטעם חזקה. ראה קושית התוס' ב, א ס"ה מעת, ור"ן ב, ב ד"ה ראלו.
פח וא"כ יוקשה, שמטעם זה יש לטהרה גם להבא, ולא לומר שחתה כו' וארגשה ולא אדעתה.
פט ויוקשה, שגם מטעם זה יש לטהרה להבא, ולא לומר שחתה כו' ונשמהה תרם כו'.
צ ג. סע"א.
צא אף לחולין (ליישב קושיות התוס' שם ד"ה ואיבעית).
צב ודלא כדלעיל (ד"ה ומושם), שאין הטעם משום צירוף חזקה לטעמה דהרגשה.
צג כיון שהוא בצירוף חזקת טהרה, שוב יש טעם לחלק בין למפרע דלא אתרעאי, לבין להבא שהרי דם לפניך.
צד המשך המשפט — לקמן, אחר המוסגר.

עא אף לענין ר"ה ור"ה (רילפינן מסוטה), כיון דליכא חרא רעביד איסורא ממ"נ. וער"ו בנידון דין.
עב מרמטמאנין להבא ואמרינן שחתה כו' נשתחה הרם וארגשה ולא אדעתה, א"כ אתרעי חזקתה אף למפרע.
עג בהא דאמרינן שחתה כו' איכא קורבא דמוכח דעליה.
עד שאין הרוב הוה מבורר, כדי לבטל החזקה לענין למפרע.
עה מחולין בתרומה וקרישם מוכח דטהור בחולין.
עו ולא איתרע חזקה למפרע, אף שלענין להבא ביבש אמרינן דמעיקרא אתא מגופה. וראה מגילת ספר סי' ג ס"ד.
עז לענין למפרע.
עח שמתרין מטעם זה אף להבא, כדלקמן סי' קצ ס"ב וס"ד ר, וש"י.
עט ג. א: והאיכא כתמים (לשלאמי היה צריך לטהרה מלא ארגישה).
פ ד"ה והאיכא (לטהר כתמים אפילו מכאן ולהבא).
פא אף לקרישם, מכ"ש שאפשר לטהר מטעם חזקה זו בכל הנשים בחולין.
פב ה"ל אבות הטומאה פ"ז ה"ב. וראה גם לעיל או"ח סי' תסו ס"ב וס"ט וש"י. פס"י צ"צ לה, א.

מהדורא בתרא קפג

רנה

(והשאה¹³) אתי שפיר נמי מ"ש הרמב"ם¹⁴ וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר כו', משמע דאילו הוה דם החדר טמא מדאורייתא. דאף שכוונתו בספק זה היא לקולא¹⁵ שלא לשרוף תרומה וקדשים כמ"ש בסוף פ"ג מהל' משכב¹⁶ (אי נמי¹⁷ לענין ספק מגע דלהוי ספק ספיקא אף שהוא אב הטומאה. עיין סוף פ"ג שאל' שאר אבות הטומאה¹⁸). מכל מקום ממילא משמע דאי הוה מהחדר היו שורפים אף שלא הרגישה, ואי אינה טמאה אלא מדברי סופרים על דברי סופרים אין שורפים כמ"ש שם ספ"ב¹⁹ (וששה ספיקות²⁰ היינו טעמא משום דוודאן מדאורייתא, כמ"ש בה' שאר אבות הטומאה סוף פ"ג²¹, ומ"ש בפירושו המשנה פ"ד דטהרות²² דשורפים אפילו על ספק אב מדברי סופרים, חזו בו בחבורו שם וכתב דדוקא בספק של תורה שורפים. ומ"ש בפרק ט"ו²³ דספיקו טמא מכל מקום יש לומר דאין שורפים). ואף דיש טומאות שעיקרן מדברי סופרים ששורפין כמו ידים²⁴, מכל מקום מאחר שהרמב"ם שם בהלכות אלו סוף פ"ב²⁵ לא הוכיר אלא אותן שאין שורפין, למה ליה למימר משום ספק, בלאו הכי נמי אתי שפיר. וגם מדכיל שם כתמים עם טומאת מעת לעת, וכן כאן כתב וכן כו'²⁶, מכלל דחד טעמא הוא וכי הדדי נינהו²⁷. ובלאו הכי נמי קשה אמאי גזרו על ספק דרבנן דהא הוה ליה ספק דרבנן לקולא²⁸. ואף דאשכחן נמי לחומרא באיתרו מקומן, מכל מקום לענין טומאה אין להתחיר כבאסורין דאפושטי טומאה לא מפשינן, כדאיתא בביצה דף ז' בפי' רש"י²⁹)

להבא³⁰, דאתא רובא ומרע לחזקה³¹, שהמקור דמיו מרובים מדם העליה. ואף שדם העליה מצוי גם כן מהלול ולחין כדם המקור³², ולא שייך כאן שרוב דמים הנמצאים כאן הם דמי המקור כמלול ולפנים, מאחר שרגלין ומצויים כאן שני דמים אלו בשוה, מכל מקום כיון שהמקור דמיו מרובים מעליה מהני רובא למהוי פלגא ופלגא כנגד חזקת טהרה וחזקת הרגשה³³, דמדלא ארגשה ממש איכא הוכחה שאינו מן המקור ולא אמרינן דכסבורה כו', דמהא טעמא מטהרין למפרע בחולין³⁴ אף לבית הילול. וגם להך לישנא דאי איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתא³⁵, משום האי טעמא ממש שייך נמי למתלי

קד מ"א: אם נסתפק האדם אם נטמא באב מאבות הטומאה אשר הם מדברי סופרים, כי ספיקו טמא ושורפין אליו את התרומה.
קה ה"א: אבל אב הטומאה שהוא מדר"ס ספיקו טמא. קו רמב"ם הל' אבות הטומאה פ"ח ה"ח.
קז כל אחר מאלו אב טומאה מדר"ס לסיכך כו' ואין שורפין עליהן את התרומה.
קח פ"ט ה"ג: וכן מדר"ס שכל היראה דם בלא עת וסתכל וכל היראה כהם כו'.
קט שבשניהם טהרה מדאורייתא — בעירוף טעם הרגשה, ספק שמא הוא דם עלי' או מהצדדים.
קי אם נפרש דהיינו מרבנן — מדלא הרגישה, וספק — אם בא מהחדר (אלא ודאי טעם אחד הוא).
קיא ז, א ר"ה ואפושטי.
קיב סיום המשפט דלעיל — קודם המוסגר. וראה פס"ד צ"ז ר"ל, ד (ס"ו).
קיג דאיתרעו, שהרי דם לפנין.
קיד כדלעיל (ר"ה אבל) ברעת הרמב"ם (שלכן לא היו רוב ומצוי אלא רוב לחוד).
קטו לחוד (בלא צירוף קורבא), כדלקמן בסמוך.
קזו כדלעיל (ר"ה ואף), שלדעת הרמב"ם הוא מתחזק טהרה וחזקת הרגשה.
קזא דמטהרין למפרע מטעם דאי איתא כו' בעירוף חזקת טהרה (כדלעיל ר"ה ואף), וראה פס"ד צ"ז ר"ל, ד (ס"ז).

צה שנתבאר שההרגשה אינה גז"כ, אלא כירוד שדמים בא המקור (לעיל ר"ה ונה), וגם לענין מהלול ולחין (ר"ה ומשום) ולמפרע (ר"ה ואף) מצדדים טעם ההרגשה לומר שבא מהעליה או מהצדדים.
צו פ"ט ה"ב: ומר"ס שכל היראה כהם דם על בשרה או על בגדיה אפי' שלא הרגישה כו' ה"ז טמאה וכאילו מצאה דם לפנים בבשרה, וטומאה זו בספק כו'.
צז וא"כ אפשר שהרגשה היא גז"כ, ובכתמים יש גם ספק אם היום המקור, והיו ספק טומאה רבנן.
צח וטומאת מעת לעת ... וטומאת כתמים הכל מדברי סופרים וטומאתן מספק לסיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים.
צט יש טומאת ספק ששורפין על ודאי מגעם ולא על ספק מגעם. וראה ביאורים והערות ע' קמה ואלך.
ק שהעיקר וטומאת מפני הספק שמא טמאין או טהורים ואם תאמר טמאין שמא נגע שמא לא נגע ונמצא שני ספיקות ואין שורפין על שני ספיקות.
קא ומאחר שיריעין בטומאתן שהיתה מדר"ס לא יבואו לשרוף עליה תרומה וקדשים.
קב טהרות פ"ח מ"ה (ששורפין על ודאי מגען ולא על ספק מגען).
קג והאילו וודאי ספיקות אלו טומאת מן התורה.

טפי בעליה^{קפז}, ולא לומר דכסבורה הרגשת מי רגלים היא, מדלא אתא הדם מעיקרא אלא השתא שאין לה אפילו הרגשת מי רגלים. והשתא^{קפח} אתי שפיר להרמב"ם^{קפז} דסבירא ליה דאף בקרקע פרוודור הוי ספק מהלול ולחזין, דליכא קורבא דמוכח כבגג פרוודור לשיטת התוס'^{קפג}, ובמיש' התוס' דף י"ח^{קכ} ובקרקע פרוודור ודאי טמא, והרמב"ם לא סבירא ליה הכי כמיש' בפ"י המשנה בהדיא^{קכ} (אלא דשם כתב דבגג עליה^{קכ} טהור, ובחבורו חזר בו^{קכ} ולא חילק ביניהם), והיינו טעמא^{קכ}, דחזקת הדם שבא בהרגשה מסייע לחזקת טהרה נגד רובא דמקור.

ובירוש'^{קכ} היינו דווקא בפרוודור, שאין שם תלתות רק בדמי עליה. אבל למטה בכותלי בית הרחם דשכיחא נמי דם הצדדים דכותלי הרחם, כדתניא^{קכ} גבי רואה מחמת תשמיש בידוע שהוא מן הצדדים, ולא קתני בידוע שהוא מן העליה כמשל שמשלו חכמים באשה החדר כו'^{קכ}, וגם צדדים לשון רבים לא אתי שפיר כלל על העליה, ועוד שרמב"ם^{קכ} ורמב"ן^{קכ} כתבו מרוחק הצדדים ובעליה אין האבר דוחק אלא בכותלי הרחם למטה. ומדמתהינן כל מה שתראה לעולם על ידי בדיקת שפופרת פעם אחת^{קכ} מכלל הדילתא דשכיחא היא לראות לעולם מן הצדדים^{קכ}. וע"כ צריך לומר דאין דמי המקור מרובים בדמי הצדדים, דאם לא כן רובא עדיף^{קכ} מחזקת טהרה דאשה^{קכ}. אלא שכל זמן שלא בדיקה בשפופרת לא תלינן בצדדים ברואה מחמת תשמיש^{קכ}, משום דכיון שראתה מחמת תשמיש רגלים לדבר^{קכ} שהשמש הוציא הדם בתשמישו ומשמשו בפרוודור סמוך למקור^{קכ}, ולא תלינן בדוחק הצדדים אלא כשבדיקה בשפופרת והגיע המוך מהמכחול

קוד גם להבא מהלול ולחזין, לצרפו לחזקת טהרה לומר שטומאתו מספק שמה מעליה.

קט שנתנו (הן למפריע לטהרה לגמרי, והן להבא לעשותו ספק מהלול ולחזין) שמצדדים טעם הרגשה (או טעם אי איתא כו') לחזקה נגד הרוב. קב פ"ה ה"ה, ונתבאר לעיל בפנים ס"ק א. קבא זי, ב ד"ה מן (דמיירו בגג דאיכא קורבא דמוכח, ור"ה ואין (דהוה פלגא ופלגא ע"י צירוף חזקה וקורבא), ונתבאר לעיל (ד"ה ומשום) דהיינו מחזקת טעם הרגשה וקורבא לחזקה.

קכב פ"ב (זי, ב) (כו) ואם נמצא דם בפרוודור כו' בין המקום אשר בו אלה התוספות (הלול) ובין פה הרחם אשר ישה לחיצוני הגוף (הנטי) לכותלי הרחם, הנה יש בזה הכדל גדול, וזה שאם נמצא בעליונות כו' נגד פרוודור הנה הוא דם טהור כו' ואם נמצא הדם בחתנית כו' קרקע פרוודור הנה הוא טמא מספק. קכד אצ"ל: פרוודור.

קכז ראה גם בהגהה הב' (ד"ה ועוד). קכו אף ק"ל (ית, ב) רוב עירוף מחזקה, כולעיל (ד"ה ומשום) ושי"ג. ואף דליכא כאן קורבא דמוכח לצדף לחזקה.

קכז חזר למ"ש לעיל (ס"ה ונהגה, ור"ה אבל), שכלי רוב דם המקור אמרין מדלא הרוגשה הוא מעליה אלא או מהצדדים, ולכן בכותלי בית הרחם ובקרקע עולם טהרה מדאורייתא בלא הרגשה. וחזר בזה ממיש' לעיל בפנים ס"ק א (שלדעת הרמב"ם בכותלי בית הרחם טומאתה ספק דאורייתא), אמנם כאן בהגהה הב' חזר מזה ומסיק שבמצוה בכותלי הרחם אפשר דטמאה מה"ת, וראה פס"ד צ"ע ר"א, ב (ס"ח).

קכח סו, א; כיצד בודקת את עצמה, מביאה שפופרת

ובתוכה מכחול, ומוך מונח על ראשו, אם נמצא דם על ראשו המוך, בידוע שמן המקור הוא בא, לא נמצא דם על ראשו, בידוע שמן הצדדים הוא בא. וכדלקמן סי' קפז ס"ב. וראה שם ס"ק יג, וק"א ס"ק א.

קכט משנה זי, ב. קל פ"ד הכ"ב.

קלא פ"ז הי"ז.

קלב ראה לקמן שם ס"ק יג (נעות הפוסקים בזה).

קלג לקמן שם, ובק"א שם ס"ק א (ד"ה אלא), מביאר שחוששים לדוחק הצדדים רק בשעת

תשמיש ובדיקת שפופרת. אמנם כאן מסיק שכ"ה גם בנמצא ע"י בדיקת כותלי הרחם, וכאן בהגהה הב' (ד"ה ומיהו היינו) חזר מזה ומבאר דהיינו רק כשבא מרוחק הצדדים, ובמצוה בכותלי הרחם אפשר דטמאה מה"ת.

קלד כרלעיל (ד"ה ומשום) ושי"ג.

קלה לקמן שם מביאר, שדוחק הצדדים מהני כמו

קורבא דמוכח נגד הרחם (לעשותו פלגא ופלגא

בעירוף החזקה), אמנם כאן מביאר שבנמצא בכותלי הרחם אינה טמאה מדאורייתא. מטעם שאין כאן רוב כלל.

קלו שאטורה לבעלה (כדלקמן סי' קפז ס"א), ולא רק

טומאת חכמים (כמו בנמצא מצדדים, דאיכא סבירא

דלעיל), ולקמן יתבאר שמתעם זה טומאתן ודאית.

קלז המקור לסבירא זו מהתוס' וראשי' — יובא לקמן בהמשך.

קלח לקמן שם בקי"א (ד"ה אלא) מבאר רגס בזה הוי

ספק השקול שמה מהצדדים, דאיכא סבירא

לתלות בדוחק הצדדים ע"י תשמיש (קול"א), אמנם

כאן מבאר (לדעת הרמב"ם) דלא הוי ספק השקול,

אלא תולין מטעם זה שהוא מחמת תשמיש ממש

(לחומרא).

מהדורא בתרא קנב

רנו

בצואר הרחם ולא הוציאו דם במשמושם ובנגיעתם שם. ואף גס בואת אמרינן דהשתא הוא דנתרפאה, כמבואר מלשון הרמב"ם סוף פ"ד^ט. ע"ש במגיד משנה שכחם כן בהדיא הא דתינשא לאחריים ולא לו מיירי בנתרפאה^ק. וכן מוכח בהדיא מלשון הרמב"ם שם שכתב כמו שביארנו בהל' אישות, ושם ביאר הטעם שמא תתרפא כו', והיינו^{קט} בבעל ראשון בלא בדיקה, ואם כן ממילא מבואר דבעל שלישי דשרינן בבדיקה לאחריה היינו נמי משום דאמרין נתרפאה ומשום הכי אסורה לו אחר הגירושין (וקודם הגירושין הטעם כמ"ש במגיד משנה^{קכ} שמא כו'), אבל אי אמרינן בידוע שהוא מן הצדדים למפרע אמאי אסורה לו אחר הגירושין^{קכ} (ואם הטעם שבמגיד משנה מהני לאסור לעולם אינו ענין למ"ש בהל' אישות), אלא ודאי דתלינן דהשתא הוא דנתרפאה. ויצא לו לרמב"ם זה ממתניתין^{קכ} דאותוים חייבים בקרבן ושורפים קדשים לעולם, גס אם אחר כך תברקו בשפופרת כבעל שלישי, או אם עברו ובדיקה מיד. וגם אמאי שורפים ומביאים חולין לעוזה ואין בודקים בשפופרת. ולא סבירא ליה כאוקימתא^{קכ} לעולם דארגישה כו'^{קכ}, משום דסבירא ליה דבמסקנא^{קכ} דאמרין דארגישה ולאו אדעתא^{קכ} (והיינו אפילו מדאורייתא^{קכ}, מדמסיק אחר כך מודה שמואל כו', ע"ש בתוס'^{קכ}) אם כן אתי שפיר מתניתין^{קכ} כפשטה, וכדמוכחא כולא סוגיא דאימור שחתה ואזדקרה דפ"ב^{קכ}. וכדאיא בהדיא בפ"ב דשבועות^{קכ} דנמצא לבתר הכי משמע, ולא מיחייבי אפרישה^{קכ}, מכלל שלא הרגישה. דאם הרגישה ולא אמרה

תשמש רגלים לרבי כו', כדלעיל ולקמן בסמוך). קמז בנמרא שם; ואע"ג דלא ארגישה כו' דאימור ארגישה ולאו אדעתא. וראה שרי"ת צ"צ סי' ע"ז אות ב.
קמח כדלעיל בתחלת המהר"ב, דאף במקום דלא שייך לומר אימור הרגשת עד הוא (או הרגשת שמש), מ"מ אמרינן ארגישה ולאו אדעתא (או הרגשת מי רגלים היא) וטמאה מדאורייתא.
קמט חזר בזה כמה שפסק (לקמן סי' קצ ס"ק א) כפרשי"ש שם (נח, רע"א). דהיינו מדרבנן. וראה בסוף ההגהה הב', שפרש"ש כן אף ברש"י.
קנ נח, א ד"ה מודה שמואל (שאפילו ודאי לא הרגישה טמאה מדרבנן. וא"כ מובן שכשרוב ימיה בהרגשה אמרינן ארגישה ולאו אדעתא מדאורייתא).
קנא קנא שתי המשניות (יד, א – לענין נמצא כו' אותים חייבים בקרבן; יז, ב – לענין נמצא כפרודור ספקו טמא) מייירו בלא הרגשה, ואמרין ארגישה ולאו אדעתא. וראה לעיל ק"א ס"ק ב (ד"ה ועיין רש"י). שפרש"ש בדעת התוס' ששניהם מייירו שהרגישה. וברכת הרמב"ם משנה יז, ב מייירי בלא הרגשה (לעיל שם). ושם יז, א מייירי בהרגישה (לקמן סי' קפ"א ס"ק א ד"ה והא, וס"ק י ד"ה ומ"ש בתורת הבית). אמנם כאן מוכיח, שלמסקנת הגמ' בגדה (נז, ב), ובשבועות (יח, א) מייירו בלא הרגשה. וראה בהגהה הב' (ד"ה והנה למסקנא).
קנב יז, ב. וכדלעיל בתחלת המהר"ב, שמוכיח מכאן, שאמרינן ארגישה ולאו אדעתא אפילו במקום שאין לומר הרגשת עד היא.
קנג יח, א (לגבי המשנה כבוד יד, א).
קנד רבא בנמרא שם, שלכן אינו חייב בקרבן על מה שלא פרש, אלא על הכניסה סמוך לוסתה. וכ"פ הרמב"ם בהל' שגגות פ"ה ה"י.

קלט שמתחיל; כיצד בודקת עצמה עם נתרפאה או לא נתרפאה מביאה שפופרת כו'. ומסיק: ואם לא נמצא על המזן כלום בידוע שהדם שרואה מרוחק הצדדן וטהור; היא ומוותרת להנשא לאחרים כמו שביארנו בהל' אישות. וראה לקמן שם (ד"ה והנה) שמבאר משמעות הרמב"ם, שכשנמצא על צדדי השפופרת תולין שהוא מרוחק הצדדים, וכשלא נמצא דם כלל בשפופרת תלינן דנתרפאה. ואח"כ שם (ד"ה אבל) מביא שתיבי מפרש הרמב"ם, שכלל אופן הוא תלינן בצדדים. אמנם כאן בא להוכיח מהרמב"ם, שכלל אופן תלינן דנתרפאה (הדם שראתה עכשיו הוא מרוחק הצדדים). וראה שם בפנים ריש ס"ק יג (שלדעת הרמב"ם טהורה אחר בדיקה).
קמ ואינה יכולה שוב לחזור אצלו, כמו שנתבאר פמ"ה מהל' אישות. והיינו מ"ש שם (ד"ה); ויוציא ולא יחזור לעולם שמא תתרפא ונמצא שלא גמר להנשה בשעת גירושין. וראה לקמן סי' קפז בפנים ריש ס"ק יג, שבוה לא קיילי כרמב"ם.
קמא בהל' אישות שם מיירי בבעל ראשון (בלא בדיקה), וכאן – בבעל שלישי (בבדיקה).
קמב ונראה לו בידעת רבינו, שהוא סובר שאין לה לעצמו עם בעלה בבדיקה, שמא יבא עליה קודם בדיקה.
קמג ראה ביאורים הערות עם קס. ביאור הק"א ע' קמ.
קמד יד, א; טמאין (ראה רש"י שם ד"ה לאחר זמן, והיינו אף לשורח) וחייבין בקרבן.
קמה גמרא נז, ב.
קמו לקמן שם (ד"ה והא) מיישב דמתניתין (יד, א) מיירי כדארגישה משם בשעת תשמיש (ולכן טומאתן ודאי וחייבין בקרבן, משא"כ בלא"ה טומאתן בספק כמהם טעמים). אמנם כאן מפרש דמיירי בלא הרגשה (והטעם שטומאתן ודאית, כיון שראתה מחמת

לו ולא פירש^{קטז}, מודה היא ולא שב מדיעתו הוא^{קטז}. והיינו טעמא קטז דאותוים רגלים לדבר שהשמש הוציא דם^{קטז}. דכה"ג כתבו התוס'^{קטז} והרא"ש ריש פ"ט אפילו לקולא גבי מי רגלים. ומשום הכי טמאה ודאי אפילו בקינוח^{קטז}, מאחר דבלאו הכי נמי הוי ספק דאורייתא^{קטז} דאימור ארגשה. והא דהעתיק הרמב"ם^{קטז} להלכה גבי מי רגלים, מה שתירצו בגמ'^{קטז} ל"ס ד לעולם דארגשה כו', היינו משום דהתם גם למסקנא על כרחך צריך לומר דמייירי דארגשה^{קטז}, דהא ר' מאיר טימא משום נדה^{קטז} כדמסיק בגמ' דף ע"ד ע"ב, ובקרקע עולם טהורה משום שאינו מקבל טומאה^{קטז}, ומי רגלים גם אם מקבלים טומאה ה"ל כתם ולא נדה, ומי רגלים^{קטז} עדיפא למיתלי בהו טפי מבקרקע עולם, דתלינן בצדדים לחוד הנוספים על דם עליה^{קטז}, ובמי רגלים איכא נמי למתלי גם בצדדין^{קטז}:

קנה ונאמר שלכן אינו חייב הבעל על הפרישה רק על הכניסה.
קנו ראה שבת סט, א. וא"כ לא תתחייב האשה בקרבן אף על הכניסה.
קנו אף דארמינן ארגשה ולאו ארעתה, עדיין יוקשה מדוע על נטתה מראורייתא, דאפשר בא הרם מהצדדים.
קנח שנתבאר לעיל רמ"ט נאסיה לבעלה ואין תולין שבא מרוחק הצדדים, וע"ז מוסף, שזה גם הטעם שטומאתה ודאית (לחייבם קרבן ולשרוף תרומה וקדשים), אף בלא הרגשה.
קנט נט, ב ד"ה דלמא. וכדלקמן סי' קצא ריש סי' א. ושי"ט.
קס אהא דתנן (יר, ב) וסת שאמרו לקינוח ולא לבידקה, וראה לעיל ק"א סי' ב (ולפי דעת) אם הכוונה קינוח בחוץ או בכרתלי הרחם, ונתבאר לעיל בסמוך שבכרתלי הרחם אנה טמאה מהותרה לדעת הרמב"ם, ואמאי טמאה ודאי בקינוח. ועדי"ז הקשה לקמן סי' קפז ק"א סי' א ד"ה והא), ותירץ דמייירי בהרגשה. קסא כן נתבאר כאן בהגדה הב' (ס"ה ומיהו היינו), לפי מה שנתבאר שם שבכרתלי בית הרחם טמאה מספק (וראה לעיל בתחלת קטע זה, ולעיל ד"ה

אבל, שבכרתלי הרחם טהורה מדאורייתא).
קסב פ"ה הי"ז: האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים כו' הרי זו טהורה, ואפילו הרגיש גופה וגזרענה אנה חוששת, שהרגשת מי רגלים היא זו, שאין מי רגלים מן החרד, ודם זה דם מכה הוא בחלולות או בכוליא.
קסג נט, ב (לנבי ג' המשניות).
קסד ובי"ה לקמן סי' קפז ק"א סי' א (ד"ה והא), וסי' י (ד"ה ומ"ש בתורת הבית). ולענין המשנה הג' (ע"ד שהיה נתון תחת הכור), ראה לקמן שם (סי' י), אי מייירי בהרגשה אף למסקנא.
קסה וכן נתבאר לקמן שם (סי' י).
קסו כדלקמן סי' קצ"ט ושי"ט.
קסז שהרי מי רגלים עדיפא כו'.
קסט לעיל ק"א סי' ב (ד"ה ועיין רש"י) כתב שאין לומר ארגשה ולא ארעתה, דאי"כ ברקע קרקע עולם אמאי טהורה. אמנם כאן מבאר הטעם, כי בזה יש תלות גם בצדדי כותלי הרחם (נוסף על דם העליה), כמו בנמצא בכרתלי בית הרחם דלעיל. וכאן בהגדה הב' (ד"ה ומיהו אין צריך) חוזר גם מזה ומבאר באופן אחר (דמייירי בשעה מעטת אחר שכרקה עצמה ומצאה טהורה).
קסז בצדדי מקור מי הרגלים.

הלכות נדה קפד

רנמ

קפד שצריך לפרוש מהאשה עונה קודם לוסתה ובו י"ב סעיפים:
א *רוב הנשים יש להם זסתות (פי' זמן קצוע אורח כנשים) לראות בזמן ידוע בזמן מעשרים לעשרים יום או משלשים לשלשים יום: וכל אשה שיש לה זסת קבוע בא עליה שלא בשעת זסתה זאינה צריכה בדיקה [א] לפני תשמיש. הנה: גס אין לה להחמיר לנדוק [ב] ענמה לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש שלא יתא לבו נוקפו [ג] ופורש (טור ומרדכי רש הלכות נדה ורזו הפוסקים). אבל שלא בשעת תשמיש יכל המרבה לברוק הרי זו [ד] משובחת.

ב יכשעת זסתה צריך לפרוש ממנה [ה] עונה אחת ולא משאר

באר הגולה

א מימא דרש לקיש משום ר' יהודה נשיאה נדה קפ מ' ע"ב.
ב כעזא דר' זורא מר"י שם ד"ב ע"א ונפשטא וכפרוש התוס' שם ד"ח בעי תני כריש סימן קפ"ג.
ג משנה שם י"ג א'
ד כרייתא דרבי יאשיה שם קפ מ"ג ע"ב ושבעות דף י"ח ע"ב וכדפירש רבא שם.
ה עונה אחת ולא משאר

[א] לפני תשמיש. ולא *לאחר תשמיש לדעת כל הפוסקים וזאת הרמב"ם ד כדלקמן סי' קפ"ו. ושם יתבאר דין אשה שאין לה זסת:

[ב] עצמה. בפני בעלה כדלקמן שם:

[ג] ופורש. כיון דרואה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגישה לא היתה בודקת לפי שיועד שהכובים לא תקנו לברוק ויהיה לבו נוקפו ש מא היתה מפה כהרדל ואברה בעד' (תוס' ר"ן). אבל כל אדם רשאי להחמיר על עצמו לצוות לאשתו לברוק קודם תשמיש והרי זה משובח (הנהגות מיימוניות שם) שכיון שאינה בודקת אלא מפני ציווי לא יהיה לבו נוקפו (ברתי ופלתי סי' קפ"ו). אבל לא לאחר תשמיש שאם תמצא דם יהיה לבו נוקפו ששימש עם הממאה ופורש ממנה עוד (ר"ן):

[ד] משובחת. אף על פי שיש לה זסת קבוע שאפשר שיבא לה דם שלא כשעת זסתה (רמב"ן):

[ה] עונה אחת. שנאמר וְהוֹרַתְּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמּוֹמְאֹתָם מִכַּאֵן הוֹחֵרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל

יא תגות מיימוניות פ"ד אות כ, בשם רבנו שמואל הנבא בב"י ד"ה וכל וברבי משה ס"ק א (מצוה).
יב כרתי ופלתי ס"ק ב.
יג משנה יג, א (לפירוש תגות מיימוניות הנ"ל). וראה שולח רבנו מוס"פ י"ג. ש"ת צ"צ סי' קב. הירוש' צ"צ קפ"ג, ג. מרדה כהלכה ע' תפחה.
יד ס"ק א.
טו ראה פס"ד צ"צ שנת, א. פתחא ונאמ ס"א. יגדיל תרה (ג). לב ע' מה. לד ע' קפד. יגדיל תרת (יות"ז) כ ע' 61. אהלו שם ז ע' ריג. בדי השלחן ביאורים ד"ה לבו נוקפו. טז גנראה יב, א.
יז שם. וראה פי כהן ע' כג.
יח הל' נדה פ"ב ה"ד.
יט ויקרא מג, לא.

א תענית לסי' יח ראה יגדיל תורה (יות"ז) כ ע' 59 ואליך.
ב לבוש ס"א. ב"ח ד"ה ונ"ש כענו. פיישה ס"ק ג. ש"ך ס"ק ד. וראה יגדיל תורה (רות"ז) שם. יגדיל תורה (ג). לב ע' מג.
ג ב"י ד"ה ואנ"פ, ובמקום סי' קפ ד"ה ולענין, וש"נ.
ד הל' אסורין ביאה פ"ד המ"ג.
ה ס"א וס"ק א.
ו ס"ב וס"ק ב'ז.
ז מקנה א. וראה ציוני מורה ס"ק מג.
ח תוס' יב, א ד"ה לב, בשם ר"ח (לפי שודעת). ר"ן שם ד"ה בעא (דקום ליה). פרישה ס"ק ג (לפי שודעת).
ט גנראה שם.
י ר"ן שם. וראה לקמן סי' קצ ס"ק ב.

הלכות נדה קפד

קריבות אלא מתשמיש (המטה) [1] בלבד. ¹אם הוא ביום פורש ממנה

באר הגולה

ה שם מנה דף ס"ג ע"ב.

שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן² עונה³ שהיא רגילה לראות בה⁴ אם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל היום ואם רגילה לראות בלילה פורש ממנה כל הלילה⁵ (גמ'). וקרא אסמכתא בעלמא היא⁶ ומדאורייתא אינה אסורה עד שתראה⁷ ואפילו שעת הוסת ממש שהיא שעה שרגילה לראות בה ביום או בלילה אין צריך לפרוש ממנה מדאורייתא (רשב"א בתורת הבית ומשמרת הבית⁸ ולא כבדק הבית) דוסתות דרבנן⁹ ולכן הקילו בהן הרבה¹⁰ בדלקמן¹¹:

[1] בלבד. אפילו בחובק ונשוק שרי² כן דעת הב"י³ ורמ"א⁴ יב וכן פסק הב"ח⁵ אלא שמתמים מיהו נראה דהמחמיר באלה תבא עליו ברכה (ש"ך¹²). וכן דעת המ"ז¹³ להחמיר באלה משום שצביאים ילדי חשק ושמא יבא עליה (א) (ולפי זה כל שכן שאין לישן עמה במטה אחת בדלקמן סי' שפ"ג¹⁴).

קונטרס אחרון

(א) ולפי זה כל שכן בו. עיין¹⁵ ב"י סי' שפ"ג¹⁶ בשם תורת האדם להרמב"ן¹⁷ להחמיר אם¹⁸ הוא בכבודו כו' משום לך לך כו'¹⁹, אע"פ שהחידר בחבוק ונישוק כמ"ש ב"י²⁰ בשם הרמב"ן, וכן הוא בבבלי הנפש להראב"ד (דף ד' סוף ע"ב א) להדיא. וכן כתבו הרא"ש²¹ והטור (סי' שמ"ב) בשם

- כ ברייתא שבעות שם. ב. נדה סג. ב. רמב"ם פ"ה ה"ב. ואפילו בוסת שאינו קבוע, בלקמן סי' ג' וסי' קפ"ט ס"ד.
- כא רבה שבעות שם. יבמות סב. סו"ט"ב. נדה שם.
- כב מוסקת הנגירא נדה שם כרבי יהודה במשנה שם.
- כג רש"י נבואת שם ר"ה עונה. שבעות שם. רמב"ם שם. מור ושו"ע סי"ב.
- כד שאלות דרב אחאי שאלתא פנ. הראב"ד בבבלי הנפש ריש שני תקון הוסתות. משמרת הבית שער ב (ד, ב.) ר"ן שבעות א, ב ר"ה הלכות מ"מ שם.
- כה כדלעיל סי' קפ"א.
- כו שם.
- כז שאלות שם. רמב"ם פ"ה ה"ה. ראב"ד שם. תוס' מו, ד"ה ורב (ברעת רב נחמן בר יצחק שרב ושמואל בוסתות קמפולג, והלכתא כרב), תורת הבית הארוך ומשמרת הבית שם. ר"ן שם. ש"ך סי' ג (שכן המכנת רוב הפוסקים והאחרונים). וראה לקמן סוף סי' ו (משום חששא דשמא תראה). סי' קפ"א ס"א א (ד"ה עיין שם, ה"ה ואין לומר). וסי' ק (ד"ה וגם שופעת). שו"ת נצ"ט סי' קיז אות ב.

ציונים לקונטרס אחרון

- ו שם, בשם רבנו ירוחם נכ"ח ח"ב (רלב, א), בשם הרמב"ם שם, בשם הראב"ד שם.
- ז בחוצות ברלין תקב"כ (סוף טור ד, וראה לקמן קו"א סי' ב), והוא בסוף שער הפרישה; מוסף עליהם הנדה שהוא חייב בכל מיני פרישה בחבוק ונישוק כו' (הרי שבאבלות מותר בחבוק ונישוק, שקילו משיגה במטה אחת).
- ח מ"ק פ"ג סי' לו (וראה לקמן קו"א סי' ב, שכן טובר גם הרא"ש עצמו).

וכתב הב"ח¹ הטעם שלא אסרו אלא תשמיש המטה בלבד מדינא אף על גב דהבוק ונישוק אסור מדאורייתא בגדה משום לא תקרב² מכל מקום לא חששו אלא בתשמיש ההיישון שמא על ידי תשמיש תראה בעונה זו שהיא רגילה לראות בה (שדרכו של דם לבא בהרגל התשמיש כמ"ש הרא"ה³) ולא חיישון בשאר קריבות שמא יבא עליה כיון בדאיה גופא אינה אסורה אלא מדרבנן⁴ משום חששא דשמא תראה והוי גזירה לגזירה. (ז) ומשום

קונטרס אחרון

הראב"ד⁵ אפילו באבילות דקילא ליה (דהיינו כשמת לו מת קודם החופה שהתירו לדהות ז' ימי אבילות⁶), וכן דעת הטור ושי"ע וכמ"ש הש"ך שם סק"ה⁷, אף על גב דאסור לישן עמה אפילו הוא בבגדו כו' משום לך לך כו', במכל שכן מאבילות דהמירא ליה (שבסימן שפ"ג) כמ"ש בסימן שפ"ג⁸. ומה שכתב רמ"א בס"י שפ"ג להחמיר בחבוק ונישוק⁹, היינו משום לך לך כו' ולא מדינא, ומשום הכי כתב בלשון ויש להחמיר כלשון השי"ע שם גבי הוא בבגדו כו'¹⁰. ואח"כ פסיר דלא קשה מידי מ"ש הש"ך בס"י שמ"ב סק"ה לפי דעת השי"ע¹¹, דהתם מיידי מדינא¹².

(ב) ומשום הכי לא דמי כו'. ומשום¹³ הכי נמי לא דמי ליום הכיפורים¹⁴ וט' וט"ו אב¹⁵. ומ"ש הט"ו¹⁶ (ראייה לאיסור¹⁷) מסי' שמ"ב¹⁸, צע"ג דהרא"ש (שם) לא כתב¹⁹ איפכא מסתברא, אלא לאסור היתוד ביום אבל בשאר פרישות²⁰ מודה להראב"ד²¹, עיין שם בטור ובדרישה²² ובש"ך סק"ה. ואף לפי מ"ש הש"ך שם בשם הרא"ש דכתובות²³, היינו משום דהתם אפילו יתוד אסור²⁴,

לקמן סי' קפ"ט ס"ק א' וס"ק ב. סי' קפ"ט ס"ק ל"א. א"כ אמר"ך מותר"ש ב"ח ע' לו (שהטעם הוא ע"פ המובא לקמן סי' קפ"ט ס"ק ז').
לט בדלעיל סוף ס"ק ה.
פ ראה תוס' הולין ק"ד, א ד"ה ונא. לעיל סי' רנב ס"ח, וש"נ.

לו וקרא יח, יט. ספרא אחרי מות פרשה ט' פי"ג ח"ב אבות דר"ג רפ"ב. ספי המצות לדרכים מל"ח שנג. בעלי תנפ"ש שער הפרישה. תורת הבית הארוך ר"ש שער ב (ג. ב.). ראה גם טור ושי"ע אה"ע סי' כ ס"א (לענין עריות).
לח קרב הבית עם (ד, א). וראה גם לעיל מדר"ב בהגהה (ב' ד"ה) ומהו הינו, שהטעם הוא משום חיגום.

ציונים לקונטרס אחרון

יט ראה רמב"ן בתורת האדם שער האבל ענין אבילות ישנה (שהוא מדברי קבלה ותקנת נביאים), ר"ן ר"ה ה, רע"א. טור ארו"ח סי' תקנ. וראה שו"ע שם סי' תקנד סי' נ (בגון הדבר), לעיל ארו"ח סי' מ ס"ח (מן הרין מותר לישן עם אשתו כ"ט"ב כו' אלא שנוכח הדבר להחמיר). קר"א שם סי' ב. כללי הפוסקים והתוראה סי' קכא.
 כ ס"ק ג.
 כא חביוק ונישוק ביום הוסת.
 כב מדין אבילות הקלה, שהרא"ש (מו"ק פ"ג סי' לו) מחמיר בחביוק ונישוק, ראה פרי דעה שם טורו כספ"ק ג.
 כג ומאד הפליג החכם הראב"ד, בכעלי הנפש שער הפרישה"ן החמיר בלילה להצריך שתי שמירות והפליג להקל ביום להתיר יתוד חביוק ונישוק ואיפכא מסתברא.
 כד כולל חביוק ונישוק.
 כה משמ"ס שם הרא"ש: והיתוד אסור ביום כמו בלילה אבל במיני פרישות אין צורך להרחיק.
 כו ראה פרישה שם ס"ק ח.
 כז פ"א סי' ט, שבאבילות הקלה אינה מוגדת לו את הכוס ואינה מצעת לו את המטה כו', ואי"כ כ"ש שאסור חביוק ונישוק.
 כח משא"כ בעונת הוסת שהיתוד מותר, אין איסור גם בחביוק ונישוק.

ט מריוק הג"ל שבסוף שער הפרישה.
 י ראה כתובות ד, א"ב. ש"ך סי' שמב ס"ק ו (שלכן חביוק ונישוק, הרי שיש בין האנשים כו', ומ"מ היתור חביוק ונישוק).
 יא שדעתם להתיר חביוק ונישוק.
 יב סעיף א (שיש להחמיר שלא ישן אתה במטה, ומכ"ש שבאבילות דקילא יש להחמיר שלא לישן במטה אחת), הרי ששינה במטה אחת חמור מחביוק ונישוק.
 יג כדעת רבנו ירוחם שם (ומשיגרא דלישנא נראה שהוא חמור משינה במטה אחת).
 יד שאף שמתור מדינא יש להחמיר כו', וכוננת הרמ"א להחמיר גם בחביוק ונישוק כמו בשינה במטה אחת. וראה כללי הפוסקים והתוראה סי' קלב. טו שלא אסרו אלא תשמיש ולא חביוק ונישוק. ולפי"ז יש להקשות מרמ"א סי' שפג שהחמיר בחביוק ונישוק (אפילו באבילות דהמירא), לסי' שמב שלא חלק המיר"א על השי"ע שהתיר (אפילו באבילות דקילא).
 יז בס"י שפג השי"ע התירו חמור מדינא, ובס"י שפג לא אסר הרמ"א אלא מחומרא.
 יז לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. ביאורים והערות בקי"א הל' נדה. קר"א עם ביאור מרדכי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קר"א.
 יח ראה לעיל סי' תרי"א ס"ב (שתשמיש אסור מהתורה), סי' תרטו ס"א (שצריך לנהוג עמה כל ההרחקות כמו בגדה ממש).

הלכות נדה קפד

אותו היום [ח] כולו אפילו אם הוסת [ט] בסופו ומותר מיד בלילה שלאחריו וכן אם הוא [טו] בתחלתו פורש כל [י] היום ומותר כל הלילה [יא] שלפניו. וכן הדין אם הוא בלילה פורש כל [יב] הלילה ומותר ביום

הכי לא דמי לאביולות (דלקמן סי' שפ"ג) דביאה גופא אסורה מדברי קבלה [יג] שהן כדברי תורה [יד] ולא משום גזירה וחששא [טו] ומשום הכי החמירו שם גם בחיובק ונשוק [טז] ולישן במטה אחת [יז]:

[יח] כולו. מנין החמה דוקא [יט] כדלקמן סעיף ד' וה':

[כ] בסופו. סמך לשקיעת החמה [כא] דחיישינן שמא על ידי תשיש ימהר הרים לבא כדלעיל [כב]:

[כג] בתחלתו. מנין החמה ואיך:

[כד] היום. שאף שלא ראתה כשעה שהיא רגילה לראות בתחלת היום חוששין שמא נתעקב מעט האורח וביומו יבא [כה] שכל היום ומנו הוא והזקה שאורה כומנו בא [כו] ונמצא משמש עם הממאה (רשב"א):

[כז] שלפניו. עד הנין החמה:

[כח] הלילה. עד הנין החמה כי חושי הוסתות תלויים במהלך החמה והלכנה [כט] ובקביעות החרשים [ל] כדלקמן סימן קפ"א [לא] (כרתי ופלתי). ולכן אין חילוק בזה בין ימי ניסן

קונטרס אחרון

כמבואר מלשון רבינו ירוחם [ב] שבש"ך שם, כי מאחר (שאסור לישן עמה ביחוד כ"ש שאסור למזוג כ"ו) עיין שם [ג] ועיין בהראב"ד דכתב להדיא (דף ד' ע"ד [ד]) דחבוק ונישוק שרי סמוך לוסתה, והסכימו עמו הרמב"ם [ה] ורשב"א [ו] ושאר פוסקים ראשונים ואחרונים. אם כן הדבר ברור דליכא איסורא מדינא, אלא דהמהמיר תבא עליו ברכה כמו שכתב הב"ח [ז], ואם כן ביוצא לדרך אין מקום להחמיר כלל כמו שכתב הש"ך [ח]. ודברי הט"ז [ט] צ"ע:

מז משנה סג, ב (לא מעלות השחר).
מז ולא צאת הכוכבים.
מח ס"ק ג. וראה גם לקמן סי' קפ"ט ס"ק ג.
מט רשב"א בתורת הבהו האריך ריש שער ג (ה, א). וראה קובץ יגדיל תורה (ג). בה ע' תשפ"ב. כו ע' סא.
נ נדה סו, א, סד, רע"ב.
נא כרתי ופלתי ס"ק ד (מורה ארתו).
נב תוס' סד, א ד"ה איתמר.
נג סי' וס"ק כג.

מא מ"ק טו, ב משמאל ב יב, כד. רמב"ם הל' אבל פ"ה ה"ה.
מב ח"ה יט, א. וראה לעיל או"ח סי' רס"ב (דברי קבלה המורים בכל השבתים). פרי רעה מורי כהן ס"ק ג. פתחא וטא ס"ב.
מג ראה רש"י ביצה לו, א ד"ה משום.
מד רבנו ירוחם נכ"ח ח"ב (יל"ב, א). רמ"א שם ס"א.
מה הראב"ד במעלי הנפש שער הפרישה. מור וש"ע שם. הובאו בק"א ס"ק א.

ציונים לקונטרס אחרון

כט נזכיר ח"ב (קפה, ד) בשם מורו הר"ר אברהם בן אסמעאל.
ל וראה לעיל ק"א ס"ק א, שבשאר אבלות לא אסר רבנו ירוחם (נכ"ח ח"ב רלב, א) מדינא אלא מחומרא.
לא בעלי הנפש הוצאת ברלין תקכ"ב (סוף טור ד, ובדלעיל ק"א ס"ק א).

לב הל' נדה פ"ח ה"י (שאסור רק התשיש).
לג בתורת הבית האריך שער ב (ד, ב).
לד ד"ה ופרישה.
לה ס"ק כו, וכדלקמן בפנים ס"ק לה.
לו סוף ס"ק ג. וראה גם לקמן שם: דלא כט"ז.

הלכות נדה קפד

רסג

שלאפניו ולאחריו בין שקבעה וסת בשלש פעמים או בפעם [יג] אחת. הגה: וכל זה לא מיידי אלמא נוסת המלוי צימם אצל לא נוסת המלוי [יד] צטינוי הגוף (צ"י גסס הרל"ד) ועיין לקמן סימן קפ"ט. ואשה שמשנית וסתה להקדים שנים או שלשה ימים או לאחר כשמגיע זמן וסתה לדרך לפרוש ממנה צ' או ג' ימים קודם [טו] או אחריו. (הגהות מיימוני פ"ת] דהלכות איסורי ביאה). ועיין לקמן סי' קפ"ט.

ג' יבמה דברים אמורים בגדולה אבל במקמנה שלא הניעה לימי הנעורים [טז] ולא הביאה סימנים אין צריך לפרוש [יז] סמוך לוסתה כל זמן שלא קבעתו [יח] ג"פ. וזהו הדין לוקנה שנסתלקו דמיה.

באר הגולה

1 טור בשם הרשב"א בתורת הבית.

2 בית יוסף.

ותשרידי לימי המזו ומבנת [ט] לעולם העונה היא יום או לילה [ג] ולא י"ב שעות דוקא [ב] ממשמעות הגמרא [ט] ופוסקים ומ"ז [ט] ומנחת יעקב [ט] דלא כש"ך [ט]:

[יג] אחת. פירוש שאז לא קבעה לה וסת אלא שחוששת ליום זה בהדש שלאחריו וצריכה לפרוש מבעלה אותה עונה שראתה בו בהדש זה כדלקמן סי' קפ"ט סעיף ב':

[יד] כשנינו הגוף, יתבאר לקמן שם סעיף י"ט:

[טו] או אחריו, יתבאר לקמן שם סוף סעיף י"ג בהג"ה [ט]:

[טז] ולא הביאה, כלומר או לא הביאה כו' [ט] כדלקמן סי' קפ"ט סעיף כ"ז [ט]:

[יז] סמוך לוסתה, והוא הדין שעת הוסת עצמה [ט] ש"ך [ט]:

[יח] ג' פעמים, מפני שהיא מוחזקת באינה ראויה לראות משום הכי מחוקקת ראוותיה

קונטרס אחרון

(ג) ולא י"ב שעות כו'. מה [ט] שכתב השי"ך [ט] להשוב שעות זמניות [ט] וכהאי גוונא גזינו כו' (לענין ק"ש ולענין חמין כו' ולענין הישוב תקופות כו'), אינו מוכן לכאורה [ט], ואדרבה היינו כדעת הב"י לדעולם היום נחשב ליי"ב שעות בין ארוך בין קצר כמו לענין ק"ש [ט] והמין [ט], אלא דלענין הישוב תקופות אינו כן כמו שכתב הלבוש בא"ח סימן תכ"ה [ט], ועיין ש"ך סימן קצ"ו (סוף

נד שאו היום והלילות שוים.

נה שאו היום והלילות אינם שוים.

נו ראה גם לקמן סי' קפ"ט סקצ"ו.

נז ראה לקמן סי' לו (לענין יצא לדרך).

נח ד"ה כתבו.

נט טו. ב.

ס ס"ב. ב.

סא בתורת השלמים סי' ג.

סב ס"ק ז נקודות הבקף לש"ז ס"ב ב. וראה קו"א ס"ק ג.

סג לקמן שם ס"ק נג.

סד פרישה ס"ק ז. ב"ח ד"ה וכתב הרשב"א. מ"ו ס"ק ה.

סה ש"ך ס"ק יא.

סו דבענין תנועה להחזיק לגדולה. וראה לקמן סי' קצ

ס"ב [ט] ס"ק ד.

סז ס"ק ז.

סח ס"ק ב.

צינונים לקונטרס אחרון

לט שכל עונה היא י"ב שעות זמניות (היינו שוות),

מ מה שמביא ראה מק"ש וחמין לסתור לכאורה.

מא כדלעיל א"ח סי' נח סיג, ושי"ג.

מב כדלעיל שם סי' תג, ס"ד, ושי"ג.

מג טוף הסי' ד"ה עוד יש לי (נחישוב תקופות הוא

לפי שעות שוות), וראה אליה זוטא שם.

לו לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצינונים.

לבאורים והערות בקו"א הל' נדה, קו"א עם ביאור

מדרכי הקונטרס, שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.

לח סי' ז, להוכיח כשיטת האביוסף (המובא

ב"ח סי' ז, למימנות פ"ד ה"ט) שעונה היא בת י"ב

שעות שוות, בין בימים הארוכים ובין בימים הקצרים

(דלא כב"י ד"ה כתבו).

הלכות נדה קפד

ד' אם רגילה לראות בהנזן החמה ולא קום לן שפיר אי קודם הנזן החמה או אחריו אינה אסורה אלא נ[יט] ביום.
ה' אם רגילה לראות מקודם הנזן החמה עד אחר הנזן החמה אסורה בלילה ובוים כשיעור נ[כ] הנמשך בו.
ו' אם וסת נמשך שנים או שלשה ימים ששופעת נכא] או מזלפת אינה

באר הגולה

י שם בשם הר"ז הלוי ושלמה המכים אביו הרא"ש.

ח טור בשם הראב"ד.

ט ג"ז שם בשמו.

מקרה עד שתתחוק בג' פעמים (כ"י^ט). ועיין לקמן סימן קפ"ט סעיף כ"ז^ט אם ראתה ג' פעמים ולא קבעה לה וסת עדיין:

[יט] ביום. דכיון דוסתות דרבנן^ט הוי ליה ספקא דרבנן ולקולא ואין צריך לפרוש אלא ביום שהיה ודאי בימי נדתה (רא"ש^ט) ר"ל דאפילו ראתה קודם נזן החמה מכל מקום היום היה ודאי בימי נדתה ולפי זה אם רגילה לראות בין השמשות^ט אינה אסורה אלא בלילה (ש"ד^ט). והב"ח^ט כתב על פסק הש"ע אף על גב דכך הלכה מכל מקום באיסור כרת^ט ראוי להחמיר כיש מחמירין לאסור מספק כל היום וכל הלילה:

[כ] הנמשך בו. ואם לא ראתה כשיעור זה בודקת^ט ומותרת לבעלה דבתר תחלת הוסת ואוליגן לאסור אותה עונה לכדה אלא ככשיעור הנמשך ביום הוא שעת הוסת עצמו ואסורה בו אף על פי שהיא בעונה שניה^ט (ראב"ד^ט רא"ש^ט):

[כא] או מזלפת. טוף אחר מוף^ט. אבל אם פסק הדם וחזרה וראתה הרי זו קובעת לה וסת^ט בתוך וסת בזמן הזה שהאשה קובעת לה וסת בימי נדתה כדלקמן סוף סי' קפ"ט^ט וצריכה לפרוש גם העונה שחזרה וראתה בה אחר שפסק הדם. והוא שפסק ביום זה וחזרה וראתה ביום שלאחריו שאז יש לחוש שמא ראייה הראשונה היתה בימי ויבה

קונטרס אחרון

ס"ק ד' מבואר שהבין שעות זמניות דהכא הן כמו הישוב תקופות שהיום הוא ממש שעות לפני תצות היום עד שש שעות אחר תצות וכן בלילה^ט, ומשום הכי כלל כאן חמץ וק"ש עם הישוב תקופות^ט, והו דעתו בבירור, והוא פלאי^ט, וצ"ע:

<p>עד מו"ה כתב הראב"ה. ונ"ה בש"ך ס"ק יד. ותרתי השלמים ס"ק יב.</p> <p>עב שמו"ע נ"י תשנשו תראה בעונה זו, כדלעיל ס"ק ג.</p> <p>עו ראה לקמן פ"ט. סי' קפ"ט ס"ק ד וספק פ"ח. מורה כולבה כפ"ד ביאורים אות א. פי סוף ע' קוח.</p> <p>עז ראה הוועם לקמן ס"ק כב.</p> <p>עח כבעלי תנש שער תיקון הוסתות.</p> <p>עט פ"ט סי' ב (הב').</p> <p>פ רש"י י' ב ד"ה מזלפת. שו"ע סי' קצ ס"ג.</p> <p>פא ראה גם הוות דעת ביאורים ס"ק ג.</p> <p>פב ס"ק קוב (כדעת הרמב"ן פ"ה המ"י).</p>	<p>סח ד"ה וכתב הרשב"א.</p> <p>סט ס"ק ק.</p> <p>ע כדלעיל מוף ס"ק ה.</p> <p>עא פ"ט סי' ב (הב'), בשם הראב"ד (בעלי תנש שער תיקון הוסתות סי' א. וראה שם ב' גירסאות, כדעת דמקילים או המתמירים). ב"י ד"ה כתב הראב"ד. ש"ך ס"ק ג.</p> <p>עב ונמספת אם התחילה לראות קודם שקיעה או לאחריה (הוות דעת ביאורים ס"ק ה). וראה גם לעיל ס"ק ה.</p> <p>מורה כולבה כפ"ד הערה 18.</p> <p>עג ס"ק יג.</p>
--	--

צינונים לקונטרס אחרון

מד וכ"כ בגזירות הכסף כאן ס"ק א.
מה שדעתנו שעות זמניות (האמור גבי ק"ש וחמץ) היינו שעות שוות וקבועות (כבחישוב תקופות).

מו רכ"ש בק"ש וחמץ פשוט דחישוב השעות משתנה לפי אורך היום והלילה. וראה לקמן בפנים ס"ק לו.

הלכות נדה כפר

רסה

צריכה לפרוש אלא עונה הראשונה של הוסת זכיון שעברה העונה ולא ראתה [כב] מותרת.

והשניה התחלת נדה¹⁹ כדלקמן שם אבל אם חזרה וראתה ביום שפסקה אינה חוששת אלא לעונה הראשונה של הוסת.

(ומיהו אף אם פסקה וחזרה וראתה ביום שלאחריו אפשר¹⁹ שאין צריך לפרוש העונה שחזרה וראתה בה אלא אם כן כבר קבעה לה וסת ג' פעמים בעונה זו אבל קודם שקבעתה בג' פעמים אינה חוששת לה כמו שיתבאר בס' קפ"ט¹⁹ עיין שם הטעם):

[כב] מותרת. דבחר תחלת הוסת אוליגין¹⁹. ואין לאסור שאר העונות משום שעת הוסת עצמו כמו ברואה ראייה מרובה מקודם הנז' החמה עד לאחר הנז' החמה¹⁹ דהתם גבי דבר מועט שנמשך ביום¹⁹ סברא הוא להיות נחשב הכל ראייה אחת מרובה¹⁹ מה שאין כן הכא אין סברא להיות נחשב הכל ראייה אחת אלא שעיקר הראייה הוא תחלתה והשאר הוא תוספת דמים שנתוספו בה זכיון שנסתלק העיקר נסתלק גם כן התוספת²⁰ (לבוש²⁰ דרישה²⁰ מ"ז²⁰).

ומיהו לא אוליגין בחר תחלת הוסת אלא לענין פרישת העונה אם לא ראתה בעונת תחלת וסתה ומשום דבהסתלק העיקר נסתלק גם כן התוספת אבל אם לא נסתלק העיקר לא אוליגין בחר תחלת הוסת לענין וסת ההפלגה לשער ההפלגה מתחלת ראייה לתחלת ראייה אלא מתורת ראייה לתחלת ראייה²¹ (תשובות מהר"ל סי' קע"ג²¹ והגהות שערך דרו"א סי' ו'²¹ ומו"ק ה'רש"ן סי' רמ"ז²¹). כגון אם בוסת אחד המשיכה ראייתה ג' ימים ובסוף ב' ימים מסוף ראייה זו שהוא יום כ"ג לתחלת ראייה ראתה ב' ימים²² חוששת ליום כ' מסוף ראייה זו השנית אף על פי שהוא יום כ"ב לתחלת ראייה. לפי שענין וסת ההפלגה הוא שמפלת ראייתה לזמן ידוע ואינה רואה בתוך הזמן ואם הזמן שמפלת ואינה רואה בו הוא

ערך שי סי' קפ"ט סי' ב. שו"ת שאל ומשיב מהר"ח סי' לז. מנהג כוששנים סי' ב סי"ק לד. פתרא זמא סי' קפ"ט אות ב. שו"ת נהר"ם בריסק ה"א סי' קלב ד"ה ועתה נחזי. שו"ת מנהר"ש יו"ד סי' כד. מדרת ישראל סי' קפ"ט באר יצחק סי' ק"מ. קונ' מדרת בת ישראל. עונות הבושם סי' קמז. דרכי תשובה סי' קכ"ב. קובץ גידולי תורה (ג.ל) לה' ע' רעה. לו' ע' שה. קובץ דברי תורה יח' ע' צג. גפני הלכות ביאר הדב"ה ד"ה עונה הראשונה. הדיבר בחלקה ע' ש"ב. ציוני מדרה סי' צ"ט. מדרה החלקה פ"ב ביאורים אות ח. אופן חישוב ההפלגה בעונות ראה לקמן סי' קפ"ט סי' לו. צה שדא לה עונה קבועה שניגלה להמתין לכל הפחות מסוף ראייה עד תחלת ראייה כך וכך ימים (הובא לקמן סי' קצ"א ברי"א ובס"ק ח). צו העתקה תשובת מהר"ל הג"ל. צז י"ד ימים אחר מבילתה (הובא לקמן סי' קפ"ט סי' וס"ק ח). ועוד הובא בן קיי"א סי' ד מדרבי הרמב"ן ולקמן סי' קפ"ט קיי"א סי' יג בהגהה מדרבי מהר"ם טרויטנבורג. צח ראה שארית יהודה וסופות סי' ד. אהלי יוסף דיני וסתות אות קע"ד ואות קנ"ג. יגידיל תורה (ג.ל) בד' ע' תשל"ב ע' תשל"ה. יגידיל תורה (ורו"ח) ג' ע' 62. ב' ע' 71. מדרה החלקה פ"ב הערה 90, וביאורים אות מ.

פג ראה בית אברהם (למנהר"א אב"י) סי"ק ג. סנהג בשושנים סי' ב סוף סי"ק כ"ג. קול יעקב (פאפא) א ע' יב. קנה בשם ברוריו השימות סי' ד סי"ק ה. רבש נסלע דיני ומתות סי' ד סוף הערה א, ובתוספת דברים שם. גידיל תורה (ג.ל) די' ע' ק"א. בד' ע' תשל"ה. ה' ע' תשפ"ג. יגידיל תורה (ורו"ח) כ' ע' 67. אהלי שם ה' ע' קפ"ה. פי' כהן ע' מ. מד ב"ה לקמן שם: א"י להחמיר בו ו' ב"ה בתו"ת דעת שם. פה סוף סי"ק ק"ב. פו ר"א"ש פ"ט סי' ג (הב"י). לבוש סי"ז. פז דלעיל סי"ה. פח דרישה סי"ק ה. ט"ז סי"ק מ. פט ב"ה ד"ה וחזנה. ש"ך פמ"ז. צ רשב"א תורת הבית האריך שער ג (מו, סעי' כ"ט), רע"א). וראה גם קיי"א סי' ד. צא סי"ח. צב סי"ח. צג סי"ק מ. וראה גם ב"ח שם. ש"ך שם. מדרה החלקה פ"ב הערה 25. צד נתבאר כאן בקיי"א. ובתורה שבקיי"א שם סי"ק יג. סי' קפו סי"ק נא וס"ק מ"ד, ובתורה שבקיי"א שם סי"ק יג. סי' קפ"ט סי"ק יג. סי' קצ"א סי"ק ה. וראה בית שלמה ח"ב סי' מו.

הלכות נדה קפד

רסו

שוה ג' פעמים הרי זה וסת קבוע וכפעם אחת הוא וסת שאינו קבוע כדלקמן סי' קפ"מ⁹³.
(ו) וכיון שההפלגה היא מה שאינה רואה אין מחשבין אותה לעולם אלא מסוף ראיה

קונטרס אחרון

(ד) וכוון שההפלגה בו' עיין¹⁰³ תוס' ב"ק (דף ל"ג) סוף ע"ב) ובתורת הבית הארוך¹⁰⁴ (דף קס"ט ע"א) ובבדק הבית ומשמרת הבית (שם) דהפלגה דמיא לסירוטין דשורים¹⁰⁵, ואם כן צריכים להיות סירוטין שוים¹⁰⁶. ומסתמית לשון הטור וש"ע¹⁰⁷, אין ראיה¹⁰⁸, שהרי לשון הרמב"ן בהלכות¹⁰⁹ הוא ג"כ כשלוש הטור וש"ע, והרמב"ן סבירא ליה¹¹⁰ אפילו לענין פרישת עונה שאם המשיכה ראייתה כמה ימים הוששת לכל יום בפני עצמו, שכל יום וסת בפני עצמו הוא, ואם כן פשוטא דהוא הדין לענין מנין הפלגה שאין שאר הימים טפלים לראשון. אלא אפילו הרשב"א¹¹¹ לא נחלק אלא משום שבהסתלק העיקר כו'¹¹² ולא כשלא נסתלק¹¹³.

ומשום הכי פירש הרמב"ן גבי עונה בינונית¹¹⁴, לאשמועינן דהכא דוקא מחשבים מתחלת ראיה ולא דמי לוסת ההפלגה. ועצמו ונימוקו עמו¹¹⁵, משום דבגמרא¹¹⁶ אמרינן (גבי עונה בינונית וכמה אמר כו' שלשים יום ורובא כו'¹¹⁷) מר קהשיב ימי טהרה לבד (שהם כ"ג ימים לגירסת רבינו חננאל עיין שם בתוס' ד"ק)¹¹⁸ ומר חשיב ימי טומאה וטהרה¹¹⁹ (ולא פליגי אהרדי). ולפי"ז משמע בהדיא דלכולי עלמא מחשבינן כל ז' ימי נדה בטומאה אע"פ שלא ראתה בכולן, דאם לא כן פליגי אהרדי¹²⁰. וכן ברין, שהרי בין כך ובין כך בטמאה היא¹²¹, וגם מעיינה פתוח כל ז'¹²², דמשום הכי לא קבעה וסת¹²³. ומשום הכי אינה צריכה בדוקה¹²⁴ לידע וסת ההפלגה, דאין ההפלגה מתחלת בנדהה אלא מסוף ז' ימי נדהה¹²⁵ ששוב אין המעיין פתוח, ומתחילין ימי טהרתה לגירסת ר"ח (ואתי שפיר דלא קשה מדי מ"ש בכרתי ופלתי סי' קפ"ט (סי"ק ט"ז) להב"ח¹²⁶ והש"ך¹²⁷ ודו"ק). ואף הראינא שיש להם דין וכות¹²⁸. ועוד דאף בימי נדה קובעים וסת האידנא¹²⁹ ולא מחזקינן לה

צט סוף ב.

ציונים לקונטרס אחרון

- מו לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים.
 - ביאורים והערות בקרי"א הל' נדה. קרי"א עם ביאור
 - מדרכי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קרי"א.
 - יגידול תורה (ירתי"ק) כ' ע' 73 ואילך.
 - מח ספר ג' (ט, ב).
 - מט שבב"ק שם ע"א: ראה שור נדה שור לא נגח כו' נעשה מועד לסירוטין.
 - נ כמו בסרוטין דשורים שבין נגיחה לנגיחה (ראה שור אחר ולא נגח), כך בוסת ההפלגה שבין ראיה לראיה (ימים שוים שאינה רואה בהם).
 - נא לקמן סי' קפט ט"ב (ראתה היום ולסוף כ' יום כו'), דמשמע לכאורה שהולכים בתר תחילת ראיה.
 - נב דמירוי פסקיה בו ביום, ובדלקמן שם סי"ג.
 - נג הל' נדה פ"ה הי"א.
 - נד שם הכ"ג (תובא בטור כאן). וראה חידושי רמב"ן סד, א ד"ה ראתה (להפלגות שוות כו' שהן באין בתפסקות שוות). מורה בולכה ע' שכת.
 - נה בתורת הבית שם (טו, רע"א) דלענין פרישת עונה חוששים רק ליום הא', וכדלעיל סי'.
נו יתחלק הטפל, כמבואר בפנים סי"ק כב.
נז שאז מניין ההפלגה מסוף ראיה, כמבואר בפנים.
נח שם ה"ח: כמה היא עונה [בינונית] ל' יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה אחרת.
נט לחלק כזה בין עונה בינונית לוסת הפלגה.
ס ט, ב.
סא אמר עזרים ושלי יום (כדלקמן בסמוך).
סב ד"ה ימי (ורוחה את גירסת רש"י כ' יום).
סג והוי ל' יום.
- סד אם ראתה פתוח מו' ימי נדה.
סה כל ז' ימי נדה, אף אם הפסיקה לראות באמצעם.
סו ראה שו"ע מנחת יצחק ח"י סי' פב.
סז נדה יא, א.
סח כשמעיינה פתוח, אף לרבי יוחנן שאשה קובעת וסת בימי נדהה (כפירוש הא' ברש"י שם ד"ה ממעין). ובדלקמן סי' קפט ט"ק (מדין התלמוד).
סט במשנה וגמרא שם, ולכאורה יוקשה תבדוק לידע כו'.
סז אף אם פסקה לראות באמצעם. וראה סוגה בשושנים סי' ב סי"ק לה. ביאורים והערות ע' נח.
ע שהקשה כעין זה, שעכ"פ כשיש לה וסת הפלגה קבוע תבדוק בימי נדהה, שאם תראה בששי מימי נדהה תמנה הוסת הקבוע (שלא נעקר בהקדמת הראיה) מראיה השנית, ולפי האמור כאן, שגדה מעיינה פתוח ונחשב ראיה אחת, אתי שפיר.
עז סי' קפט ר"ה ומ"ש ביצד (שוסת ההפלגה נעקר אם שינתה להפלגה קטנה יותר). הובא לקמן שם סי"ק מג.
עב שם סי"ק לא (כהב"ח). וכתב לפי"ז כרתי ופלתי שם, שאם הקרימה לראות בוסת קבוע (שלא נעקר) תמנה הוסת מראיה השנית.
עג כדלעיל בסוף הפתיחה להל' נדה, ומדי שפסקה לראות מעיינה סתום, והיה מקום לחשב עונה בינונית מהפסק טהרה, כמו בוסת ההפלגה.
עד כדלעיל בפנים סי"ק כא, ולקמן סי' קפט ט"ק קוב, דחוששים שמא ראשונה הייתה בימי זכבה והשנייה התחלת נדה.

הלכות נדה קפד

רסז

ז' אם הגיע זמנה בימי עיבורה [כג] משהובר עוברת או בימי מניקה
שהם כ"ד חדשים משנולד הולד י' אפילו [כד] מת הולד אין צריך לפרוש

באר הגולה

יא כ"י יוחנן שם סוף דף י'. יב בביראת שם דף ס' ע"א וברבנן.

דהיינו מתחלת הנקיים שלה או מליל מביולתה שהכל השבוע אחד כדלקמן סוף ס' קפ"א.
ועיין בס' קפ"ט⁸⁶ דרוב נשים יש להן וסת שזה כך וכך ימים והוא המעין סתום⁸⁷
משנסתם בסוף ראיה עד שיוזור ויפתח בתחלת ראיה שנית⁸⁸. ואף שהגדה מעיינה פתוח
כל י' ימי נדתה⁸⁹ מכל מקום עכשיו שהטילו עליהם דין זבות⁹⁰ יש להן דין זבות⁹¹ אף
לזו משהפסקה במהרה⁹²:

[כג] משהובר עוברת. דהיינו לאחר ג' חדשים⁹³ שדמים מסולקים ממנה מפני שראשה
ואבריה כבדים עליה⁹⁴:

[כד] מת הולד. או גמלתו⁹⁵ דמים מסולקים הימנה כל כ"ד חדש. ואם מניקתו יותר מב'
שנים אין דמיה מסולקין אלא כ"ד חדש דלא קיימא לן כמאן דאמר⁹⁶ דם נעבר

קונטרס אחרון

במעין פתוח⁹⁷. ולענין וסת ההפלה מונין מראיה השנית⁹⁸ (עיין כרתי ופלתי ס' קפ"ט ס"ק
ט"ז⁹⁹) כדלקמן ס' קפ"ט¹⁰⁰ לדעת הרמב"ן שם¹⁰¹, דלא כרמ"ב¹⁰² וט"ז שם¹⁰³. מכל מקום לענין
עונה בנינוית שהוא וסת לרוב הנשים שהן רואות משלשים לשלשים יום לא שייך להלק בין זמנם
לזמן הזה¹⁰⁴, שמכל מקום הן רואות בסוף ל' מתחלת ראיה כמקדם, ודו"ק:

מקום לומר שאין לננות הפלה אלא מסוף י' ימי נדה (לא
נהפסק מדרה).
קה כדלעיל בסוף הפתחה להלך נדה, וש"נ
קז שמעיינה סתום והיא בחוקת מדרה, כמבואר במשנה
לה, סעי' ט"ב. וראה לקמן ס' קפ"ב ס"ק קוב. אהלי יוסף
דני וסתות אות קעד.
קח בוסת הפלגה, מש"כ בעונה בנינוית. ונתבאר בק"א.
קה כמובטם משום ר"מ ח, ב. רשב"א בתורת הבית
הארך (יב, א). מור וש"ע ס' קפ"ב ס"ג.
קט גמרא מ, א ויש"ע שם ד"ה רב פפא.
קי חכמים במשנה ו, ב. רשב"א שם (יב, ב). מור וש"ע שם.
קיא גמרא מ, א לדעת ר"מ בבירואה שם. וראה לעיל
או"ח ס' שח ס"ג (לענין לאסור לה שח שחלב בשבת
גדין נולד).

ק ס"ק ח. וראה ש"ת שארית זורה בתוספת ס' ה. אהלי
יוסף דני וסתות אות קצו. מדרה כהלכה פ"ד ע'
תרכ"ג ובהערת.
קא ראה שם סוף א וס"ק א (בעונה בנינוית). ומאן בס'
קפ"א (בוסת קבוע). קובץ דברי תורה יג ע' עה.
קב ראה ק"א סוף ס"ק ד.
קג ראה חידושי רמב"ן סד, א ד"ה ראתה (להפלטות שוות
ב' שהן באין בהפסקות שוות). לקמן ס' קפו ס"ק מא
(שנחשבין וסת ההפלה מסוף ראיהה שנתה ומהרה
מדימה עד שיתאקם הדם ויתרחב ויצא בכשרה שניה, כדרך
תנשים שיש להם וסת שזה לזמי מהרין אחר ראיהה עת
נדתן). ס' קפ"ב ס"ג מן (בהקדימה לראות שאינה מנה
אלא מראיה שניה).
קד ראה נדה יא, א וביש"י שם ד"ה מנעין סתום. והיה

ציונים לקונטרס אחרון

עט פ"ה הלכה כב.
פ סעיף יג.
פא ס"ק יח.
פב אף שעיקר הטעם שבזמנם (כ"ג ימי טהרה, מסוף
ימי נדה שהמעין נסתם) לא קיייל בזמן הזה,
מכל מקום ב', וראה ביאורים והערות ע' סא. יגדיל
תורה שם הערה 36. פרסם הב"ד יב ע' 48.

עה ראה לקמן ס' קפט קו"א ס"ק ד, שלדעת הר"מ
והט"ז קובעים וסת גם ממעין פתוח.
עו דאף שההפלה הראשונה לא נעקרה מונין אותה
מראיה השנית, אף שהיא בימי נדה.
עז וס"ל כן אף לדעת הב"ח וש"ך, בוסת קבוע,
וכמ"ל.
עח ס"ק מג.

הלכות נדה קפד

רסמ

בדקה ולא הרגישה מהורה בלא בדיקה. ¹⁰ י"יש אמרים שאמורה [כס] עד שתבדוק אם יש לה וסת קבוע או שהוא יום שלשים אע"פ [ז] שאינו קבוע. הגה: והכי נהוג וכן הוא לקמן סימן קפ"ט.

י ¹¹ הרוצה לצאת לדרך צריך [אז] לפקוד אשתו אפילו לוסתה. הגה: ואפילו נשמתיש [בז] שרי. (טור נסס י"א וז"י נסס רש"י ולאנז"ד ולסנ"א ול' ירוסם). ומ"מ המתמיר שלא לפקדה רק [גז] דנזני לזוי [דז] תנא עליו נזכה

באר הגולה

טו טור וז"כ התוס' שם דף ס"ז בד"ה ור"ג וכן הוכיח טז יבמות דף ס"ב ב' ועיובין דף ק' ע"ב הרשב"א בת"ח פמנויא דהתם.

[כס] עד שתבדוק. פירוש אפילו לא בדקה עד אחר זמן מרובה ^{קכט} ולא חיישינן שמה נפל הרם לארץ ^{קצ} בשעת הוסת (ב"ב ^{קצ"א} ט"ז ^{קצ"ב} כרתי ופלת ^{קצ"ג} דלא כב"ח ^{קצ"ד}):

[ז] שאינו קבוע. פירוש שאין הוסת קבוע. וצריכה לחוש ליום ל' לוסתה לפירוש מבעלה ולבדוק עצמה להחירה לאחר ל' כדלקמן סימן קפ"ט סעיף א' וד' ^{קצ"ה}:

[אז] לפקוד אשתו. שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שיוצא לדרך וצו חכמים למלאות חפצה ותשוקתה ומצאו סמך ^{קצ"ו} מהכתוב ^{קצ"ז} ופקדת נוך ולא תחמא (גמרא ^{קצ"ח}):

[בז] כיון דוסתתה דרבנן ^{קצ"ט} במקום מצוה לא גורש. ואפילו חיובא ומצוה איכא (ש"ך ^{קצ"ס}):

[גז] בדבריו רצוי. שיפייסנה וידבר על לבה ^{קמ} דבריו רצוי ופיוסים ^{קמ"א} עד שתתרצה ותמהול לוקמ ^{קמ"ב} ויוצא לדבריו הכל כי מחילתה מועלת אפילו בחיוב עונה של תורה ^{קמ"ג} כ"ש בשל דבריהם (עיין מנחת יעקב ^{קמ"ד} בשם רש"ל ^{קמ"ה} וד"ק):

[דז] תבוא עליו ברכה. לפי שיש מפרשים כן ^{קמ"ו} לשון לפקוד אשתו שאמרו חכמים ^{קמ"ז} ולא הותר תשמישו כלל סמוך לוסתה לפי דבריהם:

קמ ראב"ד בבעלי הנפש ריש שערי תיקון הוסתות. רשב"א תורת הבית הארוך שערי ב' (ד, ב). לבוש ס"י. מ"י ס"ק יד.
קמא ס"ק כו.
קמב ר"ח בספרי הישר החדשים ט"ה. תוס' יבמות סב, ב ד"ה חיוב.
קמג ספר התרומות הל' נדה ט' ס' צג. סמ"ג לאוין קא (ל, ב).
קמד מ"א או"ח ס' רמ ס"ק כג.
קמה רמב"ם הל' אישות פמ"ו ה"א. טור ויש"ע אה"ע ס' עו ס"י. וראה גם לעיל או"ח ס' רפ ס"ב. לקמן ח"מ הל' נוקי ג"י סוף ס"ד.
קמו בתורת השלמים ס"ק טו.
קמז שהקשה בבבאוריו לסמ"ג לאוין קא, אך אפשר להחמיר בנהג שאמרו בגמרא חיוב. ואי מייירי במחילה מובן שפיר.
קמח ר"ח שם. ספר התרומות שם. רא"ש יבמות פ"ו ס' י.
קמט יבמות שם.

קכט הקי"ל ס"ב (מ, א) שדקה ומצאה מהורה מהורה, ואף בזמן נגיבת, דלא כאוקיעתא דרבי וירא שם. **קל** כמבואר ברש"י שם ד"ה וסתות, לדעת שמואל שם. וראה מהורה כהלכה פל"ד באוירם אות ג.
קלא ר"ח וצויה אם בדקה (אפילו אחרת כמה זמן). שכן נראה מדברי הפוסקים (ראה ראב"ד בבעלי הנפש ריש שערי תיקון הוסתות במהר"ב: אפילו כמה עונות).
קלב ס"ק יב.
קלג ס"ק יא. וראה שו"ת צ"צ ס' קלג אות ד.
קלד ר"ח הוקא (להחמיר כדעת הפוסקים רבי וירא, שלא מיהיה אלא כשבדקה מזה). הובא בש"ך ס"ק כג.
קלה וס"ק א (לפרש), וס"ק יד (לבדוק). ולקמן במש"נ זה ס"ק טא (ולשאל) וס"ק טב (לפירוש ולשאל).
קלו לבוש ס"י.
קלז אויב ה, כד.
קלח יבמות סב, מנע"כ.
קלט כדלעיל ס"ק ה.

הלכות נדה קפד

(צ"י בשם סמ"ג). וכנר נתבאר דכל מיני קורבנה וזהבה [לה] שרי מלצד משמיש. ואם הולך לדבר מצוה א"ל לפקוד [ג] אשתו. (המ"מ פ"ד דא"צ ובהגהות ש"ד). וי"א אם אדם רוצה לילך לדרכך ואשתו נדה ותטעול סוף [ד] עונה אחת נזיר [זח] להמתין. (נ"י פרק הנא על יצממו).

יא "אשה שיש לה וסת [זט] לימים לבד והגיע שעת וסתה אמור [ס] לבא עליה עד שישאלנה. ואם אין לה וסת יום שלשים לראייתה הוי כהגיע שעת [סז] וסתה. "ואם שהתה אחר הוסת שיעור שתספור ותמבול בא עליה [מב] ואין צריך לשאול.

באר הגולה

יז מימרא דרב הונא נדה דפי"ו ע"א. יח שם ע"ב משמה דרבי יוחנן.

[לה] שרי. ואפילו חיבוק ונישוק. ואף על גב דכתבתי לעיל ^{קפ} דהחמיר בחבוק ונישוק תבא עליו ברכה הבא אין להחמיר כלל כיון דיש אומרים ^{קס} דאפילו בתשמיש חיובא ומצוה איכא (ש"ך ^{קכ} דלא כמ"ד ^{קכא}):

[לז] אשתו. שמה יטרד ביה ויהבטל מהמצוה (גמ' ^{קכב}):

[לז] עונה אחת. דהיינו י"ב שעות (ש"ך ^{קכג}):

[מז] להמתין. ואם הולך לדבר מצוה אין צריך להמתין ^{קכד} ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול ויכול לסמוך על כל הפוסקים ^{קכה} שלא פרוש הגמרא ^{קכז} כיש אומרים אלו ^{קכח} שברמ"א:

[טז] לימים לבד. עיון סי' קפ"ט ^{קכט} איהו וסת הימים:

[מ] לבא עליה. אחר שעברה עונת הוסת ^{קכ}:

[מז] וסתה. שסתם רואות מל' לל' כדלקמן סי' קפ"ט ^{קכ} ואסור לבא עליה לאחר ל' יום עד שישאלנה כי שמה דאתה ביום ל' ^{קכא}. אבל קודם ל' באשה שאין לה וסת קבוע או קודם שהגיע שעת הוסת כאשה שיש לה וסת קבוע אין צריך שישאלנה ^{קכב}. ומותר לבא עליה אפילו היא ישנה ^{קכג} פירוש שאינה ערה כל כך שתוכל להשיב אם ממאה היא

קנ ס"ק ו (בשם הב"ח).

קנא רש"י יבמות סב. ב ד"ה וד"מ. ראב"ד בעלי הנפש שער הפרישה סי' ב. רשב"א תורת הבית שער ב ד'. (ב. רבנו ירוחם נתיב בו ה"א ר"ב, ג). מור בשם יש אומרים. ש"ע ורמ"א כאן.

קנב ס"ק ב.

קנג ס"ק ג (שאמר מדינא חבוק ונישוק סמוך לוסת). וראה גם ק"א סוף ס"ק ב.

קנד יבמות סב. ב. כפירוש הב' ברש"י שם ד"ה וד"מ מ"מ פ"ד ה"יב. ב"י ד"ה ונ"ש בשם ר"ת. לבוש מוס"י.

קנה ס"ק בת. וראה לעיל ס"ק ו בק"א ס"ק ג (לענין עונה והמטבול לוסתה).

קנו נישוק יוסף יבמות (נז, ב) ד"ה איתמר. לבוש ס"י. ש"ך ס"ק כמ.

קנז ש"ך שם.

קנח יבמות סב. ב.

קנט נישוק יוסף שם. רשב"א יבמות שם.

קס סעף ב.

קסא אבל בעונת הוסת עצמו אמור לבא עליה כלל, כדלעיל ס"ב.

קסב סעף א.

קסג ריש לקיש משום רבי יגודה נישאה מו, א. לפירוש רש"י שם ד"ה בתך. תורת הבית האריך שער ג (מו).

קסד וראה גם לקמן ס"ק נה, וסי' קפב ס"ק ד'. (א. וראה גם לקמן שם. ש"ך ס"ק ל. וראה גם לעיל סי' א. לקמן סי' קפו ס"א"ב (לענין בריקה).

קסה ברייתא א, ב. (בעמקה במהרות ולא הגיע שעת ומתה). מור (בשהתה שיעור שתוכל לספור ולמבול).

כ"ח ריש הסימן (כפירוש דברי המור שם). מ"ז ס"ק א. ש"ך ס"ק א.

יב "היה לה וסת לימים (טור נסס רש"ל) ולוּסת [נג] מוסתות הגוף (צ"י נסס הגהות מ"י פ"ד נסס רמז"ן) כגון קפיצה [נד] וכיוצא בה כיון שהוסת תלוי במעשה אימור לא קפצה ולא ראתה אבל חוששת [נה] לעונה בינונית שהיא שלשים יום (צ"י נסס רש"ל וטור לקמן סי' קפ"ט).

באר הגולה

יט שם ע"א דמתני דב אש משמיה דרב הונא.

אבל ישנה לגמרי אסור לשמש עמה (תוס' ק"ט) (משום דדמיא לאנוסה^{קסז} דאין לך אונס גדול מזה^{קסח}):

[מב] ואין צריך לשאול. שהרי ב' ספיקות הן (רמב"ן^{קסח}) שמא לא ראתה ואם ראתה שמא מבלה^{קס}. אבל אם ודאי ראתה אסורה עד שישאלנה (גמ' ק"ט):

[נג] מוסתות הגוף. פירוש וסת המורכב משניהם שקבעה לה וסת הגוף מבל' לבי יום^{קעב}:

[נד] וכיוצא בה. כגון על ידי אכילת שום ובצל ופלפלין ליש אומרים^{קעג} שבס' קפ"ט סעיף ב"ג כהנ"ה שדינו כקפיצה (מנחת יעקב^{קעו}) (או על ידי שהכה בעלה אותה או שנשאה משא כבד^{קעו} (רו"ה^{קעו} בשם התוספתא^{קעו}) שכל אלו הם וסת התלוי במעשה ואם הם מורכבים בוסת הימים כגון שאירע לה מעשה אחד מאלו ג' וד' פעמים^{קעז} מבל' לבי יום וראתה בכל פעם מותר לבא עליה אחר עונת הוסת קודם ששהתה כדי שתספור ותמבול ואין צריך שישאלנה^{קעז} דכיון שהוסת תלוי במעשה אמרינן שמא לא אירע לה המעשה ולא ראתה^{קעז} (ומה שהוא מורכב בוסת הימים הוא להקל שאם אירע לה המעשה קודם ל' יום אינה חוששת לה כדלקמן סי' קפ"ט^{קעז}).

ומה שכתב השלחן ערוך מוסתות הגוף לא דק דוסתות הגוף הן פרוה ועיטוש וכיוצא בהן^{קעב} ואינו נקראים וסת התלוי במעשה ואם הן מורכבים מוסת הימים דינן בוסת הימים גרידא לכל דבר (ש"ך^{קעז} מנחת יעקב^{קעז}):

[מה] לעונה בינונית. וצריכה לפרוש מבעלה ביום ל' לראייתה כדן אשה שאין לה וסת קבוע כדלקמן סימן קפ"ט^{קעז} שאף שזו קבעה לה וסת מבל' לבי יום כיון שהתלוי

קעא כדלקמן סי' קפ"ט ע"כ ע' (או הלה). וש"ל.
קעב השגות ה"ה ע' בעל הגפס לדראב"ד שער תיקון הוסתות סוף פ"ג.
קעג פ"א ה"ב.
קעח ג' פעמים לוסת הדרש, וד' פעמים לוסת תהפלות, כדלקמן סי' קפ"ט פ"ב. וראה גם שם סק"ב.
קעט רש"ב"א שם. מור וב"י ד"ה ומ"ש ריבנו ואפולו. ש"ך ס"ק לב.
קפ ונראה מר, רע"ב. רש"ב"א שם. מור וש"ע כאן.
קפא ס"יה. וראה גידול תורה (ירוש'י) ב' ע' 84.
קפב ראה משנה ונמראה סג, מונ"א. מור וש"ע סי' קפ"ט ס"ז.
קפו ס"ק לב.
קפז תורת השלמים ס"ק כד.
קפה סעיף א ופ"ק א (באין לה וסת). וב"ה לעיל ס"ק ל'. וראה גידול תורה (ירוש'י) ב' ע' 86.

קסו שם ד"ה בין (תרוין רב). ב"ח ד"ה ומ"ש בין ערה. מ"ו וש"ך שם.
קסז שבנדרים ב', ב. וראה מסכת כלה רבתי פ"א. מ"ט ועינים. גידול תורה (ירוש'י) ב' ע' 82. הנהגות והעניות לפרו השלם אות מבל'.
קסח ראה שבועים תמרים סי' כג.
קסט הל' נדה פ"ה ה"ג. וראה פס"ד צ"צ ר"ג.
קע נגמרא מור, בן רמב"ן שם. ב"י ד"ה הבא מן הדרך. לבוש ס"יא. וראה פס"ד צ"צ ר"ג.
קעא שם ורש"י ד"ה ודאי בריותא יב, א. וכדלקמן סי' קפ"ט ס"א ופ"ק א.
קעב כדלקמן סי' קפ"ט ס"ו.
קעג ב"י סי' קפ"ט ד"ה ומהו לדעת הרשב"א בתורת הבית הערוך שער ג' (ה, ב). וראה גידול תורה (ג) לב ע' מה.
קעד בתורת השלמים ס"ק כד.

קפה רין אשה שאמרה טמאה אני ואחר כך אמרה טהורה אני ובו ה' סעיפים:

א. האשה שרוא בחזקת טמאה אסור לו לבא עליה עד שתאמר לו [א] מבלתי. הגנה: ומאחר שעצרו ימים שאפשר לה למנות ולטבול [ב] נאמנת. אפילו רואה נגדיה מנולמלים גדם נאמנת לומר נשוק עצמים עצמי או נתעסקתי נלפור וקדומה לזה. (נ"י נשם הר"ש ורבינו ירוחם).

באר הגולה

א. ברייתא ספ"ק נדה סוף דף י"א דף י"ב.

במעשה¹⁹⁷ שאירע לה מכ' לכ' יום אינו כלום וחוששין שמא יבא האורח מעצמו בזמן שדרכו לבא לסתם נשים¹⁹⁸ שהן רואות מל' לל' ואחר ל' אסור לבוא עליה עד שישאלנה¹⁹⁹ כי שמא ראתה ביום ל' אלא אם כן שהתה כדי שתוכל לספור ולטבול (רשב"א²⁰⁰ ב"י²⁰¹).

ואם יש לה וסת הגוף שאינו תלוי במעשה כגון פיהוק ועיטוש וכיוצא בהם והוא מורכב בוסת הימים כגון שקבעתו ביום ידוע בחדש או מכ' לכ' יום אין צריך לחוש לעונה בינונית²⁰². ואם לא קבעתו ביום ידוע חוששת לעונה בינונית²⁰³ הדיוני שצריכה בדיקה ליום ל' לראייתה²⁰⁴ וגם בעלה אסור לבא עליה אחר ל' עד שישאלנה²⁰⁵ (רמב"ן) וביום שלשים צריך לפרוש ממנה²⁰⁶ (ש"ך) (כי שמא יארע לה הפיהוק בשעת תשמיש ותרואה²⁰⁷ אלא אם כן קבעה לה וסת לראות בסוף הפיהוק או אחריו כדלקמן סי' קפ"ט סעיף ב"ד²⁰⁸):

[א] מבלתי. שאף על פי שעברו ימים שתוכל לספור ולטבול²⁰⁹ אין ספק מביאה מוציא מידי ורואי טמאה (גמ' 2):

[ב] נאמנת. שנאמר י וסתה לה שבעת ימים לה לעצמה (גמ' 1). ואפילו אם ספק לו אם עברו כל כך ימים שאפשר שמבלתי²¹⁰ כגון שרגילה ללבוש לבנים ביום ו' לראייתה ועכשיו אי אפשר בכך אלא שאם מבלה היתה צריכה ללבוש לבנים ביום ה' והיא אומרת שמבלה נאמנת (מ"ז 1):

קפז לעין וסת הגוף שלא קבעתו ליום ידוע, שאינה אסורה אלא בזמנו (משא"כ בשגילה לראות עם החולת הוסת, ששם אין חוששין אלא לשעתו, וכאן בעונה בינונית צריך לפרוש כל היום). וראה סוגה בשושנים סי' ג ס"ק לח.

סימן קפה

א. ב"י ריש הסי'. לבוש סי' א. ומדלעיל סי' קפד ס"ק מב. ב. מ. ב. ג. ויקרא טו, כה. ד. כתובות עב, א. ב"י ד"ה ונ"ש ונכל מקום. לבוש שם. ש"ך ס"ק א. וראה גם לקמן סי' קפח ס"ק ג. ה. ראה גם ש"ך ס"ק א. תורת השלמים ס"ק ב. ו ס"ק א. וראה גם נקודת הכסף ס"ק א.

קפו ראה גם סי' קפו בקי"א.
קפז כדלקמן סי' קפח ס"ק ד.
קפח כדלעיל ס"ק טא (באין לה וסת).
קפט בתורת הבית הארוך שער ג (פן מע"א).
קצ ד"ה וכתב ערך הרשב"א. ש"ך ס"ק ד.
קצא ש"ך ס"ק לב. ממשמעות הרמב"ן פ"ה ה"ז.
קצב רמב"ן שם. ש"ך שם.
קצג כדלקמן סי' קפח ס"ק א (באין לה וסת). וראה ברי השלחן סי' קפח סכ"ד באורים ד"ה וכולם.
קצד ש"ך ס"ק דה. ומדלעיל ס"ק טא (באין לה וסת).
קצה כדלקמן שם (באין לה וסת).
קצו ראה גם לקמן שם סקצ"ו.

הלכות נדה קפה

רעג

ב : אם הוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה חשיבה [ג] כודאי טמאה.

ג : אמרה לבעלה טמאה אני ואחר כך אמרה [ד] טהורה אני אינה נאמנת. הגה: אם הוא לאמר כדי דבור (צ"י נשם רצינו ירוסם). ואם נתנה אמתלא לדבריה כגון שאומרת שלא אמרה לו כן תחלה אלא מפני שלא היה בה בח לסבול תשמיש או טענה אחרת [ה] כיוצא בזה נאמנת. הגה: ומכל מקום מי שזוהה להחמיר על עצמו שלא להאמין לה מדת חסידות הוא. (צ"י) אבל מדינה נאמנת אפילו בשמקה אחר כך רק שהיא צלה ושוכנת אלל בעלה והוא יודע ומכיר שמה שאמרה תחלה טמאה אני עשמה ממנת קטטה שהיה לו עמה (מהרי"ו סימן כ"ג) [ו] וכדומה לזה.

ד : אבל אם ראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה ואחר כך אמרה טהורה אני אע"פ שנתנה אמתלא לדבריה [ז] אינה נאמנת. הגה: אמרה

באר הגולה

ג מיטרא דרב יהודה קידושין ד"פ ע"א ותוכות דע"ב ע"א ד טור בשם הרמב"ן וכו"ב הי"ן בפ"ב בשם הרשב"א וכו"ב בתורת הבית מרא דאוקימנא בביתות הא דרנן ומשמשתו נדה שהוחזקה נדה בשנותיה כו' שם דף ע"ב ע"א אלמא דאפילו באמתלא אינה נאמנת. **ג** כענין השמאל טרב כתובת דכ"ב ע"א ופשוט.

[ג] כודאי טמאה, ואסור לו לבא עליה עד שתאמר לו מבלתי (ב"י):

[ד] טהורה אני. והתחלה הייתי מכחשת ומשמטה כך דרך שחוק (רמב"ם" ספר התרומה):

[ה] כיוצא בזה. כגון שתבעה בעלה ואחרת או אמו עמה כחצר ואמרה לו טמאה אני ואחר כך אמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחרת ואמך שלא יראו אותנו וכן כל כיוצא בזה (רמב"ם'). וכן אם אמרה סבורה הייתי להיות טמאה ועכשיו בדרךתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה או חבורה בא הדם אלי וכיוצא בזה (ספר התרומה):

[ו] וכדומה לזה. והלחם חמורות [ב] והב"ח [ג] כתבו דמהרי"ו [ד] מריה דהאי דינא לא התיר אלא באמרה אליו תחלה מרגשת אני כאב בבני מעיים וחוישת אני לשינוי וסת אבל אם אמרה לו בפירושו טמאה אני חייב לשאול אותה למה היא באה אצלו דצריכה להוציא האמתלא בפניה. וכן דעת הש"ך [ו] דכל מאי דאפשר לברורי מבריינן:

[ז] אינה נאמנת. רמשום בושט (מפני אחרות ואמו) או אונס (שלא היה בה כח [ז]) מקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת (רשב"א [ו]) שהרי היה די לה כשתאמר לו טמאה אני ולמה לה ללבוש בגדי נדה. ומשום הכי לא דמי למבט שעשה סימן בראש הכבש שהיא מרפה דלעיל סי' א' סעיף י"ג הרתם

ז ד"ה ואם, בשם הרשב"א בתורת הבית האריך סוף שער
ב (ה, א). לבוש סי"ב. כ"ח ד"ה ואם.
ח פ"ד ה"י (דרך שחוק).
ט סי' צא (מכחשת ומשמטה).
י פ"ד ה"י. כ"י ד"ה ומיש רבנו דאמתלא. ש"ך סי' ג.
יא סי' צא. מרדכי שבעות רמו תשנב. כ"י שם. ש"ך שם.
יב ראה לקמן סי' ז (דמירוי בבתם).
יג רביי המדות פ"א אות מא.
יד ד"ה וניראה.
יז סי' כב.
יח סי' ד.
יט כדלעיל סי' ק ה.
יז כדלעיל סי' ז.
יח בתורת הבית האריך סוף שער ב (ה, א).

לו פלוני חכם המיר לי כתם זה והחכם אומר שהיא משקרת החכם [ח] נאמן [ט] ועמלה היא. (ג"י נשם הרמב"ן ורדב"ן ירוחם).

לא היה אפשר לו בענין אחר¹⁰ (דרישה¹¹ ב"ח¹²). והוא הדין אשה (א) שאי אפשר לה בענין אחר נאמנת כגון אשה שרצתה להסתיר עיבורה מכני ביתה ושכנותיה משום עין הרע ואמרה בפניהם טמאה אני ולבשה בגדי נדתה (ש"ך¹³).

והיכא דאפשר לה בענין אחר אינה נאמנת לומר סבורה הייתי להיות טמאה ועכשיו ברקתי ומצאתי שמחמת מכה בא אלי הרם¹⁴ שכיון שתולה במכתה אם כן לא פירסה נדה אלא שמוצאה כתם ולמה היה לה ללבוש בגדי נדה אדרבה היה לה ללבוש לבנים ולהתחיל למנות ז' נקיים¹⁵ ואין הנשים לובשות בגדי נדה אלא כשפורסת נדה שלא תלכך בגדיה כדם נדה¹⁶. ומהאי מעמא אמרינן בגמרא¹⁷ דהחזקה נדה בשכנותיה¹⁸ בעלה לוקח עליה משום נדה ולא תלינן בכתם שאינו אסור מדאורייתא¹⁹ אלא אמרינן דעל כרחך פירסה נדה כדרך הנשים (עין כרתי ופלתי בקונטרס אחרון²⁰):

[ח] נאמן. כיון שהיא סומכת עליו ואשתכח שיקרא²¹. אבל אם אין החכם לפניו ועד אחד מעיד שהחכם מימא לה אינו נאמן להכחישה שכיון שהאמינתה התורה²² הרי היא בשנים²³ (מ"ז²⁴):

[ט] וטמאה היא. אבל אינו נאמן להפסידה כתובתה כמ"ש באבן העזר סי' קמ"ז²⁵

קונטרס אחרון

(א) שאי אפשר לה בו. מה²⁶ שכתב הכרתי ופלת²⁷ דדוקא בהסתר כו'. על כרחך הרמב"ן²⁸ ורשב"א²⁹ ר"ן לא סבירא להו להלק בהכי³⁰, מדהביאו ראה מפרק המדיר³¹, דמייירי שכבר שימשה ומשום הכי אינה נאמנת באמתלא כמ"ש בדרישה³² לפי דעת הטור ע"ש:

<p>יט ראה עליו שם ס"ק נו (דהיינו בכבש שלו או של נכרי דוקא).</p> <p>כ ס"ק א.</p> <p>כא ד"ה נמי רבנו ותימה ש"ך ס"ק ה.</p> <p>כב שם, בשם שו"ת הרמ"א סי' ב.</p> <p>כג ברע"ע ס"ק ה.</p> <p>כד היינו ליעת השניע (דברעתו מיייר כאן). ולדעת הרמ"א סי' קצו ס"א (הובא לקמן סי' קפו ס"ק ה) שלעולם צריכה להמתין חמשה ימים, עכ"פ לא היה לה ללבוש בגדי נדה.</p> <p>כה כתובות סה. ב ורש"י ד"ה שלא. תורת השלמים סי' קעה ס"ק י. ראה מונה בשושנים (מרגליות) ס"ד.</p>	<p>התמים ח"א ע' נה.</p> <p>כו כתובות עב. א. קדושין פ, א.</p> <p>כז וברש"י שם ד"ה החזקה: שראוה לובשת בגדי נדת.</p> <p>כח כדלקמן סי' קצ ס"א.</p> <p>כט ס"ג (שהקשה בג"ל, מרוע בעלה לוקח עליה משום נדה ושנא כתם היה. ועפ"י הג"ל מושב). וראה התמים שם.</p> <p>ל כתובות עב. א. וראה רמב"ן שם ד"ה הא.</p> <p>לא כדלעיל ס"ק ב.</p> <p>לב כתובות כב. א. וראה לעיל סי' א ס"ק ס"א מו (לענין ע"ד אחר נאמן באיסורין).</p> <p>לג ס"ק ג.</p> <p>לד סעף א.</p>
--	--

ציונים לקונטרס אחרון

- א לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים.
 - ביאורים והערות בקרי"א הל' נדה. קרי"א עם ביאור מרדכי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קרי"א.
 - ב סוף ס"ק ב.
 - ג שהבעל משמש עמה בהסתר (שהרי רוצה להסתיר עיבורה), או שאומרת האמתלא בבית דין קודם שימש עימה, אבל לאחר שימש עמה לא מועילה האמתלא.
 - ד הובא בטור (ראה בהגות והערות לטור השלם את ד, שכלובשת בגדי נדה אין האמתלא מועלת. וכן ו,)
- נפסק כאן בשו"ע.
- ה בתורת הבית סוף שער ב (ח, א).
- ו כתובות (ט, ב) ד"ה אמרה.
- ז בין קודם שימשה לאחר שימשה.
- ח כתובות עב, א: משמשו נדה היכי דמי כו' החזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקח עליה כו' (אף דמייירי שכבר שימשה כו', ואיך אויך הוכיחו מאכא שאמתלא זו אינה מועלת).
- ט סוף ס"ק א. וראה סוגה בשושנים (מרגליות) ס"ב. דברי טעם סי' פג.

הלכות נדה קפה

ערה

ה' יהיה משמש עם המחורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב ברת שיציאתו הנאה לו כביאתו. כיצד יעשה ינועץ צפרני רגליו וי בארץ ושוהה בלא דישה עד שימות האבר ופורש באבר מת. הגה: וימלא פחד ורתם על העמרה שצאה לידו. (ב"י נשם סמ"ג). ולא יסמוך עליה רק יסמוך על רגליו וידיו שלא יהנה ממנה. ואם פירש ממנה נקשו וצטוגג שלא ידע שאסור לפרוש ממנה יתענה ארבעים יום ואין לריכין להיות רלופים רק כל שצוה שני ימים כגון שני ומישי [יא] וצילל התענית אסור ציין וצשר. ואם לא יוכל להתענות יפדה כל יום בממון שיתן לזדקה כפי ערך ממון שיש לו כי עשיר יתן יותר קלמ [יב] מעני ויש מחמירין שמתצומנו. וכל המרצה לשוב וזוה הוא לו. (פסקי מהר"א סימן ס'). והאשה [יג] אינה צריכה כפרה. ואם שמשה שלא נשעמ וסתה ומנאלה אחר התשמיש דס אפילו נמנל על עד שלו מקרי אונס אפילו לא נדקה תמלה. ואינס צריכים כפרה לא הוא [יד] ולא היא (מרדכי והר"ש כלל כ"ט נשם מהר"ס).

באר הגולה

1 מימרא דרב הונא משמיה דרבה שם ד"ח ע"א.

ה משנה שבעות ד"ד ע"ב.

[מ] (ד"ה). ויש אומרים שאפילו לענין איסור אינו נאמן להבחישה ויש לסמוך עליהם באיסור דרבנן כן כתב רמ"א בתשובה סי' ס"ו. ומ"ש כאן בתם [ז] מיירי בדם שעל הערד [ז] דמקרי גם כן בתם [ז] אבל בכתם ממוש יש להקל [ט] (ברתי ופלתיו). והבית שמואל באבן העזר שם [ט] כתב שלא התיר רמ"א בתשובה שם אלא בהמאה (של נכרים) שאיסורה קל [י] משאר איסורי דרבנן כדלעיל סי' קמ"ו [י].

[י] בארץ. מפני שאם לא יעשה כן כל עוד שאינו פורש ממנה הוא נהנה (ב"י [י]):

[יא] ובליל התענית. היינו לילה שאחר התענית (מנחת יעקב [י]):

[יב] מעני. ולעני עיין א"ח סימן של"ד [י] לענין חילול שבת דשבת ונדה כי הדרי ננהו בתשובתו (פסקי מהרא"י [י]):

[יג] אינה צריכה כפרה. דאנוסה היא [י]:

[יד] ולא היא. ואין להחמיר עליהם להצריכם כפרה דאם כן לבו נוקפו ופורש (תשובת הרא"ש [י] וב"י [י]):

מד ד"ה דהת משמש. וראה סופה לו, ב' ורש"י ד"ה שנועץ.
מה תורת השלמים ס"ק י. וראה גם נ"א סי' תקנא ס"ק ג.
מו ס"ב, ולעיל שם סכ"ה, וש"נ.
מז סי' ב.
מח לבוש ס"ד.
מט כלל כט סי' ב בשם תשובת מוה"ר טרוטנבורג (לבוש) סי' קצא. וראה גם תשב"ץ סי' תעה (לבוש נוקשה ותפלוש).
נ ד"ה כתב הנוכרי. וראה אג"ק אדמו"ר מוה"רש"ב ח"א ע' ג. אם היינו אף באין לה וכת' (שמבואר לקמן סי' קפו שבכל נפש יהוש לדעת המנויכים בדיקה).

לה ס"ק ג, בשם הרא"ש כתובות פ"ז סי' מ. תורת השלמים ס"ק ה. וראה גם ב"ד"ה בפרק הנוכרי.
לז כקשות תורת השלמים סוף ס"ק ח.
לח שאמרו מן התורה, כדלעיל סי' קנפ ס"ק ג.
לט ראה דה"ד, א. ועוד.
למ כיון דאיסורי מדרבנן, כדלקמן סי' קצ ס"א.
מא סוף ס"ק ד.
מב כמבואר בשו"ת הרי"א שם בסוף דבריו. וז"ל בהרכי משה סי' קכו, הובא בג"ז סי' קכו ס"ק ז.
מג מימן זה בשע"ר לא הניע לדינו, וראה שר"ע שם ס"ג ובפ"ז ס"ק ב.

הלכות נדה קפו

רעו

קפו דיני בדיקת אשה בין לפני תשמיש בין לאחר תשמיש וכו' ה' סעיפים:

א אשה שיש לה אסת קבוע אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש. ואדרבה אין לה לבדוק בפני בעלה בשעת תשמיש כדי שלא יהא לבו נוקפו. והרמב"ם ז"ל מצריך לבדוק אחר תשמיש היא בעד אחד והוא בעד אחד ולראות בהם שבא ראתה הם בשעת תשמיש, ולדעתו הצנועות בודקות עצמן אף קודם תשמיש. הנה: והסנהל הרלשונה [א] היא עיקר וכן נהגו. (רוקם והגהות מיימוני וכוז המומים).

ב אם אין לה [ב] וסת קבוע שלש פעמים הראשונים צריכין לבדוק

באר הגולה

א טור בשם ר"ח ה"ח כשם הראב"ד והרמב"ן והרשב"א	ג כפ"ד מהלכות איסורי ביאת והא דמוקי לה בנמרא באשה וכוברא דאמר כי הנזא הריא לפודות נדה דפ"ו ע"ב וכן
הסמנת הפוסקים חוין מדרמב"ם.	ד שם.
ב בדפושט ר"ש ר"ב ע"א.	ה כדעת הר"ף והרמב"ן והרשב"א וכו"ח בן אפינוס בבייחא שם ד"ב ע"ב.

[א] היא עיקר. כי לא הוזכרה בדיקת עדים במשנה אלא בעסקה במהרות^ב שמתוך מעלתה חששו להם תכמים הששא יתירה שמוא ראתה מחמת תשמיש שדרך הדם לבא על ידי תשמיש לפעמים^ד ומוגו דצריכה בדיקה אחר התשמיש משום מעלת המהרות צריכה נמי בדיקה לפני תשמיש לבעלה^ה אבל כשאנה עסקה במהרות שאינה צריכה בדיקה אחר התשמיש אינה צריכה לפני התשמיש (גמרא ופרש"י^ו):

[ב] וסת קבוע. כי יש אשה שיש יום קבוע לראייתה כגון מכו' לבי יום או יום קבוע בחדש וזה נקרא וסת הימים^ז. ויש שאין לה יום קבוע אלא שהיא מרגשת בעצמה קודם שיבא הדם כגון שהיא מפקחת או מעמששת או חוששת כפי כריסה וזה נקרא וסת הגוף^ח. ויש אשה שאין לה וסת כלל שאינה רואה ביום קבוע (א) ולא מרגשת במאורעות

קונטרס אחרון

(א) ולא מרגשת בו וזו בו. עיין א משנה (דף ס"ג ע"א^ב) ושם (ע"ב) ר' יוסי אומר אף ימים בו^ג, ואף אם הימצי לומר דת"ק מודה בוסתות דימים^ד, מכל מקום שקולים הם^ה ואשה שיש לה וסת מקריא (אפילו בוסת הגוף בלבד דמיידי ביה ת"ק), כמבואר מלשון הרמב"ם^ו. דהשתא אתי

א י"א, א.	ז שם ד"ה כאן שלא שמשת. ולענין הרוצה להחמיר, ראה
ב גמרא י"א, ב.	ח לעיל ס"י קפ"ב ס"ק ג.
ג ראה רש"י פו. סו"ע"ב (להחמיר מהרות).	ח כדלקמן ס"י קפ"ב ס"ב.
ד כדלעיל ס"י קפ"ב ס"ק ו (לענין ענת וסתה), וש"נ.	ט כדלקמן שם ס"ט. וגם היא אינה צריכה בדיקה קודם
ה ראה גם לקמן סוף ס"ק ב' וס"ק ז.	ט תשמיש (ראה ק"א).
ו י"א, ב.	

צינונים לקונטרס אחרון

א לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצינונים.	ג ושעות וסתות.
ביאורים והערות בקו"א הל' נדה, קו"א עם ביאור	ד שרינים כאשה שיש לה וסת.
מדרכי הקונטרס, שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.	ה וסת הגוף וסת הימים.
ב כל אשה שיש לה וסת ריה שעתה, ואלו הן הוסתות	ו פ"ח ה"א"ב, וראה מ"מ שם.
מפקחת ומעמששת וחוששת כפי כריסה,	

הלכות נדה קפו

רעז

קודם תשמיש [ג] ואחר תשמיש הוא בעד שלו והוא בעד שלה ואם החזיקה באותם שלש פעמים שאינה רואה דם מחמת תשמיש שוב אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש. ו'להרמב"ם ו'הרא"ש כל זמן שאין לה וסת צריכה היא בדיקה לעולם קודם תשמיש ואחר תשמיש ו'הרמב"ם מצריך שגם הבעל יבדוק עצמו [ד] אחר תשמיש. הנה: ואין צריכן [ה] לבדוק עצמם אחר כל תשמיש ומשמיש טעוין צלילה אחת אלא [ו] מקמזין עצמן כל הלילה צעד ולמחר צריכן בדיקה ואם מצאו דם טמאה. (צ"י נשס

באר הגולה

ח שם בפ"ד.

ו שם בפ"ד.

ז שם בפסקיו ספ"ק נדה.

הללו עד שיבא הדם וזו יש לה לחוש בתחלתה שמה תראה מחמת תשמיש (רמב"ן)¹ שבין שאין לה וסת נראה מעניינה שראויתה באות לה כפי המקרים שקורין לה בקפיצות² ואכילות³ וכיוצא בהם⁴ ולפיכך יש לחוש לה שמה אף מחמת תשמיש תראה⁵ משום הכי בעיא בדיקה ג' פעמים אחר תשמיש (ר"ן⁶). ומגו דצריכה בדיקה אחר תשמיש צריכה נמי בדיקה לפני תשמיש כמו בעסקה במהרות דלעיל⁷ (הג"ה פרישה⁸):

[ג] ואחר תשמיש. מיד לידע אם היא רואה מחמת תשמיש (רמב"ן⁹):

[ד] אחר תשמיש. שגם ביש לה וסת הדין כן לדעתו כדלעיל¹⁰:

[ה] לבדוק עצמן. פירוש לבדוק העדים¹¹ לאור הגר אחר כל כו¹²:

[ו] מקמזין עצמן. והאשה צריכה להכניס העד גם לחורין ולסדקין¹³ (רשב"א¹⁴ ר"ן¹⁵):

קונטרס אחרון

שפיר דלא קשה מידי מ"ש בכרתי ופלתי סי' קפ"ד¹ דהעומדים בשטת רבנו הנגאל² (ראשה שאין לה וסת צריכה בדיקה) לא סבירא להו עונה בינונית כלל (ראשה שיש לה וסת הוששת לווסתה ולא לעונה בינונית ושאין לה וסת הוששת לכל יום), דזה אינו דהעומדים בשטת רבנו הנגאל מוקמי למתניתין וזמרא³ ב"ש ליה וסת הגוף⁴, דהוששת לעונה בינונית כמ"ש לעיל סי' קפ"ד⁵:

יט סעף א.
כ אבל עצמנו צריכות לבדוק אחר כל תשמיש. כרתי ופלתי ס"ק ד.
כא משנת מן, מו"ק"א בבית הלל, לפירוש התוס' שם ד"ה ב"ש רמב"ם פ"ד ה"י.
כב ראה א"ק אדמו"ר מהרש"ב ח"א ע' נו וע' נט (הרינו רוקא לאחר תשמיש, אבל לפני תשמיש כני מקנח). מהרה כלכלה פכ"ג הערה 14.
כג תורת הבית הארוך שער' ו. ובהודושי נדה ה, א.
כד הודושים נדה שם.

י ה"ל נדה פ"ה ה"א.
יא דלקמן סי' קפ"ב סי"ו.
יב דלקמן שם סכ"ג.
יג כדלקמן שם ס"ק ע.
יד כדלעיל ס"ק א. וראה א"ק אדמו"ר מהרש"ב ח"א ע' לו וע' נט.
טו שבעות (ב, רע"ב).
טז ס"ק א.
יז ס"ק ח.
יח פ"ה ה"א. וראה פתח וזמא ס"ק ו.

צינונים לקונטרס אחרון

ימי עונתה, וברש"י שם ד"ה בתוך: ל' יום (לראיה).
י ואינה צריכה בדיקה קודם תשמיש גם לדעת ר"ח.
יא סייב וסיק מה.

ז ס"ק ג, שרמב"ם ורא"ש העומדים כו.
ח חובב ברא"ש נדה פ"א סי' ה, ובטור.
ט טו, א (במשנה שם: כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, ובזמרא שם: והוא שבא ומצאה בתוך

הלכות נדה קפו

רעה

הרמב"ם. קנסה עלמה בעד ואכז לא תשמש עד [1] שתזדקק עלמה הואיל ואין לה וקט (סז).

[1] שתזדקק עצמה. שאף שהתירו לשמש בלא בדיקת העד לאור הגר¹⁶ לא התירו אלא כשהעד קיים ותבדקנו למחר אבל כשנאבד אין כאן בדיקה כלל וצריכה לבדוק עצמה שנית ותניח העד למחר ותבדקנו¹⁷ (גמרא¹⁸ ורש"י¹⁹). אבל אם לא אבדה אינה צריכה בדיקה לפני תשמיש כי די בבדיקה שלאחר תשמיש הראשון דלמה תבדוק ב' פעמים זה אחר זה (תוס' סז). ואף על פי שהעד שלאחר התשמיש אינה בודקתו עד למחר הרי זה מועיל גם לבדיקה שלפני תשמיש שני אבל בדיקה שלפני תשמיש הראשון צריכה לבדוקו לאור הגר קודם שתשמש (ר"ן²⁰).

ודעת רש"י ותוספות כמ"ש הר"ן²¹ בשמם דלא התירו לשמש בלא בדיקת העד לאור הגר אלא בבדיקה שהזכרה במשנה²² דמיירי בעסקה בטהרות²³ אלא משום מינו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי לבעלה²⁴ משום הכי לא עדיפא מבדיקת הטהרות דסני שתבדוק העד למחר קודם שתעסקו בטהרות.

ורמ"א לא חש לזה²⁵ משום דבלאו הכי נמי דעת רש"י²⁶ ותוס' וסיעתם²⁷ דאפילו אשה שאין לה וסת כלל אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחריו כשאינה עסקה בטהרות אלא דראוי לחוש לדעת הרמב"ם²⁸ והרא"ש²⁹ ולדעת הרמב"ם בבדיקה שהזכרה במשנה אינה לטהרות דוקא³⁰ ואפילו הכי הקילו לבדוק העד למחר³¹.

ואף אם תמצי לומר דהרא"ש לא סבירא ליה הכי³² לא חש רמ"א לזה מאחר שרש"י ותוספות וסיעתם מקילין לגמרי וגם הש"ע לא הביא דעת הרמב"ם והרא"ש אלא שראוי לבעל נפש³³ לחוש לדעתם³⁴ אבל העיקר כסברא הראשונה³⁵ שהביא בכתם כנודע³⁶ (הלכות בני' פעמים³⁷ הראשונים אין להקל בלא בדיקת העד³⁸ לאור הגר³⁹).

כה כולעיל ס"ק ת.
 נו ואם הניחה העד תחת חבר ולמחר מצאה עליו דם – ראת לקמן ס"ו קפ ס"ד.
 כז נו, ב.
 כח שם ד"ה ו' וד"ה וז.
 כט שם ד"ה ד' ב'בג (מוד). וראה אנ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' כ"ג.
 ל חידושי הר"ן פז, א מוה"ר נתני. וראה גם חידושי רמב"ן ורשב"א שם.
 לא שם ובדף יא, ב ד"ה דמנו.
 לב נו, א.
 לג ראה רש"י שם ד"ה דית.
 לד כולעיל ס"ק א.
 לה לדעת הר"ן שתדוק לבדוק העד שלפני תשמיש הראשון לאור הגר.
 לו יב, ב ד"ה מנא דמתני.
 לז שם ד"ה דמתני.
 לח ספר התרומה ס"ו עז. סמ"ג לאוין קיא (ל, ב). וקח ס"ו שני. הנהגות מטיעניות פ"ד אות ב (בשם רשב"ם).
 לט פ"א דה"ו.
 מ פ"א ס"ה. וראה מורה כהלכה ע"י הקפידה.
 מא ראה ר"ן שבעות ב, א. מ"ג שם ה"ד. כסף משנה

שם ה"ו.
 מב ראה רמב"ם שם ה"ו.
 מג לבדוק העד למחר (רמב"ם), אלא לפני תשמיש לאור הגר (כ"ן).
 מד שו"ת הרמ"ע מפאנו י"ג עז. ש"ך ס"ו רוב קיצור בתענית היראות אות ה. וראה נדה פז, ב ותוס' ד"ה לא פ' כי ע' קצב.
 מה ראה אנ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' לו וע' מג (דהיינו שיצאה לאשתו לבדוק, גם לאחר תשמיש, וע"ד המבואר לעיל ס"ו קפ"ב ס"א). מורה כהלכה פכ"ג אות ג. אה"י שם ז ע' רמ.
 מו שוק ג' פעמים הראשונים צריכים בדיקה לפני תשמיש ואחרי.
 מז ראה שו"ת הרמ"ע מפאנו שם, ד מלאכי כללי הש"ע ס"ו ז. שדי רבד כללי הפוסקים ס"ו יג אות ח. לעיל א"ח ס"ו שמו ס"ק א. וי"ד ס"ו לב ס"ק ב. כללי הפוסקים והתוראה כלל עני וכלל רפ"ג. וכן הביא דעה זו בסתם לקמן ס"ו קפ"ב ס"א, כולקמן שם ס"ק יג.
 מח ראה מורה כהלכה פכ"ג הערה 4. אה"י שם ר ע' קנ.
 מט ראה פס"ד צ"צ שמת, ב (הכי דגונג ב'). חידושי הג"צ על הש"ס קפ"ג. (נראה להקל). שו"ת צ"צ ס"ו ש.
 נ לחוש לדעת הר"ן. וראה מורה כהלכה פכ"ג הערה 16.

הלכות נדה קפ

רעמ

ג. אשה שאינה רואה בפחות מ"ד ימים אחר טבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבוע עד י"ד יום דינה כדין אשה (ח) שיש לה וסת.
ד. יש לאדם להניח את אשתו שתברוק בעד שלו מתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו.
ה. אם ראתה דם מחמת תשמיש שלש פעמים רצופים אמורה לשמש לעולם עם אותו בעל ויתבאר כסימן שאחר זה.

באר הגולה

י. רמב"ם שם בפ"ד מ"ח איסורי ביאה ה"ד

ט. תרומת הדשן.

והש"ך^ט כתב שדעת הר"י^{יג} כדעת רש"י ותוס' וסיעתם דאפילו אין לה וסת כלל אין צריך בדיקה כלל לא הוא ולא אפילו בג' פעמים הראשונים וכמדרמה שכן עמא דבר. והמנחת יעקב^{יב} כתב שבמקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמוכו אבל במקום שאין מנהגו אין להקל כלל נגד דעת הש"ע.

ומעוברת משהובר עוברת ומניקה כל כ"ד חדש יש להקל בהן אף אם אין להן וסת דרמים מסולקים מהן כדלעיל סי' קפ"ד^{יז} והלכך אף ששופעות דם ורואות אינו אלא מקרה. ואף שהוששות לראייתן בדרך שהוששות לוסת שאינו קבוע לענין בדיקה בשעת הוסת ולפירוש מבעלה עונה אחת כדלקמן סימן קפ"ט^{יח} מכל מקום לענין בדיקה לפני תשמיש ואחריו שלא בעונת הוסת יש להקל הואיל ויש מקילין בכל ענין (תשובת מהר"ם פדוואה סי' ב"ה):
[ח] שיש לה וסת, שאף שלכל דיני וסתות אינו נקרא וסת קבוע אלא אם כן ראתה ביום ידוע וקבוע כדלקמן סי' קפ"ט^{יח} מכל מקום לענין בדיקה לפני תשמיש ואחריו יש להקל יותר^{יח} תדע שהרי יש מקילין בכל ענין (תרומת הדשן^{יח}).

אבל אם לעולם היא רואה ביום י"ד לטבילתה לא פחות ולא יותר הרי זה וסת קבוע לכל דבר והוא וסת ההפלגה שמשבחין אותו מסוף ראייה כדלעיל סימן קפ"ד^{יז} שבשהיא רואה לעולם ביום י"ד לטבילתה הרי זו רואה בהפלגה שזה מסוף ראייתה לעולם מן הסתם לפי שאסור לאשה לעמוד בימי מומאיתה אפילו אין בעלה בעיר כדלקמן סימן קצ"ז^{יז} ומן הסתם היא מתחלת לספור ז' נקיים מיד שפוסקת לראות^{יח} ולטבול בליל ח' ואם כן בין שתחשוב מהתחלת הנקיים ובין שתחשוב מליל טבילה הכל חשבון אחד והפלגות שוות מ"ד יום אחר הטבילות או מכ"א יום מהתחלת הנקיים או מכ"ב יום מסוף הראיות (מה שאין כן

נא ס"ק א.

נב כתובות (כ, ב).

נג תורת השלמים ס"ק ב. ראה גם פמ"ד צ"צ שנתח, ב. אנק"י אדמו"ר מהרש"ם ח"א ע' ג.

נד סעף ז.

נה סעף לו.

נו סעף ב.

נז ראה לקמן סי' קנא ס"ק ה.

נח סי' רמ.

נט ס"ק ב, וש"נ. וראה לעיל שם, שאחר המקורות לה שם הוא משמעות תרומת הדשן דרך, וראה גופי

הלכות ביאור הלכה ר"ה אשה.

ס סימן זה בשוע"י לא הניע לירדנו. וראה ב"ח שם ד"ה ומ"ש ורובנו תם. פ"ז ס"ק ג. לעיל סי' שכו ס"ז וש"נ. לק"ש ח"ד ע' 27 הערה 58 ובשו"ג. שלחן המלך ח"ב ע' רבא. מהרה כהלכה ע' תקנבו. גידול תורה (ג), כא ע' תקלו. כג ע' תיפס. כח ע' קצ. ל ע' שו. קובץ דברי תורה י' ע' ע. לו. לה. מנורת הלכות ח"ש סי' קעפ.

סא ראה פמ"ד צ"צ סי' קצו ס"ו: אם האשה אינה מתחלת לספור ז' נקיים מנורת יום התפסקה כ"י עלתה לה

טבילה ואף לכתחילה תוכל לעשות כן אם תרצה. לק"ש שם.

קפו דיני אשה הרואה דם מחמת תשמיש וכו' י"ד סעיפים:

א *אשה שראתה דם מחמת תשמיש^א מיד בכדי שתושימ ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותמול ער לברוק כו' [א] ותקנה עצמה משמשת [ב] ג"פ. אם בכל שלש פעמים רצופים ראתה דם [הגסג]: וכל זקן אס

באר הגולה

ב. מור ושאר פוסקים.

א. כייחא נדה דף ס"ה ב' ודף ס"ו א'.

אם מחשבין ההפלגה מתחלת ראייה אם תחשוב מליל טבילה אינו חשבון אחד אם המשיכה ראייתה פעם אחת ב' ימים ופעם אחת ג' ימים^ב או שפעם אחת שמששה סמוך לראייתה וצריכה להמתין ששה עונות כדלקמן שם^ג ואף לפי מנהגינו שלעולם מתחילין מליל ו' לראייתה^ד ככל מקום אם המשיכה ראייתה פעם אחת ליום ו' ונתאחרה הטבילה יום אחד אם תחשוב ההפלגה מליל טבילה זו לא תהיה ההפלגה שזה לחשבון שמתחלת ראייה) עיין לקמן ס' קפ"ז סעיף ו' וי"א ט"ו:

[א] ותקנה עצמה. שבכדי שיעור זה יש ספק^א אם יצא הרם לבית החיצון בשעת תשמיש או אחריו וחיובן אשם תלוי^ב על ספק זה משום הכי הטילו עליה דין רואה מחמת תשמיש דלקמן. אבל אם שהתה יותר מכדי שתושימ ידה לתחת הכר^ג אפילו רגע ומצאה דם על העד אף דיש לומר שהיה הרם בבית החיצון בשעת תשמיש יצאה מכלל רואה מחמת תשמיש שהרי פטורין מאשם תלוי משום דאמרינן העמד אשה על חזקתה והשתא הוא דהואי. ואם בדקה מיד אחר תשמיש קודם שיעור שתושימ ידה תחת הכר ולא מצאה כלום ואחר כך ראתה אפילו תוך שיעור זה פשיטא דלא מקרי רואה מחמת תשמיש (ש"ך^ד):

[ב] ג' פעמים. עם תשמיש זה דהיינו עוד ב' פעמים (פרישה^ה מ"ז ש"ך טו). והראב"ד^ו כתב דמשמשת עוד ג' פעמים משום דסבירא ליה דלא מקרי רואה מחמת תשמיש אלא כשבדקה עצמה קודם תשמיש דכשלא בדקה עצמה יש לומר שקודם תשמיש היה בה הרם ולא מחמת תשמיש ראתה^ז וסבירא ליה נמי שמשראתה פעם אחת מחמת תשמיש חיישנן שתראה עוד מחמת תשמיש וצריכה בדקה אחר תשמיש ולפני תשמיש^ח (כדי לכרר ראייתה שתראה אחר תשמיש מוד שנדע שראיה זו מחמת תשמיש היא) והלכך ראוה קמיתה דלא בדקה קודם תשמיש לאו ממניינא הוא.

והר"ה^י חולק עליו וסבירא ליה דאף שראתה פעם ושתים מחמת תשמיש אינה צריכה

סב ראה גם לעיל ס' קפד שם.

סג סימן זה בשע"ז לא הגיע לדנינו, וראה שו"ע ס' קצו ס"א.

סד כגבואר ברמ"א שם. פס"ד צ"צ שם סכ"ו.

סה ובס"ק מא ובק"א ס"ק ג' (הוכחה נוספת שומת הפלגה הוא מסוף ראיה).

א כייחא דרבי אליעזר כרבי צדוק ד', ב ורבי שמדא שם. רמב"ם הל' שנגות פ"ה הל' ו' ש"ך ס"א א.

ב לתנא דבריותא שם. בעלי הנפש שער הפסירה ס' ג הל' ש"ך ס"ק א. ולרד"ק, ראה תורת השלמים ס"ק א.

לעיל א"ח ס' רמא ס"א, וש"ג.

ג בעלי הנפש שם. ממ"ג ל"ח ק"א (לש, א). ב"י ד"ה השמא הל' ש"ך שם, ובנקודת הכסף במקו המיון, וראה אנ"ק

אדמ"ר מנה"ש ע"י עני.

ד בעלי הנפש שם. ש"ך שם. וראה לקמן ס' קצ ס"ק קפ. ת גבואר ב', איב (שנפגעם זה אינה כגממאה למפער). וכו"ה

לקמן ס"ק י. וראה לעיל מנה"ג (ד"ה ומשום). פתחא וצמא ס"ק ג.

ו ס"ק א, בשם אביו בתשובה.

ז ס"ק ג.

ח ס"ק א.

ט ס"ק ב.

י שער הפסירה פ"ג הל' א.

יא כרתי ופלתו ס"ק ב.

יב ראה קנה בשם ברורי השמות מוס"י א.

יג בהשגות לבעלי הנפש שער הפסירה אות ה.

הלכות נדה קפ

רפא

מאלה שלש פעמים דס על [א] עד שלו (מחלני וכן כ' צ"י צנס ספר התרומה וסמ"ג) אסורה לשמש עם בעל זה אלא התגרש ותנשא [ד] לאחר. נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש שלש פעמים רצופים אסורה לשמש גם עם אותו בעל אלא התגרש ותנשא לשלישי. ואם גם עם השלישי ראתה דם מחמת תשמיש שלש פעמים רצופים לא תנשא לאחר אלא [ה] אסורה לבל [ו] עד שתברוק. הגה: וי"א שאין לנו צקילין איזה מקרי מממת משמש כי אין צקילין צשיעור הנוכח ולכן כל שרואה שלש פעמים סמוך לתשמיש מקרי לדין מממת משמש ונאסרה [ז] על צעלה. (צ"י צנס הראב"ד ש"כ צנס י"א). ולאו שלש פעמים [ח] צריכים להיות לזופים אבל אם לא היו לזופים לא נאסרה

בדיקה כלל (אם יש לה וסת או למ"ד דאף שאין לה וסת א"צ בדיקה כלל כדלעיל סי' קפ"ו¹¹). רואה מחמת תשמיש שאמרו בגמרא היא ראית הרגשה שהרגשה בדם¹² ולא ראית בדיקה והילכך ראה קמיתא ממינינא וכן משמע מסתימת כל הפוסקים שלא הזכירו חיוב בדיקה זו. ומשום הכי סתמו הפרישה והש"ך והמ"ז דלא כהראב"ד¹³:

[ג] עד שלו. דבכהאי גוונא אפילו מצא זמן מופלג אחר התשמיש מקרי רואה מחמת תשמיש דעל כרחק מחמת תשמיש הוא (משנה י' ש"ך י"י):

[ד] לאחר. דחליטין שלא תראה בביתא בעל אחר לפי שאין כל האצבעות שוות (גמרא י"ג):
[ה] אסורה לבל. שכיון שראתה בג' אצבעות החזקה לראות מחמת כל האצבעות. ומה שלא נאסרה על בעל השלישי¹⁴ וכן על השני כביאה ראשונה שראתה בה¹⁵ לפי שאין כל הכחות שוות ושמה ביאה זו היתה בכח מרובה ועד שתחזק בג' כחות לג' אצבעות לא נאסרה (גמרא ורש"י¹⁶):

[ז] עד שתברוק. בשפופרת לידע אם הדם הוא מן המקור כדלקמן סעיף כ':

[ז] על בעלה. וכתב הש"ך¹⁷ צריך עיון אי מחמירין מהאי טעמא דאין אנו בקיאין לאסרה לכל העולם היכא דהוחזקה בג' אנשים כן. והמנחת יעקב¹⁸ כתב דבראב"ד¹⁹ משמע שאין לחלק (וכן משמע ברמב"ן²⁰ שהשמיט זה לגמרי):

[ח] צריכים להיות רצופים. כשור המועד וכחוקת קרקעות²¹ אבל כל שפעם כך ופעם

יד העה הא' שבסעיף ב.

טו דלה שם. וראה לקמן ק"א סוף ס"א א (שהיוב קרבן מיידי בהרגשה, ובדיקת שפופרת להוכיח שהיא מהגדרים מיידי בלא הרגשה). אמנם לעיל במודריב (י"ה) ומורה, ובגהת ה"ב ד"ה ומורה הינו) מסיק, שגם בלי הרגשה (באותנים) רגלים לדבר שמהמת תשמיש בא הדם וחיבים בקרבן. וראה שו"ת צ"צ סי' צג אות פו. סי' שם. פס"ד צ"צ רכא, ב. אהלי יוסף (פג, א, סד, ד). שבט הלוי סי' עג. פירס חב"ד יב' ע' 76.

טז ראה שבט הלוי י"ד סי' עג.

יז יד, א. רש"י שם ד"ה מנצא.

יח ס"ק ה.

יט סו, א. מ"ז ס"ק ב. וראה לקמן ס"ק יד, שהוא מבעם ספק ספקא.

כ מ"ז ס"ק ג.

כא גמרא שם. מ"ז שם.

כב תוס' שם ד"ה ותברוק ענשה כביאה ראשונה.

כג שם ד"ה ותברוק כביאה ראשונה.

כד ס"ק ז.

כה תורת השלמים ס"ק ה.

כו שער הספרות ס"ג ה"ו.

כז הלכות נדה פ"ו הל"ז (שלא כתב שיעור חזון סמוך לתשמיש).

כח שםבאר בב"ב כה, א.

הלכות נדה קפו

[ט] על בעלה. (ב"י בשם הרמב"ם וכ"כ הרשב"א סימן תתל"ט ומהרי"ו סי' נ"ג). ואין חילוק בין אם ראתה שלש פעמים מיד שנשאה ובין נתקלקלה אחר כך וראתה שלש פעמים. (מרדכי ריש הלכות נדה ונתשבות הרשב"א סימן תתל"ט ונתוספתא). וכל זה לא מיידי אלא נראתה [י] סמוך לתשמיש אבל אם לא ראתה סמוך לתשמיש לא נאסרה על בעלה ומותרת לו לאחר טהרתה תמיד (ב"י בשם סה"ט וסמ"ג) ודינה כמי שאין לה וסת.

ב וביצוד בודקת נזמלת שפופרת של אבר (פירוש קנה חלול של עופרת) ופיה [יא] * רצוף לתובה ונותנת בתוכה [יב] מבחול ובראשו כוך

באר הגולה

ג שם וז"ל סמ"ג וסמ"ק ב"א ב"י צדוק שם דף י"ד ב' ד שם ברייתא דף ס"ו ע"א.
 * פירוש כפול, ופירוש מבחול קיים אחר, רש"י. אמתניתין נמצא על (שלה) [שלה] ארזים.

כך אין זו חוקה כלל וסת דלית לה (רשב"א י"ט ב"י²) (פירוש שנתקלקל וסתה ופורסת נדה בלא עת²):

[ט] על בעלה. ומכל מקום חוששת לאחרון פעם אחת כדלקמן סעיף י"א ב"י:

[י] סמוך לתשמיש. פירוש בידוע בודאי שראתה סמוך לתשמיש אבל אם במופלג אחר התשמיש בדקה עצמה ומצאה דם אף על גב דיש לומר שראתה בשעת תשמיש מותרת². ואפילו הרגישה² בשעת תשמיש שראתה תולין להקל ולומר שמועה היא בהרגשתה שהרגשת שמש היתה ונדמה לה כאילו מרגשת בפתיחת המקור להוציא דם². לפי שאשה בחוקת מהורה עומדת ואין מוציאים אותה מחוקתה² אלא כשהדם לפני² ולא בהרגשה שאפשר למעות בה ולכן הם פעמים מקרבן הטאת ואשם תלוי (גמרא² תרומת הדין²). וכל שכן באשה שראתה ג' פעמים בבוקר כשקמה ממטתה מצאה ריבוי דם על כתנתה שלה שהיא מותרת ואף אם תשמש עוד פעם ושתים ותמצא מיד אחר תשמיש מותרת ולא אמרין אגלאי מלתא למפרע שהיה הדם גם כן בשעת תשמיש אלא ימים הראשונים יפלו ומכאן ולהלאה הושבנא וכל הויכא דלא מקרי רואה מהמת תשמיש אפילו ראתה כן מ' ונ' פעמים מותרת (מהר"ם לובלין² ש"ך²):

[יא] רצוף לתובה. פירוש כפול² לתובה שלא יסרט ויוציא דם². ומשום הכי אינה נזמלת של עין אף אם הוא חלק מפני שאין יכול להיות פיו כפול לתוכו². אבל

כל בשית ח"א מ' תלת (ההלכה).

ל סוס"ק פנ, בשם תשובת הרשב"א (הנעם).

לא ראה לקמן מ"ק על (מקרה הוא שראתה נחמת

תשמיש ולא תראה עוד). ס"ק מ"ד. ק"א ס"ק א (ד"ה

ואין לומר). ס"ק יג בהגהת. ש"ת צ"צ מ' ח אות ה. ס'

קד אות א. ס' קב אות ו. ס' קלו אות ו. ס' שניד. ס' שו.

לב ראה לקמן ס"ק לט וס"ק נא (שהוששת, גם בפעם אחר,

לומת החדש), וס"ק מא (שהוששת, גם בפעם אחר,

בהפלתה שיה נמנה אריות וסתח). והנעם שלא נאסרה

לגמרי בפעם אחר, שגא תקבע, ראה לקמן מ"ק על.

לג ברלעיל ס"ק א וש"י.

לד ראה לעיל ס"ק ב (דמיוני בהרגשת) וש"י.

לה גגריא נ, ב (לענין הויכא קרבן). ונתבאר לקמן בק"א

ס"ק א (ד"ה רואה). וראה ש"ת צ"צ (הוספת עמ, א).

לו ברלעיל ס"ק א וש"י.

לז ברלעיל ס' קפ. ק"א סוף ס"ק ב, וש"י.

לח נ, ב (לענין קרבן).

לט ס' רמז (שאף שנמצאין בהתישה, כדלקמן ס' קז

ס"א, מ"מ כשיש במה לתלות מתירין, כדלקמן שם

ס"ק ב).

מ בשית ס' נב (ראין חילוק בין ג' לבין מ' ונ' פעמים).

מא ס"ק א, בשם אבוי בתשובה.

מב רש"י ס, א ד"ה רצוף.

מג גגריא ורש"י שם ד"ה אפגרי.

מד מקדני י"ח פ"י ס' א אות ה. תורת השלמים ס"ק ג.

וראה ש"ת צ"צ סוס"ק ק.

הלכות נדה קפו

רפג

ומכנסת אותו באותו מקום עד מקום שהשמש דש נמצא דם על ראשו

יכולה ליטול של שארי מיני מתכות שיכול להיות פיהם כפול לתוכם (משאת בנימין¹⁰¹ מנחת יעקב¹⁰²). והש"ך¹⁰³ כתב שהוא הדין ברזל דלא משום דמסרט:

[יב] מכתול. פירוש קיסם¹⁰⁴ שמכניסין בשפופרת שבה הכחול לכתול העינים מקרי מכתול על שם שבוהלין בו (רש"י ע"ז דף כ"ט¹⁰⁵).

וכתב הב"י¹⁰⁶ דענין בדוקה זו מכואר הוא המאחר שהוא למורה לראות על ידי אבר תשמיש תראה גם כן על ידי המכתול כיון שמכניסו עד מקום שהשמש דש ואילו לא היה המכתול תוך השפופרת כשהיה יוצא מלוכלך ברם לא היינו יודעים אם הוא מן המקור או מן הצדדים וכשהוא תוך שפופרת אם ימצא בו דם ודאי מן המקור הוא בא ולא מן הצדדים שהרי השפופרת היתה מפסקת בינו לצדדים. ומה שנתנן מוך בראש המכתול מפני שדם כל שהוא ניכר במוך ואינו ניכר בעין ועוד כדי שראש המכתול לא יסרט ויוציא דם.

וכתב עוד הב"י¹⁰⁷ דאיכא למידק בבדוקה זו כשלא נמצא דם על ראש המכתול אמאי אמרינן ברום שהוא מן הצדדים הא איכא למוחש שמא מן המקור הוא רגיל לכא ולמה שלא נמצא דם על ראש המכתול הוא מפני שלא היה עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסו בכח שאין כל הכחות שוות כדלעיל¹⁰⁸. ויש לומר דלא אמרינן אין כל האצבעות או כל הכחות שוין אלא להקל ולא להחמיר ומעמא משום דרוב נשים אינן רואות דם מחמת תשמיש הילכך כל מאי דמצוי למיתלי בה להתירא שלא להוציאה מכלל שאר נשים הלתינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי נבדקה ולא נמצא דם על ראש המכתול עכ"ל.

וכתב הש"ך¹⁰⁹ בשם משאת בנימין¹¹⁰ שאין צריך להכניס השפופרת עם המכתול והמקור רק עד מקום שהוא יכולה ומשערת בעצמה לפי אומדן דעתה שהגיע עד מקום שהשמש דש ואשה בעצמה נאמנת על זה ואינה צריכה כלל לדחוק השפופרת למקום צד ודחוק ואין לנו לחוש שמא לא הכניסה כשיעור דישא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת עכ"ל. ובמשאת בנימין סיים דמכל מקום צריך להיות השפופרת דומה לעובי האברי¹¹¹ לכתחלה כי אף שאין כל האצבעות שוות מכל מקום צריך להיות עבה וארוכה כשיעור אבר בניגוני והש"ך לא העתיק זה. וכן כתב במשאת בנימין בשם בעל הסמ"ע שאין צריך להיות עבה רק ארוכה (ומעמא יש לומר דבאורך דוקא איכא למימר שאם היתה ארוכה כהאבר היתה נוגעת קרוב למקור יותר ועל ידי זה היה בא דם מן המקור¹¹² אבל דם הבא מחמת העובי

101 שארית יהודה הוספת סי' ה' (בשם רבנו). שו"ת צ"צ סי' קנ.
102 נא ד"ה איכא למידק. ויתבאר לקמן ק"א סי"א א' (ד"ה אכל בב', ואיך), ובתורה ד"ה ועוד.

103 נב סי"ק ד"ה.
104 נג סי"ק י'
105 נד מוס"י כנפ.
106 ראה שארית יהודה הוספת סי' ה' בשם רבנו, ודיינו עובי ב' אצבעות, כפתם שפופרת שבנמוא (מנאות סי' מ"ז. מור ושועי סי' רא מ"ג). וראה לקמן סי' קפח סי"ק כז.
107 ראה לעיל סי' קפד סי"ק ו' (בנומרי). שארית יהודה הוספת סי' ו'. אנ"ק אדמו"ר מדרש"ב ח"א ע' לו.

108 מ"ה מוס"י כנפ.

109 מ"ה תורת השלמים שבס.

110 מ"ה מ"ק מ.

111 מ"ה רש"י טו, א ד"ה מכתול. מ"ו סי"ק ה.

112 מ"ה ע"ב ד"ה מכתול. וראה גם ב"מ צא, א ד"ה מכתול.

נ ד"ה גוש"ט רבנו שהשפופרת. וראה גם מ"ו סי"ג שם. ולענין בדוקה זו לרואה דם בני רגלים, ראה לקמן סי' קצא סי"ק מ"ד. ולענין בדוקה זו בנכפת שבצדדים, ראה לקמן סי"ק כז. שו"ת צ"צ סי' קא אות ד ואות ג. סי' שש. רס"י שו. ולענין בדיקת עין ומוך שבאונות שמואל סי' זו (הובא בתורת השלמים סי"ק ח), או כים ומוך שבמדרר מדרה סי"ק ג, ראה

הלכות נדה קפו

בידוע שהוא מן המקור ואסורה ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין [ג] ומותרת. (צ"י מהרמב"ם) [הגה:] ואף זמן הזה יש לסמוך אצדקה זו. (טור וצ"י לדעת הרמב"ם והרא"ש ורשב"א ורי"ף וכן כתב הר"ן והר"ס פדואה סימן י').

הוא בא מרוחק הצדדין בעובי האבר). ולהמשאת בנימין (וכן דעת הב"י¹¹) צריך לומר שמחמת העובי נפתח המקור ויוצא ממנו דם. והסמ"ע והש"ך לא סבורא להו הכי כי צואר הרחם רחב הוא¹² רק על ידי משמוש האבר בו ככה קרוב למקור ויוצא ממנו דם בין שהוא עב בין שהוא דק הילכך באורך וכח תליא מילתא (ולא בעובי) ועל זה אמרו¹³ שאין האצבעות וכחות שוות להקל ולא להמיר.

וכן דעת הרמב"ם¹⁴ לפי מה שכתב המנחת יעקב¹⁵ שהשפופרת פתוחה מב' ראשיה ומכנסתה לבדה תחלה עד מקום שהיא יכולה לבד ואחר כך מכנסת בתוכה המכחול עם המוך שעל ראשו והוחקת המכחול לבדו עד מקום שהשמש דש אף על פי שהשפופרת אינה מונעת לשם. ולהמשאת בנימין מה מועיל בדיקה זו שאף אם השפופרת עבה כעובי אבר בנינו הרי המכחול דק הרבה ממנה והוא לבדו מגיע עד מקום שהשמש דש. ומיהו מלשון המרדכי¹⁶ וטור וש"ע ושאר פוסקים משמע שהשפופרת פתוחה מצד אחד בלבד וארובה כמו המכחול עם המוך שעל ראשו והיא מפסקת בין המוך לצדדים. עיין מרדכי וצ"מ בהריא במשאת בנימין¹⁷ ואמונת שמואל¹⁸ וכן משמע מלשון מכחול בשפופרת כדלעיל בשם רש"י):

[ג] ומותרת. לבעלה ואינה צריכה להתגרש ממנו (ש"ך¹⁹) בשם רוב הפוסקים ולא כרמב"ם²⁰).

וגם (א) מהורה היא (רש"י²¹ ר"ן²² רמב"ם²³ ספר התרומה²⁴) ואינה צריכה ספירת ז' ומבילה לא לראיה זו השלישית ולא בכל עת שתראה מחמת תשימש אפילו כמה פעמים

קונטרס אחרון

(8) זנב טהורה בו, כן א' כתבו רש"י¹ והר"ן² דהדם טהור. ורמב"ן³ ומרדכי⁴ כתבו דהיא טהורה. וכן הוא בהגהות מיימוניות⁵ אם תמצא טהורה עיין שם. ובספר התרומה בסימנים⁶ כפל לשונו

<p>ס ח ס"ק יב. סו פ"ד הב"א. ביאר ששמו ראה לעיל מהר"ב ד"ה וטוה. סז מ, א ד"ה מן הצדדים. וראה בדי השלחן ציונים ס"ק א. סח בחרושי שם ד"ה מכאן. סט פ"ד הכ"ב: טהורה ומותרת. ע ס"י קז בספנים: טהורה כי' ומותרת. עוד נקודות לטהרה הנבוא בקי"א. וראה שו"ת צ"צ ס"י קיא אות ד ואות ג. ס"י קיא אות ב.</p>	<p>נו כדלעיל, שכתב: שלא היה עב כצו השמש. נז ראה גם לעיל מהר"ב כר"ש התורה הב'. נט כנבוא לעיל מהב"י. ס פ"ד הכ"ב. סא תורת השלמים ס"ק ה. סב רנה תשלה (סוף סוף) שבועות א, ב: מביאה שפופרת קנה הלול ובתוכה מכחול. סג סוף"א טמ. סד ס"י נג. הובא בתורת השלמים שם (שהצריך כעובי האבר).</p>
--	---

ציונים לקונטרס אחרון

- א לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. קי"א
- עם ביאר מרדכי הקונטרס, שריע הל' נדה עם ביאר קי"א.
- ב, סו, א ד"ה מן הצדדים. וראה שו"ת צ"צ ס"י קכ (שהוא ביאר כללות הקי"א שלפנינו) אות א.
- ג בחרושי שם ד"ה מכאן.
- ד פ"ד הי"ט.
- ה במס' שבועות רמז תשלה (א, ב).
- ו פ"ד אות ס.
- ז ס"י קז.

(תשובת אמונת שמואל סימן א') דכמו שד"ם זה שנמצא שלא על המוך שבראש המבכחול
בא מן הצדדים כך הוא כל דם שרואה מחמת תשמיש טו.^ט

ואפילו לא נמצא דם כלל על השפופרת מכל מקום מותרת לבעלה אחר ספירת ז' ומבילה
לראיה השלישית ולא היישינן שמא תראה עוד מחמת תשמיש אחר בדיקה זו משום דיש
לומר דלמא נתרפאה שהרי על ידי הכנסת השפופרת הגילה לראות כמו על ידי אצבע
דאם לא כן מה הועילו חכמים בבדיקה זו שמא לא תמצא דם כלל אלא ודאי על ידי
השפופרת רואה תמיד כל זמן שלא נתרפאה. כך כתב בהגהות מיימוניות טו בשם ריצב"א
והביאו בדרכי משה ע"י ושי"ף טז.

ועל פי זה עלה ברעת השואל בתשובת אמונת שמואל סי' א' לומר דאם חזרה וראתה
מחמת תשמיש אחר בדיקה זו או אחר שעברה ושמישה ולא ראתה דעריף מבריקה זו
כדלקמן סעיף ה' בהג"ה חזרה לקלוקלה ואסורה לבעלה בפעם אחת שראתה טו דבידוע
שלא עלתה לה רפואה כדלקמן סעיף מ'. אבל דעת הרדכי משה ע"י ושי"ף (לקמן סי' ס"ק

קונטרס אחרון

טהורה ומותרת כו' טמאה ואסורה כו'. וכן הרמב"ם^א כפל לשונו טהורה ומותרת כו'. וכ"מ בהדיא
ברשב"א^ב ורא"ש^ג במחלקותם על הראב"ד^ד, במ"ש דהאידיגא אף במן הצדדין צריכה לישב ז'
נקיים, מכלל דלדידהו סבירא להו דאינה צריכה ז' נקיים. דאף אם תימצו לומר דסבירא ליה
להראב"ד דכיון שצריכה לישב ז' נקיים יש לאוסרה על בעלה, דאין להלך בנייהם כמ"ש בכרתי
ופלתי^ה לדעת רמ"א^ו, אם כן ממילא לדידהו אינה צריכה ז' נקיים (ומ"ש בכרתי ופלתי ס"ק [ז]
דאלף שפופרת^ז כו', דבריו צריכים עיון גדול, מלבד שסוהרים זה את זה, שבס"ק ה' העלה שאין
להלך בין לבעלה בין לטהרה לגמרי). וכ"מ עוד בהדיא בתורת הבית הארוך (סוף שער ד'^ח), הובא
בי"ט^ט, במ"ש גבי רואה מחמת מכה דאינה צריכה שפופרת^י מדהניא פרק תינוקת כו'. וכ"מ עוד
בתשובת הר"ן סי' מ"ט^י.

ענין שם^ט שהתיר אף ברואה אחר כו'.^כ ופשוט הוא^כ, דמאי שנא דם שתראה מדם שראתה. ומה
שכתב הראב"ד, הובא ב"י (עכשיו שאין אנו בקיאיין בין בראשו לצדדין כו') גם רפואה כו' מיהו
אין מוציאין אותה מבעלה אחר בדיקה זו ורפואה זו) עד שתבעל ותחזור לקלוקלה^כ, לא קאי
אלא ארפואה זו^כ, ואם תימצו לומר דקאי נמי אבדיקה זו, יש לומר משום דסבירא ליה דאף מן

עא נתבאר בקי"א (ד"ה ע"י).

עב בתשובות השיבות לאמורי ביאה פ"ה.

עג ס"ק ב.

עד ס"ק יא.

עה וע"ז כתב בשו"ת מהרש"ח סי' א' מה ד"ה ויש. הובא

במדרי מורה ס"ק ו (ד"ה כללא). שו"ת צ"צ סי' קכ אות ג.

עו ס"ק ז. וכו"ה לקמן סוף ס"ק מו, ומ"ק מג' (ברעת

רמ"א).

צינונים לקונטרס אחרון

ית שחולק גם הוא על הראב"ד דלעיל, והתיר מטעם

מכה בצדדים, וראה שו"ת צ"צ סי' קכ אות ג.

יש בא להוכיח מה שהובא בפנים משו"ת אמונת

שמואל, שגם הדם שתראה אח"כ בתשמיש אמרינן

שבא מהצדדים.

כ לענין הוראה במי רגלים, שלמר מדין שפופרת

שתולין במכה שבצדדים.

כא שגם בבדיקת שפופרת מתיר אף ברואה אח"כ.

כב רואים לכאורה, שלגבי הדם שתראה אח"כ אין

אומרים שבא מהצדדים.

כג מ"ש בדיקה זו ורפואה זו כוונתו לרפואה דלקמן

ס"ט, שרן בה, ולא בבדיקת שפופרת.

ח פ"ד הכ"ב.

ט תורת הבית הארוך שער ב (ו, ב), וראה שו"ת צ"צ

סי' קכ אות ב.

י פ"י סי' ג.

יא שער הספירה פ"ג.

יב ס"ק ה. הובא גם לקמן (ד"ה אבל), ובפנים ס"ק כד.

יג ס"ה.

יד אינן מועילים לטהרה מגדה.

טו כג, סע"א.

טז ד"ה ואם יש לה.

זו הרי שכמו מכה מטהרת לגמרי (כדלקמן בפנים

ס"ק כ), כך בדיקת השפופרת.

ל"א) דעד שתחזור ותראה מוחמת תשמיש ג' פעמים רצופים לא נאסרה על בעלה. וצריך לומר דלא דמי לרפואה דלקמן סעיף ט' משום דהבא חזינן שלא בא הרם על ידי השפופרת או על ידי התשמיש.

אבל בהנהגות שערי דורא¹⁰ כתב דכששמה פעם אחת ולא ראתה אף שראתה אחר כך ג' פעמים רצופים לא נאסרה על בעלה וקרוב לומר שאינה צריכה אפילו ספירת ו' ומבילה¹¹ משום דתלינן שהרם הוא מן הצדדין¹² דכיון שביאת הרם⁹ תלויה בגרם כחות שהרי שמה פעם אחת ולא ראתה לפי שלא בעל בכח כל כך הלכך מפי איכא למיתלי בדוחק הצדדין שהאבר דוחק בצדדין כבח מלתולת במקור שאין האבר מגיע אליו¹³. וכן בבדיקת שפופרת שלא נמצא עליה רם כלל תלינן שראתה בשעת תשמיש על ידי דוחק האבר בצדדין (כמ"ש הרמב"ם¹⁴ ורמב"ן¹⁵) יותר מדוחק השפופרת לפי שאינה עבה כל

קונטרס אחרון

הצדדים טמאה בזמן הזה, כמ"ש הרא"ש והרשב"א והר"ן¹⁷ בשמו, הילכך אין להקל שלא להוציאה מבעלה אחר הבדיקה אלא משום שיש לומר גם כן שנתרפאת לגמרי ולא תראה עוד, הואיל ולא נמצא עכשיו על המוך כלום, ומה שנמצא על הצדדים מקרה הוא כיון שלא הוזהק בג' פעמים, ואין לאוסרה בשביל כך אף שגורו על דם הצדדים. אבל אין לומר דהראב"ד מייירי בבדיקה שלא נמצא כלום לא על המוך ולא על הצדדין, וסבירא ליה כריצב"א¹⁸ דאמרינן נתרפאה, וסבירא ליה כהרמב"ם¹⁹ דאפילו כפעם אחת שהורה וראתה בידוע שלא עלתה לה רפואה דלקמן סעיף ט'. דהא הראב"ד כתב אחר בדיקה זו²⁰, והתם על כרחך לא מייירי בכחאי גוונא, מרכתב שאין אנו בקיאין בין בראשו לצדדין מכלל שנמצא על הצדדין. ועוד דבלא נמצא כלל על כרחך סמכנין אבקיאנתו, שהיי בדיקת הובה להפסיק טהרה וד' נקיים בדיקה אחת²¹ וראי הוא מדאורייתא וסמכנין עלה²², כל שכן בוו שאינו אלא משום וסתות דרבנן²³.

ותנה מדהחליט הראב"ד שלא לברוק בשפופרת בזמן הזה, מכלל דסבירא ליה דלא מהניא בדיקה אלא כשנמצא על הצדדים ולא כשלא נמצא כלום²⁴. אבל מהרשב"א ורא"ש ור"ן דלא השיגו עליו בזה, אין ראייה דסבירא להו הכי, דיש לומר דעדיפא מינה וקושטא דמלתא קאמרי, דאפילו נמצא דם בצדדין טהורה. ומשום הכי הביא רמ"א ברזכי משה²⁵ והש"ך²⁶ דעת ריצב"א להלכה, ולא חששו להראב"ד, הואיל ונדהו דבריו. וכן משמע בהדיא ברמב"ם סוף פ"ד, עיין שם שכתב (גבי רואה הנמת תשמיש ג' פעמים לג' אנשים אסורה) עד שתבריא כו' (כיצד בודקין לידע) אם נתרפאה כו' (מביאין שפופרת כו'), ור"ל דכשלא נמצא דם כלל בידוע שנתרפאה, וכשלא נמצא על המוך

בתורתו לקמן ס"ו (ואשר בלי מים זה נאסרה כשראתה אחר כך ג' פעמים).
פ בתורות שערי דורא: הביאות. נבוקות הכסף שם נהיה: תארוות. ורבו פירש: שיבאת הדם.
פא כדלעיל ס"ו קפג ס"א א, וע"פ.
פב פ"ד ה"כ"ב. ראה ק"א ס"א א (ד"ה אבל). שכן פירש הב"י. את דברי הרשב"ם. אמנם ראה לעיל מדר"ט (ד"ה ומהו).
פג פ"ו ה"ו.

ציונים לקונטרס אחרון

כט וכן הוכיח בסדרי טהרה ס"ק ו ד"ה מ"מ. ס"י קצד ס"ק ד ד"ה ועוד נראה.
 ל כדלעיל ס"ו קפר בפנים ס"ק ה, וש"נ.
 לא ראה קנה בשם (בידורי השטות ס"ו א).
 לב ס"ק ב.
 לג ס"ק יא.

עז ס' טו, והיא תשובת רבנו יוחנן למר"ל, שבש"ת מר"ל הירש"ת ס' ק. (חלקן) נתקת דרכי משה ס"ק ז. ונבוקות הכסף (למ"ו ס"ק טו).
 עח פן הוכיח כמ"א (ד"ה אבל) מלשן התשובה שנתהוות שערי דורא. וראה אהלי יוסף (מג, ג).
 עט בתנות שערי דורא: כיון שהדחוק באותה כח הותר, כשבא דם לאחר מכן בא מן הצדדין ולא מן המקור, וכל שכן הבא שיש לתלות מכתב הוולדות ונתחלשו והוכו הצדדין. דרכי משה העתיק רק את המעם הב'. וכו'.

כד הובאו לעיל.

כה הובא ונחבאר בפנים, וש"נ.

כו פ"ו ה"ט (לענין הרפואה דלקמן ס"ט).

כז ואם נאמר שהכונה שבדיקת שפופרת שהובאה לעיל שם, הרי החם כו'.

כח ראה טור ושו"ע ס"ק קצו ס"ד.

הלכות נדה קפו

רפו

קך לפי דעת הסמ"ע והש"ך דלעיל¹⁹. ואפילו היא עבה כל כך¹⁹ הרי היא מכניסתה בנחת ואינה דוחקת בכח כל כך כמו האבר ולכן לא הוציאה דם מהצדדים כמו האבר.

קונטרס אחרון

כלום אלא על צדדי השפופרת בידוע שהוא מן הצדדים¹². ומשום הכי (בסיפא בשלא נמצא על המוך כתב בידוע שהדם שהיא רואה מרוחק הצדדים כו') לא כתב הדם שהיא רואה מחמת תשימיש כמ"ש בתהלה (ברישא), אלא שהדם שהיא רואה סתם, וקאי בין אשעת תשימיש בין על זה שנמצא בצדדי השפופרת. ולא הוצרך לפרט דבלא נמצא כלל טהורה, שסמך על שסתם להיתר בלא נמצא על המוך כלום, דמשמע אפילו נמצא על הצדדים, וכל שכן בשלא נמצא כלל דאמרין דנתרפאה, כמובן מתחלת דבריו. וכבר נודע דרכו ששנה דרך קצרה וסמך על המבין¹². וכיון דהרמב"ם סבירא ליה כהרשב"א הוה ליה הרבא"ד יחיד לגביהו, ומשום הכי לא חששו לו רמ"א וש"ך. ואף שהרמב"ם¹² סבירא ליה נמי כהרבא"ד¹², הרי לא מירש הטעם מפני שאין אנו בקיאים בו, ואפשר¹² דסבירא ליה כמו שכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן בשם הרבא"ד דאף דם הצדדים טמא האינדא¹². אבל בב"י¹¹ לא הביא דברי הרשב"א, וגם לא הבין כך דעת הרמב"ם, עיני שם¹¹ ובסכף משנת 101, דמשמעות לשונו שם הוא אף שלא נמצא דם כלל (בידוע שהוא מן הצדדים), ובפרט ממה שהקשה מאצבעות וכחות¹¹ (למה תלינן בשלא נמצא על ראש המוך נימא אין כל האצבעות וכחות שוות), דבנמצא על צדדי השפופרת לא קשה מידי, ואין צורך לדחוק כל כך (כמ"ש הבי"ו וטעמא דרוב נשים אין רואות מחמת תשימיש¹¹), דיש לומר בפשיטות דכיון דחוינן דאתא דם מצדדן מהיכי תיחי ליהוש שמא בא גם מהמקור הוה ליה ספק וודאי כו', כמ"ש בתשובת מהרי"ו סי' כ"ה, ועוד דאשה בחוקת טהורה כו'¹¹ והכא דם הצדדים לפניך, אלא שבאת לחוש לאצבעות וכחות לומר שמא תראה מהמקור, ואין להוציא אשה מחזקתה בשביל הששא, כמ"ש הרשב"א¹¹ גבי מכה דמספק אל תאסרנה לעולם. ומ"ש בב"י (כיון שהיא למודה לראות על ידי תשימיש) גם כן תראה (על ידי המכחול) כו', היינו אם הדם מן המקור. ואף אם תמצוי לומר שדעת הבי"ו אינו כן, הרי הבי"ה¹¹ כתב כן בהרי"א. ואף דיש לומר דלטעמיה אויל דסבירא ליה דכחות ואצבעות לא שייך במקור¹¹, הרי באמנות שמואל סימן כ"ג השיג עליו בזה, ואפילו הכי כתב בסימן א' דעל ידי תשימיש היתר נתברר שהדם מהצדדים (אלא ודאי דאפילו הכי טפי איכא למתלי בצדדים מבפנים). וכן כתב הט"ז (סי"ט ט"ו)¹⁰. וכן דעת הגהות שערי דורא¹. דאף שפתח דבריו לצרף דעת י"ה¹⁰, ור"ח לא החזיר בלא שבעה נקיים, מכל מקום סיים דבריו לסמוך ע"ד הרשב"א¹². והרשב"א מיידי בלא שבעה נקיים. וסיים שם¹¹ דאף המרדכי¹¹ מודה להרשב"א בכהאי גוונא¹¹. דתלינן במכה כמו

פד ס"ק יב. פה כרעת המשאת בנימו, דלעיל שם.

ציונים לקונטרס אחרון

- לד וכן מפרש דברי הרמב"ם בסדרי טהרה סוף ס"ק
 - 1. אמנם לקמן יתבאר פירושי הבי"ו ברמב"ם.
 - ולעיל במהדור"ב (ד"ה ומיהו) יתבאר באופן אחר.
 - וראה אהלי יוסף (נו, טע"א). פרדס חבי"ד יב ע' 77.
 - לה ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רב.
 - לו פ"ו ה"כ.
 - לו שבזמן הזה אין בודקין בשפופרת.
 - לח שבאמת מחיר מעיקרא דרינא כבדיקת שפופרת
 - אף בלא מצאה כלום, ואמרין מהצדדים
 - (כרלקמן). אלא דסבירא ליה כו'.
 - לט וכ"ה בחיובישי הדמבין¹⁰ סו, א (אלא שכתב שם גם
 - הא דאין אנו בקיאים בו').
 - מ ד"ה ואם רוצה לברוק (שלא העתיק מהרשב"א
 - דאמרין נתרפאה). כהבא לקמן ראה אהלי יוסף
 - (נו, ג).
 - מא בב"י שחוקתה לעיל בפנים ס"ק יב.
 - מב פ"ד ה"כ.
- מג ראה גם לקמן (ד"ה ואין).
 - מד ראה לקמן הגדה ד"ה ועוד.
 - מה ראה אהלי יוסף (סג, ג).
 - מו שער ד (כג, טע"א). וכרלקמן ס"ק כ.
 - מז ד"ה ומ"ש כבדי. הובא גם בפנים.
 - מח ובה לא קיייל כוונתיה, וברלעיל בפנים ס"ק ד"ה.
 - מט ראה פ"ו דעה ט"ו כסף ס"ק ו וס"ק טו.
 - נ ט"ו, והיא תשובת רבנו יוחנן למהר"ל, וכמובא
 - בפנים.
 - נא שסובר שיראה מחמת תשימיש נאסרה רק כשהוא
 - מיד כשנשאת.
 - נב שמחיר במכה שאינה יודעת אם מוציאה דם,
 - כרלקמן ס"ק כג.
 - נג כהגהות שערי דורא שם.
 - נד שבועות רמז תשלח (א, ג).
 - נה שכן מן המכה תולה בה.
 - נה שכבר אתחזקו בכחות היתר וכו'.

שאיילו בא הרם מן המקור על ידי נגיעת האבר בלבד בצואר הרחם סמוך למקור היה בא גם כן על ידי נגיעת השפופרת סמוך למקור שהרי היא מכניסתה עד מקום שהשמש דש אלא על כרחך לא בא הרם אלא על ידי דוחק וכת אם כן מפי איבא למתלי ברוחק הצדדין⁹ מלתלת במקור שאין האבר מגיע אליו כלל דכל מאי דמצי למתלי להתייה ברואה מחמת תשמיש תלינן כרלעיל¹⁰. וכן כתב בתשובת אמונת שמואל סי' א' דכשמשמה פעם אחת ולא ראתה או שבדקה בשפופרת ולא נמצא הרם כלל נתברר

קונטרס אחרון

בבחוליה עד שתחיה המכה, והיינו בלא נקיים. ומדכתב וכל שכן¹¹ הכא, מכלל שגם מ"ש בסמוך לפני זה כשבא דם לאחר מכאן בא מן הצדדים כו' הוא לטהרה אף בלא נקיים, כמ"ש בתשובת אמונת שמואל שם לדעת הגהות שערי דורא ע"ש¹². ובפרט לפי דעת רמ"א שאין להלק בין להתייה לבעלה בין לטהרה לנגמרי, כמ"ש בברתי ופלהי סק"ה¹³. ומלשון תלייה (שבהגהות שערי דורא) אין ראייה, דהכי נמי תניא¹⁴ תולה במכתה, ואפ"ה אינה צריכה ד' נקיים. וצירוף דעת ר"ח הוא כדי להורות בפשיטות שאין צריך לשאול לרבותיו כלל ע"ש. אלא שרמ"א בדרכי משה¹⁵ השמיט מ"ש בהגהות שערי דורא בלא תלייה אחרת כו' כשבא דם לאחר מכאן בא מן הצדדין כו', כי לא רצה לסמוך ע"ז למעשה רק בצירוף דעת הרשב"א עם דעת ר"ח, כמו שהעתיק בדרכי משה שאלולי דעת ר"ח לא הייתי מיקל כו'¹⁶, ואם כן אין להקל בלא ד' נקיים אף בלידה, וכל שכן בלא לידה, וכדעת ריצב"א שהביא בדרכי משה דתלינן שנתרפאה ולא שבא מן הצדדין. וסתמית לשון הגמרא ופוסקים שלא פירשו ואם לאו בידוע שטמן הצדדים, דמייירי דוקא שנמצא בצדדין, מסייע להו להגהות שערי דורא והב"ח והט"ז והאמונת שמואל. והלכך אף שהורה וראתה אחר כך שהורה כמבואר בהגהות שערי דורא.

ומיהו¹⁷ היינו דוקא כשאין לחוש לקביעת וסת מורכב, אבל כשיש לחוש לקביעת וסת מורכב מתשמיש והפלה¹⁸ או הרש חיישינן ליה, ולא אמרינן דמן הצדדים הוא אף שמשש ולא ראתה אחר כך, דהוה ליה כבדיקת שפופרת ועדיפא מינה * הג"ח: והוא הדין אחר בדיקת שפופרת כמו שכתב רמ"א בסי' זה¹⁹. מכל מקום גם שפופרת שלא נמצא עליה כלום. והא דלא פירשו לא מהניא היכא דאיכא למיהש לוסת כמבואר בטי"ז בגמרא ופוסקים לחוש לוסת אחר הבדיקה²⁰, שם²¹ וטעמו ונימוקו עמו, דבכהאי גוונא אין הוכחה משום דמייירי גם שבנמצא בצדדים. דמן הצדדים הוא מדלא ראתה עכשיו בשעת התשמיש או בבדיקת השפופרת, דאימא משום דלא הגיע שעת וסתה הוא. וכן כתב באמונת שמואל סי' א'. והלכך²² צריכה נמי לישב ד' נקיים אפילו בפעם אחת שראתה מחמת תשמיש משום החשש וסת ההוש. אלא²³ דאם לא ספרה ד' נקיים עד שהגיע יום זה בחדש שלאחריה ולא ראתה, דשוב אינה

פו כ"ח סד"ה ומ"ש כדרי. הובא כאן בק"א.

מז ס"ק יב, בשם הב"י.

ציונים לקונטרס אחרון

לולא דעת ר"ח לא הייתי רוצה להניח הדבר שלא יחא נשאל לרבותינו.
 סב האמור לקמן הוא גם בפנים (ד"ה ומיהו).
 סג כדלקמן בשו"ע סי"א.
 סד סוף סי".
 שה אף שכל פעם שראתה ג"פ מחמת תשמיש, חיששת לוסת החדש מראיה הרי, ואין בבדיקה השפופרת שבאמצע החדש מועלת, עד שיגיע יום זה כו'.
 סו סוף ס"ק טו.
 סז כיון שגם בפעם אחת חיששת לוסת החדש, אי"כ עדיין אין הבדיקה בתוך החדש מועלת להוכיח שהיא מהצדדים, ולכן צריכה כו'.
 סח האמור לקמן הוא גם בפנים (ד"ה ואף).

נו בתחלת דבריו שם: ויש תולות להיתר, ולא נאמר שיתחוק כי"כ לר"ח אפילו בלא חילוק טעם תלייה אחרת, רק שאמר כיון שהתווסף באותה כח היתה כשבא דם לאחר מכן בא מן הצדדין ולא מן המקור. וכל שכן הכא שיש תולות כמכת הוולרות ונתחלשו והוכו הצדדין ונכאבו.
 זו שכתב: תהיה מותרת לעולם כשתראה חוץ מראיית וסתה משם. וראה שר"ת צ"צ סי' קכ אות ו.
 נח שהובא לעיל בתחלת הקו"א.
 נט סו, א.
 ס ס"ק ז (שהעתיק את לשון הגהות שערי דורא, והשמיט שורה זו).
 סא ושינה מלשון הגהות שערי דורא (בסופו שם): כי

הלכות נדה קפז

רפמ

הדבר שבא היום מן הצדדין והלכך כל מה שנתראה אחר כך לעולם שלא בשעת וסתה אלא מחמת תשמיש לכד מהורה ואינה צריכה ספירת ז' נקיים ומבילה⁹¹.

ומיהו⁹² היינו דוקא בשאין לחוש לקביעת וסת אבל כשקבעה לה וסת החדש או ההפלה

קונטרס אחרון

חוששת לו אף על פי שלא שמשו כדלקמן בש"ע⁹³, שוב אינה צריכה ז' נקיים לפי שיטה זו, אחר בדיקת שפופרת שלא נמצא עליה כלום או ששמשו ולא ראתה.

ואין לומר דהבי"ב ובי"ט וט"ז לא סבירא להו כמ"ש האמונת שמואל סי' א', לטור כל הראיות שרואה אחר בדיקת שפופרת שלא נמצא עליה כלום. וטעמא משום דאיכא למיחש שמא פירסה נדה תחתיו, ולא מחמת תשמיש הוא⁹⁴ כלל דנימא שהוא מן הצדדים, אלא שנתקלקל וסתה ואירע לה נדתה בשעת תשמיש⁹⁵, ואף שראתה כן ג' פעמים אין זו הזקה שראתה מחמת תשמיש, דהא קיימא לן⁹⁶ וסתות דרבנן, והיינו להתמידי ולא להקל⁹⁷ (ואף לפי מ"ש התוס' ריש פ"ט (דף ג"ט ע"ב) ד"ה דילמא כו' מדלא חזיא קודם עשיית צרכיה או אחר כך אם כן הם לאו ממילא אתי אלא על ידי מי רגלים) כו'⁹⁸, ואם כן אף ברואה מחמת תשמיש יש לומר כן. והא דלא נאסרה בפעם אחת משום דאמרינן מקרה הוא ולא תראה עוד⁹⁹, מכל מקום ביאת היתר או בדיקת שפופרת אינה מועלת אלא משום חזקת וסתות¹⁰⁰, דאם לא כן איכא למימר מקרה הוא שאירע לה לראות מחמת תשמיש כמה פעמים, ולעולם הוא מן המקור אלא שבביאה זו לא אירע לה¹⁰¹. וזה אינו, דאם כן בראיות הראשונות שראתה מחמת תשמיש נמי נימא דלמא לאו מחמת תשמיש הוא אלא שאירע לה ראיתו נדה בשעת תשמיש¹⁰², ואמרינן אמרינן בידוע שהוא מן הצדדים. ואין לומר משום דממה נפשך מותרת לבעלה, וככל מקום אמאי טהורה היא, כמ"ש רש"י ורמב"ם ושאר פוסקים כדלעיל¹⁰³. ואין לומר דהיינו בממצא על צדדי השפופרת, חזי דהבי"ב לא סבירא ליה הכי, דאם כן קושייתו מאצבעות וכחות ותיורזו אינו כלום¹⁰⁴, וגם דלא חלכתא, כיון שהעיקר תלוי משום שנמצא על צדדי השפופרת ולא משום דרוב נשים כו'. ועוד דאף שנמצא על צדדי השפופרת דילמא השתא הוא דהואי¹⁰⁵ מחמת השפופרת, אבל בשעת תשמיש אירע לה ראיות נדתה ולא מחמת תשמיש כלל¹⁰⁶, דהא קיימא לן וסתות דרבנן¹⁰⁷.

אלא ודאי צריך לומר¹⁰⁸, כמו שיתבאר לקמן¹⁰⁹, דרואה מחמת תשמיש ספק שקול הוא אם במן המקור או מן הצדדים¹¹⁰, ולא דמי לשאר דם הנמצא בפרוודורו שחזקתו מן המקור¹¹¹. והא דלא

פח באמונת שמואל שם: תורת נותרת לעולם כשתראה **פט** האמור לקמן נתבאר בק"א (ד"ה ומיהו).
חזק נראית וסתה נמש.

ציונים לקונטרס אחרון

- פב** או באופן הבי' הנ"ל, שמקרה הוא כו'.
פג דהיינו להחמיר ולא להקל, כנ"ל.
פד זה שאמרינן חזקת וסתות אף לקולא אף (אף שוסתות דרבנן), לומר שביאת היתר או בדיקת שפופרת אחר שראתה ג"פ מחמת תשמיש מוכיח שהיא מהצדדים (ואין הושיעיש שפירסה נדה תחתיו כו' או מקרה הוא כו', להצריכה ספירת ז' וטבילה). וראה שו"ת צ"צ סי' קק אות ג וסי' קכ אות ז ואילן.
פה בפנים ס"ק כד.
פו כזה מביאר את דעת הבי"ב (בשיטת הרמב"ם) וסיעתו, אמנם לעיל במהדור"ב (ד"ה ומיהו) מס' (לדעת הרמב"ם) דלא חיי ספק השקול, אלא רגלים לרבר שהשמש הוציא דם בתשמישו ומשמשו, וכשברקה בשפופרת אין תולין שהדם שראתה בשעת תשמיש בא מהצדדים, אלא שנתרפאה, ולכן באותיות חייבים בקרבן (אף בלא הרגשה, דלא כמו שהיבאר כאן, לקמן ד"ה ותא), וכן מס' במהדור"ב שם בהגהה הבי' (ד"ה ומיהו היינו ד"ה והנה).
פז כדלעיל סי' קפג בפנים ס"ק א, ושי"נ.
- טט** סי' וסי' מב, ושי"נ.
עא ולכן אף שמתורת לבעלה, צריכה ספירת ז' ועבילה.
עב כדלעיל בפנים ס"ק ח (לענין קודם שיש לה הזקה ג"פ).
עג כדלעיל סי' קפד בפנים ס"ק ה, ושי"נ.
עד רגה שרית צ"צ סי' קכ אות ט.
עה כדלקמן סי' קצא ריש ס"ק א, ושי"נ.
עז כדלקמן בפנים סוף ס"ק לט, ושי"נ.
עז והיינו אחר שהוזקה ג"פ רצופים (משא"כ לעיל בפנים ס"ק ח).
עז וכן נאמר גם אחר שראתה ג"פ מחמת תשמיש ואחרת — ביאת היתר או בדיקת שפופרת, שמקרה הוא כו', ולכן מותרת לבעלה וצריכה ספירת ז' וטבילה.
עח או באופן הבי', שמקרה הוא כו'.
עט בתחלת הקו"א, ושי"נ.
פ כדלעיל (ד"ה אבל), ושי"נ.
פא מהצדדים.

הלכות נדה קפ

מחמת תשמיש ג' פעמים בלוקמן סעיף ה' וסעיף י"א ז' או כביאה ראשונה שאחר

קונטרס אחרון

מוקמינן לה אחזקה טהרה, יש לומר⁹⁹ כמ"ש התוספות⁹⁸ גבי מן הלול ולהיזן ספיקו טמא, משום דעל ידי צירוף החזקה עם קורבא דמוכה ומיעוטא דלא שכיחא הוה ליה פלגא ופלגא, והכי נמי אף מן הלול ולפנינו, או בכותלי בית הרחם למטה לרש"י וסיעתו, על ידי צירוף חזקה ה"ל פלגא ופלגא, משום דאיכא למיתלי ברוחק האבר בצדדים כמ"ש הרמב"ם⁹⁷ ורמב"ן⁹⁸, ומהני כמו קורבא דמוכה. דכולה סוגיא (דף י"ז) מוכתא דכל היכא דאיכא למתלי לקולא נגד הרוב תלינן בצירוף החזקה למהוי פלגא ופלגא, דמשום הכי אמרינן דילמא שחתה ודילמא נודקרה, אלא דבמסקנא לא חישינן להכי משום דלא שכיחא עיין שם בתוס'⁹⁸, אבל למתלי ברוחק האבר בצדדים מילתא דשכיחא ומסחבר טפי מלחלות במקום שאינו דווקא

* הג"ה: ועוד דרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש כמ"ש הבי"י⁹⁹, אלא שאינו מוכן דהא רוב נשים אינן רואות כלל אף מהצדדין, אם כן חזינן דממיעוטא היא. וצריך לומר כמ"ש הרא"ש⁹⁷ דמן הצדדים הוא ממכה, ולא שייך רובא ומיעוטא אלא כדבר שהוא טבע בעלי חיים ולא במקרים המתיילדים⁹⁸, כי היכא דלא אמרינן רוב בהמות עולין עליהן זכרים (בכבורות דף כ'). אלא דעל כרחק רמ"א⁹⁸ לא סבירא ליה הכי ומחשיב הצדדים ומכה שבמקור לב' ספיקות. ועיין ר"ן⁹⁷ שכתב גם כן דאין דרכה של אשה כו', אלא דהיינו לומר שלא תראה עוד⁹⁸, אבל לומר שראתה מן הצדדים אין הכי נמי חדוש הוא שחידש הבי"י.

בה"כ. ואף שיש לומר שלא ראתה מחמת תשמיש כלל⁹⁸, מכל מקום כיון שראתה בשעת תשמיש איכא סבירא מעליא למתלי בתשמיש⁹⁷, דאף רש"י⁹⁸ ריש פ"ט (דלא סבירא ליה מ"ש התוס'⁹⁸ מדלא חזאי כו'), יש לומר דמודה להתוספות שם בכתיא גוונא⁹⁷ דהוה ספק שקול (והתם מיירי למהרה לגמרי⁹⁷, ואף גם זאת לר' מאיר ולא לרבי יוסי, כמ"ש בסיומן קצ"א⁹⁸ בשם הרשב"א), ולא גרע מקורבא דמהני בצירוף חזקה למהוי ספק שקול⁹⁷, ואם כן כשיש עוד רגלים לדבר שלא בא מן המקור, מדלא נמצא על המוך כמ"ש הבי"י, שוב אינו ספק שקול, או דהוה ספק שקול בלא צירוף החזקה ומוקימנן לה אחזקה. ועיין ש"ך בכללי ספק ספיקא דין ל"ג, ובסי' נ"ג ס"ק י"ד, דספק שאינו שקול לא מהני אפילו בספק ספיקא⁹⁷, דלא כמשאת בנימין סי' ס"ט (עיין מג"א בא"ח סי' תס"ו⁹⁷). ועיין ש"ך בכללי ספק ספיקא דין ל"ה⁹⁷, דספק ספיקא דרואה מהמת תשמיש צריך להיות ספק ספיקא גמור כבאר ספק ספיקא, ולא מקילינן בה משום וסתות דרבנן. אם כן מבוואר להראי דספק הצדדין הוא ספק שקול [ברואה מחמת תשמיש⁹⁷].

ז' ראה לקמן סי' וס"ק נב (לענין גי'ת בהפלת ליל מבילתה), וסי' וס"ק נב (לענין וסת הפלגה מרגנת תשמיש).

ציונים לקונטרס אחרון

- ק' וא"כ יש ספק השקול שמא בא מהצדדים. אמנם לעיל מהר"ב (ד"ה ומיהו) מסיק, שמעטע זה גופא רגלים לדבר שבא מחמת תשמיש (ולא מהצדדים).
- ק"א נט, ב' ד"ה דלמא.
- ק"ב שם ד"ה דלמא. ובלקמן בפנים סי' קצ"א ס"ק א, וש"נ.
- ק"ג דאמרינן רגלים לדבר למתלי בתשמיש, וא"כ הוה ספק השקול שמא בא מהצדדים.
- ק"ד ולכן אין רש"י סובר סבירא זו, דמדלא חזאי כו'.
- ק"ה ס"ק א (ד"ה והנה, בשם הרשב"א), וס"ק ד (אף ברעת רש"י).
- ק"ו ראה שו"ת צ"צ סי' קי אות ג, סי' קלו אות ז.
- ק"ז רואה גם לקמן בפנים ס"ק כד (ד"ה והלכך), אבל ראה לעיל סי' לא ס"ק טו, ובא"ח סי' תסו ס"ל"ב, וש"נ, כללי הפוסקים וההוראה כלל פ"א.
- ק"ח ס"ק יח.
- ק"ט לענין ספק ספיקא דלקמן בפנים ס"ק יד, וראה שו"ת צ"צ סי' קכ אות א.
- ק"י ראה שו"ת צ"צ סי' קי אות ג.
- פ"ח וכן נחבאר לקמן בפנים ס"ק כד (ד"ה והא), פ"ט יז, ב' ד"ה ואין, וברעליל שם סוף ס"ק א.
- צ' פ"ד ה"ב.
- צ"א פ"ו ה"ז.
- צ"ב ס"ה מן הלול.
- צ"ג ד"ה ואיכא למיזק, וברעליל בפנים ס"ק יב, ונתבאר לקמן בפנים ס"ק כד (ד"ה ועוד דמיירי), וראה גם לקמן ס"ק יח.
- צ"ד פ"י סי' ג, וראה גם לקמן שם (ד"ה אי נמי).
- צ"ה וכיה לקמן ס"ק י (ד"ה ומ"ש בתורה), וראה שו"ת צ"צ סי' רכו אות ה, סי' ערה.
- צ"ז סעיף ה, וראה גם לקמן ק"א ס"ק ז, וכיה לקמן בפנים ס"ק כד (ד"ה אי נמי), שלפי ביאור זה לא היו ס"ס.
- צ"ז טו, א"ר מ"ה מבאן.
- צ"ח ולכן כשתגדשה מהראשון מותרת לשני, כלי בריקת ששופתה.
- צ"ט אלא פרטה נדה כלא עת.

הלכות נדה קפ

רצא

מבילתה^א לראיית וסתה הקבוע או שאינו קבוע שוב אין בדיקת שפופרת וביאות הרת

קונטרס אחרון

והא דתנן^א נמצא על שלו כו' על שלה כו'. בלאו הכי נמי קשה לדעת הרמב"ם^ב, דסבירא ליה דכל הפרודור חוץ מן הלול ספק טומאה הוא, וכל שכן בקנינות מבהוץ^ג. אלא ודאי דמתניתין מיירי מדמיון^ד ממש^ה, כדאוקימנא ריש פ"ה^ו, ואף למסקנא^ז קיימי הני אוקימתא. כמבואר ממה שכתב הרמב"ם פ"ה ה' י"ז^ח. והוי מצוי למימר ולטעמיך^ט כמ"ש התוס' בכמה מקומות. ולא אמרינן^י אימא הרגשת שמש הוא אלא בלאחר זמן, דמסייעה חזקה שלא לטמאותה למפרע, דליכא רובא עדיף מחזקה כנגדה, אבל לטהרה לגמרי לא אמרינן הרגשת שמש הוא לקולא^{יא} כיון דליכא חזקה דמסייעא, דהא רובא עדיף מחזקה^{יב}, ורוב דמים מן המקור. ולא אמרינן דהוא ספק שקול אלא בדלא ארגישה ממש, דאף שהחזקה בהרגשה לפי דעת הרמב"ם, להכי מהניא חזקה ומיעוטא למחוי פלגא ופלגא, אבל בדארגישה ממש לא אמרינן אימא הרגשת שמש הוא, אלא בדאיכא חזקה לחודה בלא רובא כנגדה. ומה שסתם הרמב"ם בסוף פ"ה מהל' נמצא על שלה כו' וחיביבם קרבן כו') ולא פירש בהרגישה, משום שסמך^{יג} על מ"ש בהדיא ריש פ"ט מהלכות איסורי ביאה אין האשה (טמאה כו' עד שתרגיש) כו', ומ"ש שם ה"ז זה בחזקה שבא בהרגשה כו', היינו ודאי טומאה מן הלול ולפנים וספק מן הלול ולחץ, כדמסיים כמו שביארנו, ור"ל בפ"ה^{יד} שמבואר כן בהדיא (נמצא בפרודור כו'), ואם כן ממילא משמע דמ"ש בסוף פ"ה מהל' נגרות דחיביבן הטאת נמצא על שלה על כל פנים^{יט} היינו כשהרגישה, ואף בנמצא על שלו^כ, יש ספק שמא הוא מן הלול ולחץ^{כא}. והשתא אתי שפיר מ"ש רש"י (דף י"ח^{כב}) (דלליצנא דבתר השמשא כו' אפילו בקרקע פרודור איכא לספקין), ולא קשה מ"מ מ"ש התוס' (שם) ד"ה כאן כו' (נמצא על שלו כו'^{כג}) ע"ש. והתוס' סבירא להו דאף דאוקמינן בדארגישה אפשר^{כד} שהוא מן הצדדים. ורש"י ורמב"ם לא סבירא להו הכי כמ"ש לעיל סי' קפ"ג^{כה}.

צא דלקמן סי' בתרה ובפ"ק נדה.

ציונים לקונטרס אחרון

ק"א יד, ב (ואותום טמאין וחיביבן בקרבן. ואין אומרים שהוא רק ספק השקול). וראה שו"ת צ"צ סי' ק"א א"ב. סי' ק"י. סי' קכב א"ד. ק"ב פ"ה ה"ה. וכדלעיל סי' קכב בפנים סי' א. ק"ג א"א דתנן (יד, א) אותיום טמאין וחיביבן בקרבן, תניא (יד, ב) וסת שאמרו לקנינות ולא לבדיקה, וראה לעיל סי' קכב ק"א סי' ב (ד"ה ולפי דעת) אם הכוונה קנינות בחוץ או בכותלי הרחם, ובכל אופן אינה טמאה ודאי. ועיני הקשה במהר"ם (ד"ה ומיהו). ק"ד ראה לעיל ק"א שם (ס"ד) ועיני רש"י, שלדעת התוס' מיירי בהרגשה). וכאן מפרש כן גם לדעת הרמב"ם. אמנם במהר"ם (ד"ה ומיהו, והגהה ה' ב' ד"ה ומיהו הינו) חזר מזה וביאר דלמסקנא מיירי בלא הגישה ממש, ומ"מ אין תולין שבא מהצדדים. וראה שארית יהודה סוסי' י. אהלי יוסף (פ"ג ג' ואילך). ק"ט ש"א"י ברין רואה מחמת השמש מיירי בלא הגישה, דהוי ספק השקול ומועלת בדיקת שפופרת לומר שמהצדדים. וראה לעיל בפנים סי' ב (לדעת ה"ה). שגם רואה מחמת השמש ג"מ מיירי בהרגשה. ק"ז נ"ז. (שהני ג') משניות מיירי בהרגשה). ק"ז דמשני שם: ואע"פ דלא ארגשה כו' דאימור ארגשה ולא אדעתה. ק"ח לענין מי רגלים (ואפילו הרגיש גופה כו'), וכ"ה אף לענין נמצא על שלו כו' (ולענין עד שהיה נתון תחת הכר, וראה לקמן ק"א סי' י' ד"ה ומ"ש בתורת, אם גם למסקנא מיירי בהרגשה). אמנם במהר"ם שם, ביאר שרק לענין מי רגלים מיירי בהרגשה אף למסקנא (שרק בזה כתבו הרמב"ם).

ק"ט שגם לדעת המקשה צריך לפרש דמיירי הבא בהרגישה. וראה לעיל סי' קכג ק"א סי' ב בהגהה ה' ב'. ק"ב בגמרא שם (שאף בדארגישה, אותיום חיביבן בקרבן ולאחר זמן פטורין, דאימא הרגשת שמש). וראה גם לעיל בפנים סי' י. ק"ב א לומר שבא מהצדדים, בדלעיל (ד"ה אלא). ק"בב גמרא י"ח, ב. וכדלעיל מהר"ם (ד"ה ומשום), ושי"ע. ק"בג ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל ר"ג. ק"כד הלכה ה' (וכדלעיל סי' קכג ק"א סי' ב ד"ה ועיני רש"י), ושי"ע. ק"כה דהיינו בקנינות בכותלי הרחם לבד, כדלעיל. ק"כו שהאבר נכנס לפנים מן הלול בשנת גמר ביאה (רמב"ם שם ה"ד). ק"כו ואין לחייבם קרבן אלא בהרגישה. אמנם במהר"ם (ד"ה ומיהו) מכאן הטעם, שאין חיב אף בכותלי הרחם, ואף בלא הרגשה ממש. ק"כז ע"א ד"ה בקרקע. ק"כח שחיביבן בקרבן, ורש"י יתרון דמיירי בהרגשה כנ"ל (ולפי מסקנת רבנו במהר"ם ד"ה ומיהו) דלא מיירי בהרגשה, ראה מה שביאר בדעת רש"י בהגהה ה' שם ס"ה ומיהו הינו). ק"ל לרש"י (שחוששין אף בקרקע) יש לחשוש אף בהרגשה שמא מן הצדדים. ק"לא ק"א סי' ב (ד"ה ועיני רש"י), שלרש"י ורמב"ם מיירי האי סוגיה (ז', ב – י"ח, א) רק ברלא ארגישה.

ושמשה ולא ראתה מועילות כלום בין וסת לוסת³³. אלא עד שיגיע הוסת (ג) ותעקרנו ג' פעמים בבדיקת שפופרת אף על פי שלא נמצא עליה כלל או שעברה ושמשה בשעת וסתה ג' פעמים ולא ראתה אם הוא וסת החדש או ההפלגה כדלקמן סעיף ה' וסעיף י"א³⁴. ואם הוא בביאה ראשונה שאחר טבילתה לראיית וסתה שאין לה תקנה לשמש עם בעלה³⁵ וצריכה להתגרש די לה שתעקרנו בפעם אחת³⁶ בבדיקת שפופרת אף על פי שלא נמצא עליה כלל או שעברה ושמשה ולא ראתה כדון אשה שנאסרה על בעלה בראיית ג' פעמים רצופים דדי לה בעקורת פעם אחת בבדיקת שפופרת אף על פי שלא נמצא עליה כלל או שעברה ושמשה ולא ראתה פעם אחת כדלקמן סעיף ה' בהג"ה. אלא שאם קבעה לה לראות בביאה ראשונה ג' פעמים בלילה אחת³⁷ כגון בליל טבילתה צריך להיות בדיקת השפופרת או התשמיש שעברה ושמשה בליל טבילתה דוקא שבליילה זה קבעה לה.

ואפילו וסת החדש וההפלגה אם לא קבעתו ג' פעמים מחמת תשמיש נעקר בפעם אחת שלא ראתה אף על פי שלא שמשה ולא בדקה בשפופרת כלל כדלקמן סעיף י"א³⁸. אבל קודם שנעקר אפילו פעם אחת הוששת לו וצריכה לפרוש מבעלה³⁹ כדלקמן סעיף ה' וסעיף י"א.

והילכך⁴⁰ צריכה גם כן ספירת ז' ומבילה לראיה זו, אף על פי שבדקה בשפופרת ולא נמצא דם כלל או שעברה ושמשה ולא ראתה בין וסת לוסת, בין שהוא וסת שלא נקבע בג' פעמים ולא נעקר אפילו פעם אחת, בין שנקבע בג' פעמים ולא נעקר ג' פעמים כדבנו שהגיע ולא ראתה, דלא אמרינן מן הצדדין הוא אלא מן המקור, ומה שלא ראתה בבדיקת השפופרת או בתשמיש הב' הוא מפני שלא הגיע וסתה.

כן דעת האמנות שמואל. וכן דעת הב"ח⁴¹ ושו"ת⁴². ויש לסמוך עליהם באיסור וסתות

קונטרס אחרון

(ב) ותעקרנו ג' פעמים בבדיקת שפופרת כו'. עיין⁴³ ש"ך ס"ק ל"ג בשם האפי רב⁴⁴. ועיין מנחת יעקב ס"ק ל"ד ב' טעמים דלא דמי לשאר וסתות⁴⁵. וטעם הא' הוא עיקר, כדי שלא לאוסרה על בעלה⁴⁶. ומשום הכי בוסת המורכב בעי' עקירה ג' פעמים, כמיש במנחת יעקב ס"ק ל"ח:

צב כ"ז סוף ס"ק מו. אמנות שמואל שם. תורת השלמים ס"ק ל' וס"ק לא. ונתבאר בק"א (ד"ה וניהו). וראה גם לקמן סוף ס"ק נב וס"ק נג.
צג וס"ק נב וס"ק נב.
צד כדלקמן ס"א בתורה ובס"ק מו.
צה תורת השלמים ס"ק לה. ונתבאר באן בק"א. וראה א"ק ארמו"ד מורה"ש ס"א ע' לה. ונתבאר לקמן בפנים ס"ק לב וס"ק מו, שמשמע זה אינה נאסרת ברמ"ת פעם אחת. **צו** כדלקמן ס"ו וס"ק נב.
צז הטעם נתבאר לקמן ס"ק נב, וש"נ.

צח נתבאר בק"א (ד"ה וניהו). והיינו אף שכתום רואה מחמת תשמיש פעם אחת אינה חוששת (כדלעיל ס"א). וטעם ההילוך נתבאר לקמן סוף ס"ק לב.
צט כיון שגם בפעם אחת חוששת לוסת החדש, אי"כ עדיין אין הבדיקה בתוך החדש מועלת להוכיח שהוא מטהדרים, ולכן ציינה כו'.
ק מ"ה ופ"ש בבר' (שתילין מן הצדדים). הובא בק"א ס"ק א (ד"ה אבל). וראה יגידל תורה (ויהי' כו' ע' 54).
קא ס"ק מו (הובא בק"א שם).

ציונים לקונטרס אחרון

- קלב לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים.
- ק"א עם ביאור מרכזי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור ק"א.
- קלג פני יצחק עם פירושו אפי רב⁴⁷ (שער פט סוף קלב).
- אור יב, שבכל אופן צריך ג' פעמים.
- קלד אלא סגי בפעם אחת.
- קלה ראה לקמן בפנים ס"ק לב וס"ק מו, שמשמע זה אינה נאסרת ברמ"ת פעם אחת.

הלכות נדה קפ

רצג

ג' אם רוצה לבדוק עצמה בעודה תחת הראשון אחר ששמשה שלש פעמים הרשות בידה [ד] ומותרת לו. ויש אומרים ישאמורה לראשון מתשמיש שלישי ואילך [טו] אפילו בבדיקה. הגה: ויש לסמוך לסגולה לאסונה [טז] להקל. (עור וז"י נשם הסכמת הפוסקים והנהגות מיימוני). ולס הרגישה עזר

באר הגולה

ה תוס' שם כשם ר"ת ברה"ה ותבדוק עצמה בביאה וכו' ו שם בפ"י רש"י דקדוק התוס' בן מתוך לשונו. הראש והרכיז'ן והשב"א ושאר פוסקים.

דרבנן שלא להוציא אשה מבעלה אחר בדיקת השפופרת שלא נמצא עליה דם או שעברה ושמשה ולא ראתה אף על פי שאחר כך חזרה וראתה ג' פעמים רצופין. אבל לענין ספירת ז' ומבילה אין להקל באיסור כרת נגד רמ"א ושל"ך קכ.

(ואף קכ לפי דעת האמנות שמואל וסיעתו לא משכחת לה ראינה צריכה ספירת ז' ומבילה, אלא כשהגיע יום זה בחדש שלאחריו ולא ראתה כו' קכ, שאז נעקר יום זה אף על פי שלא שמשה ולא ראתה כדלקמן סעיף י"ק, והולכך אמרינן למפרע הדרם היה מן הצדדין. אבל קודם שהגיע יום זה בחדש שלאחריו איכא למוכר שמן המקור היה כיון שעדיין לא נעקר וסת החדש דוסת החדש הושעת לו בתחלתו אפילו בפעם אחת כדלקמן סעיף י"ק. ואפילו נעקר יום זה אם חזרה וראתה מהמת תשמיש ביום אחר הושעת ליום זה בחדש שלאחריו, וכן לעולם הושעת ליום האחרון, כי בוסתות האחרון עוקר את הראשון כדלקמן ס' קכ"ט קכ"ט):

[ד] ומותרת לו. ומה ששנו חכמים קכ' הבדיקה בבעל הג' כדלעיל סעיף א' עצה טובה היא שלא תבדוק בבעל הראשון אלא תנשא לאחר בלא בדיקה שאם תבדוק ותמצא דם על המוך תאסר לכל העולם קכ' ותשאר ענונה כל ימיה דלא שרינן לאחר משום שאין כל האצבעות שוות אלא משום דהוי ספק ספיקא שמוא בא הדרם לראשון מן הצדדים ואם תמצא לומר מן המקור שמוא לא יבא לשני שאין כל האצבעות שוות אבל כשנמצא הדרם על המוך שבדוע שבא מן המקור לא שרינן לאחר משום שאין כל האצבעות שוות לחד אבל אם היא אוהבת את בעלה ורוצה ליכנס בספק ענונה ולבדוק תחתיו הרשות בידה (ספר התרומה ק"י סמ"ג קכ"ט):

[טו] אפילו בבדיקה. שלא הקילו חכמים לסמוך על הבדיקה אלא כשאין לה תקנה אחרת ותשאר ענונה אבל כל שיכולה להנשא לא הקילו (מ"מ קי"ב ב"ר קי"ג):

[טז] להקל. וכן הסכמת האחרונים ק"ד דלא כשל"ך קט"ו:

קב שהובאו לעיל, כדעת הרשב"א דאמרינן שנתרפאה. קג דאמור לקמן נתבאר בפ"א (ר"ח ומהו). קד שהרי כל פעם שראתה ג' פעם תשמיש, הושעת לוסת החדש מראיה הג', ואין בדיקת השפופרת שבאנוצע החדש מנוולת, עד שגיע יום זה כו'. קה וס"ק מב. קו ס"ק לפי, ש"ש. קז סעיף ב. קח ס"ו ג. קט פתי זה גם בתנהות מיימוניות פ"ד אות ס. מ"מ פ"ד

ה"כ מ"ז ס"ק ג. ש"ך ס"ק יג. קז ס"י קה. קיז ל"ח קיא (אש, ב). הובא בפ"י ד"ה ואם רוצה לבוש ס"ג. תורת השלמים ס"ק יג. וראה פס"ד צ"צ (רי, ד). קיב פ"ד ה"כ (בדעת רש"י). קיג ד"ה אבל הרשב"ם. קיד כ"ח סב"ה ואם רוצה. ש"ת מהר"ם לובלין ס' גב. ש"ת אמנות שמואל ס' נ. תורת השלמים ס"ק יב. קטו ס"ק ד.

הלכות נדה קפו

וכאז בשעת תשמיש לכ"ע יש לקמון אבדיקה [יז] צנעל הראשון (שם צהג"מ צסח רלצ"ח).

ד' אם שמישה סמוך לוסתה אנו תולין ראייתה משום וסתה ולא חשבינן לה רואה [יח] מחמת תשמיש.

באר הגולה

ז' שם בכרייתא וכפי' הרמב"ם בפ"ד טה' אסורי ביאה ה"ב ומדברי הרמב"ן בהלכותיו ודרכי"א בתורת הבית.

[יז] כבעל הראשון. דרגלים קצת לדבר שמן הצדדים בא הרם על ידי מכה שאם הרם מן המקור לא היה לה כאב מתשמיש (ג) דהוא כמעין הנובע (לבוש¹⁰⁷). ומכל מקום בדיקה מיהא צריכה דכאב לא דמי למכה¹⁰⁸ דלקמן סעיף ה' דמכה היא בועה וחבורה וכיוצא בהן שנצטר בהן הרם¹⁰⁹ ואינו רם נדה אבל מחמת הכאב שבמקור יכולה לראות דם נדה¹¹⁰ וחישינן שמה כאב זה במקור הוא ואף אם הוא בצדדין שמה הכאב אינו גורם לדם אלא התשמיש הוא שגורם לדם מן המקור דכיון שראתה ג' פעמים בשעת תשמיש אין כאן הוכחה על כל פנים שהכאב הוא הגורם ולא התשמיש לבדו (עיין במה שיתבאר לקמן¹¹¹ סעיף ז' בשם המ"ז¹¹²):

[יח] מחמת תשמיש. דעת הש"ך¹¹³ דלא תלינן בוסתה אלא בשמישה בעונת הוסת ממש שהיא או יום או לילה שרגילה לראות בהם וכגון שעברה ושמישה או באחד מדרכי החיתר דלעיל סי' קפ"ד¹¹⁴. ודעת הפרישה¹¹⁵ שאם רגילה לראות בתחלת היום ושמישה בלילה שלפניו תולה בוסתה. ופירש המנחת יעקב¹¹⁶ דתלינן שעל ידי התשמיש הקדים הוסת לבא מאחר שאין דרך נשים לראות מחמת תשמיש¹¹⁷. וכן פסק בכרתי ופלת¹¹⁸:

קונטרס אחרון

(ג) דהוא כמעין כו'. משמע¹¹⁹ מלשון הלבוש דאיכא ספיקא אם הכאב בצדדים או במקור, וכן הוא בתשובת אמונת שמואל סי' כ"ג בהדיא. והשתא אתי שפיר דלא קשה מידי על הט"ז¹²⁰ בתשובת ריב"א¹²¹ זו. עיין במה שיתבאר לקמן¹²²:

קטז ס"ק ד' (שבכאב שוראי אינו במקור הבריע ברעת הפ"ו, שנתור בכאב בלא מכה). וראה שו"ת צ"צ סי' קט. בית אברהם סי' קפז בתשובה.
קמא סוף ס"ק י, וסי' קנא ס"ק ד.
קמב ס"ק מז.
קמג ס"ג וס"ק יז.
קמד ס"ק יא.
קמה תורת השלמים ס"ק יג.
קמו ראה קו"א ס"ק א בתורת ד"ה ועוד.
קמז ס"ק ד.

קטז סעיף ג.
קקז ברעת אמונת שמואל סי' כג, והכס צבי סי' נו וסי' עג, בכל כאב (ראה לקמן ס"ק כג וס"ק לד). ונפרט כאן שאפשר הכאב הוא במקור, דלקמן בסמוך.
קקח כדלקמן ס"ק כג (ד"ה ונ"ש הישג"א שאמורת).
קקט כ"ה לאמור לקמן ס"ק ד' (ד"ה ולעשה), לחוש שמחמת הכאב בא הרם. אמנם לקמן קו"א ס"ק יא (ס"ה וגם אם רם, ואילך) נוסף שגם כשהכאב במקור אין לחוש, והמעט שכן לא מגי בכאב, דמיירי שהכאב הוא רק בשעת תשמיש.

ציונים לקונטרס אחרון

קלה שבתשובות מיימוניות השייכות לפ"ד שאינו מקיל בכאב, אלא לצרפו לבדיקת שפופרת בבצל ראשון). שאולי לא החמיר ריב"א אלא בספק שמה הכאב הוא במקור.
קלט בפנים ס"ק לז, ובקו"א ס"ק יא. וראה יישוב נוסף לקמן בקו"א שם סו"ה מ"ש החכם צבי.

קלו לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ רציונים. קו"א עם ביאור מדרכי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.
קלז סוף ס"ק י, וכסי' קנא ס"ק ד (שמקיל בכאב כלא מכה ודומה). והכריע רבנו כדבריו (לקמן בפנים ס"ק לד). והקשה עליו בסדרי טהרה ס"ק ט מריב"א שלפנינו.

הלכות נדה קפ

רצה

ה' אם יש לה מכה [טו] באותו מקום תולין [כ] בדם מכתה. ואם דם מכתה משונה [כא] מדם ראייתה אינה תולה [כב] בדם מכתה. הגה: וכל זה נאסר שיש לה וסת קצוץ או יכולה לתלות שלא נשעת וסתה נמכתה לע"פ שאינה יודעת גודלי שמתכה [כג] מוליאה דס. (כך משמע נפקי מהר"א סימן מ"ז)

באר הגולה

ח שם כבודיה ובמ"ש המור בשם אביו הרא"ש.

[טו] באותו מקום. פירוש אפילו במקור עצמו שדם נדה נובע משם אם יש לה שם מכה [כב] כמו בועה וחבורה שנצטרך בה דם [כט] ולא דם נדה [קז] הוא תולין בו!;

[כ] בדם מכתה. וא"צ ספירת ז' ומבילה [קז] לפי שאשה בחוקת מחרה עומרת ומספק אל התארתה לעולם (רשב"א [קז]). ואפילו בדקה עצמה בשפופרת ומצאה על המוך שבידוע שבא מן המקור תולה במכה שבמקור ומיהו בזה צריכה לידע בודאי שהמכה היא במקור עצמו אבל בסתם אינה תולה בה (ב"ח [קז]). (אבל אם אינו ידוע שהדם בא מן המקור תולה במכתה אפילו אינה במקור [קז] דאין לחלק כלל בין מכה שבמקור לשאינה במקור לפני לתלות בה וכיון שתולין בה כשהיא במקור אף על פי שידוע שהדם בא מן המקור ולא אוליגן בתר רוב דמים שבאים ממקור דמיה השמאים [קז] כל שכן שיש לתלות בה כשאינה במקור כספק אם הדם בא מן המקור ולא אוליגן בתר רוב דמים שבאים מן המקור וכן משמע בהדיא בב"ח סוף סעיף ז'):

[כא] מדם ראייתה. שהיא רואה בשעת תשמיש שעל דם זה אנו הגין לטהרו אבל לא איכפת לן כולל אם דם מכתה משונה מדם ראייתה שרואה בעת נדתה (הכס צני [קז] דלא כצמח צדק [קז]):

[כב] בדם מכתה. ודוקא שנתברר שהוא משונה אבל מן הסתם תולין לומר שאינו משונה לפי שאשה בחוקת מחרה עומרת (רשב"א [קז] רא"ש [קז]). ולכן אינה צריכה להראות הרמים לפני חכם לראות אם הם דומין זה לזה (ב"ח [קז]). ומכל מקום אם באו ב' הרמים לפני החכם יש לו להבחין ביניהם אם הם דומין זה לזה (פרישה [קז]) כיון דאפשר לברורי אין לסמוך על החוקה לכתחלה כדלעיל סימן א' בהג"ה [קז] (מ"ז [קז]):

[כג] מוציאה דם. פירוש שאינה יודעת כלל שדרכה של מכתה להוציא דם כלל [קז]. ומעמו של רמ"א דבריייתא תניא [קז] גבי רואה דם מחמת תשמיש אם יש לה וסת תולה בוסתה וזהו שם מכה תולה במכתה ובאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור

קכח ראה ב"ח ד"ה ויבא למויק. ש"ך ס"ק ז.
קכט ראה לקמן ס"ק לז.
קל שריח מדר"ם לזולין מ' קיא. תורת השלמים ס"ק מו.
קלא ראה לעיל קלא ריש ס"ק א (במשנעותו הרישב"א).
קלב שער ד (כג, סעיף א). וראה גם לקמן ס"ק כב. סי' קפח ריש ס"ק י.
קלג סוף ס"ז ד"ה ונראה. ש"ך ס"ק יח בשם אביו בתשובה.
קלד ראה גם לקמן ס"ק כג (ד"ה ומכל מקום, ואילך).
 וס"ק כד (ד"ה אבל אם הוכחה).
קלה כדלעיל סי' קפג ס"ק א וש"ג.

קלו ס' נג.
קלז ס' פג.
קלח שער ד (כג, סעיף א). וראה גם לעיל ס"ק כ.
קלט פ"י ס' ג. הבא בפור. ש"ך ס"ק יג.
קמ ד"ה וירדנין.
קמא ס"ק כ.
קמב סעיף א. לעיל שם ס"ק יג. לקמן סוף ס"ק כג. ס"ק לא. וראה הע"ב תשע ע' 72. תשעב ע' 71.
קמג ס"ק מ.
קמד ש"ך ס"ק כא. תורת השלמים ס"ק יג.
קמה מו, א.

הלכות נדה קפו

שממנה יוצא הרם. ופירש במרדכי^{קפז} אם יש לה זמן קבוע שהיא רואה בו תולה בוסתה שיכולה לומר שהרם שהיא רואה מחמת תשמיש מהור הוא שעדיין לא הגיע וסתה ותולה במכתה שיכולה לומר מן מכתה הוא ושהור הוא עכ"ל. ופירש הב"ח^{קפח} שכך היתה גירסת המרדכי בכרייתא תולה בוסתה ותולה במכתה והוא מילתא היא דאם יש לה וסת תולה שלא בשעת וסתה במכתה אף על פי שאינה יודעת אם מכתה מוציאה דם^{קפח} דתלינן דמסתמא מוציאה דם וממכתה הוא כיון שיש לה וסת. אבל אם אין לה וסת בעינן שתדע בודאי שמכתה מוציאה דם לפעמים^{קפח} כדתניא בסיפא ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה יוצא דם וכתב על זה המרדכי^{קפז} בשם ספר התרומה^{קפז} משמע דוקא כשיודעת שיוצא דם מן המכה תולה בה אבל אם ספק לה אינה תולה בה עכ"ל.

אבל הרשב"א^{קפז} כתב על ברייתא אחריתי דתניא^{קפז} הרואה דם מחמת מכה מהורה מסתברא שאפילו אינה מרגשת ממש שהרם שותת ויורד מן המכה דרא דאין עניה בין מכתה ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת (יתבאר בסמוך) כדרך שאמרו^{קפז} ברואה מחמת תשמיש והרם משמע בכרייתא דאם יש לה מכה דאינה צריכה בדיקת שפופרת דעל ידי שפופרת בלאו הכי שריא והוא דקתני התם נאמנת אשה לומר מכה יש לי שממנה הרם שותת ויורד לאו שנאמנת לומר שממנה שותת ויורד קאמר אלא כלפי שאמרו אם יש לה מכה תולה במכתה קאמר שאין אנו צריכים לדעת בבירור שיש לה מכה אלא היא עצמה מרגשת במכה ונאמנת לומר שיש לה מכה שיש שם דם ותולה במכתה שאני אומר ממנה הרם שותת ויורד עכ"ל.

והבינו הב"י^{קפז} ורמ"א^{קפז} ושאר אחרונים^{קפז} בדעת הרשב"א דפליג על ספר התרומה בפירוש הכרייתא וסבירא ליה שאין צורך שתדע שמכתה מוציאה דם. ולכן פסק רמ"א להקל שלא בשעת וסתה כגירסת המרדכי אף על גב דיהודאא הוא בגירסא זו ופירוש זה וכל הפוסקים פירשו בענין אחר כדלעיל סעיף ד' ולקמן סעיף י"א. וכ"כ מהר"א בפסקיו^{קפז} דאין להסמוך על המרדכי להקל אלא כשיש עוד צדדים להקל נוכח לצרף גם דעת המרדכי. מכל מקום סמך רמ"א על הרשב"א דסבירא ליה דאינה צריכה כלל לידע אם מכתה מוציאה דם וצירף סברתו עם דעת המרדכי להקל נגד ספר התרומה וסיעתו ביש לה וסת שלא בשעת וסתה על כל פנים בין ברואה מחמת תשמיש בין שלא מחמת תשמיש כמו שכתב רמ"א לקמן סי' קפ"ח ס"ה בהג"ה. כן כתב הב"ח^{קפז} וסיים שכן אנו עושים מעשים פה ק"ק קראא.

אבל הש"ך^{קפז} כתב דהרשב"א מודה דלינא לספר התרומה דבעינן שתדע בודאי שמכתה

קפג מז, א.
קפד מג, א.
קפה ד"ה וכתב הרשב"א (שעשה מחלוקת בין הרשב"א ל"ס' התרומה).
קפו בדרכי משה ס"ק ז.
קפז ב"ח סוף ס"ד ד"ה ואף. ט"ז ס"ק י.
קפח סי' מז.
קפט ראה פס"ד צ"צ ר"ל, ד.
קפז מ"ה ס"ק כד (ושהוכיח כן בספרו, שלא הגיע לדינו). ש"ת חכם צבי סי' מז (שהואריך לתוכו כן, וברלמן).

קמו שבעות רבנו תתלה (א, ב). ופ"ה בשו"ת מו"ח ט"ז.
קמו ט"ז ד"ה והמרדכי.
קמז ראה לקמן ק"א ס"ק ז, הוהוה שכי"ה הפירוש במרדכי, דלא כש"ך ס"ק ב.
קמט זמ"א (בהמשך המערה). ש"ך ס"ק כג.
קנ שם (א, ג).
קנא סי' צ"ד ד"ה ודן.
קנב תורת הבית הארוך סוף שער ד (בג, א).

הלכות נדה קפו

רצו

מוציאה דם אלא דלא בעינן שתהא מרגשת ממש שדרם זה שהיא רואה עתה מחמת תשמיש או שלא מחמת תשמיש הוא שותת ויורד מן המכה. ולכן דעת הש"ך^א שלא להקל ביש לה וסת שלא בשעת וסתה למהרה לבעלה בלא ז' נקיים ומבילה לסמוך על דעת המרדכי לחוד אלא להתירה לבעלה אחר ספירת ז' ומבילה יש לסמוך על המרדכי ביש לה וסת שלא בשעת וסתה ברואה מחמת תשמיש ג' פעמים שאינה צריכה להתגרש דבכמה מקומות חשו הו"ל שלא להוציא אשה מבעלה ומשום ענוגה הקילו. וכן דעת המנחת יעקב^ב והכס צבי^ג בשם שער אפרים^ד וכן דעת המ"ץ^ה להחמיר אלא שכתב שאם יש לה מכה שריגולות נשים אחרות לראות דם ממכה בזו אף על פי שזו אינה יודעת יש לתלות במכה עכ"ל.

ומה שכתב הרשב"א ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת (ו) לפי דעת הש"ך^ו בבדיקה היא בשעת ראייתה ממש כשהיא שופעת דם ואינו ידוע אם הוא מן המקור או

קונטרס אחרון

(ד) לפי דעת הש"ך הבדיקה בו בידוע שדרם בו בידוע שמכתה בו. דאי^א אפשר לפרש כמ"ש בכרתי ופלתי^ב לשיטת רמ"א^ג, ובתשובת הכס צבי^ד לשיטת הש"ך^ה, דבנמצא^ו על המוך טהורה, דהא על כרחך בבדיקת שפופרת דהכא היא ממש בבדיקה דרואה מחמת תשמיש, כמבואר בהדיא מסיום לשון הרשב"א בתורת הבית הארוך^ז (שלא הובא בב"י^ח) שכתב כדרך שאמרו ברואה מחמת תשמיש בו כיצד בודקת בו אלמא אף בלא בבדיקה בו דאף (כשיש לה מכה אי אפשר לה לדעת בו) אלא (בבדיקה) אלמא בו עיין שם. ודמ"א^ט אתי שמיר בפשיטות, דבדוקת בענה שאינה שופעת, ומכנסת תוך המקור ממש כשהמכה במקור^י, כדגניא בברייתא^{יא}. דהיינו כשהמכה היא בדופני המקור מבפנים ודם הנדה שופע לאמצע חללו, וכשלא נמצא על המוך כלום אלא על צדדי השפופרת בידוע שהוא מרם המכה שבצדדי המקור בדופניו מבפנים, וחיינן שמכתה מוציאה דם. וכן הוא גם כן להש"ך^{יב}, אלא שצריך לדהוק ולומר שבשעה ששופעת ומכנסת השפופרת תהלה בלא המכחול, כמ"ש המנחת יעקב^{יג} לפי דעת הרמב"ם^{יד} שהשפופרת חלולה ופתוחה מבי ראשיה, היא סוחמת כל השפופרת במוך שלא ירד הדם לתוכה שמכניסותה עד תוך המקור ואחר שהכניסותה עד תוך המקור מוציאה הסתימה כמ"ש ההכס צבי^{טו}, ואחר כך מכנסת המכחול במוך שבראשו, ואם לא נמצא כלום על המוך בידוע שהדם ששופעת הוא ממכה שבדופני המקור מבפנים, והוא שותת ויורד על צדדי השפופרת הנוגעים בדופני המקור ומפסיקין בין הדם למוך שעל המכחול שבתוך השפופרת.

קסא ס"ק כ (ומפרש בן גם ברמ"א. ראה לקמן ס"ק כו).

ראה שו"ת צ"צ ס"ב קכב אות א.

קסב תורת השלמים ס"ק יח.

קסג ס"ו נו.

קסד ס"ו ע"ו (שפירש שאף המרדכי לא תרין אלא כדי

שלא להוציא אשה ממעלה).

קסה ס"ק י.

קסו שנפרש מ"ש הרשב"א שא"ל לה לידע בו, דהיינו לידע שהדם בא עתה ממכתה, א"כ יפרש שבה

נועלת בבדיקת השפופרת.

ציונים לקונטרס אחרון

קמו סוף שער ד (כג, א).

קמז ד"ה וכתב הרשב"א (שהתחיל לשון הרשב"א שם).

קמח לפי פירושו בירשב"א, שנתבאר כאן בפנים.

קמט ראה אהלי יוסף (נו, א).

קנ טו, א: ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור.

קנא לפי פירושו בירשב"א, שנתבאר כאן בפנים.

קנב תורת השלמים ס"ק ת. וכדלעיל בפנים ס"ק יב.

קנג מ"ד הכ"ב.

קנד לפירושו הא' שם, שמטה השפופרת והמוך לצד המכה.

קמ לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. קו"א

עם ביאור מרכזי הקונטרס. שריע ה"ל נדה עם

ביאור קו"א.

קמא ס"ק ה.

קמב דמייירי בבדיקה אם היא מכה המוציאה דם.

קמג ס"ו מו (בפירושו הא').

קמד דמייירי בבדיקה אם הדם שזב הוא מהמכה.

קמה בבדיקת השפופרת שברשב"א היינו שמטה

השפופרת והמוך לצד המכה, ואם נמצא בו.

וראה שו"ת צ"צ רס"י שו.

הלכות נדה קפ

מן המכה שבצדדין מנסת שפופרת ומכחול ובראשו מוך ואם לא נמצא דם על המוך בידוע שדם זה ששופעת אינו מן המקור אלא מן המכה שבצדדין (חכם צבי^{קפ}, ועיין בתוס' דף ס"ה סוף ע"ב^{קפ} בשם התוספות^{קפ}, דלא כברתי ופלתו^{קפ} ודו"ק). ולפי דעת רמ"א^{קפ} הבדיקה היא אף שלא בשעת ראייתה שאם נמצא דם על צדדי השפופרת ולא על המוך בידוע שמכתה מוציאה דם וממנה בא דם זה שעל צדי השפופרת ולא מן המקור הואיל ולא נמצא על המוך כלום. אבל שלא על ידי שפופרת אי אפשר לברר אלא על דרך שכתב הש"ע סעיף ז'^{קפ} משום דאף שנמצא בצדדין יש לומר שמן המקור בא לצדדין^{קפ} שהרי דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא כדלעיל ס' קפ"ג^{קפ} מה שאין כן בשפופרת אם היה בא עכשיו מן המקור היה נמצא על המוך שבראש המכחול (ולא היישינן שוא כבר בא מן המקור לצדדין מקודם לכן דלא מחוקינן טומאה למפרע אלא לענין תרומה וקדשים) משום דאשה בחוקת מטהרה עומדת^{קפ}, והלכך אינה צריכה לבדוק עצמה קודם הכנסת השפופרת אלא אם כן היתה טמאה נדה ודאי ולא הפסיקה

קונטרס אחרון

וכל זה להס'ד ברשבי"א^{קפ}. אבל באמת קשה הרבר להכניס השפופרת אפילו עד המקום שהשמש דש, כמ"ב השי"ך^{קפ} בשם המשאת בנימין^{קפ}, כל שכן להכניסה למקור ממש. וכל שאינה מכניסה תוך המקור ממש אי אפשר לידע כלל אם הוא מהמקור או אם מהמכה שבמקור. ולכן כתב בבקורות הכסף^{קפ} וגם בדיקת שפופרת לא שייך כאן כו' ע"ש. ומכל מקום נפקא מינה לדידן בבריקות אלו דלרמ"א^{קפ} ושי"ך, שהמכה בצדדים של בית החיצון, ואז אין צורך לסתום השפופרת כמון להשי"ך, כמו שאין צורך בראוה מחמת תשימש, מדלא הוזכרה כן הגמרא ופוסקים, מכלל שהשפופרת מגינה והיינו טעמא נמי דבתולה השופעת (בתוס' דף ס"ה ע"ב^{קפ}). ומנהי בדיקה זו דלהשי"ך, שהיא בשעה ששופעת לטהרה אף בשעת וסתה^{קפ}, כיון דבכהאי גוונא מקרי מרגשת ממש שהדם יוצא עתה מן המכה לפי דעת השי"ך ברשבי"א. אבל לפי דעת רמ"א זה אינו^{קפ}, כדלקמן^{קפ}:

קעב שמוצאת תמיד במקום אחר. וראה לקמן ק"א ס"ק יא (ד"ה אלא תלין, שכ"ה גם כשיצאת בשעה שכוואב לה). ש"ת צ"צ ס' ק"ג אות א. ס' ש"ב (ל. ב).

קעג ראה ש"ת צ"צ ס' ש. **קעד** ס"ק א. **קעה** כלישנא בתרא אליבא דרב הונא (ו, פ"ב). וכן פסק הרמב"ם בה"ל ממנשא מושב ומושב פ"ג ה"ט. וראה ש"ת צ"צ ס' ק"ג אות ב.

קעו נמרא ב, א. אמנם ראה לעיל מהר"ב (ד"ה ומשום הכי ואלו), דהיינו רק לענין לטמא למפרע, שאין דם לפניך ולא אחרתי חוקת האשה, משא"כ לענין לטמא לחבא, שהדם לפניך ואתרתי חוקת. אגב"נ שחתה כו' ושתהרה דהם ומתלה בית הירוש העמידוהו.

קסז כפירוש הב' שם: לירוחא דמילתא נקט הרשב"א דך בדיקה דאפילו תימא דבנכה שבצדדין מירי דאו אפשר ל"ה ע"י בדיקה ונעין בדיקה דתלמד ממש (וראה ק"א).

קסח לענין בתולה (דלקמן ס"ג): דך בדיקה היא בשפופרת אם בא ממקור או מן הצדדים. וראה ק"א כסופו.

קסט פ"ג ה"ז: כולן צריכין בדיקה בשפופרת חוץ מן הבתולה.

קע ס"ה ה, שפירש באופן אחר, ונתבאר בק"א. וראה ש"ת צ"צ ס' ק"ב אות א.

קעא שפופרת מ"ש הרשב"א שא"א לה לידע כו', דהיינו לידע אם המכה מוציאה דם, אי"כ ירש שמה מועלת בדיקה השפופרת. ומבאר בק"א.

צייונים לקונטרס אחרון

קנט סד"ה וכולן (לענין הא דלקמן ס"ג), לידע אם הפסיק דם בתוליים). דך בדיקה היא בשפופרת אם בא ממקור או מן הצדדים.

קס שנתבאר לקמן בפנים ס"ק כח, שתולין במכה דך כשמרגשת שהדם בא מהמכה. וראה קנה בשם ביאורי הגי"ז ס"ק יג.

קסא שאין בדיקת שפופרת מועלת לידע שהדם זב מהמכה, אלא שהמכה מוציאה דם.

קסב ס"ק ה.

קנה שצריך לידע שהדם זב מהמכה (לפירוש השי"ך), או שהמכה מוציאה דם (לפירוש הרמ"א), שע"ז

כתב הרשב"א שאפשר לברר זאת ע"י שפופרת (משא"כ למסקנתו, אין צורך לברר זאת, ואין הוכחה שבידיקת שפופרת מועלת בזה). וראה ש"ת צ"צ ס' ק"ב אות א.

קנו ס"ק י. וכדלעיל בפנים ס"ק יב.

קנז סו"ס"י מט.

קנת לטי"ז ס"ק י. וראה גם לקמן בפנים סוף ס"ק כג.

הלכות נדה קפו

רצמ

עדיין במהרה דהיינו שלא בדקה עצמה לראות אם פסק דם נרתה כדלקמן סי' קצ"ה¹⁰⁰ שכל שלא הפסיקה במהרה הרי זו בחוקת ממואה).

ומה שכתב הרשב"א שאומרת שיש לה מכה שיש שם דם ורמ"א וסיעתו לא הוכירו זה. היינו לפי שהבני דאינו רוצה לומר¹⁰¹ שיש דם על גבי מכה מבחוץ דהיינו שהמכה מוציאה דם כמו שכתב בחכם צבי¹⁰² לפי דעת הש"ך וסיעתו שהרי אין ענינה בין מכתה ואי אפשר להרגיש כדם שיוצא ממכתה לפי דעת הרשב"א. (ה) דדוחק לומר דסבירא ליה⁹⁹ דאפשר לה להרגיש כשהדם על גבי המכה ואי אפשר לה להרגיש כששותת ויורד

קונטרס אחרון

(ה) דדוחק לומר¹⁰⁰ בו, וגם¹⁰¹ מלשון הרשב"א דכתב כדרך שאמרו ברואה מחמת תשמיש, עיין שם, משמע דבדיקה אחת משתריא לעולם כמו ברואה מחמת תשמיש¹⁰². ועוד שגם ברואה מחמת מכה (מחמת תשמיש¹⁰³) סלקא דעתיה¹⁰⁴ למימר הכי, עד שהוכרז הרשב"א להביא ראיה דאניה צריכה בדיקה, והוה ליה להקשות עדיפא מיניה, דאדרבה לא סגי בבדיקה אחת להתיריה לעולם למאי דסלקא דעתיה¹⁰⁵, ואף גם זאת הפעם אינה מועלת כי אם בשופעת מתחלת ראותה בשעת תשמיש עד אחר בדיקת השפופרת בלי הפסק כלל¹⁰⁶, וזה אינו כמשמע כלל בלשון הבריייתא.

(וגם בשופעת איכא לספוקי, בין ברואה מחמת תשמיש בין שלא מחמת תשמיש, דילמא תחלת ראייתה מן המקור וסופה מן המכה. דלא אמרינן בגמרא¹⁰⁷ בשופעת מתוך ז' כו' אלא משום דהתם קא משמע לן ללוו הכי דנטתם הטמא ואחר כך נפתח הטהור, כדאייתא התם בהוי"א, אבל בעלמא אפשר לרם טמא לצאת עם דם טהור כאחת, כמבואר בגמרא¹⁰⁸ למאן דאמר וסתות דאורייתא, דהיישנין לרם נדה אף בשופעת ומרגשת ממש שדם זה ממכתה (ואף שיש¹⁰⁹ לסלקא דעתיה דהרשב"א לפי דעת הש"ך), אם כן למאן דאמר וסתות דרבנן נמי, נהי דלא היישנין להכי, על כרחך משום דמוקמינן אשה אחתה, ולאו משום דאי אפשר לרם נדה לצאת עם דם המכה כאחת¹¹⁰. וגם אין לומר משום דמרגשת מתחלת ראייה עד סופה שהדם שותת מן המכה, וכיון שדם המכה ודאי מתחלה ועד סוף ודם המקור ספק אין ספק¹¹¹ בו, דהא בבדיקת שפופרת ליכא למימר הכי¹¹², דאניה וידעת אלא בשעת הכנסת השפופרת, אבל מקמי הכי אימא מרם המקור הוי. בפרט

קעט סי' מו ד"ה ואין, לפרש כן את דברי הרשב"א. **קפ** להרשב"א, כפירוש החכם צבי.

קעז מור וש"ע פ"ה סי' ש"ך שם ס"ק מ. וראה לקמן סי' קצ ס"ק פ. מורה בהלכה כפ"ד ביאורים אות מ. **קעח** שאין כוונת הרשב"א שאומרת שיש דם בו.

ציונים לקונטרס אחרון

קסח של"ד דהרשב"א לפירוש הש"ך, שבמכה צריכים בדיקת שפופרת כל פעם שרואה דם, הרי מכה גרע מרמ"ח בלא מכה. **קסט** לפירוש הש"ך בס"ד דהרשב"א, כי בהפסיקה י"ל שראיה היא מחמת תשמיש והבי' מהמכה. **קע** לה, ב (בגילולת ששופעת מימי טומאה לימי טהרה שלה).

קעא טז, א. וכדלקמן בפנים ס"ק בח (שרק למ"ד וסתות דרבנן לא חיישנין שטיפת דם נדה מעורבת בדם המכה). **קעב** שיש לתרין ל"ט"ד דהרשב"א לפ"ד הש"ך (שרין כל מכה כמו בסתות דרבנן דלא חיישנין לטיפת דם כו', וסגי בהגשה או בבדיקת שפופרת, כדלעיל סוף ס"ק ד). **קעג** ראה לעיל סי' קפז ק"א ס"ק ב סוף ההגהה הגי'. **קעד** מוציא מידי דאי.

קעה שרק תחלת דברי הרשב"א בס"ד שלו (מרגשת ממש שהדם שותת ויורד מן המכה) אפשר ליישב כן, אבל לא סוף דבריו (בבדיקת שפופרת).

קסג כ"ה בכל הדפוסים שמצינין כאן (על הריגין במ"ש הרשב"א: שיש שם דם). אלא שהתוכן הוא בהמשך למא שנחנבא בקו"א ס"ק ד, פירוש דברי הרשב"א (בדיקת שפופרת כדרך שאמרו בו) לדעת הרמ"א ולדעת הש"ך, ונתה בא להוכיח כפירוש הרמ"א.

קסד לבלולת הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. **ק"א** נם ביאור מרכזי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור ק"א. **קסה** שבבדיקת שפופרת משתריא לעולם (כדלעיל סוף ג). והיינו כפירוש הרמ"א שהרשב"א מיידי הכה בבדיקת שפופרת אם היא מכה מוציאה דם (ולא כפירוש הש"ך שצריכה לבדוק כל פעם שרואה, אם הרי דם מהמכה). **קסו** שרואה מחמת תשמיש ויש לה מכה (שבחו מיידי הבריייתא סו, א).

קסז של הרשב"א שצריך בדיקת שפופרת כיש לה מכה.

הלכות נדה קפו

ממנה⁹⁹⁸. וגם הרשב"א לא כתב אלא שמרגשת בעצמה שיש לה מכה ולא שמרגשת בדם. ועוד שאם אפשר לה להרגיש בדם שעל גבי מכה דילמא מיירי בברייתא⁹⁹⁹ כבהאי גונא דוקא שרואה כשמרגשת הדם על גבי המכה¹⁰⁰⁰ דאמרינן והוה הים ששותת ויורד עתה ומנא לן לטוהר ברואה בשעה שאינה מרגשת בדם על גבי המכה אף על פי שהרגישה

קונטרס אחרון

לפי מה שכתב ההגמ"ש צבי¹⁰⁰¹, אפילו בשעת הכנסת השפופרת לא ידוע דפסק דם המקור. אלא על כרחק צריך לומר כיון דאיכא דם המכה ודאי תו לא חיישינן לדם המקור, אפילו מקמי הכי, משום דהעמך אשה אחזקתה ומספק אל תאסרנה לעולם¹⁰⁰², ואם כן מה לי שידוע שמכחה מוציאה דם בעת זו מה לי שידוע שמוציאה פעמים רבות לעתים אחרים שלא בעת זו, כיון שגם בעת זו אין הוכחה ברורה מסוף ראייה לתחלת ראייה לטהרה בוודאי בלי שום ספק שלא נצטרך להעמידה על חזקתה. ומאחר שכן הוא לסלקא דעתיה דרשב"א¹⁰⁰³, מכלל דלמסקנא לא בעינן כלל שתדע אם מכחה מוציאה דם¹⁰⁰⁴ ודו"ק.

(ועיני רשי" דף ס"ה ע"ב ד"ה מתוך ד' לילות (שם ת"ר וכולן שהיו שופעות ובאות מתוך ד' לילות) לאחר ד' לילות כו' צריכות לברוק כו'), (ופירש"י) שאין סומכות (לומר הואיל ושופעות דם מדם בתולים הוא כו'), וכן הוא בחוס' שם ד"ה וכולן כו' לא סמכינן (למימר הואיל ושופעת דם בתולים) כו' מבואר כן בהדיא, דאפילו בשופעת מספקינן דילמא תחלת ראייה מדם בתולים שהוא מן הצדדים וסופה מן המקור. ומה שהקילו בשלא נשתנו מראה דמים שלה אין ראייה⁹⁹⁷, דשאני התם דשיעורין דלילה אחת וד' לילות לא כתיבי באורייתא אלא מדרבנן שעשו סייג לתורה, ומדאורייתא עד שתחיה המכה⁹⁹⁸ תלינן בבתולים כמו בשאר מכה, אלא דרבנן התמירו לפי שהוא איסור שעה כמ"ש הרשב"א⁹⁹⁹ ור"ן¹⁰⁰⁰ עיין ב"י סי' קצ"ג¹⁰⁰¹, ובשופעת ולא נשתנו מראה דמים לא החמירו, כמו שלא החמירו בתוך הזמן, דכיון ששופעת מתוך הזמן ולא נשתנו מראה דמים מוכח קצת מהמכה ממקום אחד, כמ"ש המשאת בנימין סימן מ"ז, אבל אינה הוכחה ברורה, משום הכי בעיא בדיקה, אף על גב דתוך הזמן לא בעיא בדיקה לבעלה לתירוץ קמא דתוספות, וכל שכן דאינה הוכחה ברורה לסמוך עלה בדאורייתא. וכל שכן לתירוץ בתרא דתוספות, וכן הוא בתוספתא¹⁰⁰², שצריכה בדיקה בשפופרת, ואינה טהורה אלא אם כן לא נמצא על המוך כלום אלא על צדדי השפופרת, וכל שלא בדיקה אף על פי שלא נשתנו מראה דמים טמאה כאילו אינה שופעת מתוך הזמן לאתרוי, ולא מהניא כלל מה ששופעת אפילו בדרבנן, דבבדיקה משתריא ודאי אף בשאינה שופעת, כיון שלא נמצא על המוך כלום בידוע שמן הצדדים, ואפילו בנשתנו מראה דמים מהניא בדיקה לפי דעת הכותרי ופליגי¹⁰⁰³. ואף לפי דעת המשאת בנימין שם דלא מהניא אלא בשופעת מתוך הזמן אבל לא ברואה אחר הזמן, כמו דלא מהניא בכל אשה דעלמא, מכל מקום הא גם בכל אשה דלא מהניא על כרחק צריך לומר דחיישינן לתחלת ראייה שהיא מן המקור אף על פי ששופעת ודו"ק¹⁰⁰⁴).

קפא איפשר לה לידע אם הים זה וב המכה (שבוה מיירי הרשב"א בתחלת דבריו שם).

קפב מו, א. קפג אף שאינה מרגשת שהים זהו זכ מרגמכה.

ציונים לקונטרס אחרון

- קפו** מי (באופן הא'), שבריקת השפופרת שברשב"א היא להטות השפופרת לצד המכה ולראות אם זכ משם ר"ל. וקפז קצו כמיש הרשב"א שם (כג, סע"א), וכדלקמן ס"ק כ. קעח שמספקת בדיקה שהמכה מוציאה דם (ואין צריך לברוק כל פעם שהדם שוב הוא מהמכה). קעט כפירוש הרמ"א ברע"ת הרשב"א. קפ ששופעת אומרים שהכל דם מכה. קפא כדלקמן ק"א ס"ק טז.
- קפב** בשו"ת ח"ו סי' קסא. וכ"ה ברא"ש פ"י ג' ג. וכדלקמן ס"ק נה, ובק"א ס"ק טז.
- קפג** בשו"ת סוסי" מט (שהביא דברי הרשב"א).
- קפד** בתחלתו (שהביא דברי הרשב"א).
- קפה** פ"ט ה"ו: כולן צריכין בדיקה בשפופרת חוץ מן הבתולה.
- קפו** ס"ק יד.
- קפז** ומזה נראה שבריקת השפופרת שברשב"א היא כפירוש הרמ"א דלעיל, ולא כפירוש הש"ך דלעיל.

פגע ופעמים שהרי אין המכה עשויה להוציא דם המזד אלא לעתים. אלא¹⁹⁷ דרבי כוונת הרשב"א כמה שכתב שיש שם דם היינו שהיא מכה גמורה כבועה וחבורה שהדבר ידוע שהדם נצטר בתוכו¹⁹⁸ ולאמקו כאב בעלמא דלא מקרי מכה כדלעיל סעיף ג'¹⁹⁹ וברקמן סעיף ז'²⁰⁰. ובמ"ש בתשובת חכם צבי²⁰¹ ובתשובת אמונת שמואל²⁰² והאשה

קונטרס אחרון

ומה שכתב החכם צבי²⁰³ דאינו ספק שקול ולא מוקמינן אחזקה, זה אינו לפי דעת הרשב"א²⁰⁴ דמטרה לגמרי בעד שאינו ברוק אף שאינו מצוי שיעברו בו (בשווק של טבחים) כו', כמ"ש בתורת הבית הארוך²⁰⁵, והיינו משום דמוקמינן אחזקה כמ"ש בתורת הבית הקצר²⁰⁶ הובא ב"י סי' ק"צ²⁰⁷. ואדרבה משם ראה לטהר על כל פנים בבריקה²⁰⁸, אף שאינה יודעת אם מכה מוציאה דם, כמו בכתמים²⁰⁹, דהא²¹⁰ גבי כתמים תניא²¹¹ ספק עברה כו' אינה תולה, ואילו גבי עד שאינו ברוק תולה אפילו בספק עברה ואף שאינו מצוי כו', ואף על פי שהיה ברוק לה מתחלה אלא שנולד הספק בו קודם שברקה עצמה בו כמ"ש לקמן סי' ק"צ²¹², ומשום הכי מקילינן טפי מבכתמים שבהלוקה הברוק לה, שנולד הספק אחר שלבשנתו אף עברה בו אלא. ואם כן²¹³ כול שכן וקל וחומר שיש לתלות בבריקה במכה אף על פי שאינה יודעת אם מוציאה דם, דתולין בה אפילו בכתמים שבהלוק הברוק, אף שנולד הספק אחר שלבשנתו, (משא"כ) [מכל שכן] בבריקה כשיש מכה בגופה. לא מביעי אם היא בבית החיצון והעד נוגע בה, דפשיטא דמקרי עד שאינו ברוק, דמאי מהני הא דברקתו מתחילה, כיון שיש לומר שנתלכלך בדם המכה, כמו שתולין בכתמים, אלא אפילו היא בעומק שאינה נוגעת בה, או אפילו היא במקור, מכל מקום כיון שיש ספק בדם הנמצא על העד אם הוא מהמכה אם מהמקור מקרי עד שאינו ברוק, דתולין במכה מקל וחומר מבכתמים. ולא מקרי עד הברוק אלא כשלא נולד הספק עד אחר שברקה עצמה בו. כמבואר בהדיא בגמרא (דף י"ד ע"ב), דמיימי מהאשה שהיא עושה צרכיה לעד שאינו ברוק²¹⁴, והתם נולד הספק

קפו וס"ק לד, ובק"א ס"ק ט.

קפה סי' עג. הובא לקמן ס"ק לד, וק"א סי' א' וד"ה מ"ש החכם צבי.

קפט סי' טו. אמנם לקמן בק"א סי"א (ד"ה אפשר) נוסף שהוה דרוק גדול, דאין עניה שם להתייש בעא דרוק, אלא היא המונעת שיש לה כאב גדול באיברים הפנימיים שטורה על מכה שלפניו מוציא דם.

ציונים לקונטרס אחרון

קצד שתולין גם במכה שא"י אם מוציאה דם (ברמ"א סוף הסעיף, ולקמן בפנים ס"ק טג).
קצה לדעת הרשב"א יש לחלק בעד שאינו ברוק יותר מבכתמים, דהא גבי כו'.
קצו נח, ב. וברקמן סי' קצ סכ"ב.
קצז סי' קע (שהוה טעם החילוק לדעת הרשב"א, בין כתמים שאין תולין, לבין עד שאינו ברוק שתולין, כשנולד הספק קודם הבריקה), וסי' עז (שבכתמים בעד שאינו ברוק תולין לדברי הכל), וסי' פא (שעכ"פ בכתמים יש לחלק גם לדיון בין נולד הספק קודם שלבשה לבין נולד הספק אחר שלבשה), וראה לקמן ק"א סי' י' (לכאן דעת הרשב"א, דאילו לשיטתו לטהר אפילו כשברקה והרגישה ונתנה העד תחת הכר כו'). שו"ת צ"צ סי' קמב אות ה.
קצח כיון שתולין בכתמים מבנה שא"י אם מוציאה דם, כל שכן כו'.
קצט שכיין שרבי יוסי מטרה (במשנה נט, ב) בהאשה שעושה צרכיה, בודאי יטהר אף בעד שאינו ברוק.

קפד לכן פירש הרמ"א ופיעתו, שהיא ב'.

קפה דלא כש"ך שמוכר דלא מי ביה לשריה. אמנם לקמן בק"א סי"א (ד"ה אפשר) נסק דאינו רוצה לומר דם נצטר בכמה, אלא דם בעין ע"ג המכה, או שעכ"פ לפעמים יוצא דם ע"ג המכה, אף שאינו שורת לחוץ. ובהו גם הש"ך יורה, ולא פליגי כלל רמ"א ש"ך לדינא.

קפו וס"ק ז'.

קפח לקמן בפנים ס"ק כו' ד"ה מכל מקום) נתבאר (לדעת הרשב"א לפי שו"ת הרפ"א), שמכה שא"י אם מוציאה דם היא ספק השקול ומוקמינן לאשה על חזקה. ואילו חז"ז (סי' מו) מקשה, שמכה שא"י אם מוציאה דם אינו ספק השקול כו'. ומוסיף כאן, שלדעת הרשב"א אולינן בחר חזקה אפילו בלא ספק השקול. וראה שו"ת צ"צ סי' קין אות ה. סי' קלח אות א. אהלי יוסף (ג, א).
קפט בתורת הבית הארוך שער ד (ט, ב), והקצד י"ה, ח"יא, אלא שהוא פוסק כרבי יוסי שמתיר.
קפז שא"י חס, י. סע"א. הובא לקמן שם, וראה גם לקמן ק"א סי' י' (ד"ה זמ"ש בתורת).
קצב ד"ה ברקה בעד שאינו ברוק.
קצג אף אם לא נטהר ברוחה דם וב (ראה לקמן ד"ה דליל, שדוקא בבריקה חשיב נולד הספק קודם בריקה).

מרגשת בעצמה בהלכותה או בשיבתה או בשאר סברות שיש לה מכה גמורה כמ"ש בתשובת אמונת שמואל (ורמ"א) סמך עצמו אדלעיל סעיף ג] ואדלקמן סעיף ז. וגם אמשמעות לשון מכה דשם מכה אינו נופל אלא על מכה כבועה וחבורה וכיוצא בהן ולא על כאב בעלמא). ומכה גמורה יש בה דם נצרך בודאי כמו שאמרנו³⁸⁷ אם אין שם מכה קורט דם מנין. ולא במכה שעל ידי מחט בלבד אמרו כן אלא אף במכה הבאה על ידי חולי שלא על ידי מחט כדלעיל סימן ל"ג³⁸⁸ וסוף סימן מ' צ"ל³⁸⁹. אלא שאין ידוע לה אם דרכה של מכה זו להוציא הדרם הויז למכה ובהא סבירא ליה להרשב"א שתולה במכתה שאני אומר כו'. ופסק כן רמ"א ביש לה וסת שלא בשעת וסתה. אבל אם אין ידוע לה שיש לה מכה גמורה פשיטא דאינה תולה. ולא הוצרך רמ"א לפרש זה דמבואר הוא בש"ע סעיף ג] דבעינן שהאמר כרי לי שיש לי מכה.

ולא עוד אלא שאפילו בכתמים אין תולין אלא בידעת שיש לה מכה ולא בספק כמ"ש המרדכי³⁹⁰. וכל שאין ידוע שיש לה מכה גמורה הרי זה בספק אם יש לה מכה כלל. ועוד ישנם במכה גמורה שאינה יודעת אם מוציאה דם היינו מעמא דתלינן בכתמים לכולי עלמא משום דסתם מכה היא מוציאה דם לפעמים כדלקמן³⁹¹. ובשאינה יודעת אם היא

קונטרס אחרון

בשעה שהיה הדרם בבית ההיצון¹, מכלל דלא דמי לעד הכרוק דאינה תולה בו בספק עברה², דאם כן³ יש לומר דאפילו ר' מאיר⁴ מודה הכא⁵. ואין לומר⁶ משום דגבי מי רגלים איכא רובא דרוב דמים מן המקור, מה שאין כן הכא דמספקינן בשוק של טבחים. דזה אינו, כי צריך להבינ⁷ לפי דעת הרשב"א האין מרמינן עד שאינו ברוק שהאיסור שכיח טפי מההיתר, ואדרבה ההיתר אינו מצוי כלל, כמ"ש בתורת הבית הארוך שאינו מצוי שיעברו בו כו', למי רגלים שההיתר שכיח טפי, דחזקה עם המים בא, כיון דבשעת (צרכיה אתא דם) כמ"ש בתורת הבית הארוך (דף קפ"א ע"א⁸). אלא ודאי⁹ משום דהתם איכא רובא לאיסורא, שרוב דמים מן המקור, ותרתיה חזקה להתיירא חזקת אשה וחזקה עם המים בא¹⁰, (התם בעד שאינו ברוק) ליכא רובא לאיסורא, דדמים דעלמא מרובים מדרם המקור¹¹, רק שאינו מצוי שיעברו בו כו', ומשום הכי לר' יוסי¹² דאלימא ליה חזקת האשה למיזל בתרה נגד רובא, בצירוף חזקה דעם המים בא, אלימא ליה נמי למיזל בתרה¹³ אף שהאיסור שכיח טפי ולא בעי ספק שקול, דאי סבירא ליה דלא אולינן בתר חזקה

קצו חולין נו, א. וכלקמן קו"א ס"ק יא (ד"ה מ"ש החכם צבי).
קצא סוים סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה לקמן קו"א ס"ק יא ו"ה נו"ש ה"ח"צ, וש"נ.
קצב סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידנו, וראה רמ"א שם ס"ז.

קצג שבועות רמז תשל"ה (א, ג): אגבם כתמים שהמצא בבגדית מותרה ותולה במכה אפילו אינה יודעת שהמכה מוציאה דם. וראה לקמן קו"א סוף ס"ק נו, וס"ק יא (ד"ה מ"ש החכם צבי, וד"ה אפשי).
קצד ס"ק כט, וש"נ.

ציונים לקונטרס אחרון

הגמרא היא רק שכיון שרבי יוסי מטהר שם בורא מטהר אף כאן, ר' ישיב סבירא לומר לאידך גיסא, שעד שאינו ברוק חמור טפי מאשה שעושה צרכיה, רז ברפוסים שלנו כב, ב. וראה שו"ת צ"צ סי' קלו אות ה.
 רח צריך לומר ששנים הם, משום כו', רט ראה שו"ת צ"צ סי' קד אות ה.
 רי ראה גם לקמן סי' קצ בפנים ס"ק א.
 ריא במשנה (נט, ב) שמטהר באשה שעושה צרכיה, ריב בגמרא (יד, ב) בעד שאינו ברוק.

ר ויתבאר לקמן הטעם שרבי יוסי מטהר, שזה נקרא נולד הספק תחלה, וא"כ מוכן שגם במכה כיוצא או במקור נקרא נולד הספק תחלה, דא שהיה נולד הספק אחרי בדיקה, רב אן נאמר שגם באשה שעושה צרכיה מקרי נולד הספק אחר כך.
 רג במשנה (נט, ב) שמשמטא באשה שעושה צרכיה, רד ובגמרא (יד, ב) תולין זה בזה, כדוהיכתי הרשב"א שם (נט, ב).
 רה שבאמת באשה שעושה צרכיה מיקרי נולד הספק אחר כך, וחמור טפי, והוראיה שמביאה משם

הלכות נדה קפז

שג.

מכה גמורה לא שייך האי מעמא למימר דמסתמא היא מכה גמורה. ואין חילוק¹⁰⁹ בין כתמים לרואה שלא בשעת וסתה לפי דעת רמ"א אלא בידוע שיש מכה גמורה שיש בה דם אלא שידוע שאינה מוציאה דם לחוץ מעצמה אלא שהיא יכולה להגלעל¹¹⁰ ולהוציא דם על ידי דוחק וחיכוך בידים או בדבר אחר והיא אינה יודעת את נתינתה דככתמים תלינן דנתחככה ולא אדעתה כדלקמן סימן קצ"ב¹¹¹ מה שאין כן ברואה ממש אפילו שלא בשעת וסתה כיון דהוא ספיקא דאורייתא לא תלינן אלא אם כן בידוע שהיה שם דוחק וחיכוך במכה. כגון ברואה מהמת תשמיש שכתב הרדב"ז¹¹² שאף על פי שידוע שערין לא יצא דם מהמכה אפשר שעל ידי כח ודוחק השמש מתמעכת המכה ויוצא ממנה דם הלכך קרוב הדבר לתלות במכה עכ"ל.

ומכל מקום למעשה אין לסמוך על רמ"א וסיעתו להקל באיסור כרת נגד הש"ך וסיעתו¹¹³ אם לא שיש עוד צדדים אחרים להקל והוא שעת הרחק הגדול שלא להוציא אשה מבעלה. כגון אשה שיש לה מכה במקור או בבית החיצון¹¹⁴ שיש בה דם נצרך ואינו ידוע אם מוציאה דם לחוץ לפעמים ואינה יכולה להמחר לבעלה זה ימים רבים מפני שמוצאה דם על העד שבודקת בו בימי ליבונה ואין ידוע אם דם זה מן המקור או מן הצדדן או מן המכה שבמקור או בצדדיו. אם יש לה וסת יש להקל שלא בשעת וסתה כדעת רמ"א וסיעתו שמסבמו על המרדכי בצירוף הרשב"א למהרה בלא ספירת י' מאחר

קונטרס אחרון

אלא בספק שקול, מאי אהני לה ב' חזקות, דכיון דרובא דעדיף מתחזק¹¹⁵ אחת הוה ליה ספק שאינו שקול, ולר' מאיר¹¹⁶ בעינן ספק שקול הכא והתם לאוקמה אחזקה. וכל זה¹¹⁷ כשנולד הספק תולה, אבל אם נולד ספק אחר בדיקתה את עצמה לכולא עלמא בעינן ספק שקול, כגון להלוח במאכלת אם הוא עגול¹¹⁸, אבל ספק עברה אכתי איכא לספוקי שמוא לא ניתו עליה¹¹⁹, ואם כן במי רגלים שאינו ספק שקול בהזקה אחת לבדה נגד הרוב, ואפילו הכי קיימא לן כר' יוסי, על כרחך צריך לומר דלא דמי לספק שאחר בדיקה אלא לספק שלפני בדיקה, והוא הדין בספק מכה שאינה יודעת אם מוציאה דם לא דמי לספק שלאחר בדיקה, כיון שהוא בשעת בדיקה¹²⁰, ומקרי עד שאינו ברוק הואיל ולא ידענו מה היה לו מיד שהכניסותו בבית החיצון קודם שהוציאתו, אם נתלכלך בדם המכה אם לאו.

קצט אמנם ראה לקמן ק"א ס"ק י"א (ד"ה והנה לשון הרשב"א), שלמסקנת הרשב"א יש לחוץ שאין מנהלוקת בין הרמ"א והש"ך, ועוד שם, שגם לפירוש הש"ך ומיעתו, אי"א לדעת שיש לה הנבנה אלא נ"י כאב גדול באיברים הפנימיים, שמורה על מכה שיש עליה דם, ולפעמים יוצא והיא ור"כ לדינא חזין דין אמת כמ"ש רמ"א. ר' ראה שו"ת צ"צ ס"י ק"א אות ו'. ס"י ק"ל. אהלי יוסף (נה, ג).

רא לצדדן קטני: שיש לה מכה במקור (שמותר מטעם ס"ס, כדלקמן ד"ה אבל אם), או בבית החיצון (שמותר בצירוף צדדים אחרים להקל שיתבארו בסמוך וכשעת הרחק גדול).

קצה שמבוא הוכיח בחכם צבי שם, שאין מתירים אלא במכה שידוע שמוציאה דם. וכ"ה בתשובה שבמ"ק ס' בית לום תירדה (לקמן ק"א ס"ק ט). ולדעת רמ"א צריך למגר שאין חילוק ב'.
קצו משנה נה, ב. ובולקטן ס' קצ ס"ה וס"ק מג. וכפירוש שו"ת שבות יעקב ח"ב ס' ע"ג (הובא בבית לום תירדה שם). וכ"ה לקמן ס' קפח ס"ק כב. וראה שו"ת צ"צ ס"י ק"ד אות ב.
קצא ס"ק מג. מג.
קצב ח"א ס' תמה. הובא גם לקמן ק"א ס"ק י"א (ד"ה אלא תלינן). וראה שו"ת צ"צ ס' קמז. הוספות שם ס, ג.

ציונים לקונטרס אחרון

רטו כדלקמן ס"י קצ סלי"ד וס"ק ס"ד.
רזו כדלקמן שם ס"ק מא, ולבן לקמן שם ס"כ"ב אינה תולה בספק עברה, דלא הוי ספק השקול.
רית ראה שו"ת צ"צ ס"י קצט אות ט.

ר"ג גמרא יח, ב. ובדלעיל מהרז"ב (ד"ה ומשום), וש"י.
ר"ד שאוסר באשה שעושה צרכיה ובעד שאינו ברוק.
רטו וכיון ששימים הם, עכצ"ל שבשניהם מטהר כיון שנולד הספק תחלה.

הלכות נדה קפ

שיש כאן עוד ספק שמא הוא מן הצדדין¹⁰¹ לפי דעת הרמב"ם¹⁰² דלעיל סי' קפ"ג¹⁰³ בנמצא ככותלי בית הרהם שהוא מקום בדיקת העד. וגם ספק הרגשה לפי דעת התוס' דלעיל שם¹⁰⁴. ואף דמדרבנן נמצאה בלא הרגשה¹⁰⁵ מכל מקום הוה ליה ספיקא דרבנן¹⁰⁶ וספק ספיקא בדאורייתא דשמא הוא מן המכה ואם תמצני לומר מן המקור שמא לא הרגישה (עיי' סוף סי' ק"י בכללי ספק ספיקא¹⁰⁷).

אבל באשה שאין לה וסת¹⁰⁸ אין להקל משום האי ספק ספיקא¹⁰⁹ כשהמכה בבית החיצון משום דהרמב"ם¹¹⁰ וסיעתו סבורא להו שחוקת הרים שבא בהרגשה וכן דעת הש"ע¹¹¹ כדלקמן¹¹². ואף דלהרמב"ם יש כאן ספק צדדין¹¹³ לא הוי ספק ספיקא ספק מן המכה ספק מן הצדדין דהכל שם ספק אחר¹¹⁴ כיון שהמכה גם כן בצדדים ולא במקור¹¹⁵.

אבל אם המכה במקור¹¹⁶ הוי ספק ספיקא כמ"ש רמ"א¹¹⁷ לקמן¹¹⁸. ואף דהתם מיירי בראה מהמת תשמיש דוק¹¹⁹ אבל שלא מהמת תשמיש לא הוי ספק ספיקא משום דלרש"י ותוספות¹²⁰ אמרינן בנמצא כותלי בית הרהם שחוקתו מן המקור כדלקמן¹²¹. היינו בראה ממש אבל במוצאה בבדיקת העד יש להקל כיון דלהתוס' הוא ספק הרגשה¹²² הוה ליה ספק ספיקא בדאורייתא וספק דרבנן. והרמב"ם דסבורא ליה שחוקתו בהרגשה הוא סבורא

קונטרס אחרון

דדיל בתר טעמא¹²³, טעמא מאי איכא לפלוגי בין נולד הספק קודם בדיקתה את עצמה לנוולד אחר כך, משום שכשנולד קודם בדיקה נולד בשעה שהיא בחזקת טמאה¹²⁴ דכשנמצא דם על העד הרי היא טמאה בוודאי למפרע משעת בדיקה, לולי שנולד ספק זה, ואין ספק זה מוציא מידי ודאי¹²⁵ טומאה. ואין אומרים העמד אשה על חזקתה בספק זה שאינו ספק שקול לגמרי, כי אף אם עברה שמא לא ניתז עליה, או דספק עברה גופא אינו ספק שקול, דמהיכני היתני לומר שעברה ולא אדעתה. ולא דמי לספק מאכולת בעגול שהמאכולת מצויה שאין לך כל מטה כו'¹²⁶ כדלקמן סי' קצ"ג¹²⁷ וקצ"ד¹²⁸. מה שאין כן כשנולד

רב היינו מן העליה.

רג ס"ק א.

רד ס"ק ג (אמנם בק"א שם ס"ק ב, בהגהה הא' מגנהר"ג, מסיק שלדעת התוס' וסיעתו לא קי"ל כשנולד רבנו הרגשה, וא"כ דינו כדלקמן בסמך בראה בהרגשה). וראה פירוש חב"ד יב' ע' 79.

רה דלעיל שם ס"ק ג. לקמן סי' קצ"א וס"א א.

רו דין טו.

רז שאין לצרף חזקת המדינה.

רח שלדעת התוס' כנ"ל.

רט ס"ק לב.

רי שגא בא מהעליה.

ריא שאינו נחשב ס"ם, במובאר בש"ך דין ס"ם דין א. וראה גם לעיל סי' לב סוף ס"ק ה. או"ח סי' תלג ק"א ס"ק ו בהגהה דא', מ' תלח ס"ם. לעיל סי' לב סוף ס"ק ה. לקמן ס"ק כ' ד"ה אבל אם), מ' קצ"א עג.

ריב וא"כ אין קן חזקת הרשב"א (לדעת הרמ"א).

והזר ס"ם שלדעת התוס'.

ריג טעם חילוק זה ראה לקמן ס"ק כד (ד"ה והתנחת יעקב).

ריז ספק מורגבה שבמקור וגם ספק מורחק הצדדים (וקי"ל בות כרמ"א, כדלקמן סוף ס"ק כד). ועד"ו כאן, ספק מורגבה שבמקור וגם ספק מורגדים (מהעליה), לדעת הרמב"ם.

רטו ישא וזחק הצדדים.

רטז דלעיל סי' קפג ס"ק א (ואין להקל ולסמך על דעת הרמב"ם לחוד).

ריז ס"ק כד.

ריח ראה לקמן ס"ק כד (פר"ה אי גמיו), הטעם שם' התירושה אונו מקול אף בות. ונ"מ יש לצרף כאן חזקת הרשב"א (לדעת הרמ"א), והזר הסי' שלדעת הרמב"ם, והזר הסי' שלדעת התוס' (ולפי מה שהובא לעיל נמקנת רבנו ביהור"ב, גם כאן אין לצרף הספק שלדעת התוס', וא"כ דינו כדלקמן בסמך בראה בהרגשה).

צינונים לקונטרס אחרון

רכב כרייתא נח, בו, ולכן הוי ספק השקול, ואוליין בתר חזקת טהרה.

רכג ס"ק יד וסיק טט.

רכד סימן זה בשוע"ר לא הגיע לירינו, וראה ט"ז שם ס"ק ה.

רז זה שעושה צרכיה ומכה בעומק או במקור דמו לנוולד הספק תחלה (אף שלכאורה נולד בשעת

הבדיקה), הוא דוול בתר טעמא כו.

רכ וראה שו"ת צ"צ סי' קלו אות ג.

רכא גמרא טו, ב.

הלכות נדה קפ

שה

ליה דאיכא ספיקא דצדדין בכהאי גוונא והוי ליה ספק ספיקא (ורשי' דסבידא ליה כחומרי שניהם) אפטר דסבידא ליה כהרשב"א לפי דעת רמ"א וסיעתו. לכן אין להחמיר כל כך בדבר שיש להקל בין לדרמב"ם בין להתוס'.

ובשעת הדחק הגדול שלא להוציא אשה מבעלה מפני שאינה יכולה לימרה זה ימים רבים אפשר שיש להקל אף ברואה ממש בהרש"ה¹ אלא שאינה מרגשת אם הוא מן המקור או מן הצדדין² והמכה היא במקור ואינה יודעת אם מוציאה דם למהרה בלא ספירת ז' ומבילה ולסמוך על הרמב"ם³ ולא אמרינן שהוקתו מן המקור בנמצא כותלי בית הרחם וספיקא הוי והוה ליה ספק ספיקא ומותרת אף שאין לה וסת כמ"ש רמ"א בסמוך⁴ וצריך עיון בזה⁵.

אבל ביש לה וסת שלא בשעת וסתה יש להקל אפילו שלא בשעת הדחק כדעת רמ"א וסיעתו מאחר שיש עוד צד להקל דהיינו ספק ספיקא לדעת הרמב"ם⁶. והיינו כשהמכה במקור אבל בבית החיצון שאין כאן ספק ספיקא אין להקל⁷ כי אם במוצאה בבדיקה הער⁸ ברלעיל⁹.

וכל זה ברואה שלא מחמת תשמיש אבל ברואה מחמת תשמיש אם המכה במקור ואינה יודעת אם מוציאה דם¹⁰ אם ידוע שהדם מן המקור¹¹ אין להקל בלא ז' נקיים ומבילה¹²

קונטרס אחרון

הספק קודם הבדיקה, דכיון שאז היא בחזקת טהרה אי אפשר להוציאה מחזקתה בספק הנולד אז, אפילו שאינו שקול. ולזה נתכוין הרשב"א בתורת הבית הקצר¹³ הובא ב"י סי' קצ"ג¹⁴. והלכך כשנולד הספק בשעת בדיקה¹⁵ אינו מוציאה מחזקתה, שלעולם היא בחזקת טהרה עד שתראה הדם על העד שברקה בו, ואינה טמאה למפרע מדאורייתא אלא בכשיעור וסת שהוא קנינה ולא בבדיקה. עיין גמרא (דף סי' ע"ב) ותוס' (שם¹⁶) לענין עסק טהרות, דבבדיקה עצמה יש יותר משיעור וסת מביטת העד עד יציאתו, ושיעור וסת משיערין מיציאתו¹⁷ למפרע. וקודם שיעור זה מיד מביטת העד¹⁸ אמרינן שירד עליו דם המכה, אף על פי שאינה יודעת אם מוציאה דם. וכן כמי רגלים דמספקינן דלמא הנידו למקור ואייתו דם, אם כן הספק הוא אם תורו למקור אם לאו, ומשעת הורתם אחר יציאתם נמנב מי רגלים, שהוא למטה סמוך ליציאתם להזין כמ"ש מהר"י¹⁹ (סי' כ"ה²⁰), עד שעת יציאתם להזין, יש יותר משיעור וסת, כמו שיש בבדיקה, שהוא הכנסת

רכב וא"כ יש כאן היתר המרביד, והיתר הרשב"א (לדעת הרמ"א), והיתר ס"ם שלדעת הרמב"ם.

רכב שיש כאן רק ציוף היתר המרביד, והיתר הרשב"א (לדעת הרמ"א), ואין כאן היתר ס"ם שלדעת הרמב"ם, ואין כאן היתר ס"ם שלדעת התוס'.

רכב שיש לצרף גם היתר ס"ם שלדעת התוס' (והספק שלדעת הרמב"ם).

רכב שיש להקל בשעת הדחק גדול.

רכב שיש היתר הרשב"א, לפירוש הרמ"א.

רל שאין כאן ס"ם, כמבואר כאן ברמ"א.

רלא שאף אם נצריכה ז' נקיים ומבילה אין כאן שעת הדחק הגדול שלא להוציא אשה מבעלה.

רש כדלעיל סי' קפג ס"א א' (לענין ספק מהלעיל) וס"ק ג' (לענין חזקתו בהרש"ה).

רב שאין לצרף כאן היתר ס"ם שלדעת התוס', רק היתר ס"ם שלדעת הרמב"ם.

רכא כמ"ש הרשב"א בתורת הבית שם. הובא לעיל סי' קפג ק"א ס"ק ב' (פ"ה ועיין רש"י).

רכב מנשא"כ לדעת רש"י ותוס', ראה לקמן ס"ק כד (ד"ה ועוד), שאין בזה ס"ם.

רכב לענין רואה מחמת תשמיש.

רכד שיש כאן רק היתר הרשב"א (לדעת רמ"א), והיתר ס"ם שלדעת הרמב"ם. ראה אנרי וישר ה"א סי' קם.

צינונים לקונטרס אחרון

- רכה ית, סעי'א. הובא לקמן שם סוף סי' עא.
רכו ד"ה ברקה כער שאינו ברק, וכליל ביוש צריכה, ובמכה בעומק או במקור, אף שלא נולד קודם ברקה ממש.
- רכח ד"ה ותוא.
רכט שאז ראתה הרם.
רל שלכן נקרא נולד הספק קודם ברקה.
רלא הובא לקמן סי' קצ בפנים סי' ז.

הלכות נדה קפ

ובהגהות שערי דורא) וכן אם אין לה וסת קצוב והוא ספק אם הדם נא מן המקור או מן האלדין אז מלינן נמכה מכה ספק ספיקא ספק מן האלדין או מן המקור

אפילו בשיש לה וסת שלא בשעת וסתה¹⁷¹ נגד הש"ך וסיעתו אפילו מוצאה בבדיקה על העד בלא הרגשה¹⁷².

ואם אינו ידוע שהוא מן המקור אפילו רואה בהרגשה¹⁷¹ אלא שאינה מרגשת אם הוא מן המקור או מן הצדדים יש להקל¹⁷² אף באשה שאין לה וסת¹⁷¹ כרעת רמ"א דלקמן שהסכימו¹⁷¹ עמו הלבוש¹⁷² והלחם המודות¹⁷² ומענת יעקב¹⁷¹ וברתי ופלתו¹⁷¹, והיינו אף בלא ספירת ז' ומבילה כמבואר בדרכי משה¹⁷¹ בשם שערי דורא¹⁷¹ הובא בש"ך¹⁷¹ (עיין שם דלא מיירי ברואה מחמת תשמיש כלל¹⁷¹).

ואם המכה בבית החיצון אף שאינה יודעת אם הדם מן המקור מאחר שאין כאן ספק ספיקא¹⁷¹ אין להקל אפילו ביש לה וסת שלא בשעת וסתה¹⁷¹ להתירה בלא ספירת ז' ומבילה נגד הש"ך וסיעתו אפילו מוצאה על העד בלא הרגשה דאף על גב שהוא ספק הרגשה לפי דעת התוס' והוי ליה ספק ספיקא כיון דלהרמב"ם ושולחן ערוך לא הוי ספק ספיקא אין להקל כלל¹⁷¹.

ועוד¹⁷¹ דאיכא לכרוזי על ידי בדיקת שפופרת אם הוא מן המקור או מן הצדדים. גם בכל ספק ספיקא יש אומרים¹⁷¹ שצריך לברר היכא דאפשר והבא דלהרמב"ם וש"ע אינו

קונטרס אחרון

הער בעומק¹⁷¹ והוצאתו. וליכא שיעור וסת אלא בקינות בלבד, אפילו בעוסקת בטהרות, שאפשר לה ליגע ביד א' בטהרות עד שתביא העד למשקוף ממש בידה הב' (עיין רש"י דף י"ב¹⁷¹), ואז מסיירה ידה מטהרות, ואפילו הכי¹⁷¹ כתבו התוספות דלא משכחת בדיקה כשיעור וסת, וכן הוא בהדיא בחורת הבית הארוך (דף קע"ט¹⁷¹) דלעולם לא משכחת בדיקה כשיעור וסת, עיין שם:

רמז ס"ק כג.
רמה וא"כ בראי התיר בלא ז' נקיים ומבילה. אבל ברמ"א, ראה לקמן ס"ק כד (ד"ה ועוד), דקאי על הש"ע המיירי ברואה מחמת תשמיש (שיש ספק שבא הדם מהדק הצדדים). ובלא רואה מחמת תשמיש התיר רבנו לעיל בסמך – רק בשעת הדק גרול.
רמו כדלקמן ס"ק כד (ד"ה אבל אם המכה).
רמז שיש כאן התיר המדיכ, גם התיר הרשב"א לדעת הרמ"א (מכה שאינה יודעת אם מוציאה דם).
רמח משא"כ לעיל (ד"ה ומ"א), שיש שעת הדק גרול שלא להוציא אשה מבעלה.
רמט כמכה בבית החיצון גרע ממכה במקור וידוע שהדם מהמקור דלעיל (אף שבשערים אין כאן ס"ס), שבבית החיצון איכא לכרוזי כו'.
רנ ש"ך סי' קי רי"ב ס"ס דין לה, בשם הרשב"א חולין ג, ב. וראה פמ"ז צ"ע רמ. ג. ואיך.

רלב שיש כאן חזר המדיכ.
רלג שיש כאן חזר ס"ס לדעת התוס'. משא"כ לעיל (ד"ה ומ"א), שיש שעת הדק גרול שלא להוציא אשה מבעלה.
רלד שאין כאן חזר ס"ס שלדעת התוס'.
רלה נמנעם ס"ס (שנא מרחק הצדדים, ואפילו מהמקור שנא מחמת שא"י אם מוציאה דם).
רלו שאין כאן חזר המדיכ.
רלז ראה גם לקמן סוף ס"ק כד (שלא נחלק עליו אלא הש"ך לברי), ובקרא סוף ס"ק ו (שכן משמע גם משהתקת הבה"מ¹⁷¹).
רלח סוף ה.
רלט דברי המדות פ"י אות יב.
רמ תורת השלמים פ"ק ב.
רמא ס"ק ו.
רמב דרכי משה האריך אות ז'.
רמג סי' ג. וראה גם לקמן ס"ק כד (ד"ה ועוד), וס"ק כה.

צייונים לקונטרס אחרון

רלב לחורים ולסרוקים, כדלקמן סי' קצ ס"ק קט.
 רלג עי"א ד"ה לקינות.

רלד אפילו אם הביאה העד למשקוף קורם בדיקה.
 רלה כרפוסים שלנו כ, א.

הלכות נדה קפ

שז

ואת"ל מן המקור שמה הוא [כד] מן המכה. אבל אם יודע שזה מן המקור את"ס שיש לה מכה במקור אינה תולה נזמה אם אין לה וסת קצוה אלא אם כן יודעת

ספק ספקא כלל פשיטא דצריך לברר¹⁷¹ על ידי בדיקת השפופרת שאם ימצא דם על המוך בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש הוא מן המקור. ואף על פי כן תהיה מותרת לינשא לאחר¹⁷² מאחר שהמכה היא בבית החיצון. מה שאין כן כשהמכה במקור אי אפשר לברר שהדם אינו מן המכה במה שנמצא על המוך¹⁷³ משום הכי אין צריך לברוק כלל:

[כז] מן המכה. הש"ך¹⁷⁴ השיג על זה דבספר התרומה¹⁷⁵ כתב בהרי"א דאשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מכתה מוציאה דם או לא אם בודקת עצמה באותו מקום ומוציאה דם אף על פי שאינה¹⁷⁶ מרגשת שהדם נופל מהרחם ממאה ואינה תולה במכתה כמו שתולה בה בכתמים דהן דרבנן עכ"ל¹⁷⁷ משמע כהרי"א דאף שאינה יודעת בודאי שבא מן המקור אינה תולה במכתה. ועוד דבאי ספק ספקא הוא זה דהכל שם ספק אחר הוא¹⁷⁸ שמה לאו דם נדה הוא ומה לי מן הצדדין ומה לי מן המכה שבמקור וכחאי גוונא לא מקרי ספק ספקא להש"ך בס"ק¹⁷⁹.

והמנחת יעקב¹⁸⁰ חלק עליו ומסכים לרמ"א דכחאי גוונא מקרי ספק ספקא הואיל ויש ב' צדדים להקל דהיינו דאף דאם תמצוי לומר חששא לאיסורא אכתי איכא צד להקל כדלעיל סימן ק"י¹⁸¹ והכי נמי אף אם תמצוי לומר חששא לאיסורא דהיינו דלאו מן הצדדים הוא אכתי איכא למימר דלאו מן המקור הוא אלא מן המכה שבמקור.

אבל אם המכה בבית החיצון ליכא למימר אם תמצוי לומר לאו מן הצדדין שמה מן המכה כיון שהמכה בצדדין ולא הוי ספק ספקא¹⁸² אף להמנחת יעקב עיין שם בס"ק"צ ס"ק ל"ן].⁽¹⁾ וככהאי גוונא יש לומר דמיירי בספר התרומה שהביא הש"ך.

ועוד דמיירי ברואה שלא מחמת תשמיש¹⁸³ וסבירא ליה כפירש"י והתוס' דלעיל ס"י

קונטרס אחרון

(1) וככהאי גוונא יש לומר בו ועוד דמיירי בו. דאף¹⁷¹ דספר התרומה¹⁷² מיייתי מדתניא¹⁷³ כו' נאמנת כו', ובמרדכי¹⁷⁴ מציין על ברייתא זו. יש לומר כמ"ש הבי"ח (סוף ס"ז) דארישא קאי בידוע שבא מן המקור כו', ועלה קתני ואם יש לה מכה כו' ונאמנת כו', דליכא ספק ספקא¹⁷⁵

רנא כדלעיל ס"ק ב' ש"נ.
רנב ראה לעיל ס"ק ד' וס"ק ב'.
רנג כדלעיל ק"א סוף ס"ק ד'.
רנד ס"ק ב'.
רנה ס"י צב ד"ה ודין.
רנו בס' התרומה שם: או אם נוגשת (וכן נדויק בלשוננו בק"א ס"ק ו').
רנז תוכן הדברים האמורים שם.

צינונים לקונטרס אחרון

רלו לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצינונים.
ק"א עם ביאור מרכזי הקונטרס. שו"ע הל' נדה
עם ביאור ק"א.
רל"ו ס"י צב ד"ה ודין.
רל"ח ס"א, (דמיירי ברואה מחמת תשמיש, ומיירי

במכה במקור, ולא בבית החיצון).
רל"ז שביעות רמז תשלה (א, ג), שמעתיק חלק מרברי
ס' התרומה (כדלעיל בפנים ריש ס"ק ב'), וממנו
למד הרמ"א דין זה.
רמ ממביאר כאן ברמ"א.

הלכות נדה קפו

קפ"ג¹⁰¹ דרם הנמצא בכותלי בית הרחם שהוא מקום בריקת העדר ודאי טמא שחוקתו מן המקור וליכא ספק ספיקא כלא¹⁰². ורמ"א קאי על הש"ע דמייירי ברואה מהמת תשמיש דבין שרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש¹⁰³ (י) ויש לתלות בדוחק האבר בצדדן (ה) ספק

קונטרס אחרון

כיון שיוודעת שהמכה גם כן במקור (עיין ב"ח ס"ח¹⁰⁴), ומייתי מינה הספר התרומה לרואה שלא מחמת תשמיש, דליכא ספק ספיקא אף אם המכה במקור, וכל שכן כשהיא בבית החיצון¹⁰⁵, דבהכי מיירי בספר התרומה שכתב ואשה שיש לה מכה באותו מקום כו' אם בודקת את עצמה באותו מקום כו', משמע בהדיא הדמכה היא באותו מקום שבודקת, והבדיקה בעד שבידה אי אפשר בשום אופן בעולם שתהיה במקור, דאפילו עד מקום שהשמש דש קשה מאד כמ"ש בב"י סי' קצ"ו¹⁰⁶, ובאמת שרמ"א¹⁰⁷ הבין¹⁰⁸ שבודקת את עצמה באותו מקום ר"ל במקור, דומיא דאותו מקום דברייתא דמייתי ספר התרומה. וגם מדאצטרך לאשמוענין תו אם מרגשת כשהרם נופל מהרחם, דהיינו מקור לפי דעת רמ"א, ואם הבדיקה היא בבית החיצון הוה זו אין צריך לומר זו, דבדיקה היא ספק הרגשה כמ"ש ב"י¹⁰⁹ בשם מהרא"י¹¹⁰, אלא ודאי דלא זו אף זו קאמר¹¹¹, ומשום הכי לא כתב בשערי דורא¹¹² אלא אם מרגשת כו' שהוא הרבותא, כן דעת רמ"א בדרכי משה. והא דנקט ספר התרומה להקל בכתמים דוקא¹¹³, הבין רמ"א דהיינו להקל אף בשעת וסתה¹¹⁴, אבל לא ראה מה שכתב ספר התרומה בסימנים¹¹⁵, דשם אי אפשר לפרש כן. ועל כרחך צריך לומר כמו שהבין הש"ך דהבדיקה היא בבית החיצון וכמ"ש ודו"ק (והא דזו ואין צריך לומר זו לא קשה מידי כמ"ש לעיל סי' קפ"ג¹¹⁶ עיין שם). ומכל מקום לדינא הסכימו¹¹⁷ הבלושו"ג¹¹⁸ והלחם המודות¹¹⁹ ומנחת יעקב¹²⁰ וכתרי ופלתי¹²¹ לרמ"א וכן משמע משתיקת הב"ח וט"ז שהודו לו בזה¹²²:

(י) ויש לתלות בו, עיין מ"ש לעיל¹²³, דלרמ"א¹²⁴ לא אחי שפיר האי טעמא דרוב נשים כו'. ועיין במנחת יעקב ריש סי' ק"צ¹²⁵:

(ח) ספק מעליא הוא כו'. עיין במ"ש לעיל שם¹²⁶:

ליכא מ"ס כלל.

רסו כ"י ד"ה ואיכא למידק. ובדלעיל מ"ק יב. לקמן במגן (ד"ה א' גנו). ותבאר בק"א מ"ק א' בנהגה ד"ה ועוד. וראה פס"ד צ"צ רלה, א.

ציונים לקונטרס אחרון

- רנא כמבואר בלשון הרמ"א, ומש"ך ס"ק כז, ולקמן ס"ק כט.
- רנב שכתב להקל בכתמים, לפני שהזכיר חומרת בשעת וסתה.
- רנג ק"א ס"ק ב (ד"ה וגם), דמיירי בהרגשת נפילת הדם מבית החיצון לחוץ (ולא ביציאתו מהמקור).
- רנד ראה גם לעיל בפנים ס"ק ב (ד"ה ואם אינו ידוע).
- רנה סניף ה.
- רנו דברי חמדות פ"א אות יב.
- רנז תורת השלמים ס"ק ב.
- רנח ס"ק ו.
- רנט ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל שא.
- רס בק"א ס"ק א בהגהה ד"ה ועוד.
- רסא שסובר להקל מטעם ס"ס (דהיינו שמן הצדדים אינו חשוב כמו מכה), וראה גם לקמן בפנים (ד"ה אי גמ), שלפי טעם זה לא היה ס"ס.
- רסב תורת השלמים ס"ק א (שהצדדים אינם משום מכה, ומ"מ מצד טעם רוב נשים אין רואות מחמת תשמיש).
- רסג בק"א ס"ק א (ד"ה אלא ודאי), שמי"מ הוי צדדים ספק השקול.

רסד מ"ק א.

רסה ראה לעיל מ"ק ב (ד"ה ובשעת), שלדעת הרמב"ם יש פה ספק מהתעלה, וא"כ הוי מ"ס (ויש להקל בה בשעת הרחק גדול). וראה לעיל סי' קפג סוף מ"ק א, שהוכיח נמאן, שדעת ס' התרומה הוא כש"י ותוס' (ולכן

- רמא ד"ה ואיכא למידק (בירוע שהרם מהמקור, אין להתיר אלא כשיוודעת שהמכה במקור), ובדלעיל בפנים ס"ק ב.
- רמב שבענין אלו אין ס"ס, כמבואר כאן בפנים.
- רמג ד"ה ומ"ש שהכניסה. וראה רמ"א שם סוף ס"ו.
- רמו שכתב בדרכי משה הארוך אות ז: ומשמע שם דוקא שיוודעת שרם זו בא מן המקור כו' וכן משמע בהגהות מיימוניות ומדרכי [שמעתק מס' התרומה].
- רמז שמי"ש בס' התרומה שם: אם בודקת כו', רמז סוף היסמן ד"ה וכתב במשבות.
- רמא בפסקים סוסי' מז, ונתבאר לעיל סי' קפג בפנים ס"ק ג. ובבואר בק"א שם ריש ס"ק ב, שכ"ה גם דעת ס' התרומה. אמנם ראה מסקנתו שם בהגהה ממנהר"ב, שלדעת ס' התרומה טמאה אף בלא הרגשה כלל.
- רמח וראו רק כשבודקת במקור, שודאי בא מהמקור, אלא אפילו כשהיא מרגשת שהוא מן המקור סומכים עליה.
- רמט ס"ו (בהעתקתו דברי ס' התרומה הנ"ל), וז' ולא בבדיקה בבית החיצון.

הלכות נדה קפ

שמו

מעליא הוא רסו כמ"ש המנחת יעקב בס"י ק"צ יס"ו. ומצטרף לספק ספיקא למהרה בלא ספירת ז' ומבילה לזמ"א כמבואר ממה שכתב ברדכי משה רס"ט בשם השערי דרו"א ע"ד. כמו שמוצטרף להתירה להנשא לאחר כדלעיל ע"ה דאין לחלק ביניהם לזמ"א כמ"ש בכרתי ופלתו ע"ד.

(ואף אם תמצי לומר דספר התרומה מייירי בכל ענין דאף שהמכה במקור ורואה מחמת תשמיש לא הוי ספק ספיקא. והיינו משום דספר התרומה לשימתייה אויל דסבירא ליה דבעינן שתדע שמכחה מוציאה דם דאו מוקמינן לה אחוקתה הואיל והוא ספק שקול ספק מן המקור ספק מן המכה. ולא אמרינן ככהאי גוונא רוב דמים מן המקור כיון שגם המכה מוציאה דם לפעמים כמו המקור שמוציא גם כן לפעמים הלכך מתניא לה חוקה למהרה. אבל כשאין ידוע אם המכה מוציאה דם כלל אינו ספק שקול שהרי המקור מוציא דם בודאי ומשום הכי לא מהניא לה חוקה למהרה דלא מוקמינן אחוקתה אלא בספק שקול ע"ה) (והמסתמי ע"ה דלעיל ע"ה סבירא ליה דשלא בשעת וסתה כיון שאין דרכו של מקור להוציא דם וסתה מכה עשויה להוציא דם לפעמים ע"ה תולין במצוי ע"ה).

והלכך נמי אפילו ברואה מחמת תשמיש דאיכא למתלי ברוחק האבר בצדדין לא הוי ספק ספיקא לשיטה זו כיון דספק מן המכה ספק מן המקור אינו ספק שקול ע"ה כמו ספק מן המקור ספק מן הצדדין דהוא ספק שקול ברואה מחמת תשמיש ולכן מצטרף לספק ספיקא להתירה לינשא לאחר רס"ט שיש בו עוד ספק שקול שמוא לא תראה תחתיו שאין כל האצבעות שוות.

והא דלא מוקמינן לה אחוקתה להתירה לראשון היינו משום דספק מן המקור ספק מן הצדדין אינו ספק שקול אפילו ברואה מחמת תשמיש אלא בצירוף החוקה ע"ה שמוצטרפת להאי סברא דרוחק האבר בצדדין נגד הרוב דמים מן המקור למהוי פלגא ופלגא כמ"ש לעיל ס"י קפ"ג ע"ה בשם התוס' ע"ה גבי קורבא וחוקה. ואם כן ספק מן המקור ספק מן המכה אף אם יהיה גם כן ספק שקול בצירוף החוקה לא הוי ספק ספיקא אלא שם ספק אחר כיון ששניהם אינם שקולים אלא בצירוף חוקה אחת.

(אי נמי סבירא ליה לספר התרומה דספק מן המכה שאין ידוע אם מוציאה דם כלל אפילו בצירוף חוקה לא הוי ספק שקול נגד רוב דמים שמן המקור. ולא דמי לספק מן הצדדים דהוי ספק שקול בצירוף החוקה נגד רוב דמים שמן המקור משום דרוב נשים אינן רואות דם מהמקור מחמת תשמיש כדלעיל ע"ה. ואף שרוב נשים אינן רואות כלל אף לא מן

רעג ש"ת חכם צבי ס"י מו (גם בדת הירש"א).

עדר שבועות רמז תשלח (א, ב).

ערות ריש ס"ק כג.

רעו ס' התרומה ס"י צב ד"ה ורין. הובא לקמן ס"ק כג.

רעז ראה חכם צבי שם (שבועות הירש"א אין לומר כן).

רעח וכדלעיל ק"א ס"ק א (ד"ה אלא וראו), דספק שאינו

שקול לא מניי אפילו בספק ספיקא. וראה במצוי שם.

רעט כדלעיל ס"ק ד.

רעפ וכן נבאר לעיל ק"א ס"ק א (ד"ה אלא).

רפא סוף ס"ק א.

רפב יו, סע"ב.

רפג בס"ק ז' (ד"ה ועוד), ולעיל ס"ק יב, וק"א ס"ק א בהגהה ד"ה ועוד.

רסו וכן נבאר לעיל ק"א ס"ק א (ד"ה אלא וראו). אמנם

בהגהה"ב (ד"ה נמיהו, ובהגהה הב') מסוק, שלדעת

הרמב"ם לא הוי זה ספק כלל, משום דכיון שראתה מחמת

תשמיש ונלים דלרוב שהשמש הוציא הדם בתשמישו

ומשמשו בפיהודיו מניין למקור. וא"כ לא הוי להרמב"ם

ספק ספיקא, להתירה בלא ז' נקים ומבילה.

רסח ס"ק א (שנצטעק רוב נשים בו, ספק מעליא הוא).

רסטו דרכי משה האריך אות ז'.

ער ס"י ו. וכדלעיל ס"ק כג (ד"ה ואם אינו ידוע), דלא מייירי

ברואת מחמת תשמיש כלל.

רעא ס"ק ד.

ערב ס"ק ה. הובא לעיל ק"א ס"ק א (בתחלתו, ובר"ה

אבל).

הלכות נדה קפ

נודלי שמכתה [כה] מוילאה דם (כן משמע צמדלכי ה"נ וצהג"מ פ"א דל"צ). ומ"מ

הצדין מכל מקום בוו יש לומר שמכה יש לה בצדדים כמ"ש הרא"ש¹⁹¹ (ומשום הכי נמוי¹⁹²) יש לומר דלא הוי ספק ספיקא דהכל ספק אחר הוא שמא דם המכה הוא מה לי במקור מה לי בצדדים). והשתא¹⁹³ אתי שפיר אף לפי דעת התוס' דלעיל סי' קפ"ג¹⁹⁴ דכדיקה הוי ספק הרגשה ואפילו הכי לא הוי ספיקא דרבנן וספק ספיקא כדאודייתא כמו שנתבאר¹⁹⁵ לפי דעת רמ"א בדעת הרשב"א דפליג על ספר התרומה).

מכל מקום¹⁹⁶ לשיטת הרשב"א לפי דעת רמ"א וסיערתו דאף אם אינה יודעת אם מכתה מוציאה דם תולה בה והיינו משום דמוקמינן לה אחוקתה. ועל כרחך צריך לומר דספק שקול הוא¹⁹⁷ בלא צירוף החוקה כמו בידוע שמוציאה דם¹⁹⁸. והיינו משום דסתם מכה מוציאה דם לפעמים כמ"ש בספר התרומה¹⁹⁹ גבי כתמים התלינן בה מהאי מעמא. אם כן כשיש עוד ספק שקול בצירוף החוקה דהיינו ספק מן הצדדים הוי ספק ספיקא מעליא. ועדיף כח ההתירה דספק ספיקא לרמ"א לסמוך בזה על דעת הרשב"א לחודיה דאף בחדא ספיקא סמך על הרשב"א בצירוף המרדכי²⁰⁰ אף שרבים חולקים עליו כל שכן שיש לסמוך על הרשב"א בצירוף עוד ספק שקול.

ואף החולקים על הרמ"א ועומדים בשיטת הש"ך²⁰¹ שלא לסמוך על הרשב"א בצירוף המרדכי לטהרה לגמרי²⁰² היינו משום דהמרדכי יחודה הוא וכל הפוסקים חולקים על פירושו וגיורתו²⁰³ ואינו ספק שקול כלל אבל בצירוף עוד ספק שקול מדרו ליה לרמ"א²⁰⁴ ולא נחלקו עליו אלא הש"ך לברו):

[כה] מוציאה דם. אף על פי שאינה מרגשת עתה שדם זה בא ממכתה מהורה²⁰⁵ ואינה צריכה ספירת ז' ומבילה²⁰⁶ אף על פי שאין לה וסת (לפי שאשה בחוקת מהורה עומדת²⁰⁷ כדלעיל²⁰⁸) (ש"ך²⁰⁹):

רצ דלא כמ"ש בשו"ת חכם צבי רס"ו. מו. ונתבאר בקו"א ס"ק ה (ד"ה ונ"ש החכם צבי). שלדעת הרשב"א אולינן ברה חוקה אפילו בלא ספק השקול.
רצא חכם צבי שם. כרתו ופלתו ס"ק ו (שמהורה נמנעם ספק השקול וחוקה). ובדלקטן ס"ק כה.
רצב שם. ובדלקטן ס"ק כמ.
רצג כדלעיל ס"ק כג.
רצד לעיל ס"ק כג (ד"ה אבל הש"ך).
רצה רק לחתירה לבעלה אחר ספירת ז' ופבילה.
רצו כברייאטו, מ. א. כדלעיל ריש ס"ק כג.
רצז וכ"ה לעיל ס"ק כג (ד"ה ואם אינו): שהסמיכו עמו הלבוש והלחם המדות ומנרות יעקב וברתי ופלתו.
רצח ש"ך ס"ק כד (כפיושו דברי הרשב"א בתורת הבית הארוך סוף ערך ד כג, א). שו"ת חכם צבי רס"ו. מו. ונתבאר לעיל ס"ק כג.
רצט משנענית שערי הורא ס"ו, דלא מיירי ברואה מחמת השמש כלל, כדלעיל ס"ק כג (ד"ה ואם אינו, וס"ק כד (ד"ה ועוד).
ש שו"ת חכם צבי שם. כרתו ופלתו ס"ק ו.
שא ס"ק כד (ד"ה מכל מקום).
שב ס"ק כד (קאי על מ"ש בתולת חס"ק).

רפ פ"י ס"ג (שצדדים מהורה נמנעם מכה). ובדלקטן בקו"א שם (שלכא אין אומרים רוב נשים אין ראות מהצדדים).

רפא לפי האי מעמא שברא"ש, שמהצדדים חשיב מכה. וכן נתבאר לעיל בקו"א שם (שאם נאמר שצדדים הוי ספק השקול, נמנעם הרא"ש שצדדים חשיב מכה, ע"כ הוי ספק אחר ולא ס"ס), ובס"ק ו.

רפו לפי המעט האמור לעיל, שגם בצירוף החוקה לא חשיב ספק השקול.

רפז ס"ק ג. ונתבאר בקו"א שם ריש ס"ק ב, שגם ממי"ש כאן כפי התרומה (שהחמיר בבדיקה כמו בהרגשה) נראה דעתו כרתום' שבדיקה הוי ספק הרגשה. ועדיין יקשה להאמור לעיל (ד"ה ועוד) דמיירי ברואה שלא מחמת תשמיש, שיש לטהר נמנעם ס"ס. וצריך לומר המעט, שנכה זו לא מוקי ספק השקול. אמנם ראה מוסקתו לעיל סי' קפ"ג בהגדה שמהר"ב (בפנים סוף ס"ק ג, ובקו"א ריש ס"ק ב), שלדעת ס' התרומה קי"ל שאין צריך הרגשה כלל.

רפח לעיל ס"ק כג (ד"ה ומכל מקום).

רפט כח האמור לעיל שאינו חושב ספק ספיקא, הוא כשיטת ס' התרומה לעיל, משא"כ לשיטת כו.

הלכות נדה קפו

שיא

בשעת וסתה או משלשים יום [כז] לשלשים יום אינה מולה [כח] זמכתה דל"כ לא חיטמנה [כח] לעולם. (ג"ו שם וצ"י בשם סמ"ג וסמ"ק). וכתמים מולה זה [כט] ככל עיני (גמרדלי').

ז' נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שהדם [ז] יוצא ממנה. [הגנה:] וכן אם אומרת נרי לי שאין דם זה נל מן המקור [זא] נלמנת וטהורה. (מהרי"ו סימן כ"ה).

ז' אם כל זמן שהיא בודקת בכל החודים והסדקים אינה מוצאת כתמים

באר הגולה

י תשובת מהר"ד איסלן סי' מ"ו.

ט שם בבביתא וכו'נן], הסמכת הפוסקים.

[כז] לל' יום, היא עונה בינונית לאשה שאין לה וסת קבוע כדלקמן ריש סי' קפ"ט:

[כז] במכתה, להתירה בלא ספירת ז' וטבילה אבל לאסרה על בעלה משום רואה מחמת תשמיש בלא הכי לא מיתסרא בראיה שבשעת וסתה כדלעיל סעיף ד' (ברתי ופלתיו^ט דלא בש"ך^{טו}):

[כח] לעולם, ומכל מקום אם מרגשת עתה שדם זה בא ממכתה מהורה אפילו בשעת וסתה דלא שייך לומר ככהאי גוונא דלא תמנא לעולם דהלא תהיה ממואה כשלא תרגיש בלא הוישנין שזוא מפת דם נדה מעורבת בדם המכה^{טז} אף על פי שהיא שעת וסתה כולן רוסתות דרבנן^{טז} (תוס' ש"ך^{טז}):

[כט] בכל ענין, אפילו בשעת וסתה (ש"ך^{טז}) דאפילו אינה יודעת שמכתה דרכה להוציא דם דכתמים דרבנן וסתם מכה היא מוציאה דם לפעמים (ספר התרומה^{טז}):

[ל] יוצא מוננה, נתבאר לעיל סעיף ה' ש"א מחלוקת הרשב"א^{טז} וספר התרומה^{טז} בפירוש לשון זה השנוי בבביתא^{טז}:

[לז] נאמנת, כשאומרת שהיא מרגשת בעצמה (מהרי"ו^{טז}) ומכל מקום הויא דאפשר למימך עלה דמילתא בבדיקה אין לסמוך עליה אלא אם כן יש עוד צד להקל (מנחת יעקב^{טז} ברתי ופלתיו^{טז}):

לדעת הרמב"ם) כ"ה גם כשזוא לה בשעת רואה.

שט ס"ק כז, ונתבאר בקי"א סוף ס"ק ז' (שכן לז"ר הרמ"א נמ' התרומה, לפי פירושו שם).

שי ס' צב ד"ה דין, וראה גם לעיל ס"ק כג' ד"ה ולא (עוד), ס"ק כד' ד"ה ואף את"ל). לקבן קי"א ס"ק יא

(ד"ה מ"ש הח"צ, ד"ה אפשר, בשם המורדכי). ס' קפה סוף ס"ק כב.

שיא ריש ס"ק כג.

שיב תורת הבית האריך סוף שער ד' (בב, א).

שיג ס' צב ד"ה דין.

שיד סו, א.

שטו ס' כה.

שטז ס"ק כה.

שז ס"ק ז', וראה גם לעיל ס"ק כב, וסוף ס"ק כג.

שז ס"ק ה' ד"ה ומועתה (שמה שהתירו הרמ"א עד כאן הוא לענין ז' נקיים וטבילה, משא"כ בשעת וסתה).

דש סוף ס"ק כ' וס"ק כד, ונקודות הכסף למ"ז ס"ק י' (שמה שהתירו הרמ"א עד כאן הוא רק לענין רואה מחמת תשמיש, ובה לא נאסרה אף בשעת וסתה, ולפי זה נדחק בס"ק כה).

שה רש"י פו, א ד"ה א"ה יט.

שו ונתיב שם.

שז פו, א ד"ה ונר (קאי על מ"ש בתהלת ה'ס"ק). וראה גם לקבן ס' קצא ס"ק ה.

שח סוף כז, וראה לעיל קי"א סוף ס"ק ד', שלדעת הש"ך מועלת כאן גם בדיקת שפופרת, להוכיח שהדם זב עתה מומנה (אבל לא לדעת הרמ"א).

שיא ראה לקבן קי"א ס"ק יא (ד"ה אלא תלנין), שלדעת הרמב"א (ואפשר גם

הלכות נדה קפ

כי אם במקום אחד [ג] בצדדין יש לתלות שממכה [ג] שבאותו צד בא.

[ג] בצדדין. והיא מוצאה כתמים אלו לעולם^{שי} ובשום פעם אינה מוצאה אותם רק במקום אחד שמן הצד אם כן יש הוכחה דלאו מן החרד בא שפתח החרד באמצע פרוודור (ובשעורר ממנו לצדדים היה יורד פעם לצד זה ופעם לצד זה) לכך יש לתלות כי (מהרא"י^{שי} ב"ש):

[ג] שבאותו צד בא. ויש להקל בזה אף ברואה שלא מחמת תשמיש^{סכא} ואף באשה שאין לה וסת כך כתב בנקודות הכסף^{סכב} ובמנחת יעקב^{סכג} ממשמעות סתימת לשון הש"ע והרמ"א שלא הגיה עליו כלום^{סכד}.

ואף (ס) שמהרא"י^{סכה} שממנו מקור דין זה לא התיר אלא באשה שיש לה וסת ושלא

קונטרס אחרון

(ט) ואף שמהרא"י ב"ו. כן ר"ס דעת הבי"ה ר"ס והט"ז ר"ס במהרא"י^{רס}. ופירוש הש"ך ר"ס ונקודות הכסף ר"ס במהרא"י צריך עיון גדול. הלא דלמה העתיק בלשון המרדכי^{טז} ותולה ר"ס כי ביון דהיא מילתא באפי נפשה. ועוד דכתב בהדיא דסבירא ליה להמרדכי דתולין במכה. ותו דבמסקנא כתב בהדיא אי איתנהו לכל הני צדדים שהזכרת כו'^{טז}, דהיינו שהשואל כתב שכל זמן שהיא בודקת כו', ומהרא"י כתב ע"ז נראה דר"ל כו'^{טז} ע"ש. ועוד דהשואל לא הזכיר כלל שיש לה מכה בודאי דהיינו שהיא מרגשת בעצמה שיש לה מכה^{טז}, אלא שיש הוכחה להשואל שיש לה מכה כמבואר שם בהדיא במהרא"י^{טז}, שעל זה השיב לו שאף שאם היא אומרת שיש לה בודאי לא מהני ע"ש, וההוכחה היא על זה תדא כמו שכתבת שכל זמן כו'. ובוה נדחה גם כן מ"ש הכרתי ופלתי^{טז} דהשלחן ערוך לשיטתיה אזיל דסבירא ליה כרשב"א^{טז}, דזה אינו, דגם הרשב"א לא התיר אלא ביודעת שיש לה מכה, ואף גם זאת בשיש לה דם כדלעיל^{טז}, אבל באינו ידוע אם יש לה

לקנן סוף ח"ק).
שכב נקודת הכסף לפ"ז ס"ק י (לענין אין לה וסת, אלא שנפרש בש"ע לענין רואה מחמת תשמיש).
שכג ס"ק כג.
שכד ראה ערוך לעיל א"ח ס"ה תלו ס"ה א. והדריש לפ"י רנב (ד"ה וגם ס"ה דרבינומה).
שכה פסקים ס"ה טו.

שיט ראה גידול תורה (ג). יח ע' שכב.
שיח פסקים ס"ה טו. וראת ק"א ס"ק יא (סוף ד"ה הראשון). שית צ"צ סוף"ש. גידול תורה (ג). יג ע' צד.
שכ ד"ה וכתוב בתנבות.
שכא שבה מו"י נהרא"י. וכן נראה מפי"ז ס"ק י שנפרש בדברי הש"ע (ודעת הש"ך ופי"ז עצמם בזה, ראה

ציונים לקונטרס אחרון

רסד לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ רציונים.
ק"א עם ביאור מרדכי הקונטרס. ש"ע הל' נדה עם ביאור ק"א.
רסו סוף ס"ד ד"ה ואע"ג דבכתבי.
רסו ס"ק י.
רסז פסקים ס"ה טו.
רסח ס"ק כ (שהמרדכי מטהר ביש לה וסת אף בלא מכה, ומהרא"י מטהר עכ"פ כשיש לה מכה וא"י אם מוציאה דם, כדלעיל ברמ"א ס"ה, אף בלא טעם שמוצאה תמיד במקום אחד).
רסט לט"ז ס"ק י (שמהרא"י מטהר במוצאה תמיד במקום אחד לתור, אפילו אין לה וסת קבוע).
ער דלעיל בפנים ריש ס"ק כג.

רעא שהש"ך מפרש מ"ש המרדכי ותולה במכתה, שהוא רק כרי לציון לברייתא, וא"כ למה העתיק מהרא"י.
ערב הרי לא סגי בטעם זה לתור וטעם זה לתור.
רעג במקום אחר מוצאה לעולם. ראה בפנים ס"ק לב.
יגדל תורה יח ע' שכט.
עדר וא"כ אי"א לפרש כהש"ך, שמהרא"י מטהר בזה אף בלא טעם שמוצאה תמיד במקום אחד.
ערה ראה גם בפנים (ד"ה והא דחצ"ק). ש"ת צ"צ ס"י ק"ג אות א. ס"י ש"ב ד"ה וגדון.
רעז ס"ק ה.
רעז דלעיל שם (ד"ה אבל הרשב"א).
רעה שם (ד"ה ומ"ש הרשב"א שאומר).

הלכות נדה קפו

בשעת וסתה שכי ובצירוף דעת המרדכי דלעיל שכי לא חששו לזה הבי' ורמ"א. (ו) והלכו לשיטתם דלקמן סי' ק"צ סעיף ל"ד שכי שסמכו על סכרת הרמב"ם דלעיל סי' קפ"ג. שכי דסכרת וסתה ליה שחוקת הדם שבא בהרגשה דכל אשה מרגשת בעצמה כיצירת הדם והלכך

קונטרס אחרון

מכה אף בכתמים אינו תולה, כפשט לשון המשנה סוף פ"ה רט"ט (ע' שו"ת שבסוף ספר בית לחם יהודה⁹⁷), וכמבואר בהדיא במרדכי רפ"א וכמ"ש לעיל רפ"ב:

(י) והלכו לשיטתם ב'. עיין רפ"ט ט"ז סי' ק"צ סוף ס"ק כ"ג רפ"ד דלא בעינן עגול, אלא דבמשוך אי אפשר לתלות במאכולת, אבל כל היכא דאפשר למיתלי אף במשוך תלינן אף על גב דהוא ספק שקול, דמדליל ארגישה רגלים לדבר כמ"ש הבי' שם רפ"ה, וזה שכתב הבי' שם וזה הטעם בעצמו (מספיק חלק בין עגול למשוך) כו' רפ"ה, רוצה לומר דבספק שקול תלינן אבל משוך אי אפשר לתלות כמו שאי אפשר לתלות יותר מנגרים. וכן כתב שם הבי' בהדיא דמפני שקנהא לא נניח מלתלות כו' שחוקת משוך כו' עיין שם. וכן משמע בהדיא בתורת הבית הארוך רפ"ה.

ומה שכתב בתורת הבית הקצר רפ"ה חזקה אם היה כו', לרווחא דמילתא כתב כן. אי נמי כדי להתיר בכל ענין אף בהרגישה, כאוקימתא דגמרא שם רפ"ה. והבי' לא רצה לסמוך על זה, כיון דבמסקנא רפ"ה אין צריך לאוקימתא זו אם כן מנא לן להקל בדארגישה למימר חזקה כו'. ולא דמי להרגישה במי רגלים, דסומכין על אוקימתא זו אף במסקנא כמ"ש הרמב"ם רפ"ה וש"ע סי' קצ"א, היינו משום דאמר רב אשי רפ"ה דהוא בתורא דר' מאיר טימא משום נדה רפ"ה (ובפרט לפי דעת הרמב"ם רפ"ה שפסק כו' מאיר דאמר טמאה נדה. והא דפסק רפ"ה כו' יוסי במי רגלים, כבר תירץ הלחם התורות ירש פ"ט רפ"ה עיין שם), עיין גמרא (רף י"ד ע"ב רפ"ה). וכן ההיא דנמצא על שלו ושלה רפ"ה, מדהייבין קובץ על כרחך אף למסקנא צריך לומר דאיירי בדארגישה, וכמ"ש לעיל רפ"ה לפי דעת רש"י ורמב"ם.

שכת ולקמן שם ס"ק סה"ו.
שכת ס"ק ג.

שכו כקושת המ"ו שם.
שכו רש ס"ק כג.

צייונים לקונטרס אחרון

למסקנא, וכדלקמן בהמשך.
רצ שבגמרא שם, ואע"ג דלא ארגישה כו' דאימור ארגשה ולא אדעתה.
רצא פ"ה ה"ח, ובדלעיל ק"א סוף ס"ק א, ובמהר"ב (ר"ה ומיהו).
רצב יד, ב.
רצג ועד"ז נתבאר לעיל במהר"ב שם (שבמי רגלים בלא הרגשה אין שייך לטמאות משום נדה).
רצד פ"ד ה"ט (לענין עד שאינו כדוק); הרי זו נדה (וכדלקמן סי' קצ"ט ב).
רצה פ"ה ה"ח: אינה חישה. וכדפסק שמואל (נט), ב: הלכה כרבי יוסי (במשנה שם), דלא כרבי מאיר שם).
רצו ראה דברי תמורות שם ס"ק ב, לדעת הרא"ש: וגי' רס"ל לרבינו דאע"ז דמרתה התם להכא לא לגמרי מדמינן כו'.
רצז ששני הדינים תלים זה בזה. וממה שפסק הרמב"ם לענין עד שאינו כדוק כרבי מאיר אוליבא דרב אשי, דראים שפוסק כרב אשי, שרבי מאיר טימא בשניהם משום נדה (אלא שלענין מי רגלים לא ק"ייל כרבי מאיר).
רצח דאמרינן התם (ב, נו), ליעול דארגישה כו'. וצריך לומר שסומכים על אוקימתא זו אף במסקנא.
רצט ק"א סוף ס"ק א, אמנם בה חזר במהר"ב (ד"ה ומיהו), ומפרש שלמסקנא מיירי בלא ארגישה.

רעט נה, ב.
רע בתשובה השייכת לס' קפו, שהוכיח בפירושו החכם צבי (סי' מו) כמשנה שצריך דוקא מכה שיוצרת שמיציה שם, וראה לעיל שם (ד"ה ולא ע"ד).
רעא שבעות רמו תשלה (א, ג): אמנם כתמים שתמצא בכריה טהורה ותולה במכה אפילו אינה יודעת שהמכה מוציאה דם.
רעב שם (ד"ה ולא ע"ד), וראה גם לקמן ס"ק לג (ד"ה והא דצריך).
רעג לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצייונים. ק"י"א עם ביאור מורכבי הקונטרס. ש"ע הל' נדה עם ביאור ק"א.
רעד הוצתח חלקו לקמן שם ס"ק טו.
רעה ד"ה ופ"ם נאה רלא דק.
רעו אינו ר"ל שבעגול טהורה כיון שיש הוכחה שאינו דם קינוח, אלא רוצה לומר כו'.
רעז ע"ד (י, א): אבל משוך רגלים לרבר דרם קינוח הוא (חרי שבמקום דאפשר לתלות תולין גם במשוך). וראה גם רש"י נט, סע"א ד"ה וחי אמר, רפח יח, א: חזקה אם דם קנוח היה משוך (חרי שבלי חזקה זו אין תולין). וראה גם רש"י נו, ב ד"ה עגול, ודבק לקמן סי' קצ"ט סוף ס"ק סה.
רפט נו, ב: ליעול דארגישה כו'. וכן פירש בדבריו לקמן שם. ולפי"ז סוכר הרשיב"א שכ"ה אף

הלכות נדה קפו

שיר

כל הובא דלא הרגישה ואיכא למיתלי שלא בא הדם מגופה אלא ממאכולת או דבר אחר תלינן כמו בכתמים משום דרגלים לדבר מדלא ארגישה ולא אמרין דארגישה וכסבורה הרגשת עך היא אלא הובא דלויכא למיתלי הדם במידי אחרניא כדלעיל סי' קפ"ג ולקמן סי' ק"צ. ואם כן הוא הדין שיש לתלות במכה שאין ידוע אם מציניא דם⁷⁷ כמו בכתמים מדלא ארגישה רגלים לדבר שלא בא ממקורה אלא ממכתה שבבית החיצון שנגע בה העור בשעת בריקה ולכן לא הרגישה ביציאת הדם.

קונטרס אחרון

אבל בההיא דר' אליעזר בן צדוק⁷⁸, אדרכה מדפליגי רבנן עליה ומטהריי אף במשוך כמבואר בסוגיא דסוף פ"ה⁸⁰, על כרחך לא מיירי בדארגישה, דנהי דסבירא להו דאף משוך ספיקא הוי, הוה ליה ספיקא דאורייתא, ומשום דהזקה⁸¹ אין לטהרה דרובא עדיף מחזקה⁸². ולא דמי למה שכתב הרשב"א בתורת הבית הקצר⁸³ גבי עד שאינו בדוק דטהורה לגמרי משום הזקה, דהתם אף שעל הרוב אין עוברות בו בשוק של טבחים כו' כמ"ש בתורת הבית הארוך⁸⁴, מכל מקום הרי על המיעוט לפעמים עוברות בו בשוק של טבחים, ודמים שבשוק של טבחים רבים מדמי המקור (דמהאי טעמא כתמים הן דרבנן אף למאן דאמר דלא בעי שתרגיש בבשרה כמ"ש לקמן סי' ק"צ⁸⁵), משום דלגבי דמים דעלמא לא שייך לומר רוב דמים מן המקור). והא דעל הרוב אין עוברות בו לא השיב רובא למילי בתריה, משום דהוה כמו רוב החלוי במעשה, דמהאי טעמא לא אולינן בתר רוב בהמות שעולין עליהן זכרים תוך שנתן או שתיים או שלש בריש פ"ג דבכורות⁸⁶, אלא דהוה דבר שאינו מצוי לחוד. מה שאין כן במאכולת שתחת הכר שדמי המקור רבים מהם אמרנן כל דפריש מרובא פריש⁸⁷, ואפילו בתר קורבא דמוכה לא אולינן נגד רובא, עיין דף כ"ד ס"ו. ואף אם תימצא לומר דלגבי דם מאכולת לא הוי דם המקור רובא והוי ספק שקול, מכל מקום כיון דארגישה רגלים לדבר, דהא הרגשה סברא דאורייתא היא, ובהרגשה להודח טמאה לפי דעת תרומת הדבין⁸⁸ ופי' סי' ק"צ⁸⁹, ע"ש בבב"מ⁹⁰, (ולס"ד דגמרא פ"ט אפשר דהא דפליגי רבנן פ"ט, היינו דמטמאים אף בעגול). וגם דבר הלמד מענינו הוא, דכולי פירקין⁹¹ מיירי בכתמים בלא הרגשה, ומנא לן להקל בהרגישה.

והרשב"א אם כתב כן⁹² כדי להתיר אף בהרגישה, יש לומר דלשיטתיה אילו פ"ו דאלימא ליה חזקת טהרה דאשה לטהר אף משום כתם גבי עד שאינו בדוק, אף שעל הרוב אין עוברות בו כו',

של ראה שו"ת צ"צ סי' שפ.

ציונים לקונטרס אחרון

ש לענין עד שנתן תחת הכר, במשנה נח, ב (שבזה ש נח"ל שלמסקנא מיירי בלא הרגישה).
שא נט, סע"א.
שב חזקת טהרה של האשה.
שג גמרא יח, ב, וכדלעיל במהרי"ב (ד"ה ומשום), וש"פ.
דש יח, סע"א. הובא לקמן סי' קצ סוף ס"ק עא, ולעיל קו"א ס"ק ה (ד"ה ומ"ש החכם צבי), ונחבאר שם ושם שהרשב"א מטהר מטעם זה אף כספק שאינו שקול כשגולד הספק לפני הבדיקה, וכאן מבאר שאפשר לפרש בירשב"א שמטהר מטעם זה גם בבדיקה והרגישה והניחה תחת הכר, וכדלקמן.
שה יט, א, ג, רע"א (שלכן מטמאים רבי ורבי חייא, אלא שהוא פוסק ברבי יוסי שמתיר).
שו ס"ק א.
שו ב, א, ובי"ה לעיל ס"ק א (בהגהה המתחלה ועוד).
וראה דברי נחמיה סי' טז (מר, ב).
שח ברכות כח, א וש"פ.

שט ע"א, ובתוס' שם ד"ה ואע"ג. וראה לעיל סי' קפג קו"א ס"ק א, ומהדו"ב בתחלתו, וש"פ.
שי ס"ו רמז.
שיא ס"א, ושם ס"ק ב.
שיב בריש היסמין.
שיג ז, ב (שהמחלוקת בעד שהיה נתון תחת הכר היא בהרגישה).
שיר כמובא בגמרא נט, סע"א.
שטו בפ"ח מבוארים כל הלכות כתמים, ושם (נח, ב) גם דין עד שהיה נתון תחת הכר.
שטז אפ"ש בתורת הבית הקצר (יח, א), לטהר בעד שהוא נתון תחת הכר מטעם חזקה אם ידם קנחו היה משוך, הוא כדו כו'.
שיז שכן פסק בתורת הבית הארוך שער ד (יט, ב), והקצר (יח, סע"א). הובא לקמן סי' קצ סוף ס"ק עא. לעיל קו"א ס"ק ה (ד"ה ומ"ש החכם צבי), אלא ששם ושם נחבאה דעתו באופן אחר, וכמצויין לעיל. וראה אהלי יוסף (נו, סע"ד).

הלכות נדה קפ

שמו

מה שאין כן⁷⁰ כשהמכה במקור או אפילו בבית החיצון אלא שלא נגע בה העד בשעת בדיקה ליכא למימר גולים לרבר שבא מהמכה מדלא ארגישה בניציאת הדרם שהוי אף אם היה בא מהמכה היה לה להרגיש בניציאתו מהמקור כשהמכה במקור או בניציאתו מהמכה שבבית החיצון לכותלי בית הרהם למטה במקום שהכניסה העד. דמ"ש הרשב"א⁷¹ שאין ענינה בין מכתה ואי אפשר לה להרגיש אם הדרם יוצא מהמכה היינו דאי אפשר לה להרגיש אם יוצא מהמקור אם מכה שבמקור אבל מכל מקום מרגשת היא בניציאת דם מגופה בין שיוצא ממכה בין שיוצא ממקורה⁷².

ומשום הכי הצריך בספר התרומה דלעיל⁷³ במוצאה על העד שבדקה בו שתרעד שמכתה מוציאה דם משום דמיירי שלא נגע העד בהמכה. ואף אם תמצוי לומר שלא אמרו אשה מרגשת בעצמה אלא בניציאת דם המקור ולא בדם המכה⁷⁴. וכן אף אם תמצוי לומר דבספר התרומה מיירי אף שנגע העד במכה אפילו הכי אתי שפיר. משום דספר התרומה

קונטרס אחרון

והרי האיסור שכית טפי מהיתר ואינו ספק שקול כלל, אפילו הכי אולינן בתר חזקה, הלכך אלימא ליה נמי חזקת טהרה דאשה בצירוף חזקה אם היה כ"ו אף בדארגישה למיתלי בהרגשת עד, אף על גב דדמי המקור הם רבים מדמי מאכולת. אבל לדידן דקיימא לן⁷⁵ גבי עד שאינו ברוך דטמאה כתם, ולא אלימא להזכות טהרה דאשה כל כך למיתלי לקולא היכא דהאיסור שכית טפי, כל שכן הכא דאיכא רובא, דלא אולינן בתר חזקה דאשה אף בצירוף חזקה דאם היה כ"ו, כיון דארגישה ממש, והאיסור שכית טפי מהיתר דאימא הרגשת כ"ו. אי נמי יש לומר דלהרשב"א הוצרך לטעמא דחזקה אם היה כ"ו אף בדלא ארגישה, ולא סבידא ליה כהרמב"ם⁷⁶ שחזקה דהם בהרגשתה, ואם כן ליכא למימר מדלא ארגישה גולים לדבר כ"ו. ומה שכתב במשמרת הבית (דף קע"ה⁷⁷, כהרמב"ם שחזקתו כ"ו), יש לומר שאינו הרשב"א⁷⁸, וכדמוכח בדוכתי טובא.

ואיך שיהיה דעת הרשב"א, על כל פנים דעת הבי"ו ורמ"א ס"י ק"צ סיפא ל"ד, ברור מללו דבדיקה דינה כחתם תולדות בכל דבר שתולין בכתם⁷⁹, ואם כן הוא הדין למכה שאינה יודעת אם מוציאה דם⁸⁰. והט"ז סימן זה ס"ק י"ג⁸¹, והש"ך בנקודות הכסף⁸², לא סבידא להו הכי, על כרחך

שלא כא לתרין טבט שלא מדר הרנ"א מטעם זה גם לעיל
שלא כא מכה שני שא"א אם מוציאה דם (רק כשיש לה וסת
 כ"ו או כ"ם)⁸³
שלב שהזקוק לעיל ס"ק ב' (ד"ה אבל הרשב"א), וש"נ
שלו כן פירש ברב"י הרשב"א גם לעיל ס"י קפג ק"א ס"ק
 ב (ס"ה ועין רש"י).
שלד ריש ס"ק ב', וש"נ.
שלת ראת לעיל ס"י קפג ק"א ס"ק ב' (ד"ה וגם אפשר
 ואילך) שהיו שלפ"ו אין להלק כדלעיל
 בין מכה מסוף לחוץ (שהעד נוגע בו בבדיקה ואינה מרגשת
 בויהו), למכה בבית החיצון (שכולה להרגיש בהם זיבת

דבר לה), שתמיד תולין מכה שבבית החיצון כשלא
 התיישה. וכו"ה כאמת מפקתו במהרה"ב (ד"ה אך מלשון
 התיינב"ם, ובהגדה מנהגו"ב שם"י קפג ס"ק ב'), שההרגשה
 היא רק ועיני הנגף או פתחת המקור (ולא ס"ב בהרגשת
 זיבת דבר לה, לכל הדעות, אפילו אם הוא ממוקד), ומה
 שלא התיישה מוכיח (לדעת התיינב"ם) שהדם בא מהעליה
 או מהצדדים (שם ד"ה ומיהו, ובהגדה ד"ה ומיהו א"א),
 ורק במקום שרוב דמים נמוקד אמרינן ארגישה ולא
 אדעתה (שם ד"ה אבל אם ד"ה ומיהו). וראה ש"ת צ"צ
 ס' ש"ב ד"ה נדון, אהלי יופי (נ"ג, סע"ב). פ"י דעה ס"ק
 ב.

צינונים לקונטרס אחרון

- שית לקמן ס"י קצ סל"ו, ושם ס"ק ע.
- שיט רפ"ט, וכדלעיל ס"י קפג ס"ק ג, ובק"א שם ס"ק
- ב. וראה גם מהרה"ב בהגדה ה' (ד"ה ומיהו אין
- צריך), שלדעת הרשב"א הוי הרגשה גזירת הכתוב,
- וכשאינה מרגשת אין זו הוכחה שלא בא מהמקור
- (אלא טבא מהמקור בלא הרגשה וטהורה).
- שכ בדפוסים שלנו יח, ו. וכדלעיל ס"י קפג ק"א ריש
- ס"ק ב.
- שכב דאה כללי הפוסקים והוראה כלל קפג.
- שכג וכדלקמן שם ס"ק טו.
- שכד או כאב בלבד (בלא מכה ידועה) שמוצאת תמיד
- במקום אחר, וכמבואר שניהם כאן בפנים (ד"ה
- והא דהצריך).
- שכד שהשקיה על השו"ע כאן בס"ז.
- שכה לט"ז שם (שפירש שמוחזר רק לענין רואה
- מחמת תשמיש). וראה גם בפנים סוף ס"ק לג.

קאי בשו"ת התוס' דלעיל^{טז} דלא אמרין שהוקרת בהרגשה אלא דאימא הרגשה וכסבורה הרגשת עד היא והוה ליה ספיקא דאורייתא ולבריהויה אף הויא דאיכא למיתלי מדיי ספיקא לא נפקא כדלעיל. והכי נמי סבירא ליה למהרא"י כמבואר בדרכיו להדיא^{טז} ומשום הכי לא רצה להקל בלא צירוף דעת המרדכי.

והא ההצרך השלחן ערוך שתהא מוצאת הכתמים במקום אחד שבצדדין לעולם שיש הוכחה דלאו מן החרד בא. היינו משום דלא מיירי בידוע לה בודאי שיש לה מכה גמורה אלא שאין ידוע אם מוציאה דם אלא כמבואר בב"י^{טז} בשם מהרא"י דמיירי כשאין ידוע אם יש לה מכה כלל וכהאי גוונא אף בכתמים לא תלינן^{טז}. אלא שיש לה הוכחה שיש לה מכה מאחר שמוצאה במקום אחד לעולם. ומהרא"י לא רצה לסמוך על הוכחה זו כי אם בצירוף דעת המרדכי. והשלחן ערוך סמך עליה לבדה משום דרגלים לדבר מולא ארגישה.

אבל בידוע שיש לה מכה גמורה שיש בה דם נצטרך אלא שאין ידוע אם מוציאה דם לחוץ^{טז} דבכתמים תלינן בכהאי גוונא^{טז} תלינן נמי בבדיקת העד אף בלא שום הוכחה לפי דעת ה"ב"י ורמ"א סימן ק"צ סעיף ל"ד. ואפילו כשהכתם שעל העד מושך דלא הצריכו שם שיהיה עגול אלא לתלות במאכולת וכהאי גוונא דמשוך חוקתו מן הקינוח אבל כל שקנחה בעד במקום המכה תלינן אף במשוך שהוא מקינוח המכה^{טז}.

אבל דעת הט"י^{טז} וש"ך^{טז} דלא מקילינן לקמן סי' ק"צ לתלות בכל דבר שתולין בכתמים כשמוצאה בבדיקת העד אלא בכגון שעברה בו בשוק של טבחים או שנתעסקה בכתמים בצרו שיש דם בעין לתלות בו ודמי למכה המוציאה דם כדלקמן סי' קצ"ו^{טז}. אבל במכה

קונטרס אחרון

סבירא להו להלק בין מכה שאינה יודעת אם מוציאה דם לשאר דברים שתולין בכתמים כגון עברה בשוק של טבחים או בצד המתעסקים^{טז}, דכהאי גוונא הוה כמכה המוציאה דם. ואזלו לשיטתם דלקמן סי' קצ"ו שכתב כן הש"ך^{טז} בהדיא, וגם הט"י סבירא ליה הכי, מדהסכים^{טז} עם דעת הש"ך לדינא לחלוק על רמ"א שם^{טז}. אבל לפי דעת רמ"א שם דשוק של טבחים וכהאי גוונא לא דמי למכה המוציאה דם, הדבר ברור ופשוט כמ"ש:

שלט כדלעיל ס"ק כג (ד"ה ולא עוד), וקו"א ס"ק פ, וש"י.
שמ ראה אהלי יוסף (ג, א).
שמא כדלעיל ס"ק כג.
שמב ראה לקמן סי' קצ סוף ס"ק סו.
שמג כאן ס"ק י (שהקשה על הש"ע כאן בס"י).
שמד בנקודות הכסף לש"י שם (שפורש שצותר רק לענין הווא מהצת השמש). אף שם"י קצ סוף הסכמו למטר כרב"י ורמ"א.
שמה סימן ה' בשו"ע"ר לא הגיע לדינן, וראה רמ"א שם סעיף י. מ"ז שם ס"ק ד. ד"ה שם ס"ק יג. קו"א כאן סוף ס"ק י.

שלו סי' קצג ס"ק ג, וש"י. אמנם מסקינן בהנהגה שם (מנהגיה"ב), שלדעת התוס' וס' הירושמה קי"ל שאין צריך הרגשה כלל.
שלו בספקים סו"י מו: וחשבי ליה ספיקא דאורייתא (וראה לעיל שם בהנהגה מנהגיה"ב, המקור לדברי מנהגיה"א, אלו, לפי האמור לעיל שחתום' וס' הירושמה אין סבירים בן).
שלו ד"ה וכתב בשו"ת (שהעיקר לשון מנהגיה"א תנ"ל).
וראה גם לעיל קו"א ס"ק פ (שמוכח כן מלשונו. דלא כבתי ופתי ס"ק ה). שו"ת צ"צ סי' קט אות א. סי' ש"ב ד"ה ונדון פמ"ד צ"צ רמ"א. א. יבדיל תורה (ג) יג ע"ד.

ציונים לקונטרס אחרון

שכת שם ס"ק ד.
 שכט סעיף י.

שכו שבוה מוריס לב"י ורמ"א סי' קצ שם.
 שכו ס"ק יג.

הלכות נדה קפו

שי

וכל שכן אם מרגשת בשעת בדיקה כשנוגעת בצד המקום ההוא כואב לה קצת ובשאר חורין וסדקים אינה מרגשת [ד7] כאב כלל.

שאין ידוע אם מוציאה דם אין תולין בכדיקת העד אף על גב דתולין בכתמים דרבנן. עיין במ"ש סי' ק"צ סעיף ל"ד^{טו}:

[ד7] כאב כלל, והוא שמוצאה לעולם במקום אחד שכואב לה והוא בצדדין אבל אם אינה מוצאה לעולם במקום אחד בצדדין אף על פי שמוצאה לעולם בשעת הכאב ובשום פעם אינה מוצאה שלא בשעת הכאב אין זו הוכחה שכא מוכח דכאב לא מקרי מכה בדלעיל^{טו}, והרי כל אשה הרואה דם בשעת וסתה בכאב היא רואה שהושגת בפי כריסה ובשפולי מעיה^{טו} כדלקמן סי' קפ"ב^{טו}. ואף אם הכאב הוא משונה אין זה כדאי להכריע שמכח הוא, ולא דמי למ"ש רמ"א לקמן סי' קצ"א באשה שמורגשת כאב בשעה שממלת מים שקורין (האר"ן ווי"ד) שזו הוכחה שיש לה מכה וממנה הרים יוצא. שאני התם שהדם בא אחר מי רגלים לעולם (ואין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים כדפרש"י^{טו} אבל בעלמא חיישינן שזא אירע לה ראיית נדתה בשעת הכאב דרך מקרה ולא מחמת הכאב היא רואה אי נמי שהכאב גורם לדם המקור שיבא קודם זמנו ובלתי מבושל כראוי לו^{טו}, עיין חכם צבי סי' מ"ו). ואף גם כזאת יש מחמירין שלא להתיר אלא על ידי בדיקה דלקמן שם כמ"ש רמ"א שם (חכם צבי סי' ע"ג^{טו}).

אבל דעת המ"ז באן^{טו} ובסי' קצ"א^{טו} דאם לעולם מוצאה בשעת הכאב מוכחא מילתא שממנו בא אף שאינה מוצאה במקום אחד לעולם אלא פעם בצד זה ופעם בצד זה רק שהוא בענין שדרך הרים לבא ממקום הכאב לכל הצדדין שבכתי החיצון כגון שהכאב הוא בכמנה למעלה מאותו מקום והוא משונה מכאב שחוששות בו הנשים בשעת וסתן בשפולי מעיה^{טו} ובפי כריסן כגון שכואב לה הרבה ודומה לה כאילו הולך שם דבר אנה ואנה או שמורגשת כאב בכליות והיא מוצאה קרמין אדומים שהם רגילים להוולד בכליות כיון שאינה מוצאה לעולם אלא בשעת הכאב או אחריו מיד מוכחא מילתא שממנו בא הדם או הקרמין ולא דם המקור הוא.

ומה (יא) שיש מחמירין באשה שמורגשת כאב בהמלת מי רגלים שלא להתיר אלא על ידי

קונטרס אחרון

(יא) ומה שיש מחמירין בו, עיין ש"ל תשובת מהרי"ל (סי' ר"ג^{קצ"ז}) (אם אינה רואה אלא כשכואב לה בו תשורה כי) מי יבא אחרי המלך (מהר"מ^{קצ"ב} לחלוק עליו כי) (ואך שיש לך לשאול

שמו ס"ק סו.
שמו ס"ק ז' וס"ק כג' (ד"ה ונ"ש הרשב"א שאומרת).
שמה נתבאר בקי"א ס"ק י"א ד"ה ונ"ש החכם צבי.
שמש סעיף י"ז.
שנ ונ"ו, ב' ד"ה כגונקת.

שנא וכ"ה לקמן סי' קצ"א ס"ק ד.
שנב משם לוקט האמור בקטע דלעיל (חז"ן מנה שהובא לעיל כגונקת מסי' מו).
שנג סוף ס"ק י.
שנד ס"ק ד.

צייונים לקונטרס אחרון

של לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצייונים.
קרי"א עם ביאור מרכיז הקונטרס. שו"ע הל' נדה
עם ביאור קרי"א.
שלא ברפוסים שלנו; סי' קעג.

שלם כן כותב רבנו שפריה בתשובתו (המועתקת בשו"ת מהרי"ל מו), אודות תשובת מהר"ם מרומנובורג, שמביא שם.

בדיקה דלקמן שם¹⁷⁰ היינו משום דאף דאיכא הוכחה שהרם בא עם מי רגלים ממקום

קונטרס אחרון

אם אינה רואה בו¹⁷¹ אלא ממקום מי רגלים בו¹⁷², אכן וולפי מה שכתב¹⁷³ כו' שצריך לשאול כו' רגיל אני ולומר כו' לבדוק (דבר זה) כו'. מבואר להדיא דזה פשוט שבא ממי רגלים, כי מי יבא אחר המלך כו', אלא דהיישנין שמא בא גם מהמקור. ובתשובת מהרי"ו מבואר יותר, עיין שם סי' כ"ה, ונ"ל דעד"ף האי¹⁷⁴ כו' וכיון דודאי כו' לחלות להומרא כו', עיין שם דמבואר שם שכל פלפולו אינו אלא דלא היישנין גם לרם המקור כדעת מהר"ח אור זרוע¹⁷⁵ דסבירא ליה דהיישנין דלמא הדור מי רגלים למקור כו'¹⁷⁶, ע"ש שעל זה הקוטב סובב הולך כל הענין שם, ומשום הכי הצריך בדיקה¹⁷⁷ לצאת ידי כל עורר וטוען דלמא הדור כו', אבל הא דלא היישנין דלמא אתי דם כי אורחיה אחר מי רגלים, כדחיישנין הכי ברואה לעולם אחר מי רגלים בלא כאב, וכדלקמן סי' קצ"א, עיין שם¹⁷⁸ הטעם בשם ב"י¹⁷⁹. ועיין במ"ש שם¹⁸⁰ שכן דעת רש"י והוס' ורשב"א ורא"ש, ופשיטא דלא פליג עלייהו מהרא"י¹⁸¹. דלא כחכם צבי¹⁸². ובנידון מהרא"י שהכאב בבית החיצון אם היא מוצאה הכתמים ושערות פעם בצד שכואב ופעם בצד שאינו כואב, מה יתן ומה יוסיף שמוצאה לעולם בשעת הכואב, כיון שמוצאה בצד שאינו כואב, ודם הנמצא בפרודורו אפילו בצדדים חזקתו מהמקור¹⁸³, על כן לא הקיל מהרא"י אלא במוצאת לעולם בצד אחר. ואף גם זאת כתב דיש קצת סברא לטהר¹⁸⁴, דלא כחכם צבי, ולא סברא גמורה, כיון ששנינו סתם במשנה¹⁸⁵ נמצא בפרודורו חזקתו מהמקור, ואף שנמצא הכל בצד אחד דלמא אתרמזי אתרמזי, או כך דרך ירידת דם זה באשה זו. ומשום הכי לא סמך על זה מהרא"י כי אם בצירוף המדרבי¹⁸⁶. והיינו הוכחה התלויה בתלוייה במקום, שהו דין מהודש שהיידשו מהרא"י, ויש פתחון פה לבעל דין לחלוק עליו. אבל הוכחה התלויה בזמן מפורשת היא בתוס'¹⁸⁷ ורא"ש¹⁸⁸ גבי מי רגלים, והוא הדין בשעת הכאב, כמ"ש מהר"ל רבו דמהרא"י¹⁸⁹, בשם מהר"ם ומהר"ש ומר"י הלוי ע"ש. ומתשובת ריצב"א שבהגהות מיימוניות¹⁹⁰ לא קשה מידי כמ"ש לעיל¹⁹¹ עיין שם:

*

מה שכתב¹⁹² החכם צבי בתשובה¹⁹³ דהרי כל אשה חוששת בפי כריסה¹⁹⁴ כו', אשתמיטתיה

שנה ברי"א סי' קנא.

צינים לקונטרס אחרון

ש'לג עד נא תשובת רבנו שמריה. מכאן ואילך המשך תשובת מהר"ל שם.
 שלד מהר"ש הגי"ל, שצריך לשאול אם אינה רואה בשעת השתנה אלא ממקום מי רגליה ולא מאותו מקום.
 שלה מאשה שיש לה מכה באותו מקום כיון שמצערת בשעת הטלת מים מוכח מילתא שבא הרם עם המי רגלים ממקום מי רגלים, וכיון דודאי בא ממקום מי רגלים למה לנו לחלוק להומרא ולומר שבא גם כן מן המקור.
 שלו סי' ח.
 שלז דאפילו מהר"ח איז שאסר בו דאיכא לספיקי דלמא הדור מי רגלים למקור קודם שיצאו בו, שלח ובי"ה לקמן שם בפנים סי' ג.
 שלט סי' ד.
 שמ ד"ה כתבו הגהות מיימוניות בפי"ה פשיטא (שהשתה הוא רק כשיבעת ההשתנה לא נראה כלום).
 שמא שם סי' ד מבואר, שבאן אין חוששים לזה הן לדעת הטוס' ורא"ש והן לדעת רש"י ורשב"א, ולעיל שם סי' א.
 שמב אלא ודאי כאן סגי בכאב, כמבואר כאן בפנים בשם הטי"ז.
 שנג סי' עג, שמוכיח ממהרא"י, שאף דמיייר שם בכאב מ"מ לא התיר אלא מטעם שאינה מוצאת אלא במקום אחד. ועי' מהר"ן, ובנידון מהרא"י בו. שדמ' כדלעיל סי' קפג סי' א (לדעת רש"י והוס').
 שמה ראה לעיל בפנים סי' לב.
 שמו י, ב.
 שמו שלא בשעת וסתה. וכמבואר בפנים ריש סי' לג.
 שמוח נט, ב ד"ה דלמא.
 שמש פ"ט סי' א.
 שנ ראה כללי הפוסקים וההוראם כולל קענז.
 שנא בתשובות השיבות לפי"ד.
 שנב סי' ג, וראה גם לקמן יישוב נוסף.
 שנג האב לקמן נדפס ברפוס ראשון בסוף הל' נדה, אחרי כותרת: עד כאן קונטרס אחרון (נדפוסים הבאים צורף לכאן). ואפשר שהיא מהודרא בתרא, וחוזר בה מכמה פרטים האמורים לעיל ביסמין זה, ובאור"ח סי' שכח.
 שנד י' עג (להוכיח שכאב לא מקרי מכה, לענין נדה ולענין מכה של חלל שמחללין עליה את השבת). חלקו הועתק לעיל בפנים ריש סי' לד.
 שנה משנה טו, א, טור וירושע סי' קפט סי"ט.

הלכות נדה קפו

שימ

שכואב לה מכל מקום יש לחוש שמא בא גם דם מהמקור עם מי רגלים כדאמרינן התם
בנמרא¹⁰⁰ הדרור מי רגלים למקור ואיתרו דם. וכן משמע בהדיא בתשובת מהר"ל¹⁰¹
ומהר"ץ¹⁰² דהיינו מעמא דבעי בדיקה¹⁰³.

וגם במובא בתשובת מהר"ל¹⁰⁴ דאף בבדיקה לא משתריא אלא כשיש לה וסת ושלא בשעת
וסתה הואיל ואין לה מכה מבוררת אלא הוכחה שבא ממכה כיוון שבא לעולם בשעת
הכאב. ומשום הכי גם המ"ו לא התיר בכל כאב אלא כשיש לה וסת ושלא בשעת וסתה
כמבואר ממה שכתב בס' קצ"א.

(ולמעשה ראוי לחוש לדעת החכם צבי שלא להקל בספק איסור כרת בכל כאב שיש
לחוש בו שמא מחמתו בא דם מהמקור קודם זמנו¹⁰⁵. אבל כאב שאין לחוש בו לדם

קונטרס אחרון

תלמוד ערוך בעבודה זרה דף כ"ח ע"א¹⁰⁶, להלך (וכהאי גוונא ממש אשכחן ביו"ד סי' רס"ב ס"ב
בהגיה¹⁰⁷, עיין שם בש"ש¹⁰⁸ ובנימוקי יוסף ודו"ק) בין חושש לכאיב טובא דמקרי מכה ממש.
ועיין ב"ח אור"ח סי' שבי"ח¹⁰⁹ בפירושו לשון הר"ן¹¹⁰ שבכ"י שם¹¹¹, ובפירושו לשון ר"ת שבהגהות
מרדכי¹¹², דסבירא ליה נמי הכי דכאב גדול מקרי מכה ממש¹¹³. ומ"ש שם הר"ן¹¹⁴ בשם
הרשב"א דדוקא בועה ותבורה כו'¹¹⁵, לא פליג ודאי אתלמוד ערוך¹¹⁶, ועל כרחק מיירי בדלא
כאיב טובא רק חושש בעלמא כמבואר שם בלשוננו, אבל כאיב טובא בודאי יש איוו בועא או
חבורה. וכל שכן הכא שהדם מוכיח מאהר שבא על ידי כאב, מדרוואה לעולם בשעת הכאב דוקא.
ועיין¹¹⁷ במ"ש ביו"ד סי' ל"ג¹¹⁸ דאם אין הק"ן תחוב בבית הכנסת תלינן הקורט דם שמבחוץ
במכה שעל ידי חולי מצד השני לבר¹¹⁹, דאפילו נקב משהו שאינו מפולש מוציא דם על ידי חולי,
ונראה בחוש אפילו בעור בשר האדם מבחוץ יוצא דם על ידי חיכוך בצפרנים, וכל שכן באברים
הפנימים. ופשיטא דנהאי גוונא מקרי מכה ממש כמו בועא וחבורה ועדיפא מינייהו, הנהא חבורה
היא שנצטר בה דם וסופו לצאת, וכל שכן כשכבר יצא על ידי שניקב עור האשה מבפנים אף שאינו
מפולש (והא דאינה טריפה, משום שאפשר לה שתחיה, ואינה טריפה רק שסופה למות בודאי, אבל

שנו נג, ב.

שנז סי' קננ. ונבאר בקו"א ריש ס"ק א.

שנח סי' ד, שהם מקור הדין שברש"א לקמן שם.

שנט וכו' לקמן שם ס"ק ו, וס"ק י.

שס כן הבריע אף לקמן סי' קצא ס"ק ד. אמנם בקו"א מ"ף

ס"ק יא טמיק, שלא להצטרף אלא כשאין דרך לדם

זה לבוא לבית הדיעוץ, וראה שו"ת צ"צ סי' קמ, ופי' קט

אות א. שאיית יהודה הסופת סי' ה. אהלי יוסף סי' ב.

ציונים לקונטרס אחרון

ח"ב סי' מג ס"ד.

שסז שבת (מ, א) ד"ה מכה.

שסה אבל מוחשוין אין נקראין מכה.

שסז ע"ז שם, שגם כאב גדול חשיב כמכה (וראה

לקמן בהמשך, ערך דין בדיעת גויסת הרשב"א

בוה).

שסז בא להוכיח שתולין דדם במכה כו' ואין מוחשוין

שהיא טריפה, וכן אין לחוש שכאב זה הביא דם

גדה מהמקור.

שסה סיום סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לדיעוץ, וראה

שם רמ"א סי' וכו"נ"כ, לענין וישט. ולענין בית

הכנסת, ראה רמ"א סי' מח ס"ח. ט"ז ס"ד יד. ש"ך

ס"ק לא (להטרף). שו"ת צ"צ (הישן) סי' מט. פרי"ח

סי' מח ס"ק כב. פוי תואר שם ס"ק טו. תבואת שור

ומ"ש הרשב"א (שואמת), סי' כג ס"ק כג. שו"ת צ"צ

(החדש) סי' מ. סי' מח אות ד. פסי"ח ס, א. קכו, ב.

שסט תבואת שור שם.

שנו חושש הוא דלא, הא כאיב ליה טובא שפיר דמי.

וראה שו"ת צ"צ סי' קיט אות א. פני יצחק סי'

ב.

שנו כאבו לו עיניו כאב גדול הוי כחולי שבכל הגוף.

שנח ס"ק ד, שהביא מנמוקי יוסף יבמות פ"ח (כד,

א) ד"ה ועירוף (שלומדו דין כאב גדול במילה

מדין חולה בשבת).

שנז ס"ב ד"ה ומ"ש הלכך.

שם שבת פ"ד (לט, ב) ס"ד"ה ומהא שמעינן,

שסא ר"ה הלכך ושפיריש ברעת הר"ן שאף בכאיב

טובא קרי ליה חושש. והבי"ח מפרש שבכאיב

טובא מורה הר"ן).

שסב בב"ח שם ר"ה ומחממין, הביא מהגהות מרדכי

שכתב פ"ז דמו חסד, בשם ר"ת (עבור דאבוו

אחר מאכרוו מלחלין עליו השבת, כמו בכאב

השיניים).

שסג וחזר בזה מ"ש לעיל שם ס"ג: אפילו אם

כואב לו מאד (דלא כבי"ח). וראה אמרי יוסר

המקור שיבא מחמתו ככאב הכליות וכיוצא בהן רק שבאנו לחוש שמא אין הכאב הוא הגורם לדם לבא בזה יש לסמוך על המ"ו להקל כמשמעות תשובת מהר"ל ומהר"י שלא חששו לזה כלל ועיקר גבי כאב מי רגלים והוא הדין לכל כיוצא בו כל שאין דרך דם נדה

קונטרס אחרון

מכל מקום סכנה היא באדם על כל פנים, וכמו שאמרו¹⁰⁰ אם אין שם מכה (פירוש מבחון) קורט דם מנין. וכיון דאפשר לקרוב הרבר מאד שהדם הוא מהמכה עצמה, מאחר דמקרי מכה ודרכה של מכה להוציא דם כמי' המרדכי¹⁰¹, מוקמינן אשה בחזקתה ולא חיישינן שמא הכאב גרם לדם המקור שיבא קודם זמנו¹⁰²,

(וגם אם גרם, יש לומר דאינו דם נדה שטימאתו התורה, דהיינו דוקא מותרות דמים, בין שיצאו בזמנן בין שלא בזמנן על ידי אונס קפיצה¹⁰³ או ולד¹⁰⁴, אבל היוצא על ידי כאב אינו מותרות הדמים אלא דם חיותא שיצא במהלך שבילי הילוך דם נדה למקור ולבית החיצון¹⁰⁵. ולא דמי לכל אישה הרואה ככאב¹⁰⁶, דהתם הדם גורם לכאב אבל הכא גורם לדם. אלא דאין לסמוך ע"ז לבר¹⁰⁷ דמאן מפסי, ושמא גורם למותרות לבא קודם זמנם כמו קפיצה¹⁰⁸ ורכוונה, ומכל מקום מידי ספיקא לא נפקא. אלא דיש לומר דהמקור אינו מעבר אלא למותרות¹⁰⁹ (והוה עיקר, דמנא ליה להוסיף על דברי החכמים שעשו בלשונם מכה במקור או באותו מקום כפי¹¹⁰ (וגם בפי¹¹¹ מדקאמר מקור מקומו טמא¹¹², ואם תימצי לומר שגם מועיין) קאתי דרך מקור, כל שכן שהדין אמת¹¹³), עיין רמב"ם¹¹⁴, וכל שכן בבית החיצון דמקומו טהור¹¹⁵, ותלינן הדם הנמצא שם בבדיקה במכה שבאותו מקום. אבל מכה שבמקום אחר יש לומר שאין דרך כלל להדם (וכן מוכה ברמב"ם פ"ה¹¹⁶ שיוצא להלחולת עם מי רגלים) לילך לבית החיצון אפילו על ידי המקור¹¹⁷, כי אינו מעבר אלא למותרות ולא לדם חיותא היוצא על ידי מכה, משום הכי אולינן בדם זה בתור רובא כבשאר דמים הנמצאים בו, לומר שהכאב גורם למותרות דמים שהוא דם נדה לילך למקור וממנו לבית החיצון) ולא לדם חיותא כלל. אך כשהכאב במקור עצמו¹¹⁸ יש לומר כן, ואם אינו במקור¹¹⁹ כל שכן שיש לומר שלא דם בא מהמקור כלל),

אלא תלינן שלא בא מהמקור כלל. וכמו דלא חיישינן אפילו בשעת וסתה שמא יצא גם מהמקור¹²⁰, משום דמוקינן אחזקה¹²¹. והתם תניא הרואה דם מהמת מכה כו', ומנא ידעה, וכמ"ש

ציונים לקונטרס אחרון

שעז חולין נא, א. שעזא שבויעות רמו תשלה (א, ג), לענין כתמים שתולין דוקא במכה, ומקורו מס' התרומה ס"י צב (הובא לעיל בפנים ס"ב טז), דאמינן סתם מכה מוציאה דם לפנמים (וכיח' לקמן ד"ה אפשר). שעז כפי שחשש החכם צבי כפי מו, והובא לעיל בפנים ס"ק לו, והביעו בזה כדבריו (שם ד"ה ולמעשה), ולקמן ס"י קצא ס"ק ד. ובאן מסיק שאין לחוש לזה (אלא במקום שאין דרך לדם לבוא משם, וכלקמן). שעז כדלעיל ס"י קפג, ושם בפנים ס"ק ב. שעז ראה לעיל ס"י קפג ס"ק ב (שם קושי אינו טמא בימי זביחה). סדרי טהרה ס"י קצד ס"ק ב (שולחנת התוס' לו, סע"א אם לא ראתה מחמת קושי טמאה זיבה מטעם אין פתיחת הקבר בלא דם). לקמן ס"י קפח בפנים ס"ח פ' וס"י י (ר"ה ומה"ט). שעז ראה לעיל ס"י קפג ק"א ס"ק ב בהגהה ד"ה עיין שם. שו"ת צ"צ ס"י קיב אות ו. ס"י קטו אות ב ואת ו. ס"י קיט אות ג ואילך. שעז שחששת כבדישה בוי כניל. שעז ולכן נתבאר כאן (לפני ולאחר המוסגר), שעיקר הטעם להקיל, שתולין שהדם בא מהמכה (ולא עבר דרך המקור).

שעז דלקמן ס"י קפט סי"ז. שעז ולכן כשהמכה במקום שאין לו דרך לצאת משם, תולין שהכאב גורם לדם המותרות לצאת מהמקור (וכלקמן בסוף הקו"א). שפ סו, א. שפא טז, א. שפב הרי מיירי במכה שבמקור. שפג שהיא טמאה, כדלעיל ומיירי ספיקא לא נפקא. שפד פ"ד ה"כ: מכה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא, ותהיה מותרת לבעלה ואע"פ שדם יצא מן המקור. וראה ביאור הקו"א (ע' קצח). שפה שפאלו הדם טהור, וכי"ש האשה. שפז ה"ז: דם מכה הוא בחלחולת או בכליה. שפו ראה שו"ת צ"צ ס"י קיב אות ה. שפח שהבאר לעיל בפנים ס"ק ז, שיש לחוש שמחת הכאב שבמקור ראתה דם מותרות נדה, אמנם כאן מסיק שתולין שהוא דם חיותא שיוצא מהמכה. שפט אלא בחלחולת וכיו"ב, שיכול להגיע משם לבית החיצון. שפז כחיותא טז, א. וכמד"ש שם ד"ה אם יש, וכדלעיל בפנים ס"ק ח. שפז כדלעיל בפנים ס"ק כד, שמתעם זה מהתירין במכה.

הלכות נדה קפו

שכא

לכא על ידי כאב זה. ואפשר שגם החכם צבי נחבון לזה כמה שכתב לחלק בין כאב מי

קונטרס אחרון

הרשב"א³⁰³ דאין עיניה כו', אלא ודאי משום שרואה לעולם כשכואב לה³⁰⁴. דרגלים לדבר, כמ"ש הרשב"א³⁰⁵ גבי מי רגלים. ומיהו מדקדוק לשון רמב"ם פ"א הי"ג³⁰⁶, ופ"ד הי"כ³⁰⁷ שכתב בספיפא וזהו מותרת כו', מכלל דבריפא דתולה במכתה הוא דומיא דתולה בשתה, דעל כל פנים בעיא ספירה וטבילה, ולא מותרת לגמרי כבסיפא שאומרת שדם זה מהמכה בודאי, וכמ"ש התוס'³⁰⁸ דאם לא כן לא הוה ליה לטהר בשעת וסתה ע"ש. ומיהו שלא בשעת וסתה מודים התוס'³⁰⁹, וגם ברמב"ם יש לומר³¹⁰ דסבירא ליה כמ"ש הרשב"א דאין עיניה כו'³¹¹ (אלא דהתוספות ודאי לא סבירא להו הכי³¹²), ובסיפא וכן בפ' י"א מיירי כשמרגשת הכאב הזק לעולם בשעת ראייה, ובכל פעם שכואב מאד היא רואה לעולם, ובריפא מיירי שלפעמים כואב ואינו רואה, ולכן גם אם כואב לה לעולם בשעת תשמיש כשרואה לא מהני לטהר לגמרי. ואם אינו כואב לה רק בשעת תשמיש אפשר דלא מקרי מכה גמורה, כי אין זה רואה מהמת מכה דתניא בברייתא פרק כל היר³¹³, ולא דתניא בפרק תינוקות³¹⁴, דהא התם מיירי שהמכה במקור ואין האבר מגיע שם, לומר שבדווקא האבר במכה הוציא דם כנדון הררבי"ז³¹⁵, ואם כן אם היא מכה המוציאה דם מסתמא היא מוציאה דם גם שם הלא בשעת תשמיש, וכן לענין הכאב, בודאי כואב לה גם בשלא בשעת תשמיש³¹⁶, ומשום הכי כתב בתשובת ריב"א³¹⁷ שבהגהות מיימונית³¹⁸ ונראה קצת כו'³¹⁹, דאינה מכה גמורה לסמוך עליה לטהרה לגמרי, מאחר שאינה מצטערת רק בשעת תשמיש³²⁰.

והנת³²¹ לשון הרשב"א בתורת הבית הארוך³²² אי אפשר לה לדעת אם הוא מן המכה כו', מורה כפירוש השי"ך והחכם צבי³²³, דלס"ד בני לידע ממש שהוא מן המכה, ומיהו אפילו הכי לדינא

ציונים לקונטרס אחרון

מבואר), שלא להתיר בכאב אלא שלא בשעת וסתה. תב טז, א. תג טו, א. תד ח"א סי' תמר, שהובא לעיל בפנים ס"ק כג (ד"ה ולא עיר). תה וכשכואב לה רק בשעת תשמיש אין תולין שהכאב מהמכה. תו בתשובות השיבות לפ"ד. שהיא ההלכה דלעיל ס"ג וס"ק זו (דלא סגי בכאב בשעת תשמיש, וצריך בדיקה). תז רק כצ"ל לצרף לטהר ע"י בדיקה. תח לעיל בפנים ס"ק זו, ובקו"א ס"ק ג, ובסוף הקו"א (שלפני מהדור"ב זו), תרי"ג דמייירי שאפשר הכאב הוא במקור, וחוששים שחמשת הכאב רואה דם נדה. ולפי האמור כאן שאין חוששין לזה, מבאר הטעם שהכאב הוא רק בשעת תשמיש, וראה שר"ת צ"צ סי' קט, וסי' קיט אות א. תט עתה שנכתבאר שכאב גדול הוא מכה, יש לבאר בזה גם דעת הרשב"א, כדלוקמן. תי שער ד (כב, א): דאפילו אינה מרגשת ממש שהדם שותת יורד מן המכה. ... ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת. תיא לעיל בפנים ס"ק כג, נתבאר באירובי פירוש הבי"ד ומ"א: כדברי הרשב"א, ופירושו השי"ך וחכם צבי, ומסיק שם (ד"ה ומכל מקום) שלא לסמוך על רמ"א, להקל שלא בשעת וסתה במכה שאינה יודעת אם מוציאה דם (רק לצרף לעוד צדדים בשעת הדחק גדול), וכאן בא להוכיח מלשון הסי"ד של הרשב"א כפירוש השי"ך וחכם צבי, אלא שלמסקנת הרשב"א יש לתווך שאין מחלוקת בין הרמ"א והשי"ך, וא"כ לדינא הריין רי"ן אמת כמ"ש רמ"א, וכדלוקמן, וראה שר"ת צ"צ סי' קיז אות ה.

שצב בתורת הבית הארוך סוף שער ד (כג, א), הובא לעיל ונתבאר בפנים ס"ק כג (ד"ה אבל הרשב"א, ואילך). שצג לעיל ס"ק כח הובא מהתוס' דמייירי שמרגשת עתה שהדם בא מהמכה. ולדעת הרשב"א (שער ד כג, א) שהתיר אף בלא מרגשת שכא מהמכה (ואף בשעת וסתה), נתבאר לעיל ס"ק כג (ד"ה ומ"ש הרשב"א וא"א), דמייירי ע"ד שכתב בשו"ע ס"ז (שאינה מצאת כ"א במקום אחר), וכאן מסיק דמייירי שרואה בשעה שכואב לה. שצד שער ד (כב, ב): כיון דבשעת צרכים אתא דם חזקה ע"ה המים בא, הובא לקמן סי' קצ"א ס"ק א. ונתבאר לעיל (בקו"א), ש"כ"ה גם לדעת רש"י ותוס' ורא"ש. שצה אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה כו' טהורה (נראה שטהורה דוקא שמרגשת שדם זה מהמכה, ולא סגי בכאב). שצז אם נישתה סמוך לוסתה תולה בוסת, היתה בה מכה תולה במכה כו', ונאמנת אשה לומר מכה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא וזהוהי מותרת לבעולה. שצח ד"ה ומר סבר (שדוקא שמרגשת שדם זה בא ממכתה טהורה בשעת וסתה), וכדלעיל בפנים ס"ק כח. ונתבאר בש"ך שם, שכן יש לפרש גם בדיעת המ"ב"ם (שדוקא בזה טיהר אף בשעת וסתה). שצח שטהורה אפילו אינה מרגשת שדם זה בא מהמקור. שצט דלא כמ"ש לעיל (דמייירי שמרגשת שהדם בא מהמכה), אלא כהרשב"א (דמייירי בכאב). ת וא"כ אינה מרגשת אם הדם בא מהמכה. תא שלא הוה בשעת וסתה אלא כשמרגשת שכא עתה מהמכה. וכן נפסק כאן בפנים (ד"ה וגם

רגלים שהוא חולי (הארי"ן ווינ"ד) לכאב אחר שחולי זה אין דרך דם נדה לבא מחמתו והוא הדין לכל כיוצא בזה. ואף אם לא נתכוין לזה העיקר בזה כהמ"ז).

אבל כמ"ש המ"ז עוד להקל אף במוצאה שלא בשעת הכאב דתלינן שמתמצית הדם

קונטרס אחרון

הדין דין אמת כמ"ש רמ"א. כי¹⁰⁷ מאחר שאין עיניה בין מכתה אי אפשר לה לידע גם כן אם היא מוציאה דם, אלא על ידי בדיקת שפופרת, והיינו גם כן כבדיקה דרואה מהמת תשמיש¹⁰⁸, דאם נמצא על הצדדים בידוע שהוא מהמכה שבצדדי המקור כשמכנסת השפופרת למקור, כמו שצריך לומר כן לפירוש הש"ך והחכם צבי¹⁰⁹, מאחר שהמכה במקור בברייתא¹¹⁰ דפליגי בה רבי ור' שמעון בן גמליאל, ועלה קאי הרשב"א עיין שם. ומשום הכי לא ירד הרשב"א לדקדק בזה בין הרגשת ראה וזו דם זה, להרגשת דם אחר שיוצא לפעמים ממה זו, כדי לידע ולהוכיח שהיא מוציאה דם, דמאן מפסי בנייניה, ומהיכי יתתי לה חלק שזה דם ראה זה דם הוכחה, להוכיח ולידע שהיא מוציאה דם, ומשום הכי סתם הרשב"א¹¹¹. וגם כי אין לטעות כלל בלשונו דסבירא ליה שאין צריך שפופרת על כל ראה וראיה, אבל פעם אחת מיהא בעי לידע שמוציאה, שזהו טעות דמוכה בלשונו, מראיהו ורואה מהמת תשמיש ע"ש, וכמ"ש בפנים¹¹². ומיהו מ"ש הרשב"א¹¹³ שיש שם דם,

(עיין שם סיוס ולשונו תולה כו'¹¹⁴), שאי אפשר לפרש כמ"ש לעיל שעל ידי שרואה לעולם בשעת הכאב מוכח שדם זה מהמכה, דאם כן אין צריך לתלות. ואם הוכחה זו מקרי תולה, במה מרגשת שיש שם דם. ואפשר משום דכאב גדול מוכיח על בועא והכוונה שיש בה דם נצטר כמ"ש לעיל, וצריך עיון).

אפשר דאינו רוצה לומר דם נצטר¹¹⁵, אלא בעין על גבי המכה מכתו¹¹⁶, אף שאפשר שאינו יוצא להוץ כי נגלה ונתייבש עליה, כדפרשנין¹¹⁷ גבי קליפות אדומות, או מהמת מיטעו ומובלע ונכנס במקומות עקומים מאד שברחם כמ"ש ברשב"א, אפילו הכי תלינן אנו שממנה שותת הדם ולא נתייבש. אבל לפי התרומה¹¹⁸ בעינן שהמכה מוציאה הדם להוץ לפעמים כדי לתלות בה ראה גמורה, מאחר שבספר התרומה מדייק לישנא דברייתא¹¹⁹ שממנה הדם שותת ויורד, דהיינו שידוע לה כן בבירור. ולפי זה לא פליגי כלל רמ"א וש"ך לדינא¹²⁰. וגם אם הרשב"א רוצה לומר דם נצטר, מכל מקום יש לומר דכל שהדם נצטר מסתמא יוצא להוץ לפעמים על גבי המכה כמ"ש המרדכי¹²¹, אבל שלמעטו אפשר שאינו יוצא להוץ ממש לבית החיצון, ומשום הכי לא תלינן ביה להמרדכי¹²² בראה גמורה, ולהרשב"א תלינן. וגם הש"ך אפשר דמודה בזה, דלרשב"א לא בעינן יוצא להוץ ממש אלא סגי במוציאה דם על גבה ממש, ולא פליג על רמ"א אלא אם אינה

ציונים לקונטרס אחרון

יודעת אם הדם שותת ממנה להוץ.
 תיש הרי יש כאן ב' פריטים, שהיא מכה שיש שם דם, ושהיא תולה הדם ששותת במכתה.
 תכ כפי שנתבאר לעיל בפנים ס"ק כג (ד"ה ומ"ש הרשב"א שאומרת), שבזה וראי חלק הש"ך וסובר שאין לטערה.
 תכא שכזה אפשר שגם הש"ך יודה, כדלקמן.
 תכב סי' קפח ס"ק כ.
 תכג סי' צב ד"ה ודין, שהובא לעיל בפנים ריש ס"ק כג.
 תכד סו, א' מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא (וברשב"א שם: שממנה הדם שותת ויורד).
 תכה שגם לפירוש הרמ"א בירושביא צריך לידע שיש דם על המכה בפנים, ובהו יורה גם הש"ך לטערה.
 תכו כדלעיל (ד"ה מ"ש הח"צ) ושי"נ.
 תכז בשם סי' התרומה, וכדלעיל בפנים ריש ס"ק כג.

תיב אין לפרש שלמסקנא צריכה לידע שהדם מוציאה דם, מאחר כו'.
 תיג דלעיל סי' וס"ק יב. (ד"ה ומ"ש הרשב"א חיד כדלעיל בפנים ס"ק ג.
 וא"א), ובקו"א ס"ק ד.
 תטו טו, א' (וכדלעיל), שממ"ש מקורו טמא מוכח דמיידי במכה במקור).
 תטז שניהם א"א לה לידע רק ע"י שפופרת (אם המכה מוציאה דם, ואם הדם ששותת הוא מהמכה).
 תיז כפי"כ כג (שהעתיק לשון הרשב"א), ובקו"א ס"ק ד, שהוכיח ממש הרשב"א: כדרך שאמרו ברואה מחמת תשמיש כו' כיצד בודקת כו' אלמא אף בלא בדיקה כו' (הרי שבמכה סגי בלא בדיקת שפופרת אפילו פעם אחת).
 תיח במסקנא כותב הרשב"א: וגאמת לומר מכה יש לה שיש שם דם, תולה במכתה שאני אומר ממנה הדם שותת ויורד (הרי שיוודעת שיש דם במכה ואינה

הלכות נדה קפ

שכג

ח"אם תרצה להתרפאות צריך שיהיה קודם שתתחזק. אבל לאחר שתתחזק יש מסתפקים אם מותר לסמוך על הרפואה (ולח) לשמש

באר הגולה

יא מור בשם ס' התרומה וסמ"ג וסמ"ק.

שבשעת הכאב הוא בא ואפילו לא מצאה מיד^{ס"א} אחר הכאב אלא לאחר זמן מה כמבואר מדבריו בס' קצ"א^{ס"ב} בזה אין לסמוך עליו להתיר איסור כרת מסכרא חיצונית כמו שהשיג החכם צבי שם וכן דעת הכרתי ופלת^י^{ס"ג}:

[לה] לשמש אזור כד. אף על פי שהוא ישראל ורופא מומחה ואומר לה שנתרפאה (סמ"ק^{ט"ד} וס"ה^{ט"ה}) ומיהו אם רופא זה עשה רפואה זו לאשה אחת קודם שנתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה בג' פעמים ומותרת לשמש בפעם הרביעית אחר רפואה זו (ב"ח^{ט"ו} ש"ך^{ט"ו}):

קונטרס אחרון

יודעת אם מוציאה דם כלל, ואפשר דגם רמ"א מודה בזה. אך לידע^{י"ח} אם דם נצור, וכל שכן אם יוצא על גבה, צריך לומר^{י"ט} כמ"ש האמונת שמואל^{י"ז} שמרגשת כו'. וצריך לומר^{י"ז} דמ"ש הר"ן פ"ד דשבת^{י"ב} בשם רשב"א, מיידי נמי שמרגיש בכובע וחבורה דוקא, וצריך לומר דלא גרס בגמרא^{י"ז} דילמא כו', אלא פשיטא ליה לתלמודא דכאב לא מקרי מכה כלל. וצ"ע בהדושינו. אך זהו דוחק גדול, דאין ענינה שם להרגיש בועא דוקא, אלא ודאי^{י"ז} כל כאב גדול והזק באברים הפנימיים אינו אלא מחמת קלקול כעין בועא וחבורה כנודע. וזהו שכתב הרשב"א שיש בה דם, שזהו סתם כל בועא ותבורה בודאי, ולפעמים מוציאה גם כן הדם להוץ כמ"ש המרמרי^{י"ז}, משום הכי תולה במכתה שהוציאה להוץ.

ומיהו זה לה במכה שבאותו מקום, אבל שיפולי מעיה וכחאי גוונא, אף אם יש שם כאב חזק, שאי אפשר לומר שהדם גרם לכאב אלא הכאב גרם לדם, אפילו הכי אין דרך לדם זה לבא לבית החיצון^{י"ז}, אפילו דרך המקור, אלא שהכאב גרם לדם נדה לצאת קודם זמנו כמו שכתבתי בהג"ה^{י"ז}:

שסא אבל ראה אחריו מיד, הקל לקמן שם.
שסב שם"י קפו כתב שמוצאת דם בשעת הכאב גם אח"כ, ובס"י קצא מוירי אף שראתה רק אח"כ.
שסג ס' קצא ס"ו.

ציונים לקונטרס אחרון

תכתוב וידי יודעת זאת שיש לה מכה עם דם. בזה הובא לעיל בפנים ס"ק כג (ד"ה זמ"ש הרשב"א שאומרת) דמיידי שמרגשת בחלוקה כו' שיש לה מכה. וכאן מסיק שזה דוחק, אלא שיש לה כאב שמוכיח שיש לה מכה.
תכתוב אם נודע לדעת הרשב"א שכאב אינו כמכה, צריך לומר כו'.
תל ס"ו (וכרעילי לס): מרגשת בחלוקה או בישיבותיה או שאר סברות שיש לה מכה גמורה. תלא ולמי"ז (שהרשב"א סובר שכאב אינו כמכה), צריך לומר כו'.
תלב (מ, א) ד"ה מכה: וכתב הרשב"א ז"ל בשם ה"ר יונה ז"ל... דוקא בשנתקלקל אחר מן האיברים הפנימיים מחמת מכה או בועא וכיוצא בה, אבל מיחושין אין נקראין מכה.
תלג ע"ז כח, א: דלמא תנא היכא רכאיב ליה טובא חושש נמי קרי ליה.
תלד גם הרשב"א סובר שכאב גדול הוא כמכה, וכרעילי (ד"ה מ"ש הח"צ), שכן נראה גם מלשון הר"ן שם בשם הרשב"א.
תלה כרעילי (ד"ה מ"ש הח"צ) ושי"נ.
תלו בפנים כאן (ד"ה ולמעשה), ולקמן ס"י קצא ס"ק ד, מבואר שכל כאב שיש לחוש שיבוא דם מחמתו מהמקור קודם זמנו אין להקל. וכאן מסיק שלא להחמיר אלא כשאין דרך לדם זה לבוא לבית החיצון. וראה שו"ת צ"ע ס"י קט אות ב.
תלו לעיל (ד"ה וגם), שבוה יש מקום לומר שהוא דם נדה, ומידי ספיקא לא נפקא.

הלכות נדה קפ

שכר

אחר כך, י"וש מי שמתיר אם אמר לה רופא ישראל [ז] נתרפאת. י"זאם תראה האשה שפסק דם וסתה וראיתה על ידי הרפואות וניכר שהועילו יש לסמוך אף [ז] על הנכרי.

ט" הפחידה פתאום ונפל ממנה חררת דם נתרפאת ומוותרת לבעלה. ואם חזרה וראתה מחמת תשיש אפילו פעם אחת בידוע שלא נתרפאת. ובזמן הזה אין מתירין ע"י [ז] רפואה זו (הרמב"ן ונלכ"ד נט' ז"ג). י"זמיהו אין מציאין אותה מבעלה אחר רפואה זו עד שתבעל ותחזור לקבלה (נלכ"ד טז).

י"ז הרואה דם כשעת תשיש מותרת לשמש [טז] פעם שנית כשתמרה. מיהו מחדש חישינן חדא זימנא אחר ראייתה כגון אם ראתה פעם

באר הגולה

יב הגה"מ שם כפ"ד מה' אסורי ביאה בשם רצ"א יד הרמב"ן מדהאי דאתאי קמיה דרבי נדה ס"ז ע"א.
טו כ"ב הגה"מ שם בשם הרמב"ן וז"ל הרמב"ן בה"ל נדה שלו.
טז הג"מ כפ"ד בשם הר"מ. יג שם.

[ז] נתרפאת. אבל נכרי אף על פי שהוא מומחה לרבים אין לסמוך עליו דקרינן בהו ט"ח אשר פיהם דבר שוא (הגהות מיימוניות ט"ח):

[ז] על הנכרי, והוא הדין אף אם לא עשו לה רפואה כלל אלא שהוקנה עד שפסק וסתה והדל לה אורח כנשים אפשר שיש להתירה לשמש פעם ד' (ברתי ופליטיט):

[ז] רפואה זו, כלומר אין לעשות רפואה זו לכתחלה להתירה על ידי כן אי נמי שאם נתגרשה ואחר כך עשו לה רפואה זו אין מתירין אותה לינשא ומיהו אם עשו לה רפואה זו בעודה תחת בעלה אין מציאין כו' (ש"ך ט"א):

[ט] פעם שנית, ושלישית כדלעיל סעיף א' ש"ב.

ומכל מקום חוששת לימי החדש שמא יום החדש גורם לה לראות מחמת תשיש וצריכה לפרוש ביום זה בחדוש שלאחריו (מהר"ם בתשובות הרשב"א סי' תתל"ט ט"ג) כדן אשה הרואה על ידי מקרים שאירעו בגופה ט"ח כפיהוק ועמוש וכיוצא בהם או אכילה דברים המחמשים כשום ובצל וכיוצא בהם ט"ח או שראתה על ידי אונס כקפיצה וכיוצא בה שהיא צריכה לחוש לסת החדש וההפלגה כדלקמן סימן קפ"ט סעיף י"ז וסעיף י"ט בהג"ה ט"ח.

אלא שוסת ההפלגה אין לחוש לו אלא כשראתה ב' פעמים מחמת תשיש שיש ביניהן הפלגה כדלקמן סעיף י"א ט"ח אבל בפעם אחת אין כאן הפלגה כדלקמן סי' קפ"ט סעיף

ס"ח תל"ם קמ"ד י"א.
ט"ח תשובת הריב"א שבתשובות השיבות לה"ל אס"ב פ"ד. וראה שו"ת צ"צ סי' קנח אות ה. ולענין יום הביפורים ראה לעיל אותה סי' תריח ס"ב וס"ג.
ש"ב סי' ט.
שע"א סי' כמ, לגביסת תורת השלמים סי' כה.
שע"ב וס"ב ב.
שע"ג וכ"ה כש"ך סי' לה. לקמן סי' נא. ובק"א סי' יג.
ד"ה רינג). וכ"ה לעיל סי' יג (ד"ה ואף לפי).
שע"ד ש"ך שם.
שע"ה כדלקמן סי' קפ"ט סכ"ג.
שע"ו כ"ב עב (שחוששת בקפיצות לסת החדש וההפלגה).
שע"ז לענין וסת הנגף. וראה גם ש"ע שם סכ"ב וס"ק צ"ב.
שע"ח וכ"ה לעיל סי' מ.

הלכות נדה קפ

שכה

ב' (ש"ך ס"ק ל"ה). (יב) דאין לשער ההפלגה מראייתה בעת נדתה שראתה לפני ראייתה שבשעת תשמיש ער ראייתה בשעת תשמיש שתהא צריכה לחוש לשיעור הפלגה זו אחר ראייתה בשעת תשמיש כמו שחוששת ברואה שלא מחמת תשמיש. דכיון שראתה בשעת תשמיש תלינן לקולא שהתשמיש הוא הגורם לראיה זו שלא בעת נדתה ולא בא הדם בעצמו כדרך הנשים בעת נדתן הלכך אין לחוש שתחזור ותראה אחר ראה זו שמחמת תשמיש בכשיעור הפלגה שהפליגה אחר ראיית עת נדתה שבא הדם מעצמו כדרך הנשים^{טט}. אלא אחר שתחזור ותראה בעת נדתה שנית אוי יש לחוש שתחזור ותראה מחמת תשמיש בכשיעור הפלגה שהפליגה לראות מחמת תשמיש אחר ראייתה בעת נדתה בפעם הראשונה^ט בדלקמן בסמוך^{טטא}.

ואף על גב דרואה על ידי פיהוק וכווצא בו חוששת להפלגה בלא פיהוק כל זמן שלא קבעה וסת בו^י פעמים להפלגה בפיהוק בדלקמן סימן קפ"ט סעיף י"ב משום דחיישינן שמא ההפלגה לבריה גורמת הראיה^{טטב}. שאני התם שהפיהוק אינו גורם לאורח שיבא אלא אדרבה האורח הוא שגורם למקרים הללו במקרים המתולדים ממתורי הליחות והרמים בדלקמן שם^{טטג} אבל הכא תלינן שהתשמיש הוא הגורם לראיה זו שכן דרך הדם לבא על ידי הרגל תשמיש כדלעיל סימן קפ"ד^{טטד}.

אלא שכל זמן שלא הוחזקה בן ג' פעמים אמרינן מקרה הוא שקרה לה לראות מחמת תשמיש^{טטו} ושוב לא תראה מחמת תשמיש ואינה חוששת לתשמיש גרידא שתהא אסורה לשמש לעולם אף שלא באותו היום בחדש שלאחריו ושלא באותה ההפלגה כמו

קונטרס אחרון

(יב) דאין לשער ההפלגה בו. כהאי גוונא^{יב} ממש מבואר ממה שכתב השי"ך סי' קפ"ט ס"ק מ"ה^{יב} כגון שקפצה כו'^{יב} חזרה וקפצה כו', משמע בהדיא דאם ראתה היום בלא קפיצה ולבסוף כ' יום קפצה וראתה אינה חוששת אפילו לקפיצה שבסוף כ' שנית, ולא אמרינן דלא יחא כו'^{יב} עיין שם בש"ך^{יב}, ועל כרחך צריך לומר דתלינן ראייה ראשונה שבסוף כ' בקפיצה ואילו לא קפצה לא ראתה ובטלה הפלגת כ', ומחמת קפיצה היא ראייה ראשונה ואין כאן עדיין הפלגה, ומשום הכי אינה חוששת לסוף כ' שנית אף על פי שקפצה כו'. והוא הדין והוא הטעם בגידון דירן^{יב}, דתלינן הראיה בתשמיש ואין כאן הפלגה:

שפג ס"ק פב (הלך נטעם הו בן פיהוק לקפיצה), וש"י.
שפד ס"ק ג, וש"י.
שפה שלפי הנ"ל דאמרינן כאן שהתשמיש הוא הגורם לראיה ולא בא הדם מעצמו כדרך הנשים בעת נדתן (ודלא כדלעיל ס"ק ח, שכל שלא הוחזקה אמרינן פירסה נדה ללא עת), ע"כ צ"ל שלא הוחזקה אמרינן מקרה הוא בו. וראה ק"א ס"ק א (ד"ה ואין). ק"א ס"ק יג בהגהה.

שעט נתבאר בק"א ס"ק יב, ומ"ק יג (ד"ה וכן).
שפ נתבאר בארכיב בק"א ס"ק יג (ד"ה וכן, שהוא וסת ונב לראית נדתה).
שפא ס"ק מ"ב (בוסת הפלגה מראית נדה), ומ"ק מג"ד (בביא ראשונה שאחר מביאתה).
שפב שלפי"ו היה מקום לשער כאן ההפלגה מראייתה בעת נדתה לראייתה בשעת תשמיש.

צינונים לקונטרס אחרון

יגרע הא השתא נמי קפצה.
תמב דסברא זו אמרינן במי שקפצה בתחילה וחזרה וקפצה ביום עשרים וראתה, לחוש להפלגת עשרים עד סוף אותה עונה, ומובא גם לקמן שם, אבל סברא זו לא אמרינן במי שלא קפצה בתחילה.
תמג שאינה חוששת להפלגה שמעת ראיית נדתה עד ראייתה מחמת תשמיש.

תלה לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ רצינונים, ק"א עם ביאור מרובי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור ק"א.
תלט תובא לקמן שם ס"ק עב.
תמז ראתה ואחר עשרים יום חזרה וקפצה וראתה צריכה לחוש לוסת ההפלגה.
תמא יחא ראתה מעשרים לעשרים בלא קפיצה צריכה לחוש לעשרים וכי בבשילי שקפצה מתחילה

אחת [10] או כ' פעמים בליל של טבילתה כשתניע [10] טבילה אחרת

שהחששת לפיהוק גרידא כדלקמן סימן קפ"ט סעיף י"ט¹⁹⁰, משום דוסתות דרבנן¹⁹¹ והם אמרו שלא לחוש לתשמיש בפחות מג' פעמים כדי שלא להוציא אשה מבעלה¹⁹² שאם לא כן לא הנתח בת לאברהם אבינו וישבת תחת בעלה שבפעם אחת שהתראה מחמת תשמיש תצא מבעלה (כרתו ופלתו¹⁹³, וכן כתב המ"ז ס"ק מ"ז):

[10] א' ושתי פעמים, פירוש פעמים דומיא דפעם אחת שראתה בליל טבילה¹⁹⁴ שטבילה לראיית נדתה¹⁹⁵ בוסתה הקבוע לה או שאינו קבוע וכן פעם ב' ראתה בליל טבילה שטבילה לראיית וסתה ולא לראיה זו שראתה מחמת תשמיש¹⁹⁶:

[10א] טבילה אחרת, (י) פירוש שתטבול לראיית וסתה שנית או שלישית צריכה לפרוש מבעלה שמה תראה מחמת תשמיש בלילה זה כדרך שראתה בליל טבילתה

קונטרס אחרון

(יג) פירוש שתטבול לראיית וסתה בו¹⁹⁷, הנה האמונת שמואל¹⁹⁸ ומנתת יעקב¹⁹⁹ וכתרי ופלתו²⁰⁰ תלו בוקי סריקיו²⁰¹ בהט"ז במ"ש ס"ק י"ד (כאן²⁰² איכא חשש בביאה ראשונה שאחר טבילתה) אף על פי שהוא זמן רב (אחר הטבילה) כו', והבינו האמונת שמואל והמנתת יעקב וכתרי ופלתו שהביאה ראשונה היתה זמן רב כו'²⁰³, וזה אינו, דאם כן מאי אף על פי²⁰⁴, ועוד הוי ליה למימר שהיא²⁰⁵ זמן רב כו', ועוד שהרי פתח דבריו בחלוקה הראשונה (בענין חשש ראיית ליל טבילה (שבשו"ע) דשמה תלוי החשש באותו לילה דוקא) ואח"כ מותרת, ואם כן איך זה דבר והפוכו²⁰⁶ (מאי דסיים אבל כאן איכא כו'). אלא ודאי כוונת הט"ז הדחשש הוא בביאה ראשונה אפילו זמן רב אחר הטבילה (והחשש הוא לשון זכר), והראיה לא איכפת לן אפילו אם היתה בליל הטבילה משמשה כל הג' פעמים בליל טבילתה תלינן בביאה ראשונה ואסורה לעולם, דלא כמו

י. לעיל ס"ק ג' (ד"ה וניהו), שמענו זה גם ברמ"א ג"פ בנקיטת פעם אחת בלבד.

שפט ס"ק יג.

שצ ולא בביאה ראשונה, אלא בביאה שנית ושלישית אחר טבילה, כדלקמן סוף ס"ק טב וס"ג כו'.

שצא כדלעיל ס"ק לב.

שצב ראה ק"א ס"ק ג' (ד"ה וכוין), הטעם שאינה חוששת בה לפתנה מראיה בליל טבילה הראשונה לשניה, כדלקמן ס"א).

שפו בנה"ה, ובשרע עם כב"ב, וס"ק צ"ג (שכיון שקובעת כג"פ, חוששת בפעם אחת שמה תקבנטו), וכך היה צריך להיות גם בימ"ט שנאסרת כג"פ, כדלעיל ס"א (משא"ב) כקפיונת למה, שאינה קובעת כג"פ, כדלקמן שם ס"ז: וס"ק עב, ואנה חוששת בפי"א). וראה אג"ק אדמו"ר מורחש"ב ח"א ע' לז.

שפז כדלעיל ס"י קפר סוף ס"ק ח.

שפח וכו' לקמן ס"ק מד (שמענו זה לא חששו בביאה ראשונה אחר טבילה שתקבע עצמה). ק"א סוף ס"ק

ציונים לקונטרס אחרון

תמו לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. ק"א עם ביאור מרובי הקונטרס. שריע ה"ל נדה

עם ביאור ק"א: קנה בשם ביורוי השיטות ס"י ס"ק ח ואילך.

תמוה בא להוכיח מ"ש בפנים סוף ס"ק ובס"ק מד, כשטראתה בביאה ראשונה של ליל טבילה

חוששים ממדי לביאה ראשונה שאחר טבילה (שהוא הדין שברמ"א, לפירוש הט"ז ס"ק יד). ומ"ש בשריע

שחוששין רק לליל טבילה (או ליל ב' לטבילתה) מיידי שלא ראתה בביאה ראשונה. התחלת הביאור הוא כאן,

וסיומא לקמן בסוף הק"א (ד"ה ועיקר).

תמו ס"י א ד"ה ואגב, וסי' כג ד"ה ואגב ארבע לכת"י (שפרש"י בט"ז, שמן הסתם חוששין רק לליל

טבילה). תמו זורת השלמים ס"ק כט וס"ק ל (שפרש"י ברמ"א

הטבילה).

הלכות נדה קפו

שבו

הראשונה¹³³ לפי שהן הפלגות שוות מסוף ראיות וסתה עד ליל מביאה כדלעיל סימן

קונטרס אחרון

שהבינו האמונת שמואל וכתרי ופלתי בדעת הט"ז¹³¹, וכמבואר בהדיא מלשון הט"ז סוף ס"ק זה, לא שייך בליל טבילה וכו' ע"ש, וכן בס"ק ט"ז אחר לידתה כמו בליל טבילה כו' אחר לידתה כליל טבילה כו' ע"ש. וגם סתומת לשון רמ"א מורה כן¹³², דאם כן הוה ליה לפרש שהביאות לא היו בלילות שוות לטבילתה, והעיקר חסר מן הספר.

ומה¹³³ שכתב באר הגולה¹³⁴ (שפירשה ליל טבילתה ואח"כ שמשה ולא ראתה מכל מקום אם אח"כ ראתה כו'¹³⁵), זה אינו, דבכחאי גוונא לא קבעה לה וסת אלא בליל טבילה ולא בכיאה ראשונה שאחר הטבילה, מאחר שלא ראתה בכיאה ראשונה שלאחר טבילה הנשואה. ומשום הכי נחקר הש"ך¹³⁶ ואמונת שמואל¹³⁷ בפירוש לשון רמ"א כאילו ראתה כו'¹³⁸, ולא פירשו בפירוש מרווח של הכאר הגולה. ועיין באמונת שמואל סי' כ"ג איך שהוכיח להש"ך על פניו על פירושו¹³⁹ בלשון רמ"א והודה לו¹⁴⁰. אבל באמת גם פירוש האמונת שמואל¹⁴¹ אי אפשר לומר כלל בלשון רמ"א שהרי אי אפשר כו'¹⁴² שהרי היא כו'¹⁴³, דלמה ליה כל האירכות הזה, תיפוק ליה שראתה ג' פעמים רצופים בלי ביאת היתר בינתיים. מלבר שהוא דרך דרש לומר ג' פעמים רצופים שברמ"א היינו שנקנה עצמה בג' עדים מיוחדים עד מיוחד לכל השמישי ג' פעמים בלילה אחת ולמחר מצאה דם על כולן, שהוא דבר שלא נשנה ולא נוכר בשום מקום, והאיך יאמר עליו רמ"א כאילו ראתה כו'. ובר מן דין לא היה משנה שאינה צריכה כלל דטבואר הוא בהדיא בש"ע סיני' א' ונאסרה אף שלא בכחאי גוונא דוקא, וכן הוא לשון רמ"א שם כל שרואה ג' פעמים סמוך לתשמיש כו', משמע שרואה הדם סמוך לתשמיש ולא למחר. וגם מ"ש האמונת שמואל סי' א' בפירוש הט"ז¹⁴⁴ הוא דרך דרש ואין לו רמו בלשון הט"ז והעיקר חסר מן הספר. והאמונת שמואל גופיה כתב שהוא דוחק. וגם הש"ך בקונטרס אחרון¹⁴⁵ בפירוש דברי רמ"א דמיידי בעברה ושימשה בינתים, דחוק מאד דהעיקר חסר מן הספר, דהוי ליה לרמ"א לפרש, וגם מנא ליה חרוש דין זה שאין לו זכר ורמז כלל בלשון מהר"ם שבתשובת הרשב"א¹⁴⁶ שממנו מקור דין זה.

שצג וכו' לקמן ס"ק מג. (ביאה ראשונה שאיר טבילתה). ונתבאר בק"א ס"ק י' (ד"ה וכו'), שהוא וסת ונב לראית נדה). וראה פ"ד צ"צ רמ"א, א, רמ"ג.

צינים לקונטרס אחרון

תס ס"ק ל שכתב: כלומר כאילו עברה וראתה ג' פעמים רצופים בלא טבילה. והקשה באמונת שמואל דאיך יעלה על הדעת שהרין של אשה שראתה ג' פעמים מחמת תשמיש המבוא בש"ע סי' א, מיירי כרשיעי.

תסו והוכחתו... הודה לרבו ותקנו בספר נקודות הכסף שחיבר (בקונטרס אחרון שלו, הובא לקמן).

תסז דמיידי שרמ"ת ג"פ בלי ביאת היתר בינתיים (רמ"ש כאילו ראתה ג' פעמים, היינו שמששה ג"פ בלילה אחד ונקנה עצמה בשלושה ערים תוך שיעור וסת, ולמחר מצאה על כל אחד מהם דם).

תסח לה לטבול ולשמש עמו.

תסט רואה כל פעם אחר טבילתה.

תסטז הט"ז ס"ק יד פירש בדברי הרמ"א דמיידי שהיו ביאות היתר בינתיים, ומפרש באמונת שמואל שם ד"ה איברא יש לעיין, דמיידי שמששה בליל טבילתה כ"פ, ובכל תשמיש קנה עצמה בעד מיוחד ובשחרית מצאה דם רק על עד הראשון, וכן עשהה ג' ב' טבילות.

תע בלוח ההשמטות שבסוף ספר הש"ך (הובא בקה"כ לשי' סקט"א ובוחרת השלמים ס"ק ל).

תעא ח"א סי' תתלט.

תס שאם היתה הראיה באתו לילה חוששת רק לאותו לילה.

תנו הרי מפרש גם ברמ"א דמיידי בליל טבילתה.

תנז דמיידי בכל אופן שראתה שלש פעמים בכיאה ראשונה שאחר טבילתה.

תנח עתה בא להוכיח מ"ש בפנים ס"ק מג, דמיידי שרמ"ת ג"פ אחר טבילתה לראית וסתה, ולא רמ"ת אחר טבילתה לראיה זו. ושע"ז כותב הרמ"א: אסורה לבעלה כאילו ראתה ג' פעמים. התחלת הביאה הוא כן, וסיומו לקמן בסוף הק"א (ד"ה ועיקר).

תנח שרמ"ת הרמ"א: אסורה לבעלה כאילו ראתה ג' פעמים רצופים, קאי על דברי השו"ע (הוראה מחמת תשמיש בליל טבילתה חוששת חרד וימנא לליל טבילה בא).
תס כיון שראתה בפעם הא' והג' והד' בליל טבילה נאסרה כאילו ראתה ג' פעמים בליל טבילה.

תסא ס"ק ל.

תסב ס"א ד"ה איברא יש לעיין, וסי' כג ד"ה ואגב ארדיע למעל.

תסג שלש פעמים רצופים. אף שלפום היטה מיירי רמ"א שלא היו ביאות היתר בינתיים.

קפ"ד ט"ז וסוף סי' קפ"ז ט"ז שמוחשבין וסת ההפלה מסוף ראייתה שנקתה ומהרה מרמיה

קונטרס אחרון

והנה^{ט"ז} כל הלחץ והדחק הזה שנדחקו הש"ך ואמונת שמואל ומנתה יעקב וכרתי ופלתי ברמ"א וט"ז, גרם להם שפירשו כשחגיג טבילה אחרת שבלשון מהר"ם בהגהות מיימוניות^{ט"ז} והשלחן ערוך, היינו כשחטבול לראיה זו שראתה מחמת תשמיש^{ט"ז}. ואין זה במשמע לשון אחרת^{ט"ז}. וגם כל עיקר לשון זה כשחגיג כו' הוא שפת יתר, דודאי קודם שתטבול טמאה היא, והוי להו למימר בקצרה שתפרוש בליל טבילתה. ובפרט בהגהות מיימוניות כפל לשונו^{ט"ז} ע"ש, אלא שהביי^{ט"ז} קיצר בהעתקתו כדרכו. ובר מן דין אעיקרא דדינא^{ט"ז} פליאה נשגבה לחוש לליל טבילה, והיינו ברואה מחמת תשמיש דוקא, כמבואר בהדיא סעיף א' בהג"ה דמותרת לו לאחר טהרתה תמיד אם לא מצאה מיד^{ט"ז}, וכן משמע בהדיא בטור ושו"ע^{ט"ז} וכל האחרונים סי' קפ"ט שכל הוסתות מנייים וגומרים שם ברבייהם עיין שם בב"י^{ט"ז}, וזה לא נמנה עמהם לחוש לליל טבילה^{ט"ז} או ליל ב' כמ"ש בהגהות מיימוניות וכו'^{ט"ז}, ואם כן הוא הדין מליל ב' ואילך^{ט"ז}, ועיין שם בטור ורמ"א סעיף י"ג שהאריכו לבאר איך האשה הוששת בתחלה לוסת החדש וההפלה ולא הזכירו וסת שלישי שהוא וסת הטבילה. אלא ודאי שזה אינו אלא ברואה מחמת תשמיש^{ט"ז}. ואם כן יש להפליא על זה הפלא ופלא, שתהא הטבילה גורמת לראות מחמת תשמיש דוקא, אפילו בליל ב', והוא הדין מליל ב' ואילך, ואינה גורמת כלל לראות שלא מחמת תשמיש אפילו בליל טבילתה. ויותר פליאה כשימשה בליל טבילה ולא ראתה ובליל ב' שמשו וראתה שגורמת הטבילה לראות מחמת תשמיש בליל ב' דוקא ולא בליל א', כמ"ש האמונת שמואל^{ט"ז} לגירסת הגהות מיימוניות וכו', ואף המנחת יעקב^{ט"ז} מודה לדינא^{ט"ז}, וכן כתב בכרתי ופלתי^{ט"ז}, ולהידוש גדול כזה היה מהר"ם צריך להביא ראיה ולא לכתוב בפשיטות כל כך. וסיים כדמשמע בפרק האשה^{ט"ז}, עיין שם בהגהות מיימוניות. אלא ודאי האמת יורה דרכו שמהר"ם לא הוציא מלכו מילין לומר ראה זה חדש הוא, כי כבר היה לעולמים כתבוהו ולשונו כפירוש רש"י בסוגיא דסוף פרק האשה (דף ס"ד ע"א א'^{ט"ז}) (אמתניתין^{ט"ז}) אין האשה קובעת כו' וכו'. ואמר רב פפא למיחש בהדא זימנא היישא, מאי קמ"ל כו' היכא דלא קיימא בתוך ימי נדתה אימא לא קמ"ל. פירש רש"י היכא דקאי בתוך ימי זיבתה כגון שקיחה למודה לראות ליום ט"ו לטבילה (שהן כ"ב לראיה) והקדימה וראתה בתוך ימי הזוב כגון ליום עשירי לטבילה) אימא (לא תחוש לה) דמי טמא טבילה אחריתי (ויגיע יום עשרים כן הוא לגירסת

שצד ס"ק כב.

שצח ס"ק ה.

ציונים לקונטרס אחרון

- תעב** עתה בלא להזכיר מ"ש בפנים ס"ק לט וס"ק מא"ב, שגם הדין הראשון (שמוכב בשו"ע מהה"ר) שבהגהות מיימוניות שרמ"א אחר טבילתה, אינה צריכה לחוש לזה אלא אחר טבילתה לראיית וסתה, ולא אחר טבילתה לראיית זו.
- תעב פ"ד אות ל'**
- תעו** וכן פירש ברב"ר הרמ"א, וממילא הוקשה להם לשון הרמ"א: כאילו ראתה ג"פ רצופים, ולשון ה"ט: שבינתיים היו ביאות של היתר.
- תעו** טבילה אחרת.
- תעו** שכתב: תפרוש מעצלה ליל שני של טבילתה, כשחגיג טבילה אחרת תפרוש מבעלה ליל שני של טבילה (ברמב"ם הוצ' פרק"ל הושיעט כפל לשון זה).
- תעו** ד"ה כתבו הגהות מיימוניות, שהשמיט כפילות זו.
- תעז** אם נפרש כן ברב"ר הגהות מיימוניות והשו"ע. תעז אחר תשמיש. וע"כ צ"ל שאכן הושיעין לליל טבילה דוקא במצאה מיד אחר תשמיש.
- תפ** ריש סי' קפ"ט ד"ה רדע שה' מיני וסתות הן.
- תפא** כגירסא הנפוצה בשו"ע כאן.
- תפב** וכו"ה גירסת האמונת שמואל בשו"ע כאן.
- תפג** והיינו שכל פעם שראתה, צריכה לחוש כשכא אותר מספר ימים אחר טבילה.
- תפד** שראו אי יש לחשוש גם לליל טבילה שלאח"כ.
- תפה** סי' א ד"ה ואגב, וסי' כג ד"ה ואגב אודיע לבת"ר (שכן גורס ומפרש בשו"ע).
- תפז** תורת השלמים ס"ק טז (שחולק עליו, וסובר שדין השו"ע הוא גם כשראתה בפעם הראשונה שכליל טבילה).
- תפז** שאן אף שימשה בליל א' ולא ראתה ושימשה בליל ב' וראתה — חוששת לליל ב' של טבילה שלאח"כ.
- תפח** תפ"ז ס"י סוד"ה כאילו.
- תפט** סד, א. ולא פירש היכן משמע שם כן.
- תע** שלשם מצוין מהר"ם כמקור לרב"ר.
- תעא** טג, סוע"ב.
- תעב** לה וסת עד שתקבעו ג' פעמים.

עד שיתאסף הרם ויתרבה ויצא כבשרה שנית כדרך הנשים שיש להם וסת שוה לזמי מותרת אחר ראיית עת נדתן והכא נמי חיישנין שמא תקבע לה וסת לראות מחמת תשמיש

קונטרס אחרון

מהרש"א, ומהר"ם הגיה עשירי) לא תאסר כו'. והיינו ממש כלשון מהר"ם¹³⁰¹, כשנגיע טבילה אחרת. ובפירושו רש"י צ"ל ויגיע יום עשירי, כמו שהגיה מהר"ם¹³⁰². דלפירוש מהרש"א (היתה למורה לראות ליום כ"ב (לראיה שהוא יום ט"ו לטבילה) ושנתה ליום י"ז כו' אימא דכי תטבול ביום י"ה¹³⁰³, ששומרת יום כנגד יום, ויגיע אח"כ עשרים יום מטבילה זו, דהוי ליה כ"ב יום מראית השנינו כו' י"ט). כל לשון זה דכי מטיא כו' י"ט ויגיע כו' י"ט¹³⁰⁴ הוא שפת יתר ואך למחסור, שהרי היתה למורה בט"ו לטבילה אלא שהוא כ"ב לראייה, והוי ליה למימר נמי הכא בקצה שיגיע יום כ"ב] לראייתה. וגם לשון אחריתי¹³⁰⁵ לא אחי שפיר כלל, דהוה ליה [למימר] דכי תטבול כו'. וגם לשון מטיא לא אחי שפיר שהרי למחר היא טובלת. ובר מן דין מבואר מלשון רש"י שם ד"ה הני מילי כו' יום ששינתה (בתוך ימים הראויים לנדה) כי מתני' כו' (שהיא למורה לראות ביום ט"ו לטבילתה שהן כ"ב לראיה כו') ושנתה (ליום כ' לטבילה שהוא כ"ז לראיה). אלמא¹³⁰⁶ דיום ששינתה בו הוא כ"ז או י"ז. והא דפירש רש"י דכי הדר מטיא כו'¹³⁰⁷, כוונתו לתרץ דלא תקיש היכי סלקא דעתא שלא לתוש בימי זיבה הא יום ט"ו הוא בימי זיבה ותגן¹³⁰⁸ שניהם אסורים, לכך הקדים רש"י דט"ו הוא לטבילה ואם כן כי הדר מטי כו'. אבל הא דקאמרינן בנמרא אליבא דרב פפא הני מילי כו' י"ט. אבל (היכא דלא קיימא כו'¹³⁰⁹), היינו ביום ששינתה בו, כדפירש רש"י שהוא יום כ"ז או י"ז. דליום שהיא למורה שהוא כ"ב לא איצטריך רב פפא לאשמועינן מטבא דנפשיה¹³¹⁰, דהא נפקא ליה זמנא הדרא מדיוקא דמתניתין, כדאמר רב פפא בסוף פרק ד'¹³¹¹ נתנו אגן הריחה למורה כו' והכא ואשמועינן ליום ששינתה בו שהוא כ"ז, או י"ז כשהקיימא לראות בי"ז לראייתה שהוא בימי זיבתה שאינן ראויין לקבוע בהן וסת. ולכן¹³¹² אינה מונה י"ז מראיה זו, אלא מראיה אחרת שתראה אחר זיבתה ותטבול ויגיע יום עשירי לטבילה שהוא י"ז לראיה, והוה שפירש רש"י דכי מטיא טבילה אחריתי כו'.

וכן הוא בהדיא בהראב"ד (בספר בעלי הנפש דף י' ע"א¹³¹³) עוד נפרט לך כו' (אם ראתה בר"ח ניסן וראתה עוד בעשרה בו הראיה הזאת השנית אינה ראויה לקביעת וסת כו', אלא הרי היא חוששת לר"ה אייר שהוא ראוי לקביעת וסת כו', ואם ראתה בר"ה אייר חוששת ג"כ לעשרה בו כו', ואם לא ראתה בר"ה סיון כו' ואינה חוששת לעשרה בסיון כו', לפי שלא היה חשש העשירי מפני מעלת גופו כו'¹³¹⁴). והכי נמי סבירא ליה למהר"ם בהגהות מיימוניות¹³¹⁵. ולא סבירא ליה¹³¹⁶

ציונים לקונטרס אחרון

תצג מרוטנבורג, כדלעיל.
תעד מלובלין. והיינו שהקיימא לראות ביום עשירי לטבילה (י"ז לראיה, שהוא בימי זיבה, ושומרה יום כנגד יום וטבולה), חוששת כשיגיע יום עשירי מטבילה אחרת לימי נדתה, אף שהוא בימי זיבה (משא"כ יום עשירי מטבילה זו הוא בימי נדה).
תעה היינו למחרת.
תעז חוששת לו, אף שראיית השנינו הוא בימי זיבה (משא"כ יום החשש הוא בימי נדה).
תעז טבילה אחריתי ותטבול.
תעז יום עשרים לא תאסר לשמש.
תעצ שברש"י: דכי מטיא טבילה אחריתי.
תק שאנו דנים כאן בחשש של יום ששינתה אם הוא בימי נדה (יום כז) או בימי זיבה (יום יז), ולא בחשש יום קביעתה. וא"כ אין לפרש בהמשך לשון רש"י כפירוש מהרש"א, וכדלקמן.
תקא יום ט"ו לטבילתה קיימא לה בימים הראויים לנדה (שמכאן רצה מהרש"א להוכיח, שמייורי בחשש יום קביעתה).
תקב סג, סוע"ב (היתה למורה לראות יום ט"ו ושנתה ליום כ').
תקג היכא דקיימי בתוך ימי נדתה.
תקד בתוך ימי נדתה.
תקה שחוששין לו אף בימי זיבתה.
תקי לט, סוע"א.
תקל כיון שראיית השנינו הוא בימי זיבתה, שא"א לקבוע בו וסת, לכן אינה כו' (ובדלקמן), דראיית זב היא.
תקמ תקח בהוצאת ברלין תקכב, והוא בשער תיקון הוסתות ס'¹³¹⁷.
תקט אלא למעלת ראיית נדתה, שהייתה חוששת לעשירי לראיה, ואם הראייה אין כאן עשירי לה אין כאן.
תקי שאינה מונה ההפלגה מראיה מחמת תשמיש, כיון שהוה ראייה של ימי זיבתה שאינה ראויה לקבוע בה וסת, אלא מונין ההפלגה מראיית וסתה. וראה פס"ד צ"ע רלב, ד.
תקיא להגהות מיימוניות.

בשעור הפלגה זו שמוסף ראיית וסתה שנקתה מדמיה עד שנתאסף ונתרבה בימים אלו

קונטרס אחרון

כהרמב"ן^{תק"ב} דבומן הזה קובעת וסת בימי זיבה, אלא כהראב"ד^{תק"ג}, מדלא הגיה כלום על מה שכתב הרמב"ם^{תק"ד} דלא קבעה בימי זיבה, ולא הביאו ע"ז דברי הרמב"ן כמו שהביאו דבריו בכמה מקומות^{תקט"ו}. ואי נמי סבירא להו כהרמב"ן, מכל מקום ברואה מחמת תשמיש שאין ראייה זו ראויה לקביעות וסת ההפלגה שהפליגה מראיה שלפניה שראתה שלא מחמת תשמיש כמו שנתבאר לעיל^{תקט"ז} בשם הש"ך^{תק"ח}, הרי זה כראיה שבימי זיבה שאינה ראויה ג"כ לקביעות וסת^{תק"ח}. ומשום הכי אינה מונה ממנה, אלא היא נעשית זנב לראית נדה כמבואר בראב"ד^{ד"ח} (ע"ב^{תק"ט}) ע"ש. וזהו דעת הש"ע שהביא דברי מהר"ם הללכה, אף שבס"ט קפ"ט סבירא ליה כהרמב"ן, עיין שם בטור וב"י^{תק"י} ורמ"א^{תק"י} סעיף י"ג בהג"ה, וכמ"ש שם בסעיף ל"ב^{תקכ"א}.

היינו^{תקכ"ב} דוקא בוסת ההפלגה, שאין הראשונה^{תקכ"ג} מן המנין ואינה ראויה לקביעות וסת^{תקכ"ד} אלא אם כן הפליגה וחזרה וראתה שנית מחמת תשמיש^{תקכ"ה}, שמונין ההפלגה מראיה ראשונה להוש לה אחר ראייה השנית כדלקמן סעיף י"א, אבל כל זמן שלא ראתה שנית מחמת תשמיש אינה מונה ממנה, אלא נעשית זנב לראיה שלפניה כמ"ש הראב"ד^{גבי ימי זיבה}, אבל לא בוסת החדש, שהראיה ראשונה מן המנין וראויה לקביעות וסת כמ"ש מהר"ם (בתשובות הרשב"א סי' תתל"ט), וכן כתב הש"ך^{תקכ"ו}, ובוסת^{תקכ"ז} ההפלגה אף אם ראתה שנית מחמת תשמיש אינה ראויה לקביעות וסת אלא אם כן בינתיים לא ראתה שלא מחמת תשמיש, אבל אם ראתה בינתיים סתרה ראייה זו את ההפלגה, משום הדלין לקולא למימר שלא התשמיש גרם לה לראות ב' פעמים אלו בהפלגות אלו שבינתיים, אלא שאירע לה מקרה שפירסה נדה תחתיו^{תקכ"ח}. דמהאי טעמא בעינן ג' פעמים רצופים לקביעות וסת המורכב מתהיש או הפלגה ומחמת מעשה כרואה מחמת תשמיש או בקפיצות כמ"ש הראב"ד^{תקכ"ט} גבי קפיצות וכמ"ש לקמן סי' קפ"ט^{תק"ל}. וגם יש לומר שאף אם התשמיש הוא הגורם, מכל מקום כיון שראתה בינתיים אין כאן ההפלגה^{תק"ל}. ולקמן סעיף י"א^{תקכ"ב} מיידי בלא ראתה בינתיים כלל^{תק"ל}, דומיא דראתה בר"ה ובי' בו ובי' בו^{תק"ל} דמסיק בסוף התשובה שם (בתשובת הרשב"א סי' תתל"ח^ת), וכמבואר בהרי"א מלשון הש"ך סי' קפ"ט ס"ק מ"ח^{תק"ל} דלא יאה כו'^{תק"ל}, ועיין שם דמדמי לה^{תק"ל} לדלקמן סעיף י"א.

ציורים לקונטרס אחרון

תקוב גלה נדה פ"ה הט"ו, הובא לקמן סי' קפט ס"ק ק"ב.
תק"ג דס"ל שאינה קובעת וסת בימי זיבתה, כדלקמן שם.
תק"ד פ"ח ה"ט. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רלב.
תקטו בתהוות מיימונית ה' אסו"ב מביא בכ"מ מה' ל נדה להרמב"ן.
תקטז ס"ק לט וק"יא ס"ק יב.
תק"ז ס"י קפט ס"ק מח.
תק"ח מירא דגמרא.
תק"ט כסיון הרב"ם המועתקים לעיל; וענשו שבא בימי זיבה אינו אלא זנב הראשון, ואם הראשון אין כאן, זנב אין כאן.
תק"ב ר"ה ולעיל.
תק"ב כס"ק ק"ב.
תקכ"ב אר"ל; והיינו, ובה לבאר מ"ש בפנים ריש ס"ק לט, שלוסת החודש חוששת מיר ולוסת ההפלגה — רק כשהי"ת ב"ם.
תקכ"ג הראיה הראשונה שמחמת תשמיש.
תקכ"ד אלא להיות זנב לראיה כ"ל.
תקכ"ה שאז הוי וסת המורכב ההפלגה ותשמיש (ולא זנב לראיה),

תקבו ס"ק לה, וכדלעיל בפנים ריש ס"ק לט.
תקכ"ב בא לבאר מ"ש לקמן בפנים ס"ק נא, שבמורכב מהפלגה ותשמיש אינה חוששת אא"כ לא ראתה בינתיים.
תקכ"ח וכו' לקמן סי' קפט ס"ק ע"ב (במוטגר). שם ס"ק עה בסופו (לרעת הראב"ד והש"ך דלקמן).
תקכ"ט שער תיקון הוסתות סוסי"ג.
תק"ל ס"ק עה, וק"יא ס"ק ב. וכו' לקמן (ד"ה ועיקרה), וכאן בפנים ס"ק מב, וש"ג.
תקלא שטעמא זה אפשר יורה לזה אף הירושיה דלקמן סי' קפט ס"ק עה.
תקלב ראתה מחמת תשמיש ולאחר חצי שנה חזרה וראתה מחמת תשמיש כו'.
תקלג כדלקמן ס"ק נא.
תקלד שמיידי שלא ראתה כלל בימים שבינתיים.
תקלה הובא לעיל ק"יא ס"ק יב. לקמן (ד"ה ועיקרה ובהגהה), ובס"י קפט ס"ק עב.
תקלו וא"כ אין להחמיר בוסת המורכב מהפלגה וקפיצות יותר מוסת הפלגה בלבד, וכמו שבוטת ההפלגה לא ראתה בינתיים, כן בוסת המורכב. תקלו וסת המורכב מהפלגה וקפיצות לוסת המורכב מהפלגה ותשמיש.

שעוד ליל טבילתה יצא על ידי תשמיש ולכן צריכה לפרוש מבעלה בליל זה כדלקמן סי'

קונטרס אחרון

וכיון ^{תקנ} דרביה זו שראתה בניתיים סתרה להפלגה שביניהן, אם כן גם רביה שנית שמחמת תשמיש היא כראשונה שנעשית זכב לראיית וסתה שלפניה, לחוש לה אחר שחראה ג' פעמים שלא מחמת תשמיש ^{תקנ} ואם ^{תקנ} אחר שראתה ג' פעמים שלא מחמת תשמיש ראתה מחמת תשמיש בכשיעור הפלגה שהפליגה ב' פעמים הראשונים אחר ראיית וסתה, קבעה לה וסת להפלגה זו לראות מחמת תשמיש בהפלגה זו לעולם אחר ראיית וסתה, שהרי כלל גדול אמרו הפוסקים לקמן סי' קפ"ט סוף סעיף ה' שבכל ענין שהתא משהו ראיותיה קבעה לה וסת ^{תקנ}, ומשום הכי קבעה בשבועות והדשים והפלגות ודולגים וסרוגין ובמאורעי הגוף ובמורכבים, ובכולן הטעם משום שהיא משהו ראיותיה. ומהם למד מהר"ם (בתשובת רשב"א סימן תתל"ט ^{תקנ}) לתשמיש ראשון שאחר טבילה כדלקמן, וכמ"ש באמנות שמואל סי' א' ^{תקנ}, והוא הדין והוא הטעם בנידון דידן ^{תקנ}. וכנאי גונא נמי מבואר בראב"ד ^{תקנ} דקבעה לה וסת לדמים יתרים דאחוספו בה והקדימו לבא קודם וסתה הקבוע, אם הקדימו ג' פעמים ביום ידוע בחדש וכמ"ש לקמן סימן קפ"ט ^{תקנ}. והוא הדין ביום ידוע להפלגה שאינו ראוי לקביעות וסת, שאינו סתור הפלגת וסתה הקבוע או שאינו קבוע, כמבואר שם בהראב"ד גבי ימי זיבה ^{תקנ} ע"ש.

ועקירת ^{תקנ} וסת זה הוא כמו וסת המורכב מתשמיש והפלגה שהפליגה בין תשמיש לתשמיש דלקמן סעיף י"א, דאינו נעקר אלא כשעברה ושמה ג' פעמים כמ"ש המנחת יעקב שם ^{תקנ}, דאינו נעקר אלא כעין שנקבע כדלקמן סימן קפ"ט סעיף כ"ו ^{תקנ}. דליכא למימר דהכא ^{תקנ} כיון ששימשה אחר שעברה הפלגה ולא ראתה עדיף שמששה ביום ההפלגה, שהרי נקבע לה וסת כלא הדם מחמת תשמיש כך וכך ימים. וכיון שהפלגה יותר ולא ראתה נעקר הוסת כאלו לא הפליגה יותר, דיש בכלל מאתיים מנה. ולקמן סי' קפ"ט סעיף כ"ו ^{תקנ} יש לוטר דמייירי בוסת ההש"ש, אי נמי בוסת הפלגה וכפשיהקה קודם שהגיע הזמן ^{תקנ}. דזה אינו, דאם כן לא הווי ליה להשתלח ערוך והאחרונים לסתם כל כך. ותו, דבהרא"ש שם ^{תקנ} מבואר בהדיא דוסת הפלגת דינו כוסת החדש בזה. ותו, דהכא מיד שעברה הפלגה אחת היאך מותרת לשמש אה"כ לעולם ^{תקנ}. ולומר, דלענין איסור עולם לא התמירו כל כך, הוא דוחק גדול ^{תקנ}, והוי ^{תקנ} להו להאחרונים לפרש שהקילו כאן

ציונים לקונטרס אחרון

בשם מהר"ם ובשו"ע, דסגי בפרישה ג"פ, כדלקמן. תקמ"ט תורת השלמים סי' לח, וכדלקמן בפנים סי' נב, אף שגם שם נראה במקור ההלכה, בתשובת מהר"ם שבשו"ת הרשב"א ובשו"ע, דסגי בפרישה ג"פ, כדלקמן. תקנ"א וסי' צח. וראה לקמן שם סי' עה וש"נ. תקנ"ב נעקר אף שלא עברה ושימשה (כפשטות משמעות לשון השו"ע סי' וסי"א, וכדלקמן). והטעם הוא כיון ששימשה (בתיבת) אחר כו'. תקנ"ג היה המקרה לזמן ידוע אינו נעקר אלא אם כן בא המקרה בזמן ג' פעמים ולא ראתה. תקנ"ד אבל אם פיהקה אחר שעבר הזמן ולא ראתה אמרינן דבכלל מאתיים מנה והוי עקירה כ"ל. תקנ"ה פ"ט סי' א' (הב'); אם היו וסתות וגופה לעתים יודעים כגון מ"ח לר"ח או מכי יום ל"ט יום כו'. תקנ"ו כשם דאמרינן שמה ששימשה אחר שעברה ההפלגה ולא ראתה נעקר הוסת, כן נאמר שאחר שעברה ההפלגה תחשוש שמא תראה, ואילו בשו"ע סי' א' מבואר שכשענין חצי ענה אסורה ענה אחת. תקנ"ז שאילו היינו אמרים כמבאר זו דבכלל מאתיים מנה, היה צריך לאסור כאן כמו בראיה ראשונה שאחר טבילה, דלעיל בפנים סי' מ"ב. תקנ"ח ואם לא נפרש כהמנחת יעקב, דמייירי הכא שעברה ושמה בו ולא ראתה, הוי להו כו'.

תקל"ח בא לבאר הטעם למ"ש לעיל בפנים סי' מ, שגם כשראתה ב"פ אחר טבילה לראיית נדה, אינה חוששת למורכב מהפלגה ותשמיש (רק להיות זכב לראיה), כיון דרביה זו כו'. תקל"ט כמבואר בפנים ריש סי' מא, שאחר שתטבול לראיית וסתה שלישית צריכה לפרוש מבעלה בלילה זה. תקמ"א בא לבאר מ"ש בפנים סי' מב (ד"ה ואם ראתה). תקמ"ב ראה לקמן סי' קפ"ט ק"א סוף סי' ב (שע"כ) צריך שיהיה לוסת מקור בגמרא. תקמ"ג שהוא המקור להלכה שבדמ"א, לקבוע לה וסת לביאה הראשונה שאחר טבילה. שנתבאר לעיל בתחלת הקו"א. תקמ"ד ד"ה ורגב (שבסחתו חוששין לביאה הראשונה שאחר טבילה). תקמ"ה לקבוע וסת בדמ"א בהפלגה שוה מיום טבילה. תקמ"ו ענין תיקון הוסתות סי' ב. תקמ"ז ק"א סי' ק. תקמ"ח שורבא לעיל (ד"ה ובי"ה בהרי"א), שאם ראתה ב"ר"ח ניסן ובי' בו, רביה שניה זאת אינה סתודתה לא למי חדשה ולא להפלגה. תקמ"ט בא לבאר מ"ש בפנים סוף סי' מב, שעקירת וסת זה הוא רק כשעברה ג"פ ושמישה בו ולא ראתה, אף שרואה במקור ההלכה, בהגהות מיימוניות

שלב

הלכות נדה קפ

קפ"ט¹³⁰ ככל וסת שלא נקבע ג' פעמים שהוששת לו וצריכה לפרוש מבעלה משום חשש שמא תקבענו¹³¹. וליל מבילתה לאו דוקא אלא הוא הדין ליל ב' של מבילתה¹³² כמו

קונטרס אחרון

יותר מבשאר וסת המורכב דלקמן סי' קפ"ט. וגם מנא ליה למהר"ם¹³³ לחלק כן. ואי סבירא ליה הכי מסבירא דנפשיה לא הוי ליה לכתוב בפשיטות כל כך, עיין שם בתשובת הרשב"א. אלא ודאי כמו שכתב המנחת יעקב שלא הקילו כאן יותר משאר וסת המורכב דלקמן סימן קפ"ט¹³⁴. והשלחן ערוך והאחרונים קיצרו כאן* וסמכו על מ"ש בסי' קפ"ט. ומהר"ם באמת לא סבירא ליה הכי¹³⁵. כמבואר מסיים לשונו שם¹³⁶ בהריא דאיה צריכה [להשוש] בראש הודש וי' וכי בו אלא בהדש הב' ולא בהדש הג' ע"ש. ועל כרחק צריך לומר דסבירא ליה למהר"ם הכי גם בשאר וסת המורכב דנעקב בעקירת אחד מהם, משום דתלינן לקולא שהוא הגורם להם לבא. כמו דתלינן הכי לכלי עלמא קודם שנקבע הוסת ג' פעמים כמ"ש לקמן סי' קפ"ט¹³⁷ בשם הראב"ד¹³⁸ והש"ך¹³⁹. ולא סבירא ליה למהר"ם לחלק בין נקבע הוסת ללא נקבע כדעת הראב"ד¹⁴⁰ ורמב"ן¹⁴¹. דבלאו הכי נמי לא סבירא ליה כוונתיהו במה שהצריך לפרוש ג' פעמים בימי הוסת אף שהוא וסת ההפלות, כמבואר בש"ע סעי' י"א¹⁴², וכן

תחלת ראייה, והיינו מלייל טבילה לתחלת ראייה כדלעיל סוף סי' קפ"ז¹⁴³. וטבילה¹⁴⁴ אחרת דהכא היינו מחטביל לראיה זו כדעת הש"ך וסיעתו¹⁴⁵. דזה אינו, דמלבד דוחק לשון¹⁴⁶, אי אפשר כלל לומר דלא תליא הדיקה בתשמיש כלל כי אם בהפלות או חדש, דאם כן אף שראתה כביאה ראשונה בג' לילי טבילות היה לך למתילי בהפלות או ימי החדש ולא לאסרה על בעלה עולמית, כיון שביתתים היו ביאות של היתר כדלקמן.

שצו סוף ב. **שצו** דרקלמן שם ס' ג' וש"פ. ושלישת אחר מבילה, דרקלמן מן ס"ק פב וס"ג נה.

ציונים לקונטרס אחרון

טבילה אחרת כו'. תקע כמובא לעיל בתחלת הקי"א. תקעא כשתיגע טבילה אחרת (וכדלעיל ד"ה והנה). תקעב אלא מעשברה העונה ולא ראתה נעקר הוסת אף שלא שימשה. תקעג בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתל"ז קבעה לה וסת מר"ן יוס לר"ן יוס, שלא לשמש ביסתה בחודש השני בעשרה ובריום עשרים בו ובריום שלשים. תקעד סי' קע (לענין וסת המורכב מקפיצות וימים). וס"ק צח (לענין וסת המורכב מוסת הגוף וימים). וק"א ס"ק ב. וכדלעיל ד"ה היינו), וש"י תקעה שיע' תיקון והסתרת סוסי"ג. תקעו סי' קמ (כדלעיל ד"ה היינו, וכאן בהגהה), שאין לחמור ביסת המורכב מהפלה וקפיצות יותר מוסת הפלה בלבד (וכמו שביטת ההפלה כשעבר הוסת ולא ראתה נעקר, כך גם ביסת המורכב). תקעז שהיא ההלכה שבטור ושו"ע סי' קפט סכ"ז (שהואבה כב"י שם ד"ה כשם, בשם הראב"ד והרמב"ן); א"כ בא המקרה ג"פ בומנו ולא ראתה. תקעח שאם קבעה וסת לראית רם מחמת תשמיש כל חצי שנה פורשת ער שיעקר פ' פעמים.

תקנה מרטנבורג (בתשובתו בששו"ת הרשב"א סי' תתל"ז, שהוא מקור ההלכה בששו"ע סי"א), שכותב מורוש נעקב גם בלי עברה ושמשוה, כדלקמן. תקנט סוף כו, שאינו נעקר אלא א"כ בא המקרה בזמנו. תקס מהר"ם מרטנבורג והשו"ע סי"א והאחרונים. תקסא אלא הפלה בלבד, ולכן כשפירשה ג"פ ביום הפלה ולא ראתה נעקר. תקסב הובא לעיל בפנים סי' ח, וש"י. תקסג בתשובתו בששו"ת הרשב"א סי' תתל"ז, שהיא ההלכה בששו"ע סי"א. תקסד שלא מחמת תשמיש, שהוששת להפלה. תקסה הובא לעיל ד"ה היינו). תקסו בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתל"ז. הובא לעיל ד"ה היינו), ובפנים ריש סי' ק"ט. תקסז כמה שהובא ממנו בהגהות מיימניות פ"ד אות י. שהיא ההלכה בששו"ע סוף י. תקסח סי' ח. תקסט כיון שפירמת רומה בזה לוסת הפלה גילה, א"כ אין לחלק כאן בין טבילה לוסת לבין טבילה לרמי"ת (מטעם האמור בפנים סי' לט), אלא

שכתוב בהגהות מיימוניות^{שפ} ובית יוסף^ה הוא הרין ליל אחר הדעיקר תולה בהפלגות שוות כן דעת רמ"א^ת ומ"ו^ת בפרוש דין זה דלא כש"ך^ת ואמנת שמואל^ת:

קונטרס אחרון

הוא בתשובת הרשב"א שם^{תקעט}, לפי^{תקפ} דעת הרמב"ן בפ"ו^{תקפא}, וכן דעת רש"ל^{תקפב} ובי"ח^{תקפג} וש"ך^{תקפד} סימן קפ"ט מכיון שלא ראתה ביום שהייתה למורה בו שוב אינה חוששת, שהרי אין כאן הפלגה היתה למורה בה אלא גדולה ממנה. ועל כרחק צריך לומר דהבי"ח והש"ך סתמו כאן^{תקפה} לפי שסמכו על מה שכתבו בס"י קפ"ט. וכן^{תקפז} יש לומר ג"כ על השלחן ערוך סעיף י' שהעתיק לשון מהר"ם^{תקפח} דכל מדי כו' תקפ"ח אלא הוא כו', אף על גב דאיכא למידק מינה דבראתה ג' פעמים סגי בפרישה ג' פעמים^{תקפ"ט}, כמ"ש האמנת שמואל^{תקצ} והמנת יעקב^{תקצ"א}, ומהר"ם סבירא ליה באמת הכי דלא בעי עקירה כעין שנקבע^{תקצ"ב}, אבל השלחן ערוך לא חש למאי דאיכא למישמע מדיוקא בעלמא, נגד המפורש באר היטב בס"י קפ"ט סעיף כ"ו דבעינן כעין שנקבע דוקא^{תקצ"ג}.

ועיקר^{תקצ"ד} הדין דאשמועינן מדיוקא הוא דין אמת, דאף אם נקבע לה וסת לא חיישא ליה אלא תלתא זימנא דנעקף ב' פעמים^{תקצ"ה}, ולא נאסרה לעולם^{תקצ"ו}, מאחר שהיו ביאות של היתר הרבה עד שהגיע ראית וסתה שנית^{תקצ"ז}, דבהכי מיירי לפי דעת הש"ך^{תקצ"ח}, לכן לא הוצרך הט"ו לפרש כלל היכי משכחת לה ביאות של היתר^{תקצ"ט}, ולכן לא הוצרך ג"כ להגיה בשלחן ערוך ליל ב' וי"ו כמ"ש מהר"ם בהגהות מיימוניות^{ת"א}, וכן הוא בשלחן ערוך שנדפסו בלי הגהות רמ"א כמ"ש האמנת שמואל^{ת"ב}, וכוונת מהר"ם^{ת"ג} אינה כדי שתחא ביאה של היתר בינתים אלא משום תשמיש הראשון שיהא בחייה^{ת"ד}, כמבואר ממש בתשובת^{ת"ה} הרשב"א י' תתל"ט כל שעת תשמיש הראשון כו'

תג ס"ק ל'
תד ס"א ד"ה ואנב, וס"ב כג ד"ה אנב ארעין לת"ר.
ותבאר בארוכה בקי"א ס"ק יג.

שצט פ"ד אות ל בשם מהר"ם.
ת ד"ה תבוא דגהות מיימוניות.
תא סעיף י'
תב ס"ק ד'.

ציונים לקונטרס אחרון

תקצג שמזה מוכן שגם כאן אינו נעקר אלא אם כן עברה ושימשה בליל הוסת ולא ראתה, ובי"ח בפנים ס"ק מב. וראה כללי המוסקים כלל רפ"ו.
תקצד חזרו למה שהתחיל לבאר בתחלת הקי"א, בדברי הרמ"א והט"ו, שהחילוק בסעיף י', בין השו"ע לרמ"א, אם רמ"ת בראיה הראשונה אחר טבילה או לא, כמבואר בפנים ס"ק מא וסוף ס"ק מב. ובשניהם מיירי בטבילה וסתה (ולא בטבילה לרמ"ת), כמבואר בפנים ס"ק מ"ד.
תקצה עני"ש אם עברה ושימשה, וכמבואר בפנים ס"ק מב.
תקצו כמו ברמ"ת ג"פ לדעיל ס"א.
תקצז ובי"ח בפנים ס"ק מב.
תקצח ס"ק י"ד, שתייך כן בדין הרמ"א, ומבין שבי"ח גם בדין השו"ע.
תקצט שכבר נתבאר לעיל בארוכה, שזהו פירוש כשתגיע טבילה אחרת שלשון מהר"ם בהגהות מיימוניות והשו"ע, ושכל הלחץ והדחק של שאר האחרונים הוא כיון שלא פירש כן.
תר אלא השאר הנוסח כמות שהוא: בליל של טבילה. תראה פ"ד אות ל': ליל שני של טבילה.
תרב ס"א וט"ו כג.
תרג שכתב בליל שני של טבילה.
תרד כמבואר בפנים סוף ס"ק מב.
תרה מהר"ם מרוטנבורג בשו"ת הרשב"א.

תקעט תשובת מהר"ם בס"י תלחה, שהובאה לעיל: שלא נאשמה בוסתה בחורש השני בעשרה וביום עשירי בו וביום שלשים.
תקפ אוצ"ל ופ"י.
תקפא הלכה ד'. הובא לקמן ס"י קפט ס"ק סה.
תקפב כביאורו לטור.
תקפג ד"ה ואם הפסיקה.
תקפד ס"י מהו. ובקורות הכסף שם לט"ו ס"ק לא. הובא לקמן שם. וראה כאן בפנים ס"ק נ"גא.
תקפה ולא העירו כלום על דברי השו"ע ס"א.
תקפו חזרו למה שהתחיל לבאר קודם, שגם בס"י נתבאר לעיל בפנים סוף ס"ק מב, שעקירת וסת זה הוא רק כשנבגרה ג"פ ושימשה בו ולא ראתה, אף שראיה במקור ההלכה בהגהות מיימוניות בשם מהר"ם ובשו"ע, דסגי בפרישה ג"פ.
תקפז בהגהות מיימוניות פ"ד אות ל'.
תקפח דלא קבעה וסת לא חיישא אלא ח"א זימנא.
תקפ"ט נעקף הוסת מבלי שתעבור והתמשש, אע"פ שאין זה עקירה כעין שנקבע.
תקצ ס"א וט"ו כג, שמ"ל השו"ע משמע דאפילו בג"פ אינה חוששת כ"א ליל טבילה (וא"כ איכא למדק מינה גם, דאפילו בג"פ סגי בפרישה ג"פ).
תקצא ס"ק ט' (שהביא דברי אמנת שמואל הג"ל).
תקצב כרעיל, מתשובתו בשו"ת הרשב"א.

שלד

הלכות נדה קפו

(זמינה לפירוט) ליל של מבילתה ואין צורך לפרוש ליל של מבילה שלישית
דבל מידי דלא קבעה וסת לא חיישנן אלא [מב] חדא זימנא. הנה"ס: ואס

באר הגולה

* (פי' אדלען קאי שפירשה ליל מבילתה ואח"כ שגשה ולא ראתה מ"מ אם אח"כ ראתה עם הקורם ג"פ בביאה ראשונה שום שמוש היתר כנידום כדלעיל בריש הכ"י בגלעני.)

[מב] דת"א זימנא. דכיון שרילגה פעם אחת ולא ראתה מחמת תשמיש אף על פי שלא שמשו מכל מקום הרי אין ראיות הראשונות שמחמת תשמיש מצטרפות עם

קונטרס אחרון

ג' פעמים רצופים לג' טבילות כו' ת"י. דעל כרחק ת"י מיירי בכהאי גוונא ממש דג' טבילות הן לג' ראיות וסתה שבינתיים טבלה ושימשה, דברצופים ממש למה לג' טבילות, בבי' סגי ת"י, ודו"ק. וגם כל עיקר דין זה משנה שאינה צריכה היא ושפת יתר, שכבר בירר מהר"ם שם ת"י דין זה בתחלת התשובה שם באורך כל הצורך, ולמה לו לכפול הענין במלות שונות ללא צורך כלל. אלא ודאי כוונתו כדעת האחרונים לאסור אף בביאה של היתר בינתיים ועל פי מה שנתבאר, דלא ככרתי ופלתי ת"י. והשתא אתי שפיר דלא הוצרך רמ"א להגיה ליל ב' בנוסח השלחן ערוך שהגיע לידו ת"י וכן הבאים אחריו ת"י, משום שסמכו על מה שכתב בהג"ה כל פעם בביאה ראשונה כו', למימרא דעד השתא מיירי שלא בביאה ראשונה אלא בביאה ב', אף שהיא בלילה הראשון, והוא הדין בלילה אחר, וזה מובן ממאלו מלשון השלחן ערוך מיהו מיהוש חיישא כו' כגון כו' ת"י, מבואר דזה אינו אלא דוגמא בעלמא ולא דוקא ליל טבילה. והשתא אתי שפיר מה שכתב מהר"ם ס"ק י"ד דשמה ת"י החשש כו' ת"י, ר"ל דכיון דמיירי שלא ראתה בביאה ראשונה כל הג' פעמים אלא שכל הג' פעמים היו בלילה אחד, לא נאסרה אלא בלילה זה ואח"כ מותרת, מה שאין כן בביאה ראשונה ג' פעמים נאסרה לעולם ת"י. והא ת"י דאינה חוששת לביאה ראשונה בפעם אחת כמו חוששת לילה א', זה הדין ת"י ט"ז (ומכח חששא כו' ת"י) לא אסרינן עולמית, דלא כמנתי יעקב ת"י שלא ירד לסוף דעת הט"ז שם, ונמשך לשיטתו והבנתו ת"י ב"טז ס"ק י"ד ורמ"א שהביאות הראשונות לא היו בלילה אחד ת"י, דאם לא כן תלינן שהלילה הוא הגורם ת"י, ואם כן לא קשה מידי ת"י, ודו"ק (וכבר סתר דבריו בכרתי ופלתי ת"י בראיות ברורות נגמרא וכל הפוסקים):

ציונים לקונטרס אחרון

תרטו כמ"ש הרמ"א.
תריז בא לבאר מ"ש בגמס ס"ק מד (ד"ה ומיהו).
תריח דלא הוחזקה בשלש פעמים.
תריט בתורת השלמים ס"ק לה שכתב שרבי הט"ז אך למותר (וראה לעיל קו"א ס"ק ב, שם המנחת יעקב ס"ק לה טובי סבא זו, לענין רמ"ת ג"פ שדי בעקירת פתח).
תרכ בתורת השלמים ס"ק טז וס"ל, וכדלעיל בתחלת הקו"א.
תרכב על דברי הרמ"א.
תרכב אלא ביאה ראשונה שלאחר טבילה כל פעם בלילה אחת.
תרכג ואנה נאסרת על בעלה עולמית ריבולה לשמש בליל שני של טבילה.
תרכד קיישיית הט"ז ס"ק טז שנסאר אותה גם בפעם אחת או ב' פעמים, שהרי בפעם אחת תמיד אינה נאסרת אלא בלילה הראשון, ולכן כתב ע"ז שרבינו אך למותר.
תרכה ס"ק י.

תרו שאם רמ"ת בתשמיש הראשון שאחר טבילה נאסרת לעולם. והיא ההלכה שברמ"א, וכמבואר בפנים ס"ק מד.
תרז לעיל (ד"ה והנה) נתבאר ההוכחות שמהר"ם (שבהגהות מיימנות) ושו"ע מיירי בג' טבילות לג' ראיות וסתה. ועתה מוכיח שגם מהר"ם שבוש"ת הרשב"א ורמ"א מיירי בזה.
תריא אחת לפני ראה שניה ואחת לפני ראיה שלישית, ואילו בראיה הא' אפשר שאינה סמוכה לטבילה, משא"כ אם המזכיר בקביעת וסת לראיית תשמיש ראשון שאחר טבילה וסתה צורך ג' פעמים בסמיכות לטבילת וסתה.
תריב בשו"ת הרשב"א סי' תלט.
תרי ג' ס"ק י (ד"ה אך).
תריא שהיה כתוב בו: בליל של טבילות.
תריב לא הגידו כן בשו"ע.
תריג ראתה פעם אחת או פעמים בליל של טבילות כו'.
תריד ברין המוכב בשו"ע.
תרטו באותו לילה דוקא ואח"כ מותרת.

ראתה שלש פעמים כל פעם צביאה ראשונה [מג] שאחר טבילתה אסורה לצעלה כאלו
ראתה שלש פעמים רצופים שהרי אי אפשר לה לטבול [מד] ולשמש עמו שהרי היא

השלישית שתראה אחר כך לקבוע וסת בצירוף שלשתן לפי שהוסת הזה אינו נקבע אלא
ברצופים כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח וסעיף י"ט י"ח.

וכיון שאינו מצטרפות לקביעת וסת אינה חוששת להן כי לא אמרו לחוש לוסת שלא
נקבע ג' פעמים אלא משום חשש שמא תקבענו י"ח אבל כשאינו מצטרף לקביעת וסת עם
הראיה שתראה אחר כך אלא צריכה עוד ב' ראיות אחרות אם כן הוי' נחשבת לתחלת
ראיה לכך אינה חוששת לה במרם תראה אותה כמו שאין חוששין לכל תחלת ראיה
במרם תראה אותה.

ואם ראתה ג' פעמים בלילי טבילתה שלאחר ראיית וסתה בג' וסתות רצופים קבעה לה
וסת לראות מחמת תשמיש בליל זה וצריכה לפרוש לעולם בליל זה י"ח עד שתעקר ממנה
ג' פעמים דיינו שעברה ושמשה בו ולא ראתה י"ח שהוסת שנקבע בג' פעמים אינו נעקר
אלא כעין שנקבע כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח י"ח וסעיף כ"ו י"ח (מנחת יעקב סי' ק"א ת"ב).

אבל אחר ליל זה מותרת הואיל ולא ראתה ג' פעמים רצופים ממש מחמת תשמיש בלי
ביאה של היתר בנותיים אלא אחר שראתה מחמת תשמיש פעם אחת בליל טבילת וסתה
ומבלה לראיה זו היתה משמשת והולכת בלי דם עד שיגיע וסתה שנית וכן אחר ראיה
שנית י"ח. וגם בליל טבילת וסתה לא ראתה מיד בביאה ראשונה שלביל זה אלא בביאה
שניה או שלישית י"ח שאלו ראתה בביאה ראשונה ג' פעמים אסורה לבעלה כמ"ש רמ"א
בהג"ה י"ח:

[מג] שאחר טבילתה. פירוש שאחר טבילתה שמבלה לראיית וסתה הקבוע או שאינו
קבוע ואחר שראתה מחמת תשמיש מבלה לראיה זו והיתה משמשת והולכת בלי
דם עד שהגיע וסתה שנית וכן שלישית י"ח:

[מד] ולשמש עמו. פירוש כשיגיע וסתה ותראה ותמבול לראיית וסתה אי אפשר לה
לשמש עמו י"ח משום דקבעה לה וסת לראות בביאה ראשונה שאחר טבילת וסתה
שהיא ביאה ראשונה שאחר ראיית וסתה שלא נקתה ומהרה נמקור דמיה לגמרי בראיית

(ב).

תיג כדלעיל סי' ק"ג ג' (ד"ה ומהו היינו). שאין ביאת היתר
שבין וסת לוסת עוקרת מה שיאחה בשעת הוסת.
תיז מ"ו סי' ק"ד, לפי מה שנתבאר בדבריו בק"א סי' ק"ג
(בתחלה ובסוף).

תטו ולקמן סי' ק"ג.

תטז כדלעיל סי' ק"ג (בהפלגה מליל טבילה). ונתבאר בק"א
סי' ק"ג ג' (ד"ה וכן, שהוא וסת וכן לאיית נדתה).
וכדלעיל סי' ק"ג ג' (ד"ה ומהו היינו). שאין ביאת היתר שבין
וסת לוסת עוקרת מה שיאחה בשעת הוסת.

תיז ונאסרה ועלמית. וראה לעיל סי' ק"ג ג' (ד"ה ומהו היינו,
שבוה די שתעקתנו פנים אותה, בבדיקת שפופרת או
שעברה ושמשה לא ראתה). פס"ד צ"צ הל"ג. ג. כדי השלשין
ביארם ד"ה אסורה לבעלה.

תח ראה לקמן שם סי' ק"ג עה (לענין וסת הנורכב מקפציות
וימים). וסי' ק"ג עה (לענין וסת הנורכב מוסת הגוף
וימים). וק"א סי' ב, ובאן בק"א סי' ג' (ד"ה היינו וד"ה
ועוקרת). לדעת הראב"ד והש"ך. לעיל סי' ק"ג ג' (ד"ה ואפילו
וסת וד"ה ואף לפי). וק"א סי' א (ד"ה ומהו היינו).

תטו כדלקמן סי' קפ"ט ס"ב וסי' ק"ג, ושי"ג.

תזו הראיה שתראה אח"כ בליל טבילה שאח"כ.

תח תורת השלשום סי' ל. ונתבאר בק"א סי' ק"ג ג' (ד"ה
וכיון). וראה פס"ד צ"צ ר"ל, אי"ב.

תט וכו"ל לעיל סי' ק"ג ג' (ד"ה ומהו היינו). ובק"א סי' ב.
ונתבאר בק"א סי' ק"ג ג' (ד"ה ועוקרת).

תי ובסי' ק"ג עה.

תיא ובסי' ק"ג עה.

תיב אוי"ל: לה (שהואב לקמן סי' ק"ג ג' ולעיל ק"א סי' ק"ג

רוחה כל פעם אחר טבילתה. (תשובת רשב"א סימן תתל"ט מציאה צ"י). ואם אירע לה שראתה שלש פעמים צביאה ראשונה [מח] שאחר לידתה [מח] או ראתה אחר כל

וסתה אלא נשאר מיעוט דמים במקור ויוצאים ממנה על ידי תשמיש הראשון [מח] שכן דרך הדם לבא על ידי הרגל תשמיש כדלעיל סי' קפ"ד [מח]. לכך יש תולת הדם בתשמיש הראשון לבדו יותר מבהפלגה שמוסף ראית וסתה עד ראיה שבשעת תשמיש [מח] אפילו הן הפלגות שוות בכל ג' פעמים שראתה מחמת תשמיש כגון שבכולן ראתה בלול טבילתה ואין תולין בהפלגה אלא בשלא ראתה בתשמיש הראשון [מח].

ומיהו אפילו כשראתה בתשמיש הראשון אינה אסורה אלא כשראתה כן ג' פעמים רצופים אחר ג' וסתות בין קבועין בין שאינן קבועין אבל בפעם אחת אינה חוששת כדרך שהוששת לוסת שאינו קבוע [מח] משום דלא החמירו חכמים לאסורה על בעלה עולמית כל שלא הוזהרה בנ' פעמים כדלעיל [מח] (מ"ז ס"ק מ"א [1]) ותלינן לקולא למימר שאין התשמיש לבדו גורם הראיה אלא בצירוף ההפלגה ואינה חוששת אלא לשניהם יחד כדלעיל [מח]:

[מח] שאחר לידתה. דהיינו שבג' לידות ראתה פעם אחת אחר כל לידה כביאה הראשונה שאחר טבילתה ללידתה. ואף שאחר כך מבלה והיתה משמשת והולכת ולא ראתה עוד מחמת תשמיש עד אחר לידה הב' וכן עד לאחר לידה הג' וכן עד לידה הד' מכל מקום קבועה לה וסת ללידות לראות כביאה ראשונה שאחר לידתה [מח] שלא נקחה ומתרה ממקור דמיה בעת לידתה ונשאר מיעוט דמים במקור ויוצאים ממנו בתשמיש הראשון כדלעיל [מח] בראיית וסתה. והיה לנו לאוסרה מלידה ד' ואיך פן תראה כביאה ראשונה שאחר לידה ד' כיון שקבעה לה וסת לראות כן בג' לידות. אלא שיש שכתבו [מח] להקל כדמסיק (דרכי משה [מח] נקודות הכסף [מח] מנחת יעקב [מח]):

[מח] או ראתה. פירושו או אפילו ראתה אחר כל לידה ג' פעמים רצופים ונאסרה על בעלה ועברה ושמישה ולא ראתה בין לידה ללידה ובא השואל לשאול אחר שראתה ג' פעמים רצופים מחמת תשמיש אחר לידה הג' קודם שעברה ושמישה בלא דם דאיכא השתא תרתי ליענותא חדא דקבעה לה וסת ללידות לראות ג' פעמים מחמת תשמיש אחר לידתה והיה לנו לאוסרה אחר לידה ד' על כל פנים ועוד שראתה ג' פעמים רצופים אחר לידה הג' ונאסרה על בעלה מיד. אלא שיש שכתבו להקל [מח] משום דתלינן בחולשת הלידה כדמסיק. אבל משום ראיות ג' פעמים רצופין שאחר לידה הראשונה ושניה וכן שאחר לידה ג' אם עברה ושמישה אחריהן ולא ראתה בלא האי מעמא דתלינן בחולשת

תכה כדלעיל סי' ג' (ד"ה ומיהו היינו). שאין ביאת היתר שכן וסת לוסת עוקרת מה שראתה בשעת הוסת.
תכו סי' נד (לענין ביאה ראשונה שאחר טבילת וסתה).
תכז תהרות שערי הורא סי' נט, בשם תשובת ר' יוחנן למהר"ל, שבשירת מהר"ל החרשתי סי' ק.
תכח סי' ז.
תכט לע"ז סי' נט.
תל תורת השלמים סי' לא.
תלא תהרות שערי הורא שם.

תיה ראה גם לקמן סי' נח (לענין ביאה ראשונה שאחר לידה). א"כ אדמ"ר מורד"ש י"ע ח"א על"ו ע"ו מ.
תיט סי' ג.
תכ כדלעיל סי' נא.
תכב כדלעיל סוף סי' נב.
תכג לחשוש שתקבע עצמה לראות וסת' ביאה הראשונה שאחר טבילתה.
תכד סוף סי' נט (לענין החשש שתקבע עצמה להיות רפ"ח). וראה גם ק"א סוף סי' ג.
תכז סי' נא.

הלכות נדה קפו

שלו

לידה שלש פעמים * וציונתיים לא ראתה יש שכתבו להקל להמירה לזעלה מי תלין הראייה בחולשתה עדיין מכה לידמה שהוכו הגדדים מכה הלידה ולכן רואה סמוך ללידה ולא אחר כך [100] ותלין בלידה כמו שמתלין במכה. (הגהות ש"ד סימן ט"ז בשם משבצות רבי יוסף). וכל זה אם כבר עברה ושמשה צין לידות הראשונות שהזמקו

באר הגולה

* (פירוש שאר שראתה ג' פעמים רצופים אחר הלידה פירשה נדה מעצמה ולא שאלה את המורה ומבלה ולא ראתה וכן בלידה שנת ומלשת ראתה ג' רצופים ואח"כ כבלה ולא

הלידה מותרת לבעלה משום דתשמיש שלא ראתה בו עדיף מבדיקת שפופרת בדמסיק רמ"א בסמוך (דרכי משה²⁷⁷ ש"ך²⁷⁸):

[100] ותלין בלידה. אף על פי שאינו ידוע אם מוציאה דם לפי דעת הרשב"א²⁷⁹ דלעיל²⁸⁰. ואפילו ספר התרומה²⁸¹ דפליג התם מודה בלידה דמוציאה דם מרובה מהצדדים שהוכו ועד שגדע שחייתה המכה שלא יצא ממנה דם על ידי מגע ודחוק איכא למתלי שעל ידי מגע ודחוק השמש הדור אתא דם מן הצדדים שהוכו ולא דם טמא הוא כיון דלא ראתה אלא סמוך ללידה ואחר כך שמשה ולא ראתה.

דבלאו הכי נמי דעת ר"ח²⁸² שלא אסרו אשה על בעלה בראיה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופין אלא כשראתה כן מתחלת נשואיה שלא היה לה ביאה של היתר מבעל זה לעולם אבל אם שמשה ולא ראתה פעם אחת אחר נשואיה אף על פי שאחר כך ראתה ג' פעמים רצופים כיון דהוה כבעל זה כחות דאיסורא ודהתירא תו לא מיתסרא לבעלה. ואף שלא קיימא לן הכי כדלעיל סעיף א' בהג"ה היינו משום שנתוספו כחות של איסור והיו אחרונים ואחר שנתוספו כחותיו והוחזק בתוספות כחות לא נתיר. אבל האי גברא דאחר שנתוספו כחותיו והוחזק באיסור דהיינו אחר שראתה ג' פעמים רצופין אחר לידה הראשונה חזרו והיו כחות של היתר כבראשונה וכן אחר לידה כ' יש לומר דלכילי עלמא לא מיתסרא לבעלה בני' פעמים רצופין שראתה אחר לידה ג' שלא לחלוק כל כך על ר"ח. כל שכן הכא דאיכא נמי למיתלי בחולשת הלידה עכ"ל הג"ה שערי דורא²⁸³.

ודעת רמ"א שלא לחקל כי אם בצירוף ב' הטעמים דהיינו תלות בחולשת הלידה וגם שלא לחלוק כל כך על ר"ח כדלקמן בסמוך. והילכך אין להתיר אלא לבעלה שאינה צריכה להתגרש ממנו אבל מכל מקום צריכה ז' נקים שהרי הר"ח לא התירה אלא לבעלה. וזה שכתב רמ"א בלשונו שכתב יש שכתבו להקל להתירה לבעלה כו'²⁸⁴. וכן משמע בדרכי משה בהדריא²⁸⁵. וכן כתב בכרתי ופלתי²⁸⁶.

ובלאו האי טעמא דחולשת הלידה לא סמיכין אטעמא דשלא לחלוק על ר"ח לחוד להתירה לבעלה אחר שראתה ג' פעמים רצופים אחר לידה ג' אף על פי שהיו ביאות של

החדשות סי' ק אות ו. וראה גם לעיל ק"א סי' א (ר"ה אבל).
תלב סי' ז.
תלג סי' לא.
תלד תורת הבית הארוך שער ד (כג. א).
תלה סי' כג.
תלו ה"ל נדה סי' צב. דלעיל שם.
תלז הובא בתשובת הר"ד עיראל שהועתק בשו"ת מהרי"ל
החדשות סי' ק אות ו. וראה גם לעיל ק"א סי' א (ר"ה אבל).
תלח שם. הובא בדרכי משה שם.
תלט וכ"כ בספריו מורה סי' כו.
תמ סוף סי' ז.
תמא סי' יב.

שלה

הלכות נדה קפו

ביאות של היתר אחר ביאות של איסור. אצל אם רחמה [מח] שלש פעמים רזופין אחר לידה לא תלין בלידה אלא זריכה זדיקת השפופרת. (כך משמע סס). מיהו כל מקום

היתר אחר שראתה ג' פעמים רצופים אחר לידה הא' וב' וביאת היתר היא כבדקת שפופרת ועדיפא ממנה כדמסיק רמ"א. מכל מקום גם כבדקת שפופרת כשלא נמצא דם כלל לא על המוך ולא על צדדי השפופרת ס"ל להרמ"א דהיינו מעמא דמהניא משום דאמרינן דנתרפאת ת"כ וב"מ ברדכי משה ת"כ בשם הריצב"א ת"כ והילכך כשהורה וראתה ג' פעמים רצופים הורה לקלולה. מה שאין כן להאומרים דהיינו מעמא דמהניא משום שברועו הוא שבא מן הצדדים כדלעיל ת"כ:

[מח] ג' פעמים רצופים אחר לידה, אחת בלכרה ועדיין לא שמשו בלא דם שלא היו ביאות של היתר מעולם אחר ביאת איסור דלא שייך הכא האי מעמא דשלא לחלוק על ר"ח כל כך ת"כ אלא מעמא דהולשת הלידה להוד ולא סמכינן עלה בצירוף דעת ר"ח גופיה מאחר שכל הפוסקים חלקו עליו ת"כ והכי קיימא לן כדלעיל סעיף א' בהג"ה.

ודוקא כשראתה אחר ימי מוהר שהם ל"ג לזכר וס"ו לנקבה ת"כ אבל בתוך ימי מוהר אף על גב דהאידנא החמירו שלא לבעול על דם מוהר ת"כ אין להוציא אשה מבעלה בשביל כך (ש"ך ת"כ) ומותרת לו לאחר שתספור ז' נקיים ותמבול. ולא חיישינן שתחזור ותראה מחמת תשמיש כדרך שראתה ג' פעמים מאחר שאותן ראיות היו בימי מוהר (יד) ומימי

קונטרס אחרון

(יד) וימי מוהרה כו'. והו"מ דעת הש"ך ת"כ בבירור, ומסי' קפ"ט ת"כ לא קשה מידי, דהתם איסור שעה והכא איסור עולם. ומ"ש בכרתי ופלתי ת"כ בשם הרשב"א ת"כ, זה אינו, דהרשב"א לא קאמר אלא דלא איצטריכא ליה למימר דמימי טהרה כו' ת"כ, אבל לא למימרא דקבעה וסת מימי טהרה כו', וכמבואר להדיא בסיום לשונו דאפילו לרב דוקא מימי טהרה כו' ת"כ, אלמא דהא שפטיא ליה ת"כ. ומה שהעלה בכרתי ופלתי ת"כ לדינא (עיין בפנים ת"כ), אתי שפיר להש"ך במכלל שכן, כיון דמהני דינא דגמרא לבעול בימי טומאתה ת"כ כל שכן בימי טהרתה ת"כ, ודו"ק:

- תמב** ראה גם לעיל ס"ק יג, וק"א ס"ק א.
- תמג** ס"ק ב.
- תמד** הובא בתשבות השיבות לאסורי ביאה פ"ד.
- תמה** ס"ק יג, וש"כ.
- תמו** המובא לעיל ס"ק מ.
- תמוז** ראה הנהות שפיר הורא שם. לעיל ס"כ כד ס"ק ה.

- ציונים לקונטרס אחרון**
- תרכו לככות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ רציונים.
 - ק"א גם ביור מרדכי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור ק"א.
 - תרכז ס"ק לב.
 - תרכח כשש"ש שם ס"ל"ג ספק שמניקה אינה קובעת וסת, אבל בטור שם הביא דעת הרמב"ן (בחידושיו יא, ב ד"ה מראמרין) שקובעת, ומבאר הבי"ש שם (ד"ה ודע דבנוסחת) דהיינו שהאידינא קובעת גם בימי טהרה.
 - תרכט ס"ק יב.
 - תדל תורת הבית הארוך שער ג (יב, א), לדעת רב (יא, ב) שמי מוהר ומי טומאה מעין אחר הוא, וקיייל כותיה בגמרא (לו, א), ומזה הבין הכרתי

- כללי הפוסקים וההוראה כלל קפו.
- תמח** ראה וק"א יב, ד"ה.
- תמט** רנב"ם פ"א הל' ב' בשם הגאונים. מור ס"י קצר בשם רנב"ן הל' ד"ה פ"א הל' ב' ר"כ. רמ"א שם ס"א. לקמן שו"ע ס"י קצ סמ"ב וס"ק פד.
- תנ** ס"ק לב.

הלכות נדה קפ

שלמ

שזריכה נדיקה אם עצרה ושמשה [טז] ולא לאתה מותרת דמשמיש זה שלא לאתה
זו עדיף מזדיקת השפופרת כן נראה לי (ד"ע).

יא "אשה שראתה מחמת תשמיש ולאחר חצי שנה חזרה וראתה מחמת
תשמיש מותרת לבעלה שררי לא קבעה בשלשה וסתות שזים [ז]
ולא בדילוג. מיהו חוששת לאחרון פעם אחת ובשינוע חצי שנה מיום
ראיית דם האחרון אמורה [ח] עונה אחת. ואם קבעה וסת לראיית דם
באר הגולה

זי תשו' הרשב"א סי' תל"ח.

מהרה לימי טומאה לא קבעה וסת לדינא הנמרא [ט] וכדי שלא להוציא אשה מבעלה
אוקימנא אדינא הנמרא [י].

(וכן אשה שראתה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופים ונתעברה בכיאה ג' אף על פי
שאמורה לו עד הלידה יש להתירה לו פעם אחת אחר הלידה כימי טוהר שאם לא תראה
מותרת לו לעולם (דחא שמישה ולא ראתה עדיף מכדיקת שפופרת כמו"ש רמ"א בסמוך)
דכבדי שלא להוציא אשה מבעלה אין להחמיר כל כך כימי טוהר לחוש לוסתות דרבנן.
כרתי ופלתית[י]:

[טז] ולא ראתה מותרת. לבעלה עד שתחזור ותראה ג' פעמים רצופים דתלינן
שתנרפאה לפי דעת רמ"א [יז];

[ז] ולא בדילוג. פירוש והלכך כשינוע חצי שנה שנית אחר ראיית דם האחרון ולא
ראתה שוב אינה חוששת לעולם [יח] ומותרת אף כשהנוע חצי שנה שלישית [יט] לאפוקי
אם קבעה בג' פעמים היתה צריכה לעקרו ג' פעמים (ש"ך):

[ח] עונה אחת. (יז) וזהו וסת המורכב מהפלגה ותשמיש. והוא הדין שחוששת לוסת
החדש גם בראייה זו השניה כמו בראשונה כדלעיל [י] וכמו"ש לקמן סי' קפ"ט סעיף
י"ג בהג"ה [יח] שחוששת לשניהם (ש"ך [י]).

אלא ישש הפרש ביניהם שוסת המורכב מהפלגה ותשמיש אינה חוששת לו אלא אם כן

קונטרס אחרון

(מו) וזהו וסת המורכב בו אלא שיש הפרש ביניהם בו. עיין במ"ש לעיל [יז]:

אף בקבעה ואף בלא עברה ושמישה אינה חוששת,
וכדלקמן סי' קפ"ט ס"ק סה).

תנז ריש ס"ק לז. וראה לעיל ס"ק מא (שחוששת, גם
בראיה הראשונה, כהפלגה שזה מסוף ראייה וסתה).

תנח בוסת דרגיל שאינו קבוע (וראה גם לקמן שם ס"ק
מא). ועדיף בוסת המורכב שאינו קבוע, כדלקמן שם

ס"ק עב וס"ק צג.

תנש ס"ק לה. וז"ה בתשובת מטר"ם בשבט"ה הרשב"א
ח"א סי' תלפ"ג, וכדלעיל ס"ק לז.

תנא נדה י"א, ב.

תנב ראה גם לקמן סי' קצ ס"ק פד.

תנג ס"ק ב.

תנד כדרכו משת ס"ק ב. ש"ך ס"ק לא. וכדלעיל ריש ס"ק

יג (בדעתם).

תנה ש"ך ס"ק ד, ש"ח במקור ההלכה בתשובת מטר"ם
שבשול"ת הרשב"א ח"א סי' תל"ח.

תנו אף בלא עברה ושמישה. וראה לקמן ס"ק נא

(שבקבעה אינה חוששת רק בעברה ושמישה). ק"א

ס"ק יג (ד"ה ועיקרה, שפ"ד הרשב"ן ורש"ל וכו"ה מש"ך,

צייונים לקונטרס אחרון

תלח קריא ס"ק יג.

מחמת תשמיש שלש זימני וסת שזה מותרת לשמש בין וסת לוסת. אך ימי הוסת פורשת [נב] עד שיעקך שלש פעמים.

יג. הרואה מחמת תשמיש שלש פעמים [נג] אסור להשתוותה * אף אם אינו רוצה לבא עליה * אלא א"כ רוצה להשתוותה [נד] ע"י שליש. ולא ילך אצלה אלא בעדים.

יז. הבועל את הבתולה כמה פעמים וראתה דם מחמת תשמיש לעולם מחוקקין שהם [נה] דם בתולים *^א עד שתשמש פעם אחת ולא תראה

באר הגולה

יח. גם זה שם סי' תת"מ ודקדק בן מרדכי הרמב"ם.
* החיישין שמא יבא עליה דלכשתמבול ליבא אלא אימורא דרבנן קיל ליה ואתי למעבר עליה כדאמרין ספ"ב דכתובות המניש את אשתו לא תנשא בשבנתו וכו'. יט שם לדעתו.

לא ראתה בנתיים כלל אף שלא מחמת תשמיש כמ"ש בס' קפ"מ^ט בוסת המורכב מהפלגה וקפיצות מה שאין בן בוסת החדש כמ"ש שם. ועוד יש ביניהם שהמורכב מהפלגה אף על פי שנקבע ג' פעמים אם הגיע יומו ועברה ושמישה^ט ולא ראתה שוב אינה חוששת לו לעולם שהרי כבר עברה ההפלגה עד שתחזור ותראה מחמת תשמיש ותמנה ההפלגה מראיה זו מה שאין בן בוסת החדש כדלקמן שם^ט:

[נב] עד שיעוקר ג' פעמים. דהיינו שעברה ושמישה בו ולא ראתה שהוסת הקבוע אינו נעקר אלא כעין שנקבע כדלקמן סי' קפ"ט סעיף י"ח^ט (מנחת יעקב^ט):

[נג] אסור להשתוותה. כביתו דחיישין שמא יבא עליה דכיון דלכשתמבול ליבא אלא איסור דרבנן קיל ליה ואתי למיעבר עליה (מהר"מ בתשובת הרשב"א^ט):

[נד] ע"י שליש. פירוש שיתן לה כל צרכה ולאו משום שמירה (בית שמואל סי' קי"ז^ט). ומכל מקום אסורה להיות עמו בחצר אבל בחצר אחרת כשכונה אחת אין לחוש (חלקת מחוקק שם^ט). ואם לא קיים פרייה ורבייה חייב להוציאה ולישא אחרת^ט (עיין אבן העזר סי' קי"ז^ט):

[נה] דם בתולים. ולא נאסרה לבעלה. אף על פי שמדין המשנה^ט אין תולין בבתולים אלא לילה הראשונה כבוגרת^ט אם לא ראתה עדיין כבית אביה ואם ראתה בבית

תסד תורת השלמים סי"ק לו. ועד"ז לעיל סי"ק מב. וראה לעיל סי"ק ג. וד"ה ומוה) שפ"ה גם בבדיקת שפופרת ג"פ. והמעט שכאן צריך ג"פ ראה לעיל קי"א סי"ק ב.

תסה ח"א סי' תתל"ט.
סי"ק ו.

תסז סי"ק ג. מר"ם בשו"ת היטב"א שם סי' תמנ. וראה כדי השלחן ביאורים ד"ה אסור להשתוותה.

תשח תשובת מר"ם פרוואה סי' י. ש"ך סי"ק לו. וראה תורת השלמים סי' קפ"ב. מחצית השקל סי' לו.

תסט חלקת מחוקק סי"ק ז.

תע סד, ב.

תעא ראה רש"י שם ד"ה בוגרת (שפ"ה) גם לבית הלל.

תס סי"ק עב (במוסרי), וסי"ק עה (לדעת הראב"ד והש"ך). ונחבאר לעיל קי"א סי"ק ג. וד"ה היינו שש"ל כן אף ממונם נוסף). וראה פ"י דעה שפתי לוי סי"ק לה.
תסא ראה לעיל סי"ק ג. (שהק בשלא קבעה מני בנה שתגיע ונהג ופירשה ולא ראתה). קי"א סי"ק ג. וד"ה ועקירת, שלפ"ד הימב"ן ורש"ל וכו' ושו"ך, גם בקבעה אינה חוששת אפילו פירשה, וכדלקמן סי' קפ"ב סי"ק מה). כדי השלחן ציונים סי"ק רעב.

תסב סי"ק מה.

תסג סי"ק עה. וראה גם שם בפ"ז וסי"ק צה. לעיל סי"ק ג.

(ד"ה ומוהו היינו). קי"א סי"ק ג. וד"ה ועקירת).

הלכות נדה קפו

שמא

אביה אין תולין אלא ביאה אחת בלבד^{תש} ובנערה תולין בבתולים עד ד' לילות^{תש} ולא יותר והכמי התלמוד^{תש} הוסיפו להחמיר ואמרו בעילת מצוה ופורש ואפילו בקמט^{תש} כדלקמן סי' קצ"ג^{תש}. (שו) מכל מקום לענין שלא להחזיקה ברואה מחמת

קונטרס אחרון

(שו) מכל מקום לענין בו. כן הו"ט כתב הבי"ת^{תש}, ועיין תשובת מהר"ם פדואה סי' י' אכן ראוי להמורה כו'^{תש} ואם כן חיתה כו'^{תש}, מבואר שם דסבירא ליה מסברא שכל השיעורין שנתנו חכמים ד' לילות או לילה אחת כולן במרגשת צער וכאב, דאם לא כן בידוע שהיתה המכה. ונהפוך הוא ממה שכתב המשאת בנימין סי' מ"ז שכל השיעורין הם באינה מרגשת דוקא. ודבריו^{תש}. צריך עיון גדול, דאם כן אמאי מחמירין האידינא במרגשת דבועל בעילת מצוה ופורש^{תש}, מטעמא דכתב הרא"ש^{תש} דנותנים עליה דין בוגרת שראתה בבית אביה^{תש}, וכן ממה שכתב בתשובת רשב"א^{תש} שהביא בית יוסף בסי' קצ"ג^{תש} שלא הקילו אלא במכה ולא בבחוליים לפי שהוא איסור שעה^{תש}, מבואר מדבריו בהדיא דאף דומיא דמכה שהיא מרגשת צער וכאב אפילו הכי החמירו בבחוליים יותר מדין השנוי במשנה^{תש}, וכל שכן בדין השנוי במשנה^{תש} שהחמירו בו אפילו במרגשת. אלא על כרחך צריך לומר שיש חילוק בין טומאת הרם עצמו^{תש} ובין להחזיקה ברואה מחמת השמיש^{תש} כמו שכתב הבי"ת^{תש}.

וגם מה שכתב המשאת בנימין שם דשיעורי המשנה הם מן התורה^{תש}, צריך עיון גדול, דכל הני שיעורי היכא רמיזא באורייטא. ולומר שהם הלכה למשה מסיני גם כן דוחק גדול, שהרי לא נמנו בכלל הדברים שהם הלכה למשה מסיני^{תש}. ועוד שנהלקו בית שמאי ובית הלל^{תש} ובהלכה למשה מסיני אכן בה מחלוקת לפי דעת הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות^{תש}, ועוד שאם כן לא עשו חכמים כלל סיג לדבריהם בענין זה ונמאי שנא מכל התורה כו', כדאמרי בית הלל לבית שמאי בריש פרק קמא^{תש}, ואמאי לא קאמרי להו נמי הכא. אלא ודאי האמת יורה דרכו שכל שיעורי המשנה הם מדברי סופרים לעשות סיג לתורה, ומדאורייתא בכולן עד שתחיה המכה^{תש}, וכמו שכתבו הרשב"א והרא"ש שאין לך מכה גדולה מזו, אלא דרבנן החמירו משום שבעילת מצוה לכל מסורה^{תש} כמו שכתב הרא"ש, או משום שהוא איסור שעה כמו שכתב הרשב"א.

וגם מה שכתב המשאת בנימין בכונת הרשב"א^{תש} הוא פלא גדול:

תעב רב מנורא שם.
תעג רש"י שם, לבית הלל במשנה שם.
תעד רב כשמואל, ריש לקיש ורי יוחנן סוה. ב (בביריתא שם שרבותיו חזרו ונמנו: בועל בעילת מצוה ופורש).

ציונים לקונטרס אחרון

תרגם לתולדות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. קריא עם ביאור מדרכי הקונטרס, שריע הלי' נדה עם ביאור קריא.
תרג' סוף הסי' ד"ה הבעול.
תרג'א לררש אותה צ"ע נשים אולי אין לה צער כלל והיא כבאר כל הנשים.
תרג'ב המכה ואז אין לתלות עור בבחוליים.
תרג'ג של משאת בנימין.
תרג'ד כמבואר בטור ושו"ע סי' קצג.
תרג'ה פ"י ס"א (כיון שאין כל אדם בקי בהלכות בין תינות קטנה לנערה או בוגרת).
תרג'ו שאין לה אלה בעילת מצוה (מכריז רב סו. ב), והרי לדעת המשאת בנימין, כל זמן שהיא מרגשת צער מתירים גם לבוגרת.
תרג'ז ח"ז ספא.
תרג'ח ד"ה הכנס.
תרג'ט משא"כ במכה שאתה אוסרה איסור עולם. וז"ה בראש פ"י סי' ג.

תעה ירושלמי ברכות פ"ב הל' רש"י שם ר"ה הלכה. רמב"ם פ"א הל' ר"ח. רא"ש פ"י ס"א.
תעו סימן זה בשערי צדק לא תעיל לידנו, וראה מור ושערי שם ס"א. לקמן סי' קצ ס"ק פג.

תרג' חכמי התלמוד שבעל בעילת מצוה ופורש. תרג' סו, ב (שנותנים שיעורים לסוגי הבחולות).
תרג'ב שלענין זה החמירו חכמים אף במרגשת צער, כיון שהוא איסור שעה.
תרג'ג שלענין זה הקילו כל זמן שמרגשת צער.
תרג'ד סוף הסי' סוד"ה הבעול.
תרג'ה ולכן לדעתו אין להקל יותר מהשיעורים שבמשנה לענין שלא להחזיקה רואה מחמת השמיש.
תרג'ו ראה רמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות. תרג'ז ראה גם רמב"ם הל' ממרים פ"א הל' ג. כללי הפוסקים וההוראה כלל כל פג.
תרג'ח ועדיבנין סיג (נדה ג. ב).
תרג'ט ובי"ה לעיל בקמ"א סי"ק ה (ד"ה ועיין רש"י). וראה שו"ת צ"צ סי' קנ"א אות ב ואילך.
תרג'א ואין בקיאין בהל' בין תינות קטנה לנערה או בוגרת.
תרג'ב דמירי וק לענין בועל בעילת מצוה ופורש.

דס מחמת תשמיש. ואם אחר כך תראה שלש פעמים מחמת תשמיש הוזהרה לדורות רואה דם מחמת תשמיש. הגה: ואפילו אם לא פסקה לראות פעם א' אם אין לה זכר כלל נשעת תשמיש הרי היא כלל הנשים ולא תלין זדס נתוליס. (תשובות מהר"ס פדואה סימן י'). מי שיואל דס ממנו דרך פי אמה ושמש האשה תולה זו (צ"י זסס תשובות הרשב"א). ועיין לקמן סימן ק"ץ (סעיף כ').

יד אשה שיש לה מכות ופצעים (י) שאינה יכולה למבול הצא מתחת בעלה כדי שלא יבמל מפריה ורביה.

באר הגולה

כב הרשב"ץ וכו' ואם אפשר יעשה לה תקנה למבול כמו שהיו עושין לכוין ביריב עשיות של בידול וכו'.

תשמיש לאוסרה על בעלה עולמית תלין בבתולים כל זמן שלא כלו בתוליה (י) דהיינו כל זמן שמרגשת צער וכאב קצת כדרך הבתולות שלא כלו בתוליה (י) כמו שכתב רמ"א בהג"ה (י) שהרי תולין בכמה המוציאה דם (י) ואין לה מכה גדולה מזו כל זמן שלא כלו בתוליה (י). ולא החמירו חכמי המשנה והתלמוד מה שהחמירו (י) אלא לזממאת הדרם עצמו לישב עליו ז' נקיים ומבילה (י) שאף על פי שבמכה תולין אפילו למחר הדרם עצמו (י) בבתולה החמירו יותר לפי שאינה אלא לשעה (י) ופעם אחת מה שאין כן בכמה שאפשר שתאסרנה על ידי זה לעולם לא החמירו כל כך כדלקמן סי' קצ"ג (י) כל שבין שאין להחמיר אפילו בבתולה לאוסרה על בעלה עולמית כל זמן שלא חיתה המכה דהיינו כל זמן שלא כלו בתוליה אפילו יותר מד' לילות ואפילו בכוגרת שראתה בבית אביה. וכל שהיא מרגשת צער וכאב קצת בשעת תשמיש בדווע שלא חיתה המכה ולא כלו בתוליה (י).

ואם אין לה צער כלל בשעת תשמיש אף על פי שהיא ככל הנשים כמ"ש רמ"א מכל מקום בתוך ד' לילות כנערה ולילה אחת בכוגרת שלא ראתה בבית אביה אין לאוסרה על בעלה מחמת תשמיש ג' פעמים רצופין (י) שלא הוסיפו חכמי התלמוד להחמיר על דין המשנה אלא לזמא את הדרם עצמו לישב עליו ז' נקיים ומבילה אבל לא לאוסרה על בעלה עולמית (עיין משאת בנימין סי' מ"א (י) ומ"ז (י)).

[10] מחמת תשמיש. שבידוע שכלו בתוליה דאי איתא דהוה דם הוי אתא (גמרא (א)) והלכך אפילו יש לה צער וכאב לא תלין בבתולים (י);

[11] שאינה יכולה לטבול. שהמים הקרים מזיקים לה יעשו לה תקנה כמו שהיו עושים

תעז כ"י סוף הסי' ד"ה הובעל. ונתבאר בק"א סי' סו.

תעז כ"י ס"ק י.

תעט בשם מהר"ם מנהוואר סי' י.

תפ כדלעיל סי' ס"ק כב.

תפא ה"ל נדה לרמב"ן פ"ג סי' ט. שול"ת הרשב"א ח"ו סי' קפא. רא"ש פ"י סי' א וסי' ג. וראה ק"א,

דמדאורייתא תולין בבתולים עד שתחיה המכה.

תפב חכמי המשנה ארבעה לילות בלבד (לנערה), וחכמי

התלמוד בעילת מצוה בלבד.

תפג ראה רשב"א שם. רשב"א בתורת הבית הקצר שער

ב (ה, א). מור ושול"ע סי' קצג סי' א.

תפד כדלעיל סי' כ.

תפה שול"ת הרשב"א שם. שול"ת הרא"ש פ"י סי' ג. שול"ת דה"ן מוס"ף מפ. הובא לעיל בק"א כאן, ולעיל סי' ק

ה (ד"ה ועיין רש"י).

תפו ראה כ"י שם ריש הסי'.

תפז ראה שול"ת צ"צ אה"ע סי' כא אות ג.

תפח ראה שם סי' שיא. פס"ד צ"צ לה, ג.

תפט ראה ק"א סי' סו.

תצ סי' יו.

תצא סד, ב.

תצב אמנות שמואל סי' כג. תורת השלמים סי' כג.

קפח דיני מראות הדם וכו' סעיפים:

א * כל מראה אדם בין אם הוא כהה הרכה או עמוק ^[א] טמאים. וכן כל מראה ^[ב] שחור. ואין טהור אלא מראה ^[ג] לבן וכן מראה ירוק

באר הגולה

א טור מדברי אביו הראש בפסוקי פ"ב. נדה. ארא ארא דארא
 שם ה"ף (י"ד ע"א) [ב ע"ב] כמה אמוראי דלא חוו דמא משום דלא בקיא.

לכהן גדול ביום הביכורים שהיו מחממים עשיות של ברזל ומטילין לתוך המים ^[א] ואם אי אפשר בתקנה זו תצא כו' ^[ב] (ב"י ^[א]).

אם אינה רוצה לקבל גט מתירין לו לישא אשה אחרת וכן ברואה מחמת תשמיש ^[א] (עין אבן העזר ס' א' ^[א]):

[א] טמאים. אף על גב דמדאורייתא אין טמאים אלא ד' מיני דמים ^[א] שהם ד' מיני אדמויות ^[ב] שאין דם אלא אדום שנאמר ^[ג] ויראו מואב [מנגד] את המים (מנגד) אדומים כדם וכתוב ^[ד] והיא גלתה את מקור דמיה וכתוב ^[ה] וטהרה ממקור דמיה ודרשו חכמים ^[ו] דמיה דמיה הרי כאן ארבע מיני אדמויות שמנו חכמים במשנה ^[ז] אבל שלמטה מהם לאו דם הואי. ^[ח] וכל מקום האידנא לא בקיאין בחוונת דדמא ^[ט] שאפילו בימי חכמי התלמוד יש מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים ^[י] כל שכן האידנא שאין לאדם לישען על חכמתו ^[יא] ואין לטהר שום דם הדומה למראה אדמויות ^[יב] והלכך אפילו כמימו תלת וכמימי בשר צלי נמי לא מטהרינן ^[יג] (ב"י ^[א]) ואפילו דיהה מהם ^[יד] (ר"ן ^[א]):

[ב] שחור. שהשחור אדום הוא אלא שלקה ^[א] כשנעקר מן הגוף והושחר ^[ב] ומדאורייתא אין טמא אלא כענבים ^[ג] השחורים ^[ד] וכדיו היבש ^[ה] אבל בויתים ^[ו] השחורים (רמב"ם ^[א]) וכופת וכעורב טהור ^[ב]. ועכשיו שאין אנו בקיאים במראות הדמים ^[ג] אפילו כזית ודיחה ממנו טמא ואפילו דיהה מן הדיחה ^[ד] (ר"ן ^[א]) ואף על פי שנראה לעין כל שדיחה

יא רא"ש שם.
יב השנת הראב"ד פ"ה ה"ב. רמב"ן פ"ג ה"ג. רא"ש שם.
יג ר"ן שם. מור כאן ובס' קפח. ש"ך ס"ק א.
יד ד"ה ולענין כמימי.
יז שם (אפילו כמימי בשר צלי), ובחידושי יו"ט א ד"ה ב"ה (ודיהה נמנו). וכו"ה ברמב"ן פ"ג ה"ג (או דיהה הדיחה), ובחידושי יו"ט, כ ד"ה הא.
טו רבי חנינא ימ"א. לבוש ס"א.
טז ברייתא שם. רש"י שם ד"ה לכשנעקר.
יז רב יהודה אמר שמואל כ. א.
יח רש"י שם ד"ה כענבה.
יט נגרא שם. רמב"ם פ"ה ה"ה.
כ רבי אלעזר שם.
כא שם ה"ט.
כב רבי אלעזר שם. רמב"ם שם.
כג כולעיל ס"ק א, וש"ך.
כד שבעות (ג, א) ד"ה ומראות. ובחידושי יו"ט, א ד"ה ב"ה. וכו"ה בחידושי רמב"ן יו"ט, ב ד"ה הא.

תצא יומא לה. ב. וראה לקמן דיני תיקוני המקות ועשיתה.
תצד מן המ' בשם הרשב"ץ (תשב"ץ ה"א ס' לו). באר הגולה.
תצה סעיף י ברמ"א.

סימן קפח

א ולענין התמישי (שחור), ראה לקמן ס"ק ב.
ב רש"י יו"ט א ד"ה דמיה.
ג מלכים ב ג. כב.
ד ויקרא כ, יח.
ה שם יג, ו.
ו ר' אבהו יו"ט א.
ז יו"ט א.
ח רש"י שם. לבוש ס"א.
ט ר"ף שבעות (ג, סג"ב). ר"ן שם (ג, א ד"ה ומראות).
י רא"ש פ"ב ס' ד. טור ולבוש ס"א. וראה לקמן ס"ק ב (גירת החכמים).
י ג, ב, ר"ף שם. רא"ש שם.

הלכות נדה קפח

אפילו כמראה השעוה (ד) או הוזהב וכ"ש הירוק כברתי או כעשבים. (מלמדי). הגה: וכן מראה שקורין גלשון אשכנז גלו"א כלל ירוק הוא* זאפילו יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה ואפילו הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה מראות הללו (ה) מהורה (ד"ע דלא כמחומם דשן סימן רמ"ז

באר הגולה

* אע"פ דק"ל בב"ה דמפדין כמימי כשר צ"ל וכמימי הלחן מפצאין לרו ולא מפדין אלא לכן ירוק משום דלית כהו נפיה לארמויות כלל. כ"ן שהם נשים למראה ארמונית ואין אנו בקאים במראות ג טור וי"ב דרמב"ם בב"ה טור א"ב ה"ז.

הרבה מן הדיו מכל מקום גורת חכמים¹⁰ האחרונים מחכמי הגמרא¹¹ או גורת הגאונים שאחר הגמרא הוא לממא כל מראה שחורות וארמוניות¹² בזמן הזה שאין בקיאי במראות גורה שמא יבא אחד לטהר מראה הטמא (רמב"ם¹³ רמב"ן¹⁴ ש"ך¹⁵):

[ג] וז"ל. ואפילו אינו לכן לגמרי אלא כמראה כגד לכן שנפל עליו אבק והוכחה לבנותיהו מהור דאין שחורות כזה בא ממראה ארמונית דנימא כיה אדום הוא אלא שלקה (ב"א¹⁶):

[ד] או הוזהב. או אחרונ¹⁷ או הלמן ביצה¹⁸ שיש בהם נמיה לארמוניות¹⁹ וכ"ש הירוק כברתי כ"י שקורין (גרין בלשון אשכנז) שאין בו נמיה לארמונית כלל²⁰.

וכתב הב"ח²¹ דהיינו כשנשאר ירוק מתחלתו ועד סופו אבל כשנשתנה לאחר שנתייבש הבהם ונעשה אדום בקצותיו טמא דכשנעקר מן הגוף לקח ונעשה ירוק וכשנתייבש חור למראהו קצת שהיה אדום מתחלה ולכן כשיבא מראה לכן וירוק לפני המורה בעודו לח לא יורה בו דבר עד שיתייבש עכ"ל. ואין נוהגין בן דאחוזקי ריעותא לא מחוקקין²² כדלעיל סימן נ"ב²³ גבי בני מעיים שאין צריך לשלקן לראות אם נשתנו מראיתן. בן כתבו הש"ך²⁴ והט"ו²⁵. ובתשובת חכם צבי²⁶ כתב דכל שהיה לכן וירוק ביציאתו מן הגוף אף שחור להיות אדום או שחור אחר שנתייבש מהור דלא אמרינן אדום הוא אלא שלקה אלא כשחור ולא כלבן וירוק ומה שחור להיות אדום אחר שנתייבש על הבגד שינוי האויר עם הבגד גרמו לו להתאדם. ובתשובת שכות יעקב²⁷ חלק עליו ופסק בהמ"ז וש"ך:

[ה] מהורה. דאף על גב דהתנשה סברא דאורייתא היא כדלקמן סי' ק"צ²⁸ הני מיילי היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי אחרונא אבל כשמצאה לחלוותי דלובן או

כה ראה שו"ת צ"צ סי' ככה. שארית יהודה הוספת סי' ח. שו"ת קנה בשם סי' ע ס"ק ג.
כו שהיו נגנעים לראות דמים, כדלעיל סי' א, וש"נ אהא פי בתן ע' ג.
כז ראה משנת אליעזר סי' א.
כח פ"א ה"ב (ש"ך לכן או ירוק לא התירו בזמן הזה).
כט פ"ג ה"ג (שכבר נודע עליהן), ובחדושי שם (טור).
ל ס"ק א.
לא ד"ה ומ"ש רבנו אפילו. ש"ך ס"ק ב.
לב תוס' ב. רע"ב ד"ה הירוק. ש"ך ס"ק ד.
לג רא"ש פ"ב סי' ה. ש"ך שם.
לד רא"ש שם.

לה רשב"א י"ג, ס"ה ירוק, ובתורת הבית הארוך ריש שער א (ב, א). ר"ן י"ג, ס"ה ב"ה. כ"י ד"ה כתבו התוס', לבוש ס"א.
לו ד"ה ואשה שרואה.
לז חולין נ"ב. ב. לעיל א"ה סי' חכמ ס"ט וש"נ.
לח סימן זה כשנעדר לא הניע לדינו, וראה מ"ז שם ס"ק ג. ש"ך שם ס"ק א.
לט ס"ק ג.
מ ס"ק א.
מא ס"י מג.
מב ח"ב סי' עד.
מג סעף א, וס"ק ב.

הלכות נדה קפח

שמה

דמגמגס זזה). הגה: וכן עיקר. (ב"י וטור) דלף ליש מממירין לטמאות אס יש צו סמיכות והוא עב (תרומת הדשן סימן רמ"ו). ואם הרגישה שנפתח מקורה ונדקה מיד ולא מנאסה כלום עיין לקמן סימן ק"ז.

ב ינאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי. ואם הוא מראה לכן או ירוק ^ט מהורה. יאכל אם הביאה לפנינו דם והחזקנוהו בטמא או יאפילו נסתפקנו אם הוא טמא או מהורה והוא אומרת חכם פלוני מיהר לי ביוצא כזה ^י אין סומכין עליה.

ג י^י הכניסה שפופרת והוציאה בה דם מהורה. יוכן אם ראתה דם

באר הגולה

- ד ברייתא שם ר"ב ע"כ ומכאן תרש"א דאין מחזיקין אותה במשקרת לפי שהתורה האמינתה רבתיב וספירה לה וכן אין מחזיקין אותה במועה ברמינות מן הסתם.
- ה מור וכ"כ הרשב"א בתורת הבית מזה דאיבעיא שם בגמ' כזה סתור אש פלוני חכם וכי ולא איפשטא.
- ו שם היולמא כי הוי דלדין לא איברר לן ולא יכלינן למיקם עלה איהי נמי לא קים לה וסבחה ב'.
- ז בעיא שם רב"א ע"כ ונפשטה.
- ח מסקנת הגמ' שם רב"ב ע"כ ובפי' הרא"ש שם בשם רבינו שמשון.

הירוק על העד אמרינן דהאי טפת לובן או ירוק הוא דארגישה דלכן וירוק נמי מהמקור קאתו (תרומת הרשן ^י ב"י^י):

[1] מהורה. מפני שאין אנו מחזיקים אותה במשקרת לפי שהתורה האמינתה שנאמר^י וספירה לה כדלעיל סי' קפ"ה^י וכן אין מחזיקין אותה במועה ברמינות מן הסתם כל היכא דליכא ריעותא קמן^י שאין הרם לפנינו (רשב"א^י):

[2] אין סומכין עליה. דכי היכא דלדין לא איברר לן ולא יכלינן למיקם עלה איהי נמי לא קים לה וסברה כזה היה ואינו (רשב"א^י) דרגלים לדבר דמועה היא כיון דאיכא ריעותא לקמן^י במספקא לן ולא יכלינן למיקם עליה (ב"ח^י). וכן אשה שמסופקת בדם שלה וטראה דמה להביתה ואמרה לה הברתה כדם זה שלך הראיתי גם אני לפלוני החכם ומהיר לי אין לה לספקך עליה שכיון שישנו לדם צריכה להראותו לחכם (רש"י^י) שמא היא מועה ברמינות^י. אבל אשה שאומרת דם זה עצמו מיהר לי החכם נאמנת שאין מחזיקין אותה במשקרת לעולם ואין צריך לראות הרם כלל (ש"ך^י). וכתבו התוספות^י דיכול אדם לראות דמי אשתו:

[3] הכניסה שפופרת. עד המקור (רא"ש^י) פירוש ועד בכלל שהכניסו לתוך מקור דמיה^י ונכנס הרם בשפופרת והוציאתו לחוץ ואין דרך נשים לראות כן^י ומשום

מד סי' רמז. וראה גם לעיל סי' קפ"ה ק"א סי' ב בתורה ד"ה עיין שם.
 מה ד"ה כתב ענין בתרומת הרשן. וראה גם לעיל סי' קפ"ה ק"א סי' ב בתורה ד"ה עיין שם.
 מז ויקרא מה. כה. בתנובת עב. א.
 מז סי' ב.
 מה משא"כ ביש ריעותא. כדלקמן סי' ג. וש"נ.
 מט תורת רבות האריך ותקנו שער א (ב. א.). לבוש סי' ב.
 נ שם ושם.
 נא פרישה סי' ד. מ"ז סי' ד.
 נב ד"ה ומ"ש אבל אם (היכא דאנו מספקין).

נג כ, ב. ד"ה כזה. ב"ח שם. ש"ך סי' ג.
 נד רשב"א שם.
 נה סי' ג.
 נו כ, ב. ד"ה כל. אגודה סי' יא. הנהות רש"ל לומר. ש"ך שם.
 נז פ"ג סי' ב.
 נח מור וש"ע סי' (דמיירי בשפופרת דקה שהכניסותה לתקור). וראה שו"ת צ"ח סי' קכה את ה. סי' קכה את
 ב. נעם ח"ו ע' קפ"ו. יבדיל תורה (ירוש' ע' 53. מגילת ספרי סי' כט מ"ג ואוק"י.
 נט ונראה כא, ב.

בחיבה אפילו היא מבוקעת והדם בבקעים בענין [ט] שנוגע בבשרה

הכי מהורה שנאמר^ט דם יהיה זובה בבשרה כבשרה ולא בשפופרת^י ומעמא דקרא לאו משום חציצה הוא שהשפופרת מפסקת בין דם לבשר בית החיצון אלא מעמא דקרא משום שאין דרך נשים לראות דם בזה הענין^{יב} ולא ממא הכתוב אלא בשרואה כדרך שהנשים רגילות לראות. ואף על פי שהכניסה השפופרת לתוך המקור ואין פתיחת הקבר בלא דם כדלקמן^{יג} ודם שעל ידי פתיחת הקבר דרך נשים הוא (בכל עת לידתן^{יד}) הכא מיירי בשפופרת של קנה שהוא דק ולא נפתח הקבר על ידו (ב"י^{טו}) כדלקמן סוף סי' זה^{טז} (ואבל בשפופרת עבה שהקבר נפתח על ידו כיון שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ודרך נשים הוא לראות דם על ידי פתיחת הקבר אין השפופרת מועלת לטהר הדם שיצא על ידי פתיחת הקבר כדרך הנשים^{יז} דמה לי שנפתח הקבר על ידי ולד שלם^{יח} או מחתוך^{יט} או חתיכות בשר או שפופרת שכבר ריבה הכתוב^כ זוב דמה לחיבת רואה מחמת אונס^{כא} כל שהיא רואה כדרך הנשים דהיינו שזב הדם מעצמו על ידי פתיחת הקבר או אונס אחר ולא שהוציאנו השפופרת בעצמה בכניסתה למקור שלא על ידי פתיחת הקבר כגון של קנה דק שלא נפתח הקבר על ידו). כן דעת המור וש"ע לפי דעת הרא"ש. ועיין לקמן^{כב} דעת התוס' והרמב"ם:

[ט] שנוגע בבשרה. פירוש לא מיבעיא אם הדם בתוך החתיכה שאינה מבוקעת שאינו נוגע בבשרה בבית החיצון דמהורה^{יב} שנאמר^{יג} כבשרה אלא אפילו מבוקעת שנוגע בבשרה מהורה דמעמא דקרא לאו משום חציצה אלא משום שלא ממא הכתוב אלא ברואה כדרך שהנשים רגילות לראות ואין דרכה של אישה לראות דם בענין זה (שהחתיכה בעצמה הוציאה הדם מהמקור שלא על ידי פתיחת הקבר כדלעיל^{יח} ולא יצא הדם מעצמו).

ורקא שהדם אינו רק בבקעים^{יג} אבל אם נמצא גם כן על גבי החתיכה אפילו נמצא לחלוח דם כל שהוא על גבי החתיכה שאינו בבקעים ממאא כדלקמן סעיף ה' (משום דמהיכבי תייתי למימר שראתה דם זה שלא כדרך הנשים^{יז} אלא על ידי החתיכה שהוציאנו עמה ולא יצא מעצמו איפכא מסתברא שיצא מעצמו כדרך הנשים שרואות ברצון דהיינו

ט ויקרא מו, יז.

טא נמצא שם.

טב ראש' שם בשם רבנו שמשון (לדעת רבנן הדלכה כותיהו).

טג כמפ' המעיף.

טד רש"י כא, א ד"ה בלא דם.

טה סף הספון ד"ה כתב הרשב"א. מ"ז ס"ק י. ש"ך ס"ק יב.

טו ס"ק כג.

טז כן הקשה גם בחוות דעת ס"ק ה. וראה בית יצחק חו"ד סי' ה. הלכה ברורה סי' לב ואיק"ך.

סה וכו"ה לקמן ס"ק י (ד"ה ונה"ט). וראה לעיל סי' קנב ס"ק ב (שם קושו אינו מנמא בינו ויבה). סורי מהרה סי' קנב ס"ק ב (שולדעת התוס' לו, סע"א אם לא ראה מחמת קושי מנמא ויבה נמנעם אין פתיחת הקבר בלא דם). לעיל סי' קפא ק"א סי' א (ד"ה גם).

טט שאינה מנמא לידה (מור וש"ע סי' קנב ס"ו), אבל מנמא משום נדה (ש"ך שם ס"ק ט). וראה גם לקמן

ס"ק מז.

ע ויקרא מו, כה.

עא כדלעיל סי' קנב ס"ק ב, וש"ך.

עב סוף ס"ק מ. וראה לקמן ס"ק י (ד"ה ונהאי מעמא), דלא מביא לנו החילוק שנתבאר לעיל (בין דם שזב

ע"י פתיחת הקבר לבין דם שזב ע"י חתיכה מבוקעת שנפלה מהמקור), ולכן מנמא גם בשניהם.

עג אפילו לדעת רבי אלעזר כא, ב (לפירוש הרא"ש ס"ג סי' ב בשם רבנו שמשון).

עד ויקרא מו, יז.

עה ס"ק ח. וראה שארית יהודה סי' מ.

עו דברי הגמרות ס"ג אות ד. ש"ך ס"ק מז. וראה גם לקמן ס"ק י (ד"ה ונה"ה), וס"ק כב.

עז מ"ז ס"ק י (בתירוץ הב').

הלכות נדה קפח

שמו

טהורה כיון שאין דרך לראות כך. וכן אשה שנעקר מקור שלה וכמון חתיכות בשר נופלים בבית החיצון טהורה. הגה: וי אפילו לאמה דם כל

באר הגולה

ט טור בשם מעשה שנישה רכינו שמשון.

כפי מבע האשה¹⁰⁰ להוציא מותרות הרמים בעת נדתה ולפעמים בלא עת כשנתרכו הרמים בנופה או מאיו סבה אחרת ואוי כשנתעורר המבע להוציא מותרות הרמים הוציא גם החתיכה זו¹⁰¹ או שנתעורר להוציא שניהם כאחד וזמאן הרגלים לומר שהחתיכה היא שהוציאה הדם אם לא שאין על החתיכה שום דם רק שבבקעים שדם זה כבר נעקר ויצא מהמקור ונכנס בבקעים אלו בעוד שהחתיכה היתה במקור והחתיכה היא שהוציאתה ולא מבע האשה להוציא מותרות הדם מהמקור כיון שכבר נעקר ממקורו ונכנס בחתיכה זו וכן בשפופרת כיון שראתה בהכנסת השפופרת יש רגלים לדבר שהשפופרת היא שהוציאה הדם ולא שיצא מעצמו בשעה זו. וגם אין לחוש שמא היה דם זה כבר בבית החיצון מקודם לכן ונכנס בשפופרת כבניסתה או ביציאתה שהרי דופני השפופרת מפסיקין בין כותלי בית החיצון לדם שבתוכה. וכן בבקעים שבחתיכה אם היה דם זה בבית החיצון לא היה נכנס כולו לתוך הבקעים ועל גבי החתיכה אין שום לחלוח דם¹⁰².

והתוספות¹⁰³ והרמב"ם¹⁰⁴ משמאים בדם שבבקעי החתיכה כיון שנוגע בבשרה¹⁰⁵ דסבירא להו דהא דאמרין דאין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת היינו שדרכה לראות דם שלא בהפסק בין הדם לבשר בית החיצון ומשום הכי ממעט הכתוב כבשרה עד שתראה כבשרה כדרך שהנשים רואות ולא בהפסק שפופרת או דבר אחר בין דם לבשר בית החיצון שאין דרך הנשים לראות כן והלכך כשהדם בבקעי החתיכה ונוגע בבשרה ממאה (ולדבריהם בשפופרת שהכניסתה בפרוודור עד מקום שהשמש דש שהוא תחילת בית החיצון¹⁰⁶ ויצא הדם מעצמו מהמקור ונכנס בשפופרת כגון שהיתה שעת וסתה טהורה אף על פי שלא הוציאתה השפופרת כיון שלא נגע בבשר בית החיצון וכן הוא ברמב"ם בדהיא¹⁰⁷).

וכתב הש"ך¹⁰⁸ בשם הב"ח¹⁰⁹ דצריך עיון אם יש להקל כפסק הש"ע. והמנחת יעקב¹¹⁰ כתב דאין לזוז מפסק הש"ע. וכן דעת המ"ו¹¹¹:

[7] אפילו דאתה דם, פירוש לא מבעיא כשראתה על העד שברקה עצמה בו כמין חתיכות בשר לבר מן המקור שנעקר ואין שם דם בעין על גבי החתיכות אלא שהוא מובלע בבקעים שבחתיכות דבכהאי גוונא אף בחתיכות בשר דעלמא שאינן מן המקור שנעקר טהורה לפי דעת הש"ע כדלעיל³. אלא אפילו ראתה דם לחוד על העד שברקה

והמעם שאין תליץ שהדם בא מתמנבל של החתיכה.

פד כדלעיל סי' קפג. ס"ק ה', וק"א שם ס"ק ג.

פה פ"ה רצ"ו: שהכניסה שפופרת בפרוודור.

פו ס"ק ה'.

פז ס"ז ד"ה ולענין פסק.

פח תורה השלמים ס"ק ו'.

פט סוף ס"ק ה'.

צ ס"ק מ'.

עח כדלעיל סי' קפג ס"ק ב.

עט ראה אבני נזר ויד' סי' רל"ג ס"ד"ה.

פ ראה שו"ת צ"צ סי' קכ"ג אות ה' (ד"ה השנה

החמישית). דבש נמלע ס"ג תוספות דברים ס"ק ו'.

פא כב, א ר"ה כ'.

פב פ"ה ה"ד. וראה שו"ת צ"צ שם.

פג ראה לעיל סי' קפג קו"א ס"ק ב בתורה ד"ה עיון שם.

והמעם החשיב התשה גם לדם שבתוך החתיכה.

בו והחתיכות נשארו בבית החיצון תלינן שרם זה היה מובלע בבקעי החתיכות בשעה שנפלו לבית החיצון ודם מהור הוא משום שאין דרך ראייה בכך כדלעיל ואחר כך פירש מבקעי החתיכות לבית החיצון ויצא על העד. ולא היושינן שמה דם זה יצא לבית החיצון מן המקור הנשאר במקומו לאחר שנעקרו ממנו החתיכות ודם טמא הוא דאשה בחזקת טהורה עומדת ומספק אל תמטאנה³⁹ כי היכי דמהאי טעמא תלינן במכה שמוציאה דם כדלעיל סי' קפ"א⁴⁰. והכא נמי אין לך מכה מוציאה דם גדולה מחתיכות המקור שבבית החיצון שהמקור הוא מלא דם נדה אלא שרם המובלע בחתיכות המקור שנעקרו ממקומן דם מהור הוא כדם המכה⁴¹ משום דמיד שנפלו החתיכות לבית החיצון חשוב כאילו נפלו לחוץ⁴².

ומיהו דוקא כשבדקה עצמה בשעת נפילתן לבית החיצון ולא ראתה שום דם כלל על העד אלא שלאחר כך לא היתה פוסקת מלראות כל זמן שהחתיכות היו בבית החיצון. אבל אם לא בדקה עצמה בשעת נפילתן לא תלינן לקולא למיזר שחיה דם זה מובלע בבקעי החתיכות כשנעקרו ואחר כך פירש מהן לבית החיצון דאימא הוי על גבי החתיכות ולא בבקעים או אפשר לא הוי על החתיכות כלל אלא נפל לעצמו לבית החיצון כשנפלו החתיכות דבכהאי גוונא דם טמא הוא לכולא עלמא בחתיכות בשר כעלמא כדלעיל⁴³ והוא הדין לחתיכת המקור שנעקרה. כן דעת הב"ח⁴⁴ חובא בש"ך⁴⁵.

אבל דעת רמ"א בדרכי משה⁴⁶ וכן דעת המ"ז⁴⁷ (ענין שב יעקב סי' ל"ז⁴⁸) דאף דם שלא היה מובלע בבקעי החתיכות המקור בשעה שנעקרו ונפלו לבית החיצון ואפילו לא היה על גבי החתיכות כלל אלא שנעקרו מהמקור ונפל לבית החיצון בעקירת החתיכות המקור ונפילתן דהיינו חתיכות המקור כשנעקרו ממקומן הולכו עמהן לבית החיצון⁴⁹ כל דם נדה שהיה בהן בעין שאינו מובלע בבקעים ודם זה נפל לעצמו בבית החיצון שלא על גבי החתיכות כלל אפילו הכי מהור הכי שאין דרך נשים לראות כן. ולא דמי לחתיכת בשר בעלמא שאם יצא ממנה דם שאינו מובלע בבקעים טמא משום דאמרינן שהדם יצא מעצמו עם החתיכה ולא שהחתיכה הוציאתו כדלעיל⁵⁰ מה שאין כן כדם שבמקור שחתיכות המקור שנעקרו הן שמוליכות עמהן הדם שבהן לבית החיצון והתורה לא אסרה אלא כשהמקור נשאר במקומו והדם יוצא ממנו ולא כשהמקור עצמו מולך עמו הדם לבית החיצון שאין דרך ראייה בכך.

(ומהאי טעמא יש לומר דאף הרמב"ם והתוס' דמטמאי כדם שבבקעי החתיכה דעלמא

צא ס"ק ג. (שבעקרות המקור נטויה גם חתיכה שיש עמה דם בכל ענין). שכן הוכיח מדבריו באר יעקב סי' קפח (פא. א.) וראה שו"ת צ"צ סי' קטמ אות ג.

צט סוף ס"ק ה.

ק שאחר שביאר דעת הרמ"א מניק (שם ג), ד ר"ה (ולדעת), שולדינא סובר הרמ"א בפ"ו, אלא שהרמ"א מטויה כשעם מכה (ולעיל) נתבאר שגם מ"ש הרמ"א למחר משעם מכה אפשר לפרש כנ"ל).

קא מ"ז ס"ק ה. וראה שארית תורה סי' פ. קנה בשם ביאורי המ"ז ס"ק יא.

קב ס"ק פ. (ר"ה ודוקא).

קג דלעיל סוף ס"ק פ. וש"נ.

צא תורת הבית האריך שער ד (ג, סע"א), לענין תליה מנכה.

צב ס"ה, וס"ק כ וס"ק כב.

צג פירוש לרבי הרדכי משה ס"ק ג, ורמ"א כאן, שחתרו משעם מכה (לישיבו מקדושות רמ"ז ס"ק ה, ודברי

המהר"ש פ"ג אות ב). וראה לקבן ס"ק יא (שיש ליה דין מכה). לעיל סי' קפג קריא ס"ק ב בתורה ד"ה עין שם (המעט שאין תולין כאן שרדם בא מנהגה נמשל של החתיכה שנתלשה מהמקור).

צד ב"ח ס"ג ד"ה גירוד לומר. וכדלעיל סי' קפג ס"ק ד.

צה ס"ק פ. (ר"ה ודוקא).

צו שם.

צז ס"ק פ.

הלכות נדה קפח

שממ

וזמן שהחמיכות נצמית החיזון שלה טהורה דמלין הדס נחמיכות אלו הוואיל ודעינן

אף על פי שהחתיכה הוציאה הדרם מהמקור מודים בדרם שבחתיכת המקור שנעקרה והולכה עמה הדרם שהיה בה שהוא מהור. רבתיכה דעלמא סבורא ליה להרמב"ם ותוס' דכיון שיצא הדרם לבית החיצון כדרך הנשים שהוא נוגע בבשר בית החיצון מקרי רדך ראה דלא איכפת לן בחתיכה שיצא עמו והוציאנו מהמקור מאחר שמימא הכתוב רואה באונס ככרצון^{קפ} וגם דרך נשים לראות על ידי פתיחת הקבר בולד שלם או מחוץ^{קכ} ומה לי שיצא הדרם מעצמו על ידי פתיחת הקבר שפתח הולד או החתיכה ומה לי שהוציאנו החתיכה^{קכ}. אבל חתיכת המקור שנעקרה והולכה עמה הדרם שהיה בה לכולא עלמא^{קכ} אין דרך ראה בכך וטהורה אף להרמב"ם והתוס'^{קכ}. במכל שכן משפופרת לפי שיטתם שאם הכניסה שפופרת לפרודור לבד בעת ראיית וסתה ויצא דם וסתה לתוך השפופרת טהורה הוואיל ואין דרך נשים לראות כן בהפסק בין דם לבית החיצון אף על פי שעיקר הראיה שהיא עקירת הדרם מהמקור הוא כדרך הנשים כל שכן בחתיכת מקור שנעקרה עם דם שבה שבעקירת הדרם וגם ביציאתו לבית החיצון הכל בשניו גדול יותר מההפסק).

ועל פי זה יש להקל במילתא דשיכחא במקצת נשים שהרחם שהוא מתקבץ כמו המסס ובית הכוסות וכאשר נחלשה האשה נפשמו הקמטים עד שהרחם בראשו כמו מעי ממנו נופל למטה סמוך למקום הישתן ויש בו פה כמו מקום צאת הדמים והוא פה הרחם ומשם הדרם יוצא והוא מהרחם באמת אבל שלא במקומו שמקומו למעלה מפרודור וכוה קצת מהרחם נופל למטה שקורין בל"א (פאר פאל) ואין כאן מכה ברחם כלל כי אם חולשת הרחם שנתפשמו קמטיו ואף על פי כן כל זמן שלא חזרה חתיכה זו למקומה כל דם שתראה משם יש לטהר אם רואה שלא בהרגשה^{קכ}. ויש לדמות דין זה לחתיכת מקור שנעקרה לפי דעת רמ"א ומ"ז (תשובות שב יעקב^{קכ} ובאר יעקב^{קכ}). ולא שייך כזה אין פתיחת הקבר בלא דם כי אין כאן פתיחת הקבר כלל שהרחם הוא סתום במקום רק שירד מלמעלה למטה ומשם היא רואה (ברתי ופלת^{קכ}). ומכל מקום בשעת וסתה אין להקל כלל (עיין באר יעקב דף פ' ע"ד) ברלקמן^{קכ}:

קד ברלעיל סי' קפ"ב ס"ק ב.

קה ברלעיל סי' ק"ח ושי"ג.

קו ולא סבורא ליה להקל ביהדים, כפי שנתבאר לעיל ס"ק ה'.

קז היינו גם לדעת התוס' והרמב"ם, לפי דעת הרמ"א ומ"ז (מנא"כ לדעת רב"ח ושי"ך דלעיל ד"ה ומהור, דלא ס"ל להקל).

קח ראה שו"ת צ"צ סי' קכ"ט סוף אות ג וסוף אות ד.

קט ראה שו"ת צ"צ סי' קל, שלפי חזית רבנו במנהר"ב, שלדעת הרמב"ם הרגשה אינה גזירת הכתוב אלא ברור שהדם בא ממוקרו, אין לצרף קולא זו, וכן לפי מה שנתבאר לעיל סי' קפ"ג ו' בתורה (מנהר"ב), ובק"א שם ס"ק ב' בתורה (מנהר"ב), שלדעת התוס' וסיעתו

ק"א"ל ששטמא מותרתה אף בלא התרישה.

קי סי' לו. ראה אמרי יושי' סי' ע"א. סוגה בששנים (מנהר"ב).

קיב בשו"ת השי"ך לסי' קפח, אמנם ראה נכתב רבנו אל הד"ר ר' ישעי' ריף (אנ"ק אגרת סג), ודגנעה שלו (ראה שו"ת צ"צ סי' שד אות יח), שהמקור אינו נופל למטה לעולם, רק הפאר פאל הנ"ל הוא נפילת צואר הרחם, ומגניעה קלה לבשר הנ"ל יוצא דם. ולפי"ז נתיבא בשם רבנו, בשארית יתרה הוספת סי' ו' וסי' ג', שאין לטהר מזה אלא משום מכה. דין כזה בשו"ת צ"צ סי' קמ"א. סי' קכ"ג אות ג. סי' קכ"ד ק"ל. סי' שינ"ג.

קיג סוף ס"ק ב.

קיג סוף ס"ק יא.

הלכות נדה קפח

ולאי שנעקר מקורה ומחמת [רא] מכה היא. (כן משמע צטור ורצינו ירוחם והלא"ש).
 והוא שהטיל החתיכות במים פושרין [יב] ולא נמוחו והזקא החיכות
 קטנות [יג] דומיא דשפופרת י"א אבל [יד] חתיכה גדולה טמאה אפילו לא
 ראתה כלום לפי שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם אפילו בנפל [טז]
 שלא נגמרה צורתו.

באר הגולה

י מדין יצא מטה צורת בריה כמין קליפות דבמעלי שאח"ז. יב מור מהא דק"ל כרכי הושע בבריתא שם דכ"א ע"ב.
 יא ע"י בסוף הס"י.

[יא] מכה היא, ומכל מקום בשעת וסתה לא תליגן הרם בחתיכות אלא בוסתה כמו
 במכה דלעיל סימן קפ"ז (ב"ח^{טו} מנחת יעקב^{טז} דלא כמ"ז^{יז}):

[יב] ולא נמוחו, דאם לא כן איכא למיחש שמא דם הוא שנקרש ונעשה חתיכה כמו
 בצורת בריה דלקמן ק"ח (ב"י^ט). ורמ"א בדרכי משה^כ חלק עליו דאין צריך בדיקה
 מאחר שידוע שנעקר המקור, וכן משמע ממעשה שעשה הר"ש שהביא הרא"ש^{כא} שמהיר
 הדם שראתה כל זמן שהחתיכות היו בבית החיצון ולא הצריך להוציאן ולבדקן במושלים
 (עיין באר יעקב דף ע"ט). אבל בחתיכת בשר דעלמא מודה רמ"א דצריך בדיקה כדמשמע
 ברא"ש ורשב"א בתורת הבית הארוך:

[יג] דומיא דשפופרת, של קנה דק שברקים^{כב} כדלקמן סעיף ה'^{כג}:

[יד] חתיכה גדולה, מלשון המור ושו"ע משמע דקאי נמי אחתיכת מקור שנעקר, ואף
 לפי דעת רמ"א ומ"ז דלעיל^{כד} שמטהרין אף בדם שנפל לעצמו בבית החיצון שלא
 על גבי החתיכות כלל, היינו בדם נדה שהיה בחתיכות והולכיהו עמהן לבית החיצון
 כנפילתן שמה שאין דרך נשים לראות כן אבל בחתיכה גדולה שבעקירתה נפתח המקור
 הנשאר ויוצא ממנו דם מעצמו על ידי פתיחת הקבר דם ממא הוא שהוא דרך נשים
 כדלעיל^{כה}, ומיהו ממעשה דהר"ש^{כו} שלא הצריך להוציאן ולראותן אם הן גדולות או
 קטנות משמע דלא שייך כלל אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם במקור שנעקר, וכן משמע
 בלחם חמודות^{כז}, דלא כב"ח^{כח} (עיין באר יעקב דף ע"ט ע"ג^{כט}):

[טז] שלא נגמרה צורתו, דהיינו פחות מכן מ' יום^ק אף על גב דאיכא למומר מ"א

קבד ס"ק י (ד"ה אבל דעת).

קכה ס"ק ח.

קכו שברא"ש פ"ג סי' ב, והוא הדין שבשילע ריש הסעיף,

באשה שנעקר מקור שלה.

קכז מעדתי יו"ט פ"ג סי' ב אות ב (שהביא מ"ש המור רק

לענין חתיכה).

קכח ד"ה ומ"ש והזקא (דמ"ש המור כן, קאי גם על מעשה

הר"ש).

קכט שהוכיח כן ממעדתי מלך שם, דלא כב"ח שם.

קל משנה ל, א, רש"י שם ד"ה אינה הוששת, מור ושו"ע

סי' קכד סי' ב.

קיד רמ"א סוף סי' ה.

קטו ס"ג ד"ה תצריך לומר.

קטז בתורת השלמים ס"ק ו.

קיד ס"ק ה, וראה לעיל ריש ס"ק י (המעם שיש לזה דין

מכה).

קיח סעיף ה.

קלט ד"ה ונראה.

קכ ס"ק ה.

קכא פ"ג סי' ב.

קכב פ"ג סי' ג, שייך ס"ק יב.

קכג וס"ק כ.

הלכות נדה קפח

שנא

ד" כל דם היוצא מן האשה בין לח בין יבש [טז] טמא. י" ולא עוד אלא אפילו יצא ממנה בצורת בריה כמין קליפות או כמין שעורות או כמין יין ויבושים אדומים טמאה. י" והוא שיהיו נמוחים בתוך מעת לעת על ידי ששורים אותם כמים י" פושרים ויהיו המים פושרים כל משך מעת לעת שהם בתוכו. י" ושיעור החימום כמו מים ששאבו בקיץ מהנהר או מהמעין ועמדו בבית שהם הבית [יח] מחמתן. וכחימום של אלו כך הוא שיעור פושרים בימות החורף. הגה: וקמס פושרין אינן מניין יותר [יט] מחמימות הרוק (צ"י נסס ריעז"א פ' המפלת). ואם הם קשים כל כך שאינם נמוחים בתוך מעת לעת [כ] טהורה י" אפילו הם נמוחים על ידי מיעוק

באר הגולה

יג בעיא דרבי' מ"א ונפשה שם דכ"ב ע"א. יד משנה שם דב"א ע"א ופי' יבחושין יתושין. טו בעיא שם ולא נפשה ולא חומרא.

טז מומרא דר"ל שם דכ"ב ע"ב וכת"ק בבביתא שם. יז דר"א"ש שם בשם הנטר וכן כתב הרשב"א בתורת הבית. יח שם בבביתא וכת"ק.

בעלמא הוא ואין בו משום פתיחת הקבר קכ"א וכל שכן בחתיכת בשר שהיא קשה קכ"ב (עין) באר יעקב דף צ"ה ע"ד קכ"א):

[טז] טמא. שנאמר קכ"ד דם יהיה וזכה יהיה לרבות היבש. והא דכתיב קכ"ה זוב דמה דמשמע דמידב ריב היינו לח אורחא דמילתא נקט (גמרא קכ"ד):

[יז] יבחושין, או כמין עפר ארום קכ"ה:

[יח] מחמתן. למי המעיין כחום מי הנהר שלא עמד בבית כלל שהחמה מחמתן (רא"ש קכ"ב ב"י קכ"ט):

[יט] מחמימות הרוק. פירוש שאין צריך להיות יותר המין כו':

[כ] טהורה. לסברא הראשונה דלקמן סעיף ו' בדיקה זו היא להומרא קכ"ט שאם נמוחו על כרחק דם נדה הוא שנתייבש ונעשה צורת בריה קכ"א שאם לא כן לא היה נמוח לעולם אבל אם לא נמוחו אין הוכחה שאינן דם נדה שדם נדה יוכל גם כן להתייבש כל כך עד שלא יהא נמוח לסברא זו. אבל לסברא האחרונה דלקמן הבדיקה היא לקולא שאם היה דם נדה שנתייבש היה נמוח כמעט לעת אלא בריה בפני עצמה היא ואינה מתולדות דם (רא"ש קכ"ט) אלא מחמת מכה שהעלתה ירדן ונגלד ונתייבש היריר האדום שהוא דם

קלז משנה כא, ב. רמב"ם פ"ה ה"ד. וראה גם לקמן ס"ק כד. ולענין החיכות בשר, ראה לעיל ס"ק יב. ולענין קריטין, ראה ש"ת רבנו סי' יז (לקפול העד עם הקריטין שעליו לקשר מלמעלה ולשירותו במעט פושרין מעת לעת, ואחר כך לחתירו ולפתחו לזאת אם לא נמוחו הקריטין).
קלח פ"ג סי' ג.
קלט ד"ה ומ"ש ושיעור החימום. תורת השלמים ס"ק י.
קמ ראה גם לקמן ס"ק קצא סי' ז. ש"ת אבני נזר י"ד מס' רמא.
קמא ראה גם לקמן ס"ק כד.
קמב פ"ג סי' ג. בשם השגת ה"ח"ה לבעלי הנפש שער הפרישה ס"א. וראה גם לקמן ס"ק כה.

קלא כרעת השאילתות (תורין שאילתא פה. הובא בבעלי הנפש שער הפרישה ס"א א) והר"ה (בתשנתו שם), אלא קי"ל (רמ"א סי' קנד סי' ב) כראב"ד (שם) ורשב"א (בתורת הבית הארץ שער ו' כו, ב), שיש בו משום פתיחת הקבר.
קלב ראפטר בזה אף השאלות מודה.
קלג שם בסוף חו"ה, העתיק תשובת חותנו רבי יוסף שפירנהארט (בעל זכרון יוסף), שפירש כן.
קלד וקראו מו, יז. רבי יצחק נד, ב.
קלה וקראו מו, כה.
קלו כו, א.

שנב

הלכות נדה קפח

שומעבן בצפרניו. הגה: ולא מעטן נלפרניו ולא נימוחו טהורה ואינו צריך לנדוק [כא] ע"י שמים. (המ"מ פ"ה וכו"כ ה"י נשם הרש"א).

ה' במה דברים אמורים שאם לא נימוחו טהורה בזמן שהם יבשים גמורים שאין עמדם דם כלל, אבל אם יש עליהם שום לחלוח דם [כב] טמאה. הגה: והוא הדין אם נממכו או נימוחו קטן וקטן לא נימוחו דטמאה. (פסקי מהר"א סימן מ"ז). מיהו נראה לי דאם נדקה שלש פעמים כל מה שרלחה ולא נימוחו כלל שוב אינה צריכה לנדוק מה שהיא רואה אחר כך כדרך זה שהרי הוחזקה שצברים אלו אינן דם רק צאים ממנה שנגופה. ודוקא נאשה שיש לה וקט [כג] ושלל נשעת וסתה כמו שנבאר גבי מכה לעיל סימן קפ"ו.

באר הגולה

יש הרש"א בתורת הבית וכו"כ ה"ה בשמו בפ"ה מה' א"ב ה"ד.

המכה וממנה באו הקליפות האדומות האלו והשערות באו משומא שיש לה במעיה שהיא מגדלת שערות אדומות (גמרא 100):

[כא] על ידי שרייה. שדוחק המיעוך ממחה יותר משריית הפושין מעת לעת ומאחר שלא נמיהו בדוחק המיעוך בידוע שלא ימוחו בשריית מעת לעת (רשב"א 100):

[כב] טמאה. דדם הנדה אין לו שיעור אפילו כהרדל 1000 ועיין מ"ש לעיל 1000. ואף על פי שאשה זו יש לה מכה המוציאה דם שזמנה באו הקליפות האדומות שהן גלדי המכה 100 לא תלינן הלחלוח דם כמכה 1000 לפי שאין גלדי המכה נופלים ממנה מאליהן אלא לאחר שנתייבשו לגמרי ואין בהם לחלוחיות המהבין למכה (שב יעקב 1000 באר יעקב 100) (ועוד שכל מכה שעלה עליה קרום אף על פי שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם אין תולין בה אלא כהם ולא דם ואפילו כהם לא הקילו אלא בידוע שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם ולא בספק 1000 כדלעיל סי' קפ"א 1000 הואיל ועלה עליה קרום ולא היתה מוציאה דם ואף זו שעלה עליה גלד ולא היתה מוציאה דם ואחר כך נפל ממנה וספק עכשוו אם מוציאה דם אין תולין בה אפילו כהם משום דבכהאי גוונא לא אמרינן סתם מכה מוציאה דם 1000 כיון שעלה עליה גלד ולא היתה מוציאה דם וכי לעולם תהיה מוציאה דם וכי אין המכה עשויה להתרפאות לעולם):

[כג] ושלל בשעת וסתה. פירוש דרמ"א לא סמך על חוקה זו שהוחזקה שדברים אלו אינן דם אלא בצירוף חוקה דאורח כומנו בא דהיינו באשה שיש לה וסתה וראתה דברים אלו שלא בשעת וסתה דמסתמא אינו דם נדה דאורח כומנו בא שעל חוקה זו

קמנ כב, ב רש"י שם ד"ה קליפות ד"ה דרך שומא.

קמד בתורת הבית הקורן סוף שער א (ג, ב).

קמה משנה ג, א. ובידלעיל בהקדמה לח"ל נדה (ד"ה ראתה), וש"נ.

קמו ס"ק ז (לענין מפת דם שע"ג החתונה).

קמז כדלעיל ס"ק ב וש"נ.

קמח כגו שתולין בכל מכה הנוציאה דם, לעיל סי' קפז סי', ובקישות הרא"ש בשרית כלל ב סי' יח, על הנביא (ונשאר בקושה), וקישות מה"ר יוסף אישננג.

בתשובתו ה"ב שבבאר יעקב לס' קפח (ג, א), על דין זה

שכשע"ע. וראה שו"ת צ"צ סי' קג.

קמט סי' ג, בסוף תשובתו (פד, א).

קנ בסוף תשובתו ה"ב השייכת לס' קפח (פא, ד).

קנא משנה נה, ב. ובדלקמן סי' קצ סי"ח וסי"ק מג.

קנב ס"ק כג (ד"ה ולא ענד). וראה קנה בשם ביאורי ש"ע

ס"ק יט.

קנג כדאמרינן בטבש שאינה יורעת אם מוציאה דם לענין

בתמים (לעיל סי' קפז סוף סי', וס"ק כב).

הלכות נדה כפה

שנג

ו' במה דברים אמורים שצריך בדיקה בשרייה במפלת כמין [כד] קליפות ושערות אבל חתיכת דם אע"פ שקשה ואינו נימוח טמאה.
כ"א וי"א שגם לזה צריך בדיקה [כה] בשרייה כ"א אם היא חתיכה קטנה כשיעור שפופרת קנה [כז] דק שבדקים.

באר הגולה

כ"ב כ"י כיון השיעור חתיכה גדולה לא אתפרש לן ושיעורא דשפופרת דהוי קטנה היא נופח לא אתפרש אים עב אם דק הילכך אולין לחומרא עד שתהא כשיעור דק מן הדקים וכו"ר מכאן יש לה דין חתיכה גדולה כדלעיל ס"ג.

כ' מור בשם הראב"ד וכו"ב הרשב"א בח"ה והביא ראיות לדבריו וכו"ל סמרי הרמב"ם שם כפ"ה וכן פי' ה"ה שם דב"ו.
כ"א שם בשם ה"ה ושלח המס' הרא"ש והבינו ידוחם ס"ג שזה דעת התוספות.

לכרה סמך המרדכי להחריה אף ברם נמור אם יש לה מכה שאינה ידוע אם מוציאה דם כדלעיל ס"ה קפ"ז^ה. אלא דאנן לא קיימא לן בהמרדכי אלא כשיש צד אחר להקל כמ"ש שם ומשום הכי נמי סמך רמ"א כאן על חוקה זו משום שיש צד להקל בבדיקה ג' פעמים שהוחזקה שרברים אלו אינן דם (ברתי ופלהי^ה). והאפי רברבי^ה והש"ך^ה מקולין אפילו בשעת וסתה כיון דוסתות דרבנן;

[כד] קליפות ושערות. שצורתן מוכחת עליהן שהן כריה בפני עצמן שאין דרך דם להתייבש ולעשות צורות כאלו. וכמין עפר^ה נמי אין דרכו של דם להתייבש ולצאת נפרך בעפר. אלא שלפעמים נעשה כן דרך מקרה ולפיכך צריך לברוק בשרייה וכשלא נמוחו אנלאי מילתא דלאו דם הוא אלא כריה בעלמא הוא וכשנמוחו על כרחך לאו כריה ניהו אלא דם היה ונתייבש דרך מקרה ונעשה כן. אבל דם יבש דעלמא אפילו לא נמוח נמי דם הוא וטמא עכ"ל הרשב"א בתורת הבית^ה ובמשמרת הבית^ה;

[כה] בשרייה. דכל דם יבש שאינו נמוח אינו דם אלא כריה כדרך ששינונו גבי שערות וקליפות ועפר (הר"ה^ה רא"ש^ה). וכתב הש"ך דבירושלמי^ה מוכח כסברא הראשונה. וכן דעת השו"ע שהביא סברא הראשונה כסתם והאחרונה בלשון יש אומרים דסבירא ליה עיקר כסברא הראשונה (מנחת יעקב^ה):

[כז] דקה מן הדקה. המדקיימא לן רואה בשפופרת טהורה שמעינן דבשפופרת אין בה פתחת קבר כדלעיל^ה אלא דשיעורא דשפופרת גופא לא אתפרש לן אם עב או דק^ה הילכך אולין לחומרא ולא מטהרין אלא כשיעור שפופרת דק שבדקים (ב"י^ה):

קסב פ"ג ס"ג. וראה גם לעיל ס"ב ב.
קסג ד"ה ריש פ"ג.
קסד ס"ק ז'. וראה כללי התוספות וההוראה כלל ע"נ.
קסה ס"ק ה.
קסו לענין שפופרת דלעיל ס"ה קפ"ו וס"ב וס"ק ה. ראה שארית יודות התוספות ס"ה ה. בשם רבנו, הדינו עובי ב' אצבעות, כסתם שפופרת (הנדון) שבגברא.
קסז ד"ה כתב הרשב"א.

קנד ריש ס"ק כג.
קנה ס"ק ה.
קנו פני יתחק עם פירוש אפי רברבי, שער צא אות ז.
קנז ס"ק פז (בשם האפי רברבי שם).
קנח דלעיל ס"ק יז.
קנט שער א (ב, ב). וראה גם לעיל ס"ק ב.
קס שם (ג, א). שלפעמים נעשה כן כ"י.
קסא בתשנתינו לם' בעיל הנפש שער הפרישה ס"א א

קפמ דיני אשה שיש לה וסת קבוע ושאינ לה וסת קבוע וכו' ל"ד סעיפים:

א כל אשה שאינ לה וסת קבוע *חוששת ליום שלשים לראייתה שהוא עונה בניגונית לכתם [א] נשים ואם יש לה וסת קבוע לזמן ידוע מב' לב' או מב"ה לב"ה חוששת [ב] לזמן הדיוע.

באר הגולה

א מיטרא דר"ל כי הוא שפא ומצאה בתוך ימי ענתה ופי' דש"י בתוך ל' יום לראייתה נדה דפי' ע"א.

[א] נשים, שרוב הנשים דרכן לראות מל' לל' (רמב"ן *רשב"א²), (א) ול' יום אלו הם מתחילת ראייה לתחלת ראייה¹ וב' ימי הראייה בכלל הל' (ב"ד ב"ח¹ פרישה¹ לבוש¹ של"ה¹ מ"ז חכם צבי¹ דלא כש"ך¹) דהיינו כשראתה באחד בשבת דרכה לחזור ולראות כב' בשבת כסוף ד' שבועות. הילכך חוששת ליום ל' לפירוש מב'על"ה מתחלת הלילה (של"ה¹) עד סוף היום אפילו ראתה עכשיו בלילה (כרתי פלתי¹ וכן משמע בגמרא¹⁰ ופוסקים¹⁰), וגם צריכה לבדוק עצמה בו ביום¹ לכתחלה¹¹ (מור וש"ע¹ סי' קצ"ו¹⁰).

ויש אומרים שעונה בניגונית היא ביום ל"א (רש"י¹ תוס' ס' ש"ך¹ כב), ויש אומרים¹¹ שלא הזכירה עונה בניגונית אלא לענין בדיקה¹² ותביעה¹³ שאסור לבא עליה עד שיתבענה ותבדוק עצמה¹³ משהגיע יום העונה שהוא יום ל' מתחלת ראייתה¹³ ואם לא בדקה עצמה

קונטרס אחרון

(א) ול' יום אלו כו', כן⁸ הוא לשון הרמב"ן בהלכותיו³ (פרק ה' הלכה ה'), והלשון מורה בפשיטות דהוא יום ל' מראית הראשונה¹, דיום ל"א מקרי מל"א לל"א בלשון הרמב"ן (שם

- א פ"ה ה"ה.
- ב תורת הבית האריך שער ג (מו, א).
- ג רמב"ן שם, ונתבאר לעיל סי' קפד ק"א ס"ק ד.
- ד ר"ה לשון הרמב"ן.
- ה ר"ה לשון הרמב"ן.
- ו ס"ק כג.
- ז ס"ק א"א.
- ח ראה שער האומיות, קדשה (ק, ב) ד"ה כל אשה (מל' יום לשלשים יום).
- ט ס"ק די וס"ק ז.
- י סי' קדי.
- יא ס"ק ל.
- יב תורת הבית האריך שער ג (מו, א: מוהרר עליה ביום חוששת), וראה ק"א.
- יג ראה של"ה שם (צ"ד פירוש כי לילת נבעלה), וראה חשב האפוד סי' קנא.
- יד ס"ק נו (אפילו אם תגלה לראות ביום כשיגיע יומו של ל' כל הלילה ויום אמר).
- טו מ, ב (עונה בניגונית שלשים יום), וראה מונה בשושים סי' ב ס"ק ד.
- טז מור וש"ע סי' א (חוששת ליום שלשים).
- יז זמן בדיקה זו – ראה מורה בתלכה פכ"ד ס"ו ובביאורים ע' תרנב.
- יח ובדיועבד אפילו למחר, כדלקמן סוף ס"ד וס"ק ד, לעיל סי' קפד ס"ט וס"ק ל.
- יט סוף ס"ה.
- כ מו, א ד"ה בתוך, מ, רע"ב ד"ה ימי.
- כא יב, ב ד"ה מי, ונתבאר בק"א (ד"ה ובמשנת), כב ס"ק ל.
- כג רש"י ותוס' שם, רמב"ן פ"ב ה"ב, פ"ה ה"ב, ונתבאר בק"א, וראה לקמן סוף ס"ק נב, שפתי עני סי' מו אות א.
- כד כדלקמן ס"ד ולעיל סי' קפד ס"ט.
- כה כדלעיל סי' קפד ס"א"ב (עד ששאלנה).
- כו ראה גמרא יב, סו"א (לענין מדרות), רש"י שם ד"ה אין לך, תוס' שם ד"ה כיון.
- כז רמב"ן פ"ה ה"ה, וכדלעיל בתחלת הס'.

צינונים לקונטרס אחרון

- א לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצינונים.
- ביאורים הערות בק"א הל' נדה, ק"א עם ביאור מדרכי הקונטרס, שו"ע הל' נדה עם ביאור ק"א.
- ב ונתבאר לעיל סי' קפד ק"א ס"ק ד.
- ג שם הראיות בכלל הל'.

הלכות נדה קמ"א

שנה

ביום העונה צריכה לבדוק אחר כך פעם אחת קודם שיבא עליה אבל על ידי בדוקה מותרת אפילו ביום העונה ואינה צריכה לפרוש מבעלה (רש"י תוספות רמב"ן).

ולחלבה אין לנו אלא דברי השלחן ערוך¹⁰¹:

[ב] [זמן] הידוע. בלבדו כל עונת הוסת כדלעיל סי' קפ"ד¹⁰². ואינה צריכה לחוש לעונה בינונית אפילו שינתה וסתה פעם ושתים¹⁰³ שצריכה היא לחוש גם ליום ששינתה בו בדיון וסת שאינו קבוע כדלקמן¹⁰⁴ כל זמן שלא נעקר וסת הקבוע לגמרי (אחרונים¹⁰⁵):

קונטרס אחרון

הלכה כ(ז), והובא בטור, וכן דעת כל האחרונים¹, והש"ך² יחידאה הוא בפירוש הש"ע. ועיין תשובת חכם צבי סי' קי"ד שהרבה להשיב על הש"ך תשובות נוחות. רק לשון הרמב"ן³ שבהג"ה סעיף י"ג שהוא עיקר בנין הש"ך ויסודו אין די השיב במ"ש החכם צבי אטו כי רוכלא כו', כיון שבא להשוב כפרוטרוט כל החששות שהזכיר כבר בפירוש⁴.

אבל באמת⁵ כל מעיין בהלכות נדה להרמב"ן יראה לעין דלא סבירא ליה כלל דין עונה בינונית לפרוש מבעלה⁶ אלא לבדיקה ותביעה⁸ אחר העונה או ביום העונה. והוך עונתה⁷ היינו לפני יום העונה¹. כמבואר בהדיא ממ"ש בפ"ב הל' י"ב¹. ועיין שם בפרק ה' הלכה ב' ג' ד' ה' ו' דמשמע בהדיא שם דשלא בתוך ימי עונתה מותרת בבדיקה ולא חילק בין יום העונה או אח"כ (והטור וש"ע סימן קצ"ט¹⁰ שהעתיקו לשונו שבפ"ב הל' י"ב סמכו על מה שכתבו בס"י קפ"ד¹⁰ וקפ"ט¹¹). וכן במגרא¹² ופירש"י¹³ מיירי בבדיקה ותביעה. אלא דהרשב"א¹⁴ כתב על פירש"י ושמענין מיניה כו'¹⁵, דמשמע ליה הכי, אבל רש"י על כרחך לא סבירא ליה הכי. דהא רש"י סבירא ליה דאפילו יש לה וסת חוששת לעונה בינונית¹⁶ כמ"ש הר"ן בהירושין¹⁷ ובפרק ב' דשבעות¹⁸, ובבבביתא דף ס"ד תניא בהדיא (היתה למודה לראות כו' ושינתה כו'¹⁹) מי"ח ואלך הותרו כולן²⁰, אפילו י"ז וי"ח

ל וכן פירש לקמן ס"ק מב כהרי"ה רמ"א.
לא ס"ג ד.
לב ס"ב כדרי מחרה ס"ק ב, ובס"י קפ"ד ס"ק ג' (שכן מוכח במגנה דוכתי). וראה פ"י דעה מורי כסף ס"ק ג.

נח ס"א (חוששת. והיינו שאמרה לשמש). וראה ק"א דאין למחות בדי הולקין. מודה כהלכת פ"ש הערה 45.
נט ס"ב וס"ה.

ציונים לקונטרס אחרון

ליום ל' ובורקות ע"י פקחות, הרי שיענה בינונית היא לענין בדיקה בלבד.
טו סעיף ח (לענין חרשות ושוטות שבורקות בעונה בינונית ע"י פקחות).
טז ס"י"ב (חוששת לעונה בינונית, היינו לפרוש).
יז ס"א (חוששת ליום ל').
יח טו, א.
יט שם ד"ה בתוך.
כ תורת הבית הארוך שער ג (טו, א), הובא בב"י ריש הסי'.
כא דרש"ה שאין לה וסת בעלה מזהר עליה ביום העונה (היינו פרישה).
כב והיינו וראי לענין בדיקה, כדלקמן.
כג טו, א ד"ה והוא.
כד (ד, ב) ד"ה וגרסינן.
כה היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה לשישה עשר זה וזה אסורין, שינתה ליום שבעה עשר הותר ששה עשר ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר, שינתה ליום שמונה עשר הותרו כולם.
כו שקבעה וסת הדילוג והותרו כל שאר החששות האחרות שאינן קבועות.

ד כמצויין כאן בפנים.
ה ס"ק א וס"ק ל (רס"ל דעונה בינונית היא וסת החרש, שחוששים לאותו יום בחדש, בין חרש מלא ובין חסר).
ו פ"ה הכ"א (שהזכיר וסת הפלגה וסת החרש ולא הזכיר עונה בינונית).
ז לחשיב ולדיל (ע"פ גיטין לג, א. והוא בכרת ופלתו סוף ס"ק טו, בסיוכום דברי החכם צבי), ולא הזכיר עונה בינונית שכבר הזכירו קודם (ה"ה).
ח והיה לו להזכיר גם עונה בינונית.
ט כאן מבאר הטעם שהרמב"ן לא הזכירו, ולקמן בסוף הקרי"א יתבאר הטעם שהטור רמ"א לא הזכירוהו.
י ולכן לא הזכירו יחד עם שאר הוסתות, שצריך לפרוש בהם.
יא כמבואר כאן בפנים, וש"ע.
יב שמבואר במשנה וגמרא (טו, א) שהאשה בחזקת טהרה ובעלה בא עליה בלי בדיקה.
יג קודם יום ל' דלא כפרש"י שם ד"ה בתוך, שגם יום ל' הוא חך עונתה).
יד גבי חרשות ושוטות שאם אין להם וסת חוששות

ב כיצד קובעתו כגון שתראה ארבע פעמים וכיניהם שלשה זמנים שזוין כגון שראתה [ג] היום ולסוף עשרים יום פעם אחרת ועוד לסוף עשרים

באר הגולה

ג טור וכו' הרשב"א ממשנה דאין אשה קובעת לה וסת עד [שקבעה לה] [שקבענה] ג' פעם דמ"ג וכו' התוס' דמ"ד ב"ה אמר ראתה וכו' ושאר פוסקים.

[ג] היום, פירושו היום בלבד ופסקה בו שאילו המשיכה ראייתה ליום שלאחריו מחשבין ההפלגה מיום שלאחריו שהוא סוף ראייתה כדלעיל סי' קפ"ד¹⁷;

קונטרס אחרון

בהדש שלאחריו שהיא עונה בינונית לכולי עלמא¹², ואף הרמב"ן¹³ שנחלק על רש"י בזה¹⁴ מודה ליה שאם לא ראתה בשעת וסתה הושפת לעונה בינונית כמ"ש הר"ן שם² משמו, ולמה השמיט דין זה בהלכותיו, ואדרבה סתם וכתב¹⁵ כמה דברים אמורים באשה שאין לה וסת כו', אלא ודאי משום דכל הסוגיא לא מיירי אלא לענין בדיקה ותביעה, ובמסקנא לא קיימא לן כרבה בר בר חנה¹⁶ אלא גזם ביש לה וסת בעיא בדיקה אחר הוסת, אם כן ליכא נפקא מינה בדין זה כלל¹⁷.

ובמשמרת הבית¹⁸ לא נסתייע מהרמב"ן אלא לענין עיקר הדש עונה זו ולענין פירוש הסוגיא דאינו כמ"ש בבדק הבית¹⁹ אלא כמ"ש בחורת הבית הארוך²⁰, תדע שהרי נסתייע גם מפירוש²¹, ורש"י סבירא ליה הכי אף ביש לה וסת²², וגם בעיקר יום העונה לא סבירא ליה לרשב"א כרש"י, דלרשב"א הוא יום ל' כמ"ש ההכנס צבי²³ וכרעת כל האחרונים²⁴, ורש"י סבירא ליה דהוא יום ל"א, לפי מה שהבינו התוס'²⁵ בלשונו שכתב²⁶ הזיין לסוף עונה דהיינו יום ל"א, ומשום הכי כתבו התוס' דף י"ב (ע"ב) בפשיטות דמדמי חדש אינה צריכה תביעה, ואם יום העונה הוא יום ל' ואין היתר אלא קודם לכן לא שייך לשון מדי חדש, כיון שיום א' וכו"ט גם בתדש אחד, שאין חדש מנות' תוס' בלשון רש"י (דף ט' ע"ב) ד"ה ימי טומאה כו' דכי יום הם ימי טהרה, ואינה רואה ביום כ' ל²⁷, דאם לא כן יום טמא הוא כיום ראשון²⁸, ומשום הכי לא כתבו התוס' דביניהם בלשון פלוגתא על רש"י²⁹, ובאמת לרמב"ן ורשב"א³⁰ דוחק לישב לשון כו' או כ"ג ימי טהרה שבגמרא שם³¹.

לג ס"ק כב. וראה שם ק"א ס"ק ד.

ציונים לקונטרס אחרון

לה שם (דלא ס"ל דין עונה בינונית, ועונה שבגמרא טו, א מיירי בוסת קבוע).

לו שער ג (טו, א) דמירי בעונה בינונית (כרמב"ן, אלא שלהרמב"ן היא רק לענין בדיקה, ולרשב"א גם לענין פרישה).

לז טו, א ד"ה בתוך (דמיירי בעונה בינונית), לה ואילו הרשב"א חלוק עליו כפרט זה, כמבואר לעיל.

לט ס"ק קוד.

מ שצוינו כאן בפנים.

מא יב, ב ד"ה מי.

מב רש"י שם (טו, א).

מג אלא ביום כ"א, וראה גם חוות רעת ס"ק יב.

מד של טומאה.

מה כי הם לא חלוקים לענין מספר הימים של עונה בינונית (אלא לענין הגירסא בגמרא אם זה כי או כ"ג ימי טהרה, ותלוי בו ימי זביה אם נכללים בימי טומאה).

מו דס"ל שעונה בינונית ביום הל'.

מז ראה כתיב ופלתו ס"ק טו ד"ה ותנה. סוגה בשושנים ס"ד ס"ק א.

כו הן למ"ד שעונה בינונית היא יום שלשים (י"ז) כחדש מלא וי"ח בחסר) והן למ"ד שעונה בינונית היא יום ל"א (י"ח בחדש מלא), ולכאורה ייקשה לרש"י שגם בוסת קבוע חוששת לעונה בינונית (כקושיית הכרתי ופלתו סקט"ז ד"ה ועוד ראה בורה לרש"י), אלא וראי ס"ל לרש"י שעונה בינונית הוא רק לענין בדיקה ולא לענין פרישה (דמיירי ביה ברייתא).

כח פ"ה ה"ה.

כט וסובר שדין עונה בינונית הוא רק לאשה שאין לה וסת, מ"מ יש להזכיר שלדעתו עונה בינונית היא רק לענין בדיקה ותביעה, שהרי הרמב"ן מודה לרש"י שאם כו'.

ל בשבועות שם, ובחידושי נדה שם, בשם הרמב"ן¹¹.

לכ"ה בחידושי הרמב"ן שם.

לא פ"ה ה"ה.

לב לפירוש הרשב"ד שהובא ברמב"ן ר"ן שם, שלדעת רבה בר בר חנה אין צריך בדיקה אחר הוסת, ודלא קי"ל כוותיה אלא ככ"י יותנן שם שעריך בדיקה אחר הוסת, ושלפי זה אין לחוש לעונה בינונית ביש לה וסת. לג הרי שעונה בינונית הוא רק לענין בדיקה ותביעה. לד שער ב (ז, א).

הלכות נדה קפמ

שנו

יום ועוד לסוף עשרים יום וזה נקרא וסת ההפלגות. ולכך צריכה ארבע ראיות שראיה ראשונה אינה מן המגזן לפי שאינה בהפלגה. יזאפילו קודם שקבעתו שלש פעמים חוששת שמיד אחר שראתה פעם אחת לסוף עשרים חוששת מבאן ואילך [ז] כשיגיע עשרים. וכן בראיית הימים שהיא לימים ידועים [ח] לחודש מיד אחר שראתה פעם אחת ליום ידוע לחודש

באר הגולה

ג שם במשנה היתה למודה לראות וכו' ושנתה וכו' זה היה אמורים.

[ד] כשיגיע כ'. שמה תראה בו¹² וצריכה לפרוש מבעלה כל עונת הוסת כדלעיל סי' קפ"ד¹³ וגם צריכה לבדוק עצמה לכתחלה¹⁴ בשעת הוסת או אחריו באותה עונה¹⁵ אף על פי שעדיין לא קבעתו כדלעיל שם סעיף מ'¹⁶:

[ה] לחדש. כלומר כל אשה כשראתה פעם אחת צריכה לחוש פעם שנית לאותו יום בהרש שלאחריו (ש"ך ס' 97):

קונטרס אחרון

ועיין ר"ן¹⁷ ומגיד משנה¹⁸ דהר"ף והרמב"ם לא סבירא להו כלל דין עונה בינונית. וכן דעת הראב"ד. וכן דעת הרא"ה¹⁹. ואף ברש"י²⁰ ורמב"ן לא החזירה פרישה כלל, רק ברשב"א²¹, ונמשך אחריו הטור וש"ע²². והלכך אין למהות ביד המקילין כיון שיש להם על מה שיסמוכו בפרט להקל בדברי סופרים²³.

ומה שהעתיק הטור לשון הרמב"ן²⁴ (הל' כ' וכ"א) (ונמשך אחריו רמ"א סעיף י"ג) אף על גב דסבירא ליה כרשב"א²⁵. לא קשה מידי, שנודע דרכו בכמה מקומות שמעתיק לשון פוסק אחד ככתבו וכלשונו בשביל הדושי דברים שבו אף על פי שיש בכלל דבריו איזה פרט אחד דלא סבירא ליה הכי וסמך על מ"ש כבר דעתו בפירוש בפרט²⁶, וככה עשה כאן בסוף לשון הרמב"ן גבי המשיכה ראיתה כו'²⁷, וילמד תחלתו מסופו²⁸. וככה עשה רמ"א אחריו²⁹, וכמבואר ממ"ש בדרכי משה³⁰. ועיין מ"ש סעיף י"ג בהג"ה³¹:

השלמים ס"ק פג. וברלעיל סי' קפד ס"ק כח, וש"נ.
לז ראה פרישה סי' קפד ס"ק יח ד"ה אלא. לקמן ס"ק פח.
לח ס"ק כח, וש"נ.
לט ס"ק ה. וברלקמן ס"ק לה, שחתם נשים וסתן כח הרש.

לד ריש' סג, סוף' לענין וסת קבוע, ובוסת שאינו קבוע, ראה לקמן ס"ק ז שגם תקבע, וש"נ.
לה סוף פ.
לו ב"ה ד"ה פיוקא ב"ה. פרישה סי' קפד ס"ק יח. תורת

ציורים לקונטרס אחרון

וההוראה כלל רמז.
נט בטור שם העתיק לשון הרמב"ן (שם הכי"ב) לענין המשיכה ראיתה כמה ימים, אף דלא קיי"ל כוותי' בזה (ראה כ"י שם ד"ה ומיהו כבר נתבאר), וברלעיל סי' קפד ס"ז.
ס שהעתיק לשונו גם לענין עונה בינונית, אף דלא ס"ל כוותיה.
סא לקמן סי"ג. שהעתיק לשון הרמב"ן, בהשמטת דין עונה בינונית, אף שלא ס"ל כוותיה בזה.
סב דרכי משה הארוך אות ו (שצריכה לחוש אף לעונה בינונית).
סג ס"ק מב.

מח שבועות (ה, א) ד"ה וגרסי'.
מט ס"ד ה"ט.
נ בבעלי הנפש שער יתקן הוסתות.
נא ברק הבית (ז, א), וברלעיל.
נב ובפנים מצוין גם לחוס' (טס).
נג תורת הבית הארוך שער ג (א). וברלעיל (ד"ה אבל).
נד סי' קפד ס"ב וסי' קפט ס"א, וברלעיל שם.
נה ברלעיל סי' קפד סוף ס"ק ה.
נו הל' נדה פ"ה, שהשמט עונה בינונית, וברלעיל.
נז לענין פרישה בעונה בינונית.
נח וכ"ה לקמן ס"ק מב. וראה כללי הפוסקים

כגון (ט) כ"א או כ"ה בו חוששת לפעם אחרת לזה היום ואמורה לשמש כל (י) אותה העונה. והוא הדין לשאר מיני זמנים שצריכה לחוש להם בן חוץ מוסת הדילוג וכמו שיתבאר בסיומן זה. ולא אמרו שצריך לקובעם שלש פעמים אלא לענין עקרה שבין שקבעתו בשלש פעמים אינו נעקר (י) בפחות משלש פעמים שכל זמן שלא עקרתו שלש פעמים צריכה לחוש לו. אבל ליאסר אפילו בפעם אחת חוששת לו פעם שנייה. ומיהו אף על פי שחוששת לו נעקר בפעם אחת אפילו קבעתו שתי פעמים שאם ראתה שתי פעמים (י) ליום ידוע ובשלישית לא ראתה אינה חוששת לה עוד.

ג יאם קבעה וסת לשעות (י) ולא לימים אינה חוששת אלא (יא) שעתה בלבד וסת זה הוא נעקר בשעה אחת ואפילו בלא כדקדק.

ד עוד יש חילוק בין קבעתו שלש פעמים ללא קבעתו שלש פעמים שחקבוע יאף על פי שעברה עונתה ולא הרגישה אמורה לשמש עד שתברוק ותמצא טהורה. ושלא קבעתו שלש פעמים אם הגיע זמן הוסת

באר הגולה

ד הראב"ד בס' בעלי הנפש מעוברא ודהיא איתא דכל ה צינתו לעיל בס' קפ"ד ס"פ. מבולת מצוה וכו' דס"ו ע"א.

[I] בא' או בה' בו. כצ"ל (מ"זי):

[I] אותה העונה. שמה תקבע לה וסת (י) לחדשים ולאחר שראתה פעם שנית צריכה לחוש לשני ימים לסת החדש ולסת ההפלות (י) מלבד עונה בינונית כדלקמן סעיף י"ג בהג"ה (י):

[II] בפחות משלש פעמים. כדלקמן סעיף ט"ו:

[ט] ליום ידוע. בחדש או בהפלגה שזה:

[י] ולא לימים. כגון אחר מבולתה או שאר דברים כיוצא בזה שרגילה לראות מחמת אותו זמן (מ"זי) ונסתלקה בזה השגת הר"ה (י) ע"ש):

[יא] שעתה בלבד. כגון אישה שהיתה רואה כל אימת דהיה סלקא ממבולת מצוה שהיו מרגישות בה בנות עירה ככניסתה לעיר ונותנין בה עין הרי זו מותרת לבעלה מרם כניסתה לעיר (גמרא (י) ראב"ד (י) וכן כל כיוצא בזה:

מד ס"ק ד.

מה שער תקון הוסתות ס"א (שלא מצניו שעות בלא ימים). וראה פס"ד צ"צ רלב"ג ג (והס"ו רצה לתקן זה

ועדיין לא תקן בו, ע"ש). סוגה כשושנים (מוהרי"י) ס"ד ד ס"ק ד. סוגה כשושנים (מרגליות) ס"ק ג.

מז סו. א.

מז בעלי הנפש שער תקון הוסתות שם.

מ ס"ק ב.

מא רש"י לש, א ד"ה זה וזה. ראב"ד בעלי הנפש שער תקון הוסתות ס"ג ד"ה ועתה נחזור. רמב"ן פ"ה הב"א (הובא ברמ"א ס"ג). וראה לעיל ס"ו קפו ס"ק מא"ב. לקמן ס"ק לב. ס"ק מא. סוף ס"ק מג. ס"ק עב. קובץ נידול תורה (ג). כ' ע' הל. נח ע' קמט.

מב ש"ך ס"ק ד.

מג וס"ק מב.

הלכות נדה קפמ

שנמ

ולא בדיקה (יב) ולא ראתה כיון שעברה עונתה (יג) מותרת. ועונה כינונית
שהיא לשלשים יום דינה (יד) כוסת קבוע (הטז"ט).

ה פעמים שתהיה ההפלגה שקובעת בהם הוסת כדילוג. וכגון שראתה
היום וראתה שנית לסוף שלשים ושלישית לשלשים ואחד (ס) ורביעית
לשלשים ושנים קבעה וסת לדילוג (ס) של הפלגות. וכן שהרחיקה דילוגה
(יז) הרבה בין שלא הרחיקה אלא יום אחד קבעה וסת לדילוג (יח) השנה.
שככל ענין שתהא משוה ראיתה (יט) קבעה לה וסת.

באר הגולה

1 מפלגתא דרב ושמאל שם ד' ס"ד וכשמאל תומב"ם שם
כ"ח וכן מסתבר לתב"ן וכ"כ רמור בשם ושמן מסקנת
דברייא כותת דיקא.
2 טור וכ"כ ה"ה שם בשם המפרשים.

[יב] ולא ראתה. והיינו שלא הרגישה בהם (י) כדלעיל ס' קפ"ד סעיף מ' (ט):

[יג] מותרת. בלא בדיקה כדברי האומרים דאפילו אשה שאין לה וסת אינה צריכה בדיקה
לפני תשמיש לעיל סימן קפ"ז (ולחרמב"ם והרא"ש שם עיין פרישה סימן קפ"ד) (ט)
ומ"י (י) ונקודות הכסף (י):

[יד] כוסת קבוע. ואסורה לשמש אחר ל' עד שתברוק עצמה (י) החוקה אורח בא בזמן
שהוא רגיל לבא לרוב הנשים (י):

[טז] ורביעית לל"ב. והוה כיש אומרים שבסעיף ז' דלסברא הראשונה שם בעינין הבא
[עו]רד חמושת לל"ג שהן ג' דילוגים מל' לל"א ולל"ב ולל"ג (מ"ז) (ש"ך (ט)):

[טז] של הפלגות. וחוששת אחר כך ליום ול"ג ואחר כך ליום ול"ד וכן לעולם (ט):

[יז] הרבה. כגון שרילגה מכ"ט לל"א ואחר כך לל"ג ואחר כך לל"ה שוב חוששת לל"ז
ואחר כך לל"ט וכן לעולם (ט):

[יח] השנה. לאפוקי דילגה יום אחד ואחר כך ב' ימים או איפכא (ט):

[יט] קבעה לה וסת. והוא היין דילגה למפרע כגון שראתה תחלה לסוף ל' ואחר כך
לכ"ט ושלישית לכ"ח ככל ענין שהיא משוה דילוגה קבעה לה וסת לדילוג זה
(ראב"ד ס"ד תוס' ש"ך (ט)):

וראה גם לעיל ס' קפ"ד ס"ז ומ"ק ל'
נה רשב"א שם (מג, א). וראה גם לעיל ס' קפ"ד ס"ז מה.
נו ראה גם לקמן ס"ק נא.
נז ס"ק ג.
נח ס"ק ה.
נט ש"ך ס"ק י.
ס ש"ך ס"ק יא.
סא ש"ך ס"ק יב. וראה גם לקמן סוף ס"ק טד.
סב בעל הנפש שער תיקון הוסתות ס"ג.
סג מ. ב' ד"ה פיותה.
סד ס"ק מ.

מח רשב"א בתורת הבית הארוך שער ב (ד, ב). שם שער
ג (מג, ב). למוש ס"ד.
מט וס"ק כמ. וראה מורה כהלכה פ"ה הערה 4.
נ ס"ב וס"ק ז (לרש"י ותוס' אינה צריכה כלל, ולר"ף
ורמב"ן ורשב"א ושו"ע שם צריכה בדיקה רק ג' פעמים
הראשונים, וכאן מירוי כשכבר בדיקה ג' פעמים). וראה גידול
תורת (גו) לו ע' שסה.
נא ס"ק יח. וראה מורה כהלכה ע' תריעב.
נב כאן ס"ק ה.
נג ד"ה כאן.
נד רשב"א שם ושם. למוש ס"ד. תורת השלמים ס"ק ג.

ו כשם שקובעת וסת בהפלגה מימים שוים [כ] ושאינם שוים כך קובעת
 ה בימי החודש ובימי ה שבוע שוים [כא] ושאינם שוים. כיצד ראתה
 שלש פעמים [כב] באחד בשבת או בחמישי בשבת או באחד בניסן
 ובאחד באייר ובאחד בסיון או בה' בניסן ובה' באייר ובה' בסיון קבעה
 לה וסת באחד בשבת או בחמישי בו ובאחד בחודש או בה' בו אף על
 פי שאחד ימלא ואחד חסר אין מדקדקין [כג] בכך.

באר הגולה

ח שם בנמי דף ל"ב ע"ב וכו' בפלוגתא דלעיל
 ט טור שם וכו' ורשב"א בשם רבותיו ומוכח לה מאוקמתא
 דרב אשי שם ד"א ע"א כגון דקבעה בחד בשבתא כו'
 והבא לד"ה קובעת בני"ב כיון שהן בשוה.

[כ] ושאינם שוים. אלא שהדילוג שוה;

[כא] ושאינם שוים. אלא שהדילוג שוה;

[כב] באחד בשבת. פרישה דמראיה הראשונה עד השניה שוה כמשניה עד השלישית
 כגון שראתה באחד בשבת וחזרה וראתה בג' שבועות באחד בשבת וכן פעם ג'
 קבעה לה וסת בג' שבועות באחד בשבת מה אף שאין כאן אלא ב' הפלגות של ג' שבועות
 כיון שיש כאן ג' ראיות של ג' ימים שוין שהם א' בשבת קבעה לה וסת¹⁰ וכן בה' בשבת¹¹
 (ב"ח ש"ך מנחת יעקב).

וכל שכן אם ראתה ג' פעמים רצופים באחד בשבת דקבעה לה וסת ואינו נעקר אלא בג'
 פעמים (פרישה¹²).

(אלא דכל זמן שלא נקבע אינה חוששת לו שהרי הוא יום מביילתה¹³ ובלאו הכי תמאה
 היא ואם לא ראתה בפעם אחת ומבלה נעקר בפעם אחת. וכן כשראתה פעם ב' באחד
 בשבת בסוף ב' או ג' שבועות אינה חוששת עד א' בשבת שבסוף ב' או ג' שבועות ומשום
 חשש וסת ההפלגות כי חשש וסת השבוע נעקר בפעם אחת שלא ראתה בו וכדון וסת
 הסירוג דלקמן סעיף י"ב. ולמאן דאמר התם¹⁴ דוסת הסירוג אינו נקבע כפחות מד' ראיות
 הוא הדין הכא¹⁵ וליכא נפקא מינה בוסת השבוע¹⁶ אלא ברצופים):

[כג] בכך. שכל מה שבוית דין של מטה עושים בית דין של מעלה מסכימים עמהם¹⁷ אף
 בכל חידושי הגוף כמו שדרשו רז"ל¹⁸ על פסוק¹⁹ לאל גומר עלי (רשב"א²⁰ ש"ך²¹):

סה ב"ח ד"ה וכשם שקובעת. ש"ך ס"ק יד.

סו פרישה ס"ק ה. תורת השלמים ס"ק ט. וראה לקמן
 בסוף הדפוס ג'.

סז ב"ח שם. ש"ך שם.

סח סוף ס"ק ה.
 סט מדינת. ולמנהיגו (רמ"א סי' קצו סי"א) הוא באמצע
 ו' נקיים.

ע פרישה, והבא לקמן שם ס"ק לד.

עא וראה שם שיש להחמיר בב' הדעות, א"כ גם כאן יש
 להחמיר בדיקת דלעיל שנמסקין ג' ראיות. וראה סוגה
 בשעשנים (ברגליות) ס"ק ג'.

עב שהרי לדעה זו צ"ל ד' ראיות גם בוסת השבוע בסירוג

(וא"כ יש לה כבר וסת הפלגה). משא"כ בוסת השבוע
 ברצופים סגי בג' ראיות (ועדיין אין לה וסת הפלגה). וראה
 לעיל ס"ק ג. שב"ז נזירי כשפסקה בו ביום (משא"כ
 כשהמושבה ראיתה ליום שלאחריו, יש עוד נפקא מינה,
 שוסת השבוע הוא מתחלה לתחלה ואילו וסת הפלגה הוא
 מסוף לתחלה).

עג ראה לעיל ארח"ס תר ס"ד.

עד ירושלמי נדרים פ"ו ת"ח.

עה תהלים נג, ג.

עו משגרת הבית דינו הוסתות ט, א.

עז ס"ג יג. וראה גם לעיל סי' קפד ס"ק יב (שהוסת תלוי
 בקביעות החדשים).

ז "כיצד קובעת בימי החודש בדילוג כגון שראתה במ"ו בניסן ומ"ז באייר וי"ז בסיון לא קבעה וסת עד שתראה [כח] בי"ח בתמוז שאין ראייה ראשונה מצטרפת כיון שאין [כה] ההפלות שוות. יומיהו אם היה לה וסת קודם שהתחילה ואחר כך שינתה וראתה בדילוג שלש פעמים קבעה וסת בדילוג. לפי שאף הראשונה בדילוג ראתה אותה שדילוגה מוסת [כז] הקבוע לה (מנ"ס ורמז"ן כשמואל וטור לדעת רא"ש אצל נפרק סור סגגה ד' וז' ספק רא"ש כנז וכן הוא נרמזים סס) י"ד"א שאע"פ שלא ראתה אלא במ"ו בניסן וי"ז באייר וי"ז בסיון [כח] קבעה וסת וחוששת לי"ח בתמוז וי"ט כאב וכן לעולם. ויש לחוש לדבריהם [כח] ולהחמיר.

ח "ראתה עלש פעמים בשלשה חרשים בדילוג והורה וראתה באותם דילוגים עצמן אם נהגה כן שלש פעמים הרי זה וסת קבוע לדילוג

באר הגולה

יא פלוגתא דרב ושמואל ובמו שצייתי לעיל סוף ה'.
יב כייאתי שם וכדמטי לה אליבא דשמואל.
יג טור בשם ר"ח והראב"ד וכו' דרשב"א בשם שיש לחוש ושמואל ואע"ג דדחו פירושו כתבו שהדין כן.

[דח] י"ז בתמוז, ואז תקבע וסת בחדשים לדילוג וצריכה לחוש אחר כך לי"ט כאב ולכ' באלול וכן לעולם ואין חוששין מה שחדש אחד מלא ואחד חסר^{טו} כדלעיל^{טז}:

[כה] ההפלות שוות, בימי החדש אלא בדילוג ואין כאן אלא ב' דילוגים שראיה הראשונה אין שם דילוג עליה ולא קבעה וסת לדילוגים עד שתשלש בדילוגים (גמרא^{טז}):

[כז] הקבוע לה, והוא שוסתה היה בי"ד בחדש ודילוגה למ"ו שהוא דילוג שזה לשאר הדילוגים שממ"ו למ"ו וי"ז והוא הדין אם לא היה לה וסת קבוע אלא שראתה בי"ד באדר ואחר כך מ"ו בניסן, ומה שכתב הש"ע וסת קבוע רבותא קא משמע לן דלא נימא דשידן ראיית וסתה הקבוע בתר ראיית שעברו ולא תצטרף לארבע ראיית אלו שהן שלשה דילוגים קא משמע לן (ב"ח^{טז} מ"ז^{טז} ש"ך^{טז}):

[כח] קבעה וסת, כמו שקובעת בג' פעמים בימי החדש שיון שגם ראייה הראשונה מן המנין כדלעיל^{טז}, ומכל מקום אם היה לה וסת קבוע במ"ו לכלוי עלמא אין ראייה ראשונה מן המנין^{טז} דשידן לה בתר ראיית שעברו ולא קבעה לה וסת לדילוג עד שתראה פעם רביעית בי"ח בתמוז (גמרא^{טז}):

[כח] ולהחמיר, אבל לא להקל כגון בשבעה עשר בתמוז דלסברא הראשונה חוששת לו הואיל ולא נקבע עדיין וסת הדילוג והיא ראתה בשבעה עשר בסיון אבל לסברא

עח ש"ך קמ"ו.
עט סוף ס"ו ומ"ק כג.
פ סד, א לדעת שמואל, רש"י שם ד"ה עד, ש"ך ס"ק יח.
פא ד"ה וי"ט ואפילו.
פב ס"ק ה.
פג ס"ק יח.
פד סוף ו.
פה ראה גם לקמן ס"ק טז.
פו סד, א, רש"י שם ד"ה לנדה, וראה גם לקמן ס"ק לה.
מורה כהלכת פכ"ד הערה 144.

חלילה. כיצד ראתה מ"ז בניסן וי"ז באייר וי"ז בסיון וחזרה חלילה וראתה מ"ז בתמוז וי"ז באב וי"ז באלול ועוד חזרה וראתה מ"ז בתשרי וי"ז בחשוון וי"ז בכסלו קבעה לה וסת לדילוג חלילה וחוששת לעולם מ"ז לחודש זה וי"ז לחודש זה [כט] וי"ז לחודש זה.

ט יראתה באחד בניסן ובאחד בסיון ובאחד באב קבעה לה וסת [ז] לראש חודש לדילוגים אבל ראתה באחד בניסן ובאחד באייר ובאחד בתמוז ובאחד בסיון לא ראתה לא קבעה לה וסת.

י יראתה מ"ז בניסן וי"ז באייר וי"ח בסיון לא קבעה וסת כיון שסירגה בחודש השלישי ולא ראתה [ז] עד י"ח בו.

יא ידילגה פעם אחת או שתיים אינה חוששת לדילוג אף על פי שחוששת לשאר וסתות בפעם אחת אינה חוששת לוסת הדילוג [זב] עד שתקבענו.

באר הגולה

יז טור וכו' הישג"א בת"ח ודיק לה מברייתא דהתת למודה לדיוות רואה וכו' שם.

טו טור והוא פשוט.
טז ברייתא שם דף ס"ד ע"א.

האחרונה אינה חוששת לו הואיל ונקבע כבר וסת הדילוג וחוששת לי"ח. ולסברא הראשונה אינה חוששת לי"ח שושת הדילוג אינה חוששת לו עד שתקבענו כדלעיל סעיף ב' ולקמן סעיף י"א. על כן צריכה לחוש לשבעה עשר ול"ח כחומרי שניהם (ב"ח י"ג מ"ז ע"ג ש"ך ע"ג):

[כט] וי"ז לחודש זה. והוא הדין בב' פעמים בב' חדשים וחזרת חלילה ג' פעמים נמי היו וסת קבוע כגון שראתה מ"ז בניסן ומ"ז באייר ומ"ז בסיון ומ"ז בתמוז ומ"ז באב ומ"ז באלול קבעה לה וסת לדילוג חלילה וחוששת אחר כך למ"ז בתשרי ומ"ז במרחשון וכן לעולם (ב"ח י"ז ש"ך ע"ג). והוא הדין בד' פעמים בארבעה חדשים וחזרת חלילה ג' פעמים (מ"ז ע"ג):

[ז] לרי"ח לדילוגים. והוה וסת הסירוג דלקמן סעיף י"ב ע"ג:

[זא] עד י"ח בר. ומכל מקום חוששת לי"ט בתמוז משום וסת ההפלות מל"ב לל"ב ואם ראתה בו קבעה לה וסת ההפלות מל"ב לל"ב כי ממ"ו בניסן עד מ"ז באייר ל"ב יום שנים מלא וממ"ז באייר עד י"ח בסיון גם כן ל"ב יום שאייר חסר ומ"ח בסיון עד י"ט בתמוז גם כן ל"ב יום שסיון מלא (ב"ח ע"ג ש"ך ע"ג):

[זב] עד שתקבענו. דבשאר וסתות יש מן הדין לחוש לו בתחילתו כי שמא תקבע לה יום זה לוסת י"ז ותהיה אסורה בו הלכך אמרינן תחלתו כסופו אבל וסת הדילוג

צב ס"ק י.

צג וראה שם ס"ק לה שהפרישה נצריך איבער ראית גם לוסת סירוג.

צד ד"ה ראתה מ"ז.

צה ס"ק כג.

צז כדלעיל ס"ק ז וש"נ.

פז טור"ח והרמב"ם.

פח ס"ק כו.

פט ס"ק ע"ג, בשם הראב"ד בבגלי הנפש שער תקון

הוספות סי' ג.

צ ד"ה ראתה שלש.

צא ס"ק כא, בשם הראב"ד שם.

יב [ג] "וסת הסירונו ראייה ראשונה מן המנין לדברי הכל [ד] ואע"פ שהרחיקה ראיותיה, אלא שלענין חשש וסתה בתחלה הוא שזה

באר הגולה

יח הראב"ד בס' בנה"ג.

כשתקבענו הותרו כל הימים הראשונים ואינה חוששת לעולם לט"ו וט"ז ו"ו לחדש אלא ל"ח ול"ט וכו' ומכ' ולמעלה וגם הם הולכים וניתרים שכשהושגת ל"ט הותר י"ח ואינה חוששת לו לעולם וכן כולם ואם כן היאך יהיה תחלת הוסת חמור מסופו (ראב"ד¹³):

[ג] וסת הסירונו, דלעיל סעיף ט"ו:

[ד] ואף על פי שהרחיקה, דהכא כיון דראיותיה שוין לעולם בא' בחדש לכלול עלמא¹⁴ בקבע בני' ראיות כוללעיל סעיף ו בראתה מחדש לחדש בימים שוין דמה לי מחדש א' לב' או מא' לג' וכו' (ב"ח¹⁵ ש"ך¹⁶ ט"ז ס"ג). (ב) (ג) והפרישה¹⁷ כתב דלסבא הראשונה

קונטרס אחרון

(ב) ט"ו מה ט"ו שהקשה הכרתי ופלתי¹⁸ על האחרונים¹⁹, ועיקר יסודו להשוות ימים דמועד לימי החדש דאשה ט"ו הואיל ובג' ימים נעשה מועד ט"ו, ומשום הכי נמי²⁰ הוקשה לו מ"ש התוס' בב"ק דאין נעשה מועד לכלול עלמא כו'²¹, והיחז' דהיינו לשמואל כו'²². אשתמטתיה מ"ש התוס' בנדה דף ס"ד²³ דאפילו רב מודה כו'. אלא ודאי צריך לומר²⁴ דשאני הכא דיום החדש גרם לראות בו דוקא ולא ביום אחר, אלא שבתדש הב' דילגה ליום מהרת, והוא גם כן למנין החדש וגורם לראות בו דוקא, וכן בחדש ג', משום הכי קבעה וסת לרב, מה שאין כן בשור שנגה יום א' וג' והי' שאין הימים גורמים כלל, שאף בג' ימים רצופים הוא נעשה מועד לכל הימים, שימים אלו אין גורמין כלל ליגה בהם דוקא. וכיון שהדבר ברור ומוכרח לומר שאף התוספות²⁵ בסירונו דהדשים על כל פנים לרב, שהרי היום גורם, אם כן אף לשמואל²⁶ יש לומר כמ"ש הש"ך²⁷ דמה

צז כעיל הנפש שער חוקק הוסתות ס"ג ד"ה הנה כתבנו.
צח גם לדעה הא' שבסעיף ג'.
צט ראה ק"א ס"ב ב.
ק מה"ה ארתה שלש.

ציונים לקונטרס אחרון

טד כדפוס ראשון מופיעים שני הקטעים שלפנינו כשני קו"א נפרדים (דשני במקומו, והראשון כהשגחה בסוף), ולא צויין להיכן קאי. ועפ"י התוכן נראה כי שניהם קשורים לסיק לד', ולקו"א ס"ק ג' דלקמן, שהוא דיבור המתחיל והתחלה (ועוד שורה אמצעית) של הקו"א שלפנינו.
טה לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים. ביאורים והערות בקו"א הל' נדה, קו"א עם ביאור מרכזי הקונטרס, שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.
ס ס"ק יב.
סז ב"ח ט"ז ושו"ך (שבס"ק לד') שהולקים על הפרישה (המובא שם), וסבורים שוסת הסירונו די בג' ראיות, אף לדעה הא' דלעיל ס"ז.
סח וכמו בסירונו ימים רשור (ראה שור ביום א' ונגה, יום ב' ולא נגה, יום ג' ונגה כו'), שלדעת התוס' (ב"ק לו, ב' ד"ה יום) צריך ד' נגיחות לעשותו מועד, כ"ה בסירונו חדשים דאשה, שלדעת התוס' צריך ד' ראיות (ולא כדעת הראב"ד שבשו"ע כאן).

קא ס"ק כב.
קב ס"ק יב.
קג ס"ק ח וס"ק מו. הובא גם לעיל סוף ס"ק כב.

טט לכן יש להשוותו לסירונו חדשים באשה (ולא לוסת הפלגות באשה).
ע כיוון שסירונו ימים רשור דומה לסירונו חדשים באשה (לדעת התוס'), בוראי לא גרע מרילוג באשה, ולכן הוקשה כו'.
עא ער שישלש ברילוג, דהיינו אף לרב שבוסת הרילוג באשה סגי בג' ראיות.
עב ופירושו: שלא נאמר שלכולי עלמא סגי בג' נגיחות, אלא לשמואל צריך ד' נגיחות.
עג ע"א ד"ה איתמר.
עד לדעת התוס'.
עה כנראה חסרות איזה תיבות, וצ"ל: מודים שאין צריך ד' ראיות בסירונו כו'.
עו שצריך ד' ראיות בוסת הרילוג, יש לומר שיודה בוסת הסירונו דחדשים, וסגי בג' ראיות, מטעם שכתב הש"ך כו'.
עז ס"ק כב, וכ"ה בנמים ס"ק לב.

שבמסעף ז' דבעינן ג' דילוגים הכא נמי לא קבעה וסת לסירוגין עד שתראה בא' בתשרי¹⁷.
וכבר נתבאר לעיל¹⁸ שיש להחמיר כדברי שניהם.

קונטרס אחרון

לי מר"ח א' לב' כו', כיון דהתוספות¹⁹ לא נהתי לפלוגתא דרב ושמואל כלל אלא כתבו בדריהם אליבא דכולי עלמא, דלא ככרתי ופלתי. ואם כן לא מצינו חולק על הראב"ד²⁰ כלל²¹, וגם דבוי הראב"ד ורשב"א²² עולין בקנה אחד למתבונן היטב בהם²³, וכמ"ש במשמרת הבית²⁴. מיהו אין להביא ראיה²⁵ ממ"ש הרשב"א²⁶ והר"ן²⁷ אהא דאמרין בגמרא²⁸ גנון דקפצה בחד בשבת כו' דהיינו אחר ג' שבעות²⁹, והוי וסת הסירוג, וסגי בג' פעמים כמבואר בגמרא שם וכמ"ש הרשב"א בתורת הבית הארוך דף קס"ט³⁰. דיש לומר להפרישה³¹ דאדיל לשיטתיה דסבירא ליה דבקפיצות לא בעינן רצופים כמ"ש לקמן (בפנים) סעיף י"ה³² בשמו³³. ואף לפי דעת הראב"ד³⁴ דבעינן רצופים, יש לומר³⁵ הטעם כמ"ש שם דתלינן לקולא שהיום לבדו גורם ונעקר בפעם אחת³⁶, אם כן³⁷ בימי זיבה שאינו ראוי לקביעת וסת אינו סותר הוסת כמ"ש הראב"ד (דף י' ע"א³⁸):

*

מה שהקשה הכרתי ופלתי³⁹ על האחרונים, לא קשה מידי, דלכל מיני וסתות הצריכו הראשונים להביא מקורם מהגמרא⁴⁰, וסירוג להודיה ודילוג להודיה אשכחן בגמרא⁴¹, אבל להוסיף וסת המורכב מסירוג ודילוג אין לנו⁴², ודו"ק:

(ג) והפרישה כתב בו'. מה⁴³ שהקשה הכרתי ופלתי, עיין במ"ש בסעיף י"ח (בפנים⁴⁴) דלא קשה מידי⁴⁵:

קד ראה קו"א מופ' ס"ק ב. קה ס"ק בה. וראה גידול תורה (ג) כ ב' ע' תבה. לב ע' ס.

ציונים לקונטרס אחרון

עח שכתבו כסירוג הימים רשור שלכולי עלמא צריך ד' ראיות (כיון שאין היום גורם), ומזה מוכרח שבסירוג של האשה לחישים (לכולי עלמא) מספיק ג' ראיות (כיון שהיום גורם).
עט בעלי הנפש שער תיקון הוסתות ס"ו ג (מקור החלכה בשב"ש), שבסירוג רחשיים סגי בג' ראיות (גם לשמואל).
פ בראשונים (וראה כאן בפנים, שהובאה רעת הפרישה שמצריך ד' ראיות ופוסק כמותו לחומרא).
פא בתורת הבית הארוך שער ג (ט, ב).
פב דלא ככרתי ופלתי שריצה לחלק ביניהם.
פג שם (י, א) שהביא את דברי הראב"ד כסירוג לדבריו.
פד לדעת השי"ך (דבוסת הסירוג סגי בג' ראיות), דלא כהפרישה.
פה בתורת הבית שם (יא, א), ובחידושי (יא, א ד"ה הא דאמרנן). בשם הראב"ד (בעלי הנפש שער תיקון וסתות פ"ב).
פו חידושי לנדה יא, א.
פז יא, א (בעיני וסת המורכב מקפיצות וימים), וכדלקמן סי"ח.
פח ולא אחר שיעור, דלא הוי בתוך ימי זיבתה ואינה קובעת.
פט ברפוסים שלנו; ט, א.
צ ס"ק ח וקט"ז והובא בפנים ס"ק ל (שגם בוסת הסירוג צריך ד' ראיות).
צא ס"ק עז (דאפילו עבדי בתינים כמה חדשים ולא ראתה ולא קפצה אין זו עקירה ונקבע לה הוסת

ביום שנקבע לה ג"ס), וא"כ אין זה וסת הסירוג.
צב ס"ק ח.
צג שער תיקון הוסתות סוסי"ג, הובא לקמן שם. לעיל סי' קפז קו"א ס"ק יג (ד"ה היינו וד"ה ועקירת).
צד שבוה יודה שאין צריך רצופין ואינו נקרא סירוגין, כי הטעם שבד"כ צריך רצופים הוא כדלקמן שם דתלינן בו'.
צה כשלא ראתה בו, אף שלא קפצה.
צו בקפצה בחד בשבת הראשון, דהוה בימי בו'.
צז בהוצאת ברלין תקכ"ב, והוא בשער תיקון הוסתות סי' ג.
צח ס"ק א (שלפעמים מצינו וסת הפלגה בג' ראיות בלבד, כגון ראתה ביום א' ובסוף כ' יום ראתה ביום ר', ואחר עשרים יום ראתה בר' בשבת, אי"כ הרי כאן וסת השבוע בדילוג, כמו וסת החדש לדילוג), ולמה לא הזכירו זאת האחרונים.
צט ראה לעיל סי' קפז קו"א ס"ק יג: כלל גדול אמרו הפוסקים שכל ענין שתאה משה ראיותיה קבעה לה וסת.
ק ב"ק לז, ב. נדה סד, א.
קא ולעיל סי' (בימי השבוע שיום ושאינם שיום), וס"ק כא (אלא שהדילוג שוה), מיירי ברצופים (ראה שם ס"ק כב).
קב ראה מה שצוין לעיל ריש ס"ק ב.
קג ס"ק עה.
קד מרין קפצה בא' בשבת וראתה כו' (דלקמן סי"ח) דסגי בג' ראיות, לשיטת הפרישה (שמבואר כאן בפנים) שבוסת הסירוג בעינן ג' דילוגים.

לדילוג שאינה חוששת אלא מר"ח לר"ח הסמוך לו. כגון שראתה בר"ח ניסן (נ"ח) חוששת לר"ח אייר ואם לא ראתה עד ר"ח סיון חוששת לר"ח תמוז הסמוך לו ואם לא ראתה בר"ח תמוז אינה חוששת לר"ח אב אלול פ' שהם הפלגת ב' חדשים בעין ההפלגה הראשונה מפני שהפסקת החודש השני ביטלה ראיית החודש הראשון וראיית החודש השלישי היא התחלת זמנה וחוששת לר"ח הסמוך ולא יותר.

יג' אין האשה קובעת לה זמנה אפילו ראתה שלשה ראשי חדשים זה אחר זה אלא אם כן יהיו כולם בעונה אחת (נ"ח) כיום או כלילה. ואם ראתה שלש פעמים ביום והרביעית כלילה או שלש פעמים כלילה והרביעית ביום חוששת כיום וכלילה מפני חשש חוסת (נ"ח) הראשון ומפני חשש השני שהוא (נ"ח) האחרון ואם ראתה פעמים ביום ופעמים כלילה

באר הגולה

כ' הראב"ד שם.

יט' מור וכו"כ הראב"ד שם במ' בעד"נ.

ואם היה לה זמנה קבוע מר"ח לר"ח הסמוך לו ושוב סירגה מר"ח ניסן לר"ח סיון ואב לכולי עלמא¹⁰⁰ ראיית ניסן אינה מן המנין דשדינן לה בתר ראיות שעברו ואינה מצטרפת לזמנה הסיון כי היא מוסת השנה (ש"ך¹⁰¹):

[ל"ה] חוששת לר"ח אייר. משום דסתם נשים וסתם כל חדש¹⁰² (ש"ך¹⁰³). וגם כיום א' דר"ח שהוא ל' בניסן חוששת משום עונה בינונית כדלעיל סעיף א' (מ"ז¹⁰⁴):

[ל"ו] ביום או בלילה. אבל אם ראתה בר"ח א' כלילה ובב' ביום ובג' כלילה או ביום לא קבעה לה זמנה שאין האשה קובעת לה זמנה אלא בעונות וכל מקום שאמרו יום בענין זה אין משמעו אלא עונה או יום או לילה (רמב"ן¹⁰⁵).

(ואף בזמנה ההפלגות מחשבין מעונה לעונה ולא מיום ליום כגון אם ראתה כלילה¹⁰⁶ ובסוף כ' ביום שנמצאו מ' עונות מראיה לראיה עם עונות הראיות עצמן הרי מ' עונות השניות כלות כליל כ"א והשלישית ביום כ' מראיה ג' וקבעה לה זמנה עונות¹⁰⁷):

[ל"ז] הראשון. שנקבע בני' פעמים ואינו נעקר אלא בני' פעמים¹⁰⁸:

[ל"ח] האחרון. והוא נעקר כפעם אחת שלא תראה בו (מ"ז¹⁰⁹).

(אבל אם האחרון הוא ביום ושוב הקדימה לראות כליל ר"ח ונמשכה ראייתה בתוך היום לא נעקר במה שהקדימה בלכך כדלקמן¹¹⁰):

קו גם לדעה הב' שם¹¹¹.

קז מ"ק כו. וראה גם לעיל מ"ק כו.

קח כדלעיל מ"א ומ"א א, לענין עונה בינונית.

קט מ"ק כו (אלא שהוא מאחד בין זמנה החדש לעונה בינונית, ובה לא קיבל בותיה, אלא כפי' דלקמן).

קי מ"ק ד'.

קי"א הל' נדה פ"ה ה"ה.

קי"ב ומסקנה לראות בתוך העונה (ראה לעיל מ"ק ג. מ' ק"ב סוף מ"ק כב).

קי"ג ראה קובץ יגדיל תורה (ג. כ' ע' תבה. סוגה

בששנים מ"ד מ"ק לר"מ.

קיד מ"ז מ"ק מו, וכדלעיל מ"ב.

קטו מ"ק מו, וכדלעיל מ"ב.

קט"ז מ"ק סח (בזמנה קבוע). וראה לקמן מ"ק ג. ק"א מ"ק ה. אהלי יוסף דני וספרות אות צ"ג. קנה בשם

ביאורי שו"ע מ"ק יג. מורה כוללה על תרעו ואילך. משנה שלמה מ"י לו אות י"א. פותח שער מילואים ע' רכ"ג. רבש

מסלע דני וספרות מ"י ה אות א, ובתוס' דברים שם מ"ק י. אהלי שם ח"י ע' קטו ואילך. ח"ח ע' רצ"ג. יגדיל תורה (ג. כ' ע' רבה. העני"ב תשנ"ב ע' 68.

שמו

הלכות נדה קפ"א

שלא על הסדר הגס: ולא קנעה [טז] אלא מן ג"פ או שהראיה הראשונה ביום ושלוש האחרונות בלילה או הראשונה בלילה ושלוש אחרונות ביום או שלש בזה ושלוש בזה חוששת לאחרונה [יז] בלבד. הגנה: [יח] האשה

[טז] אדא מהן ג"פ. שנמצא אין כאן וסת קבוע כלל וכל וסת נעקר בפעם אחת [יז] הלכך אינה חוששת אלא לאחרון שעקר את כולם:

[יז] בלבד, ואם האחרונה בלילה [יח] לא עקרה הראשונה שכיום אלא בוסת החדש ולא בוסת ההפלות כדלקמן [יט]:

[יח] האשה. בין קודם שקבעה לה וסת [כ] בין אחר שקבעה לה וסת החדש או ההפלה ושניתה אותו [כא] דהיינו שהנע יומו ולא ראתה בו אלא אחר כך [כב] או (י) אפילו

קונטרס אחרון

(ד) אפילו הקרימה בו. כן [כ] הוא בגמרא ופירוש רש"י (דף ס"ד ע"א) ד"ה אבל היכא כו' [כ], והיינו אף שהיה לה וסת קבוע. ומה שכתבו בהדיא סעיף כ"ב [כ] והב"ח סעיף מ"ג [כ] לפי דעת הרמב"ן [כ] והטור, היינו דוקא לאחר שחזרה וראתה ביום וסתה הקבוע [כ].

ועיין [כ] דרישה סעיף כ"ח [כ] ופרישה סוף סעיף כ"ט דהרמב"ן קאי אראיות שהוקבע בהן כו' [כ], וסותר דברי עצמו שבסעיף כ"ב [כ]. וכן משמע בהדיא בראב"ד [כ] (דף ט' ע"ד [כ]) שכתב דפשוט הוא מן המשנה והברייתא, דהיינו [כ] דוקא כששניתה, אבל לא שינתה אינה חוששת אלא ליום שלמורה בו שהוא יום החדש בברייתא [כ] והפלה במשנה [כ], אבל כששינתה חוששת לשניהם [כ].

ק"י נדה סד, א. לעיל סוף מ"ב.
ק"י ולא הגשיכה ראיתה ביום. וראה קובץ דברי תורה
ט ע' מה.
ק"י סוף מ"ג.
ק"י כולל ע"ב. וראה לעיל ס"א, שאו חוששת אף לעונה

ציונים לקונטרס אחרון

ק"י לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים.
ביאורים והערות בקו"א הל' נדה. קו"א עם ביאור.
מרכזי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א. קובץ
דברי תורה יע' נו וראיך.
ק"י בדפוסים שלנו הוא סיום ד"ה הג' מילי (שהיתה
למורה לראות ליום ט"ו לטבילתה והקרימה
וראתה כו').
ק"י בדפוסים שלנו סוף יח.
ק"י ד"ה ופעמים.
ק"י על מ"ש הרמב"ן (פ"ה ט"ז) והטור (נח, א),
שראתה ר"ח ור"ח ובי"ה ור"ח (שבגמרא לט, ב),
שקובעת ברי"ח וחוששת לבי"ה, מירשו הריישה ובי"ח,
דהיינו דוקא כשיש לחשוש שעריו לא קבעה ברי"ח,
אבל אם קבעה כבר ברי"ח, בזה כותב הרמב"ן (שם
הכ"א) וטור (נר, א), דכשקבעה לה וסת אחד שוב
אינה חוששת לוסת אחר.
ק"י שדוקא בזה כתבו שאינה חוששת (אבל בלא"ה גם
הם מורים שחוששת ליום הקרימה).
ק"י עתה כן בלאו דין חזרה לוסתה הקבוע, לדעת
הרמב"ן ולדעת הראב"ד, שיתבאר בפנים לקמן
סוף מו וסוף נח.

ביניתי.

ק"ב ראה לעיל סוף ב, שאו אינה חוששת אלא לוסת
החדש וההפלה.

ק"ב משנה סג, ב (בהפלות). ברייתא סד, א (בחדש).
וכדלקמן ס"ד.

ק"ב בדפוסים שלנו סוף ד.

ק"ג שגם בחזרה לוסת הקבוע חוששת לוסת שאינו
קבוע (רוק הראיות שקבעו את הוסת אין חוששים
בהן לוסת שאינו קבוע).

ק"ד שהובא לעיל (שאם חזרה לראות בוסת הקבוע
לה נעקר הוסת שאינו קבוע).

ק"ט כפירוש השני של הדיישה (שאף בחזרה לוסת
הקבוע חוששת ליום שהקרימה לראות).

ק"ט בהוצאת ברלין תקכב (שער תיקון הוסתות ס"ג
ד"ה ועתה נחזור לתקב): משקבע אינה חוששת

כי אם לאחר ... ודבר פשוט הוא זה מן המשנה [סג,
ב] ומן הברייתא [סד, א].

ק"י מה שיש ללמוד מהמשנה בברייתא הוא רק זה:
שדוקא כששינתה חוששת לשניהם אבל כו'.

ק"י ראה רש"י סד, ב סו"ה ונאסר.
ק"י ראה גמרא לט, א.

ק"כ אלא שהראב"ד מפרש מ"ש במשנה וברייתא זה
זה אטורים, דהיינו שמלכד וסת הקבוע חוששת
בוסת שאינו קבוע לשניהם, הן לוסת החדש והן לוסת
ההפלה. וכ"ה כאן בפנים.

הלכות נדה קמ"א

שמו

הקדימה לראות קודם שהגיע יומו חיישין שמא תקבע לה^{קכ"ג} וסת אחר כיום זה שראתה בו עכשיו והלכך חוששת ליום זה לחדש ולהפלה בו (גמרא קכ"ד רב"ד קכ"ה):

קונטרס אחרון

וזה וזה אסורים שבמשנה וברייתא קכ"א הוא לאו דוקא, ולא כהר"ז^{קכ"ב}, ואין קכ"ג זכר ורמז במשנה וברייתא קכ"ד לדין זה אם חזרה וקבעה וסת לאחר שישתנה קכ"ג, וגם מה שכתב הרי"ש סעיף כ"ב קכ"ו וכן כתב בה"ה שם דחיישין להומרא איפכא כו' קכ"ג, אי אפשר לומר כן בהראב"ד דף ה' ע"א קכ"ג לאו למימרא כו' אלא לאפוקי כו' דאחוספו בה ודלמא וסת אחרינא כו', משמע בהדיא דלאו משום דמספקא לן אי דמים יתרים אחוספו בה, דאם כן הוי ליה למימר לאו למימרא דודאי היא טפלה כו' אלא דילמא היא טפלה, ולמה ליה כל האריכות הוה לאו למימרא כו' אלא לאפוקי כו', אלא ודאי דאף דמים יתרים אחוספו בה חיישין דלמא וסת אחרינא קא קבעה, והיינו ב' וסתות, האחד עיקר ראייתה כדרך הנשים והב' לתוספת דמים. מה שאין כן לפירושא קמא קכ"ג אינה חוששת כלל לתוספת דמים שלפני וסתה כמו שאינה חוששת לתוספת דמים שלאחר וסתה בתוך ימי נדתה כמבואר שם קכ"ג. והיינו במעין פתוח קכ"ג, אבל במעין סתום סתום עלמא חוששת לב' וסתות קכ"ג. כן דעת הראב"ד שם בבירור. וכמבואר בהדיא ממה שכתב בדף י' ע"ב קכ"ג אם חוסיף ראית כו' תחוש לשניהם כו', והיינו אף אם לא חוסיפה כי אם פעם אחת, כרפתת שם ולהושיחן כו' ובהושיחן כו'. וכן משמע עוד ממה שכתב הראב"ד דף ט' ע"ג קכ"ג כי הכלל הוה בירדנו שכל הענינים שהושתתו נקבעים בהם חוששת מתחלתם חוץ מוסת הדילוג קכ"ג, ובפוסקים למדין מכללות ובפרט במקום שנאמר בהם חוץ קכ"ג. ומה שכתב קכ"ג גבי וסת חוץ וסת שראתה מתחלה ג' פעמים בראש חודש קכ"ג, היינו משום דבלאו הכי היה אחד מהם בימי זיבה קכ"ג כמ"ש לקמן (בפנים) סעיף ל"ב קכ"ג.

קכ"ג כדלעיל ס"ק ו' ע"ג.
קכ"ד רב פפא סד, א. רש"י שם ד"ה הני מילי (בוסת הפלגה).

ציונים לקונטרס אחרון

קכ"א דרשמע שבמשנה (יש לה וסת הפלגה קבוע) חוששת רק לוסת הפלגה שאינו קבוע, וברייתא (יש לה וסת החדש קבוע) חוששת רק לוסת החדש שאינו קבוע.
קכ"ב שער תיקון הוסתות שם סט"ז (שחוששת לשניו רק כמה שזיהא למידה בו, או זמנו הפלגה או החדש, אבל לא לשניהם).
קכ"ג אמנם אין זכר בו.
קכ"ד כדלקמן (ד"ה ומסתומת), שלגורסת רש"י וראב"ד לא מיידי בזה בברייתא.
קכ"ה ומילמא יא שפרש דעת הראב"ד, שחוששת ליום שהקדימה גם לאחר שחזרה לראות כיום וסתה הקבוע.
קכ"ו ברפוסים שלנו ס"ק יח.
קכ"ז שראתה ר"ח ור"ח וז"ה ור"ח, שקובעת בר"ח וז"ה ור"ח חוששת לכ"ה, כי יש לחשוש לתומרא ולומר איפכא, שיום הקדימה הוא העיקר, ולכן לא קבעה בר"ח, שמעיינה מתוך בתוך ימי נדתה והם דמים יתרים (משא"כ שככ"ב נקבע ר"ח).
קכ"ח שער תיקון הוסתות סי' ב (ד"ה וכבר ביררנו, שמביא הרעה שחוששת ליום כ"ה, ומבאר הטעם): ה' דאמתיין בראית כ"ה דמים יתרים הוא דאחוספו בה, ואי למימרא דהיא היא טפילה לראית ריש ירחא, אלא לאפוקי דראית ריש ירחא לא היא

קכ"ה רב"ד שער תיקון הוסתות סי' ג (ד"ה ונתה נחור, אף בהקדימה בוסת הפלגה). וז"ה לקמן ט"ק ס"ק נט. ונתבאר בק"א (ד"ה ומידה).

טפילה לראית כ"ה, דראית כ"ה דמים יתרים הוא דאחוספו בה ודלמא וסת אחרינא קא קבעה.
קכ"ט שהיבא בראב"ד שם (שאינה חוששת ליום ההקדימה בכ"ה).
קל וכדלקמן בפנים ס"ק קיב.
קלא בימי נדתה (שבזמנו חולקין ב' הלשונות שבראב"ד).
קלב אפילו בימי זיבתה שלאחר וסתה, כדאמר רב פפא (סד א), ונתבאר (לשית הראב"ד) לעיל סי' קפ"ו קו"א סי' ג (ד"ה וכו').
קלג שם סי' ג: הנה כתבתי לך הדרך לקביעת וסת ולחוישו [מלשון חשש] ולכל הראיות הנוספות בין הוסת ולחוישו... אם חוסיף ראית בין הוסתות אין זו עקדה, אלא אם ראויים הם לקביעת וסת תחשוב אותו לוסת אחר, ונראה אם תקבע זו וסת בתוך וסת תחוש לשניהם.
קלד שם ד"ה הנה כתבנו שלשת.
קלה כדלעיל סי"א.
קלו ראה שו"ת חכם צבי סי' נה, כללי הפוסקים והחוראה כלל פ.
קלז הראב"ד שער תיקון הוסתות סי' ג, הובא לקמן סל"ב.
קלח ולא כתב שראתה מתחלה בר"ח וכו' בו.
קלט ואינה קובעת בימי זיבה (אף שחוששת בו כו"ל).
קמ ס"ק קיב.

שאלתה חוששת לוסת החודש ולהפלגה עד שתקצב וקסת החודש נשלט פעמים או

קונטרס אחרון

ומיהו⁸⁰⁰ הראב"ד לשיטתיה אויל דף י' ע"ג⁸⁰¹, אבל לפי דעת הרמב"ן בפ"ו ה"ב שחלק עליו וסבירא ליה מכיון שחוד וסת הקבוע נעקר שאינו קבוע ואינה חוששת לו⁸⁰², אינה⁸⁰³ חוששת לוסת בתוך וסת מתחילתו, כמו שכתב הב"ח⁸⁰⁴. דאין להשוות את המחלוקת בנידון דידן⁸⁰⁵, ולומר דהראב"ד ורמב"ן לא פליגי אהדדי אלא התם⁸⁰⁶ לחוש ליום כ' וסת⁸⁰⁷, אף על פי שיום כ' היה קבוע הרי עק(ו)רתו פעם אחת שהגיע יומו ולא ראתה בו, ויום ל' לא נעקר כלל במה שהקדימה לראות לפניו. אבל בהפלות דעלמא⁸⁰⁸ מודה להרמב"ן⁸⁰⁹ שבתור ורמ"א⁸¹⁰, לפי דעת הב"ח⁸¹¹, דאינה⁸¹² חוששת לוסת בתוך וסת מתחילתו לפי שאי אפשר לה לקבוע שניהם, שהאחד עונק⁸¹³ את ה' לפי דעת הב"ח⁸¹⁴ והש"ך⁸¹⁵. ואף לפי האמת בדעת הרמב"ן⁸¹⁶, על כל פנים אחד מבטל תכירו שסותר את המנין להתחיל ההפלה ממנו⁸¹⁷, הלכך נדהה אחד מהם שלא לחוש לו, ומי נדהה מפני מי, על כרחך נדהה שאינו קבוע (מאחר שחוד הקבוע. אבל כשנדרין לא חזר חוששת שמה תקבע לה שאינו קבוע כדאייתא בגמרא ופירש"י⁸¹⁸). מה שאין כן בוסת החדש שאין אחד מבטל חבירו כלל על כן⁸¹⁹ חוששת לשניהם מתחילתם שמה תקבע שניהם יחד. ומשום הכי כתב הרמב"ן⁸²⁰ וחוששת ליום הקדימה כו' משום דמיירי התם בוסת החדש⁸²¹. דזה אינו⁸²², דזה בהדיא כתב הראב"ד דף י' ע"א⁸²³ דאף בהפלות דעלמא⁸²⁴ חוששת מכ' לכי כו' וחוששת כו'⁸²⁵. וכיון דעל כרחך צריך לומר דהראב"ד ורמב"ן פליגי בנידון דידן⁸²⁶ ואולי לשיטתייהו, מעתה אין

ציונים לקונטרס אחרון

שכשחזרה לוסתה הקבוע אינה חוששת ליום שהקדימה. קנג אבל לא מטעם הג"ל (שחזרה לוסתה הקבוע), אלא מטעם דאינה חוששת בו. קנד ד"ה ומ"ש כיצד. קנה ס"ק לא, והואו בפנים ס"ק מג. קנו קנו שאין וסת הפלגה נעקר במה שהקדימה לראות, כמבאר בפנים שם (וא"כ היה מקום לקבוע שניהם לכאורה). קנז שכקבעה בהפלת ל', והקדימה ראייתה בהפלת כ', ושוב ראתה (כעבור עשרה ימים) בוסתה הקבוע להפלת ל', הנה אם תחשוב להפלת כ' תצטרך להתחיל ספירת הפלגת ל' מאיית כ', ולומר שראיית ל' לא הייתה בוסתה הקבוע. ולכן אמורים שמה שחזרה וראתה ב' הוא וסת הקבוע לה, וראיית כ' שביתניהם היא דמים יתורים ולא לקביעות וסת באו (כדלמן בפנים ס"ק מז). קנח סד, א' (כמבאר בריש הקו"א, שכשיש לה וסת הפלגה קבוע והקדימה לראות חוששת לו). קנט יש לומר לכאורה, שגם הרמב"ן יודה שחוששת כו'.

קס פ"ה ט"ה. קסא והיינו שאף אם כבר קבעה ב"ח, וא"כ הקדימה כ"ה ובר"ח, עדיין חוששת לכ"ה (כפירוש הבי' לדליל ריש הקו"א, ודלא כב"ח). קסב אין להשוות המחלוקת בחילוק הג"ל (חילוק זה מביאר בחוות דעת ביאורים ס"ק טו, ובבית מאיר לסי"ג). קסג שם ס"ו ג' (ד"ה ועתה נחזור). קסד שלא הרחיבה הפלגתה מיום כ' לל' כדלעיל, אלא הקדימה מיום כ' לז"ב. קסה כן כן ליום י"ב לנדהה כו' עד שתעקור אותו פעם אחת. קסו גם בהקדימה הפלגתה.

קמא אחר שביאר שיטת הראב"ד, שאינו סובר הטעם שחזרה לוסת הקבוע לה, בא להוכיח דעת הרמב"ן, ש"כ הטעם שחזרה לוסתה הקבוע לה, וכפירוש האי גובל (של הדרושה ס"ק יח והב"ח), ודלא כפירוש הבי' (של הדרושה ס"ק ז'). קמב ס"ו ג' (ס"ה הנה כחתי לך); האשה שקבעה וסת בענין אחר כגון בהפלתה מכ' יום לכי יום ושינתה פעם אחת לכ"ה ... אם ראתה ביום כ' שחששה פה היה היא מנה כ"ה יום מכ' ואילך (הרי שאף שחזרה לקביעותה חוששת לשנינו). קמג כדלמן טוף ס"ד ריש ס"ק נח. קמד א"כ י"ל שהרמב"ן אויל לשיטתיה גם בוסת החדש שהקדימה (נקבע ברי"ח וא"כ ראתה כ"ה ובר"ח), שאינה חוששת כו'. קמה סעף מג ד"ה ופעמים, וכדלעיל בריש הקו"א. קמו בשוסת החדש שהקדימה מודה הרמב"ן לראב"ד, שאף אם כבר קבעה ברי"ח, וא"כ הקדימה כ"ה ובר"ח, עדיין חוששת לכ"ה (כפירוש הבי' לדליל ריש הקו"א, ודלא כב"ח). קמז בנידון הראב"ד ורמב"ן שם (וסת הפלגה קבוע ליום כ', ושינתה ליום כ"ה, וחזרה וראתה ביום כ'), שאז יש לחוש כו'. קמח אג"ל: כ"ה (שבזה מיירי הראב"ד שם), או: ל' (שבזה מיירי הרמב"ן שם). קמט שקבעה בהפלת ל', והקדימה ראייתה בהפלת כ', ושוב ראתה (כעבור עשרה ימים) בוסתה הקבוע להפלת ל' (אף שלא עברה עדיין הפלגת כ' שלא ראתה בו), מודה הראב"ד שנעקרה הפלגת כ'. קנ ז"ה כ"ה (שסתם וכתב, שאם קבעה וסת הפלגה אינה חוששת לאינו קבוע, והראב"ד חולק עליו רק באיחורה, אבל בהקדימה אפשר מודה). קנז סעף יג. קנח פירוש הב"ח בדעת הרמב"ן (שהובא לעיל),

וסת הפלגה נצטרע פעמים או שתעקר א' מהן. כילד ראתה נצטרע נתיסן וכ' זו

קונטרס אחרון

להדש דבר ולומר דבוסת החדש סבירא ליה להרמב"ן כהראב"ד¹⁰¹, ולא פליג עליה אלא בהפלגות ומשום שאי אפשר לקבוע שניהם יחד, כיון שלא הוזכר חילוק זה בשום מקום. ואדרבה לשון הרמב"ן בפ"ו הלכה ו' כעיקרת וסת כו'¹⁰² עד חזר הוסיף למקומו כע"ל ע"ש, משמע מסתימת לשונו דשוין הן לגמרי בכל דבר¹⁰³. וגם זקדוק לשונו¹⁰⁴ גבי והוששת ליום הקדימה שמא וסת אחר כו'¹⁰⁵ מורה כפירוש ב"ה ורדישה סעיף כ"ב¹⁰⁶, דהוי ליה למימר שמא וסת שני¹⁰⁷ כו', וגם למה ליה למימר כלל הטעם שמא כו', הלא זה הטעם הוא בכל החששות שחוששת לוסת שאינו קבוע שמא תקבענו¹⁰⁸ ולמה לו לשנותו כאן, והוי ליה למימר בקצרה חוששת ליום הקדימה כמו שחוששת לוסת שאינו קבוע. אלא ודאי שההשאלה היא משום מעין פתוח¹⁰⁹ ומשום הכי לא הביאו האחרונים דין זה¹¹⁰, משום דלדידן ליכא נפקותא, כיון דלדידן אין חילוק בין ימי נדה לימים אחרים אף לקולא¹¹¹, ובדרכי משה¹¹² וט"ז ס"ק י"ט מבואר בהדיא דאף במעין פתוח הדין כן¹¹³.

ומסתימת¹¹⁴ הגמרא (דף ס"ד ע"א) אבל היכא כו'¹¹⁵, דלא פירש דדוקא כשלא חזרה וראתה ביום שהיתה למודה בו¹¹⁶, אף על גב דבימי זיבה המעין סתום¹¹⁷ וגם כבר קבעה וסתה ג'¹¹⁸ פעמים¹¹⁹. יש לומר כיון דמיחש היישא על כל פנים לראיית זיבתה¹²⁰, מהניא חששא זו נמי לשלא תחזור לוסתה הראשון אף אם תראה בו כדי שלא לחוש לראיית זיבתה, ומשום הכי אף שחזרה וראתה בכ"ב לראיה ראשונה¹²¹ כיון שהיא תוך כ"ב לראיית זיבתה¹²² לא חזרה לוסתה הראשון שלא לחוש לראיית זיבתה שתראה אח"כ, דהא מיחש היישא לה, ודו"ק. ועיין תורת הבית הארוך¹²³

ציונים לקונטרס אחרון

ומשום כך לא הוכירוהו הפוסקים. וראה לקמן קו"א סוף ס"ק ה. אהלי יוסף רני וסתתן ס"ק קמט. מסנתר השלחן סי קנה סס"ג. סוגה בשושים ס"ה ס"ט. ס. ביאורים והערות סוף ע' צו. קנה בשם סי קפד בירורי השיטות סי' ד ס"ק ה. קובץ דברי תורה יג' ע' סג.

קצת ס"ק א. קצת שאף כשראיה ג' (שקובעת בו) היא ממעין פתוח, קבעה בו ונעקר הוסיף שאינו קבוע.

קפ אחר שביאר טעם זה של חזרה לוסת הקבוע והוסיף וסת שאינו קבוע, בא לבאר שאין להקשות על זה מהגמרא (ס"ד, א), ואין להזכיר כן מהברייתא (שם), אלא למד כן הרמב"ן מסבאר.

קפא דלא קיימא בתוך ימי נדתה אימא לא, קמ"ל. ונתבאר לעיל סי' קפז קו"א סי' יג' ד"ה אלא

רד"ה וכן, דמיירי בראיה שהקדימה בתוך זיבה ונעשית זוב לראיית נדתה (דהיינו שאחר שתראה

בזמנה עדיין תחשוש ליסת שהקדימה).

קפב אלא אף שחזרה וראתה ביום וסתה הקבוע עדיין חוששין ליום שהקדימה (בימי זיבה).

קפג ולא הוי ראייה גמורה. קפד מ"מ צריכה לחשוש לוסת שאינו קבוע, ודלא

כמבואר לעיל בדתע הרמב"ן.

קפה דוקא כאן, שמבואר בגמרא שם שחוששין לה אף שהוא בימי זיבה, נשאר חשש זה אף

שראתה שוב בוסתה הראשון.

קפו שהוא וסת הקבוע לה, כמבואר ברש"י שם ד"ה הני מילי.

קפז היינו לאחר חמשה ימים לראיית זובה, כמבואר ברש"י שם.

קפת שער ג' (ד, ב).

קסז שגם כשחזרה לוסתה הקבוע חוששת ליום שהקדימה, ולומר דלא פליג כו'.

קסח כך עקרות וסת החדש. קסט וכשם שבהפלגה כשחזרה לראות ביום וסתה

הקבוע אינה חוששת לשאנה קבוע, כך בוסת החדש (כדלקמן בפנים ס"ק מה"ו, דמיירי בשניהם).

קע של הרמב"ן פ"ה ה"טו והטור (גבי ראתה ברי"ח ורי"ח וביה ורי"ח).

קעא היא קובעת.

קעב ברפוסים שלנו ס"ק י"ח.

קעג אילו היה מירר שיש לה כבר וסת קבוע ברי"ח והקדימה ליום כ"ה, חול"ל שמא וסת שני היא

קובעת (וכדלקמן פ"ה ס"ב וס"ק קיב, שבאופן זה קובעת וסת בתוך וסת).

קעד כמבואר ברמב"ן פ"ה כ"א. וכדלעיל בפנים ס"ז, ושי"ג.

קעה דאף שמבואר בגמרא (יא, א ורשי' ותוס' שם ד"ה ממעין סתום), שרי"ח ורי"ח וביה ורי"ח

נקרא מעין סתום, מ"מ חיישין לחומרא איפכא (כמבואר בכ"ח ורדישה שם), שמא תקבע בכ"ה והוי

רי"ח ממעין פתוח.

קעו הלהבט שהאבא ברמב"ן וטור, בראתה רי"ח ורי"ח וביה ורי"ח, שעדיין חוששת לביה (משא"כ

לפירוש הב' ויקשה מדוע לא הובא באחרונים, שאף

בקבעה ברי"ח ואח"כ ראתה בכ"ה וברי"ח, שעדיין חוששת לביה).

קעז שהאידיגא קובעים וסת אף בימי נדה, כדלקמן בפנים ס"ק קיב (ע"פ לחומרא). ובנידון דין

(רי"ח ורי"ח וביה ורי"ח, שמבואר בגמרא שקבעה וסת ברי"ח ממעין סתום) בודאי אמרנון כן אף לקולא (ואין חוששין לחומרא ולומר לאיפכא שהוא ממעין פתוח).

חוששת לאחד צאייר [מב] מפני ר"מ ניסן. ראתה צאחד צאייר או לא ראתה צו חוששת

[מב] מפני ר"מ ניסן. שהוא וסת החדש. וגם כיום א' דר"ה אייר שהוא ל' בניסן חוששת משום עונה בנינות^{קכ} אם אין לה וסת קבוע עדיין כדלעיל סעיף [א] (ב"ב^{קכ} דרכי

קונטרס אחרון

וכפי שהגיה הט"ו ס"ק כ"ח^{קכ} דחור הוסת למקומו מפורש בברייתא^{קכ} לגירסת רשב"א. אבל הרמב"ן סבירא ליה כגירסת רש"י^{קכ} וראב"ד^{קכ}, עיין שם בריש פרק ו' י"ג^{קכ}, ודין זה^{קכ} כתב מסבירא דנפשיה^{קכ}, עיין שם שבא בטענה שאם אין אתה אומר כן תהא אשה זו כו'^{קכ}.

וצריך^{קכ} להבין טענתו דליטעון איהו לנפשיה, שהרי אם לא היה וסת קבוע מתחלה מ"כ ל"כ ושינתה פעם אחת ליום ל' וחזרה וראתה ל"כ חוששת ל"ל' אף להרמב"ן^{קכ}, ואם כן תהא אשה זו כו'. וצריך לומר דכיון שראתה ג' פעמים מ"כ ל"כ קבעה לה וסת מ"כ ל"כ אפילו היה יום ל' קבוע לה, וכל שכן כשאני קבוע, כדמוכח בגמרא^{קכ} דהיישא ליום הקדימה אפילו הוא בימי זיבה, מכלל שהוא ראוי לקביעת וסת שלא בימי זיבה מיהא, דכל החששות הן שמא תקבענו^{קכ}, ואם כן להרמב"ן אחי שפיר דכשקבעה ל"כ בג' פעמים נעקר יום ל' שאינו קבוע. ואם כן הוא הדין אף שלא קבעתו בג' פעמים כשחזרה לו אלא שהיה קבוע לה מתחלה קודם ששינתה אותו. זו היא כוונת הרמב"ן ז"ל בטענה זו^{קכ}, ודו"ק. ומיהו כשהיה יום ל' קבוע לה ואח"כ ראתה ג' פעמים מ"כ ל"כ, כיון דלא (שינתה) וסת במה שהקדימה לראות לפניו, וגם לא שייך הכא מניין שקבעה לה וסת נעקר דאני קבוע, שהרי גם יום ל' היה קבוע לה, אם כן פשיטא דלא נעקר יום ל' לגמרי, וגם לחוש לו אי אפשר מפני טענת הרמב"ן שאם כן תהא אשה זו כל ימיה כו', אלא הרי דינו כוסת שקצתה ג' פעמים שהגיע יומו ולא ראתה בו ולא נקבע ביום אחר, שאף שאינה חוששת לו מכל מקום לא נעקר לגמרי שלא יהא נקבע אלא בג' פעמים, אלא מניין שחזרה לראות בו אפילו פעם אחת חזר למקומו וצריכה ג' פעמים לעקרו כמ"ש הראב"ד^{קכ} וכדלקמן סעיף ט"ו. והוא הדין בוסת זו שנקבע ליום אחר ולא עקרתו ג' פעמים בהגיע יומו ולא ראתה, דלעולם אין הוסת נעקר לגמרי, שאף^{קכ} אם אחרת לראות בו יהיה כוסת החדש^{קכ} שצריך לקבועו ג' פעמים ובפחות מג' פעמים נעקר בפעם אחת, אלא אם כן עקרתו ג' פעמים שהגיע יומו ולא ראתה וקבעתו ביום אחר כמ"ש הראב"ד^{קכ} והרמב"ן פ"ן הל' ה' ע"ש:

הסודי מרתה שענתה בנינות היא מריאה ב'. סנה בששנים ס"ה ה סוף ס"ה (שואמו כן הוא רק לדעת הרמ"א דלקמן ס"ק גט). קנה במש באיורי רמ"ו ס"ק ד וס"ק ד. מורה כהלכה ע' תרעה. פרס חב"ד יב ע' 47. קצו ד"ה לשון הרמב"ן.

קכו ואף שראתה גם כן ניסן, מניין עונה בנינות מריאה ראשונה. וראת לקמן ס"ק גט (שלענין וסת הפלטה פוסק במה שלא ברע"ה הרמ"א). לעיל ס"ה קפ"א סוף ס"ק ד (שמלחך בזה בין עונה בנינות לוסת ההפלטה). לקמן סוף ס"ק גט (של כל הראיות ... עונה בנינות). לעיל ס"ק ז (שנצט"ן לכאן). שו"ת יצ"צ ז"ד ס"ה שה במו"ק (כרעת

ציונים לקונטרס אחרון

קצו כל ימיה רואה ככו ועדיין צריכה לחוש לל'. קצז עתה בא לבאר דין ראתה ג"פ ליום ל' וחזרה ראתה ג"פ ליום כ, דלקמן בפנים ס"ק גט. קצח כדלעיל בפנים ס"ק מגיד. קצט ד, א (הובא לעיל). ר כדלעיל בפנים ס"ק ז וש"נ. רא וכן נתבארה לקמן בפנים סוף ס"ק גט (בקבעה ג"פ מל' לל', וחזרה וקבעה ג"פ מ"כ ל"כ, שאינה צריכה לחוש לעילום ליום ל'). רב שם ס"א. א הובא לקמן בפנים ס"ק טט. רג לומר שאין כו'. רד ראה גם בפנים ס"ק גט. רה שם.

קפט בסופו, להגיה ברשב"א: הגיע יום שלשים וראתה יום עשרים וראתה חזרה יום שלשים (וכ"ה גירסת ה"רן סד, א ד"ה היתנה). קצ סד, סו"ע"א. קצא שם ד"ה הגיע: הגיע יום שלשים ולא ראתה כו' (שליגוסה זו, לא נעקר יום ל' במה שחזרה לוסתה הראשון, אלא במה שלא ראתה ביום ל'). קצב שם ס"ו ג, ולא ס"ל טעם זה של חזרה לוסתה הראשון, וכדלעיל (ד"ה ועיין). קצג נדה להרמב"ן פ"ו ה"ב. קצד וכשחזרה לראות בוסתה הקבוע נעקר שאינו קבוע. קצה ולא משום שכן לומר בברייתא. וכן הוכיח בבית מאיר שם.

לנו' נאירי שהול יום עשרים מראיית יום עשרים [מג] שראתה. ראתה נט' נאירי או

משה קכח לבוש קכט פרישה קכ ט"ז קכזא של"ח קכב חכם צבי קכג כרתי ופלותי קכד דלא כע"ך קכה).

ורמ"א שלא כתב כן משום דמיירי אף ביש לה וסת קבוע ושינתה דאינה צריכה לחוש לעונה בינונית כל זמן שלא נעקר לגמרי בנ' פעמים כדלעיל סעיף [א] קכז. ובאין לה וסת קבוע סמך רמ"א אדלעיל סעיף א' קכז. ולא רצה לשנות לשון הרמב"ן קכז שכתור קכט. והרמב"ן לשיטתיה אויל דאינה צריכה לפרוש מבעלה בעונה בינונית כדלעיל סעיף א' קכז:

[מג] שראתה. שהוא וסת ההפלה ואף על גב דוסת שלא נקבע בנ' פעמים נעקר בפעם אחת קכח אין הפלגת כ' נעקרת כמה שהקדימה לראות בא' באייר כי דמים יתורים הוא דאיתוספי בה ואין שום וסת נעקר אלא כשהגיע יומו ולא ראתה בו דמהאי טעמא לא נעקר וסת החדש כמה שהקדימה לראות קודם ר"ח אייר כן דעת רמ"א קכב וט"ז קכט.

והב"ח קכט ושי"ך קכה דעתם לחלק בין וסת החדש שאינו נעקר כמה שהקדימה לראות ובין וסת ההפלה שהוא נעקר כמה שהקדימה לראות שהרי שינתה הפלגתה להפלה אחרת שהפלה ראשונה היתה לכ' יום וכשראתה בא' באייר שינתה הפלגתה ל"ב ונעקרה הפלגה ראשונה ואינה חוששת לט' באייר אלא ל"ב בו.

(ואף לפי דעת רמ"א וט"ז חוששת ל"ב בו אם לא ראתה בט' בו דלא עדיף מוסת קבוע ששינתה אותו קכח).

והנה כבוד בשם הרמב"ן כתב ואם לא ראתה בא' באייר חוששת לט' בו משמע דאם ראתה בו אינה חוששת לט' בו קכח. אלא דרמ"א בדרבי משה נדחק לפרש דרבנותא קא משמע לן דאף שנעקר וסת החדש צריכה לחוש לוסת ההפלה של ב'. והב"ח ושי"ך קכח ס"ל דרוקא לא ראתה אבל אם ראתה בא' באייר אינה חוששת לט' בו אלא ל"ב.

ובאמת דעת הרמב"ן בהלכותיו פרק ה' קכט ופרק י' קכ שלא כדברי זה ולא כדברי זה אלא דאם ראתה בא' באייר אינה חוששת לט' בו אלא לכ' בו כי אף שלא נעקר וסת הפלגת כ' כמה שהקדימה לראות מכל מקום אינה מונה כ' אלא מיום שראתה שנית קכז כדלקמן

קכח דרכי משה הארוך ס"ק ג.

קכט סעיף יג.

קל פרישה ס"ק כג.

קלא ס"ק יז.

קלב שער האותיות, קדושת (ק, ב) ד"ה כל אשה.

קלג ס"י קד.

קלד ס"ק מו.

קלה ס"ק ל.

קלו ס"ק ב.

קלז שיש לחשוש לעונה בינונית. וראה גם לקמן ס"ק מג.

קלח הל' נדה פ"ה ה"א (שלא הכיר עונה בינונית),

ונתבאר לעיל קרי"א סוף ס"ק א.

קלט ראה לקמן סוף ס"ק מג, שרמ"א לא ראה הל' נדה

לרמב"ן.

קמ ס"ק א וקרי"א ס"ק א.

קמא כדלעיל סוף ס"ב.

קמב דרכי משה ס"ק א.

קמג ס"ק יח.

קמד פ"ה ד"ה ונ"ש כ"עד.

קמה ס"ק לא.

קמו כדלקמן ס"ד.

קמז ב"י ד"ה ולעולם. ב"ח שם. פרישה ס"ק כח. ט"ז שם.

ש"ך שם.

קמח שם. וראה פס"ד צ"צ רמא, ב.

קמט הלכת כא. וכפס"ד צ"צ שם מציין לה"מ.

קנ הלכת ב (שבווא דעת הראב"ד ס"י ג סו"ה הנה

כתבתי לך, שחוששת ליום ל' מננו, הדינו מהפלגת

כ'). וראה קובץ דברי תורה ז ע' פה.

קנא ראה גם קרי"א ס"ק ד (שמוטר את המנין להתחיל

ההפלה מננו) לקמן סוף ס"ק נד (מיום ראות האחרונה).

לעיל ס"י קפר קרי"א סוף ס"ק ד. שם בפנים ס"ק כב (שמונים

מסוף ראה להתחיל ראיה). ס"י קפו ס"ק מא (שמונים הימים

שנקתה מנדה). קובץ דברי תורה (כפר הבי"ד) ז ע' מו.

לֹא רִאִתָּה מוֹשֶׁשֶׁת לַעֲשֵׂרִים צְאִיר שְׂמֵא קִצְעָה לֹה וְסַת כִּי לַחֹדֶשׁ [נד] שְׁהִי רִאִתָּה

סעיף י"ד קנג (והלכך הושתת לב' באייר אף אם אין בו משום חשש וסת החדש דניסן כגון שבניסן ראתה בב' בו ובכ"א בו [נד] וגם צריכה היא לחוש ל"ב בו הואיל ושנתה הפלגתה ל"ב ימים מב' בניסן לא' באייר ושמא תקבע לה קסד וסת להפלגת י"ב ימים) וגמרא קסג רש"י קסד ראב"ד ה' י' ע"א קסד). וכימי רמ"א וב"ח קסד ומ"ז קסד וש"ך לא באו עדיין הלכות נדה להרמב"ן לרפוס כמדינות אלו קסד לכן כתב[ו] מה שכתבו קסא (עיין ברהי ופלת' קסב):

[נד] שהרי ראתה. שאף שראתה במ' באייר שנמצא שראתה ב' פעמים בהפלגת כ' חוששת לוסת החדש קסד כי שמא כימי החדש תקבע לה וסת ולא בהפלגה ולכן חוששת לב' באייר אף שלא ראתה בא' באייר קסד שאם ראתה בו ולא ראתה במ' בו בלא הכי חוששת לב' בו משום חשש וסת הפלגת כ' כדלעיל קסח. והלכך אם ראתה בא' באייר ובמ' בו חוששת ל"ז בו שהיא הפלגה שוה כמא' באייר למ' בו כי שמא תקבע לה וסת להפלגת מ' ימים וחוששת גם כן לב' בו משום וסת החדש ומשום חשש הפלגת י"ב ימים שמונין אותה כמ' בו קסד וחוששת גם כן לב"ח בו משום חשש הפלגת כ' שמונין אותה מיום ראיה האחרונה שהיא במ' בו אם לא ראתה שוב. ובחדש סיון בא' ומ' בו חוששת לוסת החדש אבל לא בכ' בו כי כ' בחדש נעקף במה שלא ראתה כ' באייר. ואם ראתה כ"ח באייר קסד הוקבע לה וסת להפלגת כ' כג' הפלגת שמאחד בניסן לב' בו ומ' באייר וכ"ח בו ושוב אינה חוששת לשום וסת אחר שלא נקבע ג' פעמים קסד.

כללו של דבר אשה שראתה בתחלה בהפלגה מרובה וחזרה וראתה בהפלגה מועמת וחזרה וראתה בהפלגה מועמת מהשניה וכן כמה פעמים קסד במיעוט אחר מיעוט שלא בסדר השוה בענין שאין כאן וסת הדילוג. צריכה לחוש לכל ימי ההפלגות כי לא נעקרו כמה שהקדימה לראות אלא עד שיבא יומן ולא תראה ומונין אותה מראיה האחרונה וכן חוששת היא לימי החדש של כל הראיות (מלבד קסד עונה כינונית דלעיל סעיף א' קעב) עד שתקבע לה וסת או בימי החדש שוין או בהפלגות שוות. והוא היין אחר שקבעה לה

וראה גם לעיל סי' קפ"א סוף ס"ק ד', וס"ק יח ד"ה שוב (ספר הרמב"ן ד"פס מחדש, ועד או אור ספר הרמב"ן היה גנוח).
קסג דרכי משה שם. סי' שם.
קסד כ"ח סי"ז ד"ה יג"ש כצ"ד.
קסה ס"ק מג.
קסו בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג ד"ה ועתה נחזור.
קסז אפשר שהזכר לראש ה"ק, דמיידי בלא ראתה ב"ח אייר. וראה לקמן ס"ק מג. סוף ס"ק עה. אוה"י יוסף דיני וסתות סוף סי' י' וסוף ס"ק ק. קובץ גידול תורה (ג), כ' ע' תל. נה' ע"י קסג.
קסח כדלקמן ברמ"א וס"ק מג.
קסט ראה גופי הלכות משנת סופרים סי' ז.
קע כדלעיל ס"ק יז.
קעא כלומר, בנוסף.
קעב וכדלעיל ס"ק מב.

קנג יום כ' מראית ל' (לכל הדעות, כמבואר בגמרא למ, כ נתבאר בס"ק נה), ונ"ז כאן ככ' מראית י"ב.
קנג ראה הפוסק תש"ח סי' תרנ"ג.
קנז ראה לעיל ס"ק ז' ושי"ג.
קנה סד, א (שאף בהקדימה בוסת הפלגת היישן, וכדלעיל ס"ק מא).
קנו שם ד"ה הני מילי (וכדלעיל ק"א ריש ס"ק ד).
קנז בעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' ג ד"ה ועתה נחזור (שאם ראתה ב"ח ניסן ובכ' ניסן וב"ח אייר, חוששת להפלגת כ' ממה הפלגת קננה). וכ"ה לעיל סוף ס"ק מא, ושי"ג.
קנח ראה ב"ח סי' ר"ה ונ"ש וכך.
קנט ראה מ"ז ס"ק כ.
קס ראה לעיל או"ח ריש הל' מצירת חמין. כללי הפוסקים והתוראת כלל מג.
קסא לפרש בדיעת הרמב"ן (שהוא נוקר הדיבור במזור), שלא כפי שהובא לעיל מהראב"ד.
קסב ס"ק מז (שנספך שמונין ההפלגה מהראיה השניה.

הלכות נדה קפמ

שעג

עשרים לחודש ניסן. וכן היא חוששת לעולם עד שתקצע וסת א' [מה] כדינו דלא אינה חוששת לשני [מח] שלא נקבע או עד שאחד מהן נעקר אז אינה חוששת לו אעפ"י שלא נקבע השני (הכל בטור בשם רמב"ן). ואינה חוששת לוסת הדילוגין עד שתקצענו. כיצד ראתה ט"ו בניסן חוששת לט"ז [מח] צאייר. לא ראתה צט"ו צאייר אינה חוששת לט"ז צו. ראתה ט"ז צו חוששת לט"ז בניסן ויאינה חוששת [מח] ל"ז צו. ראתה י"ז צו חוששת ל"ז בתמוז ואינה חוששת [מח] ל"ח צו ראתה י"ח בתמוז קצעה לה וסת דילוגין לימי החודש וחוששת ל"ט צאב. [ג"ו ממשמעות הטור]. וכן בדרכי זה הפלגה [מ] ודילוגין כי אין חלוק ציניהן. רק יש אומרים כי גדילוג חודש הראייה הראשונה

וסת אחד לחדש או הפלגה ושינתה אותו חוששת כל חששות הלל קט"ו עד שתחזור לראות בוסתה בדלקמן קט"ו:

[מה] כדינו, וסת החדש בג' פעמים או וסת ההפלגות בד' פעמים קט"ו:

[מח] שלא נקבע, עדיין כדינו בין שהוא וסת החדש בין שהוא וסת ההפלגות קט"ו דאיגלאי מילתא למפרע שוסתה הקבוע הוא זה שקבעתו כדינו והראיות שבנתיים דמים יתירים הוא דאתוספו בה קט"ו ולא לקביעת וסת באו:

[מח] באייר, וגם ל"ד בו משום עונה בינונית קט"ו אם לא היה לה וסת קבוע לט"ו קט"ו ורמ"א סמך על מ"ש בסעף א' קט"ו:

[מח] ל"ז ב. משום וסת הדילוג אלא ל"ח בו משום הפלגת ל"ב ימים מט"ו באייר כמו מט"ו בניסן לט"ו באייר שניסן מלא ואייר חסר (ש"ך קט"ו):

[מח] ל"ח ב. היינו כסברא הראשונה דלעיל סעף ז' דבעינן שתשלש בדלוג אי נמי מיירי הבא בויהא לה וסת קבוע קודם לכן בט"ו לחדש דאו לדברי הכל אין ראיית ט"ו מן המנין בדלעיל קט"ו (ש"ך קט"ו):

[נ] ודלוגים, כלומר שדילוגה בהפלגה כגון שראתה בא' בניסן ובכ' בו חוששת להפלגה זו בט"ו באייר מלבד חשש ר"ח אייר משום וסת החדש קט"ו. דילגה ליום כ"א דהיינו שראתה כ' באייר ולא ראתה מקודם חוששת להפלגת כ"א שהוא בר"ח סיון מלבד חששת כ' באייר משום וסת החדש בדלעיל. הגיע יום הפלגת כ"א ולא ראתה מותרת לשמש ביום כ"ב ואינה צריכה לחוש להפלגה בדילוג. דילגה ליום כ"ב שראתה בב' בסיון חוששת ליום כ"ב שהוא כ"ג בסיון מלבד חששת י' בו משום וסת החדש. הגיע כ"ב ולא

הפלגת כ' (י). ואם הקדימה לפני שקבעת, ראה לעיל ס"ק מצ"ה, וש"נ.
קעח בדלעיל ס"ק מב וש"נ.
קעט ראה לקמן ס"ק מב.
קפ ראה גם לעיל ס"ק מב.
קפא ס"ק לה.
קפב ס"ק כו.
קפג ס"ק לה.
קפד ולענין חשש עונה בינונית בל' ניסן, ראה לעיל ס"ק מב.

קעג מלבד עונה בינונית שאינה חוששת, בדלעיל ס"ק ב.
קעד סניף יד.
קעה בדלעיל כרמ"א.
קעו נתבאר בקי"א ס"ק ד (ד"ה ומיהו), שבשגורם אומרים כן (אף שיש טעם לחלק בינם).
קעז נמרא למ, סמ"ב (לענין וסת החדש שהקדימה, ועד"ז הוא לענין וסת הפלגת שהקדימה). נתבאר בקי"א שם (בשקבעת בהפלגת ל', והקדימה ראייתה בהפלגת כ', וכנעור עשרה ימים ראתה שוב בוסתה הקבוע להפלגת ל', אף שלא עברה עדיין הפלגת כ' שלא ראתה בו, נקרה

מן המנין [נא] כמו שנתבאר. ראתה ט"ו צניקן והמשיכה ראיתה ארבעה ימים וצניקן ט"ו צניקן ראתה והמשיכה ראיתה שלשה ימים וצניקן התמילה לראות צ"ו צו [נב] יש אומרים שחוששת לדלווג ולוסת שזה שהרי שלשה לראות שלש פעמים צ"ו לחודש (הטור והרמב"ן) ויש אומרים שאין כלן וסת שזה כלל דהולמין תמיד אחר [נא] תחלת

ראתה מותרת לשמש ביום כ"ג לראיתה שהוא כ"ד בסיון לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו' דבעינן שתשלש בדלווג או לדבריו הכל אם היה לה וסת קבוע מכו' לכו' קודם לכן בדלעיל^{קפח}. אידע לה ראה ליום כ"ג קבעה לה וסת לדלווג בהפלגה ומכאן ואילך אינה חוששת אלא לדלווגה (רמב"ן^{קפח} ע"ך^{קפח}):

[נא] כמו שנתבאר. לעיל סעיף ו' בסברא האחרונה. ולסברא זו גם בדלווג הפלגות הראשונה מן המנין אף על פי שלא היתה בדלווג אלא שברלווג חדש הראיה הראשונה מן המנין ובדלווג הפלגות הראשונה מן המנין ולא ראה הראשונה שאין הפלגה פחות מכו' ראיות (מנחת יעקב^{קפח}). ומיהו גם לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו' יש חלוק זה בין דלווג חדש דהגוי בו' ראיות ובין דלווג הפלגות דבעינן המשנה ראיות^{קפח} בדלעיל^{קפח}: [נב] יש אומרים שחוששת. לסברא האחרונה דלעיל סעיף ו' (ב"ב^{קפח} מ"ז ע"ב):

[נג] תחלת ראיתה. ומה שכתב רמ"א סי' קפ"ד סעיף ב' ע"כ דאשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כשמונע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה שנים או שלשה ימים קודם או אחריו עכ"ל (ה) אינו רוצה לומר שצריך לפרוש כל הג' ימים

קונטרס אחרון

(ה) אינו רוצה לומר בו'. עיין^ל כתיי ופתי סי' קפ"ד סק"ה, דלפי דעת הש"ך^ל דין אשה זו כדין כל אשה שמשנית וסתה הקבוע לפעמים שהחוששת לשאינו קבוע פעם אחת ולא יותר^ל, ואף גם זאת אינה אסורה אלא עונה אחת^ל. ואח"כ כתב ויותר נראה לומר כו'^ל, ואשתמיטתיה מה שכתב בתרומת הדשן סוף סי' רמ"ז דדין זה^ל מבוואר שלהי פרק האשה^ל, אלמא דסביאר ליה דריבבי"א בתשובה שבהגהות מיימוניות^ל לא בא לחדש דבר באשה זו מאשה דעלמא^ל. גם מה שכתב שאם המשיכה וסתה מכו"ן^ל יום לל' חוששת לכל ימים אלו, ותביא ראה מסקפ"ד^ל,

קפח ס"ק כו.

קפח פ"ה ה"ב. הובא במו"ק.

קפח ס"ק לו.

קפח תורת השלמים ס"ק כה.

קפט מ"ז ס"ק לו. תורת השלמים שם.

קצ ס"ק מו.

קצא ר"ה ו"ש וכן.

קצב ס"ק כד.

קצג מתנהגות מיימוניות פ"ח אות א בשם ריב"ב א.

צינונים לקונטרס אחרון

בט"ז או י"ז וכיו"ב.

ריב לפרוש ... עונה אחת סמוך לראיה, מבוואר שיליה פ' האשה (משנה טו, סעי"ב וברייתא סד). ריג פ"ח אות א, שהוא מקור הדין של הרמ"א בסי' קפח ס"ב.

ריד שגם אשה זו אינה צריכה לפרוש אלא עונה אחת של השניו.

רטו אצ"ל: מספ"ד (לט, ב); רחואי ריש ירחא וריש ירחא ועשרין וחמש בירחא וריש ירחא דאמרנן דמי יתירי הוא דאחוספו בה (ומפרש שחוששת לכל הימים האלו של תוספת רמים).

רו לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצינונים. ביאורים והערות בקרי"א הל' נדה. קרי"א עם ביאור מרבי הקונטרס. שריע הל' נדה עם ביאור קרי"א.

ריז ס"ק לט.

רח כולקמן סי"ד.

רט ולא כל ימי משך הוסת, וכמבואר כאן בפנים. רי שהרמ"א בסי' קפח ס"ב לא מירי שרואה כל הג' ימים, אלא באשה שמקדמת לראות לפעמים בכ"ז, ולפעמים בכ"ח, ולפעמים בכ"ט, שאסורה בימים אלו כאילו יש לה בהם וסת.

ריא דלעיל סי' קפח ס"ג (שרואה לפעמים בט"ז או

הלכות נדה קפ"א

שעה

לחייטה וכן עיקר (בית יוסף נשם הרז"ה והרשב"א והרא"ש והרא"ז נס' צעלי הנפש מציאו צ"ח סוף סעיף ל').

שהמשיכה ראייתה אלא רוצה לומר שצריך לפרוש גם קודם הוסת אותו יום שרנגלה להקדים בו (פירוש אותה העונה¹³⁹ אף שהמשיכה ראייתה עד יום וסתה הקבוע לה¹³⁸) והולבין תמיד אחר תחילת הראיה כמו שכתב¹³⁹ כאן (ש"ך¹³⁸).

קונטרס אחרון

הוא עזר כנגדו, ואשהמיטתיה מה שכתב הראב"ד דף ד' סוף ע"ד¹³⁷ דאדרבה משם ראה דלא חיישא לההיא ראה כלל מדרקרי לה תוספת, וכל שכן ראיות שבתוך נדה, והכי קיי"ל כדלעיל סי' קפ"ד¹³⁷. ואף היש מפרשים שבראב"ד שם¹³⁷, מודים בראיה שבתוך ימי נדה¹³⁷, משום דבהסתלק העיקר נסתלק הטפל¹³⁷ וכמ"ש הרשב"א¹³⁷ וכדלעיל¹³⁷.

ואם כן¹³⁷ בידון דידן לחוש ליום כ"ז במחלוקת זו שנויה¹³⁷, ולכ"ה וכ"ט לא חיישא לכולי עלמא, כיון שלא ראתה בכ"ז¹³⁷, ואף גם זאת החיישא ליום כ"ז אינו אלא כשלא נקבע וסתה ממעין סתום ג' פעמים¹³⁷, ומשום דחיישינן דלמא הוא העיקר¹³⁷, וכמו שכתבו בה"ח¹³⁷ והדרישה סעיף כ"ב¹³⁷ וכמ"ש לעיל¹³⁷, אבל ימים שבינתיים שהם כ"ה וכ"ט אין מקום לחוש להם כלל, אף לדינא דגרמא¹³⁷. והאידינא דאין הלוק בין מעיין פתוח לסתום¹³⁷, אף לכ"ז אינה חוששת¹³⁷, אלא כשלא המשיכה ראייתה עד וסתה הקבוע¹³⁷, או שהמשיכה בלי הפסק בינתיים¹³⁷, דאז יש לומר דדמים יתרים הוא דאחוספו בה ולא לקביעת וסת כאו¹³⁷, ולא חזרה לוסתה הקבוע¹³⁷, אבל אם הפסיקה בינתיים¹³⁷ לדידן דקובעת וסת בימי נדה¹³⁷ הרי חזרה לוסתה הקבוע לה¹³⁷ ושוב אינה

קצו כדלעיל סי' קפ"ב סי"ב וסי"ג. **קצו** שכן שלא הפסיקה בינתיים, לא חזרה לוסתה הקבוע, ולכן חוששת ליום ההקדמה (ק"א סוף סי' ק). ולענין עיקרן הוסת (שהמשיכה בו), ראה לעיל סי' ק.

ציורים לקונטרס אחרון

ר"ט בהוצאת ברלין תקכ"ב (שער תיקון הוסתות ריש סי' ב); ומדקרי לה תוספת דמים לא חיישא לההיא ראה כלל, וראה פי' כהן ע' צח. קנה בשם ביאורי שו"ע סי' ק. כג.
ר"ז סעיף ו' (אם וסתה נמשך כמה ימים אין צריך לפרוש אלא עונה הראשונה של הוסת).
ר"ח שחוששת אף ליום ההקדמה. וכ"פ בה"ל נדה ל"מכ"ג סי' ה"ט"ז, ובטור סוף הסימן.
ר"ט שאינה חוששת להם.
ר"כ בתרש הבא, כשלא ראתה בכ"ז, שוב אינה חוששת לכ"ה וכ"ט.
ר"ב בתורת הבית הארוך שער ג' (טו, א).
ר"ב סי' קפ"ד סי"ג כב, ק"א שם סי"ד ז'
ר"ג אחר שהשיב לדברי הכרתי ופלת', בא לבאר הלכה זו (שכתבתי סי' קפ"ב סי"ב, וכאן בפנים) לדינא דגרמא, ואח"כ לדינא דהאידינא.
ר"ד ב' הדעות שבראב"ד.
ר"ה שבתרש הבא (ובהסתלק העיקר נסתלק הטפל).
ר"ו אלא ראתה ב"פ ברו"ח (ממעין סתום, כמבואר בגמרא י"א, א' וברש"י ותוס' שם ד"ה ממעין סתום) ובפנים ה"ג בכ"ז ובר"ח.
ר"ז וא"כ לא נקבע יום ל' (שהוא ממעין פתוח), ולכן לא נעקר כ"ז (שאינו קבוע).

לח. לקמן סי' סח.
קצו ה"מ"א.
קצו סי' ל"ג. ונתבאר בק"א סי' סח.

ר"כ סעיף מג ד"ה ופעמים.
ר"כ"ב בדפוסים שלנו סי' יח.
ר"ל ק"א סי' ק (בתחלה ובסדר"ה ומיהו).
ר"ל שחוששין ליום כ"ז (מ"מ אין חוששין לכ"ה וכ"ט כנ"ל).
ר"ל כדלעיל בפתיחה לה"ל נדה, סי' קפ"ד סוף סי' ק. כב, וא"כ נקבע יום ל' בראיה ה"ג (אף לקולא, כדלעיל ק"א סי' ד שם).
ר"ל שכן שנקבע יום ל' נעקר כ"ז (שאינו קבוע).
ר"ל ש לא חזרה לוסתה הקבוע, וחוששת ליום כ"ז.
ר"ל שגם אז לא נקבע ל', וחוששת ליום כ"ז. וכ"ה כאן בפנים, וראה דבש מסלע דיני וסתות סי' ד הערה ג.
ר"ל ולענין עיקרת הוסת (שהמשיכה בו), ראה לעיל סי' ק. לח. לקמן סי' סח.
ר"ל אף אם כבר נקבע יום ל' מקודם, ולכן לא נעקר יום כ"ז שאינו קבוע.
ר"ל חזרה וראתה ביום ל'.
ר"ל כדלעיל סי' קפ"ד סי' ק. כא. לקמן סי' ק"ב (ע"פ לחומרא).
ר"מ כש"כ הראיות היו ממעין סתום והג' ממעין פתוח, היו הוסת קבוע אף לקולא כנ"ל.

שעו

הלכות נדה קפמ

יד היתה רגילה לראות יום עשרים הגם: יש לה זמם וסמ [נד] קצוע ושינתה ליום שלשים זה וזה אמורים וכשיגיע יום עשרים לראיית שלשים אמורה משום [נד] וסת הראשון ואם לא תראה בו חוששת ליום שלשים. שינתה פעמיים ליום שלשים זה וזה אמורים. שינתה שלש פעמים ליום שלשים הותר [נד] יום עשרים ונאמר [נד] יום שלשים. ואם לאחר ששינתה

באר הגולה

כא ממששה שם הף ס"ג ע"ב וברייתא שם הף ס"ד ע"א וע"ב.

ודין אשה זו בב' ימים אלו שהם יום וסתה הקבוע עם יום שרגילה להקדים בו לפעמים כדין כל אשה שיש לה וסת קבוע ומשנית וסתה לפעמים שסתה הקבוע אינו נעקר אלא בג' פעמים שלא ראתה בו ושאינו נעקר בפעם אחת ^{פסח} ואף זו יום שרגילה להקדים בו לפעמים הואיל ולא קבעתו בג' פעמים נעקר בפעם אחת ויום הקבוע אינו נעקר אלא בג' פעמים (כרתי ופלתי סי' קפ"ד ^{פסח} לדעת הש"ך י).

(ואם לא קבעה שום אחד מהן בג' פעמים אינה חוששת אלא לאחרון ^{יא}). וכשנעקר יום שרגילה להקדים בו אף על פי שהיתה רגילה להמשיך ראייתה כמה ימים אינה חוששת להם שכולם נעקרו בעקירת יום הראשון ^ב):

[נד] קבוע. להפלת כ"י:

[נד] וסת הא'. שהיה קבוע ואינו נעקר אלא בג' פעמים ^{יד}. ומכל מקום אינה מונה כ' מיום שהיתה ראויה לראות בו אף על פי שהוא יום וסתה הקבוע לה הואיל ועכשיו לא ראתה בו ^{יד} ולעולם מונין ההפלה מיום שראתה כי כך היתה רגילה להפליג מיום שראתה בו (גמרא ^י):

[נד] יום כ'. שאינה חוששת לו ואם חזרה וראתה בו נעקר בפעם אחת ^י:

[נד] יום ל'. פירוש נקבע באיסור עד שתקננו בג' פעמים ^{יד}:

קונטרס אחרון

חוששת לשאינה קבוע, כמ"ש לעיל ^ה בשם הכ"ה ^ה ודרכי משה ^ה וט"ז ^ה, וכן הוא בלהם חמורות ^ה הובא בש"ך ^ה, ועיין מ"ש בסי' קפ"ד ס"ן [נד] (בפנים ^ה):

קצח כדלעיל ס"ב.

קצט ס"ג ה.

ר כאן ס"ד לפ.

רא ראה שאילה שלמה מוס"י לה.

רב כדלעיל סי' קפ"ד ס"ז ומ"ק כב. ונתבאר כאן בק"א.

רג רמב"ן הל' נדה פ"ו ה"א. רשב"א בתורת הבית האריך

שער ג (מג, ב) בפירוש הברייתא סד, א. מ"ז ס"ק כה.

ש"ך ס"ק מ"ב מ' שבה מירי המזר והשניע.

רד כדלעיל ס"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

רמז ס"ק מ.

רמז ס"ק כא במוסגר (שאם גם ראיית הראשונת הן

כימי נדה, אינה חוששת לה אלא אם קבעה ג'

פעמים בעונה זו). וכ"ה לקמן ס"ק קיב במוסגר

(ומסיק שגם זה הוא רק לחומרא).

רמז ק"א ס"ק ד. ראה סוגה בשושנים סי' ה סוף

ס"ק יט.

רמז סע"ף מג ר"ה לפעמים.

רמז ס"ק א.

רמז ס"ק יט.

רמז רברי חמורות נדה פ"ט אות כו (הב').

פעם או פעמים ליום שלשים ואתה למוקף עשרים²² חזר וסת של עשרים למקומו [נח] והותר * שלשים.

מז²³ שינתה ראותיה [סג] ולא השוה אותם כגון ששינתה פעם אחת ליום ל' והשניה לל"ב והשלישית לל"ד נעקר [ס] וסת הראשון ואין לה

באר הגולה

כב שם מפני שאורח בומנו בא (פרש רש"י ומפני שאורח זה שם).
 כג פור ממשנה דלעיל ומביריאת הדאתה יום כ"א כחודש שחר לשוב ליום עשרים כצנן הראשון בא).
 * (העתיד לבא דהא איעקר מנה אף ע"ג דקבעתה תרי זמני מעקר בריא זמנא ומדמוקום רב פפא למתני ותניא כוותיה

[נח] והותר ל'. כי מאחר שחזר הוסת הקבוע למקומו נעקר שאינו קבוע²⁴ והוא יום ל' שלא נקבע עדיין ג' פעמים.

אבל ל' אחר שנקבע בג' פעמים אם חזרה וראתה בסוף כ' אפילו ג' פעמים לא נעקר יום ל' כמה שהקדימה לראות לפניו כדלעיל²⁵. והלכך אם חזרה וראתה ביום ל' אפילו פעם אחת חזר למקומו. וצריכה ג' פעמים לעקרו שיגיע יומנו ולא תראה ג' פעמים או שתחזור ותראה ג' פעמים מכל' לכו'. אבל קודם שחזרה לראות ביום ל' אפילו פעם אחת לאחר שראתה ג' פעמים מכל' לכו' שוב אינה חוששת ליום ל' אף על פי שהיה קבוע לה ולא נעקר כמה שהקדימה לראות לפניו. דמכל מקום כיוון שקבעה לה וסת שני מכל' לכו' ג' פעמים אינה צריכה לחוש לוסת הראשון²⁶. שאם לא כן לעולם תהיה רואה מכל' לכו' ועדיין חוששת לל' (עיני רמב"ן²⁷) ואינה צריכה לחוש לב' וסתות אלא כשקבעה שניהם יחד כדלקמן סעיף ל"ב²⁸:

[נח] ולא השוה אותן. אדלעיל²⁹ קאי³⁰ שהייתה רגילה לראות בהפגת כ' ושינתה וקבעה לה וסת אחר לל' הותר יום כ' לגמרי שאף אם חזרה וראתה בו דינו כוסת חדש³¹ וכאן מיידי ששינתה ג' פעמים לימים שאינן שוין דלא קבעה לה וסת אחר גם הראשון לא נעקר לענין אם חזרה וראתה בו³²:

[ס] וסת הראשון. כסברא הראשונה דלעיל סעיף ז' דבעינן שתשלש בדילוגים שוין וכאן אין כי אם כ' דילוגין שוין (ב"י³³ ש"ך³⁴):

ומשחזרה לראות בו אפילו פעם אחת חזר לעקומו וצריכה ג"פ לעקר³⁵.
 ריג פ"ז ה"ב. וראת ק"א שם (להוכיח שזו בונת רמב"ן).
 ריד וס"ק קיב.
 רטו סעיף יד.
 רטז מ"ז ס"ק כמ.
 ריז כדלעיל ס"ק נו. וראה גם ק"א סוף ס"ק ד.
 ריח לבוש ספ"ו. מ"ז שם.
 ריט ד"ה שינתה.
 רכ ס"ק כג. תורת השלמים ס"ק כמ.

רט רמב"ן שם ה"ב. וממאר בק"א ס"ק ד (ד"ה ומיחו)
 דדינו אף שעקרה פ"א את יום כ' הקבוע שהגיע יומנו ולא ראתה בו, ואף שיום ל' לא נעקר כלל כמה שהקדימה לראות לפניו.
 רי דיבא לקמן נחבאי בק"א שם (ד"ה וצריך). וראה סוגה בששנים ס"ה ס"ק כו. רבש נמשלע דינו וסתות ס"ה ב אות ב.
 ריא ס"ק מד (כמשום ל' אינו קבוע יום כ' לא נקבע).
 ריב ראה ק"א סוף ס"ק ד (שדינו כוסת שעקרתה ג' פעמים שהגיע יומנו ולא ראתה בו ולא נקבע ביום אחר, שאף שאינה חוששת לו מ"מ לא נעקר לגמרי,

שעה

הלכות נדה קפמ

[80] וסת כלל, [80] ואם חזרה לראות ביום הוסת הראשון חזר לקביעותו הראשון וחוששת לו המיד עד שיעקר ממנה [80] שלש פעמים, וה"ה להפסיקה מלראות [80] שלש עונות ואחר כך חזרה לראות ביום [80] הוסת הראשון.

[80] וסת כלל, מיהו חוששת להפלגה אחרונה שהיא לל"ד כרין וסת שאינו קבוע וגם לעונה בינונית דלעיל ס"א (ב"י¹⁷⁰ ושאר אחרונים¹⁷¹):

[80] ואם חזרה לראות ביום וסת הראשון, כלומר בהפלגה הראשונה שהיא בסוף כ' מיום ל"ד שראתה בו (ט"ז¹⁷²):

[80] ג' פעמים, הואיל ולא קבעה לה וסת אחר חזר הראשון למקומו כפעם אחת ומכל מקום קודם שראתה בו אפילו פעם אחת אינה חוששת לו שכבר נעקר בג' פעמים שלא ראתה בו:

[80] ג' עונות, שהיתה רגילה לראות בהן כגון ביום כ' לראייתה ועכשיו הפסיקה ולא ראתה כלל עד שעברו עליה ג' פעמים כ' יום לראייתה נעקר וסת הראשון ואינה חוששת עוד ליום כ' לראייתה שתראה אחר שעברו ג' עונות שלה (רמב"ן¹⁷³ ונקודות הכספה¹⁷⁴ דלא כט"ז¹⁷⁵) אלא לוסת החדש בלבדו מלבד עונה בינונית כדלעיל¹⁷⁶:

[80] הוסת הראשון, פירוש שראתה שנית להפלגת כ' מראייה זו שאחר ג' עונות שלה חזר וסתה הראשון למקומו¹⁷⁷ ואינה צריכה לחוש לוסת החדש¹⁷⁸ ולא לעונה בינונית ואינו נעקר אלא בג' פעמים מאחר שלא שיתנה וסתה לוסת אחר¹⁷⁹, אבל אם לא הפסיקה מלראות ג' עונות שלה לא נעקר הוסת שלה כלל ובפעם אחת שהיא רואה בתוך ג' עונות שלה חוששת ליום כ' מראיה זו¹⁸⁰ עד שתעקרנו ג' פעמים אלא שהיא צריכה לחוש לוסת החדש מאחר ששיתנה וסתה הקבוע אבל לא לעונה בינונית כדלעיל¹⁸¹, ומכל מקום קודם שראתה אפילו פעם אחת בתוך ג' עונות מיד שעברה עונה אחת שלה שהוא סוף כ' ולא ראתה בו שוב אינה חוששת לסוף כ' הב' או הג' וכן לעולם שהרי אינה צריכה לחוש אלא להפלגת כ' יום ולא להפלגת מ' או ס' ¹⁸² שלעולם מנינים ההפלגה מיום שראתה ולא מיום שהיתה ראויה לראות בו כדלעיל¹⁸³ (רמב"ן¹⁸⁴ ש"ך¹⁸⁵ דלא כט"ז¹⁸⁶) מה שאין כן בוסת החדש דלא שייך האי מעמא כדלקמן סעיף ט"ז¹⁸⁷:

רלא כ"ה ר"ה ואם הפסקה. נקודות הכסף שם. תורת השלמים שם.
רלב ס"ק ב.
רלג רש"ל בבאורו לצור, ב"ח שם. ש"ך ס"ק מה ונקודות הכסף שם. תורת השלמים שם.
רלד ס"ק נה. הובא לעיל ס"י קפו קניא ס"ק ג' (ר"ה ונקודות). רואה לעיל ס"ק ב'נא.
רלה פ"ו ה"ד.
רלו שם ושם.
רלז ס"ק לא.
רלח ס"ק מ.

רכא ב"ה ר"ה שיתנה.
רכב ב"ח ר"ה ומ"ש נעקר. ש"ך ס"ק נה. תורת השלמים ס"ק ל.
רכג ס"ק ל.
רכד הל' נדה פ"ו ה"ה.
רכה לט"ז ס"ק לא.
רכו ס"ק לא.
רכז ס"ק סא.
רכח נקודות הכסף שם. תורת השלמים ס"ק לב.
רכט נקודות הכסף שם.
רל ש"ך ס"ק נד.

הלכות נדה קפמ

שעמ

מז כ' כיוצא כזה דין [ס] עקירת וסת ראשי חדשים. כיצד היתה רגילה לראות בראשי חדשים ועבר עליה ראש חודש ולא ראתה חוששת לראש חודש עד שיצברו עליה [ס] שלשה ראשי חדשים. עברו עליה שלשה ראשי חדשים ולא ראתה [ס] אינה חוששת להם. חזרה וראתה בראש חודש [ס] חזר הוסת למקומו.

יז ב' כל וסת שנקבע בחמת אונם [הגה:] כגון [ע] שקפלה ולאמס אפילו ראתה בו כמה פעמים [הגה:] אס לא קבעה אומן [ע] לימים (מספוט ולעצמ' ור"מ) אינו וסת שמפני האונם ראתה. [הגה:] ומ"מ [ע] מוסקט לו

באר הגולה

כה לשון הרמב"ם שם בפרק ח' מבייאת שם ר"א ע"א.

כד נ"ו שם מהא ריעיני לעיל.

[ס] עקירת וסת ר"ח. פירוש שצריך עקירה ג' פעמים¹²⁵ ואם אחר כך חזרה וראתה בר"ח חזר הוסת למקומו והוא הדין ביום אחר מימי ההדושה אבל לא דמי לגמרי לעקירת וסת ההפלגה כדלעיל¹²⁶:

[סז] ג' ר"ח. ולא דמי לוסת ההפלגות¹²⁷ כדלעיל¹²⁸:

[סח] אינה חוששת להם. בין שלא ראתה כלל בג' חדשים אלו בין שראתה בימים אחרים בין שוין¹²⁹ בין שאינו שוין כל שלא ראתה ביום וסתה הקבוע ג' פעמים נעקר ואינה חוששת לי אף אם הקדימה לראות ככל פעם קודם שהגיע יום הוסת אלא שלא המשיכה וראיתה עד עונת הוסת¹³⁰:

[סט] חזר הוסת למקומו. מאחר שלא שנתה וסתה לוסת אחר אלא שלא ראתה כלל בג' חדשים אלו או שראתה בימים שאינם שרים שלא קבעה וסת בהם¹³¹. אבל אם קבעה וסת בהם אף שחזרה לראות ביום וסתה הראשון בר"ח הרי הוא בתחלת וסת דבעיני ג' פעמים לעקירת הראשון והראשון נעשה שני והשני נעשה ראשון (ראב"ד¹³²):

[ע] שקפצה וראתה. או הלחה או הכה בעלה או נשאה משאוי כבר (תוספתא¹³³ ר"ה¹³⁴):

[עז] לימים. ידועים וקבועים כדלקמן סעיף י"ח¹³⁵:

[עב] חוששת לו. שאם חזרה וקפצה אסורה לשמש עד סוף אותה עונה וגם צריכה

רלט ב"ח ד"ה בעקורת.

רמ ב"י ד"ה ונ"ש בעקורת.

רמא ס"ק מה.

רמב ב"ח שם.

רמג שם.

רמד שקבעה וסת אחר. משא"כ לענין וסת הפלגה, ראה לעיל ס"ק נה, שיש הפרש בין קבעה להפלגה מועפת ללא קבעה כלל. וראה קובץ גידול תורה (ג.י.) כ סוף ע' תלד.

רמה ס"ק לה (בוסת שאינו קבוע). וראה במצויין שם.

רמו ב"י ד"ה ונה שאמר חזרה. ש"ך ס"ק נו.

רמז בספר בעלי הנפש שער תיקון הוסתות ס' א. הובא

בש"ך ס"ק נא. וראה גם לעיל ס"ק נט (לענין וסת

הפלגה). ק"א סוף ס"ק ד.

רמח פ"א ה"ב.

רמט שער תיקון הוסתות סוף פ"ג. וראה גם לעיל ס"ה קפד

ס"ק נוד (ב' האריונים). לקמן ס"ק צד (ב'

הראשונים). ולענין אכילת דברים חמים, ראה לקמן סכ"ג

וס"ק צד. ולענין בשעת תשמוש, ראה לעיל ס' קפז ס"א

וס"ק נא. ולענין בשעת נזי גלים, ראה לקמן ס' קצא ס"ק

י.

רנ ש"ך ס"ק מז.

כמו לוסמ שאינו קבוע (הג"מ פ"ח). *קפצה וראתה קפצה וראתה* [קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות. כיצד קפצה באחד בשבת וראתה דם ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת וראתה דם ולאחר י"ט יום קפצה ביום השבת ולא וראתה דם ולאחר השבת וראתה בלא קפיצה הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים שהרי נודע שהיום גרם לה [עג] ולא הקפיצה וכבר נקבע יום זה שלש פעמים. וכן כל כיוצא בזה.

באר הגולה

בו כתבש"פ ר' אשי שם בלישנא (קמא) [בתרא] דרב הונא.

לברוק עצמה לבתחלה^{דא} להתירה אחר העונה כיון שכבר אירע לה שראתה ג' פעמים על ידי קפיצה^{דב}.

וגם קודם שאירע לה כן ג' פעמים מוד שקפצה פעם אחת וראתה צריכה לחוש לאותו היום כחדש אם חזרה וקפצה בו כגון שקפצה וראתה כמ"ו בניסן וחזרה וקפצה כמ"ו באייר אסורה לשמש עד סוף אותה עונה. וכן חוששת להפלגה בב' ראיות על ידי קפיצה^{דג} כגון שקפצה היום וראתה וחזרה וקפצה בסוף כ' יום וראתה וחזרה וקפצה בסוף כ' מראה ב' חוששת עד סוף אותה עונה. לפי שמכיון שראתה ג' פעמים על ידי קפיצה ביום ידוע וקבוע כחדש או להפלגה נקבע לה וסת ליום זה בקפיצה כדלקמן סעיף ה"ח אף היא צריכה לחוש לו בתחלתו שמוא תקבענו^{דד} בג' פעמים כמו שהוששש כן בשאר כל הוסתות בתחלתן (חוץ מיסת הדילוג כדלעיל^{דה}) (ראב"ד^{דו}). ועוד דלא יהא אלא שראתה כמ"ו לחדש בלא קפיצה או בהפלגה מכ' לב' בלא קפיצה דצריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה וכי בשביל שקפצה בתחלה יגרע הא השתא נמי קפצה כמ"ו לחדש או בסוף כ' יום^{דז} (ומיידו שבתוך כ' לא וראתה אף בלא קפיצה שאם וראתה בינתיים אין כאן הפלגת כ' יום^{דח} מה שאין כן ביסת החדש כדלעיל^{דט}). אבל אם השתא לא קפצה בסוף כ' או מ"ו כחדש אינה צריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה דתלינן לקולא למימר דמה שראתה מתחלה היה על ידי קפיצה. ולא דמו לוסת הגוף כפיהוק וכיוצא בו שהושששת מתחילתו לוסת החדש ולהפלגה אף בלא פיהוק כדלקמן סעיף י"ט בהג"ה דשאני התם שראתה שלא על ידי אונס (ש"ך^{דט}):

[*] קבעה לה וסת. פירוש פעמים שקבעה לה כו':

[עג] ולא הקפיצה. ויש אומרים^{דסא} שתולין ראיית אחד בשבת בקפיצה של אתמול וזה

רנא כדן וסת שאינו קבוע לעיל ס"ד (כיון שעברה עונתה מותרת). וכדלעיל ס' קפ"ס"ק בה' ושי"ג.

רנב רהות מיימוניות פ"ח אות ג. כ"י סד"ה יש שקובעת דרכי משה הארוך אות יא. ש"ך ס"ק מה. וראה א"ק ארמז"ר מורדכי"ב ח"א ע' לט.

רנג ראה לעיל ס' קפ"א ס"ק יב (הפעם שבראה את ע"י קפצה אין לשנע ההפלגה מנת ראייתה בעת נדתה), ובפנים שם ס"ק לט (שכ"ה ברז"ת).

רנד כדלעיל ס"ק ג' ושי"ג.

רנה סעיף יא.

רנז שער תקון הוסתות מוס"י ג (הולכת). ש"ך שם (הפעם).

רנח ש"ך שם. הובא גם לעיל ס' קפ"א ס"ק יג (סד"ה הי"ג).

רנח כדלקמן סוף ס"ק עה, ושי"ג.

רנט ס"ק נג וס"ק נד. וראה גם לעיל ס' קפ"א ס"ק נא.

רס שם.

רסא רשב"א בתורת הבית הארוך שער ג (יד, א). כ"מ פ"ה ה"ה בשם רמב"ן בחדושים יא, א ד"ה אלא מור.

יח קפצה ביזם [עד] ידוע כגון בראש חודש או כאחד בשבת וראתה בו ואירע בן בשלשה ראשי חדשים או בשלשה אחד בשבת קבעה לה וסת וחוששת לכל פעם שתקפזין [ענה] באותו זמן. ^{יח} ואם אחר כך הגיע אחד בשבת ולא קפצה או שקפצה בשני בשבת אינה חוששת שהרי לא קבעה אלא לקפיצות של אחד בשבת.

יט יש קובעת וסת על ידי מקרים שיארעו בנופה כגון ^{יט} שמפחקת דהיינו בארם שפוישט וזוועהתי מחמת כונד אי ^{יט} בארם שפותח פיו מחמת

באר הגולה

כו מיטרא דרב הווא שם ובמדרש שם כגו'.
כז כלישנא אחריני במיטרא דרב הונא ובמדרש רב אשי
כח כפי הדומ' שם.
כט משנה שם רס"ג א'.
ל כפירש"י שם.
לא כפי הדומ' שם.

שלא ראתה אתמול מפני שלא הגיע זמנה של קפיצה לראות בה שזמנה הוא בא' בשבת ולכן קבעה וסת ליום א' ולקפיצה ולא בלא קפיצה כדלקמן סעיף י"ח (ש"ך רס"ג):

[עד] ידוע. וקובע שקבעתו בג' פעמים רס"ג:

[ענה] באותו זמן. עד שתעקרנו בג' פעמים שתקפזין בו ולא תראה שאין הוסת נעקר אלא כעין שנקבע ולכן אם לא קפצה בו ולא ראתה אינו נעקר (ראב"ד רס"ג רא"ש רס"ה).

והלכך לא בעינן הכא ג' פעמים רצופין באחד בשבת או בר"ח אלא אפילו עברו בינתיים כמה חדשים ולא ראתה ולא קפצה אין זו עקירה ונקבע לה הוסת כיום שקבעה לה ג' פעמים כן דעת הפרישה ס"ח רס"ו.

אבל הראב"ד רס"ו כתב בהדיא דבעינן רצופים דוקא רס"ו (וצריך לומר הטעם רס"ו דכל זמן שלא נקבע הוסת בג' פעמים תלינן לקולא כל מאי דאפשר הואיל וראתה על ידי אונס עד והלכך כשדילגה ר"ח אחד שלא קפצה ולא ראתה תלינן שיום החדש לברו גרם לה הראיה ראשונה בלא צירוף הקפיצה כלל והרי נעקר יום זה כמה שלא ראתה בו בר"ח השני. ומהאי ממצא נמי בקפצה מכ' לב' וראתה רס"ו ובינתיים ראתה בלא קפיצה אינה צריכה לחוש לקפיצה שבסוף ב' שלישית כמו שנתבאר לעיל ע"ב לפי דעת הש"ך רע"ג

רסב ס"ק נגז.

רסג שתקבעתו ויהיה ידוע. וראה גם לקמן ס"ק נב.

רסד שער תקנו הוסתות מוס"ג.

רסה פ"ט ס"א א (פה, א). ש"ך ס"ק נגז ומ"ק נ. וכ"ה

לקמן סכ"ו ומ"ק צח. לעיל ס"י קפו ס"ק נגז ומ"ק

נג. ות"א שם ס"ק יג (ר"ה ועקירת).

רסו ראה גם לעיל ק"א ס"ק ב.

רסז שער תקנו הוסתות מוס"ג. וראה גם לעיל ס"י קפו

ס"ק נב, וש"נ.

רסח ראה לעיל שם (בוסת המורכב מתשמיש ויזום),

שכונן שאין מצטרפות לקביעות וסת אינה חוששת

לה.

רסט וכ"ה לעיל ק"א סוף ס"ק ב. ס"י קפו ק"א ס"ק יג

(ר"ה היינו ר"ה ועקירת). וראה בדי השלחן ביאורים

ר"ה ואירע כן, ובסי' קפו ס"יא ביאורים ר"ה ואם קבעה.

נזפי הלכות ר"ה וחוששת.

ער וראה לקמן ס"ק צח, שב"ה גם בוסת הנזף (שלא ע"י

אונס).

רעא שבשדילגה פעם אחת אינה חוששת לדברי הכל,

אפילו כשנקבע, ממועם האמור לעיל ס"ק סה. מ"ט

יש נפקא מינה מוסבירא ה"ל לענין אם בינתיים כו'.

רעב ס"ק עב (במוסרי, בסתם). ס"י קפו ס"ק נא (בסתם).

ק"א שם ס"ק יג (ר"ה היינו, לדעת הראב"ד והש"ך,

וש"ל כן אף ממועם נזקי).

רעג ס"י קפז ס"ק טח (בדלעיל בק"א שם), שאין להחמיר

בוסת המורכב מהפלגה וקפיצות יותר מוסת הפלגה

בלבד, וכמו שבוסת ההפלגה לא ראתה בינתיים, כך בוסת

המורכב.

הלכות נדה קפמ

כובר או ככארם שמוציא קול (עו) דרך הגרון וכן אם מתעמשת (עו) דרך מטה או חוששת כפי בריסה (עז) ובשיפולי מעיה או שאחזנה צירי הקרחת כ^א או שראשה ואיבריה כבדים עליה ככל אחד מאלו אם יארע לה שלש פעמים וראתה קבעה לה וסת שבכל פעם שהיא חוששת מהם (עט) אסורה לשמש. כ^ב וזמרה בפיהוק או עימוש [9] של פעם אחת אין הוסת [9א] נקבע אלא בשעושה בן הרבה פעמים זה אחר זה. ואם אירע לה שלש פעמים שבכל פעם עשתה בן הרבה פעמים הרי זה וסת. כ^ג וכל אלו הוסתות שבנופה אין להם זמן [9ב] ידוע אלא ככל פעם שיקרה לה זה המקרה הוא וסת. ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע כגון מר"ח לר"ח או מכ' יום לכ' יום קבעה לה לזמן ולמוחש הוסת ואינה חוששת אלא לשניהם ביחד ואם הגיע העת ולא בא המוחש או שבא המוחש בלא

באר הגולה

לב שם בשם הערך כאדם וכו' מתוך מאכל כבד וכו' המור
 לאתווי שראתה וכו' שם ע"ב
 לשם בתיובי מע"א וטאי מוסקין.
 לב שם בשמנה (י) (יכן) כינא סגן ומפרש רבה בר עולא
 לד שם בתויב' מע"א וטאי מוסקין.
 לה טור וכו' ה"ה בפי"ח בשם כל דומפרשים וולת התנ"ס.

והראב"ד ע"ה משום דתלינן לקולא שההפלגה לבדה גורמת הראיה בלא צירוף הקפיצה ואין כאן הפלגת כ):

[עו] דרך הגרון. מתוך המאכל שאכל ע"ה:

[עז] דרך מטה. או דרך מעלה (ש"ך ע"ו):

[עז] ובשיפולי מעיה. בית הרחם ע"ו:

[עט] אסורה לשמש. עד שתעקרום ג' פעמים מה שאין בן כשלא קבעתם בני פעמים (ט"ז ע"ו):

[9] של פעם אחת. פירוש שבכל ראייה מג' ראיות פיהקה או עיטשה פעם אחת ע"ו:

[9א] נקבע. כי זה דרך כל העולם ואין כאן שינוי ע"ו:

[9ב] ידוע. פירוש שאין צריך זמן ידוע וקבוע לקביעתם ע"ה כמו בקפיצות דלעיל סעיף י"ז דחתם עיקר הראיה אינה אלא מחמת אונם הקפיצה ואינו וסת אבל וסתות הגופה אדרבה האורח הוא הגורם למקרים הללו כמקרים המתילדים ממותרי הליחות והרמים (רשב"א ע"ה):

החכם צבי.
 יעזר מ"ק לה.
 יעט לבוש שם.
 רפ רא"ש פ"א ס"א א (פה, א) טור. לבוש שם. ש"ך מ"ק נד.
 רפא ראה לעיל מ"ק ער.
 רפב תורת הבית האריך שער ג (יג, ב). לבוש ס"מ. מ"ז מ"ק לב. ש"ך מ"ק נה. וראה גם לעיל ס"י קפו מ"ק למ.

ערך דלעיל. לענין מורכב עם וסת הדרש, דבענין רצופים דוקא.
 ערה תוסי' מ, א ד"ה מעמשת בשם הערך. לבוש ס"מ.
 מ"ז מ"ק לה. ש"ך מ"ק נב.
 רעו מ"ק נג (שבן משמע מנהניך ערך עמש, ותוסי' שם ד"ה מעמשת, ורמב"ם בפ"מ ס"ב ד"ה וכל אשה).
 וראה גם ברכות כד, ב.
 רעז רש"י שם ד"ה שיפולי. לבוש שם. מ"ז מ"ק לה. וראה לעיל ס"י קפו מ"ק לה. ובק"א שם מ"ק יא ד"ה ונ"ש

הלכות נדה קפמ

שפג

עתו [98] אינה חוששת. הגה: וזוקף שקצעה לה וסת לשינהס צימד אזל מממילה חוששת לכל אחד צפני עזמו לי אינה יודעת איזהו מהן מקצע וזמו שנתצמר לעיל גבי וסת הדלוג וימים או מהפלגה צימים וכן ימצמר צסמוך.

ב * פיהקה שתי פעמים בר"ח וראתה ואחר כך פיהקה שלא בר"ח וראתה הוברר הרבר שאין ר"ח גורם [97] אלא הפיהוק. וכן אם כפעם השלישית ראתה בר"ח בלא פיהוק הוברר הרבר שאין הפיהוק גורם [98] אלא הר"ח. אבל אם פיהקה ב' פעמים בר"ח ובפעם השלישית פיהקה בב"ט לחודש ולא ראתה ובר"ח ראתה בלא פיהוק קבעה לה וסת לפיהוק של ר"ח שפיהוק של אתמול גרם [99] לראייה של ר"ח.

בא * פיהקה בר"ח וראתה וחזרה ופיהקה בתוך ימי החודש [100] חוששת לאותו הפיהוק [101] ואסורה לשמש עד שתבדוק. שכל וסת בין של

באר הגולה

לו שם ובי"ב הרא"ש והרשב"א כת"ה הוא נלמד מרין דאמרו' לעיל מימ גרמי ולא קפיצות או קפיצות גרמי וכו' וצויתו לעיל מעי י"ז ה"ג צריכת לחוש לפעם ראשון אח"כ לו שם ועם ונלמד ממה שכתבאר בוסת הקפיצות כי הכי וכמ"ש רמ"א שם בהג"ה וכן הדין בפרהוקים.

[98] אינה חוששת. כלל אפילו כרין וסת שאינו קבוע (מ"ז רפ"ג ש"ך 197) ובהניע העת ולא בא המיחוש אינה צריכה בדיקה אפילו לכתחילה רפה (רשב"א 191 ראו' ש"ך 197) להתירה אחר העונה אבל כל העונה אסורה כדלקמן סעיף כ"ח רפ"ג:

[99] אלא הפיהוק. גורם קביעת הוסת וקבעה וסת לפיהוק לברו בלא ר"ח רפ"ג:

[100] אלא הר"ח. וקבעה וסת לר"ח לברו אף בלא פיהוק ר"ז:

[101] לראייה של ר"ח. פירוש רפ"א לקביעת הראייה בר"ח דאף שהאורה גורם לפיהוק כדלעיל רפ"ג מכל מקום דרך הפיהוקים וכיוצא בהם להקדים לבא לפניו כי מלוי הדם ברחם לפני הראייה מביא לידי פיהוקים וכיוצא בהם. ומשום הכי לא דימי לקפיצות דלעיל סוף סעיף י"ז (משמרת הבית רפ"ג כ"ח רפ"ג ש"ך רפ"ג):

[102] חוששת לאותו הפיהוק. עד סוף אותה עונה אם המשיכה ראייתה כפעם הראשון עד אחר הפיהוק כדלקמן סעיף כ"ד רפ"ג:

[103] ואסורה לשמש עד שתבדוק. פירוש דלכתחלה צריכה בדיקה בשעת הוסת (כ"ח רפ"ג) או אחריו באותה עונה (פרישה סי' קפ"ד רפ"ג) כדי להתירה אחר העונה

רפג ס"ק לו.	רצא ראה ב"ח מור"ה פיהקה שתי פעמים. לבוש סוף ס"ב.
רפד ס"ק נו.	רצב ס"ק פב.
רפה ראה גם לקמן סוף סקצ"ו.	רצג כדתי הוסתות ד, א ד"ה אמר.
רפו תורת הבית הארוך שער ג (י, ב).	רצד שם.
רפז פ"א סי' א (פה, א). ש"ך ס"ק נו. וראה פס"ד צ"צ רטו, ד.	רצה ס"ק נב. וראה לעיל ס"ק עג.
רפח וס"ק צג. וראה פס"ד צ"צ שנת, ד.	רצו וס"ק צג. ואם לא המשיכה ראייתה עד אחר הפיהוק
רפט לבוש ס"ב. ש"ך ס"ק נו.	— ראה לקמן ס"ק פח בירעת נקודות הבקף.
רצ לבוש שם. ש"ך ס"ק נו.	רצז ד"ה פיהקה ב"ח.
	רצח אות יח.

ימים כיון של הגוף חוששת לו בפעם אחת ויש לחוש שמא תקבע וסת לפיהוק בלא זמן ידוע. ואם בדקה ונמצאת שלא ראתה אינה חוששת עוד [טז] לפיהוק גרידא אבל חוששת [יז] לראש חודש שמא [יח] תקבע לראשי חדשים.

כדין שאר וסת שאינו קבוע [יט] אלא בדריעבד אם לא בדקה באותה עונה מותרת אחר העונה בלא בדיקה כדלעיל סי' קפ"ד. אבל להחירה באותה עונה אין בדיקה מועלת כי שמא תראה כשעת תשמיש אחר הבדיקה (ב"ח ט"ז פרישה ט).

והלחם המודות [כ] והמ"ז [כא] פירשו דאף אחר העונה אינה מותרת אלא על ידי בדיקה ולא דמי לשאר וסת שאינו קבוע כיון שדרך הטבע הוא באשה לפתק בשעת ראייתה או סמוך לה הוה ריעותא לפנינו שהיא טמאה.

ובנקודות הכסף [כב] פירש דמיורי להחירה אחר הפיהוק מיד וכגון שבפעם אחת לא המשיכה ראייתה אחר הפיהוק כלל דבכחאי גזונא אינה חוששת כלל אחר הפיהוק אפילו נגע כדלקמן סעיף כ"ד אלא דאינה מותרת אחר הפיהוק בסמוך אלא על ידי בדיקה ולא דמי לשאר וסת שאינו קבוע דמותרת בלא בדיקה אחר העונה דהתם כיון שהוסת תלוי בזמן אם כן מיד אחר הזמן דהיינו אחר איתה עונה אפילו בסמוך לה כל שלא הרגישה בדם מותרת דכבר עבר זמנו והזמן נודע אבל אם עבר זמן מופלג אחר הפיהוק ולא הרגישה בדם מותרת בלא בדיקה אפילו באותה עונה כדין שאר וסת שאינו קבוע אחר העונה (וכן הוא בהדיא בהראב"ד דף י"א ט"ו דלא בלחם המודות ומ"ז) ע"ש:

[טז] לפיהוק גרידא. ואפילו ראתה בו אלא שפיהקה פעם שלישי בימי החדש ולא ראתה אינה חוששת עוד לפיהוק גרידא שאינו כר"ח שכל וסת שלא נקבע בג' פעמים נעקר בפעם אחת (רשב"א ט"ו ב"י טו):

[יז] לראש חודש. מתחלת העונה עד סופה אף בלא פיהוק [טז]:

[יח] תקבע לראשי חודשים. לכדי בלא פיהוק. ואפילו לא פיהקה בתוך ימי החדש או שפיהקה וראתה חוששת לר"ח מתחלת העונה אף בלא פיהוק כי שמא ר"ח הוא הגורם ולא הפיהוק. וכן חוששת לעונה בינונית שמא תראה בלא פיהוק.

ואם הגיע ר"ח ולא פיהקה ולא ראתה אינה חוששת עוד לר"ח בלא פיהוק [כ] אבל חוששת עדיין לפיהוק אם לא אירע עדיין שפיהקה ולא ראתה (ב"י ט"ז).

אבל אם אירע לה שפיהקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לא לפיהוק ולא לר"ח (ולא אפילו לפיהוק של ר"ח משום דלא קבעה אלא בג' פעמים דצופים שפיהקה וראתה בג')

צט"ל דלעיל סי' ק"ד.

ש' סעיף ט' וסי' כה, וש"נ.

שא"ש.

שב"ש.

שג' דברי המודות פ"א סי' אות י"א (פה, ב).

דש' סי' ק"ח.

שה' למ"ז שם.

שו' ראה שער תקון הסתות סוס"י ג' (גריכה בדיקה)

למדי את היום ולהחירה לבעלה אחר העונה).

שו' תורת הבית הקדור שער ג' (ב, ב).

שח' ד"ה כתב עזר. ובדלעיל סוף סי' וס"ב פ' בוסת)

החדש או הפלגה).

שש' ש"ך סי' ק"מ.

שז' מנעם האמור לקמן בנוסחי (שליכן אין חוששים ב"ח

שפתק ותראה).

שי"א מורה"ח פיהקה ב"ח. וראה לקמן סי' צח.

הלכות נדה קפמ

שפה

כב *וכן הדין בימים. אם פיהקה *] היום ופיהקה *] לסוף שלשים אם תפרק אפילו שלא ביום שלשים חוששת לאותו פיהוק שמה תקבע לפיהוק גרידא. פיהקה בתוך שלשים ולא ראתה אין צריך לחוש עוד לפיהוק גרידא אבל צריכה לחוש *צב] לסוף שלשים וכן צריכה לחוש ליום הקבוע בחודש שפיהקה בו שמה תקבע *צג] וסת לימים.

כג *כל אלו הוסתות שנקבעים על ידי מקרה אין אחד קובע עם חברו אלא כל שפיהקה שלש פעמים וראתה קבעה וסת. אבל אם פיהקה פעם אחד ונתעמשה שתי פעמים אין מצטרפים. הנה: אכלה שום וראתה אכלה נגל וראתה אכלה פלפלין וראתה יש אומרים שקבעה לה וסת לראית ע"י כל אכלת דצרים חמים. (הרא"ש פרק האשה ומדכי ריש שצעות). י"א שכל מה שמראה ע"י מאלל דינו כמו שמראה ע"י קפיצה ושאר מעשה שהיא עושה שמקרי ראה ע"י אונס ואינה קובעת וסת אלא עם הימים. (צ"י לדעת הרשב"א) וי"א שדינו כסת שמראה על ידי מקרה שנגופה וקובעת אומה אפילו *צד] נלא ימים שוים. (צ"י צטס מסופות).

באר הגולה

לח כן פי הב"י שמו שפיהקה וראתה צריכה לחוש לג' מיני לט טור וכו' והרשב"א בת"ח ות"ח בריש פ"ח בשם המפרשים. וסתות לפיהוק וליום הקבוע בחודש וזמנא. הפיהוקים כמו שמבאר בספיק דה.

ר"ח זה אחר אחר זה וכאן הפסיקה בר"ח אחר שלא פיהקה ולא ראתה ונעקר בזה מה שפיהקה וראתה בראש חודש העבר *יב] אף לפי דעת הפרישה דלעיל *יד] משום דשאני פיהוק וכירצא בו שהוא וסת הנוף במיחושיו הבאים לו מזמן לזמן *יד] לכן כשהגיע הזמן ולא בא המיחוש הרי זה עקירה לזמן הזה מה שאין כן בקפיצות אם לא קפצה אין זו עקירה לקפיצה]]:

[*] היום, וראתה:

[*] לטוף ל'. וראתה:

[צב] לטוף ל'. אף בלא פיהוק כי שמה תקבע להפלת ל' גרידא *טו]:

[צג] וסת לימים. שוין בימי החדש דכל זמן שלא נקבע לה וסת זה בג' פעמים חוששת לו לוסת החדש ולהפלתו כדלעיל סעיף י"ג בהג"ה אלא שכאן נוסף חשש פיהוק גרידא (בי"ט):

[צד] בלא ימים שוים. משום דלא חשיב אונס כמו מורה של קפיצה כיון שאין הראיה באה על ידי מורה אלא ממילא כך כתבו התוס' *טז].

ס"י.

שיג ס"ק עה.

שנד ראה רבנ"ם פ"ח ה"ב.

שטו ב"ח ד"ה ונ"ש וכן הדין.

שטז ד"ה נמצא. לבוש סב"ב.

שיז מג ב"ח אכלה.

שיב שבה נעקר חשש ר"ח גרידא (מבואר לעיל מרבי"ב), וגם נעקר חשש המורכב (ממעט האמור כאן, וכדלקמן ס"ק צח). וכיון דמוריו שגם פיהקה ולא ראתה, נעקר גם חשש הפדוק גרידא, ולכן אינה חוששת לפיהוק של ר"ח, וראה מנה בשושנים ס"ז ז' ס"ק כב. כ"י השלחן באורים ס"ט ד"ה ואם בו וסת. קנה בשם ברורי השמות

בד *ובולם אין חוששין להם אלא לשעתם כיצד היתה רגילה לראות עם התחלת הוסת מיד אסורה כל זמן [צח] המשבת הוסת. היתה רגילה לראות בסופו אינה אסורה אלא בסופו. **במה דברים אמורים בזמן שכל הראיה מובלעת בתוך הוסת אבל אם אין כל הראייה מובלעת בתוך הוסת אלא נמשבת גם אחר הוסת אסורה מתחלת הוסת עד סוף [צח] עונה אחת.

בה **אם אחד מאלו בא לזמן ידוע אז ודאי אסורה כל עונת [צח] הוסת כמו וסת ימים גרידא.

בו **כשם שהוששת [*] לוסת הימים בפעם אחת כך חוששת לוסת הגוף בפעם אחת. כיצד היתה מפקחת פעם אחת וראתה כשתפק פעם

באר הגולה

מ הרא"ש שם בפסקיו בפ"ט נדה בשם הראב"ד וה"ה בפ"ח מהא"ב בשם המפרשים ורשב"א ממשנה שם דמ"ג ע"ב דאפי' וכו' וכו' תורה לא פליגי אלא בוסת הימים ושעות אבל בוסתות פשוטים הנפח כ"ע מדרו דאיהו הוששת אלא בשעת הוסת.

מא טור בשם הרשב"א.

מב הרא"ש בפסקיו פ"ט נדה בשם הראב"ד והרשב"א.

מג לשון המור והכל ממואר בדברי הרמב"ן בהלכותיו ובדברי הרשב"א בתורת הבית וה"ה ברפ"ח בשם המפרשים.

והר"ה ש"י כתב דלא מקרי אונס אלא דבר שאינה עושה אותה מודעתה כקפיצה וכיוצא בה כגון שחלתה או הכה בעלה כדתיניא בתוספתא ש"י אבל אכילת שום ובצל שהוא מאכל תאוה וכל דבר שהיא עושה אותה מודעתה אין זה נקרא אונס לענין זה:

[צח] המשבת הוסת. שאף על פי שלא ראתה עכשו בתחלת הוסת שמה תראה באמצעו או בסופו (רשב"א ש"י ושאר פוסקים דלא כהר"ה ש"א):

[צח] עונה אחת. היא עונה זו שבה הוסת בין שהוא יום או לילה בין ארך בין קצר כדלעיל סי' קפ"ד שכ"ב:

[צח] הוסת. מתחלתה עד סופה שמה יארעו לה המקרים בשעת תשמיש ותראה מיד (רמב"ן ש"י וה"ה שכ"ב) דאף שהיתה רגילה לראות בסוף הוסת או אחריו מכל מקום כיון שהוסת קבוע ביום ידוע לתודש או להפלגה והיום גורם הראיה נאסר כל היום דהיינו כל העונה כמו בוסת הימים גרידא דאף שרגילה לראות סמוך לערב אסורה מנץ החמה שמה תמהר לראות על ידי תשמיש שכ"ב והבא נמי כיון שהיום גורם הראיה חיישני שמה יארע לה הוסת ותראה מיד על ידי תשמיש אבל אם לא אידע לה אינה צריכה בדקיה כדלעיל שכ"ב:

[*] לוסת הימים. הוא וסת החדש או ההפלגות:

שיח שער תיקון הוסתות סוף פ"ג.

שיט פ"א ה"ב.

שכ תורת הבית הקצר שער ג (יב, ב). הובא ב"ה ד"ה ונ"ש כנדר היתה לבוש סכ"ה.

שכא בהשגות לבעלי הפש שער תיקון הוסתות סי' א.

שכב סוף פ' וס"ק יב.

שכג הל' נדה פ"ז ה"א.

שכד בהשגות לבעלי הנפש שער תיקון הוסתות סי' א.

שכה כדלעיל סי' קפד ס"ב וס"ק ח. וראה פס"ד צ"צ שמה. ד. שו"ת צ"צ ו"ד סי' קלא. אג"ק אדמו"ר

מודרש"ב ח"א ע' מא.

שכו ס"ק פג.

הלכות נדה קפ"א

שפז

אחרת חוששת לו וכשם שזוהי הימים שאינו קבוע נעקר בפעם אחת שאפילו ראתה שני פעמים ליום ידוע אם הגיע זמן שלישי ולא ראתה נעקר לגמרי כן הוא וסת הגוף. וכשם שזוהי הימים הקבוע בשלש פעמים צריך עקרה שלש פעמים ובדיקה כן הוא וסת הקבוע בגוף. ומאימתי עקרתו משיקרה מקרה ולא תראה. היה המקרה לזמן ידוע אינו נעקר אלא אם כן בא המקרה שלש פעמים בזמנו ולא ראתה אבל במקרה לבדו או זמן לבדו שלא ראתה בהם (י"ג) אינו נעקר.

בז"ל תינוקת שלא הגיע זמנה לראות והיא קטנה שלא הגיעה (י"ג) לימי הנעורים י"ג אפילו הביאה שתי שערות וכן אפילו הגיעה לימי הנעורים אם בדקה ולא הביאה שתי שערות היא קובעת וסת בשאר נשים בשלש ראיות בשאר הוסתות ובארבעה (י"ד) בוסת ההפלטות. אלא שיש הפרש בינה לגדולה שאף על פי שהחזקה רואה וקבעה לה וסת י"ג אם פסקה

באר הגולה

מד טור בשם הרשב"א מברייאתא שם ד"ם ע"ב. מ"ז כ"י דהא שומא ניהו כדאיתא שם בברייאתא דמ"ו ע"א מה מברייאתא שם ד' ה' ע"א וכת"ק. מ"ז שם בברייאתא כד"ם ע"ב.

[י"ג] אינו נעקר. שאין הוסת נעקר אלא בעין שנקבע^{י"ג} כשנקבע כבר ג' פעמים. אבל קודם שנקבע בג' פעמים נעקר בפעם אחת שבא הזמן ולא בא המקרה ולא ראתה כמו שנתבאר לעיל^{י"ג} בשם הראב"ד. וכן כתב בנקודות הכסף^{י"ג}:

[י"ג] לימי הנעורים. הם י"ב שנה ויום אחד^{י"ג}:

[ק] בוסת ההפלטות. אבל קודם שקבעה וסת אינה חוששת לו כלל כדלעיל סי' קפ"ד סי' ק"ג^{י"ג} ואפילו ראתה יותר מג' פעמים אלא שראתה בימים שאינם מכוונים לא לחדש ולא להפלגה שלא הוקבע לה וסת בהן אינה צריכה לחוש לו כלל שמאחר שלא הגיע זמנה לראות אינה חוששת שמא תראה עד שהקבע לה וסת כדרך הנשים כן כתב בנקודות הכסף^{י"ג}.

אבל המ"ו^{י"ג} כתב שמכיוון שראתה ג' פעמים היא מוחזקת בדם ודינה כגדולה שאין לה וסת קבוע.

ומשמעות הרשב"א^{י"ג} ומור ושלחן ערוך^{י"ג} בנקודות הכסף. אלא דצריך עיון מנא ליה לרשב"א הא דהא לענין מומאה מממאה מעת לעת כגדולה^{י"ג} (כתרי ופלאי^{י"ג}):

שלב לפ"ו סי"ק מג.

שלב סי"ק מג.

שלב תורת הבית האריך שער ג (ה, ב) והקצי (ה, א).

שלב לעיל שם.

שלו ברייתא פ"ב. וראה לקמן סי' קפ"ו. וי"ד ש"ת צ"ג

י"ד סי' ח אות ג.

שלו סי"ק ב.

שבו כדלעיל ריש סי"ק עה, וש"ס.

שבו סי"ק עה (לענין קפיצה), וסי"ק צא (במוסגר, לענין

וסת הגוף, אף לדעת הפרישה דלעיל סי"ק עה).

וראה לעיל שם, שבה עדיין חוששת לפהוק של ר"ח (עד

שיאיע לה שפתיקה ולא ראתה).

שטו ראה סוגה בשושנים סי' ז סי"ק בב.

של ש"ך סי"ק מג. ובדלקמן סי' קפ"ו סי"ק ושי"ג.

שטו ורמ"א לקמן סכ"ח.

ג' עונות בינוניות ¹⁰⁰ שהם תשעים יום ולא ראתה אינה חוששת לוסתה הראשון [קא] כלל וחזרה לקדמותה. ¹⁰¹ ואפילו חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה (פי' נהוגה) לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו [קב] שלש פעמים לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמים הראשונים מקרה היה. וראתה שלש ראיות בשלש עונות מכוונות שלא פחתה ולא [קג] הותירה ¹⁰² נתגלה שדילוג הראשון אינו סילוק דמים אלא שינוי וסת. ¹⁰³ לפיכך ראייה [קד] ראשונה שממנה התחילה (ללג) מצטרפת לשלש ראיות אחרונות ונמצאו ארבע ראיות ושלש הפלגות ביניהם [קה] מתשעים לתשעים. אבל אם פחתה או הותירה שלא היו הראיות מכוונות או אי

באר הגולה

נג שם כפי' ט"ו.

מח כדמפרש ר"ל משום ד' יחודה נשיאת שם.

נג שם ורדין שאר נשים דעדיבות בוסת ההפלגה ד' ראיות כדלעיל סעיף ז' וכמו שציטתי שם.

מט כדמפרש ר"ל נידול אמת רב שם י' ע"א.
נ שם מבייראח.

[קא] כלל. אף אם הוא בענין שחוששת לו אם היא גדולה כגון שהיה לה וסת הסודג מב' חדשים לב' חדשים ¹⁰⁴ שאינו נעקר אלא כששה חדשים וחוששת לר"ח רביעי או שהיה לה וסת ההפלגות מל"ה לל"ה וראתה אחר צ' יום שעדיין לא עברו ג' פעמים ל"ה בלא ראייה וצריכה לחוש לל"ה מראייה זו ¹⁰⁵ בגדולה וקמנה אינה צריכה (ש"ך ¹⁰⁶):

[קב] ג' פעמים. בוסת החדש או ד' ראיות בהפלגה ¹⁰⁷ אבל בפחות מג' פעמים אף על פי שראתה ב' פעמים בימי החדש שהיתה רגילה לראות בהן או בהפלגות שהיתה רגילה לראות בהן אינה חוששת כלל אפילו כדין וסת שאינו קבוע לפי שחזרה לקדמותה בהפסקת ג' עונות בינוניות שלא ראתה. אבל אם לא הפסיקה ג' עונות בינוניות אלא ג' עונות שהיתה רגילה לראות בהן כגון שהיתה רגילה לראות מב' לב' וחזרה וראתה אחר ס' יום פעם אחת וחזרה וראתה שנית בסוף כ' חור וסת הראשון למקומו. וגם אם לא ראתה אלא פעם אחת אחר ס' יום חוששת לראייה זו לוסת החדש ולעונה בינונית כדלעיל סוף סעיף ז' (פרישה ¹⁰⁸ ש"ך ¹⁰⁹):

[קג] הותירה. פירוש שאחר שקבעה וסת לא ראתה עד סוף ג' עונות בינוניות מראייה האחרונה דהיינו כיום צ' כי ג' עונות אלו מחשבין בעונות מוכבלות שלא יהיה יום ל' עולה לכאן ולכאן (חכם צבי ¹¹⁰) וחזרה וראתה בסוף ג' עונות בינוניות מראייה זו וחזרה וראתה בסוף ג' עונות בינוניות מראייה זו שנמצא רואה מצ' לצ' ¹¹¹:

[קד] ראשונה. כלומר ראייה אחרונה מג' ראשונות שראתה קודם שהתחילה לפסקו ¹¹²:

[קה] מצ' לצ'. ואפילו לא קבעה לה וסת כלל שלא ראתה אלא פעם אחת כיון שכיוונה אחר כך ג' פעמים מצ' לצ' קבעה לה וסת (מ"ז ¹¹³):

שלח כדלעיל ס"ט.

שלט כדלעיל ס"ח וס"ק נה.

שמ ס"ק סה.

שמא כדלעיל ריש סעיף ז'.

שמב ס"ק עט.

שמג ס"ק סו.

שדמ ס"ק קד.

שמה פרישה ס"ק פג.

שמו פרישה ס"ק פד. ש"ך ס"ק סו.

שמז ס"ק מג.

הלכות נדה קפ"א

שפ"א

אפשר לראשונה להצטרף ועד שתראה ארבע ראיות מכוונות אינה קובעת וסת להפלגות.

ב"ב ז' וכן זקנה שעברו עליה שלש [מ] עונות משהוקינה ולא ראתה הרי זו כמסלקת רמים ואינה חוששת לוסתה [מ] הראשון. הגה: וקנה וזקנה אינן מושקות לוסת [מ] שאינו קצוע (ב"י נשם הרשב"א).

ב"ב י' איווה היא זקנה כל [מ] הגה: שזקנה כל כך שראויה (טור) שקורין לה אימא בפניה מחמת זקנותה ואינה [מ] חוששת.

ל' חזרה וראתה דינה כדון תינוקת שלא הגיע [מ] זמנה לראות.

לא' חזרה לראות בעונות קמנות שהיתה למנדה להיות רואה בהן חזרת לקביעותה הראשון, אם וסת ההפלגות חזרה לקדמותה אם תהיה ההפלגה כמו שהיתה למנדה תחלה ואם בשאר הוסתות [מ] אפי' בפעם אחת חזרת לקדמותה שהרי נתגלה שדילוג הראשון לא סילק רמים הוא אלא מקרה. ובוה חמור דין הזקנה מדין הקמנה שלא הגיע זמנה לראות.

ל"ב [מ] פעמים שהאשה קובעת לה וסת בתוך וסת. ביצד ראתה שלש

באר הגולה

נ"ג משה שם ד"ו א'.
מ' שם ד"ט ע"ב ובמסמרא רדכי שמעון.
נ"ד ב"י בשם התוספות.
נ"ה בבביתא שם.
נ"ז שם בבביתא.

[ק] עונות. בינוניות (גמרא [מ]):
[קז] הראשון. לא לוסת החדש ולא לוסת ההפלגה כדלעיל סעיף כ"א [מ]:
[קח] שאינו קבוע. אם חזרה וראתה אחר שהוקינה שלא ביום שהיתה רגילה לראות בו כדלקמן סעיף ל"א:
[קט] חוששת. פירוש שאינה מקפדת אף על פי שהיא בוששה (רמב"ם [מ] רשב"א [מ] ב"י [מ] לבייש [מ] מנחת יעקב [מ] דלא כמ"ז [מ]):
[ק] זמנה לראות. לענין ראתה מנ' עונות לג' עונות מכוונות [מ] ולענין ראתה בימים שלא קבעה לה וסת בהם קודם שהוקינה לא לחדש ולא להפלגה והוא וסת שאינו קבוע לה עכשיו [מ] (פרישה [מ]):

ש"ג תורת השלמים ס"ק נ"ד.
ש"ד ס"ק נ"ז.
ש"ה שבעה לה וסת, כדלעיל ס"ב.
ש"ו שאינה חוששת לה כלל, כדלעיל שם.
ש"ז ס"ק פ"א.

ש"ח מ, ב.
ש"ט פירק פ' רל"ב ה.
ש"י תורת הבית הקצר שער ג (מ, ב).
ש"יא ד"ה ומ"ש ע"ה.
ש"ב סעיף כ"א.

פעמים בראש חודש [קיא] ורביעית כב' לחודש ובר"ח וכן בחמישית ובששית הרי קבעה שתי [קיב] וסתות.

[קיא] ורביעית בכ' כצ"ל שני;

[קיב] וסתות. דכיון שגם בג' פעמים האחרונים ראתה בר"ח לא נקשר הראשון שם.

והא דלא נקט בקצרה כגון שראתה ג' פעמים בר"ח וכו' בו או בכ' בו^ט משום דהראב"ד מריה דהאי דינא סבירא ליה^{טט} שאין האשה קובעת וסת גם בזמן הזה לא בימי נדה ולא בימי זיבה כדנא דגמרא^{סט} דימי נדה המעיין פתוח^{סט} והיא עלולה לראות כל ז'^ט מהמת ראייה הראשונה ובימי זיבה היא בחזקת טהרה^{סט} ומסולקת דמים^ט וראייתה בהם מקרה הוא^ט ואין המקרה ראוי לקבוע וסת^ט וראיית ר"ח שני היא בימי זיבה לראיית כ' ואם ראתה ר"ח יום לפני ר"ח שהיה ר"ח אחר ימי נדה וזיבה תהא ראייה זו בימי זיבה לראיית ר"ח א' אבל כשכבר קבעה לה וסת לר"ח החזרת וקובעת גם בכ' בו^ט.

אבל הרמב"ן כתב (פ"ה הט"ז) שבזמן הזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן^ט שלא יהיו צריכות למנות ימי נדה וזיבה שלא תבאנה לידי מעות הן קובעות וסת אף בימי נדה וזיבה^ט הגע עצמך שאם ראתה בא' בחדש וכו' בו וחזרה וראתה בו' בחדש כ' פעמים אתה אומר לא קבעה וסת ושמא ראייה הראשונה שבר"ח בימי ר"ח היתה ושל ז' בחדש תחלת נדה וראייה לוסת ונמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה וזיבה ולמנות ז' וי"א דבר שנשכח מהן לגמרי^ט עכ"ל.

וכתב הש"ך^ט דדוקא להחמיר הוא דקבעה בימי נדה וזיבה אבל לא להקל.

והמנחת יעקב^ט כתב דכיון דמעמא שלא להצריכה למנות ז' וי"א אין לחלק ואין להחמיר בוסתות דרבנן^ט כולי האי ומשום הכי לא הביאו דין זה בשלחן ערוך^ט.

(וכן משמע בהדיא לעיל סעיף י"ג בהג"ה^ט.) ומכל מקום האי מעמא לא שייך אלא בימי זיבה אבל ז' ימי נדה הכל יודעים בהם למנותם מתחלת ראייה ואם חזרה וראתה בהם שנית תדע שהיא בתוך שבעה לראייתה ולא תקבע וסת להקל אלא להחמיר^ט לחוש לו אם כבר נקבע אבל קודם שנקבע אין להחמיר בו כל כך^ט לחוש לו מספק שמוא תקבענו בדרך שחוששין בשאר וסת שאינו קבוע^ט הואיל ועכשיו הוא בימי נדתה. ומשום

שסט ראב"ד שם. ש"ך שם.
שע נדה סו, א. ומדלעיל בפתחה להל' נדה.
שעה ראה גם לעיל סי' קפד ס"ק כא.
שעב כדלעיל בפתחה להל' נדה.
שעג ס"ק עא ונקודת הכסף ס"ק יב. וראה גם לעיל סוף הפתחה להל' נדה.
שעד ס"ק כז.
שעה כדלעיל סי' קפד סוף ס"ק ה.
שעו ראה גם לעיל ק"א ס"ק ד (פ"ה ומהוה).
שעז ראה לעיל ס"ק נד. אהלי יוסף דינו וסתות אות קפה.
שעה ראה לעיל ק"א ס"ק ד שם (אף לקולא), ובסוף ס"ק ה, וש"נ.
שעט ראה גם לעיל שם ס"ק כא במופנה (אפשר).
שפ כדלעיל ס"ב.

שנח כ"ה ראב"ד בבבלי הנפש שער חיקון הווסתות סי' ג (ד"ה הנה סתבתי ק"י). לבוש ס"ב. ב"ח ד"ה ופעמים. ש"ך ס"ק עב.
שנט ראב"ד שם. ש"ך שם.
שס לפי הירמא הנפוצה בשו"ע. וכו"ה גירסת הדרושה ס"ק ט. מ"ז ס"ק מז.
שסא שם ד"ה ועתה נחזור לפי.
שסב למ, א (בשמואל). ימב"ם פ"ה ת"ט. וראה ק"א סוף ס"ק ה.
שסג נדה יא, א.
שסד ש"י שם ד"ה ואין.
שסה משנה לת, ע"כ. ומבא שם למ, א.
שסו רש"י שם ד"ה בחוקי.
שסז תוס' הרא"ש למ, א. וראה רש"י פה, א ד"ה אינא.
שסח ראה תוס' הרא"ש שם.

לג. מעוברת³⁰ לאחר שלשה חדשים לעיבורה ומניקה³¹ כל עשרים וארבעה חודש אחר לידת הולד אינה קובעת וסת. אפילו מת הולד או גמלתו שדמים מסולקים מהן כל זמן עיבורה וכל עשרים וארבעה חודש.³² ומ"מ חוששת לראיה (ק"ג) שתראה בדרך שחוששת לוסת (ק"ד) שאינו קבוע.

לד. מעוברת משהובר עוברת ומניקה כל עשרים וארבעה חודש אינה חוששת לוסתה הראשון. אפילו היה לה וסת קבוע והגיע תוך הזמן הזה אינה צריכה בדיקה ומותרות לבעליהן. ואפילו³³ שופעות והואות דם באותן עונות שהן למותרות לראות בהן אינו אלא (קט"ז) במקרה.³⁴ עברו ימי העיבור וההנקה חוזרות לחוש לוסתן הראשון. ביצד היה לה וסת לימים אם למורה לראשי חדשים חוששת לר"ח ראשון שהיא (קט"ח) פוגעת

באר הגולה

ס משנה שם ד"ו ע"א.
 סא כמובן משום ד"מ שם דף ח' ע"ב.
 סב כ"י תורה ור"י ור"ש בבביתא שם ד"ט ע"א.
 סג טור בשם הרשב"א בשם גדולי המורים.
 סד טור והרשב"א בתורת רבית מדינת המעוברת והמניקה דין שעתן ובת"ק שם דף ז' ע"א ובדפוס רבי יוחנן

הכי סתם הש"ע סי' קפ"ד סעיף ו' וכל האחרונים שם ולא פירשו דאם פסק הדרם בניתיים חוששת גם לראיה שניה אם היא ביום אחר על כל פנים ואדרכה בב"י שם³⁵ מפורש בהדיא דאפילו פוסקת בניתיים אינה חוששת):

[ק"ג] שתראה. אפילו בפעם אחת (ראב"ד³⁶ רשב"א³⁷):

[ק"ד] שאינו קבוע. ולכן חוששת גם בן לעונה בינונית (מהר"ם פדואה סי' כ"ה):

[קט"ז] במקרה. פירוש ואינה צריכה בדיקה כוונת קבוע ונעקר בפעם אחת אבל מכל מקום חוששת לראייתה כוונת קבוע כדלעיל סעיף ל"ג (פרישה³⁸ דלא כמ"ז³⁹):

[קט"ח] ונאם בר. ואף אם לא ראתה בו חוששת לר"ח ב' וכן לר"ח ג' שאינו נעקר בפחות מג' פעמים דכיון שהיא ראויה לראות מצד עצמה אלא שעייבה דבר הנגזר סילוק דמים שראשה כבר⁴⁰ ואיכריה מתפרקים⁴¹ כשנסתלק הנגזר חזר האורח למקומו (רשב"א⁴² ס"ח ב"י⁴³). הילכך לא דמי לזקנה ולא לאשה שעברו עליה ג' הפלגות או ג' חדשים דבעינן שתראה בעונת וסתה הראשון כדלעיל סעיף מ"ו ומ"ז וסעיף ל"א בן דעת הרשב"א.

אבל דעת הראב"ד⁴⁴ שאינה חוזרת לוסתה עד שתראה פעם אחת ומשתראה פעם אחת

שפו היינו מעוברת, כדלעיל שם ס"ק כג.
 שפז היינו יולדת, כדלעיל סי' קפ"ד ס"ק כד.
 שפח תורת הבית הארץ שער ג' (ז, א).
 שפט ד"ה ג"ש עברו. ש"ך ס"ק עז.
 שצ שער תיקון הסתות ס"א.

שפא ד"ה ואם וסתה.
 שפב שער תיקון הסתות ספ"ב.
 שפג תורת הבית הארץ שער ג' (ז, ב).
 שפד ס"ק קא.
 שפה ס"ק מנא.

כו. וכן כל כיוצא בזה. וכן הדין אם היה לה וסת [קרי] הגוף או לזמן ידוע אבל אם היה וסתה וסת ההפלה אי אפשר לחוש [קרי] עד שתחזור לראות. חזרה לראות אפילו פעם אחת חוששת ליום ההפלה שהיתה למורה להפליג.

קצ דיני בתמים ובדיקת האשה וכו' נ"ד סעיפים:

א *דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אמורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה *וחכמים גזרו על כהם שנמצא בגופה או בכנניה שהיא טמאה ואמורה לבעלה אפילו [א] לא הרגישה ואפילו כדקה עצמה

באר הגולה

ב מסקנת הגמ' שם ומשנת ד"ה ע"ב דף ג' ע"א.

א מימרא השמואל דה דף ג' ע"ב.

חוזרת לוסתה הראשון אפילו לא ראתה בזמן וסתה הראשון דכיון שהחזקה זו עד עכשיו מסולקת דמים אינה יוצאה מחוקה זו עד שיחזרו דמים למקומן ותראה פעם אחת וכיון שראתה פעם אחת הרי זו בחוקת בת דמים ובחוקת שתחזור לוסתה הראשון ואף על פי שפעם זו ראתה שלא בזמן וסתה הרי היא כמו שהיתה רגילה לראות בכ' ושינתה ליום ל' דוח וזה אמורים עד שתעקר בג' פעמים כדלעיל סעיף ד'. וכן דעת הרמב"ן [א] ולא ידעתי למה השמיט השלחן ערוך דעתם דהא רבים גינהו ועוד דהא בוסתות דרבנן שזמנים להקל שצב (ש"ך [א]):

[קרי] הגוף. בלא זמן ידוע או וסת הגוף לזמן כו' [א]:

[קרי] עד שתחזור לראות. שהרי אין כאן שום ראיה שתמנה ההפלה ממנה [א]:

[א] לא הרגישה. פירוש אפילו ידוע שבא שלא בהרגשה טמאה מדרבנן כדלעיל סי' קפ"ג. ומורה אפילו ראתה דם מגופה אינה טמאה אלא מומאת כהם אם ידוע שראתה שלא בהרגשה. ונפקא מינה לענין ראתה על בגד צבוע או על דבר שאינו מקבל מומאה כדלקמן סעיף [א]. וככתם הנמצא בגופה ובכנניה אף על פי שיש לו זמן שמוזמן רב הוא ואימור הרגישה ולאו אדעתה לא חיישין להכי מדאורייתא אלא מדרבנן לפי דעת רש"י (דף ג' ח"ה).

ס"ק ג בהגהת מורי"ל, וש"נ.

ג שצבא"ר כאן בצור וש"ע שחזרה מחזרתה כיון שלא הרגישה.

ד כדאמרינן בגמרא (ג, ב) דאמורא ארגשה ולאו אדעתה, ובתוס' שם ד"ה הרואה (דהיינו בזמן מרובה).

ה ר"ע ד"ה מדרבנן. אמנם במהדו"ב (ד"ה ומהו) מוכיח שלא קיי"ל ביה כרש"י, אלא שאמורים כן מדאורייתא (ושוהו המעט שפמאה מדאורייתא גם כבדיקה בבית החיצון). ובסוף הגהת הב' שם מביאר שצ"ה גם לדעת רש"י (ראה קובץ יגדיל תורה (ג, ב) ע' קק). והמעט שבבדיקה קרקע עולם אינה מטמאה אלא מדרבנן. מביא בכמה אופנים, ומסקנתו בהגהת הב' שם (ד"ה ומהו א"צ), דמיידי בשעת מועמטת אחר שבדיקה עצמה מוצאה מחזרתה, דליכא למימור

שצא הלכות נדה פ"ה ה"ו.

שצב כדלעיל סי' קפ"ה ס"ק ה.

שצג ס"ק עה. ראה יגדיל תורה (ג, ב) ע' תמה. מהרה כהלכה פכ"ד הערה 165.

שצד ב"י ד"ה ונ"ח וכן אם. פירשה סי' קג. לכו"ש פל"ה.

שצה פירשה ס"ק קה. ש"ך ס"ק עג.

סימן קצ

א רש"י ס"ק ג וש"נ.

ב וס"ק כא"ב (בבדיקה קרקע עולם, שהיא בא מגופה ומורה מנעטן שאינו מקבל מומאה). וכ"ה לקמן ס"ק קכב. ולענין מוצאה בבשרה פגום (שמקבל מומאה) כלא הרגישה דבר שאינו מקבל מומאה, ראה לעיל סי' קפ"ה רש"י

הלכות נדה קצ

שצג

ומצאה טהורה. יוצריכה הפסק טהרה שתבדוק עצמה ותמצא טהורה ואחר כך תמנה שבעה נקיים חוץ מיום המציאה סגס: כלליו למטה* ולמי וכמו שיתנאל לקמן סימן קצ"ז. ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אחר כך ולא מצאה כלום יש מי שאומר שהיא נדה טמאה.

באר הגולה

ג מור וב"כ ה"ח בפ"ט מה"א ה' ה"ח שדעת הרמב"ן והרשב"א לפרש כן הא דפשמ רב אמי לזכי וידא רבתים צדיקן הפסק טהרה שם ד"ג ע"ב. * (פ' שצדיקה להמתין ה' ימים).

ד תרומת הדין סימן רמ"ו הודאי יצא מפת דם חדרל ונתקנה או נימוק מהא דמקשה אי דארגישה לאחר זמן אמאי פטורין וכו' שם דף ל"ז ע"ב.
ה ממימרא דרב יהודה וכו' שם ד"ה ע"א.

ואף אי הוה היישני להכי או אפילו אי לא הוה בעיא הרגישה כלל ליכא איסורא דאורייתא בכתמים שנאמר: דם יהיה זוכה דם ולא כתם (משנה פ"ט). ומעמא משום^ט דאיכא למימר אימא מעלמא אתא כתם זה (תוספת יו"ט) ולא מגופה הוא^י דשמא נתעסקה בכתמים ולא אדעתה^{יב} כדלקמן^{יג}. ואם תמצי לומר מגופה שמא מן העליה הוא^{יד}. ואף לפי דעת רש"י^{טו} דלעיל סי' קפ"ג^{טז} דבמצא בכותלי בית הרחם למטה תלינן במקור דרוב דמים מצויים שם ולא בעלייה דדמיה מועטין, ולא אמרינן העמד אשה על חוקתה דרובא ערוף מחוקה^{יז}, מכל מקום הכא דאיכא למימר מעלמא אתא, שהרבה דמים מצויים בעולם^{יח}, לכולא עלמא לא אולינן בתר רובא דמקור נגד החוקה, ואמרינן העמד אשה על חוקתה^{יט} והאי דם מעלמא אתא (עיין רש"י נ"ב ע"ב^כ ובתום יו"ט סוף פ"ח^{כא}). אלא דרבנן החמירו בו לומר כאלו הוא ודאי מגופה מאחר שאין לה דבר ידוע לתלות בו כתם זה לומר שממנו בא עליה מאחר שידוע לה שלא נתעסקה בכתמים, ואין כאן אלא ספק אחד לפי דעת הרמב"ם^{כב} אם מן החדר אם מן העליה כמו בנמצא בבשרה מן הלול ולחין^{כג} (כסף משנה^{כד}):

[ב] טמאה. ודואי יצא מפת דם חדרל ונתקנה או נימוק דהרגשה סברא דאורייתא היא

יג סי' ד וסי' פו. וראה ש"ת צ"צ סי' ק א ת ה.
יד כסף משנה ריש פ"ט.
טו ז', ב ד"ה ספקו מנא (תד').
טז סי' א. וראה לעיל שם ק"א סי' א (שהובא דברי המ"ז כאן סי' ב, דשמא לאו מן המקור לא נחשב לספק להצטרף לספק ספקא בכתמים. ודינו לדעת רש"י שם. אמנם לדעת הכסף משנה הג"ל יש לומר שסובר כן אף בדת רש"י). ש"ת צנח צדק יו"ד סי' קנב אות ב.
יז גמרא ה', ב. ובדלעיל מנה"כ (ד"ה ומשום), ש"ג.
יח ראה גם לעיל סי' קפ"א סי' א (ד"ה וג"ש הח"צ, שהמים העלמא מרובים מהם המקור, רק שאינו מצוי שיעברו בו כל'). ש"ת צ"צ סי' קנב אות ג.
יט ראה ש"ת צ"צ סי' קנב אות ה'. סי' קנב אות ב.
כא ד"ה מהו דתניא.
כב משנה ג.
כג פ"ה ה"ב (שם בכתמים היו ספק). ונתבאר במנה"כ (ד"ה והשתא אתי שפיר).
כד שליעת הרמב"ם (פ"ה ה"ח, ופירוש המשניות למשנה יו, ב) הוי ספק, בדלעיל סי' קנב סי' א.
כז ריש פ"ט.

דארגישה ולא אדעתא, ומה שטהורה מדאורייתא גם למן מרובה הוא דאיכא ליתלי דאתא מעלמא, דעברה בשוק של מכתים ולא אדעתה (ובדלקמן). וראה פירוש הג"ד יב ע' 68.
1 ראה לעיל סי' קנב סי' א בתורה (מנה"כ) ד"ה אבל, ובק"א שם סי' א בתורה (מנה"כ) ד"ה וזה אינו (שכ"ה דעת דרומים וס' התרומה ופמ"ג). ספ"ד צ"צ שטמ, א.
ז ויקרא מו, יט.
ח נה, ב.
ט וז"ה לעיל סי' קפ"א סי' י (ד"ה וג"ש בתורת הבית). וראה גם סדרי טהרה סי' צג ד"ה ותרם. ש"ת צ"צ סי' קנב אות יא.
י פ"ה מ"ג (מקשה דספקא דאורייתא) אם הוא מגופה ולחומרא, ומתוך רכון שלא הרגישה הלכך לא הוי כשאר ספק דמדאורייתא). וראה ש"ת צ"צ סי' קנב אות ב. סי' ששא.
יא רש"י ג', ב ד"ה מהו דתניא (דשמא לאו מגופה הוא ודך כתם).
יב רש"י ה', א ד"ה אן הושגין (לענין תנוקת שלא הניע זמנה): עברה ולא אדעתה.

ב "לא גזרו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות הדינו שהיא פחותה [א] מ"ב שנה אפילו הביאה שתי שערות וכן אפילו היתה יתירה מ"ב אם בדיקה (ד) ולא הביאה שתי שערות בין שהיא בתולה וכן שהיא [ה] בעולה וזאפילו אם ראתה כבר שתי פעמים. אבל לאחר שראתה ש"שש פעמים חוששת [ו] לכתם.

באר הגולה

1 מור בשם הרשב"א בחורת הבית.
 2 מרתקן לענין דין שעתן אוי בתולה כל שלא ראתה בו שם דף ו' ע"ב הוא הדין לענין כתמים.
 ח מירא העולא א"ר יוחנן וכו' שם ד"י ע"ב.
 ט מור בשם אבוי הרא"ש ובעת רבינו הגנאל (הר"ן) [הרמב"ם] והרשב"א.

היבא דליבא למתלי במדוי אחריו כגון הרגשת שמש דלעיל סי' קפ"ז^כ או הרגשת מו רגלים דלקמן סי' קצ"א^כ והוא הדין אם אחר שהרגישה בדיקה מיד ומצאה מראות מהורות תלין ההרגשה בהן כדלעיל ריש סי' קפ"ח^כ (תרומת הדין^כ). ונשים שהן בחוקת מסולקות דמים כגון מעוברת ומניקה אפילו הרגישה שנפתח מקורה וברקה ולא מצאה כלום מהורה (מנחת יעקב^כ דלא כב"י^כ):

[ג] מ"ב שנה. ויום אחד (ש"ך^כ). ועיין אה"ע בסיומן קנ"ה סעיף י"ד^כ.

[ד] ולא הביאה ב' שערות. ואין חוששין שמה נשרו כמו שחוששין לענין הליצה^כ משום דכתמים דרבנן וספיקא דרבנן לקולא אבל כל שלא ברקה חוקה הביאה סימנין (רשב"א^כ ב"י^כ). ואפילו כתמים שבגופה^כ לא גזרו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות (ש"ך^כ). ואפילו סדינין שלה מלובלבים בדם הרבה^כ אין חוששין לה (גמרא^כ). ואפילו אין לה כמה לתלות דבשוק של מבחים לא עברה ולא נתעסקה בכתמים^כ איבא למימר עברה או נתעסקה ולא אדעתה^כ דהא בגופה אין לתלות כל עיקר דכתמים דרבנן גינהו וכי גזור רבנן כהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהך לא גזור הואיל ואין בה דמים (רש"י^כ):

[ה] בעולה. ורש"י^כ כתב האירנא כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתמיה לכתהלה ואפילו היא קטנה ואין להקל מן המנהג עכ"ל. והש"ך^כ כתב דאין בזה מנהג דברכר שאינו מצוי לא שייך מנהג וכן דעת רמ"א^כ ושאר אחרונים עכ"ל:

[ו] לכתם. דמאחר שהחוקה בדמים הרי היא ככל הנשים^כ ואפילו לא ראתה אותן בג'

כה ס"ק י.

כו כשי"ע שם.

כז ס"א וס"ק ה.

כח ס"א רמז. מ"ז ס"ק ג. וראה קובץ דברי תורה יג ע"ל.

כט תורת השלמים ס"ק ב.

ל אוצ"ל: כב"י (כבית לחם יהודה) ס"ק ב, ובתשובה

השייכת לפי קצ.

לא ס"ק ב (מגמרא נה, ב ופוסקים). וראה גם לקמן ס"ק

ענין לעיל סי' קפ"ט ס"ק צ"ג.

לב תורת השלמים ס"ק ה. וראה לעיל או"ח סי' נג סוף

ס"ג. סי' נה ס"ב.

לג בגמרא נ"ג א.

לד בתורת הבית האירן שער ד (פז, ב).

לה ד"ה ואם יש לה.

לו ראה לקמן ס"פ"א (בגדולה).

לז ס"ק ג. וראה פס"ד צ"צ סי' קצ ק"א ס"ק א.

לח ולא רק כתמים (כבגופה). וראה ש"ך שם.

לט ה, א. לבוש ס"ב.

מ דאם עברה או נתעסקה הייתה תולה אף בגדולה,

כדלקמן ס"ה.

מא ראה לקמן ס"ק פא.

מב שם ד"ה אין חוששין לה. לבוש שם. וראה פס"ד צ"צ

שם.

מג בהנחות לנזיר. הובא בב"ר ד"ה ולא גזרו. מ"ז ס"ק ד.

מד ס"ק ג. וראה פס"ד צ"צ ס"ב שכ"ה הברעת רבנו.

מה דאילו היה המנהג כן היתה מותרת בהנחה (ש"ך שם).

מו לבוש ס"ב.

הלכות נדה קצ

שצה

ג' יוהתה שופעת כמה ימים או שהיתה מזולפת טיף אחר טיף בלא הפסק אינו אלא כראיה אחת עד שתפסקו, "אבל אם פסקה (ו) מעט וחזרה וראתה שלש פעמים אפילו ביום אחד הרי זו מוחזקת בדמים ובתמיה טמא. "ויש מי שאומר שאין בתמיה טמא אלא א"כ ראתה דם שלשה וסתות. הגה: ויש להממיר כסגולה הראשונה. (היא סגולה רש"י ולשצ"א והטור).

ד' תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה שלש פעמים ופסקה מלראות שיעור שלש עונות שהם תשעים יום חוזרת לקדמותה ובתמיה (ז) מהור עד שתחזור ותראה שלש פעמים.

ה' לא גזרו על התם אלא אם בן יש בו כגרים (ט) ועוד. וישועור כגרים הוא בט' עדשים הגה: שלשה על שלשה (טור) וישועור עדשה

באר הגולה

יג טור וכו' הריש"א בתות הבית מבריתא דתינוקת שלא הגיעה לראות וכו' יש ד"ש ע"כ אף ע"ג דגשנית לענין דהי שנתה ה"ה לכתמים.
יד כרכי תינוא בן אנונינום שם במשנה וכרמפיש רב הסדא שם דף נ"ח ע"כ תכמתת הוסיקים.
טו ממשה ריש פ"ו דנענים.

י' מימרא דרב חלקיה ברי מוכה שם.
יא טור וכן נראה מדברי רש"י וכו' הריש"א בפירוש בתורת הבית ממירא דרב שינו ברי חייא שם.
יב התמ"ם בפ"ם מרא"ם ה"ה דלעתו כל ראהו וסת ארת מקרי מולפת.

עונות מכוונות כדלקמן סעיף ג' ולא דמי לחשש וסתות דלעיל סי' קפ"ט סעיף כ"ז לפי דעת נקודות הכסף שם⁽¹⁾:

[ז] מעט. בין שהיתה שופעת תחלה וסוף בין שהיתה מזולפת הרי ההפסק מעט עושה אותן ב' ראיות (ט"ז⁽²⁾ דלא כב"ח⁽³⁾):

[ח] טהור. אפילו (לא) חזרה לראות בעונות שהיתה למודה לראות בהן עד שתראה ג' פעמים⁽⁴⁾:

[ט] ועוד. משהו אבל כגרים⁽⁵⁾ מצומצם⁽⁶⁾ תלינן במאבולת דקים להו לרבנן דעד כגרים יכול להתפשט דם המאבולת ולא יותר⁽⁷⁾. ומכל מקום לא תלינן אלא הארום ולא השחור (ראב"ד⁽⁸⁾ די דלא כמעיל צדקה⁽⁹⁾). ואפשר שבמקום ובזמן שהפרעושים מצויים תלינן אף השחור⁽¹⁰⁾ (קצת⁽¹¹⁾) בפרעוש עד כגרים ולא יותר כמ"ש בספר התרוימה דהא דתלינן עד כגרים במאבולת היינו פרעוש (עיין שם סי' צ"ב ורי"ח):

הערה 9 (בדיוק הלשון "להתפשט").
נד בעלי הגפן שער הכתמים סי' ד בסופו. וראה שו"ת צ"צ י"ד סי' קמה בסופו.
נה סי' כ. וראה גם סדרי מורה ס"ק י ד"ה ובשו"ת. נו ראה גם סדרי מורה שם.
נז ראה פס"ד צ"צ סי' קצ ס"ה (שהשנואו). פרי דעה סי' קצ שפתי לוי סי' ק. מנחת פתים בחדושי תורה מבן המובהר (בסוף חלק אה"ע) לסי' קצ ס"ה. מורה כולבת פ"ג הערה 10.

מז הבא לעיל שם סי' ק. וראה שו"ת צ"צ י"ד סי' ח אות ג.
מח סי' ה. תורת השלמים סי' ג.
מט ד"ה ורתה שופעת.
נ ש"ך סי' ה. ובלעיל סי' קפט סכ"ז וס"ק קב (לענין וסתות).
נא משנה נח. כ וכרב הסדא בגוריא שם.
נב ראה פס"ד צ"צ נט, מוע"ד.
נג רש"י במשנה שם ד"ה כגרים. וראה מורה כולבת פ"ג

הלכות נדה קצ

שצו

ו' בארבע שערות הגס: שהוא שלשים וטש שערות כמו שהן קצועות [כ"א] בגופו של אדם (משומט מהר"ו סימן כ"ג) [כ"ב]. וכל זמן שאין בו כזה השיעור י"א אנו תולין לומר דם בנה הוא אף על פי שלא הרגה בנה. אבל כשיש

באר הגולה

10 שם במשנה נ"ח ב.

ו' כד' שערות. שהן ב' על ב' בריבוע שאף שהעדרה עגולה משערים מקום המקיפה בריבוע¹⁰:

ו'א] בגופו של אדם. ולא בראשו דבגופו הן מרוחקות זו מזו הרבה מכראשו ואנן ילפינן גרים של כתמים מגרים של נגעים¹⁰. דבהרת שבעור הבשר שיעורה כגרים הקלקי מרובע¹⁰ והוא שם מקום שהפולין שבו גדולים¹⁰ ומרובעים¹⁰ במקום שמתחלקים לשנים ומחציתו נקרא גרים¹⁰ ושיעורו כדי לגדל ו' שערות על ו' שערות¹⁰ שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן ראויה לגדל בה שער לבן ומחית בשר חי והמחיה שיעורה כשעור לבן¹⁰ ומיעוט שער שתיים¹⁰ שהן ב' שערות על ב' שערות וגם צריך שהמחיה שהיא כב' שערות על ב' שערות תהיה באמצע הבהרת שיהיה שער לבן ראוי לגדל בה סביב לה מארבע רוחותיה¹⁰ בתוך הבהרת ומיעוט שער שתיים על כן צריך להיות הבהרת כדי מקום צמיחת ו' שערות על ו' שערות¹⁰. ובהרת שבעור הבשר היא המטמאה במחיה ושער לבן ולא שכראש וזקן¹⁰. ומאחר ששיעור הכמים שיעור הבהרת שבעור הבשר כגרים הקלקי אנו למדים שזה הגרים הוא כדי צמיחת ו' שערות על ו' שערות כמו שהן קבועות בגוף ולא כראש¹⁰.

וכל שיערה היא עם מקום יניקתה שהיא כחצי המקום הפנוי שבין שיערה לשיערה מבאן וכחצי המקום הפנוי מבאן וכן מכל ד' רוחותיה סביב לה וכן לכל שיערה ושערה כמו שהיו ראויים לגדל בתוך הבהרת לבנה המגדלת שער לבן ונמצא בו' שערות על ו' שערות יש כמו ו' על ו' מקומות שבין שיערה לשיערה דהיינו כמו שיש משערה הא' עד שיערה הו' ולא עד בכלל כיון שיש לשיערה הא' יניקה חצי המקום מעבר השני ולשיערה הו' יש יניקה חצי המקום שביניה לשיערה הו' (פרישה¹⁰ מנחת יעקב¹⁰ כרתו ופלתו¹⁰ עיין תשובת מעיל צדקה סי' כ"ז¹⁰):

נח	ראה רמב"ם בפה"מ נגעים פ"ו מ"א.
נט	שולח מעיל צדקה סי' כו ד"ה איברא וד"ה ואהרי שיעור.
ס	נגעים פ"ו מ"א. רמב"ם הל' טומאת צרעת פ"א ה"ג.
סא	רמב"ם בפה"מ שם.
סב	תוספתא מעשרות פ"ג ה"ז כת"ק. רמב"ם הל' טומאת צרעת שם.
סג	רמב"ם בפה"מ שם.
סד	ראה משנה נגעים שם. רמב"ם הל' טומאת צרעת שם. ש"ך ס"ק ג.

סה	ספרא תוי"ע פרשה ג.
טו	ספרא שם פרשה א פרישת נגעים.
טז	רמב"ם בפה"מ שם.
טז	רמב"ם בפה"מ שם. הל' טומאת צרעת שם.
טז	ספרא שם. נגעים שם מ"ה.
ע	מעיל צדקה שם.
עא	ס"ק ח הדרושה ס"ק ה.
עב	ס"ק ג.
עג	ס"ק ג.
עד	ד"ה וכפי הנראה.

הלכות נדה קצ

שצו

בו כזה השיעור אין תולין כבנה בין אם הוא "מרוכב או אם י"ב הוא ארוך. "ואם נזדמן לה גרים יותר גדול מזה השיעור י"ג משערין בו.

ז "הא דבעינן שיעורא בין כבתם הנמצא על חלוקה בין כבתם הנמצא על בשרה. יו"א שלא אמרו אלא כבתם הנמצא על חלוקה אבל

באר הגולה

יז כרייתא שם נ"ט (ע"ב) (ע"א).
יח מור בשם הרמב"ן ובי"ב הרשב"א מרבר הראב"ד בספר
קעלי הנפש מרלא חזקו פול של מקום פלוני וכו' אבהו
כל שיעורי חממים להחמיד הוין מכניסין של כתמים להקל, שם
דף י"ח ע"ב.
יט הרשב"א בתורת הבית וכו' ה"ה כ"מס' מה"א"ב שבי"ד
הראב"ד והרמב"ן.
כ רמב"ם שם.

[יב] הוא ארוך. וקצרה וכן הכל יש בו כגרים ועוד ע"י:

[יג] משערים בו. דבכתמים שנו חממים^{טז} כגרים של פול סתם ולא פירשו באיזה פול הלכן משערים באיזה שיעורמן לנו ואפילו הוא גדול מן הקלקי דבכתמים הולכין להקל^{טז}. ואם לא נזדמן לנו על כל פנים אין להחמיד בפחות מן הקלקי שהזכירוהו חממים^{טז} גבי נגעים כפירוש. אבל בעדשים אין לשער בגדולות אלא כבינוניות והן המצויות כרתנן פרק י"ד דכלים^{טז} (תשובת מעיל צדקה שם. כרתי ופלתי^{טז}). ועיין תשובת הכ"מ צ"ב^{טז} דהמצויות גדולות משלנו.

ועיין לקמן סעיף כ"ה^{טז} וסעיף כ"ז דכחצי סלע הוא יותר מכגרים. וסלע הוא לערך שליש מפה בדליל סומן ל' ט' וכו' ח"ה^{טז} (כרתי ופלתי^{טז}) ושליש מפה הוא גדול ושליש^{טז} וגדול הוא כרוחב ז' שעורות זו אוצל זו ברוחק^{טז} כדלקמן סי' ע"ב^{טז}. נמצא שמה הסלע מ' שעורות ושליש על מ' שעורות ושלש. והעיגול הוא ג' רביעיות מן שמה המרובע^{טז} והמרובע ממ' ושלש על מ' ושלש עולה פ"ז ותשיעית נמצא מחוץ עיגול שמה הסלע ס"ד וחצי פעם^{טז} רוחב שעורה על שעורה כריבוע וחצי סלע הוא ל"ב ורביע^{טז} והוא יותר הרבה מכגרים מרובע שאינו מחוץ אלא לערך ה' על ה' שעורות כריבוע שהן כ"ה פעם רוחב שעורה על שעורה כמצוייר בתשובת מעיל צדקה^{טז} על ידי ערשם בינוניות שלנו (עיין שם כ' ל"ז):

שארית יהודה ס' יא (שחור בו רבנו לאחר שברק בעצמו ומצא שהמונה לשעורות שוכבות על צדיהן, וכשנזנחות על רחבן הן ז' שעורות. והיו שהקפין את השיעור בשבועיות). שו"ת צ"צ יו"ד ס' כב (שבזה תלוי שיעור הרביעיות). שיעורי תורה ע' צב ואילך (שיעור גדול לפי^{טז}). תקינו מקוואות ע' פז ואילך (שיעורי המקוה והרביעית לפני ולאחרי חזרה). צ ראה סוכה ה' רע"א.

צא ראה שו"ת צ"צ יו"ד ס' שם (שאין החשבון מכוון אלא ס' ושלש. ובאמת החשבון דמיוכנע תר על העיגול אינו מכוון). וראה לעיל, שהוא רק לערך שליש מפה. צב שעורות. וראה שו"ת שארית יהודה שם (שליש החשבון שלאחר חזרה, היה חצי סלע כ"ד שעורות, שהוא קמן יותר משיעור הגרים שבמעיל צדקה, דלקמן).

צג ברבוע – לערך 18*18 מ"מ, ובעיגול – לערך קוטר 20 מ"מ. וראה שו"ת שארית יהודה שם (שלאחר חזרה רבנו בשיעור האנגל, ולאחר מדידת ציפיות השעורות כדיוען הוד, קבע שיעורי מדידת מנבע פיאמצאק של כסף שהוא בימי הקיסרות). שו"ת צ"צ יו"ד ס' כב וכו' שב כספו (שלאחר חזרה הוא פחות מנ"ש בשוער). מדידת

ע"ה צ"י.
ע"ה ראה רש"י נפ, א ד"ה בתם.
ע"ה ז"ה ב.
ע"ה ראב"ד בבנילי הנפש שער הכתמים ז' הכ"א רשב"א בתורת הבית הארות שער ד (מו, ב), וברבי אבהו בגמרא שם.
ע"ה נגעים פ"ו מ"א.
פ משנת ה.
פ"ה ס"ק ז.
פ"ה ס' י.
פ"ה ובמ"ק נגז.
פ"ה ראה שו"ע שם ס"ב וש"ך ס"ק ה.
פ"ה סימן דה בשוער לא רביע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ד.
פ"ה ס"ק יד.
פ"ה ראה מנחות מא, ב. רמב"ם הל' ס"ה פ"ה ה"ט. לעיל או"ח ס' תקפ"ו ס"ג.
פ"ה רמב"ם שם.
פ"ה סימן ה בשוער לא היען לדינו, וראה ש"ך שם ס"ק א. לעיל או"ח ס' יא ס"ו (כשנזנחות זו בצד זו). שו"ת

כתם הנמצא על [יד] בשרה בלבד במקומות שחוששין להם אין לו שיעור.

ז ^א אם הרגה [טו] פשפש או הריחה [טז] ריחו תולה בו עד [יז] כתורמוס (פירוש מין ממניי הקטניות שהוא מר ובלע"ז לופינו).

ח אם אין ככתם במקום אחד כגרים ועוד ^א אע"פ שיש שם טיפין הרבה סמוכין זה לזה עד שאם נצדפם יש בהם יותר מכגרים מהורה שאנו

באר הגולה

כא הרא"ש שם בפסקיו משום דהוי כנתעסקה ככתמים וכו' כב ברייתא שם ו'א א' דרשב"א.

[ד] בשרה בלבד. שעל חלוקה לא נמצא כלום דרגלים לדבר דמגופה אתא כדלקמן סעיף י"א ^א גבי נתעסקה ככתמים דלא תלינן בנמצא על בשרה לחוד מהאי טעמא משום כיון דמגופה קא חויה ובגופה לחוד אשתכח רגלים לדבר וחוקה דמגופה קאתי. ומשום הכי נמי לא תלינן במאבולת פחות מכגרים ועוד לסברא זו.

ולסברא קמיתא תלינן במאבולת טפי מנתעסקה ככתמים משום דנתעסקה ככתמים וכהאי גוונא כל מילי דמעלמא אתא אי איתא דלאו מגופה הוא אלא מעלמא הוא על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי כדלקמן סעיף י"א מה שאין כן במאבולת דיש לומר דאתרמי על גופה ונתמעך שם.

(ולסברא האחרונה מאבולת נמי על חלוקה איבעי לה לאשתכוחי שבחלוק ושאר כגרים הוא שמיצויה מאבולת ביותר עד שמפני זה הקילו חכמים לתלות במאבולת עד כגרים אף על פי שלא הרגה מאבולת ^א משום שאין לה אשה שמהורה לבעלה שאין לה כל ממה וממה שאין בה כמה טיפי דם מאבולת כדתניא בגמרא ^א מה שאין כן על גופה ובשרה ^א).

ודעת הב"ח ^א ומנחת יעקב ^א להקל כסברא הראשונה דבכתמים שומעים להקל. אבל דעת הש"ך ^א להחמיר כסברא האחרונה שכן משמע בגמרא ^א:

[טו] פטוש, שקרין וואג"ן בלשון אשכנזי ^א:

[טז] ריחו. דאו תלינן ודאי בפשפש שנתמעך לכך הריחה ריחו ^א:

[יז] כתורמוס. הוא מין קטניות עגול כמין ערשה ורחב כמעט (רש"י ^א ומעדין מלך ^א בשם העירן). ומעה היא גדולה מפוגריון שהמעה היא ב' פוגריונות ^א ופוגריון הוא

קא נה, א. וראה לקמן ס"ק יחז"ל. וס"ק סג (שמבאר גם לפי הדעה הראשונה). פ"ד צ"צ ס' קע ס"ז (שרבנו לא הכיין). דרכי תשובה ס' קצ ס"ק מב (שרבנו הכיין כש"ך). מורה מהלכה פ"ג הערה 23.
קב פרישה ס"ק י. ט"ז ס"ק ה. ש"ך ס"ק יב.
קג פרישה ס"ק יא.
קד ביצה כת, ב ד"ה תרומות. וראה גם פרישה ס"ק יב. ט"ז סוף ס"ק ט.
קה מעדין י"ט נדה פ"ח ס' ו אות ג.
קו ברייתא קדושין יב, א. וראה שו"ת צ"צ י"ד ס' שב.

ונשקולות ע' שדרא הערה 17 (עגול שקמורו פחות מעט מ"1 מ"ט). מורה מהלכה פ"ב הערה 8.

צד ס"ק כט.

צה כרבי הניח בן אנונינוס במשנה נה, ב. לעיל ס"ה.

צו שם.

צז ראה גם לקמן ס"ק סט.

צח מו"ה בגד דכ"ס אמורים.

צט ס"ק ט.

ק ס"ק י.

תולין כל טיפה ומיפה בכנה עד שהיא בו כגרים ועוד במקום אחד.¹⁰¹ יז"א
הני מילי כשנמצא על חלוקה אבל אם נמצאו על בשרה מצטרפין [יח]
לבגרים ועוד.

ט יי בתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך כרצועה או [יט] עגול או שהיו

באר הגולה

גג טו וכו' הרשב"א בסברא ראשונה מפשיטתא דאבעיא דרוב יומת מביתא דעל בשרה וכו' אע"ג דדחי לה
דחויא לאו מילתא היא. כד לטון הרמב"ם שם דין פ' וברעת היש אומרים דלעיל.

יתר על שליש מפת שהוא רוחב סלע סתם¹⁰² והפוגריון הוא אמלקי וגדול מסתם סלע¹⁰³
(בכורות ל"ח ע"ב).

ובמקומות שרחש הפשפש מצוי לרוב תלין בו עד כתורמוס אף על פי שלא הרגה (מ"ז ע"ב
ש"ך ע"ב):

[יח] לכגרים ועוד. שעל בשרה אין תולין להקל כל כך אף לסברא הראשונה דלעיל
סעף ו' ע"ב, וכן פסק הב"ח ע"ב:

[יט] עגול. כטבעת שהיא חלולה באמצעותה¹⁰⁴ אין אומרים אילו נטף מן המקור לא
נמצא כזה כדמסקי¹⁰⁵. והוא שיש בין כל הרים המקיף כגרים ועוד לסברא הראשונה
דלעיל סעף ו' (מור) אבל לסברא הראשונה דלעיל סעף ו' או לכולי
עלמא כשנמצא כזה בחלוקה¹⁰⁶ מהורה דתלין במאכולת ואין אומרים אילו שנתמעכה
שם מאכולת לא היה לכן כאמצע הרים.

ואפילו נמצא מין דם לבן או ירוק¹⁰⁷ וקו אדום או שחור יסוב אותו כעגול או שאר תמונה
נפלאה בענין שנראה שהכל הוא כתם אחד והאדום הוא קץ וסוף של הלבן ובין הכל יש
יותר מכגרים אלא שבאדום לבדו אין בו כגרים מהורה דתלין שדם מאכולת נתערב בו¹⁰⁸
בעודו לח והמבע דחה חלק האדום לצדדיו. והרי גם אם כא מן הגוף על כרחך צריך
לומר בן שחלק ארמומיותו נדחה לצדדיו (מפני שיש בו עכירות יותר ודרך המבע לזכות
העכירות לצדדיו כמו שנראה בחוש ככתם שנכתם ממי גשמים ונתייבש שקצוותיו משהרין
קצת מעכירות המים שנדחו שמה) (תשובת מעיל צדקה סי' ב' ע"ב).

קצ כדלעיל ס"ק יג, וש"ג.

קח ראה שו"ת שארית יודיה סי' יא, בשם רבנו
דדתיורמוס כרוחב מנעה שהוא חלק כ"ד מהסלע, ואך
ידה גרים מנע פחות מהצי סלע, לזה הבאתי ראיה
נפוגריון שהוא מנע גדול ממלע, ולכן גם המנע, אף שהיא
של כסף וכולה לזוות גם כן כסלע, ואפשר פחות מנע, ולא
הרבה כ"כ כמו חלק בר, אלא שהיה ההפרש בכטבעות
עקובים ולא כרוחבם, ונדחקתי להעמיד דברי המעיל צדקה
(דלעיל ס"ק יג). ועוד ביאר שם בשם רבנו, שלארד הוריתו
(כדלעיל שם) שהגרים הוא קטן יותר מהצדור שבמעיל
צדקה, א"כ נראה שגם התורמוס הוא פחות מנע. וראה
שו"ת צ"צ י"ד סוס"י קב (מסתבר שלא היה תורמוס שלנו
קטן מכגרים שבמעיל צדקה), ומוס"ש שם. פרי דעה מורי
כסף ס"ק ט. בית שאול מרת השעורים ס"ק יג.
קט ראה שם על מניע' (שנאקדח גדול הוא כפוגריון
האמלקי) ולא, ע"א (שמלע סתם קטן אף נמוקדח

סתם).

קי ס"ק ט.

קיז ס"ק יא.

קיז לבוש ס"ח.

קיז מורה במה דברים אמורים. וראה פס"ד צ"צ סוף
ס"ח.

קיז גמרא נה, א (בשר), לפרוש הש"י שם ד"ה כשיר
(רצועה כעגול כצנור).

קטו בסוף הסעף.

קטז ראה שו"ת צ"צ י"ד סי' קנד, ופס"ד צ"צ סי' קצ
ס"ט, ודיינו פחות מבישעו דקא, אבל כשיעור נמצא
(אף שבגמרא ובמור וזו"ע מיידי בבשרה, דחמור יודר).

קעז שמהור, כדלעיל סי' קפח ס"א וס"ק ד.

קעח ראה שו"ת צ"צ סי' קנד (ענן א בתשובת מהר"ל).

קעט שהוכיח מרבי הרמ"א דלקמן, שהתיר אף בזה.
וביאר המעם כ"ל.

הלכות נדה קצ

[כ] טיפין טיפין או שהיה אורך הכתם על רוחב יריבה או שהיה נראה כאילו הוא ממטה למעלה הואיל והוא כנגד בית תנורפה (פי) גנאי הוא והוא ננוי לערוה) ממאה ואין אומרים אילו נמף מן הגוף לא היה בזה.

ואפילו אם ידוע בודאי שהמראה הלבן או הירוק בא מהמקור^{קכ} תלינן הארום או השחור שבקצוותיו כדם מאכולת כל שאין בו לבדו כגרים ועוד שכן דרכן של מאכולת להיות במקום זוהמא ולכלוך^{קכא}, אבל אם יש כאדום כגרים ועוד אלא שיש לתלותו כדבר אחר כגון אשה שהיתה בעלת חמטין ומכות המנועלים כדם אין תולין בהם הארום שהוא כתם אחד עם הלבן או הירוק שבא מגופה בודאי שכיון שידוע שנפתח מקורה להוציא הלבן והירוק ודאי גם הארום יצא משם מאחר שנדמה הכל לכתם אחד ואפילו לא יהא אלא ספק אם הכל כתם אחד או ליגן לחומרא דתלינן מין אחד בחבירו לחומרא^{קכב}. ולא תלינן לקולא אלא כדם מאכולת לפי שאין לך סדין וחלוק שאין עליהם כמה מיפי דם מאכולת ואין לך אשה שטהורה לבעלה^{קכג} ומשום הכי אף דאתרמי אצל מראה לבן וירוק הבא מגופה בודאי אמרין דאגב זוהמא אתרמי שם מאכולת כן דעת רמ"א בתשובה סי' צ"ז^{קכד}.

אבל ה"מ^{קכה} חלק עליו בזה וסבירא ליה דכל שיש לתלות הארום במכה או דבר אחר תלינן דאתרמי התם במקום הלבן והירוק שמגופה אם לא בענין שנשאל רמ"א עליו שהיה נראה לעין שהאודם הוא קץ של המראה הטהור שהוא הולך ומתפשט סביביו בעין קו או ודאי ממאה עכ"ל. והסכים עמו הש"ך בנקודות הכסף^{קכז}.

ואף רמ"א לא החמיר אלא כירוע בודאי שהמראה הטהור הוא מגופה אבל אם אינו ידוע בודאי אף על פי שאין לה כמה לתלותו ומסתמא הוא מגופה אין לו אלא דין כתם טהור וכשם שאין תולין כתם בכתם להקל וכדלקמן סעיף מ"ג^{קכז} כך אין תולין כתם בכתם להחמיר כמבואר שם בתשובת רמ"א. ומשמע שם^{קכח} שאף בענין שנשאל רמ"א עליו שהיה נראה לעין שהאודם הוא קץ של המראה הטהור והכל כתם אחד אפילו הכי לא תלינן כתם בכתם להחמיר^{קכט} עיין שם:

[כ] טיפין טיפין, בערכוב ולא כסדר זה אצל זה^{קכ} רק שיש בכל מפה ומפה כגרים ועוד לסברא הראשונה דלעיל סעיף ח' ואשמועינן דאין אומרים בו^{קכא} כדמסקי^{קכב}. ולסברא האחרונה דלעיל סעיף ח' אף על פי שאין כגרים ועוד אלא בצירוף כולן:

קכ א"כ מא.
קכו למ"ז שם.
קכז ולקמן שם ס"ק פג.
קכח בתשובת יו"ט א"ש שם, וכן הוכיח מדבריו בשו"ת מעיל צדקה שם. ודאי שו"ת צ"צ סי' שם.
קכט אם אינו יודע בודאי שהמראה הטהור בא מגופה (שו"ת צ"צ שם).
קל תוס' נו"א ד"ה כשורה. מור. לבוש סי' פ"ט. פירוש ס"ק ד.
קלא אלו נמף מן הגוף לא היה בזה.
קלב כסוף סעיף זה.

קכ ראה שו"ת מגעיל צדקה שם (כגון ששכיה שראתה כן בבדיקה נמש בדמותו כצלמו). פס"ד צ"צ סי' קצ ס"ט וכו' א"כ סי' ג (שם התיישה בודאי ממאה). מורה כהלכה פ"ג הערה 142 (להסתפק בזה).
קכא גמרא נב, ב.
קכב ראה לעיל סי' קפג ק"א סי' ב (כסוף התנהג ד"ה עיין שם, ממנהר"ב, שבליחות אין אומרים שחוקתו מהמקור, והיו ספק השקול, המסתמא באה הציפה במקום הליחות). שו"ת צ"צ סי' קלו אות ה.
קכג כרייתא נה, ב.
קכד ראה שו"ת צ"צ י"ד סי' קלו אות ה.

הלכות נדה קצ

תא

י^ט בתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה [כז] לא נזרו עליו. כיצד בדקה קרקע עולם הגם: או זית הסא שאינו מקבל טומאה (מנדכי הלכות נדה גסס סמ"ג וממ"ק) או כל דבר שאינו מקבל טומאה וישבה עליו ומצאה [כב] בו בתם י^ז זבן בתם שנמצא על בגד [כג] צבוע טהורה. הגם: לפיכך מלגז האשה נגדי לצעונון כדי להגילה מכתמים (הרמז"ס ונגמרל ספק האשה).

באר הגולה

כה במיטרא ושמואל שם ל"ו כ"י וכרכ נחמ"י במשנה שם כ"ו פור כשם הרמב"ם שם בפ"ט מכוויחא שם ס"א ע"כ וכרכ דג"ש ע"כ ר"ח הרמב"ם הרשב"א והרא"ש. נתן ולה המכינו הרשב"א והרא"ש דבכתמים שומעים להקל.

[כא] לא גזרו. אף על פי שאין לה כמה לתלות וידוע שבא מגופה אלא שלא הרגישה.¹⁷² ואפילו נמצא על דבר המקבל טומאה אלא ששיעורו גורם לו שלא לקבל טומאה.¹⁷³ שהוא פחות מבישעור הראוי לקבלת טומאה כגון ממלית שאין בה ג' אצבעות על ג' אצבעות טהורה ואפילו נמצא על גבי כלי חרס המקבל טומאה מתוכו הואיל ואין מקבל טומאה מגבו לא גזרו על הבתם הנמצא מגבו אף על פי שבא מגופה (גמרא¹⁷⁴):

[כב] בו כתם. אף על פי שבודאי בא מגופה שהרי בדקה מקום זה קודם שישבה עליו כיון שלא הרגישה טהורה.¹⁷⁵

ודבר שאינו מקבל טומאת מת ושרץ וכיוצא בהם רק שמקבל טומאת נגעים כגון חוטי שתי או ערב של זרע או פשתן הכרוכים בכרך או פרושים ומסוכים במסכת האורנים¹⁷⁶ בענין שיש בהם רוחב כנרים על כל פנים שהוא שיעור הנגע¹⁷⁷ מקבל טומאת כתמים להתנס'¹⁷⁸ ורא"ש¹⁷⁹ אבל הר"ה¹⁸⁰ ורשב"א¹⁸¹ והר"ן¹⁸² חולקים בזה.

אבל בכתם הנמצא בבנין שישבה עליו ומצאה דם לכולי עלמא אין להחמיר אף אם הוא בית שיש בו אבנים ועצים ועפר בענין שראוי לקבל טומאת נגעים הרי אין טומאה זו נזהנת כחוץ לארץ¹⁸³ מן התורה¹⁸⁴ שנאמר¹⁸⁵ בבית ארץ אהזתכם. ולכן סתם רמ"א להקל בנמצא על בנין בית הכסא. עיין ברת"י ופלת"י¹⁸⁶:

[כג] צבוע. שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור (רש"י¹⁸⁷).

ואין חילוק בין צבע אדום לשאר צבעונון ובגד מגומר בגוונים רבים לבנים ומיני צבעונים

קלח כדלעיל ס"ק א' (לענין בדרת שבעור הבשר ובפחות מזה לא גזרו על כרובי).
קלט נה, א ד"ה כרובי.
קמ פ"ט ס"ב (ב, ג).
קמא בהשגות על כעלי הנפש שער הכתמים ס"ג אות ב.
קמב תורת הבית הארוך שער ד (כב, ג).
קמג הדושים מ, ב ד"ה ריש.
קמד נגעים פ"ב מ"ה. רמב"ם הל' מומות צרעת פ"ד ה"א.
קמה ראה מורה חלהמ פ"ד הערה 18 (הדין בזה).
קמו ויקרא ד, לה. רמב"ם שם.
קמז ס"ק מ.
קמח סא, ב ד"ה להקל. לבוש ס"א. וראה מורה חלהמ פ"ד הערה 5.

קלג היינו לא רק כתם שהורר נשעם שמו מעלמא אתא, כדלעיל ס"ק א, אלא אף בכתם שהורר נשעם שלא הרגישה. כדלקמן ס"ק כב (בדקה קרקע עולם, שהיא בא מגופה וטהורה נשעם שאינו מקבל טומאה). וכ"ה לעיל ריש ס"ק א, א. לקמן ס"ק קכב. ולענין מצאה בבושר כפנים (שמקבל טומאה) כלא הרגישה בדבר שאינו מקבל טומאה, ראה לעיל ס"י קפג ריש ס"ק ג בדרת טהר"ל, ועי"ל. וראה שו"ת צ"צ ס"י צו אות ד, ס"י צו אות א. שערי מורה ס"י יש ס"ק ג ואיך.
קלד רשב"א בתורת הבית הארוך שער ד (ב, ג). ש"ך ס"ק מו.
קלה מ, ב רמב"ם פ"ט הל' ש"ך שם.
קלו גמרא נה, רע"א לשמואל (ג, ב). וראה שו"ת צ"צ שם.
קלז גמרא נה, ט (בבשת"א). וראה נגעים פ"א מ"ח (שמקבל טומאה). רמב"ם הל' מומות צרעת פ"ג הל' ח.

יא ^כ לא בכל מקום שימצא שם כתם ממאה אלא במקום שאפשר שבא שם מן המקור. כיצד נמצא [כד] על עקבה ממאה. וכן אם נמצא על כל אורך שוקה ופרסותיה מבפנים והם המקומות הנדבקים זה בזה בעת שתעמוד ותרכב רגל כרגל ושוק בשוק וכן אם נמצא על ראש [כה] גודל רגליה סגה: וכ"ש על רגליה [כו] ממש (צ"י נטס רש"א) ^{כז} וכן אם נמצא על ידיה אפילו על קשרי אצבעותיה שהודים עסקנות הן ושמה נגעו באותו מקום. אבל אם נמצא על שוקיה ועל פרסותיה לצד חוץ או אפילו מהצדדין ^{כח} ואין צריך לומר למעלה מאותו מקום [כז] מהורה. ^כ ואם יודעת

באר הגולה

כו משנה שם נ"ו כי ומפרש שם בגמ' דף נ"ח ע"א עקבה
 עבד דמתרמי תחת אותו מקום וראש גודלה יזמין כשפוסעת
 עבד דמתרמי תחת אותו מקום ודם נוטף עליו.
 כח ברייתא שם.

ונמצא כתם אחד מקצתו על נימור הלבן ומקצתו על הצבוע אם אין על הלבן כגרים ועוד אין הצבוע מצטרף עמו ^{קט} אף על פי שנראה לעין שהכל כתם אחד מאחר שלא גזרו על הצבוע (ש"ת מעיל צדקה סי' ס"ב):

[כד] על עקבה ממאה. אף על פי שלמעלה מעקבה בכל אורך שוקה כנגד העקב מהורה כדלקמן ^ק בעקבה ממאה דאפשר שנגע העקב בבית התורפה בשעת ישיבתה (גמרא ^{קא}) פירוש ששישבה כדרך הישמעאלים שמישמוין רגליהם תחת ענבותיהם ^{קב} (פרישה ^{קב} מ"דקט):

[כה] גודל רגליה. שכשהיא מהלכת עבד דמתרמי גודלה תחת אותו מקום ונוטף עליו (גמרא ^{קב}):

[כו] ממש. פירוש בה"ח ^{קג} דהיינו דוקא גב הרגל שבנגד הגודל אבל שאר גב הרגל לצד חוץ אפילו כשהיא מהלכת לא עבד דמתרמי תחת אותו מקום. וכן כתב המ"ז ^{קד} דגב הרגל לא גרע מצד חוץ דשוקיה ופרסותיה אלא שאין להקל למעשה כיון שכבר הורה זקן ב"י ^{קד} ורמ"א מביאו אבל זה נראה להקל אם נמצא על שאר אצבעות של הרגל חוץ מן הגודל עכ"ל. וכן דעת המנחת יעקב ^{קט} דלא כש"ך ^{קט} בשם הרד"ש ^{קטא}:

[כז] מהורה. אפילו אין לה במה לתלות ולא חיישינן שנגעה בידיה באותו מקום ונתלכלכו

<p>קג ס"ק ז. קד ס"ק י. קנה שם, ורש"י ד"ה עבד. רמב"ם שם. מור. לבוש שם. קנו ד"ה לא בכל. קנז ס"ק יא. קנח ד"ה לא בכל. קנט תורת השלמים ס"ק מז. קס ס"ק יז. קסא ס"ק ז (שנסתפקים להחמיר).</p>	<p>קמט ראה פס"ד צ"צ סי' קצ סוף סי' (כשעובר מנימור לבן אחד לנימור לבן שני, ויש בין שניהם כגרים ועוד). צ"ח אליעזר ח"ו סי' כג. שערי מורה סי' כב ס"ק ה"ו. מהורה כהלכת פ"ד הע' 9'10. קנ בהמשך הסעיף. קנא נח, א (עבד דנגע באותו מקום). רמב"ם פ"ט ה"ח (בעת ישיבתה). מור. לבוש סי"א. קנב ובמדינות אלו שאין רגלים לישב כך – ראה פס"ד צ"צ סי' קנ סי"א (במסורה).</p>
--	--

חלכות נדה קצ

תג

[כח] שנודקרה והגביחה רגליה למעלה ממאה כבל מקום שתמצאנו אפילו למעלה מהחגור בין מלפניה בין מלאחריה אפילו עברה בשוק של טבחים או נתעסקה [כט] בכתמים. *והוקא כשנמצא על בשרה לבד אבל אם נמצא על בשרה וגם על חלוקה אם עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים תולה בו בין שנמצא למטה מהחגור או שהגביחה רגליה ונמצא למעלה מהחגור (הרמב"ן והרשב"א). בד"א שבשנמצא הכתם על בשרה בלבד אינה תולה בשאין לה לתלות אלא כעסק הכתמים או בשוק של טבחים *אבל אם יש מכה כגופה שיכולה לתלות בה שאפשר שיבא הרם ממנה תולה בה [?] וטהורה. ואם המכה בכתפה והכתם על יריבה במקום שאי אפשר לבא מהמכה [א?] טמאה.

באר הגולה

אלא דבר שבגופה אפשר שבא הרם משם ולא נגע בחלוקה.

לא שם כנמרא.

לב פור וז"כ הרשב"א דכיון דלא תלין כמדי דאתי מעלמא

בדם וחורה ונגעה בידיה במקום זה שנמצא בו הכתם דאין מחויקים מומאה ממקום למקום (רשב"א²⁰⁰):

[כח] שנודקרה. פירוש שנתהפכה²⁰¹ ראשה למטה ורגליה למעלה²⁰²:

[כט] בכתמים. וכל שכן כנמצא למטה מאותו מקום במקום שאפשר שבא מן המקור דאף על גב דלא נודקרה ממאה אפילו עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים שכל שנמצא על בשרה לבד במקום שאפשר לו לבא מגופה אמרינן דמגופה אתא ולא מעלמא דאי מעלמא אתא על חלוקה מבעי ליה לאשתכוחי (גמרא²⁰³). ולא למימרא דאי אפשר לרם של בית ממבחיים לבא על בשרה לבד²⁰⁴ דהא אפשר שנקפלו בגדיה וניתו על הכשר ואי נמי מלמטה מבין רגליה ניתו על הכשר וכדתיניא²⁰⁵ לבישה ג' חלוקות הבדוקים לה אם יש לה לתלות תולה ואפילו בתחתון כדלקמן סעיף י"ח²⁰⁶ ולא אמרינן אם איתא דמעלמא אתא אעליון מבעי ליה לאשתכוחי אלא כיון דמגופה קחויא ובגופה לחוד אשתכח ולא בחלוקה רגלים לדבר וחוקה דמגופה אתא (רשב"א²⁰⁷):

[?] וטהורה. דהבא ליכא למימר על חלוקה נמי איבעי ליה לאשתכוחי דהא כיון דלא תלינן כמדי דאתא מעלמא אלא דבר שבגופה אפשר שבא הרם משם ולא נגעה בחלוקה (ב"י²⁰⁸):

[א?] טמאה. והוא הרין אם המכה בצדדי הצואר²⁰⁹ ואחוריה שאז אי אפשר לרם המכה

קסב תורת הבית האריך שער ד (ז, ב), ובקצר שם (טו,

כ). מ"ו ס"ק יב. ש"ך ס"ק יב. וראה לעיל אי"ח סי'

תמו סל"ד, ושי"ג.

קסג רמב"ם פ"ח הכ"א.

קסד רשב"א בתורת הבית הקצר שם.

קסה ג. ב.

קסו ראה תוס' שם ד"ה על.

קסז נה, רע"ב.

קסח וס"ק מב.

קסט בתורת הבית האריך שם (ז, א). ואם אשתכח

בשערה, ראה לקמן ס"ק לה. ולענין תולה במאובות,

כשנמצאה כתם על בשרה ולא על חלוקה, ראה לעיל ס"ו

וס"ק יד.

קע ד"ה ופ"ש במה.

קעא כדלקמן סמ"ו וס"ק לה.

הלכות נדה קצ

יב *נמצא הכתם על חלוקה למטה מהחגור או *במקום החגור (גב) עצמו טמאה. *אפילו נמצא לצד (ג) חוץ. הגה: ואין חילוק בין נמצא בחלוק מלפניה או מאחריה לו מן הצדדין מפני שהגדים חוזרין הנה והנה (ב"י) צ"ס הלאצ"ד צ"ס גע"י ורצ"א צ"ס"ה). ואם *עברה בשוק של טבחים טהורה *אפילו נמצא לצד פנים (ג) ועל בשרה. *ואם נמצא על חלוקה בלבד מהחגור ולמעלה טהורה אפילו נזדקרה והגביחה רגליה ואפילו לא עברה בשוק של טבחים שאילו כא מן המקור היה נמצא גם (גה) על בשרה.

יג *נמצא על (ג) בית יד של חלוקה אם המקום שנמצא בו הדם כבית

באר הגולה

לג שם מושגת נ"ו ב/	לו כשיצוא קמא שם בגמ' מחגור ולמטה.
לד הראב"ד כס' בעה"ט רבשהוא שורה באה לה מקום	לז טור בשם הרמב"ן.
התורה כנגד בית התורה.	לח כשיצוא בתרא שם מחגור ולמעלה.
לה טור מפני שעשוי להקפל.	לט שם במשנה.

לבא לרגליה מלפניה במקום שיוכל לבא שם מהמקור. אבל אם המכה על צוארה ממש אפשר לדם המכה למפמף בין רגליה כשהיא שוחה ותולה בה (גמרא ט"ז):

[ג] עצמו. פירוש חגור הוא סינר שהנשים חוגרות לצניעות ט"ז והוא כמין מכנסים קטנים כדפירש רש"י בבבא קמא דף פ"ב ט"ז וכל שהוא למטה מן החגור פעמים שבא כנגד בית התורה ט"ז ואף מקום החגור עצמו כשהיא שוחה מעט בא לו נגד בית התורה (ראב"ד ט"ז):

[ג] חוץ. לפי שהוא עשוי להקפל מה שבצד חוץ לפנים (ב"י ט"ז). ואפילו לבישה ג' חלוקות זה על זה ונמצא כתם על העליון לבדו אם אין לה כמה לתלות טמאה (גמרא ט"ז) דאמרינן שמא נקפל התחתון למטה ונפל הדם על העליון (ראב"ד ט"ז) וגם העליון נקפל צד חוץ לפנים שהכנרים עשויים להקפל:

[ג] ועל בשרה. פירוש מה שנמצא גם על בשרה כיון שנמצא גם על חלוקה ט"ז ליכא רגלים לדיבר דמנופה אתא ותליא בכל מידי דאיכא למיתלי כדלעיל ט"ז:

[ג] על בשרה. רבשנזדקרה אי אפשר לדם למפמף אלא שורת יורד ונוגע פעמים אף בחלוק אבל שלא יגע בבשרה אי אפשר מה שאין כן בהולכת על רגליה הדם עשוי למפמף ופעמים נוסף על חלוקה ולא על בשרה ומשום הכי מטמאים בנמצא על חלוקה לחוד מן החגור ולמטה (רשב"א ט"ז):

[ל] בית יד. שקורין (ארב"ל בלשון אשכנז) ש"ך ט"ז:

קעב נח, א ורש"י ד"ה בציארה. מ"ז ס"ק מו.	קעז ד"ה ונ"ש טמאה.
קעג רשב"א בתורת הבית הקצר שם (טו, ב). ש"ך ס"ק כא.	קעח נח, ב.
קעד ע"א, ד"ה סינר.	קעט שער הכתמים סי' ג.
קעה רשב"א בתורת הבית הארוך שם (י, ב). לבוש סי"ב.	קפ ש"ך ס"ק כד. וראה מגילת ספר סי' י ס"ק ד.
קעו כבעלי תנפס שער הכתמים סי' ב. לבוש שם. וראה	קפא מ"א ס"ק כמ.
פס"ז צ"צ סי"ב (אפילו בשוחה מרובה). מהרה	קפב בתורת הבית הארוך שם. ש"ך ס"ק ב.
הולכה פ"ג הערה 116.	קפג ס"ק כח. הנהגת פרישת ס"ק כה.

הלכות נדה קצ

תה

יד מניע עד בית תורפה טמאה * אפילו אינו יכול להניע שם אלא אם כן תשחה הרבה ואם אינו יכול ליגע שם כלל * מהורה.

יד *⁹⁹ היתה פושטתו ומתכסה בו כלילה ככל מקום שימצא בו טמאה מפני שהוא חוזר הילך והילך, וכן הרין אם נמצא במעפורת שמכסה ראשה או שהונגרת בו (רמב"ם ס'¹⁰⁰) * ואם קשרה בו ראשה היטב וכשעוורה גם כן מצאתו קשור יפה אינה הוששת.

מז *¹⁰¹ שתי נשים שביסו ראשן בחלוק א' שתיהן (לז) טמאות. ואם אחת ביסתה והאחרת לא ביסתה אף על פי ששתיהן לבשו החלוק ונמצא הנתם למעלה מהחגור אותה שביסתה טמאה והאחרת מהורה.

מז *¹⁰² אם יש לה מכה (לז) בצוארה ונמצא הנתם בחלוק אפילו למטה מהחגור שאי אפשר ליגע שם מהמכה אם פושטתו ומתכסה בו תולה כמכתה שאני אומר נתהפך וכו' לו שם.

יז *¹⁰³ מצאה נתם (לז) למעלה מהחגור ונתם למטה ממנו ויודעת שלא נודקה מהורה שאני אומר כמו שהעליון בא (י) מעלמא כך בא התחתון. *¹⁰⁴ כד"א בשיש בעליון בגרים ועוד או יותר שודאי מעלמא בא

באר הגולה

מג ובינו יוחסם.	מז טור ורשב"א כמורת הבית.
מד טור וכו"כ הרשב"א וכ"ש הוא כיון דכתמים דרבנן ותולין בתוך לחקל.	* (וב' הרשב"א ואין חוששין שזא נענה בבית התורפה ולאח"כ הביאתו שם ולא מחוקקין פוטאה ממקום למקום שם בגמ' דף י"ח ע"א)
מה כריתא שם דנ"ט ע"א ובפ"י התוס' הרא"ש שם.	מא שם במשנה.
מו שם בתוס'.	מב כ"י לדברי הרשב"א.

[ז] טמאות. שכיון שאי אפשר לטהר שתיהן שתיהן טמאות⁹⁹ כדלקמן סעיף מ"ג⁹⁹ ע"ש:

[לח] בצוארה. היינו בצרדי הצואר שאו אי אפשר ליגע דם המכה במקום שיכול לכא מהמקור כדלעיל⁹⁹ (ש"ך¹⁰⁰):

[טז] למעלה מהחגור. ואינה יודעת דבר שתתלה בו שלא עברה בשוק של מבחים ולא נתעסקה בכתמים:

[מ] מעלמא. בלא דעתה כך בא התחתון בלא דעתה. והוא שב' הכתמים הן ממיין אחד שחור או אדום דאמרינן שבפעם אחת נתלכך חלוקה למעלה ולמטה בלא דעתה אבל אם האחד אדום ואחד שחור לא תלינן התחתון בעליון לקולא דאם כן אשה שנמצא עליה שום לכלוך על חלוקה לא יטמא בה שום נתם דנימא דכי הויכ דבא עליה לכלוך זה בלא דעתה הכי נמי בא עליה הנתם בלא ידיעתה עכ"ל הרא"ש¹⁰¹:

קמז תורת השלמים ס"ק ב.
קפח ס"ק ס"ח ה. וראה גם לבוש ס"ח. ש"ך ס"ק ל.
קפז ס"ק ס"ח לא.

חלכות נדה קצ

שהרי אין לתלותו בכנה אבל אם אין בני כנרים ועוד אין תולין אותו מעלמא דשמא דם כנה הוא ואם יש כחתתן כנרים ועוד שאין לתלות בכנה * שמאח.

יח כיון שכתמים דרבנן מקילין בהם ותולה בכל דבר שיכולה לתלות. כיצד שחמה בהמה חיה או עוף או נתעסקה בכתמים אי ישנה בצד המתעסקים בהם או ^מ שעברה בשוק של ^מ טבחים ונמצא דם בכנניה תולה בה וטהורה. ^מ אפילו לובשת ג' חלוקים זה על זה ונמצא אפילו ^מ בתחתון טהורה. אבל אם נמצא על בשרה אינה תולה אלא א"ב יש לה מכה בנופה או תולה בה אפילו על בשרה אם הוא במקום שאפשר לדם לנטף משם. ^מ ואפילו נתרפאה אם אפשר לה להתגלע ולהוציא דם ע"י חיכוך תולה בה ואע"פ שעבשיו עלה עליה קרום ואינה ^מ מטפמפת (רש"י ומוקדמי וסמ"מ וסמ"ג).

יט כשם שתולה בה כך תולה בכנה ובבעלה אם נתעסקו בכתמים או אם יש בהם ^מ מכה לפי שדרבנן ליענן בה. ^מ אבל אם היו עסוקים בהם ולא נמצא בהם דם ^מ אינה תולה בהם ^מ אא"כ היו

באר הגולה

* (ואם כתם תולין ארום והחתתן שחור או איפכא עיין	נ ציטונו לעיל בסעף י"א.
למקו סעף כ"ב).	נא שם במשנה.
מז משנה שם דנ"ח ע"ב.	נב שם במשנה וכפ"י הרמב"ם בפ"ש מה"א"כ ה' כ"ד וכן פ'י
מח ברייתא שם.	הרשב"א וכו"כ הסוד.
מט שם דאמינן שאז ניתו מלמטה מבין תולה או שנקפלו	נג פור בשם הרמב"ן וכו"כ ה"ה שם בשנו.
בגדיה וניתו על התחתון.	נד ב"י.

[מא] טבחים. ספק ניתו עליה ספק לא ניתו ^מ :

[מב] בתחתון טהורה. כי אפשר שנקפלו בגדיה וניתו על התחתון או מלמטה מבין רגליה ניתו עליה כדלעיל ^מ :

[מג] מטפמפת. דאמינן שאז נגעה שלא מדעתה ^מ על ידי חיכוך וכיוצא בו ^מ (עיין ספר התרומה ^מ) :

[מד] מכה. שהיא יכולה להתגלע ולהוציא דם על ידי חיכוך (רשב"א ^מ) :

[מה] אינה תולה בהם. והוא שלא נודע כודאי שנמצא בהם דם אחר שהיו עסוקים בהם אבל אם נודע שהיה נמצא בהם דם אף על פי שעבשיו אין בהם דם תלינן שבשעה שנגעו באשה היה בהם דם (ב"ח ^מ ש"ך ^מ) :

קפט ברייתא נה, ב. משא"כ בספק עברה, כדלקמן סכ"ב. וראה לקמן ס"ק עב.
קצ ס"ק כב, וש"נ.
קצא רשב"א בתורת הבית האריך שער ד (כא, סעף כ"ב). מרדכי שבעות רבנו תשלח (א, ג). סמ"ג לאוין קיא (ל, א). ב"י ד"ה ונ"ש ואפילו אם נתרפאה, לבוש ס"ח.
קצב ראה גם לעיל פי' ספ"מ כג (ד"ה ולא ענד), וכ"י

קפח ס"ק כב.
קצג ס"י צב.
קצד שם. מרדכי שם. וראה לעיל שם וכ"י קפח ס"ק כב במסגרת (בידוע שיכולה להוציא דם).
קצה ד"ה וכתב הרמב"ן.
קצו ס"ק לג.

הלכות נדה קצ

תו

עסקים בדבר שדרכו לינתו כגון שחוטתה וכוונתה בה. הגנה: וה"ה אם שכנה נמטה עם נשים שיש להם מכות גופן מולה צהן כמו צננה וצנעלה (מרדכי הלכות נדה וצשערי דולת).

ב מי שרגיל לצאת ממנו דם דרך פי האמה ובשעת תשמיש נמצא בעד (מס) האשה דם תולה (מס) בבעלה.

בא הדיכא דאישתבה בתם בשיפולה מאחורה ומכה איכא מקמא תליא בת דאפשר אדיתבא הך דבתרא אתא לקמה ונטפה בה מהדריא מכה.

בב ספק אם עברה בשוק של טבחים או אם ישבה בצד המתעסקים בבתמים אינה תולה בהם. כמה דברים אמורים בעיר שהטבחים או המתעסקים בבתמים יושבים במקום ידוע אבל אם דרכם להתעסק כאן וכאן תולין אפילו מספק שמא נתעסקו במקום שעברה ולא הרגישה. **בג** נתעסקה בדבר אדום ונמצא עליה בתם שחור או איפכא אין תולין בו. כמה דברים אמורים אדום בשחור ושחור באדום אבל אדום באדום ושחור בשחור אפילו אם אינו ניכר (מס) ממש שדומה לו תולה בו כגון שנתעסקה במי תלתן או במי בשר או בקילור אדום קצת תולה בו האדום.

בד נתעסקה בתרנגולת תולה בו אדום ושחור וכרבוני לפי שדם שחיטתה אדום ודם איכריה שחור ודם בני מעיה כרבוני.

באר הגולה

נה דרשב"א בתשובותיו.	כה היודים וכו' שם.
נו הראב"ד בספר בעלי הנפש.	נט כיריתא שם ת"ש ע"א.
נז כיריתא שם ד"ח ע"ב.	ס כיריתא שם י"ח ע"ב מעשה דר"מ ור"ב.
נח טור בשם (הרשב"א) (הרשב"א) מהא דרב אשי עיר שיש	סא מסקנת הגמ' שם ד"ש ע"א איכא דרבא.

[מז] האשה. וכל שכן אם נמצא על ער שלו^{קצ}:

[מח] בבעלה. אף על גב דבבדיקה איכא הששא דאורייתא כדלעיל סי' קפ"ג^{קצ} מכל מקום כיון דאיכא ודאי מכה בבעל שהיא מוציאה דם ומצאה בשעת תשמיש תולה בה כמו שתולה במכתה המוציאה דם כדלעיל סי' קפ"ז^{קצ} (רשב"א ב"י א'):^{קצ}

[מח] ממש. כלומר דאיכא ספק אם דומה לו אבל אם ברור לנו שאינו דומה לו הוי ליה באדום ושחור ואין תולין (ב"ח יד):

ר שם.
רא סוף הסי'. וראת שולית צ"צ יולד סי' קזו אות ז.
רב ד"ה ומ"ש אפילו אינו ניכר. וראת גם לקמן סי"ל.

קצא בשולית הרשב"א ה"ז סי' קסא (מקור הדיון): כשרי
האיש והאשה. ובש"ע נזכר רק על שלת.

קצב סי' נ ובק"א סי' א.
קצט סעיף ה.

כה³⁰ שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד שאין בו דם אלא כסלע ונמצא על כל אחת כסלע שתיהן [מט] טמאות.

בז³⁰ נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כנגרים ונמצא עליה בשני גריסין הרי זו תולה כנגרים בדם שנתעסקה בו וכנגרים במאבולת (פירוט דס לניה).³⁰ אבל אם נמצא הכתם יותר מבשני גריסין [ז] טמאה. הגה: ויש מממירין ומטמאין [גא] כלל זה (הלא"ש הטור). ומכל מקום נראה דיט לסמוך אמקילין דנכתמים שומעין להקל.

בז³⁰ נתעסקה בפחות מכנגרים ונמצא עליה כנגרים ועוד מהורה שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים הוא וכבר היה שם דם מאבולת שנצטרף אליו עד שחזר ליותר מכנגרים.³⁰ וכן אם נתעסקה בפחות מכנגרים

באר הגולה

סב ברייתא שם דניח ע"ב.
סג הרשב"א בתורת הבית מבעיא רד"י ורמיה שם דניח ע"א ולא נפשטא ופסקיה הרמב"ן הרשב"א לקולא מפנים שכתב הרמ"א בהג"ה.
סד שם בברייתא.

סה פור בשם הרשב"א מזה דצינתי כמעוף דלעיל.
סז שם בשם הרמב"ן מזה דצינתי לעיל מפעמא דאמרי' שקול דם העסק שרי בי מצני זיל הכא ליכא שעורא וזיל הכא ליכא שעורא וכו'.

[מט] טמאות. ולא תלינן כחצי סלע ככל אחת בדם צפור וכחצי בדם מאבולת שאין תולין במאבולת אלא כנגרים וכחצי סלע הוא יותר מכנגרים³¹ (דרישה³¹).

והוא שבאו שתיהן לשאול בבת אחת או שבאה אחת מהן לשאול עליה ועל חברתה שאי אפשר לטהר שתיהן בבת אחת משום דמחזי כשוקרא (עיין ר"ן פרק ב' דכתובות³¹) שהרי אחת מהן אין לה במה לתלות וממאה היא. אבל אם באו בזה אחר זה שתיהן מהורות שכל אחת מהן בפני עצמה יש לטהרה מספק ולתלות בדם צפור³¹ (ב"ה³¹ נקודות הכסף³¹). עיין כרתי ופלת³¹ דלא כמ"ז³¹). ועיין מ"ש לקמן סעיף מ"ג ד"א:

[נ] טמאה. ולא אמרינן שקול דם צפור שנתעסקה בו ושדי בי מצני וזיל הכא ליכא שעורא וזיל הכא ליכא שעורא³¹ (גמרא³¹):

[גא] בכל זה. אפילו נתעסקה כנגרים ונמצא עליה כנגרים ועוד ממאה לסברא זור"ד דלא מקילין כולי האי למתלי במאבולת ובדם צפור שנתעסקה בו ודאתרמי תרווייהו בהרדי ונעשו כתם אחד (גמרא³¹):

רז בדלעיל ס"ק יג.

רד ס"ק יב.

רה (יא, ב) ד"ה אם.

רו ראה לקמן ס"ק פו (כל שכן בשארית באה לישאל ואחת אינה באה כלל). לעיל א"ח סי' תלפ ס"ה.

רז ד"ה שתי נשים.

רח לט"ז ס"ק יז.

רט ס"ק יח.

רי ס"ק יז.

ריא ס"ק פו.

ריב כיון שתולין כל צד במאבולת אחרת.

ריג נפ, א.

ריד בעיא דרבי ורמיה דלא איפשטא בנגרא שם. רא"ש

פ"ח סי' ח ופירו. ש"ך ס"ק לה.

רטו שם.

הלכות נדה קצ

תמ

ונמצא עליה ^[נב] בשני גריסין מהורה. הגה: ויש מממירין ^[נג] ומממאין. ומכל מקום אם נתעסקה נדה ואינה יודעת נכמה אזלינן לקולא ואמרין שהיא נדה כשיעור ^[נד] הכתם (גית יוסף וכן כתב הרשב"א ולא"ש וטור ונל"מ כתב לדעת הרב דהכלא מממירין כ"ע וממ"ש בס"ק ל"ז).

בב ^י האשה שמצאה על חלוקה בשני גריסין וכינה מעוכה בו מהורה. שהגרים הא' ודאי מכינה המעוכה בו והגרים השני אנו תולין אותו בכינה אחרת כיון שאין בו בגרים ועוד.

בב ^י הרנה פשפש שאנו תולין בו עד כתורמוס חזר כתורמוס לשיעור הגרים לכל הדינים ^[נה] שאמרנו.

באר הגולה

סז כתיבא שם הניש ע"א וכיבי ניא הרשב"א והרשב"א וכו' כתב הרא"ש והוא תיבן ב' גריסים. **סח** טור וב"מ הרשב"א כתורת הבית ופשוט הוא.

^[נב] כב' גריסין מהורה. כן הוא גירסת הב"י ^י במור בשם הרמב"ן ופירש הב"י המעם משום דאמרין שקול דם צפור שנתעסקה בו ושדי בי מצעי חיל הכא ליכא שיעורא חיל הכא ליכא שיעורא ונדהק לחלק בין נמצא עליה כב' גריסין דאמרין הכי ובין נמצא עליה כב' גריסין ועוד דלא אמרין הכי כדלעיל סעיף ב' ^י. וגרסא משובשת נודמנה לו וגירסא האמיתית במור בשם הרמב"ן אם נתעסקה בכגרים ונמצא עליה כב' גריסין מהורה והיינו מה שכתב השלחן ערוך סעיף כ"ו (פרישה ^י כ"ה ^י ט"ז ^י ש"ך ^י וכו') וכן הוא בהרי"א בהלכות נדה להרמב"ן פ"ד הלכה כ"ב ע"ש:

^[נג] ומסתמאין. בנמצא עליה כב' גריסין דלא אמרין שקול דם צפור כו' וכן עיקר כדלעיל ^י:

^[נד] הכתם. דכתמוס דרבנן והולכים בהם להקל (רשב"א ^י):

^[נה] שאמרנו. שאם נתעסקה בדם צפור כסלע תולה כתם גדול כסלע ותורמוס. ואם מצאה מאכולת מעוכה תולה כתם גדול כתורמוס וגרים.

אבל אם לא מצאה מאכולת מעוכה על הכתם אף על פי שהרנה מאכולת אין תולין כתם גדול כתורמוס וגרים. וכן אם הרנה ב' ג' פשפשוין אין תולין יותר מכתורמוס אחד. וכן אם הרנה מאכולת הרבה אין תולין יותר מכגרים אחד. לפי שכיון שנתנו חכמים ^י שיעור כתורמוס לפשפשו ^י וגרים למאכולת ^י לא פלוג רבנן בשיעורין בין רב למעט ^י שאפילו הרנה מאכולת גדולה ביותר או מאכולת הרבה או פשפש גדול ביותר או פשפשוין הרבה שיעור אחד לכולן שמדת חכמים כך הוא ^י ליתן קצבה לדבריהם ושיעור אחד שעליו אין להוסיף ועמנו אין לגרוע לעולם.

יטז ד"ה ונ"ש והרשב"ן מיהר (בתעסקה בפתות מכגרים ונמצא עליה ב' גריסין).

יז וס"ק ג.

יח דרישה ס"ק ד.

יט ד"ה ונ"ש והרשב"ן.

כ ס"ק ה.

כא ס"ק ו.

רבב ס"ק נב (שניימים זו היא עיקר).

רבג תורת הבית הארוך שער ד (כב, א).

רבד נדה נה, ב.

רבה ר"ז בר יצחק שם בדעת רבנן.

רבו רבי תניא כן אפינגוס שם.

רבז רא"ש פ"ח ס"ה ג.

רבח ראה ר"ה יג, א. כתובת קד, א. מנחות קג, ב.

הלכות נדה קצ

תי

ל^ט אינה צריכה להקפך (פי' ענין הקפס הוא לדמוס דצר לדצר) הכתם לדבר שהיא תולה בו אלא תולה ^[נז] מן הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום.

ל^א מצאה כתם ואין לה במה לתלות והדבר מסופק אם הוא דם או צבע מעברת עליו ז' סמנים אם עמד בעינו הרי זה צבע ומהורה ואם אינה מעברת עליו טמאה ^[נח] מספק, ^יועבשו אין לנו העברת ז' סמנים מפני שאין אנו בקיאים בקצת ^[נח] משמוחם.

ל^ב האשה שדיתה עוסקת במלאכתה ונמצא דם במקום שעברה על דבר שהיה בדוק לה מתחילה הגס: והוא מקנל טומאה (ד"ע גד"מ וכ"ה גדל"ש פרק האשה ורשז"א סוף שער ד' ומוספוס [גדה] ריש דף נ"ט) תחזור

באר הגולה

ס^ט שם כשם הרמב"ם וכו' והרשב"א בת"ה ממשנת דא"ל ד"ע שמא יכולה להנלע וכו' ופירשה שם ד"ה ע"ב ולא תצריכה להביא בהרמם לפני ולפני דמכה ולדוויא דם. ע משנה דף ס"א וכו'.

ע^א לדעת הרמב"ם שם ספ"ט והרשב"א וה"ה שהזכירו בדיקות הסימנים במשנה להחידה אפילו לבעלה.

ע^ב עובדא ביהודא איתתא דאיתא לקמיה דר' ינאי שם ד"ה ע"א הרשב"א בת"ה.

מה שאין בן בדם צפור וכיוצא בו שתולין בו כשיעור שיוכל דמו להתפשט לפי ראות עינים ולא למדת חכמים ושיעורן כלל מוסיפין שיעור זה על כגרים של שיעור חכמים ותולין יותר מכגרים כשיעור זה שיוכל דם הוה להתפשט שאין בשיעור הוה משום מוסיף על שיעורי חכמים ומדתם מאחר ששיעור זה אינו משיעורי חכמים ומדתם כלל אלא לפי ראות עינינו. והוא הדין אם הרגה הרבה מאכולות או פשפשים עד שלפי ראות עינים יוכל הדם להתפשט הרבה יותר משיעור שנתנו חכמים תולה בהן כפי מה שהרגה מידו והוה אשוק של מביחם ונתעסקה בכתמים (תוס' ^[כט]):

[נז] מן הסתם. שהכתמים דרבנן הם ולא אמרו בדבר להחמיר אלא להקל (רשב"א ^[כז]):

[נח] מספק. שאין זה ספק של דבריהם שהולכין בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה (מנחת יעקב ^[כז]). ולא דמי לדלעיל סעיף ל' שאין צריך להקפך הכתם דהתם כיון שיש דבר לתלות בו עדיף מספק זה דשמא צבע הוא (מנחת יעקב ^[כז]):

[נח] משמוחם. והוי ליה כספק הבא מחסרון ידיעה דלא מקרי ספק ^[כז] משום דאם זה אינו בקי ומכיר אחר יכיר כדלקמן סעיף מ"ו ^[כז] והבא נמי לא מהני לעשות ספק מאחר שיוכל להתברר על ידי בקיאים המכירים בו סמנים (מנחת יעקב ^[כז]):

הלכה לו.

רלב תורת השלמים שם.

רלג ראה לעיל א"ח ס"א רמא סוף ס"א. וש"נ.

רלד וס"ק צ, וש"נ.

רלה תורת השלמים ס"ק ה. וראה גם לביש ס"א.

רכט נה, ב ד"ה וברבינו. וראה פס"ד צ"צ ס"י קצ סוף

סכ"ט (ביאור הברכים). וראה איש מוס"י יב. קובץ

שעורי תורה א' ע' קכד.

רל תורת הבית הארוך שער ד' (מ, א). וראה ס"ק בא.

רלא תורת השלמים ס"ק כמ, בשם הגמיר משנה פרק ט

הלכות נדה קצ תיא

להתעסק כמו [טו] שעשתה אם יודמן שתעבור על המקום שנמצא בו [טז] הדם ממאה. ואם לאו מהנדה.

לג' שהאשה שבדקה עצמה בעד (פירוש סמרטוט מענין וכנגד עדים כל דקומינו ישעיה סד ה) הברזק לה ונמצא עליו י' אפילו טיפה כחרדל בין עגול בין משוך ממאה. י' ולא עוד אלא אפילו נמצא על הכתם מאכולת [טז] מעוכה ממאה. י' וכן הדין בשבדקה בו והניחתו בו [טז] בקופסא ואחר שעה בדקה אותו ונמצאה עליו דם כל שהוא בין משוך בין עגול ממאה.

לד' י' בדקה עצמה בעד הברזק לה והניחתו תחת הבר או תחת [טז] הכסת ולמחר נמצא עליו דם אם [טז] משוך ממאה שחזקתו מהקינתו.

באר הגולה

עג משנה שם דף י"ד ע"א ובבביתא שם. עז מבריתא שם.
עד ציינתו לעיל בס' ספ"ג. עז ממשנה שם ד"ח ע"ב ובר"א בר ר' זבוק.
עה כשנראה דר' יודא שם בלשונא קמא.

[טז] שעשתה. עד עכשיו שהלכה ושבה (רש"י [טז]):

[טז] הדם. פירוש שמקום שבין רגליה יודמן שם במקום הדם ממאה [טז]. ובדקה זו לחומרא דמסתמא מהנדה היא דהא לא על בשרה ולא על חלוקה אשתכח והא דאצרכוה לעבור שם ואם יודמן בין רגליה במקום הדם מטמאין לה חומרא היא (גמרא [טז]):

[טז] מעוכה. אין אומרים דם זה ממאכולת המעוכה שער זה מעכה באותו מקום לפי שאותו מקום ברוק הוא אצל מאכולת (גמרא [טז]) ובראי מעלמא אתאי מאכולת זו על העד והיתה מעוכה כבר קודם שנפלה עליו (פרישה [טז]) ודם זה אינו אלא מאותו מקום והלכך ממאה מדאורייתא (משנה [טז]):

[טז] בקופסא. מקום שאין לתלות במאכולת (רבינו ירוחם [טז] ב"ר [טז]) והוא הדין אם לא הניחתו בקופסא אלא במקום מגולה כל שאין לתלות במאכולת ולא בדם אחר כדלקמן סעף ל"ח (ב"ח [טז]) ולא נקט קופסא אלא לאפוקי תחת הכר [טז] דלקמן סעף ל"ד:

[טז] הכסת. הבא מיירי כבודקת עצמה בלילה לפני התשישו או אחריו במסתה ולמחר תברוק העד כדלעיל ס' קפ"ז [טז] ובלילה מניחתו תחת הכר או תחת הכסת או תחת יריכה כדלקמן סעף ל"ה:

[טז] משוך ממאה. בכל שהוא [טז] ואין אומרים בזה דם מאכולת הוא שנהרגה תחת הכר

רלו נה. א ד"ה תייל.
רלו רש"י שם. פרישה ס"ק נו. מ"ו ס"ק יט. ש"ך ס"ק נו.
רלה שם ורש"י ד"ה כי אמרינן.
רלט יד. א (ללשונא קמא) רשב"א בתורת הבית הקצר שער ד (ח, א). למבש סל"ג. מ"ו ס"ק כ.
רמ ס"ק נג. תורת השלמים ס"ק כל. וראה גם לבוש שם. הרושני צ"צ קפה. א"ב שו"ת צ"צ ס' קנא אות ג.
רמא ד. א.
רמב נתיב בו ח"ב (ראב, ג).

רמג ד"ה בדקת עצמה.
רמד סל"ג ד"ה ונ"ש רבנו ולמחר. מ"ו ס"ק כא. וראה גם לקמן ס"ק עא (במוסרי ד"ה וכ"כ התוס') בשם התוס' /
רמה מ"ו שם.
רמו ס"ב ברמ"א ובמ"ק ג.
רמז נגרא נג, א ברקת רבי אליעזר ברבי צדוק. רשב"א בתורת הבית הקצר שער ד (ח, א). רא"ש פ"ח סי' ח. מור ולבוש ס"ה.

הלכות נדה קצ

תיב

ואם עגול ייזאין בו כגרים ועוד מהורה שאין זה אלא דם מאכולת שנהרחה תחת [100] הבר. הגם: והוא הדין אם הוא יומר מנגמס ויש מקום למלות זו (צ"י) כמו שנמנהל לעיל בלחיה דבר תלינן [101] כמס.

באר הגולה

עת הראש' שם.

ואף על פי שהמאכולת מצויה שם [102] וזה חומר בעד מבחלוק [103] שהכתם הנמצא בחלוק אף על פי שהוא בדוק בין עגול בין משוך [104] תולין אותו בדם מאכולת עד שהוא בו כגרים ועוד (רשב"א [105] ספר התרומה [106] סמ"ג [107]):

[108] הבר. דחוקה אם היה דם קינוח משוך היה (רשב"א [109]) ולפי זה אף שהרגישה אמרינן הרגשת עד הוא כדאיתא בגמרא [110]. אבל הבי"ד [111] כתב המעם דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין כמה שאפשר לתלות הלכך פחות מכגרים ועוד תלינן בדם מאכולת כל שנתנתו תחת הבר או מהתו ביריבה דלקמן סעיף ל"ה]. אבל כשהוא כגרים ועוד דנפק ליה מחשש דם מאכולת כיון שקנחה בו אמרינן ודאי מגופה שקנחה בו הוי וטמאה טומאת נדה שהיא מדאורייתא [112] ולא טומאת כתמים שהיא מדרבנן וטומאת ספק בלבד דאימא מעלמא אתא כדלעיל [113]:

[114] כתם. כגון שנתעסקה במיני דמים סמוך למקום שהעד היה שם [115] וכל כהאי גוונא [116] בענין שתולין בכתמים שבחלוקה [117] תולין גם כן בעד אף שהיה בדוק לה דרגלים לדבר הואיל ולא הרגישה [118] וחוקה אם היה דם קינוח משוך היה [119]. וכתב המ"ז [120] מבאן נ"ל דאשה שהיא רגילה להוציא דם מבית הריעוי על ידי איזה סבה ובדקה עצמה אפילו בעד הבדוק ובשעת הבדיקה ננעה גם שם דתולה בה שלא בשעת וסתה כיון שלא הרגישה בדם מן המקור ולא עוד אלא דכאן אפילו מושך מהור כיון שנעשה בקינחה ממקום מהור וכל שכן הוא דהוה כמו מכה באותו מקום דלעיל סי' קפ"ד [121] עכ"ל:

רמח כדלקמן סי' סג, וש"נ.
רמב גמרא שם, ורש"י ד"ה אבל ככתם. וראה גם לקמן סי' סה (לענין יותר מכגרים), וסי' סט (לענין על בשרה), וסי' ע (לענין דבר שאינו מקבל טומאה).
רנ ארז השעם לקמן סי' ע.
רנא תורת הבית הקצר שער ד (ה', א).
רנב סי' צב.
רנג לאיין קא (ל', א), וש"ך סי' סג. כג.
רנד תורת הבית הקצר שער ד (ז, א), בלוש סל"ד. וכ"ה ב"ש"י ג, ב ד"ה עגול.
רנה גו, ב. וכן פירש בדבריו לעיל סי' קפו קו"א סי' י (ד"ה ונ"ש בתורת הבית וה"ה והרשב"א). אלא שעוד כתב שם לפירש דבריו באופן אחר. וראה שו"ת צ"צ י"ד סי' צד אות ב. שו"ת צ"צ י"ד סי' קג אות ב.
רנו ד"ה ומכל מקום נראה. ונתבאר לעיל בקו"א שם (ד"ה ונ"ש בתורת הבית). וכ"ה לקמן סי' סו, ולעיל סי' קפ. סוף סי' ג, וסי' קפו סי' סג (שהב"י והרמ"א סי' כדעת הרמב"ם שהקת דם שבא בהרגשה וכשלא הרגישה

ואיבא לנתיבי שלא בא דם מגופה תלינן, ולא אמרינן דהרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא אלא היכא דליכא לנתיבי כבודי אחרתא). וראה שו"ת צ"צ י"ד סי' קנא אות א. פס"ד צ"צ סי' קנב אות ז. שארית יהודה תוספות סי' ז.
רנז כדלקמן סי' סח (בפירושו ברכה, לדעה הא'), וש"נ.
רנח סי' א.
רנט ב"י שם.
רס ראה שו"ת רבנו סי' יט, שבקרישין תולין גם בקרישין הגולמים המכתיב שעל השערות המסוגלות לבית ורחם או מבקניטן שבעתה.
רסא כדלעיל סי' ח.
רסב כמעט הבי"ד דלעיל סי' סה.
רסג כמעט הרשב"א דלעיל ריש סי' סה.
רסד סי' כג. הובא לעיל סי' קפו קו"א ריש סי' י, וראה שו"ת צ"צ סי' קלה אות ב. מהרה ברכלה פ"ב הערה 11.
רסה סעיף ה.

לה^ע בדקה עצמה בעד הברוק לה ומחתו [טו] בירכה ולמחר נמצא עליו דם אם משוך טמאה אפילו ככל שהוא ואם עגול טהורה אם אין בו כגרים [טז] ועוד. ^{כא} ויש אומרים שאף עגול טמא [טז] ככל שהוא. הגם: וכן עיקר.

לו^פ בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה אפילו הניחתו שמור בתיבתה

באר הגולה

עט מומרא דרב וממרא דשמואל שם ד"ד ע"א ובגדוסת ר"ח המור בשם הרא"ש. פא הרמב"ם שם וכו' ה"ה שברבי רבנו ראוי להתמודד וכו' המור בשם הרא"ש. פב ברייתא שם ד"ד ע"א וע"כ ומכ"ה הרמב"ם שם וכו' המור בשם אביו הרא"ש.

[טז] ביריכה. מבחין מקום שאין דם המקור יכול ליפול שם (תוס'יט):

[טז] ועוד. תלינן במאבול שנתמעכה על ירכה תחת העד^{טז} ממעמא דלעיל סעיף ל"ד^{טז}. אבל כשהוא כגרים ועוד שאי אפשר לתלותו במאבול או במשוך שחוקתו מהקנות טמאה טומאת נדה^{טז} ולא טומאת ספק דלא מספקין למיור דלמא מעלמא אתא הרים על ירכה ומורכה בא על העד אפילו אם נמצא דם גם על ירכה אלא אמרין דמבעד הווח הרים על ירכה (תוס'יט לפירוש רש"י^{יט}):

[טז] בכל שכל מומאת נדה^{עב} דלא תלינן במאבול בירכה שאין המאבול מצויה על בשרה כמו תחת הכר ותחת הכסת^{יט}. ואף לסברא הראשונה דלעיל סעיף ו'^{יט} דככתם שעל בשרה נמי תלינן במאבול מכל מקום בעד שבדקה בו^{עב} לא תלינן במאבול שעל בשרה שאין המאבול מצויה על בשרה כל כך כמו על בגדיה וכרים וכסתות שכמפתח שאין לך כל ממה וממה שאין בה כמה מיפי מאבול כדלעיל^{יט}. ופסק הב"ה^{יט} כיש אומרים אלו (ש"ך^{יט}).

והיינו אפילו כשנמצא דם גם על ירכה במקום שהווח העד ואפילו הכי לא תלינן ליש אומרים אלו במאבול שנתמעכה שם. אבל אם לא נמצא על ירכה כלום לכולי עלמא לא תלינן במאבול דאי הכי על ירכה נמי איבעיא ליה לאשתכחי (ר"ן^{יט}). וכן דעת התוס'יט (ד"ו"ק):

רעג ש"ך ס"ק מג.
עדד ראה לעיל סוף ס"ק ד שהעת הב"ח להקל שם. וכאן פסק בדעת הב"ח לצנא, כדלקמן.
ערה ראה לבוש סל"ה.
רעז ס"ק ד.
רעז ד"ה ונ"ש ואהני אבי הרא"ש. ובדפוסים הראשונים כן הוא בתורת רמ"א (וכן עיקר), וכו"ה בש"ע השלם.
רעז ס"ק מג.
רעט ד, א ד"ה בדקה. רמב"ם שם. מ"ז ס"ק ב.
רפ ד"ה ולמחר (שמא דם העד עצמו בא מרס ירכה). וכן הוכיח במדרי פורת ס"ק פ. וראת הדינש צ"צ קפג. ב. ובעד שאינו בדוק, וכן בלא נמצא על הכר והכסת, ראה לקמן ס"ק ע. בדי השלחן ביאורים ד"ה מהורה.

רס תוס' ד, א ד"ה ומחתו. וכו"ה לקמן ריש ס"ק עג. וראה הדינש צ"צ קפג. א.
רסז לבוש סל"ה. מ"ז ס"ק ב. וראה לקמן סוף ס"ק מט דהיינו הוקא שנמצא דם גם על ירכה.
רסח ס"ק פה (דהינו או ממעם המובא מדרשב"א או מהמעם המובא מרב"ם).
רסט רב ושמואל ד, א. כפירוש התוס' שם ד"ה למחר דמחוי כגרים ועוד. וכו"ה לעיל ס"ק פה (בתנחה תחת הכר).
ער שם ד"ה ולמחר.
רעא שם ד"ה כמאה נדה.
ערב רב ושמואל ד, א. (ומפרשת דעה זו דמוריר אף כעגול ככל שהתא).

הלכות נדה קז

תיד

ומצאה עליו דם הגס: אינה טמאה הגס: אלא אם יש בו בגדים [ט] ועוד.

[ט] ועוד. בין עגול בין משוך⁸⁹⁷ כדון שאר כתמים שאפילו משוך תולין במאכולת עד בגדים ועוד⁸⁹⁸ לפי שאף זו אינה טמאה אפילו בבגדים ועוד אלא מומצאת כתמים ולא מומצאת נדה הואיל ולא היה העד בדוק ושמא היה עליו דם זה מקודם לכן⁸⁹⁹ (ראב"ד רמב"ן).

(ומכל מקום אין לו דין כתם לגמרי כגון לטהר בדבר שאינו מקבל מומצאה כדון כתמים שלח נורו על דבר שאינו מקבל מומצאה⁸⁹⁷ אלא לענין משוך וכיוצא בזה דתלין להקל בכל מאי דתלין בכתם אבל כשאין דבר לתלות בו והוא טמאה מדרבנן משום שמא מגופה הוא⁸⁹⁸ איכא איסורא דאורייתא אם היא מגופה דמסתמא ארנישה וכסבורה הרגשת עד הוא כדלעיל סי' קפ"ג⁸⁹⁹ שחוקת הדם שבא בהרגשה הלכך נורו בזה אף בדבר שאינו מקבל מומצאה⁹⁰⁰).

ודין זה הוא מחלוקת בכרייתא⁸⁹⁷ הנייא בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי מטמא משום נדה ורבי חייא מטמא משום כתם ורבי יוסי מטמא לגמרי ופסקי הראב"ד⁸⁹⁸ והרא"ש⁸⁹⁹ כרבי חייא וכן פסקו הטור ושלחן ערוך⁹⁰⁰.

(אבל הרמב"ם⁸⁹⁷ פסק כרבי דבבגדים ועוד מומצאה נדה משום דרואי מגופה אתא בין דנפק מחשש דם מאכולת⁸⁹⁷ ולא תלין בדם דמעלמא מאחר שאשה רוב דמים מצויים בה והיא בדקה עצמה גללים לדרב⁸⁹⁷ וידיים מוכיחות ניהור⁸⁹⁸ וכיון דממאה נדה בעד שאינו כדוק כבעד בדוק אין להקל בו במשוך אפילו כפחות מכתמים כמו שהקילו בכתמים אלא כל שהוא משוך מומא בכל שהוא משום נדה משמכותו מוכחת עליו שהוא מהקנינו⁸⁹⁷ ולא מדם מאכולת כמו ששנינו⁸⁹⁸ בעד הבדוק שנתנתו תחת הכר ותחת הכסת דלעיל⁹⁰⁰ (ר"ה⁸⁹⁷ וכ"מ ברשב"א⁹⁰⁰). ואף שאין לזו מפסק השלחן ערוך מכל מקום בעל נפש יחמיר לעצמו⁹⁰⁰ בספק איסור כרת לצאת לכל הדעות):

רצב פ"ד ה"ט.
רצג ונגזר יד, רע"ב בדעת רבי.
רצד רמב"ן שם ד"ה בדקה בעד שאינו בדוק, בדעת הראב"ד.
רצה ראב"ד שם.
רצו ראה מנחת פרים ס"א.
רצז נה, ב.
רצח סל"ד ופ"ק סד.
רצט בהשגות לבעלי הנפש שער הכתמים אות ג, וראה שו"ת צ"צ סי' קלה אות א כפופו, וסי' קלו אות ד (שנתקבץ בזה).
ש תורת הבית הארוך שער ד י"ט, א (בדעת הרמב"ם, שאפילו פחות ממכרים מומצאה משום שגללים לדבר).
שא רשב"א בתורת הבית הקצר שם ה, סת"א (והתחמיר תבוא עליו בירכה). ועד"ז לקמן סוף ס"ק עב (כל בעל נפש). וראה שו"ת צ"צ שם ושם (להקל בבדקה בחלוקת שלבושה בו). שם סי' שכנ. בית שלמה יו"ד סי' טו. כללי הפוסקים וההוראה כלל פא.

רפא ראב"ד בבעלי הנפש שער הכתמים סי' ג. ה"ל נדה לרמב"ן פ"ד הני"ז. גבוש סל"ג.
רפב כדלעיל ס"ק סה.
רפג רש"י ה', סע"א ד"ה ולמחר. וראה לעיל סי' קפו ק"א ס"ק י (ד"ה ומיש בתורת הבית).
רפד כדלעיל סעוף י. וראה מנחת פרים ס"י. פותח שער מילואים ע"ן קפג.
רפה כדלעיל ס"ק א.
רפו ס"ק ג.
רפז משא"כ בכתמים הקילו בזה כיון שלא הרונישה, כדלעיל ס"ק א (כפועם הראשון). אמנם ראה לעיל במדר"כ (ד"ה ומיהו, וכסוף התנהגות רב). דמסקי שבכתמים בנזון מריבה אמרינן מדראורייתא ארנישה ולא ארנישה, ואינה מותרת מדראורייתא אלא משום שזא מעלמא אתא.
רפת ד, א"כ.
רפט שער הכתמים שם.
רצ פ"ב סי' ב.
רצא ראה גם לקמן ס"ק קכב.

הלכות נדה קצ

תמו

סגה: ודוקא צעד צינוני דהיינו שאין מזקמו גדוק [ע"א] ולא מלולכך (ד"ע) אכל אם

[א] ולא מלולכך, זה לשון הרשב"א בתורת הבית הקצור ^{ש"ב} יש מרבתי ^{ש"ב} שאמרו שאינו נקרא עד הברוק לה אלא שבדקתו ולא הניחתו עד שבדקה עצמה בו אבל הניחתו אין זה עד הברוק שאנו אומר כשהניחתו נכתם. ולא נראה לי כן אלא כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם מצד אחר ולא העבירתו בשוק של מבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים הרי זה בחוקת ברוק ^{ד"ע} עכ"ל.

וכן כתב בתורת הבית הארוך ^{ש"ב} דהרמב"ן פירש עד הברוק לה כגון שבדקתו ולא זו מתוך ידה עד שבדקה בו ועד שאינו ברוק כגון שהזמינה מוכין לבנים ונקיים אלא שלאחר זמן קנחה בהם ולא בדקה אותן עכשיו בשעת בדיקה ומשום הכי מממא לה רבי משום נדה ור' חייא משום כתם אבל אם לקחה עד שאינו ברוק כלל לכולי עלמא אינה חוששת כלל דאין סבא לומר שאם לקחה כגד מן האשפה וקנחה בו שיהא רבי מממא משום נדה ור' חייא משום כתם (וכן כתבו התוס' ^{ש"ב}). ואף על גב דאם בדקה בעד הברוק לה והניחתו במקום מגולה ואחר כך מצאה עליו דם ממאה נדה כדלעיל ^{ש"ב} בשם התוס' ^{ש"ב} ולא אמרינן כשהניחתו נכתם דשאני הכא דכיון דאיכא למימר כשהניחתו נכתם קודם שבדקה עצמה בו הרי לא בדקה עצמה בעד הברוק לה ואין עד זה מוציאה מחוקת פהרתה בבדיקת עצמה בו כדלקמן ^{ש"ב} בשם הרשב"א. ואינו מחזור בעיני דאם כן תקשי לן ג' נשים שלבשו חלוק אחר ^{ש"ב} (בהו אחר זה ונמצא עליו כתם דכולן ממאות כדלקמן ^{ש"ב} ולא אמרינן כשפשטתו הראשונה והניחתו נכתם והב' והג' למה ממאות וכי מה בין מוכין נקיים ברוקין והניחתן ואחר שעה או שתיים או אפילו מיום עד לילה ^{ש"ב} הניחתם ובדקה עצמה בהם ולא בדתם ובין חלוק שבדקתו ולבשתו ופושטתו ומניחתו ומשאלתו לחברתה אם ניהוש למוכין הללו שהגיע להם מקרה לאחר בדיקה גם לחלוק זה ניהוש. משמרת הבית ^{ש"ב}) וכן פושטתו ומתבססה בהם (דלעיל סעיף י"ד). אלא ודאי אחר שוהה החלוק או העד ברוק אצלה מתחלה הרי הן לעולם בחוקת ברוקין עד שתרע שיצאו מחוקתן שאין תולין לעולם במקרה שאינו ידוע ^{ש"ב}. אלא נראה לי שזהו הוא עד שאינו ברוק כל שהיא נומלתו ממקום מוצנע שרדכן של נשים להצניע ולהכין להם עדים ואין מוליכות אותם בשוק ולא מתעסקות בהן בכתמים על הרוכ משום הכי הוה מממא בהן רבי משום נדה כאילו בדקתו היא ואין אומרים שאם נתעסקה בו בכתמים או עברה בו בשוק של מבחים שאינו מצוי שיתעסקו בכתמים או שיעברו בשוק של מבחים עם העדים ברוקים ^{ש"ב} (פירוש שוהה ברוק בודאי מתחלה אצל האשה שהכינה אותן לה והצניעתו במקום מוצנע זה אלא שיש

שב שער ד (ה' רע"ב).

שג הרשב"ן (ובדלקמן מתורת הבית הארוך) בהדושו ה'

א ד"ה בדקה בעד שאינו ברוק, בשם התוס' ד', רע"ב

ד"ה בעד.

דש כדלקמן ס"ח.

שה שם י"ב, ב - כ, א (עד סוף הקצו ללקמן, וגוספו

כאן ביאורי נכנו כמטוסים).

שו ד, ב ד"ה בעד (כמובא ברמב"ן ובתורת הבית שם).

שו ס"ק סב (בשם הב"ח).

שח יד, א ד"ה ולשה, בשם ר"ח. וכן הוכיח משם בסדרי

מרה ס"ק נה.

שט ס"ק זה (כמוסגר ד"ה פירוש).

שי משנה נ"ב, ב.

שיא סעיף נ"ג.

שיב וכו' לקמן ס"ק ע"ב וע"ק ע"ח.

שיג י"ב, א.

שיז ראה גם לקמן סוף ס"ק פא.

שטו קצת זה הארוך נעקב מתורת הבית שם (י"ב, א).

בביאור דעת רבי:

הלכות נדה קצ

להסתפק ואין ידוע לאשה זו שנוטלתו משם אם האשה שהכינה אותן לה לא עברה בשוק של מבחים או נתעסקה בו בכתמים אחר שהכינה אותן לה והצניעותן שם אלא שכבר עברו ימים רבים ושכחה ואין ידוע לה אם לא עברה בו בשוק של מבחים או נתעסקה בו בכתמים אחר שבדקתו והכניתו לה מקרי עד שאינו בדוק^{טו}. ואף דבכהאי גוונא בכתמים שבחלוקה ספק עברה בשוק של מבחים או ספק נתעסקה בכתמים לא תלינן בדלעיל סעיף י"ח^{טז} ואם כן הוא הרין לבדקה עצמה בעד הבדוק לה ואחר כך נולד ספק זה לא תלינן וממאה נדה דלא תלינן אלא במקום שתולין בכתמים בדלעיל סעיף ל"ד בהג"ה^{טז} מכל מקום בשנולד הספק בעד קודם שבדקה בו מקרי עד שאינו בדוק^{טז} כמ"ש לעיל^{טז} לפי דעת התוס'^{טז}. והא דאין תולין במקרה שאינו ידוע היינו כשידוע לה שלא העבירתו בשוק של מבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים אין תולין שהגיע לו מקרה חייא הוישש לה ויממא משום כתם. אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת ממי לקחתה אם מן הנכרית או מן הישראלית או מישראלית נדה או מהורה וכיוצא בזה או שקנחה בעד המודמן לה בבית (פירוש שלא היה במקום המוצנע אף שהיה בדוק פעם אחת^{טז} כיון שהדבר קרוב ומצוי שנתעסקו אצלו בכתמים) כבי הא ודאי ליכא מאן דמממא אפילו משום כתם עכ"ל הרשב"א בתורת הבית הארוך.

ובתורת^{טז} הבית הקצר^{טז} כתב דאפילו שכו יודעת ממי לקחתה וכן חלוק שבבית^{טז} שאינו בדוק אין הויששין לו משום כתמים שאני אומר כבר היה בו כתם זה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם לחקל עכ"ל. והיינו משום דסבירא ליה גבי בדקה בעד שאינו בדוק לה דהלכה כר' יוסי דמממא לגמרי^{טז} משום דאשה בחוקת מהורה עומדת^{טז} ועד זה שאינו בדוק אף על פי שבדקה עצמה בו לא נממאנה מספק אלא שלמעשה לא מלאו לבו לחקל בדבר וכתב ג' דהמחמיר תבא עליו ברבה והיינו דוקא בעד שבדקה עצמה בו דאיפליגי ביה ונתא אבל כתם שבחלוקה הקל אפילו למעשה^{טז} כיון דאפשר דבולי עלמא יודו בהא ואם המציא לומר דפליגי הא סבירא ליה הלכה כר' יוסי.

ג. פ"י דעה מורי כסף ס"ק כה, ושפתי לוי ס"ק נו. שערי מורה ס"י כו ס"ק ב, וסי' לה ס"ק ב.
שכב הובא לעיל ריש ס"ק ה.
שגב ראה מנחת פתים פ"י בתורה.
שנד עתה בא לבאר (לפי האמור לעיל) את גירסת וביאור דברי הרשב"א לענין כתמים בחלוק שאינו בדוק, שהוא מקרי ההלכה דלקמן ס"ל.
שנה יו, סעיף"ב, וז"ל בארוך ב, א.
שנו כ"ה בתעקף הב"י ד"ה אין האשה, וכש"ך ס"ק מו (וב"ה לקמן ס"ק עו). דלא כדפוסים שלנו: ואנה יודעת. והולך ובבאר הדוכחה והמעט ליה (שררי באנה יודעת מירר לעיל לדברי הכל אף בבדיקה, וכאן שממיר בכתמים דוקא, ודינו ודאי אף בודעת כו).
שכז הוספת רבנו (שבבית) על דברי הרשב"א (בארוך), לפי המובא לעיל מדבריו (שענין שאינו בדוק היינו שנוטלתו ממקום המוצנע כו).
שכת בתורת הבית הארוך (צ"ב ב) והקצ"ח (א, ח).
שכט בתורת הבית הקצר (שש).
של בתורת הבית הקצר (יה, ע"א).
שלא בתורת הבית הקצר (יה, רע"א).

שטו ראה ש"ת קנה בשם ס' פב ס"ק ב.
שזו שתולה כשעברת, ובספ"ב - שאינה תולה בספק עברה.
שיח שבדקה עצמה ואח"כ נולד הספק תולין בגוף שתולין בכתמים. ולעיל ס"ק פה וס"ק פח וטבאר, שבמקום שאין תולין מנאה נדה (ולא רק מנאות כתמים). וא"כ יוקשה מדוע כאן לדיי חייא אין לה אלא מנאות כתמים. ויש ליישב דנגזל מקום כו.
שיט ראה גם לעיל ס' יח ק"א ס"ק ח (גבי סכין שחושח).
שכ ס"ק ה (במספר ד"ה וז"ל התוס').
שכב שגם בדקה והנחתו במקום מנולה נקרא עד שאינו בדוק (דהיינו דוקא בשנולד הספק קודם שבדקה בו), ועד"ה כאן לדעת הרשב"א, שעד שאינו בדוק הוא כשספק שאנו ערה עמו כיושק של מבחים (דהיינו דוקא כשנולד הספק קודם שבדקה בו). וראה לקמן בסמך (ד"ה ובתורת הבית הקצר, שרשב"א פוסק שעד שאינו בדוק אין בה מנאות כתמים). לעיל ס' יח ק"א ס"ק ה (ד"ה וכו"ש) הרבם צ"ח, שגם זה נמנע שבאן נולד הספק קודם שבדקה, ואילו בכתמים שבתלוק נולד הספק אחר שלמשתו. ש"ת צ"צ ס' מה אות ג. ס' ק"ה אות א ד"ה והנה. ס' קלו אות

הלכות נדה קצ

תז

גדקה עצמה צעד שחוקמו מלוכלך כגון שלקמה עד ממקום שדמים [עב] מזויין סם שחוקמו שכבר היו צו כתמים וצדקה עצמה צו ונמלץ עליו כתם טהורה אפילו יומר ממגרים (כן משמע מהרשב"א והריטב"א שהצ"א הכ"י).

ל' בדרקה עצמה בעד שאינו ברוק ל' וזחתו [עג] בירכה ואחר כך

באר הגולה

פג מדברי רש"י שם ד"ד ע"א אמירא רוב משום דהוי ס"ם ולקולא חרא דלמא מדם שרהה על ירכה ואפילו את"ל מן העד כיון שאינו ברוק מקמי הכי הנה.

אבל לפי דעת המור ושלחן ערוך²⁷⁰ דהלכה כמאן דאמר טמאה משום כתם בעד שאינו ברוק אם כן בכתם שבחלוק שאינו ברוק נמי יש לומר דטמאה משום כתם וכ"מ במור וכן פסק המ"ז²⁷¹. אבל הב"ח²⁷² והש"ך²⁷³ סבירא להו דאף לפי דעת המור ושלחן ערוך כתם שבחלוקה קיל מפי מעד שאינו ברוק דכיון שקנחה עצמה בו נגלים לדבר ומשום הכי טמאה משום כתם אבל כתם הנמצא בחלוק שאינו ברוק טהורה לגמרי וכן דעת הש"ע כדלקמן סעיף ל"ט²⁷⁴:

[עב] מצויין שם. כאשפה וכיוצא בה אפילו היה ברוק מתחלה ואפילו הניחתו שם לפי שעה חוקתו שנתלכלך בהם המצוי שם (ב"י²⁷⁵ בשם ריטב"א²⁷⁶). אבל עד הברדוק שהניחתו בבית לפי שעה או אפילו מיום עד לילה הרי זה בחוקתו כמ"ש לעיל²⁷⁷ בשם משמרת הבית. והקא מיום ועד לילה וכחאי גוונא שיודעת שלא העבירתו בשוק של מבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים ולא המתעסקים עברו בצדו ואין לתלות אלא שהגיע לו מקרה שנכתם מצד אחר שאינו ידוע אבל אם עבר עליו וכן רב בענין שאינה יודעת אם לא העבירתו בשוק של מבחים בינתיים או בצד המתעסקים בכתמים או אם המתעסקים עברו בצדו אבד חוקתו. ולא עוד אלא כיון שהיה בבית במקום מגולה ולא במקום המוצנע כרע מעד שאינו ברוק דהכא שהוא עד בינוני דהיינו שהיא נוטלתו ממקום המוצנע ומשום הכי מממא ר' חייא משום כתם כמ"ש לעיל²⁷⁸ בשם הרשב"א מה שאין כן בשנמלתו שלא במקום המוצנע היינו עד המודמן לה בבית דלעיל.

(אבל הר"ן²⁷⁹ בשם הראב"ד כתב דאפילו לקחה בגד מן האשפה וברקה עצמה בו ונמצא עליו כנרים ועוד טמאה משום כתם ל' חייא ומשום נדה לרבי דכיון שרוב הדמים מצויין באשה והיא ברקה עצמה בו נגלים לדבר. ואף שאין לזוז מפסק רמ"א מכל מקום כל בעל נפש חיימר לעצמו בספק איסור כרת לצאת כל הדעות²⁸⁰):

[עג] ביריכה. מבחין מקום שאין דם המקור יכול ליפול שם²⁸¹ ונמצא דם גם על ירכה במקום שהושט העד דאיכא למימר מעלמא אתא דדם על ירכה ומירכה הושט על

שלב ס"ק עא (במומר ד"ה בור). ובי"ה לקנן ס"ק עה.

שמ ס"ק עא (ד"ה וכ"כ בתורת הבית).

שמא ד, ב ד"ה ברקה. ובי"ה בריב"ן שם (בשם הראב"ד).

וראה פתחא וזמא ס"ק פג. מרהה כהלכה פ"ב

הערה 23.

שמב כדלעיל סוף ס"ק ע (שולדעת דרמב"ם יש בזה ספק

כרת, ולכן דימיר בעל נפש לעצמו).

שמג תוס' ד, א ד"ה וזחתו וכדלעיל ס"ק פג.

שלב סעיף זה. ונתבאר לעיל ס"ק ע.

שלבג ס"ק כה.

שלה ד"ה אין האשה (שמחלק בין עד שאינו ברוק שבדרקה

בו לבין הלוק שאינו ברוק לתנאים).

שלה ס"ק מזו (שנשטרי בכתמים אפילו יודעת מני

לקחתו).

שלו ונתבאר שם ס"ק עו.

שלו ד"ה ונ"ש או שהניחתו.

שלה ד, א ד"ה אומנר.

הלכות נדה קצ

תיה

נמצא עליו דם אפילו בגדים ועוד מהנדה. הגה: וכל שכן אם הניחמו אחר הנדיקה במקום שיש למלות [עד] הכתם דטהורה אפילו ביותר מכגרים (ד"ע וי"ו)¹ לכל הניחמו במקום שאין דם שמים טמאה אם הוא יותר מכגרים.

ל"ח י"ז איהו עד הכרוק כל שבדקתו בין היא י"ב בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם ולא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים הרי זה [ע"ה] בחזקת ברוק.

ל"ט י"א אין האשה טמאה משום כתם שמצאה בחלוקה אלא אם כן היה

באר הגולה

פ"ו שם וז"ל הרשב"א.

פ"ד טור בשם הרשב"א בשם רבותיו בת"ח.

פ"ה טור דלקמן בס"י מ'.

העד. אלא הגבי עד הברוק לא אמרין הכי כדלעיל ש"ח אבל הכא כיון דאינו ברוק ואיכא למימר נמי מקמי הכי הוה הדרם על העד הוה להו תרי ספיקי לקולא כן כתב רש"י ש"ח.

ודעת הש"ך ש"ח שלא כתב כן רש"י אלא לרבי דמטמא משום נדה דבתרי ספיקי לא מטמא אלא משום כתם אבל למהר לגמרי אי אפשר שהרי אין כאן ספק ספיקא גמור שהכל ספק אחד הוא אם הדרם הוא מגופה אם לאו. ודעת השלחן ערוך כיון דלרבי נחתנין דריגא בטחתו ביריבה דאינה טמאה נדה אם כן לר' הייא דקיימא לן כוותיה ש"ח אינה טמאה אפילו משום כתם. ומה שכתב הש"ך שהכל ספק אחד זה אינו כיון שיש ב' צדדים להקל כדלעיל ס' קפ"ז ש"ח וס"י ק"ה ש"ח (מנחת יעקב ש"ב).

ומיהו דוקא בנמצא דם גם על ירכה דאיכא למימר מעלמא אתא הדרם על ירכה ומירכה והוחל על העד אבל אם לא נמצא דם על ירכה ש"ח וכן אם הניחתו תחת הכר או הכסת אחר שבדקה עצמה בו ולא נמצא בגדים ועוד על הכר והכסת דינו בהניחתו בקופסא (ראב"ד ש"ב) וכן אם הניחתו בכל מקום שאין דם שכיח כמ"ש רמ"א בהג"ה:

[עד] הכתם. כגון במקום דשכיחי דמים תלינן כמו בשאר כתם (דרכי משה ש"ב). והיינו אפילו במושך דכיון שהעד אינו ברוק אינה טמאה אלא משום כתם ובכתמים לא פלוג רבנן בין נגול למשך בכל מידי דאיכא למיתלי מה שאין כן בבדקה בעד הברוק לא תלינן אלא כנגול דוקא כדלעיל סעיף ל"ד בהג"ה ש"ד:

[ע"ה] בחזקת ברוק. עיין במ"ש לעיל ש"ה:

שדמ ס"ק מה.

שמה שם ד"ה ולמחר (ה"ב).

שמו ס"ק מה.

שמו כדלעיל ס"ו ומ"ק ע.

שמת ס"ק כד.

שמת סימן זה בשע"ך לא הגיע לדנין. וראה תורת

השלמים שם בדנין ס"ס סוף ס"ק כ.

שנ תורת השלמים ס"ק לו.

שנא ראה גם לעיל מ"ק ס"ק ס"ב (בעד הברוק).

שנב ראה בעלי הנפש שעדי הכתמים פ"ג (שמיטא בעד

שאינו ברוק שהנחתו תחת הכר והכסת, אם יש בה

כגרים ועוד). בדי השלחן ערוך צינים ס"ק תקל"ג.

שנז ס"ק ז.

שנז ראה שם ס"ק סד.

שנה ס"ק ע"א (בביאר דעת הרשב"א).

הלכות נדה קצ

תימא

בדוק לה קודם שלבשתו. אבל אם אינו בדוק קודם שלבשתו ולבשתו בלא בדיקה ומצאה בו כתם [עט] מהורה.

מ י" [עז] בדקה חלוקה ופשמנו ומצאה מהור והשאלה לחברתה ולבשה ומצאה בו כתם הראשונה מהורה והשניה [עח] ממאה.

באר הגולה

פז שם הרמב"ם בפ"ט מ"א ד"ב ששת אבייתא בדקה חלוקה והשאלתו לחברתה וכו' שם ד"ח ע"א רלענין טומאה חברתה נאמנת שבדקה.

[עו] טהורה. פירשו הב"ח^{טו} וש"ך^{טז} אפילו יודעת ממני לקחתו כלומר אף על פי שלקחתו מאשה מהורה שאין לתלות בה הכתם יותר מכיון אפילו הכי כיון שלא בדקתו קודם שלבשתו תלינן שהעבירתו קודם שמכרתו בשוק של מבחים או בצד המתעסקים בכתמים^{טז}. והוא הדין בחלוק שבכית שלבשתו בלא בדיקה אף על פי שהיה בדוק לה מתחלה בשעת הכבוס כיון שלא הניחתו בקופסא מיד אחר הכבוס ויש לתלות שהעבירתו בשוק של מבחים או בצד המתעסקים בכתמים כגון שעבר זמן רב בענין ששכחה ואינה יודעת אם לא העבירתו. ואפילו יודעת שלא העבירתו אלא שיש לתלות בבני הבית שנתעסקו אצלו בכתמים או שהמתעסקים עברו בצדו. ואפילו היה במקום מוצנע שאינו מצוי שעברו בצדו תלינן שעברו בצדו כמו דתלינן לעיל^{טז} גבי עד אפילו בדבר שאינו מצוי כגון שהיה במקום המוצנע שדרכן של נשים להצניע בו עדיהן ואינו מצוי שעברו בו בשוק של מבחים ובצד המתעסקים בכתמים ואפילו הכי מקרי עד שאינו בדוק כדלעיל^{טז}. אלא דהתם גבי עד שאינו בדוק ממאה משום כתם הואיל וקנחה עצמה בו^{טז} והכא בחלוק כיון דבכהאי גוונא מקרי אינו בדוק מהורה לגמרי לפי דעת הב"ח והש"ך.

וכן משמע מלשון השלחן ערוך דאינו בדוק דהכא הוא דומיא דאינו בדוק דסעיף ל"ז דמיידי בעד בינוני כמ"ש רמ"א שם והיינו שנמלתו במקום מוצנע ואפילו הכי הכא מהורה לגמרי. וכן עיקר להקל בכתמים דלא כמ"ז^{טז} מאחר דהרשב"א^{טז} מיקל אפילו בעד שאינו בדוק.

אבל אם הניחתו בקופסא מיד אחר הכבוס ולאחר זמן לבשתו בלא בדיקה ומצאה עליו כתם ממאה אף על פי שלא בדקתו בשעת הכבוס שכיון שאין לתלות אלא בלפני הכבוס וזה יוכל להתברר על ידי בדיקה ואם אינה בקיאה בבדיקה זו הושישת להחמיר כדלקמן סעיף מ"ז^{טז} (ברתי ופלתו סק"ב וכו'ד):

[עז] בדקה חלוקה. פירוש שבדקה בתחלה ואחר כך לבשתו ואחר כך פשמנו ובדקתו ומצאתו מהור והשאלתו לחברתה. אבל בלא בדקה חלוקה אלא כשפשמנו לא אצמריך לאשמענין דהראשונה מהורה משום שפצאתו מהור כשפשמנו הא בלא הכי מהורה כיון שלא בדקתו קודם שלבשתו כדלעיל סעיף ל"ט^{טז} (ש"ך^{טז}):

[עח] ממאה. אף על פי שלא בדקתו קודם שלבשתו מאחר שבדקתו חברתה כשפשמנו

שסא דאו איכא תגלים לזכר, כדלעיל סוף ס"ק עא.

שסב ס"ק כג. ראה גם לעיל סוף ס"ק עא.

שסג תורת הבית האריך שער ד"ב. והבא לעיל ס"ק עא.

שסד וכו' עז.

שסה וכו' עז.

שסו ס"ק מז. וראה גם לקמן ס"ק פח.

שנו ד"ה אין האשה. והבא ונתבאר לעיל סוף ס"ק עא

(ההובחה לגרם ולפרש כן בדעת הרשב"א והש"ע).

שנז ס"ק מז. והבא לעיל שם.

שנח ראה לקמן ס"ק פא. שאם היא ישראלית גדולה

ואומרת לא עברתי, טמאות (משא"כ גבכרית וקנחה).

שנט ס"ק עא.

שס שם.

הלכות נדה קצ

תכ

מא לבשה חלוק הבדוק לה ופשתו והשאלתו לישראלית נדה או לנכרית ^טשהגיע זמנה ^[טט] לראות וראתה פעם א' אע"פ שאינה רואה בימי השאלת החלוק ואחר כך נמצא בו כתם תולה בהן ^[9] וטהורה. והוא הדין אם בדקתו והשאלתו להן ואחר כך לבשתו היא ומצאה בו כתם שתולה ^[א9] בהן ואפילו היא בספירת ^[ב9] שבעת נקיים. הגם: ועיין לקמן סי' קצ"ו דנשטת ימים הראשונים של שבעה נקיים אין מוקלין צמתים למלות גדנר אחר).

באר הגולה

צ הרשב"א שם משום דבחוקת מוהרה היא.

פח שם ממשנה שם ד"ט ע"ב.

פס כדמפרש רב שם כפי פירש"י שם ד"ט ע"א

ובדיקת חברתה כבדיקת עצמה וכחלוק הבדוק לה הוא (רשב"א ^טו). ואפילו אם אחר שבדקתו חברתה הניחתו מידה ואחר שעה או שתיים או אפילו מיום עד לילה הניחתו ואחר כך השאלתו לה לא אמרינן כשהניחתו נכתם כמ"ש לעיל ^טטח בשם הרשב"א ^טטט: ^[טט] לדאות. דהיינו כת י"ב שנים ויום אחד כדלעיל סעיף ב' ^טע:

^[9] וטהורה. שתולין הקלקלה במקולקלת ^טטז ועומדת כדי להקל על זו שאינה מקולקלת שהכתמים מדברי סופרים ^טטז והולכין בהם להקל כמו בכל איסור דרבנן ^טטז דתלינן כהאי גוונא כדלעיל סי' קי"א ^טטז מה שאין כן כשהשאלתו למהורה דשתיהן ממאות משום דמאי חוית דמקלקלת להך טפי מהך ^טטז כדלקמן סעיף מ"ג ^טטז:

^[א9] בהן. אבל בנכרית שלא הגיע זמנה לראות אינה תולה בה לומר שבא הכתם מגופה ^טטז. אבל מכל מקום יש לתלות שעברה בשוק של מבחים או בצד המתעסקים בכתמים ^טטז שהנכרית אינה נאמנת לומר לא עברתי ואפילו ישראלית קמנה אינה נאמנת ^טטז להחמיר ^טטז אלא בדאיכא תלים לדבר כדלעיל ^טטז. אלא הדבא מיירי כשדועו שלא עברה. אבל ברישא שלבשה חלוקה הבדוק לה ואחר כך השאלתו לה אין תולין אלא אם כן ידוע שעברה כדלעיל סעיף י"ח ^טטז:

^[ב9] ד' נקיים. שעריין היא כמומארה עד שתספור ותמבול אפילו הכי תולה בנדה שלא התחילה לספור עדיין אף על פי שהיא ממאה כמותה כיון דלא מקלקלה לה מידו

שהעבירו בשוק של מבחים, אף שאינו מצוי (ובכ"ש שתולין כן בנכרית ובקמנה). אלא שישאלת גדולה נאמנת לומר לא עברתי (ושתיהן ממאות), משא"כ נכרית וקמנה. **שעט** לענין נאמנות הקמן ראה לעיל סי' א ס"ק מב. א"ח סי' תלב ס"י, וש"נ. **שפ** למצאות את בעלת החלוק. וגם הקמנה מוהרה, כדלעיל סי' ט"ב ^ה, שלא נזיר בה מונחת כתמים ואמרינן עברה בשוק של מבחים ולא אדעתה. **שפא** סוף ס"ק עא (שרק בבדיקה בעד שאינו בדיק במאה משום כתם, דכיון שקמנה עצמה בו תלים לדבר, משא"כ בכתם). **שפב** ובכ"כ (שבספק עברה אינה תולה). ונתבאר עמם החלוקה לעיל סי' קפו קי"א ס"ק ה (ד"ה ונ"ש הרבם צ"ב), שבא נולד המפק קודם שילבשה. וכאן נולד המפק אחר שלבשה. וראה פס"ד צ"ב סי' קצ סמ"א.

שזו תורת הבית הארוך שער ד, כ, א).
שסח ס"ק עא (במוסגר ד"ה ביה).
שסט שם (ט, ב), ובמספרות הבית (ט, א): א שעה או שתיים או אפילו מיום עד לילה).
שע שד"ך ס"ק מב. וראה לעיל שם ס"ק ג, וש"נ.
שעא ס"ז ס"ק לא. שד"ך ס"ק מה. וראה ב"ב קט, ב.
שעב כדלעיל ס"ק א.
שעג מ"ז שם.
שעד סיני זה בשעו"ד ה' הגיע לידנו, וראה ש"ע שם ס"א.
שעה רש"י פו, ב ד"ה הרי זו.
שעז וס"ק פג.
שעז גברא ס, רע"א.
שעה כדלעיל מ"ב וס"ק עו בעד שאינו בדיק, ואפילו לקחתו מאשה מוהרה דתלינן (לענין כתמים)

מב **השאלתו לקמנה שלא ראתה מעולם ולבשתו קמנה זו לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה או שהשאלתו לנערה שלא ראתה ולבשתו תוך ארבעה לילות [19] לבעילתה או שהשאלתו לזושבת על דם מותר תולה בהן ואפילו [19] בזמן הזה (לכ"ד ועור נסס י"א וה"א ור')

באר הגולה

צא כרייתא שם ושין שחולה וכו' וכפי הרשב"א שאם תלה בו לא תקלקלה ואם תלה בו תקלקלה מרין ב' קופות אחת של חולין ואחת של תרומה וכו' ציינתו לעיל כפי ק"א.

אבל אם התחילה לספור אף על פי שזו ספרה יום אחד וזו ספרה ימים רבים אינה תולה בה (משנה למלך [19]):

[19] לבעילתה. פירוש שלא עברו עליה ד' לילות בבעילה שמן הדין היו נותנין לנערה שנשאת לשמש עם בעלה ד' לילות [19] בין רצופין בין מפורזין [19] ותולין כל הדם שבד' לילות אלו בדם בתולים [19] שהוא דם מהור [19] ואין צריך לישב עליו ז' נקיים וכן כל הכתמים הנמצאים בחלוקה קודם שעברו ד' לילות אלו תולין בדם בתולים [19] ובקמנה תולין בדם הבתולים עד שתחיה המכה [19] והלכך אם אשה השאלה להן חלוקה הרי זו תולה בהן [19] מן הדין כיון דלא מקלקלה לה מדי [19].

ואף שהחמירו חכמים אחר כך וגזרו לישב ז' נקיים על דם בתולים אפילו על ביאה הראשונה ואפילו בקמנה כדלקמן סי' קצ"ג [19] ואם כן אם נתלה בה הכתם מקלקלה [19] אם כבר התחילה לספור ז' נקיים וכל שכן אם כבר ספרה וטבלה אפילו הכי תולה בה משום דדמים מצויים [19] מהמת בתולים בנערה עד שיעברו ד' לילות ובקמנה עד שתחיה המכה ולעולם תולין במצוי כן דעת הרמב"ן [19] ורשב"א [19].

(אבל רש"י [19] ותוס' [19] סבירא להו דלא אמרינן דדמים מצויים בה מהמת בתולים אלא בזים המחחרת שלאחר הלילה ששמשו עם בעלה. והבית יוסף לא הביא דעתם ואפשר משום דבכתמים שומעים להקל [19]):

[19] בזמן הזה. שאין בעולין על דם מהור"י ואם תלה בה תקלקלה אפילו הכי תולה

שצח ה"ל נדה פ"ד הלכת לא: אע"פ שעכשיו התמירו בהן ה"ל תולה בה מנפנ ששורפה מצוי (שבהדי מירוי

שכבר ספדה, ועדיין לא שימשה פעם ב', ולכן מונמאת עלי' הבהם, וז"מ תולה בה). וראה פס"ד צ"צ סי' קצ סמ"ב וק"א ס"ק ו'.

שצז כתורת הבית הארוך שער ד' (כ, ג).

שצח י' רמ"ב ד"ה זו שירפת מצוי: בתולה שרמיה מהורין שרף שלת מצוי מחמת בתולין הילכך כתמה מהור.

ושם ד"ה מתקף: דכ"ז שדמיה מהורין אין לה כתם (והיוני דוקא מיזם המחחרת כו', כממאר בגמרא זא, כו. עבי לילה אחר בלא תמיש וראתה ממאה). וראה גירול תורה (ג).

כ' על תכא.

שצח י' ב ד"ה וכו. וראה גירול תורה שם.

שצט ר"ש פ"ט סי' א (דב). מור ויב"א לעיל כפי. וראה גם לעיל סי' קצט מ"ק קפו.

ת רמב"ם פ"א ה"ה. מור ושורף סי' קצד ס"א. וראה גם לעיל סי' קפו ס"ק נח.

שפג פ"ט הכ"ז ד"ה דע שהתוס'. וראה לקמן סוף סי' ק פת.

שפד משנה סד, ב (כבית הלל), לפירוש רש"י שם ד"ה בוגרת. וראה גם לעיל סי' קפו ס"ק נה.

שפה מנשה דרבי בבירוחא שם. תוס' שם ד"ה תינקת. רש"י שם ד"ה מתך.

שפו מנשה יא, א ורש"י שם ד"ה ובתולה. רמב"ם פ"ה ה"ה.

שפח גמרא י' רמ"ב (זו שירפת מצוי) ורש"י שם ד"ה מתקף ור"ה זו.

שפט משנה סד, ב (כבית הלל).

שצ כרייתא ס, א (ושין שתולין בבתולה).

שצא רש"י שם ד"ה ובושבת. פ"ז ס"ק לב. ש"ך ס"ק נד.

שצב סינן זה בשע"ף לא תגע לדינו, וראה מור ושורף שם ס"א. לעיל סי' קפו ס"ק נח, וש"נ.

שצג לביש סמ"ב.

שצד גמרא י' רמ"ב (זו שירפת מצוי, ולכן כתמה מהור). מור ולבוש שם. פ"ז וש"ך שם. וראה לקמן ס"ק פד.

ירומס לדעמ רמנז"ס ורל"ה צנ"ה). **וכן אם השאילתו לסופרת ז' שלא מבלה תולה בה ובעלת החלוק מוהרה וחברתה ששאלתו [ה9] מקולקלת. **מג** **השאילתו לבעלת הכתם בין שהיתה יושבת כבר על הכתם קודם שאלה ז' בין שראתה בתם בחלוק אחר לאחר ששאלה את זה אין תולות זו בזו ולא זו בזו ושתיהן צריכות [ה9] לחוש. וכל שבן אם השאילה

באר הגולה

צב שם בבייחא וכו' עב"ז תולין הקלקלה במקולקל וכו' **צג** בעיא דר' יוחנן וכו' שם ונפשמה. **צד** הרשב"א בתורת הבית הקצר ותוס' שם דף ס'.

לפי שמן הדין היא מוהרה ואין כאן קלקול ומה שהחמירו שלא לבעול על דם מוהרה לעצמן החמירו אבל לענין שלא תציל על חברתה לא החמירו (ראב"ד^י) כי חומרא זו אינה אלא ממנהגא^י ולא מדינא דגמרא^י אבל דם בתולים חכמי הגמרא גזרו עליו^י משום הכי אצטרך לן התם מעמא אחרינא דדמים מצויים בה (ב"ח^י):

[ה9] מקולקלת. וסתרה כל מה שספרה^י ואפילו הכי תולה בה בעלת החלוק מפני שהיא מוהרה זו היא ממהא^י ותולין הקלקלה במקולקל^י ואפילו בשביעי לספירתה שיש בידה למבול ולמהר מן התורה^י מכל מקום עכשיו שלא מבלה הרי היא בטומאתה (גמרא^י).

אבל אחר שעבר ז' נקיים שלה אף על פי שלא מבלה עדיין אינה תולה בה לפי שהנדה והזבה מומאתן תלויה בימים ומאחר ששלמו ימי מומאתן אף שלא נשלמה מהרתה עד שתבא בימים כדלקמן סי' קצ"ו [י] מכל מקום אם נתלה בה הכתם אנו מביאים לה מומאה מחודשת התלויה בימים עוד שבעה ומאי חוית דנממא לזו יותר מזו (משנה למלך^י) מה שאין כן בתוך ז' נקיים אינה מומאה מחודשת שהרי היא סותרת כל מה שספרה אבל לאחר ז' אינה סותרת כדלעיל סי' קפ"ג^י (עין ברתי ופלתיו^י).

אבל אשה שלא התחילה לספור ז' נקיים עד שעברו יותר מז' ימים אחר ראייתה בעת נדתה אף על פי ששלמה מומאת נדתה מן התורה בסוף ז' מכל מקום עכשיו צריכות לישב ז' נקיים^י כל שלא ספרה כל הז' נקיים כהלכתה על דרך שיהבאר בס' קצ"ו^י ולא שלמה מומאתה ותולה בה והיינו נדה דלעיל סעיף מ"א^י:

[ה9] לחוש. דאף על גב דבעלת הכתם מקולקלת ועומדת לא תלינן בה משום דלא ידעינן

תא שער הכתמים סי' ג. מור. לבוש ממ"ב. ש"ך סי' נד.
תב ראה רמב"ם שם (מנחת פשוט).
תג ראה ב"י סי' קעד ד"ה כתב הרשב"ן.
תד סה"ב (רב ושמואל, רבי יוחנן ורש"י לקיש). וראה גם לעיל שם סוף סי' נד.
תה ד"ה וכו' אפילו בזמן הזה.
תו רש"י ס' א. ד"ה והברית. ב"ח ד"ה השאילתו לשומרת יום. ש"ך סי' נה.
תז רש"י שם ד"ה וכמופיה. ב"ח שם.
תח רשב"א בתורת הבית הארוך שער ד. (ב. ב.). לבוש סוף סמ"ב. ב"ח שם.

תט כדלעיל בפתחה להל' נדה, וש"נ.
תי ברייתא ס' א (לענין שמורת יום כנגד יום). רש"י שם ד"ה אלא. הרשב"א שם. ב"ח שם.
תיא סימן זה בשוע"ר לא הניח לדינו. וראה שו"ע שם ס"א.
תיב פ"ב הל"ב בתחילתו ובר"ה דע הדמיאה.
תיג בפתחה ד"ה וסדר.
תיד סי' כג.
תטו כדלעיל במקום הפתחה להל' נדה.
תטז סימן זה בשוע"ר לא הניח לדינו. וראה שו"ע שם ס"א (הפסק מוהרה). ומ"ד (בדיקה בשבעת ימי המפירה).
תיז ומ"ק פב.

תבג. הלכות נדה קצ

לטהורה וחזרה ולבשתו ששתיהן צריכות [19] לחוש (טור וכן מוריס נפשימות
נ"ס" ופוסקים טובי זמני).

מד^ה לבשה חלוק בימי נדתה [19] ולא בדקתו ולבשתו בימי מהרתה
ונמצא בו כתם תולה שמימי [19] נדותה הוא.

באר הגולה

צה הרא"ש שם הרשב"א בתורת הבית ושאר פוסקים.

בכורוד דמגופה אתא לה הכתם שבהלוקה^{תי} דאימא מעלמא אתא ולאו בחוקת רואה
היא (רש"י^{תי}). ואף על גב דבעלת הכתם אינה באה לישאל על הכתם שבהלוק זה
שהשאלתו לה כיון דהיא ממאה בלאו הכי אפילו הכי אין בעלת החלוק הבאה לישאל
תולה בה וכל שכן אם השאלתו לטהורה כדלקמן^{תי}.

ולא דמי לבי נשים שנתעסקו בצפור אחת דלעיל סעיף ב"ה דאפילו כששתיהן באות
לישאל בזה אחר זה שתיהן מהורות^{תי} וכל שכן כשאחת באה לישאל ואחת אינה באה
כלל דהתם אינה צריכה לתלות כתמה בחברתה אלא כדם צפור והכרתה תהיה ממאה
ממילא אבל הכא שצריכה לתלות כתמה בחברתה ומאי הוית לתלות בהך מפי מברך^{תי}
כן דעת הרשב"א. ואילו לשיטתו דגבי ב' קדרות דלעיל סי' ק"א^{תי}.

(ולזהחלוקים שם^{תי} וכן דעת המור ושלחן ערוך באורה חיים סי' תל"מ^{תי} גבי ב' בתים
בדוקים^{תי} צריך לומר דשאני בתים וקדרות שאין בהם דעת לישאל אלא שהבעלים דחדא
מינייהו באים לישאל הלכך תלינן באורך דאינו בא לישאל אבל הנשים שיש בהן דעת
לישאל אף שלא באה אלא אחת מהן אין לה לתלות כתמה בחברתה דמאי הוית לקלקל
הך מפי מרדך וכשאתה תולה בה אתה מקלקלה מה שאין כן בבתים וקדרות אין לחוש
לקלקולם אלא כשנשאלים עליהם בעליהם אבל כשאין שואל ואין דורש לא איכפת לן
שלא נתנה התורה אלא לישראל ולא לעצים ואבנים והלכך כשהבעלים דחדא מינייהו
באים לישאל תלינן להו באורך שאין הבעלים באים לישאל^{תי}):

[19] לחוש. אף על גב דהוה ספיקא דרבנן מכל מקום כיון דאי תליא בהא מוקלקלה
מאי הוית דתקלקל להך מפי מרדך (רש"י^{תי}):

[19] ולא בדקתו. כשפשטתו אבל בדקתו קודם שלבשתו^{תי} ואחר שפשטתו הניחתו
בקופסא עד שחזרה ולבשתו בימי כו^{תי}:

זה אחר זה שתיהן מותרות (באסור הרבנן).

תבג סעיף ב. ולעיל שם ס"ה.

תבו ובא עקבר נעלמ הנין ואין היע לאיה בית נגנב, שאם
הבתים של שני בני אדם ובאו לישאל בזה אחר זה
שניהם אין צריכים לברוק.

תכו ראה פס"ד צ"צ קטא, ד. שם ריב, ג. שולח צ"צ סי'
קנו ס"ג. פיר דעה מורי כסף ס"ק לא. כבוד מלכים

ע' קנה.

תכח גז, ב. ר"ה דרי זו. ש"ך ס"ק ס"ה. וראה געל ס"ק
פ.

תכט דאי לא בדקה כלל פשיטא דבלאו הכי מהורה,
דלעיל פל"ט וס"ק ערוז וס"ק פא.

תל ש"ך ס"ק פ.

תיה רשב"א בתורת הבית האריך שם ובתורת הבית הקצר
שם (יב, ב). מור. לבוש סמ"ג. ב"ח ר"ה השאלתו
לאשה. מ"ז ס"ק לה.

תיט מ, א. ר"ה לפי. וראה לעיל סוף ס"ק יב.

תנ ברובין המנין ובס"ק פג.

תנא כדלעיל ס"ק נטו.

תנב ראה ב"ח שם.

תנג סימן זה בשוער' לא היע לדיעו, וראה ש"ך שם ס"ק
יב, בשתי קדרות של הויר של ב' בני אדם, שנפל
איסור הרבנן לתוך אחת מהן, שדעת הרשב"א (תורת
הבית הארוך בית ד שער ב, ג, א) אין תלין להקל אפילו
כאן לישאל זה אחר זה.

תכד רמב"ן (הובא ברשב"א ובש"ך שם) שאם באו לישאל

הלכות נדה קצ

תכר

מה ^י לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת ואחר שנתעברה לבשתו בלא בדיקה ומצאה עליו בתם תולה בלבישת הימים שלא היתה מעוברת. וכן המניקה תולה ^צ בעצמה כמו שתולה ^{צא} בחברתה. הנה: וכן זקנה תולה בעצמה זימים שלא הימה זקנה ^{צ"י} נשם הרצ"ה ^ב.

מזו חלוק שלבשתו בימי נדתה ^{צב} ונתכבס וחזרה ולבשתו בזמן שהיא מחזרה בלא בדיקה ^י אם נתכבס על ידי ישראלית ואינה בפנינו לשאול חזקה ברקתו כשעת ^{צג} כיבוס ואינה תולה ^{צד} בה. ואם היא

באר הגולה

צו הרשב"א שם בת"ה וכו' ר' ירום. צו מור בשם הרשב"א בת"ה ממשנה שם רנ"ו ע"א וכו' מאור בביתא שם ע"ב.

[ט9] נדתה הוא. ולא הגיה רמ"א כאן דבשלשה ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתימם לתלות בדבר אחר כדלעיל סעיף מ"א. משום דרמ"א לטעמיה אויל דלקמן סי' קצ"ה ^ה כתב דדוקא בדבר אחר אינה תולה אבל במכה שבגופה שמוציאה דם תולה בה אם כן ימי נדותה של עצמה ודאי כמכה שבגופה שמוציאה דם דמי. אבל לפי מ"ש בס' קצ"ה ^ה דאפילו במכה שבגופה אינה תולה הכא נמי אינה תולה בימי נדותה אלא אחר ג' ימים הראשונים של ז' נקיים ^{ש"ך} ^ה. ועיין מ"ש בס' קצ"ה ^ה:

[צ] בעצמה. אם לבשתו קודם שהיתה מניקה וקודם שהיתה מעוברת אף על פי שהיה מונח בקופסא כל משך זמן ההוא. אבל אינה תולה בימי עבודה כדלקמן סעיף נ"ב:

[צא] בחברתה. לקמן בסעיף מ"ט וסעיף נ"ב:

[צב] ונתכבס. והגיחה בקופסא כדלעיל ^ה:

[צג] כיבוס. דחוקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן ^ה ושל חברותיהן ^ה בשעת כיבוס כלומר ואם תמצא בתם מגדת לחברתה ובזמן הזה לא חזינן דרך בנות ישראל בכך ונראה להחמיר ^{ש"ך} ^ה פירוש כגון שלבשה חלוק הברוק לה ופשתו ולא בדתו ונתנתו לכובסת ישראלית ואחר כך השאלתו לחברתה ולבשתו בלא בדיקה ואחר כך נמצא בו בתם שתייהן מציאות ואין לסמוך בזמן הזה על חזקה שבדתו כדי לטהר את הראשונה.

(אבל הפרישה ^ה כתב דחוקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן ושל חברותיהן בשעת הכיבוס ואם מציאת בהן בתם מכבסות אותן עד שיעבור הכתם. ולפי זה יש לומר דאין חלוק בין זמן הזה לזמן ואדרבה יש לומר שבזמן הזה אפילו נתכבס על ידי נכרית או ישראלית ולא בדתו חזקה שנתכבס לפי שבזמן הזה מכבסים היטב ובגמרא ^ה מיידי בכיבוס קל ולא בכיבוס גמור ומוב כמ"ש התוס' ^ה דעל ידי כיבוס טוב הולך הכתם ע"ש):

תלא סעיף י.	תלו רבי מאיר בביתא נו, ב.
תלב סימן זה בשועיר לא הגיע לדינו. וראה ש"ך שם סי' י"ב.	תלז רשב"א בתורת הבית האריך שער ד (אא, א). ש"ך סי' סב. וראה גם לבוש סימ"ו.
תלג סי' נא.	תלח סי' סב. וראה פמ"ד צ"ע רס, ב.
תלד מ"ש רבנו שם לא הגיע לדינו. וראה ש"ך שם. פמ"ד צ"ע סי' קצו סכ"ב ובקמ"א סי' ד.	תלט סי' סו. וראה גם לבוש שם.
תלה סוף סי' עו.	תמ נו, ב.
	תמצא שם ד"ה בודקות.

הלכות נדה קצ

תכה

בפנינו ואומרת שלא בדיקתו תולה לומר שמתחילה היה ולא עבר על ידי [צח] הכיבוס, ואם נתכבס ע"י שפחה או נברית אפילו [צט] אינה לפנינו תולה לומר שמתחילה היה, ואם אפשר לעמוד על הכיבוד כגון שמכרת במראיתו אם מקדיר דהיינו שנכנס לתוך הבגד בידוע שקודם כיבוס היה, ואם מגלד דהיינו שאינו נכנס לתוך הבגד בידוע שאחר כיבוס היה, ואם אינה בקיאה בכך חוששת [צח] להחמיר (דעת הראשונים).

מזו ^{צט} לבשה הלוק הברוק לה ופשמתו [צח] וכבסתו והשאלתו לחבורתה ונמצא עליו כתם אם מגלד בידוע שמהשניה הוא והוא טמאה והראשונה טהורה, ואם הוא מקדיר בידוע שמהראשונה היא והיא טמאה [צט] והשניה טהורה.

באר הגולה

צט שם ורכי.

צח רכי שם בברייתא.

[צח] בה, ומכל מקום אם מכרת במראיתו שהוא מקדיר דהיינו שנכנס תוך הבגד חסב בידוע שקודם כבוס היה כדלקמן ^{תתי} ובידוע דלא בדיקתו כשעת הכבוס כן דעת הרמב"ן ^{תתי} והרשב"א במשמרת הבית ^{תתי} ובתורת הבית הארוך ^{תתי} והטור ושלחן ערוך סעיף מ"ז וכן כתב הש"ך ^{תתי} דלא כמנחת יעקב ^{תתי} וכתרי ופלת ^{תתי} ; [צח] הכיבוס, שאין הכתמים עוברים על ידי הכיבוס ^{תי} ;

[צח] אינה לפנינו, והוא הרין אם היא לפנינו ולא סמכין על דבריה לא לאיסור ולא להיתר (ש"ך ^{תתי}) ;

[צח] לחחמיר, שאין זה כספק דרבנן דספק הבא ממועוט ההכרה אינו ספק שאם אין זה בקי ומכיר אחר יכיר (רשב"א ^{תתי} מגיד משנה ^{תתי}). ודוקא כשהחלוק בפנינו אבל אם נאבד החלוק כיון דלא אפשר למוקם עלה המלהא מהורה דכהאי גוונא אמרינן ספקא דרבנן לקולא (רא"ה ^{תתי} ש"ך ^{תתי}) ;

[צח] וכבסתו, ולא בדיקתו כשעת הכיבוס או שאין ידוע אם בדיקתו דאף שהוקה שבדיקתו מכל מקום אם הוא מקדיר בידוע שלא בדיקתו כדלעיל ^{תתי} אבל אם ידוע שבדיקתו לא מהני מקדיר כן דעת הש"ך ^{תתי} וכן משמע במשמרת הבית ^{תתי} ;

[צט] והשניה טהורה, ואם אין יכולין לעמוד על הדבר שתיהן טמאות ^{תתי} וכן אפילו

תמב הש"י שם ד"ה מקדיר.

תמג ס"ק צח.

תמד הל' נדה פ"ד הלכה לה.

תמה שער ד (כא, א).

תמו שם.

תמו ס"ק סא.

תמוח תורת השלמים ס"ק סג.

תמט ס"ק כד.

תנ מוסקת הגמרא ג, ב (ראין חוקתו מתכבס), תוס' שם.

תנא ס"ק סג.

וכ"כ הב"ח ד"ה ונ"ש נתכבס.

תנב בתורת הבית הארוך שם.

תנג פ"ט הלכה לה, וכ"כ הלבוש סמ"ג, מ"ז ס"ק לה, ש"ך

ס"ק סד, וראה גם לעיל או"ח ס' רסא ס"א, וש"נ.

תנד בביק הבית שער ד (כא, א).

תנה ס"ק סא.

תנו ס"ק צד.

תנז ס"ק סא, וראה פרי דעה שפתי לוי ס"ק סג.

תנח שער ד (כא, א).

תנט רשב"א בתורת הבית הקצר שער ד (כ, א), מור.

פרישה ס"ק עב.

מח? שתי נשים שלבשו חלוק אחד כדוק ונמצא בו כתם אם הוא מהחגור ולמטה לשתייה שתייהן טמאות. ואם הוא למעלה מהחגור לשתייהן שתייהן טהורות. היתה אחת ארוכה ואחת קצרה אם הוא מהחגור ולמטה לארוכה כל שכן שהוא לקצרה ושתייהן טמאות. ואם הוא מהחגור ולמטה לקצרה ולמעלה מהחגור לארוכה קצרה טמאה וארוכה טהורה. ^א במה דברים אמורים כשלא פשמו אותו כלילה לכמות בו את ראשן אבל אם ביסו בו את ראשן שתייהן טמאות. ^ב כיסתה אחת מהן את הראשה ולא השניה אותה שביסתה את הראשה טמאה וחבירתה טהורה. ^ג ממי? שלש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ^ד או אחר זו ואחר כך נמצא עליו כתם כולן טמאות. והוא שיהא הספסל מדבר המקבל טמאה. ^ה במה דברים אמורים בזמן שכולן שוות. אבל אם היתה אחת מהן ראויה לראות יותר מחברתה בגון שהיא זקנה או מעוברת או מניקה או שלא ראתה דם מימיה אע"פ שגשואה אותה שאינה ראויה לראות תולה ^ו בראייה.

^ז שלש נשים שישנות במטה אחת ^ח ומשולבות (פי' תכופות ודוקות יחד כשליצות הסולס) שדגליהן מעורות זו בזו ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות. ואם אינן משולבות זו ^ט בזו ונמצא דם תחת האמצעית כולן טמאות. נמצא תחת הפנימית היא והאמצעית טמאה ^י והחיצונה

באר הגולה

קד	כ"י מרא דלקמן בסעיף י"ב ועיין במה שציינתי שם.	ק	שם בבירורא ד"ח ע"א.
קה	משנה שם דף ס ע"ב.	קא	הרשב"א שם בת"ח מרא דצינתי לעיל.
קז	כ"מפ"ש ר"ב אמי שם כמ"ה דף ס"א א'.	קב	משנה שם ד"ט ע"ב.
קח	משנה שם.	קג	שם במשנה וכו' נחמה וציתויו לעיל בסעיף (י"ט) [1].

נאבד החלוק הוהו ספק מעליא כדלעיל ^י מכל מקום מאי חוית דמקלקלת להך מפי מהך. ש"ך תסא:

[ק] כסתה. כפול לעיל סעיף מ"ז תס"ב:

[קא] זו אחר זו. וכבת אחת יתבאר בסעיף ג"ב:

[קב] בראייה. ואם כולן אינן ראויות אינן תולות זו בזו כדלקמן סעיף ג"ב תס"ג:

[קג] והחיצונה טהורה. שמתוך השניה הן דוחקות זו את זו וחיישינן שמא דחקה אחת מהן ונכנסה למקום חברתה הסמוכה לה ^י אבל לשאינה סמוכה לה לא חיישינן ^י אלא במשולבות:

תס ר"ש פ"ט סי' ד, בשם הראב"ד שער הבתמים סי' תסד
תסא ב' לבוש פ"ג. וראה גם לקמן סי' ק"ז.
תסב ראה גם לקמן סי' ק"ח.
תסג וס"ק סגו.

תס סי' קנז.
תסא סי' סו.
תסב ותבאר לעיל סי' ל.
תסג וס"ק סגו.

תכז הלכות נדה קצ

מהורה. נמצא החת החיצונה היא והאמצעית ממאה והפנימית מהורה.
כ"במה דברים אמורים כשעלו דרך מרגלות המטה אבל אם עלו דרך
החיצונה בולן טמאות שאולי דרך עברתה נמף ממנה. כ"החני מילי בשלא
נמצא על סדין [קמ] העליון (טול נסס הל"ט) אבל אם נמצא בו בין כך
ובין כך בולן טמאות מפני שהוא עשוי להתהפך אילך [קמ] ואילך.

נא [קמ] כל זה מיירי שלא ברקה שום אחת מהן אי שברקו שלשתן
ומצאו מהורות כ"אבל אם ברקה אחת או שתיים ומצאו מהורות [קמ]
הן מהורות והאחרת שלא ברקה טמאה. ואם ברקה גם השלישית ומצאו
מהורה [קמ] בולן טמאות. כ"ואם ברקה אחת ומצאו טמאה האחרות
שלא ברקו תולות בה והן מהורות. כ"ברקו שתיים ומצאו טמאות הן
טמאות והשלישית מהורה מפני שתולה בהן. והא דתלינן באותה שמצאו
טמאה למהר האחרות וכן הא דמטהרין לאותה שמצאו מהורה כ"דוקא
שקנחה עצמה בעד [קמ] שבידה מיד [קמ] תיכף למציאת הדם אבל אם

באר הגולה

באות שהוא ממאה ומכ"ש אחת בשתיים שנמצאו טמאות.
ק"ג טור בשם הרמב"ן ממירא דרב יהודה אמר רב שם ובפי'
התוס' שם ובכ"ב הרשב"א ורבעו ירוחם ובכ"ג מדברי
הרמב"ם בפ"ט מה"א"ב ה"ל'ב.

קח שם במשנה.

קט טור בשם הראב"ד.

קי שם במשנה.

קיא מצננה שם ר"ם ב'.

קיב טור והרשב"א בת"ה ואתי בכ"ש השתא ב' תולות

[קד] העליון. שמתכסות בו אבל סדין התחתון ששוככות עליו אין דרכו להתהפך אילך
ואילך כן דעת הרא"ש^ת וטור ושלחן ערוך. ומהרש"ל^ת חלק על זה וכתב דעינינו
רואות שגם התחתון דרכו להתהפך. וכתב המ"ז^ת דמכל מקום הכסת שתחת הסדין
אינו מתהפך:

[קה] ואילך. אבל לגופן אין חוששין שמא תתהפכנה מתוך שינה להיות מושלכות. והעיקר
לזה משום שבתמים דרבנן. אבל אישה אחת שאין לה מונע בכל מקום שימצא הדם
במטה ממאה שהמטה כולה מקומה ועוד דם זה מוחיבן בא עכ"ל (רשב"א^ת):

[קו] כל זה. דבולן טמאות בישנות במטה אחת מיירי שאחר מציאת הדם^ת לא ברקה
עצמה ב'.

[קז] הן מהורות, שתולין הדם בשלישית שלא ברקה עצמה^ת:

[קח] כולן טמאות. דהאי דם מוחיבא אתא. (גמרא^ת):

[קט] שבידה. פירוש שהיה העד כבר בידה^ת בשעת מציאת הדם במטה וקנחה עצמה
בו תיכף ומיד ולא הכניסתי לתורים ולסדקים ומצאו טמאה דוראי היתה ממאה

תע פרישה ס"ק פא.
תעא לכוש ס"א.
תעב סא. א.
תעג רש"י יב. א ד"ה לקנחה.

תסו פ"ט ס"ה ד.
תסז בתורת נמור. תנא בפרישה ס"ק פ. וש"ך ס"ק מו.
תסח ס"ק לז.
תסט בתורת הבית האריך שער ד (כא, ב). ב"י ד"ה חב
הרשבא. ש"ך ס"ק סה.

שהתה כרי שיעור בדיקה החיינו כרי שתקנה בחורין וכסרקום אין הבדיקה מועלת למטמאה לטהר האחרות ולא לטהורה לטהר עצמה.

נב כמה דברים אמורים בשבולין שנות. ^ע אבל אם אחת ראויה לראות יותר מחבירתה שאינה ראויה תולה בראויה. ^{קיא} כיצד ישי אחת זקנה שעברו עליה שלשה עונות ולא ראתה ואחת ילדה ^{קיאב} זקנה טהורה

באר הגולה

קטן נחמא דינה לעיל כמי קפ"מ ויניינוו שם.

קיד שם במשנה ובתפארת שם בכריתא.

כבר בשעת מציאת הדם במטה שכבר יצא או לבית החיצון דם זה שמצאה על העד בקניוה והלכך מחוקינן בה הדם שבמטה ואמרין שממנה נפל עכשיו בשעה שהיא כבר טמאה ודאי ביציאת הדם לבית החיצון. אבל אם אחר מציאת הדם במטה הושיטה ידה תחת הכר והכסת ונמלה עד וקנחה בו או שהכניסה העד שבירה לחורין ולסדקין שבבית החיצון אינה טמאה ודאי בשעת מציאת הדם במטה אלא ספק כדלעיל סימן קפ"ו ^{חשי} הלכך לא מחוקינן בה הדם שבמטה לטהר האחרות. וכן אם בדקה ומצאה טהורה לא מחוקינן לה בטהורה לומר שהדם שבמטה לא בא ממנה אלא כשהייתה טהורה ודאי בשעת מציאת הדם במטה ולא היה בה דם בבית החיצון והיינו שקנחה עצמה תיכף ומיד למציאת הדם בעד פהויה כבר בירה ולא הכניסנו לחורין ולסדקין ^(עיי' ב"ב תשי):

[ק"י תיכף, ומהויה אף שקנחה עצמה תיכף ומיד לא מהני אלא בשקנחה בעודה שוכבת במטה או כשעומדת ממנה אבל אם לאחר שעמדה ממנה נמצא הדם במטה וקנחה עצמה תיכף ומיד למציאת הדם לא מחוקינן בה הדם שבמטה כשמצאה ממאה מאחר שלא נמצאה ממאה בעודה במטה או תיכף ומיד לעמידתה ממנה. וכן אם מצאה טהורה אין בדיקה זו מועלת לטהר עצמה ממעם זה ^{חשי}, ולכך לא נשנית בדיקה זו אלא בג' נשים שישנות במטה כאחת ולא בג' נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו דלעיל סעוף מ"ח דהתם אין הבדיקה מועלת לטהרה לטהר עצמה ולטמאה לטהר את האחרות אלא בשלישית שקנחה עצמה קודם שפשטה החלוק או תיכף ומיד להפשטה וכן בספסל אבל הראשונות אף שקנחו תיכף ומיד למציאת הדם אין בדיקה זו מועלת כלום במאחר שכבר פשמו החלוק ועמדו מעל הספסל קודם בדיקתן ^(ראב"ד ריש רמב"ן תשי). וכן משמע מסתמת השלחן ערוך ^{תשי} וחזר בו ממה שכתב בב"י):

[קיא] כיצד כו', ודוקא בהך עניינא אבל יש לה וסת אינה תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה ^(תוס' ע"ג):

[קיאב] זקנה טהורה. אמילו הילדה יש לה וסת והיא שלא בשעת וסתה תלינן בילדה ^(ש"ך תפ):

תעט ששינת מולשין חפור שכתב וכל זה כו' (ויפרש הכ"י ד"ה כתב הרשב"א, דקאי אף אהלוק), וכתב: והא דתלינן כו' (דקאי רק אמרה).
תפ ס, ב ד"ה עוביה. דהגות מימונית פ"ט אות ע. ש"ך ס"ק סט.
תפא ס"ק עא. פרישה ס"ק פד.

תעד ס"ק א, ושי"ג.

תעה ר"ה ונ"ש בשם הרמב"ן.

תעו ראב"ד שער הכתובים ס"ו ב רמב"ן הל' נדה פ"ד הלכה למ. הגהות מימונית פ"ט אות ס.

תעז שם.

תעח פ"ד הלכה מא.

הלכות נדה קצ

תכמ

וילדה ממאה. אחת מעוברת שהוכר עוברת ואחת שאינה מעוברת מעוברת טהורה ושאינה מעוברת ממאה. אחת בתולת דמים ^{ע"י} שלא ראתה ^{ע"י} מעולם ואחת שראתה שלא ראתה טהורה ושראתה ממאה. אחת מניקה ואחת שאינה מניקה טהורה ושאינה מניקה ממאה. ^{ע"י} וכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה שאם לבשה חלוק בזמן שאינה מעוברת ואחר כך לבשתו בזמן שהיא מעוברת ונמצא עליו דם תולה בימים הראשונים שלא היתה מעוברת וכן מניקה זקנה ^{ע"י} וטהורה. ^{ע"י} ואם היו בולן שוות מניקות או זקנות או אחת זקנה ואחת מניקה אין תולות ^{ע"י} זו בזו. ^{ע"י} היו ^{ע"י} שלשתן ערות ושוכבות על המטה או יושבות על הספסל כאחד ונמצא דם תחת אחת מהן אפילו תחת האמצעית ביון שכל אחת מכרת מקומה אותה שתאמר ברי לי שלא כאתי למקום שנמצא הדם טהורה. ^{ע"י} ואם נמצא ביניהן השתים שנמצא ביניהן ממאות והאחרת טהורה. ^{ע"י} ואם עלו דרך החיצונה ונמצא תחת החיצונה בולן ממאות. תחת האמצעית אמצעית ופנימית ממאות והחיצונה טהורה. תחת הפנימית היא לברכה ממאה ושתים החיצונות טהורות. ^{ע"י} ואם היה להן עסק לצד פנים שדרבן לקרב לצד הפנימי כגון שהן

באר הגולה

קטו כפי רש"י שם ואפי' היא נשואה קרוי לה בתולה.	וידעות כ"א את מקומה.
קזו הרשב"א בת"ח וז"כ רבינו ירוחם.	קכ מביימת שצויתו בסוף זה המעקה.
קח שם במשנה וכתפריש שם בנמ'.	קכא שם במשנה צינתיו לעיל סעיף (א) (ג) [2].
קטו טור וז"כ הרשב"א בת"ח האריך ב' ה"א דהא דלעיל במעקה ל' היא חבירותה הסמוכות לה ממאות דוקא ישנות דמתוך הישנה הם דוחקות זו את זו משא"כ בנעורות	קכב מביימת דב' נשים שהיו מוחזות ובי' שם ד"ם ע"ב ומסיים שם בביימת בינתיים שיתכן ממאות וכן תעתיק הבור.

[ק"ג] מעולם. אף על פי שהיא נשואה ^{ע"י} וכדלעיל סעיף מ"ט:

[ק"ד] וכשם כ"ו. כפול לעיל סעיף מ"ה:

[קטו] וטהורה. פירוש שהטהורה תולה בימי נדתה כדלעיל סעיף מ"ד:

[קטז] זו ב"ז. והוא הדין אם אחת זקנה ואחת בתולת דמים או אחת זקנה ואחת מעוברת או אחת מעוברת ואחת מניקה וכל כהאי גוונא ששתיהן אינן ראויות לראות שתיהן ממאות (ש"ך ^{ע"י}):

[ק"ח] שלשתן עדות. כצ"ל. פירוש שהיו נעורות ולא ישנות ^{ע"י} דבישנות היישני שמה מתוך הישנה שהן דוחקות זו את זו דחקה אחת מהן למקום הכרתה שאצלה ^{ע"י} והוא הדין בערות בכל מקום שהן נודדות ממקום מעמין ודרכן לירדק ולכנס לפנים ממחיצתן כגון נשים שמוחזות ברחיים ^{ע"י} דלקמן ^{ע"י}:

תפב רש"י פ, ב ד"ה עוברת. ש"ך ס"ק עב. וראה לעיל ס"ק ה.
תפג ס"ק עג. רשב"א תורת הבית הקצר שער ד (יב, א).
תפד פרישה ס"ק פה.
תפח כדלעיל ס"ק קג.
תפו ראב"ד שער הבתומים ס' ב. רשב"א תורת הבית הארוך שער ד (כא, ב).
תפז מע"י ה.

תפב רש"י פ, ב ד"ה עוברת. ש"ך ס"ק עב. וראה לעיל ס"ק ה.
תפג ס"ק עג. רשב"א תורת הבית הקצר שער ד (יב, א).
תפד פרישה ס"ק פה.

מוחנות ברחים ונמצא דם תחת הפנימית [קייח] שתיים הפנימיות ממאות ואם נמצא [קייט] תחת החיצונה [קכב] החיצונה ממאה ופנימית היא מהורה שאין פנימית דוחקת לבא לצד החיצונה.

גנ קיי-הא דאמרינן נמצא דם בחלוק או מטה או ספסל כולן ממאות אם נתעסקה אחת בכתמים כולן מהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמים.

גד קיי-אין בכתמים משום וסת. ביצד מצאה כתם בר"ח אפילו שלש פעמים לא קבעתו ולא [קכא] עוקרתו. חוץ מכתמי עד [קכב] הברזק לה שהם מטמאים ככל שהן והרי הן בראיות לכל דבר*.

באר הגולה

קכג בת"ה בשם ה"א מרבי' דראב"ד בספר בעל הנפש וכו' ה"ה בפ"ש מה"א.
 קכד טור וכו' הראב"ד שם בספרו.
 * (ב' בם' ש"ה דף ק' ע"א בשם שלמי נבדדים מימי כתמים מיריפה אם בעין חוט ארומות מקיפו סביב מפריפין אותו).

[קייח] ב' הפנימיות טמאות. והחיצונה מהורה דכולי האי אין דוחקין זו את זו (פרישה^{תפח}):

[קייט] תחת החיצונה. פירוש החיצונה לפנימית אף על פי שהיא אמצעית (פרישה^{תפח}):
 [קכב] החיצונה, ואם עברו דרך החיצונה כולן ממאות כדלעיל^{תצ} (פרישה^{תפח}):

[קכא] עוקרתו. פירוש שאם היה לה וסת קבוע ושינתה אותו ג' פעמים שלא ראתה בו אלא כיום אחר שמצאה בו כתם ג' פעמים אין הוסי' נעקר בכך לגמרי^{תצב} לענין^{תצג} שאם תחזור ותראה בו אינה צריכה עקירה ג' פעמים עד שתקבעו כיום אחר בראה ממש כדלעיל סימן קפ"ט סעיף י"ד וסעיף מ"ו או בבדיקת עד הברזק לה כדמסיק:

[קכב] הברזק לה. אבל שאינו ברזק דלעיל סעיף ל"ו דקיימא לן כרבי חייה דאינה ממאה אלא משום כתם שהרי לא גזרו בה^{תצד} וסת^{תצה}. וכן רואה שלא בהרגשה שאינה ממאה אלא משום ל"ב^{תצז}. אבל דם הנמצא בבדיקות עד מומאתו מראוייתא להרמב"ם או ספיא דארוייתא להתוס' כדלעיל (סי' קפ"ג^{תצח}):

תפח ס"ק פה. וראה גם לעיל ס"ק קג.
תפט ס"ק פמ.
תצ סעיף זה.
תצא ס"ק צ.
תצב דאף שגם בראתה כתם ג' ביום אחר (ואפילו רק הפסקת מלאות ג' עונות) נעקר הוסי' הקבוע שלא להשוש בו יותר (כדלעיל סי' קפג סמ"ד), מ"מ אין הוסי' הקבוע נעקר בראית הכתמים לגמרי לענין כו'.
תצג לענין המבואר לעיל ס"ד וס"ק נג, וסמ"ו וסמ"ט, שכשחוזרת ורואה בסתה הקבוע ה"ז כוסי' חדש

שנעקר בפעם אחת, שאין אומרים כן אלא כשקבעה לה וסת אחר בראה נמשש או בבדיקת עד (משא"כ כשיאתה כתמים ג' ביום אחר לא עקרה את וסתה הקבוע לענין זה). פרישה ס"ק צא.
תצד כדלעיל ס"ק ע.
תצה מ"ו ס"ק טא. תורת השלמים ס"ק נג.
תצו גמרא נה, תנ"א.
תצז ברמ"א שם, ובש"ך ס"ק לש. וראה לעיל ס"ו וס"ק כא"כ, וש"נ.
תצח ס"ק ג, וש"נ.

קצא דין אשה שמצאה דם בהשתנה וכו סעיף אהד:

א* [א] האשה שהשתנה מים ויצא דם עם מי רגליה בין שהשתנה והיא עומדת בין שהשתנה והיא יושבת הרי זו טהורה. ואפילו הרגיש

באר הגולה

א לשון הרמב"ם בפ"ה מט"כ ה' ה"ו וכרבי יוסף במשנה נדה
הרמב"ן סלכותיו הרשב"א.
ב מסקנת הגמ' שם ד"ג ע"ב

[א] בריש פ"ה נדה" תנן האשה שהיא עושה צרכיה (פירוש שממלת מים¹) וזאתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה. ופרך בגמרא מאי שנא עומדת דאמרנן מי רגלים הדור למקור ואייתי דם ויושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם אמר שמואל במזונקת. ופירש רש"י מזונקת מקלחת דכיון דנפק בקלילה כי אורחא לא דחיקא ולא הדור מי רגלים למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים אבל שותתת איידי דאוקמא אנפשה הוא איכא למומר הדור כאלו עומדת אבל עומדת אי אפשר לה לזנק עכ"ל. ופרך בגמרא מזונקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתא דם. ופירש רש"י מזונקת נהי נמי דלא הדור למקור מידו מאן נימר לן דבהרי מי רגלים אתא דנימא ודאי לאו ממקור הוא מדאתא בהרי מי רגלים אלא ממקום מי רגלים ומכה יש בה דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ממקור ולא מחמת מי רגלים עכ"ל. והתוס' כתבו דלמא בתר דתמו מיא פירוש אפילו במזונקת דלמא בתר שהניחה מלונק ושותתת הדור למקורה ואייתי דם. אבל על פירוש רש"י דפירש שלאחר שכלו מי רגלים אתא דם כי אורחא קשה דאם כן בשעה שמונקת נמי ליפרך דלמא בא דם כדרכו כשאר אשה שהיא רואה אלא ודאי פשימא ליה מדלא חזאי קודם עשיית צרכיה או אחר כך אם כן הדם לאו ממילא אתא אלא על ידי מי רגלים שחזרו למקור ואתא דם. ושנא בשעת זיוגך אי אפשר לדם לבא כדרכו שמהמת היונוק נסתם המעיין של דם עכ"ל. וכן דעת הרא"ש² כהתוספות דלא היישנון דאתא הדם כי אורחא אהר שכלו מי רגלים. והרשב"א³ ומהר"ם⁴ סבירא להו כפירוש רש"י (אלא דלהרשב"א לא היישנון לחבי אלא לרבי מאיר אבל לא לרבי יוסי דהלכתא כוותיה⁵ ומהר"ם פליג כדלקמן⁶). ומשני בגמרא אמר ר' אבא כיושבת על שפת הספל ומזונקת בתוך הספל ונמצא הדם תוך הספל דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא דם על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי עכ"ל הגמ'.

והנה לפי מה שכתב רש"י דעומדת אי אפשר לה לזנק אם כן רבי יוסי דמטרה עומדת

1 ו תורת הבית האריך שער ד (כב, ב. ב) מועתק לקמן ד"ה (והנה), שפירש כרבי יוסי: כיון שבשעת צרכים אתא דם חוקה עם המים בא (הרי שהתשש לרבי מאיר שלא בא מחמת המי רגלים).
2 שו"ת מהר"ם מורטנבורג (פראג) סי' תרל. הובא במרדכי שבועות רמז תשלח (א, ג), והנהרות מייזוניות פ"ה אות ב (שלכן במאה בזה אף לרבי יוסי שאינו הורשש למי רגלים הדור למקור, וכדלקמן ס"ק א). וראה שו"ת צ"צ סי' קמח אות ג"ד. אות"י סי' נג, אות ב.
3 כדלקמן (ד"ה והנה).
4 ס"ק יא.

א נג, ב.
ב רש"י שם ד"ה צרכיה.
ג שם ד"ה דלמא.
ד ראה גם לעיל סי' קמג ק"יא ס"ק ב במגף התנהגות ה' מהר"ב (ס"ה גמיה). סי' קפו ק"יא ס"ק א (ד"ה ואין לומר, במסכת ה"ה אלא, אף בדעת רש"י). לקמן ס"ק יב. וראה שו"ת צ"צ סי' קלו אות ג. סי' קמ. סי' שכת. אהע"ו סי' ג אות ב.
ה (שפירש המעם שהוששין שחזרו למקור והביאו דם).

גופה וזוהי עושה אינה חוששת שהרגשת מי הנליה היא זו שאין מי הנליים
מן החרד ודם זה הם מבה הוא בחלחולת *או בכוליא. סגס: ו"א לזין

באר הגולה

* (פדוש כמני שהשתן עוכרת כד).

מטהר אפילו עומדת ושותתת וכל שכן יושבת ושותתת והכי קיימא לן, וזהו דעת הרמב"ן
ורמב"ם י"א ושו"ע שלא חילקו בין שותתת למונקת. ובכ"י ב"ש הרשב"א כתב עוד דאפילו
יושבת על שפת הספל ומונקת לתוך הספל ונמצא הדם על שפת הספל ולא בתוך הספל
מהורה. ובתורת הבית הארוך ביאר הרשב"א המעם משום דהא דפריך בגמ' דלמא בתר
דתמו מיא אתא דם היינו לרבי מאיר דכיון דאיהו חייה אפילו בא בשעת צריכה ניהוש
נמי כל היבא דאיכא למיחש אבל לרבי יוסי כיון דבשעת צריכה אתא דם חזקה עם המים
בא ואפילו נמצא על שפת הספל עכ"ל י"א. וכן פסק הב"י. דלא כמהר"ם במרדכי והגהות
מיימוניות י" דסבירא להו דרבי יוסי לא פליג ארבי מאיר אלא בעומדת אבל ביושבת מודה
ליה דאיהו מהורה אלא כאוקמתא דר' אבא ביושבת כו'.

אבל התוס' י"ו והרא"ש י"ו כתבו דעומדת אפשר לה לזנק והכי פירושא דסוגיא דשמתין
יושבת נמי ניימא מי נגליה הדור למקור ואייתי דם דס"ד דמתניתין איירי בכל ענין בין
בשותתת בין במונקת הלכך פריך דכי היבא דבעומדת טמאה בחדא לריעותא כמה שאין
רחמה נפתח שילוכו מוכי נגליה לצאת להדיא אלא נעצרין שם ואיכא למימר הדור למקור
ואייתי דם ואף על גב דאיכא חדא לטיבותא דמונקת יושבת נמי תהא טמאה היבא
דשותתת כיון דאיכא חדא לריעותא ומשני כולה דמתניתין מיירי במונקת ותרתי לטיבותא
בעינן לרבי מאיר יושבת ומונקת ולרבי יוסי לא בעי תרתי לטיבותא אבל בתרתי לריעותא
דעומדת ושותתת לא אשכחן דמיהר רבי יוסי דהא רבי יוסי לא מיהר אלא מה שמימא
רבי מאיר דעומדת ושותתת דלא איירי בה רבי מאיר לא אשכחן דמטהר רבי יוסי. והא
דמוקי הגמרא יושבת דמתניתין ביושבת על שפת הספל ומונקת לתוך הספל היינו דוקא
לרבי מאיר דמטמא ביושבת ושותתת הלכך במונקת נמי איכא למיחש דבתר דתמו מיא
ופסק היונוק ואין המים יוצאים בגבורה הוה ליה כמו שותתת והדור מי נגליים למקור
והביאו דם אבל רבי יוסי דמטהר עומדת בחדא לטיבותא דמונקת מטהר נמי יושבת אף
בשותתת עכ"ל הרא"ש. וזהו דעת היש אומרים שבהג"ה.

וכתב הב"ח י" דלשמה זו יש לעומדת לרבי יוסי כל דין יושבת לרבי מאיר והלכך אין
לטהר אפילו בעומדת ומקלחת לתוך הספל דאיכא למיחש דבתר דתמו מיא ופסק היונוק
ואין המים יוצאים בגבורה והוה ליה שותתת חזרו למקור והביאו דם. אבל מלשון רמ"א
לא משמע כן, וצריך לומר דסבירא ליה לרמ"א דכיון דהא דהתמיר הרא"ש בעומדת
ושותתת הוא משום דלא אשכחן דמטהר רבי יוסי אבל לא אשכחן נמי דמטמא הלכך

י"ד שהובאו לעיל. שהיא דעה הא' דלקמן ברמ"א ובס"ק
יא. וראה פ"י דעת מורי כספ ס"ק א.
יט שם ד"ה האשה.
יז פ"ט ס"א.
יח ד"ה אלא דאיכא למידק.

י פ"ג ס"ג.
יא פ"ה ה"ו.
יב ד"ה ותמיהני.
יג ראה ש"ת צ"צ סי' קמה את א.

הלכות נדה קצא

תלג

להסירה חלה ציוצת והשמינה חבל צעומת אם מקלחת למוך הספל ונמנח שם דם טהורה. חבל אם שותמת על שפת הספל ונמנח שם דם טמאה דהואיל (והמקום) נר חוזרין למקור ומביאים דם (הטור בשם הרא"ש). וי"א דאפילו ציוצת אין להמיר חלה במקלחת ונמנח הדם מוך הספל חבל על שפת הספל טמאה. וצעומת בכל ענין טמאה. (מרדכי ה"ג וצ"י בשם הגהות מיימוני ושערי דורא וצינוני זכב סימן ק"י וכן משמע ממשנת הר"ן ומהר"ם במשנות סימן תר"ל ולאודה והגהת ש"ד בשם מהר"ט) והכי נהוג. וזוקף כשנמנח הדם כספל שהיא משתנת שם למוד ידידע שהוא ממנה חבל אם נמנח כספל שאיש ואשה מטילין שם מים טהורה [ב] בכל ענין (טור

מדי ספקא לא נפקא ולכן אין להחמיר אלא בודאי שותתת ולא בראיבא למיחש והלכך אם נמצא תוך הספל שהיתה מקלחת בה מתחלה אף שהיתה שותתת אחר כך שפסק היונוק יש לתלות הרם שיצא בקלוח ולכן לא מימא רמ"א אלא בנמצא על שפת הספל דשם אין לתלות בקלוח¹⁰¹. וכן משמע בטור¹⁰². אבל אם היתה שותתת מתחלה ועד סוף אף בתוך הספל כל שכן דממאה כמו שכתב הש"ך¹⁰³ בשם הב"ח.

ושיטה שלישית והיא דעת רבינו חננאל¹⁰⁴ דאף רבי יוסי לא מיהר אלא משום נדה אבל ממאה משום כתם מדרבנן דאמר ר' יורא¹⁰⁵ כשמהר רבי יוסי גבי עד שאינו ברזק דלעיל סי' ק"צ¹⁰⁶ לשמרו הלך שמהר ברואה במי רגלים אם כן כי היבא דגבי עד שאינו ברזק קיימא לן בר' חייא דממאה משום כתם כדלעיל שם¹⁰⁷ הכי נמי הבא ואין לטוהרה לגמרי אפילו מדרבנן אלא היבא המטהר רבי מאיר דהיינו ביושבת ומונקת ולא בשותתת ולא בעומדת אף על פי שמונקת. והוה דעת היש אומרים הב' שבהג"ה.

וכתב הש"ך¹⁰⁸ דלשיטה זו אין לטוהר אלא ביושבת על שפת הספל באוקימתא דר' אבא¹⁰⁹ אליבא דרבי מאיר אבל לא ביושבת באמצע הספל (ורמ"א) שלא כתב כך¹¹⁰ יש לומר דסבירא ליה דלדינא אין להחמיר אלא בעומדת או ביושבת ושותתת בודאי¹¹¹ דהיינו¹¹² בנמצא על שפת הספל אבל בנמצא תוך הספל אף על פי שיושבת באמצע הספל? אף על גב דאיבא למיחש דילמא בתר דתמו מיא והוה ליה כמו שותתת הדור למקור ואייתי דם כמ"ש לעיל בשם התוס' והרא"ש מכל מקום כיון דאפילו בודאי שותתת אינה ממאה אלא משום כתם לשמה זו אם כן הוה ליה ספק כתמים ולקולא. ובגמרא לא פריך הכי אלא לרבי מאיר¹¹³ דאמר ממאה נדה):

[ב] בכל ענין. אף בעומדת דאף רבי מאיר דממאה בעומדת מודה בכהאי גוונא משום

101 ונ"ב.
102 שהחמיר רק בנמצא על שפת הספל.
103 וכן נהבאר לקמן סי' ק"ב. וראה פ"י דעה מורי כסף סוף סי' א. פתחי חלבה מילואים סי' ג.
104 או אפילו מונקת בתחלה ושותתת בסוף. דהיינו בנמצא כ"י.
105 ל ומונקת.
106 לא כמובא לעיל (ד"ה והנה) מדרשב"א (ד"ה אבל התוס') מדרא"ש. וכך יש לפרש אף לדעת ר"ה.

107 יח ראה שו"ת צ"צ סי' קמח אות ב. סי' קנז אות ב.
108 יט שכתב בדעת הרא"ש: אם שותתין על שפת הספל ממאה.
109 כ סי' ב.
110 כא חובא בתוס' יד, ב ד"ה ורבי יוסי. רא"ש פ"ב סי' ב.
111 שו"ת מהר"ם מריזונבורג שם.
112 כב ד"ה.
113 כג מעוף לו.
114 כד סי' ע.
115 כה סי' ה.

ופוסקים מהש"ק). וכל זה אם נמצא דם במקרה אבל אשה שרגילה לראות דם נמי רגילה ומרגשת כאב בשעה שמטלמ מים כגון המולי שקורין (הארי"ן וי"ד) נראה דיש להמיר בכל עתין דהא איכא ידיים מוכיחות שיש לה מכה המכאיב אותה בהטלת מי רגילה וממנו הדם יוצא. ואפילו אם מוציאה דם אחר הטלת מי רגלים [א] כשמקנחת עצמה טהורה דמאחר דמרגשת כאב ואינה מוציאה דם רק אחר [ב] הטלת מי רגלים

דאיכא ספק ספיקא שמא מן האיש ואם תמצי לומר מן האשה שמא ממי רגלים (גמרא א).
ואם כן הוא הדין ביושבת ושותתת אף על גב דאיכא נמי חדא לריעותא ואפשר דאף בעומדת ושותתת דאיכא תרתיה לריעותא סוף סוף מידי ספיקא לא נפקא והוה ליה ספק ספיקא ולקולא (עיין מנחת יעקב א²⁷ וכתרי ופלתו א²⁷ דלא בש"ך א²⁷):

[ג] כשמקנחת עצמה. ובמי רגלים לא נמצא כלום דבכהאי גוונא לכולא עלמא טמאה מדאורייתא ברואה בלא כאב כדלקמן בהג"ה א¹⁷ הכא טהורה לגמרי מאחר דמרגשת כ"א¹⁷:

[ד] הטלת מי רגלים. כלומר וידוע שאין מי רגלים מן המקור כדלעיל בשו"ע א²⁷ הלכך על כרחך דם מכה הוא מה שאין כן בכאב אחר שאינו בהטלת מי רגלים שאף שהיא רואה לעולם בשעת הכאב איכא למימר שהכאב גורם לדם המקור שיבא ולא דם מכה הוא כדלעיל סי' קפ"א א²⁷ בשם החכם צבי א¹¹.

(אבל כאב שאין לחוש בו שיבא דם המקור מחמתו א¹⁰ והיא רואה לעולם בשעת הכאב או אחריו מיד א¹⁰ ודאי דם מכה הוא ולא חיישינן דלמא אתרמי דאתא דם כי אורחא בשעת הכאב כי כי הויא דלא חיישינן להכי ברואה בשעה שהיא עושה צרכיה לפי דעת התוס' והרא"ש דלעיל א¹¹. ואף לפי דעת רש"א א¹⁰ אליבא דרבי יוסי דהלכתא כותיה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א רכיון דבשעת צרכיה אתא דם חזקה עם המים בא ולא כי אורחא. וחזקה זו איתא נמי ברואה בשעת הכאב או אפילו אחריו מיד דהא דרואה אחר הטלת מי רגלים מיד טמאה היינו דכיון דלא נראה כלום עד אחר גמור ההשתנה ליכא למתלי במי רגלים כמו שכתב ב"י א¹⁰ אבל בכאב איכא למיתלי שפיר שהכאב גורם לה שיבא מיד אלא שלא הספיק הדם לבא עד שפסק הכאב):

מב ואם לא נמצא מיד, אלא אחר זמן מה, מבואר לעיל שם (בסוף הס'ק) שלא להקל.
מג כפי שנתבאר לעיל שם (בריש הס'ק) בדעת החכם צבי. ונתבאר לעיל שם ק"יא סי' יא, הרהיבחות שאין אמורים בן.
מד ס"ק א (ד"ה הראשון).
מה דאף שלדעת רבי מניא לא מיהר רש"י (נ"ג, ב) ד"ה במוקפת) אלא משעם דאין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים, מ"מ לדעת רבי יוסי (שאין חוששין דלמא בתר דתמו מוא ארא דם) היינו נשעם האמור בתוס' ורא"ש, כמ"ש לעיל (ס"ק א ד"ה ותנה) בשם הרשב"א (תורת הבית הארוך שער ד כב, ב). וכ"ה לעיל סי' קפ"א ס"ק א (ד"ה אלא ודאי) וס"ק יא (בתחלתו). לקמן סי' מו.
מו ד"ה בתבו הגהות מיימוניות כ"ה פשיטא. וכדלקמן ריש ס"ק י.

לב נ"ג, ב.
לג תורת השלמים ס"ק ג (אפילו נמצא על שפת המפיל).
לד סוף ג.
לה ס"ק ג.
לו ובס"ק י, בשם המורה"י. וראה לקמן סוף ס"ק ה. שו"ת צ"צ סי' קלז אות י. סי' קנז אות ג.
לז ונשעם החולק, ראה לקמן סוף ס"ק ה.
לח מרמב"ם פ"ה ה"ו. וראה לקמן ס"ק י.
לט ריש ס"ק לד.
מ סי' מו.
מא כן הכריע אף לעיל שם (ד"ה ולמעשה). אמנם בק"א שם סוף ס"ק א מסיק, שלא להתמיר אלא כשאין דרך לדם זה לבוא לבית החיצון. וראה שו"ת צ"צ סי' קנז, וסי' קטז אות א.

ודאי דס מכה הוא (בהגתה ש"ד בשם מהר"ל והוא בתשובת מהר"ל סימן (ר"ג) [קעג] ש"כ בשם מהר"ש וי"י בשם אגור בשם מהר"ש). אך יש מחמירין שלא להמיר רק באשה שיש [ה] לה וסת [ו] ולהצריכה בדיקה (דעת מהר"ל שם) דהיינו שקודם שמשמין מדקום עממה היטב בחורין ובסדקין ואם לא תמצא דם מניח מוך נקי על המקור [ז] בפנים ומשמין ומקנה עממה יפה [ח] ממני רגליה ומזילא המוך אס נקיה היא הוכמה גדולה דלין [ט] הדם מן המקור (שם ובמהר"י) והכי נהוג. ואם בדקה

[ה] לה וסת. אפילו אינה קבועה ביום ידוע אלא שיש לה זמן קבוע שרגילה להמתין מסוף ראיה עד תחלת ראיה לכל הפחות כך וכך ימים ובתוך ימים אלו אינה רואה לעולם ואחר כך אין לה וסת קבוע¹¹ יש להחזירה בתוך ימים אלו ולא אחר כך כי שמא יארע לה וסתה פעם אחת אחר המלת מו רגליה מיד מאחר שאינו קבוע לה ויהיה דם נדה מעורב בדם המכה ונמצאת ממחר נדה גמורה. ואף דאשה שמרגשת שהדם יוצא ממכתה מהורה אף בשעת וסתה ולא חיישינן שמא דם נדה מעורב בו בדלעיל ס' קפ"ז¹² מכל מקום בוו שאין לה מכה מבוררת אלא ידיים מוכיחות שודאי דם מכה הוא יש להחמיר. כן כתב מהר"ל בתשובה¹³ ונמשך אחריו רמ"א. אבל הש"ך¹⁴ הקשה דאם בדיקה זו דלקמן חשובה בדיקה אפילו אין לה וסת נמי דכיון שלא נמצא כלום על המקור למאי נחוש לה וכן מהר"י¹⁵ השיב לה בדיקה מעלייתה (ויש לומר דכוונת מהר"י¹⁶ ורמ"א שלא להחזיר בלא בדיקה אחר שבדיקה ג' פעמים ומצאה המוך נקי אלא באשה שיש לה וסת). ולפי מה שכתבתי לעיל¹⁷ בדעת רמ"א במרדכי לא קשה מידי עיין שם:

[1] להצריכה בדיקה. דאף שיש ידיים מוכיחות שהדם בא ממי רגלים מכל מקום חיישינן דלמא הדור מי רגלים למקור ואייתי דם גם מהמקור¹⁸. ולסברא הראשונה ס"ל כיון דודאי בא ממקום מי רגלים למה לנו להלות לחומרא ולומר שמא בא גם כן מן המקור הוי כאן ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ואפילו רבי מאיר אפשר דמורה לרבי יוסי בכהאי נושא (עיין תשובת מהר"י ס' ב"ה):

[2] בנפלים. בעומק כל מה שתוכל (מהר"י¹⁹) למעלה מנקב שיוצאים ממנו מי רגלים כי האשה יש לה ב' נקבים באותו מקום האחד שיוצא ממנו השתן והוא למטה סמוך ליציאתם לחוץ והאחד שיוצא ממנו דם נדות והוא למעלה בעומק הרבה (מהר"י²⁰):

[3] ממני רגליה. ומדמ היוצא עמהם²¹ כדי שלא יתלכלך המוך בדם בעברו שמא בשתוציאנו:

[4] הדם מן המקור. דאם בא מן המקור הוה ליה להמצא על המוך (מהר"י²²) וכן היא יכולה לבדוק במוך שבראש המכתול שבתוך השפופרת שתכניס למעלה מהנקב

מז כדלעיל ס' קפ"ז וס' ק"ח.

מ"ח ס' כה.

מ"ט ס' קעג.

נ ס' ק.

נא ס' כה.

נב ס' ג, להחזיר גם שבמני רגלים לא נמצא כלום (שבה לא מועלת הבריקה, רק הכאב). ואזיל: לקבן (ס' י).

וראה אהלי יוסף סא, ד. יביל תורה (ירוש') כב ע' 60.

גג כן הוכיח לעיל ס' קפ"ז לדי (ד"ה ונד), ובק"א שם

ריש ס' ק"א. וראה גם לקבן ס' י.

נד ס' כה.

נה שם. הוכח בפ"ז ס' ג.

נו שילת טהר"ל ס' קעג.

נז ס' כה.

עלמה ג' פעמים זכה'י גוונא ומנאה המוך נקי מומרת אחר כך גלג זדיקה שלג בשעת וסמה דמוקה דמס מכה הוא מנאחר שאינה מנאחא אומה רק אחר שהשתינה. וכל זה דוקא שמרגשת כלב עם מי רגליה אבל אם אינה מרגשת כלב וצודקת עלמה אחר הטלת מיס ומנאחא דם סם לל מנאחא דם זמי רגליה [א] ודאי עמאה (כן משמע שם וצגהנות מיימוני וצמרדכי שם). אבל אם מנאחא דם מוך מי רגליה וגם על העד שצדקה עלמה זו יס אומרים שהיא עמאה דלל המירו רק דם שנמלל מוך מי [א']

שיוצאים ממנו מי רגלים בשעה שהיא מטלת מיס ואז אינה צריכה לקנח עצמה לא בתחלה ולא בסוף שהרי השפופרת מפסקת בין המוך לדם שבצדין כדלעיל ס' קפ"ז¹⁰¹. ולזה נתכוין הר"ן בתשובה¹⁰² הביאה כ"ס:

[ג] ודאי טמאה. ובלוא עלמא¹⁰³ מדאורייתא דדם המקור הוא ולא ממי רגלים כיון דלא אתא עם מי רגלים (מרדכי¹⁰⁴). ומבואר מלשון רמ"א דהבא לא מהני בדיקה דלעיל דאף שלא נמצא כלום על המוך אפשר דדם אתא כי אורחא מן המקור וירד על כותלי בית הרהם ולא נקלט במוך כלל אלא יצא וזא לו על צדדי המוך. ולא מהני בדיקה דלעיל אלא דלא אמרינן דדור מי רגלים ממש למעלה למקור ואייתי דם¹⁰⁵ שאם כן לא היה המוך נקי אלא מלוכלך במי רגלים דהדור גם כדם דאייתי שהוא מעורב במי רגלים דהדור עיין מ"ש לעיל¹⁰⁶. ומיהו בדיקת שפופרת¹⁰⁷ מהניא אף הבא כמבואר מ"ש לעיל סימן קפ"ז¹⁰⁸ בשם הרשב"א וכן משמע בתשובת הר"ן¹⁰⁹. והיינו מעמא משום דהשפופרת מגיע עד מקום שהשמש דש¹¹⁰ שהוא תוך הפרוודור¹¹¹ ופתח החדר הוא נמוך ושהו לקרקע הפרוודור ואילו בא רם מהחדר היה נמצא על המוך שבפרוודור מה שאין כן במוך שאינו בשפופרת אפשר לו לירד למטה מפרוודור:

[יא] מי רגלים, שבתוך הספל ולא שעל שפת הספל משום דחיישינן דלמא בתר דתמו מיא לגמרי אתא דם כי אורחא מהמקור כפירוש רש"י¹¹² דלעיל¹¹³. דאף דבגמרא אמרינן הכי לרבי מאיר סבירא ליה למהר"ם¹¹⁴ (שהוא היש אומרים שברמ"א) שהוא הרין לרבי יוסי חיישינן להכי דלא פליג ארבי מאיר אלא בעומדת כדלעיל. ואם כן כל שכן כמנאחא דם על העד שברקה עצמה בו בתר דתמו מיא לגמרי דתלינן לחומרא דלמא אתא דם כי אורחא בתר דתמו מיא לגמרי ולא משוירי מי רגלים שבכותלי בית הרהם הוא (עיין מרדכי¹¹⁵):

נח ס"ב וס"ק יב.
 נט ס"ב מנ. וראה לקמן ס"ק י. שו"ת צ"צ ס" קב אות ג.
 ס ד"ה כתב הר"ן.
 סא ראה שו"ת צ"צ ס" קבת סוף אות א. ס" קטו אות ג.
 סב שבעות רמו תשלת (א, ג). הובא בב"י ד"ה כתבו תה"מ בפ"ה פשיטא. וראה לעיל ס"ק ג. סוף ס"ק ד וסוף ס"ק ה. לקמן ס"ק יב. לעיל ס" קפו ק"א ויש ס"ק יא.
 סג כדלעיל ס"ק ג.
 סד סוף ס"ק ה. וראה שו"ת צ"צ ס" קבת אות וז. עמק שאילה ויד' ס"י לח ד"ה וראותי, ורס"י ג. כדו השלחן, ביאורים ד"ה אף יש מהחיונין.
 סה דלעיל ס"ק פ. וראה שו"ת רבנו ס"י יט (שהמציא בדיקת קנה ומוך שתועיל גם כאן), וש"נ.
 סו ס"ק כג. וק"א ס"ק ד.
 סז ס"י נג.
 סח ראה לעיל ס"י קפו ס"ק יב.
 סט כדלעיל ס"י קפג ס"ק א.
 ע נג, א ד"ה דלמא.
 עא ס"ק א.
 עב שו"ת נתי"ם מורמבורג (פראג) ס"י תרל. הובא במרדכי שבעות רמו תשלת (א, ג), ובהגהות מימוניות פ"ה אות ב. וכדלעיל ס"ק א. לקמן ס"ק יג. וראה שו"ת צ"צ ס"י קבת אות ג. ס"י שז אות ד.
 עג שם.

הלכות נדה קצא

תלו

רגלים (מרדכי ה"ג). וי"א שהיא טהורה דם שנמצא מוליך שעדיין נשאר ממחמת מי ייב] רגלים ז"י ממשמעות הר"ש והר"ן). יש להחמיר מיהו אינה נריכה לבדוק אחר זה. ואפילו אם הימה רגילה לראות אם נדקה ענמה שלם פעמים ומנאה טהורה שוב אינה נריכה [ג] נדקה (שם במרדכי). ואם אינה רגילה לראות רק לפרקים קוצמת לה וסת אם הוא נדך קצע צין וסת שזה צין וסת דילוגין. ואם אינה מונאה דם אחר כך כשנודקת ענמה רק קרטיין [ד] קרטיין כמו חול ומלך אדום ונמצא כזה ג"כ צמי רגילה וצעתה וסתה או לפעמים אחרים רואה דם ממש כשאר נשים ואינה

[יב] רגלים. דלא היישין דלמא בתר דתמו מיא לגמרי אתא דם כי אורחא מדלא הואי קודם עשיית צריכה או אחר כך כמ"ש לעיל¹⁷ בשם התוס' והרא"ש. אלא דבשלא נמצא דם בתוך מי רגילה על כרחך הוא מן המקור דליכא למיתלי במי רגלים מדלא נראה כלום עד אחר גמר ההשתנה כמו שכתב בב"י¹⁸ אבל כשנמצא גם תוך מי רגילה דאיכא למיתלי גם דם שעל העד בתמצית מי רגלים ושוריהם שבכותלי בית הרחם תלין לבולא עלמא. אפילו לשיטת ר"ח דלעיל¹⁹ דאין למחר אפילו ביושבת אלא במקלחת לתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל ולא על שפת הספל דהתם היינו מעמא משום דכיון שנמצא על שפת הספל על כרחך בתר דתמו מיא אתא וכיון שאין המים יוצאים בנבורה והוא ליה כמו שורתת איכא למימר הדור מי רגלים למקור דם ולא משום דלמא אתא דם כי אורחא בתר דתמו מיא כמ"ש לעיל בשם התוס' והרא"ש. אבל הכא תלין דדם בתמצית מי רגלים שירדו בנבורה ולא היתה שורתת כלל. והיינו מעמא דרמ"א דהביא יש אומרים אלו המקילין אף שכבר כתב לעיל והכי נהוג להחמיר כשיטת ר"ח²⁰. ואזיל רמ"א לשיטתו דלעיל²¹ דאין להחמיר לשיטת ר"ח אלא בודאי שורתת. וכן משמע במרדכי בהר"א²²:

[ג] בד"ק. כדון כל וסת קבוע שנעקר בג' פעמים⁹. ודוקא¹⁰ כשקבעה לה וסת למצוא על העד שבדקה בו שדם זה בא מן המקור ממילא ולא מחמת מי רגלים אבל קבעה לה לראות דם תוך מי רגלים אף על גב דאמרינן הדור למקור ואייתי דם בעומדת או יושבת ושורתת לשיטת ר"ח דלעיל¹¹ או כנמצא על שפת הספל לשיטת מהר"ם] דלעיל¹² מכל מקום לא קבעה לה וסת כהכי דעל ידי אונס הוא ונעקר בפעם אחת כדון וסת על ידי אונס דלעיל ס' קפ"ט¹³ (הגהות מיימוניות¹⁴ ב"י שם¹⁵):

[ד] קרטיין. יבשים ואין שום דם עמהם כלל (ב"י¹⁶ דרכי משה¹⁷ ש"ך¹⁸):

20 ס"ק א (ד"ה ושיטה).

21 ס"ק א.

22 סעף י.

23 פ"ח אות ג, בשם תשובת מהר"ם מרוטנבורג (ירושלים) ס' קא. וראה פתח שערי מילואים ע' רלב.

24 ס' קפ"ט ד"ה יש שנקבעת.

25 ד"ה גמ"ש הגורדכי (בשנינוא בתרא).

26 ס"ק ה (שתדורין זה עיקר).

27 ס"ק י.

עד ריש ס"ק א.

עה ד"ה בתבו הגהות מיימוניות בפ"ה פשיטא. וכדלעיל

ריש ס"ק י.

עו ס"ק א (ד"ה ושיטה). וראה שו"ת צ"צ סי' קמו אות ב.

עז כקושיית הש"ך ס"ק ה.

עה כדלעיל סוף ס"ק א.

עט שכתב שם: והכא דרשבה על שפת הספל ונמצא דם

על שפתו ... ונכון להחמיר בפרוש ר"ח.

פ כדלעיל ס' קפ"ט.

פא בא לישב הקושה שבמרדכי מורה ס"ק ג.

מוצאת אומו מול [טז] רק אחר מי רגליה [טז] טהורה דלין זה דם רק מול שדרכו להוולד [יז] נכליות (צ"י בשם משניות הר"ן).

[טו] רק אחר מי רגלים. על העד שבדקה עצמה בו וגם בתוך המים¹³:

[טז] טהורה. אפילו ליש אומרים הא' דלעיל¹⁴ דלא תלינן דם שעל העד בתמצית מי רגלים שבכותלי בית הרחם אלא חיישינן דלמא דם המקור כי אורחא כתר דתמו מיא לגמרי הני מילי בדם ממש אבל קרמין אלו ליכא למיתלי בדם המקור מאחר שאינה מוצאה אותם בשעת וסתה או בשאר פעמים רק אחר מי רגליה הלכך תלינן במי רגליה לפי שהם מתמצין ויורדין מהכליות (עיין ברתי ופלתי¹⁵) וקרמין אלו דרכן להוולד בכליות שלעולם תולין במצוי בין ההקל בין להחמיר. אלא שאם לא מוצאה קרמין אלו בתוך המים על כרחק מן המקור הם דליכא למיתלי במי רגלים כיון דלא אתו עם מי רגלים ולא נראה מהם כלום עד אחר ההשתנה כדלעיל¹⁶ (ומיהו בקרמין דקין מאד שאינן נראין במים יש לומר דתלינן שהיו במי רגלים ולא נראו ליש אומרים הב' שברמ"א מאחר שאינה מוצאה אותן לעולם אלא אחר המלת מי רגלים (וכמ"ש לעיל¹⁷ בשם רש"י ותוס' ורשב"א וראש"ן)). וכל שכן במוצאה קרמין על העד שבדקה בו שלא בשעת המלת מי רגלים שאין תולין אותם בכליות להתיר בלא שריית פושרים דלעיל סי' קפ"ח¹⁸ אלא אם כן מרגשת כאב בכליות והיא מוצאה אותם לעולם בשעת הכאב או אחריו מיד כדלעיל סי' קפ"ז¹⁹:

[יז] בכליות. והלכך אין צריך לבדקן בפושרין לראות אם נמוחו כדלעיל סי' קפ"ח²⁰ ברואה כצורת בריה (כגון כמין עפר²¹ נפרך דהיינו חול) דהכא אפילו אם נימוחו מהורה כיון שהיא רואה עם מי רגליה (דרכי משה²² ש"ך פ'). והיינו לסברא האחרונה דלעיל סוף סי' קפ"ח²³ אבל לסברא הראשונה שם דדם נדה יוכל גם כן להתייבש כל כך עד שלא יהיה נימוח בפושרין ואין בדיקת הפושרין מועלת אלא בדברים שצורתם מוכחת עליהם דבריה בפני עצמם נינהו ואפילו הכי מנאה כשנימוחו דעל כרחק כשנימוחו לאו בריה נינהו שהבריה אינו נימוח לעולם לסברא זו אם כן הוא הדין בקרמין אלו כשנימוחו על כרחק לאו בריה נינהו ולא באו מן הכליות אלא מן המקור. אלא שלכתחלה אין צריך בדיקה כאלו²⁴. וצריך עיון²⁵:

סליק

צ שו"ת הר"ן סי' נטו משא"כ בלאו הכי, ראה לקטן ס"ק טו.
 צא ברמ"א, ובמ"ק יא.
 צב סעף ו.
 צג ס"ק י (לענין דם).
 צד ס"ק ד.
 צה סעף ד.
 צו ס"ק ד (אף לענין דם). ולעיל ס"ק ד. וראה שו"ת צ"צ סי' קיט אות ב. שאלי ציון תנינו ע' קלד.
 צז סעף ד.
 צח כדלעיל שם ס"ק ז וס"ק כה.
 צט ס"ק ד.
 ק ס"ק יא.
 קא סעף ו. וראה לעיל שם ס"ק ב, שלטעה זו כשנימוחו על כרחק דם נדה הוא.
 קב דרכי משה וש"ך שם.
 קג ראה שו"ת צ"צ סי' קטו.

דיני תקוני המקוה ועשייתה

גודע» בשערים המצויינים בהלכה שגובה המים במקוה צריך להיות כחצי אמה¹ ממעל למיבורה בכדי שלא יהיו קמטים בכמנה כאשר תשוח ראשה ביותר² אם היא מובלת מעומד.

ולפי שקשה הדבר מאד להמיל מים המין הרבה כל כך למקוה לכן ההכרח הוא שתמבול במתיחת גופה לארכה תחת המים בעין דג³ לאורך התיבה⁴ דהיינו שתרחוק רגליה בדופן הקצר של התיבה סמוך לשוליה וכידיה תאחו בשליבה הסמוכה לדופן הקצר שבנגדו בשליבה התחתונה דוקא הסמוכה לשולי התיבה בכדי שלא יהיה שערה צף על פני המים אפילו משהו ח'ו⁵.

זאי לואת צריך להיות אורך התיבה מבפנים ערך ח"י מפרחים מרווחים ורוחב השליכות באורך התיבה ערך ד' מפרחים⁶ ונשאר אורך י"ד מפרחים להתפשטות גוף האשה תחת המים (אם היא ארוכה⁷) וראשה יהיה על השליבה התחתונה רק שלא יהיה שערה חיוץ למים כנ"ל.

ורוחב התיבה מבפנים יהיה ששה מפרחים מרווחים ויותר מעט בכדי שיהיה כל שטח התיבה למטה עולה יותר ממאה מפרחים טפח על טפח⁸.

וגובה המים במקוה יותר מעט משבעה מפרחים מרווחים⁹ ושם יעשו סימן בתיבה להזהיר הבין הכמונה על המקוה שיהיה מאד בנפשו שלא לשפך מים המין השאובין לתיבה עד שיראה שמים הכשרים שבתיבה הם מגיעים עד הסימן ועד בכלל בכדי שיהיה מים כשרים מ' סאה בריוח ולא בצימצום.

להזדויר¹⁰ האומן העושה התיבה¹¹ שלא יחבר השוליים אל הדפנות עד שיעשה תחלה נקב בקצה השוליים (שהיה תחת השליכות¹²) בכדי שלא יהיה עליה תורת

ז ראה שו"ע סי' קצח ס"א.
 ח ראה מקוה ישראל סי' א' אות לח ד"ה והנה. תקוני מקוואות ע' כ. מקוה מים ח"א ע' קסג.
 ט כ' ו' פננים ח"י עולה ק"ח (ש"ת צ"צ סי' שם).
 י ועולה ס"ה תש"ו טפח על טפח מרווחים, (הרא"י יותר משיעור מקוה ח"י מפרחים על ל"ו עולה תרי"ח טפח על טפח (צ"צ שם). וראה תקוני מקוואות ע' פח (ששיעור זה הוא לשיפת רבנו קורם חזרת שראמנה היא לערך 60 ס"מ, ושיעור המקוה לפי זה הוא לערך 775 ליטר), וע' פח (ששיעור המונימלי לאורך חזרה הוא פחות מ500 ליטר, ואפשר אפילו פחות מ400 ליטר), וע' צא (שנהגים לפחות 726 ליטר, או אפילו 779 ליטר).
 יא באור כללי להבא לקמן ראה שו"ת סי' קעו (ח"א"ג).
 יב תיבת עין שבונים בהרץ ונכניסים לתוך הפירית מו מעין, וראה שו"ת צ"צ סי' קעב (בתיבה שבונים בתוך הפירית, גזירת מרחצאות), יגידול תורה (ג' ספ' ע' ק).
 יג שלא יפריע לעמידת האשה בתיבה.

א ציונים והערת להבא לקמן ראה מראי מקומות וציונים. מקוה מים ח"א ע' קט ווא"ך. תקוני מקוואות לפי תקנת רבותינו ע' בא ווא"ך.
 ב שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרנ"ב. שו"ע סי' קצח ס"ו (ורת). אהרת באר הגולה שם (הצי אמה). רמ"א סי' רא סוף פו. וראה שו"ת צ"צ סי' שלג. שרי חמד פאת השדה ע' 3390 ערך זרת. שיעורי תורה ע' נה. קובץ יגידול תורה (ג' יג ע' ג).
 ג שו"ת הרשב"א ח"א סי' מוס"י רכה. כ"י מוס"י קצח ד"ה כתב הרשב"א.
 ד הלכות גדולות סי' מא (פה, א: בבניתיא). שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרת"ו רבנו ירוחם תיב כו ח"ה (רבה) ד' בשם תשובת רב נפתולא (בדג). שו"ע סי' קצח ס"ו. שו"ך שם ס"ק נ' וראה תקוני מקוואות ע' נה סי' והערה סא.
 ה תיבת עין שארכה ח"י מפרחים, ויורדים אליה במולם רחוק מהכותל ד' מפרחים, כדלקמן.
 ו ראה שו"ת צ"צ סי' קטח סוף אות א (משמע דהוא מדאורייתא).

הלבנות תלמוד תורה*

פרק א

א אף על פי שהקמן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה אלא מדברי סופרים אבל תלמוד תורה מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקמן תורה אף על פי שהקמן אינו חייב שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם. ומאימתי אביו חייב ללמדו משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו' ופסוק ראשון מפרשת שמע ישראל ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים בעל פה עד שיהא בן חמש שנים (א) דהיינו בשנה חמישית שאו מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט

קונטרס אחרון

(א) דהיינו בשנה חמישית בו בביתו בו. עיין ב"ח שנתקן מאד לפרש פירושו בזו לשון הגמרא מקרא זו תורה לפי הרמב"ם וטור וש"ע שכתבו גם נביאים וכתובים. ואשמתינה לטון הסמ"ג פירוש בהדיא דבגמרא מיריד לענין שילמדנו בעצמו קודם שיהיה בן שש או בן שבע שאי יולחנו אצל מלמדי תינוקות ע"ש. וטעמו ונימוקו עמו, דאי אפשר לומר

- ב"ח ריש סי' רמה. וראה לקטן פ"ב ריש ה"א. פס"ד צמח צדק ח"ג (שלמ, א) לק"ש ח"א ע' 44 ואילך. ח"ו ע' 233 וע' 238. תורת מנחם התועודיתו תשמ"ג ח"ב ע' 795. שלחן המלך שם ע' קפח וע' רמ.
- ז דברים יא, טו. קידושין כמ, ב. רמב"ם שם. מור שם. וראה לקטן ח"ו (שכתבו מדרב בקמנים). פס"ד צמח צדק סק"א (דעיקר הדין קאי על תורה שבכ"ט).
- ח רמב"ם שם ח"ו (לגורס רוב הדפוסים).
- ט סוכה מז, א (יריע לדבר). רמב"ם שם. מור וש"ע סי' רמה ס"ה. וראה גם ספרי עקב פסוקא מז. רש"י דברים יא, טו (על הפסוק לדבר בם). פס"ד צמח צדק (ש, ג). לק"ש ח"א ע' 343 הערה 40.
- י דברים לג, ד.
- יא סוכה שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה לעיל א"ח סי' ע ס"ב. פס"ד צמח צדק שם. אג"ק ארמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תפג. שלחן המלך שם ע' כח בענינים ר"ה ופסקו.
- יב רמב"ם שם. מור שם. ש"ע (מעט מעט).
- יג ברלבקן בהמשך, שרק בשנה הרביעית מלמדו איתו. וראה ק"א סק"א (ר"ה ונה). אג"ק ח"ב ע' רפח. ח"ד ע' ג. לק"ש ח"ב ע' 135 הערה 8. שלחן המלך שם ע' קפ"ק. וראה הערות וציונים שם 17.
- יד אבות פרק ה במסו. וראה ק"א שם (אם היא משנה. והמשען שאין להוזהר מלמדה).
- טו מדרש תהומות קדושים יד. וש"י אבות שם. וראה ק"א סק"א (ר"ה ונה לפירוש). רשמות ח"ו ע' 8.

- א לשון השני בדפוס ראשון (שקלאו תק"ד): וזבנור קטון הכמות רוב תאיכות על הלכות תלמוד תורה מחובר ומקוטט ממנחה מן הירושלמי ומכל גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים ומנופה בשלש עשרה נפה באר היטב דבר דבר על אופניו בכדי שכל אחד יהיה צמאוו וידע כל הדיונים על בורי ועל מכונו ומסודר בלשון צח ונקט לכל חטיבו.
- ב ללכות הלכות תלמוד תורה, ביאורים לכל פרטי הפנים ובקונטרס אחרון, ראה הגמרא ספרי הערות וציונים על הל"ת מש"ע אה"ח.
- ג ראה תורת מנחם התועודיתו תשמ"ג ח"ב ע' 296-7 (מעט שפתח באף).
- ד ראה משנה אבות ספ"ה. משנה נדה ג, א. חגיגה ב, ב. רמב"ם הל' תענה פ"ב ח"ד. לעיל א"ח מדרב"ב סוס"ד ד (מעט הרבר). לק"ש ח"ב ע' 38-39 (מעט שפתח בספור). רמ"א ע' 380 (מעט שפתח בחיובי הקטן).
- ה נדר כט, ב. חגיגה ד, א. וראה לעיל שם. סי' רמו ס"י. סי' שגט ס"ב. שו"ת אדה"י סי' מא במסו (שחיבו טרופסוק (משכיל ב, ו) תוך לגער גו. וראה להלן ח"ו). לענין אמו – ראה לעיל סי' שגט ס"ד וש"נ הערות וציונים ח"א 3/א. מנא מאר ע' קח.
- ו ברייתא קידושין כט, א. רמב"ם פ"א ח"א. מור וש"ע סי' רמה ס"א (בנו). וראה לקטן ח"ד (בנוע לאם). לק"ש ח"ב ע' 38 הערה 9. שלחן המלך ח"ג ע' קפד הערה 1. קובץ דברי תורה ח"א ע' א.
- ז רמב"ם פ"א שם (פמור). וראה הערות וציונים שם 9/א.

ציונים לקונטרס אחרון

- ו סי' רמה ס"ו וסי' רמו ס"ד.
- ז עינין יב.
- ח שאמרו מקרא זו תורה.
- ט שבוה מיירי ברמב"ם וטור וש"ע שם, שיקרא תורה שבכתב כולה (גם נביאים וכתובים), וכדלקמן בפנים.
- י שאפילו בתורה שבכ"ט חובת בנו עליו, ומכ"ש נביאים וכתובים. וראה קובץ דברי תורה ח"ו ע' פ ואילך.

- א סי' רמה ר"ה ה' מנהג.
- ב קידושין ל, א.
- ג שכולל גם נביאים וכתובים (למעוטי תורה שבעל פה שאין חובת בנו עליו).
- ד פ"א ח"ו (שחיבי ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כוליה), והיי"ב (דברי קבלה בכלל תורה שבכתב).
- ה סי' רמה וסי' רמו (תורה שבכתב כמו תורה נביאים וכתובים).

קונטרס אחרון

כדמשמע לכאורה מלשון רש"י¹¹ דאין תוכת בנו עליו רק מקרא לתור, דא"כ לענין משנה ותלמוד בנו הוא כאהר ממש, ואמאי נדחית מצות תלמוד תורה לעצמו שהוא חיוב דאורייתא¹² בשביל דמוקד בנו כשהוא נבון ומשכיל יותר¹³. ותדע מדאמר רבי יהודה¹⁴ אם היה בנו כו' בנו קודמו בנו דווקא, וכן משמע מלשון הטור וש"ע סימן רמ"ו¹⁵ ומי שאי אפשר לו כו' ע"ש. אלא ודאי דבלימוד בנו מוקיים מצות ולמדתם אותם את בניכם¹⁶ גם בלימוד תורה שבעל פה¹⁷, ואדרבה עיקר הכתוב קאי אתורה שבעל פה, כדאייתא ריש פ"ב דברכות¹⁸ כי היכי דליגרוס בהו, דהיינו תורה שבע"פ שיכול לגרוס גם כשהולך בדרך¹⁹ משא"כ דברים שבכתב אי אחא רשאי לאומרם בעל פה²⁰, ועוד איך יסתם התלמוד²¹ נגד הספרי²² דושנתתם לבניך אלו התלמידים²³ כו'. ובפרט דרישא דספרי דושנתתם שיהיו דברי תורה מהודרים כו' הובאה בגמרא שם²⁴, ולהקדים²⁵, ודאי דגם בתורה שבע"פ מצוה להקדים, וגם לבן תוכן ובן בנו לפי דעת הש"ך²⁶, וגם²⁷ לא פריך מידי מזבולון בן דן, דעכ"פ ודאי אין איסור להקדימו גם למשנה ותלמוד, ואין לומר דמיירי²⁸ בשכר, דהא בימיהם לא היו נוטלין שכר על משנה ותלמוד, כדאייתא בנדרים דף ל"ז הא קמ"ל דאפילו²⁹ כו'. ומשום הכי פירש הסמ"ג העומד בשיטת הרמב"ם³⁰, דכל הסוגיא מיירי לענין תלמוד האב בעצמו עם בנו³¹, וזה היה ענין תמוה ומילתא דתמיאה מירכר דכירי לה³² בימיהם עובדיא דזבולון שלימדו אביו בעצמו מקרא כו', ולא הוליכו מלמדי תינוקות שלומדים אצלם כל הנערים שבעיר³³ מקרא³⁴, וגם היו מלמדים טמונים וקבועים למשנה כדאייתא בירושלמי³⁵ הובא בסמ"ג³⁶, וסלקא דעתא דשמואל³⁷ סבירא ליה דדינא הכי דמצוה ללמוד עמו בעצמו אם יכול. ותקנת יהושע בן גמלא לא היתה אלא בשביל מי שאין לו אב, כדאייתא בגמרא³⁸. וקודם לכן מי יגיש לו אב והיה

ציונים לקונטרס אחרון

כו סי' רמה ס"ק א. לקמן בפנים ה"ח"ט (הרי שאף במקום שאין חיוב ולמדתם אותם מצוה להקדימו, ומכ"ש להקדים בנו לתורה שבע"פ).
כז אם אף נאמר שאין מצוה להקדים בתורה שבע"פ, מ"מ כיון שחיוב הלימוד לתלמידים הוא גם בתורה שבע"פ, מהי קושיית הגמרא שם מהא דאמרין: עד היכן חייב כו' כגון זבולון בן דן שלימדו אביו מקרא ומשנה ותלמוד והלכות ואגדות, הרי עכ"פ מחויב ללמוד תורה שבע"פ מחיוב הלימוד לתלמידים. וראה רברי טעם ג.
כח זה שאמרנו בגמרא למדו מקרא אינו מלמדו משנה מיירי בשכר (שאני מחוייב לשכרו מלמד לבנו לתורה שבע"פ), וראה גם לח"מ שם.
כט במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל, על המדרש לא שרי למשקל, וראה גם לקמן סי' ק.ג. והטעם שמהיר מדינא ראה לקמן בפנים ה"ב.
ל יד מלאכי כללי הרמב"ם אות מו. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רנו (וא"כ משתבר שכן היא גם דעת הרמב"ם, דלא אמי שפירש ב"ב"ח בהירוש').
לא ראה ב"ב בא, א ורש"י ותוס' שם ר"ה ולמדתם. לב חולין עה, ב.
לג ראה ב"ב בא, א (תקנת יהושע בן גמלא להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר).
לד לקמן בפנים ה"ג.
לד כלקמן בפנים ה"א, שמתחילים ללמוד אצל המלמד בן י' או בן ז' ולומדים תנ"ך עד בן י'.
לה גרוס פ"ד ה"ג.
לו שם (שמקשה הוא וראים שמלמדי המשנה נוטלים שכר, ומשני שכר בטלה הם נוטלים).
לז דאמר בקידושין ל, א, עד היכן כו' כגון זבולון בן דן כו'.
לח ב"ב בא, א.

יא שם ד"ה אינו מלמדו משנה (אין חובת בנו עליו אלא במקרא) וד"ה תורה (ולא נביאים ומתוכים), ולקמן וכתבתי, ענין ברש"י יש לפרש כדעת הסמ"ג.
יב כדלקמן בפנים רפ"ב וש"ע.
יג כדלקמן בפנים ה"ז וש"ע (ולשיטת רש"י יתרוץ לקמן בחצעי רבוע).
יד קידושין כט, ב. ולקמן שם.
טו ט"ף א (שדוקא אם אינו יכול ללמוד כלל יספיק לאחרים הלימודים), ולקמן בפנים פ"ג ה"ד, וראה לקמן ה"ד, שחיוב לימוד בנו הוא גם בתורה שבע"פ כולה, וש"ע.
טז דברים יא, יט. וכדלקמן בפנים ה"ז (מאחר שכלימוד בנו גם הוא מוקיים מצוה של תורה כו' משא"כ כשיספיק מנוחת לאיש אחר).
יז ראה עבודת המלך ה' ת"ת פ"א ה"ז.
יח, יג, ב. ורש"י שם ד"ה ה"ג.
יט ולמדתם אותם גו' ובבלתך בדרך.
כ גיטין ס, ב, וכדלעיל סי' מט וש"ע.
כא קידושין ל, א (שחיובו הוא רק על מקרא זו תורה), כב דברים ו, ז, הובא בפרש"י על התורה שם. לקמן בפנים ה"ח.
כג דהיינו גם תורה שבעל פה (וכקושיית מהרש"א שם ר"ה ע"ד. לח"מ פ"א ה"ב), ומכ"ש שחיוב בנו עליו (שמפסוק ולמדתם) הוא גם בתורה שבע"פ (ולשיטת רש"י יתרוץ לקמן בחצעי רבוע).
כד קידושין ל, א (דמיירי בתורה שבעל פה), וכדלקמן בפנים פ"ב ה"ג.
כה ואין לומר שכאמת יש חיוב ללמדו תורה שבע"פ כמו בבן חרוץ, ולא אמרו בגמרא למדו מקרא אינו מלמדו משנה הוא רק לענין להקדים בנו לבן בנו ובן בנו חרוץ (כמובא ברמב"ם פ"א ה"ב), ולקמן בפנים ה"ח), שאינו מחייב להקדימו אלא למקרא.

הלכות תלמוד תורה פרק א

מעט בכיתו⁹⁷ עד שיהיה בן שש או בן שבע⁹⁸ וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותו

קונטרס אחרון

מעלהו⁹⁷, היינו מי שאינו יכול לתלמוד עמו בעצמו. ופריך⁹⁸ מבריייתא לימדו מקרא כו'⁹⁹. ואמר רבא זו תורה, ולא קאמר כל התורה דוקא אלא תורה סתם¹⁰⁰, דהיינו שתחלת לימודו של הבן קודם שיגיע לבן שש שיוכל לעזוב את אביו לילך לבית הספר לכל היום, כדאיתא בעירובין ויש פ"ה¹⁰¹ הא דאיתיה לאבות כו', לימדו עמו אביו תורה מעט מעט¹⁰² כמה שיוכל שאה, עד שיהיה בן שש וילך אצל מלמדי תינוקות¹⁰³, ושם יקרא נביאים וכתובים משנה ותלמוד, אם כבר גמר את התורה בבית אביו, ואם לאו יגמרנה שם ג"כ. וגם אפשר דעפ"י הרוכ יוכל לגומרה בבית אביו מאחר שמהתחיל לדבר מלמדו מעט מעט¹⁰⁴, והיינו בכתב כדמשמע בסמ"ג¹⁰⁵, אבל נביאים וכתובים ודאי לא שכיחא כלל שיוכל לגמור קודם שיהיה בן שש ברוב התינוקות, ומשום הכי מפרש רבא דמקרא זו תורה הוא שמלמדו האב בעצמו. אבל משיכול לעזוב את אביו ולילך לבית הספר אין על האב רק לטרוח למצוא לו מלמד שילמדנו, ואם לא מצא בהגם יתן שכו, אבל ליכא שום מצוה ללמוד עמו בעצמו דוקא, דלא שייך הכא לפסוק דין קדימה לומר דמצוה להקדים האב דוקא למלמדים אחרים, דהא איכא טובא דעריפא מיניה, וגם בדליכא הרי לא מן הכל אדם וזכה ללמוד¹⁰⁶, דאפילו לחוץ לארץ מותר לצאת מהאי טעמא¹⁰⁷, הלכך לא שייך בזה כלל מצוה קדימה למסקנא¹⁰⁸.

[וליה ר"ל שנתכוין ג"כ רש"י¹⁰⁹ במ"ש שאין חובת בנו עליו כו', ר"ל ללמוד בעצמו דוקא רק לימוד אצל אחרים¹¹⁰. ודואי אינו ר"ל לימד לעצמו¹¹¹ לברו ממש, שהרי לא נכתבה תורה שבעל פה בריבוי¹¹², ואפשר דרש"י אין על האב אפילו לטרוח להוליכו להמלמד¹¹³ רק ילך לו בעצמו לרצונו, כי מלמדי משנה ותלמוד היו מצויים לרוב בהגם, כדמשמע בגמרא¹¹⁴ דמי שיש לו אב היה מעלה לירושלים כו', והיינו דמקרא לבר, ואין לימוד עדיין משנה וגמרא, אלא ודאי דלמשנה וגמרא מצוין חכמי ישראל לרוב שמקיימין ושגגתם לבניך אלו תלמידים שרוצים ללמוד, רק למקרא שהנחה נער¹¹⁵ ואינו חפץ ללמוד רק מי שיש לו אב האב מעלה לירושלים¹¹⁶, משום שהכמים שבעיר הם עוסקים בלימוד משנה וגמרא לתלמידים. ומשום הכי ס"ל לרש"י דאין על האב לכופו¹¹⁷, כי מאחר שאין לו דין קדימה ללמדו בעצמו א"כ אם ירצה יוכל ללמוד מהרבה חכמים שבעיר. וגם במקרא אשכחן¹¹⁸ דמאן דקרי דלא קרי כו', רק שהאב חייב לעשות שלו ללמדו מקרא לקיים

שע"פ חוב יוכל לגומרה בבית אביו, בשתי שנים).
יז ב"ב כא, א. רמב"ם שם. מור שש"ע שם.

טז מנ"ג ע"ג יב. והנהגות מיוחדות פ"ב את ב. וראה
ק"א קפ"א (בתחלתו וכו' ונהג, דהיינו מקרא לבר,

ציונים לקונטרס אחרון

1. רש"י שם ד"ה לציון. רמב"ם ה"א אבל פ"ג ה"ד.
2. לתירוץ הגמרא קידושין שם, שגם שמאל סוכה כמו רבא.
3. אחרי שביאר שיטת הסמ"ג, בא לבאר שיטת רש"י בביאור דבריו רבא (קידושין ל, א), שגם לדעתו מייירי לענין לימוד בעצמו עם בנו.
4. בא לתרוץ לשיטת רש"י מה שהקשה לעיל מדין חיוב לימוד תורה שבע"פ לתלמידים, אפילו אינו בנו.
5. שהבן ילמד לעצמו.
6. גי' גי' פ"א, א. וכדלעיל סי' שלר ש"ב וכו'.
7. ה"א תורה שבע"פ (משא"כ בתורה, כדלקמן בהמשך).
8. ב"ב כא, א.
9. עפ"י שמואל א, כד.
10. וכדלקמן בהמשך, שלענין מקרא האב חייב ללמוד או לטרוח ולהוליכו למלמד.
11. על לימוד תורה שבע"פ.
12. ב"ב שם.

13. מ"מ מבואר שם שהיה מעלהו אצל מלמדו תינוקות שבירושלים (רואים לכאורה שגם מי שיש לו אב מוליכו למלמד).
14. בקידושין שם (על שמואל).
15. מאז שגם כשהאב יכול ללמד — אין מלמדו משנה (בעצמו, אלא מוליכו למלמד).
16. מב שהרי גם נביאים וכתובים לומד אצל המלמד ולא אצל האב.
17. כ (שכשואר אביו בעיר הוא צריך לאמו עד בן שש. ור"י שר"י בן שש אינו יכול לעזוב את אביו).
18. רמב"ם פ"א ה"ה סמ"ג שם. וכמבואר כאן בפנים. מה כדאיתא בב"ב שם: ומניסין אותו כבן שש כבן שבע (וכדלקמן בפנים).
19. מו רמב"ם פ"א ה"ה. וכמבואר בפנים.
20. מז שם: מלמדו מקרא מעט מעט כו' מקרא זו תורה. אבל ראה לקמן (ד"ה ומה). ובתחלת שנה תמימתית מתחיל ללמד תורה שכתבה. וכן נוסף כאן בפנים.
21. מר עירובין לו רע"ב.

קונטרס אחרון

ולמדתם את בניכם כמשמעו ללמוד בעצמו דוקא⁸⁰, משום שעדיין אין דעת בבנו לילך מעצמו להלמדמים וגם אין מצויין כל כך⁸¹, משא"כ במשנה וגמרא המצוה היא על האב כמו על האחרים בשורה ממש מדתכתיב ושנתם לבניך אלו התלמידים. ואין דין קדימה על האב⁸², אלא לענין שאם אינו יכול ללמוד בעצמו שאהרים פטורים לגמרי והאב חייב ליתן שכר אם ירצה הבן ללמוד, כי מצותו עליו לענין שכר בלבד⁸³ כמ"ש רמב"ם⁸⁴, ומשום הכי בנו קודמו אם הוא זדיו כו', אבל לא לענין כפייה מדאורייתא, אלא משום חינוך מדרבנן מבר שיתסר כו'⁸⁵. רק במקרא צריך לקיים הכתוב כמשמעו דוקא ללמוד בעצמו, או יטרה ויוליכנו למלמד דשלוחו כמותו⁸⁶. משא"כ בבבאיים וכתובים⁸⁷ שניתנו אח"כ ולא קאי עליהו קרא דולמדתם אותם את בניכם. ואף שניתנו למשה מסיני⁸⁸ מ"מ היו מסודרים בע"פ עד שנכתבו ע"י הנביאים, ולכך דינם כחורה שבע"פ במקום שמצויים מלמדים בהנם, ואם לאו יתן שכר כשירצה הבן ללמוד אצלם.

ועד היכ"ן דקאמר שמואל⁸⁹ היינו על החיוב שמוטל על אבי אביו ללמוד כדובולן בן דן, ולא כדובולן שלימדו בעצמו כל התורה, דמדינא א"צ ללמדו בעצמו אלא תורה⁹⁰ קודם שיוכל לילך לבית הספר להיות שם כל היום, ואח"כ מוטל עליו להוליכו לשם. ומיהו אפשר⁹¹ דהיינו דוקא במקום שמלמדים בהנם, או אפילו בשכר אלא שאבי אביו יכול ללמוד עמו בעצמו רק שאינו רוצה מפני שהפץ ללמוד לעצמו או שאין לו פנאי מחמת טרדת פרנסתו⁹², ומשום הכי אינו נפטר מהחיוב עד שיעמיד לו מלמד ואפילו בשכר. לאפוקי בן בן דינו כבן הבירו שא"צ ללמדו כשיש גדול ממנו בעיר⁹³, וגם ברליכא א"צ רק מי שהגיע למדה זו ללמד תלמידים שכבר שימש תלמידי חכמים⁹⁴ כל צרכו, כמו שדקדק הרמב"ם⁹⁵ בלשונו על כל חכם כו', חכם ולא תלמיד, שלימדו לעצמו משנה וגמרא קודם בודאי מללמד החינוקות מקרא, משא"כ בבנו שכל תלמיד חייב ללמד לבנו מקרא ומשנה שלמד כבר אם אינו מוצא מלמד אחר, והוא הדין לבן בנו (אך אם אין לו פנאי אפשר⁹⁶ דלא עדיף מלימוד דנפטר מחמת עסק פרנסתו⁹⁷). ולא דמי לאביו שהי"ב לשכור מלמד בבחאי גונא גמרא יתירא⁹⁸ כדלקמן וצ"ע). ומ"ש הרמב"ם א"כ למה נצטוו כו'⁹⁹, ולא משני למי שאינו חכם אלא תלמיד, יש לומר דהיינו מ"ש הרמב"ם¹⁰⁰ והי"ב לשכור מלמד כו' כו',

ציונים לקונטרס אחרון

טא שלדעת רש"י, ולמדתם קאי על מקרא ללמוד בעצמו, ושנתם קאי על תורה שבע"פ אפילו לאחרים.
 טב מלמדים למקרא בהנם.
 טג בא התרין לשיטת רש"י מה שהקשה לעיל מדין קיימת הבן הגבוה ומשכיל יותר על האב.
 טד שיחבאר למקן (לשיטת הסמ"ג) שלומדים זה מקרא יתירא.
 טה פ"א ח"ג והי".
 טו קידושין שם רע"א. וברלקמן בפנים טוף הי".
 טז קידושין מא, ב.
 טז בא לבאר הטעם שלדעת רש"י, נביאים וכתובים יש להם דין תורה שבע"פ, לכל הגיל.
 טט ברכות ה, א. וברלקמן הי".
 ע חוזר לבאר לשיטת הסמ"ג (שכוותיה פסק בפנים), החילוקים שיש בין החיובים ללמד את בנו, את בן בנו, את התלמידים, גם בחורה שבע"פ.
 עא למסקנא (קידושין סט), שכוון ודובולן בן דן שאמר שמואל הוא לענין החיוב ללמד (בעצמו) את בן בנו מקרא.
 עב וכאמור בגמרא שם: הכא מקרא לבד. ונתבאר לעיל בתחלת הקו"א, דהיינו קודם שיוכל לילך לבית הספר כו', ובפנים (ה"א וה"ח"ט) לא הובא חיוב זה על אבי אביו. וראה עבודת המלך ה"ל ת"ת פ"א הי".

עג שהחיוב לשכור מלמד לבנו (כשאינו יכול ללמוד בעצמו) הוא רק על האב, משא"כ אבי האב אינו חייב אלא להוליכו כו' במקום כו'. ויתבאר לקמן (ד"ה אבל אם) שאפשר שגם הרמב"ם הסתפק בהו. ולקמן בפנים הי"ח"ט מובאות ב' דעות בהו.
 עד ולקמן במוסגר מסתפק בהו רבנו.
 עה ראה גם לקמן בפנים הי"ט ושי"ג.
 עז ראה לעיל סי' קצט סי' ג ושי"ג.
 עז פ"א ח"ב. וראה שם פ"ה הי"ה החילוק בין חכם לתלמיד.

עח דלא כמו שנתבאר לעיל בפשיטות, שגם בהו חיוב עליו לשכור מלמד לבן בנו.
 עט כדלקמן בפנים פ"ג הי".
 פ ולמדתם אותם את בניכם (ברביס יא, יט), אחר שכבר נאמר (שם ו, ז) וישנתם לבניך (אלו התלמידים), ואחר שכבר נאמר (שם ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך. שמשמע זה חייב אף כשאינו יכול ללמוד, כדלקמן (ד"ה אבל אם).
 פא ומשני שהקרא יתירא הוא רק לענין להקדים.
 פב בהמשך לזה (בריש הי"ג), שגם בהו בא לתרץ למה נצטוו כו'.
 פג לבנו ללמוד, ואינו חייב ללמד לבן חברו אלא בהנם.

הלכות תלמוד תורה פרק א

התורה¹ כדי שיוגל עצמו לקרות בתורה² בשנה המישית. וכשיהיה בן שש או בן שבע³

קונטרס אחרון

ר"ל דקרא דהודעתם וגו'⁴ ודלמתם וגו'⁵ דכתיבי סתמא, איכא לאוקמי בכל אדם בין בהכמים בין בתלמידים, בהכמים להקדים ובתלמיד צריך ללמוד לעצמו ישכור לו מלמד (ובכלל זה משמע ממילא שהאב יוליכנו מביתו להמלמד⁶ אם אינו הפך מעצמו לילך, מאחר שאינו לומד עמו בעצמו בביתו כמצווה עליו, משא"כ בהכם המלמד התלמידים אחרים א"צ לבקש לו מל שמינו רוצה לילך ללמוד כלל מחמת חיוב מצוה זו דושנתם לבניך, וגם בחינוקות של בית רבן אמרינן⁷ דלא קרי ליהוי צוואת להבריה, דהיינו רק שלא ינהנו לילך משם⁸, וכמו שנתבאר לעיל לפי"ש, והאב חייב להוליכו מאחר שאינו לומד עמו בעצמו בביתו. ומשום הכי לא משני הרמב"ם האי שניוייא על קושיית למה נצטוו כו', משום דה נכלל במ"ש והייב לשכור מלמד כו', דממילא (משמע) שהייב להוליכו). ומשום הכי שניה הרמב"ם שפחה תהלה שהייב אדם כו'⁹ ואח"כ כתב על כל חכם וכלם כו'¹⁰, משום דפשיטא ליה דלבנו חייב ללמד גם מי שאינו חכם כל שיכול ללמוד עמו ואינו מוצא מלמד אחר. ולא אמרו¹¹ הוא קורם לבנו, אלא בלימוד אחד ששניהם צריכין לו בשוה, כגון שגם האב לא למד עדיין דבר זה שהבן הפך ללמוד בין מקרא בין משנה וגמרא, אבל אם האב כבר למד דבר זה ויכול ללמדו לבנו ודאי לא מסתברא שפטר מללמדו עד שיגמור הוא כל התורה כולה ובתוך כך יהיה בנו עם הארץ (וכ"מ בהדיא בגמרא¹² דדוקא מי שאין לו אב לא היה למד תורה, ולא מי שיש לו אב שאינו חכם כל כך שא"צ ללמוד כלל לעצמו). ולא גריעה מצוה זו ללמד לבנו משאר מצות שאי אפשר לעשותן] ע"י אחרים שצריך להפסיק לימודו¹³ אף אם עדיין לא למד כלל התורה כולה. ולא דמי ללישא אשה¹⁴ שיהיו רהיטם בצווארו ולא יוכל לעולם לפרק מעל צווארו, משא"כ בלימוד לבנו כשילמדנו כל מה שלמד לעצמו אזי יוכל אח"כ לגמור כל התורה לעצמו, וגם לבנו, וגם לא ילמדנו עכשיו היא מצוה עוברת ופסידא דלא הור מה שבנו מבטל עכשיו אף אם ילמדנו אח"כ כמ"ש התוס'¹⁵, והוא הדין והוא הטעם לבן בנו.

אבל¹⁶ לא שני יורד ללמוד אפשר שאין דינו כאביו ממש¹⁷ שהייב לשכור מלמד, משום דחיובא דאביו לאביו לא נפיק מהד קרא עם חיובא דאביו אלא מקרא אחרתא דהודעתם לבניך ולבני בניך, והאי קרא מיירי להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לאחרים¹⁸, וא"כ י"ל דכמו דבן הבכור מיירי בתנם, דהא א"צ ליתן כלל שכר בעדו (ו) בן הבכור¹⁹, ה"ג מיירי בכהאי גוונא דין להקדים לבן בנו בתנם דוקא. וא"ל דקרא אלא לאשמועינן ליתן שכר בעד בן בנו ולא בעד בן הבכור²⁰ דא"כ לבניך למה לי, הרי כבר נאמר ולמדתם אותם את בניכם וממילא נשמע אם אינו מלמדו בעצמו חייב

יח' דמי' אבות פ"ה שם. נחלת אבות לפרקי אבות שם. רמ"א שם פ"ח (מיד שיה' בן ג') שלמות). וראה א"ק ח"ב ע' רפח. ח"ד ע' נ.

ציונים לקונטרס אחרון

- פד רברים ה, ט (לבניך ולבני בניך, שמשם לומדים החיוב גם על בן בנו).
פח שם יא, ט (שמשם לומדים החיוב המיוחד על בנו).
פז מרובי קידושין רמז תצו. וז"ה לקמן בפנים ה"ט.
פו ז"ב כא, א. וזכרלקמן בפנים ה"ג.
פח וראה לקמן בפנים ה"ב (לשמום שלא יצאו התוצה).
פט ללמד את בנו כו' את אה את בנו כו'.
צ מירשאל ללמד את כל התלמידים. וזכרלקמן בפנים ה"ח.
צא קידושין כט, ב. וזכרלקמן בפנים ה"ג.
צב ז"ב שם.
צג זכרלקמן פ"ד ה"ג וש"נ.
צד שיתבאר לקמן בפנים פ"ג ה"א, שלא ישא עד אחר שלמדו תחלה תורה שבכ"פ כולה, וש"נ.
צה ז"ב כא, כ ד"ה ומק"י.
צז חזון לבאר מה שהזכיר קורם בקיצור, שאפשר

יט רמ"א שם. וראה משא מאור ע' קיב.
כ ב"ב שם. רמב"ם פ"ב ה"ב. טור שם. וראה לק"ש רמ"ו ע' 181 הגיהה כד ע' מ. כה ע' יט.

- לומר בן, וכאן מבאר ב' האופנים שיש לפרש בזה צד הרמב"ם.
צז ברמב"ם ה"ג: וחייב לשכור מלמד לבנו ללמוד ואינו חייב ללמד בן הבכור אלא בתנם. ומסתפקים בכ"מ ה"ב, ובלחם משנה ה"ג, אם החיוב הוא גם בבן בנו. ולקמן בפנים ה"ח"ט תובאו דעת הרשב"י (בהגהות הטור סי' רמה, ובשיש קידושין פ"א סי' נח) שהחיוב הוא גם בבן בנו (וכ"ה בארחות חיים הל' תלמוד תורה ט"ד), ודעת הרדב"ז (ח"ה סי' קד) שהחיוב הוא רק בבנו. ובלחם משנה שם מסתפק אם החיוב הוא גם באביו יורד ללמוד.
צח רמב"ם פ"א ה"ב.
צט רמב"ם פ"א ה"ג. טור וש"ע סי' רמה ס"ד. וראה גם לקמן בפנים ה"ט.
ק וא"כ יהיה דינו לענין שכר כמו בנו משם.

קונטרס אחרון

לשכור לו מלמד, דאל"כ גם בבן בנו מנ"ל לחייב לשכור, אלא ודאי דממילא משמע. ומשום הכי עשה הרמב"ם פסיקא אות ג' קודם וחייב לשכור כו' ^{קכ}, לאשמועינן דלא קאי בפשיטות אקרא דלעיל ^{קכ} לפרש עוד טעם למה נצטוו כו' ^{קכ} על בנו כו', כדמשמע בסמ"ג ^{קכ} ובכסף משנה ^{קכ}, אלא אפשר מילתא באפי נפשה היא (כמ"ש בלחם משנה ^{קכ}). וגם אפשר דקאי אקרא דלעיל ^{קכ} מדכתב וחייב כו' בכי"ו (וגם חיוב השכר לבנו אין כאן מקומו וכפול לקמן ^{קכ}). וי"ל דאיצטריך לבניך להקדים לבן בנו ותרווייהו שמעינן מהאי קרא, משום דבהאי קרא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי. ומשום הכי נמי סתם הרמב"ם ולא פירש בבן בנו אם חייב ליתן שכר כמו בבנו, ולא ^{קכ} פטורו בפירוש כי אם בן הבירו (א"צ י"ל דס"ל להלק בין אם יכול ללמודו בעצמו דחייב לשכור לו, לאם אינו יכול, ומשום הכי סתם בלשונו משום דלא פסיקא מילתא, משא"כ לבנו חייב בכל ענין), כנודע דרכו שלא לכתוב דבר שאינו מפורש או מוכח טובא בגמרא ^{קכ} (והלכך לדינא קשה להוציא מיד המוחזק בכפיות בכהאי גוונא ^{קכ}). ואפילו אי הוא אמיר ^{קכ} צ"ע, לפי מ"ש בתשובת רשב"א ח"צ ^{קכ} שלא היו יכולים לכופו למשה בר עזרי לזון את בני בנו רב הונא ^{קכ} ע"ש), אך בכנו, גם אי הודעתם מייתי להקדים לחודיה בלי שכר, מכל מקום הא תנא ביה קרא עוד דכתבי ומלמדת וגו' לחייב גם שכר אפילו אינו יודע ללמוד בעצמו, דאל"כ פשיטא, דמי ביקש מירו שיתן שכר ילמדנו בעצמו. והיינו אפילו בתורה שבעל פה דכתבי לדיבר בס ובלכתך בדרך וכמו שנתבאר לעיל ^{קכ}. ומשום הכי כתב הרמב"ם הלכה ז' לא מצא מי שילמדנו בתנאם ילמדנו בשכר כו', והיינו לבנו שפתח בו תחלה ^{קכ} ועליה קאי ע"ש. ומ"ש הכסף משנה ^{קכ} צ"ע.

והנה לפירוש הסמ"ג דלעיל ^{קכ} אתי שפיר טפי ^{קכ} כפרשי"י באבות פ"ה, וכן הוא בתנחומא פרשת קדושים ^{קכ}, דבן חמש היינו בתמישית ^{קכ}, דלפ"ז יוכל להיות הא דאמר רבא מקרא זו תורה אפילו לגמור כל התורה, לפי שקרוב הדבר מאוד ברוב החינוקות לגמור התורה בנקודותיה לפחות בלי טעמים ^{קכ} ופירוש המלות ^{קכ} (ובלי חזרה בשלימות לגמרי ^{קכ} רק שזוכר עתה) ^{קכ} בבי' שנים שעד סוף בן ז', וכ"ש עד סוף ז' בכחוש ^{קכ}, וכמ"ש התוס' בכתובות דף ג' ^{קכ} דבר שית דומיא דבר י"ג

ציונים לקונטרס אחרון

- קא כ"ה ברוב דפוסי הרמב"ם. וראה כללי הפרוסקים וההוראה כלל רה.
- קב שאין למרים החיוב לשכור מקרא והודעתם לבנין ולבני בניך (שחובא ברמב"ם ה"ב), אלא מקרא ולמדתם אותם את בניכם. והיינו שהחיוב לשכור הוא רק בבנו, וכרעה ה"ב דלקמן בפנים ה"ט.
- קג אולי תיכח זו מיותרת.
- קד עשין יב.
- קה פ"א ח"ב.
- קי פ"א ה"ג.
- קי והודעתם לבניך ולבני בניך. והיינו שהחיוב לשכור הוא גם בבן בנו, וכרעה האי דלקמן בפנים ה"ח.
- קכ שם ה"ז (ובכאן הביאו רק כ"ו לביאר דין בן בנו שבפסוק והודעתם ג').
- קכ אצ"ל: ולא כתב.
- קי יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב, וראה כללי הפרוסקים וההוראה כלל ור, וכ"ה לקמן (ד"ה ומה).
- קיא וכן נפק לקמן בפנים סוף ה"ט.
- קיב שחייב מדין צדקה, כדלקמן בפנים ה"ח וש"י.
- קיג סוסי' רצב.
- קיז כי"ב קע"ב. ב, וראה לקמן בפנים ה"ח, לענין חיוב אמור לבן ובן ובן בנו, שרק אין נפרעין ממנו שלא כפניו.
- קטו בתחלת הקי"א.
- קטז בהלכה ג.
- קיו הי"ז: ומשמע לי דמכאן ולהבא [היינו תורה שבע"פ] אין חייב ללמוד אפילו בתנא.
- קיא בתחלת הקי"א, שחובא לומד מקרא עם בנו בעצמו, לפני שמולכי אל המלמד ללמוד נביאים וכתובים וכו'.
- קיט בסמ"ג לא הובאה הלכה זו (בן חמש למקרא), רק בהגהות מיימוניות פ"ב אות ב (כדלקמן סוף ד"ה זה), וע"ז מבאר כאן שאתי שפיר טפי לפרש (א' שגם הסמ"ג סובר הלכה זו. ב) שמפרש כפירוש רש"י (אבות ב, כא) דהיינו בתחלת שנה חמישית (דלא כבי" ס' רמה ד"ה ומ"ש ובפחות, שמפרש דהיינו חמש שלימות). ג) שלפי זה החילוק הוא בין קורם שנה חמישית שלומד אתו פסוקים בע"פ, לבין משנה חמישית ואילך שלומד אתו בבית (דלא כדלעיל בתחלת הקי"א, אלא כדלקמן ד"ה ומה). וכן נפסק כאן בפנים.
- קכ ס' יד.
- קכא כמו ובשנה החמישית תאכלו, שבקדושים יט, כה, וראה רשימות חוב' נה ע' 8.
- קכב כמובא כאן בפנים, שאח"כ היו למורים אחס גם הטעמים.
- קכג כמובא בפנים, שבימיחם דיברו בלשון הקדש ולא הוצרכו ללמדם פירוש המלות.
- קכד כמובא בפנים, שאח"כ היו למורים אתם התורה פעמים רבות.
- קכה כי"ב כא, א, וכ"ה כאן בפנים.
- קכו ע"א ד"ה בר שית.

הלכות תלמוד תורה פרק א

שלימות^א הכל לפי בריו וכחו^ב מוליכו אצל מלמד התניוקות^ג לקרות בתורה כל היום

קונטרס אחרון

למצות. וגם הרמב"ם ס"ל הכי (מטעמא אחרינא^א כדלקמן), ובכל מקום שכתב איזה דין מריני התורה התלוי במבין כך וכך שנים ואילך דווקא ולא קודם לכן, כוונתו לעולם בלשוננו בחבורו בין כך וכך שנים שלימות דוקא. כמבואר ממש בהלכות שביתת עשור ספ"ב ע"ש במגיד משנה^ב, וכן הוא בריש פ"ט מהלכות אישות לגירסא שלנו^ג. וטעמו ונימוקו עמו, דאילו לשיטתו פ"ב מהלכות אישות^ד, דלא קיייל שלשים יום בשנה חשוב שנה, ולא מקרי בן עשרים וכת עשרים אלא כשלא נשתיירו שלשים יום. והא דאמרין בנדה דף מ"ה^ה למ"ד שלשים יום כו', היינו דאיכא למ"ד, אבל לא קיייל הכי אלא כו' יוסי בן כיפר בסוף פרק יוצא דופן^ו, וכמ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה^ז, דלא כטור^ח, שלא ראה פירוש המשניות^ט ומשום הכי כתב דטעות סופר הוא ברמב"ם. והא דקיייל גבי רבעי שלשים יום חשובים שנה כמ"ש בפ"ט^י מהלכות רבעי^{יא}, היינו משום דבהתלה^{יב} י"ל כן טפי מבסוף, כדמיינתא רבא בפ"ה דר"ה^{יג} מתחלת נדה וטוף נדה ע"ש. ומקרבנות אין ראהי כלל מאיל בן שתיים^{יד}, דכבש בן שנה יוכיח דאפילו פחות מל' יום מקרי בן שנה מיום המשמיץ והלאה^{יז}. והשתא^{יח} אתי שפיר מ"ש הרמב"ם סתם בלשוננו דבן ששה חייב בסוכה (לגירסא) שלנו בהלכות סוכה פ"ו^{יט}, ויוצא בעירוב אמו (בהלכות עירובין פ"ו^כ), דסמרי אהרדי^{כא}, אלא ודאי משום דגבי סוכה דקודם לכן פטור ואח"כ חייב אי"כ בן ו' היינו שלימות, כמו בן כ' בבן ובכת דלא קיייל ל' יום בשנה חשובים שנה, משא"כ (בעירובין) דאחר ו' אינו יוצא וקודם לכן כמ"ש^{כב} דיוצא, והוה ליה כאילו קתני עד ו' שנה ועד בכלל, ולא שייך כן כי אם על שנה ששית, ולא על שביעית ומשביעית ואילך לעולם^{כג}, דאפילו על שיעור גדול

א תום' כתובות ג, א ד"ה בר. וראת ק"א (ד"ה ונתח), וי"ג אלו דעת הרמב"ם והפנ"ל.
ב תום' ב"ב שם ד"ה כבן רמב"ם פ"א ה"ו. פ"ב ה"ב. מור שם. וראה ק"א סק"א (שם, ערך סוף ו' בחבשו).

ציונים לקונטרס אחרון

קלט שכו"ה שם אמרין שכזה תלוי גם דין קרבנות (בן שנה, בן שתיים, בן שלש) אם ל' יום בשנה חשובים שנה, ומכל מקום פסק הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"א ה"ד): וזמאתי יקרא איל משכינס בשנה שניה אחר ושלשים יום. וראה דברי נעם נא, א. קמ ויקרא כב, כז. רמב"ם שם ה"א (אי"כ אין ללמוד מדין קרבנות להלכות אחרות).
קמא שנתבאר בלשונות הרמב"ם בחיבורו, מתי כוונתו שנים שלימות דוקא.
קמב ה"א: קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן שש חייב בסוכה. וז"ה לעיל א"ח סי' תמ"ג.
קמג ה"ב: קטן בן שש שנים או פחות יוצא בעירוב אמו (שעריין צריך לאמו).
קמד שבעירובין פב, אי"כ מבואר ששניהם תלויים בגיל שהוא צריך לאמו.
קמה כ"ה בדפ"ר (יש שהגיהו: מכ"ש. והיינו שבשנה ששית יצא ומכ"ש קודם לכן). ואולי חסרות כאן איזה חיבות, ותוכן הדברים: וקודם לכן יוצא, כמבואר בבבויאת (שם פב, ב) ויוצא בעירוב אמו עד בן שש, ובגמרא שם: עד ועד בכלל, וגם מ"ש רב אסי (שם פב, א) קטן בן שש יוצא בעירוב אמו, הוה ליה כאילו קתני כו'.
קמו שאם נפרש עד בן שש שנים שלימות (והיינו קטן שכבר מלאו לו שש שנים) ועד בכלל, הרי פירושו לעולם (וזה לא שייך, דאפילו כו'), לכן מוכיח הלשון שכאן הכוונה לשנה ששית, ועד בכלל.

קבו אף שלדעת הרמב"ם אין צורך להיות דומיא דבר ו"ג למצוות, מ"מ לומדים זה מדין עירוב וסוכה, כדלקמן.
קכב סוף ה"ו, ודלעיל א"ח סי' תרט"ו ס"ה.
קכט סוף ה"ב: האיש מצווה על פירה ורביה כו' מבן שבע עשרה. ומבואר במ"מ שם, שלגירסה זו היינו י"ז שלימות.
קל ה"ד (לענין איילנות בית עשרים) וה"א (לענין סוים בן עשרים).
קלא רע"א: איכא נהא דאמר ל' יום בשנה חשובין שנה. **קלב** נדה דה, ב. שנת עשרים שיצאו ממנה שלשים יום הרי היא כשנת עשרים. ושם מה, א. הלכה כרבי יוסי בן כיפר. ומפרש הרמב"ם (ראה מ"מ שם ושם), והיינו שלא נשתיירו שלשים יום.
קלג נדה סוף פ"ה (בני עשרים שנה פחות שלשים יום), וכן הוכיח בתוס' וי"ט שם.
קלד האע"ז סי' קנה.
קלה יד מלאכי כללי ר"ה"ה אות כו, וראה כללי הפוסקים והורחא כלל רמת.
קלו ה"ח"ט (שאם נקלטה הנטיעה ל' יום קודם ר"ה, נחשבים לשנה הראשונה, לעולה ולרבעים).
קלז היינו שנה הראשונה של הנטיעה.
קלח י, א: ומה נדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה (ולא האמר מקצת יום שביעי כבולו והטבול ביום, רש"י), סוף היום עולה לה בתחלתה (שאם ראתה סמוך לשיקיעת החמה עולה לה יום זה, רש"י).

תמח הלבנות תלמוד תורה פרק א

קונטרס אחרון

לא שייך עד בכלל, כמ"ש הרא"ש ריש פרק אלו טרפות^{קס}, [מכ"ש על דבר שאין לו שיעור. ומאחר שהלשון מוכיח מהוהו לא הוצרך לפרש יותר, וסמך על מה שכתב^{קסא} או פחות, לזכאורה הוא שפת יחר אלא לרמוז למה שכתבנו^{קסב} ולגירסת המגיד משנה גבי סוכה כבן ה' כו'^{קסג}, אתי שפיר נמי לפי זה^{קסד}, דלא בדסוכה ודאי איתיה לאבוה^{קסה}, שהרי מצות חינוך היא על האב לברו^{קסו}, אבל בעירוב מסתמא ליתיה לאבוה, מדיוצא עם אמו לדבר מצוה שהיא מהנחתו, דמשום הכי שרי, כמ"ש התוס' בעירובין שם^{קסז}]. והשתא^{קסח} אתי שפיר נמי הא דמכניסים להתלמד כבן ו', אע"ג דיוצא בעירוב אמו בדליתיה לאבוה, וא"כ בדאיתיה צריך לאביו^{קסט}, ונמי שאנ תלמוד תורה מסוכה שהיא ג"כ דאורייתא^{קס}, ורוחך לומר משום דחינוך לתורה דאורייתא על האב^{קסא}, דמכל מקום הא אפשר לקיימה כמו שנה אח"כ ולא הוה ליה לצער ולהצר להחינוך [עיי'ן ריש פרק נוטל ובפרש"י שם^{קסב} שיכול לבא לידי חולי אם יש לו געגועים]. אלא ודאי כמ"ש התוס'^{קסג} דבר שית היינו שלימות, דלא כב"י^{קסד} (רק דלרמב"ם אינן ויום א', אלא פחות ל' יום, כבבן ובבת^{קסה}). אלא דלרמב"ם ס"ל דמוכרע כן מההיא דיוצא בעירוב אמו ופטור מסוכה, ולא מההכרח שבתוס', ממשנה דאבות דומיא דבן י"ג למצות, דהא תנן נמי החם בן י"ה לחופה ולרמב"ם היינו תחלת י"ה^{קסו}, ומשום הכי נמי יש לומר דגם בן ה' למקרא היינו תחלת ה', כמ"ש לעיל לסמ"ג^{קסז}, דלא כב"י^{קסח}, אלא כמ"ש התוס' בכתובות^{קסט} דהיינו לגלגל, וכמ"ש בהגהות מיימוניות^ק שאביו מלמד עמו מעט כו', אביו דוקא, כמ"ש הסמ"ג^{קא}.

ומה^{קסב} שלא כתב בן הרמב"ם, יש לומר משום דגם קודם בן חמש מגלגל עמו ומלמדו פסוקים פסוקים^{קסג}, אלא שקודם שידוע אותיות התורה מלמדו בעל פה ואח"כ בכתב^{קסד}, משום הכי לא חש הרמב"ם להאריך ולהלך בין בכתב שהוא מבין ה' ואילך לבעל פה שקודם לכן^{קסה}, כנודע דרכו

ציונים לקונטרס אחרון

קס כתובות ג. א ד"ה בר שית (היינו בר שית ויום אחד).
קסא יו"ד סי' רמה סי"ה ומש"ש פחות (ברעת הרמב"ם,
דהיינו בתחלת שש, שלכן הביא הא דבן שש ולא
הביא הא דבן חמש למקרא). וכ"ה בשרשי שם סי"ח.
קסב פ"ב ה"ב.
קסג כדלעיל ברעת הרמב"ם.
קסד כמובא לעיל מהל' אישות פט"ו ה"ב.
קסה שם (שהן בן חמש שבאבות, והן בר שית
שבכתובות ובי"ב, היינו תחלת שנה שישית).
קסו שם ד"ה ספי (בן חמש שנים למקרא היינו
לגלגל ולא למספי ליה).
קסז פ"ב א"ת ב. וכמבואר כאן בפנים.
קסח בסמ"ג מבואר שהו החילוק בין קודם שש (ע"י
אביו, מקרא לבר) לבין לאחר שש (אצל מלמד),
ובהגהות מיימוניות מבואר ש"י קאי בן חמש למקרא.
וכאן מתווכך בין שניהם, ושגם הרמב"ם סוכר בן.
קסח המשך ותוכן הדברים, והם שלא כתב בן הרמב"ם
(כפי"א הי"א הביא את הגמרא דבן שש כו', ולא
את הברייתא דבן חמש למקרא). יש לומר כו' (שסובר
להלכה הא דבן חמש למקרא, כמו הסמ"ג הענימר
בשיטת הרמב"ם, כדלעיל בתחלת הקורא), ואף גם זאת
כו' (אם נאמר שהרמב"ם אינו פוסק כברייתא זו), אין
לדחות מהלכה כו' (כי אם יש לפסוק בסמ"ג והגהות
מיימוניות, שכן חמש אביו מלמדו מעט מעט כו'). וכן
נפסק כאן בפנים.

קסט רמב"ם שם. וכמבואר כאן בפנים.
קע וכן נפסק כאן בפנים (וראה לעיל בתחלת הקורא).
קפא שעל כריחה לחלק בן לדעת הגהות מיימוניות
הניל, שהו החילוק בין קודם שנה חמישית
לבין שנה חמישית ואילך.

קמז סוסי"י. ובן לפרש עד בין שכיות אנפיים על
הגוף, רעל שיעור ארוך כזה לא מתפרש שפיר
עד ולא עד בכלל (ומכ"ש שלא יתפרש עד ועד בכלל).
וראה כללי הפוסקים והתוראה כלל קמח.
קמח הרמב"ם שם: קטן בן שש שנים או פחות יוצא
בעירוב אמו.
קמט שהפירוש הוא: עד שנה הששית ועד בכלל.
קנ וכן נוסף ברפוסים שלנו בין הצאי רבוע (וכ"ה
קנא בשרשי ארוח"י תרמ סי"ב). [בבן חמש] כבן שש
חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לתוכו במצוה. וראה
לעיל שם סי"ג: ואם הקטן חכם וחריף בענין שאינו
צריך לאמו אפילו כשהוא בן חמש שנים שמלות חייב
בסוכה כדי לתוכו במצוה.
קנא אף שלפי זה גענרך לחלק בין עירובין (עד סוף
שנה שישית) לבין סוכה (מסוף שנה שישית).
קנב וכן מבואר בעירובין שם, לרב נאי ורוש לקיש,
רבאיתיה לאבוהי בתמא אינו צריך לאמו כבר
ארבע כבר חמש.
קנג כדלעיל שם סי"ד, וסי' שמג סי"ב וסי"ד ושי"ג.
קנד ע"א ד"ה קטן.
קנה השתא דאמרינן דבר שית היינו שלימות אתי שפיר
כו', משא"כ אם נאמר דהיינו בתחלת שנה שישית,
יוקשה מאי שנא תלמוד תורה מעירובין ומסוכה כו'.
קנו עד בן שש שנים שלימות, וא"כ מרוע צריך
להוסיף למלמד בתחלת שנה שישית.
קנז בכל זאת אינו חייב בסוכה אלא בן שש שלימות,
לגירסתינו (ובג' לגרסת המ"מ בן חמש, היינו דוקא
בדאיתיה לאבוה בסוכה, משא"כ בשמולוכו אצל מלמד).
קנח כדלעיל בפנים בתחלת הסעף ושי"ג (משא"כ
בסוכה שחובת החנוך רק מדברי סופרים).
קנט שבת קמא, סע"ב, וכדלעיל ארוח"י סי' שט"א.

הלכות תלמוד תורה פרק א

כולו¹³ עד שיקרא תורה שנכתב כולה¹⁴ עם נביאים וכתובים כולם פעמים רבות¹⁵ עד שיהיה בן עשר שנים¹⁶.

קונטרס אחרון

לקצר ולא להאריך ולבאר ביאור שאינו מבוזר ומפורש בגמ'¹⁷, ואף גם זאת דבן ה' למקרא היא ברייתא שלא הובאה בגמרא, ואינה משנה לגידיסת הרמב"ם בפירוש המשניות¹⁸, עינין שם במדרש שמואל¹⁹, ויש מקום ופתחון פה לבעל דין להלוק ולומר דפליגא אנמי דין בב"ב ובכתובות דבר שית למקרא, ולא הוזכרו כלל חיוב גלגול במקרא קודם שית, כי אם במשנה בבב' י'²⁰, ואדרבה יש לומר דבר שית דומיא דבר י' דמיירי לגלגל, וכקושיית התוספות שם²¹ דלא הוי דומיא כו', והא דבן י' למשנה לא דמי לבן י"ג למצות²² לא איכפת לן לרמב"ם, כמו בבב' י"ח לחופה²³, אלא דהתוס' קאי התם ללישנא בתרא בגמ', דלמספי ליה היינו נמי לירד לחייו²⁴, אבל לשינויאי קמא י"ל דבן י' למשנה היינו נמי למסיפי ליה, וקרי ליה מתגלגל לגבי לירד לחייו דבן י"ח, ובר שית נמי למסיפי ליה, אבל אביו מתגלגל עמו משידוע לדבר בע"פ ומבן ה' ככתב, כברייתא דאבות פ"ה, ואין לדחות מחלכה מאחר דאתי שפיר בפשיטות לשינויאי קמא, וגם לשינויאי בתרא איכא למימר דלא הוי דומיא כו', כמ"ש התוס'.

ולפי זה²⁵ אין זכות למנהג שלא נהגו ללמד האידנא נביאים וכתובים, אלא כמ"ש בפנים²⁶, ומ"ש השי"ך מצום שסומכים על תלמוד בבלי כדפ"ת²⁷ 197 כו', זה אינו, דר"ת לא קאמר אלא שסומכים לצאת ביה לענין מה שאמרו²⁸ לשלש ימיו בכל יום שליש במקרא כו', משום דס"ל דשליש לאו דוקא כמ"ש הר"ן²⁹, אלא אפילו במעט יוצאים ידי הובתן כמבואר בתוס' בקידושין³⁰ בשם רב עמרם שתיקן כו'³¹, ועי' כהבנן שר"ת פירש כו', לומר דבלאו הכי נמי יוצאים ידי הובתן, אבל בתחלת לימודו מודה ר"ת דצריך לקרות כל המקרא תחלה³², בדגמיה במסכת סופרים³³ ולא שידלג אדם ממקרא כו', הובאה ברא"ש סוף פ"ב דב"מ, וכדתנן סוף פ"ה

נד ראה לקמן ה"י (ונקצת מן הלילה), וש"נ מ"ב ותעורת (באן). שלח המלך ע' קצא"ב.
נה רמב"ם פ"א ה"ו. מור ושוע' שם ס"ו.
נו מ"ו ס"ב. ש"ך ס"ה. ונתבאר בקי"א ריש ס"א א.

וראה לקמן סוף ה"ו וה"ו (סדר הלימוד במועדי).
נז אבות שם. כתובות ג, א ונתוס' שם ד"ח בר. וראה לקמן בסמך (דהיינו ה' שנים מקרא). רשימות ה"ו נה ע' 8 (דהיינו כשנה העשירית).

ציונים לקונטרס אחרון

- קעב** כדלעיל (ד"ה אבל אם), וש"נ.
- קעג** שלא פירש כלום על משנה זו. וראה בסידור שהבנינו רבנו בסוף פ"ה (ראה שעו הכולל פ"ל אות ג), שמשם ואילך הן ברייתות.
- קעד** שאינם מסדר מסכתא זו.
- קעה** כתובות שם: אמר רב יצחק באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתיש עשרה שנה מכאן ואילך יורד עמו לחייו. איני והא אמר ליה בר לרב שמואל בר שילת בעיר מבר שית לא תקביל בר שית קביל וספי ליה בתרא. אין ספי ליה בתרא מיהו אינו יורד עמו לחייו עד לאחר שתיש עשרה שנה. ואב"א לא קשיא הא למקרא הא למשנה. דאמר אבוי אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליתר כו'. **קעו** ד"ה בר שית (דבר שית למקרא היינו למספי ליה כי תורא ובר עשר למשנה לא למספי ליה אלא לגלגל עד י"ב שנה). וא"כ יש לומר שהרמב"ם מפרש שגם בר שית הוא לגלגל (כלישנא קמא) והוי דומיא כו', ולכן אינו מביא את הא דבן חמש למקרא. **קעז** שהאמורא חלילי שבין חמש למקרא היינו תחלת שנה תמישית. א"כ בן י' למשנה היינו תחלת שנה העשירית, ואילו בן י"ג למצות היינו שלימות. וא"כ גם להרמב"ם לא היו דומיא כו' (הן במשנה והן במימרא דאביי בכתובות, שנוברים בהם הן ב' והן בין ג'³⁴).
- קעז** פסוקי דמרה לומר מקרא ומשנה וגמרא. וכלעיל ארוח סי' ג, סי' קגה ס"א.
- קפח** אהג גם לעיל ארוח סי' קה ס"א.
- קפט** תפ"ו ה"ט.

הלכות תלמוד תורה פרק א

ובימיהם שהיו מספרים הרוב בלשון הקודש¹³ וגם התינוק כשמתחיל לדבר היה אביו מספר עמו בלשון הקודש¹⁴ ועל כן לא היו צריכין ללמד התינוקות (א) פירוש המלות?

קונטרס אחרון

דאבות בן ה' למקרא כו', וכ"כ בשל"ה מסכת שבעות¹⁵ לפ"ד ר"ת. אלא דר"ת לא ס"ל כמ"ש הרמב"ם¹⁶ דבגמ' דלעולם ישלש כו' מיירי בתחלת לימודו דוקא, משום דלשון הגמ' לעולם ישלש אדם שנתייב כו' מי ידע כו' משמע כל שנתייב לסלקא דעתא, וא"כ הוא הדין למסקנא לוימי. וכן הרמ"ה ברבינו ירוחם ס"ל בתא כר"ת דלא כרמב"ם, ואפ"ה מודה בתחלת לימודו בגירסא דינקותא, ע"ש ברבינו ירוחם נתיב ב' ח"א:

(ב) פירוש המלות בו', עיין ריש פ"ג דר"ה¹⁷ וריש פ"ב דמגילה¹⁸ לא הוו ידעי רבנן מאי וטאטאטיה במטאטא השמד¹⁹ כו' ולא הווי ידעי מאי סלסלה²⁰ כו'. ועיין חולין דף ו' פשטיה דקרא²¹ כמאי כתיב כו', וגם רבו של יואב²² אילו היה מלמדו פירוש המלות ודאי לא היה טועה בין זָכַר לזָכָר יותר משאר מקומות, אילו שמע וטעה בפירוש המלות לפרש פירוש אחר לגמרי²³. ומ"ש טור וש"ע²⁴ להבינם, הוא לפי מנהג של עשכנזי שאין מספרים בלשון הקודש כמו בימיהם כדאיחא בספרי²⁵. ועיין מלכים ב' סי' י"ח²⁶ ארמית כו' יהודית באזני העם וגו'. ודארינן מפורש זה תרגום²⁷, היינו לאחר שעלו מבבל. ואפ"ה ארמין בריש פ"ק דמגילה²⁸ שכתובם כו', מכלל שלא היו מלמדים תרגום לתינוקות של בית רבן, אף שזה היה לשון עמי הארץ אז, מדהוי מתרגמים קריאת ספר תורה לעמי הארץ בבית הכנסת²⁹, אלא דהיינו לאחר שאמרו אונקלוס וגילתו לרבים³⁰, וקודם לכן היה נמסר ליחידים פה אל פה, כמו בשל נביאים שאמרו בת קול³¹ מי הוא זה שגילה סתרי וכו', אבל לשון עמי הארץ לא נשתנה בימי אונקלוס, אלא כל ימי בית שני³² היו עמי הארץ מספרים ארמית, כמ"ש בתוס' יו"ט בפ"ב דבבות³³. עיי' סוטה דף ל"ג³⁴ דלאשמועין כו'. וכדמוכח מנוסח הכתובה ושטרי הדיוטות שבימיהם, עיין ב"מ דף ק"ד. רק תלמודי חכמים לברם היו מספרים בלשון הקודש³⁵ ומלמדים לבניהם³⁶.

ועיין³⁷ גיטין דף ס' דאיכא למ"ד שאין כותבין מגילה לתינוק רק הומש שלם, ומשמע שם בהדיא

כט ספרי עקב פסקא מו. רשי דברים יא, יג. וראה גם תוספתא הניגה פ"א ה"ג. וירושלמי סוכה סופ"ג. ל משא"כ בזמננו שלומים המקרא עם פירוש המלות (לקמן הלכה יא. ק"א סק"בג).

כת אבות דרין פ"ג, ב. הניגה טו, א. וראה ק"א סק"ב (בזמן בית ראשון - העם), ובזמן בית שני והכמו התלמוד - תלמודי חכמים).

ציונים לקונטרס אחרון

רג נחמיה ה, ח. מגילה ג, א. (הרי שהעם הוצרך לתרגום לארמית).
 רד ג, א; ג. שכתובם וחזרו ויטרוסו (הרי שהתרגום נשכח בבית שני, עד שחזר אונקלוס ויטרו).
 רה טור וש"ע א"ח סי' קמה ס"א. וראה לעיל א"ח סי' רפה ס"ג.
 רו ראה רשי' קידושין מט, א ד"ה הרי, ותוס' שם ד"ה המתרגם (גילה מה שניתן בסנין). לעיל א"ח סי' רפה ס"ב (מסיני). סי' שלד ס"ב (שאמרו ולא כתבו, שלא ניתנה ליכתב).
 רז מגילה שם.
 רח וכן בימי התלמוד, ראה לעיל א"ח סי' תלד ס"ח, רט משנה ו. וראה גם שקלים פ"ה מ"ה, ברע"ב ותוס' יו"ט.
 רי ע"א: ובלשון ארמי היה כו' דלאשמועי עבדא.
 ריא בזמן בית שני ובזמן התלמוד (ראה אגרות קודש ארמ"ר מהרש"ב שם).
 ריב כמבואר בספרי שם.
 ריג עתה בא לבאר שבימיהם לא היו הנקודות וטעמים כתובים והיו מלמדים אותם לתינוקות.

קצ עמוד התורה (קפא), א ד"ה ובפרק קמא.
 קצא פ"א ה"ב. וכן נפקס לקמן פ"ב ה"ב.
 קצב כו, ב.
 קצג יח, א.
 קצד ישעיה יד, כג.
 קצה משלי ד, ח.
 קצו משלי ג, ב: ושמת סכין בלעך אם בעל נפש אתה.
 קצז ב"ב כא, סע"א.
 קצח אלא וראי לא היו מלמדים אז לתינוקות פירוש המלות.
 קצט סי' רמה ס"ט.
 ר ראה גם לקמן קוי"א ס"ק ג. אג"ק ארמ"ר מהרש"ב נ"ע ח"ב ע' תתכ.
 רא עקב יא, יט. הובא ברש"י ע"ה"ת שם, ומבואר בפנים.
 רב פסוק בו (דבר נא אל עמדיך ארמית כי שומעים אנחנו וכו' תתבר עמנו יהודית באזני העם וגו').
 ריג שני העם היום דיבר בזמן בית ראשון לה"ק.

הלכות תלמוד תורה פרק א תנא

רק הקריאה⁸⁷ בנקודות וטעמים⁸⁸ וקרי ולא כתיב כי לא היו הנקודות והטעמים כתובים בימיהם אלא כספר תורה שלנו⁸⁹ והיו לומדים הנקודות והטעמים ככל המקרא בעל פה⁹⁰ והיו אז עוסקים ה' שנים בלימוד כל המקרא⁹¹ עם ההינזקות פעמים רבות מאד.

ואחר כך ה' שנים בלימוד המשניות⁹² בעל פה⁹³ שהן הלכות פסוקות בלי מעטים⁹⁴.

ואחר כך ה' שנים⁹⁵ בתלמוד שהוא לידע בדרך קצרה המעטים של ההלכות והדינים⁹⁶ ומקורם⁹⁷ מתורה שבכתב ב"ג מדות שהתורה נדרשת⁹⁸ ושאר כל דרשות הכמים או בקבלה הלכה למשה מסיני או מסברא או מתקנות הכמים שעשו סייג וגדר לדברי תורה⁹⁹.

ואחר כך¹⁰⁰ כל ימיו של אדם איש לפי שכלו ויכלתו בפלפול התלמוד בקישויות ופירוקים¹⁰¹ לירד לעמקי הטעמים¹⁰² ודרשות¹⁰³ ולהבין דבר מתוך דבר¹⁰⁴ לחדש הלכות רבות¹⁰⁵

קונטרס אחרון

החומשים שלהם היו כחיקון ספר תורה ממש, בלי נקודות וטעמים, מדלא אסרו לקרות בהם אלא מפני כבוד הצבור, והמנוקד פסול מדינא, כדאיתא סוף סי' רע"ד ר"ז. ועיין הגיגה דף ו' סוף ע"ב לפיכך טעמים בו, מכלל שלא היו הטעמים כתובים בימיהם (ועיי"ש בתוס' י"ט, לכאורה הוא נגד הסוגיא ביומא דף ג"ב ע"ב¹⁰⁶)). ובר מן כל דין הוא תלמוד ערוך בנדרים דף ל"ז ע"ב מקרא

מג ראה הקדמת הרמב"ם לפי המשניות (החלק הראשון כל החלק השני כל החלק השלישי כל החלק הרביעי כו'). ש"ת אה"ט סי' כב ד"ה ובר מן דין. לקיש ח"ה ע' 64 הערה 26. הערות וציגונים 65'63. וכו' לקטן ה"ד. **מד** רש"י אבות ספ"ה (שחלק בין לימוד הגמרא של בן המש עשרה, לבין הלימוד של בן ארבעים לבינה, שהוא להבין דבר מתוך דבר). וכו' לקטן פ"ב ה"א"ב (שאחר סיום לימוד ההלכות עם המעטים בקצרה תחיל לימוד הפלפול). ק"א שם סוף ס"ק א, ופ"ג ס"ק א (ד"ה ולוה), ש"לע"ת רש"י נחלק התלמוד לשני חלקים (ואפשר כ"ה אף לדעת הרא"ש, בימיהם).

מה רש"י ברכות סג, ב ד"ה רם. חגיגה שם. קידושין שם. כ"ט שם. כ"ט ש"ב ד"ה נגמרא. ע"ז יט, א ד"ה ואח"כ תולין נדר, ב ד"ה ושמשו וכו' לקטן פ"ב ה"א"ב. ונתבאר לקטן פ"ג ק"א ס"ק א (ד"ה ולוה). וראה תנא אנת"ק סי' בו (קמ"ד, ב).

מו רש"י שבת סג, א ד"ה ליגמרי וד"ה והדר. ונתבאר לקטן פ"ב ק"א סוף ס"ק א. וכו' לקטן ד"ה סי' ארבעים. ונתבאר לקטן פ"ג ק"א ד"ה ולוה. וראה לקו"ש ח"י"ב ע' 125 הע' 24 הע' 21 ע' הערה 37. קובץ דברי תורה ה' ע' כא. **מז** ראה רש"י מוה"ב ט"ז, ב ד"ה הערות וציגונים 68'64.

מח שבת לא, א (פלפול בתכנתו דבר מתוך דבר). רש"י מוה"ב ט"ז, ב ד"ה ואלא ששם אינו מחלק בין בן חקי ותלמודו). אבות ספ"ה ד"ה בן ארבעים. ונתבאר לקטן פ"ב ק"א סוף ס"ק א. וכו' לקטן שם ה"א"ב. פ"ג ה"ג.

מט ראה וד"ה א"י יב, ב. פ"ג א"ר"ה סי' תקטמט ק"א. לקטן ה"ה (חדושי הלכות לאין ק"ז). פ"ב ה"ב (חדושי הלכות רבות). תניא אנת"ק סי' בו קמ"ד, א (הן בהלכות הן באגרות הן בגללה הן במספר ותחייב דבר).

לא כ"ב כא, סע"א ורע"ב. וראה ק"א ס"ב. **לב** דרוס קז, א ורש"י שם ד"ה ורבי. **לג** ראה נישין מ, א. חגיגה ו, סע"ג. נדרים לז, ב (ק"א ס"ב).

לד ראה הערות וציגונים 60/50. אבות ט"ז. ור"ב שם. וראה גם רש"י שם. ק"א סקי"ג (סדר הלימוד עכשיו לערך שתי שנים תורה ואח"כ עיקר הלימוד משנה ונגמרא). הערות וציגונים 51'51. **לו** ראה אבות שם. רש"י ורע"ב שם.

לז ראה תמורה ד"ה. ב. רש"י כ"ב לג, א ד"ה ואינה שם פה, ב ד"ה נגמריה. חו"ס מגילה לב, א ד"ה והשנה. מדרש שמואל אבות שם. הערות וציגונים 55'55/51. **לח** רש"י כ"ב לג, א ד"ה משנה. וראה גם מוה"ב סע"א ד"ה תנא. שם כב, א ד"ה ולא שמשו ה"ה ששונו ה"ה שמרין. לקטן פ"ב ה"א.

לט רש"י אבות ט"ז סוף ס"ה"ה בין עשר, ורוב המפרשים במשנה. וראה גם לקטן פ"ג בתחלת הק"א (ש"לרש"י ורע"ב שם הקצבה הוא מפורשת במשנה). והיינו מתחלת שנת מן ערך תחלת שנת כ. וראה לקטן פ"ג ה"א. רש"י ט"ז, ב. ג. א"ק ח"א ע' ר"ב. ח"ב ע' קס. הע"ב תת"ע ע' 46.

מ רש"י ביב"ב ה, א ד"ה וה נגמרא. יא, ב ד"ה אף לנגמרא. מו, ב ד"ה שלא שמש. חגיגה י, א ד"ה שינא. מוה"ב שם ושם. קידושין ל, א ד"ה נגמרא. כ"ט שם ד"ה שלמדו הכנת. כ"ב קמ"ד, ב ד"ה רמא אמר. וראה גם לקטן פ"ב ה"א. פ"ג ה"א. תניא פ"ב ע"ג, ב. **מא** רש"י יומא פ"ג א ד"ה ומשמש. מוה"ב כ, סע"א ד"ה והדר. וכו' לקטן ה"ד (לענין חיוב האכ). **מב** ורע"ב פ"א ה"א. ראה לקטן ק"א פ"ב ר"ש ס"ק א. הערות וציגונים 60.

ציגונים לקונטרס אחרון

י"ד בטור שו"ע יו"ד, והוא ממסכת סופרים פ"ג ה"ז. רטו ד"ה לפיכך (שמחלק בין האמור שם, לה' מקראות שאין להם הכרע שיבואו נב, סע"א.

הלכות תלמוד תורה פרק א

ודרשות פסוקים¹ אשר על זה אמרו² בן ארבעים למינה. וכן כל דברי חכמים וחידותם³ שהסמיכם ודרשו על פסוקי תנ"ך הנקראים הגדות⁴:

ב וכל מלמד תינוקות מותר לו ליטול שכר⁵ אע"פ שאסור ללמד תורה בשכר⁶ ושנאמר⁷ ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם הוי"ו ומשפטים מה אני בחנם אף אתם בחנם מכל מקום התינוקות שהם קטנים הם צריכים שימור⁸ לשמורם שלא יצאו החוצה ועסקו בדברים בטלים⁹ ובעד זה מותר ליטול שכר¹⁰.

ומי שהוא בעל מלאכה ואומנות ומניח מלאכתו ומלמד הרי זה מותר ליטול שכר גם מהגדולים שאינם צריכים שימור לפי שאינו אלא שכר במילה¹¹ הניכר¹² ומוכח¹³ מפני שביטל ממלאכתו ואפילו אינו לומד עמהם אלא מקצת היום ומקצתו עוסק במלאכתו ופרנסתו¹⁴ ואם לומד עמהם כל היום ואינו עוסק בשום מלאכה ועסק כלל מותר לו ליטול שכרו מהם¹⁵ אפילו אינו בעל מלאכה ואומנות כלל לפי שאלו לא למד עמהם בודאי היה מוכרח לעשות איזה עסק להחיות נפשו ונפשות ביתו ועכשיו שלומד עמהם כל היום ואינו עוסק כלל אין לך שכר במילה הניכר ומוכח גדול מזה¹⁶:

ג ושכר מלמדי תינוקות תקנת חכמים¹⁷ היתה לפרוע מקופת הקהל¹⁸ בעד כל התינוקות

קונטרס אחרון

סופרים כו"ר¹, וכל הלכה למשה מסיני היא קבלה בעל פה². ולזה נתכוין בתשובה לרמב"ן³, שביב"ט סוף סי' רע"ד, במה שכתב דאין לנו אלא כנתינתו בסניי, ור"ל בכתב⁴:

- נז** נדרים שם כרב. סמ"ק שם. מור וכוש שם (שהביאו גם טעם זה).
- נח** רש"י שם ד"ה רב אטר. וראה גם לקמן ק"א ס"ק ג' (במסוגר).
- נט** ראה לקמן ה"מ הל' מציאה ופיקדון ק"א ס"ק ב' בהע"פ (דהוי שומר שכר).
- ס** ירושלמי נדרים פ"ד הל' ג'. ר"ן נדרים שם ד"ה ולענין הלכה.
- סא** רמב"ם הל' סנהדרין פ"ג הל' (לענין דיון). מור וש"ע ה"מ סי' ט' פ"ח.
- סב** כתובות קה' א' (לענין דיון). תוס' בבורות כמ, א ד"ה מה אף לענין לימוד תורה). רא"ש שם פ"ד סי' ה'. מור וש"ע סי' רמז ס"ה. וראה לעיל הל' שחשפה שם.
- סג** מעובדא דקראי רוב הינא בכתובות שם (ראה תוס' כתובות שם ד"ה גזרי, ונבדורות שם).
- סד** תוס' בבורות שם. רא"ש פ"ד דבבורות שם. מור וש"ע שם.
- סה** לכוז שם.
- סו** תקנת יהושע בן נמלא בבא בתרא כא, א.
- סז** די רמ"ה שם. וראה לעיל סי' גג ס"ל (לענין ש"ע), וש"י קובין דברי תורה ה' ע' יב.

- נ** ראה יומא ב, ה' (למספר קרא).
- נא** תשובה אבות שם, ורש"י שם ד"ה בן ארבעים (להבין דבר מותר דבר). תובא תרבי פ"ב ק"א סוף סמ"א.
- נב** ראה משלי א, ה. הערות וציונים 72.
- נג** רא"ש נדרים לו, סעיף ד"ה ואגדות. וכ"ה לקמן סוף ה"ד (שלימוד התנאים הוא אחר סיום לימוד ההלכה).
- וראה גם לקמן פ"ב ה"א.כ. פ"ג ק"א (ד"ה אלא). לעיל א"ח סי' ט' מסופר.
- נד** נדרים ל"ג, א' כרב (שמותר מטעם שימור דוקא בתינוקות, ובלקמן ק"א ס"ג ב' במסוגר). רמב"ם פ"א ה"ז (בתורה שבכתב, כרבי יוחנן שם משום פיקוס מעמים).
- נה** נדרים סי' קו (כרב, מטעם שימור). מור (ב' המעמים) וש"ע לכוז שם. ראה לקמן פ"ג ק"א (ד"ה אלא, שלמ"ד פיקוס מעמים דאורייתא אמור בשכר). פ"ד ה"מ"ד (אם יש בזה איסור משום משתמש בכתר תורה). קובין דברי תורה ה' ע' ג. משא מאיר ע' קד.
- נח** נדרים שם. בבורות כמ, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. לכוז שם. וראה לקמן פ"ג בק"א (ד"ה אלא לעיל נטפריש, משום הדיב ללמוד מן התורה בחינם). לקמן ה"מ הל' ערות ס"ח (ש"ה בכל המצות). לעיל הל' שחשפה סי' א ק"א ס"ג.
- נו** הרי"ם ד' ה' גזריא שם (אף במורה רב).

ציונים לקונטרס אחרון

- רז** ועיטור סופרים וקריין ולא כתיבן ומתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני. וברא"ש ר"י שם ד"ה מקרא סופרים (שמשנתה באתחאל כו'). וראה גם לעיל סי' לב סמ"ז. תנ"ג ס"א (שהפסק הסופרים הם הלכה למשה מסיני).
- ריז** רש"י תולין כ, ב ד"ה אבל. נדה עב, ב ד"ה איני הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל פג.
- ריט** המיחזקת סו' רלח.
- רכ** ואם נקד פסול (ופסוק טעמים, מקובלים מסיני בע"פ).

הלכות תלמוד תורה פרק א תנג

שבעיר בני העשרים והעניים יחד ועכשיו במדינות אלו נוהגין שכל אחד פורע בעד בנו אם ידו משנת¹⁰⁰.

ומי שאין ידו משנת¹⁰¹ (א) חיובים הציבור לפרוע בעדו¹⁰² מתקנת חכמים והעניים יכולים

קונטרס אחרון

(ג) חיובים הציבור בו. עיני דרכי משה הר"מ סימן קס"ג¹⁰³ בשם רבינו ירוחם¹⁰⁴ בעיריות קטנות שאין היחידים כו'. ולזה נהגו בהג"ה שם סוף סעיף ג' במה שכתב במקום שבני העיר כו' וכו', דר"ל במקום שאין אביהם יכולים כו' ויצטרכו הקהל כו', ר"ל חיובא מדינא¹⁰⁵ כיון שאין אביהם יכולים ולכן גובין לפי ממון וכו' כשאר עולי הקהל וכו' כמ"ש רבינו ירוחם. ומי שיש¹⁰⁶ עיירות קטנות, הוא אורחא דמילתא, שהיחידים שבהן הצריכים למלמד הם מתי מעט ואין ידם משנת לפרוע שכר מלמד המספיק לו לפרנסתו, לפי מהנהגו¹⁰⁷ ליטול שכרו ופרנסתו מ"כיה תינוקות בימיהם, והוא הדין בעיר גדולה ויש בה עניים גמורים הרבה¹⁰⁸.

ומיהו י"ל שלא לכופ הקהל אלא לשכור מלמד אחד לכ"ה תינוקות כבימיהם¹⁰⁹. ואף שלפי סדר הלימוד הנהוג עכשיו שהעיקר הוא משנה וגמרא¹¹⁰ אי אפשר למלמד אחד ללמד יפה עם הרבה תינוקות כל כך, מ"מ מאחר שהחיוב הוא מתקנת יהושע בן גמלא¹¹¹ אי אפשר להיבט יותר מהתקנה, ויוצאים הקהל ידי חובתן במלמד שילמדם כסדר הלימוד שבימיהם¹¹². ואף שעכשיו אין התינוקות יודעים לשון הקודש כבימיהם¹¹³, מ"מ משמעות הטור וש"ע ושאר פוסקים שגם עכשיו שצריך ללמדם פירוש המלות ולהבינם יפה אף על פי כן די במלמד אחד לכ"ה תינוקות וכו', אלא דהיינו ודאי למקרא לבד, ולא להבינם יפה משנה וגמרא. והוה ג"כ לשון סך מקרי דרדקי שבגמרא¹¹⁴, מקרי דוקא, משא"כ לפי סדר הלימוד של עכשיו שאין למדים מקרא רק תורה לערך ב' שנים ועיקר הלימוד משנה וגמרא. וגם י"ל דלמשנה וגמרא אי אפשר לכופ הקהל בלאו הכי, מאחר שהתקנה לא היתה כלל על זה, שבימיהם לא היו נוטלים שכר כלל כי אם על הנמקרא כדאיתא בנדרים דף ל"ז וכו' מאי פסקא כו' (ומיהו דוקא למ"ד וכו' שכר פיסוק טעמים, אבל למ"ד וכו' שכר שמיור לאו במקרא תליא מילתא אלא בשנים תליא מילתא, לכל קטן שצריך שמיור שלא יתבלל כדפירש רש"י¹¹⁵). ומיהו יותר מבן י"ג אי אפשר לכופ, מאחר שפירש הרמב"ם וכו' וטור וש"ע וכו' הטעם שאין העולם מתקיים כו' וכו'). ואפשר דהיינו טעמא דלא נהוג האידינא לפרוע מקופת הקהל

סח הפעם יחבאר לקמן בתוספת, ובק"א סוף סק"ג.
סט רבנו ירוחם מפרשים נכ"ט ח"א (פ"ד, ד) בשם רב האי גאון. ורמ"א בחז"ם סי' קסג מס"ג (בעיריות קטנות).

ציונים לקונטרס אחרון

- רבא סוף ס"ק א.
רבב מושי"ם נתיב כט ח"ג (פ"א, ד), בשם תשובת רב האי (בלשון השאלה): שכר מלמדי תינוקות בעיריות קטנות שאין יכולין היחידים לתת שכר מלמד, כי היא על כל הקהל לא על אבותיהן של הנערים בלבד (נראה שהוא חיוב מדין ולא ממנהג שנהגו באותה עיר. וכן נפסק בפנים).
רבג במקום שבני העיר מושיבין ביניהם מלמד תינוקות ואין אביהן של תינוקות יכול לשכור לבניהם ויצטרכו הקהל ליתן השכר גובין לפי ממון. רבד אף שכתב בחתמה: במקום שבני העיר מושיבין ביניהם מלמד.
רבע ולא לפי הבנים שלומדים אצל המלמד.
רבע וברלקמן פ"ד ה"ג. ק"א שם סי' ג. וכו' כאן בפנים. ולענין שיען, ראה לעיל סי' נג ס"ל (ב' דעת).
רבע בתשובת רבנו האי שברבנו ירוחם (שם (שלאנאורה נראה מזה שעצירות גדולות אין חיוב מדינא). רבע של המלמד (ובעיריות קטנות צריך כל אב לתת
- חלק גדול יותר).
רבט משא"כ בלאו הכי, נהגו שכל אחד פורע בעד בנו. וכן נפסק בפנים.
רל וכן נפסק בפנים.
רלא כלקמן בפנים ה"ז.
רלב ר"ב כא, א.
רלג שמבואר לעיל בפנים ה"א.
רלד כדעיל בפנים ה"א ובק"א סי' ב.
רלה סי' רמה ט"ו.
רלו שם: סך מקרי דרדקי עשויין וחמשה יניקין.
רלז ריש ע"א. וכו' לעיל ק"א ריש סי' א. וראה נהורא דאורייתא מאמר ה פ"א סי' ו.
רלח רבי יוחנן שם.
רלט רב שם.
רמג שם ד"ה רב אמר. וברע"ל בפנים ה"ב.
רמא פ"ב ה"א.
רמב שם ס"ז. וכו' כאן בפנים.
רמג אלא כהכל פיהם של תינוקות של בית רבן כו' שאין בו חטא (המובא בשבת קיט, ס"ע"ב).

תנר הלכות תלמוד תורה פרק א

לכופ¹⁷ את העשירים לפרוע בעד בניהם מקופת הקהל ואפילו העשירים יכולים לכופ זה את זה לפרוע שכר מלמדי תינוקות שלהם מקופת הקהל שנותנים בה גם מי שאין לו בנים¹⁸ כי כן היתה עיקר תקנת חכמים להושיב מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר¹⁹ בין גדולה בין קטנה²⁰ ולהטיל שכר מלמדי כל התינוקות שבעיר בין עשירים בין עניים על כל הקהל שבעיר כל אחד כפי השגת ידו אפילו מי שאין לו בנים²¹ כשאר נתינת הקהל שהן לפי ממונ²² וכל עיר שאין בה מלמדי תינוקות מהרימין²³ כל אנשי העיר²⁴ שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן²⁵ שהוא הבל שאין בו המא²⁶ אלא שבמקומות שאין נוהגין כן²⁷ הוא מפני שהעשירים וגם הבינונים מוחלים זה לזה אבל חלק בני העניים אין בידם למחול והייבים הכל לפרוע בעדם עד שיהיו בני י"ג שנה שהוא הבל שאין בו המא²⁸.

וגם הפמורים ממסים כמו תלמדי חכמים²⁹ חייבים ליתן לזה כפי ממונם כמו שחייבים ליתן לפרנסת העניים שבעיר המוטלת על הקהל³⁰.

ובקבילות גדולות יש חבורות נמנים לדבר מצוה רבה זו המתנדבים שכר תלמוד תורה לבני העניים ובמקומות שאין שם חבורה זו כופין לפרוע מקופת הקהל ואמרו החכמים³¹ ההדור ובני עניים שמהם תצא תורה שנאמר³² יול מים מדלו³³.

אך אין לכופם³⁴ אלא לשכור מלמד אחד לכ"ה תינוקות³⁵ כבימיהם³⁶ וילמדם מקרא לבד

קונטרס אחרון

משום שאין צריך לשכור אלא מלמד אחד לכ"ה תינוקות, וזה יוכלו רוב העניים לשלם בעד בנו, אלא אם כן בעירו קטנות כמ"ש רבינו ירוחם. וגם [ב]זאת אפשר דנהוג בחסדי ר"י וסיעתם³⁷ דלפחות מכ"ה אין כופין. וגם אפשר משום שאין כופין אלא למקרא, והעניים חפצים ללמד לבניהם משנה וגמרא דוקא כנהוג האידנא³⁸:

<p>עט אבי שם. כ"ח שם ד"ה ונ"ש שאין. וראה תניא ק"א קנה. א. לק"ש ה"ג ע' 267 בהערת.</p> <p>פ ל"ש שכר המלמדים מקופת הקהל. וראה ק"א סוף ס"ק ג.</p> <p>פא נחבאר בק"א ס"קג (במוטר).</p> <p>פב כ"ב ה. א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ו ה"י. מור וש"ע י"ד סי' רמג ס"ב, ובח"מ סי' קמג ס"ה.</p> <p>פג ראה רמב"ם הל' נתינת עניים פ"א ה"א. מור וש"ע י"ד סי' רנו ס"א. רמ"א ה"ט ס' קמג ס"א. לעיל א"ח סי' הנוט ס"ה (לענין מעות הדינים).</p> <p>פד נדרים פ"א, א.</p> <p>פה במדבר ב. ז.</p> <p>פו ראה מהרש"א בחדא"ג שם, יל נים (התורה) גדלו (מן הדלים).</p> <p>פז האמור לקמן נחבאר בק"א סוף ס"ק ג.</p> <p>פח ולא ב' מלמדים לכ"ה תינוקות (בדלוקן במטוק). ואם העיר קטנה יוש בה פחות מל"ה תינוקות – ראה לעיל בפנים.</p> <p>פט ראה כ"ב שם.</p>	<p>ע רבנו ירוחם שם בשם רב האי (כופין). רש"י ב"ב כא, א ד"ה לא מצטנין.</p> <p>עא שהיו היא מועדת לכל צרכי הקהילה.</p> <p>עב כבא בתרא שם. רמב"ם פ"ב ה"א. מור וש"ע סי' רמג ס"ז.</p> <p>עג ומוקי יוסף ב"ב י, ב ד"ה לא מצטנין. בשם הררי (בשם רבותיו). וכן דעת הרמב"ם. ורב האי ברבנו ירוחם שם. וראה ק"א סוף ס"קג במופ. דאפשר האידנא נהוג בחסדי ר"י (כ"ב כא, א ד"ה ס"ק) דלפחות מב"ה אין כופין.</p> <p>עד ראה רבנו ירוחם שם. לקמן פ"ד ה"ג (לענין ספרים).</p> <p>עה רבנו ירוחם שם. רמ"א ה"ט שם. וראה ק"א ס"ק ג. לקמן פ"ד ה"ג (לענין לקנות תנ"ך ותלמוד לבית המדרש). ק"א שם ס"קג (לענין לבנות בית כנסת). לעיל א"ח סי' נג ס"ל (לענין שכר ש"ץ).</p> <p>עו רביא שבת ק"ט, מ"ב (שאין בה תנוקות של בית רבן). רמב"ם פ"ב ה"א (כנ"ל). מור וש"ע סי' רמג ס"ז (מלמד תנוקות).</p> <p>עז ראה רש"י שם ד"ה מהרימין (ליכא שור).</p> <p>עח יוש לקיש שם. וז"ל ר"א קנה ב (ועד). רמב"ם שם. מור וש"ע שם.</p>
---	--

ציורים לקונטרס אחרון

רמו ובפנים נפסק שלמשנה וגמרא, שלא די במלמד אחד או ב' לכ"ה תינוקות, יפיעו המותר ממלהם.

רמו ב"ב כא, א ד"ה ס"ך. רמז דעה ה"ב ברמ"א שם סט"ז. ובפנים נפסק שחייב אף בעיר קטנה.

הלכות תלמוד תורה פרק א תנה

כל התנ"ך פעמים רבות כביניהם³ שלמקרא די במלמד אחד לכ"ה תינוקות⁴³. ואם אותם שאין דם משנת רוצים ללמד לבניהם משנה וגמרא שלא די במלמד אחד או אפילו שנים לכ"ה תינוקות יפרעו המותר משלהם:

ך אך מי שירד משנת ואינו רוצה לשכור מלמד לבנו כופין אותו⁴⁴ בכל מיני כפיות⁴⁵ ואם אינו בעיר ויש לו נכסים אם אפשר להודיעו תחלה מודיעים אותו ואם לאו יורדים לנכסיו שלא כפניו ושוכרים מלמד לבנו⁴⁶ כמו שנפרעים שלא כפניו לבעל חוב שלו ממש⁴⁷ כי מן התורה האב הוא חייב ללמד לבנו בעצמו או לצמוצו לו מלמד שלמדנו כל התורה כולה⁴⁸ ואם אינו מוצא בהנם אע"פ שהוא בעצמו אינו יכול ללמדו⁴⁹ ואפילו אינו יודע ללמד כלל בעצמו חייב הוא מן התורה לשכור לו מלמד⁵⁰ שלמדנו הטוב לידע כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה⁵¹.

דהיינו⁵² תנ"ך וכל הלכות פסוקות של כל התורה⁵³ עם הטעמים⁵⁴ כי הן הן פירוש התרי"ג מצות שבתורה⁵⁵ ודקדוקהם בכל פרטיהם⁵⁶ ואף שיש בהן חלוקי דעות⁵⁷ הרי אלו ואלו דברי אלהים חיים⁵⁸ ואפילו המצות שאין נוהגות עכשיו⁵⁹ וגם ללמד כל דברי חכמים שהם מיוסדים על מדרש הפסוקים שהן ההגדות שנאמר⁶⁰ כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת ודרשו חכמים⁶¹ שלא תאמר למדתי הלכות די לי תלמוד לומר כל המצוה למוד הלכות ואגרות ומדרש שהוא התלמוד⁶² שמפרש מעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומקורם בדרשות הפסוקים שבתורה וההלכות שאין להן דרשה בפסוקים הן

ק בא לכאר החיוב ללמד (גם בעצמו) כל התורה שבכתב ובע"פ. וראה גם לקמן הל"ג. פ"ב הל"א; הל"ה; הל"י. פ"ג הל"א; הל"ו.
קא שבכל המשניות וברייתות ופירושי האמוראים, והלכות פסוקות של פסקי התנאים והפוסקים כגון תמור וישיב'ע והנהרות (לקמן פ"ב הל"א, הל"ג).
קב בדרך קצרה, כדלעיל הל"א ושי"ג.
קג כל ההלכות הפסוקות בטעמיהן הן פירוש התרי"ג מצות שבתורה, וא"כ מקיים בזה את שמור תשמרון את כל המצוה, כדלקמן בסמך. וראה גם לקמן הל"ג. פ"ב הל"א. פ"ג הל"א. פ"ד הל"א. פ"ה הל"א. ודעה זאת אינן פירוש התרי"ג מצות. הובא בהקדמת בני הגאון המחבר (ד"ה ובערו). לקול' ויקרא ה, ה. אג"ק אמרו"ג מדרש"כ הל"ד ע"י שמה. לקול' הל"ו ע' 19 ואילך.
קד ראה תל"כ ר"ב ברה, ורש"י שם: כללותה ופירושה ודקדוקה מסיני. ובדלקמן שהכל ניתן למשה מסיני. וראה גם לקמן שם ושם.
קה וראה גם לקמן. זה נכלל בפירוש התרי"ג מצות, שהרי אלו ב'ו.
קו עיניבין יג, ב. נטיבן ו, ג. וראה תנאי בהקדמה.
קז סמ"ג בהקדמה למצות עשה. וכו"ל לקמן פ"ב הל"א. פ"ג בק"א (ד"ה אלא, וכו"ל לקמן פ"ב הל"א). ולענין. תנאי ק"א ד"ה ויהיין ריפסי הלכות (קטנב"ק.א).
קח דברים יא, כב. וראה לקמן פ"ב הל"ג.
קט ספרי פרוש עקב עניב"ה. הובא גם לקמן פ"ב ריש הל"א. סוף הל"ה. הל"י.
קי ראה רש"י ברכות יא, ב. ד"ה מדרש. לעיל ס"ג נ"א (שהמדרש כתלמוד).

צ כדלעיל הל"א.
צא כ"ב שם. רנ"בם פ"ב הל"ה. מור וישיב'ע ס' רנה ספ"ו. וראה ק"א שם, שגם עכשיו שצריך ללמד פירוש המלות מספיק מלמד אחד לכ"ה תינוקות.
צב בית דין (לקמן הל"ו).
צג ראה כתובות פה, ור"ב. לקמן פ"ד הל"ג לענין השאלת ספריים. הל"ט הל"ה המאה ס"ג. (לענין בעל חוב). לקמן פ"ד הל"ג.
צד הנהגות מייטוניות פ"א את א בשם מהר"ם. רנ"א ס' רנה ס"ד.
צה כרב רנמן בכתובות פה, א. מור וישיב'ע הל"ט ס' קו ס"א.
צו וכו"ל לקמן הל"ט (אף בכך בנו, ל"ה). ותבאר לעיל בק"א ס"ק א (ד"ה אבל אם). וראה לעיל ק"א שם בתחלתו, שאין דין קדימה שצריך האב ללמד עמו בעצמו. צז כרב רנמן לעיל ק"א שם (ל"ה ועד הל"ה, כמסמך), והיינו אף שאין לו פנאי מומנת עסק פרנסתו.
צח רנ"בם פ"א הל"ג. ותבאר לעיל ק"א שם (ד"ה ועד הל"ה הל"ה אבל) שלמדמים ואת מהפסק (דברים יא, יט) והמדרש אותם את מביטם וגו'. וראה קובץ דברי תורה (י' ע"ד. ולענין בן בנו, ראה לקמן הל"ח'ס (ב' ערות).
צט רנ"בם פ"א הל"ג. ורבונו ירושם י"א רח"ד בשם הרמ"ה (משנת ותלמוד הלכות ואגרות). מור וישיב'ע ס' רנה ס"ו. ותבאר לעיל ק"א שם (בתחלתו) ההוכחות שהיבן ללמדנו גם תורה שבע"פ, ושגם החיוב לשכור מלמד לבנו הוא גם בתורה שבע"פ (שם ס"ה אבל אם). וראה לעיל הל"י ריב"ט ס"ט. תהיות וציונים ב' 18/ב. 18/ג. קובץ דברי תורה ה' ע' מו.

תנו הלבנות תלמוד תורה פרק א

קבלה הלכה למשה מסיני או מסברא^{קיא} והכל ניתן למשה מסיני^{קייב} וכן דברי חכמים שהסמיכם על מדרש הפסוקים שהן ההגדות^{קיד} כמו שדרשו חכמים^{קיד} על פסוק^{קיד} ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם ומכל מקום לימוד ההלכות קודם ללימוד ההגדות^{קיד}.

וכן אמרו חכמי האמת^{קיו} שכל נפש מישראל צריכה לבא בגלגולים רבים עד שתקיים כל התרי"ג מצוות במעשה דבור ומחשבה ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלבותיהן^{קיו} על דרך שאמרו חכמים^{קיו} על פסוק^{קיו} ואת תורת החמאת וגו' שכל העוסק בתורת המאת כאילו כיו^{קיא} ועוד אמרו חכמי האמת^{קיא} שכל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ם^{קיא} כפי מה שהיא יכולה להשיג ולירד^{קיא} וכל מי שישכח להשיג ולירד^{קיא} הרבה ונתעצל ולא השיג וירדע אלא מעט^{קיא} צריך לבא בגלגול עד שישגי וירדע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מיריעת התורה הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות^{קיא} כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולירדע מיריעת התורה זהו תיקון שלימותה ואי אפשר לה להתתקן ולהשתלם בצנור החיים את ה'כס' במקורה אשר הוצבה משם^{קיא} בלתי יודעת זו ולכן אמרו חכמים^{קיא} אשרי מי שבא לבאן ותלמדו בירו כרי שלא יצטרך לבא בגלגול לעולם הזה:

ה' ואל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל התורה שבעל פה בולה הרי התורה אין לה קץ ותכלית^{קיא} כמ"ש^{קיא} לכל הכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד וגאמר^{קיא} ארוכה מארץ מדה וגו' כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו^{קיא} יש להן קץ ותכלית ומספר^{קיא} וכן המדרשים שנתגלו לנו^{קיא}.

רק שהתורה מצד עצמה אין קץ ותכלית^{קיא} אפילו לפשטי דרשותיה הצפונים בה ורבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלבנות^{קיא} ולא הגיע לתכלית דרשותיה

קב ויקרא ג. יח. וראה לעיל אות' מהר"ב ס' א פ"ט שהביא הפסוק (ויקרא ג. יז) ואת התורה לעלה גו' וש"י.
קכא הקריב המאת. וראה לעיל שם. ולקמן פ"ב ה"א (עולה). תניא קרא' שם (כאילו קיום בפועל ממש).
קכב נסמן לעיל. וראה לקמן פ"ב ה"א (נמן ע"ד הקבלה).
קכג כפי שפירש לקמן.
קכד ראה תניא רפ"ד.
קכה ראה תורה אור מג"א צח, ג. לק"ש ה"א ע' 248. לקמן פ"ב ה"ג (ואם לא השיג מזהב קוצר דעתו).
קכו ראה תניא אנה"ק ס' כו. לק"ש ח"ב ע' 178 הערה 57.
קכז ע"פ שמואל א כה. כט. וראה תניא פ"ד ה, סע"ב. אנה"ק ס' כט. כ"א.
קכח ראה מצו"ד שם.
קכט פסחים ג. א. וש"י.
קל ראה תהומות נה, ג. ב"ר ג. א. עירובין כא, א וברש"י שם ד"ה ופירש. לקמן פ"ג ק"א בתהלת.
קלא תהלים קצו, נו.
קלב אוזי יא, ט.
קלג לשון הכתוב דברים כט. כח. וראה הערה וציינים ב/5.
קלד ראה שהש"ר ג. יד. לקמן בסוף התהלת. פ"ג ק"א בתהלת.
קלה ראה גם לקמן פ"ב ה"י.
קלז ראה גם לקמן פ"ב ה"ח.
קלז מנחות כט, ב. וראה גם עירובין כא, סע"ב. משה מנ, א וברש"י שם ד"ה כט.

קיא כדלעיל ה"א וש"י.
קיב ברכות ה, א. וירשמי פאה פ"ב ה"ד. מנילה פ"ד ה"א. תניא פ"א ה"ח. שנו"ר רמ"ג. ויק"ד רפ"ב. ק"ד פ, פ"ה ה. וראה גם לעיל אות' ס' מו ס"ב. לקמן פ"ב ה"י.
קיו גם הם ניתנו בסיוני. וראה גם לקמן פ"ב ה"י.
קיוז ברכות שם. וראה הקדמת הרמב"ם לספר היר בתהלת (הוצגה זו פירושה כל הנקראות תורה שבע"פ). הקדמת הרמב"ם בני המאן המחבר הערות וציינים 43.
קטו שמות כד, יב.
קטז וסופתא פ"ד דסנהדרין ה"ה רמב"ם פ"ד ה"ח. טור וש"ע ס' רמז ס"ד. וכו"ה לעיל סוף ה"א. וראה תורה אור נט, ד.
קז ספר הגלגולים פ"ד. שער הגלגולים הקדמה יא; מו. הקדמת שער המצוות. ע"ח שער מנ" פ"ה. משנת בתהלת (הוצגה זו פירושה כל הנקראות תורה שבע"פ). וראה גם ש"ח חלק תשנ"ב בתהלת (רמז, ב) ד"ה סוף דבר. תולדות יעקב יוסף בתקדמה. תניא אנה"ק רס"י כט. שם ק"א (קטו, סע"ב). לק"ש ה"ח ע' 192 הערה 55 ובש"י. שלחן המלך ע' קצ"ד.
קזו ראה תניא רפ"ד. הערות וציינים א/50.
קט מנחות ק"א, א (לקנות קרבתו). ועד"ז בלימוד המצוות כאילו קיום אותם. וראה סדור הארז"ל סדר קביעת התורה. תניא אנה"ק ק"א שם.

תנו הלבנות תלמוד תורה פרק א

עדיין וכן אין קץ ותכלית לעומק מעמקי ההלכות והפסוקים^{קמ} במעמיהן ובדרשותיהן במדות שבתורה נדרשת ועל ידי זה יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ ותכלית^{קמא} למי שנוכח לזה^{קמב} אחר שנמד תחלה כל התורה שבעל פה המסורה לנו ונולדת לעין כל כמו שאמרו חכמים^{קמג} ליגמר אינש והדר ליסבר שהוא עיין בעומק המעמיקים^{קמד} וכמו שיתבאר^{קמה}:

ז' ובזמן הזה שכל התורה שבעל פה היא כתובה לפנינו א"צ לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבע"פ אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות גם בהלכות וסוגיות העמוקות עם רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים ויעמידנו על עיני ההלכה למעשה שיוכל לעיין בעצמו ללמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיניו בתלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים ואזי יוכל הבן ללמוד בעצמו כל התלמוד והפוסקים לידע כל ההלכות של תורה שבע"פ שהן פירוש התר"ג מצות ודקדוקהן במעמיהן ומקוריהן^{קמז} כאלו למדו המלמד. וכן כל התנ"ך ודרשות ההגדות.

ולכן לא נהגו עכשיו ללמד להתניק כל התנ"ך^{קמח} כבימיהם רק תורה לבדה^{קמט} כי סומכים שילמדו בעצמו כשיגדיל משא"כ בימיהם שלא היו הנקודות וטעמים כתובים אלא בע"פ^{קמט}. ומכל מקום צריך ללמוד ולהחזיר עמו פעמים רבות כל פרישות התורה שבהן כתובות המצוות והמשפטים שהתלמוד מפרשן והפוסקים והתיבות ואותיות שבהן הן נדרשין תמיד בתלמוד.

אך אם הבן אינו מניע למדה זו שיוכל ללמוד ולהבין בעצמו בלי מלמד כל ההלכות שבתורה שבע"פ במעמיהן או שאינו חפץ ללמוד בעצמו חייב לשכור לו מלמד שיכריחנו וילמדנו היטב כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה וגם לחזור עמו פעמים רבות עד שידחה זוכר ויודיע פעם אחת כל ההלכות שבתורה שבע"פ במעמיהן כי גם הכפייה לכופו את הבן ללמוד ולידע כל התורה היא בכלל מצוות עשה של ולמדתם אותם את בניכם שהרי הכתוב מדבר בקטנים^{קמז} שצריך לכופם.

ואחר שידע פעם אחת כל ההלכות במעמיהן וחזר ושוכח מפני שאינו רוצה לחזור על לימודו בעצמו^{קמח} הרי האב כבר יצא ידי חובתו כי מאחר שלמדו היטב עד שידע כל התורה כולה קיים מצוות עשה של ולמדתם אותם את בניכם וגו' אך מכל מקום על שהבן אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ויש יכולת ביד האב לכופו מוטל עליו מדברי קבלת^{קמט} לכופו לעסוק בתורה^{קמא} וכן להדריכו בדרך מוסר^{קמב} ויראת שמים בכל דרכיו והנהגותיו

קמא ראה גם לקמן פ"ג ק"א בתחילתו.

קמב ראה זור ה"ג רס"ג סע"ב. הקדמת ת"ד, ד, ב, ת"ז

קמג תב"א (בג, ב). תנאי אנה"ק ס"ז ו (ק"א, ב). ס"ח כמ

בסופו.

קמ ד ראה מהדרין צנן, סע"ב וברש"י שם ד"ה תורה. ע"ז

קמא, ב וברש"י שם ד"ה מתגלין לו.

קמב שבת ס"ג, א.

קמג ראה רש"י שם ד"ה רלוצנר וד"ה והדר.

קמז פ"ב ה"א"ב ובק"א שם סוף ס"ק א.

קמח כדלעיל ה"ד וש"ג.

קמה ראה ב"ח ס"ח רמת ד"ה תיה נגה. ש"ך שם ס"ה.

לעיל ק"א רש וסוף ס"ק א.

קמז ראה ק"א סק"ג; לפי סדר הלימוד עכשיו אין למדים

תורה רק לערך שתי שנים, ועיקר הלימוד משנה

וגמרא.

קמח כדלעיל ה"א וק"א סק"ב.

קמט כדלעיל ריש ה"א. וראה גם ק"א סק"א (ד"ה ועד,

במסופו); ובכלל זה משמע מביא שאב וילכו

מביטו להגלגל אם אינו חפץ מעצמו לילך. וכ"ה לקמן ה"ט.

קמט ראה לקמן פ"ב ה"ו.

קנ ראה ק"א סק"א (ד"ה ולמה); משום חינוך מורכב.

קנא ראה אגודה קדושין ס"ח בו ברעת רש"י. שיטה

מקובצת ב"ב כב, א ד"ה עלת בדיע.

קנב ראה סמ"ג מ"ע י"ב. הנחות מיטמנות דפוס קושטא

פ"ה ה"ז. ר"מ ס' רמה אות. ד.

תנח הלבנות תלמוד תורה פרק א

בעוד ידו תקיפה על בנו^{קט} דהיינו עד שיהא בן כ"ד שנה^{קנד} שנאמר^{קסג} חנוך לענר על פי דרכו דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו חנוך לו בנערוותו^{קנו} דהיינו מבן מ"ז שנה עד בן כ"ד שנה^{קסד} שקודם מ"ז שנה אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ואל תכבד יסורין ותוכחות^{קנז} ויותר מבן כ"ד יש לחוש שמא יבעט^{קסז};

ז ולא שבר לימוד לבדו מומל על האב אלא כל הוצאות הלימוד כגון לשכור מוונות לבנו ההולך ללמוד לפני רב שבעיר אחרת ולהספיק לו כל צרכיו שם^{קסו} ואף על פי שאין בית דין בופין על זה כמו על שבר לימוד^{קסב} מכל מקום מצוה גדולה היא ומכלל מצות עשה של ולמדתם^{קסב} אותם את בניכם היא.

ולפיכך אפילו האב עדיין לא למד תורה וצריך ללמוד לעצמו ואם יטרח במוונות וסיפוק צרכי לימוד בנו לא יוכל ללמוד לעצמו^{קסז} אם בנו הוא נבון ומשכיל מה שילמוד יותר מן האב הרי לימוד בנו קודם ללימודו^{קסז} כי מאחר שכלימוד בנו גם הוא מקיים מצוה של תורה^{קסז} כמו בלימוד לעצמו והרי בנו נבון ומשכיל יותר בלימודו.

ואף על פי כן לא יבטל הוא לגמרי מתלמוד תורה^{קסז} אלא יקבע לו עתים כפי יכלתו^{קסז} ואף על פי שאין העתים מספיקים לקיים מצות עשה של תלמוד תורה כהלכתה שהיא לימוד וידיעת כל התורה^{קסז}.

משא"כ שסיפיק מוונות לאיש אחר נבון ומשכיל יותר ממנו אינו נפטר בזה כלל מקיום מצות עשה של תלמוד תורה כהלכתה^{קסז} אם יוכל לקיימה בעצמו^{קסז} אילו לא היה מורה במוונות וצרכי האישי ההוא שאינו בנו.

ואם בנו אינו נבון ומשכיל יותר ממנו הרי לימוד לעצמו קודם ללימוד בנו^{קסז} ואף על פי ששתיהן מצות עשה^{קסז} מצוה שבנפשו קודמת^{קסז}.

ואם בנו נבון ומשכיל יותר ויש לו אשה ובנים מצוה על אביו לפרנסם אם אפשר לו כדי שלא יהיו רחיים בצוארו ועסקו בתורה^{קסז} ואפילו אינו עשיר כל כך שיתחייב בפרנסתו מדין צדקה^{קסז}.

-
- קנג** רבא קידושין ל, א. כלשון אחר ברש"י שם ד"ה משיחם.
 - קנד** רבא שם ללשונא בתרא.
 - קנה** משיל כב, ב. ברייתא שם.
 - קנו** רש"י שם ד"ה על פי דרכו וראה לק"ש ח"ה ע' 61 הערה 11. שלחן המלך ח"ב ע' רמז והערה 8.
 - קנז** ברייתא שם ובחומרא של ב' הדיעות. ראה המאורי קידושין שם. אנ"ק ח"ב ע' קסח. ח"פ ע' מז. הערות וצינונים 4/38.
 - קנח** ראה לקמן ה"ל ה"ל מתי ג' נ"ג ס"ד (במסנר): מותר להכות בני הקטנים.
 - קנט** רש"י שם ד"ה משיחם.
 - קס** קידושין כט, ב וברש"י שם ד"ה אם. לבוש ס"ב.
 - קסא** כהעיל ריש ה"ד.
 - קסב** רבים יא, יט.
 - קסג** ראה רש"י שם. מור וש"ע שם.
 - קסד** רבי יהודה בברייתא שם. נגמרא שם (עובדא דרב אחא בר יעקב). רב יעקב). רמב"ם פ"א ה"ד. מור וש"ע מי רמה ס"ב.
 - קסה** אורח"ל של הלמוד תורה (אנ"ק ח"ה ע' צד). וראה גם ק"א ריש מק"א.

-
- קסו** רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
 - קסז** ז"ט שם מק"א.
 - קסח** כהעיל ה"ד. וראה לקמן פ"ב ה"ג (לא עלך המלאכה לבגור), ש"ג.
 - קסט** משמעות רב יהודה קדושין שם שכתב בנו דוקא, וכה משמעות מור וש"ע סי' רמז ס"א (ק"א ריש מק"א). וראה לק"ש ח"ב ע' 536.
 - קע** ואם אינו יכול לקיימה בעצמו – ראה לקמן פ"ג ה"ד.
 - קעא** ברייתא שם. נגמרא שם (עובדא דרב אחא בר יעקב).
 - קעב** רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה ק"א מק"א (בר"ה ועד' דריתיו דוקא בלימוד אוד ששנתן צריכום לו בשה, ע"ש).
 - קעג** כהעיל ה"א ולקמן פ"ב ה"א. וראה חמ"צ לרס"ג מ"ע ירמ"ו (דתינו שתי מ"ע). רמב"ם בסהמ"צ מ"ע יא ובגנזין והצנות בריש ספר הוד (מ"ע אחת). לק"ש ח"פ ע' 39-38.
 - קעד** קדושין שם (לענין פירון הבן). לבוש ס' רמה ס"ב.
 - קעה** ראה קדושין שם. לקמן פ"ג ה"א.
 - קעה** ראה ש"ת הרשב"א ח"ג סי' רבב. ש"ע יוד סי' רטא סי' ב. לקמן ה"ד (לענין שבר לימוד).

הלכות תלמוד תורה פרק א נטמ

ואף על פי כן החשב לו לצדקה ^{טו} לענין שיכול להוציא כל הוצאות לימוד בניו הגדולים ^{טז} ממעות מעשר שלו ^{טז} או החומש ^{טז} אם אין ידו משנת ^{טז} משא"כ בשכר הלימוד (ל)עצמו כמו שיתבאר בהלכות צדקה ^{טז}.

אך מי שאינו מחשב הוצאה זו כמעשר או כחומש שלו הרי זה וריו ונשכר ^{טז} כמו שאמרו חכמים ^{טז} כל מוונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יום הכפורים מה שעתיד להשתכר בשנה זו ויהא ניזון משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו ליהדר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למונות אלא מה שפסקו לו ^{טז} חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים והוצאות בניו לתלמוד תורה שאם הוסיף מוסיפין לו ^{טז} וכן [מ]ציאין לו שכר לשעה או לאחר שעה ^{טז}:

ח ואם אין יד האב משנת לשכור מלמד לבנו וגם אינו יכול ללמוד עמו בעצמו ויד אבי אביו משנת כופין את אבי אביו לשכור מלמד לבן בנו ^{טז} וגם כל הוצאות תלמוד תורה של בן בנו מצוה עליו כמו על האב ממש מפני שכשם שמצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו תורה ^{טז} כך ממש מצות עשה מן התורה ללמד את בן בנו ^{טז} שנאמר ^{טז} והורעתם לבנך ולבני בנך.

אבל לבן בתו וכן בן בנו אין חייב עליו אפילו לשכור מלמד ^{טז} ואין צריך לומר שאר הוצאות תלמוד תורה אלא מדין צדקה אם הוא אמוד וראוי לצדקה זו כי קרוב קרוב קודם כמו שיתבאר בהלכות צדקה ^{טז} אך אין נפרעין ממנו שלא כפניו כמו שיתבאר שם ^{טז} אבל אם יכול ואפשר לו ללמוד עמהם בעצמו חייב ללמדם ^{טז}.

ולא לאלו בלבד אלא מצות עשה של תורה על כל חכם וחכם ^{טז} מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינו יוצאי ירכו שנאמר ^{טז} ושנתם לבנך וגו' וקבלו חכמים ^{טז}

קפס ברייתא קידושין ד, א, רמב"ם פ"א ה"ב (חייב). מור וש"ע שם פ"ג (מצוה). לבוש שם פ"ד (מצות עשה). וראה לקמן פ"ב ה"ד (חייב כלל כל התורה).
קצ דברים ד, ט. וראה לקמן שם. שכתוב זה נדבר בכל התורה כולה (ולא רק בעשרת הדברות).

קצא ראה ש"ך שם (ראפ"ב נג לבן בן בנו חייב לשכור מלמד). לק"ש ח"כ ע' 248 (ריש מקום להחמיר כדעת הש"ך). הערות וציונים א/11.

קצב הלכות צדקה בשנינו לא הגיעו לדינן, וראה מור וש"ע סי' רנ"ג.

קצג ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ג וש"ע סי' רמח ס"א. ש"ך שם ס"ד.

קצד להקדים תלמידי עניים לתלמידים אחרים, כולקמן בסמוך ובס"ג וש"ך.

קצה רמב"ם פ"א ה"ב (חכם וחכם). מור וש"ע שם פ"ג (חכם). וראה ק"א סק"א (ד"ה ועד), ולקמן ה"ט (חכם וקאי). שאין גדולים נמנו בעיניו). לק"ש ה"ט ע' 136 הערה 47 (הדיקן חכם וחכם).

קצו דברים ג, ג, רמב"ם שם. וראה לק"ש ריש ס"ק א, ולקמן פ"ג ק"א (ד"ה אלא). דמעות ושנתם קאי על כל התורה שבע"פ כולה.

קצז ש"ך פ"ד, הובא ברש"י עה"ת שם. רמב"ם שם. וראה ק"א ריש סק"א שכי"ה גם דעת התלמוד. וראה לק"ש ח"ל ע' 29.

קעו ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ג. מור וש"ע שם ס"ג. וראה לקמן פ"ג ה"ד.

קעז ולענין קטנים – ראה הערות וציונים ד/47. ד/47.

קעח ראה לק"ש ח"כ ע' 346 ובהערה ד"ה בודל. הערות וציונים א/45.

קעט ראה כתובות ג, א, רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"ז. מור וש"ע יו"ד סי' רמ"ג ס"א. לעיל א"ח סי' קנ

ס"ג. נהרא דאורייתא נמנר ה פ"א ס"ק ה.
קפ ראה ש"ך שם רמ"ג סק"ג, בשם שו"ת מהר"ם (ד"ם) סי' עה. הערות וציונים א/46. א/49.

קפא הלכות אלו בשעור"ל לא הגיעו לדינן. וראה רמ"א סי' רמ"ג ס"א.

קפב ראה פסחים ג, ב, וברקלקמן, שאם הוסיף מוסיפין לו וביצה טז, רע"א. וראה גם לעיל א"ח סי' רמ"ג ס"ג וסי' תקנ"ב ס"ב.

קפג רש"י ע"פ ד"ה כל. וראה גם לעיל א"ח סי' קנ"ג ס"ג.

קפד ברייתא שם.

קפו רש"י שם ד"ה חוץ.

קפז אררות חיים הל' ת"ת ס"ה. רש"י כיש"ש קידושין פ"א סי' טז, ובביבאורו למור סי' רנה, הובא כפרישה סק"ג. לבוש ס"ה. שו"ך ק"א. וראה גם כ"מ פ"א ה"ב בדעת הרמב"ם (אפשר הדיוק).

קפח כולקלי ה"א.

תם

הלכות תלמוד תורה פרק א

בניך אלו תלמידך שהתלמידים קרויים בנים שנאמר⁹⁷ ויצאו בני הנביאים אלא שמצוה להקדים בניו⁹⁸ וכל יוצאי ירכוהו לתלמידים אחרים:

פ ויש אומרים⁹⁹ שאינו חייב לשכור מלמד לכן בנו אם אינו יכול ללמדו בעצמו אלא אם יכול ללמדו בעצמו ואינו רוצה ללמדו¹⁰⁰ חייב לשכור לו מלמד אם אין יד בנו משגת כי המצוה מוטלת על אבי אביו כמו על אביו¹⁰¹ ללמדו בעצמו או לטרוח למצוא לו מלמד בחנם או בשכר¹⁰² (והולוכו לבית הספר¹⁰³ אם אינו חפץ מעצמו לילך).

משא"כ לכן בתור¹⁰⁴ ובן בן בנות¹⁰⁵ אין חובב עליו אלא להקדימו לתלמידים אחרים אבל אם אין מוטל עליו ללמד לתלמידים כלל מפני שיש בעיר גדולים בחכמה ממנו שיכולים ללמדו¹⁰⁶ או מפני שלא הגיע למדה זו ללמד לתלמידים¹⁰⁷ כי צריך עיריין ללמוד לעצמו¹⁰⁸ אין חובב עליו ללמד לכן בתו ובן בן בנו ולא לטרוח למצוא לו מלמד כמו שאין חובב עליו בבן הבדור שלא מיוצא ירכו.

(וגם כשיוכל ללמד לתלמידים אחרים ואין גדול ממנו בעיר אין צריך לכופו לילך ללמוד לפניו אם אינו חפץ מעצמו כמו שאין צריך לכופו לתלמידים אחרים ללמדם בעל כרחם¹⁰⁹) משא"כ בבן בנו חייב ללמדו בעל כרחו או להוליכו להמלמד כמו בבנו¹¹⁰].

ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר¹¹¹ לכן כל אדם צריך להחמיר לעצמו אך אין לכופו לאחרים¹¹² להוציא ממון בכפיות מספק¹¹³:

י וכל המלמדים ואפילו מלמדי תינוקות מקרא ואפילו מלמדים בחנם¹¹⁴ צריכים ללמדם וכל היום כולו ומקצת מן הלילה כדי להנכם ללמוד ביום ובלילה¹¹⁵ ולא יבטלו התינוקות כלל¹¹⁶ היין מערבי שבתות¹¹⁷ וערבי ימים טובים¹¹⁸ בסוף היום¹¹⁹ ובימים טובים¹²⁰ עצמן שמצוה לשמח בהם התינוקות כמה שהיא שמחה להם כמו אגוזים וכיוצא בהם כמו

ריא ראה ק"א סק"א (שם, במוסטר) שנוכח כן מ"ב כא, א (הובא לקמן ה"ה).

ריב ע"ז ז, א. רמב"ם הל' מנאים סוף א.

ריג נחבאר בקי"א סק"א (ד"ה אבל, במוסטר).

ריד מור ורמ"א הו"מ סי' סה ס"ב.

ריה כן חושטת ברחמי"ם פ"ב ה"ב (ראה הערות יוצינים 2/ב). ראה לעיל ה"ב.

ריו רמב"ם שם. מור וש"ע סי' רמה ס"א. וראה שמו"ר פמ"ה. ה. או"ח פתחא ב (שם מצות דתנית). לעיל ה"א (כל היום כולו). מ"מ הערות שם. לק"ש הול"ך ע' 42 הערה 18. שלחן ערוך קצא"ב.

ריא רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם שפת לא, ב ורש"י ד"ה של. שם קט, ב (דמשו"ך וד' חובה ויחשלים). תוס' כ"ב כא, ב ד"ה ומק"י (דדני פסדא דלא הדר). ק"א סק"א (מד"ה ועד הוי"ק). לעיל או"ח סי' תמר ס"ה. הערות יוצינים ז' א ו"ב.

ריח ראה לעיל או"ח סי' גר ס"ב (לענין ת"ח במל).
ריט ראה ברייתא פסחים קט, א ומכא כה, א (שכן נהג ר"ע בערב פסח וערב יו"ט כלבד). ר"ה מוכה שם (ערכי פסחים שבתות ימים טובים). באר הגולה סי' רמה ס"ב (שכן נהגו החכמים הלא כר"ע). לעיל סי' תנע ס"א (לענין ערב פסח).

ריב רמב"ם שם. מור וש"ע שם ס"ב.
ריג רמב"ם שם. מ"ז סק"ד. ש"ך סק"מ.

קצח מלכים ב, ב, ג. ספרי שם. רמב"ם שם.
קצט רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
ר כ"מ פ"א (לענין בן בן בנו). ש"ך שם (אף לענין בן בתו). וכו"ה לקמן ה"מ.
רא רמב"ם פ"א הלכה ב"ג. קפי דעת רדב"ז ח"ב (בכמה הדפוסים ח"ה) סי' קיד (שהחוב רק בבנו). וראה לה"מ שם (בנוגע לבנו, שאפשר החוב דוקא כשיוכל ללמד בעצמו). ק"א סק"א (ד"ה אבל, במוסטר, שאפשר החוב בכן בנו דוקא כשיוכל ללמד בעצמו).
רב ראה לעיל ק"א ס"א א (ד"ה ועד), דהיינו מפני שהפני ללמוד לעצמו או שאין לו פנאי נחמת מורת פרנסתו (ובמוסטר שם מוסתפק כשהוא נחמת עסק פרנסתו).
רג כדלעיל ס"ה, וש"ך.
רד כדלעיל ה"ה.
רה גורדכי קידושין רנה תנצ. וכו"ה לעיל ק"א ס"א א (ד"ה ועד, במוסטר).
רו ש"ך סי' רמה סק"א. הובא לעיל ק"א ס"א א בתחלתו.
רי כ"מ פ"א ה"ב. ש"ך שם.
ריח ראה (לענין הוראה) מוסה כה, ע"ב. ע"ז יג, ב ורש"י שם ד"ה בשיין. וראה גם רמב"ם סק"א (ד"ה ועד).
ריט ראה ק"א סק"א (שם, שכבר שמש ת"ח כל צרכו). מוסה כה, רע"א וברש"י ד"ה ולא.
רי ראה ק"א סק"א (שם, שלימדו לעצמו מושג וגמרא קדם בראי מלמד תינוקות מקרא).

הלכות תלמוד תורה פרק א

שנתכרא בהלכות יו"ט^{דב} אבל בשבת^{דב} אין קורין להם בתחלה פרשה שלא קראו מעולם^{דב} מפני מורה שבת^{דב} אבל שונים להם פרשיות שקראו אותן כבר בחול^{דב} ואין מבטלין התינוקות לשום דבר מצוה בעולם^{דב} ואפילו לבני בית המקדש^{דב}:

יא וכל מלמד תינוקות שהוא מניח התינוקות ויוצא או שהוא עושה מלאכה אחרת בשעת לימודו עמהם או שהוא מתירשל בלימודם הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת ה' כרמיה^{דב}. לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרות ולדקדק^{דב}.

ומכל מקום אם יש כאן שני מלמדים האחד מרקדק הרבה שיקראו בלי טעות ושיבוש^{דב} או לדקדק להבינם על נכון^{דב} פירוש המילות בזמננו שלומדים המקרא עם פירוש המלות^{דב} אבל אינו קורא הרבה מפני שמתירשל קצת והשני קורא הרבה אלא שאינו מדקדק כל כך מושיבין אותו שמדקדק יותר^{דב}:

יב ואין למלמד להיות נעור כלילה יותר מדאי שלא יהיה עצל ביום ללמד^{דב}, וכן לא יכתף עצמו באכילה ושתייה וכל שכן להתענות^{דב}. וכן לא יאכל ולא ישתה יותר מדאי^{דב}. כי כל אלו הרברים גורמים שלא יוכל ללמד היום^{דב} וכל המשנה ידו על התחננה ומסלקין אותו^{דב} בלי התראה כי מותרה ועומד הוא^{דב}:

יג ותינוק שאינו רוצה לקרות^{דב} לא יכה אותו המלמד מכת אכזרי לפיכך לא יכה בשומים ולא במקל אלא ברצועה קמנה^{דב} אם קורא קורא ואם אינו קורא בהכאה זו יהיה וישב כך עם הכוריו להיות להם לחברה^{דב} וסופו אפשר יתן לבו^{דב} ומלמד תינוקות התוכבב יותר מדאי מעבירין אותו^{דב} והוא עובר בלא תעשה^{דב} כי מאחר שמכה שלא ברשות הרי זה כמכה אחד משאר ישראל^{דב}:

מי שאין לו אשה^{דב} או שאשתו בעיר אחרת^{דב} לא ילמד תינוקות מפני שאמותיהם מביאות

רלו ירושלמי דמאי פ"ג ה"ג. מרדכי שם. הנהות מיימנות שם. רמ"א שם. לקמן שם.

רלז מרדכי שם. הנהות מיימנות שם. רמ"א שם. לקמן שם (אסור להרבות במאכל שהמאכל מביא הישנה ועצלה).

רלח רמ"א שם.

רלט מרדכי שם. הנהות מיימנות שם. רמ"א שם.

רמ ב"ח קט, מנע"א, ב"ב כא, ב. רש"י שם ושם ד"ה כמותין. רמב"ם הל' שכירות פ"ג ה"ז. מור וש"ע הר"מ ס' שו ס"ח.

רמא ב"ב כא, א (דלא קארי). מור וש"ע סי' רמח ס"ט (שאינו מביא לקרות).

רמב ב"ב שם. רמב"ם פ"ב ה"ב. מור וש"ע שם ס"י.

רמג ב"ב שם. מור וש"ע שם ס"ט. וראה ק"א סק"א (ד"ה ועד הכין) שאין על המלמד הוכה לכף התינוק אלא רק שלא ינהיגו ליקח משם.

רמד רש"י שם ד"ה ליהוי. נימוקי יוסף שם (ב, י) ד"ה ודלא קארי.

רמה רש"י ניפין לו, א ד"ה הנהוי ינומקי יוסף ב"ב (כו, א) ד"ה הניא.

רמו ראה רש"י ב"ק פ, רע"ב. רמב"ם הל' חובל וניקב פ"ה ה"א.

רמז ראה תוספתא ב"ק פ"ג ה"ג. לקמן ה"מ הל' נקו ג"ג ס"א, וש"ע שם ס"ד (במסופר, לענין הכאת בנו).

רמח חשונה קידושין פ"ג, א. ש"ע ס' רמח ס"ב. מור וש"ע אר"ע ס' כב ס"ב.

רמט גגרא שם כרעת רבי אלעזר (אינה שרירה אצלו).

רבב ס' תקטז ס"ו, וש"י. וראה משא מאיר ע' קטו.

רבג שלא נאמר בה שמוחה, כדלעיל שם סוף ס"ו.

רבד כתיבת נדרים ד', א. רמב"ם שם. מור וש"ע ס' רמח ס"ד.

רבה חרות ה'ב' כונרא שם ע"ב. מור וש"ע שם.

רבז כתיבת שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם (אפילו פנים אחרת).

רכו ראה מור וש"ע ס' ששא ס"א, וש"ך שם סק"ו. ולענין גדול הוה"מ, ראה לקמן פ"ג ה"ג. פ"ג ק"א (ד"ה אכל

מ"ש).

רכה שבת ק"ט, ב. רמב"ם שם. הל' בית הבחירה פ"א ה"ב. מור וש"ע שם ס"ג. וראה לק"ש ח"ל ע' 119.

רכז ירמיה תב"י (רמ"א). ר"ב כא, ב. ורמ"ם שם ע"א ד"ה סך. רמב"ם פ"ב ה"ג. מור וש"ע ס' רמח ס"ו. וראה

גם סנהדרין ק"ד, ב. ורש"י ד"ה מלמדו. לקמן ה"מ הל' שאלה ושכירות ס"ב (משום גזל), וש"ע לעיל ס' לב סוף סל"ג. משא מאיר ע' קח.

רל רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רלא ב"ב כא, מנע"א.

רלב מור וש"ע שם ס"ט.

רלג ראה ק"א סק"ב וסק"ג.

רלד ב"ב שם כרב דע"ו. רא"ש שם פ"ב ס' מ. מור וש"ע שם.

רלה מרדכי ב"ב רמז ששג ב"ב ירושלמי (דמאי פ"ג ה"ג).

רלז הנהות מיימנות סוף הל' שכירות בשם אביאסף. רמ"א ס' רמח ס"ו. לקמן ה"מ הל' שאלה ושכירות ס"ב.

תסב הלכות תלמוד תורה פרק א

את בניהם לבית הספר¹⁷ ויתגרה בו יצרו¹⁸ מה שאין כן כשאשתו עמו בעיר יש לו פת בסלו אם יבא לו הרהור ויתקפנו יצרו שלא יוכל להסיר דעתו ויכל לבא אל אשתו¹⁹.
 ויש מתירין²⁰ למי שיש לו אשה אפילו היא בעיר אחרת ולכן אין למהות ביד המקולים²¹:
 יך אשה אינה במצות תלמוד תורה²² שנאמר²³ ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם²⁴ וכשם שאינה במצות תלמוד תורה לעצמה כך אינה במצות תלמוד תורה לבניה²⁵ ופמורה משכר לימוד בניה ואין כופין אותה אלא אם כן היא עשירה ומתורת צדקה²⁶.

ומכל מקום אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בנופה ומאודה שיעסקו בתורה חולקת שכר עמהם²⁷ ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידיה²⁸ מה שאין כן באשה שלמדה תורה שיש לה שכר אבל לא שכר גדול כשכר האיש מפני שאינה מצווה ועושה²⁹.

ואף על פי שיש לה שכר³⁰ צו חכמים³¹ שלא ילמד אדם את בתו תורה³² מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן³³ ואם מלמדה תורה שבעל פה היא זה כאלו מלמדה תפלות³⁴ מפני שעל ידי זה נכנס בה ערמומיות³⁵.

ומכל מקום גם הנשים חייבות לתלמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן³⁶ כמו דיני נדה ומבילה ומליחה ואיסור יחוד וכיוצא בהם³⁷ וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה ושל דברי סופרים³⁸ שהן מוזהרות בהן כאנשים³⁹.

רסא ראה ר"ן קידושין רפ"ב. לק"ש שבציון הקדום.
רסב רש"י סוטה כא, א ד"ה רח לא לא. רמב"ם פ"א ה"ג. מור וש"ע ס' רמז ס"ו (לענין מצות). לק"ש ח"ד ע"ו ג, א).
 וראה לעיל או"ח ס' יז ס"ו (לענין מצות). לק"ש ח"ד ע"ו 40 (בלמדת הלכות הצריכות).
רסג כשלוש עשרה בעצמות. וראה פרישה ס' רמז אות מו. הערות וציונים 16/א.
רסד חשונה שש כ, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה התועהדות תש"נ ח"ג ע"ו 173.
רסה אפילו תורה שכתב (לק"ש ח"ד ע"ו 150 הערה 12). וראה צין אליעזר ח"ט ס' ג אות ה. ח"ט ס' מ.
רסו רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
רסז רבי אליעזר בשמנה שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
רסח מוסה כא, ב. ש"ע שם.
רסט אגוד ה"ל תפלה אות ב בשם ספר החזנות. והוא בסמיך בהקדמה. ס' חסדים ס' שני. רמ"א י"ד ס' רמז ס"ו. וראה גם תוס' סוטה כא, ב ד"ה בן ענאי. לעיל או"ח ס' מו ס"ו (שמענום זה מברכות ברכת התורה). ס' קפו ס"ו (שמענום זה אמורות ועל תורתך שלמדנו, בבבב"א). לק"ש ח"ד ע"ו 37 ואילך. שם ע"ו 150 הערה 11. הערות וציונים 20/ב.
ער ראה ספר היראה לרמב"ם יונה. הערות וציונים 21. לעיל ה"ל שחיטה ס' א סק"א (לענין הלכות שחיטה).
רעא סמיך בהקדמה. וראה גם לעיל ס' מו שם וס' קפו שם. וכן כבוד מ"ע שהנ"ל. כדלעיל ס' ס' ז סוף ס"א וש"ע. וראה עוד אנ"ק ח"ט ע"ו תמו.
ערב ראה משנה קידושין כג, א. רמב"ם ה"ל ע"ו פ"ב ה"ג. וראה לעיל פ"ב ה"ג. ועליו או"ח ס' קנה ס"א. שם האנשים חייבים להקדים לימוד הלכות הנצטרות למעשה.

ירושלמי שם פ"ד ה"א (באותו מקום). ט"ז ס' רמז סק"ה, מחשבות הרמב"ם פ"ב ה"ד ה"ל אימורי ביאה פ"ב ה"ג, וכרבי אלעזר במשנה שם.
רנ נמוא שם ורש"י ד"ה משום. מור וש"ע י"ד שם. וראה לעיל ח"א (ראב"ג מולך את בנו). לקמן ח"ד (חלק ראשה בת"ל של בנו).
רנא רמב"ם שם (סוטה בשנים). מור וש"ע אה"ע שם (כנ"ל).
רנב מ"ו שם. מעובדא דרבא כתובת סה, א. וראה לעיל מהרה"ב ס' ג ס"י ומהר"ם שם ס"ב (לענין גענה באמה).
רנג (בש"ע) (בית שמואל) באה"נז ס' כב סק"מ, בשם החזן שם. כת"ק במשנה קידושין שם.
רנד כ"ש שם.
רנה קידושין כט, ב. רמב"ם פ"א ה"א וה"ג. ה"ל מוסה פ"ג ה"ב. מור וש"ע ס' רמז ס"ו. וראה גם לעיל או"ח ס' קפו ס"ו. לק"ש ח"ד ע"ו 40 הערה 31.
רנו דברים יא, ט.
רנז קידושין שם. כרייתא שם ל, א. רש"י ברכות כ, ב ד"ה ונקיש עירובין כז, א ד"ה ת"ת. סוטה כא, א ד"ה רח. תוס' שם לב כ"ד ב"ה מקרא. וראה מור ולבשר רש"י רמז. וראה חשנה קידושין שם כג, א ובגמרא שם ע"ב. רמב"ם פ"א ה"א. מור שם. רמ"א ס' רמז ס"ו.
רנט ראה לעיל ה"ה. הערות וציונים 7/ה.
רס סוטה כא, א. א"ל מ"ע יב. והנהגה מייטשנית (קשטא) פ"א ה"א. רמ"א שם. וראה אנ"ק ח"ב ע"ו שם. לק"ש ח"ה ע"ו 214 הערה 44. ח"ד ע"ו 41/42. ח"ה ע"ו 236. שלחן הנ"ך ח"ג ע"ו תרי"ה. ולענין אחרים ראה לקמן פ"ג ה"ד. לק"ש ח"ד ע"ו 463 בשו"ת.

הלכות תלמוד תורה פרק א-ב

ובימינו¹¹ היה החכם הורש הלכות המצוות והגילות וצריכות לכל אדם לדעת אותן בלשון שמכונים הנשים ועמי הארץ¹² מדי שבת בשבתו¹³:

פרק שני

א מי שלא לימוד אביו תורה חייב ללמד את עצמו¹⁴ כשיכור¹⁵ שנאמר¹⁶ ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם זו מצות עשה של תלמוד תורה¹⁷ על כל אדם לעצמו¹⁸ ללמוד כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה כמו שנתבאר למעלה¹⁹ שנאמר²⁰ כל המצוה וגו'.

וכשלומד לעצמו כשתדיל ויכיר ויוכל ללמוד אוי לא ילמוד תחלה כל המקרא ואח"כ כל המשנה ואח"כ התלמוד כמו שנתבאר למעלה²¹ בנערים שאין יכולין ללמוד משנה ותלמוד בתחלה כי זה שיכול אינו רשאי לעשות כן כי מי יודע כמה יחיה²² לפיכך חייב הוא לשלש זמן למידתו²³ שבכל יום ויום²⁴ שליש במקרא²⁵ שליש במשנה²⁶ שהן הלכות פסוקות בלי מעמדים²⁷ שבכל המשניות וברייתות²⁸ ומימרות האמוראים²⁹ שהן פירוש התרי"ג מצות שבתורה³⁰ בכל תנאים ודקדוקים ודקדוקים סופרים³¹ ובזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים והפוסקים³² כמו המור והשלחן ערוך והגהותיו בכלל משנה יחשבו³³ (א) ושלש בתלמוד³⁴ המכאיר³⁵ מעמי ההלכות³⁶ שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים

קונטרס אחרון

(א) ושלש בתלמוד המכאיר כו. הנה הרמב"ם³⁷ שהעתיק לשונו בשיעור³⁸ עשה עיקר התלמוד

יא גמרא שם (לימוד) תוס' שם ד"ה לא. ע"ז יב. ב ד"ה ישלש רמב"ם שם ה"ב. מור וש"ע שם. וראה גם ק"א שם. לעיל א"ח ס' קטג ס"א. קובץ דברי תורה ה' ע' כב. **יב** גמרא שם. רמב"ם שם (בהרה"ש שבכתב). מור (תנ"ך). ש"ע שם (האריבעה ועשרים). לעיל פ"א ה"א וה"ד (תנ"ך). וראה לק"ש ח"ו ע' 21 תערה 35. שלחן המגיד ח"ג ע' ריט.

יג גמרא שם. רמב"ם שם (בתוספתא). מור וש"ע שם (שלש במשנה דהיינו תושבע"ט). **יד** כדלעיל פ"א ה"א. וש"ג.

טו ראה מנהדרין ל"ג, א וש"ג שם ד"ה ואפילו מענה. רש"י ה"ו, ד, א ד"ה הכל מוכה כח, א ד"ה משנה.

טז פ"ד ע"ז ח"ים מרד הנרתת הלמוד. וראה גם מנהדרין שם וש"ג ד"ה ואפילו דרכו. רש"י כתובות פ"ב, ב ד"ה כדבר משנה.

יז כדלעיל פ"א ה"ד וש"ג.

יח ראה מגילה י"א, ב. סוכה כ"א, א וש"ג שם ד"ה דקדוקי תורה וד"ה דקדוקי מופרים. וראה גם לעיל שם. לקמן פ"ג ה"א-ב. פ"ד ה"ב.

יט אצל: התפוסקים.

כ עיין ח"ו פ"ו ס"ח כ"ה ס"א"כ, ובאורים שם ס"ק כב. ודף תז ע"ב (באורים ותומים דפ"ד), הוא קרוב למקום קצור הקפו כהן, שחבאי שם ושם ממשובות החוות יאר, שאין לימוד קים ל"י כרעה שלא הובאה בש"ע והגהות הרמ"א.

כא קדושים שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

כב ראה ק"א (דהיינו כרש"י שעשה עיקר התלמוד ידע מעמי ההלכות התלויים בכפרא, ולא כרמב"ם). וכדלעיל פ"א ה"א וש"ג.

יג מש"א"כ בהרות האחרונים, כדלעיל ס' כתב ס"ג. **יד** ראה לעיל ק"א ס"ב. **טו** רש"י שבת קט"ז, א ד"ה בין שאין. שם ל, ב ד"ה מ"ב. וראה לקמן פ"ד ה"ד. לעיל ס' ר"צ ס"ג. **טז** תנאי אנה"ק ס' כג (ק"ל, א).

פרק שני

א רמב"ם פ"א ה"ג, תנמרא קידושין כט, ב. מור וש"ע ס' רמת ס"א.

ב רמב"ם שם. וראה פס"ד צמח זקק (שלמ, ב). אנ"ק ח"ח ע' צד. לק"ש ח"ו ע' 233 תערה 17 וע' 238 ותערה 56. ח"א ע' 45 שה"ג להערה 19. שלחן המגיד ח"ג ע' רמ"ד.

ג דברים ה, א. גמרא שם. ורש"י ד"ה דתוכי. רמב"ם שם. ב"י שם ד"ה ומ"ש לא. למוש שם ס"א.

ד ראה לקמן פ"ד ה"ב (שהתלמוד מצד עצמו הוא ג"כ מ"ע). הערות וציונים 4/6.

ה ראה גם הקדמת הרמב"ם בני הגאון המחבר. לק"ת (מ"ע). וקרא ל, ד. לקמן פ"ד ה"ו (למי שאפשר לו). הערות וציונים 4/7.

ו פ"א ה"ד, וש"ג.

ז דברים יא, כב. ספרי עקב פמ"ח. וראה לק"ש ח"ו ע' 18 ואיק"ך.

ח פ"א ה"א.

ט תנמרא שם ל, א.

י רמב"ם פ"א ה"א. מור וש"ע ס' רמז ס"ד (לשלש ללמוד). וראה לקמן פ"ג בק"א (ד"ה ואפילו, שכן קבלו הגמ"ס, ותלמוד בגמרא שם מהפסק ושגגה הוא אסמכתא בעלמא).

ציונים לקונטרס אחרון

ב ס"ו רמז ס"ד.

א פ"א ה"א, כ.

קונטרס אחרון

להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר, כמו שכתב ובשלוש אחרים מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ועוד כלל בכלל התלמוד לידע מקור ההלכות במדות שהמורה נורשת בהן. ולא ס"ל כפרש"י¹ עשה עיקר התלמוד לידע טעמי ההלכות התלוים בסברי שהיו נותנים טעם לדברי המשנה כו', וכן בבבבית דף מ"ז ע"ב², ובסוטה דף כ"ב ע"א ד"ה ולא שימש ת"ח לתלמוד סברת כו' ע"ש, וע"ש בד"ה שמוזין הלכה כו' דכיון דאין יודעים כו'. ואזיל הרמב"ם לשיטתו שהיבר ספרו משנה תורה בלי תנינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו לבדו כמ"ש בהקדמתו כמ"ש המעני מלך בהקדמה³ למי שבקי (בספרי) בהדרי התלמוד תחלה כו'. ובתשובה⁴ לא כתב כן אלא לשואל סדר הלימוד בקביעות למי שתורתו אומנתו ולא לענין הוראה כלל, ע"ש ובהקדמתו לספר המצות⁵ אזכור שרש תצא ממנו השאלה כו'. והא דהמורין הלכה מתוך חכמי המשנה מכלי עולם⁶, ס"ל לרמב"ם כאיך טעמא בפירש"י שם א' דיש משניות הרבה דיהידיאה היא ולית להלכתא כו', והיינו במשניות דוקא משא"כ היברו שהיברו מתוך מסקנת התלמוד.

והרא"ש שכתב בתשובה כלל ל"א סימן ט' כל המורין מתוך דברי הרמב"ם כו' טועים כו' סבור שבמין כו' אינו מבין דבר לאשורו כו' אני מבין כו' איני מבין כו', ס"ל כטעמא קמא בפרש"י שמדמין לה כו'. וכן היה המעשה בתשובת הרא"ש שלא הבין השואל כוונת הרמב"ם כלל. ומהא"י בטעמא אסור להורות אפילו דבר שנראה להמורה שהוא מפורש בפירוש בתבואה, כי שנא טועה בדמיונו⁷. וכן שמשג בפרש"י שם ד"ה ולא שימש כו' רשע הוא שאין תורתו על בוריה כו'. ולזה נתכוון הרא"ש, הובאה ברבינו ירוהם נתיב ב' סוף ה"ה⁸, כל מעשה שבא אינו בגמרא כו', רוצה לומר שזו המעשה שבאה לפני המורה לא באה היא בעצמה ממש לפני חכמי הגמרא, ואף שהמורה רואה מעשה כזו ממש נפסק עליה בגמרא, שמא יש איזה חילוק ביניהם נעלם ממנו ולא ידע⁹. וכל שכן במורה מתוך היברו הרמב"ם שהוא בלי טעמים לגמרי. ומ"ש רבינו ירוהם שם ונ"ל דאם הוא פשוט במשנה או בגמרא כו'¹⁰, אזיל לטעמיה שהיברו היברונו כן הרמב"ם בלי טעמים כלל, ועשאו ג"כ להורות מתוכו לבדו מוי שירצה לסמוך עליו ולא ירצה לטרוח לעיין במקור דין, כמ"ש בהקדמתו להועיל הגדולים אם ירצו לעיין כו'¹¹, ובסוף הקדמתו לספר מישורם כתב בהדיא הן שירצה לסמוך על הדין הכתוב בספר כו'¹².

ולפירושו רש"י וסיעתו נחלק התלמוד לב' חלקים¹³, כדפירש רש"י¹⁴, סוף פ"ה דבבות החילוק שבין

ציונים לקונטרס אחרון

- א ד"ה שמורין. וראה גם חגיגה י', א ד"ה מתלמוד למשנה.
- ב וכן הובא בפנים בשם יש אסורין. וז"ה לעיל סי' א ק"א ס"ק ה.
- ג לענין תלמוד חכם שאמר דבר הלכה דבר השיין לו אין שומעין לו אפילו יש לו עיקר בגמרא.
- ד ראה שארית יהודה הוספות וסי' לא.
- ה טו דאין לחוש לכל זה ונאמן. וז"ה ברמ"א סי' רמב סל"ז; אבל אם הוא פשוט שומעין לו.
- ו טז משמע שאינה חובה לעיין במקורו בתלמוד. וראה שרי חמד (קוני) באר בשדי, ריהטא דחקלא, ע' 43918.
- ז יז ראה הקדמת בני הגאון המחבר, שריבנו ערך את השלחן ערוך שלו הלכות בטעמין (בשטישו) כאן בפנים.
- ח יח חלק הא' הביא לעיל בתחלת הק"א מרש"י, שהוא טעמי ההלכות, וחלק הב' מביא כאן מרש"י באבות, שהוא להבין דבר מתוך דבר. וראה לקמן פ"ג בקרי"א (ד"ה ולזח), אם גם הרא"ש דלעיל סובב בזה כרש"י.
- ט ענפסק כותיה בפנים.
- י ד"ה שלא שמש ת"ח. וראה גם שם ה, א ד"ה זה גמרא. יא, ב ד"ה אף לגמרא.
- יא הגמרא בטעמי המשנה.
- יב טעמי המשנה פעמים גורמין שמדמין לה דבר שאינו דומה (ויער כתב שם טעם שני, שכורתיה סובר הרמב"ם, ודלקמן).
- יג ד"ה ומאז.
- יד ז ומה שהוביח כן בהקדמה הנ"ל, מ"ש הרמב"ם בתשובה (פאר הרו" ס' קמב ד"ה ואמנם, אגרות הרמב"ם, מהדורת שילת, סי' כ ע' ש"ב), ללמוד את תבוי עם ספר הר"ף.
- טו שאמרי חברי יכול כל דעי התורה ומשפטיה ... עד שלא חסר שום שאלה שצריכה שלא אזכרה או אזכור שרש תצא ממנו השאלה ההיא מהר מבלתי עיון דק כי כוונתי בו גם כן הקיצור עם הכללות ע"י שימצא בו כל מה שימצא במשנה ובתלמוד (נראה שגם שרש ההלכה מבלי עיון דק מספיק לפסוק ממנו להלכה למעשה).
- י סוטה כב, א.

הלכות תלמוד תורה פרק ב תסה

ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המכארים מעמי ההלכות פסוקות שפסקו המור ושלחן ערוך כמו הרא"ש ובית יוסף.

כי אם אינו יודע מעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין ונקרא בור²⁰ ולכן יש אוסרין²¹ להורות אפילו לעצמיה²² מתוך ההלכות פסוקות בלי מעמים שלמד²³ ולפיכך אינו ראשי להתאחר מללמוד המעמים עד שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות.

כי לא אמרו ליגמור והדר ליסבר²⁴ אלא לסבור סברות בעומק עיני מעמי ההלכות²⁵ ולהבין דבר מתוך דבר²⁶ ולדמות דבר לדבר להקשות ולהתיר²⁷ עד שיגיע ויירד לעמק הלכה²⁸ שזה אין לו לעשות בתחלת למודו אלא לאחר שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות במעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלא להקשות ולהתיר²⁹ אבל בלימוד זה לידע המעמים בדרך קצרה מהתלמוד והפוסקים בלי עיון רב ופלא חייב הוא לעסוק בכל יום ויום שליש זמן לימודו.

אך פירוש המקרא ודרשות ההגרות יחשבו בכלל שליש במשנה³⁰ לפי שהמשנה ג"כ פירוש התורה מצות שבתורה וחכמת הקבלה החשב בכלל שליש בתלמוד³¹;

ב כמה דברים אמורים בתחלת תלמודו של אדם³² אבל כשיגדיל בחכמה וירבה בה במאד ולא יהיה צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ³³ מפני שכבר חזר על לימודו פעמים רבות מאד עד שנחקק היטב בוברונו כל התורה שבכתב

קונטרס אחרון

ט"ו לתלמוד לכן ארבעים לבינה להבין דבר מתוך דבר וכו'³⁴. וז"ש רש"י בשבת דף ס"ג ע"א וראה גם לקמן פ"ד ה"ד. לעיל א"ה סי' קצט ס"ג (עם לקו"ש חל"ו ע' 16 ואילך). רש"י שם, ה"ה שמו"ך, וס"ד בתקדמות. ש"ת רמ"א שם כלל אל סי' פ. ונתבאר בק"א סק"א. וראה גם לעיל ח"י ששה"ש סי' א ק"א סק"ה. ש"ת שארית יהרא שער המלוואים סי' לא. לקו"ש חל"ו ע' 23. כה ראה חלקו נה, ב (הראה מרפה לעצמו) ורש"י ה"ה ושמו"ש. לעיל סי' ה ק"א סק"ה.

לב כדלעיל שם וש"נ. וגם יחזור על ההלכות עד שחוקק בוכרנו (לקמן ה"ב).

לג ומו"ב פ"א ה"א (ופירושן בכלל תורה שבנ"פ). מור וש"י שם (ופירוש תורה שבכתב בכלל זה). וראה לעיל פ"א ה"א וה"ד (שלימוד הלכות קודם ללמוד התורות). לקו"ת ויקרא ה, ד. שה"ש ג, סע"ג (דהיינו דוקא ספרא וספרי שיש בהם הלכות וגופי תורה, אבל מדרש רבה ובג"ב שהן אגרות שעל המקרא אפשר שהן בכלל שליש במקרא, וש"נ). לקו"ש חל"ו ע' 22 והערה ה, 21. הערת ועינים 8/50 ואילך.

לד ומו"ב שם (והענינים הנקראים פד"ם בכלל הגמרא הן), לפי דעת הש"ד סי' רמז סק"ו (הוא הקריה עיונית אלהית). וראה לקו"ת שם (שהוא בכלל שליש במקרא). אנ"ק ח"א ע' רע. לקו"ש חל"ו ע' 173. **לה** ומה שנאמר בגמרא שם לעולם בל, ראה לעיל פ"א ק"א סוסק"א. לקו"ת ויקרא ה, סע"ג. **לו** ומב"ם פ"א ה"ב. מור וש"י ע"י רמז ס"ד.

נג סוטה כב, רמ"א לפירוש רש"י שם ה"ה ולא שמש. וראה גם לקמן פ"ד ה"ד. לעיל א"ה סי' קצט ס"ג (עם לקו"ש חל"ו ע' 16 ואילך). רש"י שם, ה"ה שמו"ך, וס"ד בתקדמות. ש"ת רמ"א שם כלל אל סי' פ. ונתבאר בק"א סק"א. וראה גם לעיל ח"י ששה"ש סי' א ק"א סק"ה. ש"ת שארית יהרא שער המלוואים סי' לא. לקו"ש חל"ו ע' 23. **כה** ראה חלקו נה, ב (הראה מרפה לעצמו) ורש"י ה"ה ושמו"ש. לעיל סי' ה ק"א סק"ה. **כו** שלמד הלכות פסוקות בלי מעמים. **כז** שבת נג, א. והוא לעיל פ"א ה"ה. לקמן ה"ב. **כח** רש"י שם ה"ה ליגמור ה"ה והדר. ונתבאר בק"א סוף ס"ק. א. וראה גם לעיל פ"א ה"א וש"נ. **כט** רש"י אבות פ"ה מב"א ה"ה בן ארבעים (ק"א סוסק"א). וכדלעיל שם וש"נ. **ל** רש"י ע"ז מ, א, ו"ה ואח"כ. וכדלעיל שם וש"נ. **לא** ראה ומב"ם פ"ד ח"ד. לקמן פ"ד ה"ה.

ציונים לקונטרס אחרון

כב גמור חרבך על ירך גבור ונודך והדרך (התלים מח, ד), מכאן שהסיף יקושת תכשיתך הן, **כג** תלמודיה הוה קים ליה.

יט וכ"ה לעיל בפנים פ"א סוף ה"א. **כד** לגרוס שמשנתא מרביה ורע"ג ולא ידע לכולהו טעמיה והדר ליסבר כו'. **כז** וכן נפסק במג"א ח"א.

הלכות תלמוד תורה פרק ב

ושבע"פ בולח"י או יקרא בעתים מוזמנים תורה שבכתב ודברי תורה שבע"פ כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה ויפנה כל ימיו לעיון התלמוד⁷⁷ לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן בקושיות ומריקים לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולהמנות דבר לדבר⁷⁸ ולהרשח חידושי הלכות רבות⁷⁹ לפי רוחב שיש בלבבו וישבו דעתו⁸⁰ כמו שאמרו⁸¹ ליגמר אינש והדר ליסבר.

וכן בדרשות ההגרות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה'⁸² כמו שאמרו חכמים⁸³ רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למוד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומתדבק בדרכיו כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' נגזרים באגדות⁸⁴.

ויש אומרים⁸⁵ שגם בתחלת לימודו של אדם לא ישלש זמן לימודו לשלשה חלקים שווים ממש שהרי המשנה המורה מן המקרא וצריכה זמן מרובה יותר ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר ממשנה אלא מה שהצריכו לשלש זמן לימודו הוא ליתן לכל אחד שיעור וזמן כפי הראוי לו בכל יום ויום כדי שיגמור כולו בשוה ואחר כך כל ימיו לסבור ולעיון. ומובן לחוש לדבריהם⁸⁶:

ג. ולדברי הכל בתחלת לימודו של אדם בין במקרא בין במשנה בין בתלמוד בכל יום לא די לו בתלמוד פעם ושתים ושלש⁸⁷ אלא צריך לחזור⁸⁸ על כל אחד פעמים רבות מאד הבל לפי כל זכרונו של אדם כדי שיוכרו היטב⁸⁹.

והמשנה והתלמוד שהן ההלכות פסוקות במעמיהן⁹⁰ צריך לחזור עליהן בכלפי כפלים יותר ממוקרא⁹¹ כי תורה שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ⁹² משא"כ תורה שבע"פ המשנה והתלמוד שהן ההלכות במעמיהן חייב הוא מן התורה לחזור עליהן⁹³ כל כך עד שתהא משנתו סדורה⁹⁴ ושגורה⁹⁵ בפיו כל כך בענין שאם ישאלנו אדם איזה דבר⁹⁶ הלכה⁹⁷ ממה שלמדו יוכל להשיב לו⁹⁸ מיד אסור או מותר בלי נמנום שנאמר⁹⁹ ושנתם

לו כדלקמן ה"ג. וראה לקמן פ"ג בקי"א (ד"ה ואפילו) בדעת הרמב"ם שם.
לח רמב"ם שם. מור ושילע שם. וראה גם לקמן פ"ג ה"א.
לט כדלקמן ה"א וש"נ.
מ כדלקמן פ"א ה"א וש"נ.
מא רמב"ם שם מור ושילע שם. וראה גם לעיל פ"א ה"א.
מב שבת נג. א.
מג ראה גם לקמן ה"ב.
מד ספרי עקב פכ"ג. רמב"ן במנין המצות ס"ג. וראה גם לעיל א"ח ס"ג קטן סו"ד וש"נ.
מה אור צדיקים ס"ג. כי אות ה. סדרו הארוזיל (להר"ד שבת י"ל) כמנות הלימוד. הובא גם בתניא אנה"ק ס"ג כג. לקמן. א. מורה אור נקמן מג. ג. וראה הקדמת הרמב"ן לשה"ש.
מו ד"ן ע"ז ה. ב ד"ה הריק. דרכי משה ס"ג רמז אות ב. וראה לעיל פ"א קי"א סוסי"א (ש"ה) גם דעת ר"ת קידושין ל. א סו"ה לא). לקמן ויקרא ה. ג. הערות וציונים א/27.
מז ראה לעיל א"ח ס"ג קטן ס"א (שסתם דרבי). לקמן ויקרא ה. ג. ודבריהם תלמודו ישלש במקרא ממש לבדו יש לו למטר ללמוד המקרא בתחילה. ואחר שהתחיל בחכמה יש לו לקיים השלש במקרא. עם פנימיות התורה והאורחות, (ש"ש). לקיש ח"יו ע' 21 הערה 36 (המעם).
מח אבות דר"ן פכ"ג ה"ג. וראה הערות וציונים ה/6.

מט מנהדרין צמ. סוסי"א. וראה לקמן פ"ג קי"א (ד"ה ואפילו).
נ ראה גם לעיל ריש ה"ב. הערות וציונים ד/ב.
נא כדלקמן ה"א.
נב עיין ב"ק דף נה, ה"א (שלא זכר הפסוק בתורה). תוס' ב"ב ק"ג, א. ד"ה תרנויה.
נג נצט"ס, א. תמורה יד. ב. וראה לעיל פ"א קי"א סק"א בתחילתו. לעיל א"ח ס"ג נטו (שהמקל און צריך למוחזק לפדות). לקמן ויקרא ה. ד. (דמנחת אונן התינוט). לפדות ושתדל לחקק במה הוכיח שבפשוט ה' חמישי תורה, ובתורה שבע"פ לפדות יקנה ויחוקק סוד קדשים. לקיש ח"יו ע' 237. הערות וציונים ב/17.
נד רש"י קידושין ל. סק"א ד"ה יתו. וראה לקמן ח"מ הל' מצאיתא ופקדון סכ"ה.
נה ספרי ואתה קן פליד (לפי ארת הניסאות). ערוכין ג', ב. תענית ה. ה. רמ"א. ובש"ש שם. רש"י מנהדרין צמ. רע"ב. הקדמת הרמב"ם לד' החוקק במספה.
נו ראה רש"י ע"ז י"ג, א ד"ה לא ד"ה רוב ששת. ברכות כג, א ד"ה הם.
נז ספרי שם. ברייתא קידושין שם.
נח ראה תוס' קידושין שם ד"ה אל. לעיל ס"ג א סק"ד.
נט ראה רש"י שם.
ס דברים ג. ה. וראה לקמן פ"ג בקי"א (ד"ה אלא), שמצות ושנתם קאי אכל התורה שבע"פ כולה.

תסז הלכות תלמוד תורה פרק ב

לבנדך שהיו דברי תורה שנונים ומחודדים בפיך שאם ישאלך אדם דבר אל תנגמם ותאמר לו אלא אמור לו מיד כמי"ש³⁰ אמור לחכמה אחותי את שתהא בקי בהלכה וברורה לך כמו שבורך לך שאהותך אסורה לך³¹ ולכן גם עכשיו שנכתבה תורה שבע"פ³² ויכול לעיין בספרים³³ אינו יוצא י"ח כזה ויצא י"ח פה מצות ושנתנם מאחר שמנגמם לשואלו ואינו משיב לו מיד עד שיעיין ואין הלכה זו ברורה לו כאחותו שאינו צריך לעיין.

ואף שעל ידי זה לא יוכל ללמוד הלכות הרבה לא יחוש כמו שאמרו חכמים³⁴ לא עלך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה וכן היו עושים בימיהם שהיו לומדים בעל פה היו לומדים בתחלת לימודם רק ב' או ג' פרקים משניות או בריות בשבוע³⁵ והיו חוזרים עליהם מאה פעמים ויותר ואמרו חכמים³⁶ אינו דומה השונה פירקו מאה פעמים לשונה מאה פעמים ואחת שזה נקרא עובד אלהים וזה נקרא לא עבדו³⁷ כראוי.

ועכשיו שנתורה שבע"פ כתובה לפנינו אין צריך לחזור מאה פעמים ואחת בשעת לימודו ממש רק שיהיה מאוד לחזור על הראשונות תמיד לפרקים קרובים בענין שתהייה כל ההלכות שלמד עד עתה הקוקות היטב בוכרונו כל הימים שבינתיים וברורות לו בלי גמגום כבשעת לימודו ממש:

ך וכל השוכח דבר אחד ממשנתו³⁸ מחמת שלא הזר על לימודו כראוי³⁹ מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו⁴⁰ וגם עובר בלאו של תורה⁴¹ שנאמר⁴² רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והורעתם לבנדך וגו' וכל מקום שנאמר השמר פן הוא לא תעשה⁴³. וקבלו חכמים⁴⁴ שאין הכתוב מדבר בעשרת הדברות לבדן⁴⁵ אלא הוא הדין לכל התורה כולה⁴⁶.

ולכן למדו חכמים⁴⁷ ג"כ מפסוק זה שכשם שהיית האדם ללמד את בנו כך ממש חייב ללמד את בן בנו כל התורה שנאמר והורעתם לבנדך ולבני בנדך ומה שנכתב זה גבי עשרת הדברות כמי"ש⁴⁸ יום אשר עמדת לפני ה' וגו' הוא ללמדך שכל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני⁴⁹.

וגם עכשיו שנכתבה תורה שבע"פ ויכול לעיין בספרים⁵⁰ מה ששכח את זה הוועיל כלום

עא משנה שם. וראה לק"ש שם ע' 31.
עב מחמת צט, רע"ב (בלא). וראה לקמן פ"ג בק"א סדר"ה ואפילו שהוא בדעת המב"ק סי' קה בספני שמנאו ללאו בפ"ע (ודלא כחסידי). שהוא רק מקבלת הכמים ואמכנתא בעלמא.
עג דברים ד, ט. אבות שם. מנחות שם.
עד מנחות שם, וש"נ.
עה משנתנו המשנה אבות שם ונגרא מנחות שם. שמו"ר פמ"ג, ג. וראה לק"ש ח"ט ע' 27 שה"ג להערה 1.
עו ראה לעיל סי' ס"ד.
עז ראה לקמן פ"ג ק"א ד"ה אלא (התורה כולה שבע"פ, אפילו קדשים וטהרות, וגם התנאים), ד"ה וזה (לא את הפלפול). לק"ש ח"ד ע' 27 והערה 34 (הפלפול שבתלמוד בבלי).
עח קידושין ל, א. וברעלעל פ"א ה"ח.
עט דברים שם י.
פא קידושין שם. וראה ברכות כא, מע"ב. ברעלעל ח"ג.

סא מושלי ג, ה. ספרי וקדושין שם.
סב רש"י שם ל, רע"ב ד"ה אמור. וראה גם בתי קמח, ב. סנהדרין ג, א. לקמן ח"י.
סג ראה גיטין ס, א"ב. תמורה יד, ב.
סד ראה גם לקמן ח"ד לענין לאו דשכחה.
סה אבות פ"ג דאבות מ"א. הובא גם לקמן הלכות ה; ח; יא. פ"ג ח"ב פ"ד ח"ג. שם פמ"ג.
סו ספרי פדשות עקב פמ"ח בתחילתו. וניין וסם בריקוט שמונני רבו תתנו.
סז חגיגה ט, ב. וראה תנא פמ"ג.
סח מלאכי ג, יח. ותיב שם.
סט משנה פ"ג דאבות מ"ח. הלכה זו נבארה לקמן פ"ג בק"א (ד"ה ואפילו). לשיבת הרמב"ם ולשפת המב"ק. וראה לק"ש ח"ד ע' 24 הערה 4.
ע הירוש'י שם. ורבו ונה אבות שם. ונמרא ע"ז יט, א וברש"י שם. וראה לקמן ק"א שם (שדקא כזה עובר בלאו, משא"כ כששכח מהלכות שאינו עוסק בלימוד עובר על התעשה של תלמוד תורה כהלכתה). לקמן פ"ד ח"ג. לק"ש שם ע' 26. קובץ דברי תורה ה ע' לא.

הלכות תלמוד תורה פרק ב

כי מיד ששכב עובר בלאו²⁹ קודם שיעיין כמו בימיהם שעובר בלאו בשעה ששוכב אף שאח"כ יחזור וישאל מרבו וילמדנו מה ששכב ועוד שמצות התורה לא תשתנה כשינוי הדורות³⁰ ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים³¹.

וגם אמרו³² הלומד יושבך דומה לאשה שזולדת וקוברת וכל המשבח דבר אחד מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר³³ ותשכב תורת אלהיך אשכח בנך גם אני;

ה' ואל יאמר השוכח דבר אחד אילו לא למדתי דבר זה לא נתחייבתי בנפשי ולמה אתחייב בשלמדתי ושכחתי³⁴ כי באמת אלו לא למד דבר זה לא מעלה עליו הכתוב בלבד כאלו מתחייב בנפשו אלא היה מתחייב בנפשו ממש שכל מי שאפשר לו להרבות ולהוסיף בלימודו בענין שלא ישכח בזה מה שלמד כבר מפני שכבר חזר על לימודו כראוי ואינו מוסיף אף על פי שאינו מתבטל מתלמוד תורה³⁵ אלא חוזר תמיד על הראשונות שלא מפני חשש שכחה אלא מפני שנוח וקל לו יותר לחזור על הראשונות מלמרוח בלימוד חדש³⁶ זהו היה מתחייב בנפשו ממש כמו שאמרו חכמים³⁷ ודלא מוסיף יסיף הדיינו שיאסוף בלא זמנו³⁸ שנאמר בתורה³⁹ כי הוא חייבם וגו' ואומר⁴⁰ למען ירבו ימיכם וגו' ודברי תורה נדרשים מכלל הן לאו⁴¹.

ולא אמרו⁴² לא עלך המלאכה לגמור אלא לענין שלא ימעט האדם מלעסוק בתלמוד תורה מחמת שהוא אינו יכול לגמור ולידע את כולה⁴³ מקוצר דעתו וכה זכרונו לזכור הרבה כל כך כמו שיתבאר⁴⁴ או מאפס הפנאי שלו ממירדת פרנסתו⁴⁵ וגם כל אדם לא יוכל להגיע לתכלית התורה שמצד עצמה אין לה קץ ותכלית כמו שנתבאר למעלה⁴⁶ וגם לענין שחזור הרבה על לימודו כראוי ולא ימעט בזה מחמת שצריך ללמוד עוד כדי לגמור התורה⁴⁷ כי לא עלך המלאכה לגמור אבל אי אתה בן חרוץ ליבטל ממנה⁴⁸ שלא להרבות ולהוסיף בלימודך אחר שכבר חזרת כראוי על לימודך שלמדת כבר ולא ישכח ממך.

ואם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה⁴⁹ כי שכר תלמוד תורה שקול כנגד שכר כל המצות⁵⁰ ומן השכר הרב אתה למד העונש הרב⁵¹ למי שאינו מרבה ומוסיף עד שיגמור כל התורה שבע"פ כולה אם אפשר לו כמו שקיבלו חכמים⁵² בפירושו הכתוב⁵³ כל המצוה כמו שנתבאר למעלה⁵⁴;

29 דברים לב, מו. וראה הערות וינינים 20-21.
30 שם יא, כא. וראה הערות וינינים 22.
31 ספרי סוף פרשת עקב פמ"ו.
32 אבות סוף פ"ב.
33 וראה פירוש רמ"א אבות שם.
34 הלכה ה.
35 כדלקמן פ"ג הל"ב.
36 פ"א הל"ח.
37 כדלעיל הל"ח.
38 אבות שם. רמב"ם פ"ג הל"ו. וראה גם לעיל הל"ג לקמן פ"ג הל"ב.
39 אבות שם. רמב"ם שם.
40 פאה פ"א מ"א. וראה גם לקמן פ"ד הל"ו.
41 ראה גם לקמן שם.
42 ספרי עקב פמ"ח. עיין סמי"ג בהקדמה למ"ע.
43 דברים יא, כב.
44 פ"א הל"ד (ירושלמי חכמים). פ"ב הל"א.

31 ראה לק"ש הל"ד ע' 28. הערות וינינים 31.
32 ראה רמב"ם הל' ימיר התורה פ"ט הל' תשובה פ"ג הל' ה'. הל' מלכים פ"א הל' כמספה. ימיר הל' מ"ג עיקרים שברמב"ם בהקדמתו לפרק חלק. פ"ו סי' ע"ד סק"ד.
33 פסוק גידל (המוסר על י"ג עיקרים של הרמב"ם). תניא פכ"ה.
34 סנהדרין צ, א. וראה גם לקמן פ"ג ק"א ר"ה ונבל מקום.
35 המשנה ה' ג' יוחא דח, ב.
36 ראה גם לקמן פ"ג ק"א (סד"ה אלא וסד"ה ורגה חילוק).
37 שאו ענינש בלא הכי, כדלקמן פ"ד הל"ו.
38 ראה חק"י הלכות ח"א לח, א.
39 אבות פ"ג [א] מ"ג. לפירוש אבר"ג סוף פ"ב. וראה נהרא דאורייתא מאמר ג פ"א הל"ג.
40 ראה הענינה כמספה, וברש"י ר"ה תקברה, וחס' ר"ה מא. ב"ב קכא. ב וברש"ב ר"ה יסף. לקמן פ"ד הל'.

הלכות תלמוד תורה פרק ב תסמ

ז כמה דברים אמורים שהשוכה מתחייב בנפשו ועובר בלאו כששכח מחמת עצלות^{קכ} שנתעצל לחזור על לימודו כראוי אבל מחמת אונס^{קכז} כגון שמרוד הרבה בפרנסתו^{קכח} והעתים שקובע לו^{קכט} אין מספיקים לו לחזור על כל לימודו שלמד קודם שהיה טרוד אינו מתחייב בנפשו וגם אינו עובר בלאו שנאמר^{קכ} רק השמר לך וגו' רק למעט מחמת אונס^{קכז};
ז וכן מי שתקפה^{קכד} וגברה עליו משנתו מפני שהיא חמורה עליו ולכן נשכחה ממנו^{קכט} ולא הועיל לו מה שחזר עליה כראוי אינו מתחייב ואינו עובר אף על פי שאינו אנוס^{קכז} שהיה יכול לעסוק תמיד במשניות והלכות אלו החמורות עליו ולא להסחך דעתו מהן להלכות אחרות ועל זה נאמר^{קכז} ופן יסורו מלבבך ללמדך שאינו מתחייב^{קכח} ואינו עובר^{קכט} עד שישב ויסירם מלבו ולכן נשכחו ממנו ולא כשנשכחו ממנו דברי תורה מפני שקצר מצע שכלו להשיגם בקל ולהפסם יפה בשכלו ומוחו ובה זכרונו שלא ישכחו ממנו לאחר שיחזור עליה פעמים רבות כל כך כמו שחזר על הלכות אחרות שאינן חמורות עליו ולא הצריכתו התורה לעסוק תמיד בהלכות אלו החמורות עליו כדי שלא ישכחן אלא אדרבה צריך הוא ללמוד ולדע כל התורה שבע"פ כולה ולחזור עליה עד שיזכור היטב מה שאפשר לו לזכור ע"י חזרה זו שהן הלכות הקלות עליו ולא יחוש לשכחת החמורות מאחר שאינו נמנע ומנחם מלחזור עוד עליהן] ולעסוק בהן תמיד אלא מחמת עסקו בלימוד וחזרה לזכור ההלכות הקלות ונמצא שאינו מסיר דברי תורה מלבו וזכרונו.

(כי מה לי הלכות אלו ומה לי אלו^{קכ} משא"כ כמי שאינו חוזר כראוי לו גם על ההלכות הקלות עליו ועל ידי זה בא לידי שכחה אע"פ שעוסק תמיד בתלמוד תורה ואינו מסיר דברי תורה מלבו הרי זה עובר ומתחייב בנפשו כמו שדרשו חכמים^{קכט} על פסוק^{קכ} לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים כו'^{קכ} שהרי לא נאמר ופן תסיר מלבבך אלא ופן יסורו מאליהם^{קכד} דהיינו שלא ישכחו מלבו כמ"ש^{קכח} פן תשכח ואף שחוזר על לימודו לאחר שגנזי כל ההלכות או אפילו מקצתן כמה וכמה פרקים^{קכ} הואיל ואין חזרה זו מועלת לו כמו שדרשו חכמים^{קכט} על פסוק^{קכ} הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה אם עושה תורתו חבילות חבילות מתמעטים^{קכט} ונשכחים רק יקבץ על יד מעט מעט^{קכ} א"כ

קכ תוס' י"ט אבות פ"ג מ"ה.
קכז ונזוחו צ"ט ב. וראה גם לקטן ה"י.
קכח רש"י ברבות ה. ב. ד"ה מחמת אונסו (דגמגה הב).
וראה לק"ש ח"ד ע' 29 הערה 48.
קכט ראה לקטן פ"ג ה"ה.
קכ דברים ד, ט.
קכד ראה מנחות שם [ופן יסורו מלבבך]. ה"א"ג מדרש"א
ד"ה יכול. לק"ש ח"ד ע' 28 הערה 42, וע' 29
(המקם שהוצרך ללימוד מיוחד, אף שאנוס רמנא פמריה).
ג"ל תורה (ג.י.) מה ע' קיב.
קכז משנה אבות פ"ג מ"ה, וגמרא מנחות שם.
קכט רש"י אבות שם. ע"ג שם. וראה גם לקטן פ"ג בק"א
(ד"ה ואפילו).
קכ שנפץ מנעם האמור לעיל ה"י.
קכז דברים ד, ט. אבות שם. וראה מנחות שם. לק"ש
ח"ד ע' 28 שם.
קכח אבות שם.
קכט מנחות שם.

קכ רש"י ע"ז שם ה"ה על יד (מעט).

קכ כששוכח הלכות אלו מחמת חזרה על הלכות אחרות
אינו עובר, שנה לי הלכות אלו כי (ובזה מוירי המשנה
וגמרא שם). משא"כ בניו שאינו חוזר כי (ששוכח הלכות
אלו מחמת תוספת לימוד חדש הלכות אחרות) הרי זה עובר
(ובזה מוירי הגמרא בעירובין דלקמן).
קכא עירובין נ"ד, ב. ע"ז י"ט, א.
קכב מש"ל י"ב, כו.
קכג ציד הרמאי, וברש"י עירובין שם: שמרבה בנרמא
ואינו מחזיר עליה.
קכד תוס' י"ט אבות שם.
קכה דברים שם.
קכו אצ"ל: פעמים.
קכז עירובין שם. ע"ז שם.
קכח מש"ל ג, י"א.
קכט בגמרא שם ושם: מתמעטים ובר"ח שם: מתמעטת
(התרת).
קכ רש"י ע"ז שם ה"ה על יד (מעט).

הלכות תלמוד תורה פרק ב

תע

העובר על דבריהם ברצונו ודעתו^א שיודע ורואה בעצמו שאינו זוכר היטב כראוי ואינו רוצה לחזור ולקבץ על יד (א) הרי זה כמסור דברי תורה מלבו וזכרונו ועובר על פן תשכח ופן יסורו (מלבדך):

ה' וגם מי שיודע בעצמו שהוא שכחן גדול במבועו ותולדתו שאף אם יחזור על לימודו פעמים אין מספר לא יזכור כי אם זמן מה ואח"כ ישכח מעט מעט^ב לא יוכל ללמוד נפשו מלאו זה דפן תשכח ומצות ושגגתם שנתבאר למעלה^ג כי מצות התורה שוות לכל נפש מישראל^ד ולא ניתנה תורת כל אחד ואחד בידו^ה שיהיה זה חייב כמצוה זו וזה פטור ממנה לגמרי מחמת מבעו ותולדתו אלא כל אחד חייב לזכור דברי תורה בלבו כפי יכולתו והשגת כח וזכרונו אם מעט ואם הרבה דברי תורה^ו.

ועל זה אמרו^ז לא עלך המלאכה לגמור כגון מי שהוא שכחן גדול ואם יהיה שונה הלכות רק פרק אחד ביום ויחזור עליו מאה פעמים ויותר^ח ואפילו כל היום כולו לא יוכל לזכור היטב כי אם חודש אחד על דרך משל ואח"כ אם לא יחזור עליו יתחיל לשכוח מעט מעט הרי זה חייב לעשות כן^ט ללמוד בכל יום רק פרק אחד ולחזור עליו כל היום כולו וכן יעשה שלשים יום ואח"כ בסוף החדש יחזור על השלשים פרקים אלו^י כמה פעמים עד שיוכל לזכרם היטב עוד ג' או ד' שבועות על דרך משל ואח"כ ילמוד בתוך כך עוד פרק אחד בכל יום ויחזור עליו כל היום כולו ויעשה כן עד כלות הג' או ד' שבועות אלו ואז יחזור עוד פעם או שתיים על שלשים פרקים הראשונים וגם על פרקים האחרונים שלמד בג' או ד' שבועות אלו עד שיוכל לזכור הכל עוד כמה שבועות ובתוך כך ילמוד עוד פרק אחד בכל יום. וכן יעשה להיות מוסף והולך פרק אחד בכל יום בכל ימים שבינתיים בין חזרה לחזרה עד שילמוד כל כך הרבה משנה ותלמוד בענין כשיצטרך לחזור על הראשונות בסוף כל חדש כפי מבעו שאינו יכול לזכור היטב יותר מחדש אחד על דרך משל אזי יהיה בחזרה זו כל החדש כולו עד שיחזור על כל לימוד שלמד עד עתה וכן יעשה לעולם מדי חדש בחדשו לחזור תמיד על הראשונות.

ואף שנמצא שלא יוכל ללמוד ולידע כל ימיו רק כדי מה שיוכל לחזור בחדש אחד לא יחוש כי לא עלך המלאכה לגמור וכך היו מצויים בימיהם תלמידים שלא היו בקיאים ויודעים בעל פה רק מסכת אחת ויש מהן שתי מסכתות^{יא}:

קונטרס אחרון

(ב) הרי זה וכמסור דברי תורה כו'. עיין במ"ש בפ"ג י"ד:

קלא	ראה עירובין שם (דעו לאו מילתא ועברי עליה). ע"י שם.
קלב	ראה לקמן פ"ג ה"ד.
קלג	ה"ג (ושגגתם) וה"ד (פן תשכח).
קלד	ראה במדבר מ"ז פ"ג. כו"זי נאמר ג את לז. וראה גם ויקרא כ"ג, כב. כתובות ל"ג, א. ב"ק פ"ג, מ"ט"ב. תנ"א ח"א פ"ג.
קלה	ראה שביעית פ"ב מ"א. לעיל ס"א ק"א פ"ג.
קלו	ראה לקו"ת ויקרא ל, ד.
קלז	אבות סוף פ"ב. וראה גם לעיל ה"ה.
קלח	ברלעיל ה"ז.
קלט	ברלעיל ה"ז. שאמרו ליהוה החזיר מחמת הסופת לימוד הלכות.
קמ	ראה ברכות ל"ח, ב ובתוס' ד"ה כל.
קמא	ירושלמי סוף שביעית פ"א מ"ג מכות פ"ב ה"י. תהות מייטוניות הל רוצח פ"ז אות א.

צינונים לקונטרס אחרון

כד קו"א ס"ק א (ד"ה ואפילו), מחלוקת הסמ"ק והרמב"ם אם הוא מן התורה.

הלכות תלמוד תורה פרק ב תעא

מן אך אדם כזה מאחר שאינו יכול ללמוד דברי תורה הרבה מאד צריך שיהיה כל לימודו בלימוד המביא לידי מעשה^{קמב} שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצוות בהלכותן ולזהר מליבשל באיסורים חס ושלום והם דברים שאי אפשר לישאל תמיד לחכם המורה שבעיר^{קמג} או שלא יהיה יודע לישאל ולהסתפק כלל אם לא ילמדם תחלה הדינו רוב אורח חיים כמעט כולו ומיעוט יורה דעה ומעט כאבן העזר וחושן משפט^{קמד} כל הלכה ברורה במעשה^{קמה} מהתלמוד ומפרשיו כמו הרא"ש או הבי"ט^{קמו} לפחות ולחזור עליהן לעולם.

וגם מי שדעתו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבע"פ יש לו ללמוד ולחזור תחלה הלכות הללו הצריכות למעשה^{קמז} כי יש להן דין קרימה על שאר כל ההלכות שאין צריך למעשה כל כך.

ולמוד האגרות מביא גם כן לידי מעשה להתבונן מתוכן מוסר השכל כמו שנתבאר למעלה^{קמח}. ומי שלא הגיע למדה זו ולמוד בספרי מוסר^{קמט} שנבנו דבריהם על המדרשים וההגדות ומאמרי הוזהר.

ועל זה מלבר הקריאה בתנ"ך לעתים מוזמנים כמו שנתבאר למעלה^{קנ} שיש לה דין קרימה על הכל:

י ואם אחר שהוא בקי היטב בכל לימודו המביא לידי מעשה וחוזר עליו לעולם ויכל לקבוע לו בכל יום שעה קמנה ללימוד אחר ויפסק לו שאר היום והלילה לחזור כראוי על לימודו המביא לידי מעשה שלא ישכח ממנו לעולם ויהיה ברור לו כאחותו כמו שנתבאר למעלה^{קנא} אוי נכון הדבר ע"ד הקבלה^{קנב} לקבוע לימודו בשעה קמנה זו שבכל יום ללמוד פעם אחת כסדר כל התלמוד בכלי וירושלמי ומכילהא וסיפרא וסיפרי ותוספתות וכל המדרשים מתנאים ואמוראים שכל דבריהם היא תורה שבעל פה שניתנה למשה מסיני^{קנב} כמו רבות ותנחומא ופסיקות וכוונא בהן ומדרשי רשב"ע על כולן^{קנז} כדי שיהיו^{קנח} ללמוד כל התורה שבעל פה כולה פעם אחת] בחייו לקיים מצוות שמור תשמרון את כל המצוות וגו'^{קנח} כמו שנתבאר למעלה^{קנז}.

ואף שישכח הכל הרי לעתיד לבוא יזכירוהו כל לימודו ששכח^{קנח} מחמת אנסו שאי אפשר לו לחזור כל כך שלא ישכח לימוד זה שלומד רק שעה קמנה בכל יום כי שאר היום והלילה צריך לו לחזור על לימוד המביא לידי מעשה והשוכח מחמת אונס אינו עובר כמו

קמב דרשה י"ד סי' רגו סק"ב. ט"ז שם סק"ב. ש"ך שם סק"ה. וכן משמע בבבא מציעא ק"ד, ב. ראה רש"י שם ר"ה בארבעה ה"ה בישתא. וראה גם לקמן פ"ג ה"ד. לעיל א"ח סי' קנה ס"א.

קמג ראה גם לקמן שם.

קמד ראה בשני דפים ראשון של חלק ה"ט של שו"ע^{קמ} שהן: מהלכות הצריכות מלקבוע מניין הושן משפט. ובתקדמות בני תנאן המוחרי: הלכות הצריכות לכל אדם הנמפורות בשאר חלק השו"ע.

קמה הוצענים בקצרה (ברלעיל ה"א). ראה לעיל א"ח סי' קנה ס"א: בלא מנענים וראיות.

קמו ראה גם לעיל ה"א. תקדמת ארמ"ר האמנעני לשו"ע. שכן למאור עה"ת ע' הפא.

קמז וכו' לעיל א"ח סי' קנה ס"א.

קמח וכו' ראשית חממה והש"ה וכו' (תקדמת ארמ"ר האמנעני שם). ראה גם לקמן פ"ג ה"ד.

קנ הלכה ב.

קנא הלכה ב.

קנב ראה לעיל פ"א ה"ד בשם חכמי האמת, וש"ע.

קנז כדלעיל שם, וש"ע.

קנח ראה גם לקמן ק"א פ"ג (ס"ה) ונהגה חילוק.

קנז שם.

קנח שם.

קנז פני"ח שער הגהות הלימוד בתחילתו. שער המצוות פורשת אותה. וראה גם ע"ז י"ב, א (לעולם לינים אינוש ואע"ג שמשכח). לקמן ה"ג (בענין לימוד שאינו מבין).

תעב

הלכות תלמוד תורה פרק ב

שנתבאר למעלה ^{קסז} וגם עתה הנה זאת התורה ^{קסח} היא העולה למעלה עד כסא הכבוד ועד בכלל אך לא למעלה מהכסא כמו ^{קסט} כי אין שכיחה לפני כסא כבודך שהוא למעלה מהכסא עולם הויכוח ^{קסא} והזכר המשיפע ^{קסב} (כי השכיחה באה מצד הקליפה ^{קסג} ואינה מגעת לינע אלא עד הכסא כמו ^{קסד} שאין הכסא שלם כו' ^{קסה}).

יא אבל אם יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר ויספיק לו שאר היום לחזור על לימודו המביא לידי מעשה אזי חייב להוסיף מעט מעט ללימוד בשעה זו הלכות אחרות שהן פירושי התרי"ג מצות אף מצות שאינן נוהגות כמו קדשים וכוונת בהן ^{קסו} ולחזור עליהן כראוי שיזכור אותן היטב לעולם כמו שנתבאר למעלה ^{קסז} שנאמר ^{קסח} כל המצוה נג' ולא עלך המלאכה לגמור ^{קסט}.

ולכן אף שאין שעה זו מספקת ללימוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כל כך עכ"פ ללימוד אותן מתוך המשניות עם פירושיהן ויחזור עליהן כראוי עד שיהיה זוכרן בעל פה. ויש לו לעסוק תחלה בסדר קדשים ^{קע} כמו שאמרו חכמים ^{קעא} כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה ועל כן נכון הרבה אם אפשר לו ללימוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל בספר עבודה וספר קרבנות ^{קעב} ואח"כ במשך הזמן אם יוכל להוסיף עוד בשעה זו ללימוד לחזור כראוי יעסוק בסדר מטרות וזרעים והם קודמים לסדר מועד נשים נויקין מאחר שכבר עסק הרבה בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות השנויות בג' סדרים אלו (לכד ברכות וחולין ונדה ^{קעג}):

יב וכל אדם צריך לזיחר להוציא בשפתיו ^{קעד} ולהשמיע לאוניו ^{קעה} כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד ^{קעז} אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר ^{קעח} וכל מה

קעא ראה מגרות קק, א. רבנו בחיי ס"פ יקהל. שם צ, ז, לו. בעת"ש ר"פ צ. לעיל פ"א ה"ד. או"ח מהד"ב ס' א ס"פ. הערות וצינונים א/16. לק"ש ח"ח ע' 414-415 והערות 32-33.

קעב ראה שמלה חדשה, סדר אמירת הקרבנות ס"ג לק"ש ח"י ע' 16 ואילך (אם נמקיימים מצות הידעת התורה בלימוד ספר דוד להרמב"ם אף שהוא הלכות בלי משעים). **קעג** השנוין בסדר זרעים, קדשים ומטרות. **קעד** ראה גם תניא רפ"ז (וכיבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצות והלכותיו). שם פ"ז (נו, א). שם פ"ט (ע, א). שם פ"ז (ער, ב). שם אנה"ק ס' כב (ק, ב). ומבואר שם ושם שלכן היו ר"ח מצוה מנושית. שנקיימת שפתי הוי מעשה). לק"ת דברים פד, ג (שאינו כמעשה נמשל).

קעה ראה לעיל או"ח ס' כב פ"ז לענין ק"ש (שם לא השגיע לאוניו יצא ובלבד שיוציא בשפתיו). י"ד ס' א ס"ק מה (בחדש הברבר ואינו שומע). לקמן פ"ד ה"ב (מעלת הלימוד בקול הוקא). **קעו** ראה גם לק"ת ויקרא ה, ב (אף שבמשנה ותלמוד העיקר להשיג החכמה שבהן, צריך ג"כ להוציא בחיבור פה דוקא).

קעז ראה לעיל ה"א וחי"ב. אור התורה להציג יתרו ע' תתפ (אלא א"כ בשעת העיון בעומקת של הלכה שאי אפשר לדבר). קובץ תפארת מלך ע' 109. הערות וצינונים 56.

קנח הלכה ו. וראה לק"ש ח"ד ע' 29.

קנט לכאורה צ"ל השכיחה (לק"ש ח"ד ע' 1097). וראה אמ"ק ח"ד ע' רפה.

קס ברכות לב, ב. תפלת מוסף של ר"ה. וראה לק"ש ח"ד ע' 30 הערה 53.

קסא ראה זור ח"ב צב, ב.

קסב ראה שער המצות ר"פ ואתחנן. מנן אבות (תשב"ץ) אבות ח"א מ"ב.

קסג ראה תנומת מו"ק עקב. ודר ח"א קנב, רנ"ב. פ"ד ערך שכיחה, שער המצות שם. תניא ח"א פ"ז נו, א. שם אנה"ק ס' כו (קנב, ב). שם ק"רא (קסא, א). תורה אור הגוה פה, ב.

קסד ראה תנומת סוף פרשת תצא (הובא ברש"י עה"ת שנות י, נו). מסיקתא רבתו פ"ב.

קסה עיר שימחה שמו של עמלק. הרי שקליפת עמלק פוגעת בשלימות הכסא.

קסו ספ"ג בהדפסת דמ"ג. ראה גם לעיל פ"א ה"ד. לקמן פ"ג בק"רא (ד"ה אלא).

קסז פ"א ח"ד (ללמוד את כל התורה כולה). פ"ב ה"ג (לחזור היטב אף אם בגלל זה לא יוכל ללמוד הרבה).

קסח דברים יא, כב.

קסט אבות מו"ב.

קע רשי"ב ב"ב ק"ד, ד"ב בה בארבעה. וראה לק"ת קדושים ל, ד (יקח ויהקט ספר קדשים הנקרא הכנה ומכפרת עונותיו של אדם).

הלכות תלמוד תורה פרק ב"ג

שלומד בהרהור לבר ^{קפז} ואפשר לו להוציא בשפתיו ^{קפח} ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ^{קפז} ידי חובת מצות ולמדתם אותם ^{קפח} וכמ"ש ^{קפז} לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגות בו וגו' וכמו בכל המצוות התלויות בדבור שאינו יוצא בהן ידי חובתו בהרהור ^{קפז} אלא אם כן שומע מפי המדבר שהשומע כעונה בפיו ^{קפז}.

אך אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מכין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר ^{קפח} לפני הפסוקים ^{קפז} וכן כשעולה לספר תורה ^{קפז}:

יג כמה דברים אמורים בתורה שבכתב ^{קפח} אבל בתורה שבע"פ אם אינו מכין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל ^{קפז}.

ואף על פי כן יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין ^{קפז} ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו ^{קפז}:

פרק שלישי

א וכל מי שדעתו ובה וזכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה הרי זה (א) לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה ^א שבעל פה כולה ^א שהן כל ההלכות

קונטרס אחרון

(א) לא ישא כו. מ"ש הרא"ש ^א דקצבה לאותו לימוד לא ידענא, הנה נהג לפירוש הרע"ב סוף

קפז ראה מור שרע"ע א"ח סי' קלה ס"ד. מ"א שם סק"ה, ומי' קל"ח ס"ק ד. לעיל שם סי' קפ"ב (אפילו בזמן הזה שהעולה אינו קריא בעצמו). לק"ת שה"ש כה, א.

קפח כמנו בברכת התורה וברכת קריאת התורה הדלעיל. וראה לעיל א"ח סי' קפ"ב ס"ג (ש"ח בכל הדברים שיש בהם מצות קריאה). פ"ד שם פ"א (שכר טוב בעמליו). ש"ח ביה נאמן (יג, א) ד"ה דע, ונמ' שבנות (קצא, ב) ד"ה לא תחמוד. לק"ת ויקרא ה, ב. שה"ש כה, רע"א.

קפ"ז ת"א א"ח סי' נ סק"ב. וראה גם לעיל שם ס"ב. תניא ק"א קנ"ד, ב. לק"ת שם ושם. לק"ת ח"ד ע'.

22 הערה 9. ח"ח ע' 438 (במנוע לזרד וחלק האגדה שבתורה). שיה השהה, שער ברכת ה' ס"א. ארץ צב"ט יא בהגהה. חק"י הלכות ח"ב סב, א. ח"ד פ, ב.

קצ ראה ע"י נ"י, א (לעולם לזרם איניש כו) ואע"י שלא ידע נתיא קאמ"ר.

קצ"א זהו יושב דף קפ"ה, א. מעב"ר יב"ק שפתי רננת פכ"י. לקומי מתיירחי סדר קביעות עינותי לתורה. וראה גם לעיל ה"י (שיזכורתי גם נהג ששעה).

פרק שלישי

א כיי"תא ונבאר קידושין ב, כט, ב (ולמד תורה ואח"כ ישא אשה). רמב"ם פ"א ד"ח. מור שרע"ע סי' רטו ס"ב. חזקת חזוקה באה"ע סי' א סק"ב. בית שניאל שם סק"ג.

ב ראה ק"א (ד"ה אלא); ואפילו ידעין קדישם ומתרות יוכל ללמוד מ"כ עד שיזכור בע"פ וליבטל מפריה וזרייה.

ציונים לקונטרס אחרון

ב מתחיל לבאר דעת רש"י והרמב"ם, ואילו דעת הרא"ש בזה מבוטאת לקמן (ד"ה ולה).

קפ"ז ראה לעיל א"ח סי' מז ס"ב (הפוסק בלא נתינת מעם). שם ס"ג (הכתוב דברי תורה ודך לימודו). סי' סח ס"א (הרהור מתוך הספר). סי' פ"א (הפוסק בלא נתינת מעם).

קפ"ח ומה הוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו, ראה לעיל א"ח סי' קפ"ב ס"ג. קובץ דברי תורה ה' ע' מג.

קפ"ט ג"כ (ב), סמ"ג ריב הסרא (לענין ק"ש, כדלעיל סי' סב ס"ב, וש"נ). עיין שם פ"ג יחושע דף טו, ב (בביאור לרשי"י שם ד"ה ההוא). וראה גם תניא שם ושם, ובאגרוף סי' כה (קנ"ב, ב). גידול תורה (יג) לש ע' צה. הערות וציונים סי' 9/א.

קפ"א הברים ה, א. הובא לעיל ה"א. וראה לעיל א"ח סי' פ"ה (משמע שמצות והגות יוצא בהרהור). תניא פ"ה (מעלת מצות ידיעת התורה על מצות ת"ת שבדבור). וראה רישות על התניא שם. לק"ש דמ"ז ע' 327. ספר המאמרים מלקטק היא ע' ר"א הערה 55. שיעורים בספר התניא ח"ג (הלק"ט) ע' 1120 הערה 6. שלחן המלך ח"ג ע' ללה. תפארת מלך שם. הערות וציונים 10/ה.

קפ"ב יהושע א, ה.

קפ"ג כדלעיל סי' סב ס"ג, וש"נ. וראה גם תניא פ"ה (מש, ב).

קפ"ד מוכח לה, ב. תוס' ברכות ב, ב ד"ה כדאשכחן (לענין ת"ת). כדלעיל א"ח סי' ח ס"א, וש"נ. וראה קובץ דברי תורה ח"ז ע' קה.

קפ"ה כדלעיל שם סי' מז ס"ה.

קפ"ו ראה לעיל שם סי' מז ס"ז.

א קידושין פ"א סי' מב. הובא בטור אבה"ע סי' א.

קונטרס אחרון

פ"ה דאבות בפירוש הראשון ובן כ' לרדוף אחרי מזונותיו, הרי הקצבה מפורשת במשנה ח' שנים משנה וז' שנים לתלמוד¹. וכן כתב הרמב"ם בהרי"א² דיש קצבה לתורה שבע"פ³ כמ"ש ושליש בתורה שבע"פ כו' ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ כו' ויפנה כל ימיו לגמרא כו'. ולפי שהגמרא (דבר שאין לו גבול וקן כדכתיב ארוכה מארץ גוג')⁴ לפי דעת הרמב"ם אין לה קץ [ח]תכלית דסבירא ליה⁵ שהיא להבין דבר מתוך דבר ע"י עיון ופלפול בעמקי ההלכות שזהו ודאי דבר שאין לו גבול וקן כדכתיב⁶ ארוכה מארץ גוג' הילכך אין לו ליבטל ממצות עשה⁷ דפרו ורבו בשבילה אלא יש לו לקיים מצוה זו (ג"כ להזור על תלמודו לעתים⁸) תחלה ואח"כ יעסוק כל ימיו בעיון הגמרא כפי הפנאי שלו⁹. ואף שיהיו רחיים בצוארו ולא יוכל לעסוק בזה הרבה כל כך, כי צריך לו ג"כ להזור על תלמודו לעתים¹⁰, הרי בלאו הכי גם כן לא יוכל לירד התכלית וסוף העיון ופלפול, ועל כן אין לו ליבטל ממצות עשה המוטלת עליו בשביל לימוד שאין לו קץ וסוף¹¹.

ומכל מקום אין זו¹² אלא עצת חכמים המורים לאדם דרך ישרה שיבור לו¹³ אבל ליכא איסורא¹⁴ כלל במילתא אם הפך ללמוד תורה כל ימיו ולא לישא אשה כלל כבן עזאי¹⁵. ואפילו שלא בעיון הגמרא (והפוסקים) ופלפול משום דלאו בר הכי הוא, רק להזור על תלמודו תמיד¹⁶, כדמשמע מסתימת לשון הרמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו¹⁷ שכל אדם שהפך לעשות כבן עזאי אין בידו עון, והטעם פירש שם הרמב"ם תחלה¹⁸ שהעוסק במצוה פטור כו'¹⁹, ואף שמבטלין תלמודו תורה למצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, כדאיתא במ"ק דף ט"ב²⁰ ובירושמי דברכות פ"ק²¹ ולית ליה לרשב"י שפסקין לעשות סוכה ולולב כו' הלמד שלא לעשות כו', הינו להפסיק לפי שעה וזמן מה ואח"כ הזור לתלמודו²², אבל לא להיות רחיים בצוארו שהוא ביטול תמיד עולמית, ויוכל לבא לידי שכהה לשכוח דברי תורה הרבה כשלא יהיה לו פנאי להזור על תלמודו כראוי. ואין ידעית התורה נדחית מפני מצוה זו דפרו ורבו אף שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים²³, כמו שאינה נדחית בתחלת לימודו של אדם שאמר²⁴ לימוד תורה ואח"כ ישא, ובטל ממצוה זו שנים רבות מאד אחר כ"ף, כל זמן שלומד תורה ע"ש ברמב"ם²⁵, וע"כ הטעם משום ידיעת התורה עדיפא

ציונים לקונטרס אחרון

- ג וכן נפסק לעיל פ"א ה"א, וכאן בפנים, וראה לעיל פ"ב קו"א טוף ס"א, ולקמן (ד"ה ולזה), שלדעה זו נחלק התלמוד לב' חלקים, ואחר שסיים החלק הא' (לדע' הטעמים בדרך קצרה) ישא אשה וילמד לפלול התלמוד.
- ד פ"א ה"א"ב, שמחלק בהרי"א בין תורה שבע"פ לבין גמרא (וכ"ה לעיל פ"ב ה"ב), ומסתבר שמה שפסק (פ"א ה"ה, ובהל' אישות פט"ז ה"ב) לעולם לימוד אדם תורה ואחר כך ישא אשה, הכוונה היא שסיים תורה שבע"פ (ולא גמרא).
- ה ובדלעיל פ"א ה"ה.
- ו אולי נכללה שורה זו מלקמן בסמוך.
- ז פ"א ה"א"ב.
- ח איוב יא, ט, ובדלעיל שם ושי"ג.
- ט בראשית א, כה, ימנות סה, ב. כ. רמב"ם הל' אישות פט"ז ה"א.
- י אולי נכללה שורה זו מלקמן בסמוך.
- יא וכ"ה לקמן בפנים סוף ה"ג.
- יב כמבואר ברמב"ם פ"א ה"י"ב, וכ"ה לקמן שם, ויתבאר חייב זה לקמן (ד"ה ואפילו).
- יג וכ"ה לקמן (ס"ה ולזה) ברעת הרמב"ם.
- יד זה שנבאר לעיל, שיש לו לקיים מצוה זו ולישא אשה, וכ"ה כאן בפנים, שילמוד תורה ואח"כ ישא אשה.
- טו עפ"י אבות פ"ב.
- טז רמב"ם הל' אישות פט"ז ה"ב, שר"ע אדע"ז סי'
- א ס"ד, ודעת הרא"ש בזה מבוארת לקמן (ד"ה ורבנן), ובפנים לא הובאה הלכה זו.
- ב ביבמות סג, סע"ב.
- ג שדוקא זה רוחה את מצוות פרו ורבו (משא"כ עיון הגמרא והפלפול שאין לו קץ, כדלעיל בתחלת הקו"א, ואין חייב להזור עליו, כדלקמן ד"ה ולזה), וראה לקמן (ד"ה והנה חילוק), שגם אחר שלמד כל התורה נשארה מצות והגית בו יומם ולילה, אלא שהיא נדחית מפני מצות עשה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים.
- ד הלכה ג, מי שחשקה נפשו בחתוה (משמע אפילו אינו לומד בפלפול התלמוד כו'), ודעת הרא"ש בזה מבוארת לקמן (ד"ה ורבנן).
- ה כ בהלכה ב.
- ו מן המצוה, וכל שכן בתלמוד תורה, וכדלעיל סי' לח ס"ז (לענין מצות) וראה הע"ב תתע"ז ס"ו.
- ז ע"ב, וכדלקמן פ"ה ה"ג, וראה גם לעיל א"ח סי' לח ס"ט ושי"ג, ושם החילוק בזה בין תורה למצוות ראה לקמן שם ולעיל א"ח סי' תמר ס"י"ח.
- ח סוף ה"ב, ובדלקמן שם.
- ט וכ"ה כאן בפנים, ולעיל א"ח סי' תמר ס"ח, ומקור חילוק זה יתבאר לקמן (ד"ה אבל מ"ש וד"ה והנה חילוק).
- י כה כדלקמן (ד"ה אבל אין).
- יא קידושין ט, ב, וכנפסק כאן בפנים ושי"ג.
- יב בהל' אישות פט"ז ה"ב; הרי זה מותר להתאחר (אחר עשרים שנה).

הלכות תלמוד תורה פרק ג

במעמיהן בריך קצרה: שהן פירוש כל התרי"ג מצותי בתנאיהן ורקוקיהן ורקוקיהן

קונטרס אחרון

ממעשה¹⁷, דאי משום שיוכל לקיימה אח"כ¹⁸ אטו מי ידע כמה חיי¹⁹, וא"כ הוא הדין אחר שלמד, אם ישכת תלמודו, דרומה לאשה שילדת וקוברת²⁰, והיינו טעמא דבן עזאי להרמב"ם שלא נשא לעולם משום דלעולם יש לחוש לשכחה כל זמן שאינו עוסק בתלמוד תורה, כמי שבהלכות תלמוד תורה²¹ עד יום מותו שכל זמן שאינו לומד שוכה ע"ש.

ואפילו בשוכה דבר אחד מתחייב בנפשו²² ועובר בלאו²³. והא דלא מנה הרמב"ם לאו זה במנין (המצות) תרי"ג²⁴ (וגם בחיבורו לא הביא איסור לאו זה כלל השנוי בבירייתא וגמ' פרק י"א דמנחות²⁵), י"ל משום דס"ל דאזהרה זו דהשמר לך פן חשכה וגו' אינו לאו בפני עצמו אלא השמר דעשה נמי לאו הוא²⁶ לפ"ד הרמב"ם פ"ד²⁷ מהלכות תפילין, וה"נ השמר דעשה הוא לפי דעת הרמב"ם, כמ"ש בהדיא²⁸ עד אימתי חייב ללמוד עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שאינו עוסק בלימוד הוא שוכה, וא"כ מצות עשה דתלמוד תורה כהלכתה ולא דשכחה הם דבר אחד לפי דעת הרמב"ם²⁹, והשוכה מחמת שאינו חוזר לימודו כראוי³⁰ אפשר דהוי בכלל תקפה עליו משנתו לפי דעת הרמב"ם, וכדחנן³¹ שאינו מתחייב עד שישב ויסירם מלבו, וגם אינו עובר כדנתיא במנחות שם, והיינו השמר דעשה³², אלא דזה דרוקש שהרמב"ם יפרש פירוש לצידד הימני לא יהיה כו'³³, ואין לומר דאף שאינו עובר בלאו ככהאי גוונא³⁴ אפ"כ יש חיוב לזכור ולא לשכוח מקרא³⁵ ודשנתם או מדכתיב³⁶ ותשכח תורת אלהיך וגו', א"כ סוף סוף היה ליה להרמב"ם להביא איסור זה בחיבורו. אלא ודאי דסימך על מ"ש³⁷ וחיוב לשלש זמן כו' כדי שלא ישכח דבר כו', דממילא משמע דגם בתחילת לימודו צריך לחזור כל כך שלא ישכח כו', שא"כ לא יועילו לו אח"כ עתים מוזמנים כו' ע"ש³⁸, והיוב זה הוא מפי השמועה, ככל דיני תורה שבע"פ. וכמו חיוב לשלש זמן כו', שכך קבלו חכמים ביאור מצות והנהגת הלימוד איש מפי איש (וכמ"ש בהקדמתו בחיבורו שכל המצות שניתנו למשה בסיני בפירושוני יתנו שנאמר וכו' והמצוה

שלדעת רש"י חק הן הן דורה נישאין, ולא הפלגול שבתלמוד (ראיה שם ביאור דעות רנ"בם ורא"ש בזה).
ד כרעיל פ"א ה"ד, ופ"ב ה"א.

ג כרעיל פ"ב ה"א, וק"א שם טוף ס"ק א (שלדעת רש"י והו' חלק הראשון של התלמוד, דבן המש עשרה לתלמוד), ונתבאר בק"א כאן (בתחילתו ובד"ה וזה)

ציונים לקונטרס אחרון

לט פ"א ה"י.
מ וכוין שמנה העשה של לימוד התורה לא מנה הלאו של השמר.
מא כמבואר ברמב"ם שם סוף ה"ב (שזה אינו השמר דעשה של לימוד התורה אלא ענין בפני עצמו).
מב אבות פ"ג מ"ח.
מג זכרון שאינו עובר אלא כששוכח מחמת שלא לומר (משא"כ כששוכח מחמת שאינו חוזר), לכן מובן שהוא השמר דעשה, ואינו לאו בפני עצמו.
מד ששכחה בעל כרחו, וכרעיל פ"ב ה"ז: מפני שהיא חמורה עליו ולכן נשכחה ממנו ולא תועיל לו מה שתזוז עליה כדא"י.
מה עירובין נד, ב (שמרבה בגירסא ואינו מחזור עליה, רש"י וכרעיל שם), הרי שאם אינו חוזר הוא עובר ומתחייב כו'.
מו שלא בזה מיירי השמר כו'.
מז רברים ז, ז (וכרעיל פ"ב ה"ג, שמכאן לומדים שהתורה סודרה ושוטרה בפ"י).
מח הושע ד, ג, יומא לח, ב.
מט פ"א ה"א"ב.
נ וכן נפסק לעיל פ"ב סוף ה"ז.

כח וכו"ה כאן בפנים, שנרחיט מפני מצות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצות.
כט כמבואר לקמן בפנים ה"ב (יגמור בעשרים שנה או יתרה), ונאמר שרוחה מטעם אפשר לקיים שניהם. ל עפ"י קדושין ל, א, וכרעיל פ"ב ה"א.
לא סנהדרין צט, ע"א, וכרעיל בפנים פ"ב סוף ה"ד.
לב פ"א ה"י.
לג רבי דוסתאי רבבי ינאי משום רבי מאיר באבות פ"ג מ"ח, וכרעיל פ"ב ה"ד.
לד מנחות צט, רע"ב, וכרעיל ברע"ה סמ"ק, וכן נפסק לעיל שם. וראה לקו"ש ח"ד ע' 24 ואילך.
לה כקושיות דרך מצותיך ח"ב אזהרה ט, דינא דהיי על המצו' ל"ה ג, הקרי לב י"ד ח"ג ס"י קא.
לו במנחות שם היא מירא דריש לקיש (לענין לאו), ומרובא שם גם מרבי דוסתאי רבבי ינאי (שהובאו דבריו במשנה אבות שם, לענין מתחייב בנפשו).
לז רבבי יוחנן מנחות לו, ב.
לח הלכה יא, שהמגית תפילין אחר שקיעה עובר בלאו (ומ"ם אינו מונה אותו ללאו בפני עצמו, כיון שהוא השמר דעשה), וראה רמב"ם הל' רוצח ושמיית נפש פ"א ה"ד, לקמן הל' שמירת גוף ונפש פ"א.

קונטרס אחרון

זו פירושה כו' ע"ש, צריך ללמוד תורה שבכתב ושבועל פה בכל יום בתחלת לימודו, אע"ג דאל תקרי ושנתנו כו' ¹⁰¹ היא אסמכתא בעלמא, וה"ל לאו דהשמר ופן בשוכה מתמת שאינו חוזר לימודו כראוי הוא אסמכתא, לקבלת חכמים איש מפי איש שצריך לזכור כל התורה, וכדכתיב ותחבת חורת וגו', ויעקר החובת השמר דעשה הוא כדמסיים ופן יסורו וגו' במסיוס מלבד. ומשום הכי לא מנאו במנין חר"ג, כמו שלא מנה לאו דהשמר דעשה גבי תפילין ע"ש ¹⁰². וסמ"ק [סוף ס' ק"ה. ובס' ט"ז נמשך אחר הסמ"ג] ¹⁰³ שמנאו ללאו בפני עצמו ס"ל דלאו אסמכתא היא. ומי שאינו חוזר לימודו אלא זה כמסור מלכו מדאורייתא לסמ"ק, אבל לרמב"ם הוא מקבלת חכמים בע"פ.

אבל אין לומר דהיינו טעמא דבן עזאי דסבירא ליה שהיא מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, כדקאמר ¹⁰⁴ אפשר לעולם שיתקיים כו', דלא קאמר הכי אלא לשואלים שאינו מקיים מה שדורש נאה שהוא ממעט הרמות כו', ולזה אמר שאפשר לעולם כו', לעולם דייקא, שהעולם יוכל להתקיים, אבל המצוה אינה מתקיימת ע"י אחרים כי המצוה היא על כל אחד ואחד בפרט, והיא חובת הגוף. כסוכה ולולב שצריך להפסיק מתלמוד תורה ¹⁰⁵ ולא סגי במה שכל ישראל יושבים בסוכות.

ורבנן לא פליגי על בן עזאי (לפ"ד הרמב"ם ¹⁰⁶). ומשום הכי הרשות נתונה לכל אדם התפין לעשות כבן עזאי ולפ"ד הרמב"ם ¹⁰⁷. וכן פסק בש"ע אה"ע ס' א"י, וגם הרא"ש שכתב ¹⁰⁸ כי לא יתכן כו' מודה להרמב"ם דבם עכשיו יכול אדם לעשות כבן עזאי, ומשום הכי פסק כן בש"ע בלי שום חולק. וכוונת הרא"ש היא כדסיים בלשונו שלא מצינו כו' שנפשו חשקה כו', חשקה דייקא, ור"ל מרלא מצינו רק בן עזאי מכלל שאין נכון לעשות כן לכל אדם, אף שאין איסור בדבר, והיינו טעמא משום דכיון שאין נפשו חשקה בתורה כל כך טוב לו יותר לקיים המצוה רבה ¹⁰⁹ דפרו ורבו, ואולי יתקיימו שתייהן בירו, ואף אם יהיו רהיים כצוירו ואפשר שלא יוכל לעסוק כראוי ויבא לידו שכתה אין לו לחוש מאחר דאינו עובר בשוכה לאנסו ¹¹⁰, אלא אם נפשו חשקה ואינו רוצה לשכות, אע"פ שלא יעבור, הרי ידיעת התורה עדיפא מפריה ורביה, ויכול לעשות כבן עזאי אע"פ שאין חיוב הדבר, אבל מן שאין נפשו חשקה כל כך רק שרוצה לצאת ידי חובתו לקיים המצוה כהלכתו נכון מצות ידיעת התורה, שהוזהר מכללה במ"ש ¹¹¹ ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ כו', ולא חייבה תורה להיות הכל כבן עזאי.

ולזה ¹¹² אמר דלא ידענא קצבה כו' משום דלא ס"ל כמ"ש בפ"ב ¹¹³ בשם רש"י באבות פ"ה דהתלמוד נחלק לב' חלקים, אלא ס"ל שהטעמים והפלפול הכל אחד שאי אפשר לעמוד על עומק הטעם כי אם ע"י הפלפול כמ"ש בפ"א ¹¹⁴ ובפ"ב ¹¹⁵. ואפשר דהרא"ש לא כתב כן אלא להלכה

ציונים לקונטרס אחרון

סב דברים יא, יד. ברכות לה, ב. וכולקמן (ר"ה ולרבי ישמעאל), שגם בתחלת לימודו לא נתנה תורה קצבה ושעור למלאכה כו' לרי מחסורו כו' דלא אשבתן שחייבה תורה לסבול חיי צער רק מרת סחיות היא. אמנם ראה לקמן בפנים פ"ד ה"ו (שרק מצות והגות הותר מכללה כו', ולא מצות ידיעת התורה). מאמר חסידים הראשונים (שגם לרבי ישמעאל שסובר בברכות לה, ב. מנהג בהם מנהג דרך ארץ, יש חילוק בין מצות ידיעת התורה לבין והגות). סג חזר לתחלת הקריא, לבאר מ"ש הרא"ש שם: לימוד ואחר כך ישא אשה, וקצבה לאותו לימוד לא ידענא (אם מפרש כרש"י ורמב"ם בזה או לאו). סד קריא סוף ס"ק א. וראה לעיל שם, שהרא"ש גם לא ס"ל כשיטת הרמב"ם, שנתבארה לעיל בתחלת הקריא (ולכן כותב דלא ידענא קצבה כו'). סה סוף ה"א. סו הלכות א"ב.

נא אלא ששלשם (קידושין ל, א).
נב כיון שאינו לאו בפני עצמו, וכדלעיל.
נג ל"ת יג (שהוא חיוב שלא לפרוש מהתורה).
נד כן עזאי ביבמות סג, סע"ב. וראה והגות בו ע' מר"ה.
נה וירושלמי ברכות פ"ק סוף ה"ב (הובא לעיל ד"ה ומכל מקום, ולקמן ד"ה אבל מ"ש).
נו הל' אישות פט"ז ה"ג. וראה מגיד משנה שם (שקייבלו חכמים שתובתו).
נז כדלעיל ד"ה ומכל מקום.
נח סעף ד'
נט קידושין פ"א ס' טי' מ: שכל יתכן שיבתלב מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בנן עזאי שחשקה נפשו בתורה.
ס חט"ו שבת ד, א ד"ה וכי. גיטין לח, סע"א, מא, ב ד"ה לא, ב"ש יג, א ד"ה כופין. וכמבואר כאן בפנים, סא כדלעיל (ד"ה ואמילו בשוכה). ונתפטר לעיל בפנים פ"ב ה"ו: כגון שטרור הרבה בפרנסתו כו'.

הלכות תלמוד תורה פרק ג

סופרים¹ ואח"כ ישא אשה² ויעסוק אח"כ כפי הפנאי שלו בעיון ופלפול כל ימיו כפי כחיו

קונטרס אחרון

למעשה האידנא שהטעמים כתובים וחתומים בתלמוד, ואי אפשר לעמוד עליהם אלא ע"י פלפול ההלכה, אבל מורה הרא"ש דבימייהם שהיתה התורה בעל פה היו סדורים להם טעמים בדרך קצרה גי'כ, וכמ"ל לעיל בשם רש"י, וכדמוכה להדיא בעירובין דף נ"ד ע"ב שהייב להראות לו פנים כו', וכדפרש"י שם לתת לו טעם כו'¹⁰, וא"כ כמו שקבלו המשניות ובריייתות איש מפי איש כך קבלו הטעמים על כל הלכה והלכה. והיינו בלי פלפול כדמוכה מדאמרינן בנדרים דף ל"ה דהפלפול¹¹ לא ניתן רק למשה ולדודעו, ומשום הכי נמי גם בימייהם לא היו הזירים לזכור בעל פה רק ההלכות בטעמיהן ולא הפלפול, שלא היו הזורים עליו כל כך, כדאשכחן ברב ששת¹² ורב יהודה¹³ דכל תלחין יומין מהדרי תלמודיהו, ואילו רב אשי גמר תלמודו פעם אחת לשלשים שנה במהדורא קמא וכן במהדורא בתרא, כדפירש רשב"ם בב"ב דף קנ"ז¹⁴, והיינו משום רוב עיון ופלפול. ומשום הכי נמי נשכח¹⁵ כל פלפול התנאים והאמוראים הראשונים, ולא הובא ממנו בתלמוד כי אם מעט מועיר, כדאשכחן בפ"ב דשבת¹⁶ ברשב"י דעל כל קושיא דרבי פנחס בן יאיור מהדר ליה כ"ד פירוקי, ולא נמצא כזה בכלול תלמודא], וריש לקיש הוה פריך כ"ד קושיות על כל מימרא דרי יוחנן¹⁷ ולא אשכחן בכל תלמוד כ"ד קושיות אמירא דרי יוחנן כי אם ז' והי¹⁸ לכל היתר, והשאר נשכחו, משום שאין חיוב לחזור עליהן מאחר שלא ניתן הפלפול רק למשה. ומשום הכי נמי לא יתאחר מלישא אשה בשבילו לפ"ד רש"י שהתלמוד נחלק לב' חלקים¹⁹ ולפ"ד הרמב"ם²⁰ הטעם משום שהוא דבר שאין לו קץ כמ"ש ויפנה כל ימיו לתלמוד כו' וכמ"ל לעיל²¹.

אבל מ"ש הבית שמואל סק"ה²² להרמב"ם²³, דבאמת אין קצבה כו', אשתמיטתיה מ"ש הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פ"א²⁴ ואח"כ ישא אשה כו', והכי תניא בהדיא בבריייתא²⁵, וצ"ע. וגם מ"ש הבית שמואל דבן עזאי הוה אפשר לו לישא ולא יהיה לו טרחא בשביל מוזנות כו', זה אינו במשמע ולשונו²⁶ דקאמר ומה אעשה כו', דמשמע שאי אפשר לו לקיים שתייהן. וגם ע"כ צ"ל כן, דאל"כ במה יפטר ממצות עשה דאורייתא, אם לא כמ"ש הרמב"ם²⁷ שהעוסק במצוה פטור כו', והיינו דוקא כשאין אפשרות לקיים שתייהן, כמ"ש התוס' ורא"ש בפ"ג דסוכה²⁸ ואף האור זרוע²⁹ ור"ן שם³⁰ מודים בתלמוד תורה³¹ שצריך להפסיק למצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים ולא

ה בדלעיל פ"ב ה"א.

רוצה לשכוח.
ז בדלעיל פ"ב ה"ב וראה לקמן ה"ג (שגם תיזור על הראשונות). ק"א (ד"ה ונבל מנוק, אודיות החשש שלא ישבח אח"כ. וד"ה ולת, המעם ובישביל הפלפול לא יתאחר מלישא אשה. וד"ה והנה חילק, המעם שנוצת והנית בו ימם וילתה נדיות מצני מצות עשות).

1 ו ראה ק"א (ד"ה ונבל מנוק) שזו רק עצת הנכמים, אבל הרשת נתנה ללמוד תורה כל ימיו (כדי שלא ישבח מה שלמד) ולא לישא אשה (בבן עזאי), ואין בה אומר. ונבל מקום ביאר בק"א (ד"ה ורבנן) בדעת הרא"ש, שאין נכון לעשות לו כלל אדם, אלא אם נפשו חשקה בתורה ואינו

ציונים לקונטרס אחרון

- עח בתחלת הק"א.
- עט אבה"ע סי' א.
- פ ה"ל אישות פט"ו ה"ב: מותר להתאחר.
- פא הלכה ה.
- פב קידושין כט, ב.
- פג יבמות סג, ב.
- פד ה"ל אישות פט"ו ה"ב (לענין כל אדם, שהעוסק בתורה יתאחר מלישא אשה).
- פה כה, א תוס' ד"ה שלוחו, ורא"ש סי' ג.
- פו ה"ל סוכה סי' רצט. ובהנהותא אשרי ברא"ש שם.
- פז סוכה (יא, א) ד"ה ואכא. וכדויתוי נפקס לעיל א"ח סי' יח סי'. סי' רמח ק"א סי' א. סי' תת ס"ח.
- פח שאם אפשר לקיים שניהם, היינו שאתר קיום המצוה יחזור לתלמודו, צריך כו'.

- סו בדלקמן פ"ד ה"ח.
- סז להבין דברי מתוך דבר, הוא דניתן למשה, ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל (רש"י).
- סט פסחים סח, ב.
- ע ד"ה לה, א. רש"י שם ד"ה מתלתין, וראה תניא אנה"ק סי' כו (קמב, ב).
- עא ע"כ ד"ה מהדורא בתרא.
- עב רש"י סוכה כח, א ד"ה הוית.
- עג לג, סעי'ב. וראה תניא שם.
- עד בי"מ פו, סעי"א.
- עה ראה בי"ב קנר, ב. הורת מנחם ש"פ נשא תשמי' ע' 2282. הערות וציונים להל' ת"ת ע' 476.
- עז בדלעיל בתחלת הק"א, ולעיל פ"ב ק"א סוף ס"ק א.
- עז פ"א ה"א"ב (שלא נחלק לב' חלקים, וברלעיל שם).

קונטרס אחרון

מיפטר משום עוסק במצוה, כדאיתא בירושלמי⁹⁹ ולית ליה לרשב"י שמפסיקים לעשות סוכה כו', וכדאמרין במרא דילן במ"ק דף ט' ט'¹⁰⁰, וכמ"ש הרמב"ם¹⁰¹ וטור וש"ע סי' ומ"ז¹⁰². אם לא דיש לחוש ג"כ לשכחה ע"י החיים בצוארו¹⁰³, וידיעת התורה קודמת למעשה¹⁰⁴, וכמ"ש התוס' סוף פ"ק דקידושין¹⁰⁵ בשם שם מפרשים. עיין שם דמייירי על כרחך באי אפשר לעשות ע"י אחרים, דאפשר ע"י אחרים גם אחר שלמד אין לו להפסיק, כדאמרין סתמא במ"ק דף ט' כאן במצוה כו', ובירושלמי פ"ג דפסחים¹⁰⁶ ובפ"ק דהגיגה¹⁰⁷ ע"ש. ואתי שפיר הא דאמר רבי אבהו התם¹⁰⁸ המבלי אין קברים כו', גם אי לא היו מלווין ועוסקים כדי צרכו¹⁰⁹, משום שהיה תחלת לימודו והיה מתבטל תמיד ע"י¹¹⁰. ודאמרי התם רבנן דקסרין הוא דתימא כו'¹¹¹, לא קאי ארבי אבהו אלא אהא¹¹² דנמנו וגמרו סתמא שהתלמוד קודם כו' (ואת"ל דקאי נמי אדרבי אבהו¹¹³, יש לומר שלא היה מתבטל הרבה כל כך עד שלא יוכל לבא כלל לידי ידיעת התורה (וגם אם אינו מתאחר כ"כ) ע"י¹¹⁴, אלא מקפיד היה על מה שהיה מתבטל גם כשהיו מלווין ועוסקין כדי צרכו וע"י מתאחר לבא לידי ידיעת התורה, וגם אם אינו מתאחר אין לו לבטל. גם אם אינו מפסיק מתלמוד תורה אלא הוא מופסק ועומד בלאו הכי¹¹⁵, מאחר דהברירה בידו להתחיל מיד בתלמוד תורה וליפטר מקיום המצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים המלווין כדי צרכו. ומ"ש הרמב"ם¹¹⁶ וטור וש"ע¹¹⁷ סעיף י"ח לא יפסיק דוקא, היינו לאיסורא¹¹⁸, אבל הברירה היא גם כשמופסק בלאו הכי¹¹⁹. ותדע דגדולה מזו אשכחן¹²⁰ במי שתורתו אומנתו, דתניא¹²¹ אין מפסיקין לתפלה, ואפ"ה ס"ל להתוס' שם¹²² דהוא הדין במופסק ועומד בלאו הכי, דא"כ לא קשה מידי מ"פ"ב דשבת¹²³. ונימוקם עמם, משום דס"ל דהוה לאוקמי מתני' ובריייתא¹²⁴ בתפלת שהרית דוקא, וכגון שקרא ק"ש לפני נץ החמה שלא הגיע זמן תפלה עדיין¹²⁵, ללאחר נץ החמה, וכן בתפלת ערבית, משהפסיק לק"ש ובכרונותיה¹²⁶ ה"ל לטמוך גאולה תפלה ולהתפלל¹²⁷. אלא ודאי דאפילו בכהאי גוונא מקרי מפסיק מתלמוד תורה,

ציונים לקונטרס אחרון

פט ברכות פ"א סוף ה"ב. שבת פ"א סוף ה"ב.
 צא רע"ב (שאלוי אם אפשר לעשותה ע"י אחרים).
 צא פ"ג ה"ד.
 צב סי"ח, וכן נפסק כאן בפנים. לקמן פ"ד ה"א. לעיל
 אור"ח סי' י"ח ס"ט וש"ע.
 צג שאו הוי אי אפשר לקיים שניה ומיפטר משום עוסק במצוה.
 צד כרלעיל (ד"ה מכל מקום). משא"כ מצות והגית (היינו אחי שלמד) אינה קודמת, מטעם האמור
 לקמן בפנים פ"ד סוף ה"ו. וראה והגית בו ע' מז; קר;
 קטן ק"ב.
 צה מ, ב. ד"ה תלמוד (חלק בזה בין תחלת לימודו לבין מי שלמד כבר).
 צו הלכה ז.
 צז הלכה ז.
 צח בירושלמי שם, ששלח את בנו ללמוד בטבריה, וכשואמרו לו שבנו עוסק במגילות חסד (קברת מתים), שחל לו המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטבריא.
 צט שמבאר בכתובות יז, סע"א שאו צריך להפסיק לימודו.
 ק כדברי התוס' דלעיל, שיריעת התורה בתחלת לימודו דוחה שאר המצות.
 קא בשיש שם מי שיעשה אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם (אף דמייירי בתחלת לימודו).
 קב דאמרי בירושלמי שם (ומייירי באדם שלמד כבר).
 קג שגם בתחלת לימודו אינו דוחה קיום המצות כשאי אפשר לעשותה ע"י אחרים (דהיינו דלא

כתוס' הג"ל שמחלק בזה בין תחלת לימודו למי שלמד כבר).
 קד שבוה הוי כאפשר לקיים שניהם, וגם בתחלת לימודו אינו דוחה שאר המצות (כשאי אפשר לעשותה ע"י אחרים).
 קה גם על זה הקפיד רבי אבהו שלא יתעסק בנו במגילות חסד.
 קו פ"ג ה"ד. ולקמן פ"ד ה"ג.
 קי יו"ד סי' רמו.
 קכ וזכ"ה לעיל סי' תנ קו"א ס"ק ב (אסור). ולענין תפילין, ראה לעיל אור"ח סי' י"ח סוף ס"ט.
 קכז ולענין העוסק במצוה פטור מן המצוה, במופסק ועומד, ראה לעיל אור"ח סי' רמח קו"א ס"ק א.
 קל אפילו במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים. קיא שבת יא, א. ודלקמן פ"ד ה"ה.
 קיב ד"ה כגון רבי.
 קיג לה, ב: בעיני צלויי לבשו מיכסו ומצלו ומתחין דמייירי דוקא לענין ק"ש, ולא לענין תפלה, אף שהוא כבר מופסק ועומד כשקורא ק"ש). וראה מ"א סי' ק סוף ד.
 קיד משנה שבת ט, ב ובירייתא שם יא, א (מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה).
 קטו כרלעיל אור"ח סי' נח ס"ד (בדעה הב'), שאו אינו סומך גאולה לתפלה, ולכן חזר ללימודו.
 קטז כרלעמן בפנים פ"ד ה"ה וש"ע.
 קיז כרלעיל אור"ח סי' קיא ס"א וש"ע.
 קיח לעיל שם סי' רפז ס"ז וש"ע.

הלכות תלמוד תורה פרק ג. עטמ

שאם ישא אשה תחלה יהיו רחיים בצוארו¹ מרדת פרנסת אשתו ובניו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כל ק"ט ללמוד ולכוור כל ההלכות במעמיהן שהן פירוש התרי"ג מצות

קונטרס אחרון

מאחר שאפשר לו לעסוק בה, אלא דשאני תפלה שהיא חיי שעה² ולא דמי לעשיית מצוה שברמב"ם וטור וש"ע סעיף י"ה³. ועיין שלי"ה⁴ שכן דעת רש"י⁵ אכ"כ כיש מפרשים שבתוספות. אלא דליש מפרשים היינו טעמא משום שמביא לידי מעשה, וא"כ בקדשים וטהרות לכאורה לית לן הכי⁶, אבל מהא דתניא⁷ סתמא ילמוד תורה ואה"כ ישא כו', וכן כתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פ"א⁸ (והיינו אפילו אחר כ', כמ"ש באה"ע סי' א'⁹), משמע אפילו זרעים קדשים וטהרות¹⁰ יכול ללמוד כל כך עד שיזכור בע"פ המשניות והברייתות וליבטל מפריה ורביה, ומי שנפשו השקה כבן עזאי יכול ליבטל כל ימיו גם בשביל ידיעת זרעים קדשים וטהרות שלא ישכח דבר מהם כמ"ש לעיל¹¹, ותדע עוד דאל"כ גם רוב סדר נשים ונזיקין¹² לא היה ליה ללמוד קודם כדאיתא בגמרא שם¹³, אלא ודאי דמטות ושונתם וכן לאו ופן יסורו¹⁴ קאי אבל התורה כולה שבעל פה, שהיא פירוש כל התרי"ג מצות שבכתב גם שאינן נוהגות עכשיו, וגם המסורות לכהנים ולמלך, וגם כל דרשות הפוסקים שאינן פירוש התרי"ג מצות והן ההגדות¹⁵. ותדע עוד מדחיבי אפילו ללמדם לתלמידים בהנם ואסור ליטול שכר משום מה אני בהנם כו'¹⁶ מכלל החיובא דאורייתא הוא, ומרתנן התם סתמא בנדרים דף ל"ה ומלמדו מדרש הלכות כו', משמע אפילו קדשים וטהרות לא דמי לפיסוק טעמים, דשרי בשכר למ"ד לאו דאורייתא ע"ש דף ל"ז¹⁷ (וברא"ש שם¹⁸), דמרתנן היינו פסא דרובו ככולו הוא בקדשים וטהרות). וכן מוכח בהדיא ג"כ מדרתנן¹⁹ סתמא כל השוה דבר אחד ממשנתו כו' משמע אפילו בקדשים וטהרות, ואילו לא היה חיובא דאורייתא ללמוד ולידע כל פרטי ההלכות לא היה מתחייב בנפשו כשלמד ושכח דבר אחד ממשנתו, אף שיודע כללות ההלכות רק ששכח פרט אחד מהן.

ותנה חילוק זה שבין מצות ידיעת התורה כולה למצות והגית בו יומם ולילה²⁰ (שזו נדחית מפני

ח ר' יוחנן קדושת שם. ש"ע שם ס"ב.

ט ראה רש"י קדושין שם (ובבבליהו). רוב"ם שם (אין דעתו פניה ללמוד). מור (בנ"ל). ש"ע שם (א"א לו

צייונים לקונטרס אחרון

- ק"ט כדלקמן פ"ד היה וש"י. ולכן נדחית אף שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים.
- ק"ט שאינה נדחית אלא כשאפשר לעשותה ע"י אחרים. וראה גם לעיל או"ח סי' קן ס"ה.
- ק"ב מ"ם שביעות (קפ"ד, א) ד"ה ככר. וראה דעת רש"י ע"י יד.
- קכ"א ב"ק יו, א ד"ה מביא לידי מעשה, אלאא מעשה עדיף (ולכן בתחלת לימודו התלמוד גדול, משא"כ אחר שלמד בכ"ו). וראה לקמן בפנים פ"ד ה"ב.
- קכ"ב וכדלקמן בפנים פ"ד ה"ג (שלימוד קרשים וטהרות שאינו מביא מעשה לידי מעשה אינה שיקולה כנגד כל המצוות).
- קכ"ג קדושין כט, ב.
- קכ"ד ה"ה. וכ"ה בטור וש"ע יו"ד סי' רמו ס"ב.
- קכ"ה סי"ג. וכ"ה ברמב"ם ה"ל אישות פט"ו ה"ב.
- קכ"ו וכן נפסק בכל בפנים (כל התרי"ג מצות). ועדיין לעיל פ"א ה"ד. פ"ב ה"יא (שחיוב הלימוד הוא גם במצות שאינן נוהגות עכשיו. וצייין להקדמת סמ"ג למ"ע). ונתבאר הטעם לקמן פ"ד ה"ג (לענין דחיית מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים); מכל מקום מצות עשה של תלמוד תורה מצד עצמה היא ג"כ גדולה

לעמק בתורה). וראה לקמן ה"ב (באיחא אופן יוכל ללמוד אם נשא אשה קודם).

משאר מצות.

קכ"ז ד"ה ומכל מקום.

קכ"ח ראה גם לעיל בפנים פ"ב ה"ט, שרק מעט מאה"ע"ז וחז"ל הן ההלכות הצריכות לידע לקיום המצות כהלכתן. וראה לקמן בש"ע חלק חו"מ, שהוא ליקוט ההלכות הצריכות מטור חו"מ.

קכ"ט יומא יג, א. יבמות כו, ב.

קל קדושין כט, רע"ב (שמטעם זה קודם לבנו. ועדיין כאן לענין לישא אשה שהיא מצוה שבגופו).

קלא שהן העשה והלאו של לימוד וזורה שלא ישכח, וכדלעיל (ד"ה) ואפילו בשוכח).

קלב כדלעיל פ"א ה"ד. וראה גם שם סוף ה"א וש"י. קלג נדרים לו, א. וכדלעיל פ"א ה"ב.

קלד ע"ב (שלמד פסוק טעמים אינו חיוב מהתורה מותר ללמוד בשכ"ר).

קלה בפירוש הרא"ש שם (לו, ב ד"ה מררשי).

קלו אבות פ"ג מ"ח. וכדלעיל פ"ב ה"ד.

קלז יהושע א, ח. וכדלקמן בפנים ה"ז ופ"ד ה"ז, שאחר שלמד כל התורה וקיים מצות ידיעת התורה נשארה עליו מצות והגית.

קונטרס אחרון

מצות עשה שאי אפשר לעשותנהן ע"י אחרים ולא מצות ידיעת התורה דעדיפא מינה ^{קמ"ה}). הוכרז ג"כ בתוספות דמנחות פרק ס"ד ע"ב ד"ה ארוך כו' לענין לימוד חכמת יוניתי, דמי שלמד כבר כל התורה כולה כבן דמא ^{קמ"ו} שרי ליה דוקא נולא למי שלא עדיין, ולמי דבקש שחיית וערבית קיים לא ימרוש ^{קמ"ז}, והיינו רשב"י במנחות דף צ"ט ^{קמ"ח}, והשתא אתי שפיר ^{קמ"ט} דלא קשה מדי קושיות יפה מראה ^{קמ"י} דברי רשב"י אהרדי, דבריש פ"ו דברכות ^{קמ"א} פליג רשב"י אר' ישמעאל דאמר יכול דברים כחבם כו' ^{קמ"ב}, ע"ש בפ"ק דפאה שהניח בצ"ע. ולפי מ"שן בשם התוספות ^{קמ"ג} אתי שפיר, דברכות מיירי בהחלת לימודו שלא למד עדיין כל התורה כולה, כדקאמר התם תורה מה תהא עליה, פירוש שלא יוכל לבא לעולם לידי ידיעת התורה כולה כשיהרוש בשעת חרישה חורע כו', ע"ש דבהכי מיירי כל הסוגיא עלתה בידם כו' זה וזה נתקיים כו' זה וזה לא נתקיים כו', והיינו דמא (משמכו ענין לו בגמ' שם) שלמד כבר כל התורה כולה ויודעה היטב, רק שצריך לקיים מצות לא ימרוש ^{קמ"ד}, בפרק אחד לרבי אמר ובק"ש שחירת וערבית לרשב"י, ואח"כ יכול לעסוק בהכמת יוניתי אמר יש לו צורך בה לצרכיו (ע"י יפה מראה פ"ק דפאה), מפני שקרוב למלכות, אלא שאינו צורך צבור כמ"ש התוספות שם ^{קמ"ה}, והוא הדין שיכול לעסוק בשאר צרכיו ומשא ומתן אחר שלמד כבר כל התורה. ואתי שפיר דלא פליג ר' שמעון אברייתא דפ"ק דקדושין ^{קמ"ו} דהייב ללמד את בנו אומנות, אחר שלמדו תורה, ומשמע התם דליכא מאן דפליג עלה ע"ש, ובר"ש ריש פ"ק דפאה ^{קמ"ז} בשם ירושלמי דר' שמעון תני ובהרת בחיים כו' (והא דמוקי ר' שמעון קרא דואספת דגנן באין עושרין רצונן ^{קמ"ח}, היינו משום דבתחלת לימודו ע"כ מלאכתו נעשית ע"י אחרים בעושי רצונן, וא"כ אחר שלמד כל התורה בודאי ג"כ א"צ לעבוד בעצמו מאחר שיש לו כבר מי שיעשה מלאכתו). ור' ישמעאל דאמר ^{קמ"ט} לכן דמא ללמוד חכמת יוניתי, א"ע"ג דס"ל ^{קמ"י} אפילו בתחלת לימודו הנהג בהן מנהג דרך ארץ, היינו משום דגזרו על חכמת יוניתי ^{קמ"א}, ע"ש בתוספות במנחות ס"ד ע"ב, וביפה מראה פ"ק דפאה שדחק מאד, ולא קשה מידי ^{קמ"ב}, דבאמת יש לומר דבן דמא לא רצה ללמוד יוניתי

ציונים לקונטרס אחרון

מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים כו', קמו שרק אחר שלמד כל התורה סוכר רשב"י במנחות דסני בק"ש שחירת וערבית. קמו נר, א. קמו דאח מ"ש רבנו במאמר פרק אחר (ובמאמר חסידים הראשונים); שהיא חובת גס אף על הת"ח גדול הרור היודע כבר כולה, כיהושע בן נון שאמר לו הקב"ה והגית בו כו'. קמו מנחות ס"ד, ב. ויתבאר לקמן בסמוך (ברעת רבי ישמעאל). קנ כט, א. וברלעיל א"ח"י סי' קנז ס"ב, וסי' שו ס"ג. קנא ד"ה ירושלמי (פ"א ה"א) שאילו כו' מעתה אסור אדם ללמד את בנו אומנות כון דכתב והגית בו יומם ולילה, והא תני רבי שמעון ובהרת בחיים (דברים ל, יט) זו אומנות (והיינו שגם רשב"י מורה בזה; ודלא כגירסת הירושלמי שלפנינו: רבי ישמעאל). קנב ולא במי שכבר למד כל התורה. קנג עתה בא לבאר שיטת רבי ישמעאל במנחות עט, ב. קנד ברכות לה, ב. קנה סוטה מט, א"ב. מנחות סד, ב. קנו תוכן המשך הדברים: ביפה מראה נדחק בזה ופירש ברבתי התוס' (סר, ב) דהיינו משום דגזרו על חכמת יוניתי, דלא כממשעות דברי הגמרא שם (עט, ב) שאמר משום לא ימוש. אמנם באמת לא קשה מידי כו'.

קלת כמובא לעיל (ד"ה אבל מ"ש) מהתוס' קידושין ה, ב. ס"ה תלמוד, וראה לקמן בפנים פ"ד ה"י, שהיא קשיוה זו (לענין הדביקות בתפלה), וטעם נוסף לחלק, שמצות והגית התורה מכללה כו'. קלט בגמרא שם עט, ב. במבואר שכן דמא למד כל התורה כולה, ובתוס' מבואר שגם המתירין לא התירו אלא במי שלמד כל התורה. קמ קמ יהושע א, ח (תחלתו של פסוק והגית בו יומם ולילה, שהיבא לעיל). קמא אמנם אנו קי"ל (לקמן בפנים ה"ז) דעת רבי ישמעאל שם, שגם מצות והגית הוא כל היום והלילה, ולכן לא יעסוק בחכמות העולם (ורק בשעת הדחק קי"ל דטני בק"ש שחירת וערבית, כדלקמן ד"ה ולרבי ישמעאל, ובפנים ה"ד, ופ"ד ה"ז). קמב תמצית האמור לקמן, בישוב הסוגיות בברכות ומנחות, כתב רבנו כענין בפני עצמו, במאמר פרק אחר שחירת, ונעתה (חלקן) בחידושי צ"צ (נט, א ד"ה וזה תלשין שמעאל), והשלמתו במגדל עז (עמ' ג). כש"ת רבנו (הוצי' תשמח ע' 274), ה"ל ת"ת עם הערות וציונים כרך ה עמ' 621, ובשלמיות יותר והוספות ממאמר חסידים הראשונים (שם ע' 645). קמג בירושלמי פאה פ"א ה"א. קמד לה, ב. קמה תלמוד לומר ואספת דגנן, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל, רשב"י אומר כו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שיראל עושין רצונן של

הלכות תלמוד תורה פרק ג תפא

ועיקר התורה שבעל פה ולכן נדחת מפני לימוד זה מצוה רבה א' של פריה ורביה אף שהיא גדולה מכל המצוות ב' והוא שאין יצרו מתנבז עליו ב' ויכול ללמוד בלא הרחוקי

קונטרס אחרון

לצרכיו כמ"ש היפה מראה, אלא לתשובת המינים שיוכל להתוכח עמהם פ', שהיה דבר מצוה, או לדבר מצוה אחרת שיוכל להציל איזה ישראל כשיהיה קרוב למלכות פ', אלא שהיא מצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים, כמ"ש החוס' פ' שלא היה בו צורך צבור כל כך, ומשום הכי אסר ליה ר' ישמעאל משום לא ימוש, ד[ל]א דמי כלל לאומנות פ' שאם אין קמה כו' פ', ולר' שמעון דלא ימנ[ו]ש יוכל לקיים בק"ש, אלא דמשום מצות ידיעת התורה אין מפסיקין למצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, א"כ בן דמא שכבר למד כל התורה שרי ליה, וכן לר' שמואל בר נחמני במנחות פ'. ומשום הכי קאמר ופליגא דרשב"נ כו', ע"ש דלא כיפה מראה. והשתא אחי שפיר דלא קשה מידי הא הלל מחייב את העניים פ' לרשב"י דבק"ש קיים לא ימוש. וגם א"כ איפה איה עונש המר והתמור על ביטול תורה שבעל הש"ס ומדרשים ומדרשי רשב"י על כולן פ', ובמקדש ראשון ויתר הקביה כו' ולא ויתר כו' פ', וגם השוכה דבר אחד למה מתחייב יותר מאלו לא למד כלל פ'.

ומיהו זה דוחק קצת לומר דרשב"י דאמר סתם אפילו לא קרא אלא ק"ש כו' מיירי דוקא דומיא דבן דמא שלמד כל התורה, אלא מיירי בסתם כל בני אדם דלאו בר הכי הוא להיות ת"ח. כדאיתא בהדיא במדרש תלים פ' הובאה בילקוט שם פ' דמיירי בבעלי בתים שאין להם פנאי. ועיין מגילה דף ו' דלאוקומי גירסא סייעתא דשמיא הוא ויש יגע ואינו מוצא פ', ולא עליו תלונות רשב"י תורה מה תהא עליה, אלא על מי שיוכל להצליח בלימודו להתקיים בידו אם היה יגע כראוי ולא ינהוג מנהג דרך ארץ, אבל מי שאין מצליח ואין תלמודו מתקיים בידו לעולם גם אם יקיים לא ימוש בדברים ככתבם, מורה רשב"י שיוכל לנהוג מנהג דרך ארץ, וכל שכן בבעלי מקרא או אפילו בעלי משנה לבדה שאין דעתם יפה ללמוד התלמוד שהוא טעם המצוות, דודאי לא מיירי בהו רשב"י בפ"ו בברכות, דקאמר תורה מה תהא עליה, מאחר דנקרא בור פ', אלא במנחות מיירי בהו פ', שיוכל והא דקתיני סתמא, משום שהדין דין אמת גם בת"ח שלמד כבר כל התורה לרשב"י פ', שיוכל

יג ברייתא שם (אם א"א לו בלא אשה). רמב"ם הל' אישות פמ"ו ה"ג. מור ושניעו אה"ע סי' א ס"ד. וראה לקטן ה"ב.

י ראה לק"ש הל"ו ע' 21.
יא תוס' שבת ר' א ר"ה וכו'. גיטין לח, א ר"ה כל טא, ב ר"ה לא. ב"ב יג, א ר"ה בוסין.
יב ראה מגילה כו, א תוס' גיטין שם. מור אה"ע סי' א.

ציונים לקונטרס אחרון

(ובמאמר חסידים הראשונים): לא קשה מידי מיותר הקביה כו' וכל מי שאפשר לו לעסוק כו' ... והעונש הוא כמי שאפשר לו לעסוק בת"ח ולהתפרנס משלו ביוזם חי מחסורו ולו לעפלא תתלו ביה שלא בחיי צער (ובדלקמן בפנים ה"הד).
קסו אלא ודאי שגם כשלא למד מתחייב בנפשו (כמו בשוכה שבאבות פי"ג מ"ח. ולעיל בפנים פי"ב ה"ד). והיינו בתחלת לימודו כניל.
קסז א, ב (רוצים אנו ליגע בתורה יום וילילה אבל אין לנו פנאי כו' ק"ש שחרית וערבית ומעלה עליהם הכתוב כו'). וראה גם לקמן (ר"ה ומיהו ה"ג).
קסח ילקוט שמעוני רמז תרי"ד.
קסט רש"י שם ע"ב ר"ה סינעא.
קעו סוטה כב, א. ובדלקמן בפנים ה"ד.
קעא זכר נחבאר במאמר פרק אחד, ובמאמר חסידים הראשונים. ולדעת רב"י ישמעאל יתבאר לקמן (ר"ה ומיהו ה"ג).
קעב משא"כ לרבי ישמעאל כ"ה גם בתחלת לימודו, כדלקמן, וכ"ה לקמן בפנים ה"ה. וראה לעיל או"ח סי' קנ"א (במסור).

קנז בדלקמן סוף סוף ה"ז ושי"ג.
קנח סוטה פט, ב. וראה ירושלמי שבת פי"ו ה"א, וקרבן העדה שם (וישי בזה הצלת נפשות). ועד"ז בב"י יור"ד סי' קנח ר"ה מי שקרוב.
קנט מנחות סד, ב.
קסו שכתבתי לעיל שלדבריו הכל לימודו אביו אומנת, אלא לרשב"י היינו אחר שלמד כל התורה ולרבי ישמעאל אף בתחלת לימודו. וקיי"ל (לקמן בפנים ה"ג וה"ז) כרבי ישמעאל, שאין חילוק בין תחלת לימודו לבין מי שלמד כבר כל התורה, אלא החילוק הוא בין אומנות (שנותר אף בתחלת לימודו) לבין חכמות העולם (שאסור אף אחר שלמד כל התורה).
קסא אין תורה (אבות פי"ג מ"ז).
קסב צט, ב (שפסוק זה דלא ימוש גו' אינו חובה ולא מצוה אלא ברכה).
קסג יומא לה, ב. ונתבאר לקמן בפנים ה"ה. והיינו דתהם מיירי בתחלת לימודו, שכוח מורה רשב"י.
קסד ראה גם לעיל בפנים פי"ב ה"ה.
קסה פתחא לאיכה רבה סי"ב. ובדלקמן פי"ד ה"ז. וראה גם מ"ש רבנו בזה במאמר פרק אחד

קונטרס אחרון

לפעמים לעסוק כל היום בדרך ארץ באקראי, אבל לא בקביעות, פן ישכח דבר אחד ממשנתו, ומשום הכי נתיירא בן עזאי מרחיב בצוארו¹⁷⁷.

ולרבי ישמעאל גם ת"ח בתחלת לימודו ינהוג מנהג דרך ארץ. רק שיעשה תורתו קבע, ויוכל להיות ת"ח שתלמודו מתקיים בידו¹⁷⁸. ומשום הכי הלל מחייב העני שאמר טרוד במזונותי כו'¹⁷⁹ ועשה מלאכתו קבע. ומדורות אחרונים¹⁸⁰ אין ראייה דאין עונש ברבר, דיש לומר שטעו בדמיונם שדימו להתקיים בידם זה וזה, כדמשמע מדקאמר זה וזה לא נתקיים בידם מכלל שהם דימו שיתקיים, אלא שלא עלתה בידם משום דעברו אדרכי אחא כסוף פ"ק דיומא¹⁸¹ ודברת במ¹⁸² עשה קבע כו'. וכן הוא בספרי¹⁸³. ועיין רמב"ם¹⁸⁴ לקיים מצוה זו כראוי כו' עם עושר לקנות עושר, אבל לדי כו', מכלל מי שעושה מלאכתו קבע כדי לקנות עושר אינו מקיים המצוה כראוי, משום דס"ל דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא, דלא קיי"ל כרשב"י ורבין¹⁸⁵ אמי דבפרק אחד שהחית כו', דהא גבי להם הפנים נמי לא קיי"ל כו' יוסי אלא כת"ק¹⁸⁶. ומיהו היינו לקנות עושר, אבל לדי מחסורו שרי מדאורייתא¹⁸⁷, כדכתב¹⁸⁸ ואספת דגנך סתם הנהג מנהג דרך ארץ¹⁸⁹, ולא נתנה תורה קצבה ושיעור למלאכה¹⁹⁰ אלא מסתמא יעשה כדי צרכו לדי מחסורו. ומ"ש הרמב"ם היי צער תחיה כו', לאו חיובא דאורייתא הוא, אלא שזו דרכה של תורה דייקא, ומי שרוצה להיות מוכתר בכחה אי אפשר בענין אחר¹⁹¹, אבל מי שאינו רוצה להיות מוכתר, רק לקיים מצות עשה דאורייתא ודרבנן שהן חובה, דלא אשכחן שהייתה תורה לסבול היי צער¹⁹² (וכמו דפטר בבבאי גונא מיאר מצות עשה להיות בצער ולפור ממונו אפילו למצות שהן חובה כמ"ש התוספות והרא"ש בפ"ק דב"ק¹⁹³ ע"ש), לרבי ישמעאל דואספת דגנך מיירי בעושים רצונו. וגם רשב"י לא פליג בהא כלל, אלא דס"ל דקרא מיירי באין עושין רצונו, דאז אינה נעשית ע"י אחרים והתירה התורה לעשות בעצמו, וע"ז נאמר ואספת דגנך, משום דאז אי אפשר בענין אחר, מאתר שאין זוכים ליעשות ע"י אחרים, וכי ימותו ברעב. ובבבאי גזנא נמי מיירי במנהגו. אבל כל אדם ראוי לו להיות עושה רצונו ולקיים ולהגות יומם ולילה ככתבו, ולבטוח שמלאכתו תיעשה ע"י אחרים. ורבי ישמעאל לא ס"ל הכי שישמוך אדם על זה. אי נמי משום דס"ל דאפילו בעושים רצונו כתיב ואספת וגו', אבל לענין קבע ועראי לא פליגי ר' ישמעאל ור' שמעון, דכ"ע ס"ל דמדינא שרי עד שיהיה לו די מחסורו, ומשום הכי לא נתנה תורה שיעור וקצבה למלאכה ולא לתלמוד תורה. ואתיי שפיר

ציונים לקונטרס אחרון

- קעג כולעיל (ד"ה ומכל מקום).
 קעזי ברכת לה, ב (דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן). וכ"ה לקמן
 כפניס ה"ב, לעיל סי' קנו ס"א.
 קעזי יומא לה, ב. וכ"ה לקמן שם.
 קעזי בכריתו שם: דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן.
 קעזי יט, ב. וכ"ה לקמן שם.
 קעזי דברים ו, ז.
 קעזי ואתחנן פוסקא לר.
 קפ פ"ג ה"ז: מי שנשאו לכו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה... ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כדחת... וחיי עשר תחיה ובורתה את עמל... עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי.
 קפא במשנה מנחות צט, ב: אלו מושכן ואלו מניחין וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמר (שמות כה, ל) לפני תמיד, רבי יוסי אומר אפילו אלו נטליין ולהיות מוכתר בכתר תורה... ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כדחת... וחיי עשר תחיה ובורתה את עמל... עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי.
 קפא במשנה מנחות צט, ב: אלו מושכן ואלו מניחין וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמר (שמות כה, ל) לפני תמיד, רבי יוסי אומר אפילו אלו נטליין ולהיות מוכתר בכתר תורה... ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כדחת... וחיי עשר תחיה ובורתה את עמל... עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי.
 קפא ט, וע"כ תורה אלימא. ראש שם י, ז. וראה גם רמ"א אריח סי' תרנו.

הלכות תלמוד תורה פרק ג תפג

עבירה¹ רק שרועה לישא כרי לקיים מצות פריה ורביה והרי הוא פטור ממנה¹⁰ כי הוא נדחית מפני מצות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות¹⁰.

קונטרס אחרון

הא דתנן⁹⁹ תלמוד תורה היא מדברים שאין להם שיעור אפילו למטה צ"ש בירושלמי¹⁰⁰, ומשום הכי נמי פסק הסמ"ג¹⁰¹ כרבי אמי במנחות, והיינו בשעת הדחק שאי אפשר בענין אחר למצוא די מחסורו (ולא משום דכדאי ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק¹⁰²). ואתי שפיר נמי דדורות האחרונים לא עברו אדאורייתא ח"ו¹⁰³, אלא אמדת חסידות לחיות היי צער כדי לזכות בכתיב תורה, שאי אפשר אלא בחורתי קבע. ודורות הראשונים מתוך שהסידים הם היתה מלאכתן מתברכת¹⁰⁴ למלאת די מחסורן במלאכת עראי. אבל ראוי ונכון לכל אדם לקבל עליו אפילו חיי צער, גם אם לא יזכה להיות מלאכתו מתברכת כדי לזכות בכתיבה של תורה, שאי אפשר כלל במלאכתו קבע. ודורות האחרונים טעו בדמיונות כמו שנתבאר לעיל. ואתי שפיר נמי מ"ש הטור או"ח סי' קנ"ו¹⁰⁵ מדת חסידות לעשות תורתו קבע ח"ו¹⁰⁶. ומשום הכי נמי אמרו דהלל דוקא היה מחייב את העניים¹⁰⁷ (ואשכחן כהאי גוונא עונש על ביטול מצוה אף שפטור מדינא, גבי ציצית כרב קטינא פרק התכלת¹⁰⁸, לפי דעת הטור ושי"ע סי' כ"ד¹, דלא ס"ל כמ"ש המרדכי שם ח"ו דוקא במי שמתור עלילות ח"ו), על שלא נהגו במדת חסידות כמותו לסבול חיי צער כדי לזכות בכתיב תורה [וכהאי גוונא אשכחן בצרפית שאמרה לאליהו¹¹ להזכיר עוני ולהמית ח"ו, אע"פ שהיתה צדקת]. ומיהו היינו דוקא במי שראוי לכך שדעתו יפה להצליח בלימודו¹¹ ולהיות ח"ח דומיא דהלל, וכן דורות (הראשונים) האחרונים מיירי ככהאי גוונא, מדקאמר לא נתקיים מכלל דראויים להתקיים, אבל בעל הבית דלאו בר הכי הוא לזכות בכתיב תורה לעולם, אין עליו שום עונש אם לא ינהוג בזמנת חסידות זו¹¹. ואדרבה מוטב שירבה בסחורה להחזיק תלמידי חכמים¹¹. ואתי שפיר הא דאמר ר' יהושע בפי' דנדה¹¹ מרבה בסחורה ח"ו, אע"ג דס"ל בירושלמי פ"ק דפאה דהוגת בו יומם ולילה כמטמיעו. ואתי שפיר נמי הא דא"ר אמי ורשב"י במנחות¹¹ גם שלא בשעת הדחק לדי מחסורו בצמצום לבר אלא אפילו בהרוחה, כמשמעות המדרש בתלים א'¹¹ דאין לנו פנאי סתם.

יך ראה גמרא שם. רמב"ם שם.

100 ודב"ם הכי אישות פט"ו הל"ב (עוסק במצוות פטור מן המצוות. ונתבאר בקמ"ח ר"ח אבל מ"ש).

101 ראה פאה פ"א מ"א. רמב"ם פ"ג הל"ג. מור ושי"ע סי' רטו סי"ח. ראה לקמן פ"ה הל"ג (דכשעוסק בקדשים

ציונים לקונטרס אחרון

קצט פאה פ"א מ"א.
קצ ראה גם לקמן בפנים פ"ד סוף ה"ו. והיינו כשצריך לעבור כל היום לדי מחסורו.
קצא פאה פ"א ה"א (לענין הפאה והבכורים והראיון). וראה חידושי צ"צ פאה רפ"א (וח' א).
קצב מ"ג יב (נח, א. הובא בהנחות מיימנית פ"א אות ז. ורפ"א ושי"ע רס"י רמז); בשעת דחוקות ... אפילו לא קרא אלא קיש שחרית וערבית קיים מצוה לא ימוש. וכ"ה לקמן בפנים ה"ד, ופ"ד סוף ה"ו.
קצג כדאמרין בברכות ט, א. אלא שגם רבי ישמעאל מדה בזה, ואפילו בתחלת לימודו.
קצד שלא עשו מלאכתו קבע כדי לקנות עושר (שהו חובב מדאורייתא), אלא לדי מחסורו (שהויה רק מרת חסידות).
קצה ברכות לב, ב.
קצו שהביא הא דחסידים הראשונים ח"ו.
קצז דמירוי כשפאלכת עראי אינה מספקת לדי מחסורו.
קצח כדלקמן בפנים הל"ג ושי"ע.

ומהרות אינה שקולה כנגד כל המצוות, אלא גדולה מכל המצוות), ובקמ"א באן (ד"ה ונכל מקום, משום דרועת התורה עדיפה מנועשה. וב"ה ונכל מקום, שהוה מנעם העוסק במצוה פטור מן המצוות). קבמ דב"י תורה ח"ה ע' ג.

קצט מנחות מא, א (בזמן דיאכא ויתחא ענשינן).
ר ס"א וס"ו. לעיל שם ס"א וס"ח.
רא הלכות קטנות רמז התקמ"ח (שיש לו טלית בת ארבע מנפות ומחור עלילות כדי להפטר מן המצוות ענש).
רב מלכים א, יח. בראשית רבה ג, יא.
רג כדלקמן בפנים ה"ד ושי"ע.
רד לעיל (ד"ה ומיהו זה) נתבאר לדעת רשב"י, שמי שאינו בר הכי אינו צריך ללמוד כל היום ומלאכתו נעשית ע"י אחרים, וכאן מבאר אף לרבי ישמעאל, שמי שאינו בר הכי יכול אינו צריך לחיות חיי צער ח"ו.
רה טור ושי"ע סי' רמו סי"א. והיינו שיעשה מלאכתו קבע גם כדי לקנות עושר. וכ"ה לקמן שם.
רו ע, ב.
רז צט, ב (שסגני בפיק אחר שחרית ח"ו או בק"ש שחרית ח"ו).
רח שהובא לעיל (ד"ה ומיהו זה); רוצים אנו ליגע בתורה ויום וליילה אבל אין לנו פנאי ח"ו קיש שחרית וערבית ומעלה עליהם הכתוב ח"ו.

תפר

הלכות תלמוד תורה פרק ג

ולא אמרו שמכמתין ומפסיקין מתלמוד תורה כדי לקיים מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים¹ כמו שכתבאר² אלא להפסיק לפי שעה וזמן מה שאין בו אלא ביטול מצות העסק ולימוד התורה תמיד אבל לא ביטול מצות (מ)ידיעת התורה³ באר היטב בפירושה שהן ההלכות כולן במעמיהן בדרך קצרה.

ולכן בימיהם שהיו לומדים עם הנערים מכן עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד שהם המעמים בדרך קצרה⁴ אם לא היה נושא כשעברו עליו עשרים שנה⁵ היה עובר על מצות עשה של תורה⁶ פרו ורבו ותחלת זמנה הוא מכן שמונה עשרה⁷ כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים⁸ בלי טרדה גדולה כל כך במים ויליד בנים הרבה:

ב ומו שאי אפשר לו בלא אשה מפני שיצרו מתגבר עליו עד שנמצא שאין לבו פנוי ישא אשה תחלה⁹ כדי ללמוד בטהרה¹⁰ בלי הרהורים¹¹ ואח"כ לימוד תורה שבקל פה כולה.

ואף שיש לו בנים וצריך לעסוק במלאכה לפרנס אשתו ובניו¹² ואינו יכול לעסוק כל היום כולו בתורה¹³ שיוכל ללמוד את כולה ולכוון היטב כל ההלכות במעמיהן בדרך קצרה בעשר שנים כמו העוסק בה כל היום כולו¹⁴ הרי אמרו¹⁵ לא עליך המלאכה לגמור וגם אי אתה בן הורין ליבטל הימנה¹⁶ מלהרבות ולהוסיף בה מדי יום ביום עד שילמוד ויכור את

קונטרס אחרון

וכדאיאת מהדיא בתנהומא פרשת ויקהל¹⁷ זה רץ לזיתו כו', והיינו להרוחה ביין ושמן, בבעל הבית דלאו בר הכי הוא. ואין בזה מלת חסידות¹⁸, דא"כ איך יתקיימו בנו חכמי ישראל, דעם תארי גמור שונא החכמים¹⁹, אלא בסתם בעלי בתים שהם במקרא ובמשנה, כדתינא בריש פ"ק דברכות²⁰ אדם בא מן השדה בערב כו' רגיל לשנות שונה כו':

מתחלה או מסוף שנת י"ח, עד סוף שנת עשרים). לעיל פ"א ה"א (שחמש שנים מקרא משנה ותלמוד הם בתחלת השנה, והיינו לכאורה עד תחלת שנת עשרים). רשימות חוב' נח ע' 8. הע"ב תתע' כג, ע' 46. כה רמב"ם פ"א ה"ה, תבריתא שם קידושין כג, ב. מור וש"ע ס' רנו ס"ב. כו יונא עב, ב. מנחות ק, א. תוס' קידושין שם ד"ה הא. לבוש ס"ב. כז רש"י קידושין שם סד"ה הא לך, יונא שם ד"ה נושא. וראה גם לעיל ה"א. כח כדלעיל ה"א. וראה הערות תצונים ב/8. כט כדעת רבי ישמעאל ברכות לה, ב. ל"א ראה לעיל ה"א, ופ"א ה"א, שלפי מדר תלמוד ביתהם היו גומרים תושבתי' כולה חך עשר שנים. לא אבות ספ"ב וכדלעיל פ"ב ה"ג ושל"ג. לב כדלעיל פ"ב ה"ה ושל"ג. וכאן הבונה שעכ"פ ישתדל ללמוד את כולה, ע"י שילמוד כל יום במשך עשרים שנה או יותר. וכדלעיל בתמשך, אם יעשה תורתו קבע ומלאכתו קריא.

יז ומצות פריה ורביה היא חובת הגוף כמובן ולובב (ק"א ד"ה אבל אין לוניר). יח פ"ד ה"ג, ושל"ג. יט שריהים שעל צווארו שע"י נישואין הוא ביטול תמיד (ראה לעיל פ"א ק"א סק"א מדר"ה ועד). וראה ק"א כאן (ד"ה נבול מקום, דאי משום שיוכל לקיימה אח"כ, אמו יז דע כמה הוי. ובר"ה אבל מ"ש, שכל"ה גם תעסק במצות שבטל תמיד). כ כדלעיל פ"א ה"א, ושל"ג. כא קידושין שם (בין שהגיע ב'). רנב"ם הל' אישות שם ה"ב (ובין שנעברו עשרים שנה). מור וש"ע אה"ע שם ס"א. וראה ק"א ד"ה ומכל מקום) שבשעוסק בתורה יכול להיות את מצות פריה ורביה שנים רבות אחר כ' שנה. כב בראשית א, כה. יבמות פ"ג. רנב"ם שם ה"א. כג אבות סוף פ"ה רנב"ם שם ה"ב (ראה מ"ט שם). מור וש"ע שם מ"ג. הלכת מוחקק שם. בית שמואל שם. וראה לעיל פ"א ק"א סק"א ד"ה והנה) שלהרמב"ם היינו תחלת שנותה עשרה, ולתום' – יז שילמות. כד ראה אנ"ק ח"א ע' ריב. ח"ב ע' קס (לצדדן קתני,

ציונים לקונטרס אחרון

חסידות ואבהת התורה). ריא פסחים מט, ב. ב"מ לג, ב. ריב ד, ב (שנוכר רק מקרא ומשנה).

רט הובא בטור א"י"ח ס' רצ בשם מרדכי. לעיל שם ס"ה. רז אמנם ראה לקמן בפנים ה"ד (אבל מי שלא הגיע למדרז זה כו' אינו חייב כו' אי"כ עושה במרת

הלכות תלמוד תורה פרק ג תפה

כולה ע"י שיחורז עליה כראוי¹⁷ ואם לא יגמור בעשר שנים יגמור בעשרים שנה או יותר¹⁷.
 וחייב הוא מן התורה לקבוע לו עת גדולה לתלמוד תורה בכל יום כמו חצי היום לפחות
 מלבד לימוד הלילה¹⁷ ולא יעסוק במלאכה כל היום או רובו שנאמר¹⁷ ודברת במ ודלא
 כבר נאמר וישננתם¹⁷ ומה תלמוד לומר ודברת במ שלא יהא כל דיבורך אלא במ¹⁷ כלומר
 שתעשה עיקר ולא מפלה¹⁷ ועל כן חייב לעשות תורתו קבע¹⁸ ומלאכתו עראי¹⁹.

וכשיעשה כן יוכל¹⁸ גם כן לבא עכ"פ לדידי ידעית עיקר התורה שבעל פה כולה¹⁹ שהוא
 פירושו התי"ג מצות כהלכותיהן בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים¹⁹ מה שאין כן
 העושה מלאכתו קבע ותורתו עראי לא יוכל לבא לעולם לדידי ידעית התורה שבעל פה
 כולה כי במשך ואורך הזמן יותר מדאי ישכח הראשונות ולא תועיל לו החזרה שהזר עליה
 כל כך כמו שהזר העושה תורתו קבע ואם יחזור עליהן הרבה יותר מדאי לא יתיה לו
 זמן כל כך לתלמוד ולהוסיף עוד הרבה בלימודו ולחזור עליו כראוי ועוד כי להעמיד
 גרסתו¹⁹ ולמוד התורה שבעל פה כולה שלא תשתכח ממנו¹⁹ אין הדבר תלוי בחזרה
 לבדה שיחזור פעמים רבות מאד אלא גם בעזרת ה' וישועתו כי יש גע¹⁹ מאד לחזור על
 לימודו פעמים אין מספר ואף על פי כן משכח בזמן קרוב כי הוא שכחן גדול במבטו
 ותולדתו¹⁹ ואין הקדוש ברוך הוא עוזר לזה שעושה מלאכתו קבע ותורתו עראי אלא למי
 שעושה תורתו קבע ומלאכתו עראי ומשלך יחבו על ה' כי אין מעצור לה' להושיע ברב
 או במעט²⁰ עסק ומלאכה וכך אמרו חכמים²¹ דורות הראשונים עשו תורתם קבע
 ומלאכתם עראי זה וזה נתקיים בידם²² ודורות האחרונים שעשו תורתם עראי ומלאכתם
 קבע זה וזה לא נתקיים בידם:

ג. ולכן מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי²³ יעשה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו²⁴

לג כדלעיל פ"ב ה"ג.
לד ראה גם לקמן פ"ד ה"ג.
לה כולקטן ה"ד, ופ"ד ה"ח.
לו רבי"ם ג. ו.
לז רבי"ם שם.
לא פ"א ה"ה, פ"ב ה"ג.
לב רש"י עה"ת שם ד"ה דברת (עיקר הבודק). רבנו יונה
 ברכות ס"ב ד"ה דברת במ (כל דברך). וראה לק"ש
 ח"ו נ' 268 הערה 2. וה"ו נ' 463 הערה 36.
לט ספרי ואתקן פל"ה. ונמרא (ברייתא) יוחא י"ט, ב.
 וראה גם לקמן פ"ד ה"ו.
מ רב אחא בברייתא שם. וראה ק"א ד"ה ולרבי ישמעאל,
 להרמב"ם ברש"א נגזרה היא ולא אמכחא. לקמן סוף
 ה"ג (שקבלו חכמים בפירוש הפסוק ודברת במ). ה"ה
 (פירוש חכמים). פ"ד ה"ר"ד.
מא אבות פ"א נמ"ו. ברבות לה, ב. רמב"ם פ"ג ה"ו. מור
 וש"ע א"ח ס"י קנ"א. לעיל שם פ"א לקמן פ"ד
 ה"ו.
מב ברכות שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. לעיל שם
 (כדי פירושנו מלבד). לקמן ה"ד. ונבאר בק"א ד"ה
 ולרבי ישמעאל.
מג כולקטן סוף המעיק: נתקיים בידם. ונבאר בק"א שם.
מד היינו עוד מעט לעשות תורתו קבע (בנוסף למצות
 ודברת במ לעיל). נחמת מצות ידיעת התורה
 (שבתהלת למועד). וראה לקמן סוף ה"ג (שאהר שלמד כבר

כל התורה נשאר עליו לעשות תורתו קבע רק ממעט
 הראשון ה"ל). פ"ד סוף ה"ו (שאהר שלמד כל התורה, יש
 אופן שהתורה מכללה לצאת י"ח בפרק אחד שהרי"ט כו).
מה כדלעיל פ"ב ה"א.
מו מנייה ג. ב.
מז רש"י שם ד"ה לאוקמי. וראה גם ק"א ד"ה ומיהו).
מח רש"י שם ד"ה סיעתא.
מט כדלעיל פ"ב ה"ה.
נ ע"פ תהלים נה, כג.
נא סוד א"ח ס"י קנ"ה. ע"פ שנואל א י"ד, ג.
נב ברכות לה, ב. מור שם. ונבאר בק"א ד"ה ולרבי
 ישמעאל ד"ה ומיהו).
נג ראה גם לעיל ס"י קנ"א. וראה עוד שם פ"ב א"ב כל
 תורה שאין עמה מלאכה סופה במלה, כ. הנעני יעבדתי
 על דעת קנתי.
נד דמ"ב פ"ג ה"ג. מור ש"י רמ"ג. וכו' לעיל א"ח ס"י קנ"ג
 ס"א (מי שהשקע נפשו בתורה בו' מצוה זו כראוי).
 וראה לקמן ה"ד (שבת"ה הוא חובב, ומי שלא הגיע למדה
 זו הוא רק מרת חסידות). מנאי פירק אחד שרית (חבה)
 של תורה לקבל חיי צעיר). אמנם ראה ק"א ד"ה ולרבי
 ישמעאל (שמי"ש הרמב"ם מצוה זו כראוי כו, קאי רק על
 החיוב לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, ולא על לחיות
 חיי צעיר כו, שהוא רק מרת חסידות ולא חוב). לק"ש
 הכ"ה נ' 114 הערה 86. הערות יצוינים 3 א"ב.
נה רמב"ם שם ה"מ. מור ורמ"א סכ"א. לעיל שם.

הלכות תלמוד תורה פרק ג

תפו

בלבד ויסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו¹⁰ כמו שאמרו חכמים¹¹ כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואין לו לחום על נפש אשתו ובניו¹² יותר מעל חיי נפשו שהם בעצרו¹³ ולזה ודאי תספיק לו מלאכת עראי בישיעת ה' והצלחתו¹⁴ בלי הוכרת מעשה נסים¹⁵.

ולכן אמרו חכמים¹⁶ שהלל מחייב את העניים בדין שמים¹⁷ על שמבטלים מצות תלמוד תורה מחמת מרדתם במונותיהם כל היום או רובו¹⁸ ואין עושין כהלל שהיה הוטב עזים¹⁹ בכל יום ומשתכר חצי דינר²⁰ והיה נותן חציו לשומר בית המדרש²¹ שהיה בשדה כימיהם²² ומחציו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו²³ דהיינו ג' פונדיונות²⁴ ובכל פונדיון היה ניקח כימיהם לחם כשש בצים²⁵ וזוהו היה מוציא גם שאר הוצאות ביתו וגם לשבתות וימים טובים²⁶ ואף שאין כל אדם יכול לעשות כן ממש כהלל מכל מקום דנין על שלא רצה לעשות כעין מעשה הלל לחיות חיי צער.

וגם מי שלמד כבר כל התורה קודם שנשא והוליד וזוכרה היטב חייב לעשות תורתו קבע לחזור על הראשונות ולהעמיק בעיון ולסבור ולהבין דבר מתוך דבר כפי יכולתו²⁷ ומלאכתו עראי כמו שקבלו חכמים בפירוש הפסוק²⁸ ודברת בם:

ך וכל זה בתלמודי חכם²⁹ שלמד או שדעתו יפה ומצליח בתלמודו³⁰ ויוכל להיות תלמודי חכם לתלמוד כל התורה שבעל פה מהתלמוד והפוסקים כמו הרא"ש וכו'³¹.

אבל מי שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד מעמי ההלכות ומקורן ואפילו בלימוד המביא לידי מעשה לבדו רק הלכות פסוקות לבדן אף אם יעשה תורתו קבע מחמת קוצר דעתו ונקרא בורש³² וכמו שאמרו על פסוק³³ אדם אחד מאלף מצאתי אלה נכנסים למקרא ויצאים מהם מאה מאה נכנסים למשנה כל אינו חייב לחיות חיי צער ולעשות מלאכתו עראי כדי להרבות בלימוד שאינו מכין על בוריו שהוא לימוד ההלכות בלי מעשים כמו שנתבאר למעלה³⁴ וגם עתיד לשכחו אלא אם כן עושה במדת חסידות³⁵ ואהבת התורה.

עב ראה בצהו טו, רע"א. לעיל או"ח סי' רנב ס"ג וס"ד.
עג כדלעיל פ"ב ה"ב.

עד דברים ג, ז. וכדלעיל ה"ב, ושל"נ ופסקו זה מיידי אף אחר שכבר קיים מצות ידיעת התורה. אמנם כשמלאכתו עראי אינה מספקת לדי מחסרו, ראה לקמן פ"ד ה"ז, שאם כבר למד כל התורה וכולו לצאת י"ח כביעות עתים ביום ובליילה, או אפילו בפרק אחד שחרית בל.

עה של"ח מסכת חזולין (קיד, ב) ענין משא ומתן ד"ה ואף. הבא לקמן נטבאר בקרי"א (ד"ה ומידה יהי ד"ה ומידה חיינו).

עו מהרש"א פ"ק סנהדרין ג, א ורא"ה ד"ה אלא.
עז כדלעיל פ"ב ה"א.

עח כדלעיל שם ושל"נ. וראה גם קרי"א (ד"ה ומידה זה).

עט קהלת ג, כה. קה"ר שם. וק"ר פ"ב, א. מורש"א שם. פ"ב ה"א.

פא ראה קרי"א שם (ד"ה ולרבי ישמעאל ד"ה ומידה חיינו, שיק בת"ח מרת חסידות לחיות חיי צער כולו, אבל מי שאינו ראוי לכך אין בני מרת חסידות). וראה גם קרי"א (ד"ה ומידה זה).
פב (שלומדים זה מאבות פ"ד מ"ז: הוי ממנע בעסק ועסקו בתורה, דמיידי בבטל עסק, וב"ל ל: א: הוא מאן דבעי למתני חסידא לקיים מילי דאבות). ח"י ע' 348 הערת 14 בסופה.

נו רמב"ם שם. מור ורמ"א שם. וראה גם לקמן פ"ד ה"ט.
נז אבות פ"ו מ"ד. רמב"ם שם הל"ג.

נח ראה עירובין כב, א. וק"ר פ"מ, א.

נט חיי נפשו.

ס ראה מגילה ג, רע"ב. לעיל ה"ב.

סא שנבדליות ברבות לת, ב (לדעת רשב"י). וראה העניית כה, א וברש"י שם ד"ה אלא.

סב ויזא לה, ב.

סג רש"י שם ד"ה לעני. וראה שחיות קודש ש"פ תשא תשל"ח ס"ז.

סד אף שאינו מספיק לדי מחסרו (ולכן עושין מלאכתו קבע כולו, או כל היום ובמסתפקים בפרק אחד שחרית כולו, כדלקמן ה"ד). וראה קרי"א מ"ה ולרבי ישמעאל.

סה רמב"ם ב"ב. והנשנות אבות פ"ד מ"ה. וראה גם רמב"ם שם ה"ט ובכ"מ שם.

סו יזמא שם וברש"י ד"ה מרפעיך.
סז יזמא שם.

סח ראה חזק"א מורש"א שם. וראה גם רש"י קדרשין כמ, ב ד"ה בי רבנן.

סט יזמא שם.

ע ראה תבניתו כה, ב. קדושתו יב, א.

עא ראה רע"ב פ"ח מ"ז ועירובין פ"ח מ"ב.

הלכות תלמוד תורה פרק ג

תפז

אבל מן הדין יוצא ידי חובתו בקביעות עתים לתלמוד תורה³⁹ לקיים מה שכתוב⁴⁰ והגות בו יומם ולילה בקביעות עתים ביום ובלילה⁴¹ בכדי ללמוד ולזכור היטב לימוד המביא לידי מעשה שלבי שהוא חובה על הכל דהיינו השולחן ערוך מהלכות הצרכיות לכל אדם לידע אותן בלי שאלת חכם⁴² ולימוד בהגרות ומדרשים או ספרי מוסר שנבנו על מדרשי חכמים שדבריהם תורה וקבלה ולא שכל אנושי כמו שנתבאר למעלה⁴³.

ושאר כל היום יעסוק במשא ומתן כדי שיוכל להחזיק ידי תלמידיו חכמים⁴⁴ שהם לומדי התורה יום ולילה⁴⁵ עד שיודעים הלכותיה בטעמיהן על בורין⁴⁶ ויהא נחשב לו כאלו למד כן ממש בעצמו⁴⁷ ותורתם נקראת על שמו⁴⁸ כמו שפירשו החכמים⁴⁹ בפסוק⁵⁰ שמו וכולון בצאתך ויששכר באהליך וגם יוכל למלאות מחסורי בניו ובנותיו בהרחבת קצת⁵¹ כדי שיוכלו בניו לעסוק בתורה בראוי ולהדרוך בנותיו בדרך ישרה כמו שיתבאר בהלכות צדקה⁵².

ואם אירע לפעמים גודל טרדה במשא ומתן עד שלא יוכל ללמוד כל העת הקבוע לו ביום וכן בלילה⁵³ יוכל לצאת ידי חובת מצות והגית בו יומם ולילה אפילו בלימוד מעט כמו פרק אחד ביום וכן פרק אחד בלילה⁵⁴ ובשעת הרהק⁵⁵ שהמירדה גדולה יותר מראי ואין פנאי אפילו פרק אחד ויכל לצאת ידי חובתו בקריאת שמע שחרית וערבית⁵⁶ לקיים מצות והגית בו יומם ולילה⁵⁷ כיום שהוא שעת הרהק ואי אפשר בענין אחר.

וכן אפילו מי שדעתו יפה ויוכל ללמוד מעמי ההלכות מהתלמוד שצריך לעשות תורתו קבוע ומלאכתו עראי⁵⁸ אם אירע לו לפעמים⁵⁹ שצריך להתעסק במלאכתו ופרנסתו כל היום כולו ואי אפשר לו ליפנות ממנה כלל בלי הפסד⁶⁰ וקיים גם כן מצות והגית בו יומם ולילה בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית ובשעת הרהק מאד שנם זה אי אפשר לו ויכל לצאת ידי חובתו בקריאת שמע שחרית וערבית.

צו ראה לעיל או"ח סי' קנ"ב.
צז רבי אבן מנחם צ"ט, ב. וראה ק"א ד"ח ולרבי ישמעאל, שבי"ח לרביי הכל בשעת הרהק. לקמן פ"ד ה"ו. תניא אנה"ק סי' כ"ב (דהיינו הלכות). לק"ש ח"ג ע' 916 הערה 14. ח"ה ע' 33. ח"ד ע' 21. ח"פ ע' 221 הערה 11. שלחן הערוך ח"ג ע' רמ"ח. הערות ועינים 7/17.
צח סמ"ג מ"ע יב (צ"ח, א). הנהגות מיימנות ה"ל ת"ת פ"א אות ז. רמ"א שם. ש"ך שם סק"א.
צט רבינו רשב"י מנחות שם. ונהבאי בקו"א שם, שאין זה משום רבדאי רבי שמעון לטמון עליו בשעת הרהק, אלא רהבא קו"ל בשעת הרהק. וראה גם שם ח, א וברש"י ד"ה כיון, תקו"ל רמ"א (מ, א). מדרש תהלים א, ב. לק"ש ח"ה ע' 32. הערה 35. ח"א ע' 112 הערה 42.
ק ראה מנחות שם (לא ימוש). סמ"ג והנהגות מיימנות שם (כ"ל). רמ"א שם (לא ימוש מנ"ד – ישעה נ"ב, כא).
קא בדלעיל ח"ב.
קב שאו אינו מפריע על מלהספיק ללמוד כל התורה. אמנם לענין לעשות מלאכתו קבוע, ראה לקמן פ"ד ח"ו, שרק אחר שלמד כבר כל התורה יכול לקיים מצות והגית בפרק אחד שחרית כ"ו.
קג בדלעיל מנ"מ"ז. והנהגות מיימנות ורמ"א, שהכי קו"ל בשעת הרהק, וראה לעיל או"ח סי' קנ"ב (לא יעברונו אף אם הוא סבור להרדיו הרבה).

פב ראה שבת לא, סמ"א וברש"י שם ד"ה קבעת. ע"ז י"ג, ב וברש"י שם ד"ה אשר, וראה תניא אנה"ק סי' ג' (קט"ו, א). לקמן ד"ה (במפתחם מאחרים).
פג וירושע א, ה.
פד רמב"ם פ"א ה"ח. מור וש"ע סי' רמ"א. ואינו חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש, כדלקמן ד"ה. וראה גם לקמן פ"ד ח"ה. לעיל או"ח סי' קנ"ב פט"ג א"ב.
פה ראה גם לעיל פ"ב ה"ג.
פו פ"ב ה"ב דה"ו. וראה גם בהקדמת התניא.
פז מור וש"ע שם (יספיק לאחרים הלומדים). ונתבאר בקו"א במפור. וראה לעיל פ"א ה"ז (שלא יעשה כן אם יוכל לקיימה בעצמו).
פח כדלקמן ד"ה. וכדלעיל סי' קנ"ב פ"א.
פט כדלעיל פ"ב ה"א.
צ מור ורמ"א שם (כאלו לומד בעצמו). וראה הערות וציונים א/32.
צא ויפ"ד פ"ה, ב. וראה גם רש"י סוטה כא, מו"ע"א ד"ה שמעון, וזכרים ב, א ד"ה שמעון.
צב ויק"ד שם. וראה גם ב"ר פ"ב, ה. פ"צ"ג, י"ג. תחומא וד"ו י"א.
צג זכרים ל"ה.
צד כלומר מנ"ב לשעור המבואר לעיל פ"א ה"ו.
צה הלכות אלו בשש"ע"ל לא הגיע לירושלמי. וראה רמב"ם הל' מנחות ענינים פ"ה ה"ג. מור וש"ע סי' רמ"א פ"ד ח"ה ע"ז ורמ"א סק"ז לעיל שם.

תפח הלכות תלמוד תורה פרק ג

וכן מי שהוא בעל יסורים או שהוא זקן מופלג שתשש כחו ואינו יכול לעסוק תמיד בתורה חייב לקבוע לו עתים לתלמוד תורה כיום ובלילה^{קד} כפי כחו ויכלתו ואם אינו יכול לקבוע עתים גדולים יוכל לצאת ידי חובתו בפרק אחד שחרית ופיק אחד ערבית:

ה וכל זה במתפרנס ממעשה ידיו ממש אבל אם מלאכתו נעשתה על ידי אחרים וכן המתפרנס מהצדקה של קהל או יתידים חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש^{קה} בכל ענין ואינו יוצא ידי חובתו כלל מן התורה בקביעות עתים גם אם דעתו קצרה ללמוד מעט מה הלכות^{קט} שהרי נאמר בתורה סתם על כל אדם מישראל^{קכ} ודברת בם כשבתך כביתך ובלכתך בדרך וגו'^{קכא} ופירשו חכמים^{קכב} לעשותם קבע ועיקר ומלאכתו עראי כשצריך למעשה ידיו^{קכג} אבל דברים בטלים כלל לא^{קכד} ואם שח עובר בעשה שנאמר ודברת בם ולא בדברים בטלים^{קכה} וזה שקובע עתים לתורה דרשו עליו חכמים^{קכז} שהוא מיפר תורה כמ"ש^{קכח} עת לעשות לה' הפרו תורתך.

ואפילו עני המחור על הפתחים^{קכט} חייב לעסוק בתורה שאר כל היום וכל הלילה:

ז וגם המתפרנס ממעשה ידיו ואפילו תורתו עראי בקביעות עתים לא הותר לו מן התורה אלא לעסוק בעסקיו שהם צרכי פרנסתו ומשא ומתן ממה שאמרה תורה ואספת דגנך^{קל} אבל לא בדברים בטלים לגמרי^{קלא} בין לדבר בין לשמוע^{קלב} כי בכל עת שאינו עוסק בפרנסתו חייב לעסוק בתורה בכל עת שאפשר לו^{קלג}.

ואפילו כשהולך בדרך כמ"ש^{קלד} ובלכתך בדרך ואם מהלך יחיד ומפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו^{קלה} ושנים שמהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויים לישרף באש^{קלז}.

וכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו הכתוב אומר^{קלח} כי את דבר ה' בזה וגו' כלומר שדבר ה' אינו יקר וחשוב בעיניו כל כך לעסוק בו וכאלו מתלוצץ מדברי תורה^{קלט}

קד (קמא, א). וראה גם ירושלמי ברכות ספ"ט. מנהדרין צג. ב ורש"י שם ד"ה לומר.
קה תהלים קיט, קכו.
קטו רמב"ם פ"א הל"ח. מור ושירע"י סי' רמו ס"א. וראה גם לעיל א"ח סי' קנה ס"א.
קטז דברים י"ד. ספרי עקב פל"ו. ברכות לה. ב. וראה לקמן פ"ד הל"ו. ק"א (ד"ה ולכ"ו ישמעאל).
קצו הדר"י פ"ב דברכות (מ, ב) ד"ה ודברת עשה. וראה לעיל ה"ה ובתנכ"ם שם.
קצח ראה כתובות ה. ב. דרך ארץ ונז"ט פ"ה. סמ"ג לאוין יג.
קצט ראה ב"י א"ח סי' מז ד"ה תבוב בתשובת. סי' שז סק"ו ובק"ח. לעיל שם ס"ז. סי' קנז ספ"ו.
קכ דברים ג. ז. מ"א סי' ק. סק"י. לעיל שם ס"ז. וראה לעיל פ"א ק"א סק"א בתחלתו. לק"ש הל"ה ע' 198 וא"ל.
קכא תשנ"ט פ"ג דאבות מ"ה. וראה תנ"א פ"א.
קכב תענית י. ב. סוטה מט. א. וראה הד"א מדרש"א תענית שם.
קכג כמדבר מו, יא (כי דבר גו). מנהדרין צט, סק"א.
קכד ספרי שלח פ"ב רמב"ם פ"ג. שירע"י סי' רנה סכ"ח.
קכז תנ"א פ"א (עליו דרשו ר"ל). וראה לעיל א"ח סי' פה ס"א.
קכח ראה תוס' י"ט אבות פ"ג מ"ה. וראה גם לעיל א"ח סי' מז ס"א.

קד רמב"ם פ"א הל"ח. מור ושירע"י סי' רמו ס"א. וראה גם לעיל א"ח סי' קנה ס"א.
קה מנחות צג, ב. כרבי ישמעאל. ובלקמן הל"ו. לעיל א"ח סי' קנו ס"א (חייב לקיים והגית בו יומם ולילה כמשמעו). וראה גם רמב"ם פ"ג הל"ט ורמ"א סי' רנו סכ"א.
קו כדלעיל ה"ד.
קז ראה לעיל פ"ב הל"ח.
קח דברים ג. ז.
קט הובא לעיל ה"ב, ש"ג.
קי וכיון שאין צריך למעשה ידיו, צריך ללמוד יום ולילה ממש.
קיא ראה גם לקמן הל"ו (בין לדבר בין לשמוע). לעיל סי' קנו ספ"ו (שירת הללית וקלות ראש). סי' שז ס"ב (מושב לצים). תנ"א פ"ה לב, א (בדברים בטלים לגמרי שאין בהם צורך כלל לעבודת ה'). שם פ"ח יג. א (שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בדברים בטלים).
קיב רבא יוחא י"ט, ב (ולא בדברים אחרים). מדרש תהלים (מאבתי) ל"א. ד. סמ"ג לאוין יג. והגות מיינונית (קישנא) סמ"ג. סמ"ג סי' קה. הדר"ם פ"ד אות כו. מ"א א"ח סי' קנו. לעיל שם סמ"ז (ולא בדברים אחרים). וראה רמ"א סי' רנו סכ"ח. לק"ש הל"ה ע' 405 הערה 5.
קיג בחדושי שו"ט שמואל בתחלתו, הובא בריקוט תהלים קיט רחוק תתנו, ובש"ל"ח מסכת שבעות

הלכות תלמוד תורה פרק ג

תפא

ולכך כששנים יושבים יחד ואין ביניהם דברי תורה נקרא מושבם ביחד מושב לצנים שנאמר בכתוב ^{קסב} ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' הפצו.

וכל יושבי קרנות שהזכירו בדברי חכמים ^{קסג} הם עמי הארץ שאינם יודעים לתלמוד כלל ^{קסד} ולפיכך אמרו ^{קסה} שישבת בתי כנסיות של עמי הארץ ^{קסז} מצויאים את האדם מן העולם:

ז ולא דברים במלים בלבד אלא אפילו בחכמות העולם אסור לעסוק ^{קסח} שנאמר ^{קסז} ודברת בם שלא תעריב עמהם דברים אחרים ^{קסז} ואפילו מי שלמד כבר כל התורה כולה

שנא ואמר למדתי חכמת ישראל אך ואלמוד חכמת אומות העולם תלמוד לומר ^{קסז} ואת חקותי תשמרו ללכת בהם אין לך רשות ליפטר מתוכם ^{קסז} ואין צריך לומר תלמיד חכם ^{קסז}

שחיב לקיים והגית בו יומם ולילה ^{קסז} ממש ^{קסז} יצא ויברוק שעה שאינה מן היום ולא מן הלילה ועסקו בהם ^{קסז} ומכל מקום באקראי מותר לתלמיד חכם לתלמוד בשאר חכמות ^{קסז}

שיוכל לתלמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים ודרך ארץ ^{קסז} אבל לא שאר העם ^{קסז}.

ובלבד שלא יהיו ספרי מינים ^{קסז} שהם ספרי הפלסופים מאומות העולם שהיו מינים ^{קסז} וכופרים בהשגחה ^{קסז} ובנבואה ^{קסז} שאסור לקרות ולעיין בהם כלל אפילו באקראי ואפילו

לתלמוד מתוכם איהו מוסר ויראת שמים ^{קסז} ולכן גם כשדבריהם הובאו בספרי ישראל צריך לזהר מהם ^{קסז} לעיהם אמרו חכמים ^{קסז} שהקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב

ולא עסקי בהם מקצת חכמי הדורות שלפנינו אלא כדי להשיב עליהם דתניו להשעה היתה צריכה לכך לחשובת המינים מאומות העולם ^{קסז} שהיו בדורותיהם מתוכחים עם ישראל מה שאין בן בדורות אלו ^{קסז}:

נאחרים חייב לקיים הגותי בו יומם ולילה כמשמעו. סי' תנדי סי'ה. לקמן פ"ד ה"ו.
קלת תנחות צט, ב. כדעת רבי שבעמאל (לענין הכמה יונית). וראה ק"א (ר"ה הגה חילוק).
קלט רמ"א שם. וראה לעיל א"ח סי' שז ס"א (לענין ללומדים בשבת).

קמ רי"ט ר"א, הובא בנימוקי יוסף פ"ג דב"ב מ"ח, ב. דבור ה"א (הכמה ומוסר). וראה תניא שם (שפתיה לעסוק בהן, כדי להתפרנס טהן בריחו לעבוד ה', או שיער להשתמש בהן לעבודת ה' או לתחלתו). א"ח סי' ע' קנן וא"לך שם ע"י קסו וא"לך.
קמא שאינם יכולים לתלמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים ודרך ארץ.

קמב רמ"ב סתדרין פ"א מ"א. וריב"ש שם. רמ"א שם.
קמג ראה רש"י שבת ד"ה פילוסופא. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו.

קמד ראה הקדמת הרמב"ם לפיך חלק תוספת העשירי. מ"ג ה"ג פ"ג. שלמי הגבורים ע"ז (ה, ב) בשם ר"א: תניא שער היהודא והאגנת רפ"ב. אה"ק סי' כה (קלה, ב).

קמה ראה הקדמת הרמב"ם שם חסדה השישי. הל' תשובה פ"ג ה"ח. לעיל הל' ריבית מע"ה.
קמו ראה נימוקי יוסף שם. ריב"ש שם.
קמז ראה שו"ת רמ"א סי' ז.

קמח ר"ע מחשנת ר"פ חזק. ובגמרא שם ק, ב.
קמט ראה גם ק"א ד"ה הגה חילוק (לענין הכמה יונית).
קנ ריב"ש שם. דרכי תשובה סי' רנו אות ב.

קנה תהלים א, איב. אבות פ"ג מ"ב.
קנו ראה ברכות כה, ב. ב"ק פב, א. סתדרין ג, א. אבות דר"א ספ"א.
קכו ראה רש"י ברכות כ"ד ר"ה מיושב. תניא פ"ח וספ"ל לעיל א"ח סי' קה ס"ב. לק"ש ח"ג ע' 1005 הערה 22.

קכא אבות פ"ג מ"ו.
קכב שנתכנסים ומדברים בדברים בגלים (רע"ב שם). וראה גם רמב"ם הל' מומתא צרעת בסופה.
קכג שו"ת הרשב"א ח"א סי' תיד. שו"ת הריב"ש סי' נה.
קכד רמ"א סי' רנו ס"ה. וראה תניא ספ"ח (שהוא בכלל דברים בגלים לענין ביטול תורה, והמור יותר מדברים בגלים לענין מומתא הנפש).

קכא דברים ג, ז.
קכב ספרי פרושת ואתחנן פ"ד.
קכג ויקרא י"ח, ד.
קכד ספרי שם. וראה גם ת"כ אה"ו ע"ה פ"ש. רש"י עה"ת שם.

קכה כדלעיל סוף ה"ו ויש ה"ד (אפילו אחר שלמה כל התורה). משא"כ כשאני ת"ח (כדלעיל ה"ד, שיכול להתקבץ בקביעות יתנים ביום ובלילה, ויאר היום לעסוק במשה וכו'). וראה לקמן פ"ד סוף ה"ו (שגם ת"ח שלמד להתקבץ כ"ל).

קכו יתושע א, ה.
קכז תוס' ברכות א, א. ב"ה שכבר, וראה גם וכדלעיל א"ח סי' כז ס"א. סי' קט ס"א (שני שני שנתפרנס

הלכות תלמוד תורה פרק ג"ד

ה אסור לתלמיד חכם לעמוד במקום המיונפת לפי שאי אפשר לו בלא הרהורי תורה^א ומכל מקום מותר לו ליכנס לבית הכסא או למרחץ אף מתוך פלפול והלכה שאינה פסוקה^ב ואין הוששין שיהדרה שם בה^ג כמו שהוששין לכך בתפלה^ד וגם אם יבא לו הרהור בעל כרחו שלא ברצונו אנוס הוא^ה ואפילו אם מדבר בה לאנוס מפני רוב גילולו לחבר בה כמעשה דרבי אלעזר כרבי שמעון^ו:

פרק רביעי

א בשלשה כתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות כתר כהונה וזה בו אהרן כתר מלכות וזה בו דוד כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל כל מי שירצה יבא וימול^א שנאמר^ב מורשה קהילת יעקב שהיא ירושה לכל ישראל^ג שמה תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר^ד כי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו הא למדת שכתר תורה גדול מכולם.

אמרו חכמים^ה ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר^ו יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים:

ב ואין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה^א אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולם^ב שהתלמוד מביא לידי מעשה^ג ונמצא שנזהר בידו^ד כי התלמוד מצד עצמו הוא ג"כ מצוות עשה^ה אף אם לא היה מביא לידי מעשה^ו והואיל והוא מביא ג"כ לידי מעשה כל המצוות כולן שאי אפשר לקיים כל המצוות בהלכתן בתנאיהן ודקדוקיהן בלי לימוד היטב לידע כל ההלכות שהן דקדוקי המצוות ותנאיהן^ז לכך הוא שקול כנגד כל המצוות כולן ולפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום^ח:

ג היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק

א משילי ג. מו. רמב"ם שם ה"ב. מור שם. רמ"א שם ס"ט.
 ח רמב"ם פ"ג ה"ג. מור ס' רמנ. מירושלמי פאה פ"א ה"א קרוב למהפך.

ט חשנה ריש פ"ק דפאה. ובריתא קידושין מ. ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם ס"ח. וראה גם לעיל פ"ג ה"א. לקמן ה"ג ה"ז. לעיל א"ח ס' צ ס"ג. תניא ספ"ה. אנה"ק ס' ז (ש"ת שקול כנגד גמ"ח). וראה לקמן ה"ד (שתשובה שקולה כנגד מצות דיעת התורה). לק"ש ה"ט ע' 345.

י קידושין שם. ב"ק ז. א. מגילה כו. א. רמב"ם שם. מור שם.

יא רש"י קידושין שם ד"ה גדול. וראה גם לעיל א"ח מהר"ב ס' א ס"ט (גדול תלמוד שבמביא לידי מעשה ולידי ידיעת התורה).

יב כדלעיל פ"ב ה"א. לקמן ה"ו.

יג ספרי פרישה עקב פמ"א ופמ"ח. וראה לקמן ה"ג שם או היא גדולה משאר המצוות.

יד היינו מצוות ידיעת התורה שבתחלת לימודו (תוס') קידושין מו. ב סד"ה תלמוד). משא"כ שלאחר שלמד כבר כל התורה (מצות והגות). כדלעיל פ"ג ה"א (מצוות יושאין), ולקמן ה"ו (בדבקות ואריכות התפילה). ונהב"א בקי"א (ה"ה אבל מ"ש ור"ה והנה חילוק).

טו קידושין שם. רמב"ם שם (בפ"א ה"ג. מור שם. וראה גם לעיל א"ח ס' ג מ"א. ס' ז ס"ג. תניא פ"ה (מעלת מצוות ידיעת התורה על כל המצוות).

קא ברכות כד. ב. רמ"א ס' רנו ס"ח. האיסור להרהר בהן שם במבוא לעיל א"ח ס' פה ס"א וס' ענ סוס"א.

קב תרומת הדשן ס' מו. רמ"א שם. ש"ך סק"ח.

קג ראה רמ"א שם (דבמרחץ שונר עצמו מרהרתי). לעיל שם ס' פה ס"א (הנכנס לבה"כ טוב להשוב חשבונו ולא יבא לידי הרהור).

קד כדלעיל שם ס' עז ס"ג. וש"נ.

קה קדושין ג. א. ארש"י שם ד"ה לאנוסיה. תרומת הדשן שם.

קוו ובה"ס ק. ב. (שאמר רין בבית הכסא לאנוס).

פרק רביעי

א רמב"ם פ"ג ה"א, ומור ס' רנו. מהגמרא יוחא ע"ב. ב. ספרי קרה פסקא קינ. אבות דר"נ ריש פמ"א. וראה לק"ש ה"ח ע' 35 הערה 9. ה"כ"ח ע' 104 ואילך.

ב דברים לו. ה. רמב"ם שם. מור שם. וראה לק"ש שם ע' 107 הערה 32.

ג ראה מהרד"ן צא. סע"ב ספרי ברכה פסקא שמה. תנומתא ברכה ה. שמורל פ"ג. ג.

ד משלי ח. מרפז. וינא שם. ספרי שם. רמב"ם שם. מור שם.

ה רמב"ם שם. מור שם. וראה ספרי שם. הע"ב סב ע' ג.

ו חזונו סוף פרק ג דהוריות. וראה לעיל א"ח ס' קמו ס"ט. ס' יא ס"ב.

הלכות תלמוד תורה פרק ד תצא

תלמודו¹⁰ ואפילו עוסק בקדשים ומהרות שאין נוהגים עכשיו במעשה¹¹ מכל מקום מצות עשה של תלמוד תורה מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר מצות רק שאינה שקולה כנגד כל המצות כולן אלא משום שהתלמוד מביא לדי מעשה כולן שבלערו או אפשר לקיימן כהלכתן.

ואם אי אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים¹² כגון להיות מעשה לצדקה¹³ במקום שדבריו נשמעים יותר מדברי אחרים או שאין עשיית אחרים מספקת למצוה זו כגון להוצאת המת שאין לו מלווים לפי כבודו¹⁴ כשיעור שיתבאר במקומו¹⁵ יפסק תלמודו ויעשה המצוה ויחזור לתלמודו¹⁶ ואצ"ל למצות שהן חובה מדברי סופרים¹⁷ כמו תפלה¹⁸ וכיוצא בה¹⁹ שחייב להפסיק תלמודו כדי לקיימן כהלכתן בכל תנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים בתכלית השלימות²⁰ כי זה כל האדם²¹ כמו שאמרו חכמים²² תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים ואם אינו עושה כן נמצא שלמד שלא לעשות²³ ונזח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם²⁴.

ולא אמרו חכמים²⁵ לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה אלא כשמקיים המצות שלומד בתורה רק שאינו לומד ומקיים לשם שמים²⁶ אלא מיראת העונש²⁷ בעולם הבא או אפילו בעולם הזה²⁸ או מאהבת השכר²⁹ לקבל פריס³⁰ בעולם הבא או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד שלמשמאילים³¹ בה³² הניתן מן השמים או אפילו לקח [ל]עצמו

נג אצ"ל: אפילו מדברי סופרים. וראה לקמן סוף ה"ד. לעיל איזה סי' קי' ס"ד. רשומות ח"ו פו בספרה. הל' ת"ד עם מקורות וצינונים ע"פ (בשואו מ"ט).
נד כדלעיל אי"ח סי' קי' ס"ב (שואו מ"ט), וש"נ. וראה לקמן סוף ה"ד (בת"ח של ריבם), וה"ה (בתורתם) אוננתם וברבקות התפלה), וה"ו (בתחלת תלמודו ואחר שלמד כל התורה).
נה ראה לעיל אי"ח סי' ס"ה תלא סי' מ"ו (לענין בדיקת המין במטה). סי' תמד ס"ח (לענין ביעור המין).
נו ראה לעיל אי"ח סי' רצח ס"ב (לענין ברוב עם הדרת מלך). הערות וצינונים 33/33.
נז קהלת יב' י. ת. תנאי פל"ז מנן. א (תכלית בריאתו). ויירדה לעה"ז להיות לו י"ו דרות בתחונתם הוקא).
נח ברכות יז, א.
נח ראה לקמן ה"ה (לענין מי שתרואו אוננתו). לק"ש ח"י"ז ע' 306. ח"י"ד ע' 180. ח"ב ע' 50. אנ"ק ח"ד ע' שנ.

ל ירושלמי פ"ק דברכות סוף ה"ב. ובבב"י סוף פ"ב דברכות י, א (נזח לו שלא נברא). וראה תניא אנה"ק סי' ב קלא, א (המעט לזה).
לא פסחים ג, ב. וש"נ רמב"ם פ"ג ה"ה. מור וש"ע סי' רטו ס"ב. וראה לקמן ה"ד.
לב ד"א"ש פ"ד דפסחים סי' ב. וחסוי סוטה כב, ב. ד"ה לעולם.
לג סוטה שם ורש"י ד"ה מיראה.
לד תוס' שם (מיראת היסורין). רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ה (פועניתו).
לה סוטה שם ורש"י ד"ה פרוש. רמב"ם שם.
לו תוס' שם. וראה לעיל אי"ח סי' תלג ס"ב בתהרה.
לז ראה משנ"י ג, מו. שבת מו, א. ורש"י ד"ה לנשמאלין. וזה ח"א"ק קג, רע"א.

טז מונד קטן דף ט, רע"ב. ירושלמי פסחים פ"ג ה"ו. תניא פ"א ה"ו. רמב"ם פ"ג ה"ד. מור וש"ע סי' ס"ח. וראה לעיל פ"ג ק"א (ד"ה אבל מ"ש, שבאונעו הלימוד היו אימור ובנופסק עונדן הברירה בידו). אי"ח סי' רג ק"א סק"ב (בגני שתרואו אוננתו). תניא פל"ז מנן. ב. לקטני תורה כמדבר מנן. ד. אור התורה להצ"צ דברים אהקעב. לק"ש ח"ו ע' 224 הערה 18.

יז נחבאר לעיל פ"ג בק"א (ד"ה אלא רליש).
יח מ"ק שם. ירושלמי שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה לעיל פ"ג ה"א (שאם מתבטל ע"יז מלימוד שהורה תמיד אין מנסיקין), ובק"א שם (ד"ה אבל מ"ש, שהחילוק בין אפשר להעשות ע"י אחרים או לא, הוא בתחלת תלמודו כשאנו מתבטל הרבה מהלימוד ע"י המצוה, או אחר שלמד כבר כל התורה). פ"א ק"א סק"א (סד"ה ועד הו"ק. לענין ללמד לבגו ולבגוננו). אי"ח סי' לח ס"ב (לענין תפילין). סי' תמד ס"ח (בין שאינו מנבל מצות ת"ת למצוה). תניא פל"ז מנן, א. בחצוני רבוע (מאחר דמפסיק ומבטל בלא רוב). פל"ז מנן. א. שם ק"א קנה, ב (אפילו מנעשה מוכרח).
יט ראה פ"ב פ, א. רמב"ם הל' מנוגות ענינים פ"י ה"ו. ש"ע סי' רטג ס"ה.

כ מנוגה ג, ב. שם כמ, ע"א. כתובות י, א. רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ו. מור וש"ע סי' שמא ס"א. וראה ק"א (ד"ה אבל מ"ש, בננוע ל"ו אבחו בירושלמי פסחים פ"ג ה"ו והנייה פ"א ה"ו). לקמן ה"ד (ללוות המת ולבטלים כלה להופח).
כא הלכות אלו בשע"ר לא תניע לדינו, וראה מור וש"ע שם.

כב רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה לעיל פ"ג ה"א. שם ק"א ד"ה ונכל מקום. לק"ש ח"ט ע' 467 (דאף אם לא יוכל להורו אח"כ לתלמודו צריך להפסיק).

תצב

הלכות תלמוד תורה פרק ד

כבוד וגדולה שיקראוהו רבי¹⁷ ויהיה ראש ישיבה¹⁸ אבל אם אינו מקיים מה שלומד נקרא רשע¹⁹ ועליו אמר הכתוב²⁰ ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו' וכל תלמוד חכם המולול במצות ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבצבור²¹ וגרוע מעמי הארץ²² שדורות נעשים להם בשגגות²³ ולזה נעשים שגגות כדורות²⁴ ועליו אמרו חכמים²⁵ לא זכה נעשית ותררת לו סם המות.

ויש ואומרים²⁶ שאף על פי כן (א) לעולם יעסוק אדם בתורה כי מתוך שלא לשמה יוכל לבא לידי לשמה²⁷ ללמוד על מנת לשמרו ולעשות²⁸ שהמאור שבה מחזירו למוטב²⁹ כמו

קונטרס אחרון

(א) עיין רמב"ם פ"ג הל' ה' לפיכך בו, ולכאורה צ"ע הא גם בשאר מעשים נמי אמרינן³⁰ הכי לעולם יעסוק בתורה ובמצות כו' שבשכר מ"ב קרבנות כו'. וגם הרמב"ם כתב כן סוף הלכות תשובה³¹, גם בנישים שפטורות מתלמוד תורה³², אלא ודאי דבמצות אחי שפיר, שהמצוה נעשית כהקנה ע"כ פ"א אלא שמהשכחו אינה לשם מצוה, אבל בתלמוד תורה כשלומד ואינו מקיים מה שלומד הרי עליו נאמר³³ ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי, וסלקא דעתך אמינא שראוי לו שלא ילמוד קמ"ל³⁴ ודאפילו הכי התלמוד מביא לידי מעשה לבסוף עכ"פ, שהמאור שבה מחזירו למוטב, וסופו ללמוד ולקיים לשמה. והא דאין מלמדו תלמיד שאינו הגון³⁵, יש לומר דהרב אינו צריך להכניס את עצמו לבית הספק, שמא לא יתחור בו נמצא זוהק אבן למרקוליס³⁶, אבל הוא עצמו חייב להכניס את עצמו, דמה יפסיד. ואף שגגות נעשים כדורות³⁷ אין הפסדו שקול כנגד שכרו, אם יזכה ויסור למוטב. ואם לא יזכה דמו בראשו³⁸ והלעיטתו כו'³⁹. וגם הרב יש לומר דצריך להכניס את עצמו לבית הספק אם אי אפשר בענין אחר, אלא אם אפשר להחזירו תחלה למוטב, ע"ז שלא יכניסוהו לבית המדרש, מרחים אותו תחלה⁴⁰. ותדע דתניא⁴¹ לעולם תהא שמאל למוטב, וזוהא כו' ולא כיהושע בן פרחיה כו'.

מה תוסי' סוטה כב שם. וראה גם כ"מ שם.
מז וימא עב. ב. תענית ז. א. וראה לק"ש ח"ד ע' 1351.
מז מנורת המאור ג"כ כ"א ח"א פ"א. וכן דעת הרמב"ם פ"ג הל' ה', במה שכתב לפיכך וכו' ודו"ק. ותבאר בקי"א סק"א. וראה מאמרי אה"ז הקצרים ע' תקטפ.
מח מחדשו רבה איבה פתירתא ב (כא לשמה). וכ"ה בהדיא בירושלמי פ"ק דחגיגה הל' ג' ע"ש. וראה קי"א סק"א (וספדו ללמוד ולקיים לשמה). לקמן ה"ד (לענין לומר לשם פניה, וכא לשמה). תניא ספ"ל"ט (כא לשמה בוראי). ולענין תלמוד שלומד ואינו מקיים, ראה לקמן ה"ד.
מט ראה לק"ש ח"ד ע' 402.
נ ראה מאמרי אה"ז הקצרים שם (ע"י חרותו תמיד על האזהרות).

לח נדרים סב. א. תו"ס תענית ז. א. רמב"ם שם. וראה תניא פל"ט גג. ב. (לשום אוהא פניה לכבוד עצמו להיות ת"ח וכדאי גונאי). שם רפ"ט (כ"ל). שם קי"א קדי, ב (להתנדל).
לט נדרים שם. וראה לקמן ה"ד (להתפרנס במלמדות או דינות הוראות). לק"ש ח"ב ע' 48*49.
מ ע"ז יג. ב. ורש"י ד"ה רשעים. תו"ס סוטה שם. וראה קי"א סק"א.
מא תולדים נ. מז. מנדרין ק, ב. בינה מן, ע"ג. וראה תורה אור, ב. א"ק ח"ד ע' קב.
מב דא"ש בתשובה כ"ל מו אות ה. שילע ס"י רמג ס"ג.
מג ראה דברים רבה פו, ד. תניא ספ"ל.
מד כ"מ ג, ב. וראה גם תניא שם.

ציונים לקונטרס אחרון

ו הרמב"ם, שהיא הדעה הב' שבפנים. וראה גם מאמרי אה"ז הקצרים ע"מ תקטפ.
ז חולין קלג, א. רמב"ם פ"ד הל' א. טור ושוע"י ס"י רמו ס"ז. לקמן בפנים הי"ז.
ח חולין ק"ן שם.
ט כ"מ ג, ב. תו"ס סוטה כב, ב. ד"ה לעולם.
י ראה אבות רפ"ב.
יא עפ"י יהושע ב, יט ובכ"מ.
יב לרשע וימות (ביק סט, א).
יג וכן נפסק לקמן בפנים הי"ז. וראה נהרדא דאורייתא מאמר ז פ"ז.
יד סוטה מז, א. הרבא לקמן שם.

א תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו, לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (הרי מפרש את לעולם יעסוק כו' רק על התורה).
ב סוטה מז, רש"י ורש"י.
ג פ"י ה"ה (לעולם כו' לפיכך כשמלמדו את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדו אותן אלא לבעוד מיראה וכדי לקבל שכר). וראה יגדיל תורה (ג"י) לה ע' רנז. לו ע' דש. לז ע' שע.
ד כדלעיל פ"א ה"ד ורש"י.
ה תהלים נ, טז. חגיגה טו, ב. וכ"ה כאן בפנים.

הלכות תלמוד תורה פרק ד תצנ

שאמרו חכמים⁸¹ על פסוק⁸² אתי עובד ותורתו לא שמרו הלואי אתי עובד ותורתו שמרו שהמאור שבה היה מחוירם למומב.

וכך אמרו חכמי הקבלה⁸³ שכל התורה ומצות⁸⁴ שאדם עושה בעודו רשע אף שמוסף בה בקליפות לפי עשה מכל מקום שיהווה אח"כ בתשובה⁸⁵ בנלגול זה או בנלגול אחר⁸⁶ כמ"ש⁸⁷ כי לא ידח ממנו נדחה או מוציא מהקליפה⁸⁸ כל התורה והמצות והזוהרים לקדושה בהזוהר⁸⁹. ולפיכך אין לו למנוע מלעסוק לעולם:

ך אפילו תלמוד תורה של רבים נדחה מפני מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים⁹⁰ כמו שאמרו על ר' יהודה ברי אלעאי⁹¹ כשהיה מלמד לתלמידיו⁹² וראה את המת או את הכלה היה מפסיק מתלמודו ללות המת⁹³ ולהכניס הכלה לחופה.

ויש ואמרים⁹⁴ שאם הוא בענין שאם יפסיק ויבטל לימודו לרבים עכשו או יוכלו להתאסף עוד ללמוד להם אחר שיקיימו המצוה אין לו להפסיק אפילו למצוה של תורה⁹⁵ ולפיכך במקום שהרב דורש בשבת (א) במנחה⁹⁶ ואירע אונס שנתאחר מלדרוש לא יניח מלדרוש

קונטרס אחרון

(ב) מ"ש המג"א⁹⁷ סימן ר"ץ בשם מדרש משל⁹⁸, זה אינו לגירסת הילקוט שם דמחו בשביל שהיו עוסקים באכילה ושתייה בזמן בית המדרש⁹⁹. וגם במה שכתב בשם הרוקח, ע"ש באלוהי רבה¹⁰⁰ דזה אינו. ועיין אליה רבה סימן ק"ו¹⁰¹ בשם פסקי תוס', דפליג בהדיא על הרא"ש פ"ב דברכות¹⁰², וכן דעת הרב רבנו יונה בפרק קמא¹⁰³ גבי תפילתי סמוכה כו'. התחלת זמן התפלה ולא היישנין כו' דרך הוא להתפיל כו', מכלל דאפילו [תפילה] לא דחי¹⁰⁴. ואילו שליטתה¹⁰⁵ גבי לק"ש כותיקין,

- נא (הדרש רבה איכה שם).
- נב רביה מן יא (ואת תורת).
- נג ראה גם באה"מ א"ח פ"י הקטע סק"א. תניא מפל"ט (לענין לימוד תורה לשום איו פניה, וכן התפלה שלא בכוונה).
- נד ראה אנ"ק ח"ג ע' גר.
- נה בחניני שם: שבראי מופל לעשות תשובה.
- נו ראה לק"ש ח"ב ע' 485.
- נז שמואל ב ד, ד' (בלתי ידח).
- נח ראה לק"ש ח"ד ע' 1351.
- נט ראה גם תניא מפל"ט.
- ס ב"י ארוח סי' ע' ר"ה תנן בפ"ק. תוס' במגילה דף ג' ע"ב ד"ה מת מצוה (חב').

צינונים לקונטרס אחרון

- כ סוסי"ג (שעבר זמן הקריאה קודם שגמר לימודו).
 - כא (ג, א) ד"ה על תפילתי: מי שמלמד לאחרים כו' מצינו ברבינו הקדוש ז"ל (ברכות יג, ב) שהיה מלמד לתלמידיו, וכשהיה מגיע זמן ק"ש היה מעביר ידיו על גבי עיניו וקורא ק"ש וחוחר ללימודו ואח"כ היה מתפלל, ולא היה קורא ק"ש אע"פ שהיה מגיע השעה, רבינו א"ל לכו הרבר ויזכרו ויתפללו.
 - כב כל שכן קריאת שמע קראה רבנו יונה ז, א ד"ה למימרא, שמפרש שרבי קרא פרק ראשון של ק"ש בזמן).
 - כג זה שכתב דמייירי בהתחלת זמן התפלה (אחרי נץ
- טו לעיל ארו"ח סי' פט סי' ד, וסי' קו סי' ד, וסי' רצ סי' ד, נפסק כהרא"ש וי"א שתלמוד תורה דרבים דוחה זמן תפלה וסעודה שלישית. וכאן בא להוכיח כאלוהי רבה שחולק עליו, ומסיק כאן בנפנים: וכן עיקר.
- טז והמ"א מביא שם מהרוקח (סי' נה), שאין להניח הדרשה בשביל סעודה שלישית, ולומר זאת ממדרוש משלי (עני"ם אשת חיל לא, י), שבניו של ר"מ מתו מאורו החטא.
- זו כ"ה גם במדרש משלי שפליגנו (אלא שעדיין לא נתפרסם בתקופת רבנו).
- יח סי"ק ו (היינו שלא ירגיל לאכול סעודה ג' באותו זמן).
- יט סוף סי"ק ו (צריך להפסיק ברליכא שהזהר).

הלכות תלמוד תורה פרק ד

וכן לא יפסק באמצע מפני קיום מעודה שלישית¹⁰ והוא שדורש ומורה לעם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו¹¹ ולהכניס בלבם יראת שמים¹² ולא כמו שנהגים עכשיו¹³.

ויש חולקין על זה¹⁴ ואומרים שבכל ענין¹⁵ אין תלמוד תורה אפילו של רבים דוחה שום מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים ואפילו היא מצוה קלה של דבריהם¹⁶ מאחר שתכלית חכמה הם מעשים טובים¹⁷ והתלמוד הוא גדול מפני שמביא לידי מעשה¹⁸ וכן עיקר¹⁹.

אלא אם כן הדרוש הוא אדם גדול²⁰ שמחזיר העם בתשובה בתוכחתו לעזוב דרך רשע²¹ ולשוב עדה²² לעבוד באמת שזה שקול כנגד מצות ידיעת התורה שנודחת מפניה אפילו מצות פריה ורביה כמו"ש למעלה⁹ וכל שכן מפני התשובה²³ כי התשובה קודמת לידיעת התורה²⁴ כי יראת המאור צריכה להיות קודמת לחכמתו²⁵ ואם אין יראה אין חכמה²⁶

קונטרס אחרון

דסבירא ליה דבלאו סמיכה גאולה לתפלה הקורא אחר נין החמה עבר זמנה דרבנן, והיינו דאמר ליה רב לרבי חייא, בהתחלת זמן התפלה²⁷ שהוא אחר נין החמה²⁸, לא הוינה ליה כו"ל. ולהתחילוקים²⁹, יש לומר דרבי³⁰ אזיל למעמיה דס"ל סוף פ"ב דבבא מציעא³¹, כרבי שמעון בן יוחאי בירושלמי פרק קמא דברכות דעוסק במקרא מדה ואינה מדה, ומשום האי טעמא לא הפסיק רשב"י אפילו לק"ש³², ואנן קיימא לן כרבנן שם בירושלמי ע"ש ז"ל:

- עד** ברכות ז, א. ומדלעיל לעיל ה"ג.
- עח** קדושין מ, ב. וראה לעיל ה"ב"ג.
- עו** ראה ק"א שם.
- עז** מ"א א"ח סי' פמ סק"ג.
- עח** ע"פ ישעיה נה, ג. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב הל' ששהיו מצות תשובה. וכ"ל בתניא אנה"ת פ"א.
- עט** אנה"ל: עד ה'.
- פ** פ"ג ה"א.
- פא** כל שכן שמונת פריה ורביה נדחת מפני התשובה, וכל שכן שאר הנצוות. וראה לק"ש הכ"ז ע' 384 (בלבדור המביא אותו לתשובה).
- פב** ראה תניא אנה"ת פ"ג צ, ב. (שהתענות של תשובה אינן נדחות לימוד תורה).
- פג** אבות פ"א מ"ט.
- פד** שם משנה י. וראה תניא פמ"ג.

- ס** מ"א א"ח סי' קד. וראה לעיל סי' עדר מ"א (שחיוב שלש סעודות לומדים ברכו מתורתה). הערות ועיונים 20.
- סח** ע"פ שנתפס היה, כ. ועד"ל לעיל סי' תבט מוס"ב. וראה לעיל סי' רצ שם (חקי האלקים). תניא שם (הלכות שבת).
- סט** ראה לעיל שם פ"ג (לדרוש דבריו אגדה להבנים וראה שמוס' בלבבם).
- ע** מ"א שם. וראה גם לעיל שם פ"ג סי' תבט מוס"ב.
- עא** אגדה רבא שם סק"ג. וכן פירש אף ברעת דרוקח סי' נה (שהובא במ"א שם). וראה ק"א סק"ב שכן גם ברעת רבנו יונה ברכות (ג, א) ד"ה על תפלתו.
- עב** אף אם לא יוכלו להתאסף אח"כ.
- עג** כח"ש ברמב"ם הל' מגילה פ"א ה"א, עיין שם בדוחם תשנה ד"ה וכן.

ציונים לקונטרס אחרון

שהובאה לעיל.
 כח שסובר כאן שלימוד לרבים דוחה אפילו ק"ש, סובר כרשב"י בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב), שמי שותרנו אומננו אין מפקינן אפילו לק"ש. ואנן לא קיייל כן (כדלקמן בפנים ה"ה, שאפילו רשב"י וחבריו היו מפקינן לברכות ק"ש, ורק לתפלה לא היו מפקינן). וא"כ אין להוכיח מרבי להלכה.
 כט לג, סע"א: העוסקים במקרא מדה ואינה מדה (שהמשנה וגמרא יפים ממנה, רש"י). ושם רע"ב: בימי רבי נשתת משנה זו.
 ל כמבואר בירושלמי שם, שק"ש בעונתה כמשנה, ותורתו אומננו דוחה אותה.
 לא שמקרא כמשנה, וא"כ ק"ש בעתה עדיף ממשנה, ותורתו אומננו אינה דוחה אותה.

החמה), ולכן קרא רבי ק"ש ועדיין לא התפלל, אויל לשיטתיה ממש"ש שם ד, ב) ד"ה תניא (שהיא דעה ה"ב) דלעיל או"ח סי' נח ס"ד).
 כד כד מפרש רבנו יונה שם (ג, א).
 כה כדלעיל או"ח רס"ז פט, וש"נ.
 כו והעיסוב לרבי חייא, שרבי כבר קרא ק"ש לפני נין החמה.
 כז היא דעה הא' דלעיל או"ח סי' נח ס"ד (שמבואר שם שהיא עיקר, שזמן ק"ש לכתחלה הוא עד ג' שעות ביום, א"כ יצטרכו לפרש שרב אמר בסוף זמן ק"ש שלא ראה את רבי קורא ק"ש, וא"כ לא התפלל רבי בזמן תפלה). או שהיא הדעה שהובאה לעיל סי' קס ס"ד (שרבי לא קרא אלא פסוק ראשון, כי לימוד רבים דוחה אפילו ק"ש). והיינו דלא כשיטת הא"ר

הלכות תלמוד תורה פרק ד תצה

אבל אם הורש לא הגיע למדה זו צריך להפסיק כדי להתחיל מעודה שלישיית קודם שקיעת החמה⁹⁹.

וכן צריכים הרבים להפסיק לימודם למצות תפלה אם השעה עוברת אע"פ שתפלה מדברי סופרים¹⁰⁰ הואיל וכולם חייבים בה מאחר שאין תורתם אומנתם כרשב"י והבירוי¹⁰¹:

ה ואפילו רשב"י והבירוי לא אמרו עליהם שלא היו מפסיקין מלימודם לתפלה¹⁰² אלא לתפלה שמונה עשרה שהיא בקשת רחמים ותחנונים¹⁰³ להי שעה והתורה היא הי עולם¹⁰⁴ אבל מפסיקין הי לבריכות ק"ש¹⁰⁵ שחרית וערבית אע"פ שהן מדברי סופרים¹⁰⁶ וכן לשאר מצות מדברי סופרים¹⁰⁷ שאם אינו מפסיק נמצא שלמד שלא על מנת לעשות כמ"ש למעלה¹⁰⁸.

ואפילו בתפלה י"ח אמרו¹⁰⁹ שחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת שלימה¹¹⁰ בכל תפלה י"ח משלש תפלות שבכל יום¹¹¹ ושעה אחת שלימה קודם כל תפלה ושעה אחת שלימה אחר כל תפלה ונמצא שוהין מ' שעות ביום ולא היו חוששין לביטול תורה אף שתלמוד תורה כנגד כולם¹¹² מפני שהיו מקשרים דעתם לארון הכל ב"ה ביראה ואהבה עזה ודיקות אמיתית¹¹³ עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות¹¹⁴ ומצות הדביקות האמתית ביראה ואהבה היא גדולה ממצות ת"ת וקודמת אלה¹¹⁵ כמ"ש¹¹⁶ ראשית חכמה יראת ה'.

ו אך מכל מקום גם חסידים הראשונים לא היו רשאים להשהות¹¹⁷ כל כך בתפלה אלא מפני שלמדו כבר התחלה כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה ויעימו ידעו(ו)ת התורה שמתוך שחסידיהם הם היתה התורה משתמרת¹¹⁸ ומתקיימת בידם ולא משתכחת מהם¹¹⁹.

רק שמצות תלמוד תורה היא והנית בו יומם ויללה¹²⁰ וכנגד מצוה זו שקולה מצות

99 ראה לעיל או"ח סי' רצט ס"ב, וש"נ.
100 נהדלעיל או"ח סי' קו פ"ב, וש"נ וראה גם לעיל ה"ג.
101 שיתבאר לקמן ה"ה, כיון שגבולעדין בן אנו במבולין הרכה (לעיל שם ס"ד). וראה לקר"ש ח"ו ע' 305 תע"ה 22.
102 שבת יא, א. רמב"ם הל' תפלה פ"ו ה"ח. לעיל או"ח סי' קו ס"ד. וראה לעיל פ"ג קו"א (סד"ה אבל, דהיינו אפילו כמנפסק ונעמד, שהפסיק לק"ש). או"ח סי' צ ס"ו (לענין תפלה כעבור).
103 ראה אבטת פ"ב נו"ה. ברכות כ, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"א ח"ב. לעיל סי' קו שם. וראה סי' קפח סוס"ב (פירושו שבוטל של מקום זהו עיקר מצות התפלה).
104 צ נהדא שבת י, א לפירושו הר"ף (ד, רע"ב), והרא"ש שם סוס"ב (דביריזי כמי שחרתו אונגתו). וראה גם לעיל או"ח סי' קו ס"ד.
105 רמב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ה (ובח"פ שם. מ"א או"ח סי' קו קו"ד. וראה גם לעיל שם. לעיל קו"א פ"ג (ד"ה אבל מ"ש).
106 ראה רמב"ם שם ה"ג. שו"ע או"ח סי' סו. לעיל שם סי' נט ס"א. סי' סו ס"א. תניא פמ"ש מט, סו"א.
107 ראה תוספתא שבת פ"א ה"ד (לקריאת הגמילה. וראה מ"א סי' תרנב סוס"קו). לעיל שם סי' קו ס"ד. סי' רג קו"א מ"ב.
108 הלכה ג, וש"נ.
109 ברייתא ברכות לב, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ד ה"ג. וראה מאגרי אדרי"ז הקריים ע' שא (ביאור ההבדל נמשך), וש"נ.

הלכות תלמוד תורה פרק ד

הדביקות האמיתית ביראה ואהבה אמיתית ליפטר ממצוה זו כדן כל העוסק במצוה פטור מהמצוה⁸⁷ אבל לא כנגד מצות ידיעת התורה וליפטר ממנה ח"ו⁸⁸.

כי תכלית היראה⁸⁹ היא לירא ולהתבושש מגדולתו למרות עיני כבודו⁹⁰ ח"ו לעשות הרע בעיניו לעבור על אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה⁹¹ בין לא תעשה של תורה בין של דברי סופרים ח"ו ותכלית האהבה⁹² היא העבודה לעבדו מאהבה ובשמחה לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו⁹³ בקיום מצות עשה של תורה או של דברי סופרים ואהבה בלי עבודה היא אהבה בתענוגים להתענג ולשמוח בה' והיא מעין עולם הבא וקבלת שכר קיום מצות⁹⁴ (אבל עבודה מאהבה היא כי מאשר צמאה נפשו לה' לדבקה בו היא רוח צמאונה במי התורה וקיום מצותיה⁹⁵ דאורייתא וקוב"ה בולא⁹⁶ חר⁹⁷ וע"ו נאמר⁹⁸ הוי כל צמא לכו למים) ומאחר שידעת כל התורה למו שאפשר לו היא מצות עשה של תורה כמ"ש למעלה⁹⁹ והשוכח דבר ממשנתו מפני שלא חזר על לימודו כראוי כשאפשר לו ועובר בלאו¹⁰⁰ א"כ אך יעבור בלאו ועשה מחמת שעוסק ביראת ה' כל היום (גם מי שגוי אפילו לא ידעת כל התורה הרי אמרו¹⁰¹ לא עלך המלאכה לנמור¹⁰²).

משא"כ מצות היראה הוי יומם ולילה שהותרה מכללה כמה שנאמר¹⁰³ ואספת הדגן וגו' אמרה תורה הנהג בהן מנהג דרך ארץ¹⁰⁴ ויוכל לצאת ידי חובתו בקביעות עתים ביום ובלילה¹⁰⁵ ואפילו בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית בשעת הדחק כשאין לו פנאי מפני טרדת פרנסתו¹⁰⁶ שהיא חיי הגוף וכ"ש וק"ו כשעוסק בחיי נפש¹⁰⁷ לדבקה בה' חיים וע"ו אמרו חכמים¹⁰⁸ שתלמוד תורה היא מדברים שאין להם שיעור¹⁰⁹;

קטו תניא שם.
קטז ראה זור ח"א כד, א. ח"ב ס, ב. תניא פ"ד שם.
קצו ישעיה נה, א. וראה ב"ק י, א. ע"ו ה, ב. תניא סוף פ"ט (כי לפי פשוטו אינו מובן דמי שהוא צמא ומתאוה ללמוד פשיטא שילמד מעטנו ולמה לו לביא לצעוק עליו הוי). שם סוף פ"י.
קצח פ"ב ה"א (מ"ע של ת"ת על כל אדם לעצמו), וש"נ.
קצט כדלעיל פ"ג ה"ד, וש"נ.
קכ אבות ספ"ג. וכדלעיל פ"ב ה"ה, ה"ח וה"א. פ"ג ה"ב. לקמן הפ"ג. וראה נאמר חסידים הראשונים.
קכא לכאורה הכוונה שאינו שואי לשהות כ"כ בתפלה. דאה נאמר חסידים הראשונים כמפור, שגם מה התיי (וכאן הוכנסו מספק כמפורט).
קכב דברים יא, ה.
קכג רבי ישענאל ברכות לה, ב. ספרי עקב פ"ב. וראה לעיל פ"ג בק"א (מדר"א ורובן, שגם מצות ידיעת התורה הותרה מכללה במ"ש ואספת הדגן הנהג בהן מנהג דרך ארץ).
קכד כדלעיל פ"ג ה"ד. משא"כ מצד מצות ידיעת התורה חייב לעשות תורתו קבוע ומלאכתו נראי, כדלעיל שם ה"ב. ואפילו כשאנו מספקים לדי מחזורו צריך להיות חיי צעיר ולעמוד בתורה, כדלעיל שם ה"ג.
קכה כדלעיל שם ה"ד, וש"נ.
קכז ראה ער"ו תניא אגה"ת פ"ג צ, א (ולא ברעא מרפאות הגוף). אגה"ת סי' י קטו, סוג"כ (כ"ל).
קכח משנה ריש פ"ק דפאה.
קכח היינו שאין לו שיעור אפילו לנצח (לעיל פ"ג בק"א ר"ה ולרבי ישענאל, עפ"י הירושלמי פאה פ"א ה"א).

קכ מוכה כה, א. נטוה כה, ב. רמב"ם הל' גולה ואברה פ"ג ה"ג. רמ"א סי' רמ ס"ב. וראה גם לעיל א"ח סי' לח ס"א. סי' ע"ה. סי' ע"א ס"ד. סי' רנח ס"א וק"א סק"א. סי' תמד ס"ח (שמענים על אויה שרעה ועשה, תורה או מצוה). סי' תלמל ס"מ. סי' תת"ט ס"א וס"ח. לעיל פ"ג ק"א ס"ק א (ה"ה ומכל מקום ור"ה אבל מ"ש, שגם מה שידעת התורה הורה שאר המצוות הוא נטועם העוסק במצוה כו). לקמן ח"מ ה"י מציאה סכ"ד.
קכ כדלעיל ה"ב"ג, ופ"ג סוף ה"א (שידעת התורה שקולה כנגד כל המצוות וקודמת להן, משא"כ מצות וזוה"ו). ותבאר לעיל פ"ג ק"א סק"א (ר"ה אבל מ"ש ור"ה והנה חילוק, המקור והמעט לחילוק זה). ומצד שיש וכתוב כאן מעט נוסף לחלק בינם: כי תכלית היראה בו (שמענים זה אין הדביקות היתה אפילו שאר מצוות), משא"כ הדיתי בו יומם ולילה שהותרה מכללה כו. וראה הע"ב תתע ע" 48.
קכ שנתבאר לעיל ה"ה, שמענים זה הוי שורדן בתפלה (מצות הדביקות ביראה ואהבה), דביקות זו נדחת מפני תלמוד תורה. וראה גם לעיל סי' א מהר"ק ס"ט (כי ת"ת נהיל מניין תפלה). סי' צ ס"ו.
קכ ע"ש ישעיהו י, ה. וראה ראשית הכנה ריש שער האהבה. תניא פ"ד (ח, א).
קכא ע"ש ויקרא ד, ב.
קכב ראה ראשית הכנה שם. תניא פ"ד שם. סוף פ"ט.
קכג ע"ש שלח פק"ו. רש"י ער"ת ויקרא א, ט ד"ה נהלה.
קכד ראה גם תניא פ"ט (ד, א). פ"ד (כ, א). סוף פ"ט. אגה"ת סי' יח. ספר הערכים הבי"ד כ"ך א ע' תקפו. תרי.

הלכות תלמוד תורה פרק ד

ז כשם שמצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות⁷⁰⁷ ושכרה שקול כנגד שכר כולן⁷⁰⁸ כך ענשה חמור ושקול כנגד כולן⁷⁰⁹ כמו שמצינו במקדש ראשון שוותר הקב"ה על עבודה זרה וגילוי ערויות ושפיכות דמים⁷¹⁰ ולא ויתר על ביטול תורה שנאמר⁷¹¹ על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עובם את תורתו וגו'. ותהלת דינו של אדם אינו אלא על תלמוד תורה ואח"כ על שאר מעשיו⁷¹²:

ח אע"פ שמצוה תלמוד ביום ובלילה⁷¹³ אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה⁷¹⁴ לפיכך מי שרצה לזכות וזכות בכתר תורה⁷¹⁵ יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשנה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה⁷¹⁶ ואפילו בלא[ן] תקופת תמוז יש לתלמוד מעט⁷¹⁷ וממנו⁷¹⁸ כאב ואולך ויסוף⁷¹⁹ מעט מעט⁷²⁰ ודלא מוסף יאסף בלא זמנו⁷²¹ כמ"ש באו"ח סי' רל"ח⁷²².

כך אמרו חכמים⁷²³ אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר⁷²⁴ קומו רוני בלילה וכל העוסק בתורה בלילה חוטא של חסד נמשך עליו ביום⁷²⁵ וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו⁷²⁶:

מ ואין דברי תורה מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהם⁷²⁷ ולא באלו שלומדים מתוך עידון⁷²⁸ ומתוך אכילה ושתייה אלא במי שממית עצמו עליהם ומצער גופו תמיד⁷²⁹ ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה⁷³⁰.

אמרו חכמים⁷³¹ דרך רמו⁷³² זאת התורה אדם כי ימות באהל⁷³³ אין התורה מתקיימת

קלט פרישה שם סב"ב. ש"ך שם סב"ב. וראה לק"ש שם ע' 42 תערה 13.
קמ תענית לא, א ורש"י שם ד"ה מנאן ואולך. כ"ב קכא, ב ורשב"ם שם ד"ה מנא"ן כאב רמ"א שם. וראה לק"ש הל"ה ע' 41 ואולך.
קמא ראה רשב"ם כ"ב שם (מן הלילה על היום). וראה שיהת פ"א באב תש"ב.
קמב תענית וכו"ב שם, וע"פ פירש"י תענית שם ד"ה תקבירה. רמ"א שם וש"ך סב"ב. וראה גם לעיל פ"ג ה"ה (כשאנו מוסף בלימוד חרש).
קמג סי' זה בשע"ר לא הגיע לירינו, וראה מור וש"ע שם ס"א. מ"א שם.
קמד שמו"ר פמ"ו, ה. ויק"ר פ"מ, א. רמב"ם שם. מור שם ושם.
קמה איכה ב, יט.
קמו חגיגה י"ב, ב (משך). ע"ז ג, ט. רמב"ם שם. וראה גם לעיל מדרה"ב סי' א ס"ג (משך). לק"ש שם ע' 46.
קמז סנהדרין צב, א. רמב"ם שם. מור וש"ע סי' רמז סב"ד.
קמח רמב"ם פ"ג ה"ב. מור וש"ע סי' רמז סב"א. וראה גם מסכת כלה רבתי פ"ה.
קמט סנהדרין ק"א, א. מדרש תנחומא נג, ג. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל פ"ג ה"ג.
קנ רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
קנא אבות פ"ו מ"ו (נקיט במ"ח דברים). כ"ב י, א. כתובות סב, א. וברש"י שם ד"ה מנגדנות רמב"ם שם. מור וש"ע ע"פ תהלים קלב, ד.
קנב שבת נ"ג, ט. סע"ב. ברכות מ, ב. גישין מ, ט. סע"ב. רמב"ם שם.
קנג רמב"ם שם.
קנד במדבר יט, יד.

קכט סלעילי ה"ב.
קל ראה פאה פ"א מ"א (אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כ"ו תלמוד תורה כנגד כולם). קידושין מ, סע"ב (שכרו קדם למעשה). קהלת רבה יב, י. לעיל פ"ב ה"ה. וראה לעיל או"ח סי' נח ס"ה.
קלא ספרי עקב פמ"א (כשם שנגש על התלמוד יותר מן המעשה כך נתן שכר על התלמוד יותר מן המעשה). רבנו יונה בשע"י תשובה שיע"ג אות יד (בכפנים). מארי לאבות פ"א מ"ב (ב"ל). וראה גם לעיל פ"ב ה"ה (ומן השכר אבת לומר העונש הרב). פ"ג ה"ז. ק"א שם (מ"ה) והנה הילוק: עונש הגור והחמור על ביטול תורה שבכל הש"ס המדרשים ומדרשי רשב"י על כולן.
קלב אף שהן כריתות ומיתות כ"ד (תניא אנה"ת פ"א).
קלג ריבית מ, יא. י"ב. מדרש איכה רבה פתיחתא ב (מאסא של תורה). ירושלמי חגיגה פ"ה ה"ז (ב"ל). תניא שם. וראה לעיל או"ח סי' מו ס"א (שלא חרבה הארץ אלא מפני שלא רכבו בתורה תהלה כ"ו א"נ"פ שעסקו בה הריבה). שלחן המלך ה"א ע' עז ואולך הערות 15-14.
קלד קידושין ט, סע"ב. סנהדרין י, א. רמב"ם פ"ג ה"ה. מור וש"ע סי' רמז ס"ט.
קלה רמב"ם פ"ג ה"ג. מור סי' רמז. ומדלעיל ה"ז, ופ"ג ה"ד. או"ח סי' קנ"א.
קלו רמב"ם שם. מור שם. רמ"א שם סכ"ג.
קלז ראה רמב"ם פ"ג ה"א. לעיל ה"א. לק"ש הל"ד ע' 43 ואולך (ענין כתר התורה), ובענין 25 (שאו"ח רבת זכות מותרת).
קלח ר"ל עירובין פ"ג, א (לגורסא). רמב"ם שם ה"ג (בת"ל ודברי הכמות). מור וש"ע שם סכ"ג (דברי הכמות וחי"ת). וראה לעיל או"ח מדרה"ב סי' א ס"ב (בתורה שבכ"ע, וש"ע). לק"ש שם ע' 45 והערה 36.

תצה

הלכות תלמוד תורה פרק ד

שלא תשבח אלא בני שממית עצמו באהלי החכמים וכן אמר שלמה בחכמתו^{קטז} אף חכמתו עמדה לי חכמה שלמדתי באף היא עמדה ונתקיימה לי^{קטז} ועוד אמר^{קטז} כי מיני חלב יוציא חמאה בני אתה מוצא חמאה של תורה בני שמקיא עליה חלב שמצץ משדי אמו.

וכל היגע בתלמודו בצנעה מוכים שנאמר^{קטז} ואת צנועים חכמה.

וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו מתקיים כידו אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח^{קטז} שנאמר^{קטז} ערובה ככל ועמורה אם ערובה ככל רמ"ח איברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת:

י ברית כרותה שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח^{קטז} ועל כן במקום שאין בית המדרש בעיר^{קטז} אין לאדם ללמוד בביתו אלא בבית הכנסת שמתפללים בו אבל כשיש בית המדרש בעיר אין ללמוד יחידי בבית הכנסת אלא בבית המדרש^{קטז} בחבורה שנאמר^{קטז} חרב על הברדים ונאלו חרב על שונאיהם של ישראל שיושבם בר בבר ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמממששן שנאמר ונאלו^{קטז} שאין התורה נקנית אלא בחבורה^{קטז} ואמרו החכמים^{קטז} עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר^{קטז} אלקים נצב בעדת אל ואין עדה פחותה מעשרה^{קטז}.

ויש להם להתפלל בצבור בבית המדרש במקום שלומדים^{קטז} שקדושת בית המדרש גדולה וחמורה מקדושת בית הכנסת^{קטז} כמ"ש בהלכות בית הכנסת^{קטז}:

יא ולפיכך אסור להשיח שיחה במלח בבית המדרש^{קטז} כמו שאסור בבית הכנסת^{קטז} ואפילו מו שנתעמש אין אומרים לו רפואה^{קטז} בבית המדרש^{קטז} ואפילו שלא בשעת הלימוד^{קטז} ואצ"ל בשעת הלימוד^{קטז} שענשו גדול כמו שאמרו חכמים^{קטז} שמאכלין אותו גחלי הרמים:

קנה קהלת ב, ט.

קנו קהלת רבה פ"ב, ט. רמב"ם שם, ובפירוש המשניות ספ"ה דאבות. מור שם. וראה לק"ת יוקרא (ה, ד).

בלק (סג, ד).

קנו משלי ל, לג. ברכות ט, ג. וראה לק"ת בגודר נב, ד.

קנה נמשל יא, ב. ירושלמי ברכות פ"ה ה"א (לא במדרה הוא משבח). רמב"ם פ"ג ה"ב. מור וש"ע שם סכ"ב. וראה לקמן ה"י.

קנט עירובין נד, רע"א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

קס שבועות ג, כג. ה. עירובין שם. וראה תניא פ"ו (מו, א).

קסא ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. רמב"ם שם (לגירסת המור נער). מור וש"ע סי' רנו סכ"ב. וראה מגילה

כמ, א.

קסב ט"ז שם סק"ה.

קסג ראה מ"ז שם. פרישה שם סקמ"ו. ש"ך שם ס"ק כה. וראה לעיל סי' קנה ס"א (כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש והולך ללמוד וכה ונקבל פני שבתה).

קסד יומת ג, לו.

קסה ברכות טג, ב. תענית ג, א. מכות ג, א.

קסו אבות פ"ו מ"י. ברכות שם.

קסז אבות פ"ג מ"ו. ראה סה"מ מלוך ח"ד ע"י שח הע' 18*19.

קסח תהלים פב, א.

קסט משנה סנהדרין ב, א. מגילה כג, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ח ה"ז. וברע"א או"ח סי' נה ס"ב.

קע ברכות ז, א. רמב"ם שם ה"ג. מור וש"ע או"ח סי' צ ס"ה. לעיל שם סמ"ז (בבית המדרש הקבוע לריבם, אפילו אין בו רוב עם כמו בבית הכנסת).

קעא רמב"ם פ"ד ת"ש (מגוריה). הל' תפלה שם (גדולה). ש"ע סי' רנו ס"ו. וראה גם מגילה כו, רע"א.

קעב הלכות אלו בשותף לא הניע לדיניו. וראה מור וש"ע או"ח סי' קנב ס"א. לעיל סי' צ שם (גדולה).

קעג המב"ם פ"ד ה"ט (אין משהין אלא בדי"ת). מור וש"ע סי' רנו ס"ו (בגיל). וראה גם רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ז. מור וש"ע או"ח סי' קנא ס"א.

קעד רמב"ם הל' תפלה שם. מור וש"ע שם.

קעה ראה ברכות נג, א וברש"י שם ד"ה מרפא. פרקי דר"א פ"ב. וספרא שבת פ"ח ה"ב.

קעז רמב"ם פ"ד ה"ט. מור וש"ע סי' רנו ס"ו.

קעז עיני אליה רבה סי' קנא סק"א.

קעה ברכות נג, א.

קעט חגיגה יב, ב. ע"ג, ג. וראה מ"ז סק"ג. מאנרי אדה"י הקצרים ע"י שמה.

הלכות תלמוד תורה פרק ד

יב וכן אין ישנים בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי⁹⁹ אלא מדוחק⁹⁸ כגון מי שלומד יומם וילילה בבית המדרש והוא בענין שאם יצטרך לילך לישן בביתו ימשך מזה ביטול תלמוד תורה התירו לו לישן בבית המדרש⁹⁹.
ואם יבטול תנאי בשעת בנין הבית המדרש להתיר שיחה ושינה נתבאר בהלכות בית הכנסת⁹⁹:

יג וכופין בני העיר זה את זה¹⁰⁰ אפילו יחיד את הרבים⁹⁹ לקנות תנ"ך להנחת בבית המדרש כדי שיקרא בהם כל מי שירצה מן הצבור⁹⁹ בימיהם שלא ניתנה תורה שבעל פה ליכתב ועכשיו¹⁰¹ (ש) שניתנה ליכתב⁹⁹ כופין לקנות גם תורה שבעל פה כולה שהם ספרי התלמוד והפוסקים ומדרש אגדות שלמדו בהם גדולים וקטנים⁹⁹.
וגובין לפי ממונ⁹⁹ ואפילו עם הארץ חייב לתן לפי ממונו⁹⁹ וגובין בכל מוני כפיות כמו לשאר צרכי הרבים⁹⁹.

קונטרס אחרון

ג) הגה המנ"א בסימן ק"ץ³², וראי לא סבירא ליה כמו שכתוב הסמ"ע בסימן קס"ג³², להלק בין זמנם לזמן הזה. ואין לומר דסמ"ע מיירי דוקא בנביאים וכתובים, הוא דמאי שנא, ותו דמסיק ומכל מקום משום ביטול תורה כו'³² כמ"ש הרא"ש כו'³², והתם מיירי בכל הספרים ולא בבעלי מקרא להוד.

ומיהו היינו דוקא במאי דמפורש בתוספתא¹⁷ לכפות כל בני העיר כמו בית הכנסת דנגבה מכל בני העיר לפי ממונ³², אבל לכופ היתידים להשאיל לא מסתברא לכופם כשמצוי לקנות ואין קונה, מי שידו משגת וסומך על ספרים [של] היתידים שישאילום. ולזה נתכוין רמ"א סוף סי' רצ"ב, ששינה לשון הרא"ש בתשובה שכתב סתם חסרון ספרים, ורמ"א פירש וכתב שאין ספרים נמצאים, רצה לומר מלשון מצויים³²:

א"ח סי' נה סכ"ג (ספר תורה). סי' רפ"ו ס"ד (שאין יבולת כ"ד כל צבור לקנות נביאים שלמים).
קפח רבנו ירמיהו (מישרים נתב לא ח"ו, לענין בית שער הדלת להצניח אפילו נמנעין). ש"ת מהר"י מינץ סי' ז (אף לענין תנ"ך). רמ"א ה"מ שם. מאורי ב"ב ח', ב במשנה (אפילו אחד).
קפו רבב"ם הל' שכנים שם. מור וש"ע ה"מ שם. מ"א א"ח שם סק"א. וראה לקו"ש הל"ד ע' 211 הערה 46.
קפו נשין סי' א. וראה לעיל א"ח סי' שלד סי"ב.
קפח ח"א סי' קנ"ש (נמורה).
קפט עיין רמ"א חז"ח סי' קסג סוס"ג. ובש"ת מהר"ם פדוואה סי' חב. וראה ק"א סק"ג (כגו בית הכנסת דנגבה לפי ממונ). לעיל פ"א הל' ושי"ג.
קצ ראה ש"ת מור"ח מינץ שם (לענין מקוה). רמ"א שם. ובדלעיל פ"א הל' ד"ג (לענין שכר מלמדים).
קצא תהות מינוניות הל' תפלה פ"א אות ב, בשם תשובת מור"ח. רמ"א שם. ובדלעיל פ"א הל' ושי"ג.

קפ מניקה כח, א. מוכה כח, ב. תוע' כ', ג. תוע' כ', ד. ב ד"ה (בג"ל). רמב"ם ספ"ד (אין ישנים). מור וש"ע סי' רנו סמ"ו (בג"ל). וראה ש"ך סקמ"ו. לענין קבע ועראי – ראה לעיל א"ח סי' מר. מו סי' מ. סי' תרל"ט סי' וראה כ"ד השלחן סי' כג ס"ק כג.
קפא כ"ז פ"א מח"י תפלה ה"ו. דגא כ"ימחוק יוסף מנילה שם (הובא בב"ר רס"י קנא). שהרי שינה בבית המדרש. וראה ר"ן מנילה שם (ב, א) ד"ה ריבנא. רמ"א שם פ"א (לענין אבילה ושתיה). לעיל א"ח סי' תר"ט (לענין שינה בבית הכנסת).
קפב ראה ר"ן שם. לבוש א"ח סי' קנא ס"ב. מ"א שם ס"ק ב (לענין אבילה ושתיה). התערת וציונים 7/4.
קפג הלכות ולא ביטעו"ד לא הניע לדנין, וראה מור וש"ע סי' קנא פ"א לענין בית הכנסת.
קפד תוספתא כ"ז פ"א ה"ב (ס"ת ונביאים). רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"א (תנ"ך). הל' שכנים פ"ו ה"א. מור וש"ע א"ח סי' קנ פ"א. ה"מ סי' קסג ס"א. וראה גם לעיל

ציונים לקונטרס אחרון

- לח בתשובותיו כלל צצ סי' ג.
- לו ב"מ פ"א ה"ב.
- לז כמבואר ברמ"א חז"ח סי' קסג סוף סי' ג. וכ"ה כאן בפנים, ולעיל פ"א הל' ושי"ג.
- לח משא"כ במקום שמצויים ודרו משגת לקנות. וכן נפסק כאן בפנים.
- לח שכתב שעכשיו מחויבים גם לקנות גמרות (כנפסק כאן בפנים).
- לג ס"ק ב (לדליון דספרים מצויין בינינו לא נוהגין לכפות בקניות ספרים כ"א בס"ת).
- לד ויכולין כ"ד לכופ לבני העיר להשאיל ספרים ללמוד מהן (כנפסק כאן בפנים).

ועיר גדולה שאין הספרים שבבית המדרש מספיקין ויש ביטול תורה מחמת חסרון ספרים שאין נמצאים לקנות¹³⁸⁷ ויש יחידים שיש להם ספרים הרבה יש לבית דין לכופם להשאיל ספריהם לכל מי שיוזן משכון שזה כשווי הספר על פי שומת בית דין שאם יתקלקל הספר וישלם הפחת על פי שומת בית דין¹³⁸⁸.

[והוא הדין אפילו במקום שספרים מצויים לקנות אם איש עני הוא שאין ידו משגת לקנות מחוייב העשיר להשאיל לו על משכון וכופין אותו ולכך ראוי לכל ירא שמים לקנות גמרות קמנות הרבה כדי להשאיל לבני עניים ואמרו חכמים¹³⁸⁹ צדקתו עומדת לעד¹³⁹⁰ זה הכותב או קונה¹³⁹¹ ספרים ומשאילן לאחרים]:

יד ומותר לתלמיד חכם להודיע עצמו שהוא ת"ח במקום שאין מכירים אותו¹³⁹² אם צריך לכך¹³⁹³ ואי אפשר בענין אחר כגון שמעלילים עליו ואין ידו משגת לפיים בממון אבל אם ידו משגת לפיים בממון אסור להודיע עצמו כדי להנצל בכבוד תורתו¹³⁹⁴ שכל המשתמש בכותרה של תורה נעקר מן העולם¹³⁹⁵ ק"ו מבלשצר שנשתמש בכלי קדש¹³⁹⁶.

ואין צריך לומר הלומד כדי להתגדל¹³⁹⁷ ולהיות לו שם¹³⁹⁸ כשם הגדולים אשר בארץ או כדי להתפרנס¹³⁹⁹ במלמדות או דיינות והוראות וכך אמרו חכמים¹⁴⁰⁰ אל תעשה עטרה להתגדל בהם ולא קרדום להתנדף¹⁴⁰¹ בהם שכל הנהגה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם¹⁴⁰² אלא דבר בהם לשם ולשם פועלם¹⁴⁰³.

ואעפ"כ מי שאין בו יראת שמים לדבר לשמם אלא להתגדל או להתפרנס מוטב שיעסוק בתורה שלא לשמה משהתבטל ויפרוש כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה כמ"ש למעלה¹⁴⁰⁴:

מזו וגם למי שיש בו יראת שמים לא הזהירו ומנעו מלעשות קרדום אלא שלא יהיה תחלת לימודו בשביל להיות לו לאומנות להתפרנס בה שנמצא משתמש בכתר תורה תשמיש של חול לצרכו ועושהו כקרדום אבל אם למד לשם שמים ואח"כ אין לו כמה להתפרנס אם לא במלמדות או דיינות והוראות הרי זה משתמש בה לצרכו¹⁴⁰⁵ שאם לא יהיה לו מה לאכול לא יוכל לעסוק בה כראוי כשהוא מעונה כרעב ועירום או נפשות ביתו.

ואם יכול לעסוק באיזה מלאכה לפרנס את עצמו ומניח מלאכתו מלהתפרנס בה ומתפרנס מלימוד התורה התלמידים כ"ש שהוא משתמש בה לצרכה כלבר כי כדי שלא ליבטל

קצב ראה ק"א סק"ג.

קצג הרא"ש בתשובה כלל צ"ג סי' ג' ודמ"א בחי"ט סי' רצב ס"כ.

קצד כתובות ג' סעי' (תנ"ך). ר"ף שם (ד, כ). רא"ש שם פ"ד סי' יח. מדרש שוח"צ קי"ג ג' (ספרים). וכו"ה גירסת התוס' ב"ב קפ"ג א"ר"ה והא"י ב"ב ג' ב ר"ה דברים. שבעות מג' ב ר"ה וספרא.

קצה תהלים קי"ב, ג' מ.

קצו ראה דרשה סי' רנ"ג בשם מדר"ם. הובא במ"ז סק"א ושי"ך סק"ג.

קצז דר"ס ט"ו, סעי' (לאוניש). סמ"ג שם. תהות מיימונית (קאשמא) פ"ג ה"י (לצורבא מרבנן). רמ"א סי' רנו סוף פ"ב א.

קצח רמ"א שם.

קצט נמרא שם מוקדמא דרבי מרין. סמ"ג שם. תהות מיימונית שם.

ר' רבי ורתנן דר"ס שם. סמ"ג שם. תהות מיימונית שם.

רא הניאל פ"ה. נמרא שם (שנעשו חול).

רב אבות פ"ד מ"ה ונדרים שם (עמרה להתגדל) ובפרוש הרע"ב אבות שם) ורא"ש (נדרים שם). לעיל ה"ג.

רג ראה תוס' נזיר כג' ב ר"ה שמתוך.

רד אבות ונדרים שם (קרדום להתנדף). ובפרוש הרע"ב ורא"ש שם.

רה אבות שם. נדרים שם. רמב"ם פ"ג ה"י.

רו וכו"ה בסדרו רבנן. אבל ברמב"ם: לחפור בהן. ובנדרים: להיות עורר בו.

רז אבות שם. רמב"ם שם.

רח נדרים שם (לשם פעלם). פירוש הרא"ש שם (לשמם) – לשם התורה לידע ולהבין, לשם פעלם – לשם הקב"ה). וראה תניא ספ"ה (ריתני כדי לקשר נפשו לח' ע"י השגת התורה).

רט הלכה ג' (לדברי הכל, כשמקיים טח שלופר). ושי"ך.

רי כ"ח פ"ג ה"י. ודשו"ץ בש"ת תשב"ץ ח"א סי' קמ"ז. וראה לק"ש רמ"ז ע' 534 וא"י.

הלכות תלמוד תורה פרק ד תקא

מתלמוד תורה הוא מניח מלאכתו שהיה יכול לעסוק בה ולהתפרנס ממנה והוא נוטל שבר במלה ולא שבר תורה כמ"ש למעלה^ד ואף שלא יוכל לבא לידי ידיעת התורה כולה כשעוסק במלמדות מ"מ מקיים הוא מצות ודברת בהם שתעשם עיקר ולא במלה^ה משא"כ כשתפרנס ממלאכתו ויעשה אותה עיקר ותורתו עראי ומפלה בקביעות עתים לבד: מ"ז אך מי שחננו ה' שיוכל להתפרנס ממעשה דיו שיעשה עראי לבד ותורתו קבע אסור לו להתפרנס מהתורה^ו אף על פי שמניח מלאכתו ומעשה דיו כשביל זה שהוא שבר במלה דמוכח^ז.

ואפילו מתמנה להורות הוראות שיש לו פנאי הרבה לתלמוד ויוכל לבא לידי ידיעת התורה כולה מאחר שאם היה מתפרנס ממעשה דיו והיה עושה תורתו קבע היה מקיים מצות ודברת בהם^ח ואף שלא היה יכול לבא לידי ידיעת התורה כולה במשך זמן כזה שיוכל לבא עכשוו הרי אמרו^ט לא עליך המלאכה לגמור ולכך אין עליו להשתמש בכתר תורה בשביל כך.

אלא אם כן צריכים לומר שאין במדינה גדול בחכמה כמורה והוא בורח מן הגדולה והגדולה מחזרת אחריו^י שאז עון בירו להמנע והייב הוא להתמנות^{יא}.

ומאחר שנתמנה על הצבור אסור לו לעסוק בשום מלאכה בעצמו בפני שלשה^{יב} כדי שלא יתבוהגה והצבור מצווין לפרנסו בכבוד שלא יצטרך למעשה דיו כלל^{יג} ואפילו לעשרו^{יד} כמ"ש שם הגדול מאחיו גדולתו משל אחיו והוא הדין לכל גדול הדור ופרנס בכל מדינה ומדינה^{יז}:

י"ז אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון^{יח} אלא מחזירים אותו למוטב תחלה ואח"כ מוכניסים אותו לבית המדרש ומלמדים אותו^{יט} ואם אי אפשר להחזירו למוטב תחלה והוא דוחק ליכנס ללמדו^כ תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ולא כיהושע בן פרחיה שדחה לפלוני בשתי ידים^{כא}.

וכן הרב שהולך בדרך לא טובה אע"פ שחכם גדול הוא והכל צריכים לו אין למדים ממנו עד שיהזור למוטב^{כב}:

ריא פ"א ה"ב.
ריב כדלעיל פ"ג ה"ב, וישג'^א.
ריג שם ב"ב, ורשב"ץ פ"י קמח.
ריד כדלעיל פ"א ה"ב.
ריטו כדלעיל פ"ג ה"ב.
ריטז אבות ספ"ב, וכדלעיל פ"ב ה"ה, פ"ג ה"ב.
ריז ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ה, מור וש"ע ה"מ פ"י י"ט.
ריח ראה עירובין י"ג, ב. תנחומא ויקרא ג.
ריט ראה ע"ז י"ט, ב. רמב"ם שם, מור וש"ע שם, י"ד פ"י רמב ס"ד.
ריכ קידושין ע"ג, וברש"י שם ד"ה אמור, רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"ה, מור וש"ע ה"מ ס"ח ס"ד.
רכא רמב"ם שם, מור וש"ע שם.
רכב שבת ק"ד, א. יומא ע"ב, ב. מור וש"ע ה"מ ס"ח ס"ג.
רכג חזקין ק"ד, ב. וברש"י שם ד"ה ואיבעית, וראה גם ר"ל חזקין י"ג, א. רמב"ם שם, מור וש"ע שם פ"ה.

רש"י תענית כא, א ד"ה מלק. מוסף מ, א ד"ה א"א.
רכד ויקרא כא, י. ברייתא חזקין שם, הוריות מ, א. יומא י"ג, א. וראה רמב"ם הל' כ"ו המקדש פ"ה ה"א.
רכה חזקין ב"ח ס"י רמז ד"ה ומ"ש כל.
רכו חזקין ק"ג, א. וראה גם מכות י, א. ע"ז י"ג, ב. וברש"י שם ד"ה על. רמב"ם פ"ד ה"א (אין מלמדין אלא לתלמיד הגון). מור וש"ע ס"י רמז ס"ו, לעיל ה"ג (בלמוד לעצמו, ב' העות), ק"א סק"א (מעם החילוק ביניהם). לק"ש פ"ב ע"ג 48 (כשלוש לתעשר).
רכז רמב"ם שם, מור וש"ע שם, וראה תנ"א פ"ב, רכח אוצ"ל: לתלמוד.
רכט סוטה מ"ז, א (לאחר תולמדיהו, ובכחה נטמאות: לישו הנצורי). סנהדרין ק"ב, ב. וראה ק"א סק"א (ד"ש לומר דגם הרב צריך להכניס את עצמו לבית הספק אם א"א בענין אחר). לק"ש ח"מ ע"ג 35 ואיך (שנפיש בן ג"מ דעת הרמב"ם הל' רוצה ר"פ).
רל חזקין י"ג, א. רמב"ם שם, מור וש"ע שם פ"ה.

יך הרב שלמד ולא הבינו התלמידים לא יבעום עליהם¹⁷¹ אלא שונה וחוזר הרב כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה במעמדה היטב¹⁷² שנאמר¹⁷³ ולמדה את בני ישראל שימה בפהם ואומר¹⁷⁴ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא נאמר אשר תלמדם צריך אתה לשום לפניהם מעם המיישב תלמודם¹⁷⁵ ומשימו בלבם¹⁷⁶.

והתלמיד לא יחא כוש מהבירוי¹⁷⁷ לאמר לא הבנתי אלא שואל וחוזר ושואל אפילו כמה פעמים¹⁷⁸ ועל כך אמרו¹⁷⁹ לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד:

ימן כמה דברים אמורים שלא הבינו התלמידים את הרב מפני עמקו או מפני דעתם שהיא קצרה אבל אם ניכר לרב שמתרשלים בדברי תורה ומתרפים עליהם ומפני זה לא הבינו חייב להראות עליהם רוגז¹⁸⁰ ולהכלימם בדברים¹⁸¹ כדי לרוזם ולהדרם ובענין זה אמרו החכמים¹⁸² ורוק מרה בתלמידים.

לפיכך אין ראוי לרב להגות קלות ראש לפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאבול ולשתות עמיהם כדי שתהא אימתו עליהם וילמדו ממנו במהרה¹⁸³:

סליק תם ונשלם

רלט אבות פ"ב מ"ה רמב"ם שם ה"ה. מור וש"ע שם ס"א.
רמ רמב"ם שם (לרגע עליהם). מור וש"ע שם (לכעום עליהן). וראה שבת קק, ב (למירמא אימתא). רש"י שם ה"ה שלף (להראותם שהוא כועס). רמב"ם הל' רעות פ"ב ה"ג (ראה ענינו בפניהם שהוא כועס). לעיל א"ח סי' קנ ס"ג. לקמן ה"טו הל' שמורת גו"ט מ"ד. תניא אנה"ק סי' כה (קב, סע"ב. קנא, רע"א). לק"ש הכ"ז ע' 57 הערה 64. ליקוט פירושים לאנה"ת (קה"ת תשמ"ז) ע' קנא בהערה. שלחן המלך ה"ג ע' ער.
רמא ראה לעיל פ"א ה"ג.
רמב כתובות קק, ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה תניא אנה"ק סי' ג (קטז, א).
רמג רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רלא רמב"ם פ"ד ה"ה. מור וש"ע סי' רמו ס"א.
רלב ר"ע בביריתא נירוובין וד, ב (עד שלמדנו כו' להראות לו פנים). רש"י שם ה"ה להראות (לאת מעם בדבריו). רמב"ם פ"ד ה"ד (שיבינו עומק ההלכה). מור וש"ע שם. וראה לעיל פ"ב ה"א (לעמק הלכה כו' לאחר שנוגדו כו' כמעטותן בדרך קצרה). ק"א פ"ג (ד"ה ולזה שלדעת רש"י הינו מעטים בקצרה).
רלג דברים לא, יג. עירובין שם.
רלד שמות כא, א. עירובין שם.
רלה רש"י שם ה"ה אשר.
רלו ראה מה"ט מולוקט ח"א ע' שו. תורת מנחם ח"ל ס"ע 107 ואיק"ן.
רלז רמב"ם פ"ד ה"ה. מור וש"ע סי' רמו ס"א.
רלח רמב"ם שם ה"ה. מור וש"ע שם ס"א.

שאלות ותשובות זכתבי רבנו

השויכים להלכות שנדפסו בחלק זה

תשובת שאלה נידון בסנינים מלוטשים^א

התוכן העניין בקצרה^ב, יען כי הגה רוב השוחטים בסנינים שאינם מלוטשים המומחים משחזין הסכין להיות חדה הרבה ואזי אינה חלקה כל כך. ומעמם ונימוקם עמם שאם תהא חלקה לא תהא חדה כל כך כנראה בחוש (וכמשמעות לשון הרמב"ם^ג ושו"ע^ד סעיף ו'), ואזי קרוב לבוא לידי דרסה^ה אם לא יולך ויביא הרבה מאד, כמשמעות לשון הגמרא^ו ושו"ע^ז שם אפילו כל היום כולו כו'. ואף שכל היום כולו היא גזומא, מכל מקום משמע ודאי שצריך להולך ולהביא הרבה מאד להנצל מחשש דרסה^ח, ואזי אפשר לבא לידי שהייה כבהמה כמ"ש רמ"א^ט. לכך בחרו המומחים לעצמן דרך ישרה יותר להשחיתה ולהעמידה חדה ולא חלקה. ואף שהיא קרובה להיות כסאסאה, הרי אמרו בגמרא^י מאן יהיב לן מברירה כו'. ואף גם לפי משמעות לשון הרמב"ם^{יא} ושו"ע^{יב} שכל שאינה חלקה דמיא לסאסאה (דאם תימצא לומר דמשכחת לה סכין שאינה חלקה ואפילו הכי לא דמיא לסאסאה, אם כן למה לא הוכירו כלל והרי אינה חלקה, מאחר דלא תליא בהכי כלל, והוא ליה למימר בקצרה שהושחזה והרי מגעתה כמגע כו'), ואנו אין בקיאום כו' כמ"ש רמ"א^{יג}. היינו לכתחלה לחומרא בעלמא^{יד}. והיינו מעמא, דחסרון בקיאות אינו כראי לעשות ספק פגימה לאסור בדיעבד משום חוקת איסור דבהמה בחייה^{טו}, משום הדשו"ע^{טז} והרבה מהאחרונים פסקו בהרשב"א^{יז} וסיעתו [בדעת הר"ף^{יח}] דאין פגימה פוסלת אלא כשאוגרת לתוכה שום דבר דוקא, ואפילו כחוט השערה, ולואת החוק הרביר מאד לחוש מחמת חסרון בקיאות לפגימה גדולה כזו, ומשום הכי אינה אלא חומרא בעלמא לכתחילה^{יט}.

אמנם פשט לשון בה"ג^כ והר"ף^כ לא משמע הכי, וכמ"ש בפרי תואר^{כב}, אלא כמשמעות לשון הרא"ש^{כג} בדעת הר"ף, דכל פגימה שהוא מרגיש בצפון מקרי הגירת

א י הל' שחיטה פ"א ה"ח (סכין שהתשחטה והרי אינה חלקה אלא מגעת כמגע כו').
 ב א"כ י"ח ס"ו.
 ג כמבאר בשו"ע"ר שם ס"ק ת.
 ד חולין פ"א.
 ה פ"א י"ח ס"ב.
 ו מ"ז תורת הבית הארוך בית א שער ב (יג, א).
 ז ש"הש"ט מ"טרא דרב חסדא (י, ס"ג) שפגית סכין כהגירת צפורין (ותבאר בשו"ע"ר ס"י י"ח ק"א ס"ק ג).
 ח י"ח ראה פ"ד צ"צ מ"א, ה.
 ט ש"הש"ט ש"ה מ"טרא דרב חסדא דצ"ל.
 י ס"י י"ח ס"ג.
 יא כ"ה חולין פ"א ס"י כ"ה. ותבאר בשו"ע"ר ס"י י"ח ק"א ס"ק ג.
 יב ד"ה אבל הרא"ש, ש"ט (יג, א). פירוש המור וסיעתו בדברי הרא"ש בדעת הר"ף, שלא נפסל אלא בהגירת צפורין. וכאן מבאר בפירוש הפרי תואר, שפוסל אף פחות מפגית חוט השערה. וראה הדי"ש צ"צ קס"ב, ד (בתשובה חז"ר ב).
 יג
 יד
 טו
 טז
 יז
 יח
 יט

א נדפסה לראשונה בשו"ע"ר דפ"ר (במ"ח ס"י יח), והוגהה ע"פ האגרת המוקדמת (החלת יסוים כבת"ק), שרדפה בשלישיותה בא"ק רבנו ע"י קנ"ג ויולך. לענין סנינים מלוטשים ראה גם לקמן ס"י י. א"כ רבנו ע"י קפ"ה.
 ב מ"ה שהנתנו הש"י"בם במעוררש וקהלות רבות, לשחוט בסנינים מלוטשים דוקא, שלופש ונעשה צד לצד חזרו לפני השחוט הסכין, וקל יותר לחדדו ולהחליקו. ראה שארית יהודה שער הגילואים ס"י ל"ג. גידול תורה (ג), י"ט ע"י ת"ג. ש"ת דרב עם ביאורים והערות ע"י קס"ג.
 ג פ"א ה"ו (פה חלק ואנה חדה).
 ד ס"י ה.
 ה ש"ה ס"י כ"ג ס"ט.
 ו חולין לב, א.
 ז ראה שו"ע"ר ס"י כ"ד ס"ב א"ב (שבהולכה וחומא אין זה דרסה).
 ח ס"י י"ח ס"י. ותבאר בשו"ע"ר ס"י כ"ג ס"ד ק"ה האופנים שיש לחושש להם.
 ט חולין ז, ב.

צפורן, וכמ"ש הרא"ה¹¹ בחגיגה היא מלשון ויחגרו ממסגרותם¹². שהוא לשון דלוג¹³, ולא לשון חגורה כפירוש הרשב"א. וכן דעת רש"ל בים של שלמה¹⁴, שהשמיט בהעתקתו לשון הרשב"א דעל כל פנים בעינן שתהא אגרת שום דבר. ואפשר וקרובו לומר שכן דעת המ"ז¹⁵, שהעתיק לשון רש"ל, וכמ"ש בפרי מגדים¹⁶, עיין שם דסבירא ליה כפירוש הפרי תואר בהרא"ש ורמב"ם¹⁷. ודמיא לסאסאה לפי דעת הפרי תואר היינו שאינו מוגיש שום פגימה אפילו כל שהוא אלא שאינה חלקה מחמת חידודה ביותר, וכמ"ש הרמב"ם¹⁸, וכניסת הרי"ף¹⁹? והרא"ש סכינא חריפא דדמיא בו, ולא כמ"ש הרשב"א וסיעתו שהיא פגימה קטנה ביותר שאינה אגרת שום דבר לתובה. והלכך לפי דעת הפרי תואר²⁰ והפרי מגדים ברעת בה"ג ורי"ף ורמב"ם ורא"ש, אם תימצוי לומר שאין אנו בקיאים בדמיא לסאסאה כמ"ש רמ"א²¹, יש לחוש לספק איסור דאורייתא מחמת חסרון בקיאות (ורמ"א קאי בשמט הכ"י בשו"ע²²), וצריך להיות הסכין חלקה לגמרי. והוה דבר הקשה להיות חלקה וגם חדה להנצל מספק שהייה בכהמה, אם לא בסכין מלוטשת. ואף גם שימצאו שוחטים אומנים שיוכלו להשחיו אף סכין שאינה מלוטשת להיות חדה וחלקה, אך לא כולא עלמא גמירי אומנות זו. וגם כדו להשחיו כן הסכין נצרך שהות מרובה, ואין כל העתים שוות להשחוט, מה שאין כן במלוטשים קל הדבר להאומנים בלי שהות מרובה כלל.

זממוצא דבר נשמע כי חלילה לנו להוציא דבה על מדינות המקולין כזה וסומכין על הפוסקים המקולין בשיעור פגימה, וגם חלילה לכם להקפיד על מדינות המחמירין והוששים לדעת פוסקים המחמירים בשיעור פגימה²³. וכבאי גוונא מצנינו כמה הלכות שחלקו בהן הפוסקים ראשונים או אחרונים וברורות שלפנינו נהגו אבות אבותינו כדעת המקולין וברורות הללו רבו כמו רבו הנהגים להחמיר, כמו חדש²⁴ ותפלת ערבית בזמנה²⁵ וכבאי גוונא מוכא²⁶.

סימן ה

זאודות²⁷ איסור השוחטים שאסרו הקהל שחיטתן²⁸, אין מקום לחוש אלא כשאסרו למגדר מלתא דאיסורא לעשות סייג לתורה, כמ"ש הרא"ש בתשובה²⁹ הוכבא

כך בדק הבית (יג, א).

כג שמואל ב כב, מו.

כד ראה ערך ערך חדר. ש"ת צ"צ סי' מז אות ה.

כה חולין פ"א סי' לח.

כו סי' ח ס"ק ב.

כז מש"ז סוף ס"ק ב.

כח שם פ"א ה"ד (שלא הכיר שיעור לפגימה).

כט ד"ל שחיטה פ"א ה"ח (הרהר שהשיחה והרי אינה

חלקה).

ל (ה, א).

לא ראה ש"ת צ"צ סי' מז אות ו.

לב סי' יח ס"ו.

לג סי' ב, כרשב"א דלעיל, ולכן לא אמר הרמ"א כמ"ז אלא

לסתתרה.

לד ראה תהלת האגרת שם (אינו נודר מעולם מבלים

אפילו הם בני ימין), ואגרת פה. וראה ש"ת צ"צ י"ד

מס"י מז. פמ"ד צ"צ נב, א.

לה ראה שו"ע או"ח סי' תפס פ"ל. ש"ת רכנו פוס"י ג,

וכ" כ.

לו ראה שו"ע או"ח סי' רלג ס"א. דברי תהדות ברכות פ"ד

סוף ס"ק מו (ומקורב נתרש).

לז דאין חוששין להוצאת לעו על היראשונים. וראה כללי

הפוסקים והתוראה כלל קמט.

לח לתוכנה ראה נדיל תורה (ג, יז) ח' ע' שלה. ש"ת הריב

עם ביאורים ותורות ע' קמט.

לט ראה ש"ת צ"צ י"ד סי' קט אות א ואת ה.

מ ככל ז סי' א, לענין ציבור שהשילו חרם שלא ישחוט אדם

והלתי הבכח של הקהל ושחט אחר, שאסור נמנעם חשד

ומנעם קנס (כנפס בשו"ע י"ד סי' א ס"א, ובשוע"ר שם

ס"ק ג). ועוד כתב בתהלת דבריו שם, שרשאין הציבור

לאסור העותר משום מגדר מילתא (הובא בשוע"ר שם).

שאלות ותשובות

תקן

כפרי חדש סי' א' (ס"ק ל"ח)¹⁰¹, אבל לא בשביל דבר שבממון¹⁰². אבל אינו יודע למה אן חשש מפני המחלוקת¹⁰³ ח"ו.

סימן מ"ו

המבכה אני מאוהבי את אשר הודעתי נאמנה בישראל ככל סביבותינו אודות השוחטים שנתרבו מקרוב מצוק העתים ה' ירחם, ומסיגים גבול ריעיהם¹⁰⁴. אשר כי אף גם שאין לפסול שחיטתן משורת הדין, שהחשוד לדבר אחד אינו חשוד כל¹⁰⁵, ומה גם מאיסור קל לחמור¹⁰⁶. אמנם זהו כששוחט לעצמו דווקא, אבל הממונה לשוחט לאחרים, דמדונא דנגמרא¹⁰⁷ צריך להראות סכינו לחכם דווקא ומנדין על זה, ולפי¹⁰⁸ דעת הרמב"ם¹⁰⁹ וסמ"ג¹¹⁰ וסיעתם הנדויו הוא משום חשש פגימה ולא משום כבוד החכם, דאין מנדין אלא מי שמכוהו [להחכם] ח"ו ולא מי שאינו מכבדו אפילו בקימה וחדור שהוא מן התורה¹¹¹, כמ"ש בהגהות מיימוניות¹¹² הובאו ב"י ומ"ז סי' של"ד¹¹³ להלכה, וכל שכן בלהראות סכין דרבנן¹¹⁴. אלא דמשום חשש פגימה לחוד, משום דהרבה ישוב הרעת ויראת שמים צריך לבריקת הסכין¹¹⁵, הוי סגי להראות הסכין לאיזה תלמיד בעלמא כל שיועד דת ודין בבדיקת הסכין וירא ה' מרבים, ולא הצריכו להראות לחכם דווקא רק מפני כבודו של חכם¹¹⁶ כו'. ועיין תבואות שור¹¹⁷ דאף להרא"ש¹¹⁸ וסיעתו לא מהני מחילת החכם, משום דמחשש איסור נמי נענו כה, כשיטת הרמב"ם¹¹⁹ וסיעתו. אלא עיקר ההיתר הנהוג עכשיו שאין מראין הסכין הוא כמ"ש הרא"ש והובא בשו"ע¹²⁰ להלכה כי הם זהירים והרבה ישוב הדעת צריך כו'¹²¹. וכן כתב הב"י¹²² ורמ"א¹²³ בדרכי משה סימן א'¹²⁴ דלא די בחוקת כשרות דכל ישראל אלא שיודעים בו שהוא אדם כשר, עיין שם בדרכי משה. ואם כן איפוא, מאחר דתלמוד ערוך הוא¹²⁵ דעני המהפך בחררה ובא אחר וגמלו ממנו מקרי רשע, הוי הרשע אינו אדם כשר ואינו ירא את ה' ודאי, רק שבדבר שלא נחשד בו מוקמינן ליה בחוקת כשרות דכל ישראל, אבל לא מוקרי אדם כשר וירא שמים לכל מודה על האמת, כי הרשע ואדם כשר וירא שמים שני הפכים. ולואת לא מוכה השמועה, אם אמת הדבר שמו"ה אייזיק ממחניכם רוצה לקפח פרנסת השו"ב מוכחה מו"ה שמואל, והרבה מוטל חובה על מעלתכם וכל אנ"ש השומעים [לי] להתאמן בכל עוז להסיר

ג הל' שחיטת פ"א ה"ו (לפי שמופך על עצמו פעם אחת ויחה פגומה ויחטו בה).
נא ועיין סג (קמ, א).
נב ויקרא יט, לב. קידושין לב, ב. מור ושוע' סי' רמד ס"א.
נג הל' תלמוד תורה פ"ז אות ז.
נד ס"ק ה.
נה הולין י, ב (מודרנן וקרא אמטבתא בעלמא הוא)
נו כמבואר במור ושוע' סי' יח ס"ז.
נז הולין שם.
נח סי' יח ס"ק לת. וכו"ה בשוע"ר סי' יח ס"ק כג, וק"א ס"ק ט (במוסרי).
נצ הולין פ"א סי' כד.
ס סי' יח ס"ו.
סא ברבא לקמן ראה שול"ת צ"צ סי' יב אות א.
סב ס"ק יב. וכו"ה בק"א שם ס"ק ב.
סג קידושין נג, א.

נא ופ"ש שבמ"ק דבריו מוירי שלא פסלו בפרוש השוחט (ראה גם לקמן סמ"ז ז). ונכ"ך למד בתבואות שור סי' ב ס"ק לפ, שאם הקהל פסלו בפרוש שחיטת כל השוחטים וזלתי מבה הדוע נאסר מדינא. הובאו בשוע"ר שם.
נב ראה מ"ז ו"ד סי' יבא ס"ק נב (שבאומר הוא משעם עשו משגרת למשגרת).
נג ראה שוע"ר א"ח סי' תסח ס"י (שאף במקום שלא חל עליו נטוה התקום מדינא אסור מפני המחלוקת).
נד בדפוס הראשונה בהוצאת ויזשניץ תר"ו, והונהגה בקובץ יגדיל תורה (ג, ב) ב' עה, עפ"י כת"י 935 (עם הפניה בראשה: לירידי מוי משה אלי"ג), וכת"י 189. לתוכנה ראה שול"ת הרב עם באורים והערות עי' קענ.
נה ראה שול"ת ענק שאלה תר"מ סי' ד אות ב.
נו ראה שוע"ר י"ד סי' ב ס"ו. סי' קט ס"ד.
נז כמבואר בשוע"ר י"ד סי' ב ק"א ריש ס"ק זי.
נח הולין ה, א. מור ושוע"ר סי' יח ס"ז.
נצ ברבא לקמן ראה גם שוע"ר סי' יח ק"א ס"ק מ.

שאלות ותשובות

תקן

מכשול זה, ולדבר ג"כ על לב מו"ה אייזיק, ולהראותו מכתבי זה¹⁰, ולפרוס בשמי בשלום הרב המו"צ רמתניכב, ועמו הסליחה אשר לא יחדתי הדבור לכבודו, כי לא ידעתי אנהו, ולבקש מכבודו גם כן כזאת וכזאת, להעמיד על האמת והשלום.

זך' שלום ישום שלום בשעריכם דורש שלומם וטובתם מלב וגפש הפצה

שניאור זלמן בא"א ח' ברוד זללה"ה

סימן יסה

הנה¹⁰ לפי הנשמע עיקר קפידת הרב בגזירתו היתה על קבלת רשות ממנו דוקא. הנה הוא מבואר כדאי¹⁰ לגזור בחרם ח"ו, כי אין לזה מקור בפוסקים כלל. ואדריבא נהפוך¹⁰ כמות מבואר במו"ז (סי' א' סק"ד) שלא הקפיד אלא על השוחטים שאינן חכמים בלאו הכי דהיינו שלא הגיעו להוראה¹⁰. ומדקדוק לשון רמ"א¹⁰ שם חכם ומומחה בהלכות שחיטה, משמע דסגי במומחה [וחכם] בהלכות שחיטה לחוד, דאם לא כן הוה ליה למימר חכם לחוד. וכל"מ בהדיא בדרכי משה שם¹⁰. וכל"מ בהדיא כיום של שלמה¹⁰. ומשך ס"ק כ"ח רגילים אף בעלי הוראה כו', מכלל דגם באין בעלי הוראה סגי לגדול כן י"ח שנה על כל פנים. וכל"מ גם כן במהר"א (סי' קע"ז)¹⁰. ועל כרחך צריך לומר שלא נתפשטה בימיהם תקנת רבינו גרשום מאור הגולה שבסוף תשובת מהר"מ¹⁰ שהביא כתבואות שור¹⁰ אם לא נסחו הרב, כמו שיש הרבה תקנות שם שלא נתפשטו כמדיונות אלו כמו המעשר¹⁰ וכיוצא בו עיין שם בסוף תשובת מהר"מ. וכלאו הכי נמי צריך לומר כן, מולא מצא המ"א¹⁰ בדרכי משה¹⁰ סמך למנהגנו לטול קבלה כי אם על פי דרך¹⁰ הרמב"ם¹⁰ דוקא, ולא הביא תקנת רבינו גרשום מאור הגולה¹⁰ וכן כל האחרונים לא הביאוהו.

והנה מאחר שמן הדין אין על הרב לגזור [בחרם] היה השוחט יכול לומר אדרבה, כדון המנדה למו שאינו חייב נדויו¹⁰. ואם לא אמר אדרבה אין בזה קבלה על החרם, רק קבלה לשמוע לו למנוע מלשחוט למען השלום ולא קבלה בחרם כלל, מאחר שלא ענה אמן¹⁰ בפירוש או לשון אחר¹⁰ מפורש דוקא שמקבל על עצמו בחרם בפירוש. וגם אם היה מקבל בפירוש לאסור עליו דברים המותרים, וגם אם היה מקבל בפירוש על דעת הרב, מאחר שלא קבל טובה ממנו¹⁰ יכולים ג' הדיוטות¹⁰ להתיר בלי רשות. ולהיות כל

סד בכת"י: אם הוא מאנ"ש.

סה נדפסה לראשונה בהוצאת זשאטור טר"ו, והוגתה בקובץ יגדיל תורה (ג.) כ ע' תפג, עפ"י כת"י 189.

לטובתה ראה ש"ת הרב עם באורים והערות ע' קג. מי מותכן התשובת הרב נראה שהשאלה היתה, שהרב החרימם על השוחט החסדי, שלא ישחוט עד שהוא ינסתו ויתן לו קבלה, אם יצמח השוחט שלא ישחוט במסין מלוטש (ראה לעיל סי' ז).

סז בכת"י: חרבה דאיסורא.

סח תוכן הבא לקמן הוא גם בקונטרס אחרון סי' א ס"ק ג, וש"נ.

סט ראה ק"א שם, שמפירש גם כן בלא דלא בעינן שהגיע לתורה.

ע סעף א.

עא ס"ק ה.

עב פ"א סי' א.

עג דסגי באתנודי ע"פ טבח מוטרה.

עד (פראג) סי' תרל"ב.

עה במש"ח סי' א ס"ה.

עז שלא לפרס כלכנס בחרם להרים מעשר כו'.

עז ס' א ס"ק ג.

עח בכת"י: העת.

עט ה"ל שחיטה פ"ד ה"ג (עוד שישחוט בפני חכם).

פ שיטתו הרב דוקא.

פא כו"ד סי' שלד ס"ל. וראה רמ"א שם. ש"ת הרב עבם באורים והערות ע' קנג.

פב שאיכר מדין שבועת נטור, כמבואר ב"ד סי' רלו סי' ב. פג ו"ד שם.

פד כמבואר ב"ד סי' רכב ס"ב.

פה כמבואר ב"ד סי' שלד סכ"ז.

שאלות ותשובות

תקומ

זה פשוט במוסקים ובשו"ע לא ידעתי תחילה על מה נפל הספק ומחלוקת שם. וגדמה לי כי העיקר הוא על סבינים הלטושים¹⁹, וזו מחלוקת ישנה, וקשה לי להכניס ראשי בזה להכריע במכתב כי אם מפה לאזן שומעת השומע ישמע והחדל יחדל. ולהיותי בדרך בלא ספרים לא יכולתי להאריך יותר. בשגם עדיין איני יורד לסוף דעת החולקים מה זה ועל מה זה. ואם יודיעוני עלי לשלוח תשובתם בצדם איה"ש בבואי לביתי לשלום.

כ"ד אר"ן שניאור זלמן

וגם אם בנה יסודו על ספר תורת יקותיאל¹⁹, יש לי להשיב תשובות הרבה אם יהיה מן ההכרח¹⁹. וגם אם לא התירו ג' הריומות אין לאסור הבשר בדיעבד כמ"ש הפרי חדש (שם ס"ק ל"ח) בשם הרא"ש¹⁹ דאינו אלא קנס ולא מדינא, ולאחרים אין להחמיר¹⁹, והכא נמי בנידון דידן הבעלי בתים סמכו¹⁹ על השוחט וב' עדים המסייעין לו ואומרים [שלא] קיבל על עצמו החרם ולא האיסור בפירושו. וגם גזירות הרב ובית דין על כרחך לא היתה לחלוטין עולמית רק עד שינסתרו אחר יו"מ, וכיון שאמר הרב בפה מלא ברבים שאינו רוצה ליתן קבלה בשום אופן בעולם על למושים ממילא במלה גזירתו, מאחר שאין המניעה מהשוחט. וגם אם לא במלה אין לאסור בהפסד מרובה כמו בנידון דידן, כי הרב לא אמר חתיכה דאיסורא כי אם השחיטה, ולא פירש בהדיא שיהיה בשר הנשחט חתיכה דאיסורא כמבואר בס' שמלה חדשה (סי' ב' סכ"ב)¹⁹. וגם בעיקר הדין יש לדון על גזירת הבית דין ממ"ש הרמב"ם בהלכות ממרים¹⁹, כאשר יפרש המבי"ז נ"י.

בל הג"ל השבתי לשואלי על פי רשות ורצון הרב שצויה לשאול, ואמר בפה מלא שרצנה לבמל דעתו מפני דעתי כאשר הוגדר אלי נאמנה.

ואום שניאור זלמן הנ"ל

סימן יט

שאלה: באשה¹⁹ שיש לה וסת כדרך כל הנשים וכשהיא בודקת עצמה מוצאת ממש בכל יום על הער קרמין קמנים אדומים, ופעמים מובלעים בכגד, וגם נמצאים הקרמין הג"ל בשעת וסתה עם דם נותרה וניכרים לבד, ואין לה שום צער וכאב ולא חולי ולא מרגשת שום דבר, והקרמין הג"ל נמצאים על הער על הצדדין ולא בראשו. והנה זה זמן רב יותר מחצי שנה שלא תוכל האשה הג"ל לטהר מזה. והנה זה שמנה שנה שהיה לאשה הג"ל כאב והיתה מוצאת דם בהשתנה, אך כהיום לא הריגשה שום כאב. וסיננה

צ' נתבאר בשוע"ר סי' א' ס"ק ג' (שליפי ה'), אם שחם אצל אחרים שלא ידעו מהחם אין לקנסם כלל).

צ"א ולכן אין לקנסם.

צ"ב נתבאר בשוע"ר שם.

צ"ג ראה שם פ"ב (באיה אופן יכולים הב"ד לגזור ולאסור דבר המותר). שוע"ר ה"ל נ"ק גוף ונפש סמ"י (באיה אופן יכולים לקנסם).

צ"ד לתוכנה ראה שו"ת הרב עם ביאורים והערות ע' שמו.

פו רלעיל סי' ז.

פו סי' יח ס"ק ז' ר"ה ודנה ראיתי (שנמולין קבלה מחרב רמתא דקא משעם צעיר לזראות הסכין לחכם העיר ראה ק"יא סי' יח ס"ק ז' ר"ה והא דאמרין). והוא דלא כמובא לעיל מדרבי משה (שנמולתניו ליכול קבלה מחכם משעם הרמב"ם). והוא דעת תורת סי' א' ס"ק ג', וסי' יח סוף ס"ק לט.

פח בבתי: נעדר.

פח בשו"ת כלל ז' סי' א.

מי רגליה כמה פעמים, והנה לפעמים נמצא אחר הסינון על הבגד הקרמין הנ"ל ובשמתייבש הבגד הנ"ל לא ניכר אדמימות. וזה ימים לא כביר שנתחילה להרגיש קצת כאב בשעת המלת מי רגלים, ופעם אחת מצאה קצה אודם אחר המלת מי רגלים שלא בשעת וסתה, ואחר כך כשהגיע וסת קבוע שלה ראתה כדרכה לראות תמיד. ואנחנו לא נדע הדין לא מן הפוסקים ולא מן הקבלה איש מפי איש, ואל מי מקדושים נפגה, ומר כל רז לא אנים ליה, יורנו הדין, וגם הנהגת האשה האיך תהיה.

תשובה: ראשית דבר לקפול העד עם הקרמין שעליו ולקשור מלמעלה ולשחרו במעט פישרין מעת לעת, ואחר כך להתירו ולפתחו לראות אם לא נימוחו הקרמין מהורה בכל ענין³¹. ולבדוק בן ג' פעמים, ואז יש לטהרה לעולם בלי בדיקה זו³².

ואם ימוחו הקרמין ויהפכו לדם, אזי תקח לה מטלית נקיה ותשפשף אותה על שפתי כותלי בית הרהם מבחוץ, והיינו על השערות וסמוך להם לצד פנים, ואם תמצא קרמין אדומים על המטלית, אשר הן מהכנים הנולדים שם³³ וגם מבקעים שבעור לפעמים, אזי יש להלות גם קרמין אלו שמוצאה על העד שבודקת בה לבעלה לומר שהן גם בן דם הכנים³⁴, ולכן מוצאה אותן על צדדי העד³⁵, ומה שמוצאה אותן עם דם וסתה הוא לפי שדם הוסת מדי עברו על שפתי כותלי בית הרהם הולך עמו הקרמין האלו הנמצאים שם, וכן המי רגלים שסיננה.

ואם לא נמצאו קרמין אדומים על המטלית הנקיה ששפשפה בה³⁶, אזי אין תקנה אלא שתכין לה קנה דק ארוך, ולעשות סדק בראשו ולהכניס בתוכו צמר גפן, וגם יהיה כרוך הצמר גפן על ראש הקנה וסביבו³⁷, עד שיהיה שם כעובי האבר בנינו בראשו שהיא הצמורה, ולכרוך מטלית על צמר גפן ולקשרה מלמטה בחוט סביב הקנה, ואחר כך כשהיא צריכה להמיל מימי רגליה תרחוץ היא או אשה אחרת אותה בחלל כותלי בית הרהם היטב, עד שלא תמצא שום קורט אדום על העד שתבדוק בו אחר הרחיצה, ואחר כך תכניס אשה אחרת את הקנה הדק עם המוך שבראשה לתוך רחמה, ותדחוק אותו לפנים בידה כמו שאפשר, ובעוד הקנה דחוק ברחמה עם המוך שבראשו אזי תמיל היא מי רגליה על הארץ מעומד, או מושכבת על המטה אם קשה להאשה האחרת לשוח ולאחוז את הקנה בידה דחוק תוך רחמה כלפי מעלה כל משך זמן שהיא משתנת, ואחר כך תיכף ומיד תחזור ותבדוק עצמה היא או על ידי האשה האחרת בעד הבדוק ונקי, ואם נמצאו עליו קרמין אדומים בודאי הן מתמצית מי רגלים ולא מרחוץ, מאחר שלא נמצא כלום על המטלית שעל המוך שבראש הקנה, שהיה סמוך למקור בעת המלת מי

ק ורועה לבדוק אם הוא כן טהוליות. ובמבואר בשע"ר סי' קצא סי' ק, ושבדיקת שפופרת מועלת גם כדי לידע אם יש לה מכה (אף שהיא שלא בשעת תשנושי ושלא בשעה שמתלית מי רגלים).

קא היא בדיקת המוך שבשפתי מהר"ל סי' קנב, ושתי' מהר"י ווייל סי' כה, שהובאה ברמ"א סי' קצא, ובשע"ר שם סי' ק דב. אלא ששם סי' י' הוושש רבנו שהמוך אפשר לו לירד למטה מפרוהו, ולכן הוצרך רבנו קנה כל ותדחוק בו, ראה שתי' צ"צ י"ד סי' קא אות ג. סי' קנה אות ג. סי' שוב. סי' שמו ר"ח ועמ"ש. סי' שכתב: סי' של אות ג. שארית יהודה והפסות סי' ה.

צת כמבואר בשע"ר סי' קפח סי' ד, וסי' יז וסי' כה. וראה שתי' צ"צ סי' שוב.

צו כמבואר ברמ"א שם סי' מה. וראה שם סי' כג.

צז כמבואר בשע"ר סי' קנה מ"ו.

צח שתי' שם יעקב רמ"ל לו, ורס"ל לה (גו, א), ורס"ל לט. שתי' שבות יעקב רמ"ל סי' ענפ. סי' כ סי' קצ ריש סי' ק, ושם ר"ה ונתקנה נבוא ור"ה אחר שכתבתי. שתי' צ"צ סי' קא אות א"ב. סי' שוב. ובתכו הועם שם ושם, כמבואר בשע"ר סי' קצ סי' מה, דכין שלא הרגישו תולין במה שאפשר לתלות.

צט ראה צ"צ סי' קא אות ד.

שאלות ותשובות

תקיא

הגליה, וגם אחר כך מעט, עד שתחיל לברוק עצמה בעד הברוק ונקי כנ"ל. וכשתעשה
כן ג' פעמים או יש לטהר קרמין אלו לעולם¹⁰⁰. אך לכתחלה יש להזהירה שלא להרבות
בבדיקות כל כך¹⁰¹ מדי יום, רק כשמרגשת קצת בעצמה¹⁰² או סמוך לוסת¹⁰³, או לפני
תשמוש ולא אחר כך כמ"ש בהגהות מיימוניות¹⁰⁴.

הלכות עיסקא¹⁰⁵

בש"ך הור"מ סי' צ"ט סק"ו פלגא מלוה אינו רק כשאר בע"ח¹⁰⁶. וצע"ג שהוא נגד הרי"ף
והרא"ש פ' המקבל¹⁰⁷ עיין שם בהרי"ף ובהרמב"ם¹⁰⁸ ומוש"ע יו"ד סי' קע"ז סל"א.
ועיין בכנסת הגדולה סי' ק"ד¹⁰⁹ ס"א¹¹⁰ שלמד מדברי הרי"ף הללו למי שלקח סהורה
בהקפה כו'¹¹¹. וצע"ג דמעמיה דהרי"ף לא שייך כי אם בעיסקא משום דלא קני להו אלא
לאיעסקו בהו כו', עיין שם בנמרא¹¹², ובהגהות מיימוניות סוף ספר משפטים סי' י"ב.
וכל שכן כשקפן עליו כמלוה. כ"ה בהר"י כה"ג שם בהגהת כ"י סמ"ח כ' הריש"ך וצע"ג.
וכן המ"ז בחו"מ סי' צ"ו חלק על הב"ח בזה. ובמסגרת השלחן¹¹³ העתוק דברי הש"ך
ודברי כה"ג, והם זה לעומת זה, ושניהם פלא גדול וצע"ג. וכ"מ בהר"י בש"ך י"ד סי' קע"ז
דקרי לה גניבה ממש. אח"כ ראיתי בצ"צ סי' ק"ז שהשיג כן על הב"ח¹¹⁴ שבכנסת
הגדולה. וצריך לומר דכוונת הש"ך לומר¹¹⁵ שאינו נאמן במנו גנד חוקה אלא כפלגא
דפקדון דברשותא דמרא קאי אבל פלגא דמלוה כיון שהאחריות עליו אף שאינו יכול
להוציאו לאו ברשותא דמרא קאי ולא מהני מינו לאפקו מחוקה שכל מה שביד אדם הוא
שלו אינו נאמן לומר שהוא שלו אלא בעדים דוקא¹¹⁶.

והדו"ח הלוואת האסיגנעיש¹¹⁷, אינו מבין כלל, דהחיתר בשמ"ח¹¹⁸ הוא למכרו בפחות
משווי בשביל קדימת המעות, אבל הכא נמכרים ביותר משוויין בשביל אחרון
המעות¹¹⁹. ועיין מ"ש הב"י י"ד סי' קע"ג בשם הרישב"א¹²⁰ ממבט ברצלונא על מנת כו'¹²¹
דאי אפשר דלא שבת כו' וכל השבת כו'. וכל שכן הכא שמוסיף על שער שבשוק והיא
רביית קצוצה¹²² לפע"ד.

קב רמ"א סי' קצא, ושע"ר שם ס"ק ג.
קב ראה שו"ת צ"צ סי' קנב. חידושי צ"צ קפ"ג.
קב שבבואר מבי' קצ ס"א שצ"יכה לברוק.
קב שבבואר מבי' קפ"ט ס"ב שצ"יכה לברוק.
קב פ"ד אות כ. וראה שו"ת סי' קפ"ט ס"ג.
קב נדפס בשו"ת דפ"ר מוק חו"מ, בבורחת: גם זאת
נמצאו דברי קדשו.
קב ולכן כשיש לו בעל חוב כשבר ואין לו ממה לפרוע יכול
לחבוע מנעות אלו.
קב קד, ב: רבא אמר להבי קרו ליה עיסקא דאם מת לא
יעשה נטלמלון אצל בניו. ובר"ף שם (סב, א): ואי
איכא עליה דדימנא בתובה או שער חוב ולכא נכסי
למונא לית להו מהני נטלמלון דעיסקא. ולא מדי אלא
סי' ט.
קב וה' שלוחים פ"ו ה"ה.
קב בהגהות הגור שם בשם הב"ח מוס"י גז.
קב שאין לאחרים חלק בהם.
קב קד, ב.

קב סי' צט ס"ק ח.
קמו מוס"י צו.
קמו בהמשך למה שכתב לפני זה שם, שאם (זה שבעלי
חובות תובעים ממנו, וראו אצלי ממון) יש לו עדים
שקובל עסקא, ומעון שמננו זה הוא מועדעסקא, נאמן במינו.
וע"ז ממשך וכותב שיה אינו אלא כפלגא דפקדון כו'.
ק"ו כשבואר ברמ"א שם, לענין אומר שעסקא הוא ביד, ואין
לו עדים.
ק"ח שמוכר שטרות אסיגנעיש ביותר ממהיר, כדי
שהקונה ישלם לו עכרים אחריו זמן מסוים במשכנו
אחר. לתוכן קמט זה ראה שו"ת הר"ב עם ביאורים והערות
עו שמו.
ק"ט ראה שו"ת ה"ל רבית ס"ח וע"ג.
ק"ב ראה שו"ת שם סכ"ט, שבנעות אמור להחיל אפילו
כשקדמים מנעות על מנעות אחרות.
ק"ב בשו"ת ח"ג סי' רב.
ק"ב שיפרע עד מ"ו ימים (ומכר לו ביותר ממחירו בעת
הדא) אמור, וראה שו"ת שם סכ"א, ב.
ק"ב ראה שו"ת שם סוף סכ"ט.

שאלות ותשובות

תקיב

חולי הפאר פאל קכד

לידויו מו' ישע'א קכח נ"א

הנה אודות החולי המצוי קצת בנשים שקרוין פאר פאל, שכתבו כמה תשובות אחרונים שהוא נפילת המקור קכז, הוא החדר או הרחם, ששלשתן דבר אחר הוא בלשון חז"ל קכז, שהוא מקום שהולד נוצר בו ומשם דם נרתה ויוצא קכז. ולפעמים הוא נעקר ממקומו ונופל למטה לבית החיצון שבלשון חז"ל קכז לפי דעת האחרונים הנ"ל.

אמנם מרום מעלתו שמעתי שאינו כן, שהמקור, הוא החדר הרחם, אינו נופל למטה לעולם, רק הפאר פאל הנ"ל הוא נפילת צואר הרחם בלשון הרמב"ם פ"ה קכז, והוא מתוח בחוזק ומחובר במקומו בעצבים ומיתרים, ולפעמים ניתק ונופל ותלוי למטה. ודברי מעלתו נתקבלו אצלי מאד. אך זאת באתי לשאול ממעלתו, מאין בא דם לשם, שנראה לעין כשהאשה מכנסת לשם צמר גפן או בגד פשתן ונוגעת במעי התלוי שם, היא מוצאת לעולם דם על הצמר גפן או בגד פשתן קכז. ויש להסתפק בדם זה אם הוא מן החדר ומקור הנ"ל, או יש תלות באיזה מקום אחר הנעלם ממני.

ולתשובתו אני מצפה להודיעני באר היטב סיבת הדם הנ"ל ומקום מוצאו, אם אינו מן החדר ומקור הנ"ל. ולמחול ולשלוח לנובערנא שמאליינסק קכז לגאראד על אדרעם שלי ויגיע לידו. נא ונא.

כן דברי המבקש אוהב נפש הורש שלומו ומותו מלב ונפש הצפצ

שניאור זלמן באמ"ו מו' ברוך זלה"ה

קכט משנה מ, א.
קל ה"ג. שוע"ר סי' קכג ס"ק א. נודר"ב (ד"ה אבל אם,
ובירש הגרסה הב').
קלא במענה שלו: זה דומה בתכלית לצורה הנעשה בכשר
השנים הנקרא שקאריבש שמנניקה קלה לבשר הנ"ל
יוצא דם. וממשיך ומבאר כמה אופנים בה.
קלב ע"ר מוח סמולנסק, עמור העיירה [לאר"י] על הכתובת
שלי.

קכד נדפס באנרות קודש שלו אנרת מנ.
קכז ר"ק, דוקמור, מו"ם לימוד תחלואי הילדים. המוננה
שלו באיזכה הועתק, חלקו בשו"ת צ"צ סי' שרד אות
יה, ובשלימות בכנסת הגדולה (סי' ג ע' 92), ובאנרות בעל
התניא סי' קד.
קכו ראה שוע"ר סי' קכח ס"ק ; וש"נ.
קכז נדה ת, ב, נא, תנ"ב סו. א. וראת שוע"ר סי' קכג ס"ק
א.

קכח רמב"ם פ"ה ה"ג. שוע"ר שם.

פרק אחד שחרית*

פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית יצא ידי חובתו.¹ לא קשה מידי מיותר הקב"ה כ"ו,² וכל מי שאפשר לו לעסוק כ"ו³ (והחזק לומר דמיירי הכא באפשר בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית לכד ולא יותר, דמאי פסקת), דהכא מיירי⁴ בנהגה מיגיעו שגדול מירא שמים הנהגה משל אחרים,⁵ וכל הרוצה שלא להנות כשמואל כ"ו.⁶ ומצוה לומר בפני עם הארץ,⁷ שיבין מעלת התורה שעוסקים בה התלמודי חכמים המתפרנסים בחיי צער כדרכה של תורה פת במלח כ"ו וחיי צער כ"ו⁸ או שמצפים לשלחן אחרים אבל אינה חובה של תורה⁹ משום והגית כ"ו¹⁰ ויורצא ידי חובתו בפרק אחד כ"ו. והעונש הוא כמו שאפשר לו לעסוק בת"ת ולהתפרנס משלו בריוח די מחסורו¹¹ לו ולמפלא דתלו ביה שלא בחיי צער.

אמנם כל זה הוא לענין חיוב מצות תלמוד תורה (שהיא חובה גם אף על התלמוד חכם גדול הדור היוזע כבר כולה, כיהושע בן נון שאמר לו הקב"ה והגית בו כ"ו), אבל להניע לדיעת התורה היא פלוגתא דרבי ישמעאל ורשב"י (רפ"ו דברכות), דרשב"י סבורא ליה שאי אפשר להניע לדיעת כולה אלא בעסקו בה תחלה יומם ולילה כמשמעו, וזהו שאמר רשב"י תורה מה תהא עלי,¹² ויבטח בשם ה' להיות מלאכתו על ידי אחרים,¹³ וכרשב"י ששלחו לו יורדי הים דרוגות רבות.¹⁴ וגם חובה של תורה היא לקבל

כאלישע, ושאונו רצה להנות אל יתנה כשמואל הרמתי (שלא רצה להנות). ובהו אמרין דמינ כ"א שחרית כ"ו.
 ח המעט שאמר רבא במנחות שם, שמונה לאמרו בפני עמי הארץ (דמינ קב"ש של שחרית כ"ו). ופרש"י שם (ד"ה מצוה, כ"שן שני): סברי הך רבנן דמינ פפרי נפשיהו בקרית שמעו ויתבי מילי ונאו וגרסי שמע מינה שבר גדול יש.
 ט אבות פ"ז מ"ד. הל' ת"ת פ"ג ה"א.
 י כאמור בבבבית לה, ב לדעת רשב"י, שאלאכתי נעשית ע"י אחרים.

יא כן נתבאר גם בקי"א שם (ד"ה ולרבי ישמעאל), דלאו חיובא דאורייתא לחיות חיי צער או לבנות שמלאכתו תיעשה ע"י אחרים; אלא שם נבאר ואת בתחלת תלמודו, וכאן – אחר שלמד כבר כל התורה, כדלקמן, וכ"ה בתל' ת"ת בפנים פ"ד סוף ה"ו, שדחת פ"א שחרית כ"ו, ממעט הנהג בהם מנהג דרך ארץ, הוא רק אחר שכבר למד כל התורה.

יב ויהושע א, ה. ומבואר בקי"א שם (ד"ה והנה חילוק), דבפנים פ"ד סוף ה"ו, שלאחר שבבבית למד כל התורה ישגארה עולין קו מצות ודגיון גז.

יג כן נתבאר בקי"א שם (ד"ה ולרבי ישמעאל), שכל החיתר הוא רק דלי מחסורא, ולא לעשות מלאכתו קבע כדי לקנות עושה, (אלא דרשם נבאר ואת בתחלת תלמודו, וכאן אחר שכבר למד כ"ו, וכ"ה בפנים פ"ד סוף ה"ו, שגם אחר שלמד כ"ו צריך לעשות מלאכתו ארעין).

יד וכן נתבאר בקי"א שם (ד"ה ולרבי ישמעאל).
 טו ראה כ"ב פ"ד, ב (ברבי אלעזר ברשב"י).

א תוכן האמור כאן נתבאר בתל' תלמוד תורה פ"ג קי"א (ד"ה והנה חילוק). ואפשר שהיא מתדורה אחרת נאותו חלק בקי"א. חלקו ענתק בחידושי צ"צ (ע"ב), א ד"ה וזה הלשון שצנארו), והשלטון במגדל עין (ע"ב), ש"ת רבנו (הוצאת תלמוד ע"י 274). הל' ת"ת עם הערות תויננים (כרך ה ע"ב 621). ובשלימות יותר והוספות נמצא בהערקה (מכתריק אדמו"ר הג"צ, בר"ה חסידים הראשונים) שם ע"י (645), שנועקת לקמן (וגם הנוסח כאן דונה, עפ"י נוסח תל').

ב רב אמי במנחות צ"ב, ג. ואף שלא קי"ל כותיה לענין הרוצה לתלמוד חכמות אמונת העולם, כמבואר בתל' ת"ת פ"ג ה"ו, וש"ג מ"ב קי"ל כותיה לענין העוסק בפרנסה, כמבואר בתל' ת"ת פ"ג ה"ד ופ"ד סוף ה"ו. ונלמד ממי"ש כסמ"ג מע"י ג (צה, א), ובהנהגת מיינונית הל' ת"ת פ"א אות ג, וברמ"א שם, ובש"ך שם סק"א, שבשעת הרהור מיני אפילו בק"ש שחרית וערבית.

ג פתוחתא לאיכה רבה ס"ב. ומבואר בתל' ת"ת פ"ד ה"ו. וכן קושטא בקי"א שם (סד"ה והנה חילוק), לרשב"י שם, דמינ קב"ש שחרית וערבית.

ד מתהירין צמ. מינ"א. ומבואר בתל' ת"ת פ"ג ה"ו.

ה תורה, מותר אפילו לומר חכמות אוח"ע), וכאן נבאר להלכה (שגם אחר שכבר למד כל התורה לא הותר אלא לעוסק בפרנסה, כמבואר בתל' ת"ת פ"ד סוף ה"ו).

ו ברכות ה, א (גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים). וראה שטי"ר הל' מבייה ומתנה ס"ט.

ז ברכות ג, ב: הרוצה להנות (משל אחרים, יש"י) וינה

תקיד

הוספות

על עצמו חיי צער כדרכה של תורה עד שידע כולה¹⁰, שהודיעה הוא מצוה בפני עצמה וחרבור וההגיון בה יומם ולילה מצוה בפני עצמה כמ"ש בהלכות תלמוד תורה¹¹. אך כל זה הוא כמי שדעתו יפה להיות תלמוד חכם¹², שהוא עיין התלמוד של כל התרי"ג מצות כולן¹³ הצריך משך זמן רב מאד¹⁴ ובלי הפסק ובימול לחרוש בשעת חרישה ולקצור בו¹⁵, אבל מי שאין דעתו יפה להיות מבעלי תלמוד רק להיות מבעלי משנה לבר, לא שייך בו תורה מה תהא בו¹⁶, שאי אפשר לו להורות כלום ממשנתו ונקרא בור ועם הארץ¹⁷, רק לקיום מצות הגיון בלבד מודה רשב"י שאינו חייב מן התורה להיות חיי צער כשנחנה מיגיעו, אלא די מחסורו, וגם לא לבטוח על ה' להיות מלאכתו ופרנסתו על ידי אחרים, וגם אינו מחוייב ליהנות, שגדול הנחנה מיגיעו בו¹⁸, ויוצא ידי חובתו בפרק אחד שחרית בו¹⁹, פרק אחד דייקא שהן הלכות²⁰ שבמשנה וברייתות בו²¹, ובכה"ג מירי רשב"י במנחות פ"א.

* * *

יט כמבאר בהל' ת"ת פ"א ה"ד, וש"ג.
כ ראה הל' ת"ת פ"ג ה"א-ב (המש שנים משנה חמשה שנים תלמודי כי בעשירי שנים בו).
כא כמבאר בברכות שם (לה, ב): אפשר אדם הורש בו תורה מה תהא עליה.
כב וכן הוכיח בק"א שם (ד"ה ומידו זה).
כג סוטה כב, א.
כד ראה גם תניא אנה"ק רפ"א כפ.

טז שהו גם לדעת רבי ישמעאל החולק על רשב"י בברכות שם, כדלקמן פר"ה חסידים הראשונים (וראה לקמן שם בתולה: וגם ס"ל [רשב"י] דחובת של תורה היא לקבל עליה חיי צער). וכ"ה משמעות הל' ת"ת פ"ג ה"ג-ד (אמנם בק"א שם נתבאר, שגם בתחלת לימודו אין חוב להיות חיי צער בו).
יז פ"ד סוף ה"ז וש"ג ובק"א שם (רד"ה ותנה חילוק).
יח וכן נתבאר בק"א שם (ד"ה ומידו זה ד"ה ומידו הדינו), ובפנים שם פ"ג ה"ד.

מאמר חסידים הראשונים*

חסידים הראשונים היו מתפללים מ' שעות ביום כו"ב מתוך שחסידיהם הן תורתן משתמרת. בספר חרדים קריב לסופו במצות התשובה ספ"ג, כתב בשם האר"י לה, שהתבודדות והדיקות מועיל לנפש שבעתים מהלמוד. וקשה שא"כ למה הוצרכו כגמרא למעם התורתן משתמרת.

יזבן מתחילה על פי נגלה, בהקדם להבין דאיתא במנחות פ"א דצ"ט ע"ב אפי' לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימיש (את) ספי התורה הזה מפיך כו', עד ומצוה לאומרו בפני עם הארץ, דלכא' יש להקשות על זה טובא ממאמר ויתר הקב"ה כו' ולא ויתר על ביטול תורה, וממאמר כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק כו', ודוחק לומר דהכא מיירי באפשר בפרק אחד לבד ולא ויתר, דמאי פסקת. ועוד קשה טובא לכא' על רבי שמעון בן יוחאי במנחות שם, מדריה אדריה דרפ"ו דברכות, סבירא ליה דמ"ש לא ימיש כו' והגית בו יומם ולילה, דברים ככתבן ממש.

והדרישין לקושי ראשונות, דהכא במנחות מיירי בנהנה מיגיע, שגדול מירא שמים בנהנה משל אחרים, וכל הרוצה שלא ליהנות כשמואל כו', ומצוה לאמר בפני עם הארץ שיבין מעלת התורה שעוסקים בה הת"ח המתפרנסים בחיי צער כדרכה של תורה פת כבולח כו' והיי צער כו', או שמצפים לשלחן אחרים, אבל אינו חובה של תורה משום והגית כו', ויוצא ידי חובתו בפרק אחד כו'. והעונש הוא כמי שאפשר לו לעסוק בתלמוד תורה ולהתפרנס משלו בריוח די מחסורו לו ולמפלא דתלו ביה שלא בחיי צער.

אמנם ליישב דברי רשב"י דסבירא ליה רפ"ו דברכות דהיא חובה של תורה לעסוק בה יומם ולילה ולבטוח ושה"י מלאכתו נעשית על ידי אחרים. הענין כי כל הסוגיא דמנחות" הוא לענין חיוב מצות תלמוד תורה שהיא חובה גם על התלמיד חכם גדול הדור היודע כבר כולה כיהושע בן נון, שאמר לו הקב"ה והגית בו כו', על זה אמרינן במנחות דבנהנה מיגיע יוצא לבולא עלמא" בפרק אחד שחרית ובפרק אחד ערבית. אבל להגיע לידעת התורה היא פלוגתא דר' ישמעאל ורשב"י, דרשב"י סבירא ליה שאי אפשר להגיע לידעת כולה אלא בעסקו בה תחלה יום ולילה כמשמעו, והוא שאמר רשב"י תורה מה תהא עלי', דלשון זה שייך על ידיעת התורה ולא על מצות והגית, וסבירא ליה לרשב"י דכבדי להגיע לידעת התורה יבטח בשם ה' להיות מלאכתו על ידי אחרים, וברשב"י

1 הבא לקמן הובא ונסמן לעיל ד"ה פרק אחד (ומה שניתוסף כאן, ציוין לקמן).
2 ותבאר בהל' ת"ת פ"ג ק"א (ד"ה והנה חילוק).
3 ח דמרייב בכן דטא שלמד כבר כל התורה כולה. ונתבאר בקו"א שם.
4 משא"כ לענין חכמת אדו"ע יש שם פלוגתא אם יוצא בפ"א שחרית כו', וקיי"ל (פ"ג ה"ז) דלא סגי בפ"א שחרית כו'.

א נתיק מ(ה)עניקה מ(כ)ת"ק אדו"ר העמח צדק, והם דברי רבנו מוחק הנועתיקים לעיל ד"ה פרק אחד, במהדוריו מורחבת יותר והוספת פרטים בתחלה וסוף.
ב בריות לב, ב. הל' ת"ת פ"ד ה"ה.
ג ברייתא שם. הל' ת"ת פ"ד ה"ו.
ד כיוצא הדפוסים סוף פ"ד (פס"ה).
ה הובא בהל' ת"ת פ"ד ה"ה, וש"נ.

ששלחו לו יורדי הים דורונות רבות, וגם סבירא ליה רחובה של תורה היא לקבל על עצמו חיי צער כדרכה של תורה עד שידע כולה. שהדיעה היא מצוה בפני עצמה, והדבור וההגיון בה יומם ויללה היא מצוה בפני עצמה, כמ"ש בה' ת"ת.

אך כל זה הוא כמי שדעתו יפה לחיות תלמיד חכם, שהוא עיין התלמוד של כל התרי"ג מצות כולן, הצריך משך זמן רב ובלי הפסק וביטול לחריש בשעת חרישה ולקצור בו. אבל מי שאין דעתו יפה לחיות מבעלי תלמוד רק לחיות מבעלי משנה לבר, לא שייך בו תורה מה תהא עליה, שאי אפשר לו להורות כלום ממשנתו, ונק' בור ועם הארץ, רק לקיום מצות הגיון לבר, מודה רשב"י שאינו חייב מן התורה לחיות חיי צער כשנהגה מיגיעו אלא די מחסורו בו, וגם לא לבטוח על ה' לחיות מלאכתו ופרנסתו על ידי אחרים, וגם אינו מחויב ליהנות שגדול הנהגה מיגיעו בו, ויוצא די חובתו בפרק אחד שחרית בו, פרק אחד דיקא שהן הלכות שבמשנה וברייתות בו, ובהכי מיירי רשב"י במנחות שם'.

וגם לרבי ישמעאל דפליג על רשב"י וסבירא ליה להנהיג בהן מנהג דרך ארץ, מכל מקום יש הפרש בין מצות ידיעת התורה, דעל זה אמר כל מי שאפשר לו לעסוק בו¹⁰, ואינו יוצא בפרק אחד שחרית בו, אף שנהגה מיגיעו, וגם צריך לחיות חיי צער בו. משא"כ לגבי מצות הגיון בו¹¹.

וזמזמא דבר נשמע, דכשם שיש חילוק גדול וחומר החיוב בענין העסק בתורה במצות ידיעת התורה מבמצות הגיון, כך עד"ו יתפרש דברי הארז"ל, דהנה מ"ש הארז"ל שמצות הדבקות גדול מלימוד התורה וזהו נגד קיום מצות והגית בו, אבל וראי חובה להניע למצות ידיעת התורה ולא יפטר ממצוה זו על ידי ההתבודדות והדבקות¹², רק אם כבר יודע כל התורה, או שאי אפשר לו כלל להגיע לידיעת התורה כגון מי שאין דעתו יפה בו¹³, רק לקיום מצות הגיון י, על זה כתב הארז"ל בהדבקות גדול יותר בו. ובהכי אתי שפיר דלא קשה מידי מהגמרא, דמה שהוצרכו בנב' למעם התורתן משתמרת היינו על מצות ידיעת התורה, שמחמת עוסקם מ' שעות בכל יום בתפלה היה יכול להיות שישכחו ח"ו מידיעת התורה, וכל השוכח דבר אחד בו¹⁴, ולכן אמרו שתורתן משתמרת, והיינו שמחמת גדול אהבה ויראה שלהם לא היו צריכים לחזור על לימודם כי היו זוכרים מאד. ועל מצות והגית היו מתפללים בו¹⁵ שהיו צריכים לקיים מצות והגית¹⁶, והיינו כמ"ש הארז"ל¹⁷.

* * *

¹⁰ משנה אבות פ"ג מ"ח. מנחות צט, רע"ב. ונתבאר בהל' ת"ת פ"ב ה"ד.

¹¹ קמ"ז זה מונתק גם במאמר ארז"ל הקצרים ע' שיא.

¹² רישומים קצרים בפת"ק בשו"ת: הארז"ל מיירי על והגית לא על ידיעה, והשב"י אפילו והגית שליו גבוה.

¹³ נמצא יש תורה. תורה כח' וגם לנו יש ידיעת התגיון.

¹⁴ אמנם באגה"ק משמע דגם בהגית יש מעלה יותר מדבור כוונת גופני לגבי נשיקין.

¹ עד כאן בד"ה פרק אחד דלעיל.

² כמובא לעיל מפתח צט, סע"א.

³ כמובא לעיל שלאר שילד' כבר כל התורה אין חובה לחיות חיי צער, וש"נ וכן נראה בהל' ת"ת פ"ג סוף ה"ג, ופ"ד סוף ה"ו.

⁴ וכן נתבאר בהל' ת"ת פ"ד ה"ו.

⁵ יד' ובהל' ת"ת שם (במסנר): וגם מי שא"א לו ידיעת כל התורה הרי אמרו לא על"ך התלמדה לגמור.

הזם פזת

לשולחן ערוך רבנו הזקן

לקט ביאורים והערות

יורה דעה

10

לקט ביאורים והערות

ב"ק ארמו"ר ה"צמח צדק"

סימן א*

ק"א סק"ב. שכתב לבאר דעת הבי"ה להצילו מתלונת הרמ"א וז"ל, ומה שלמד כאן משם לשאר שוחט דעלמא יש לומר שדעתו דגם בשוחט דמתא הנוטל שכר מכל בהמה יש לחוש שלא ידקדק יפה להיות זריו וזהיר בבדיקת הסכין ובבדיקת הריאה וימהר לבדוק הריבה בשביל הנאתו להרבות בשכרו או למהרו עכ"ל. ונראה לי לבאר דבריו דמייירי בנוטל שכר מבהמה כשירה לבד, שבוה הוא שיש לחוש שלא ידקדק יפה בשביל להרבות בשכרו, שהרי כשתהי' טרפה יאבד שכרו, ומשום הכי חשדינן ל"י שלפי שלבו הומה שתהי' כשירה לא ידקדק כל כך. אבל אם נוטל שכר מטריפות וכשירות בשוה, וגם אדרבה יש אופן כשתהי' טריפה ירויה יותר, כי אז יוכרחו לשוחט אחרת כשיצטרכו לבשר, ועל כל פנים אין לו ריווח כלל, ואם כן מה שייך חשש בוה. אלא ע"כ צ"ל דמייירי בנוטל שכר מכשירו' לבד. ואין להקשות דאי בכהאי גוונא מייירי, האיך כתב הבי"ה דלא סמכינן עליו אלא אם כן מוחזק בכשרות ביחוד, דמשמע מינה הא אם מוחזק בכשרות מיוחדת סגי ל"י, הא בסי' י"ח סעי' י"ח כתב שהטבח צריך שיטול שכר מן הטריפות כמו מן הכשירות עכ"ל, והתם מייירי אפילו מהמוחזק בכשרות מיוחד' ואפילו חסיד כדמוכח ממתניתין דפי"ד דכבורות כאליא ביבנה שהתירו לו חכמים להיות נוטל ד' איסרות בין תמים בין בעל מום עכ"ל, שמשם מקור דין זה, מכל מקום יש לומר דמייירי כמ"ש בתשובת הריב"ש שבכ"ס ססי' הנ"ל בשם הראב"ד שהי' מתנה מתחלה שכר קצוב לשנה עם השוחטים ואח"כ היו קונים הטבחי"א מהכשירות עבור זה, דכהאי גוונא שרי מעיקר הדין רק שמכוער הדבר כמ"ש הריב"ש שם. ואם כן מ"ש בשו"ע שם סי' י"ח סעי' י"ח מייירי בשכר ממש שזה אסור מעיקר הדין כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה בכבורות פ"ד שם, אבל באופן של הראב"ד אין איסור מעיקר הדין, וככהאי גוונא יש לומר דמייירי הבי"ה בסי' א', דבעינן חזקת כשרות מיוחדת, לפי מה שפ"י רבינו ז"ל להצילו מהשגת הרמ"א. ומ"ש רבינו ז"ל הנוטל שכר מכל בהמה כו', אין ר"ל אפי' מטריפות, שבוזו אין לחוש כמש"ל, רק כוונתו לומר דלא מייירי בשוחט הנוטל שכר קצוב לשנה ולא מבהמות כו', דבכהאי גוונא אין לחוש. והי"ה והוא הטעם בנוטל שכר מכשירות וטריפות. או דומיא דנ"ד בשוחט אצל טבח נכרי כנ"ל בשם הפר"ח והש"ך. ואף אם תדחוק להעמיס בדברי רבינו ז"ל בפי' להבי"ה דמייירי גם בנוטל שכר מטריפות וכשירות בשוה, ואעפ"י כ' שיש שלא יבדוק יפה כדי למהר לקבל שכרו וכו', ור"ל דלא חשדינן ל"י במזיד גמור, דאי"כ לא הי' צריך לבדוק כלל, והי' יכול בלא"ה למהר, רק שלא יבדוק בטוב כל כך בשביל למהר לקבל שכרו, הגם שאין בוה הפסד כלל רק איחור הזמן, מכל מקום בוודאי שזוהו חשש רחוק ביותר. ואין להביא רא"י כלל מההיא דשוחט לעצמו ומוכר לאחרים, דהתם חיישי' שמא ימכור טריפה במזיד כמ"ש רבינו ז"ל שם, משא"כ בשוחט דמתא דלמזיד אין לחוש דלמה ל"י להזיד, ישחוט ויעשה טריפה ויקבל ג"כ שכר. אלא ע"כ דלא חשדינן ל"י במזיד, רק בשלא ידקדק יפה, וזהו חששא שלא מצינו בפירושו, וגם עיקר הפני' אינה הרווחת ממון רק למהר כו', וכל כהאי גוונא הוי חששא רחוקה היא. וגם בני"ד הגם שיש לחוש למזיד כדי למהר, אבל כיון שאין בוה ריווח גמור רק מהירות הזמן חששא רחוקה היא, ואם כן יש לסמוך על הרמ"א בזה שחולק על הבי"ה בפי' דעת הרמב"ם שא"צ

כלל חזקת כשרות מיוחדת לשוחט לאחריו רק מחמת בדיקת הסכין. וכבר נת' שבג"ד יש להקל בזה בצירוף דעת הסמ"ע כנ"ל.

סימן ב'

ק"א סק"ה. והנה מהר"ט בתשוב' סי' ט"ו מחי"ד פסק שפושע אין לו תקנה אלא ע"י תשובה דפרק זה בורר דילך למקום שאין מכירין אותו כו'. ומ"ש בתשובת הרשב"א סי' ך' אם ראינוהו דואג ומתאנח מקבלין אותו ע"י קבלת דברי חברות, לאו אפושע קאי, אלא שזו הוראה שלא ה"י פושע כו'. אבל רבינו הגדול נ"ע בסי' ב' סק"ה נראה שחולק עליו, אלא דלפושע ג"כ יש תקנה ע"י קבלת דברי חברות, כל שראינוהו דואג ומתאנח (מיד שנודע לו קודם שהעבירוהו, דאנחה דלבסוף לא מעלה ולא מורדת, כמ"ש מהר"ט שם שבוה מודה לו שיפה כוון כמש"ש). וכמו שהביא ר"א מספ"ב דב"ק, שהפושע אינו לא שוגג ולא מזיד, ולפיכך כשדואג ומתאנח תומ"י היא תשובה מעולה כו'. וכן כתוב שם עוד די"ד ע"א, דאם הוציא טריפה מתח"י פעם ב', אותו טריפה שהוציא בפעם א', אף שלא קיבל דברי חברות בינתיים שוב אין קבלת דברי חברות מועלת לו, משום דבתרי זמיני הוא פושע, אף שהוא נראה שגגה שהוא ואדם כשר, כמ"ש סי' תקכ"ו (והוא הרא"י שהביא מהר"ט דשנה בחטא פושע מיקר'. ומ"ש דשגגה בחטא הוא ט"ס כנראה מהרא"ש), ואין קבלת דברי חברות מועלת, אלא אם כן ראינוהו דואג ומתאנח מיד שנודע לו פעם ב' כו' עכ"ל. הרי מבואר דאף לפושע מהני קבלת דברי חברות כשראינוהו דואג. ולמהה"ט בהוציא פעם ב' כיון שנק' פושע לית ליה תקנתא, וכמש"ש בפירוש בתשובת הרא"ש כלל ך' סי' כ"ט עי"ש. והנה רבינו נ"ע נימוקו עמו, כי פשט לשון תשובת הרשב"א הני"ל נראה בעליל דאם ראינוהו דואג ומתאנח מקבלים אותו קאי אפושע שהזכיר לעיל מיני' ה"ז פושע, או שאינו חושש כו' ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי כו', ולא עוד אלא שצריך לדקדק אחריו אם ראוי לסמוך עליו אף בקבלת דברי חברות, אם ראינוהו דואג מקבלין אותו כו' עכ"ל, דמשמע אעפ"י שה"י פושע, דאילו לפי מ"ש מהר"ט שאם ראינוהו דואג הוא הוראה שלא ה"י פושע, הכי הוה ליה למימר ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי אלא אם כן ראינוהו דואג כו', שה"י במשמע שעי"ז נאמן לומר שוגג הייתי. אבל מ"ש ולא עוד אלא שצריך לדקדק אחריו אם ראינוהו דואג כו', משמע שבוה לא נסתר מ"ש תחלה שאינו נאמן לומר שוגג הייתי כו', אלא שאעפ"כ כיון שמתאנח על כך באמת מקבלים אותו. כן תקצ"ד, דמשמע שם שפושע אין לו תקנה בקבלת דברי חברות, שהרי סיים שם וז"ל, אבל אם נראה בעיניכם שהוא כמיקל ופושע ראוי שלא להתירו אף בקבלת דברי חברות עכ"ל, הנה הפר"ח סי' קי"ט ס"ק כ"ח תירץ דמיירי בלא ראינוהו דואג ומתאנח, אבל אילו ראינוהו דואג ומתאנח באמת מהני ליה קבלת דברי חברות. אך רבינו ז"ל לא ינחא ליה בתירוץ זה משום שלא הזכיר שם הרשב"א ז"ל כלל תקנתא דדואג ומתאנח, ש"מ דלא מהני. ומכל מקום לא קשה מידי למ"ש בסי' ך' דלפושע מהני קבלת דברי חברות, כפי מה שפ"י רבינו, שכבר תי' זה רבינו ז"ל שיש לחלק בין פושע לפושע. כי בסי' תקצ"ד ה"י נראה לעין מתחלה שה"י מיקל ופושע דרך קלות, ולא שאירע לו מכשול שלא בדק קיפה בפשיעותו שלא ברצונו, אלא שאינו חושש לבדוק יפה בשאט נפש, משום הכי אין קבלת דברי חברות מועלת לו אף אם דואג ומתאנח, דחיישינן להערמה, כיון שראינוהו מיקל ופושע בשאט נפש, כמו דלא מהני במוד. אבל בסי' ך' מיירי שלא ראינוהו כן, מועלת דואג ומתאנח, שאז נודע לנו שמכשול הוא שאירע בפשיעותו ולא ברצונו כו' עכ"ד. וכוונתו לומר שאז

כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"

תקנא

נודע לנו שהפשיעה אירע לו במכשול, ולא היינו שוגג, דשוגג הוא שלא פשע לגמרי, כענין הקצב שבתשובת מהרי"ן לב, הביאו הפר"ח סי' קי"ט סס"ק כ"ח, דלא עלי' דידו' רמא לברוק שסמך על הקצב שבפנים, משא"כ בזה שעליו הי' מוטל לברוק, ונק' פושע על שלא נזהר לברוקו יפה, רק שמכל מקום כיון שלא עשה כן במזיד דרך קלות להקל בברוקה פשע נפש, אלא מכשול הוא שאירע לו כו', מהני לי' קבלת דברי חברות, ולכן כל שראינוהו דואג ומתאנח אנו אומרים שמכשול הוא כו', ומשום ה"ע אף שאירע לו ב"פ טריפות א' אף וודאי פושע הוא מהני לי' קבלת דברי חברות, אם ראינוהו דואג ומתאנח (כשלא קיבל דברי חברות בינתיים, דאל"כ הוי לי' כמותרה ועומד). משא"כ לשיטת מהרי"ט. ונמצא שרבינו ז"ל מכריע בין מהרי"ט להפר"ח, דלהפרי"ח מהני קבלת דברי חברות גם ופושע לכתחלה כעובדא דהרשב"א סי' תקצ"ד, משא"כ לרבינו ז"ל.

והנה יש להביא רא"י ברורה לדברי רבינו נ"ע נגד דעת מהרי"ט, הגם שדבריו א"צ חיזוק, מהא דאינא בחידושי הר"ן לפז"ב דכ"ה לתרין סוגי' דהתם דחשובה אין מועלת לטבח שיצא טריפה מתח"י אלא אם כן ילך למקום שאין מכירין אותו כו', דלא קשה מידי מהא דבכורות דמהני קבלת דברי חברות, ותיירץ הראב"ד שזה המעשה הי' במזיד, אבל אותו דהתם אין מזידים אלא פושעים, ולפיכך כתב הרב ז"ל, שכל הפושעים חזרתן קשה בפנינו עכ"ל. הנה מבואר בהדיא דלפושעים מהני קבלת דברי חברות, ואם כן וודאי שגם דעת הרשב"א כן שהרי גם הוא הוציא ענין קבלת דברי חברות מההיא דבכורות, והתם הם פושעים על כל פנים, (ועיי' ר"ן שם שאפשר הם מזידים, שהרי שנינו שם, החשוך למכור תרומה כו', ואפשר שהראב"ד סובר דהאי וכולן לא קאי אזה, וכן נראה מפרש"י שם). וגם מסתמא לא פליג אהראב"ד, כי הר"ן בפי' ג"ה כתב שיסוד דברים אלו ביארו בסי' איסור משהו להראב"ד, ואילו הי' הרשב"א חולק עליו דלפושע לא מהני קד"ח הי' לו להביאו כדרכו ולחלוק עליו, אלא וודאי האמת יורה דרכו שנמשך אחריו, וכונן למ"ש רבינו ז"ל משמו.

(והנה בבאר היטב דברי רבינו ז"ל, במ"ש לחלק בין פשיעה שבמכשול לפשיעה שברצונו כו', עפ"י מ"ש התוס' בבב"ק כ"ז ע"ב ד"ה ושמואל בענין אבידה שהיא קרובה לפשיעה, וכהאי גוונא הוי נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה וחייב בה על הנוק, משא"כ אונס גמור כנגיבה שהיא קרובה לאונס, ונמצא יש ה' מעלות. א) אונס גמור. ב) קרוב לאונס כמו גניבה, וכן נתקל למ"ד לאו פושע הוא. ג) קרוב לפשיעה, כמו אבידה ונפל מן הגג ברוח שאינה מצויה. ד) פשיעה גמורה, וכן נפל ברוח מצויה דחייב גם על ד' דברים. ה) מזיק בידים. והנה לענין איסורים ענין קרוב לפשיעה וודאי יש להקל וכהאי גוונא הוי הכיז בה ושכחה עיי"ש, ופשיעה גמורה ג"כ יש להקל לדעת הפוסקים דפשיעה אינו כמזיק בידים, כי יש לומר שזהו"ע מכשול שאירע כו' ולדעת הרמב"ם דפשיעה הוי כמזיק בידים צ"ע).

ועתה נתזור לענין נידון דידן. כי הנה מהרי"ו סימן צ"ז הובא בשם סי' קי"ט ס"ק ל"א, דבאדם שהוא ידוע שהוא י"ש ומדקדק במעשיו, אמרינן כי בוודאי משגת הוא. וכן הסכים הפר"ח והת"ש ורבינו ז"ל. אלא שלפי דעת הת"ש העברה מיהו בעינן על חודש, ולפי דעת הפר"ח סימן קי"ט ס"ק ל"א א"צ העברה כלל רק קבלת דברי חברות. וכן נראה דעת רבינו ז"ל בסי' י"ב סס"א שלא הזכיר העברה כלל, ואדרבה מוכרחים אנו לומר כן לשיטתו, שהרי הוא ז"ל כתב דהעברה והכרות שבהג"א בשם ראבי"ה עולה במקום דואג ומתאנח שברשב"א עיי"ש מילתא בטעמי' ודואג ומתאנח מהני אפילו לפושע כו' אם כן כיון דאמרנן משגת הוא א"צ כלל לזה, ואם כן בני"ד יש להקל, כי הש"ב מוחזק ללמדן והולך בדרכי התוס' והחסידות, כמו ששמעתי מבאי שער עירו. ועוד נראה לי לפי דעת רבינו ז"ל יש להקל קצת בענין שיעור חזקת י"ש ודקדוק במעשיו הוזכר במהרי"ו, דלכאורה לא ידענו שיעורו מהו, אבל באמת יש לומר שתלוי במחלוקת מהרי"ט ורבינו ז"ל, שלפי דעת מהרי"ט

דפושה לית ליה תקנתא רק שוגג, אם כן צריכים אנו לידע שיהי' מוחזק בייש כל כך עד שבוודאי לא פשע אפילו במכשול, רק שיהי' שגגה גמורה דלא מיקרי פשיעה כלל, ואם כן צריכים לידע שנוהר מאד ומדקדק במעשיו ביותר. משא"כ רבינו ז"ל דגם לפושע מהני קבלת דברי חבורה כשנודע לנו שמכשול הוא שאירע לו בפשיעותו כגון שהוא דואג ומתאנח מרד שהעבירוהו, דא"צ להעברה כלל, אם כן ה"ה אם הוא מוחזק בייש שוודאי לא פשע ברצונו דרך קלות בשאט נפש, רק מכשול הוא שאירע לו בפשיעותו מהני בלא העברה רק בקבלת דברי חבורה לבד ודוק.

סימן ל"ד

ס"ק א. וצ"ל הרי הרמב"ם כ' פי"א ה"ד נתרופץ עצם הראש בודקים קרום של מוח שזמא ניקב, וכבר כתבתי לעיל סק"א דבפי' המשניות להרמב"ם מבואר דמכשיר בנסדק הגולגולת, אם כן נחבס מפרש ע"כ כפרשי' והיינו נתרופץ ועם כל זה כ' דצריך בדיקת הקרום. ואולי מדכתב הרמב"ם בטריפות הע' נחבס כו' ונתרופץ אפ"ל דס"ל דנחבס היינו שהוכחה כפרשי' ונתרופץ היינו סדק ושכירה ממש כמ"ש הת"ש מל' וירוצו את גולגלתו כו'. ואפשר סבירא ליה כמ"ש הפליתי סק"ב הבאתי לעיל סק"א ע"ש, ואם כן הא דהצריך בדיקת היינו דוקא בנתרופץ ונסדק ממש ולא בהוכחה מכות רבות ולא נסדק. שוב מצאתי בכנה"ג בהגהת ב"י אות י"ב האריך ונסתפק בדיון זה ונ' מסקנתו דנחבס וליכא שכירה וסדק לא חיישי' לנקיבת הקרום בין בבהמה בין בעוף, אך לא הביא כלל ל' הרמב"ם הג"ל, וממ"ש רש"ל בהגש"ד סי' צ"ד נראה להחמיר לכן נלע"ד להחמיר לבדוק הקרום (וכ"מ ממ"ש הת"ש סס"י זה ע"פ הגש"ד ע"ש) אלא שיש להקל לסמוך על בדיקתינו בראי' העין בין בבהמה בין בעוף כיון שיי"א שא"צ בדיקה כלל וגם הכא אין לחוש לניקב דק כיון דאם ניקב ה"י ע"י הכאה שהוכחה הגולגלת מסתמא היה נקב גדול מאחר שלא הגיע שום דבר הנוקב להקרום בעצמו שנחוש לניקב דק. עיין ת"ש סק"ב הגיה אמ"ש הש"ך דבנחבסה אין חילוק בין עוף לבהמה דהיינו בנחבסה דפרשי', אבל אם נסדק אפי' בעוף דיבשה אין תקנה בבדיקה דאין אנו בקיאים בבדיקה וע' פ"ת סס"י זה נראה דמיקל בנסדק ויש להחמיר.

סימן לא"ה

ס"ק יא. ואמת שרבינו ז"ל סק"א פי' דמיירי המרדכי שהתולעת נמצא בין הקרום והראי' מהניזקין הוא דלא אמרי' דא"א שלא ינקוב התולעת את הקרום בפיו כו', ולפי' בעובדא דטיטוס נמי היתוש ה"י בין הקרומי'. והגם כמו בין קד"ק וחולי חולין כך גבתו דרכיו מדרכינו עם כל זה תורה היא ומטיבותא דמין אמינא דלפי' ק' ל' הש"ס וניקר במוחו משמע מוחו ממש, כו', ועוד דא"כ מנין נתגדל כל כך היתוש עד שהי' כגדול בן שנה כו', מאחר שלא ניקב שום קרום ולא ניוון גם מהמוח ומאין לו מזון ומחי' בין שני הקרומי'. א"ו משמע לכאן שניקב במוחו ממש ובהכרח נקב קרום התחתון וכמ"ש הרמב"ן. ואם כן ק' על המרדכי כנ"ל. ולכאורה יש לומר דס"ל להמרדכי ששני הקרומי' פתוחי' במקום נקבי החוטם לכן יכול היתוש לכנוס דרך חוטמו ולא לינקב שום קרום וכן ההכרח לומר להת"ש סק"ו היתוש מעלמא קאתי והמוח לא ה"י בו שום ריעותא כו', ומשמע דס"ל גם קרום התחתון לא ניקב דאל"כ מה ראי' ממעשה נסים ואין כאן אפילו סמך בעלמא משם. אבל מאחר שכ' רבינו שהוא נגד החוש כו' אם כן א"א לפרש דעת המרדכי כן, אעכצ"ל דהמרדכי סבירא ליה כמ"ד עד דאינקב תרווייהו או כמ"ד קרמא עילאה דוקא, ואם כן מ"ש ולא חזינו קורט דם היינו בקרום העליון שבו תלוי עיקר הטריפות. אלא דא"כ זהו נגד מ"ש

כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"

תקנה

הג"א ד"ר ח' סובר כמ"ד קרמא תתאה אלא אם כן נדחוק דכמ"ד עד דאינקיב תתאה קאמר וצ"ע.

ומכל מ"ש יתבאר שיש מקום לקיים דינו של הת"ש בנמצא תולעת בתוך המוח ממש כשירה לפ"ד התוס' הג"ל אף דאית מעלמא מכל מקום סבירא ליה דקרמא תתאה לחדו כשירה. אמנם לדידן דקיימא לן דניקב התחתון לבדו טריפה אם כן א"א לקיים דין זה ואין ראי' כלל מט"טוס כמ"ש הרמב"ן. ומעתה הגש"ד דמטריף בזה היינו משום דס"ל כן. אמנם מל' מהרי"ל נ' דמקיל בנמצא במוח ממש ומשום דאפשר שם נתגדל, וז"ש ולא חזינו קורט דם מבחוץ כו' מכלל שהתולע בפנים כו' וכמ"ש הת"ש. ולכאורה יש לומר דיש כאן ס"ס, ספק שמה נתגדל במוח ולא ניקב שום קרום ואת"ל דאית מעלמא דרך החוטם אם כן ניקב קרום התחתון לחדו וה"ל ג"כ רק ספק טריפה כמש"ל רס"י זה. מיהו יש לומר דספק זה אינו שקול, שאם ניקבו במקום שקרום העליון פתוח טריפה לכ"ע, אעכ"ל שמה נכנס להלאה כו', ואם כן אין הספק שקול. ועוד דשמה נתגדל במוח ג"כ אינו ספק שקול, דרבינו סבירא ליה דא"א שיתגדל במוח וכ"ד הפ"ת דודאי מעלמא אתי. הלכך בנמצא תולעת בתוך המוח יש להטריף כמ"ש רבינו ז"ל וכ"ד הפ"ת גם הפמ"ג הניח דינו של הת"ש בצ"ע. וז"ל הפ"ת אלא בהיכא אלא דמנכר דהתולע גביל מהמוח שנתהוה איכא לספוקי אי דיינינן ל' כנתמסמס כי חלק מהמוח נעשה תולע כו' עכ"ל. ומל' הרמב"ן והתוס' והמרדכי נ' להקל דע"כ לא נדחוק אלא משום נקיבת הקרום כנ"ל. ומה שדקדק הפ"ת מל' המוח קיים שבש"ע, אפשר ליישב דהש"ע מיירי שהתולע נמצא בין הקרומים, ואם כן אם אין המוח קיים נראה שניקב קרום התחתון והי' במוח וחזר ויצא לחוץ, והנה טעם הג"א וראב"ן שכו' והמוח קיים. גם מ"ש לדמותו לא"י לעמוד מפני כובדו יש לדחות דהתם נתקלקל המוח עצמו משום א"א הכא דמי לנחסר, ע"כ אם המוח מקיף התולע מכל צד וניכר שהתולע גביל מן המוח יש להקל בהפ"מ כמ"ש הת"ש שהרי יש עוד צד להקל אפילו את"ל דמי לנתמסמס הרי המוח מקיף כו', אבל אם אין ניכר שהתולע נתהוה מן המוח יש לאסור כמ"ש רבינו ז"ל.

וכ"ז בתולע שנמצא בתוך המוח והקרומים שלימים. ובנמצא התולע בין קרום לקרום עמ"ש רבינו ס"ק י"ג דמדינא הוה שרי לכ"ע כשבדק הקרומים ולא נמצא בהם ריעותא דאמרינן שנכנס התולע דרך החוטם ולא ניקב א' מהקרומים אלא דפסק רמ"א שאין סומכין על בדיקתינו. ולדעת מהרש"ל פא"ט סימן י"א יש לסמוך על בדיקתינו. אבל בנמצא התולעת בין קרום העליון לגולגלת הנה הפ"ת כ' דבעי' בדיקת קרום התחתון אפילו נמצא העליון שלם משום דחזקת התולע מקומו הוא בין הקרומים כו', ובודאי דמבין הקרומים ניקב קרום העליון כו', ואם כן יש לומר שאפילו למהרש"ל אין לסמוך על בדיקתינו משום שיש עוד צד להטריף משום ניקב קרמא עילאה. וצ"ע שהפ"ת סק"א החמיר בניקב קרום העליון אפילו בהפ"מ אם כן הא"ך הקיל כאן ע"י בדיקת קרום התחתון, ושמה משום דמכל מקום לא בריירא שניקב קרום העליון ולמעשה יש להחמיר, אלא אם כן ניכר דגביל שם מהגולגלת או אפשר להקל בהפ"מ ע"י בדיקת ב' הקרומים לפ"ד רש"ל דלעיל, ולהרמ"א אין להקל בכל ענין. אבל אם נמצא בחוטם אפילו סמוך למוח ממש כשירה. וכי"ט דמכל מקום נכון לבדוק הקרום.

קיצור הדין. תולע שנמצא במוח טריפה אלא אם כן ניכר דגביל מהמוח וגם הקרומים קיימים ואין בהם קורט דם ולא רושם, והמוח מקיף התולע או יש להקל בהפ"מ. וכן בנמצא בין קרום העליון לגולגלת טריפה אלא אם כן ניכר דגביל מהגולגלת וגם שני הקרומים קיימים כנ"ל. ולרמ"א יש להחמיר אפילו בזה. ובנמצא בין הקרומים ושני הקרומים שלימים לרש"ל יש להקל ולרמ"א יש להחמיר ובהפ"מ גדול אפשר לסמוך על רש"ל. ובנמצא בחוטם כשרה. ונראה לי דהעיקר כרמ"א שאין לסמוך אבדיקתינו ואפילו בה"מ וראי' מהר"ן

תקבד

הוספות

שבהגה' ש"ע סס"י ל' ואנן אין בקיאינ כו' ואינ חולק שם. וכן נ' דעת רבינו ז"ל שהשמיט דעת מהרש"ל אע"פ שהש"ך הביאו וראיתי ביש"ש פא"ט סי' צ"ג הקיל גם בדין הנ"ל. אכן כיון דמהר"א כ"כ ב' הא"ו וכ"ד או"ה וכל האחרונים הביאו סתמא ודאי אין להקל כלל.

סימן לב'ו

ס"ק א. וזה שלא כתב"ח גם הפר"ח ופ"ת חלקו על הב"ח. אמנם הת"ש כ' עוד חומרא וז"ל ונראה לי דיש להחמיר בו כמו בגרגרת לצרף השלם שביניהם אם אין בין נקב לנקב כמלא נקב דמה"ת לן להקל בזה דאין זה כמוסיף על הטריפות דהכל מקרי נפסק רוב החוט עכ"ל וכ"כ הפ"ת. ורבינו ז"ל השמיט זה. נ' דטעמו דהא גם בגרגרת אין דין זה מוסכם. והש"ך פסק שאין השלם מצטרף כמ"ש בסימן ל"ד סק"ו וכ' שכ"ד הרבה פוסקים והפר"ח החמיר שם והסכים עמו הת"ש. אמנם הכו"פ חלק על הפר"ח שם, אם כן בחוה"ש ודאי אין להתמיר. ועפ"ת שם סק"ג שהקיל שאין השלם מצטרף אפילו בנקבים שיש בהם חסרון ואם כן דבריו בכאן צ"ע ושוא בכאן כ' לדעת הב"י בש"ע שם דמצטרף השלם ולפי מה שפי' הפר"ח שם סק"ה בהרב"י דאף בנקבים שאין בהם חסרון קאמר אבל להש"ך שם גם הרב"י לא החמיר רק בנקבים שיש בהם חסרון ודעת הפ"ת עצמו שם להקל בכ"ע כנ"ל ע"כ השמיט רבינו ז"ל חומרת הת"ש כאן וכן עיקר.

סימן לג'ו

ס"ק ב. רבינו ז"ל כ' שם טעם של הת"ש ומכל מקום השמיט ג"כ דין זה שכו' הת"ש בשם הרוקח", וצ"ע.

*

שם סק"ז^ט. וי"ח על כל זה ואומרים דנקובת הוושט אינה אלא טריפה לבד ולא נבלה אפילו לאחר שחיטה (תוס' דבור הראשון רפא"ט ע' בספר ראש יוסף דצ"ל דס"ל להתוס' כתירוץ ר"ל בהשושט דל"ב אלא שהוקשה לו דהא איתותב ר"ל ובאמת לק"מ דהא אנן לא קיימא לן כמימרא שניה דאיתותב מינה כמ"ש בש"ע סי' כ"ו ס"ב ולזה נחזוון רבינו ז"ל סק"ז במ"ש ועמ"ש סס"י כו' ר"ל דמשם מוכח לקיים דעת התוס').

*

מ"ש רבינו שהתוס' ס"ל דהוי טריפה לא מצאתי זה מבוואר ולביאורו בסימן כ"ו לא זכיננו. אך נראה לי שנתכוון למ"ש הרא"ש העומד בשיטת התוס' בדין דסימן כ"ו ס"ב דלא ידענא הי דר"ל עיקר.

ש"ע ח"ה י"א

הנהרות שנכתבו על גליון שו"ע"ר

*

בהל' שחיטה סי' א' בקו"א או"ק ב' בד"ה וז"ל הב"י כו' וכי רמ"א ברמ"א סק"י. נ"ב: קי"ט.

ט נעתק מפקי דינים נט, א.

י נעתק מפקי דינים סא, טע"ב.

יא נרפסו בשו"ת יו"ד סי' שס. חלק התיקונים כבר

תוקנו במהדורה זו.

ו נעתק מפקי דינים נה, ג.

ז נעתק מפקי דינים נה, ד.

ח נימק הלשון עד הטולטלת היא ערלת הגרון כשר,

אבל עם הטולטלת טריפה.

תקנה

כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"

שם בקרי"א סק"ד ד"ה דאיסורא כו' והבה"ג סבירא ליה כו'. נ"ב: צ"ל והנהג"ג ע' לקמן בקרי"א סקט"ז ד"ה דבכהאי גוונא ממש כ'.

שם ס"ק כ"ג בסופו חסר שם. נ"ב: ע"י לקמן סי' כ"ה סק"ב שנראה משם שצ"ל כן אבל במ"ה כלומר הרשב"א במשמרת הבית כ' דהוי ודאי נבלה.

בסי' י"ח בקרי"א סק"א בצפורן פוסל* זו שבחוט זה תפסול אלא כו'. נ"ב: *גם.

שם סקט"ט קימה והיודו כמ"ש* הובא ב"י. נ"ב: * בהגמ"י.

שם בפירושו ס"ק כ"ה. נ"ב: [וע' ת"ש דאף לרא"ש וסיעתו לא מהני מחילת התכס דחשש איסור נמי נגעו בה].

שם בתשובת שאלה בנדרן סכינים מלוטשים. וכהאי גוונא מצינו כמה* שנחלקו בהן כו'. נ"ב: * דברים.

בסי' כ"ג בפירושו ס"ק י"ב כמה חומרות משום שה"י כו'. נ"ב: [בין נוגע בקרקע].

שם ס"ק כ"ה כ' הב"ח ד"ב. נ"ב: ש"ך סק"ו ושם א"י ב' רש"ל.

שם ס"ק כ"ו ולפמ"ש בשם הש"ך כו' שם כדלעיל. נ"ב: ס"ק ו'.

סי' ל"א ס"ק ה' בסוף הסעיף. נתמסמס מקצתו או נשאר מעט. נ"ב: צ"ל אם נשאר.

סי' ל"ג נרשם שם: המראה מקום סק"ב על מ"ש בהגהת רמ"א סעיף ד' אין לו בדיקה מבחוץ וזה ט"ס אלא קאי ושי"ך לס"ק י"א והוא מפירש רש"י על הגמ' ר"פ א"ט. והכל סק"א. והמראה מקום צ"ל על מ"ש שם בהג"ה אפילו לא ניקב רק הפנימי כו' והוא מה שנרשם שם בשו"ע ס"ק י"ג וזהו ט"ס וכצ"ל ס"ק י"ב אפי' כו' ומה שנרשם ס"ק י"ד צ"ל י"ג כו'.

סי' ל"ג ס"ק ט"ו. וסופו לינטל ת"ש עכ"ל. צ"ע ברמב"ם פ"ד ד"ו, וקרום העליון שלה קיים.

שם ס"ק כ"ג או שניקה בעץ. נ"ב: שנגפה.

שם דלעיל סי' כ"ו. נ"ב: סי' למ"ד ס"ב.

בסי' קפ"ג ס"ק א' בהג"ה ראשונה המתחלת וכ"מ כו'. נ"ב: הגהה זו וסמוכה לה עמוד ג' המתחלת והיינו כו' אינה מרבינו הקדוש המחבר נ"ע, כ"א אחיו הרב מהרי"ל הגיה כן והוסיף זה עפ"י עיונו במה"ב, כן אמר לי בעצמו, וגם הוא בעצמו ניחם וחזר ע"ז שא"ז כלל לפי דעת הרמב"ם ז"ל, וכמ"ש במה"ב, וע' בגליון הספר.

בסי' הנ"ל בסק"ג ומכל מקום אף הבודקת כו'. נ"ב: מן ומכל מקום עד מבפנים הוא ג"כ תוספת מהרי"ל הנ"ל ואינו ל' הרב בעצמו וכמ"ש הרב מפורש בהיפך בסי' ק"ץ סק"א, אלא שהרב מהרי"ל אמר שהוסיף זה עפ"י מסקנת הרב במה"ב, וצ"ע.

שם ס"ק ד' בקרי"א. נ"ב: ע' סימן קפ"ג ס"ק ד' וקו"א שם שהשיג על התי"ש רפ"ה הנדה בענין בה"ח וראייתו מפכ"ה דטומאת מת לפרוודור כו' וצ"ע שהרי גם שידחה ד' התי"ש מכל מקום דע' המע"מ דף ס"א בהשגתו על הב"י סי' קצ"ו (במ"ש שהרמב"ם סובר דכל הפרוודור מקי' בה"ח דליתא שהרי בהדיא כתב הרמב"ם ז"ל ריש פ"ה ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים כו') לא ידחו וכיון שע"כ נשאר חלק מה בפרוודור שהוא כלפנים אם כן יפלא הגי' לפרוודור דמשמע מיד בראשיתו ומא"ל עד בין השיניים ה"ה שנאמר עד שהאבר דש קודם גמר ביאת ואולי משום דביציאת הראש להיות טמאה לידה אינו כדי שיצא ראשו ואם כן יגיע עד שהאבר דש וברשב"ץ פ"ה משמע כד' התי"ו ט.

בסי' קפ"ד ס"ק כ"א. ובס"ק כ"ד שם נתחלפו השורות ובס"ק כ"א כצ"ל או מזלפת טיף אחר טיף אבל אם פסק הרם וחזרה וראתה הרי זו קובעת לה וסת כו'. ובס"ק כ"ד כצ"ל

תקבו

הוספות

מת הולד כו' ואם חודש העיבור עולה למנין תלוי בפלוגתא שבא"ע סי' י"ג לענין הנקת הולד כן דעת הש"ך אבל ד"א כיוון כו'.

בסי' הנ"ל ס"ק כ"ב מהרי"ל סימן ר"ג. נ"ב: סי' קע"ג.

שם כ"ב. כ"ג לתחלת. נ"ב: כ"ב. ועי' לקמן סי' קפ"ו סק"ח.

בסי' קפ"ה ס"ק ב' ביום ל'. נ"ב: ו'.

סי' הנ"ל סעיף ה' בהגתה ש"ע בסופו: כצ"ל אפילו לא ברקה תחלה וא"צ כפרה לא הוא ולא היא.

בסי' קפ"ו סק"ח סימן קפ"ד סעי' נ"ב: סי' קכ"ב.

שם סי' קצ"ד כו'. נ"ב: נ"ל קצ"ז עיין שם.

בסי' קפ"ז סק"ב כדלעיל סי' קפ"ו ורואה מחמת תשמיש שאמרו כו'. נ"ב: זהו דלא כפסק מהרא"י סי' מ"ז ומהרא"י לא ראה ד' הרז"ה על כל פנים.

שם בפנים סעי' בהג"ה רמ"א ב"י בשם תה"ד. נ"ב: סה"ת.

שם סק"ג. דלא כהרמב"ם וגם. נ"ב: ע' בק"א שם וא"צ ספירת ז' נקיים.

שם סקי"ט חולין. נ"ב: (ח"צ סי' מ"ו כו"פ סי' קפ"ח).

בקונטרס אחרון לא נדפסו המראה מקומות כראוי עפ"י ט"ס, וכן צ"ל. מה שנרשם שם לס"ק ט"ו צ"ל לס"ק י"ז; מ"ש לס"ק כ"א צ"ל לס"ק כ"ג; מ"ש שם לס"ק כ"ב צ"ל לס"ק כ"ד; מ"ש שם ס"ק ל"ו צ"ל לס"ק ל"ט; מ"ש שם לס"ק ל"ח צ"ל לס"ק מ"א; מ"ש שם לס"ק מ"ה צ"ל לס"ק מ"ח; מ"ש שם לס"ק מ"ח צ"ל נ"א; מ"ש שם לס"ק נ"ב צ"ל לס"ק נ"ה.

בסי' קפ"ח סק"ד ובתשו' ש"י כו'. נ"ב: ע' בל"י רס"י קפ"ח שבוי"י סי' ע"ד ח"ב ועי' ס"ט ריש סי' קפ"ח והכ"פ מחמיר ועיי' ס"ט סס"י ק"צ סע"ק נ"ב ובסי' קפ"ח ס"ק ב'.

שם סס"י י' (תשובת ש"י ובי"י). נ"ב: שב יעקב סי' ל"ז ושו"ת פ"י סי' י' ובאר יעקב.

בסי' ק"צ ס"ק י"ג סעי' ל'. נ"ב: סק"מ.

שם ס"ד וחצי פעם רוחב שעורה כו'. נ"ב: אין החשבון מכוון בג' רביעי שעורה וג' רביעי תשיעית שעורה וס"ה עולה ששים וחמשה שעורים ורביע שעורה וג' רביעי תשיעי' שעורה אלא דבאמת החשבון דכמה מרובע יתר על העיגול רביע אינו מכוין כמ"ש בפ"ק דסוכה ובפירש"י לשם.

שם ל"ב ורביעי כו'. נ"ב: שעורות.

שם ס"ק י"ט בה מהמקור תלינן האדום כו'. נ"ב: כ"ז אות שכמו שראתה כן בבדיקה כן ממש בדמותו וצלמו (כ"ה בתשו' מע"צ שם).

שם כתם עם הלבן. נ"ב: כתם א'.

שם ומשמע שם שאף. נ"ב: במע"צ.

שם להחמיר ע"ש. נ"ב: (אם אינו יודע בודאי שהמראה הטהור בא מגופה).

שם סקמ"ד ע"י חיכוך כו'. נ"ב: ע' מ"ש בסי' קפ"ח ס"ק כ"ב.

שם סקמ"ז קפ"ד. נ"ב: קפ"ז.

שם ס"ק נ"ב (ופרישה ב"ח כו'). נ"ב: ל"א.

שם ס"ק ע"א יש מרבתי* כו'. נ"ב: הרמב"ן.

שם כדלעיל* ב' התוס'. נ"ב: ס"ק ס"ב.

כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"

תקבו

שם ס"ק ע"ו דתלינן לעיל גבי* עד. נ"ב: ס"ק ע"א.

בדיני חלוקה המקוה טפח על טפח* וגובה המים כו'. נ"ב: כי ו' פעמים ח"י עולה ק"ח.

שם טפחים מרווחים* ושם כו'. נ"ב: ועולה ס"ה תשנ"ו טע"ט מרווחים ויותר משיעור

מקוה ח"י ט' על ל"ו עולה תרמ"ח טע"ט ע"כ.

בהגה שגוי במהדורא בתרא להלכות נדה ס"ו קפ"ג שם בד"ה ומיהו היינו כו' וכדפירש*

שהלול כו'. נ"ב: ט"ס וצ"ל וכדפ' רש"י.

שם קנ"ה א' ארוך. נ"ב: צ"ל קצ"ה.

הרה"ק מהר"ל בעל „שארית יהודה“ (אחרי רבנו)

סימן ב^א

ק"א סוף סק"ה. כ"כ הש"ך בשו"ת מהר"ו: והוא בש"ך סי' קצ"ט ס"ק לג. ועי' פרי"ח שם סי"ק ל"א שכ"פ להדיא דלא בעינן העברת חדש כו' אלא סגי לי' בקד"ח לחוד, והיינו אף שיצא טרפה ממש מה"י פ"א.

סימן יח^ב

בגדון סכנינים המלוטשים

אל כבוד רב האי גאון תפארת ישראל
הרב המאוה"ג החסיד המפורסם בוצינא קדישא
נ"י ע"ה פ"ה כש"ת מו"ה יעקב נ"י

מהיות ידעתי מינעט ערכי וזלתי ואירא עלות להר קדשו, ומירתתא כולא גופאי ממתנתא ופלפולא דילי, אמנם במקום [ח"ו] ה"ה כו' הציקני רוח בטני וחם לבי בקרבי בהעלותי על לבי כי מר הוא רבא דעמי' ויצא לו שם כשמות הגדולים אשר בארץ, והנה הוא שם עלילות דברים על השוחטים אשר התלמדו על הסכנים המלוטשים אשר קיבלו מרבם ורבם מרבם עד רבותינו הראשונים שהמציאו ד"ו הם השו"ב המפורסמים דמעזריש אשר החזיק על ידם קדוש עליון נשיא אלקים רבשכבה"ג המגיד וצוקללה"ה נב"ג, ואחריו כל ישרי לב תלמידיו הצדיקים המפורסמים ששתו בצמא את דבריו דא"ח, המה יסדו באמונתם והעמידו שוחטים הרבה והזהירום להזהיר הגדולים על הקטנים לשמור ולעשות ככל אשר הורו המורים.

ועיקר הקפיידא בתער המלוטש כמ"ש רבינו הגאון החסיד אור ישראל וקדושו רב אחאי וצוקללה"ה נ"ע שבתער שאינו מלוטש אי אפשר להיות חד וקרוב לדרסה אם לא שיהי' חלק. ועתה כבוד אדונינו מעלתו הרמה הפך כחומר חותם וגור על השו"ב דמדינתנו שלא יעמידו הסכנים על חידודו רק בחלקלקות יקום, ואם כן אין בין מלוטש לשאינו מלוטש כלל וחששא דדרסא להיכן אזלא. ואם בפיו ובשפתיו כיבר את כ' אחמו"ר וצללה"ה לומר עליו כי לא רבים יחמוקו להבין דבריו הפליג מאד לעשות מדרש לפירושים במקום שדבריו פשוטים וישרים למוצאי דעת, והוא ז"ל כתב בלשון צח ונקי בכדי להבין כל הקורא בו ולא בלשון עלגים ידבר ח"ו ולא כמאן דמחוי במחוג.

עוד אחת היא והיתה לבאר מה שלא רצה רבינו לגלותה במכ' אשר כ' להמתנגדים דווילנא, והוא שידוע לכל השוחטים המתלמדים על סכנינים המלוטשים שהעיקר להעמידו על אמיתת חידודו שיהי' החידוד מגן[ו]לה בפ"ע בלא עירוב הצדדים שלפניו שהצדדים שלפניו מעכבים ההרגשה העצומה בפגימה קלה וזקה מן הדקות שמחמת עביות הצדדים קשה להרגיש, ולכו נא ונוכחה יאמרו ויבררו שהאמת כן הוא. וגם אני זכורני כשהייתי בטשערנאביל אצל מורנו הרב הק' איש אלקי ישראל גדול שמו מהר"מ נחום וצללה"ה נ"ע החזיק ע"י השו"ב המפורסם מו' ליפמאן ז"ל שנתלמד אצל השו"ב הראשונים דמעזריש והעמיד תלמידים הרבה וצויה עליהם שיבואו לפניו בסוף כל שנה להתלמד מחו"ש, ואמר הטעם שבשביל שהתלמידים לא היו בקיאיין ללטרש כמוהו בדקות ונעשו סכניניהם עבים קצת וקשה להרגשה. גם הלום ראיתי אצל רב אחאי ז"ל נ"ע שבאו שוחטים

ב נתקח משארית יהודה מילואים סי' לט.

א נתקח משארית יהודה יו"ד סי' א (כה, א)

הרה"ק מהרי"ל

תקבט

שלא היו סכנייהם מלוטשים בדקות כל כך ולא רצו השו"ב דק"ק ליאונא ליתן עדיהן, עד שבאו לפני כ' אחמו"ר ז"ל נ"ע ואמרו שהסכנים שאינם מלוטשים כל כך קשים להרגשה, ובקושי התיר להם ע"י שינוס אותם אם בקיאים בהרגשת הסכין המלוטש הרבה ברקו, ואמר הטעם שמאחר שמרגישים על הסכין המלוטש בדקות אפי' בפגימה קלה ודקה לא יטעו על כל פנים אפילו בשאינו מלוטש כל כך בפגימות גדולות המטרפ"י מן הדין. ומעתה צא ולמד שעל כל פנים הסכין המלוטש הרבה יפה וברה היא למאד מאד, וזה ידוע ומפורסם שבאם מחליקין הצדדין הרבה עד שיהא חלק ואינו חד וחריף הרי הוא כמו שאינו מלוטש כל כך, שהצדדים עבים קצת ומקום מושב החידוד הוא ג"כ עב קצת. ואיך יתהפך כחומר חותם לומר בזה הוא כשר לכתחלה והסכנים המלוטשים הרבה אשר הם באמת יפים יותר ויותר לאין קץ יוציא עליהם שמץ דופי ויחליף וימיר טוב ברע ורע בטוב.

ולא ידענא מה אידן בכת"ר כי לפי הנשמע גם הוא מתלמידי גדולי הצדיקים המופלגים המפורסמים תלמידי הבעש"ט ז"ל או המגיד ממעזריטש נ"ע, ובפרט ידעתי כי הרב הק' מ' נחום נ"ע מטשערניביל אור תורתו היתה זורחת במדינתכם וכל הצדיקים החשובי' מיכ' הוו כייפי ל' ותארץ האירה מכבודו וכ"ע אבתרי' גריי', ולמה היתה כזאת לפניו בעת הזאת לבטל דברי קדשו של האר"י ז"ל אחרי מותו, וסמך על משענת קנה רצוץ השו"ב דמתא שלו אשר הוא שוחט דעלמא ולא בינת אדם ולא בדעת ידבר תועה על אנשים יראים ושלמים אשר קטנם עבה ממתניו ובפרט אשר קבלו מרבם ורבם מרבם כו' ואשר הנסיין מוכיח כדבריהם.

ואשר החזיק ע"י מ' הגאון בכופ"ס סי"ח ס"ק ו' מענין הנק' בל"א רויך, ופי' שהוא כשהסכין חריף מאד, נוראות נפלאתי פה קדוש יאמר דבר זה, מה ענין שמיטה אצל הר סיני, דשם מבואר דרויך הוא פגימות קטנות, ומשמע מדבריו דגרע אפילו מדמיו לסאסאה מדלא הוה ל' לכתוב דבר הלכה בפ"ע והו"ל להעמיד דבריו על דמי' לסאסאה, ועוד כי מחרי האף הגדול הוה נ' דגרע טפי, ובוראי היינו בסכין שהושחזה ולא הוחלקה וכמ"ש השי"ע גבי דמיו לסאסאה ומשכחת לה נמי דגרע מינה, אבל סכנים ידון חלקים הם שמחליקים אותם בטוב אחר ההשחזה ואדרבה החלקת של הסכין חד וחריף הוא מזוקק שבעתים משאינו חד כל כך, וכל מה שהוא מחודד יותר משובח וחלק בטוב טעם מאד שיודעים ומבינים אשר התלמדו בטוב. והשוחט שלפני כת"ר לא ידע כלל ובאין מבין העמדה הזאת ולא מסת"י, דלא גמיר כו' ובאמת צריך לימוד גדול להעמיד כוח וגם להוליך הצפורן בקלות ולא בכבדות. ולא ידעתי מאין הרגלים ואיזה סמך מצא בדברי הגאון בכופ"ס לאסור הסכנים החריפין, ואדרבה מפורש הוא בסי' כ"ג בפלתי סק"ג דכמעט נפל שיעור שהי' בבירא כי אפשר אומן וזריו גדול וסכין חריף למאד בציר ל' שיעור' עכ"ל, הרי דמתיר להדיא לשחוט בסכין חריף למאד, ומאד אין לו שיעור. אלא ודאי דהוחלקה שאני, ולא אסר בסי' י"ח סק"ו אלא בשלף הוחלקה. ואדרבה משמע שלא הוחלקה היות אפי' כשיעור דמיו לסאסאה אבל כשהוחלקה פשיטא שאין זכר אפי' לדמיו לסאסאה, וכמו שהאריך בזה רבינו אחמו"ר ז"ל נ"ע, מהיכי תיתי לאסור, והאוסר אסר לו יונה וגם אזיל בתר איפכא וכמעט דשרי עורבא.

את כל זאת הצעתי לפני כת"ר ואתו הסליחה על שהרביתי בקצת דבריו(ו) כי אין אדם נתפס על צערו, ובאמת צער גדול הוא אשר ידעתי שמו של כת"ר הולך בכל קצווי ארץ ושהוא מחבב דברי הצדיקים הגדולים, ובמקום שהי' לו לחזק את דבריהם הנה הוא מהרס יסודתם ובנינם אשר לשוא עמלו בנוני בו ויגענו הרבה יגיעות וסבלו כמה יסורים והיפתקן ערו עליהו במלחמות כבודות מהמתנגדים עד שיצא לאור צדקם ותשקוט הארץ, והן כת"ר מהם יצא והלך בדרך אחרת, אשר לזאת עגמה נפשי כי לא תוכל הארץ להכיל גדול חילול ש"ש ובזיון הצדיקים, אבל הכל בעבור אשר האמין בשוא נתעה מהשו"ב אסר לו יונה, ע"כ

העליתי לפניו שני מעשים משני גדולי הרור ומהם יראה וישיב אל לבו, ואשרי הרור שגדולים נשמעים לקטנים ואף לקטן שכמותי ובפרט כי לא מלבי, ומודים דרבנן היינו שבחייהו. ומובטחני שבהגיע דבריי אלה אליו הנאמרים באמת ובצדק מפי גדולים חקרי לב ישיב ויאמר דברים שאמרת לפניכם ברם כו'. ואחוי קידה ואצא ואומר שלום וחיים ויוחך בספר הצדיקים אלתר לחיים מאדה"ש.

ד' המדבר למען האמת והשלום על הצדיקים ועל החסידים

הנרא לוב באמור"ר ברך זלה"ה

אחי ארמור"ר הגאון החסיד מהר"ש זלמן נ"ע

סימן קפ"ג

ס"ק כב. בענין וסת ההפלגות.

שאלה: ע' ש"ע רבינו ז"ל סי' קפ"ד ס"ק כ"ב, ובסי' קפ"ו סק"ח לענין וסת ההפלגות שבי' הו"ל שמשערין ההפלגה מסוף ראי' לתחלת ראי' כו' והיינו מתחלת הנקיים שלה, או מליל טבילתה שהכל חשבון א' כדלקמן ססי' קפ"ו — ושם סק"ח ביאר יותר וז"ל שכשהיא רואה לעולם ביום י"ד לטבילתה גו' עד ואם כן בין שתחשוב מהתחלת הנקיים ובין שתחשוב מליל טבילה הכל חשבון א' מי"ד יום אחר הטבילות או מכ"א יום מהתחלת הנקיים או מכ"ב יום מסוף הראיות (משא"כ כו' יעו"ש) עכ"ל. — ולעני"ד החלושה תמוה טובא לדידן דלעולם אין מתחילין למנות הנקיים עד יום ו' מתחלת ראייתה ל"ש ראתה יום א' או ראתה כל החמשה ימים בין שמשו כו' רק אם ראתה ו' ימים או התחיל הנקיים מיום ז' ואם כן צריכים לשער וסת ההפלגה דוקא מסוף ראי' היינו מיום שפוסקת לראות ולא מהתחלת הנקיים או מליל טבילה, כגון אם ראתה בפעם ראשון ה' ימים ופסק ה' קודם הערב וספרה מיום המחרת ז' וטבלה, ואח"ז ביום י"ד לטבילתה שהוא כ"ב מסוף ראייתה ראתה רק יום א' ועם כל זה לא התחיל למנות הו"נ (לדידן) רק עד יום ו', ואם כן כשתשער ההפלגה אחר ראי' ה' לחוש ליום י"ד אחר טבילתה השנית לפרוש סמוך לוסתה או מיום כ"א מהתחלת הנקיים יהי' זה יום כ"ו מסוף ראייתה, ואם כן הוא חשבון מוטעה, ואינו [ואנון] צריכים לשער ההפלגה לחוש ביום כ"ב מסוף ראי', וביום כ"ו מסוף ראייתה הרי כבר עבר וסתה, אלא הוסת ה' ביום יו"ד מליל טבילתה, או ביום י"ז מהתחלת הנקיים, וכ"ש בוסת קבוע ג"פ כהאי גוונא דנפיק מני' חורבא. ודעת לנכון נקל שכמ"כ בהיפוך אם בתחלה לא ראתה רק יום א' ואח"כ תראה ה' ימים — ולחכם כמ"ב א"צ לפרש, ולעני"ד הוא תמוה מאד, ושאלתי לחכמים ואין פותר. ובקשתי מאדוני ידירי למחול עת"ר ולהשיבני.

נתן הלוי הורוויץ מפאלצק

תשובה: קודם ר"ה העבר מצאתי דאתאי לירי איגרתך החמודה וחדאי נפשאי בפלפולא טוב אשר הקשית לשאל בדברי רבינו הגאון אחמור"ר נ"ע במ"ש בה' נדה סי' קפ"ד וסי' קפ"ו דחשבון ההפלגה הוא מסוף ראי' לתחלת ראי' או מן הטבילה לטבילה דהכל חשבון א', שהוקשה לך שאין החשבון מכוון לדידן שמונין אחר ו' עונות מיום הששי לתחלת ראי' כמו שהארכת בדבריך וגם כתבת ששאלת לחכמים ולא פירשוה ומה אומר ומה אדבר לא חכם אני כו'. אלא דילפינן מציאה מחיפוש ומצאתי בספר סדרי טהרה בשם תשובת מ"ן סי' ס"ג בס' קצ"ב קצ"ג וסי' קצ"ו סק"ז דאפי' למ"ד דלא בעי' ספורין לפנינו מכל מקום בעי' שתתן עיני' ודעתה על הו"נ שבאם לאו הרי היא מוחזקת בטומאה

הרה"ק מהר"ל

תקלא

ואם כן נשי דידן שאין מונין הו"ג אלא מיום הששי הרי קודם לכן לא יתבי דעתייהו כלל וגם אין מפסיקי' בטהרה קודם לכן וכלשוון רמ"א בס"י קצ"ו ותפסוק ביום ד' כו' בשגם כי לפי הנראה כל נשי דידן בווסתות שלהן הן בתחלת נרות ולא מיבעי' בכונן שכתב הרב ז"ל ביום י"ד לטבילתה שהוא יום כ"ב לסוף ראייתה אלא אפי' אם לא ראתה עד יום כ"ו אין מונין יום כ"ו הראוי לזיבה מאחר שלא ראתה ביום י"ט כמ"ש הרב ז"ל בהקדמה והוא ע"ד פירש"י ז"ל דהסכמת הפוסקים כמותו ונדה מעיינה פתוח כל ד' אלא דלענין זה עשאוים כזכות כמ"ש הרב ז"ל ודיינו אם תתן עיני' ודעתה על הו"ג אבל בלא"ה לא.

ובהכי ניחא לי דלכאורה אדרבה קשי' לאידך גיסא דכל עיקר שבא הרב ז"ל לפרש כן הוא כדי לפרש לשון הרמ"א שבס"י קפ"ז ס"י שהוא מתשובת מהר"ם ב"ב שכתשו' הרשב"א שהולך בשבת רש"י ס"פ תאשה כו' ד' ס"ד א' ד"ה ה"מ כו' ע"ש ס"ק מ"א בקנ"א שהעמיק הרכיב בזה והרי כל עיקר דברי רש"י הם ע"פ הגמ' דספ"ד ד' ל"ט ע"א ט"ו לטבילתה שהוא כ"ב לראייתה ובזמנם ודאי היו מונין נרות וזיבות וכדאמר בהר"י בגמ' שם דקאי בימי נדתה כו' בימי זיבתה כו' ועדיין לא נתפשטה חומרא דר' זירא וגם חומרא דרבי דאתקין בשדות (נדה ס"ו א') עדיין לא נתפשטה ואם כן האי ט"ו לטבילתה אינו מכוון להיות כ"ב לראייתה אלא לתחלת ראי' אלא ודאי דשאני נדה דמעיינה פתוח כל ד' ומשום הכי הויה ההפלה מטבילתה דוקא וממ"ש בגמ' שהוא כ"ב לראייתה אין ראי' דחשבינן לראייתה [והיינו ע"ג לתחלת ראי' כמ"ש] דארבבה מדפ"י שמואל ואמר לא שנו אלא ט"ו לטבילתה כו' משמע דמכל מקום לא אפיק מתני' מפשטה דסתם ט"ו הוא לטבילה משום דאין לחשוב מתחלת ראי' שאין זה הפלגה שההפלגה היא מה שאינה רואה כמ"ש הרב ומשום הכי קתני סתמא יום ט"ו היינו ט"ו לטבילתה שהוא סוף ראי' ולפ"ז אני אומר דכל הטורה שטרח רבינו אחמור"ר נ"ע הוא דוקא לדידן כדי לפרש לשון רמ"א בס"י קפ"ז ס"י דלעיל וכן דברי התה"ד בס"י קפ"ז שהוא היש שכתבו שברמ"א ס"י קצ"ו שעל פיו נהגו נשי דידן שחשבו לטבילה ואע"פ שסופרת ז"נ לעולם אחר ו' עונות ומשה"ג דקדק בס"י קפ"ו דחשבון שמתחלת ראי' אינו מכוון אפי' לדידן.

סימן קפ"ו

ס"ק נה. ה' יענה את שלומי ויהי' עמו אה' ידידי הרב המפורסם ושנון הותיק ונחמד מו"ה נחמן ש"י

ע"ד תאשה אם לא פסקה מלראות אפי' פעם אחת מחמת תשמיש ומרגשת כאב הרבר פשוט בשב"ע ורמ"א סוס"י קפ"ז שלא לאסרה על בעלה שתולין בהם בתולים אלא שצריכה ספירת ד' וטבילה. אלא דבשאינה מרגשת כאב בשעת תשמיש הרי היא ככל הנשים כמ"ש מהרמ"פ ורמ"א ומ"ב. ומינה דאם פסקה מלראות פ"א אפי' מרגשת כאב נמי כמ"ש הת"א"ש. ועי' במ"ש רבינו הג' אחמור"ר נ"ע בביאוריו לש"ע"ה ובקנ"א ושהסכים לכל זה.

וכל זה לענין היתירה לבעלה אבל להתרה לגמרי בלי ספירת ד' וטבילה אשר חתר מעכ"ה לתלות בהאיש ולא עלתה בידו, ושמעתי ממכ"ז שהנשים אומרות כן בקהלתכס, ובאמת אין חכמה לאשה כי היא סבה רחוקה באמת ואדם א' מאלף לא מצאתי שיש לו מיחוש. וממה שגירש את הראשונה אין ראי' כל עיקר כי מאן מפסי' איזו סבה היתה גם לאשה התיא או שאם באמת גירשה בחנם. ולבי אומר לי שלפי' שהאשה עדיין לא ראתה דם וסתה אף שהגיע זמנה לראות מכל מקום כיון שלא נפתח מקור דמי' עדיין רחמה צר. ובפרט כאשר אמר מוכ"ז שהיא כחושה בטבעה והוא גבר בגוברין לזאת הוכו הצדדים מ"ת.

ועובדא כוו ממש בא לידי ונבדקה האשה אצלי ע"י מילדת בקיאה בבדיקה שעשיתי לה וכאשר יתבאר, ויצאה בהטרה. ומכל מקום צויתי שלא ימהר הבעל לבעול על הדם וימתין כל מה שאפשר לו ואח"כ יבחין שלא יכניס כל האבר בפ"א והיא גם היא תמשח א"ע בני לבני דברים המרכיכים ומחליקים את הבשר כגון בשמן זית או בחלב תישי"ו שעי"ז יפתח הרום בלי כאב וצער. ובעזתש"י עלתה לה עצתי שעל ידי כן פסקה מלראות מ"ת לגמרי ונעשית ככל הנשים. וכל אנשי ונשי עירה ששמעו את הדבר נבחנו בעיניהם דברי ונתאמת להם שהאמת אתי כי א"א להכחיש המחוש. וכך אני אומר באשה זו שבודאי יש לה דוחק הצדדי" ובפרט מכניסת האבר לפנים מהעצמות הקטנ' הסוגרות דלתי בטנה, ואם כן ודאי הוא שמוגשת כאב וצער וגם ודאי הוא שלא פסקה לראות פ"א. והילכך לבעלה ודאי שמוותרת. ואפי' לטהר לגמרי יש לה תקנה בבדיקה שית', אף אם באולי פסקה מלראות פ"א, כי יש לומר אין הכחות שוות כי אולי לא בעל כל כך בכח ובקושי בפעם ההיא או שלא הכניס כל האבר וכמ"ש הבי"ח. ולא השיגוהו הפוסקים אלא במ"ש דלא שייך כחות ואצבעות במקור כלל אבל במ"ש דשייך בצדדי" ל"פ עלי' כלל. ואף דכ' הא"ש והמ"י דאם פסקה פ"א מלראות מ"ת אפי' מוגשת כאב אין תולין במכת בתולי' היינו שאין תולין ליותר לגמרי בלי בדיקה אבל ע"י בדיקה יש לומר דמהני. וכ"מ בא"ש שהרי עיקר ראייתה מהג' דבעי' בדיקת שפופרת בכאב מכלל דבלא בדיקה לא תלי' בכאב ככמנה ומינה דעל כל פנים בבדיקה שרי.

והנה בהשו' א"ש כ' בשם חכם א' שבתחלה בדק שלא ע"י שפופרת רק ע"י מוך ועץ בעובי ואורך אבר ביוני אולי יהי' הדם מן הצד כו' וסיים וישר בעיני והגון כדי שלא תאסור אשה לישא בעל לעולם ח"ו בבדיקת שפופרת עכ"ל. והמ"י בסי' קפ"ו סק"ח השיג עליו וכ' ההבדיקה היא שלא לצורך דאף שהוא מן הצדדי' בוודאי יתלכך ראש המכחול ע"כ. ובאמת מ"ש בוודאי יתלכך כו' וראות שלו אינן אפי' ספיקות שאם עשה העץ כתמות האבר ונטרה שלו שמשפע ועולה עד ראשו שנעשה דק באמצע שנמצא שאמצע ראשו הוא רחוק מהצדדי' ומאין יתלכך ע"כ צריך גם הוא עצמו לסברא זו לפמ"ש בדעת הרמב"ם בשפופרת שהיא חלולה מלמטה ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה בלבד ואח"כ מכנסת המכחול עד צואר הרחם ואם כן אם ימצא דם בצדדי' השפופרת אין השפופרת מפסקת ג"כ שלא יתלכך ראש המכחול בהגיעו סמוך להשפופרת אלא על כרחך כיון שראשו משופע ועשה רחוק וה"נ יש לומר כן גם בלי שפופרת רק שצריך זהירות יתירה שתכניס לה אשה אחרת מילדת בקיאה באימון היד שתלןן במישור ולא תטה לצדדי' ובפרט בהוצאת המוך עם המכחול שמאחר שיש כבר דם על הצדדי' וגם על צד המכחול בקל תוכל להעביר הדם ע"פ כולו ומכל מקום גם בזה יש להבחין מאין בא עיקר הדם ע"י כמה תכנינו אשר א"א לבאר הכל במכתב רק החכם מביין בעצמו ובלבד שייגע שכלו כדי ה' הטובה עליו לטוב ולחסד וזהו עיקר חסידותו של דהע"ה שאמר לא חסיד אני שידי מלוכלכות כו' לטהר אשה לבעלה לטהר דייקא ובפרט אם תרגיש מקום הכאב שהוא בצדדי' דוקא וכמ"ש שלפי הנראה תרגיש הדוחק בעצמות הקטנות שאו אפי' אם תמצא דם בראש המכחול ג"כ הרי לא גרע מבדיקה דעלמא שאם ידוע לאשה שרואה (בכ"י חסר).

עוד זאת אדרוש לפמ"ש דלפ"ו רבינו הג' אחמו"ר וצלה"ה בס' קפ"ו סקי"ב בדעת בעל הסמ"ע וש"כ (קפ"ו) דלא סקידינן אלא על אורך האבר שנוגע במקור משאי"ן העובי נוגע בצדדי' כו' יעו"ש, הרי בכאן יכול הוא מתחלה לבדוק במכחול דק ואורך, ואם לא יוציא דם מן המקור הרי אותו המכחול ודאי לא יוציא דם מן הצדדי', ואח"כ יבדוק במכחול עב שיגע בצדדי' וימצא דם, ואזי אף אם יהי' ג"כ בראש המכחול נמי אין ספידיא מכיון שלא נמצא מתחלה בראש מכחול הדק. אך להכניס עין קשה קשה הוא לאשת, ויש לחוש שתקלקל עצמה. ויותר טוב העצה היעוצה בס' סודי טהרה (ואמרת' לפני רבינו הג' אחמו"ר

הרה"ק מהרי"ל

תקלג

ז"ל והוכשר בעיניו וצונו לכדוק בה בעיני עובדא אחרת שלא מענין אשה זו לעשות כיוס ארוך ממטלית לבן ולמלאותו מוך דחוק עד שיהי' משושו קשה מעט, ומכל מקום לא כעץ, ותמנתו כדרך שגששות הנשים לשולי ארבל'ך ולייבלי'ך שלהם הנק' טשו"ע, רק שיהי' עב וארוך כמדת אבר בינוני, ומדת הארץ ידוע לנשים שמרגישו' עד היכן מגיע המקום שהשמש דש, ומדת עביו קבלתי מאחמור"ר זצלה"ה שהוא ב' אצבעות כסתם שפופרת שבגמ' וכן האשה שנבדקה בפני נבדקה בבדיקה זו וכבר כתבתי שיצאה בטהרה, כה תהי' האשה הזאת. אך כל אשר צויתי תשמור גם היא, ובטוח אני שבודאי אם דברי אלה יבחנו באמת גם לאשה הזאת שתצא בטהרה.

ולזאת במוכ"ז הדבר תלוי, רק חזק ואמץ להיות לאיש ריחוק במעוון יעשה שלו' בין איש לאשתו שזהו דבר גדול כמארז"ל, ועל כל פנים שלא לאסרה על בעלה ח"ו כי קשין גירושי'ן. ולא יחמיר כל כך בענין הכאב והצער כי לא נתנו דבריהם לשיעורי', ובפרט בענין וסתות דרבנן. בשגם כי ראיתי את הדם שאינו אדום אלא מעט בקצותו, שבודאי נעשה אחר שנתייבש ורדוד שהצ' מיכל בזה. ואף גם אינו אלא דיהא שעם היות שמחמירין בו באיסור כרת שלא לטהר הדם לגמרי בלי ספירת ד' וטבילה, מכל מקום לענין לאסור אשה על בעלה שהוא מחשש וסתות בעלמא וקיימא לן וסתות דרבנן אין לאסור, ומכ"ש בצירוף איוה כאב וצער שמרגשת בשעת תשמיש. וכל זה אם לא יעלה בידו לטהר לגמרי, אבל אם יעלה בידו לטהרה לגמרי ע"פ בדיקה הנז'ל בודאי תהא רוח חכמים נוחה הימנו כי טפי עדין כחא דהיתרא וד"ל.

סימן קצ"ו

ס"ק יג. מ"ש הרב רבינו אחמור"ר ז"ל נבגמ"ם בסי' ק"צ ס"ק י"ג לתרץ קושי' הכו"פ על המ"צ מהא (נדדה נ"ח ע"ב) דשתי נשים שנתעסקו בסלע כו' משום דחצי סלע עולה ל"ב שעורות ורביע על שעורה, והגרים אינו אלא על כ"ה עכ"ל. שמעתי מפי קדשו שחזר בו לפי שתירץ זה הוא נמשך לפי פשט לשון הרמב"ם שהגודל הוא שבע שעורות, אבל אין חכם כבעל הנסיון שמדד בעצמו בהרבה גודלים של הרבה בנ"א גדולים ובינונים ואין הגודל מחזיק אלא כששה שעורות, ולכן אמר לפרש לשון הרמב"ם שבע שעורות זו בצד זו פי' דהיינו כשהן שוככות על צדיהן ולא על רוחבן והן ברוחב ששה שעורות מיושבות על רחבן. והנה לפי רוחב הסלע ששמהן שעורות, ואילו הי' מרובע הי' עולה ס"ד שעורות על שעורה משא"כ בעיגול אינו אלא מ"ח, והחצי סלע הוא כ"ד שהוא פחות מכגרים לפי דעת המ"צ ונשאר קושיית הכו"פ בתקפה אשר ע"כ הוא צוה לי אחי הרב הנ"ל למדוד בעצמי שטח מקום השערות כפי שהן מפוררות בקנה הזרוע כי מה שהכריח המ"צ בדעת הרמ"א להיות השערות כמו שהן קבועות בגופו של אדם ולא כמו שהן קבועות בראשו, והביא רא' ממחית בזה צדקו דבריו מאד בעיני רבינו אחמור"ר ז"ל. אך מ"ש דוקא בקנה הזרוע כמדומה שראה כן באיוה ספר נדפס מחדש (והוא בשו"ת מאיר נתניבס סי' ט' הובא בלקוטי דינים שבסוף סי' לבושי שרד סי' ע"ט) וצויה לי לגלח השערות שלא יבלבלו השערות עצמן את מקומן ולהעמיד המחוגה על מקום סיום הן' שערות עם הויניקה כמבואר היטב בדברי רבינו בסקו"א וצויה ליקח לי את מנו"ה' ראו"בן הסופר המובהק שלו שהוא אומן גדול להעמיד המחוגה ולעשות קו ריבוע בצמצום ואח"כ עשיתי עיגול כערך הריבוע ועלתה מדת הגרים כמדת מטבע (פיטאצקא) של כסף שהיתה בימי הקיסרית שהכל מדה אחת וקבל ממני מדה זו. ותמיד היתה בידו מטבע פיטאצקא לשער בו ועל חשבון המ"ץ יגע מאד ולא עלתה בידו כי הוא מיוסד על גרעיני שומשמן וגם על הטס של בחינת

מרגליות שקורין טע"ט ולדעתי שחקר כמה פעמים עם סוחר ייפוציק אם יוכלו להשיג שם הטעטט ולא השיגו.

ואח"כ שאלתי ממנו על התורמוס לפי ששמעתי מאנשי א"י שהתורמוס אינו גדול כ"א כמו (הירוניק) ואמר עכשיו יכול להיות כך כיון שהגריס אינו אלא (פיטאצק) משא"כ בתחלה נמשכתי אחר המ"ץ והגריס לפי ציורו הוא כמטבע א' ג"ש של הלקיסרית ולכן כתבתי שהתורמוס הוא ג"כ יותר גדול ובכדי שלא תקשי לי מפרש"י והמע"ט העתיקו בשם הערוך דהתורמוס הוא כרוחב מעה שהוא חלק כ"ד מהסלע ואיך יהי' הגריס מעט פחות מחצי סלע לזה הבאתי רא"י מפונדיון שהוא מעט גדול מסלע. ולכן גם המעה אף שהיא של כסף יכולה להיות ג"כ כסלע ואפש' פחו' מעט ולא הרבה כל כך כמו חלק כ"ד אלא שהי' ההפרש במטבעות בעוברים ולא ברוחבם ונדחקתי להעמיד דברי המ"ץ. אבל על כל פנים האמת יהיה כנ"ל וכן יקום.

תיקוני המקוה ועשייתה"

מכתב מהה"ק ר"ל מיאנאוויטש וצללה"ה אזוי רבינו נ"ע לארמו"ר בעל צ"צ נ"ע, ע"ד שחכם א' מווייעטקא^א חלק על רבינו בענין שיעור הרמון שכתב בתיקון המקוה שלו:

במ"ש בשם רב דווייעטקא שחלק על רבינו הגדול אחמו"ר וצוקללה"ה נ"ע בענין שיעור הרמון שהוא פחות מטפח על טפח מרובע (כ"כ בתיקון המקוה שבשו"ע). והנה גם אני חפשי בכל המקומות בגמ' עד מקום שיר עיוני וזכרני מגעת ולא מצאתי שיעור זה מפורש. וגם הנה מעכ"ת הוא ממארי משנה וכל המשניות סדרות בפיו ולא מצא זה ומה אענה אבתי"ר. אבל מצאתי לי סמך לדברי רבינו ז"ל מן המקרא (ואפשר זו שמעתי מפיו הק' וזכרני לי כמו אכזב שכעת נראה לי שממני יצאו הדברים) במלכים א' ז' גבי עמודים שעשה שלמה שהי' טור מאה רמונים סביב בנין הכותרת. והשני טורים היו אפשר זע"ז כדי למלאות הירווח שבטור הא' לכן חשבתי רק טור אחד ואפי' סביב הבנין. והנה העמוד הי' הבנין י"ב אמות. ואף את"ל שזהו אמת הבנין באמת בת ו' טפחים נמצאו ע"ב טפחים. ואם כפי אורתו (שזהו גוזמא גדולה לדעתי שיהי' שליש עורף) והיו מאת ושמנונים טפחים קומתו. ובפרט שבידמי' כ' שלש אמות (ע"י רש"י כי ב' אמות התחנות שוות לעמוד. ואשר שמכל מקום היו בולטות אלא שהיו שוות בלי ציור. וכ"מ שב' אמות התחנות היו ג"כ כלי קיבול, ע"י מצו"ד), ואם כן יהי' רחבו יתר על קומתו הרבה ואם כן קו ט"ו אמות יסוב ארתו (שזהו גוזמא גדולה לדעתי שיהי' שליש עורף) והיו מאת ושמנונים טפחים עגולים, ועל כל פנים פחות הרבה מטע"ט מרובע עולה קל"ג טפחים ושליש. ורמונים שעשה שלמה כו"ד לא קטנים היו. בשגם כי בלאו הכי מסברא אין להגדיל השיעור יותר. וברוקח ס' ע"ז כ' הרמון הוא יותר מב' אצבעות חזרות למקומן משמע דאינו גדול מזה השיעור אלא מעט. ומזה אין לי לכתוב יותר, בשגם שלא כתב לי מעל' חכמת מדידתו

מטשאווס שכעת הוא חתן קיילעס מווייעטקא. הרב הובער ב"ר שמעון ליפשיץ מווייעטקע בספרו גולת עליות על מס' מקואות (ווארשא, תרמ"ו) כותב בפ"ד מ"ה פסקא א' שכונת הצ"צ הוא עליו ושק"ט ברב"ר. בבית רבי שם ממנה שם החולק בשם ר' משה חר"ף וכותב שאחריו החזיק בזה הר"ב ר' רב דווייעטקא, בעל גולת עליות שנטה לדברי הר"מ"ח.

ח נרפס בבית רבי ע' 166 והועתק בשארית יהודה הוספות (צח, ב).
ט בשרות צ"צ חז"ר ס' קעה ישנה תשובה בענין זה בתור מענה להרב כו' מהור"א עפשטיין מההמליע. השאלה נרפסה בסוף ספרו תנה אריאל ס' המאמרות (ברדיטשוב, תרע"ב) ומזכיר שם שם החכם דווייעטקא "המפלא מה' משה במוה' זאב ר' קלמנס

הרה"ק מהרי"ל

תקלה

ובקיאתו בשיעורין של החולק ואם הוא מהנדס גדול ומאין לאין יצאו לו הרברים לחלוק על רבינו ז"ל שהוא ז"ל בודאי הי' בקי בחכמת ההנדסה ותשבורת והי' יודע לשער כמה טיפין כו' ואם החולק בקי בכל אלה ישאל נא אותו אם ידע שיעור הגרים והרביעית והסלע וקומת אדם ותינוק בן ט' שבכ"ז שמעתי מפיו הקדוש שאחד באחד יגשו והעמיק הרחיב בזה בשכל מבעית וחשבונות רבים. ומחמת קוצר שכלי והשגתי דלית תפיסא שכתתי וזולת זה כו'.

דברי ר"ז דוש"ת, יהנרא ליב

ובעיקר דין מוציא רמון נראה שרבינו ז"ל תופס פי' הגי' של הראב"ד שכו' שכ"ה גם דעת הרמב"ם דלא ככ"מ שכתב שדעת הרמב"ם הוא כדעת הר"ש דבעי' ג' רמונים מדכתב ויהי' בכלי כו', וגם מדחלקינהו לתרי בבי כמוציא רמון וגם יהי' בכלי וכו' מכלל דתרי מילי נינהו, וכ"כ התוס' פ"ק דסוכה אלא שהראב"ד מפרש לקולא והתוס' מפרש לחומרא וכ"נ דעת רבינו ז"ל.

דו"ך יהנרא ליב

הרה"ח הגאון רבי נחמיה מדבראזונא

סימן א^א

ס"ק ב. ולכן כל רב כו': וכן בסי' י"ח^ב הילכך צריך לזהר כו'. וכוונתו מעיקר הדין מאחר שגם רמ"א מודה לדינא בזמן הזה על כל פנים (ואין חילוק אלא להב"י בענין עומד על גביו ולהדרכי משה סני בבדיקת סכין כו'). ודלא כתבואת שור סי' א' ס"ק ז' ע"ש דמידת חסידות שנה.

*

ק"ו א ס"ק ב'. ומ"ש בסי' ב' ס"ו: אמנם הנה מ"ש כת"ר דמוחזק בכשרות שנחשד בעבירה אחת לא מפיקין ליה מחזקתו בשאר דברים ועדיף מסתם אדם, לכאורה נראה סברא זו כוונה וכ"כ הבכור שור בע"ז שם והפרי מגדים סי' א' (ותירוץ ב' אינו מספיק למה שקשה בסי' ב' כו' אבל מ"ש כת"ר יש לומר משום דאנן לא קי"ל כרמב"ם אלא בשחיטה כמ"ש הש"ך וכנ"ל). אך מוח"ז רבינו ז"ל שהקשה מסי' ב' לכאורה ודאי לא סבידא ליה הכי. ומה שנדחק כת"ר שהוקשה לו לפי מ"ש הרמב"ם שאינו מניח ההיתר כו' מלבד שזה דחוק ורחוק בכוונתו ז"ל אלא דא"כ אין מקום כלל לתירוץ ב' דדמי לשיגר לו ודורן כו' ע"ש ואין להאריך. אמנם לכאורה סברת הבכור שור והפרי מגדים מוכרחת לתרץ קושייתם מסי' ק"ט ואינו מספיק בהא שכתב מוח"ז רבינו ז"ל לתרץ ראש דברי הטור דשם דמיירי רק לענין לאכול עמו דהא הטור כתב לקמן שם בהדיא אבל כל שאר דברים כו' מותרים לקנות ממנו. אך בזה יש לומר דמיירי בדברים שאין שייך בהם איסור דומיא דאגוזים (וכ"מ מלשנו ע"ש ובדמוזם פ"ה ס"ח) לאפוקי מר"י שאסור גם מים ומלח וכמ"ש הבי"י (ומהמשנה דבכורות ג"כ אין ראייה די"ל דמיירי בעם הארץ ומעשר דמאי רק לא ודאי כדפירש רש"י וכמ"ש כת"ר. אי נמי יש לומר דנ"מ בחשוד לענין זיקת הדבר שנחשד כו' ע"ש במשנה דלעיל וכ"מ ברמב"ם פ"ח מהלכות שמיטה ויובל מן הלכה י"ד ואילך ופי' י"ב מהלכות מעשר הלכה ט"ז. ולפי מ"ש התוס' בכתובות דף כ"ד בד"ה שלי בלאו הכי לא קשה מיד). אמנם הראיה שכתב כת"ר מהבירייתא דבכורות ומדברי התוס' שם לכאורה היא ראייה נכונה וברורה (דהכא אין לומר כנ"ל, דא"כ לאמי קתני שקיבל עליו דברי חבירות כו') (אך לפי הגירסא בתוספתא פ"ב דדמאי משמע דמיירי שנחשד בדבר אחד מדברי חבירות ע"ש וצ"ע).

והנה לתרץ דברי מוח"ז רבינו ז"ל נראה דהעיקר שהוצרך לומר דבסי' ב' מיירי באקראי סמך את עצמו שכן מוכרח לדעת רמ"א שגם הוא מודה דבעינן מוחזק מטעם בדיקת הסכין חציון הרבא יראת שמים לתוספת וזויות וזהירות כמ"ש הר"י ורא"ש וכנ"ל (וזו ודאי דגם הבי"י מודה לסברת הדרכי משה אלא שהוא מחמיר טפי כו'). ובוה ודאי חשוד לדבר אחד אף שהיה מוחזק בכשרות גרע מסתם אדם שהרי מי שעבר עבירה במזיד (לתאבון) ודאי על כל פנים אין יראת ה' על פניו כו'. ואינו דומה לעם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות כו', דענין דברי חבירות אינו אלא שמקבל עליו להיות נוהג כראוי גם באותו איסור שרבים מעמי הארץ פרוצים בו כמו מעשר וטהרות וכהאי גוונא שעמי הארץ מקילים בהם מצד שהוקל אצלם איסורים הללו מאיזה טעם וסיבה שיהיה, והוא מקבל עליו שיהיה איסורים אלו חמור עליו כמו שאר איסורים (כמו שבאמת שוים הם), לכן אם גם אח"כ נחשד באיזה עבירה, הגם שודאי אינו ירא שמים כל כך, מכל מקום מאחר שקי"ל החשוד

א נעתק מדברי נחמ"י שם.

א נעתק מדברי נחמ"י חו"ד י' ג.
ב בקי"א סוף ס"ק ט.

דבר אחד לא נחשד לדברים אחרים גם לדברים אלו לא נחשד כי אחר שקיבל עליו דברי חבירות חזקתו שדברים אלו חמורים עליו ככל דיני התורה, למה נחשדהו שיעבור על אלו יותר מעל שאר דברים שלא נחשד עליהם (ואם מפני שהוא כבר נחשד בהם קודם קבלת דברי חבירות ודומיא נחשד לב' דברים כו' כבר חילק ביניהם הרא"ש פ"ה). ואם מפני שעל כל פנים אינו ירא שמים כל כך, מה בכך, וכי למנוע שלא לעבור על דברים אלו במזיד צריך יותר יראת שמים משלא לעבור על כל העבירות שאף מי שאינו ירא וחרד כל כך (לדקדק על עצמו ליתן כל לבו שלא לנגוע בקצה איזה איסור אפילו בספק כו'), אינו חשוד לעבור במזיד כו' (ולכן לא קי"ל כו' יהודה בפ"ב דדמאי משנה ב' אלא כחכמים דא"צ לקבל עליו והירות בעניני איסורים אחרים כי אם השיך לטהרות. וכן משמע שם דיכול לקבל למעשר ולא לטהרות (או להיפוך וצ"ע). דאין ענין קבלת דברי חבירות תוספת והירות וזריות בתוספת יראת שמים כלל שהרי גם מה שעמי הארץ חשודים עליהם אין זה מחמת מיעוט יראת שמים בלבד דאי משום הא מה נשתנו דברים אלו דוקא, אלא שדברים אלו הוקל בעיניהם (או משום שאינם בקיאים בדקדוקיהם כמ"ש הרמב"ם ריש פקד' י' מהלכות משכב ומושב), לכן ענין קבלתו היינו רק שיהיה דומה עליו דברים אלו כשאר איסורי תורה כו').

אבל הא דסתם אדם אינו נאמן על בדיקת הסכין אין ענינו שחושדין אותו שיעבור במזיד מצד קלות מצוה זו בעיניו או מצד ספק דא"כ היה סגי בקבלת דברי חבירות וכחאי גוונא, אלא הענין שאנו חושדין לסתם אדם שלא יתן כל לבו לדקדק מאד כו' ואז ממילא יטעה ולא יגיש בפגימה דקה כי הרבה צריך יראת שמים כו' כנ"ל. לכן צריך להראות סכינו לחכם אם לא הידועים ביראת שמים דוקא בתוספת והירות וזריות כו' שעליהם סומכים שיבדקו במתינות וכונת הלב לדקדק מאד כו'. ולכן ודאי מי שעבר עבירה במזיד גרע מסתם אדם בזה, דאף שאינו נחשד לעבור עבירה אחרת במזיד אבל על כל פנים אינו ירא וחרד כל כך כו'. לכן הוצרך מוח"ז רבינו ז"ל לומר שבס"ב ב' מיירי באקראי (והיינו שדוקא בס"ב קבוע צריך הידועים ביראת שמים כו' דאל"כ ודאי לא יזהרו לדקדק תמיד בכל עת כי לא כל העיתים שוות וכי שיה וכי שיג לו כו'. אבל בפעם אחת באקראי א"צ הידועים ביראת שמים דוקא דגם על סתם אדם או אפילו על העובר עבירה פעם אחת סמכין בזה שידקדק בכוננו בפעם אחת כו'. אבל המומר לשאר עבירות סבירא ליה להרמב"ם דמאחר שפקד כולו האי שפקד ממנו עולה כו' חיישינן דפקד שלא לקיים שום מצוה כהלכתה כמ"ש הרא"ש דהיינו אפילו פעם אחת באקראי חיישינן שלא ידקדק כלל לכונן בכל לבו כו').

אבל לתרץ דברי הב"י נראה דלא היה הכרח כל כך לומר דבס"ב ב' מיירי באקראי. כי מה שהצריך הרמב"ם וכן להב"י מוחזק בכשרות כפי הנראה הוא ג"כ כמו ענין קבלת דברי חבירות, כי הטעם דחשדינן לסתם אדם היינו ג"כ מצד שמצות לא תעשה דלפני עור הוקל בעיני הבריות לעבור להנאתם, לכן צריך מוחזק בכשרות דהיינו שיתחזק שאיסור לפני עור חמור עליו כמו כל איסורי תורה כו', ואם כן גם מי שעבר איזה עבירה לא איתער חזקתו בלאו דלפני עור יותר משארי לאוין שבתורה. אלא שלא רצה מוח"ז רבינו ז"ל להאריך ולתרוץ תחלה להב"י אפונן זה מאחר שאין נ"מ לדינא, דעל כל פנים האמת שבס"ב ב' מיירי רק באקראי כנ"ל, ומה גם שבזה יתורצו ג"כ שארי התמיהות שתמה הבכור שור על סברת הב"י וש"ך וכו'.

א"נ אפשר שענין מוחזק בכשרות ג"כ אינו דומה לקבלת דברי חבירות למעשר כו' דאין הפירוש שמוחזק לנו שראינו אותו חושש אלפני עור דאפשר זה לא מהני דאף אם רוב פעמים חושש אין ראיה שלא נחשד אותו שבמקרה יעבור ע"ז כו' (ודאי גם לכל אדם לא חשדינן שיעבור תמיד רק לפעמים כו'). וכמו שלא מהני כהאי גוונא גבי עם הארץ למעשר וטהרות כי אם צריך לקבל דברי חבירות בכמה דקדוקים ובפני ג' דוקא כו'. אלא הפירוש

מוחזק בכשרות היינו שראינו אותו מדקדק במצות וכהאי גוונא שהוחזק ע"ז לאדם כשר וירא שמים ומחמת זה ממילא סמכינן ג"כ שלא יעבור אלפני עור כו'. ולפ"ז יש לומר דגם לענין זה מי שעבר עבירה אף שהיה מוחזק בכשרות הורע חזקתו וממילא גם אלפני עור נחשד דלא עדיף מסתם אדם או גרע ממנו. ובפרט לפי מ"ש הש"ך ריש סי' קי"ט דהא דקי"ל כהרמב"ם גבי שחיטה דוקא הוא לפי שדיני שחיטה מרובים כו' עיי"ש, לפ"ז נראה ודאי דאינו דומה לקבלת דברי חבירות אלא כעין מ"ש הר"י ורא"ש (דהיינו דמי שאיננו ירא כל כך לפעמים יהיה וידרוס כל שהוא ולא אדעתיה כו'). ועיין פרי חדש ביאור דבריו יותר שדיני שחיטה מרובים ובהרף עין כו' וצריך זריזות גדול ויראת שמים הרבה כו'. אם כן לפ"ז עולים דברי מוח"ז רבינו ז"ל כהוגן יותר, דבין לרמ"א ובין להב"י צ"ל שבסי' ב' מייירי באקראי אבל בשו"ב קבוע מי שעבר איזה עבירה אף שהיה מוחזק בכשרות לא עדיף מסתם אדם על כל פנים (וצריך עומד על גביו להבי"ו ובדיקת הסכין על כל פנים לכ"ע). הוציא מכל זה לדינא דעל כל פנים בחשוד לדבר אחד בעינן בדיקת הסכין (לכ"ע) ואף בפעם אחת, ואפילו שהיה מוחזק כו' (ושוחט זה אין להכשירו).

ומעתה אשוב אתפלא על סיום ותתימות דברי כת"ד (שהוא היסוד והעיקר) שהמציא מדעתו לומר דבריו הר"י ורא"ש אינם אלא לבני דורם, ושבימייהם לא היו נוהגין ללמוד לאמן ידיהם לכך, אבל עתה כו', והוא פלא בעיני, וכי בכדי הביאו כל הבאים אחריהם את דבריהם להלכת ולמעשה, עד שגם מוח"ז רבינו ז"ל הביאו ג"כ והאריך והרחיב בזה בסי' א' וסי' י"ח ועשאהו כגופי תורה מעיקר הדין דגמ' וחיתרם עם דברי הרמב"ם בטעם שצריך להראות סכינא לחכם, וכתב שלאנשים שאינן ידועים בזהירות וזריזות ויראת ה' על פניהם אין להאמינם על בדיקת הסכין יותר מבימי חכמי התלמוד כו' וסיים הלכך צריך לזהר ביותר האידנא שהיו השוחטין ידועים ביראת שמים כמ"ש רמ"א ברוכ"י משה סי' א', וכונתו מבוארת דגם רמ"א סבירא ליה בזמנן הזה בעינן מדינא ידועים ביראת שמים וכנ"ל באריכות. ועיין בשל"ה שהצריך בפירושו מופלג ביראת שמים ומופלג באומנות, והביא ג"כ מעשה רב בשו"ב דמתא בעיר גדולה בבדיקת סכין כו' עיי"ש. אם כן מי הוא זה אשר יוכל לסמך את עצמו לחלק מדעתו ולומר דכולם לא אמרו אלא לימים הראשונים, כהלכתא למשיחא, ומה להתאריך. ומה שמצא עזר לדבריו ממעשה רב שביים של שלמה, הוא כנגדו, לא ידעתי כוונתו הכי גם בימי רש"ל לא נהגו ללמוד את עצמן לאמן ידיהם לכך, וגם הרי שוחט דמתא היה רגיל טובא כדכתב שם (וכן גוף דברי הר"י ורא"ש קאי על שוחטים קבועים). ולדעתי אין חילוק ברגיל אם מתחילה אימן את ידיו או לאו (כי האימונן היינו לשון וענין רגילות כו'), ולמה החמירו כל כך ביראת שמים לאמן ידיהם ודיו. נוסף על זה אינו יודע מי גילה לו רז זה שבימי הגמ' לא היו נוהגין לאמן ידיהם לכך (עם כי מעיקר הדין לא צריך כמ"ש מוח"ז רבינו ז"ל סי' א' סק"ב). ואדרבה לדעתי גם זה נכלל בהא דפרש"י על הא דאמרינן תלמיד חכם צריך ללמוד ג' דברים כתב שחיטה כו' ופרש"י לאמן ידיו לכך. ונראה דבבדיקת סכין שייך יותר אימונן ידיו מגוף השחיטה. ועיין בחידושי הר"ן דהא דאמרינן בגמ' דהני לא שכיחי לפרש"י היינו לתלמיד חכם לא שכיח שיצטרך לכך משום שממנים אנשים ידועים ע"ז (והמה בקיאים באומנות כו') ומכל הכל מבואר לנדון דידן דשוחט זה אין להכשירו.

סימן ב'

ק"א סק"ה. כמה שרצה הרב הגאון חריף ובקי מפורסם מוה' שלמה מ"ץ דדובראוונע, להגיה ולשכש בדברי רבינו הגדול וצ"ל בקונטרס אחרון סי' ב' סק"ה בשוחט שיצא טריפה

דברי נחמי'

תקלט

מתחת ירו, שכתב דבראינוהו דואג ומתאנח מיד אין לחלק בין היכא דאיכא חימוד ממון לליכא חימוד ממון, וסגי ליה בקבלת דברי חבירות שהוא נגד דברי מהרא"ם שהוא בפורקים, ומוכח שהוא טעות בדברי קדשו ז"ל, שהרי בתחילה כתב דרק בדליכא חימוד ממון אם דאינוהו דואג ומתאנח סגי ליה בקבלת דברי חבירות, ואם כן איך כתב גם בדאיכא חימוד ממון סגי ליה בקבלת דברי חבירות אם דאינוהו כו', (וגוף דברי הרב הנ"ל לא מצאנו רק שכן ניכר מהתשובה).

תשובה. אמרתי אחיכמה להשיב על אתר בשעה קלה, רק בכדי שאם יחזיר כתי"ר להשיב ג"כ ממילא דוחא שמעתתא. הנה לפע"ד אינו נכון בכל כתי"ר גזונא להגיה ולשבש דברי מוח"ז רבינו ז"ל, אחרי אשר כבר נודע כמה רב גובריה ז"ל אשר דאוי לומר עליו רב תנא הוא ופליג, ואם לא בדבר שמנגד לגמ' ופוסקים שאנו נמשכים אחריהם בכל מקום (כמו הטושי"ע) מה שבנידון דידן זה אינו ועם היות שודאי כך יפה לנו להשתדל לחקור למצוא טעמו ונימוקו ז"ל, אבל גם אם קצר קצרה יד שכלינו לירד לסוף דעתו הקדושה הרחבה מני ים לא מפני זה נשלח יד להגיה בדבריו כרצונינו, רק נודה ונדע כי לא מחשבותיו מחשבותיו וכו'. והנה שמעתי מכת"ר שזה כעין טעות דמוכח מניה וביה, ונפלאות כי לפע"ד נתפרך הוא, שגם מכללית המשך דבריו ז"ל משמע ג"כ בכמה דוכתי דהכי סבירא ליה כמפורש בגירסא שלפנינו. ולכבודו אלקט אחד לאחד למצוא חשבון.

ותחילה אומר שמי"ש כתי"ר לדקדק מיתור לשון שכתב בדבר שאין חימוד ממון סגי בתשובה במקומו אם לא דאינוהו דואג ומתאנח שאם דאינוהו כו', אין זה דקדוק, שאם לא היה חוזר לכתוב שאם דאינוהו כו' היה הלשון תמוה דהיה משמע כאילו מטיל תנאי אם לא דאינוהו דואג ומתאנח אז דוקא סגי בתשובה משא"כ דאינוהו דואג ומתאנח לא סגי בתמיה (וכידוע דרכו בקדש שאינו חש להארץ בלשון במקום שנצרך להטעים או להשלים הכוונה). ועתה אומר שלדידי משמע לי מלשון זה כהגירסא שלפנינו דאל"כ למה היה ליה לימננט בלשון תנאי אם לא דאינוהו כו' והוצרך להארץ ולכפול כנ"ל, הכי היה ליה למימר סגי בתשובה דהגהות אשר"י כו' או דאינוהו דואג ומתאנח מיד כו', ויבוא ע"ז על נכון הדבר והיפוכו בדאיכא חימוד ממון לא סגי לא בתשובה (דהגהות אשר"י) ולא בראינוהו דואג ומתאנח כהגהת כתי"ר. אלא ודאי לפי שבאמת בדין דואג ומתאנח אין חילוק כדמסיים, לכך לא כתב בלשון הנ"ל דהוי משמע דרק בדליכא חימוד ממון סגי בהכי, וזה אינו כנ"ל, אלא נקט בלשון ש"ללה בלבד אם לא דאינוהו כו' כדרך אגב ולקוטשא דמילתא כו' (וממילא הוצרך ג"כ לסיים ע"ז שאם דאינוהו כו' לתקן ולהשלים הכוונה כנ"ל). תא חדא.

(ב) מ"ש שבאלו אין לחלק שודאי תיבת באלו קאי אהני תרתי דינים דואג ומתאנח ונראה כשגגה. ופירוש כתי"ר בזה ודאי דוחק גדול (כמו שהרגיש בעצמו).

(ג) מ"ש ומיהו בזה יש לחלק כו' דתיבת בזה אך למותר ומורה באצבע דאתי למיעוטא דרק בזה (דהיינו בתשובה דהגהות אשר"י) יש לחלק, משא"כ בדין דואג ומתאנח ובדין נראה כעין שגגה אין לחלק וכדמסיים.

(ד) ממש"ל (די"ג ע"ד") ואין חילוק בכל זה בין הטבח השוחט לעצמו ומוכר כו' והיינו חך דחימוד ממון. והרי אף את"ל שעיקר אחי לאשמעינן דגם בשוחט לאחרים לא סגי בלי דואג ומתאנח כדמסיים שגם בו יש לחוש כו', מכל מקום נראה דלא ימלט שכולל בזה ג"כ הצד הקל דדואג ומתאנח מהני על כל פנים גם בשוחט ומוכר (דאל"כ מאי בכל זה כו').

(ה) מדאוקי התיא דפרק זה בורר דמיידי במויד ונטה בזה מדברי מהרא"ם וריב"ל ומהר"ט דאוקמוה בדאיכא חימוד ממון (ובסתמא), מכלל דס"ל דאף בדאיכא חימוד ממון מהני דואג ומתאנח (בסתמא).

(ו) מאחר דלפי האמת (להגדולים הנ"ל) כל טבחי שבגמ' מיירי בשוחט לעצמו ומוכר, דאיכא בהו חימוד ממון ועם כל זה אוקמה מוח"ז רבינו ז"ל במזיד הרי מבואר מזה בהדיא דבסתמ' מהני גם בהו דואג ומתאנח (ולהעמיס בדברי מוח"ז רבינו ז"ל שמ"ש במזיד כוונתו בדאיכא חימוד ממון ובסתמא ע"ד שנדחק כת"ד בדברי התשב"ץ ודאי דוחק גדול).

(ז) דעל כל פנים הוי ליה לרבינו ז"ל להשמיענו כאן ולכלול בקצרה דלאו דוקא במזיד בורר דלא גם בסתמא אי איכא חימוד ממון דינא הכי.

(ח) ממה שהביא מוח"ז רבינו ז"ל לראיה דברואג ומתאנח לאח"כ חיישינן לאיערומי מההיא דפרק זה בורר דפרכינן דילמא איערומי קא מערים, ושבק הראיה שהביא מהר"ט לזה מפרק האשה ע"ש. ונראה דהיינו משום דהא דמהר"ט הוצרך להביא ממרחק לחמו ולא מפרק זה בורר דאיידין ביה הוא משום דלשיטתיה דבההיא דזה בורר דאיידי בדאיכא חימוד ממון גם דואג ומתאנח מיד לא מהני, אי אפשר להביא ראיה משם לתיכא דליכא חימוד ממון, גם לענין דואג ומתאנח דאח"כ. אבל לשיטת מוח"ז רבינו ז"ל דלענין דואג ומתאנח מיד אין חילוק בין איכא חימוד ממון לליכא מייית שפיר ראיה מההיא דזה בורר דאנחה דאח"כ לא מהני (ומה שמוח"ז רבינו אוקמה לההיא דזה בורר במזיד היינו רק המימרא דרב אידי דקאי בעלמא ואמר החשוד על הטרפה אין לו תקנה כו' דמשמע דאין לו תקנה גם בדואג ומתאנח מיד ופירשה מוח"ז רבינו דאיידי במזיד (נמשום דסתם חשוד הוא בכתיא גוונא כו') אבל העובדא דההוא טבחה שפיר מיירי בסתמא כדמשמע לישנא דנפיק טריפה מתחת ידו כו' ועם כל זה לא קשה מידי שלא נזכר בזה התקנה דדואג ומתאנח מיד דמעשה שהיה כך היה כו'. ובוה אתי שפיר דקדוק לשון מוח"ז רבינו שהאריך וכתב וזאת דא' רא' כו' ע"ש) ויתבאר עוד א"ה.

(ט) אי איתא לרדרי כת"ד והגהתו היה קשה לקושטא דמילתא איך הביא מוח"ז רבינו ראיה מטבחה דזה בורר דסתמא הוא בשוחט ומוכר כנ"ל (בשם הגדולים הנ"ל) דגם דואג ומתאנח מיד לא מהני בהו כו' וכנ"ל בדברי מהר"ט.

(י) ממ"ש (ד"ד ע"ב) וכן בטבח שנמצא אחריו חלב כו' והרי התם בסתם טבח שבגמ' ששוחט ומוכר מיירי (להגדולים הנ"ל ובפרט גבי חלב כו'). ואף שבאמת בזה ליכא חימוד ממון (בכשעורה) כדהביא מוח"ז רבינו ז"ל לקמן (ע"ד) בשם מהר"ט ו"ש, אבל מכל מקום מדלא חש להביא מזה כאן משמע קצת דאף אילו היה שייך בזה חימוד ממון היה נוחא ליה דמהני דואג ומתאנח. ואין להאריך עוד בדקדוקים מאחר שכל זה מלאכה שאינה צריכה לגופה כי אם לעזר ולטעד לקיים המפורש בהדיא לפנינו. ונראה דעל כל פנים די (והותר) בזה לשלא ניזיל בתר איפכא לומר דמיניה וביה מוכח שיש טעות סופר כו', כי אם אדרבה יש כמה משמעות שעל כל פנים דעת מוח"ז רבינו ז"ל הוא ככתוב בספרו לפנינו דאף בדאיכא חמוד ממון מהני דואג ומתאנח מיד.

אמנם מעתה ודאי ראוי לחקור ולמשכונא נפשין אדרב למצוא לו טעם (אם נוכל) מדוע נטה בזה מדברי הגדולים הנ"ל (ונו"מ למעשה ג"כ כי אם לא נעמוד על טעמו ונימוקו אפשר יש רשות למורה לרדן למעשה כהגדולים הנ"ל, כי התם הרבים (עכ"פ) ובפרט שכן הסכימו הפרי חדש ופרי תואר ושאר אחרונים ז"ל ורק לנו המכונים בשם תלמידיו אפשר אין לנו לזווד מדבריו אפילו בכתיא גוונא ע"ד אותן המקומות שפוסקים תמיד כהרמב"ם כו'), ולזה אף אני אענה חלקי הנלפע"ד לכאורה. ותחילה אומר שעם היות שכבר נודע ומפורסם גדולת הגדולים הנ"ל ובפרט שכל הבאים אחריהם אותן שהביאו דבריהם הסכימו לדבריהם בזה חלקת בין היכא דאיכא חימוד ממון לליכא, ולא נמצא לכאורה מי שתנן[ולק ע"ז בהדיא לעומת זה לפי הנראה חידוש הוא שחידשו הרא"ם ז"ל מדעת עצמו (ומ"ש

דברי נחמי'

תקמא

בשם הראב"ד יתבאר אי"ה), ובכל גדולי הפוסקים שקודם הרא"מ ז"ל לא נזכר דבר מזה על כל פנים. וכיון שדין זה דטבח שיצא טריפה מתחת ידו נזכר בגמ' ומלא בכל הפוסקים, יש לומר דאם איתא שיש לחלק בין טבח לטבח איך הווי שתיק מזה כל הפוסקים שקודם הרא"מ וגם רוב גדולי הפוסקים שאחריו ובפרט בעלי השו"ע. ומה שכתבו שברוך כלל נשתנה מנהג הטבחים מזמן הגמ' לאח"כ כל שכן שקשה מאד לפי' איך לא השמיעונו הפוסקים שדין זה נשתנה אחר זמן הגמ'. וקשה בה תרתי, ר"ל בין לאותן הפוסקים שהעתיקו בסתימות דין הגמ' עם התקנה דילך למקום שאין מכירין בו, כמו הר"י ורא"ש וטוש"ע ושאר פוסקים (וזולת הרמב"ם יתבאר אי"ה), קשה מאד הרי דין זה אינו בטבחי זמנינו, ובין לאותן הפוסקים שהזכירו בסתימות התקנה דקבלת דברי חבירות קשה איך לא פירשו דהיינו משום דטבחי זמנינו נשתנה (וכל שכן שזה קשה לאותן שהזכירו לפעמים התקנה דגמרא ולפעמים התקנה דקבלת דברי חבירות כמו הרשב"א (והרא"ש) בתשובה, דאם החילוק הוא מצד דוח טבחי זמנינו וזה בכעין טבחי שבזמן הגמ' ודאי הל"ל לפרש).

גם באמת האי כללא שיש חילוק בין טבחי זמנינו לטבחי שבגמ' עם היות שזה ודאי אמת ונזכר ג"כ בשאר פוסקים (ע' רא"ש ושי"פ חולין דף י"ח) אבל מכל מקום אינו כלל חתוך שהרי גם בגמ' נמצא כעין טבחי זמנינו ששוחט לאחרים כהתיא דפרק המקבל (ק"ט) שאלא אומנא וטבחי בו, ודריש פרק הגזול גבי דיני טבח שקלקל (צ"ט ב'), וגם בזמנינו ודאי מצוי ג"כ כעין טבחי שבגמ' ששוחט לעצמו ומוכר כנוכר בכמה דוכתי, ובשגם שגם בשוחט לאחרים משכח לה חימוד ממון כשמקבל שטר דק מכשירות וכהאי גוונא כנוכר בדברי הרא"מ ז"ל. ואם איתא שהם משתנים בדיניהם איך לא פירשו הפוסקים באינו מהם איירי כשהביאו דיניהם. ועוד דלשיטתם ודאי קושית השואל שבמהרי"ט חזקה איך למד הרשב"א דאינו יכול לומר שוגג הייתי בטבח דזמנינו מטבח שבגמ' דמחמור לקל אין למדין להתמיר ומה שתירץ מהרי"ט דהראיה היא דאם היינו תולין להקל לומר שוגג גם בטבח שבגמ' נוכל לתלות ששוגג היה אלא ודאי אין תולין בשוגג כלל כי אם או מדיד או פושע בו (הוא דוחק דיש לומר הרי בדאיכא חימוד ממון יש ב' צדדים להחמיר היינו מזיד ופושע משא"כ בליכא חימוד ממון הרי אין כי אם צד א' לחומרא דהיינו פושע ומנלן ללמוד זה מזה. גם יש לומר דילמא כיון דאמרינן דבדליכא חימוד ממון אין אדם חוטא ולא לו, גם בפשיעה אין לחושדו כלל ובטבח שבגמ' חיישינן שעובר במזיד להנאתו. וכן ראייתי בתשובת מהרי"ו ד"ס"ל ג"כ סברת הגדולים הנ"ל לחלק בין הטבחים כתב באמת דבטבחים שלנו תלינן בשוגג גם) אם כן קשה למה באמת לענין דואג ומתאנח מיד ס"ל דיש חילוק בין איכא חימוד ממון לליכא, ואמאי הרי התועלת דדואג ומתאנח מיד הוא המזהה הוראה שהיה שוגג בתחילה, אם כן גם בדאיכא חימוד ממון נוכל לומר כן (וצ"ל דסברת מהרי"ט הוא דבדאיכא חימוד ממון אם נתפוס הצד החמור היינו שהיה מזיד שוב אין ראייה ממה שהוא דואג ומתאנח, דאיכא חימוד ממון, משא"כ בדליכא חימוד ממון אף אם נתפוס הצד החמור היינו שהיה פושע עדיין קשה למה דואג ומתאנח כיון שאדם זה לא היה מוחזק ברמאי כל כך כו' ועל כל פנים זה דוחק גדול) ונשמע ע"ז המחבר בעצמו הלשון בזה מגומגם.

והנה הגדולים הנ"ל בנו יסוד שיטתם אהא דאקשו מה שמצינו בתשובת הרשב"א (והרא"ש) התקנה דקבלת דברי חבירות והוא נגד המבואר בגמ' פרק זה בורר שהתמירו יותר. ולכאורה תמיהני הלא הרשב"א לא מלבו בדה תקנתא דקבלת דברי חבירות כי אם זה נלקח מגמ' דבכורות סוף פרק עד כמה ואם כן יותר היה לבנות יסודם על פי סתירות דברי הגמ' דפרק זה בורר ופרק עד כמה ואם שם לא שייך תירוצם כי שם משמע דקאי גם אהיכא דאיכא חימוד ממון אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם. וראיתי בתשובת מהריב"ל ח"א סי' ס' הזכיר שיש לו לתרץ סתירות דברי הגמרות הנ"ל ולא זכינו לתירוץ. והזכיר בדבריו ז"ל דשם בבכורות קאי אהיכא דהמוכר תרומה בשם חולין ואיך דבהוהא פירקא ממילא מובן

דהיינו היכא דאיכא חימוד ממון. והפרי חדש סי' קי"ט הרבה לדבר גבוהות נגדו וכתב שאינו אמת ושלא נמצא זה בכל מסכת בכורות, וס"ל דברייתא דקבלת דברי חבירות לא קאי על אותן החשודים שבאותו סוגיא כי אם אהיכא דליכא דררא דממונא. ודבריו לכאורה מן המתמיהין מניין פשיטא ליה כל כך דלא קאי אותן שהוכרו בההוא עניינא כי אם על מקום אחר דוקא ולהתריס נגד מהריב"ל (וגם לא אדע כל כך איהו חשודים נוכר בגמ' בדבר דליכא חימוד ממון) ועל כל פנים מועטים (מהם). ועיין בגמ' שם (דף ל' ע"א) כגון דהוי חשוד אחרווייתו ואתי קמי רבנן וקיבל כו', מבואר בהדיא דחשודין דהתם מהני קבלת דברי חבירות.

והנה בחידושי הר"ן לסנהדרין (דף כ"ה ע"ב) הקשה סתירות דברי הגמרות הנ"ל, והביא ג' תירוצים בשם הראב"ד ורמב"ן והרבינו דוד ז"ל. והגם שיש לעיין בהבנת דבריהם (שלא נפניתו כעת לזה כל כך), אמנם זאת לפי הנראה מתבאר שכולם לא ס"ל החילוק בין היכא דאיכא חימוד ממון לליכא שהמציאו הגדולים הנ"ל (וההיא דבכורות לפי הנראה שכולם קאי אחשודים שבאותו סוגיא ועיין לקמן בסמ"ך). אלא שהראב"ד סבירא ליה דהחומרא דפרק זה בורר מיירי במזיד דוקא ובסתמא נראה דחשיבא פושע ומעבירין אותו וסני בקבלת דברי חבירות משא"כ בשוגג ממש בבירור או באינו ממונה מקהל אף קבלת דברי חבירות לא בעי, וכדמשמע מדברי הראב"ד שברא"ם גבי בודקי ירקות (דף י"ד ריש ע"ג ע"ש). ותן הן ג"כ דברי הראב"ד שבר"ן דפרק גיד הנשה ושבתשב"ץ ח"ג סי' קע"ב, וממילא ע"כ הן הן ג"כ דברי הראב"ד שברא"ם שם (ע"א) וע"ל בסמ"ך. ולרמב"ן והרבינו דוד מה שהחמירו בפרק זה בורר הוא משום שהוא ענין אומנות ומינוי לרבים (שלרמב"ן הטעם בזה משום שמכיל רבים על כן ראוי להחמיר עליו. ולהרבינו דוד משום שבו שייך ביותר החשד דהערמה בשביל פרנסתו). וכעין זה הוא ג"כ דעת התוס' שבב"י ח"מ סוף סי' ל"ד בשם ר"יו (והיינו כסברת הרבינו דוד הנ"ל). אמנם קצת יש להסתפק בדעתם אם לדידהו ג"כ איידי הכל במזיד ממש, ותרתי בעינן לחומרא דזה בורר, וכן משמע קצת במלחמות גבי חשוד על העריות ע"ש, או דאף בסתמא דינא הכי משום דחשיבין ליה ג"כ לפושע (מטעם שמתרה ועומד, ועל כל פנים לא במזיד), ומכל מקום מחמירים עליו (מטעם האומנות ומינוי לרבים כנ"ל), וזה נראה יותר עיקר ע"ש.

ומדברי הרא"ש בתשובה כלל כ' סכ"ט נלמד תירוץ אחר לקשייתם הנ"ל, היינו דההיא דבכורות איירי רק בתשודים לדברים שרוב המון עם לא היו נוהרים בזה (כמעשרות וטהרות וכהאי גוונא כדתנן בפ"ב דמאי משנה ב' ג' המקבל עליו להיות נאמן המקבל עליו להיות חבר, והיינו בקבלת דברי חבירות כדפירש הרע"ב (ותו"ט)). וכן נראה דעת הרמב"ם שלא הביא ענין קבלת דברי חבירות כי אם פ"י דמעשרות ופ"י דהלכות משכב ומושב (ולכאורה היה אפשר לתרץ דברי הפרי חדש הנ"ל דר"ל ג"כ דהתם קאי רק אכגון אלו, ור"ל דקאי רק אסתם עם הארץ לא אחשוד, אבל זה אינו דמאי דליכא דררא דממונא שכתב. גם באמת ודאי גם להרמב"ם ורא"ש הנ"ל קאי אכל הני חשודים שנוכר שם, דהיינו חשודים בבירור על עבירות אלו לא מצד סתם עם הארץ בלבד, כמבואר ממ"ש שם (דף ל' ע"א) כגון דהוי חשוד אחרווייתו כו' כנ"ל. אלא דמכל מקום סבירא ליה להרא"ש דכיון דרוב עם חשודי עליהו לא חשיבא רשע בזה. ומ"ש הרמב"ם סוף פ"י דהלכות משכב ומושב היה חבר שנחשד כו' אינו נאמן לעולם עד כו' היינו לפי שכבר היה חבר וקיבל עליו כו' על כן נחשב לרשע כשנתקלקל כו'). ולכאורה יש לומר דכוונת הראב"ד שבחידושי הר"ן הנ"ל הוא ג"כ ע"ד זה דמ"ש דהתם אינן מזידים אלא שאינם כחברים כו' מדקדקים כו', ר"ל דענייני דהתם אינם בודדן לב ורשע, כי אם כמו שאינן מדקדקים ופרושים כו', ולכאורה אי אפשר לומר בענין אחר דודאי ענייני דהתם לא שייך לומר שנעשים בשגגה (ופשיעה) ממש. ומכל מקום הקשה הר"ן ע"ז מחשוד למכור תרומה בשם חולין, ור"ל דאתרומה לא

דברי נחמי'

תקנו

חשידי עמי הארץ כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ט דמעשר. ואדרבה אי כוונת הראב"ד כפשוטו יותר אינו מובן מה שהקשה הר"ן מתרומה דוקא הלא גם החשוד דבכורות היינו ג"כ שמוכר בכורות למס חולין כמ"ש הרמב"ם וטוש"ע יו"ד סי' ש"א וכן כולם הכל ע"ד זה. ולפי הנ"ל היינו משום דאבכורות חשודים כל הכהנים כדאיתא בגמ' שם (דף ל"ה). ומעשרות ושביעית וטהרות שנוכר שם חשידי עמי הארץ עליהם. לכן הקשה רק מתרומה (ומכל מקום להראב"ד ורא"ש יש לומר דגם תרומה לא דמי כל כך לנבילה וכהאי גוונא כו'). ומה שהוצרך הראב"ד לאוקמי ההיא דזה בורר במזיד ממש, היינו משום דמכל מקום סבירא ליה דבסתמא דייניה ליה כשגג בפשיעה, דטריפות לא חמירא מחשודים דפרק עד כמה הנ"ל. ולפי"ז היה אפשר דגם להרא"ש אין נוהג החומרה דזה בורר כ"א גם במזיד. ונראה דזהו מ"ש הרא"ש שם אם עשה במזיד או שלא חשש כו' לא היה לבו נותן כו', היינו דספקוי מספקא ליה אם חומרא דזה בורר הוא דוקא במזיד או גם כשלא חשש דהיינו פושע ג"כ חמירא מהני דפרק עד כמה לכן לא היה לבו נותן להקל בספק זה.

היוצא מכל זה לפי הנ"ל, דמי שיצא טריפה מתחת ידו סתמא אין תולין שנעשה במזיד ממש לכ"ע (כי למה נוציאנו מחוקתו ויתבאר א"י), אלא דגם שגגות חשיבה פשיעה (משום שמוטרה ועומד), ופליגי בדין חזירתו של פושע דלהראב"ד דינו כמו החשודים דפרק עד כמה (שהרי גם זה אינו אלא כמי שאינו מדקדק במעשיו) ודינו בקבלת דבוי חבירות, ולרמב"ן והרבינו דוד לפי מה שנתבאר לעיל עיקר כנ"ל גם פושע כרשע חשיבה יותר מאותן דפרק עד כמה וצריך התשובה דזה בורר, ולהרא"ש ספקוי מספקא ליה ולחומרא כו' (לפי"ז אותן הפוסקים שהעתיקו דין מי שיצא טריפה מתחת ידו עם התקנתא דזה בורר כמו בשו"ע ח"מ וגם ביו"ד נופל ספק ותליא בפלוגתא הנ"ל אי ר"ל שיודע שהיה במזיד או שיצא סתמא (והוא דוחק קצת. אמנם בא רמ"א ופירש ביו"ד סי"ח דהיינו דוקא במזיד כו' ויתבאר א"י). ולכאורה לפי הנ"ל דלרמב"ן איירי הכל בשוגג ופושע, לא היה ראו לכאורה להעתיק דין זה בח"מ, דבשלמא לענין לחזור לאומנתו שפיר חיישינן שיחזור לפשוע אבל לענין עדות ממון למה יפסול כלל הרי לא נחשד כלל לעבור במזיד. אך עיין כנסת הגדולה שם בהגהת הטור אות ל"ב בשם שלטי גיבורים מסתפק אם גנב וגזלן בפשיעה נפסל לעדות. ועיין ב"י שם סי"א בבדק הבית שם שכתב שוגג אינו טענה שא"כ פושע הוא, ואכמ"ל). וממילא אין מקום לחלק בין היכא דאיכא חימוד ממון לליכא כיון שלפי הנ"ל לא תלינן כלל לצד החומרא כו'.

והנה בדברי הראב"ד שברא"מ (ע"א) נראה שיש טעות סופר דמוכח מ"ש שם כי החשודים על הבכורות ועל השביעית ועל הטריפות תורתן (חזרתן) קשה כדאיתא בסנהדרין, והרי בכורות לא נזכר כלל בסנהדרין וגם שביעית הרי לא נזכר בו התשובה דילך למקום שאין מכירין כו' ואף את"ל שכונתו על חומר דר' נחמיה שם (כ"ה ב') לא חזרת דברים שאין חזרת ממון, על כל פנים אינו דומה לטריפות ולמה יזכיר שביעית דוקא גם לשון חשוד על שביעית לא נזכר כלל שם כי אם סותר שביעית, ועל כל פנים בכורות ודאי לא נזכר שם כלל. לכן נראה לפע"ד דספר מוטעה נודמן להרא"מ וכצ"ל כי החשודים חזרתן קשה כו' כי כן הוא הלשון בר"ן פרק גיד הנשה בשם הראב"ד. ולשון מוטעה זה הטעה את הרא"מ ז"ל שדימא מדהוצרך לפרט אלו דוקא מכלל דהיינו משום דבהו יש חימוד ממון כדמסיק הרא"מ. ודין גרמא ליה ז"ל ג"כ להוציא הלשון שכתב שם מפני שהם מזידיים מפשוטן דר"ל שאנו דיינינן להו למזידין. ואילו ראה לשון הראב"ד (בתשובותיו) שהביא בחידושי הר"ן הנ"ל לא היה כותב כן שהרי ז"ל שם שזה המעשה היה בטבח שהאכיל טריפה במזיד, מבואר שאי אפשר להעמיס כלל בלשון זה דר"ל שאנו דיינינן ליה הכי כו' (ומכל מקום גם לפי הגירסא שפרט בכורות שביעית כו' א"י כ"כ פירוש הרא"מ, הרי סותר שביעית הנוכר שם ודאי הכוונה שהולך וסוחר בכונה ורצון לא במקרה שארע שיצא

מתחת ידו כו' וכמו כל הני הנזכר שם מפריחי יונים ואינך, ובכולם חזרתם יותר קשה מקבלת דברי חבירות (ודברי הר"ן דפרק גיד הנשה שכתב חשודים לשון רבים כוונתו באמת אכל הני), שלהראב"ד בכולם הטעם שקשים יותר מאותן דפרק עד כמה, הוא משום דמדידן (בודוין לב כו' כנ"ל). גם למ"ש שם שמה שהקיל במנקר כו' הוא משום דחלב שוה יותר ולא שייך חימוד ממון, אם כן איך יפרנס לשיטתו דברי ההגהות אשר"י דפרק גיד הנשה שכתב אבל אם מוכר חלבים כו' מפני שהוא מזיד כו' ע"כ יהיה מוכרז להודות שהכוונה כלשון זה שידוע שעשה במזיד. ואיך שיהיה על כל פנים דברי הראב"ד שבחיודשי הר"ן יכריע כו'.

ובאמת לפע"ד בלאו הכי גוף הסברא שהיכא דאיכא חימוד ממון נדיינו למזיד אין הדין נותן כן כי למה נוציאנו מחוקתו מספק, ועיין רמב"ם וטושי"ע ח"מ סכ"ד אם ראוהו עובר ע"ד שקרוב העושה להיות שוגג צריכים להזהירו כו', והאי שקרוב כו' אין הכוונה שקרוב ומצוי יותר לטעות שהיי סיים שאם עושה מלאכה כבשת צריכים להודיעו שהיום שבת וזה אינו מצוי כל כך לטעות אלא כל שאפשר שטעה וכמ"ש בהדיא הריב"ש שבב"י שם ס"ה והובא בהג"ה להלכה ע"ש ס"ד וז"ל והוא הדין בשאר דבר איסור שנוכל לומר ששברו מכה טעות עכ"ל. ויותר מזה פסק הריב"ש שבב"י סוף סעיף ט"ז שאם העירו שהלוה בריבית תולין לומר שהלוה בדרך שאין איסור או שהיה טועה כו', הובא בש"ע ס"י"ב להלכה. והן אמת שראיתי בספר נתיבות משפט שם סק"ב הוכיח מהשי"ך שע"כ צ"ל דהא דנקט רמ"א (בשם רשב"א) שם סוף סעיף ה' גבי שבועה דאינו נאמן לומר שוגג הייתי, היינו לרבותא דבשאר עבירות פשיטא שאינו נאמן לומר שוגג. אבל הדבר צע"ג לפע"ד (לחלק) מכל הני דלעיל. ועיין סמ"ע סק"ל מבוואר שדוקא בשבועה אינו נאמן שהאיסור שהאדם עצמו זמאי אנפשיה זכור יותר כו' עי"ש. ודעת השי"ך לכאורה לתפרש בפשיטות, שהרי ענין שוגג היינו רק בשבועה דלהבא ולדיעה ב' אינו נפסל כלל בזה, וצע"ג לכאורה (ועל כל פנים בענין מכושל בברייתא אפשר שגם הנתיבות משפט יודה כו'). והא דדיינינן ליה הכא בפשיטה היינו משום דהשגגה גופא היינו פשיעה כיון שמותרת ועומד ה"ל למידק כמ"ש הר"ן שם, אבל לא שאנו תולין לצד החמור.

ומעתה נעיין בדעת הרשב"א דלכאורה צ"ע דכל הנ"ל לדעת רמב"ן דהסוגיא איירי בסתמא לא אתיא לכאורה, דאי"ך איך היקל בדואג ומתאנח ובגמ' איתא אין תקנה כי אם כו'. וכדעת הראב"ד נמי לכאורה לא אחיא, דעם הית דמה שהצריך דואג ומתאנח בסתמא, יש לומר שהחמיר כן מדעת עצמו (וכן משמע הלשון). אבל מה שהביא לראיה דאינו יכול לומר שוגג הייתי דא"כ טבח שנמצא טריפה מתחת ידו דמעבירין לא משכחת אלא בהתראה, ולהראב"ד מאי קושיא אין הכי נמי ומאי נ"מ אי בהתראה או בענין אחר ברור מאחר שבאמת סבירא ליה דאיירינן במזיד. וראיתי בס"י תרל"ב ליתא כלל ראייה זו וגם דבריו מוחז"ר רבינו ז"ל לא הועתק לשון זה. ולפי"ז היה נוחא מאד לפע"ד דאתי כראב"ד שגם לראב"ד בסתמא דיינינן לפושע כנ"ל, וצריך קבלת דברי חבירות, אלא שהרשב"א הוסיף חומרא להצריך דואג ומתאנח כו'. אבל מה נקשה קשה לשבש הגירסא שבב"י כי שהביא ראייה הנ"ל. ואולי יש לומר דראייתו ממעשים בכל יום שבאמת גם להראב"ד ג"כ מעבירין גם בסתמא עד שיקבל דברי חבירות על כל פנים כנ"ל. ומה גם שכן הוא גם בגמ' דפרק גיד הנשה שנמצא אחריו חלב (וכן בנמצאת סכיני פגומה פ"ק דחולין (דף י"ח) וגם נלמד כמו כן מפרק המקבל.

ועוד יש לומר ע"ד זה דהא דפליגי הפוסקים הנ"ל אי איירי במזיד או בסתמא זה אינו רק על התיא עוברא דטבחה דנפיק טריפתא מתחת ידו, דבאמת לשון זה משמעו דנפיק ממילא ולא נודע אם במזיד כו', אלא שהראב"ד הוציאה מפשטה מכה הקושיא אכל המימרא דרב אידי דאמר החשוד על הטריפות כו' לשון זה משמעו שנחשר ע"י שער פסם אחת במזיד

דברי נחמי'

תקומה

וכמו כל החשודים שבגמ' כמו החשוד על השבועה וכהאי גוונא וכמ"ש בהדיא הר"ן בחידושו שם דף ס"ו ב' ד"ה אמר רב נחמן החשוד על העריות, והרמב"ן במלחמות שם (אלא שלשון רמב"ן שם שהוא מי שיצא טריפה כו' הוא שלא בדקדוק. ולשון הר"ן הוא מפני עבירה ברורה שעשה). ואף הרו"ה וגם הרא"ש ז"ל דפליגי שם יש לומר שיוודו הכא כי נראה דכ"ע מודים דלשון החשוד על דבר שבגמ' הוא הכל ע"ד זה שנחשד לנו להבא מפני שעבר על אותו דבר פעם אחת בבירור כמו שהביאו הרמב"ן והר"ן מכמה דוכתי ואיך יחלקו ע"ז אלא שרק התם דאיירינן בפסולי עדות ממון מפני שעבר פעם אחת על איזה עבירה אחרת לא שייך התם כל כך לשון החשוד על עבירה פלוני ע"ד הנ"ל שהרי החששא דחשדא שאנו דנין אלהבא הוא לענין העדות ולא לענין אותה העבירה, ע"כ ראוי יותר להוכיח בפירוש העבירה פלוני שעשה, שע"י זה נחשד לעדות. וכאשר באמת נקטנין הלשון שם במתניתין וברייטא המשחק בקוביא כו' סוחרו שביעית וכו' ולא תני החשוד על השביעית וכהאי גוונא, דמה לנו להוכיח החשדא דשביעית אלהבא כו'. ולכן קשה להו הלשון החשוד על העריות ופירשו דר"ל שרק נחשד על העריות בעבר שע"י זה נחשד לעדות אלהבא. אבל כל מקום שאנו דנין לעשותו נחשד להבא באותו עבירה גופה ע"י שעבר עליו פעם אחת בבירור שייך שפיר לשון זה לכ"ע. ולפי"ז שפיר יש לומר דהרשב"א סבירא ליה כנ"ל להרמב"ן דעובדא דטבחא איירי בסתמא, ומכל מקום לא קשה מידי איך הקיל דרואג ומתאנח, דמימרא דרב אידי לא קשה שהרי איירי במזיד כנ"ל, ומחעובדא לא קשה הויש לומר מעשה שהיה כך היה שלא היה דואג ומתאנח על כן הקשה דילמא איערומי כו'. אמנם ההגהות אשר"י הנ"ל אין לומר דס"ל ע"ד הנ"ל דא"כ למה לא מהני מאי דרבי טופריה ומוזייה או שהיה מוסיפים לו עוד סיגופים כהתיא דהגהות אשר"י כו' אך לדידיה שפיר יש לומר דס"ל כראב"ד הנ"ל רק שהחמירו עליו גם בסתמא מסבא דנפשיה מחששא דהערמה.

היוצא לדינא מכל הנ"ל במזיד בעינן תקנתא דזה בורר לכ"ע, בסתמא להראב"ד די בקבלת דברי חבירות לחוד, לרמב"ן נראה יותר דבעי תקנתא דזה בורר, להרא"ש נראה דספקי מספקי ליה ולחומרא, לרשב"א בעינן דואג ומתאנח וקבלת דברי חבירות, להגהות אשר"י קבלת דברי חבירות והתשובה (להחמיר). ולמעשה מאחר דבר"ן דפק גיד הנשה ותשב"ץ (ורבי"ש) ס"ל כראב"ד היה נראה שכן עיקר בפרט שהרא"ש כמסתפק כנ"ל, וההגהות אשר"י סבירא ליה ג"כ כוותיה מעיקר הדין, וגם הרשב"א יש לומר דס"ל הכי מעיקר הדין כנ"ל, ונמצא שהרמב"ן יחיד בדבר (וגם זה אינו מפורש כל כך בדבריו ז"ל). ומכל מקום ודאי יש להחמיר לצרף או דואג ומתאנח כרשב"א או התשובה דהג"א (דרך חומרא, וזולת אם הפירוש ברשב"א דס"ל כרמב"ן אפשר שכן הלכה). אבל ודאי די באחד מהם, כיון שזה רק דרך חומרא (ואף אי הרשב"א כרמב"ן, מכל מקום כיון דס"ל דדואג ומתאנח מהני להוציא מחשש הערמה אף שבגמ' על כל פנים לא נזכר מזה, אם כן אין ראייה שלא יועיל ג"כ התשובה דהגהות אשר"י כו'). וכך עולה פסק רמ"א ס"י קי"ט סעיף י"ח שכתב והא דצריך כו' היינו במזיד כו'. ומ"ש שם אבל כו' סגי בקבלת דברי חבירות ועשה תשובה כו', כבר פירש מוח"ז רבינו ז"ל (ולולא דבריו ז"ל היה נראה לי דמעיקר הדין סגי בקבלת דברי חבירות אלא שראוי להחמיר ועשה תשובה כו' ונ"ל בדת הגהות אשר"י). ובכל זה אין חילוק בין היבא דאיכא חומרא ממון לליכא כדמוכח מכל הנ"ל. וכן מוכח נמי מלשון שבתעו נעשה אם נוכל לומר שבטעות נעשה כו' וכי בדאיכא חומרא ממון לא נוכל לומר שבטעות נעשה תבמיח, ואדרבה מלשון זה משמע דאיירי דוקא בדאיכא חומרא ממון דבדליכא חומרא ממון לא סגי דנוכל לומר שטעה אלא גם לא נוכל לומר שעשה במזיד כמ"ש מהרי"ט. ובאמת לפי ההנחה שבמהרי"ט שבדליכא חומרא ממון לא שייך לומר שעשה במזיד, אם כן כל הני שהעמידו היא דזה בורר במזיד ע"כ היינו בגוונא דאיכא חומרא ממון, ואם כן מדאוקמא במזיד מכלל דסתמא לא. וגם מה זה שנוכר בתשובה

הרא"ש על עובדא שלו אם עשה במזיד כיון דלהגדולים הנ"ל ע"כ איירי בדליכא חימוד ממון ולא שייך בזה מזיד כנ"ל.

והנה לא באתי ח"ו להשיב על דברי הגדולים הנ"ל ולפקפק עליהם כי אם שעל כל פנים אין להמותו כל כך על מוח"ז רבינו ז"ל אם נטה מדבריהם בזה (ושלפע"ד יותר מתקבל אצלי שכל גדולי הראשונים ז"ל ראב"ד ורמב"ן והרבינו דוד ותוס' ורא"ש ור"ן ותשב"ץ, לא ס"ל כלל החילוק בין איכא חימוד ממון לליכא, ומטעם דאין לנו לדון ולתלות בצד החמור כי אם להטות כלפי חסד כו' וכדמוכח מכמה דוכתי דסי' ל"ב בח"מ כנ"ל, רק פורשע הוא ממילא כיון דמותרה ועומד כו' כנ"ל). בפרט שכן הוא ג"כ דעת רמ"א כנ"ל שכל מנהגינו על פיו, וכך עולה הצעת דברי מוח"ז רבינו ז"ל שבתחילה החליט שבכל זה אין חילוק בין שוחט ומוכר כו', והא דאמר רב אידי כו' איירי במזיד כו', וכל המשך דבריו הכל עולה דלא כהגדולים הנ"ל בענין החילוק בין איכא חימוד ממון לליכא, אלא שלבסוף (מרום ענוותנותו) הביא ג"כ ומיהו בזה יש לחלק כו' פירוש באותו הדיון יש סברא לחלק בין כו' ובין דבר שיש חימוד ממון כו' שבוה כתב הב"ח ופרי חדש כו', ור"ל דעם היות שאין שורש לזה עפ"י הגמ' אבל מכל מקום כך דעת הב"ח ופרי חדש, ויש מקום לחילוק זה עפ"י סברא לדון לחימוד ממון כמזיד ואז אין מספיק התשובה כו', אבל לענין נראה כעין שגגה וראינוהו דואג ומתאנח באלו אין לחלק פירוש שגם אין מקום לזה עפ"י סברא חיצונית דמאחר שכל עיקרו דחימוד ממון אינו אלא שבוה יש לחוש שעשה במזיד והרי כבר היה נראה כעין שגגה וכמו כן ע"י דואג ומתאנח מיד נתברר שהיה כשגגה (ובפרט אחר שבאמת לפי כל הנ"ל כל גדולי הראשונים לא ס"ל כלל לתלות לצד החומר כי אם להיפך, ואין נויל בחר איפכא ולומר דגם אם היה נראה לעין כעין שגגה אם בשעת מעשה ואם ע"י שראינוהו דואג ומתאנח מיד שנודע לו כו' לא נאמן לא לו ולא לנו כי אם דוקא להטות לכף חוב כו'), על כן לא רצה להעלות על ספרו הדבר שאינו מוטעם בשכל ואין לו שורש ג"כ בגמ' וכל גדולי הראשונים והסכמת רמ"א כו'.

כבר נתבאר לעיל דמה שהעמיד מוח"ז רבינו ז"ל במזיד היינו רק המימרא דרב אידי (וכנ"ל שלשון חשוד בכל מקום הוא ע"ד זה) אבל העובדא דההוא טבחה איירי בסתמא. ועל כן הביא מוח"ז רבינו ז"ל משם לראיה דאנחה דלבסוף לא מהני. אך אחר זה ראיתי בדבריו ז"ל (דף י"ד ע"ב¹) שכתב והא דלא מהני לההוא טבחה דרבי טופרא כו' היינו במזיד. וזה סתירה להנ"ל ואם כן באמת לכאורה צע"ג איך הביא משם לראיה דדואג ומתאנח אח"כ לא מהני לענין סתמא. וצריך לומר דבתחילה דקאי לדעת הרשב"א ולדידיה הפירוש בגמ' כנ"ל דההוא עובדא איירי בסתמא והמימרא במזיד (וכנ"ל דע"כ לומר כן מדהביא הרשב"א משם לראיה דאינו יכול לומר שוגג הייתי). אבל (בדף י"ד) דקאי מוח"ז רבינו ז"ל ארברי הגהות אשר"י מסיק לדדידיה ע"כ גם העובדא דטבחה היה במזיד (וכמו שנתבאר לעיל דהגהות אשר"י ע"כ כראב"ד סבירא ליה). הרבית דברים שאינם מתובלים ומסודרים כל כך, רק דקי שאם ישיב כת"ר אז ממילא רוחא שמעתתא.

*

ס"ק ק². שאלה ומוכנן השאלה מתוך התשובה. שרצה השואל לדחות ראיות התוס' ריש חולין (ד"ה הכל) דנשיש מותרים לשחוט מהא דקדשים עי"ש. והקשה השואל אחר שעשה הנחה דטעם דנשיש משום טורח התיקון של סכין דלא טרחי, ולא טורח הבדיקה עצמה דטרחי, וזה לא שייך בקדשים, דאם נתקלקל הסכין שוב אין לו תקנה רק וזרקו ונטל סכין חדש, משא"כ בחולין שפיר הוי לאסור שחיטה בנשיש.

א. תשובה הנה בענין הסברא שהמציא לחלק בין חולין למקודשין (אחר ההנחה שהקדים לרמות נשים למומר, ושבשניהם הטעם דלא טרחי לתקן הסכין כו'), עפ"י דאמרינן בובחים שבמקדש אם נתקלקל הסכין וזרקו ונוטל סכין חדש כו' עכ"ל. עם שובר חכמה הוא (לפי ההקדמה הנ"ל ויתבאר אי"ה), אבל לא ידעתי אנה ראה לשון זה בובחים. ולפי הנראה כוונתו למאי דאיתא שם דף פ"ח סוף ע"א סכין שנפגם אין משחיתין את פגימתה כו', והרי שם פרש"י פגימה גדולה שתיקון השחזתה ניכר, משמע בהדיא דאתא לאפוקי פגימות דקות הפוסלין לשחיטה, דאלו היו מתקנין, והא דאבא שאול שם שאמר סכין מטופת היתה כו', הרי פרש"י שהיתה רכה לפגום פגימות דקות תמיד כו', משמע דאילו לא היתה רכה כל כך אף שהיה מתרמי לפעמים פגימות דקות היו מתקנין. ומסתמיות לשון הרמב"ם (פ"א מהלכות כלי המקדש ה' ט"ו) אין ראיה (כל כך) דנקט לשון הגמרא כדרכו, וע' משנה למלך שם. ובתוס' דריש חולין (ג' ריש ע"א) יש סברא דסכין של שחיטת קדשים אינה כלי שרת כלל. וע"ש בחידושי הרשב"א ור"ן ראייה לזה מפרק ו' דפסחים (ס"ו א') דמשמע שהיה כל אחד ואחד מביא סכיננו מבייתו (וכ"ה בתוס' ריש פ"ה דזבחים). וברישב"א שם המסקנא שאינה כלי שרת גמור כו' ע"ש. אלא שלכאורה מהך דובחים דף פ"ח הנ"ל צ"ע על בעלי סברא זו. ובפרט מהא דאבא שאול סכין מטופת כו' (דודאי היינו סכין של שחיטה) ואמרינן וגזוהו. וברמב"ם שם גזונוס אותו בצד ההיכל כו'. ומעין זה במשנה סוף פ"ד דמדות בית החליפות ששם גזונוס את הסכינים. מכל זה משמע שפסא דסכין של שחיטה הוי כלי שרת. וצ"ע שלא העירו כלל מזה התוס' ושאר פוסקים הנ"ל).

ב. אמנם ענין ההקדמה שהקדים בטעמא דמומר ונשים, זוהי חקירה (ראויה קצת) בפני עצמה. ועם היות שהוא מילתא דלא שייך כלל, אמרתי הואיל ואתי לדיננו ארחיב הדיבור קצת בזה, ומענין לענין השייך לזה, כדי להפיק רצונן שיהיה אני המתחיל כו'. והנה מה שהחליט בטעמא דמומר שהוא מצד טורח התיקון ולא טורח הבדיקה עצמה מכח הראיה מדברי הרשב"א שבטוש"ע סי' ב' ס"ד, תמהני שלא ראה דברי מוח"ז רבינו ז"ל בקונטרס אחרון שבסוף ס"ק ב' (דף ט"ז עב"ג), דעם היות שמתחילה כתב כן עפ"י דברי הרא"ש שפירש מיטרח לא טרח לתקנה כו' מכל מקום מסיק אבל מדברי הרשב"א בתורת הבית משמע כו' דמיטרח לא טרח אף בבדיקה לבהד, הרי אדרבה מדברי הרשב"א אלו משמע ליה ז"ל להיפוך. גם מה שנזכר מסברתו גבי נשים, מכח דברי הר"ן שלא אמרו שהן עצלניות ובודקות כל שכן כו' אלא במה שאין שם איסור ידוע כו', תמהני שלא ראה דברי מוח"ז רבינו ז"ל ריש סי' א' שכתב בשם רש"ל שהתוס' דפ"ק דפסחים ס"ל דאפילו בודאי איסור לא מהימני בדבר שיש בו טורח רב לתקנו כו' (והרי יסוד דבריו כאן על התוס' קא').

ג. אך באמת יש לעיין בכ"ז, ותחילה אכתוב בענין המומר, וארחיב קצת בביאור דברי מוח"ז רבינו ז"ל ושאר פוסקים ומה שצ"ע לפע"ד בדבריהם ז"ל. הנה האחרונים נתקשו בדברי הרשב"א שבטוש"ע סי' ב' הנ"ל, מה שהצריך שיאמר בזה הפה"ש שחתינו, דממ"ג אם אינו ידוע לנו שהיו שני הסכינים עמו בשעת השחיטה, אין להאמין למומר באמירתו, ואי ברדיעינן שהיה עמו גם בלא אמירתו יש לנו לומר דמסחמא בדקס ושחט בהיפת, משום דלא שביק היתירא ואכל איסורא, ופירש הש"ך סק"ג דמיירי ברדיעינן כו'. והא דמכל מקום בעינן אמירתו, תירץ בשם הפרישה דהיינו משום דכל דאפשר לברויה מבריינן. והא דמ"ז סק"ז בתחילה תירץ דמיירי ברלא ידעינן, ומכל מקום סמכינן על אמירתו משום דבלאו הכי יש חזקה לקולא (דכאן נמצא וכאן היה כמ"ש במשמרת הבית). ושוב לא נחה דעתו בזה דקשיא ליה כיון דסמכינן על החזקה למה לי אמירתו (ואם אין החזקה מספקת גם אמירתו לא מהני וכנראה שנוטה לדעת הרא"ה בבדק הבית דכללא הוא כל חיכא דאי לא אמר אסור כי אמר נמי אסור). והפרי חשד סק"ג מוקי לה ברדיעינן, ופסק דבאמת אין צריך לאמירתו (וחולק על הרשב"א, או סבירא ליה שגם הרשב"א לאו דוקא נקט אמירה). ונמצא

שלדברי כולם אין ענין תועלת אמירתו כי אם ענין עדותו שהיה גם היפה עמו בשעת השחיטה, וכל שהיה שניהם עמו פשיטא להו דכיון דלא שביק התיירא כו' מסתמא ברקס ושחט ביפה, דהבדיקה עצמה לא חשיבא טירחא (אלא דלהש"ך ופרישה מכל מקום בעינן לתכחילה אמירה משום כל דאפשר לברורי כו'). אבל התבואות שור מוקי לה בדידיענין ושעם כל זה בעינן אמירה בדוקא (לעיטובא) ולא עוד אלא שהחמיר בסגנון האמירה שדוקא שיאמר בזה הלשון בזה היפה כו' אבל ביפה סתם לא מהני. ולפי הנראה הא בהא תליא, והכל מטעם אחד, דס"ל שהבדיקה עצמה חשיבא טירחא ולכן אף שידעינן שהיה עמו, לא אמרינן בזה כלל דלא שביק היתרא כו' דמיטרח לא טריח לבדוקס כלל. וכיון שכן הוא מעיקר הדין ודאי אין לסמוך בזה על עדותו של מומר, אלא דמכל מקום מהני אמירתו, לא מדין עדות ונאמנות, אלא שכיון שאומר בזה היפה הרי מתברר לנו מעצמינו שיודע איהו היפה, ואמרינן דמסתמא קודם השחיטה ברקס וידע (דכיון דע"כ טרח לבדוקס מסתמא היה זה בשביל השחיטה ולא אח"כ כו'). ולכן בעינן סגנון האמירה בזה"ל דוקא, דאילו אמר ביפה סתם אין לנו ראיה והוכחה מדבריו שיודע איהו היפה כו' (ויתבאר עוד א"ה).

ומוחז"ר רבינו ז"ל בתחילה פירש עפ"י דברי האחרונים הנ"ל דס"ל דהבדיקה לא חשיב טירחא, ועשה סמיכות לזה עפ"י דברי הרא"ש שפירש מיטרח לא טרח לתקנה כו' כנ"ל, וענין האמירה לפי"ז היינו רק ענין עדותו שהיה עמו, ולכן כשידעינן בלא"ה שהיה עמו א"צ לאמירתו כמ"ש הפרי חדש וגם הט"ו הכי סבירא ליה בדידיענין על כל פנים, ולא סבירא ליה מ"ש הש"ך בשם הפרישה דמכל מקום כל דאפשר לברורי כו', דלענין שהיה עמו לא שייך כלל להצריך לברורי עפ"י עדותו, כיון שבלעדו ידעינן דה בברורי, אלא ודאי ר"ל לברורי ששחט בהיפה ולא בהשני וזה צ"ע, דלענין זה הא אמרינן דלא שביק כו' והיינו דכדודאי חשבינן ליה, וכלשון הגמ' גבי חמצן של עוברי עברת (ד' ע"ב) מפני שמחליפין קתני דודאי מחליפין. והא דקו"ל כל מקום דאפשר לברורי מברדינן, נראה דאינו אלא במקום דלא אתינן עלה להקל אלא מכח חזקה בעלמא וכתאי גוונא דלאו ודאי גמור הוא, משא"כ היכא דאמרינן דודאי כן הוא א"צ לברורי כלל. ומשום הכי גבי חמצן אין צריך לומר שהחליף כמ"ש בבדק הבית דף ה' ע"ב ומשמרת הבית דף ו' א'. וכן במומר שברקו לו סכין לא מציינו שצריך לומר ששחט בזה ולא באחר (עיין ש"ך סק"ד, ואפילו כשהיה אתו גם סכין פגום כמ"ש הפרי חדש סק"ה ופליתי סק"ד). והוא הדין כאן בדידיענין שהיו עמו (וזה שלא כמ"ש בכריתו שם סק"ג. ומ"ש שם גבי מומחה פלוני כו' דלא דמי לחמצן דלית ביה איסור תורה כו' תמוה לכאורה דהא בגמ' אמרינן סברוה דכרבי יהודה אתי. וגם במסקנא דכרבי שמעון אתי הא אמרינן דודאי מחליפין וכל שכן בדאורייתא כו' ע"ש. ובעיקר הקושיא והחילוק בין חמצן למומחה פלוני הרי הדבר מפורש במשמרת הבית עצמו ע"ש דף ו' א' וצ"ע:ג לכאורה). ולכן לא הביא מוחז"ר רבינו ז"ל דעת הש"ך והפרישה והכרתי בזה. ולענין היכא דלא ידעינן שהיו עמו כתב שתלוי בהחקירה שבחידושי הרשב"א (שהובא בש"ך ס"ק י"ז ובדברי מוחז"ר רבינו ז"ל ד"י"ב סע"ד) בעיקר הדין דרבא (בסכין אחד), בהא דאם לא ברק לו סכין קודם השחיטה בודק אח"כ ואם נמצאת יפה מותר כו'. דלפי מ"ש שם שהדעת נותנת (וכן פסק במשמרת הבית ה' ב') דאף כשכא אחר השחיטה בתוך שעה ושתיים אמרינן דחזקה כאן נמצא כאן היה, ה"ה כאן דאעפ"י דכאן היה עמו עוד סכין שאינו יפה, הרי לענין זה הא אמרינן דודאי דלא שביק כו', אלא דמכל מקום בכחאי גוונא בעינן אמירה (והוא הדין בהא דחידושי הרשב"א בסכין אחד, ע"ש דבבא בתוך שעה הזכיר אמירה משא"כ בבא בגמר שחיטה לא הזכיר אמירה כו'). ונראה דהיינו רק ענין עדות שהיה עמו. והיינו טעמא דכיון דלא אתינן עלה אלא מכח חזקה בעלמא דכאן נמצא כו' הרי קיימא לן דכל דאפשר לברורי לא סמכינן אחזקה (וכמ"ש הש"ך בשם

דברי נחמי'

תקומט

הפרישה אלא הם כתבו כן אף בדידעין שהיה עמו וזה צ"ע כנ"ל. אבל ברלא ידעין אלא דאמרינן חזקה כו' שפיר יש לומר כן ומתורין מה שנתקשה הט"ז וגם הפרי חדש שהחמיר בזה דלא מהני אמירתו בכהאי גוונא אין ראייה דאזיל לשיטתו בס"ד ד' שתחליט כמסקנת חידושי הרשב"א (כו'). ולמסקנת חידושי הרשב"א בסכין אחד דיש להתחמיר ודאי הוא הדין (וכל שכן) כאן בבי סכנים שאין להקל בבא אחר כך (דלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה ולא מהני אמירתו) אלא בדידעין שהיו עמו (ואז אין צריך לאמירתו וכנ"ל). ושוב מסיק מוח"ז רבינו ז"ל דמלשון הרשב"א בתורת הבית משמע דאף בכהאי גוונא (ר"ל בדידעין שהיו עמו) בעינן אמירה. ואם כן ע"כ לומר כנ"ל אליבא דהתבואות שור דהבדיקה עצמה חשיבא טירחא ולא אמרינן בזה לא שביק כו'. והא דמהני אמירתו אינו בענין עדות ונאמנות, אלא שכיון שאומר בזה היפה מתברר לנו בבירור שהוא יודע איהו יפה וע"כ בדקס קודם השחיטה כו' כדלעיל. והו לפי הנראה ביאור דברי מוח"ז רבינו ז"ל ושאריו פוסקים.

ד. ועתה אכתוב מה שצ"ע לפע"ד במסקנת דברי מוח"ז רבינו ז"ל והתבואות שור. ותחילה אומר (דרך אגב) מה שיש לדקדק גם בריש דבריו ז"ל. והוא מ"ש שם דבעינן שיאמר בזה היפה ולא ביפה סתם, ולקח זה מהתבואות שור, ולכאורה בשלמא להתבואות שור דלשיטתו תועלת האמירה היא שעי"ז מתברר לנו שע"כ בדקס ויודע, משי"ה בעינן דוקא בזה היפה, דאילו ביפה סתם ליכא בירור שיוודע איהו היפה. אבל לשיטה הראשונה הנ"ל, דלפ"ז ענין האמירה אינו רק ענין עדותו שהיה עמו כנ"ל, אם כן יש לומר דאין חילוק בזה בין כשאומר בזה היפה ליפה סתם (וכדמשמע בטוש"ע, וכ"מ בהדיא בתבואות שור שם סק"יג דאין להצריך בזה היפה דוקא אלא להאומר דלא טרח לבדוק כו' ע"ש). ונהי דלרינא יש קצת מקום לומר כיון דלא מהני עדותו אלא משום דבלא"ה איכא חזקה דכאן נמצא כו' לכן בעינן שאמירתו יהיה סיוע לחזקה זו דוקא, משא"כ כשאומר ביפה סתם יש לומר שכוונתו על יפה דעלמא, ואין זה מענין החזקה כלל, ואינם מסייעים זה לזה כו'. אבל לשון מוח"ז רבינו ז"ל שכתב שמא אינו יודע איו יפה משי"ה קאמר יפה סתם לאישתמוטי מבואר שאין כוונתו ע"ד הנ"ל. ואולי סבירא ליה דגם כשאומר סתם בסתמא קאי על אילו שלפניו (ועיין כרתי ופלתי הלפי הנראה ג"כ פשיטא ליה הכי, ובאמת לפי הנראה תלוי בלשון. כמו בלשון אשכנז אם אומר מיט דעם גוטינן משמעו על יפה שבאילו, ואם אומר מיט א גוטינן משמעו על יפה דעלמא, ובלשון הקודש כשאומר בהיפה בה' הידועה, הרי זה כמו בלשון אשכנז מיט דעם גוטינן, ואם אומר ביפה צ"ע פירושו ויש פנים לכאן ולכאן. ועל כל פנים יש לומר דמוח"ז רבינו ז"ל אשמעינן אפילו כשמובן שקאי על אלו). ומכל מקום לא מהני שמא אינו יודע כו' ר"ל שלא בדקס, והו קשה בתרת, חדא דהא השתא קיימינן בסברא שהבדיקה לא חשיב טירחא ואם כן למה נחוש שלא בדקס, ועוד דמהני נ"מ מחששא שמא אינו יודע על יפה מכל מקום הו מעיד שהיפה שבאלו היתה עמו (ושחט בה), ולשיטה זו אין צריך יותר. גם מ"ש דמשום הכי קאמר יפה סתם לאישתמוטי, אינו מובן כל כך פירשו, דלכאורה ר"ל בזה ע"ד החילוק (הנוכח בגמ' דבכורות (ל"ו ב') והובא בפוסקים ישאלו מאתו פלוני ויתבדה, לבין אומר מומחה סתם דמצי לאישתמוטי ולומר דכוונתו על אחר כו' (ע' לבוש סי' ש"ד י"ז), והכי נמי נאמר מהאי טעמא לחלק בין כשאומר בזה היפה לבין שאומר סתם כו'. אבל זה אינו מתרי טעמי (והא בהא תליא) א' דלא שייך זה אלא כמו גבי מומחה וכהאי גוונא דאיתיה בשאלה, אבל גבי סכין דליתא בשאלה ואף כשאומר מיט דעם חשיב טירחא, לא שייך חילוק זה. ועוד דלא נזכר בסברא דמצי לאישתמוטי אלא לפוקי מסברא דמירתת ר"ל היכא שאין הדין נתון לתאמינו אלא רק

מכח דמירתת לשקר על זו הסכרא דמצי לאישתמוטי מנגדת ומוציאה מסכרא דמירתת, אבל כאן דיעקר סמיכתינן על החזקה דכאן נמצא כו' (ושוב ממילא לא שביק כו') רק משום דאפשר לברורי בעינן ג"כ עדותו והרי לדבריו על כל פנים הוא מעיד וסגי בהכי (הגם ולא מירתת, וכמו אילו היה מעיד סתם שהיה עמו דנראה ג"כ דמהני לשיטה זו, אעפ"י שאין מי שיוכל להכחישנו בזה כו'). אמנם כן נלפע"ד דעינן לאישתמוטי הנזכר כאן בדברי מוח"ז רבינו ז"ל (וכן גם בדברי השמלה חדשה ויתבאר אי"ה) אינו מענין מצי לאישתמוטי הנזכר גבי מירתת, דשם הפירוש שיוכל להמלט ולהשמט שלא יהיה נתפס אח"כ בשקרותרו, וכאן הפירוש דעתה בשעת אמירתו אינה עדות נכונה אלא מדחה ומשמיט את עצמו מלהעיד דבר ברור (וזהו דשם נאמר הלשון מצי לאישתמוטי וכאן נזכר הלשון לאישתמוטי קאמר כו' ומובן כו"ל). והטעם שמביאנו לזה, הוא לפי שאין אמירתו בסגנון שהיה ראוי לו לומר אם היה כדבריו דכיון שהסכינים לפניו כששואלים אותו במה שחט, סגנון הלשון הוא להשיב בזה כו', וכיון שאינו אומר כן אלא ביפה סתם, מובן שמשקר וע"כ מדחה את עצמו מלבדו דבריו כדחיא ליה, ע"כ אין אמירתו חשובה כלום כיון שמתוכו מובן שמשקר (ומשא"כ גבי מומחה וכתאי גונא שאינו לפניו, אף כשאומר סתם לאו לישגא קטיעא הוא, רק כשאומר פלוני שיש סברא דמירתת ה"ז ראייה שאומר אמת וכשאומר סתם אין ראייה לא לכאן ולא לכאן, אבל כאן בסכינים שלפניו כשאומר סתם ה"ז כראיה שמשקר כו').

ובהא אתי שפיר דיוק לשון מוח"ז רבינו ז"ל שכתב וז"ל וכיון שיאמר כו' בעינן שיאמר בזה היפה שאל"כ לא אמר כלום שמה אינו יודע כו' ומשום הכי כו'. דלכאורה זה שכתב דרך נתינת טעם וכיון שיאמר כו' בעינן שיאמר כו' (וגם מ"ש ומשום הכי כו') אינו מדויק כמובן. ולפי הני"ל א"ש דר"ל אע"ג דלא בעינן עדותו כי אם לשהיו עמו, וכל שהיו עמו אמרינן ודאי בדק ויודע, מכל מקום כיון שיאמר כו' בעינן כו' דאל"כ אלא יאמר סתם אמירתו זו יגרסו לנו חששא שמה אינו יודע כו' ומשום הכי כו', פי' דמסתמא לא הוי ליה לומר לישגא קטיעה אלא לפי שמשקר ואינו יודע כלל איזהו היפה ע"כ דמשום הכי קאמר סתם לאישתמוטי מלבדו דבריו כו', ולכן לא אמר כלום ואין כאן עדות כלל (עכ"פ). ולכאורה עלה ע"ד שעפ"ז אתי שפיר נמי מה דקשה לי עוד בדברי קדשו ז"ל, דכיון דלשיטה זו הא דבעינן אמירתו (גם בלא ידעינן כו') אינו אלא משום דכל מקום דאפשר לברורי מברדינן כני"ל, ונראה פשוט דזה אינו כי אם לכתחילה בדאפשר אבל כשאי אפשר כגון שאינו לפנינו מותר (מכח החזקה הני"ל), ואם כן איך שייך לומר דבעינן שיאמר כן ולא כך, הלא לכתחילה ודאי לא שייך ללמדו ולהורות לו איך שיאמר, ואם כבר אמר סתם ה"ז כבדיעבד ומותר. אבל לפי הני"ל יש מקום לומר דכשאומר סתם, אמירתו זו גורע לאסור בדיעבד דמוכח שמשקר כו' כני"ל. אבל לא משמע כן ממש"ש מוח"ז רבינו ז"ל דאל"כ לא אמר כלום, משמע דלא גרע על כל פנים מאילו לא אמר כלום כו'. גם אם איתא כני"ל אם כן אפילו בדריעינן שהיו עמו נאמר דאם אמר ביפה סתם גורע הוא ואסור, ולא משמע כן ממש"ש מוח"ז רבינו ז"ל שם דאין צריך שיאמר ביפה כו' משמע דעל כל פנים אם אמר כן כ"ש ששקר כו'. אלא ע"כ צ"ל דגם כשאומר סתם לאו הוכחה גמורה היא שמשקר, אלא הוכחה קצת. ודיינו שנאמר דה"ז כאילו לא אמר כלום וסלק אמירתו כאילו אינה כו'. ואם כן עדיין צ"ל איך שייך להורות דבעינן שיאמר כן ולא כך בדבר שעיקר אמירתו אין צריך כי אם לכתחילה בדאפשר כו' כני"ל. ואולי ר"ל דכשאומר סתם יש לחזור ולשאלו באיזה מהשנים והוא יחזור ויברר דבריו בזה היפה כו' (ואם באמת ישיב על השני שבה שחט ודאי באמת אסור כו').

ה, והנה לשון זה דלאישתמוטי לקח מוח"ז רבינו ז"ל ג"כ מהתבואות שור שכתב בשמלה חדשה דכשאומר סתם חיישינן שלא בדק כו' ולאישתמוטי קאמר. ולכאורה לשיטתו ודאי הוי מצי לומר בפשיטות דכשאומר סתם ליכא בירור שיוודע איזהו היפה כני"ל (ואולי

כוונתו על יפה דעלמא כו'). אלא צ"ל דס"ל ג"כ דגם כשאומר סתם מסתמא קאי על אלו שלפניו (או דאחי לאפוקי גם כשאומר בהיפה בה' הידיעה כו' וכתאי גוונא כנ"ל), ואם כן יש מקום לומר כיון שירודע שיש יפה באלו ע"כ בדקס כו', ולכן הוצרך לטעמא דלאישתמוטי. ומיהו לכאורה היה נראה דלשיטתו יש לומר הפירוש ע"ד מצי לאישתמוטי הנוצר לאפוקי מסברא דמירתת. דהא דלשיטתו תועלת האמירה היא שע"ז נתברר לנו שירודע כו' לפי הנראה ברור זה אינו אלא מכח סברא דמירתת, ר"ל דאם אינו יודע (אלא שאומר כן דרך מקרה כסומא בארובה), היה מירתת שלא יתברר ע"י שיבדקו אחריו כו' (ויתבאר עוד בזה א"ה). ואם כן יש לומר דהיינו דוקא כשאומר בכו' אבל כשאומר סתם מצי לאישתמוטי ולא מירתת (ע"ד החילוק בין מומחה פלוני למומחה סתם כנ"ל), אבל זה אינו לפי מה דמשמע מדברי מוח"ז רבינו ז"ל בסמוך (ע"ד 2) בהג"ה גבי מומחין דכשהם יחידים בעיר לכ"ע שייך מירתת ולא אמרינן ככהאי גוונא מצי לאישתמוטי. ואם כן כל שכן הכא שהן רק ב' סכינים גם כשאומר סתם שייך מירתת. אלא ע"כ צ"ל גם בשמלה חדשה דמ"ש לאישתמוטי קאמר ר"ל ע"ד הנ"ל שמאמירתו מוכח שמשתמש ומשקר כו' (אלא שלכאורה צ"ע בדברי מוח"ז רבינו ז"ל שם דלדבריו ע"כ לכאורה לומר דהמשמרת הבית והנמשכים אחריו דס"ל דבעינן מומחה פלוני דוקא, איירי כשהם רבים (ושבזה הוא דפליגי עם הטושי"ע בפלוגתא דרמב"ם ורא"ש דס"י ש"ד). וזה תמוה, דכשהם רבים ומצויין בעיר לא בעינן כלל הסברא דמירתת ואף המשמרת הבית מודה דא"צ לומר פלוני, דסמכינן בכהאי גוונא אסברא דלא שביק כו' בלחוד, כמו בחמצן, ולא חילק ביניהם במשמרת הבית אלא משום דמומחין לשחיטה אינם מצויין כי אם אחד או ב' וג' בעיר כו' עיי"ש (ו' א') וכמ"ש מוח"ז רבינו ז"ל ג"כ משמו. ואם כן הרי בהדיא דבכהאי גוונא איירי במשמרת הבית וס"ל דאם אמר סתם לא מירתת כו'. ולכאורה ע"כ צ"ל דמוח"ז רבינו ז"ל שם קאי הכל אליבא דטושי"ע (והביא סיוע להם דאף אם הם רבים כו' (ר"ל כגון גבי בכור דס"י שיי"ד) להתרמבים שם לא בעינן פלוני, וכל שכן במומחין לשחיטה שהם יחידים דיש לומר דגם הרא"ש דשם יורה כו'), אבל המשמרת הבית והנמשכים אחריו ע"כ ס"ל דגם ביחידים שייך אישתמוטי. ולפי"ז השמלה חדשה שפסק ג"כ (ס"י) כמשמרת הבית יש לומר שגם כאן בסכינים מ"ש לאישתמוטי קאמר, פי' ע"ד מצי לאישתמוטי ולא מירתת כו' כנ"ל.

ו. אך באמת (מלבד דלא משמע כן קצת בדברי מוח"ז רבינו ז"ל), הנה מ"ש מוח"ז רבינו ז"ל שם (תחילה בפשיטות) על המומחין דשחיטה שהם יחידים בעיר, לקוח מדברי המשמרת הבית שכתב שהם א' או ב' וג' כו' כנ"ל. אבל איהו ביאר דבריו שם אח"כ וז"ל אין בעיר אלא יחידים שוחטין ומורגלים להיות אצלם סכינים בדוקים ומוכנים כו'. וכן כתב עוד שם בענין דבריו דמומחין דאצלם סכין בדוקה מועטים כו'. ומובן דהיינו לפי שהוא קאי שם בסוף להחליש הסברא דלא שביק כו' משום דלא טרח לחזור אחז המומחין שאינם מצויין כל כך, והיינו אותן שהם ידועים ומורגלים להיות אצלם סכינים בדוקים ומוכנים כו', שאילו הם מועטים ויחידים בעיר. ואותן מומחים שאינם ידועים ומורגלים להיות אצלם סכינים בדוקים ס"ל דרודאי לא טרח לילך אליהם כו'. אבל לענין הסברא דמירתת ומצי לאישתמוטי ודאי יש לומר דמומחין לשחיטה חשיבי רבים, דהא הכל שוחטין (מעיקר הדין), ואין תרבר תלוי בידועים ומורגלים כו'. ואעפ"י שתברר שאילו לא שחטו לו אפשר שמומחה אחר בדיק סכין ושחט לו כו'. ואולי יש להעמיס שגם מוח"ז רבינו ז"ל כיון לזה במ"ש ואף אם הם רבים כו', ור"ל ואף את"ל שהמומחין הם רבים, והיינו כנ"ל דהכל שוחטין (ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן) כו', ע"ז כתב דמכל מקום עדיין הלוי בפלוגתא דרמב"ם ורא"ש דס"י שיי"ד. ור"ל דלפי"ז הטושי"ע כהרמב"ם ס"ל ומשמרת הבית

וסיעתו כהרא"ש כו'. ולפי"ו כאן בסנינים שהם רק ב' לכ"ע לא אמרינן הסברא דמצי לאישתמוטי, וצ"ל הפירוש בשמלה חדשה כדלעיל.

אלא שעיקר דברי מוח"ז רבינו ז"ל במה שמחלק בין רבים ליחידים לפ"ד הרא"ש דסי' שיד" ס"ח (שלפי הנראה הם דברי מוח"ז רבינו ז"ל עצמו שלא ראיתי מזה בשום פוסק), לכאורה צ"ע. הגם דודאי הכי מסתברא, אבל לא משמע כן מהדין דהראיתי לחכם (שבסעף ד' שם) דג"כ כהרא"ש צ"ל פלוני דוקא, והרי חכמים מומחין להתיר בכור ד"ה הנראה יחידים הם המומחין (המורגלים כו') דשחיטה לכל הפחות דהא בעינן מופלג בחכמה (כרב אשי) כמ"ש התוס' בבכורות שם (ל"ו) ד"ה במקום ולהרמב"ם ריש פ"ג דהלכות בכורות צריך ע"ז נטילת רשות מהנשיא וכן הוא ברש"י דיומא (דף ע"ח), ועיין ב"י סי' ש"ט ד"ה וכתב הר"י, ובהגרא"ש שם סק"ה. גם מה שהחליט דלהרמב"ם דסי' שיד" (אפילו כשהם רבים) לא מצי לאישתמוטי, והיינו עפ"י מ"ש הש"ך שם סק"ח בטעמא דהרמב"ם שם דס"ל פירוש לאישתמוטי כפרש"י אי לדידך לא מהימן כו', ושם לא שייך זה כמ"ש הש"ך, ע"כ לא בעינן פלוני. ולמד מזה מוח"ז רבינו ז"ל גם כאן לפי מה שהקדים תחילה דגם כאן לא שייך אישתמוטי דפרש"י כו'. לכאורה יש לפקפק ע"ז דביאור הפלוגתא דהרמב"ם והרא"ש (עפ"י דעת הש"ך שם) למעיין בדבריהם ובגמ' בבכורות שם, לפי הנראה הוא דר"ז דמבואר בגמ' ופוסקים יסוד הנאמנות דגבי בכור הוא משום דכל מילתא דעבידא לגלויי לא משקרי, ואהא פרכינן ממתניתין דדמאי קח לי ממי שהוא נאמן כו' דאינו נאמן ואמאי נימא כל מילתא כו' ותירץ שאני התם דאית ליה לאישתמוטי. והא דואי דהמקשה היה סובר דהך דבכור מיייר בדלא אמר פלוני, ועם כל זה נקרא עבידא לגלויי משום דלפעמים אפשר שיתגלה ממילא כו' ומשום הכי פריך ממתניתין דדמאי דג"כ אף שלא אמר פלוני עבידא לגלויי לפעמים ממילא כו'. ולהרמב"ם גסהתרצן לא נד' מזה, אלא שהיחזיק דשאני התם דאפ"י שיתגלה שלקח ממי שאינו נאמן מצי לאישתמוטי ולומר אי לדידך כו' כדפרש"י, ומש"כ בבכור כשיתגלה שוב אין לו התנצלות. ולהרא"ש התרצן חולק וס"ל דהך דבכור דאמרינן דהוי מילתא דעבידא לגלויי, מיידי בדאמר פלוני, ועבידא בקל להגלות ע"י שאלה. והתם שאני דכיון שאמר תתם אית ליה לאישתמוטי ר"ל שאפשר וקרוב שישמט מלהיות נתפס בשקר ולא יתגלה כלל ממי לקח, ומשום הכי לא נקרא כלל מילתא דעבידא לגלויי (עיין רא"ש). ונמצא דלכ"ע בעינן שיהיה עבידא לגלויי על כל פנים (והיינו דמירתת שיתגלה כו') ולכן גם הרמב"ם אף דמיייר בלא אמר פלוני כו' (סוף פ"ב דהלכות בכורות) עשוי להגלות כו'. אלא שלהרא"ש בעינן שיהיה עבידא בקל לגלויי ע"י שאלה, ולהרמב"ם סגי שיהיה עבידא לפעמים לגלויי ממילא על כל פנים אם לא שמצי לאישתמוטי גם כשיתגלה אי לדידך כו'.

ובזה מובן מה שהוצרך הש"ך להסביר בטעמא דגבי בכור לא שייך האישתמוטי דפרש"י דכשיאמר הישראל שמסרו לו כשהוא תם שוב אין לו התנצלות, דלכאורה הוה ליה למינקט עיקר החששא, והל"ל דכשיתגלה שהוא הכתן הטיל המום (וזהו עיקר החששא) שוב אין לו התנצלות (ומש"כ בההיא דדמאי שאף שיתגלה שלקח ממי שאינו נאמן שהוה החששא, מכל מקום יוכל להתנצל אי לדידך כו'), אלא שזה פשוט שאינו עבידא לגלויי כלל, דמסתמא עושה במחשך מעשהו ונוהר שלא יתגלה (ולא היה מועיל כלום מה שזאם יתגלה זה אין לו התנצלות כו'), אלא מה שנקרא עבידא לגלויי, היינו ע"י אחריות דוקא (אם ממילא או ע"י שאלה כו'), ולכן הוצרך הש"ך להסביר כנ"ל. והוא מוכרח מצד עצמו דאל"כ לעולם יתא נאמן הכתן לומר משום זה נפל מעצמו. ואם כן כאן גבי שחיטה אף לפי מ"ש מוח"ז רבינו ז"ל שהחששא הוא שחט בעצמו, לא מהני כלום מה שאם יתגלה זה שוב אין לו התנצלות כיון דזה לא עבידא לגלויי כלל כנ"ל. ולכן גם מוח"ז רבינו ז"ל לא סיים בדבריו עד"ו, אלא סיים וכיון שאמר מומחה כו' שמו ישאלו כו'. וזה קשה בתרתי, חדא

דברי נחמי'

תקנה

דלאו רישיה סיפיה, שברישא ביאר דלא שייך כאן האישתמוטי דפרשי"י וזה מועיל רק להרמב"ם גם כשאינו עשוי להגלות בקל ע"י שאלה, ומשא"כ להרא"ש כו', וסיפא שכתב כשתם יחידים אפשר שישאלו כו' והו ענין אחר ומועיל אף להרא"ש, אלא שני"ז צ"ל שעיקרו סמוך ונמשך למאי דמסיק ואף אם הם רבים כו' עד ולא לפ"ד הרמב"ם עכ"ל. ור"ל דאף כשתם רבים דא"א (או קשה) להגלות ע"י שאלה, מכל מקום להרמב"ם מהני מה שכשיתגלה לא שייך כאן האישתמוטי דפרשי"י כמ"ש בתחילה (והרי רישא וסיפא להרמב"ם, ומציעותיה ר"ל דגם להרא"ש יש מקום להקל ביחידים כו'), אבל העיקר צ"ע כיון דרובים א"א בשאלה, יש לומר דגם להרמב"ם לא נקרא כלל עבידא לגלויי ע"י האחרים, דלא דמי לבכור שהגילוי ע"י אחרים הוא בקום ועשה ר"ל שיתגלה ממילא על כל פנים שזה הישראל מסרו לו כשהוא תם, וממילא ע"כ נעשה המום כשהוא ביד הכהן. אבל גבי שחיטה אין דרך שיתגלה (ע"י אחרים) כי אם דרך שלילה, ר"ל שאחרים לא שחטו לו (לפי מ"ש מוח"ז רבינו ז"ל שהחששה אינו כי אם אולי שחט בעצמו) וזה קשה להגלות (כשתם רבים על כל פנים), דאף שיתגלה שזה לא שחט לו אין ראייה ששחט בעצמו (ע"ד לא ראינו אינו ראייה), דאולי אחר שחט לו, עד שיתגלה שכולם לא שחטו לו. וזה דוחק (או אי אפשר) ברבים כנ"ל. ואין לומר לפ"ז גם אהיה דבכור קשה גיחוש שמא הבכור הוא של הכהן עצמו ולא נתנו לו ישראל כלל. וג"כ אין דרך שיתגלה זה ע"י אחרים כי אם בדרך שלילה כו' ע"ד הנ"ל, זה אינו דלענין זה א"צ שיתגלה ע"י האחרים שלא נתנו לו, אלא דזה עצמו שהבכור שלו ודאי הוא מילתא דעבידא לגלויי (דעם שזה שהוא הטל המום לא עבידא לגלויי מטעם הנ"ל, אבל אם הוא של עצמו אם לאו, עבידא לגלויי בפשיטות כמובן, מלבד שיש לומר ג"כ דמיירי בידוע שאינו של עצמו, אלא שאין צריך לזה כו').

ז. והן אמת שלפי מ"ש הש"ך שם סוף ס"ק ז' דלהרמב"ם ושו"ע בהך דסעיף ח' הנ"ל גם בהתייה דסעיף ז' שם דמום זה הראיתי לחכם ג"כ אין צריך פלוני מוכח דלא כנ"ל, שחרי התם ודאי אין דרך כלל שיתגלה ממילא וזולת דרך שלילה ע"ד הנ"ל. ואעפ"י שיש לומר דשאני התם שהחכמים מועטים הם (כדלעיל) ואפשר בשאלה מהם, מכל מקום כיון דחזונו דלהרא"ש בעינן פלוני גם שם, וע"כ לומר דס"ל דגם במועטים שייך האישתמוטי דפירש הרא"ש (וכדלעיל) ולא עבידא לגלויי ע"י שאלה (וטעמא דמילתא אולי היינו משרום דאף שאלו שבעיר לא התירו לו, אפשר שאינו חכם אחר התירו כו', וכהאי גוונא כתב המשמרת הבית דף ק"כ ע"ב בשם הרא"ה דמצי' לאישתמוטי שהלך לו דלמינת הים (אלא ששם משמע שכתב כן גם באומר פלוני וזה צ"ע ע"ש), או שנאמר שע"כ החכמים לא חשיבי מועטים ואי אפשר בשאלה מאיזה טעם שיהיה כאשר לפי הנראה ע"כ צ"ל כן לפי מ"ש מוח"ז רבינו ז"ל דהרא"ש מודה ביחידים כו'), ואם כן גם הרמב"ם מנא ליה להש"ך ללמוד מהך דסעיף ח' דפליג גם בהא אם איתא שיש לחלק בענין הגילוי ממילא בין ע"י מעשה לבין ע"י שלילה ע"ד הנ"ל, למה א"צ פלוני, אלא ע"כ דלא סביא ליה חילוק זה. ואפשר שלזה כיון מוח"ז רבינו ז"ל במאי דסיים ע"ש בש"ך (ולא קאי על מ"ש בסעיף ח' (ס"ק ח')) שהוזכר בדברי מוח"ז רבינו ז"ל אלא על מ"ש בסעיף ז' ססק"ז הנ"ל. ואולי טענת סופר בדברי מוח"ז רבינו ז"ל וחסר תיבה סעיף ז').

אך אכתי צריך לעיין (לפי מה שנראה לפע"ד שהחילוק דלעיל סברא נכונה היא), חדא דאף לדברי הש"ך יש לומר דס"ל כיון דהחכמים מועטים הם, גם בדרך שלילה עבידא לגלויי ממילא לפעמים שכולם לא התירו לו, ואם כן שפיר תליא בפלוגתא דהרמב"ם והרא"ש בהך דסעיף ח'. אבל על מוח"ז רבינו ז"ל אכתי קשה דכשתם רבים ובדרך שלילה מגלן כו'. ועוד דבאמת לפע"ד גם על הש"ך צ"ע, דכיון דחזונו דהרמב"ם מן הש"ך ע"ד והוא ברמב"ם סוף פ"ב מהלכות בכורות הלכה י"ח, לא הוזכר הטעם שעשוי להגלות כדרך

שכתב שם בהלכה י"ט בדין דסעיף ח', אלא כתב טעם אחר שלא נחשדו לשחוט קדשים בחוץ. וכבר נתקשה בזה הלחם משנה שם, ותיריך דטעמא דעדיפא מיניה קאמר, וזה אינו עולה יפה לפי מה שביאר הש"ך שם לנכון דהאי טעמא לא שייך אלא במומין שאינן מובהקים, ובוזה הכל מודים דלא בעינן פלוני וכמפורש ברא"ש, ואם כן גם הרמב"ם ע"כ מיידי רק בכהאי גוונא (וכדמשמע ג"כ ממ"ש שם ואין אנו יודעים אם מזה זה כ"ו ושמא בכור תם הוא כ"ו), ולמה לא אשמעינן גם במובהקים ומטעמא שעשוי להגלות, אלא משמע דגם הוא מורה שבוה בעינן פלוני על כל פנים ולא דמי לדין שבתלכה י"ט שם. והיינו מטעם החילוק דלעיל (ואעפ"י שבגמרא בעי לסיועיה רב יהודא מתניתין ומטעמא דעבידא לגלווי, יש לומר שבדרך קל וחומר אתי עלה, אבל במסקנא שדוחה שבמתניתין היינו טעמא דקדשים בחוץ לא אכול, יש לומר דלא חשיב עבידא לגלווי כלל כ"ו ודוחק), וכל זה להשי"ך אבל הט"ו הרי סבירא ליה דגם הרמב"ם בהלכה י"ט מיידי בדאמר פלוני. ובאמת מלבד שכן משמע קצת הלשון שכתב שם שמא ישאלו כ"ו כמ"ש הט"ו (שבוה יש לומר דהפירוש שעשוי להגלות מי נתנו לו ושוב שמא ישאלנו כ"ו), יותר משמע כן בפירוש המשניות שכתב דעבידא לגלווי מפני ששואלין כ"ו. אך מהות אין כל זה שייך (כ"כ) לענייננו אנית מזה. דבנידון דידן בדין הרשב"א בב' סכינים נראה ודאי שסברת מוח"ז רבינו ז"ל נכונה בכהאי גוונא דלא שייך הסברא דמצי לאישתמושי אפילו להרא"ש. דאף את"ל דמדון דחכם הנ"ל מוכח דהרא"ש אפי' כשהם מועטים בעינן פלוני, ואף את"ל דגם הרמב"ם מורה בהא כנ"ל, ע"כ היינו משום דס"ל דשם אי אפשר לברר ע"י שאלה (דשמא חכם מעיר אחרת התירו או הלך למדינת הים כ"ו כנ"ל), וגם שיתגלה ממילא אינו כי אם בדרך שיללה כ"ו כנ"ל, אבל כאן הרי בקל אפשר לעמוד על הביור ע"י בדיקה שיבדקו שניהם כ"ו, לכן (יותר) נראה דע"כ הפירוש גם בתבואות שור במ"ש לאישתמושי קאמר ע"ד הנ"ל בפירוש דברי מוח"ז רבינו ז"ל שמאמיתו מובן שמשמט מלברר דבריו כ"ו.

ח. ומעתה אבוא לעיקר דברי התבואות שור ומסקנת מוח"ז רבינו ז"ל שהסכים עמו. והנה הא ודאי לפי הנראה פשוט דגם כשאומר בזו כ"ו אין כאן ביור גמור ממש שע"כ יודע דהכא אי אפשר דאיתרמי ליה שכיוון יפה דרך מקרה, וכדאמרינן בעלמא ודילמא כסומא באוובה (ב"ב י"ב: ונדה כ"ז:), אלא ע"כ מכח הסברא דמירתת אתינן עלה, ואם כן קשה הא התבואות שור ס"ק ט"ו ומוח"ז רבינו ז"ל שם (ע"ד ז') ס"ל דלא סמכינן על האי טעמא דמירתת בלחוד בדאורייתא. ועוד קשה לי על מוח"ז רבינו ז"ל, כיון שע"פ דברי הרא"ש שפירש (דרך אגב) דמיטרח לא טרח לתקן הסכין כ"ו החליט בתחילה דמשא"כ בבדיקה עצמה טרח, איך נד מזה עפ"י משמעות לשון הרשב"א, הא גם בדבריו מציינו כלשון הרא"ש עיין בתורת הבית הארוך דף י"ז א' שכתב ואיהו לא טרח לתקוני, ובקצר דף ד' ריש ע"א שאינו טרח לתקן כ"ו, גם הרא"ה בבדיקת הבית דף ה' ע"א ד"ה עוד כתב כ"ו הוסיף בהתנתקו דברי תורת הבית וכתב דהא טרח להחליף אף דלא טרח לתקן סכין דנפיש טרחיה, וכן במשמרת הבית שם (סוף ע"א) כתב לא טרח לבדוק ולתקן כ"ו ושם סוף ע"ב כל שאין צריך לטרוח במעשה לתקן סכין כ"ו. גם לא ארע מ"ש הרא"ש דוקא דנקט מוח"ז רבינו ז"ל, הלא גם רש"י דף ד' פירש אם לא ימצאנה יפה לא יחזור אחר סכין אחרת, מזה משמע (יותר) ג"כ דמצד הבדיקה לא היה נמנע. ומעין זה לשון הריטב"א שם וכן הר"ן במתניתין ובחידושו דף ד', גם ריא"ז בפיסקא וכולן ששחטו (דף ג"ח א') כתב שאינו חושש לתקן הסכין אם היא פגומה (וע' רדב"ז ח"א סס"י ב"ד פשיטא ליה כן עד שנוטה להקל כשיש פלוני משחזת כ"ו ע"ש), וכן הוא ג"כ לשון כל האחרונים ז"ל עיין ט"ז ס"ק ב' וש"ך ופיר חדש סק"י ולבוש סעיף ב' וסעיף ג'. ואף התבואות שור גופיה כתב כן בשמלה חדשה סעיף ב' בפשיטות וכן מוח"ז רבינו ז"ל בס"ק ה' (שבדף י"ב ע"ד ז') העתיק

דברי נחמי'

תקנה

רק דברי הרא"ש וכו"כ עוד [בקר"א] בסוף ס"ק ג' (שבדף י"ג ע"ב¹⁰). וכעת לא ראיתי מי שכתב בענין אחר וזלת שהרמב"ם פ"ד הלכה י"ד כתב שאינו טורח לבדוק, דמשמע לכאורה שר"ל שהבדיקה עצמה חשיבא טירחא. אבל הרי יחידאי הוא גנר רש"י ורא"ש ורשב"א ורא"ה וריטב"א ור"ן ורי"א וכל האחרונים. ואף מוח"ז רבינו ז"ל לא אתי עלה אלא ממשמעות לשון הרשב"א (ולא מהרמב"ם) והרי הוא גופיה כתב כדעת הרא"ש ושאר פוסקים כנ"ל. בשגם שכיון שלא מצינו לפי הנראה בשום פוסק שכתב כדמשמע מהרמב"ם אינו כדאי להמציא פלוגתא חדשה, דיש לומר שגם הרמב"ם אינו ר"ל שימנע מצד טורח הבדיקה עצמה, אלא ר"ל שמצד טורח התיקון כשימצאנה פגומה אף הוא לא טרח לבדוק כלל בחנם, והיינו כשאינו לו כי אם סכין אחד אבל כשיש עמו ב' יבדוק שמא ימצא אחד מהם יפה כו', וכמ"ש מוח"ז רבינו ז"ל כל זה אליבא דהרא"ש, ונמצא שאין חולק ע"ז כלל. ועוד קשה דהרשב"א למד דין זה מחמצן של עוברי עבירה דאמרינן שטורח לילך ולהחליף כו' וכ"ש הכא. ואם איתא דבבדיקה עצמה חיישינן דלא טרח אלא שמכח אמירתו נודע לנו שע"כ בדקם וידוע כו', לא שייך זה כלל להא דחמצן (ולא ראי זה כו'), אפ"י שגם ברין דנמצא בידו עוף שחוט למדה ג"כ מתך דחמצן, ומכל מקום הוצרך אמירה, ופירש במשמרת הבית דהיינו משום דלא דמי לחמצן דזה מצוי וזה אינו מצוי ולכן למדה ממתינתין דמאי, והגירסא דצ"ל פלוני כו', הא באמת הקשה במשמרת הבית אם כן למה למדה מחמצן ולא מדמאי, ותיריך דאי מההיא ה"א דילמא דברבנן כו', והיינו כמ"ש התבואות שור ומוח"ז רבינו ז"ל שם דאטעמא דמירתת לחוד לא דאורייתא אלא בעינן ג"כ טעמא דלא שביק כו'. וע"ז למדה הרשב"א מחמצן דאף בדאיכא טורח ההליכה אמרינן לא שביק כו', אלא לפי דמכל מקום לא דמי הטירחות להדדי הוצרך ג"כ אמירה לצורך גם טעמא דמירתת (אבל ודאי דלא דמי ג"כ להא דאמרינן בגמ' גבי סכין דמיטרח לא טרח, דבכהאי גוונא לא אמרינן כלל לא שביק, ואמירתת לחוד לא סמכינן כנ"ל, ומשום הכי הוצרך במשמרת הבית לדחות דברי הרא"ה שכתב דילמא ליכא סכין מתוקן אצל המומחה כו' וחילק במשמרת הבית בין טורח במעשה התיקון לבין עיכובו עד שיתקנו המומחה כו'. ומובן דאילו היה דומה לתיקון במעשה לא היה מועיל גם כשאומר פלוני, ודבר זה הוא שנלמד מחמצן שטורח הליכה ועיכובו לא דמי לטורח במעשה כו'). אבל בהך דב' סבינים לפי מה דמשמע מדברי מוח"ז רבינו ז"ל (והתבואות שור) דתא דאמר בגמ' מיטרח לא טרח היינו אפילו בבדיקה גרידא, אלא דמכל מקום מהני אמירתו בזו מטעם אחר, שעיי"ז נודע לנו שע"כ בדקם כו', לא שייך כלל ללמוד דבר זה מטורח הליכה דחמצן בשום צד.

ט. והנה כו' לתקן כ"ז היה נראה לדחוק קצת, והוא עפ"י המתבאר מדברי המשמרת הבית שם (ו' א') (לפי מה שכתבו מוח"ז רבינו ז"ל והתבואות שור) שיש ג' מיני טורח. א' טורח גדול בתקין הסכין שבוה לא אמרינן כלל הסברא דלא שביק כו' ואפילו אמירתו בזו כו' לא מהני בכהאי גוונא (וכנ"ל דלא סמכינן על אמירתו לחוד בדאורייתא), וע"ז אמרו בגמ' מיטרח לא טרח (וכנ"ל שכל הפוסקים פירשו דהיינו לתקן הסכין), והב' טירחא זוטא כהליכה להחליף החמץ, דלא נקרא טירחא כלל, וע"ז אמרו בגמ' דודאי מחליפין דלא שביק כו' והיינו דאין צורך לאמירתו כלל בכהאי גוונא, והג' טירחא בינונית דכעין הליכה חופש אחר המומחין שאינם מצויין כל כך, דעם היות דאמרינן ביה קצת הסברא דלא שביק (וזה למד הרשב"א מחמצן דלא דמי טורח הליכה ועיכובו לטורח במעשה) מכל מקום נלמד ממתיני דמאי (שג"כ הטירחא דומה לזה) דבעינן ג"כ שיצורף לזה הסברא דמירתת, דהיינו שיאמר פלוני כו'. ואם כן גם כאן יש לומר בדחוק דמ"ש מוח"ז רבינו ז"ל (והתבואות שור) דמיטרח לא טרח אף בבדיקה עצמה, אינו ר"ל שדומה לטורח תיקון הסכין (ושע"ז אמרו

בגמ' מיטרח לא טרח), אלא ר"ל דחשיבא טירחא בינונית בעין הליכה וחיפוש אחר מומחין היחידים הנ"ל, ושע"כ בעינן שיאמר בוו כו' שיש בזה ג"כ צירוף הסברא דמירתת, לענין הוכחה שע"כ בדיקס יודע כו'. ונמצא שני הדינים הללו שבתורת הבית שויס ממש בדינם וטעמן.

אמנם אעפ"י שלפי הנראה ע"כ לדחוק כן בדברי מוח"ז רבינו ז"ל (שלא ידעתי דרך אחר לתקן הנ"ל), הנה אף גם זה לא זכיתי לקבל בטוב (לדינא), חדא דלא משמע כן במשמרת הבית גופיה, דרק גבי עוף שחוט הוא שהוצרך להאריך ולהגיה ולהביא הדוגמא מהך דדמאי, אבל כאן בדין דב' סכינים לא הביא כלל הך דדמאי (שם ה' ב') אלא הביא כמה עניינים שסומכים על עדות המומר, והכל בדלא שייך ענין מירתת כלל (וגם בדין זה באמת כתב בלשון נאמן לומר ביפח שחטתי, משמע דס"ל דמ"ש בתורת הבית בוו כו' דאוקא). וטעם הכל משום דלאו נאמנות גמורה היא דבלא"ה איכא חזקה או רובא כו' ע"ש. וגם עיקר האמירה משמע מדבריו דא"צ אלא בבא אחר שעה כו' (ולא ידעינן אם היו שניהם עמו, והיינו דס"ל כפי הקולא שבחידושי הרשב"א, וכשיטה הראשונה דלעיל דבידעינן א"צ לאמירתו כלל, וכן העתיקו מוח"ז רבינו ז"ל עצמו בריש דבריו, ואם כן פשוט דס"ל שהבריקה עצמה לא חשיב טירחא כלל, וכיון שאינה הוא שחידש לנו הדין של מציאית טירחא הבינונית הנ"ל, הבו דלא לוסף עליה כו' (ואף בתורת הבית לא נקט השני דינים אלו בסגנון אחד דכאן כתב דרך קל וחומר מחמצן, וגבי עוף שחוט כתב רק דלא גרע כו'). ולא עוד אלא שאפילו הרא"ה בדיק הבית החולק על עיקר הדין דעוף שחוט וס"ל דלא מהני אמירתו כלל, והיינו דס"ל שההליכה למומחה חשיבא טירחא דנפיש כמ"ש שם ודומה לטורח תיקון הסכין כו'. מכל מקום כאן מובן מדבריו שתופס דברי הרשב"א כפשוטו שמדמה טורח הבריקה לטורח ההליכה דגבי חמצן (בדרך קל וחומר) (ולכן הוסיף ביאור בעתתקו דברי התורת הבית כדלעיל) ומסכים עמו בגוף דמיון זה, שהרי לא השיג ע"ז כדרך שהשיג בדין דעוף שחוט, שכתב שם שאין זה נכון כו', אלא כתב רק בדרך הוספת תנאי ז"ל ש"א לדין זה אלא בשידוע לנו שהיתה סכין זו היפה ידוע לו כו'. ומובן שאינו ר"ל דבעינן שנדע שהיה ידוע לו בשעת השחיטה שסכין זו יפה היא, דא"כ פשיטא ואין צריך ללמוד זה מטורח דחמצן, אלא ר"ל שנדע שסכין זו (שהיא יפה על האמת) היה ידוע לו שישנה עמו על כל פנים, ולאפוקי מחששא דמסיק שם שמא בשעת השחיטה לא היתה במקום ידוע לו (והט"ו לא העתיק לשון זה ונתן קצת מקום למעין לטעות), (דלהוציא מחששא זו סבירא ליה דלא סמכינן על אמירתו, דהרי זה לגבי ידידה כאילו לא היתה עמו כלל. והרשב"א אפשר דס"ל דגם ע"ז שייך החזקה דכאן נמצא כו' ר"ל שכינן שעתה שתיהן לפניו אמרינן שגם מעיקר היו במקום זה וידוע לו כו'. או אפשר דס"ל דלא חיישינן כלל לחשש כזו של אלא ידע מה שיש עמו כו'), אבל כל שידענו שלא היתה סכין זו במקום נעלם ממנו, שוב לענין הידיעה איוותי היפה, גם הרא"ה מודה דאמרינן שוראי בדיקס כו' דטורח הבריקה אינה יותר מטורח הליכה דחמצן (ואף אמירתו אין צריך כלל לכאורה לפי מ"ש לקמן דכללא הוא כו', וצ"ע קצת שלא הוזכר מזה כאן, והרשב"א ובמשמרת הבית כבר נתבאר דמשמע דס"ל כשיטה הראשונה דלעיל דכל דידעינן שהיה עמו א"צ אמירה כלל, וברלוא דיענן אלא דסמכינן אחזקה דכאן נמצא כו' בעינן אמירה לברורי לכתחילה כו'. ולפי הנראה הבין שהשגת הרא"ה הוא רק שנדע שהיה עמו כו'. או אפשר שגם לענין הידיעה שהיתה במקום הידוע לו סבירא ליה דמועיל החזקה כו' כנ"ל. אבל על כל פנים גוף הבריקה לכ"ע לא חשיב טורח כלל, ולא דמי לטורח הליכה למומחה דגבי עוף כו'.

י. ועוד באמת לפע"ד גם דברי המשמרת הבית בהך דעוף שחוט לא זכיתי לקבל בטוב, דכיון דס"ל דמהגיא דדמאי נלמד לטורח הליכה למומחין שאינן מצויין כל כך חשיבי טירחא יותר מהליכה דחמצן, אם כן איך נלמד זה מזה דאמרינן כלל ככהאי גוונא הסברא

דלא שביק כו', ואיך כתב בה"ה דלא גרע מחמצן הא ודאי גרע לפי הנ"ל, ולמה זה כתב על הרא"ה שכתב דהתם מצוי כו' דלא אמר כלום כו' והרי איהו גופיה מסיק החילוק בין מצוי לאינו מצוי ושמשום הכי בעינן הכא אמירה ופלוני דוקא, אם כן מנלן דלא ימי לטורח דתיקון הסכין, ואפילו פלוני לא מהני לפי מה דמסיק דמדמאי אין ללמוד קולא לבדאורייתא (וע"ש שקורא לטורח הליכה דמומחין היחידים טורח גדול, ומנלן דמכל מקום לא דמי לטורח דתיקון הסכין, ומדמאי אין ראייה שהרי סמכינן אמירתה לחוד בדרבנן). ולכן היה נראה יותר כדעת הרשב"א בתורת הבית דלא סבירא ליה כלל החילוק בין מצוי לאינו מצוי והכל נלמד מחמצן דהליכה לא חשיבה טירחה כלל, ובאמת א"צ פלוני, וכדמשמע בטוש"ע ג"כ. ועיין תורת הבית הקצר (דף ג' טוף ע"ד) שכתב נאמן לומר ישראל מומחה כו' ואין צריך לומר באומר ישראל פלוני כו'. ושם קשה להגיה דצריך למחוק הרבה. וגם שם סיים אעפ"י שאינו טורח לתקן הסכין טורח הוא ללכת כו' למה הדבר דומה לחמצן כו'. מכ"ז משמע שבאמת הרשב"א עיקרו למד הכל מחמצן ואין צריך לומר פלוני, ולא עוד אלא שאפילו עיקר האמירה שכתב היה נראה דלאו דוקא קאמר, שלגמרי דומה לחמצן דאין צריך לומר אמירה כלל. ותדע שהרי גם (ברין האמצעי) בנמצא בשר בידו ויש מקולין (קבועים) כתב בתורת הבית הארוך סומכין עליו כו', ובקצרו כתב (בפירושו) נאמן לומר כו', וכן הוא בטור משמו, ועם כל זה הרי הסכימו גם התבואות שור"ק י"ד ומוח"ז רבינו ז"ל שם מכח דברי הרשב"א בתשובה סימן ת"ל דאף בלא אמירתו כלל מותר. ואם כן נראה דגם בתוך דמנף חושט לאו דוקא אמירה נקט, וכש"כ בדין (הראשון) דסכינים שכבר נתבאר דזה קיל טפי שגם הרא"ה מודה דטורח הברדיקה נילמד מחמצן דלא חשיב טירחה כלל, וגם בתורת הבית נקט בזה לשון ק"ו כו' כנ"ל, ובקצרו כתב אחר הדין דסכינים בזה הלשון יתר מיכן נראה לי שאפילו נמצא בשר כו', ומעין זה לשון הטור משמו שאחר דין הסכינים כתב ואפילו אם נמצא בשר כו', מכל זה משמע שדין דסכינים קיל ליה טפי גם מנמצא בשר כו' (ור"ל אז זה א"כ וזו א"כ וזו נקט הג' דינים אלו בסדרן), וכיון שבשר הסכימו דע"כ לאו דוקא אמירה נקט כנ"ל כל שכן בתוך דסכינים (אלא דגם לפ"ז עדיין יש לומר דמיידי גבי סכינים בדיעבדן שהיו עמו אבל בלא ידעיןן יש לומר דמכל מקום בעינן אמירה בדאפשר לברורי כו' כשיטה הראשונה דלעיל), וממילא דהוא הדין נמי בתוך דעוף היה נראה דהכל לאו דוקא נקט הרשב"א אמירה (ובשמלה חדשה משמע דגם גבי בשר בעינן לכתחילה על כל פנים אמירה (ראפשר לברורי כו')). מכל מקום קשה מאי דמשמע מדבריו דגבי סכינים (ועוף) אף בדיעבד מעכב האמירה. ובאמת לפי מה דמשמע בתורת הבית ובתשובה הנ"ל דהכל נלמד מחמצן (וקל וחומר נמי הוא) היה נראה דאף לכתחילה אין צריך כלל לאמירתו בכל הג' דינים אלו וכמו בחמצן דנראה דלכ"ע א"צ כלל אמירה. אלא דבסכינים בודא ידעיןן שהיו עמו דלא שייך הסברא דלא שביק כו' כי אם אחר החזקה דכאן נמצא יש לומר דלכתחילה בעינן אמירה). והן אמת שבשמרת הבית מה שהביאתו לחזקה בזה הוא מכח הראיה שהביא מתוך דדמאי (דלחומר ודאי יש ללמוד מהתם בדרך קל וחומר), דכיון דהתם בדרבנן בעינן אמירה על כל פנים ופלוני דוקא, וע"כ היינו טעמא דהליכה למומחין שהם מועטין חשיבא טירחה ולא סמכינן בכהאי גוונא אסברא דלא שביק (בלחוד) כו', ואם כן כל שכן הכא בדאורייתא כו'. אבל הרי הגר"א ז"ל דחה זה לגמרי דשאנו הכא דעם הארץ אינו חושש כלל ולא לתיאבון בלבד שהרי אפילו מעשר ראשון ומעשר עני שמתורים זורים אינו מפריש (והוא מגמרא דסוטה מ"ח א'), ואם כן לא אמרינן ביה כלל הסברא דלא שביק כו' ולכן בעינן פלוני דוקא ומשום טירחתו, ומש"כ הכא דאיירינן במומר לתיאבון בלבד, ילפינן מחמצן דהליכה לא חשיבא טירחה וסמכינן אהא דלא שביק בלחוד (ואין צריך אמירה כלל או דעל כל פנים סגי במומחה סתם ומשום דאפשר לברורי כו' כן משמע שם). אלא שדבריו צ"ע דבמכות י"ז א' אמרינן דלרבי אליעזר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, ואף הרבנן דס"ל נחשדו אמרינן דטעמא משום

דטריחא ליה כו', ובנדרים פ"ד ב' אמרינן בטעמא דרבי אליעזר דיכול להפקיר נכסיו כו' ואמרינן דהיינו טעמא דרבנן דמירתת להפקיר כו', ולענין מעשר ראשון פירש רש"י במכות שם דהיינו טעמא דסבר אי מפרשינא בעינא לאפרושי מיניה תרומת מעשר שהיא במיתה לזרים (ועיין קול הרמ"ז ריש דמאי), מכל זה משמע דלכ"ע לא אמרינן שאינו חושש כלל כו' וצ"ע. ואפשר דהיינו טעמא דמשמרת הבית. ומכל מקום הרשב"א לפי הנ"ל יש לומר דסבירא ליה דשאני עם הארץ למעשר דכיון דאמרינן במכות דלרבנן לא מפרשי משום טורח ההפרשה ה"ה וכש"כ דלא טריח בהליכה למומחין כו' ומשא"כ עוברי עבירה להתיבון דאמרינן דטריחי בהליכה להחליף כו' (ומשמרת הבית יש אומרים שאינו מהרשב"א, עיין שכתוב פנ"י י"ד סי' ט"ו, וכמדומה לי שהוא דעת מהר"ש גאון, שהוא בכנסת הגדולה סי' ק"ז ע' מ"ג ח"א).

יא. והנה חיליה דמוח"ז רבינו ז"ל הוא במ"ש דמלשון הרשב"א בתורת הבית משמע דאף בכהאי גוונא כו'. ויש לראות מה כוונתו בזה, דאין לומר דהיינו מדנקיט הרשב"א בלשונו שאומר בזה כו' דוקא ולא ביפה סתם (וכדמשמע בתבואות שור שזה היה תחילת יסודו), שהרי מוח"ז רבינו ז"ל גם לשיטה הראשונה הצריך בזה דוקא, אלא לפי הנראה לכאורה היינו משום דבתורת הבית לא הביא כלל החקירה שבחידושי הנ"ל, ושמעו דס"ל לחומרא וכדמסקי ג"כ בחידושים שיש להחמיר (דאל"כ הוה ליה לפרש וליתן שיעור דוקא בשעה ושתיים ולא ביום ויומיים כמ"ש שם), ואם כן גם בב' סכינים ע"כ מיירי בבאנו בגמר שחיטה וכהאי גוונא דידענין שהיו עמו (ודלא כמ"ש במשמרת הבית), ועם כל זה הצריך אמירה ואם כן ע"כ צ"ל כהתבואות שור דע"י האמירה נדע שיועד כו' ואם לא כן חיישינן שלא טרח לבדוק כו' וכדלעיל. אך מלבד שכבר נתבאר שיותר נראה דבאמת לאו דוקא נקט אמירה כו', הנה הכרעה זו מצד עצמו לפע"ד לא מיכרעא כלל, ואולי להיפוך. חזא דכיון שבחידושים נוטה להקל ומביא ראיה ע"ז מגמ', רק שמדריך חומרא בעלמא סיים שיש להחמיר, אם איתא שבתורת הבית סבירא ליה בהחלט לחומרא ה"ל לפרש. ועוד הא לפי החומרא שבחידושים בעינן שבאנו בגמר שחיטה ממש בעוד שהסכינן בידו וכמ"ש הפרי חדש סק"ז דשעה לאו דוקא אלא בעינן עוסק עדיין בשחיטה, וכן משמע מהראיה שהביא בחידושי הרשב"א להקל מדאמרינן אי דאיתיה לטכין כו' ולא קאמר אי דידענין באיזה סכין שחט כו', מכלל דלפי החומרא בעינן שידענין באיזה סכין שחט, ור"ל שראינו סכינו עדיין בידו כמ"ש ע"ש. ואם כן בדין ב' סכינים שבתורת הבית הרי אי אפשר לומר כלל דמיירי בכהאי גוונא דאי"כ פשיטא שאין נ"מ כלל מה שיש אצלו עוד סכין כיון שראינו סכינו ששחט בה בידו כו', אלא ודאי מיירי כשבאנו אח"כ, וכן הוא בהדיא בתורת הבית הקצר גמר שחיטה כו' ולא ידענו באיזה סכין שחט כו', אלא רק שיש לומר דמיירי בדידענין בידיעה מבחוח שחיו עמו. וזהו שהפרי חדש שפסק בס"ק ב' דהחלט כחומרת חידושי הרשב"א, אלא כתב שאין בסקי"ג דמיירי שבה בגמר שחיטה, אלא כתב בדידענין כו' ר"ל בידיעה מבחוח (וכן הוא בש"ך). וכן צ"ל בדברי מוח"ז רבינו ז"ל במ"ש לעיל דלמסקנת הרשב"א שלא להקל אלא בגמר שחיטה וכהאי גוונא שהיה ידוע לנו כו' א"צ לאמירתו כו', דמ"ש וכהאי גוונא כו' אינו ר"ל ע"ד שכתב לעיל סק"ז או שהיו לפניו ב' או ג' התמות כו' וסכינו בידו כו', אלא ר"ל וכהאי גוונא שהיה ידוע לנו כו' בידיעה מבחוח, ורק בה הוא הרבותא דא"צ לאמירתו (ומ"ש בגמר שחיטה לשון הרשב"א קא נקיט כו'). וכל שכן מ"ש לבסוף אבל מלשון הרשב"א משמע דאף בכהאי גוונא כו' ע"כ לא קאי אמר שחיטה שהזכיר מקדם אלא על שהיה ידוע לנו מבחוח כו' (וכן צריך לדחוק לכו"פ בתבואות שור במ"ש סעיף ט' דעין תיכף אחר גמר שחיטה כו' בגוונא שבוודאי היה כו' אינו ר"ל שמצד שבה תיכף ידענין שורדאי היה עמו, דאי"כ ע"כ צ"ל שבה בעוד שסכינו בידו כמ"ש שם סעיף ח' כחומרת חידושי הרשב"א, ואם כן ודאי שחט בזה ולא בהשניה כו' כנ"ל, אלא ר"ל ע"י ידיעה מבחוח (וזהו שבסעיף ח' כתב בגמר שחיטה וכאן כתב אחר גמר כו'). אלא

דברי נחמיה'

תקומא

שלפ"ז צ"ע מ"ש בא יתיך כו' דוקא, ויתבאר אי"ה). וזה ודאי לפי הנראה לא די דליכא משמעות בתורת הבית דמייירי בכהאי גוונא, אלא אף דחוק גדול לאוקמי תימנות דבריו בתנאי שידעינן מבתוך כו' (והוי עיקר חסר). ויותר היה נראה דאדרבה משום הכי לא הביא בתורת הבית החקירה שבחידושו דסמך את עצמו על דין זה דב' סנינים שהביא במקומו בתורת הבית (ובחידושו אינו), שמוכן דמייירי שלא באנו בעוד שסכיננו בידו (כנ"ל) אלא אח"כ וכמ"ש בתורת הבית הקצור כנ"ל, ומוכן דס"ל כהקולא שבחידושו אלא שהוסיף עוד קולא אף שיש עמו עוד סכין פגום (שהחששא קרובה יותר שמא תחילה לא ה"ל כי אם זה הפגום כו' ומשא"כ בסכין אחד החששא רחוקה יותר שמא תחילה היה אותו סכין פגום ונאבד ואחר שהוא יפה נודמן לו אח"כ), והרי נתוסף עוד חששא דאף אם שניהם היו עמו אולי לא טרח לבדוק כו', אלא שזה למד מחמצן שטירחא קלה טרח כו', ולעינן החששא שמא אח"כ נודמן לו זו היפה ס"ל כהקולא שבחידושו דאמרינן כאן נמצא כו' (אלא שמכל מקום בעינן לכתחילה עדותו לברורי כו' וכן בסכין אחד כו' לפי מה דמשמע בחידושו ובמשמעות הבית, אלא ודאי דלאו דוקא נקט אמירה כו' כדלעיל).

יב. ובאתא גם מדברי מוח"ז רבינו ז"ל עצמו מוכרע דאינו ר"ל שבתורת הבית משמע שהופס החקירה שבחידושים לחומרא, חדא דא"כ ה"ל לכתוב כן לעיל בס"ק ז' אחר שהעתיק דברי חידושי הרשב"א כו'. ועוד (והוא העיקר), דממ"ש כאן שמשלשן תורת הבית משמע דאף בכהאי גוונא כו' מבוואר דרק רבותא קמ"ל דאף בכהאי גוונא בעינן אמירה אבל מכל מקום גם שלא בכהאי גוונא (אלא שבאנו אח"כ ולא ידענו שהיו עמו) מהני האמירה על כל פנים, והרי לפי החומרא שבחידושי הרשב"א משמע שם בהדיא ידענא דגם בסכין אחד לא מהני אמירתו שבסכין זה שחט, ולפי הנראה הוא הדין או כל שכן בב' סנינים. ולפ"ז היה נראה שמוח"ז רבינו ז"ל תופס מדברי תורת הבית שפוסק החקירה שבחידושו לקולא, אלא שיש לומר שהמשך דברי מוח"ז רבינו ז"ל הוא שתחילה כתב דלפי הקולא שבחידושי הרשב"א, אשר לפ"ז ממילא גם בתורת הבית מייירי בדלא ידעינן כו' נצרך אמירה, ולפי החומרא דממילא לפ"ז גם בתורת הבית מייירי בדידינן א"צ אמירה, ושוב כתב דמשלשן תורת הבית משמע דאף בכהאי גוונא כו' בעינן אמירה, ר"ל אף לפי מה דאיירי לפי החומרא כו', וכל שכן לפי מה דאיירי לפי הקולא כו'. ונמצא לפ"ז סבירא ליה למוח"ז רבינו ז"ל דליכא הכרעה כלל על כל פנים מדברי תורת הבית בעינן החקירה שבחידושי הרשב"א. ועינן המשמעות שכתב מוח"ז רבינו ז"ל דמשלשן תורת הבית משמע דאף בכהאי גוונא כו', אפשר דהיינו משום דלפי מ"ש תחילה דלפי החומרא שבחידושי הרשב"א א"צ אמירה, ע"כ הא שבתורת הבית נקט אמירה, צ"ל או שבאתא מייירי בדלא ידעינן ופוסק החקירה לקולא, או דלאו דוקא נקט אמירה, ע"ז כתב דלא משמע כן בתורת הבית אלא שלא הכרעה בגוף החקירה הנ"ל ושעם כל זה משמע דנקט אמירה ברוקא כו'. ועוד ש לומר המשמעות שכתב מוח"ז רבינו ז"ל היינו מדכתב בתורת הבית הארוך ויש עמו כו' וכן בתורת הבית הקצור כתב ויש אצלו כו', ולא כתב ונמצא אצלו, שהיה משמע שנמצא אח"כ כשבאנו אליו, כדאתא בפ"ב דשבועות (י"ח א') נמצא לבהר הכי משמע (וכן הוא בכמה דוכתי בפוסקים), אבל לשון ויש עמו משמעו שקאי אשעת שחיטה שהוכיח ושכן הוא נהגת ספור המעשה ששחט, וידענו שיש עמו כו', והיינו בדידינא מבתוך כו' וכנ"ל, ועם כל זה הצריך אמירה כו' וכנ"ל (ובזה אתי שפיר שתלה מוח"ז רבינו ז"ל במשמעות הלשון, ומשא"כ לפי מ"ש לעיל אין הדבר תלוי בלשון) כו' וכדכתב הפרי חדש (ושי"ך כנ"ל, שגם דבריו מוח"ז רבינו ז"ל ע"כ צ"ל דקאי אכהאי גוונא, ולא אבאנו בגמ' שחיטה, וכדלעיל. והשתא אתי שפיר מה דהוי קשה עוד לפי מ"ש לעיל דהמשמעות הוא דבתורת הבית מרשתק בעינן החקירה שבחידושו סבירא ליה לחומרא, דא"כ למה לא כתב זה מוח"ז רבינו ז"ל לעיל בס"ק ז' אחר העתקתו החקירה שבח"י הרשב"א, שבתורת הבית משמע שפסק בהחלט לתחמיר, ועוד (והוא העיקר) דמדברי מוח"ז רבינו ז"ל כאן שכתב

שמלשון תורת הבית משמע דאף בכהאי גוונא כו' משמע דרק רבואת קמ"ל דאף בכהאי גוונא בעי אמירה, אבל מכל מקום גם שלא בכהאי גוונא (אלא שבאנו אח"כ ולא ידענו שהיו עמו) מהני אמירה על כל פנים, והרי לפי החומרא שבחידושיו זה אינו שרירי גם שם איירי בשאמר שבסכין זה שחט כמ"ש שם, ואם כן נימא ג"כ שנודע לנו שיודע כו', אלא ע"כ כל שיש לחוש שבא לו סכין זה אחר השחיטה לא מהני מה שיודע שזו יפה, אם כן הוא הדין (וכל שכן) בבי' סנינים (דלכאורה אין סברא כל כך לחלק ביניהם), אבל לפי הנ"ל (בהמשמות) אחי שפיר שבתורת הבית איירי בדידעין מבחוץ ובלא ידיעין לא נחית להחקירה הנ"ל ותלוי לפי מ"ש שם בחידושיו (וכן הוא דעת הש"ך). לכן יתפרש דברי מוח"ז רבינו ז"ל דתחילה כתב דלפי הקולא שבחידושי הרשב"א, וממילא איירינן כאן בכהאי גוונא נצרך אמירה, ולפי החומרא דממילא גם כאן איירי בכהאי גוונא (בדידעין) אין צורך אמירה, ושוב כתב דמלשון תורת הבית משמע דגם בכהאי גוונא ר"ל אף לפי החומרא, מכל מקום בעי אמירה, וכל שכן לפי מה דאירינן לפי הקולא.

ג. אך עדיין אינו מיושב כל כך, דהא גופא קשיא כיון דלפי החומרא ברלא ידיעין חיישין לשמא נודמן לו סכין אחר השחיטה ה"ה או כ"ש אף בדידעין שהיו עמו בשעת השחיטה, כיון דחיישין שלא בדקס, מאי מהני האמירה שעי"ז נודע שיודע (ובדקס), נידחוש ג"כ שמא אחר השחיטה נודע לו (ובשלמא לפי מה דמשמע לכאורה בשמלה חדשה הדוידעה שהיו עמו הוא מצד שבאנו תיכף אחר השחיטה כו', אם כן הוא הדין דמהני זה לענין הידיעה שיודע (ולכן אמר שמסתמא ידע מעיקרא כו' עי"ש), אבל הרי כבר נתבאר דאי אפשר לומר כן דמיעוט הזמן לא מהני אם לא שבא בגמר שחיטה וסכינו בידו כו' וכדמשמע ג"כ בשמלה חדשה סעיף ח', וכאן בסעיף ט' דע"כ בא אח"כ וכנ"ל, לא מהני מיעוט הזמן אלא ע"כ מ"ש בגוונא כו' ר"ל בדיעה מבחוץ, וקשה ג"כ אכתי מאי מהני האמירה לשנאמר דמסתמא ידע מעיקרא, אפילו במיעוט זמן נידחוש כו'). וצ"ל דלא דמי דלענין הידיעה שהיו עמו חיישין שמא בא לו אחר השחיטה במקרה (אף במיעוט זמן), אבל לענין הידיעה שיודע שזוהו ע"י מעשה הבדיקה ולא במקרה, לא חיישין בזמן מועט דברק וטרח אחר השחיטה למגן. ועוד כיון דע"כ טרח לבדוק, מסתמא טרח טירחא זה קודם השחיטה דלא שביק כו'. אך עדיין קשה אם כן גם לענין הידיעה שהיו עמו יהיה מועיל זה גופא, ר"ל אמירתו, שכיון שאנו אומרים שזו ראייה שע"כ בדקס קודם השחיטה אם כן הרי היו עמו וצ"ל דכל שיש לחוש שבא לו הסכין אחר השחיטה, אין ראייה ממה שיודע שזו יפה, שזוהו ע"י בדיקתו, אלא שמא בא לידו מאחר בחזקת בדיקתו, אבל כשהיו עמו מקודם השחיטה, הרי בין שבדקס הוא (ואמרינן שמסתמא בדקס קודם השחיטה) ובין שבא לידו בחזקת בדיקתו, הכל כשר (ולומר שמא אחר בא אצלו ובדקס אחר השחיטה לאיזה צורך, אפשר שהוא חששא רחוקה יותר מחששא שבא לידו בדוק שבדקס אחר לצורך עצמו וכהאי גוונא), וכ"ז דוחק. ויותר היה נראה שבתורת הבית הכריע החקירה הנ"ל לקולא כו' וכדלעיל. ואף אם ניתן מקום לדקדוק הלשון שכתב ויש עמו, ולא נמצא עמו, היינו משום דס"ל שאף בדידעין שהיו עמו בשעת השחיטה ג"כ בעינן אמירה מטעם שכתב מוח"ז רבינו ז"ל, ואם כן דינם שוה בין שנודע שהיו עמו לפי שלא נודע הכל בענין אמירה ומתני' ואחי שפיר טפי לשון מוח"ז רבינו ז"ל שכתב אף בכהאי גוונא כו' דר"ל בין כך ובין כך הכל שוה לדינא, ולפ"ז היה נראה לכאורה דגם בטעמא דמילתא שניהם שווין והא בהא תליא, והיינו דבלא אמירתו אף אם נודע לנו שהיו עמו לא מהני דחיישין דלא טרח לבדקס, והאמירה מהני אפילו בלא נודע שהיו עמו, משום דע"י אמירתו שזו יפה מתברר לנו שבדקס ואמרינן דמסתמא ודאי בדקס קודם השחיטה דלמה יטרח לבדוק אחר השחיטה שכתבם אלא ודאי בדקס קודם השחיטה משום דלא שביק כו', והרי זה ראייה ג"כ שהיו עמו, ולא נצרך לדחוק ולחלק ביניהם כנ"ל. אבל זה אינו דהא חזינן שהא"ח סבירא ליה דלא מהני האמירה בלא נודע כו', וכן לפי החומרא שבחידושי הרשב"א ואף לפי הקולא

שבחידושי הרשב"א וכדפירש במשמרת הבית היינו הרי יהיב טעמא משום שאין זה נאמנות גמורה דבלאו הכי אמרינן כאן נמצא כאן היה, וכמ"ש גם מוח"ז רבינו ז"ל בריש דבריו. מכל זה מבורר דלכ"ע לא אמרינן שע"י אמירתו נקח ראייה וברור גמור על שהיו נמו ע"ד הנ"ל. ואם נאמר דלענין הברדיקה היינו טעמא דודאי כיון דטרח לבדוק לא טרח אחר השחיטה כי אם קודם השחיטה כנ"ל, יהיה קשה למה באמת לא מהני זה גופה לראייה שהיה עמו, ועדיין נצטרך לדחוק וחילוק דלעיל, אלא צ"ל דגם לענין הברדיקה הא דלא חיישינן שמא בדקם אחר השחיטה אינו מכח ראייה והוכחה כנ"ל, אלא בלא"ה לא חיישינן כמו דלא חיישינן שמא בא לו הסכין אחר השחיטה דאמרינן כאן נמצא כאן היה לפי הקולא כמו כן לא חיישינן שנתחדש בדיקה ותיקון אחר השחיטה, אלא כמו שהוא עתה כן היה (ואעפ"י דלא סמכינן אחזקה דכאן נמצא כו' וע"כ בעינן ג"כ אמירה (לכתחילה), הרי ה"נ לענין הברדיקה כשאומר בוו שחטתי הרי זה כמעיד שבהק קודם השחיטה כו', וכל זה מה שיש לומר בדברי מוח"ז רבינו ז"ל, אבל התבואות שור דפסק בסעיף ח' כהחומרא שבחידושי הרשב"א, הרי לא אמרינן כאן נמצא כו', ועם כל זה לענין בדיקה כתב בסעיף ט' דע"י אמירה בוו כו' מסתמא מעיקרא ידע כו', אם כן לפי הנראה ע"כ צריך לדחוק בחילוקים וסברות הנ"ל.

יך, וכ"ז לפי מ"ש מוח"ז רבינו ז"ל שהחששא היא שמא לא בדקן מצד טורח הברדיקה כו' וכן משמע פשטות דברי התבואות שור ס"ק י"ג, אבל לפי מ"ש בשמלה חדשה שם דחיישינן שמא היו בעיניו שניהם מוחזקות ליפה או לאינו יפה, משמע דאילו לא היה שניהם מוחזקות אצלו בשוה, לא חיישינן כלל שימנע לבדוקן, והיינו שגם הוא מודה דהא דאמר בגמ' מיטרח לא טרח היינו תיקון כו' ע"ד הנ"ל בשם הפוסקים, שהרי גם הוא כתב כן בסעיף ב' אבל הברדיקה עצמה לא חשיבא טירחא, ונראה דהיינו משום דבתבואות שור שם תלה הדבר בפלוגתא הפוסקים בבדיקת הסכין אחר השחיטה, ושם בס"ק י' ארכיב טעם המחמירים אחרי ריכשי אי משום דלא טרח אפילו טירחא מועטת דברדיקה, אי נמי מחמת קלותו לא חש וסמך אחזקתיה, הרי דלא הספיק לו הטעם דלא טרח כו', והיינו משום דלא משמע כן מדברי הפוסקים דלעיל שיהא הברדיקה עצמה חשיבא טירחא, אלא רק תיקון הסכין וכהאי גוונא, לכן הוצרך להטעים עוד דמחמת קלותו סמך אחזקתיה וכן הוא בשמלה חדשה שם ס"ה, וע"כ גם כאן הוצרך להסביר עד"ז שמא היה שניהם מוחזקים בעיניו כו' (וקצת אפשר להעמיס גם בתבואות שור ס"ק י"ג דמ"ש דלא טרח אפילו בהא ר"ל מצד שהיו מוחזקים בעיניו כו' לא חש וסמך ע"ז כו'). ומוח"ז רבינו ז"ל גם שם גבי בדיקה שאחר השחיטה [קו"א] ס"ק ג', שברף י"ג ע"ב^ט) לא העתיק טעם הב' שבתבואות שור סק"י הנ"ל אלא צירף שם טעמים אחרים וע"ש נראה דעתו דאם היה מעיד שברק ומצאו יפה היה נאמן בשל צירוף של אחרים על כל פנים, ונראה דלא סביא ליה החששא שכתב התבואות שור דמחמת קלותו יסמוך אחזקת הסכין, ולכן גם כאן לא הזכיר החששא שבשמלה חדשה (ומצד טורח הברדיקה צ"ל דאעפ"י דכאן נראה כמסכים דחיישינן דלא טרח בהא, ובעיני צירוף טעמים דמירתת על כל פנים לפי הנ"ל) מכל מקום שם בבדיקה דלאחר השחיטה דקילי שאין צריך כי אם לתכחילה, ובדיעבד סמכינן באמת על חזקת הסכין, לכן אין להתחמיר בזה כל כך). ובאמת לפע"ד צ"ע על התבואות שור במה שלמד כאן מברדיקה דלאחר השחיטה, דאף את"ל דהתם חששו שיסמוך על חזקת הסכין ולא יבדוק, שם יש מקום לחששא זו כיון שזה ידוע שיש חזקה להסכין, אבל מאין הרגלים כאן מברדיקה דקודם השחיטה דב' סכינים לבדות חששא שמא בעיניו שניהם מוחזקים כך או כך, מה שלא ידענו רמז וסיבה לזה. ועוד אף אילו היה החששות דומות, יש לומר דהתם (אעפ"י שצורך הברדיקה כולו כנ"ל מכל מקום יש לומר ג"כ להיפוך), כיון שאינו כי אם לענין לתכחילה,

החמירו לחוש לכל חששא דכל דאפשר לברורי כו', אבל כאן (דמשמע) שרועה לאסור גם בדיעבד מנלן דחוששים לחששא (רחוקה) כזו בדיעבד.

טו. והנה גם בר מן דין, בעיקר דין הבדיקה דאחר שחיטה, אילולא דברי התבואות שור (ומוח"ז רבינו ז"ל) היה נראה להקל, דלכאורה כל דברי התבואות שור דסיק"י אינם מובנים ומוכרחים כל כך, דמ"ש בשם הט"ז שנדחק כו' יתבאר אי"ה, ומ"ש בשם הפרי חדש שהתגי' דלמה ליה לומר לבדוק הא אפילו אם ימצא פגומה איכל, כבר תירי' הוא, ועוד יש לומר דלאו ודאי הוא אלא חששא כיון שאכל לתיאבון (ג' פעמים) חששא גדולה היא שיאכל עוד (דבג' פעמים הוי חזקה), אבל מכל מקום לא ודאי הוא דלפעמים אפשר שימנע (כיון דלא אמרינן כיון דדש ביה כהתיירא דמיא ליה כדאיאת בגמ'), ולכן דברך שבאלו הכי איכא חזקה להיתר חזקת הסכין כו' יש לומר דסמכין על עדותו אפילו בשלו כו', וכמ"ש במשמרת הבית (ה' ב') בדכמה ענינים סומכים עליו ומאמינים אותו כו' עיין שם. ובהא אתי שפיר נמי דברי הלבוש וש"ך שכתבו שמסתמא בך ומצא יפה דכוונתן ע"ז הנ"ל דכיון דבלאו הכי איכא חזקת היתר סמכין עליו בכל כהאי גוונא, וכן הוא ג"כ כוונתו לענין בדיקת הסימנים כפשוטו, דמ"ש התבואות שור בזוה"ש לומר פירש כמ"ש הרשב"א כו' אינו מספיק דמכל מקום זה אינו כי אם חזקה על בן דעת כו' כמ"ש בתורת הבית, או רובא דרוב שוחטין כו' כמ"ש במשמרת הבית ובכהאי גוונא בעי בדיקה כשאיכל כמ"ש בהג"ה סי' א' סעיף ב' גבי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אלא דסמכין עליו כמ"ש במשמרת הבית שם נאמן לומר בדקתי בסימנים והוא הדין בסכין, וכן הוא בתורת אפילו בשלו כו' ואין צריך למה שנדחק לפרש דבריהם דמייירי בשל אחרים דוקא, דודאי לא משמע כן. ומ"ש דמשמע קצת שסתם גמרא איירי בכהאי גוונא לא ידעתי דמז לזה ואדרבה הרי מלשון לא שביק התיירא ואכל איסורא משמע דמייירי בדאכל מיניה, רק שהתוס' ורא"ש כתבו דרך רבותא דאפילו לא אכיל מיניה חייס על לפני עור כו', אבל עיקרו מייירי בשאוכל ממנו (ועיין לבוש שכתב טור ולבוש ואפילו לא יאכל הוא תחילה כו' משמע שמפרש אפילו דברי תוס' ורא"ש הנ"ל הכל בשלו אלא שלא אכל עדיין כו' ומשמע דאלו בשל אחרים אי"צ גם לבדוק לו הסכין קודם השחיטה, דהא החשוד נאמן בשל אחרים. ועיין פלתי ס"ק ב' נסתפק בזה והסברא שכתב התבואות שור ומוח"ז רבינו ז"ל כיון שקיבל עליו לשחוט רוצה שלא לטרוח לכאורה יש לומר למה הו"ל לקבל עליו לכתחילה בחנם ולהכשיל כו', ועיין ש"ך הארוך דף ו' סוף ע"ד שנתקשה באמת למה לא יתא מותר כו' ותירוצו נראה דקאי רק להטור שכתב תחילה ועיין ש"ך ופרי מגדים ס"ק כ' וצ"ע בפוסקים בדין החשוד דברך ודוקא. אבל על כל פנים לומר דמייירי בגמרא ופוסקים דוקא בשל אחרים הוא דוחק גדול לפי הנראה. ומוח"ז רבינו ז"ל לא כתב שם בסק"ג אלא ואף אם לא יאכל כו', אבל עיקר הדין ודאי מייירי בשלו כו'), וכן הוא לשון תורת הבית הארוך גבי אי צריך לידע שהוא מומחה (וא"ו א') שמה אינו מומחה ולתאה שוחט ואוכל כו' כן כתב בדקת הבית שם ובכמה דוכתי בפוסקים שמה מתאותו לאכול בשל לא יגיד כו', ובחידושי הרי"ן (הובא לעיל) גבי טורת תיקון הסכין יצטרך להמנע לאכול בשל כו', מכל זה משמע דעיקר דין זה בגמ' ופוסקים מייירי בשוחט בשלו ואוכל ממנה. ואף דברבי השמלה חדשה עצמו נזכר כן בסוף סעיף ב' (וסעיף ג'). וטעמא דמחמירים ג"כ ממילא אי"צ למה שנדחק דכיון דמייירי בשלו, סבירא ליה דעדות המומר לאו כלום הוא כמ"ש הפרי חדש דאחר השחיטה מאי דהוה הוה וליכא התיירא כו' ועל חזקת הסכין והסימנים קו"ל דלא סמכין לכתחילה, ועל כל פנים שייך בזה כל מה דאפשר לברורי מבררין (ויתבאר אי"ה בסמוך).

דברי נחמי'

תקסג

ומ"ש בדברי הרשב"א הנה מ"ש בחידושו ודאי משמע כדבריו (ומכל מקום אינו ראה כל כך לפי מה שיתבאר בסמוך אי"ה). אבל מ"ש בפירוש דברי תורת הבית דר"ל דיעבד כו' הוא דוחק גדול, הלשונו בתורת הבית הארוך (ה' ריש ע"ב) שכתב וא"ת מהקאמר כו' משמע כו' א"צ לבדוק סכין אחריו, ודאי משמע דאין צריך לכתחילה קאמר. וכן ראייתו מגמרא משמע דלכתחילה מיירי, דהא רבא תקנתא דלכתחילה נקיט, כמ"ש בברך הבית דף ו' סוף ע"ב, ואף במשמרת הבית לא חלק עליו בזה אלא שפירש ענין הלכתחילה דאנן לא חייבינן להתעכב כו' ואפילו לכתחילה כו' ע"ש (ויתבאר אי"ה) הרי כתב בתדאי דאפילו לכתחילה, וכן משמע יותר בתורת הבית הקצר שכתב ישראל מומר כו' ששחט בינו לבין עצמו למה אין חוששין שמא נפגם הסכין בעור כו' והרי לא הוזכר שם כלל דין נאבד הסכין דסמכינן בדיעבד שיהיה שייך להקשות על זה, אלא קאי אמ"ש שם בסמוך ישראל אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו והולך ושוחט בינו לבין עצמו כו', דמשמע דסגי בבודק לו הסכין רק קודם השחיטה, והרי משמע מזה ודאי דאף לכתחילה סגי בהכי ואין צריך כלל לבדוק אחר השחיטה. ומה שהקשה התבואות שור דאי איתא דהכא גבי מומר אין צריך גם לכתחילה בדיעבד שיהיה שייך היינו משום דמהני עדותו לזה (לפי מה דס"ל להרשב"א דבישראל בעי בדיקה אחר השחיטה לכתחילה), אם כן האין מייתי דאיה בדין זה ממומר לישראל לענין נאבד הסכין, הא יש לומר דשאני התם דסמכינן על בדיקת המומר, לפענ"ד פשוט דכוונת הרשב"א שם וכן ברף ה' ב', דכל שמעכב בדיעבד אי אפשר לומר שיהא מועיל לזה עדות המומר, משא"כ כשבלא"ה בדיעבד כשר, אף שלכתחילה צריך, בזה שפיר יש לומר דמועיל עדות המומר כו', לכן שפיר מביא ראה מדרסמכינן כאן על המומר בבדיקה שלאחר השחיטה ע"כ בדיעבד בלא"ה כשר. וכן עד"ו קושייתו ברף ה' ב' דכאן משמע דא"צ לכתחילה כו', ואמאי נחוש כו' דהא קו"ל כרב הונא כו', ר"ל דלרב הונא משמע דגם בדיעבד מעכב, ואם כן ודאי ככהאי גוונא לא מהני עדות המומר כלום וע"ו תירץ דאפילו לרב הונא שגנאבד אין חוששין דמעמידין על חזקת הסכין, ולכן הכא משמכינן על המומר אפילו לכתחילה. וכן מבורר בדבריו בקושיא הב' שהקשה שם לענין בדיקת הסימנים דאמרינן אם לא בודק גם בדיעבד טריפה או נבילה כו', וכיון שכך אפילו אמר לנו בדקתי בסימנים לא נסמוך עליו כו' (הרי דקושייתו היא מדביעבד על לכתחילה דמומר), ותירץ דחזקה על כל דעת כו', ור"ל דמשום הכי (אעפ"י שלכתחילה לא היה ראוי לסמוך אחזקה זו לחוד כמ"ש רמ"א סימן א' ס"ב ובכמה דוכתי, מכל מקום) כאן במומר סמכינן על בדיקתו לכתחילה כמ"ש במשמרת הבית שם דנאמן לומר בדקתי כו'. ובזה אתי שפיר נמי מ"ש במשמרת הבית (ו' ב') ו"ל ובחייבוי כ"כ כשבדק סכין ונתן לו א"צ בדיקה אחריו כו' ואם נאבדה כו' אין חוששין לו שאלו היינו חוששין לו לא היינו מתירין עד שיהיו בודקין אחריו לעולם עכ"ל. וכתב התבואות שור דקשיא רישא לסיפא, דרישא משמע דא"צ אפילו לכתחילה ובסיפא משמע דוקא בנאבדה. וע"כ פירש דגם רישא א"צ לעיכובא קאמר. והוא דוחק גדול, ורתתי דיעבד ל"ל. גם הלשון שכתב ואלו היינו חוששין כו' אין לו הנבה לפ"ו והוא כפול ומכופל בלי טעם ודעת. גם לא ידעתי למה לא הוקשה לו ג"כ בריש דברי המשמרת הבית שם שכתב ו"ל דלא חייבינו להתעכב כו' ואפילו לכתחילה כו' וסיים ואפילו נאבד כו', הרי כאן אפשר לומר דהכל ענין דיעבד, שהרי בפירוש כתב ואפילו לכתחילה, ואם כן קשיא מרישא לסיפא, ומה גם שכתב ואפילו נאבד כו' משמע דלא זו אף זו קאמר, ותמות לומר דלא זו ולכתחילה סמכינן אלא אפי' בדיעבד כו' כלפי לייא, אלא ודאי יותר נראה כנ"ל. ואם כן הא דאמר דא"צ דמשמע לכתחילה היינו ע"י ציווף עדות ובדיקת המומר (ו"ו"ש לבדוק אחריו ר"ל אחר בדיקת המומר), והא דאמר בנאבדה היינו שלא בדיקה המומר (או דקאי גם אישראל) שנאבד הסכין קודם שבדקה ושעמא דתרווייהו משום חזקת הסכין, אלא שבנאבדה סמכינן בדיעבד אחזקה זו בלחוד ולכתחילה לא סמכינן ע"ז כי אם בציווף עדות המומר. ולכן בריש דבריו שייך לומר אפילו נאבד כו' אחר שכתב אפילו

לכתחילה כו', כיון דתרי מילי נינהו ולא ראי זה כו'. ואתי שפיר נמי מ"ש בסוף דבריו שאלו היינו חוששין לו (ר"ל גם בדעיבד בלי בדיקה כלל) לא היינו מתירין (ר"ל לכתחילה בבדיקת המומר) כו', והיינו דמכל מקום תלויה זה בזה וכנ"ל בפירושו דברי התורת הבית שברף ה' ב'. גם מ"ש עוד דכן משמע קצת מראייתו שברף י"ז דאי איתא דבלכתחילה איכא לפלוגי בין מומר להתם, ה"נ בדעיבד כו', כבר כתבתי דהראיה היא מלכתחילה דמומר אדיעבד דהתם, וכנ"ל דאי הוה בדעיבד מעכב הבדיקה דאחר השחיטה ודאי לא היה מועיל עדות המומר (לכתחילה על כל פנים).

ומעתה גם מ"ש דלענין דינא כיון דבחידושי הרשב"א כתב בהדיא להחמיר ובשאר ספריו דבריו סתומים ולע"ד מפורשים נמי להחמיר כנ"ל, העיקר כפסק הב"ח ופרי חדש כו', הנה לפי הני"ל דלפע"ד בתורת הבית הארוך וקצר ובמשמרת הבית משמע בהדיא להקל, היה נראה להיפך דגם בחידושי יש לומר עפ"י מ"ש הט"ז לחלק בין כשהסכין לפנינו ממש לבין שנותן לו (לכתחילה) והוא הולך לשחוט למקום אחר באופן שלא יובא הסכין לפנינו. דבאמת מבריר המשמרת הבית דף ו' ב' הני"ל במ"ש דלא חייבנו להתעכב כדי שישחוט ויברוק הסכין אחריו ואפילו לכתחילה כו' אלא שכל שהסכין לפנינו כו' עדי שלא נראה כמעלימין עין כו', מבואר בהדיא כעין חילוק הט"ז אלא שהט"ז כתב דבדיקת המומר לא מהני כלום, והא דמותר ליתן לו לשחוט במקום אחר באופן שלא יובא הסכין הוא משום דהוי כדעיבד, ומיירי בגוונא דאי אפשר שיובא הסכין כמ"ש הפרי מגדים שם וכן הוא בשמלה חדשה סעיף ו' ובתבואות שור שם ומדמי לה להדין דבסימן א' סעיף ד' ועיין שם ס"ק ו'. אבל מדברי משמרת הבית מבואר דאעפ"י שאפשר לו להתעכב שם (וכן להביא הסכין), ומיקרי לכתחילה, מכל מקום לא חייבנו בזה אפילו לכתחילה, והיינו משום דסמכינן לכתחילה על בדיקת המומר ככה"א גוונא דאיכא חזקה לקולא כו' נני"ל, אלא דמכל מקום כשהוא לפנינו ממש דחשיבא ליה כהעלמת עין לא סמכינן ע"ז (והוא ע"ד מהיות טוב כו' כמ"ש במשמרת הבית ה' א' קודם ד"ה עוד שם). ואם כן גם בדברי הרשב"א בחידושי יש לומר דמיירי כשהסכין לפנינו ממש דוקא (ואם שהוא קצת דוחק טוב לומר כן כדי שלא יהיה כסותר את עצמו שבשאר ספריו משמע בהדיא להקל (כשהולך לשחוט למקום אחר על כל פנים) כדלעיל). והתבואות שור סעיף ו' ובס"ק י"א החמיר גם בשאי אפשר שיובא לפנינו ומדמי לה למ"ש בסימן א' סעיף ד', ובתבואות שור שם ס"ק ו' כתב על הט"ז שהבאים אחריו לא הסכימו לפירושו ברי"ו ובעל העיטור, הנה מלבד שלא ידעתי כל כך מי הם שלא הסכימו, גם לא ידעתי מה בכך שלא הסכימו לפירושו ברי"ו ובעל העיטור, דהיינו דס"ל דהמקילים מקילים בכל גוונא ואפילו כשהסכין לפנינו ממש, ובפרט בעל העיטור שגם בישראל סבירא ליה דאין צריך כלל כדמשמע ברא"ש סוף סי' ט"ו ודלא כהט"ז בזה, אבל במה שהקיל הט"ז לדינא כשהולך למקום אחר כו' והוא עפ"י משמרת הבית הני"ל נראה דזה ודאי נכון, ואדרבה אם המקילים מקילים בכל גוונא יש לומר שגם המחמירים לא פליגי כי אם כשהוא לפנינו, ובשהולך למקום אחר הכל מודים, ויש לומר ג"כ דליכא פלוגתא כלל, אלא מר מיירי כשהוא לפנינו ממש ומר מיירי כשהולך למקום אחר, וכנ"ל שיש לומר כן בדברי הרשב"א שנראים כסותרים כו'.

מז. והנה באמת לדינא היה נראה כיון שגם בעיקר הדין דבדיקת שאחר השחיטה גם בישראל כשר רבים מקילים דא"צ כלל ה"ה הראב"ד בפ"א מהלכות שחיטה והר"ה ובעל העיטור שברא"ש סוף סי' ט"ו וכן פסק ריטב"א (בחידושי דף ג' ב') והרא"ה בברק הבית שם דף ו' סוף ע"ב, וכאן במומר לפי הנראה לא מצינו בראשונים בהדיא לחמיר וולת מדברי הרשב"א בחידושי ורי"ו בשם הגאונים, ומדברי הרשב"א כבר נתבאר שבשאר ספריו משמע בהדיא להקל ושגם בחידושי הרשב"א יש לומר שמודה בשתולך למקום אחר, ושכן יש לומר גם מדברי רי"ו בשם הגאונים, וגם באמת מהיות שדברי הגאונים הללו לא

דברי נחמי'

תקסה

מצינו שהובא בשום אחד מהראשונים, לכן אילולא דמסתפינא הייתי אומר שגם הר"ן לא ראה זה בשום פוסק אלא שכוונתו על אותו שכתב להחמיר להצריך בריקה אחר השחיטה בישראל כשר ואיזה הוא דס"ל שהכל אחד כו'. ואפשר שגם מ"ש בשם יש אומרים להקל, ג"כ היינו אותן שהקילו בכל שחיטה דאין צריך לבדוק אחר השחיטה כנ"ל (ואפשר שגם בעל העיטור הכי מיייר), שכמדומה ששום פוסק לא חקר בהדיא בד"ן המומר בפרט, אלא שבאמת לכאורה הא בהא תליא, דעיקר המקור לזה מגמרא הוא מהא דאיתא גבי מומר לא בדיק לו סכין ברוק אחריו כו' דמשמע כו'

*

ק"א סק"ח"י. שהורגל בה וכו': אולי אין כוונתו אלא שאין לזה דין להכעיס דלהוי כעכומ"ו, אבל מכל מקום בעי עומד על גביו אם עבר עבירה השייך דין חשוד מחמור לקל. וכן משמע קצת מדרכת זה בסעיף ה' ולא בסעיף ו'. ויש לעיין.

סימן יח"ח

ק"א סק"ה. לפי מה שפירש מוח"ז רבינו ז"ל בדעת הרשב"א ור"ן דהא דבעינן עצמות דעלמא ודרך שבידה דוקא הוא מפני שאז חשיב כאילו ליכא ריעותא כלל. שוב באמת א"צ לסברת סכין אתרעי בהמה לא אתרעי כמ"ש הוא ז"ל בהדיא. ולדעת הרא"ש וסיעתו דגם במסקנא בעי הסברא דסכין אתרעי היינו משום דס"ל דלא בעי כלל שיהיה כאלו ליכא ריעותא כלל אלא רק שיהיה הצד דלהיתרא שכיח' טפי ולכן מקילין גם בנגע במפרקת כו' אבל באמת היכא דליכא ריעותא כלל במה שלפנינו. (כמו בנ"ד לפי סברא ד' הנ"ל גם לדידהו ודאי שוב א"צ לסברת סכין אתרעי כו', ואף דלכאורה לא משמע כן ממש מוח"ז ז"ל שם בהגהה ואיכא נ"מ לקולא כו'. משמע דלדעת הרא"ש וסיעתו יהיה חומרא בזה היכא דליכא הסברא דסכין אתרעי אף אי ליכא ריעותא במה שלפנינו. ע"כ לדחוק דהיינו רק כבעי דנתעסק באותו המין דגבי טבל ועלה ומטעם דלא חשיב להו כליכא ריעותא. וכן נמי גבי סכין אין חילוק לדידהו בין נגע במפרקת לבין שבירת עצמות דעלמא דהכל חשיבא ריעותא אלא דשכיח' להיתרא טפי ומטעם צירוף הסברא דסכין אתרעי כו' ובאמת אף להרשב"א לאו ודאי גמור הוא גבי סכין אף אי שיבר עצמות דעלמא ממש כמ"ש בהדיא במ"ה וכו"ל. אלא דלדידה סבירא ליה למוח"ז רבינו ז"ל דלמסקנא חשיב הקרוב לודאי כאלו ליכא ריעותא כו'. ומהו נלמד גם לנתעסק לאותו המין דטבילה מאחר דבגמ' מדמינן להו להרד"י, ולהרא"ש סבירא ליה דגם למסקנא לא חשיב זה כליכא ריעותא אלא רק מצד דשכיח' להיתרא טפי כו'. ועיקר כוונת מוח"ז רבינו ז"ל שנדחק בזה כמדומה לי שהוא רק כדי להמציא קצת ישוב למאי דס"ל להרשב"א בהא דטבל ועלה אליבא דהטוש"ע בסי' קצ"ט ס"יא כו' שהוא נגד הסוגי' לכאורה כמ"ש התאחרונים שם. (אבל באמת כעת לי עמדתו עדיין על כוונת מוח"ז רבינו ז"ל בזה דלכאור' לא משמע כן לא בגמ' ולא בלשונות הרשב"א בח"ו ובתוה"א ולא בח"י הר"ן. אלא דגם לדידהו לא נד במסקנא מסברת סכין אתרעי כו'. ובצירוף דהצד דלהיתרא שכיח' טפי בלבד. אלא שנגע במפרקת סבירא ליה דלא שכיח' לפגום טפי מעור לר"ה דקימא לן כוונתיה בלא שיבר כו'. ולפי הנראה לי מדברי מוח"ז רבינו ז"ל בסס"ק א' ד"ה ע"ב¹⁰ נתלה בזה דע"כ לומר לפי הטעם ב' שברשב"א ור"ן דגם בעצמות דעלמא לא מהני כ"א דרך שבידה. דס"ל למוח"ז רבינו ז"ל נ"ע דבוה אין סברא לומר דלא פגמי טפי מעור דרך הולכה כו' אבל אין זה מספיק כל כך. גם מה שבכל דברי מוח"ז רבינו ז"ל עושה פלוגת' בין הרא"ש להרשב"א ור"ן. דלהרשב"א

יט ובמהורה שלפנינו ק"א סק"ב.

יז נעתק מדברי נחמי' חז"ר ג, ג.
יח נעתק מדברי נחמי' חז"ר ע ס"ב.

ור"ן לר"ה עור שכיחא לפגום כמפרקת. ולכאורה לא משמע כן בכל דברי הרשב"א כ"א שמפרקת נמי דומה לעור ושניהם לא שכיחי. וביותר מוכרח כן לכאורה מהא שכתב דלשינא שבגמ' דרב כהנא כר"ח ולאכשורי בתריית'. הוי ר"ח לחומרא ור"ה לקולא כו' ע"ש. ואכמ"ל אלא שאגב אימנא שלע"ע לא זכיתי לעמוד על כוונת מוח"ז רבינו ז"ל בכמה דברים בסי' זה. ולכשאפנה אשנה אי"ה פרק זה בל"ג אבל על כל פנים נראה לרדינג סברא זו אמיתית לכ"ע הדיכא דליכא ריעותא כלל במה שהוא לפנינו כנ"ד דע"כ באנו לומר שגרוב כו' כנ"ל וכמו גבי סכין אלו היה נפגם ממש לפנינו אחר שחיטה דתרי זה דומה ממש לנאבד אחר שחיטה דכשר לכ"ע. וכמ"ש במ"ה ד"ה ע"ש. וכמבואר בכמה דוכתי. וע' ג"כ בדברי מוח"ז רבינו ז"ל סי' כ"ד ססק"מ דמבואר על כל פנים דבין להמחמירים בין להמקלים דגבי סכין תלוי התם באם יש דבר ודאי לתלות בו בבירור דהוי כליכא ריעותא ומותר לכ"ע ע"ש ... (הן אמת דלכאורה ממ"ש מוח"ז רבינו ז"ל בס' כ"ג ססיק"א יש להוכיח לכאורה דס"ל דמצוי לא חשיב כרובא וכן משמע בקו"א דסי' קפ"ז (דמ"ג ע"ג) ויש לעיין בזה. והפ"מ נראה דלא סבירא ליה כן ועל כל פנים נראה דיש מקום לסברות הנ"ל גם לדעת מוח"ז רבינו ז"ל ואין להתאריך).

סימן לג

ס"ק כ"ב. הר"ן פירש כו': וכוונתו שכן משמע מדברי הר"ן ריש פ"ג. אבל לכאורה אינו מוכרח ודבריו בריש פ"ב יוכיח, וצ"ע

סימן קפז^א

קו"א ס"ק לג. ולכאורה עלה על דעתי לומר דלא דמי עפ"י מ"ש מוח"ז רבינו ז"ל שם בקונטרס אחרון דסי' קפ"ז ס"ק ל"ג (דף מ"ג ג' ³³) לחלק בין הא דאמרין דילמא עברה ולא אדעתא דאף דלא שכיח מכל מקום לא חשיב רובא דאדרבה דמים שבשוק של טבחים רבים מדמי המקור משא"כ במאכלות שתחת הכר (יש לומר) שדמי המקור רבים מהם ורובא עדיף מחזקה כו'. אבל זה אינו לכאורה דהתם בעד הבדוק שהניחתו תחת הכר הא דמחלקינן בין כגרים לפחות הרי הוא מצד שלענין שוק של טבחים הרי הוא כבדוק בודאי, אף גם לענין פחות מכגרים, אלא שבפחות מכגרים יש להסתפק במאכלות בלבד כו', משא"כ בנידון דידן הא דמחלקינן בין משהו ליותר הרי הוא מצד דבמשהו יש לומר שנשמט ממראית העין כו', ואם כן ממילא חל הספק בזה גם אשוק של טבחים שהם רבים מדמי המקור, ושבו לא מהני מה שאין הספק שקול כנ"ל, דאין להוציא האשה מחזקתה כמו בכגרים ועוד בעד שאינו בדוק כו' כנ"ל, אך מכל מקום עדיין יש לומר מאחר דלענין מאכלות דמי המקור מרובים, ואין לנו להקל כי אם מצד שנחלה בשוק של טבחים, ובוה הרי יש כאן ב' צדדים להתמיר, חדא דעברה ולא אדעתא לא שכיח, ועוד מצד שבדקה העד מעט על כל פנים דשוב אין הספק שקול מצד עצמו לפי הנ"ל, ולא דמי לכגרים ועוד בעד שאינו בדוק כלל, דאין כי אם סברא אחת להחמיר דעברה ולא אדעתא לא שכיח, וזה לחוד לא מהני נגד חזקת האשה, משא"כ בנידון דידן שנתוסף עוד סברא מצד הברייה כו' (וע' ש"ך סקמ"ה כהאי גוונא לקולא לרבי דס"ל בעד שאינו בדוק טמאה נדה מכל מקום בטחתו בירכה דאיכא ב' צדדים לקולא מודה דטהורה מדאורייתא, אף שאינו ספק ספיקא גמור כו' ע"ש, והוא הדין בנידון דידן להיפוך יש לומר ג"כ דלא דמי סברא אחת לב' סברות וצדדים אף שאינו ספק ספיקא גמור כו' וכעין תרתי לריעותא דריש נדה). גם

כב ובמהרהורו שלפנינו קו"א סק"א.

כ נעתק מדברי נחמ"י חז"ד מא, ב.
כא נעתק מדברי נחמ"י שם מב, ב.

דברי נחמי'

תקסז

לפ"מ שהטעים מוח"ז רבינו ז"ל שם בקונטרס אחרון דסי' קפ"ז (דף מ"ג ג'¹³) דמש"ה הא דלא שכיח שעברה בו בשוק של טבחים (ולא אדעתא), לא חשיב רובא, הוא משום דהוה כמו רוב התלוי במעשה, אם כן בלא"ה לא שייך זה בנידון דידן. ויש לומר דהא דמצד הבריקה אנו אומרים דשוב אין הספק שקול והרי זה כהצד דלאיסורא שכיח טפי חשיב שפיר רובא לאיסורא, ורובא עדיף מחזקה (אלא שכעת לא זכיתי להבין דברי מוח"ז רבינו ז"ל בזה איך הא דעל הרוב לא עברה דומה לרוב התלוי במעשה דריש פ"ג דבכורות, אדרבה הרי הכא המיעוט תלוי במעשה, והרוב הוא בשב ואל תעשה משא"כ התם להיפוך, ועי' רשב"א ור"ן פ"ק דחולין (ריש דף י"ב) במסקנא דסוגיא דחזקה ורובא כתב הני מילי היכא דרובא ומיעוטא תרווייהו תלי במעשה או תרווייהו לא תלי, וכל שכן היכא דמיעוטא תלי ורובא לא תלי, אבל היכא דרובא תלי כו', הרי בהדיא דכשהמיעוט תלוי במעשה כל שהוא נמי הוא דאולנין בחר רובא, והרי הא דעל הרוב לא עברה היינו נמי כהאי גוונא וצ"ע ג' לכאורה. ויש לעיין בפ"ב דקדושין גבי סבלונות במלחמות ורשב"א וריטב"א שכתבו לחלק בין רובא בטבע וחיוב לרוב שתלוי בדעת ורצון ומנהג כו' ועיין בקונטרס אחרון דמוח"ז רבינו ז"ל שם (דף מ"א ע"ב¹³) בהג"ה. אך לפ"ז באמת צ"ע מדברי רשב"א ור"ן דפ"ק דחולין הנ"ל דלכאורה כל דחלי במעשה שוב לא תלי בטבע אלא בבחירה, והרי גבי סבלונות משמע דגם כשהמיעוט תלי במעשה והרוב לא תלי כהא דרובא מסבלים קודם היקדושין כו' ע"ש ג"כ לא חיישינן הרוב. אך אולי התם חיישינן למיעוטא כו' לחומרא בעלמא (באשת ע"ש משא"כ כשהרוב תלי במעשה אולי לא אולנין בתריה כלל (מדאורייתא) וצ"ע אלא שאכ"מ. וגם בגוף ענין אי מצוי הוי כרוב יש לעיין בכמה דוכתא ואין פנאי כעת).

*

ק"א ס"ק א"י. ואילולא דברי הרשב"א ור"ן הללו היה עולה על דעתי לתקן דברי מוח"ז רבינו ז"ל עפ"י מאי דמוכח בהדיא שם בהג"ה שדף מ"א ע"ב¹³ דס"ל דהא דריש פ"ג דבכורות לא אולנין בחר רובא דחלי במעשה הוא משום דלא שייך רובא ומיעוטא אלא בדבר שהוא טבע בעלי חיים כו' ע"ש. אם כן יש לומר דבעינן שהרוב והמיעוט גם שניהם לא יהיה תלוי במעשה אלא בטבע כו' ועיין מלחמות ורשב"א וריטב"א בפ"ב דקדושין גבי סבלונות כתבו ג"כ לחלק בין רובא בטבע וחיוב לרובא שע"י בחירה ומנהג כו' ולכאורה הוא ג"כ מעין הנ"ל והתם ג"כ המיעוט דמקדשי והדר מסבלי נקרא תלי במעשה והרוב דמסבלי והדר מקדשי נקרא בשב ואל תעשה כמובאר בהתחלת דברי המלחמות שם (ועיין פרי מגדים שם) ולא אולי בחר רובא. ונראה דהיינו משום דהמיעוט תלוי בבחירה ואולי זה בחר לא לנהוג כהמיעוט וה"נ יש לומר כן אלא שמדברי הרשב"א ור"ן דפ"ק דחולין מבואר להדיא דכשהרובא ומיעוטא תרווייהו תלוי במעשה וכל שכן כשהמיעוטא תלוי ורובא לא תלוי דתלינן בחר רובא וצ"ע. ובאמת לכאורה גם זולת דברי מוח"ז רבינו ז"ל א"י לכוון דברים אלו שבפ"ק דחולין עם מ"ש בפ"ב דקדושין שלא יהיה כסותרים זה את זה ויהיה שניהם קיימים דלכאורה כל שאחד מהם תלוי במעשה (בין הרוב ובין המיעוט או גם שניהם) שוב גם שניהם אינם בחיוב כו'

הרה"ח הגאון הרב יעקב לנדא

תיקוני המקוה ועשייתה^א

רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זו"ע ה' שיעשו מקוה ע"ג מקוה, היינו.

א. שבתחנתנה יהיו מי הגשמים, וממעל לרצפה תהי' המקוה ממים הרגילים, אשר בה יהיו טובלים (כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש "נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו, מצד שינוי מדת החום שבמים).

ב. ההשקה תהי' ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח, ובטעמו של דבר נאמר לי מפי קדשו: שעכשיו (דהיינו בזמן שהי' הדבור אלי ע"ז) אינו זוכר אבל ה' לו טעם בזה. שיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת. וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם שיסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה.

ג. שום נקב בשביל יציאת המים לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה, ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהא חשש זחילה, ודרך העליונה יכנסו לתחתונה.

ד. ברצפה אשר בין שניהם יהי' שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה בכדי שאפשר יהי' להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מי הגשמים, ואת השיש הזה יסירו לגמרי בזמן מילוי מי הגשמים לתחתונה דרך עליונה, ושהמים יעלו על גדות הרצפה (ע"ז דתי או בפני כ"ק ובזכרוני נשאר שכ"ק רבי' הסכים לדברי אבל כפי הרושם אנלי שבכל זאת למעשה נשאר כמו קודם שהיו ממלאים עד שמי הגשמים היו עולים על הרצפה). בשיש הזה באמצעו ה' נקב ההשקה.

ה. שעור המים בתחתונה ה' כפול, מחשש אולי פעם יחסרון משעור ע"י רפש עפר שמצטבר למטה, וכשהי' שעור כפול ישאר שעור אחד ודאי.

ו. אורך המקוה יהי' לא פחות מ"ב וויערשאק (היינו 1.424 מטר), בכדי לאפשר טבילה במתיחת כל הגוף, בשים את הראש על השליבה התחתונה. כי כ"ק האדמו"ר בע"ל הצ"צ אמר לרבנית, אם כ"ק רבנו נבג"מ, כי ככה עיקר הטבילה.

ז. המים הכשרים באו ע"י המשכה ע"ג דבר הראוי לבלוע, אולם גם העליונים שבאו ממפעל המים העירוני נכנסו למקוה העליונה דרך המשכה בתוך הקיר.

ח. פתיחת הברזא בשביל כניסת מי הגשמים לא תהי' במקוה, כ"א במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכה אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יורמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה. גם בקיר המקוה העליונה ה' ברזא, למעלה ממדת המים וכנ"ל, אבל אותה היו פותחין טרם שפתחו את הברזא השני' הרחוקה מהמקוה, בכדי שלא יהיו כח אדם וכנ"ל.

ט. תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהיו מוכנים להחלפה, ועל יד המחסן הזה שהי' בקרקע החצר יהי' עוד בור ריק, ומשם יהיו פותחים את הברזא אשר בקיר המחסן הזה אשר באדמה, והמים יהיו זורמים דרך צנור ממלט (צמנט) רך הראוי לבלוע.

י. נקוי המקוה ה' ע"י משאבה וצנור גומי.

א. ב"ק, שימש כרוסטוב כרב החצר, והוא רשם את הוראות כ"ק אדמו"ר מהרשב"ב נ"ע בקשר לבניית המקוה.

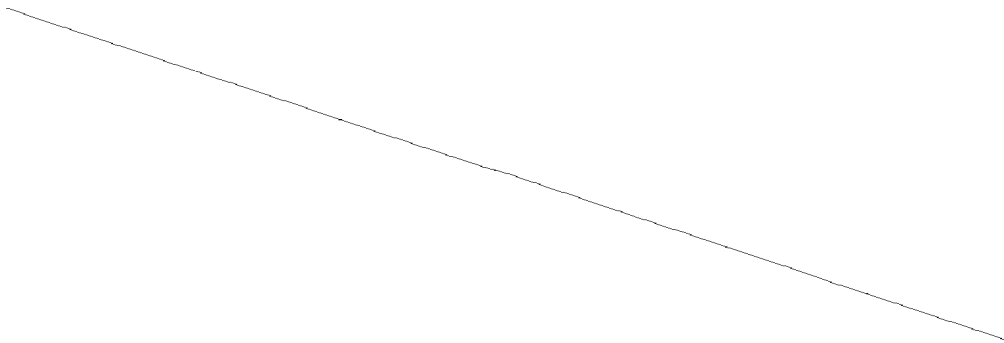
א נדפסה בכמה מקומות, ובתוספות הערות וביאורים, בתיקוני מקוואות לפי התקנת רבותינו ע' מט ואילך. הרב יעקב לנדא שמתין בשנים הבאות כרבה של בני

הרב יעקב לנדא

תקסמ

- יא. לא להשתמש בפקקי גומי, דלפ"ד רבנו נבג"מ הוא דבר המקבל טומאה.
- יב. בשביל זה עשיתי "קלעצל אויסגעטאקט" ובתוך אמצעה — ברזא של עץ, וה"קלעצל" הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיתא של עץ מחזיק היטב.
- יג. הגג דרך עליו עוברים מי הגשמים לא יהיו בו מקומות המעכבים המים וכש"כ שלא יהיו סילונות פח סתומים. רצוי שהסילון מהגג למטה יהי' ישר בלי ארכובות. ואח"כ יעברו המים דרך צנור בתוך הקרקע עשוי ממלט שיהי' ראוי לבלוע.
- יד. את מדת האמה למקוה הי' חושב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע למדת ארבעה עשר וויערשאקע (במד' הרוסית) שהם עולים במדת המטר לסכום של 62.3 סנטימטר. שעור מקוה לפי זה הוא: 725.413.101 מכל מקום, והיינו 726 ליטר מים בקירוב.
- טו. הברזא ממחסן המים כמובן עושים קצת למעלה מקרקעיתו, למען ישקע למטה כל העפר שבא עם הגשמים מהגג, ועל יד קרקעיתו ממש עושים יציאה לחוץ לביוב (קאנאליזאציע) למען לאפשר נקיו.

רשימת הספרים

המצויינים במראי מקומות וצינונים*

אגרות הרמב"ם, מהדורה מדוייקת עם מבואות והערות מאת הר"ר יצחק שילת, ירושלים תשמ"ד.

אהלי יוסף, הר"ר אליהו יוסף ריבלין. דיני קידוש השם, ווסתות וקצת דיני צדקה וכלאי בגדים, ירושלים תרכ"ח.

אוצרות ירושלים, מאסף וקובץ תורני בעריכת הר"ר צבי מושקוביץ, ירושלים תשס"ו ואילך.

אורח משור, הר"ר יחנן קרעמיניצער מקאליש, הגהות על דרכי משה להרמ"א ונדפס עמו, זולצבך תנ"ב.

אורים ותומים, הר"ר יהונתן אייבשיץ, באורים על שו"ע חו"מ, קארלסרוה תקל"הז.

אמרי אש, הר"ר מאיר אייזנשטאט. שו"ת בד"ח שו"ע, לבוב תר"ב אונגוואר תרכ"ד.

הארוך מש"ך, הר"ר שבתי ב"ר מאיר כץ, על טור יו"ד, ברלין תקנב.

בד השלחן, הר"ר שרגא פייוול כהן, ביאורים, צינונים ומכל מקום על שו"ע הל' נדה, נ"י תשנ"ה.

ביאורי הלכות – ראה הלכות שחיטה משו"ע באדמו"ר האקן עם ביאורי הלכות.

ביאורים והערות בקו"א לשו"ע רבינו הזקן, הלכות נדה, מאת חברי כולל אברכים שע"י מנצרות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, נ"י תשמ"ב.

בית אברהם, הר"ר אברהם אבלי אב"ד חרטון, חדושי דינים ופלפול וקצת שו"ת על שו"ע, סדילקוב תקצ"ז.

בית אפרים, הר"ר אפרים זלמן מרגליות, שו"ת, ווארשא תרמ"ד.

בית רבי, הר"ר חיים מאיר הילמן, תולדות אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר הצמח צדק, ברויטשוב תרס"ב.

בית שאול, הר"ר שאול שו"ב מסאבין, דיני שו"ב ושיעורים, ווארשא תרנ"ז.

בעלי הנפש, רבינו אברהם ב"ר דוד (הראב"ד) על כל הל' נדה ומקוואות.

בר ליואי, הר"ר משולם יששכר הורביץ, שו"ת, לבוב תרכ"א-תרל"ב.

ברית יהודה, הר"ר יעקב ישעי' בלוי, ליקוטים וביאורים בהלכות ריבית ועיקסה, ירושלים תשל"ו.

גופי הלכות, הר"ר יהושע העשיל וואלהענדלער, חידושי הלכות על שו"ע הל' נדה (בתבנית ספר משנה ברורה), נ"י תשמ"ג.

דברי חיים, הר"ר חיים הברשטער אבד"ק צאנז, שו"ת ב"ח שו"ע, נ"י תש"מ.

דבש מסלע, הר"ר שמואל דוד הלוי אונגר, על הלכות נדה, נ"י תש"נ.

דובר בהלכה, הר"ר דוב בער אליעזרוב, ביורים בהלכות נדה ומקוואות, והוא ח"ג מספרו מורה בהלכה, ירושלים תשל"ח.

דינא דחיי, הר"ר חיים ישראל בונבנשתי, ביאורים על הסמ"ג, קושטא תק"ב.

דעת תורה, הר"ר שלום מרדכי הכהן שבדרון, על הל' שחיטה, טאלטשווא תרע"א.

דרך מצותיך, הר"ר יהודה רזאניס, על מנין המצות להרמב"ם עם השגות על ספר החינוך.

הלכה ברורה, הר"ר אברהם וילהלם, בירור יסוד טהרת ישראל וברון הרואה דם בשפופרת ועוד הלכות נדה, ירושלים תשכ"ה.

הלכות ארץ ישראל, הלכות שחיטה לאלדד הדני, הרי בשמים, הר"ר אריה ליבוש הלוי הורביץ, שו"ת מהדו"ת, לבוב תרנ"ז.

חלקת יעקב, הר"ר מרדכי יעקב ברייש, שו"ת בד"ח שו"ע, מהדורה חדשה, ת"א תשנ"ב.

חנה אריאל, הר"ר יצחק אייזיק הלוי אפשטיין מהאמיל, דרושים על"ד חו"ב, ברויטשוב תרע"ב.

חקי לב, הר"ר רפאל יוסף חזן, על"ד חלקי שו"ע, שאלוניקליוורנו תקמ"ז-תקצ"ב.

חשב האמוד, הר"ר חנוך דוב פדוה, שו"ת ופלפולים, ירושלים תשכ"ג-לונדון תשל"ז.

טהרה כהלכה, הר"ר יקותיאל פרקש, הלכות נדה וטהרתה הלכה למעשה, ירושלים תשנ"ח.

טהרת בת ישראל, הר"ר קלמן כהנא, הלכות נדה וטבילה, מהדורה שמינית, ירושלים תשל"ט.

טהרת ישראל, הר"ר ישראל יצחק ינבסקי, דיני נדה, טבילה ומקוואות ועוד.

ישמח חיים, הר"ר שלמה חיים ברוך, ביאור על שו"ע הלכות ריבית, ח"א: נ"י תשנ"ט.

לבוש מרדכי, הר"ר משה מרדכי אפשטיין, שו"ת, ירושלים תש"ו.

לחם הפנים, הר"ר משה יקותיאל קויפמאן, על שו"ע יו"ד, הענא תע"ג.

לחם ושמלה, הר"ר שלמה נאנצפריד, הלכות נדה, טבילה ומקוואות, לבוב תרכ"א.

מגדל עז, מאמרי תורה וחסידות מאת נשיא חב"ד ותלמידיהם, נאספו ע"י הר"ר יהושע מונשיין, כפר חב"ד תשמ"ב.

אגרות הרמב"ם, מהדורה מדוייקת עם מבואות והערות מאת הר"ר יצחק שילת, ירושלים תשמ"ד.

אהלי יוסף, הר"ר אליהו יוסף ריבלין. דיני קידוש השם, ווסתות וקצת דיני צדקה וכלאי בגדים, ירושלים תרכ"ח.

אוצרות ירושלים, מאסף וקובץ תורני בעריכת הר"ר צבי מושקוביץ, ירושלים תשס"ו ואילך.

אורח משור, הר"ר יחנן קרעמיניצער מקאליש, הגהות על דרכי משה להרמ"א ונדפס עמו, זולצבך תנ"ב.

אורים ותומים, הר"ר יהונתן אייבשיץ, באורים על שו"ע חו"מ, קארלסרוה תקל"הז.

אמרי אש, הר"ר מאיר אייזנשטאט. שו"ת בד"ח שו"ע, לבוב תר"ב אונגוואר תרכ"ד.

הארוך מש"ך, הר"ר שבתי ב"ר מאיר כץ, על טור יו"ד, ברלין תקנב.

בד השלחן, הר"ר שרגא פייוול כהן, ביאורים, צינונים ומכל מקום על שו"ע הל' נדה, נ"י תשנ"ה.

ביאורי הלכות – ראה הלכות שחיטה משו"ע באדמו"ר האקן עם ביאורי הלכות.

ביאורים והערות בקו"א לשו"ע רבינו הזקן, הלכות נדה, מאת חברי כולל אברכים שע"י מנצרות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, נ"י תשמ"ב.

בית אברהם, הר"ר אברהם אבלי אב"ד חרטון, חדושי דינים ופלפול וקצת שו"ת על שו"ע, סדילקוב תקצ"ז.

בית אפרים, הר"ר אפרים זלמן מרגליות, שו"ת, ווארשא תרמ"ד.

בית רבי, הר"ר חיים מאיר הילמן, תולדות אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר הצמח צדק, ברויטשוב תרס"ב.

בית שאול, הר"ר שאול שו"ב מסאבין, דיני שו"ב ושיעורים, ווארשא תרנ"ז.

בעלי הנפש, רבינו אברהם ב"ר דוד (הראב"ד) על כל הל' נדה ומקוואות.

בר ליואי, הר"ר משולם יששכר הורביץ, שו"ת, לבוב תרכ"א-תרל"ב.

ברית יהודה, הר"ר יעקב ישעי' בלוי, ליקוטים וביאורים בהלכות ריבית ועיקסה, ירושלים תשל"ו.

גופי הלכות, הר"ר יהושע העשיל וואלהענדלער, חידושי הלכות על שו"ע הל' נדה (בתבנית ספר משנה ברורה), נ"י תשמ"ג.

* ברשימה שלפנינו באים רק הספרים המצויינים לראשונה במראי מקומות וצינונים שבכרך הזה. בדרך כלל צויינה ההוצאה הנפוצה שהשתמשו בה, אף אם אינה ההוצאה הראשונה של הספר. ספרים מפורסמים שנדפסו בהוצאות רבות, לא צויינו שנת ומקום הדפוס (מלבד במקום שהצינונים הם למהדורה חדשה שעם היסופיה).

תקעב

רשימת הספרים

עצי ברושים, הר"ר שלמה ב"ר ישראל משה הכהן, שו"ת חידושים ובאורים על שו"ע יו"ד, ווילנא תרס"א.

ערוגת הבושם, הר"ר משה גרונוולד, שו"ת בשו"ע יו"ד, שאמלוויא תרפ"ו.

הערכים חב"ד, אצניקלופדיה לחסידות חב"ד. עורך ראשי: הר"ר יואל כהן, נ.ג. תשל"א ואילך.

פאר הדור, תשובות הרמב"ם, אמשטרדם תקס"ה. **פנתח שער**, הר"ר שלום פרידמן, על הלכות נדה וטבילה, לונדון תשמ"ד.

פי כהן, הר"ר ישכר דוב אייכהורן, בירוים בטוש"ע הלכות נדה ט"ו קפ"ו, ירושלים תשנ"ז.

מני יצחק, הר"ר יצחק חיות, דיני שו"ע יו"ד בשרי עם פירוש אפי זוטרי ואפי רבבני, קראקא שו"א.

פרי דעה, הר"ר עזריאל דוב הלוי, ביאור על שו"ע יו"ד הלכות נדה ומקואות, טשרנובויץ תרס"א.

פרי עץ חיים, שלחן ערוך הלכות רבית לאדמו"ר הזקן, מחולק לפי סימנים וסעיפים ע"י הר"ר חיים ברזל, ובהוספת מקורות וביאורים עם קונטרס חידושים בעניני רבית מאת הר"ר יהודה ברזל, בני ברק תשנ"ו.

צינוי טהרה, הר"ר בן ציון יעקובוביץ, על שו"ע יו"ד הלכות נדה, בני ברק תשל"ט-נ"א.

קול אריה, הר"ר אברהם יהודה הכהן שווארץ, שו"ת, שאמלוויא תרס"ד.

קול יעקב, חידושי תורה היול"ע ע"י כולל קהלת יעקב דפאפא, נ.ג. תשל"א ואילך.

קונטרס מהגאון בעל הסמ"ע, הר"ר יהושע פולק הכהן, תקנות בדיני רבית ובכמה ענינים שהעם נכשלים בהם.

קנאת סופרים, הר"ר שלמה קלוגער, דיני סת"ם, נדה, מקואות ונדרים ועוד שו"ת ביו"ד, לבוב תר"כ.

קנה בשם, הר"ר מאיר ברנדסדורפר, ביאורים על שו"ע הלכות נדה, כרך א ירושלים תשנ"ו.

קנה בשם, מהנ"ל, שו"ת בד"ח שו"ע, ירושלים תשל"ט-נ"א.

רפידות זהב, הר"ר ארי' מרדכי ורצבורג, על הלכות רבית, בני ברק תשנ"ח.

שאלת שלמה, הר"ר שלמה יהודה ליב אליעזרוב, שו"ת וחקרי הלכות בד"ח שו"ע, ירושלים תשס"ב.

שו"ת מהר"ם בריסק, הר"ר מרדכי בריסק, שו"ת בד"ח שו"ע, מהדורה חדשה, נ.ג. תש"ז.

שו"ת הרב עם ביאורים והערות, הר"ר שלמה הלוי סגל, חלק או"ח ויו"ד, ארח"ק תשס"ח.

שבת הלוי, הר"ר שמואל הלוי וואנזער, תשובות וברורים בעניני שו"ע, ארץ ישראל תשל"ת-תשנ"ז.

שבילי אמונה, הר"ר מאיר אלדבני, בעניני אמונה, רפואה וחקירה.

שואל כענין, הר"ר שלום אלחנן יפה, שו"ת עם קונטרס עיוב מקואות וקונטרס משפט לקו, ירושלים תרנ"ה.

מגילת ספר, הר"ר אוריאל הלוי אינטל, באורים בהלכות נדה, ירושלים תשמ"ב.

מן אבות, הר"ר שמעון ב"ר צמח זוראק, פירות על פרקי אבות.

מרדכי הקונטרס, ק"א של שו"ע הרב בעל התניא עם ביאור מהר"ר יהודה אריה לב, כרך א על הלכות פסח ויו"ט, כרך ב על יו"ד וח"מ, ארץ ישראל תשנ"ט.

מחנה אפרים, הר"ר אפרים נבון, שו"ת חידושים על הרמב"ם, מהדורה מחודשת, ארץ ישראל תשמ"ו.

מנחת איש, הר"ר אברהם ישעי' שפירא, על הלכות ריבית, בני ברק תשס"ג.

מנחת יוסף, הר"ר חיים יוסף פרגענר, באור על שו"ע הל' שו"ב – ונדפס עמו, ח"ב על הל' טריפות היזאה, ווארשא תרמ"ה.

מעיל צדקה, הר"ר יונה לנדסופר, שו"ת, פראג תק"י.

מעשה טוביה, הר"ר טוביה כץ הרופא ממיץ, חקירות בענינים שונים ובעניני רפואה, ויניציאה תס"ז.

מקהה ישראל, הר"ר צבי הירש גורדונסקי, הלכות מקואות, שיקאגו תרנ"ח.

מקהה מים, הר"ר ירמיה כ"ץ, ברורי הלכה וסידור שיטות בעניני מקואות בזמננו, ירושלים תשס"ב.

מראה אבן, הר"ר אהרן ישעיה בלוי, הערות, ביאורים וחידושים בכמה סוגיות הש"ס והפוסקים מעניני יו"ד וקדשים, ירושלים תשל"ד.

משה מאיר, הר"ר מאיר אהרן, שו"ת וחקרי הלכות וביאורים בש"ס ושו"ע ופוסקים באו"ח ויו"ד, ארץ ישראל תשנ"ד-תשס"ט.

משנת אליעזר, הר"ר אליעזר פרידמן, על יו"ד הלכות נדה והוא הוספות על ספר חוות דעת, לבובין תרצ"ג.

נחורא דאורייתא, הר"ר יהושע פאלק זאב וולפסון, לבאר הל' ת"ת להרמב"ם על יסוד דברי אדמו"ר הזקן בהל' תלמוד תורה שלו, [לבוב] חש"ד.

נועם, במה לבירור בעיות בהלכה בעריכת הר"ר משה שלמה כשר, ירושלים תשי"ח ואילך.

סדרי טהרה, הר"ר אלחנן אשכנזי, על שו"ע הלכות נדה, נדפס בכ"כ הוצאות השו"ע.

סוגה בשושנים, הר"ר יואל יהודה ב"ר משה מקופל, לברר ולבן דיני וסתות, לבוב תרס"ד.

סוגה בשושנים, הר"ר מרדכי מגרולתי, חידושים וביאורים על שו"ע הלכות נדה עם לקוטי שו"ת, ווילנא תרנ"ח.

עבודת המלך, הר"ר מנחם קראקאוסקי, חידושים וביאורים על משנה תורה להרמב"ם, ווילנא תרצ"א.

עולת יצחק, הר"ר יצחק מטרינגרד, ביאור לשחיטות ובידיקות למהר"י ווילי, פירורא תפ"ז.

רשימת הספרים

תקעג

שפתי עני, הר"ר מנחם מענדל שניעבאלג, שו"ת, ח"ב, ארץ ישראל תשנ"ז.

תולדות יעקב יוסף, הר"ר יעקב יוסף הכהן מפולנאה, דרושים על התורה ע"ד החסידות.

תורת השלמים, הר"ר יעקב רישר, על הלכות נדה, והוא ח"ב מספרו מנחת יעקב.

תורת יקותיאל, הר"ר רפאל הכהן מהאמבורג, על שו"ע יו"ד, ובסופו י תשובות, ברלין תקל"ב.

תרוש וצהר, הר"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן, על ד' חלקי שו"ע, בילגורייא תרצ"ו.

תמארת מלך, במה לעיון בתורת רבותינו נשיאינו הק' על סדר השו"ע, ח"א: כפר חב"ד תשנ"ה

תקות זכריה, הר"ר זכריה יוסף רוזנפלד, דיני מקואות, ס. לואיס חש"ד.

שחיטות ובדיקות, הר"ר יעקב ווייל, עם הגהות וחידושים מהר"ר צבי הירש בהר"ר יצחק יעקב, באזעל שט"ב.

שיעורים בספר התניא, הר"ר יוסף הלוי וינברג, תורגם ועובד ללה"ק מאת הר"ר אברהם חנוך גליצנשטיין, כפר חב"ד תשמ"ב:תשמ"ג.

שלחן ערוך [אדמו"ר הזקן] הלכות נדה עם ביאור הקונטרס אחרון מאת הר"ר חיים מאיר סגל, בני ברק תשס"ב.

שער דעה, הר"ר ישראל איסר ב"ר זאב וואלף מוויניצא, חדושים על הלכות ריבית, נדפס עם שער משפט לחו"מ, מאהלוב תק"ער"ב.

שערי טהרה, הר"ר יחיאל מיכל שטרן, חדושים ובאורים בהלכות נדה בעניני כתמים ובדיקות, ירושלים תשל"ח.

